MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI SUCEVEI
REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAȘILOR
ȘI A EPISCOPIEI ROMANULUI ȘI HUȘILOR

CUPRINSUL

TELEGRAMĂ Excelenței Sale Domnului *NICOLAE CEAUȘESCU*, Președintele Republicii Socialiste România, Președintele Frontului Democrației și Unității Socialiste . . . 3

UNIREA — NĂZUINȚĂ PERMANENTĂ A POPORULUI NOSTRU

Pr. C. BUZDUGAN, Unirea — chezășia devenirii noastre . . 4
Al. ZUB, Unirea în perspectiva istoriei naționale . . . 5
Protos. Macarie CIOLAN, Contribuții ale cinului monahal din Arhiepiscopia Iașilor la înfăptuirea Unirii Principatelor Române, 24 Ianuarie 1859 14

IAR TU, ROMÂNIE MÎNDRĂ, TOT MEREU SĂ DĂINUIEȘTI

Trepte ale bunăstării Patriei noastre (*Arhid. Ioachim Giosanu*) 21

BISERICA ȘI PACEA LUMII

Sfinții Părinți despre pace. Pacea lui Dumnezeu. Pacea Bisericii (*trad. Gh. Badea*) 28

ÎN STRÎNSĂ UNITATE DE IDEAL ȘI CUTEZANȚĂ

† *TEOCTIST, Arhiepiscop și Mitropolit*,
Din potirul bucuriei și al recunoștinței noastre . . 39

SLUJIREA CELOR MAI ÎNALTE IDEALURI

Congresul al III-lea al Frontului Democrației și Unității Socialiste (*Pr. Gh. Petraru*) 42
17 Martie — ziua alegerilor (*Prot. I. Sava*) 48

LA SĂRBĂTOAREA BISERICII NOASTRE

† *TEOCTIST, Arhiepiscop și Mitropolit*,
Din vistieria inimii 52
† *PIMEN SUCEVEANUL, Episcop-vicar*, Preoție și slujire . . 54
Diac. V. NECHITA, Părinte și călăuzitor înțelept . . . 73
Monahia stavroforă Nazaria NIȚĂ, De la dascăl la păstor . . 78

BUCURIA UNUI ALES POPAS ANIVERSAR

† *PIMEN SUCEVEANUL, Episcop-vicar*, Omagiu, la un ales popas aniversar 81
La cununa împlinirilor *(Redacția)* 84
N. BARBU, Profilul cărturarului 89
Prot. M. MOCANU, Preot și preoție astăzi 101

S T U D I I

Pr. prof. Mihai VIZITIU, Cine citește și cine interpretează Sfînta Scriptură în Biserica Ortodoxă 113
Pr. prof. C. GALERIU, Teologie, preoție și slujire la Sfinții Trei Ierarhi 123
Drd. Ilie CATRINOIU, Influența bizantină în spațiul est-carpatic, în secolele IV-VII, în lumina izvoarelor literare, arheologice și numismatice 135

(continuare în pag. a III-a a copertei)

Mitropolia Moldovei și Bucovinei
Biblioteca

MITROPOLIA MOLDOVEI ŞI SUCEVEI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAŞILOR
ŞI A EPISCOPIEI ROMANULUI ŞI HUŞILOR

Inv. 115
BIBLIOTECA MITROPOLIEI IAŞI
P. I-2

Mitropolia Moldovei şi Bucovinei
Biblioteca "Dumitru Stăniloae" Iaşi
M00115

ANUL LXI, Nr. 1 — 3 IANUARIE — MARTIE 1985

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: ARHIEPISCOPIA IAŞILOR
Bulevardul Ştefan cel Mare Nr. 16 — Iaşi

COMITETUL DE REDACȚIE

P R E Ș E D I N T E

† **I. P. S. TEOCTIST, Mitropolitul Moldovei și Sucevei**

M E M B R I

† P. S. EFTIMIE, Episcopul Romanului și Hușilor

† P. S. PIMEN SUCEVEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor

P. C. Pr. SCARLAT PORCESCU, Iași

P. C. Pr. IOAN MAREȘ, vicar administrativ, Roman

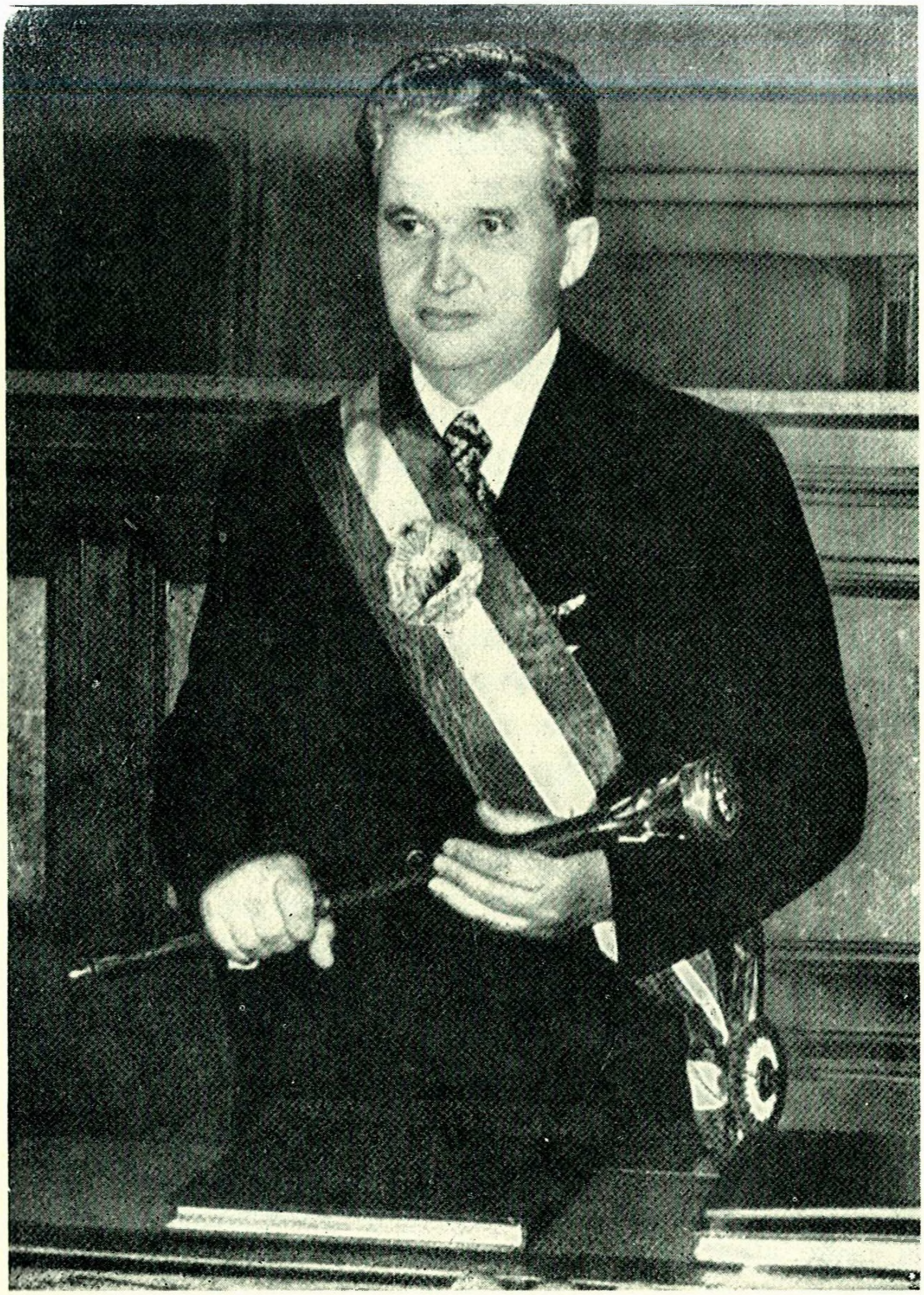
P. C. Pr. prof. MIHAI VIZITIU, directorul Seminarului teologic de la Mănăstirea Neamț

R E D A C T O R R E S P O N S A B I L

P. C. Pr. COSTACHE BUZDUGAN, consilier cultural, Iași

„Cititorii din străinătate se pot abona, adresîndu-se la ILEXIM, Departamentul Export-import Presă, P. O. Box 136-137, Telex. 11226, București, str. 13 Decembrie, nr. 3".

42.420

DOMNUL NICOLAE CEAUȘESCU

PREȘEDINTELE

REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

TELEGRAMĂ

Excelenței Sale

DOMNULUI NICOLAE CEAUȘESCU

PREȘEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

PREȘEDINTELE FRONTULUI DEMOCRAȚIEI ȘI UNITĂȚII SOCIALISTE

Realegerea Dumneavoastră de către Marea Adunare Națională în suprema funcție de Președinte al Republicii Socialiste România a entuziasmat pe toți slujitorii și credincioșii din cuprinsul Mitropoliei Moldovei și Sucevei. Ca fii ai poporului nostru vedem în acest act istoric împlinirea dorinței sincere a întregii noastre națiuni și o puternică chezășie de viitor pentru continua dezvoltare a vieții poporului nostru și împlinirea măreților planuri inițiate și elaborate de gîndirea creatoare a Domniei Voastre. Pilda de patriotism, de muncă neprecupețită, de dăruire și de apărare a păcii și vieții cu care călăuziți poporul român spre culmile însorite ale viitorului constituie izvoare de elan și avînt, de atașament și respect pentru noi toți.

În atmosfera de vibrație patriotică, Noi personal, clerul și toți fiii Bisericii noastre strămoșești de pe plaiurile înfloritoare ale străbunei Moldove și Bucovine, care poartă — asemenea întregii țări — pecetea „Epocii Ceaușescu", Vă încredințăm, Mult Stimate Domnule Președinte, că ne vom spori eforturile în sprijinirea măreților planuri de dezvoltare a scumpei noastre țări. Cu aceste gînduri Vă rugăm să primiți cele mai respectuoase urări de mulți și fericiți ani la cîrma poporului nostru spre continua înflorire a Patriei noastre, Republica Socialistă România.

† *TEOCTIST*

MITROPOLITUL MOLDOVEI ȘI SUCEVEI

Unirea — năzuință permanentă a poporului nostru

UNIREA — CHEZĂȘIA DEVENIRII NOASTRE

Unirea Moldovei cu Țara Românească a fost un act de însemnătate istorică pentru devenirea României moderne și, implicit, a României socialiste. Era un proces istoric în plină desfășurare, cu îndreptățiri istorice. De mult ar fi trebuit să fim una. Și aceasta s-a întîmplat mai întîi la 1600 sub Mihai Vodă Viteazul, apoi la 24 Ianuarie 1859 și s-a desăvîrșit la 1 Decembrie 1918. La această dată, glasul și voința celor care exclamau: vrem să ne unim cu Țara, *a devenit realitate.*

Unirea Principatelor din 24 Ianuarie 1859 a însemnat pentru România de astăzi o etapă de însemnătate națională, socială, politică și economică. Sînt realități pe care documentele vremii le adeveresc. Era cel mai prielnic moment pentru ca cele două Principate să fie una. In unitate și cu sîrguință România modernă se făurea. Se trecea, într-adevăr, de la un stat feudal la orînduirea capitalistă. Această transformare socio-economică a însemnat mult pentru prestigiul, afirmarea și făurirea statului național unitar român — 1 Decembrie 1918.

Adevăratele pliniri pe care le-a înscris istoria modernă și contemporană sînt acelea ale devenirii României socialiste. Acum simțim mai profund și cu mai multă responsabilitate istorică ceea ce a însemnat lupta bimilenară a poporului nostru pentru libertate și progres, pentru bunăstare și civilizație.

Unitatea poporului român, care ține de ontologia sa, se jalonează de-a lungul veacurilor ca o realitate ce aștepta plinirea și desăvîrșirea. Plinirea a venit la 1 Decembrie 1918, iar desăvîrșirea, după victoria Revoluției sociale și naționale, antifasciste și antiimperialiste, de la 23 August 1944, cînd multi-secularele eforturi depuse pentru libertate și independență au prins viață.

Între etnogeneza românilor, unitatea, libertatea și lupta pentru independență nu se pot face disocieri. Erau năzuințe ființiale și trebuiau să dobîndească împlinire. Și această împlinire a venit prin momentele sus-menționate, în vremea noastră au dobîndit nimbul celei mai depline unități și uniri în jurul înaltei Conduceri de stat în frunte cu Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu.

„Uniți în cuget și simțiri", fiii scumpei noastre Patrii au convingerea fermă că trăiesc cea mai înălțătoare epocă a istoriei României, „EPOCA CEAUȘESCU", epoca măreților realizări pe tărîm social, economic, cultural și spiritual.

Aflîndu-se în astfel de simțăminte, slujitorii Bisericii Ortodoxe Române deslușesc mai bine și trăiesc mai profund sentimentul unității și al unirii. Și ne este scump acest sentiment de vreme ce mesajul, cu valoare testamentară, este acela „ca toți să fie una" (Ioan 17, 21). Uniți în cuget să ne arătăm dar, prin deplină vrere, uniți în muncă, pentru ca scumpa noastră Patrie să se înalțe pe cele mai înalte trepte de cultură și civilizație, iar Biserica strămoșească să se bucure de bucuria unei turme și a unui păstor.

Pr. C. BUZDUGAN

UNIREA ÎN PERSPECTIVA ISTORIEI NAȚIONALE

Dacă e adevărat că timpul modifică unghiul de privire asupra istoriei, schimbarea de unghi poate favoriza percepția unui eveniment sau altul, adîncindu-i înțelegerea în perspectiva unei desfășurări mai ample. Unirea, înfăptuită parțial, pentru zona extracarpatică, la 1859, desăvîrșită apoi, în 1918, pentru întreg spațiul românesc, e un fenomen istoric complex, a cărui înțelegere și integrare în durata românească reclamă o perspectivă largă, susceptibilă să înglobeze manifestări variate, dar convergente, dintr-o istorie milenară și să explice „miracolul“ românesc din epoca modernă.

Format în primul mileniu al erei noastre, în spațiul carpato-danubio-pontic, acolo unde înflorise odinioară *Dacia Felix*, poporul român s-a dezvoltat de-a lungul evului mediu în trei state: Moldova, Țara Românească și Transilvania. Împrejurări specifice acestei orînduiri au făcut ca fărîmițarea să dăinuie multe secole, deși — ca realitate sufletească — ea n-a existat nicicînd. Slăbind puterile poporului în lupta împotriva cotropitorilor străini, această coexistență separată a Țărilor române a frînat dezvoltarea economică și socială, întîrziind procesul de închegare a națiunii noastre. Desigur, întîrzierea de care vorbim nu e specifică spațiului românesc, ci ea privește în genere procesul de constituire a națiunilor burgheze în Europa centrală și de sud-est, fiind determinată de existența în această parte a continentului a unor mari monarhii feudale cu tendințe expansioniste. Așezate la „răspîntia imperiilor“, în „calea răutăților“, cum se exprimă cronicarul, țările române au fost nevoite să depună mari sforțări pentru a-și păstra ființa și pentru a asigura dezvoltarea forțelor interne. Rememorarea acestor sforțări nu e niciodată de prisos, dacă se face în spiritul adevărului și cu dorința de a spori coeziunea națională.

„Carte de mărturie a veacurilor“, cum a numit-o Bălcescu, istoria consemnează numeroase manifestări în direcția înfăptuirii unității naționale. Între acestea, amintirea descendenței romane, conștiința originii comune, a avut darul să sporească rezistența poporului român față de atacurile din afară. O spun și străinii, mirați întodeauna de persistența acestei insule etnice, izolată cu totul de restul lumii latine. Cronicari bizantini și umaniști apuseni consemnează tulpina comună a pămîntenilor de la Dunărea de Jos, care, cunoscîndu-și originea, își purtau numele ca pe o podoabă. Iar atunci „cînd se întîlnesc cu străinii, cu care încearcă să intre în vorbă, ei întreabă dacă știu să vorbească *româna*“. Cronicari, călători și oameni de afaceri, diplomați și bărbați de arme surprind pe rînd aceeași realitate. Am rămas români, observa N. Iorga, pentru că „nu ne putem despărți de amintirea Romei“, amintire păstrată mai ales în conștiința originii și a comunității etnice.

S-au adăugat la aceasta, cu o pondere tot mai mare, legăturile permanente, economice, politice și culturale, dintre cele trei provincii. Aceste legături, dat fiind caracterul unitar, organic, al teritoriului românesc, au existat dintodeauna. Documentele nu fac decît să consemneze o stare de fapt. Viitoarea unitate politică se

va realiza, în consecință, pe această solidă temelie economică. Pretutindeni, dealtfel, unificarea politică a fost precedată de înfăptuirea unei pieți unice, în care mărfurile și oamenii să circule fără stînjenire. Pentru provinciile românești, aceste legături, niciodată întrerupte, aveau o importanță vitală, economiile lor completîndu-se reciproc. Provinciile extracarpatice își procurau produse meșteșugărești din Transilvania, care la rîndul ei primea produse nutritive de peste munți. Orașele transilvănene, mai ales Brașovul, Sibiul, Bistrița, așezate pe căile de legătură dintre cele trei „țări", au fost, în realitate, locuri de plămădire a unității românești, iar zona subcarpatică mediul ei cel mai propice. În materie de negustorie, cele trei provincii se considerau, dealtminteri, „o singură țară".

Astfel, caracterul unitar, armonios, al teritoriului românesc, comparat de Bălcescu, în chip fericit, cu o cetate înconjurată de ziduri de apărare concentrice și de rîuri ce fertilizează cîmpia, a asigurat dezvoltarea organică a vieții economice, social-politice și culturale din acest spațiu, în ciuda vitregiilor ce s-au abătut, în timp, asupra poporului român. Chiar și atunci cînd accentuarea dominației otomane a orientat provizoriu comerțul Principatelor spre Constantinopol, legăturile economice dintre acestea au rămas vitale și continui. „Voi știți bine că fără noi nu puteți fi — se adresa brașovenilor Stănilă, mare vornic în vremea lui Mircea Ciobanu (1558) — și țara voastră, țara Bîrsei, fără țara noastră nu poate fi".

Să adăugăm la aceasta mișcările permanente de populație dintr-o parte în alta, mai ales prin transhumanță, atît de frecventă în veacul de mijloc la popoarele ce se ocupau și cu păstoritul. 24.000 de familii au trecut, într-un singur an (1767), din Transilvania în celelalte țări române, după cum ne informează ambasadorul Prusiei la Constantinopol. Un fenomen de osmoză continuă a avut loc în felul acesta. Cu turmele de oi și caravanele negustorești treceau dintr-o parte în alta a Carpaților cîntece de vechi și frumos grai, înțelepciunea populară condensată în proverbe și dorința de a fi pînă la urmă „una cu toți". Dezvoltarea producției manufacturiere și capitaliste a dus cu vremea la creșterea schimburilor comerciale și în cosecință la crearea unor așezăminte bancare și de credit care au stimulat viața economică.

Pe această bază complexă, apropierea politică, buna înțelegere și aliațele cu scop defensiv s-au putut înjgheba de timpuriu în mod firesc. Era comună convingerea că fără sprijin reciproc, efectiv, Principatele nu-și puteau apăra ființa de lăcomia unor puteri străine. Conflictele militare ce s-au produs uneori în Țările române s-au datorat, în cele mai multe cazuri, necesității de a avea pe tronul celuilalt principat un partener sigur în lupta împotriva cotropitorilor. Mircea cel Bătrîn a intervenit astfel în Moldova, determinînd înscăunarea lui Alexandru cel Bun, iar acesta din urmă, după moartea biruitorului de la Rovine, va pătrunde în Țara Românească pentru a asigura succesiunea lui Alexandru Aldea. Iancu de Hunedoara a dus aceeași politică, spre a-și asigura aliați fideli în Moldova și Țara Românească. La rîndul său, Vlad Țepeș sprijină ascensiunea la tron a tînărului Ștefan, pe care cronicarii și tradiția populară îl vor împodobi cu supranumele „cel Mare". Ștefan însuși va

interveni în mai multe rînduri, mînat de aceeași necesitate de coordonare a eforturilor defensive, impunînd pe tronul muntean domnitori pe care spera să se poată sprijini la nevoie. Această politică avea să fie continuată și de unii urmași. Ioan Vodă cel Cumplit înscăunează la Tîrgoviște (1574) pe Vintilă, fiul lui Petrașcu cel Bun, urmărind și el concertarea politicii externe a celor două țări.

În lupta pentru apărarea țării, de o măreție care a stîrnit admirația multor străini, dată fiind inegalitatea forțelor ce se înfruntau, moldovenii și muntenii s-au bucurat de sprijinul transilvănenilor. De peste Carpați, din atelierele făurarilor transilvăneni, ei își procurau mai ales arme și muniții. Cetatea Giurgiului, pentru fortificarea căreia Vlad Dracul solicita concursul brașovenilor, era, în concepția domnitorului, „tăria și a voastră și a noastră". Interese comune au făcut ca locuitorii celor trei provincii să se afle adesea pe același cîmp de bătălie, în aceeași tabără. În lupta de la Podul Înalt (1475), Ștefan cel Mare a avut alături și 7.000 de luptători transilvăneni, iar lupta pe care marele domnitor o purta era bine înțeleasă peste munți. La 26 aprilie 1478, brașovenii i se adresau ca unuia despre care aveau credința că a fost ales și trimis de Dumnezeu pentru cîrmuirea și apărarea Transilvaniei. Îl rugau deci, „cu mare dor și dragoste", să binevoiască a se apropia de acea țară spre a o apăra de „turcii prea cumpliți".

Conștiința apartenenței la același trunchi înlesnea, desigur, asemenea relații. Argumentul cu care călugărul Maxim Brancovici se străduia să obțină, în 1507, împăcarea lui Bogdan III cu Radu cel Mare („Sînteți creștini de același neam") invoca ideea comunității etnice, iar Despot Vodă, adresîndu-se boierilor moldoveni, spre a-i mobiliza în lupta antiotomană, le amintea originea lor romană, îndemnurile sale țintind nu numai la eliberarea Moldovei, dar și la aceea a Țării Românești și chiar a Greciei, în perspectiva unui plan mult prea ambițios pentru a fi și realist. O viziune panromânească explică politica lui Petru Rareș.

Momentul cel mai strălucit din istoria acestor strădanii pentru unitatea națională, îl constituie, neîndoielnic, fapta lui Mihai Viteazul. Realizînd pentru scurt timp, la 1600, unitatea politică a Țărilor române, grupate în jurul Carpaților, Mihai Viteazul a început, după rostirea cronicarului, „a se scrie și a se mărturisi domn a trei țări", intitulîndu-se „din mila lui Dumnezeu, Io Mihai, voievod și domn a toată Țara Românească și a Ardealului și a Țării Moldovei". Vulturul muntean, bourul de peste Milcov și leii din stema transilvană, compuneau astfel o primă emblemă a Țărilor române, reunite sub același sceptru. Evenimentele se cunosc. Ceea ce trebuie amintit aici este solidarizarea populației transilvănene cu oastea Viteazului. Biruința de la Șelimbăr, observa un cronicar maghiar, „s-a răspîndit cu cea mai mare iuțeală în întreaga țară; neamul românesc, care locuia în satele și cătunele Transilvaniei, răsculîndu-se pretutindeni, s-a unit cu poporul venit (de peste munți)". Iar un alt cronicar motiva răscoala populației românești prin faptul că Mihai „era de același neam". Încercarea lui Mihai Viteazul, victorioasă doar puțină vreme, s-a prăbușit subminată de contradicții interne și de adversități străine. Amintirea lui, convertită în simbol, un simbol ce depășea fruntariile țării, s-a păstrat cu sfințenie în sufletul poporului,

în cîntecele lui, în speranța restabilirii drepturilor și a demnității naționale.

Ideea că cele trei țări nu-și pot asigura libera dezvoltare decît unite într-un singur stat și-a făcut loc, după moartea lui Mihai, tot mai stăruitor. Amintirea Viteazului stimula voința defensivă. Mihnea III, care și-a luat ca domn numele ilustrului predecesor, a nutrit și el gîndul domniei asupra celor trei țări. Acest gînd pare a-l fi ispitit, peste cîteva decenii, și pe Vasile Lupu, căruia cronicarul îi recunoștea „hirea împărătească". Reprezentantul habsburgic la Constantinopol îi atribuia în orice caz intenția de a uni sub sceptrul său Moldova, Țara Românească și Transilvania, iar în unele acte din 1639, voievodul cu veleități imperiale se și intitula, anticipînd un proiect sortit eșecului, „domnul Moldovei și al Țării Românești". Pe de altă parte, contemporanii îl socoteau pe Matei Basarab, la jumătatea secolului XVII, „prea luminatul stăpîn și voievod al acestor țări dacice". Într-un timp în care unirea efectivă nu era cu putință, ci doar coaliții vremelnice, el se adresa principelui transilvan Gheorghe Rákóczi, indicînd astfel condiția principală a rezistenței față de pericolele externe : „De cine ne vom teme, dacă țările noastre vor păstra buna înțelegere de pînă acum ?". Același gînd va fi determinat demersurile lui Șerban Cantacuzino pe lîngă împăratul Austriei pentru a-și asigura domnia ereditară în Moldova și Țara Românească.

Frecvente mutări de domni dintr-un principat în altul și înrudiri curente între familiile boierești au contribuit de asemenea la crearea de interese comune și la întreținerea ideii de unitate națională. În epoca ce a urmat lui Mihai Viteazul pînă la instalarea fanarioților, șapte domni au ocupat alternativ tronul muntean și pe cel moldovean. Cerîndu-l domn pe Simion Movilă, fratele lui Ieremia care ținea tronul Moldovei, boierii munteni își motivau astfel gestul, invocînd antecedentele, dar și comunitatea de neam: „Sîntem toți de o limbă și de o lege, și în vremile de odinioară astfel domnul moldovenesc ajungea domn muntean și domnul muntean domn moldovenesc". O asemenea practică a devenit curentă în secolul XVIII și e semnificativ faptul că unii domni fanarioți aveau ca emblemă stemele reunite ale celor două țări. Domnind mai întîi în Moldova, apoi în Țara Românească, C. Ipsilanti a crezut de pildă, că se poate intitula „domn al Moldovei și Valahiei".

Un factor important în cristalizarea conștiinței naționale a fost, fără îndoială, cultura, care a sfidat în permanență hotarele politice. Circulația, în toate direcțiile, a valorilor culturale, înlesnită de comunitatea de limbă și obiceiuri, de legăturile economice și politice, a contribuit la crearea unei culturi unice, originale, izvorîtă din același substrat etnic și din aceleași nevoi ale sufletului. Cărțile tipărite la Brașov de diaconul Coresi, în limba română, se adresau întregii populații românești. Cazania lui Varlaam se intitula, în 1643, „Carte *românească* de învățătură" și avea în vedere „toată *semenția românească*", avînd a fi răspîndită „pretutindenea ce se află pravoslavnici într-această limbă". Și tot astfel își intitula Vasile Lupu, peste cîțiva ani, *Pravilele împărătești* (1646). Tipărind *Noul Testament*, Simion Ștefan urmărea ca acesta să fie înțeles de toți (căci slovele sînt valoroase, ca și banii, în măsura în care circulă) și

învinuia pe acela ce „au răsfirat românii printr-alte țări“ (1648). *Biblia* lui Șerban Cantacuzino (1688), era destinată, cum se spunea în *predoslovie*, „neamului românesc“.

Prin organizarea ei unitară pe întreg teritoriul locuit de români și prin tipărirea de cărți în limba poporului, Biserica a contribuit într-o largă măsură la crearea conștiinței de neam și la făurirea unității spirituale. Cînd principele Gabriel Bethlen a încercat să atragă la protestantism pe românii de peste munți, patriarhul Chiril Lucaris din Constantinopol îl avertiza asupra unui obstacol foarte serios : „legătura de sînge și de simțiri care trăiește, deși în mod tainic, dar cu atît mai puternic, între românii din Transilvania și între locuitorii Țării Românești și Moldovei“.

Conștiința romanității și a unității etnice se reflectă îndeosebi în istoriografia română a veacului de mijloc. Cronicari și eruditi, de la Gr. Ureche și Miron Costin la stolnicul C. Cantacuzino și D. Cantemir, s-au străduit, cercetînd izvoarele, să demonstreze această idee, invocînd ca argument suprem însuși numele de *român* răspîndit în toate provinciile noastre, căci, afirma Gr. Ureche, „toți de la Râm se trag“. Aceeași idee o exprima apoi, mai savant, Miron Costin, afirmînd că „numele cel mai adevărat“, cel mai autentic, de la întîia descălecare, săvîrșită de Traian, este „*român* sau *romanus*, care nume acest popor l-a păstrat întotdeauna între dînșii“. Forma *rumân* ar fi coruptă, în curgerea anilor, din *roman:* „alt nume ei înșiși nu au primit între dînșii niciodată“. Același argument îl reia mai tîrziu învățatul stolnic Constantin Cantacuzino („că toți aceștia dintr-o fîntînă au izvorît și cură“) și principele cărturar Dimitrie Cantemir, care știa că „neamul moldovenilor, muntenilor, ardelenilor, cu toții au un nume de obște români se chiamă“. Cărturarul era convins că la început a fost o singură țară și că ea a fost divizată de împrejurări nefaste în trei provincii. Alcătuindu-i *Hronicul vechimii*, el își subintitula astfel opera : *Hronicon a toată Țara Românească, care apoi s-au împărțit în Moldova, Muntenească și Ardealul.* Refacerea unității era, prin urmare, în logica lucrurilor.

În aceeași ordine de idei, învățații transilvăneni de la sfîrșitul secolului XVIII, filologi și istorici, au depus, urmînd episcopului Ioan Inochentie Micu Klein, mari silințe pentru a da temei științific idealului național. Un Petru Maior, un Șincai, un Samuil Micu, cercetează cu osîrdie mărturiile vechi, demonstrînd — cu exagerări ce aveau să fie corectate mai tîrziu — latinitatea poporului nostru. O parte din cărturarii transilvăneni nu s-au putut sustrage persecuțiilor decît trecînd munții, în „țară“, unde au ctitorit școli, punîndu-și entuziasmul și talentul în serviciul cauzei naționale. Gh. Lazăr, I. Maiorescu, Florian Aaron, Simion Bărnuțiu, Eftimie Murgu sînt nume binecunoscute pe ogorul școlii românești ca și pe frontul luptei pentru unitate.

La începutul secolului XIX, ca urmare a schimbărilor survenite pe de o parte pe tărîm economic și social, iar pe de alta ca urmare a noului ideal politic ce se răspîndea pe continent, ideea unității românești începe a se pune și sub raport politic. Tudor Vladimirescu o avea în gînd, oarecum, atunci cînd scria mitropolitului și marelui vistier, la 5 aprilie 1821, să ia legătura cu moldovenii „ca unii ce sîntem de un neam, de o lege și supt aceeași stăpînire“,

pentru ca, „fiind la un gînd și într-un glas cu Moldova, să putem cîștiga deopotrivă dreptățile acestor principaturi, ajutîndu-ne unii pe alții“. Regulamentul Organic consemna, peste zece ani (1831), elementele ce recomandau o unitate mai strînsă între principate: „Începutul, religia, obiceiurile și cea de un fel limbă“, precum și trebuințele lor comune. Numai „împrejurări întîmplătoare“, se spunea în același loc, au „poprit“ și au „zăbovit“ realizarea acestei unități. Nu e de mirare că peste cîțiva ani partida națională munteană redacta, prin I. Câmpineanu, acel *Act de unire și independență*, produs caracteristic al epocii de resurecție națională. În epoca următoare ideea se conturează mai stăruitor și într-o formă încă mai largă. „Ca român — scria C. Negruzzi în 1839, sfătuiesc și propovăduiesc Unirea, fără care bine nu vom mai avea“. Iar Kogălniceanu era trimis în același an la București, pentru a sonda posibilitățile unei uniuni vamale, ca un prim pas, de ordin economic, spre realizarea Unirii politice. Și abia întors la Iași, publica revista *Dacia literară*, al cărei titlu rezuma un întreg program cultural și politic. Alte publicații se vor alinia, în aceeași intenție de pregătire spirituală a Unirii : *Propășirea, Magazinul istoric pentru Dacia, România literară, Steaoa Dunării* ș. a. O întreagă pleiadă de tineri cărturari se pun în serviciul acestei idei, înfruntînd rigorile cenzurii și persecuțiile regimului autocrat. Surghiunul și temnița îi urmăresc la fiecare pas fără să-i înspăimînte și rînd pe rînd au primit botezul lor mai toți fruntașii generației : M. Kogălniceanu, N. Bălcescu, C. Negruzzi, A. Russo etc., pentru a nu mai vorbi de D. Filipescu care și-a stins zilele în recluziune.

Studiile făcute în străinătate, mai ales în Franța, unde tradițiile revoluționare erau atît de bogate, au avut darul să clarifice ideologic acele tendințe și să precipite întrucîtva lucrurile. Unii dintre tinerii români au luptat chiar pe baricadele Parisului, în februarie 1848. Este cazul lui Bălcescu, de la care Alecsandri primea, simbolic, odată cu entuziasmul nestăpînit al corespondentului, acea fărîmă din catifeaua tronului francez care trebuiau să-i vestească un început de nouă eră. Dar și mai înainte, în 1847, Bălcescu aprecia unirea ca o „idee măreață și singură mîntuitoare pentru noi“, idee care, dacă n-a putut fi realizată pînă acum „statornic“, trebuia să fie „ținta noastră“, a românilor de astăzi.

Un raționament riguros revela dependența dintre fericire și libertate, libertate și putere, putere și unire. Unirea devenise cuvîntul magic pentru orice tentativă de a organiza prezentul și de a prospecta viitorul. Cu toate acestea, nici revoluția din Moldova, nici aceea din Țara Românească n-au putut-o înscrie în programul lor. Împrejurări pe care Bălcescu le va invoca în exil au împiedicat revendicarea unirii în acel moment. Preocuparea exista însă, arzătoare, așa cum rezultă nu numai din scrisorile protagoniștilor, dar și din apelul publicat în *Pruncul român* la 12 iunie 1848: „Uniți-vă cu noi, frați de dincolo de Milcov, peste undele lui vă întindem brațele, dorind cu înfocare a vă da sărutarea frăției și a libertății“. Un sentiment al comunității etnice indestructibile și al unității politice care nu putea să mai întîrzie, respiră din corespondența epocii. „Trebuie să te înștiințez, scria poetul Alecsandri, adresîndu-se lui Bălcescu, la 25 iulie, că dorul cel mai înfocat al

nostru este Unirea Moldovei cu Valahia sub un singur guvern și sub aceeași constituție". Era firesc deci ca în programul refugiaților moldoveni, formulat la Brașov, să apară dezideratul „Unirii Moldovei și a Valahiei într-un singur stat neatîrnat românesc". Tot astfel, mergînd încă mai departe, Adunarea de la Blaj se rostea pentru Unire : „Noi vrem să ne unim cu Țara !". Un asemenea gînd nu se putea înfăptui la 1848, în condițiile în care monarhiile feudale continuau să existe, încă puternice, capabile să înăbușe în sînge orice mișcare revoluționară.

În acest fel, nesprijinit de circumstanțe, planul unității politice românești a trebuit să sufere, după înfrîngerea mișcării, nu numai o inevitabilă amînare, ci și o anumită diminuție de moment. Visul unei „Dacii" restaurate, suprapusă peste granițele etnice ale poporului român, se cerea înfăptuit în trepte, cu o temeinică pregătire politică și diplomatică. În mijlocul „căuzașilor" emigrați, fruntașul moldovean C. Negri toasta astfel în pragul anului 1849: „În visurile mele, înflorit se arată viitorul României. Sîntem milioane de români răzlețiți. Ce ne lipsește ca să ajungem un neam tare? Unirea. Numai unirea !". Și schița cu o nobilă exaltare momentul cînd această dorință va fi trecut în rîndul faptelor împlinite: „Atunci, fraților, soarele luminei va pătrunde și va împrăștia adîncul întuneric în care zacem; atunci numai vom fi ceea ce trebuie să fim, adecă fiii unei singure și puternice moșii !".

Din reuniunile de la Mînjina, unde revoluționarii munteni și moldoveni întocmeau planuri de viitor, din întîlnirile conspirative ale fruntașilor și din mișcările de mase de la 1848, ideea Unirii a trecut, prin M. Kogălniceanu, în *Dorințele partidei naționale,* apreciată ca fiind „cheia bolții fără care s-ar prăbuși tot edificiul național". Ea a fost cuprinsă la început și în acel *Proiect de constituție pentru România Unită,* proiect căruia același Kogălniceanu, silit de împrejurări, a trebuit să-i modifice titlul, înlocuind *România Unită* prin *Moldova,* visul prin realitate. Dacă, unirea nu putea fi realizată momentan, o renovare profundă a instituțiilor, în așteptarea unor împrejurări favorabile, era necesară.

Urmărind „dezvoltarea progresivă a revoluției din 1821", N. Bălcescu profetiza, încă la 1850, că din revoluția democratică și socială avea să se nască în mod firesc „o revoluție *pentru unitatea națională* și mai tîrziu pentru *independența națională.* Ultimele au fost realizate după moartea luptătorului, întemeiate însă pe credința lui nezdruncinată și pe jertfa acestei vieți exemplare : „România va exista deci. Am această convingere intimă. E orb cine n-o vede".

Prima etapă, realizînd Unirea Moldovei cu Țara Românească, se consuma în 1859. Ea fusese însă pregătită de secole întregi de luptă. „Ideile — observa Kogălniceanu, cel mai de seamă dintre luptătorii pentru unire — cresc și se coc ca și fructele. Ceea ce eri încă era crud, un vis, o absurditate, mîine va fi copt, va fi o realitate, un lucru practic". Astfel și „ideea întrunirei Moldovei și Valahiei, care astăzi e radioasă, măreață, strălucitoare (...), au trebuit să treacă și ea mai întîi prin ciurul timpurilor". Ea a fost înfăptuită se știe, în condițiile create de războiul Crimeii, încheiat cu tratatul de la Paris (1856). Chemat să se rostească asupra viitoarei sale or-

ganizări prin Divanurile ad-hoc, poporul român s-a pronunțat în mod hotărît pentru unire. În ședința memorabilă de la 7 octombrie 1857, Mihail Kogălniceanu a prezentat, în Divanul ad-hoc moldovean, o moțiune cuprinzînd cele cinci principii de reorganizare a statului. La punctul doi era înscrisă „Unirea Principatelor într-un singur stat sub numele de România". Moțiunea a fost votată cu o majoritate zdrobitoare, iar la București, peste două zile, în unanimitate.

În pofida acestei manifestări categorice, puterile europene n-au acceptat unirea în termenii propuși de reprezentanții poporului. Poarta otomană și Austria acceptaseră hotărîrea de a se consulta populațiile celor două Principate cu gîndul de a determina un vot negativ în Adunarea moldoveană. N. Vogoride, instalat caimacam în acest scop, a recurs la toate mijloacele, de la teroarea polițienească pînă la falsificat, pentru a obține rezultatul dorit. Falsificarea a fost divulgată însă de unioniști, iar puterile favorabile Unirii, în frunte cu Franța, au admis noi alegeri, în cursul cărora voința națională s-a rostit clar pentru Unire. Prin Convenția de la Paris (august 1858), cele șapte puteri se pronunțau pentru o federație *sui generis* sub numele de *Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești,* cu o autonomie deplină, dar vasale Porții, avînd fiecare domnul, guvernul și adunarea sa deosebită. O Comisie Centrală avea menirea să pregătească, la Focșani, legi comune. Era un compromis, dar poporul a știut să impună în cele din urmă o unire adevărată, deplină. La 5 ianuarie 1859, Adunarea Moldovei alegea ca domn pe colonelul Alexandru I. Cuza, unul din revoluționarii de la 1848, cunoscut și prin energia cu care protestase, ca ispravnic de Covurlui, împotriva falsificării primelor alegeri pentru Divanul ad-hoc moldovean. Primul pas era făcut. La 24 ianuarie, în urma unei înțelegeri survenite între patrioții munteni și moldoveni și sub presiunea maselor populare, Adunarea munteană făcea al doilea pas, alegînd ca domn pe alesul Moldovei. Se înfrîngea astfel spiritul Convenției de la Paris, păstrîndu-se doar aparențe de legalitate, căci Convenția nu prevăzuse că cei doi domni nu pot fi aleși în una și aceeași persoană. Profeția lui C. Negri se împlinea: „Unirea ne este indispensabilă. Dacă nu ne este dată, noi vom fi forțați de a o lua singuri". Decisivă a fost, în această împrejurare, intervenția maselor, mobilizate de unioniști. O mare mulțime s-a strîns pe dealul Mitropoliei, în jurul sălii de ședințe. Negustorii și meseriașii bucureșteni, tăbăcarii și măcelarii înarmați cu cuțite, țăranii din satele vecine au impus în cele din urmă soluția care convenea poporului. Alegerea lui Alexandru I. Cuza a stîrnit un entuziasm fără pereche. La toate răspîntiile se joacă hora unirii, mulțimea amestecată cu oștirea aclamă pe noul ales. „Să trăiască Cuza! Să trăiască Domnul nostru!". Scriindu-i în aceeași zi noului ales, Kogălniceanu consemna bucuria obștească, inegalabilă: „Poporul este îmbătat de entuziasm. Încă de astăzi dimineață orașul este în sărbătoare. Veți primi o ovație cum niciodată un prinț, în Principate, dar ce spun eu, în marile state, n-a primit". Momentul era cu desăvîrșire înălțător. Un nou spirit se înstăpînise pretutindeni și el favoriza înnoirea multilaterală. „Așa duh este de trebuință, observa fruntașul revoluționar maghiar Kossuth, cu gîndul la țara sa, ca un popor să-și

întemeieze o patrie, iar dacă a pierdut-o să și-o redobîndească". Iar Cavour recomanda compatrioților săi exemplul românilor : „Noi italienii sîntem gata a-l urma". În același an, se știe, Italia își angaja armele în lupta pentru unitatea ei, iar patriotul Benzi, care făcea parte din Comisia europeană pentru reorganizarea Principatelor, trimitea acest mesaj de totală adeziune : „Cinste vouă bravi români, scumpi și buni prieteni. Perseverați în nobila sarcină pe care v-ați luat-o (...). Credeți-mă, ziua existenței voastre și a noastră, a italienilor, nu-i așa de departe cît ați bănuit. Pregătiți-vă fără larmă, căci sînteți destinați să jucați în curînd un rol mare și nobil".

Turcia și Austria n-au acceptat la început alegerea de la 24 Ianuarie. O vor face, după multe stăruințe diplomatice și numai ca formulă tranzitorie, pentru domnia lui Cuza, la moartea acestuia urmînd să fie aleși doi domni. Această clauză restrictivă și-a pierdut însă orice valoare practică. Prin stăruință și abilitate, Cuza izbuti să obțină recunoașterea Unirii. La 11 decembrie 1861, el declara, adresîndu-se țării : „Unirea este îndeplinită, naționalitatea română este întemeiată". Se forma un singur guvern și o singură adunare care își inaugura lucrările în fosta capitală munteană, la 24 Ianuarie 1862.

Opera de reforme întreprinsă în anii următori (secularizarea averilor mănăstirești, legea electorală, împroprietărirea clăcașilor etc.), a avut menirea să sprijine dezvoltarea țării, înzestrînd-o cu instituții moderne. Numele domnitorului Cuza este indisolubil legat de această operă. Evocîndu-i mai tîrziu memoria, ca cel mai destoinic sfetnic și colaborator, M. Kogălniceanu aprecia, în perspectiva timpului, meritele excepționale ale voievodului Unirii : „Și cît va avea țara aceasta o istorie, cea mai frumoasă pagină va fi aceea a lui Alexandru Ioan I".

Este locul să observăm că actul de la 24 Ianuarie 1859 n-a fost triumful unei abstracțiuni, ci o înfăptuire cu adînci implicații în ordinea practică. Simpla unire politică nu putea satisface poporul și nici nu putea fi durabilă. Ea trebuia să conducă la abolirea privilegiilor de clasă, la proclamarea egalității tuturor cetățenilor, la neatîrnarea țării etc. Noua societate reclama legi și instituții noi adecvate noilor cerințe, căci „nimeni nu pune petec din bucată nouă la haină veche". Înțelepciunii străvechi, Kogălniceanu îi dădu o altă expresie, potrivită cu împrejurările : „La legi nouă, oameni noi".

Reformele inițiate sub domnia lui Cuza Vodă au avut ca efect accelerarea dezvoltării capitaliste a României. Locul central în cadrul acestor reforme îl deține legea agrară din 1864, menită să înlăture „sclavia albă" și să creeze cadrul economic pentru manifestarea drepturilor civice ale țăranilor, pentru eliberarea lor de sărăcie și ignoranță. „Țărănimea, își va aminti Kogălniceanu mai tîrziu, vorbea de unire, însă *Unirea* însemna în gura sa ceva mai mult decît singura întrunire a Principatelor". Unirea trebuia să însemne, traducînd gîndul tribunului, realizarea unor reforme care să asigure înlăturarea exploatării, participarea liberă și efectivă la viața patriei, în toate domeniile. Ea trebuia să stingă „tăciunele vrajbelor" și să sporească coeziunea morală a întregului popor. Mai presus de toate, Unirea însemna restituirea demnității naționale, prin dobîn-

direa independenței și a suveranității statului. „Să fim stăpîni în casa noastră!“. Dorința exprimată astfel de deputații clăcași, la 1857, avea să se realizeze numai cu vremea. Ea presupunea cucerirea independenței și desăvîrșirea unității naționale, așadar noi trepte ale dezvoltării României moderne. Pentru realizarea lor a fost necesară încă o jumătate de secol de luptă, încununată de izbîndă, în împrejurările cunoscute, la 1918. În această perspectivă, actul de la 24 Ianuarie 1859 apare ca rezultat al unui proces obiectiv, o etapă importantă în dezvoltarea istorică a națiunii române, una menită să asigure cadrul necesar progresului în toate domeniile.

Al. ZUB

CONTRIBUȚII ALE CINULUI MONAHAL DIN ARHIEPISCOPIA IAȘILOR LA ÎNFĂPTUIREA UNIRII PRINCIPATELOR ROMÂNE

(24 Ianuarie 1859)

Biserica strămoșească, potrivit cu învățătura Domnului nostru Iisus Hristos, slujind marile năzuințe ale poporului, care a fost veacuri de-a rîndul oprimat, a predicat și susținut întotdeauna ideea unirii tuturor într-un singur cuget și într-o singură simțire, în scopul formării și statornicirii comunității harice pentru împlinirea marii dorințe din rugăciunea arhierească a Mîntuitorului „ca toți să fie una“ (Ioan 17, 21).

Lupta pentru această unitate, libertate, dreptate și neatîrnare a fost, dintotdeauna, țelul suprem al neamului nostru din care face parte și Biserica strămoșească, care și-a împletit în toate timpurile firul istoriei sale cu idealul poporului român, cu marile și sfintele sale năzuințe, prin ierarhi, cler, monahi și slujitori bisericești, care au susținut cu mare ardoare și au participat la înfăptuirea marelui act național: *Unirea Moldovei cu Muntenia.*

În iureșul acestei lupte pentru înfăptuirea unității naționale, care încorporează în sine și celelalte idealuri, și-a găsit un puternic răsunet dorința arzătoare pentru unirea celor două Principate.

Poporul român, atît de încercat de vicisitudinile istoriei sale zbuciumate, a luptat eroic pentru înfăptuirea marelui act național de la 24 Ianuarie 1859. Lupta sa a fost grea și hotărîtă, din cauza unor puteri străine care erau interesate să frîneze realizarea acestei victorii și care erau ostile marii dorințe a poporului de a scăpa de sub jugul oprimării.

Ideea Unirii Principatelor, veche ca și ființa acestui neam, reușește să prindă rădăcini, să fie înțeleasă și conturată în esența sa, pe la mijlocul secolului al XIX-lea. Acest act a fost precedat de acțiunea de desființare a taxelor și barierelor vamale din anul 1847, ca o expresie a dezvoltării legăturilor comerciale, datorită cărora se dezvolta cadrul economic și colaborarea dintre cele două Principate Române.

Așa cum se știe, lupta pentru unire a fost dusă pe plan in-

tern și extern în ambele Principate, în urma Tratatului de pace de la Paris (10 martie 1856). Protectorul puterilor semnatare asupra Principatelor, reorganizarea lor pe baza respectării autonomiei lor, convocarea Divanurilor ad-hoc, pentru a stabili, în mod definitiv, organizarea lor politică și socială erau prevederile acestui tratat.

Ca o consecință imediată, cei doi voievozi coboară de pe tronul oferit de Poartă, pentru a intra ca cetățeni privilegiați în arena luptelor politice care se dezlănțuiau acum pro și contra Unirii. Conform unei formule a Porții, care continua să-și manifeste suzeranitatea, în locul voievozilor sînt numiți „caimacamii" : Alexandru Ghica în Țara Românească și Teodor Balș în Moldova — care în 1857 moare și va fi înlocuit cu ministrul său, Nicolae Vogoride, aprig antiunionist, folosit pentru a zădărnici orice tendință unionistă. Astfel stînd lucrurile, partida din Moldova avea de luptat cu opoziție internă, prin Vogoride, acțiune care era întărită de manevrele secrete ale cabinetelor turcești, austriece și engleze.

Înainte de moartea lui Teodor Balș, încă din anul 1856, la 21 mai, iau ființă Comitetele unioniste, ca o expresie a acțiunilor de organizare pentru realizarea acestui măreț act. Este demn de amintit aici că, între Comitetele unioniste, cel mai activ a fost cel din capitala Moldovei, Iași, în fruntea căruia se afla însuși Mitropolitul Moldovei, Sofronie Miclescu și în care mai apar ca semnatari la adeziunile pentru Unire toți călugării din Mănăstirea Neamț, dintre care amintim pe monahul Nicolae Bălășescu, participant la Revoluția din 1848 și semnatar al actului înființării Comitetului Unirii din Iași din 30 mai/11 iunie 1856, care își continuă această activitate și la București, pentru care fapt numele său este pomenit într-un raport al colonelului Schema din armata habsburgică din 11 august 1857, unde apare ca unul dintre cei mai activi unioniști. Un alt semnatar al adeziunii pentru unire este și ieromonahul Ghenadie Popescu, directorul Seminarului de la Mănăstirea Neamț, care a scris într-un act de adeziune, datat 10-22 iunie 1856, următoarele : „De veacuri întregi românii visează și doresc această unire a lor într-un singur trup și o familie".

Acestor acțiuni îndrăznețe le stau împotrivă partidele antiunioniste din Moldova și Țara Românească, care își vedeau situația lor periclitată.

Acestor acțiuni din Moldova, li s-a acordat un puternic sprijin din partea reprezentanților Bisericii, în frunte cu Mitropolitul Sofronie Miclescu, care însuflețit profund de cele mai nobile sentimente patriotice îndeamnă pe Arhimandritul Neofit Scriban să scrie lucrarea „Unirea și Neunirea Principatelor", care apare la Iași, în același an, 1856. Lucrarea cuprindea două capitole : Neunirea Principatelor, în care combate argumentele reprezentanților partidei antiunioniste, și Unirea Principatelor, în care arată pentru viitor rezultatele acesteia, care sînt de natură politică, economică și administrativă. Nu mult timp după aceasta, el va mai alcătui o altă lucrare : „Foloasele Unirii Principatelor", ca un răspuns la lucrarea antiunionistă redactată de către postelnicul Nicolae Istrate și intitulată : „Despre Cvestia zilei în Moldova".

Pentru această atitudine din partea partidei unioniste în frun-

tea căreia se afla însuși Mitropolitul Sofronie Miclescu, cercurile antiunioniste vor deschide o luptă fățișă contra unioniștilor.

Mitropolitul Sofronie Miclescu este amenințat și intimidat în toate felurile de Teodor Balș și Nicolae Vogoride. Mai mult, la instigațiile acestora și ale turcilor, i se trimite o scrisoare chiar de Patriarhul ecumenic Chiril al VII-lea, prin care este mustrat și amenințat cu depunerea. Împotriva acestei acțiuni, Arhimandritul Neofit Scriban ia atitudine scriind lucrarea „Scurtă istorie și hronologie despre Mitropolia Moldovei", tipărită la Paris în anul 1857.

Împreună cu Mitropolitul Sofronie Miclescu se aflau, cu sufletul, pasiunea și cu tot elanul patriotic, frații Neofit și Filaret Scriban, precum și Arhimandritul Melchisedec Ștefănescu, frații Neofit și Vasile Arbore, Antonie Dumbravă și Varahil. Alături de aceștia se cuvine să arătăm și pe semnatarii actului de adeziune al Unirii, viețuitorii din Mănăstirea Neamț, ca o mărturie grăitoare că și călugării Bisericii din Moldova erau stăpîniți de aceleași idei, de aceleași sentimente, de care de fapt era stăpînit întreg poporul Moldovei.

„Cu sus arătatele dorinți, unindu-ne și noi"... urmau iscăliturile chinoviei Sfintei Mănăstiri Neamțu [1].

Cînd au avut loc alegerile, deputații din Moldova, care făceau parte și din Adunarea electivă a partidei naționale, majoritatea au putut decide o înfrîngere a unioniștilor. În acest timp se produce o dezbinare între susținătorii lui Mihail Sturdza și fiului său Grigorie Sturdza, care divizează voturile reacțiunii. Din listele acestor alegeri, Arhimandritul Neofit Scriban a fost exclus, pe motiv că este monah. Antiunioniștii ies învingători din cauza măsurilor arbitrare și a falsurilor comsie de Guvernul lui Vogoride. Mitropolitul Sofronie se retrage din această cauză la Cucuteni, de unde va anunța Comisia europeană din București de ilegalitățile și procedeele arbitrare ale guvernului, rugînd să ia apărarea drepturilor clerului.

Aceste abuzuri, și altele ale cîrmuirii antiunioniste, au făcut să ia naștere o doleanță a unioniștilor Moldovei, care a fost trimisă la 28 aprilie/4 mai 1857 Comisiei europene din București, prin care se cerea protecția acestei comisii în apărarea drepturilor. În fruntea acestei doleanțe semnau trei arhierei : Marchian Folescu, Chesarie Răsmeriță și Ghenadie Șendrea, trei arhimandriți : Neofit Scriban, Antonie Dumbravă de la Bogdana și Vasile Lateș de la Lipova, doi protosingheli și 38 de clerici.

Pe listele nominale ale membrilor clerului îndreptățiți să ia parte la alegerile fixate pentru 30 iunie/12 iulie 1857, alături de

---

1. Viețuitori ai Mănăstirii Neamțu : Starețul Sfintei Mănăstiri Neamțu și Secu, Dionisie Arhimandrit, Isichie monah, Andronic duhovnic, Vlasie duhovnic, Victor ieromonah, Chesarie ieromonah, Ieremia Măcărescu ierodiacon, Sava ieromonah, Petru ieromonah, Chesarie ierodiacon (inspector școalei), Sava duhovnic, Ghenadie Popescu ieromonah și rectorul seminarului, Teodosie duhovnic, Ghelasie Basarabeanul ieromonah, Policarp ieromonah profesor, Mihail ieromonah, Calistrat ierodiacon, Paisie Novac duhovnic, Iacov protosinghel, Sofronie Gîndul duhovnic, Galaction ierodiacon, Nectarie ierodiacon, Anastasie ierodiaconul, Nectarie protosinghelul, Dionisie Filipescu inspector, Ghervasie duhovnic, Nicanor ieromonah, Benedict ieromonah profesor, Dometian ieromonah, Grigorie ieromonah, Ioasaf duhovnic, apoi la Roman, Vartolomeu arhimandrit și la Iași Arhimandritul Costandie.

Mitropolitul Sofronie Miclescu și episcopii de la Roman și Huși, figurau 9 egumeni ai mănăstirilor închinate, 2 egumeni ai mănăstirilor neînchinate, 138 de preoți din Iași, 28 preoți din Huși și 25 preoți din Roman; egumenii Mănăstirilor Neamțu, Secu și Vorona erau membri de drept ai Divanului.

Alegerile au loc și ies învingători antiunioniștii, din cauza măsurilor arbitrare comise de guvernul lui Vogoride. Sultanul recurge la o formulă politică veche, cerînd lui Vogoride înlocuirea ministrului de interne Catargi cu Vasile Ghica, altădată unionist, dar care pe parcurs a devenit unealta cea bună a lui Vogoride. Noul ministru de interne, Vasile Ghica, începe astfel o aprigă persecuție împotriva unioniștilor, fapt care determină pe pîrcălabul de Galați, Alexandru Cuza, să-și dea demisia, acest gest avînd un larg ecou în rîndurile moldovenilor, readucînd astfel pe scena istoriei pe un vechi luptător și totodată deschizîndu-i drumul acestuia către domnie. În felul acesta, alegerile anterioare sînt anulate, aducînd avantaj unioniștilor. Prefecții primesc ordine să dizolve comitetele unioniste de teama de a nu ieși iarăși învingători unioniștii.

În noile alegeri de la 29 august 1857, clerul din Iași, cu 136 de voturi cîte fuseseră exprimate, a ales pe Arhimandritul Neofit Scriban ca reprezentant al clerului din Iași în Divanul ad-hoc, care s-a deschis în ziua de 28 septembrie 1857. Lucrările Divanului ad-hoc au fost precedate de un Te-Deum, care s-a săvîrșit în biserica Sf. Nicolae-Domnesc din Iași, la sfîrșitul căruia Arhimandritul Neofit Scriban a ținut deputaților prezenți o cuvîntare ocazională în legătură cu evenimentul respectiv.

Sfidînd măsurile arbitrare ale forțelor antiunioniste, ierarhii Bisericii strămoșești, preoții și cinul monahal au fost susținători ai partizanilor Unirii. Atitudinea Mitropolitului Sofronie Miclescu față de cauza cea sfîntă și dreaptă a înfăptuirii Unirii a răsunat puternic în inimile și conștiințele celor prezenți în cadrul lucrărilor Divanului ad-hoc de la 22 septembrie 1857.

Profunda sa gîndire românească, care dădea glas celor mai nobile sentimente patriotice, reiese din emoționanta și mișcătoarea sa alocuțiune. Pentru a ne da seama de felul cum au știut să se identifice conducătorii Bisericii noastre, clerul și cinul monahal, cu marile imperative ale neamului, redăm mai jos un pasaj din această alocuțiune : „Moldoromânii de astăzi sînt tot una, ei au o origine, un sînge, o patrie, o istorie, o credință, un Dumnezeu. Să ne silim dară să fim așa ca să fim vii și ca să învieze întru noi iubita noastră Patrie".

La 7 octombrie 1857, la ședință, s-a votat cu mare entuziasm propunerea lui Mihail Kogălniceanu asupra organizării viitoare a țării. În ședința a 8-a se alege, la 10 octombrie 1857, un comitet alcătuit din 9 membri între care și Arhimandritul Neofit, care era însărcinat cu formularea problemelor ce urmau să fie luate în discuție de către Divan. Acest comitet întocmește un proiect de 15 propuneri, între care punctele 5 și 6 se ocupau de problemele bisericești. Tot în cadrul acestei propuneri, unioniștii moldoveni au votat o moțiune în care cereau între altele : autonomia și neutralitatea Țărilor Române și unirea lor într-un singur stat cu numele de România.

Statul urma să fie neutru și inviolabil, să aibă un guvern reprezentativ și constituțional, totul cu garantarea celor 7 Puteri semnatare ale Tratatului de la Paris.

Cu acest prilej, s-a cerut și independența Bisericii Ortodoxe Române (Autocefalia), față de Patriarhia de Constantinopol. O astfel de moțiune s-a votat și în Țara Românească.

Pe la sfîrșitul anului 1857, turcii suspendă cele două Divanuri ad-hoc ; apoi, în luna mai 1858, se deschide la Paris Conferința celor 7 Puteri pestru examinarea cererilor formulate în Divanurile ad-hoc ale Principatelor Române. În cadrul acestei Conferințe se adoptă o Convenție care prevedea Unirea celor două Principate sub numele de „Principatele Unite", însă cu rezerva ca fiecare principat să-și aleagă un principe și să aibă cîte un guvern și cîte o adunare legiuitoare, privilegiile fiind în mod formal desființate. Guvernarea revenea unor locțiitori de domni pînă la noile alegeri.

Tot în același ianuarie 1858, au loc pregătiri pentru alegerile în Adunarea legislativă a țării, care aveau menirea de a desemna pe noul domnitor. La 29 august 1858, Arhimandritul Neofit Scriban a rostit o cuvîntare către alegătorii din Iași prin care îi îndemna să-și aleagă „reprezentanți vrednici care să lupte pentru unirea celor două țări".

Cu prilejul deschiderii Adunării legislative din 28 decembrie 1858, săvîrșindu-se iarăși Te-Deum la Biserica Sf. Nicolae-Domnesc, tot Neofit Scriban a rostit o cuvîntare celor prezenți îndemnîndu-i să-și aleagă un domnitor vrednic care să-i urmeze cu cinste lui Ștefan cel Mare.

Atitudinea Mitropolitului Sofronie a avut un larg ecou, atît între slujitorii și credincioșii Bisericii, cît și în cercurile unioniste ale Moldovei. Un raport al Comitetului unionist din Galați către Comitetul Central al Unirii începea cu următoarele cuvinte, care vădesc semnificația adîncă a stimei de care se bucura mitropolitul : „Recunoștință Prea Sfinției sale Mitropolitului pentru frumosul exemplu de patriotism".

În vederea noilor alegeri s-au dat instrucțiuni privind întocmirea listelor de alegători și modul în care vor decurge aceste alegeri. „Colegiile electorale ale clerului se vor prezidui în capitală de către Prea Sfințitul Mitropolit, iar pe la Episcopiile Roman și Huși de către episcopii eparhioți sau locotenenții de episcopi". Ministrul de interne, soluționînd o cerere a Mitropolitului Sofronie, a stabilit că „Prea Sfinția Sa Arhiereul Neofit Scriban, Sfinția Sa Protosinghelul Iosif Bobulescu, Protosinghelul Isaia Vicol, profesori în seminaria centrală, au dreptul de a fi alegători și aleși deputați în Divanul ad-hoc". Alegerile de deputați au fost prezidate de Sofronie Miclescu și au fost aleși următorii : Arhiereul Filaret Scriban, egumenul Mănăstirii Socola, Arhiereul Calinic Miclescu, egumenul Mănăstirii Slatina (aleși de egumenii mănăstirilor) și Arhiereul Neofit Scriban (ales de preoții capitalei), iar la Huși, Arhimandritul Melchisedec Ștefănescu. Toți cei aleși erau binecunoscuți în cercurile clericale ale Moldovei, prin pregătirea lor deosebită și prin pozițiile pe care fiecare le ocupau în viața bisericească de atunci.

Spre sfîrșitul anului 1858 s-au făcut alegeri de deputați în Adunarea Națională a Moldovei, care trebuiau să aleagă pe noul

domn al Moldovei și care trebuiau să păsească la înfăptuirea marilor dorințe ale poporului. În acest sens au avut loc la Huși, în cadrul slujbelor religioase, cuvîntări înflăcărate în sprijinul Unirii, rostite de Arhimandritul Melchisedec Ștefănescu. În luna decembrie, încep alegerile pentru Adunările elective din Moldova și Muntenia, care urmau să desemneze pe noii domnitori.

Astfel, în ziua de 5 ianuarie 1859, Adunarea electivă a Moldovei alegea în unanimitate ca domn pe colonelul Alexandru Ioan Cuza. Cu acest prilej, Arhimandritul Neofit Scriban spunea: „Credința nației române nu a fost, nu este și nu va fi decît unirea românilor într-un singur stat...".

La 24 Ianuarie 1859, Adunarea electivă din București se pronunță pentru alegerea de domn al Munteniei tot a colonelului Alexandru Ioan Cuza.

Strădaniile tuturor acelora care au luptat pentru înfăptuirea Unirii au fost încununate cu succes. Alegerile din Moldova și Muntenia au înfăptuit Unirea Moldovei și a Țării Românești într-un singur stat, România. Noul domnitor vestea o eră nouă „de demnitate națională, de libertate, de egalitate, de ridicare a claselor împilate".

Biserica Ortodoxă Română prin ierarhii, clericii și credincioșii ei a luat parte cu mare însuflețire și mare bucurie la această mare victorie, care a deschis calea spre unificarea Bisericii Ortodoxe din Moldova și Țara Românească, spre dobîndirea autocefaliei sale și spre ridicarea la rang de Patriarhie. Împreună cu arhiereii, clerici și credincioși, cinul monahal și-a adus o contribuție sporită, sprijinind ideea sfîntă a unirii celor două Principate Române, astfel mergînd pe drumul bun al învățăturii evanghelice, al slujirii dreptelor năzuințe ale poporului, reprezentînd în felul acesta, spre cinstea tagmei din care făcea parte, tradițiile vechi patriotice ale Bisericii strămoșești.

Unirea a fost ideea cea mai măreață și nobilă care a stăpînit milioane de inimi și de cugete, idee ce a devenit de nebiruit. Ea a fost dorul străvechi devenit mereu tînăr pentru fiii acestui pămînt binecuvîntat. Credincioșii Bisericii străbune, conștienți de înalta lor menire și adînc pătrunși de dorința înnoirii, aduc omagiu acelora care s-au jertfit pentru înfăptuirea acestui nobil ideal.

Unirea o simțim cu toții ca o descătușare a enormelor energii ale minunatului nostru neam românesc — actul energic al întregii națiuni, „cheia de boltă a edificiului național". Ea ilustrează profund una din marile permanențe ale istoriei noastre naționale, un ideal multisecular, nutrit și înfăptuit deplin la 1 decembrie 1918, cînd s-a pecetluit formarea statului național unitar român prin unirea Transilvaniei cu patria-mamă, România.

Biserica strămoșească cinstește cu multă sfințenie și cu sporite strădanii memoria acelora care s-au jertfit pentru acest mare act național și a consemnat cu litere de aur în cronica sa numele și strădania acelora care au luptat pentru înfăptuirea Unirii. Numele și strădania acelora vor vorbi mereu, peste veacuri, de fapta lor sfîntă, de lupta lor dreaptă, de jertfele lor care s-au adăugat altora pentru binele și statornicia în înflorirea Patriei, pentru iubirea

acestui pămînt din care ne vorbesc mereu strădaniile moșilor și strămoșilor statornici pe aceste plaiuri.

24 Ianuarie rămîne pentru toată suflarea românească o cronică sfîntă, Unirea fiind însăși osmoza sufletească, ce i-a legat de veacuri pe românii de o parte și de cealaltă a Milcovului, a Carpaților, a Dunării pînă la Marea cea mare, în unica, marea și multimilenara familie — România.

Ea a avut o deosebită însemnătate pentru perspectivele dezvoltării forțelor progresiste și angajării României pe drumul civilizației moderne, constituind un moment epocal în procesul plămădirii statului național unitar român.

Protos. Macarie CIOLAN

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Constantin C. Giurescu și Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri pînă astăzi,* București, 1971.

N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor,* vol. II, Vălenii de Munte, 1932.

Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române,* vol. III, București, 1981.

Pr. Scarlat Porcescu, *Clerici ortodocși din Moldova luptători pentru Unirea Țărilor Române,* în „Mitropolia Moldovei și Sucevei" (M.M.S.), XXXV (1959), nr. 1-2.

*** Direcția Generală a Arhivelor Statului, *Românii la 1859, Unirea Principatelor Române în conștiința europeană. Documente externe,* vol. I și II, București, 1983.

*** Direcția Generală a Arhivelor Statului, *1918 la români, Documente externe, 1879-1916,* vol. I și II, București, 1983.

Prof. Ștefan Pascu, *Făurirea statului național unitar român, 1918,* vol. I și II, București, 1983.

Pr. prof. Alexandru Ciurea, *La aniversarea Unirii Principatelor,* în „Biserica Ortodoxă Română" (B.O.R.), LXXXVII (1969), nr. 1-2; *Un veac de la Unirea Principatelor,* în „B.O.R.", LXXVII (1959), nr. 1-2.

Mircea Păcurariu, *Atitudinea slujitorilor Bisericii Ortodoxe Române față de actul Unirii Principatelor,* în „B.O.R.", LXXXV (1967), nr. 1-2.

Mircea Păcurariu, *Arhiereii Neofit și Filaret Scriban,* în „M. M. S.", XXXV (1959), nr. 1-2, p. 87-116.

Pr. prof. Emilian Vasilescu, *Unirea Țărilor Române,* în „Glasul Bisericii", XVIII (1959), nr. 1-2.

Prof. Al Zub, *Mihail Kogălniceanu istoric,* Iași, 1974.

Silviu Achim, *Unirea națiunea a făcut-o,* în almanahul „Scînteia", București, 1984.

Marian Ștefan, *Țara întreagă se numește România,* în „Magazin istoric", anul XVIII, nr. 1 (202), ianuarie 1984.

N. Grigoraș, *24 Ianuarie 1859, Unirea Moldovei și Țării Românești și formarea statului național român,* în „M.M.S.", XXXV (1959), nr. 1-2.

Pr. prof. dr. Alexandru Ciurea, *Acțiuni ale clericilor ortodocși români din Moldova și Muntenia în favoarea Unirii Principatelor de la 1859,* în revista „Candela" (Stockholm), nr. 1, 2, 3, 4/1974 și nr. 1, 2, 3, 4/1975.

Pr. Flor Teodorescu, *125 de ani de la Unirea Principatelor Române 1859-1984,* în „Îndrumător bisericesc misionar și patriotic", Arad, 1984.

Constantin Erbiceanu, *Istoricul Seminarului Veniamin din Mănăstirea Socola,* Iași, 1885.

Idem, *Neofit Scriban,* Iași, 1892.

Iar tu, România mîndră, tot mereu să dăinuiești

TREPTE ALE BUNĂSTĂRII PATRIEI NOASTRE

Rod din rodurile bogate ale culturii românești. *În fiecare an, ziua de 24 Ianuarie ne readuce în memorie momentul realizării unui eveniment de însemnătate deosebită în istoria noastră: Unirea Moldovei cu Țara Românească. Acest act istoric, ce a fost ca un „trebuie necesar" pentru națiunea noastră, a devenit fapt împlinit ca urmare a unui amplu efort colectiv depus cu ardoare de tot poporul. Continuitatea în vatra în care s-a zămislit, păstrarea entității lingvistice și cultural-spirituale, a legăturilor de viață materială, tendințele permanente spre independență, constituie permanențe ale existenței noastre. Cu adevărat, Piața Unirii a orașului Iași este martora cuvintelor lui Mihai Viteazul, care în anul 1600 se intitula „Domn al Valahiei, al Transilvaniei și a toată țara Moldovei", aceeași piață, în ianuarie 1859, a intrat în istorie cu orașul care o aureolează ca „Piață a marilor uniri" și va rămîne de-a pururi „mărturie a unității și devenirii noastre".*

Împlinirea a 126 de ani de la Unirea Moldovei cu Țara Românească a prilejuit și în județul Iași numeroase activități cultural-educative și artistice. Expuneri și dezbateri pe această temă au fost găzduite de cluburi muncitorești, cămine culturale, școli, facultăți și institute de cercetare. De un viu interes s-a bucurat simpozionul „24 Ianuarie 1859 — moment de unitate a poporului român", precum și masa rotundă: „Poporul este înfăptuitorul și ecoul Unirii", organizată de Baza de cultură a tineretului și studenților din Iași în colaborare cu Întreprinderea „Tehnoton"-Iași.

În aceeași suită de acțiuni se înscrie, de asemenea, expunerea „Unire și unitate", susținută la așezămintele culturale din mediul sătesc, ce au fost urmate de recitaluri de muzică și poezie revoluționară, montaje literare, expoziții de carte, vizionări de filme cu subiecte din istoria poporului nostru.

În această salbă de evenimente aniversare ale națiunii noastre, luna ianuarie mai oferă, pe lîngă sărbătoarea de la 24 Ianuarie și pe cea din 26 Ianuarie — zi aniversară a Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu. Ca o încununare a evenimentelor, Iașul cultural s-a adăugat la hora de bucurie a întregului popor, prin organizarea unor manifestări culturale și educative, dintre care mai amintim: la Spitalul de studenți și elevi din Iași s-a organizat o manifestare culturală cu tema „Omagiu"; Agenția Iași, B.T.T., sub genericul „Uniți într-un cuget și simțiri", a inițiat un amplu program de acțiuni dedicate Unirii Principatelor și Președintelui țării, Domnul Nicolae Ceaușescu; studenții anului I al Facultății de stomatologie, din cadrul Institutului de medicină și farmacie, au făcut o vizită la Muzeul Unirii, care s-a încheiat cu un fructuos dialog despre semnificația istorică a actului de la 24 Ianuarie 1859; Comitetul municipal Iași al U.T.C. a organizat un simpozion cu tema: „24 Ianuarie — moment al împlinirilor idealurilor de unitate națio-

nală a poporului nostru", la care au participat numeroși tineri ; la Ruginoasa a avut loc a patra ediție de acțiuni județene de educație patriotică intitulată : „Sînt suflet din sufletul neamului meu", dedicată și aceasta Unirii și Președintelui țării. Tot în acest context, Clubul dezbaterilor literare de la Biblioteca orășenească din Tg. Frumos a organizat o revistă literară vorbită intitulată: „Omagiu aniversar", în cadrul căreia s-au prezentat volumele „Istoria Patriei" și „Revoluția socială și națională în România".

Continuînd lista datelor memorabile înscrise în salba evenimentelor importante ale lunii ianuarie din acest an, trebuie să amintim și împlinirea a 135 de ani de la nașterea „Luceafărului" poeziei românești. Sărbătoarea lui Eminescu la jumătatea primei luni a fiecărui an înseamnă manifestarea unei datorii de conștiință colectivă, nicidecum un ritual îndeplinit convențional și din constrîngerea obișnuitului. Gravată în calendarul de suflet al unui întreg popor, data nașterii poetului național a căpătat în timp o valoare înaltă, simbolică, reprezentînd pentru toți cei care vorbesc și gîndesc în limba română un moment de intensă apropiere și de regăsire în patria spirituală desemnată de „verbul eminescian".

Animați de acest suflu sărbătoresc la această zi aniversară, Asociația Scriitorilor din Iași în colaborare cu Comitetul județean de Cultură din Botoșani au organizat, în sala teatrului „Mihai Eminescu" a orașului, o amplă manifestare culturală închinată marelui poet, care s-a bucurat de o largă participare.

Sub genericul „Omagiu lui Eminescu", la Clubul Întreprinderii de rulmenți din Bîrlad, cu sprijinul cenaclului literar „Mihail Sadoveanu", a avut loc o dezbatere cu privire la problemele poeziei eminesciene urmată de un recital de poezie.

Tot sub acest aspect, Asociația Scriitorilor din Iași și Comitetul de Cultură al Județului Botoșani au organizat o manifestare omagială la Ipotești, la Casa memorială a poetului.

Fiindcă Eminescu, prin geniul său poetic, a depășit granițele țării, ca un prinos sacru adus țării noastre și ca o cinstire deosebită adusă marelui poet, la sfîrșitul anului trecut, la Ierusalim, pe o plachetă se puteau citi cîteva versuri de Eminescu traduse în limba ivrit de binecunoscutul publicist Ishua Ton Pan.

În odihna argintată de somn al pămîntului, sub cerga zăpezii, în neastîmpărul de lumină al semințelor ce se înveșmîntă în strai de încolțire, se rostogolesc semne de un an bun cu roadă bogată. Iată de ce ne bucură inimile faptul că „Festivalul interjudețean de datini și obiceiuri de iarnă", ajuns la cea de a XVII-a ediție, întipărește și-n acest an, în memoria noastră, permanența frumosului și a candorii. Festivalul organizat de Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă, sub egida Comitetului Județean de Cultură și Educație Socialistă din Iași, a reunit formații din mai toate comunele județului Iași și din județele învecinate.

Ca o adevărată chemare spre ancestralul univers al purității desprinse din simplitate și joc, valorile tradiționale ale poporului nostru, prin ele însele, „înseamnă păstrarea întru spirit a ceea ce a

fost bun în trecut, „cum arată în lucrarea sa „Sentimentul românesc al ființei“ filosoful Constantin Noica.

Acum, cînd orizontul cultural s-a lărgit, cuprinzînd prin prestigioasa „Cîntarea României“ într-o unitate de simțire și gîndire pe fiii întregii țări, remarcăm o intensă activitate și în comunele din unele județe din Moldova. Astfel la căminele culturale din Aroneanu, Focuri ș. a., s-au desfășurat, în organizarea Asociației Scriitorilor din Iași și a Bibliotecii „Gheorghe Asachi“, șezători literare, prefațate de evocări ale tradițiilor culturale ieșene precum și de prezentarea unor noi volume de poezie și proză.

La căminul cultural din Scînteia, Asociația Scriitorilor din Iași, în colaborare cu membrii cenaclului „Mihail Sadoveanu“, au organizat o întîlnire cu cititorii. Apoi, în cadrul manifestării culturale „Luna cărții la sate“, la căminul cultural din Bucecea (Botoșani) a fost organizată, tot cu concursul aceleiași asociații ieșene, o interesantă expoziție de carte contemporană.

În județul Bacău, în cadrul aceleiași manifestări s-a organizat la Sascut o fructuoasă întîlnire cu scriitorii din orașul Bacău și cu redactorii revistei „Ateneu“, finalizată printr-un dialog plăcut cu publicul participant.

Începînd din luna ianuarie a acestui an, în municipiul Iași se desfășoară etapa pe ramuri de activitate a concursului „Iașul tinereții noastre“, în cadrul căreia tinerii ieșeni din diferite unități economice, industriale, comerț etc. s-au angajat la o acerbă întrecere în muncă și la o cunoaștere cît mai temeinică a istoriei și culturii naționale.

Sub același aspect în luna ianuarie, la Iași, s-a înființat un nou cenaclu literar intitulat „Copou 150“. Inițiatorii sînt elevii Liceului industrial nr. 6, care anul acesta împlinește 150 de ani de la înființare. Inițial liceul purta numele de „Institutul de arte și meșteșuguri“.

Într-un cadru sărbătoresc, cu prilejul zilei ceferiștilor și lucrătorilor din transporturile auto, la Iași și Pașcani, ca în toate orașele cu tradiție feroviară, au avut loc adunări festive pentru împlinirea a 52 de ani de la luptele revoluționare ale muncitorilor ceferiști din ianuarie-februarie 1933.

Cunoscuta publicație „Ateneu“, în cadrul rubricii „Valori expresive în literatura veche“, ține să informeze cititorii că, între altele, „Cazania“ mitropolitului Varlaam este „întîia realizare în proza artistică a limbii române și a graiului moldovenesc“. Arată apoi că „Psaltirea în versuri“ a eruditului cărturar și mitropolit Dosoftei „ne făurește în literatura veche românească limbajul poeziei noastre culte“. De asemeni, conștient de importanța șlefuirii limbii în „Didahii“, mitropolitul Antim Ivireanul, „prin propoziții simetrice, pînă la numărul de silabe și de accente, prin perioada retorică amplă și prin frumusețea perorațiilor lui, obține maximum de expresivitate în arta oratoriei“. Aceste trei opere, ca și altele sînt considerate „capodopere ale literaturii vechi“.

Demn de remarcat este și faptul că „Flacăra Iașului“ își informează cititorii că în inima Iașului, în apropierea altor strălucite

monumente de arhitectură și de străveche civilizație culturală românească, străjuite de uriașe construcții moderne, „Casa Dosoftei" rămîne peste veacuri „solia unui trecut pe cît de zbuciumat, pe atît de încărcat cu opere și capodopere nemuritoare". Construită în secolul al XVII-lea, marele cărturar și mitropolit Dosoftei, fervent susținător al culturii în limba română, organizează aici cea de-a doua tipografie în locul celei a lui Varlaam (1642) din chiliile Mănăstirii „Sfinții Trei Ierarhi". Prima tipăritură editată la Iași de Dosoftei în casa ce-i poartă numele este „Liturghierul" din 1679, urmat apoi de altele, unanim apreciate de specialiștii din domeniul lingvisticii și istoriei literare. În expoziția organizată aici se pot vedea ilustrații din celebrele pagini ale Evangheliarului *lui Gavriil Uric;* Mineiul *pe luna septembrie, copiat de diaconul Fedea în anul 1489,* Apostolul, *copiat de popa Bratu din Brașov (1559-1560) etc.*

În aceeași publicație, numărul din ziua de 24 februarie, într-un amplu reportaj consacrat întîlnirilor candidaților pentru M.A.N. cu alegătorii pentru circumscripția nr. 9 Belcești, citim propunerea ca Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei să candideze la 17 martie 1985, în această circumscripție. Luînd cuvîntul în cadrul adunării, I.P.S. Mitropolit Teoctist, arată publicația, a mulțumit pentru încrederea acordată și s-a angajat ca împreună cu cetățenii din această circumscripție să acționeze pentru înfăptuirea idealurilor nobile ale țării și conducătorilor ei în vederea bunăstării și progresului.

„Tribuna României", în reportajul trimis revistei de cititoarea româncă Anyela Caspen-Sidney (Australia), prezintă sărbătoarea hramului catedralei ortodoxe române „Sfinții Apostoli Petru și Pavel" din Sidney, la care a participat și Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Corneanu al Banatului. Cei peste 300 de români adunați la această festivitate au participat la oficierea Sfintei Liturghii după care au audiat, mai întîi, cuvîntul preotului paroh Dumitru Găină și apoi pe cel al I.P.S. Mitropolit Nicolae, care a adus mesajul de pace și prietenie, specific poporului român.

Prin pinacoteci. *Iașul culturii a consemnat în analele sale în cursul lunii februarie a. c. un eveniment cu adevărat deosebit. Este vorba de deschiderea unei expoziții de tablouri ce au intrat apoi definitiv în colecția Muzeului de artă plastică din Iași — din creația pictorului Victor Mihailescu-Craiu, pictor care „dispunea în orice moment de material pentru mai bine de douăsprezece expoziții". De remarcat este și faptul că cele peste 1000 de lucrări, intrate în colecția muzeului, constituie cea mai însemnată donație din istoria pinacotecii ieșene.*

Prin acuarelele sale, pictorița Iulia Hălăucescu din Piatra Neamț reușește nu numai performanța de a fixa centrul artistic al genului și în provincie, ci și pe aceea cu mult mai interesantă a resurecției genului însuși. Pentru că, în ciuda unei istorii prestigioase, cu nume de artiști ce au probat puterile intrinseci ale acuarelei, aceasta consumă încă prejudecata lucrului secund.

Cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la nașterea poetului Nicolae Labiș, la galeria de artă „Orizont" de la Facultatea de teh-

nologie chimică din Iași s-a deschis o expoziție de acuarelă ce a cuprins compoziții, peisaje, naturi statice, inspirate din opera poetului, prematur dispărut dintre noi, executate cu real talent de pictorița Veronica Gridiroc.

Cu prilejul împlinirii a 45 de ani de la moartea pictorului A. Tonitza († 27 februarie 1940), Academia de Arte frumoase din Iași i-a consacrat un simpozion celui care a fost mai întîi student și apoi profesor de reputație mondială al acestei instituții.

Luînd exemplul înaintașilor, cărora le-a fost pururea admirată ingeniozitatea și potențialul creator, artiști populari din rîndul muncitorilor și al oamenilor de la țară transformă materia informă în adevărate opere de artă. Așa a făcut maistrul Viorel Mățel de la Intreprinderea de utilaj greu și transport pentru construcții din municipiul Gheorghe Gheorghiu-Dej, care în timpul său liber dovedește adevărate calități de sculptor. Cele mai multe lucrări ale sale, dăltuite cu multă fantezie și talent, cuprind personaje importante din istoria noastră națională. Realizate cu migală, în stil „filigran", portretele lui Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Horea, Cloșca și Crișan etc. impun prin sobrietate și expresivitatea lor.

În slujba sănătății. *O grijă permanentă și o muncă neobosită se depune pentru buna creștere a copiilor, cei ce vor fi viitorul de aur al țării noastre. La salba realizărilor și a descoperirilor științifice în acest sens se adaugă și munca unor cercetători ai Institutului medico-farmaceutic din Iași. Astfel, Facultatea de industrie alimentară din Galați, în colaborare cu cercetătorii I.M.F. din Iași, au pus la punct niște rețete care îmbogățesc considerabil posibilitățile de a oferi copiilor alimente bogate în calorii, vitamine naturale și fibre vegetale, alimente realizate în premieră națională. Conferențiarul Dr. Nicolae Trifan, șeful clinicii I a Spitalului clinic de pediatrie din Iași, amintește de următoarele astfel de alimente: „Germino", „Maltovit", „Biscofort", „Flibropan".*

De curînd la Spitalul clinic de copii din Iași s-a instalat un ecograf special, care ajută la creșterea puterii de investigație medicală în afecțiunile abdominale, cardiovasculare, oftalmologice, ale sistemului nervos central etc.

În zona Păcurari, lucrătorii Oficiului farmaceutic din Iași au pus la dispoziția populației o nouă unitate farmaceutică.

Premiere industriale. *Orașul Roman, cunoscut în ultimii douăzeci de ani ca un oraș unde se prelucrează metalul, a căpătat o calitate nouă. Din anul 1980 a început a produce fibre sintetice. Ultima instalație de fibră poliamidică racordată la circuitul productiv a fost recent pusă în funcțiune. Cele 2500 cadre tinere au realizat în premieră pe ramură fibra poliamidică de 1,5 den, iar de curînd au fost introduse în fabricație fire și fibre lucioase profilate. Așadar, pe paleta industrială a orașului, chimia capătă un loc tot mai pronunțat care-i ridică mult puterea economică.*

În cadrul preocupărilor pentru îmbunătățirea calității produselor, un colectiv de specialiști de la I.M. Roman au construit în

premieră națională o instalație de control cu pulberi magnetice care asigură detectarea cu precizie a tuturor defectelor la părțile exterioare ale țevilor fabricate, tot la Roman, în cadrul cunoscutului laminor de țevi.

Tot în premieră națională, la Întreprinderea de mașini-unelte din Suceava a fost realizat strungul pentru cilindri de laminor numit „C.C.L. — 630". Acesta este menit prelucrării și calibrării cilindrilor avînd diametrul de 800 mm, lungimea de 4 m și greutatea de 16 tone.

În altă intreprindere cu același profil, din Bacău, în premieră națională s-a realizat o modernă mașină de prelucrare a pieselor mari în greutate de pînă la 6 tone, destinată cocseriilor. Randamentul ei este cu 30 la sută mai mare decît al mașinilor similare de pînă acum.

Alte realizări industriale. *Anul acesta Iașul înscrie, printre alte evenimente importante, și împlinirea a 80 de ani de la apariția pe magistralele sale a primului tramvai electric. Venind să marcheze această aniversare a venerabilului vehicul, edilii Iașului de astăzi anunță o nouă premieră: troleibuzul, care va facilita mult transportul în comun al cetățenilor din municipiu.*

Colectivul laboratorului de polimeri elementoganici din cadrul Institutului de chimie moleculară „A. Poni" din Iași a omologat tehnologiile de fabricare a unor sortimente de uleiuri siliconice și a unor tipuri de cauciuc siliconic, mult căutate în economia noastră națională.

Tot la Iași, în cadrul Intreprinderii de prelucrare a maselor plastice a intrat în funcțiune o nouă capacitate de producție, lîna de fabricare a sacilor din polipropilenă. Utilajele au fost confecționate în colaborare cu C.F.S. Iași și C.F.S. Săvinești.

În cadrul secției de turnătorie a Întreprinderii mecanice „Nicolina", a fost finalizată construcția unui cuptor destinat uscării formelor de turnare. Eficiența acestuia se vede în aceea că reduce cu 50 la sută consumul de silicat de sodiu (material importat), fiind înlocuit cu nisip de Aghireș.

În vederea unui randament sporit și eficient, harnicii specialiști și muncitori ai Întreprinderii mecanice din Roman au conceput și realizat un sistem ingenios de modele modulizate, executate pe schelet metalic și protejate cu material plastic, necesare la turnarea pieselor mari pentru construcțiile de mașini-unelte grele.

La Întreprinderea mecanică de material rulant din Pașcani a intrat în fabricație un nou tip de vagon platformă pe patru osii pentru cale ferată cu ecartament îngust (de 760 mm), destinat transporturilor de containere bușteni, cherestea și alte produse.

În marele front al asigurării economiei, petroliștii din Moinești

s-au înrolat decișI și cu înaltă responsabilitate ca și-n anul 1985 să dea țării cît mai mult petrol. Cei peste 15.000 de petroliști din toată Moldova care aparțin „citadelei petroliștilor" moinești s-au angajat în această luptă cu pămîntul țării căruia să-i extragă cît mai mult petrol.

Pasiune stimulată. *În fiecare an numai în județul Iași zeci și zeci dintre semenii noștri devin crescători de albine. Este desigur și aceasta una dintre orientările cele mai sănătoase, dacă ne gîndim la nenumăratele virtuți ale produselor apicole. În vederea stimulării acestei preocupări, Filiala ieșeană a Asociației crescătorilor de albine organizează în fiecare an cursuri speciale în acest sens, unde se poate pune la punct foarte bine tehnica albinăritului.*

Un exemplu grăitor. *Cele 21 ferme ce cuprind hale de producție cu flux continuu în suprafața de 30 de hectare, cu cele 16.000 tone carne de pasăre pe care la produce anual, cu cele 131 de milioane ouă și peste 17 milioane pui de o zi, cu ritmurile ridicate de creștere pe care le asigură, 3-4 luni pentru pui de curcă broiler în greutate de 7 kg și 4-5 luni pentru hibrizii grei de 10-12 kg, cu cele două abatoare specializate în prepararea cărnii de pasăre, cu fabricarea ultramodernă de praf de ouă produs în condiții de igienă și tehnologie alimentară de ultimă oră, cu veniturile ce depășesc cu mult în fiecare an un miliard două sute cincizeci de milioane lei, Întreprinderea „Avicola" Bacău condusă de directorul Petre Plăcintă este într-adevăr o unitate românească cunoscută nu numai în țară, ci și peste hotare. Dacă citățm doar firmele străine: „Hellmuth" (R. F. Germania), „Faupel" (Elveția), „Comavicola" (Italia), „Volagel" (Franța), „Import-Verlingung" (Austria), „Halwany" (Liban), „Citon" (Japonia), cu care renumita întreprindere băcăuană întreține strînse relații de colaborare, denotă că progresul tehnologic și modernizarea fac bună casă cu seriozitatea, cu viața civilizată de fiecare zi a harnicilor lucrători de aici.*

Arhid. Ioachim GIOSANU

Biserica și pacea lumii

SFINȚII PĂRINȚI DESPRE PACE.
PACEA LUI DUMNEZEU. PACEA BISERICII

Sfîntul Vasile cel Mare, Despre Sfîntul Duh, cap. 29:

Eu însumi aș dori mai ales ca Bunul Dumnezeu să ne dea pacea Sa care să stăpînească inimile tuturor, încît cei care cîrtesc să se liniștească în Duhul blîndeții și al dragostei (P. G. 32, 209).

Idem, Scrisoarea a LXX-a:

Este necesar și folositor pentru noi să reînnoim legile dragostei vechi și să facem iarăși să înflorească pacea Părinților, darul ceresc și mîntuitor al lui Hristos, pe care timpul a ofilit-o; se pare că acest lucru este plăcut și sufletului tău iubitor de Hristos (P. G. 32, 433).

Idem, Scrisoarea a CXIV-a:

De ce trebuie să mai spun fiilor păcii cît de mare este bunul păcii ? Deoarece bunul acesta mare și minunat și căutat cu rîvnă de toți cei care Îl iubesc pe Domnul este așadar în primejdie să ajungă o vorbă goală, fiindcă fărădelegea s-a înmulțit și din mulți a fugit dragostea, socotesc că se cuvine să aibă o singură grijă cei ce slujesc cu cinste și cu adevăr lui Dumnezeu: să readucă la unire Bisericile separate în multe părți și în multe chipuri... Căci nimic nu este atît de propriu creștinului ca facerea păcii. De aceea și Domnul ne-a făgăduit pentru aceasta cea mai mare răsplată (P. G. 32, 528).

Idem, Scrisoarea a CLVI-a:

Ce este mai dulce de auzit decît numele păcii ? Sau ce este mai sfînt și mai plăcut Domnului decît să faci planuri în legătură cu astfel de lucruri ? (P. G. 32, 613).

Idem, Scrisoarea a CCXIX-a:

Între voi să fie întrecere bună: cîștigătorul va fi socotit vrednic să se numească fiul lui Dumnezeu, dobîndindu-și această cinste prin facerea de pace (P. G. 32, 813).

Idem, Scrisoarea a CCL-a:

Dacă bunul păcii este mărginit doar la numele păcii este ridicol ca, alegînd pe unul și pe altul, să le dai numai acestora prilejul să se bucure de pace, iar pe ceilalți nenumărați să-i oprești de la împărtășirea cu acest bun (P. G. 32, 932).

Sfîntul Grigore de Nyssa, Omilia a VII-a la Cîntarea Cîntărilor:

Cine este un astfel de făcător de pace precum Cel Care a făcut să piară vrăjmășia și a pironit pe cruce pe vrăjmașii Lui, iar pe noi, ba mai mult, lumea întreagă, ne-a împăcat cu Sine și a surpat peretele din mijloc al despărțiturii, ca pe cei doi să-i zidească întru Sine într-un singur om nou, întemeind pacea, și Care a propovăduit pace celor de departe și pace celor de aproape prin cei ce binevestesc cele bune (V. Efeseni 2, 14-17) (P. G. 44, 908).

Sfîntul Ioan Gură de Aur, Omilia a III-a împotriva iudeilor:

Diaconul, îndemnîndu-ne să ne rugăm împreună cu ceilalți, ne poruncește ca în rugăciune să cerem înger de pace și toate cele care sînt considerate făcătoare de pace și, dîndu-vă dezlegare să plecați de la biserică, vă roagă spunînd aceste cuvinte: „Cu pace să ieșiți"; în general, nimic nu poate fi spus sau făcut fără aceasta. Căci pacea este doica și maica noastră care ne încălzește la sînul ei cu multă grijă. Dar eu înțeleg prin pace nu un simplu cuvînt sau pacea care constă în părtășia meselor, ci pacea după Dumnezeu, care se naște din armonia duhovnicească, pe care, acum, o sfîșie mulți, care nimicesc toate ale noastre printr-o dispută nepotrivită (P. G. 48, 870).

Idem, Omilia a II-a la Dumnezeiasca și cea de Taină Cină a Mîntuitorului și despre trădarea lui Iuda:

Ascultă ce spune Domnul: „Dacă îți vei aduce darul tău la altar și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău acolo, înaintea altarului, și mergi întîi și împacă-te cu fratele tău și apoi, venind, adu darul tău" (Matei 5, 23-24). Ce zici ? Să las acolo darul, adică jertfa ? Da, spune Domnul, deoarece și această jertfă s-a făcut pentru pacea cu fratele tău. Dacă, așadar, jertfa este pentru pacea cu aproapele tău, dar tu nu păstrezi pacea, chiar dacă ești părtaș la jertfă, împărtășirea îți este nefolositoare fără strădania de a păstra pacea. Deci, să faci mai întîi pacea, pentru care se aduce și jertfa și apoi te vei bucura de aceasta cu adevărat. Căci pentru aceasta a venit Fiul lui Dumnezeu în lume, ca să împace firea noastră cu Tatăl, după cum spune și Pavel undeva: „Acum printr-Însul toate cu Sine le-a împăcat" (Coloseni 1, 20), „prin cruce, omorînd prin ea vrăjmășia" (Efeseni 2, 16). De aceea a venit nu numai să facă El Însuși pace, ci ne fericește și pe noi dacă facem lucruri asemănătoare și ne face părtași ai numelui Său. Căci „fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema" (Matei 5, 9). Așadar, ceea ce a făcut Hristos, Fiul lui Dumnezeu, aceea fă și tu după puterea omenească, devenind mijlocitor al păcii și pentru tine și pentru aproapele tău. Pentru aceasta îl și numește Hristos pe făcătorul de pace fiu al lui Dumnezeu. De aceea, în timpul jertfei, nu a amintit nici o altă poruncă, decît pe cea a împăcării cu fratele, arătînd că dragostea este mai mare decît toate virtuțile (P. G. 49, 390-391).

Idem, Omilia I despre Cruce și tîlhar:

Crucea este nimicirea vrăjmășiei, siguranța păcii, comoară a nenumărate bunuri (P. G. 49, 399).

Idem, Omilie la Înălțarea Domnului nostru Iisus Hristos:

Noi (creștinii) niciodată nu am vrut să fim și nici nu vrem să devenim dușmani ai păcii. Căci dacă vom pierde pacea vom fi dușmani ai celor care au auzit de la Hristos cuvintele: „Pace vouă" (P. G. 52, 790-791).

Idem, Omilie cu prilejul primirii lui Severian:

Vă vorbesc despre un subiect care este vrednic să fie tratat în Biserică și care merită să fie ascultat cu plăcere. Vă vorbesc pentru pace... Vă vorbesc despre pacea pentru care Fiul lui Dumnezeu a coborît pe pămînt, ca să împace cu sîngele lui nu

numai cele care sînt pe pămînt, ci și cele din cer și ca să unească cele pămîntești cu cele cerești. Vă vorbesc despre pacea pentru care Fiul lui Dumnezeu a pătimit, pentru care S-a răstignit și S-a îngropat, pe care ne-a lăsat-o nouă moștenire și ne-a dat-o zid Bisericii, pe care a pus-o scut împotriva diavolului, pe care ne-a dat-o sabie împotriva demonilor, pe care a așezat-o port foarte liniștit pentru credincioși, pe care ne-a dat-o ca o milostivire a lui Dumnezeu și ne-a oferit-o ca iertare a păcatelor (P. G. 52, 425-426).

Sfîntul Ioan Gură de Aur, Omilia a XV-a la Matei:

„Fericiți făcătorii de pace". Aici Mîntuitorul nu numai că ne oprește să ne certăm și să ne urîm unii pe alții, ci ne cere ceva mai mult: să-i împăcăm pe cei dezbinați. Și iarăși le oferă răsplata duhovnicească. Care este aceasta? „Că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema". Într-adevăr aceasta a fost lucrarea Unului Născut: să unească cele despărțite și să împace cele ce se luptă între ele (P. G. 57, 228).

Idem, Omilia a XXVI-a la Epistola către Romani:

Apoi, după ce a spus că împărăția lui Dumnezeu este pace și bucurie (Romani 14, 17), Pavel a adăugat: „În Duhul Sfînt" (deoarece pace și bucurie se găsesc chiar și în lucrurile ticăloase). Cel care îl duce la pierzare pe fratele său a nimicit și pacea și bucuria și l-a vătămat mai mult decît cel care îi fură banii. Ceea ce este mai rău fiindcă altul l-a mîntuit, iar tu îl vătămi și îl duci la pierzare (P. G. 60, 638-639).

Idem, Omilia I la Epistola I către Corinteni:

Nimic nu ne este de folos dacă, avînd pace cu toți, sîntem în război cu Dumnezeu; după cum nu vom avea nici o pagubă dacă, războindu-ne cu toți, avem pace cu Dumnezeu. Și iarăși nu avem nici un folos dacă ne bucurăm de un bun renume în fața tuturor oamenilor, dar îl supărăm pe Dumnezeu; după cum nu va fi nici o primejdie, chiar dacă toți se întorc împotriva noastră și ne urăsc, dar Dumnezeu ne găsește buni și ne iubește: căci adevăratul har și adevărata pace sînt de la Dumnezeu (P. G. 61, 14).

Idem, Omilia a II-a la Epistola a II-a către Corinteni:

Și le poruncim să vorbească, zicîndu-le: „Înger de pace să cereți, catehumeni", fiindcă există și un înger care aduce pedeapsa, după cum spune Psalmistul: „Trimis-a prin îngeri nimicitori" (Psalmul 77, 54). Acesta este Pierzătorul. De aceea le poruncim să ceară înger de pace, învățîndu-i că a cere pace este legătura tuturor bunurilor, încît să fie departe de orice luptă, de orice război, de orice tulburare... Chiar dacă cineva are vreun necaz, îi va fi ușor dacă este pace. De aceea și spunea Hristos: „Pacea Mea o dau vouă" (Ioan 14, 27) (P. G. 61, 403-404).

Idem, Omilia a XXX-a la Epistola a II-a către Corinteni:

„Fiți uniți în cuget. Trăiți în pace" (II Corinteni 13, 11). Apostolul le-a cerut aici ceea ce le-a cerut la începutul primei epistole. Se poate întîmpla ca unii să gîndească la fel, dar să nu aibă pace între ei... Dar Pavel le cere pe amîndouă. „Și Dumnezeul dragostei și al păcii va fi cu voi" (II Corinteni 13, 11). Nu numai că îi sfă-

tuiește și îi îndeamnă, dar se și roagă. Sau se roagă pentru aceasta, sau proorocește ceea ce va fi ; mai de grabă face și una și alta. Dacă faceți acestea, spune el, adică să fiți uniți în cuget și să trăiți în pace, și Dumnezeu va fi cu voi : căci Dumnezeu este al dragostei și al păcii și se bucură și se veselește pentru acestea. De aici, din dragostea Lui veți avea pacea viitoare ; de aici va veni nimicirea tuturor relelor. Ea a mîntuit lumea, ea a pus capăt războiului îndelungat, ea a făcut pe oameni îngeri. Așadar să o iubim și noi, căci dragostea este mama unor nesfîrșite bunătăți. Prin ea ne-am mîntuit, prin ea ne sînt date toate bunurile tainice (P. G. 61, 606).

Idem, Omilia a IX-a la Epistola către Efeseni:

Unitatea sufletească este cu atît mai sigură cu cît este mai simplă și mai puțin complicată. Cum este ea păstrată ? Prin legătura păcii. Ea nu poate exista în dușmănie și în dezbinare... Din această legătură se naște căldura dragostei... Frumoasă este această legătură. Prin ea să ne unim unii cu alții și să ne unim și cu Dumnezeu (P. G. 62, 72-73).

Idem, Omilia a XXIV-a la Epistola către Efeseni:

„Gata fiind pentru Evanghelia păcii“ (6, 15). Pe bună dreptate a spus așa. Deoarece a amintit de război și de luptă, Apostolul ne arată că trebuie să luptăm împotriva demonilor ; căci Evanghelia este a păcii. Acel război pune capăt altui război, desigur celui împotriva lui Dumnezeu : dacă purtăm război cu diavolul, avem pace cu Dumnezeu (P. G. 62, 168-169).

Idem, Omilia a III-a la Epistola către Coloseni:

Ne rugăm și cerem înger de pace și cerem să fie pretutindeni pace, fiindcă nimic nu este asemenea ei ; în biserici, în rugăciuni, în litanii, în urările de sănătate cerem pace. O dată, de două ori, de trei ori și de mai multe ori. Întîistătătorul Bisericii dă pace zicînd : „Pace vouă“. De ce ? Fiindcă ea este maica tuturor bunurilor, este temei al bucuriei. Pentru aceasta și Hristos a poruncit Apostolilor să spună aceasta îndată ce intră în case, ca un simbol al bunurilor : „Intrînd în case ziceți : Pace vouă“ (v. Matei 10, 12). Căci dacă lipsește aceasta toate sînt de prisos. Și iarăși spunea ucenicilor : „Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă“ (Ioan 14, 27). Aceasta deschide calea dragostei. Iar Întîistătătorul Bisericii nu spune doar „Pace vouă“, ci „Pace tuturor“. Căci ce folos dacă avem pace cu unul, iar cu altul, război și luptă ? Care este cîștigul ?... Pacea este un bun atît de mare, încît fii ai lui Dumnezeu se numesc făcătorii și ziditorii ei (Matei 5, 9). Pe bună dreptate, deoarece și Fiul lui Dumnezeu pentru aceasta a venit pe pămînt, ca să facă pace între cele de pe pămînt și între cele din cer... Dacă făcătorii de pace sînt fii ai lui Dumnezeu, potrivnicii ei sînt fii ai diavolului (P. G. 62, 322).

Idem, Omilia a VIII-a la Epistola către Coloseni:

„Și pacea lui Dumnezeu, întru care ați fost chemați, ca să fiți un singur trup, să stăpînească în inimile voastre ; și fiți mulțumitori“ (3, 15). Pacea lui Dumnezeu este puternică și statornică. Dacă ai pace datorită unui om, aceasta repede se rupe ; dar dacă pacea se datorează lui Dumnezeu, nu este același lucru. Deși Apostolul a

spus mai sus, la modul general, „Dragostea“, totuși vine iarăși la ceea ce este unic. Căci dragostea este nesfîrșită : de exemplu cînd cineva este acuzat, fără temei, din multă dragoste el se luptă și se întoarce. Nu spune : Nu vreau asta, ci precum Dumnezeu a făcut pace cu voi, așa faceți și voi. Cum a făcut Dumnezeu pace cu noi ? Deoarece a dorit El Însuși, fără să primească nimic de la noi. Ce înseamnă „Pacea lui Dumnezeu să stăpînească în inimile voastre ?“. Dacă două gînduri se luptă în mintea ta să nu te oprești nici asupra mîniei, nici asupra insultei care ți-ar aduce, crezi tu, mulțumirea, ci să rămîi hotărît la pace. De exemplu, dacă cineva este jignit în chip nedrept, din jignirea aceasta s-au născut două gînduri, unul poruncindu-i să se răzbune, iar altul cerîndu-i să rabde ; și aceste două gînduri se luptă între ele. Dacă pacea lui Dumnezeu este cea care va da premiul, ea dă premiul celui care a poruncit să rabde, și îl va rușina pe celălalt. În ce chip ? Convingîndu-l că Dumnezeu Însuși este pacea, că El a făcut pace cu noi (P. G. 62, 354).

Idem, Omilia a VII-a la Epistola I către Timotei:

Sînt trei feluri de războaie mai primejdioase : primul este războiul comun cînd soldații noștri sînt atacați de barbari ; al doilea război este cel în care noi ne luptăm cu alții în timp de pace ; al treilea este cel pe care îl poartă fiecare împotriva sa. Acesta însă este cel mai greu dintre toate. Războiul cu barbarii nu va putea să ne aducă mare vătămare. De ce ? mă vei întreba. Vor măcelări și vor omorî, dar nu vor pîngări cu nimic sufletul. Dar nici cel de al doilea război nu va putea să ne vatăme, dacă noi nu vom vrea. Chiar dacă alții vin împotriva noastră cu război, nouă ne este îngăduit să trăim în pace. Ascultă ce spune profetul : „În loc să mă iubească, mă cleveteau, iar eu mă rugam“; și iarăși: „Cu cei care urau pacea, făcător de pace eram“ ; și din nou : „Cînd au grăit împotriva mea, s-au luptat cu mine în zadar“ (Psalmii 108, 3 ; 119, 7 ; 108, 2). Însă de cel de al treilea război nu scăpăm fără primejdie. Cînd trupul nostru se revoltă împotriva sufletului trezește pofte grele și înarmează plăcerile trupului, mînia, invidia. Dacă acest război nu este lichidat nu vom putea dobîndi bunurile făgăduite, ci în chip necesar, cel care nu înăbușă această tulburare, cade și primește răni care zămislesc moartea în focul gheenei. Trebuie, așadar, ca în fiecare zi noi să avem grijă și să ne preocupăm în chip deosebit, ca nu cumva să se aprindă în noi un astfel de război, și nici dacă s-a aprins să nu dăinuie, ci să fie înăbușit și potolit. Care este folosul dacă întreaga lume se bucură de o pace adîncă, dar tu te războiești cu tine însuți ? Această pace trebuie s-o avem noi : dacă ne bucurăm de ea nimic din afară nu va putea să ne vatăme. La această pace se referă nu în mică măsură și pacea comună. De aceea spune: „Să petrecem viață pașnică și liniștită“ (2, 2). Dar dacă cineva este tulburat, în timp ce este liniște, este foarte nefericit. Vezi că vorbește despre această pace pe care eu am numit-o a treia ? De aceea, după ce a spus „Să petrecem viață pașnică și liniștită“, nu s-a oprit aici, ci a adăugat: „Întru toată cuviosia și buna cuviință“. În cuviosie și bună cuviință nu poate fi nimeni dacă nu a fost zidită această pace. Ce pace poate fi cînd gînduri necurate tulbură cre-

dința noastră ? Ce pace poate fi cînd ne bîntuie duhurile desfrînării ? Ca să nu socotești cumva că Apostolul vorbește, în general, despre viața pe care o trăiesc toți oamenii, după ce a spus : „Să petrecem viață pașnică și liniștită“, adaugă : „Întru toată cuviosia și buna cuviință“. Căci pot duce o viață pașnică și liniștită păgînii, desfrînații, cei care petrec în desfătări și în voluptăți și vei găsi din cei care trăiesc o astfel de viață. Dar ca să înțelegi că nu despre această viață vorbește, adaugă : „Întru toată cuviosia și buna cuviință“. Căci acea viață are ispite și lupte și în fiecare zi sufletul este rănit de tulburările gîndurilor. Că vrea să ne arate că e vorba de o astfel de viață se vede clar din ceea ce a adăugat. Este limpede că nu la întîmplare a spus „Întru cuviosie“, ci a subliniat : „Întru toată cuviosia“. Spunînd acestea, se pare că Apostolul nu caută viața doar în dogme, ci și în felul ei ; căci cuviosia trebuia căutată în ambele părți. Care este folosul dacă cei care sînt cuvioși în credință sînt sacrilegi prin viața și faptele lor ? (P. G. 62, 534-535).

Idem, Omilia a XXXI-a la Epistola către Evrei:

Multe sînt cele care caracterizează creștinismul, dar mai mult și mai bine decît toate dragostea reciprocă și pacea. De aceea și spune Hristos : „Pacea Mea o dau vouă“ (Ioan 14, 27) ; și iarăși : „Întru aceasta vor cunoaște toți că sînteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții“ (Ioan 13, 35). Pentru aceasta Pavel spune acum : „Căutați pacea cu toți și sfințenia“, adică buna cuviință, „fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul, veghind cu luare aminte ca nimeni să nu rămînă lipsit de harul lui Dumnezeu“ (Evrei 12, 14-15). Spune acestea ca și cum ar atrage atenția celor care fac un drum lung în tovărășie : Vedeți să nu rămînă în urmă cineva, findcă nu doresc numai să ajungeți voi la capătul drumului, ci vreau să vegheați și asupra celorlalți. „Să nu rămînă nimeni lipsit de harul lui Dumnezeu“. Apostolul numește harul lui Dumnezeu bunurile viitoare, credința în Evanghelie, viața curată : căci toate sînt ale harului lui Dumnezeu (P. G. 63, 213).

Sfîntul Chiril al Alexandriei, Comentariul la Isaia, cartea I, cuvîntarea a VI-a :

Căci neascultarea este pedepsită și dacă cineva cade în neascultare va arde ca în foc, mistuindu-l și plăcerea trupească și pofta aprinsă. Va fi o luptă uriașă și în sufletul și în inima lui, căci trupul se va ridica împotriva duhului și va fi în mare tulburare. De aceea, după cum spune și dumnezeiescul Pavel : „În Duhul să umblați și să nu împliniți pofta trupului“ (Galateni 5, 16). Căci dacă vom fi supuși lui Dumnezeu, vom umbla în Duhul și vom fi mai tari decît poftele trupești și vom birui flăcările din sufletul nostru și ne vom păstra inima liniștită. Căci pacea lui Dumnezeu, „care, după cum este scris, covîrșește orice minte“ (Filipeni 4, 7), va păzi inimile și cugetele noastre (P. G. 70, 277).

Sfîntul Chiril al Alexandriei, Comentariul la Isaia, Cartea a III-a, tomul I:

„Doamne, revarsă pacea peste noi, căci toate lucrurile noastre pentru noi le-ai făcut“ (Isaia 26, 12). Dacă ne vei dărui pacea, spune profetul, vom fi plini de toate bunurile și vom avea părtășia cea

mai deplină a darurilor Tale. Și este necesar să vedem ce pace cer oamenii. Cerînd pace, ei Îl cer pe Însuși Hristos ; căci El este pacea noastră, după cum spune Scriptura, și prin El, adică prin înrudire duhovnicească, ne-am unit cu Tatăl (P. G. 70, 580).

Ibidem, cartea a III-a, tomul III:

Și spune Hristos : Lucrarea dreptății va fi pacea. Căci, „venind Domnul nostru Iisus Hristos, după cum spune Pavel a binevestit pace celor de departe și pace celor de aproape“ (Efeseni 2, 17), adică elinilor și iudeilor, iar dreptatea a dobîndit de la noi odihnă. Căci, dacă am făcut pace cu Dumnezeu și am nimicit vrăjmășia, trăim în cetăți în liniște și în bunăstare veșnică și am devenit credincioși în El pînă în veac și am locuit în cetatea păcii, adică în Biserica Dumnezeului celui viu. Căci în aceasta locuiește Hristos, Care este pacea. Și ne-am odihnit cu bogății, căci, noi, care înainte eram lipsiți de orice lucru bun și de orice virtute, care eram în lume fără Dumnezeu și nu aveam nădejde, sîntem acum bogați, prin Hristos și vom fi încă și mai bogați, dobîndind darul cel mai deplin al cerești̦lor și dumnezeiești̦lor binefaceri (P. G. 70, 713-716).

Idem, Comentariul la Evanghelia după Ioan, cartea a XI-a, cap. 2:

Să spunem mai întîi ce înseamnă a avea pace întru Hristos (Ioan 16, 33). Lumea, adică cei dornici de lucrurile trecătoare, cultivă uneori pacea între ei, dar nicidecum pacea întru Hristos. De exemplu, cei care se dedau cu totul plăcerilor trupești sînt foarte buni prieteni și foarte dragi celor care au aceleași obiceiuri ; cel care dorește să-i vină banii din nimic, avarul sau hoțul va fi drag celui care practică o ticăloșie asemănătoare. Căci „tot dobitocul iubește pe cel asemeni sieși... și omul se va însoți cu cel asemenea lui“ (Sirah 13, 18-19). Dar la toți aceștia numele cel sfînt al păcii este falsificat. Însă la creștini nu este așa, căci nu păcatul este legătura păcii, ci credința, nădejdea, dragostea și puterea evlaviei față de Dumnezeu. Și aceasta înseamnă față de Hristos. Așadar, pentru noi, temeiul tuturor bunurilor este pacea întru Hristos, care duce cu ea, ca pe o soră, dragostea reciprocă dintre noi. Pavel spune că iubirea este împlinirea întregii legi a lui Dumnezeu (Romani 13, 10) (P. G. 74, 472-473).

Isidor Pelusiotul, Epistola 1, 122:

Cînd preotul, stînd în ușile împărătești, cere pace pentru credincioșii din biserică, Îl urmează pe Domnul, cînd lasă pacea Sa și o dă ucenicilor (Ioan 14, 27). Iar cînd poporul îi răspunde „Și duhului tău“ aceasta înseamnă : Ne-ai dăruit pacea, Doamne, adică înțelegerea între noi. Însă dă-ne, Doamne, pacea, adică unirea cea nedespărțită cu Tine (Romani 8, 35), ca, făcînd pace cu Duhul Tău, pe Care L-ai pus în noi la începutul creației, să nu fim despărțiți de dragostea Ta (P. G. 78, 264).

Idem, Epistola 4, 169:

Mîntuitorul a fericit pe făcătorii de pace și le-a făgăduit că vor fi fiii lui Dumnezeu : mai întîi pe cei care fac pace cu ei înșiși și nu au sufletul sfîșiat de tulburare, ci nimicesc războiul dinăuntrul lor, supun trupul duhului și conving partea mai rea să

slujească celei mai alese, o slujire mai bună decît orice libertate și împărăție. Apoi Mîntuitorul fericește pe cei care pregătesc pacea pentru alții, fie cu ei înșiși, fie cu cei cu care sînt certați ; dar nimeni nu este potrivit să lucreze o astfel de pace dacă nu are el însuși pace. Din această cauză mă și minunez de nemărginita generozitate a iubirii de oameni a lui Dumnezeu, deoarece făgăduiește că le va dărui recompensele cele bune nu numai cu trudă și cu sudoare, ci, într-un anumit fel, și cu desfătări, dacă pacea este împlinirea tuturor lucrurilor care aduc bucurie ; dacă lipsește pacea, nimic din cele care sînt spre bucuria sufletului nu va avea putere, de vreme ce războiul stinge pacea. Mîntuitorul a spus în chip strălucitor și minunat că făcătorii de pace fiii lui Dumnezeu se vor numi și că răsplata aceea a fost dată pentru această luptă. Deoarece El Însuși, Care este prin naștere Fiul, a lucrat toate pentru pace, încît și trupul Său și l-a făcut dreptar pentru virtutea noastră, a zidit într-un singur om nou pe cei doi care au crezut în El și a unit cele cerești cu cele pămîntești. Pe drept cuvînt a spus că aceia care vor lucra cele ale păcii, atît cît stă în puterea lor, se vor învrednici de același nume de fiu al lui Dumnezeu, ca și El, și vor fi chemați la răsplata înfierii, care este culmea cea mai înaltă a fericirii (P. G. 78, 1261).

Idem, Epistola 4, 120:

Fiindcă m-ai întrebat în scrisoare de ce nu a spus Pavel simplu : „Trăiți în bună pace cu toți oamenii“ (Romani 12, 18), ci a adăugat: „Dacă se poate“, îți răspund: Deoarece sînt situații în care nu este posibilă pacea : cînd este vorba de evlavie, de dreptate, de cumpătare și, în general, de toate virtuțile. În ce chip poate să facă pace cel credincios cu cel necredincios, cel drept cu cel ticălos, cel cumpătat cu cel desfrînat, care, de multe ori, vrea să distrugă nu numai soarta celorlalți, ci și pe a sa ? Dacă cumva ți se pare că acestea sînt doar părerile mele, uită-te la Pavel dacă a făcut pace cu toți. Iar dacă dorești să ridici cuvîntul și mai sus, privește-L pe Hristos și vezi dacă a fost în bună înțelegere cu toți. De o atît de mare nebunie au fost stăpîniți fruntașii iudeilor, încît și pe Cruce L-au țintuit în cuie. Ce înseamnă așadar : „Dacă se poate ?“. Apostolul vrea să spună așa : Tu să nu dai nimănui motiv de dușmănie și să nu ai pe cineva dușman nici pe drept sau cu bună judecată. Dar dacă aceia, fără motiv, mistuiți de pizmă, te urmăresc cu ura lor, acest lucru nu te va vătăma cu nimic. Căci nici Hristos, Care a spus : „M-au urît pe nedrept“ (Ioan 15, 25), nu a poruncit să nu avem dușmani (căci asta nu stă în puterea noastră), ci ne-a poruncit să nu nedreptățim pe cineva : să nu semănăm rădăcina războiului, și mai ales atunci cînd nu este vătămată cu nimic evlavia. Să nu vă mirați dacă cei ticăloși îi urmăresc cu ura lor pe cei buni. Căci și apostolii mincinoși îi urau pe apostoli și proorocii mincinoși pe adevărații prooroci. Ceea ce însuși Pavel știa limpede și de aceea a scris : „Urmează pacea cu toți cei ce cheamă pe Domnul din inimă curată“ (II Timotei 2, 22). Așadar să nu aduci vină celui care are dușmani, ci aceluia care își face dușmani. Dacă întunericul nu se unește cu lumina (și nici nu se poate întîmpla așa), nu este vina luminii ; dacă necredinciosul nu vrea să

îmbrățișeze evlavia, cu nimic nu este vinovat cel credincios ; dacă desfrînatul nu vrea să practice cumpătarea, nu este vina celui cumpătat ; dacă cel nedrept nu vrea să se îndepărteze de nedreptate, nu are nici o vină cel drept ; vinovați sînt cei care socotesc că virtuțile celorlalți oameni sînt dovada ticăloșiei lor (P. G. 78, 1313-1316).

Teodoret al Cirului, Comentariul la Agheu, cap. 2, versetul 9:

„Și în locul acesta voi sălășlui pacea", zice Domnul Atotțiitor ; și pacea sufletului spre dobîndire tuturor celor care zidesc ca să înalțe templul acesta. Căci voi face să înceteze nu numai războaiele omenești, ci le voi dărui și pacea dumnezeiască, care aduce sufletelor mîntuire. Însă acestea vor fi răsplată pentru cei care zidesc (P. G. 81, 1869).

Idem, Interpretarea Epistolei către Romani:

Prin pace, (Pavel) înțelege orice acțiune dreaptă a virtuții ; pace cu Dumnezeu are cel care îmbrățișează felul de viață la care ne îndeamnă Evanghelia (P. G. 82, 53).

Sfîntul Ioan Scărarul, Scara, Scolia 19 (a lui Isaac) la Treapta a XXV-a:

Cel ce poate să rabde pentru Dumnezeu cuvîntul aspru al unui om rău și neînțelept și pentru ca să aibă gîndurile sale împăcate, acesta fiu al păcii se va numi și va putea să-și zidească pacea sufletului, și a trupului și a duhului (P. G. 88, 1008).

Ibidem, Scolia 15 la Treapta a XXVI-a:

Făcător de pace este cel ce dă pace altuia. Dar nimeni nu poate dărui altuia ceea ce nu are el însuși. De aceea, făcător de pace cu adevărat este cel care potolește vrajba trupului și duhului său și schimbă războiul dinăuntru al trupului său într-o pașnică înțelegere, încît trupul nu mai poftește nimic împotriva duhului (Galateni 5, 17), ci harul Duhului stăpînește patimile trupești. Atunci nu mai este lucrătoare legea trupului, care se ridică împotriva legii minții, ci, supunîndu-se împărăției mai bune, se face slujitoare a poruncilor dumnezeiești. Atunci se va surpa peretele din mijloc al răutății dintre noi, cei doi prin amestecare se fac unul, unindu-se spre ceva mai bun (Efeseni 2, 14-15) (P. G. 88, 1080).

Sfîntul Maxim Mărturisitorul, Cugetarea 44 din Prima sută din capetele cele despre dragoste:

Să nu-ți mînjești trupul cu fapte rușinoase și să nu-ți pîngărești sufletul cu gînduri ticăloase și pacea lui Dumnezeu va veni peste tine, aducînd dragostea (P. G. 90, 968-969).

Idem, Cugetarea 40 din Prima sută a celor cinci sute de capete teologice și iconomice:

Trebuie să ne folosim de pace, respingînd prietenia cea rău încheiată atît cu lumea, cît și cu Ziditorul lumii, să punem capăt războiului pornit împotriva lui Dumnezeu din cauza patimilor noastre și, făcînd cu El legături trainice de pace spre a nimici păcatul trupului, să facem să înceteze vrăjmășia cu El (P. G. 90, 1193).

Sfîntul Gherman al Constantinopolului, Epistola către Armeni, cap. 1 :

„Hristos este pacea noastră, El Care a făcut cele două una, surpînd peretele din mijloc al despărțiturii, desființînd vrăjmășia în trupul Său“ (Efeseni 2, 14-15). Ni s-a părut potrivit să începem cu acest cuvînt apostolic scrisoarea pe care o trimitem evlaviei voastre, fiindcă sufletul nostru, ca și cuprinsul acestei scrisori, năzuiește spre agonisirea păcii. Desigur a acelei păci care nu este din lumea aceasta, după cum a spus Domnul (Ioan 14, 27), a păcii care nu este judecată după lucrurile ce ne cad sub simțuri ; a acelei păci pe care a adus-o El însuși din cer, pe care, la despărțire, a dăruit-o ucenicilor Săi, pe care, în sfîrșit vrea să o păstrăm cu Tatăl cel Atotputernic, după cum El însuși spunea în rugăciunea Sa către Tatăl : „Dar nu numai pentru aceștia Mă rog, ci și pentru cei ce vor crede în Mine, prin cuvîntul lor, ca toți să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine, așa și aceștia în Noi să fie una, ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis“ (Ioan 17, 20-21). El Se face pildă credincioșilor Săi, ca, urmîndu-L pe El, să ne unim cu aceeași legătură a păcii. Desigur cei care au avut învățătura acestei slujiri nu au pus nimic mai presus de bunul păcii ; nu au respins nimic mai mult decît cele care se opun păcii și zămislesc neînțelegerea în cuvinte și păreri, fiind încredințați că nu folosește la nimic nici facerea minunilor, nici virtutea curată unită cu pedepsirea trupului, nici împărțirea averii la săraci, nici chiar martiriul, dacă nu este dragoste. Dar dragostea, după cum o descrie în chip minunat dumnezeiescul Apostol, „nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr, nu gîndește răul“ (I Corinteni 13, 6 ; 5) despre aproapele, nu numai despre Dumnezeu, fiindcă acest lucru ar arăta-o potrivnică virtuții (P. G. 98, 135 A-B).

Oecumenius, Comentariul la a doua Epistolă a Sfîntului Apostol Petru:

Numai aceasta este pace adevărată, care ne liberează de vrăjmășia cu Dumnezeu. De aceea și Hristos ne-a dăruit-o cînd a plecat la Tatăl și după ce a înviat din morți, spunînd : „Pace vouă“ (Ioan 14, 27; 20, 19, 21, 26). Și în biserici noi ne rugăm să ne fie dat înger de pace. Preotul o dă de multe ori poporului din sfîntul altar. Noi, în discuțiile noastre, ne folosim de ea, fiindcă pacea este mama tuturor bunurilor și temelia bucuriei noastre. De aceea și Domnul le-a poruncit ucenicilor săi să dea mai întîi pace cînd intră în case (P. G. 119, 580-581).

Theophanes Kerameus, Omilia a LI-a. La Fericiri:

„Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema“ (Matei 5, 9). Prin făcători de pace putem înțelege pe cei care își fac prieteni pe aceia care îi dușmănesc pe bună dreptate ; sau pe cei care, sălbăticiți fiind din cauza mîniei și a poftei, se îmblînzesc prin virtute, după cuvîntul Domnului : „Să aveți pace cu voi înșivă“ ; făcători de pace sînt și cei care, prin cuvîntul învățăturii, îi aduc pe calea cea dreaptă și îi fac prieteni ai lui Dumnezeu pe cei care, din cauza necredinței sau a vieții lor rele, sînt dușmani ai lui Dumnezeu. De aceea, ca următori ai lui Dumnezeu, Care a

împăcat cele ale noastre cu propriul Său sînge, aceștia sînt primiți (chemați) la înrudirea cu El (P. G. 132, 917 A).

Sfîntul Simeon al Tesalonicului, Despre sfințitele hirotonii:

Trebuie să fie toți de față la întronizarea patriarhului lor și să-l vadă în scaun ca pe Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul Dumnezeului celui viu, și să fie binecuvîntați de el, mai ales atunci, la început, și să primească de la el *pace*, de pe sfințitul tron, și să-i răspundă și lui la fel. Aceasta este pacea Mîntuitorului nostru care covîrșește toată mintea (Filipeni 4, 7), moștenirea noastră, cuvîntul cel plăcut, așteptarea cea veșnică, ca să fim una cu El, cu Tatăl Lui și cu Duhul, după cum S-a rugat (Ioan 17, 21). Așadar această pace ne unește cu Dumnezeu și cu îngerii și ne dăruiește bunurile și în veacul acesta și în cel ce va să fie ; această pace a lui Iisus nu are hotar și El, mergînd la cruce, ne-a lăsat-o nouă moștenire, precum s-a spus (Ioan 14, 27), și, după ce a înviat, mai întîi pace a spus și ne-a dat și a sădit în noi (Ioan 20, 19, 21, 26), Cei rîvnitori în credință și cu adevărat creștini doresc să audă de la ierarh această dumnezeiască pace, fiindcă ei știu că acesta este salutul păcii (P.G. 155, 444).

Idem, Despre sfînta rugăciune:

Să spunem mai întîi de ce se numesc aceste ectenii (cea mare și cea mică) rugăciuni de pace și de unire. Mai întîi, fiindcă preotul și diaconul cer pacea de la Dumnezeu și între ei ; apoi fiindcă fac rugăciunea pentru toți împreună. După ce preotul spune : „Binecuvîntat este Dumnezeu“, fiindcă așa se cuvine pe El a-L propovădui și a-L slăvi mai întîi, ca Ziditor a toate și dătător a tot binele, îndată zice : „Cu pace Domnului să ne rugăm“, prin care învățăm că pacea noastră este făcută de Dumnezeu în credința cea dreaptă și în cuget curat. Căci aceasta este pacea cu Dumnezeu. Mai învățăm de aici să avem pace cu toți și să stăm fără mînie și fără certuri, după cum spune Pavel : „Ridicînd mîini sfinte“ (I Timotei 2, 8) și după cum a spus Mîntuitorul : „Cînd stați de vă rugați, iertați orice aveți împotriva cuiva“ (Marcu 11, 25) și prin cuvintele „Pacea vă las vouă“ (Ioan 14, 27) și „Pace vouă“, care pace înainte de toate trebuie să fie în noi și deoarece cu pace se cuvine să ne rugăm ; de aceea a spus la început : „Cu pace Domnului să ne rugăm“, fiindcă zice apoi, imediat : „De nu veți ierta voi, nici Tatăl vostru nu vă va ierta greșelile voastre“ (Matei 6, 15). Fiindcă pacea adevărată este de la Dumnezeu Care Se împacă cu noi și ne dăruiește după mila Lui mîntuire, adaugă : „Pentru pacea de sus și pentru mîntuirea sufletelor noastre“. Căci, dacă Dumnezeu se uită la noi cu blîndețe și se împacă cu noi, a noastră va fi mîntuirea. Apoi se roagă pentru pacea obștească zicînd : „Pentru pacea a toată lumea“, care și aceasta este dăruită de Dumnezeu și pentru noi care, cu totul, ne pregătim pentru pace. Vezi cît de mare este bunul păcii ? Pentru ea S-a pogorît Dumnezeu. (Și iarăși zice :) „Pentru bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu biserici“, ceea ce înseamnă prin pacea în credință și în viețuirea bisericească. De asemenea și ceea ce urmează: „Și pentru unirea tuturor“ în credința cea dreaptă și în dragoste și în petrecere iubitoare de Dumnezeu (P. G. 155, 600).

Gh. BADEA

În strînsă unitate de ideal și cutezanță

DIN POTIRUL BUCURIEI ȘI AL RECUNOȘTINȚEI NOASTRE

† *TEOCTIST*
ARHIEPISCOP ȘI MITROPOLIT

Pentru calendarul de inimă al fiecărui român luna martie este aureolată de strălucirile unui nou destin care a adus țării și poporului cea mai măreață și mai glorioasă epocă din cîte a cunoscut multimilenara noastră istorie națională. Înseamnă înscrierea unor momente de răscruce unice pentru ctitorirea unui „viitor de aur", al unor momente hotărîtoare în afirmarea României între marile națiuni ale lumii prin unitatea de cutezanță și elan a tuturor fiilor acestui neam, sub înțeleapta cîrmuire a celui mai viteaz și vizionar între eroii acestui popor. Înseamnă începutul epocii care a schimbat chipul și destinul țării, ca o încununare a unui trecut glorios, epocă pe care cu îndreptățită mîndrie patriotică o numim „EPOCA CEAUȘESCU".

Biruința, cutezanța, creația și demnitatea, trăsături definitorii ale acestei epoci, și-au pus pentru totdeauna pecetea de granit pe munca și elanul unit al acestui popor. Și toate acestea le datorăm Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu învestit în martie 1965 cu răspunderea celei mai înalte demnități de conducere a țării noastre. Chipul său, gîndirea sa, cutezanța și elanul de gînd și faptă aureolează mărețele împliniri ale celor douăzeci de ani — „secunda istorică" ce a schimbat radical destinul și devenirea unui popor. De aceea, Președintele țării noastre este ctitorul chipului nou al Patriei, al unei epoci și al unui destin istoric. Numele său înseamnă România cea liberă și prosperă a zilelor noastre, cunoscută pe toate meridianele lumii, înseamnă cea mai glorioasă epocă din istoria acestui neam, dar mai ales înseamnă ctitorirea unui nou destin istoric în devenirea unei națiii, prin descătușarea tuturor energiilor creatoare ale tuturor fiilor acestor plaiuri de baladă și de glorie. Numele său este identic cu istoria deplinei libertăți și demnități a unui popor care astăzi înalță ctitorii ce depășesc piscurile Carpaților, iar Dunărea intră în veșnicia lumii ca un simbol de pace, de cooperare și bunăînțelegere. Numele său este răsfrîngerea luminii și a strălucirii unui măreț și fericit viitor peste toți fiii acestui neam, unit în muncă și în cutezanță. Numele său este strălucirea firelor de aur care nu au egal în istoria noastră națională și care, oricîte împliniri va cunoaște devenirea acestui popor, vor rămîne unice — adevărate momente de răscruce pentru destinul poporului nostru.

Cu aceste sentimente împreună cu toți fiii acestui popor, slujitorii și credincioșii Bisericii noastre au trăit bucuria realegerii Domnului Nicolae Ceaușescu în suprema funcție de Președinte al Republicii Socialiste România, prin voința unanimă și fierbinte a întregii națiuni, prin votul fiecărui fiu al scumpei noastre vetre străbune, la 29 martie 1985 — moment de importanță cardinală pentru destinele națiunii noastre. Acest moment leagă deopotrivă cea mai

luminoasă epocă din istoria multimilenară a României de trecutul glorios al neamului, dar și de viitorul fericit al tuturor fiilor acestui pămînt. Cununa de lumină și strălucire a acestui moment este garanția făuririi unui nou și strălucit destin istoric pe măsura energiilor acestui popor, a elanului și voinței lui de muncă și libertate.

România, prin realegerea la 29 martie 1985 în cea mai înaltă demnitate a celui mai viteaz și mai plin de dăruire, cutezanță și jertfelnicie dintre eroii acestui neam, va urca și mai viguros și mai ferm — liberă, mîndră și suverană — pe cele mai înalte culmi de progres și civilizație.

Pentru aceasta 29 martie 1985 este scump inimilor noastre ale tuturor, făcîndu-ne să ne simțim mîndri și recunoscători că sîntem părtași celei mai mărețe și glorioase epoci din istoria noastră națională și contemporană, conducătorului care a dat poporului și țării sale chipul Păcii, al Muncii, al Omeniei, al Independenței și Libertății, tăria de a ne afirma noi înșine ca popor în rîndurile marilor națiuni ale lumii. 29 martie este prezentul urcînd spre viitor, este zborul înalt al Luminii, Păcii și Poeziei pe această scumpă și dragă „gură de rai". Este înălțarea unei țări și a unui popor, prin voința tuturor fiilor lui, spre viitor în strînsă unitate de ideal și cutezanță. Prin dimensiunile mărețe pe care le dă istoriei noastre naționale, 29 martie 1985, ca unul din cele mai hotărîtoare momente înscrise în filele de aur ale devenirii românești, prin jertfele pîinii și bunăstării, este simbolul hotărîrii plenare a unui popor de a-și împlini un grandios destin afirmîndu-se în rîndul națiunilor iubitoare de pace, progres și bunăstare, dornice ca pacea și viața lumii să-și recapete locul lor firesc în viața popoarelor lumii. Cît de angajant este pentru noi apelul Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu: „Se poate afirma că, de fapt, niciodată în îndelungata istorie a omenirii nu a existat un asemenea pericol pentru existența civilizației, a însești vieții pe planeta noastră...

Acum pînă nu este prea tîrziu, pînă nu au început să cadă primele bombe atomonucleare, pînă nu s-a dat drumul rachetelor cu diferite raze de acțiune cu încărcătură nucleară, în numele popoarelor noastre, al viitorului planetei, să trecem peste orice alte considerente, să acționăm pentru distrugerea armelor nucleare, pentru înlăturarea primejdiei unui război mondial, a unei catastrofe nucleare, să facem totul pentru a răspunde așteptărilor tuturor națiunilor lumii!".

Recunoscători de a fi părtași epocii în care societatea noastră a cunoscut o dezvoltare fără precedent, modernizîndu-se industria și agricultura, ridicîndu-se pe noi trepte calitative cercetarea științifică, învățămîntul, arta și cultura și crescînd neîntrerupt bună-

starea materială și spirituală a întregului popor, încît avuția națională a sporit în această perioadă de 5,5 ori, iar venitul național de circa 5 ori, ne angajăm „să facem totul pentru fericirea veșnică a națiunii noastre, pentru măreția Republicii Socialiste România". Prețuind agonisita poporului nostru și avînd pilda de dăruire și cutezanță a Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, care de la tribuna Marii Adunări Naționale a declarat că „și în viitor voi face totul pentru a-mi îndeplini în cele mai bune condiții înalta răspundere încredințată, că nu am avut, nu am și nu voi avea țel mai înalt" decît slujirea „intereselor poporului nostru, al întregii națiuni", ne angajăm cu toată hotărîrea în a urma chemările Conducerii noastre de stat pentru a depune tot efortul, alături de toți fiii acestui neam, spre înflorirea patriei, făurirea unui viitor luminos și fericit, statornicirea unui climat de pace și bună înțelegere între oameni și popoare și apărarea vieții pe pămînt. Această recunoștință și angajare izvorăște din conștiința că sîntem fiii unui neam care datorită inițiativelor și acțiunilor Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu și-a dobîndit un binemeritat prestigiu internațional în promovarea colaborării și prieteniei, pentru făurirea unei lumi fără arme și războaie, a unei lumi a dreptății și echității, pe care să se temeluiască durabil și veșnic pacea și viața lumii. Trăim nețărmurita bucurie de a ne exprima aceste sentimente în aceeași vibrație patriotică și entuziasm cutezător cu toți fiii acestui popor, care la 29 martie 1985 și-a ales în fruntea sa pe omul care se identifică cu tăria și eroismul legendar al celor mai bravi cîrmuitori care întruchipează înaltele virtuți și idealuri de libertate, independență, pace și progres pe pămîntul României contemporane, așa cum li s-a dat grai în telegrama care a fost trimisă cu acest prilej Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu și pe care o publicăm în prima pagină a acestei reviste.

Slujirea celor mai înalte idealuri

CONGRESUL AL III-LEA AL FRONTULUI DEMOCRAȚIEI ȘI UNITĂȚII SOCIALISTE

La coroana aniversărilor măreţe din viaţa nouă a poporului nostru pe care toţi românii cu o inimă şi cu un gînd le celebrează cu înaltă simţire patriotică — 23 August şi împlinirea a 40 de ani de la victoria revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă, sau cele din acest an, 40 de ani de la victoria asupra fascismului şi cei douăzeci de ani de viaţă prosperă a României, de cînd la cîrma ţării se află cu competenţă şi clarviziune Domnul Preşedinte Nicolae Ceauşescu — se adaugă evenimente de o adîncă rezonanţă politică, social-economică şi culturală, care reprezintă tot atîtea trepte de înălţare spirituală şi materială a României contemporane, de afirmare a unităţii de nezdruncinat a întregului popor în activitatea neobosită pentru progresul multilateral al Patriei.

Pe aceste coordonate se înscrie şi marele forum care reflectă democratismul real şi angajat ce caracterizează societatea românească şi care cuprinde cele mai diverse categorii sociale, Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste. Astfel, într-o atmosferă de înalt patriotism şi de puternică unitate a tuturor fiilor Patriei în jurul Conducerii de stat, spre slujirea celor mai înalte idealuri care însufleţesc pe toţi cetăţenii de astăzi ai României Socialiste, în zilele de 7-8 februarie 1985, s-au desfăşurat la Bucureşti lucrările Congresului al III-lea al Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, cel mai reprezentativ şi mai larg cadru de participare la viaţa politică a ţării, expresia evidentă a deplinei unităţi a întregului popor român, stăpîn pe destinele sale şi făuritor de viaţă nouă, liberă, independentă şi prosperă. Realegerea Domnului Nicolae Ceauşescu, Preşedintele Republicii Socialiste România ca Preşedinte al Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, constituie garanţia sigură a progresului continuu al Patriei socialiste spre cele mai înalte culmi de civilizaţie şi cultură, a bunăstării şi fericirii tuturor fiilor acestui neam harnic şi viteaz, înfrăţiţi în lucrare şi slujire, indiferent de domeniul de activitate, spre afirmarea valorilor perene ale naţiunii noastre, ale omului în general, într-o tensiune creatoare demnă de evul aprins în care trăim.

Desfăşurate înaintea alegerilor de la 17 martie pentru deputaţii din Marea Adunare Naţională şi Consiliile populare, lucrările Congresului al III-lea ale Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste au dezbătut probleme de interes major referitoare la activitatea economico-socială a Patriei, la înflorirea ei necontenită, dar şi probleme acute ale contemporaneităţii, cum sînt acelea ale cooperării internaţionale, opririi periculoasei curse a înarmărilor, creării unei noi ordini economice internaţionale, apărării păcii şi vieţii, toate acestea fiind opţiuni şi idealuri pentru toţi oamenii de bine, pentru toţi fiii

Patriei, angajați în măreața operă de făurire a României de astăzi și de mîine.

Participarea tuturor categoriilor societății românești, a muncitorimii, țărănimii, intelectualității, prin acest larg for democratic, la viața politică a țării, reprezintă forța și coeziunea morală a întregului popor hotărît să-și făurească propria sa viață socială și economică, să avanseze pe culmile progresului, spre bunăstare multilaterală, strîns unit în jurul Conducerii de stat.

Așa cum spunea Președintele Nicolae Ceaușescu, „Congresul al III-lea al Frontului Democrației și Unității Socialiste reprezintă o puternică manifestare a democrației muncitorești-revoluționare din Patria noastră, un eveniment de importanță deosebită în întărirea unității social-politice a întregului popor". Așa cum am amintit, în centrul lucrărilor Congresului au stat Directivele elaborate de înalta Conducere de stat privind dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1986-1990 și în perspectivă pînă în anul 2000, prin care se prevede continua propășire și înflorire a Patriei socialiste, ridicarea ei pe o treaptă superioară de dezvoltare, creșterea nivelului de viață al întregului popor.

Pentru transpunerea în viață a acestor deziderate însă, pe lîngă munca asiduă a întregului popor, este necesar un climat internațional de securitate și pace pentru care România, Președintele Nicolae Ceaușescu, erou al păcii, militează cu ardoare, se pronunță ferm pentru o politică nouă, de egalitate, de colaborare și pace.

Domnia Sa, pornind de la aceste premise și avînd un rol însemnat în elaborarea acestora prin politica externă a României, a spus în plenul lucrărilor Congresului : „*Trebuie să facem totul pentru unirea tot mai puternică a forțelor progresiste antiimperialiste, a popoarelor, pentru a schimba raportul mondial de forțe în favoarea forțelor care se pronunță și acționează pentru progres, pentru libertate și independența popoarelor, pentru o politică de dezarmare și pace. Așa cum au arătat evenimentele, destinderea și pacea, independența popoarelor nu pot fi asigurate decît prin intensificarea acțiunii unite a tuturor acelora care doresc libertatea și independența, care doresc să trăiască în pace. Se poate afirma, fără teama de a greși, că este posibil și trebuie să facem totul pentru înfrîngerea tendinței forțelor care împing omenirea spre război, spre catastrofa nucleară, pentru apărarea dreptului suprem al popoarelor, al oamenilor la existență, la viață, la libertate, la independență, la pace*". Năzuințe adînc imprimate în ființa poporului român, plămădite în vremuri de luptă, muncă și creație, virtuți etice care, intensificate de acuitatea și stringența chemărilor contemporaneității, revalorificate de gîndirea actuală și spiritul vremii, întruchipate strălucit în omul de omenie, Președintele țării noastre Domnul Nicolae Ceaușescu, își relevează dinamismul și perenitatea lor în plenitudine.

În cadrul lucrărilor s-au adoptat documentele dezbătute de Congres, documente care reflectă stadiul dezvoltării țării noastre, dar și sarcinile de îndeplinit pentru înflorirea economică, socială și culturală a națiunii.

Un moment deosebit din cadrul lucrărilor Congresului îl constituie și alegerea Biroului Executiv al Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste din care fac parte următorii membri :

PREȘEDINTELE FRONTULUI DEMOCRAȚIEI
ȘI UNITĂȚII SOCIALISTE
DOMNUL *NICOLAE CEAUȘESCU*
PREȘEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Prim—vicepreședinte al Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste — *Manea Mănescu.*

Vicepreședinți ai Consiliului Național — *Tamara Maria Dobrin,* președinte al Biroului Executiv, *Constantin Arseni, Andrei Neagu, Eduard Eisenburger, Ana Mureșan, Constantin Niță, Iosif Uglar.*

Secretari ai Consiliului Național — *Ion Catrinescu, Ion Sîrbu, Emilia Sonea.*

Membri — *Radu Beligan, Maria Bobu, Nicolae Călinoiu, Nicu Ceaușescu, Mihai Gere, Ion Ursu, Doina Benea, Nicolae Giosan, Ilie Ceaușescu, Gherghina Ionescu, Ion Irimescu, Vasile Marin, Dumitru Radu Popescu, Poliana Cristescu, Tudor Mohora, Ion Mitran, Rodica Paraschiva Vîlcu.*

Din Consiliul Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste fac parte și reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Române precum și ai celorlalte Culte din țara noastră care își desfășoară activitatea în libertate potrivit prevederilor constituționale, în deplină egalitate în fața legilor, sprijinind acțiunile statului pentru progresul societății noastre : Prea Fericitul Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Înalt Prea Sfințitul Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Înalt Prea Sfințitul Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei, Înalt Prea Sfințitul Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, Prea Sfințitul Vasile Costin, Episcop-vicar patriarhal, P. C. Pr. Vladimir Marcovici, de la Vicariatul Ortodox Sîrb, Dirayr Mardichian, Episcopul Bisericii armeano-gregoriene, Chiril Savici Chiprian, Episcop al Cultului creștin de rit vechi, Episcopul Ioan Robu, de la Arhiepiscopia romano-catolică, București, Iacob Antal, Episcop al Episcopiei romano-catolice de Alba Iulia, Albert Klein, Episcopul Bisericii evanghelice de confesiune augustană Sibiu, Paul Szedressy, Episcopul Bisericii Evanghelice Sinodo-presbiteriene-Cluj-Napoca, Gyula Nagy, Episcop al Eparhiei reformate-Cluj, Laszlo Papp, Episcopul Eparhiei Reformate-Oradea, Lajos Kovacs, Episcop al Bisericii Unitariene, Dumitru Popa, președintele Cultului adventist de ziua a 7-a, Meliton Lazarovici, prim delegat al Uniunii Comunităților Cultului creștin după Evanghelie, Mihai Hușanu, președintele Cultului baptist, Pavel Bochian, președintele Cultului penticostal, Moses Rosen, Șef rabin al Cultului mozaic și Iacob Mehmet Septar, conducătorului Cultului musulman din Republica Socialistă România.

Participarea reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române și ai

celorlalte Culte în marele forum al Frontului Democrației și Unității Socialiste este expresia evidentă a aderenței manifestată de cultele religioase față de programele elaborate cu înaltă competență și responsabilitate deplină de către Conducerea noastră de stat pentru mersul mereu ascendent al Patriei noastre, spre culmi de dezvoltare economico-socială și culturală, a atașamentului vădit față de politica internă și externă a statului român, a unității de acțiune pentru continua înflorire a Patriei străbune.

Participarea Bisericii Ortodoxe Române prin cler și credincioși în acest for reprezentativ al democrației noastre vădește o dată mai mult unitatea spirituală a poporului român, faptul că în toată istoria noastră națională Biserica a fost legată de popor și împreună cu poporul a slujit aspirațiilor fiilor acestui pămînt strămoșesc stropit cu sînge și sudoare în vîrtejul luptei și al muncii, spre o viață mai bună, aspirațiilor de dreptate și libertate, de unitate națională care în vîltoarea vremii noastre dobîndesc noi și semnificative dimensiuni. Este îndeobște cunoscut rolul jucat de Biserică în trecutul nostru istoric, în cultura românească, în sprijinirea luptei pentru libertate și independență a poporului român asuprit de străini.

Luînd cuvîntul în plenul lucrărilor Congresului, Prea Fericitul Părinte Dr. Iustin Moisescu, Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a rostit următoarea cuvîntare :

„DISTINS PREZIDIU ȘI
MĂRIT CONGRES,

Este, pentru Cultele religioase din țara noastră, o deosebită cinste și o aleasă bucurie reîntîlnirea în acest măreț forum larg reprezentativ al națiunii române, Congresul Frontului Democrației și Unității Socialiste, cu reprezentanții tuturor categoriilor sociale și organizațiilor obștești, în vederea împreună-lucrării noastre pentru întărirea unității și dezvoltarea formelor democratice de viață ale tuturor fiilor Patriei noastre, în scopul propășirii materiale și spirituale a întregului popor, a înfloririi neîncetate a Patriei și a sporirii prestigiului ei pe plan mondial.

Integrate în realitățile sociale și naționale ale poporului și Patriei, Cultele religioase din țară își desfășoară activitatea lor religioasă proprie în climatul de libertate religioasă asigurată prin Constituția și legile țării, bucurîndu-se, după nevoi, de ajutorul și ocrotirea statului. În același timp ele consideră ca o îndatorire firească și patriotică, participarea la sprijinirea tuturor acțiunilor care se întreprind pentru bunăstarea oamenilor și progresul țării. Socotind că cel mai potrivit cadru în care ar putea să-și desfășoare activitatea lor politică cu rezultate cît mai eficiente este Frontul Democrației și Unității Socialiste, Cultele religioase s-au integrat în viața lui. Atmosfera de înfrățire a tuturor cetățenilor, indiferent de naționalitate și credință religioasă, a ușurat colaborarea și ajutorarea în activitate a slujitorilor și credincioșilor diferitelor Culte, precum și conviețuirea lor în prietenie și în bună înțelegere. Frontul Democrației și Unității Socialiste se dovedește în acest fel o bună școală cetățenească.

DISTINSĂ ADUNARE,

Rînduită să slujească și să înnobileze toate laturile vieții poporului nostru, în zilele senine din trecut și mai cu osebire în condițiile vitrege de trai ale înaintașilor noștri, Biserica Ortodoxă Română a fost prezentă totdeauna și pretutindeni, cu gîndul, cu cuvîntul și cu fapta, — după împrejurări — în mijlocul credincioșilor dintre hotarele țării, și mai departe, în inimile fiilor ei de pe toate meleagurile lumii.

Solidară cu poporul, atît în strădaniile lui zilnice pentru satisfacerea nevoilor vieții, cît și în năzuințele lui de atingere a idealului de viețuire în libertate, Biserica a jucat un rol pozitiv în istoria neamului nostru. Ea a fost totdeauna alături de omul în suferință, de omul sărac, de omul exploatat și oprimat; a fost totdeauna alături de Basarab, la Posada, în 1330; mulțimile de credincioși au venit în întîmpinarea lui Mihai, la Alba Iulia, în 1600 și au aclamat pe Cuza la Iași și București, în 1859; Biserica a sprijinit luptele pentru neatîrnare, în 1877-1878; iar pentru Unirea cea mare, în 1918, a dat mulțime de jertfe, ca și pentru eliberarea din August 1944. În vremea de acum, Înalta ierarhie bisericească, preoțimea și credincioșii, însușindu-și toate aspirațiile și idealurile actuale ale poporului, se găsesc strîns uniți în jurul Președintelui țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, și participă cu bucurie la înfăptuirea operei celei mari de zidire a României noi, a României fericite.

ONORAT CONGRES,

Entuziasmat de frumusețea destinului pe care și-l făurește acum și stăpîn pe soarta sa, poporul nostru face necontenit pași mari înainte pe calea progresului, adăugînd la realizările de ieri înfăptuirile de azi, ca temelii ale dezvoltării de mîine a Patriei. Volumul și varietatea producției noastre depășesc cele mai optimiste aprecieri. Dar, nimic nu se face la întîmplare. Totul este bine chibzuit, științific fundamentat și într-un anumit scop realizat.

Îndeosebi ultimii douăzeci de ani din istoria Patriei se disting în privința realizărilor materiale și spirituale. Ei se înfățișează ca o epocă în care, în ciuda unor mari greutăți, au fost realizate cele mai importante obiective din economia națională actuală. Acestea se datorează desigur purtării de grijă permanente și îndrumărilor directe ale Președintelui Republicii, Domnul Nicolae Ceaușescu. De aceea, pe bună dreptate, acești ani au fost numiți „Epoca Ceaușescu" în istoria Patriei.

Fără nici o îndoială, cele mai cutezătoare înfăptuiri: canalul Dunărea-Marea Neagră și metroul bucureștean, uriașele hidrocentrale și combinate siderurgice, urbanizarea satelor și dezvoltarea orașelor, modernizarea agriculturii și a mijloacelor de transport, diferite alte realizări majore în celelalte domenii publice au început să înnobileze viața oamenilor, vădindu-și din plin utilitatea. Ele își manifestă aportul lor și la dezvoltarea și înfrumusețarea Patriei.

Cu certitudine, la loc de cinste printre realizările vremii de acum vor fi pomenite și schimbările care survin în gîndirea și viața

cetățenilor. Eliberarea omului de orice servitute și, în același timp, așezarea lui pe tronul demnității sale de om, ca stăpîn al destinelor sale, prin accesul său la conducerea vieții politice și social-economice a statului și la folosirea avuției obștești pentru bunăstarea sa și a celorlalți cetățeni, vor rămîne unele din cele mai frumoase realizări ale zilelor pe care le trăim acum, alături de unitatea moral-politică a poporului, indiferent de deosebirile ca naționalitate, religie sau categorie socială.

DISTINS PREZIDIU ȘI
MĂRIT CONGRES,

Pentru împlinirea aspirațiilor și înfăptuirea idealurilor noastre înalte avem toate cele de trebuință; pace în țară și bunuri materiale de tot felul, măiestria muncitorilor și hărnicia poporului, iubirea de Patrie și omenia românească.

Pacea în lume, distinși ascultători, idealul de totdeauna al omenirii, este pentru noi o rînduială a firii, o cerință a națiunii, o necesitate a vieții. De ea avem trebuință în toată vremea existenței noastre pe pămînt. În zilele de acum, însă, cînd plutește în văzduh umbra amenințării unui nou război cu înspăimîntătoare unele de distrugere, nu avem o altă datorie mai sfîntă de împlinit decît apărarea păcii și, prin aceasta, apărarea propriei noastre ființe, apărarea vieții semenilor noștri, apărarea tuturor bunurilor de pe pămînt. De aceea, nu vom înceta niciodată acțiunile pentru menținerea păcii în lume. Pacea nu se înfățișează numai ca o simplă absență de război; ea este o stare de existență a oamenilor și popoarelor în prietenie, bună înțelegere și colaborare. Ea face parte din bunurile omului, din conținutul vieții. De aceea, o dorim, o iubim și ne străduim să o păstrăm cu toate puterile noastre.

În încheierea cuvîntului meu, după mulțumirile pe care vi le adresez Dumneavoastră pentru ascultare și răbdare, să-mi fie îngăduit să dau expresie sentimentelor mele de prețuire față de întreaga clasă muncitoare a țării, față de toți cei care ostenesc cu mintea și brațele la zidirea României noi, României fericite, în frunte cu marele ei ctitor, Domnul Președinte al Republicii, Nicolae Ceaușescu".

Participarea la Frontul Democrației și Unității Socialiste este expresia elocventă a faptului că slujitorii și dreptcredincioșii Bisericii Ortodoxe Române trăiesc, împreună cu toți fiii Patriei, aspirațiile întregului popor român pentru ridicarea ei pe trepte din zi în zi tot mai înalte, pentru libertate, dreptate și bunăstare, a solidarității tuturor românilor în strădaniile de a zidi viața cea nouă din Patria noastră. Aceasta este dovada participării noastre, prin ceea ce este specific slujirii preoțești la viața poporului român, la edificarea unei societăți cît mai avansate din punct de vedere economic, social, cultural, la slujirea nobilelor aspirații de dreptate și pace în întreaga lume.

Așa cum spunea, în una dintre cuvîntări, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, *Biserica este alcătuită din cler și credincioși și nu numai că ea nu este un așezămînt ideal, abstract, dar se încadrează în istorie și contribuie prin însăși structura ei la promovarea binelui în lume*". Dinamismul vieții sociale se împlinește cu

dinamismul vieții spirituale și bisericești într-o structură unitară, în slujirea acelorași aspirații de bine și de progres. Pe acest făgaș tradițional și armonios se află și clerul și credincioșii Bisericii noastre în slujirea strădaniilor poporului nostru. Așa cum arăta Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, ne afirmăm *„totala adeziune la întreaga politică internă și externă a statului nostru și puternic mobilizați de exemplul personal al Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu, de neobosita dăruire și devotamentul nemărginit cu care slujește țara și poporul și ne angajăm, în numele credincioșilor pe care-i păstorim, să nu precupețim nici un efort pentru a contribui la ridicarea României Socialiste pe noi culmi de civilizație și progres“*.

În încheiere, subliniem în mod deosebit faptul că în cadrul lucrărilor comisiei pentru dezbaterea sarcinilor privind participarea organizațiilor componente ale F.D.U.S. și a cetățenilor țării la înfăptuirea politicii externe a statului nostru, a luat cuvîntul și I.P.S. Nicolae Corneanu Mitropolitul Banatului. În intervenția sa, printre altele, s-a referit la însuflețirea cu care ortodocșii români îmbrățișează activitatea F.D.U.S., expresia năzuințelor întregului nostru popor, cum și la adeziunea Bisericii Ortodoxe Române la politica internă și externă a statului, la inițiativele Președintelui Nicolae Ceaușescu, care urmăresc înlăturarea primejdiei unui nou război, realizarea dezarmării, în special a celei nucleare, rezolvarea tuturor diferendelor pe calea tratativelor.

Pr. Gh. PETRARU

17 MARTIE — ZIUA ALEGERILOR

Anul 1985, an de aniversări răsunătoare pentru toți fiii Patriei, înscrie la loc de cinste în cronica evenimentelor de importanță deosebită și de adînci semnificații sociale și politice și alegerile de deputați pentru Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România și pentru Consiliile populare.

Alegerile desfășurate într-o atmosferă sărbătorească, de mîndrie patriotică și de angajare hotărîtă în marea operă națională de ridicare a României pe cele mai înalte culmi de civilizație au avut loc în ziua de 17 martie cînd alegătorii, și-au dat cu încredere votul pentru candidații propuși.

Consiliul Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste a propus ca Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei să candideze ca deputat în Marea Adunare Națională pentru Circumscripția electorală nr. 13 Belcești, județul Iași. În acest scop au avut loc întîlniri ale I.P.S. Mitropolit Teoctist cu alegătorii din comunele Belcești, Coarnele Caprei, Focuri, Gropnița, Erbiceni, Movileni, Plugari, Rediu, Românești și Șipote, care alcătuiesc această circumscripție electorală, întîlniri desfășurate într-o atmosferă sărbătorească, de deplină unitate și coeziune spirituală și patriotică, în bucuria împlinirilor și a idealurilor ce animă pe

toți fiii Patriei, idealuri de bunăstare, libertate, independență și pace.

Șirul întîlnirilor a început în ziua de 23 februarie în sala S.M.A. din Belcești cu cetățenii din Belcești, Coarnele Caprei, Focuri și Gropnița. I.P.S. Mitropolit Teoctist a fost însoțit de către Domnul Gheorghe Zaharia, Secretarul Consiliului Popular al Județului Iași și de P.C. Prot. Ioan Sava-Hîrlău. Luînd cuvîntul Domnul Secretar Gheorghe Zaharia a prezentat alegătorilor pe I.P.S. Mitropolit Teoctist, evidențiind elogios activitatea neobosită a înaltului ierarh pe plan bisericesc, în țară și peste hotare și pe plan social-obștesc, I.P.S. Sa aducîndu-și o contribuție aleasă la viața cea nouă a țării prin strădanii izvorîte din dragostea față de pămîntul nostru strămoșesc, față de eroii săi, deplin angajat în slujirea năzuințelor și a muncii fără preget a întregului popor spre continua propășire a națiunii noastre.

În continuare, a luat cuvîntul P.C. Prot. Ioan Sava, care a reliefat în cuvinte alese personalitatea I.P.S. Teoctist amintind despre slujirea sa „cu timp și fără timp" în Biserica noastră strămoșească, iubind pe toți fiii ei chemați la unitate de credință și națională, gîndindu-se mereu la binele Patriei al cărei fiu este, înfrățit cu oamenii și pămîntul din care a răsărit, slujindu-i cu abnegație și zel, devotat idealurilor ecumenismului, umanitarismului, apărării păcii și vieții în lume.

Au mai luat cuvîntul Maria Păunescu, președinta Comitetului comunal al femeilor din comuna Belcești, Constantin Maftei, secretar adjunct al comunei Focuri și Vasile Balmuș, primarul comunei Belcești, care au salutat cu bucurie prezența I.P.S. Teoctist, subliniind că își vor da votul lor pentru a fi reprezentați în Marea Adunare Națională de distinsa sa personalitate.

Luînd cuvîntul, I.P.S. Mitropolit Teoctist a scos în lumină mărețele realizări din Patria noastră în anii care au trecut de la eliberarea socială și națională a țării și mai ales realizările de răsunet obținute de poporul român în ultimii douăzeci de ani de cînd la conducerea țării se află Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu. Tot ceea ce se împlinește în țara noastră, a spus I.P.S. Sa, proiectele țării și împlinirea lor ne privește personal ; ceea ce înseamnă că poporul român își înțelege menirea și viața sa în perspectiva duratei istoriei sale. Realizările remarcabile obținute de poporul român prin munca sa eroică, plină de elan, sînt dovezi grăitoare care dau mărturie despre înalta răspundere a fiecăruia dintre noi în munca și activitatea noastră, chemîndu-ne să ne aducem contribuția maximă pentru creșterea bunăstării poporului, a traducerii în viață a năzuințelor sale de permanentă înflorire și înălțare a Patriei.

I.P.S. Sa a arătat importanța sprijinirii acțiunilor pentru pace și viața lumii, pentru întărirea colaborării și a securității în Europa și în lume, pentru dezarmare, pentru instaurarea unor norme juridice viabile, morale în relațiile dintre state și popoare.

Următoarea întîlnire cu alegătorii a avut loc în ziua de 7 martie, cînd I.P.S. Mitropolit Teoctist a fost în mijlocul alegătorilor din comunele Coarnele Caprei, Focuri și Movileni cînd, după cuvîntul de deschidere al Domnului Secretar Gheorghe Zaharia, au luat cuvîntul Octavian Anton profesor la Școala generală Coarnele Ca-

prei, Constantin Trofin, directorul Școlii Generale Coarnele Caprei, Vasile Roșu, merceolog la Cooperativa de Consum Coarnele Caprei, Virgil Burcă, Președintele C.A.P., care au făcut o trecere în revistă a realizărilor obținute pe plan economic și social, prezentînd, în același timp, propuneri judicioase spre continua îmbunătățire a activității, încredințînd pe I.P.S. Mitropolit Teoctist că toți cetățenii se vor prezenta în fața urnelor votînd pe reprezentanții propuși.

I.P.S. Mitropolit Teoctist a evocat în cuvîntul său mărețele realizări din viața țării în anii de pace de cînd s-a încheiat al doilea război mondial, binefacerile păcii, încrederii și colaborării între oameni și popoare spre progresul tuturor, spre bunăstarea generală. I.P.S. Sa a dat o înaltă apreciere activității obștești, arătînd că aceasta înseamnă responsabilitate și slujire, dăruire față de cauza semenilor noștri, prin aportul fiecărui om, la locul său de activitate, la dezvoltarea impetuoasă și la înaintarea Patriei pe cele mai înalte culmi de civilizație. Totodată, I.P.S. Teoctist, răspunzînd la intervențiile alegătorilor, i-a încredințat că se va dărui integral spre transpunerea în viață a propunerilor alegătorilor, dovedind prin aceasta atașamentul său sincer și dragostea sa fierbinte față de fiii acestor plaiuri, față de viața și aspirațiile lor.

După această întîlnire I.P.S. Sa s-a întreținut cu factorii de răspundere ai comunelor respective.

O întîlnire emoționantă a avut loc în ziua de 8 martie cu alegătorii din comunele Șipote și Plugari, de data aceasta I.P.S. Teoctist fiind însoțit de Domnul Mircea Radu Iacoban, directorul Teatrului Național din Iași, care, în cuvîntul său de deschidere a arătat sensul și importanța întîlnirii dintre deputați și alegători. La această întîlnire au luat cuvîntul Constantin Mistreanu, primarul comunei Șipote, Ioan Baclov, președintele C.A.P., Mihai Petcu, directorul Școlii generale din Șipote, P.C. Pr. Viorel Sevaste-Chișcăreni, Petru Rusu, secretar al C.A.P. Șipote.

În aceeași zi I.P.S. Mitropolit Teoctist s-a întîlnit cu alegătorii din comuna Plugari, unde a fost primit călduros de primarul comunei Vasile Prodan.

Adunarea a fost deschisă de Mircea Radu Iacoban, care a evocat importanța momentului 17 martie în viața Patriei, cînd fiii întregii națiuni se vor prezenta în fața urnelor spre a vota pe cei care le vor reprezenta vrerile și năzuințele în forurile superioare de conducere a țării. Au luat apoi cuvîntul Dumitru Elisei, directorul Școlii generale din Plugari, Doina Buculei, învățătoare, P.C. Pr. Vasile Sandu de la parohia Borosoaia și Maria Grămadă, șef fermă la C.A.P. Plugari.

Luînd cuvîntul, I.P.S. Teoctist și-a exprimat bucuria de a fi în mijlocul cetățenilor din Plugari, unde a cunoscut, la fața locului, gîndurile și sentimentele lor, dar și împlinirile lor pe plan economic și social-obștesc, îndrumînd pe toți la unitate de acțiune, răspunzînd la toate chemările conducerii de stat, care se străduiește cu sîrg pentru bunăstarea tuturor fiilor acestor plaiuri strămoșești. Anii de pace și mai ales ultimii douăzeci de ani care constituie ceea ce cu mîndrie patriotică toți românii numim „Epoca Ceaușescu", sînt o mărturie neclintită a capacității creatoare a unui popor liber și stăpîn pe destinele sale, iubitor de pace, popor care prin munca lui

asiduă făurește o țară multilateral dezvoltată economic, cu un grad înalt de bunăstare. Este datoria fiecăruia dintre noi de a răspunde prompt și cu deplină conștiinciozitate la grija Conducerii de stat față de necontenita înălțare a Patriei, a îmbunătățirii condițiilor de viață și muncă ale întregului popor.

În ziua de 12 martie 1985 a avut loc în sala de festivități a S.M.A. Belcești o nouă întîlnire dintre I.P.S. Mitropolit Teoctist și alegătorii din comunele Belcești, Coarnele Caprei, Focuri și Erbiceni, I.P.S. Sa fiind însoțit de Domnul Secretar Gheorghe Zaharia, care a răspuns la numeroasele propuneri făcute de alegători, arătînd că toți cetățenii trebuie să-și aducă contribuția la realizarea lor.

I.P.S. Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei și-a arătat satisfacția și bucuria de a se întîlni cu alegătorii din Circumscripția electorală nr. 13, exprimîndu-și convingerea fermă că hărnicia și atașamentul tuturor vor aduce roade bogate pe tărîm economic și social-obștesc, că spiritul gospodăresc și chibzuința oamenilor legați de glia străbună, de brazda ce dă rod prin muncă plină de elan, se vor afirma plenar spre bunăstarea și propășirea tuturor, spre dezvoltarea armonioasă a Patriei. I.P.S. Teoctist a arătat că se simte onorat de cinstea de a fi ales deputat în Marea Adunare Națională, dar în același timp a dat glas și spiritului de înaltă responsabilitate civică, patriotică de care e animat, subliniind că își va spori strădaniile spre continua propășire a vieții obștești, a societății noastre în general, în acest timp de mărețe realizări, de afirmare elocventă a României pe arena lumii, prin activitatea Președintelui ei, Domnul Nicolae Ceaușescu, promotorul strălucit al politicii interne și externe a statului nostru, erou al păcii.

Întîlnirile I.P.S. Mitropolit Teoctist cu alegătorii s-au caracterizat printr-o deosebită afecțiune reciprocă, prin justețea și clarviziunea problemelor dezbătute, nutrindu-se deplin și convingător satisfacția lucrului bine făcut. I.P.S. Sa a fost ascultat cu căldură și admirație, îndemnurile I.P.S. Sale, de un realism profund, izvorîte din cunoașterea temeinică a vieții noastre bisericești și sociale au aflat un ecou răsunător în inimile participanților la aceste întîlniri care manifestîndu-și încrederea în cei pe care îi votează la 17 martie pășesc cu încredere spre zările de lumină și înălțare a națiunii române.

În ziua de 17 martie 1985 I.P.S. Mitropolit Teoctist a fost ales cu unanimitate de voturi deputat în Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România, pentru Circumscripția electorală nr. 13 Belcești. Ziua de 17 martie va rămîne pentru toți fiii Patriei ziua strălucitoare cînd poporul a ales pe cei din rîndurile sale, trimițîndu-i în sfatul țării pentru ca împreună cu poporul și pentru popor să călăuzească țara spre noi și mărețe împliniri, spre fericirea tuturor fiilor ei.

Pentru noi, fiii Bisericii strămoșești din Moldova și Bucovina, este o deosebită cinste de a avea în marele sfat al țării personalitatea proeminentă și angajată plenar pe tărîm bisericesc și social-obștesc, pe I.P.S. Mitropolit Teoctist, căruia îi aducem cu acest prilej omagiul nostru și cea mai aleasă recunoștință pentru tot ceea ce întreprinde pentru Biserica noastră și poporul nostru.

Prot. I. SAVA

La sărbătoarea Bisericii noastre

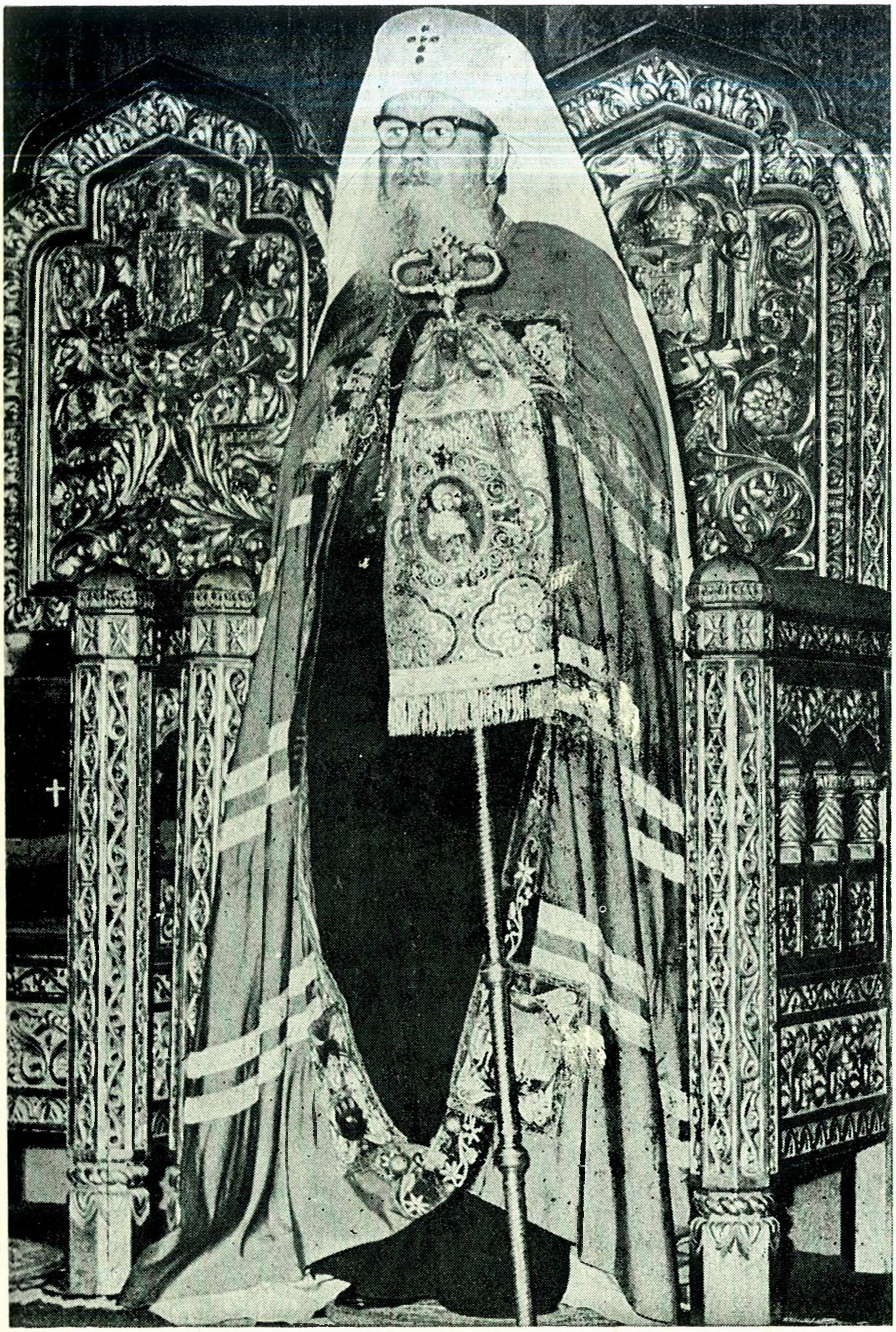
DIN VISTIERIA INIMII

† TEOCTIST
ARHIEPISCOP ŞI MITROPOLIT

Ataşamentul de neclintit faţă de Biserica strămoşească este dar sfînt şi moştenire nepieritoare ce îşi au izvorul în fondul sufletesc, în inima de aur a strămoşilor noştri celor din vechime. Încreştinaţi, prin cuvînt şi faptă apostolică, ei, străbunii daco-romani, au crezut şi au trăit adevărul rostit de Iisus: „Eu sînt Păstorul cel Bun" (Ioan 10, 11) sau „Eu sînt tulpina, voi sînteţi mlădiţele" (Ioan 15, 5) şi încă „ramura ruptă de tulpină nu poate aduce roadă în veac" (Ioan 15, 4). Atenţi şi pătrunzători, ucenicii reţineau şi păstrau cu multă credincioşie orice cuvînt, orice gest, orice privire, aşezîndu-le în cămara de taină a sufletelor lor. Din aceste chivote ale vistieriei „Cuvîntului vieţii" (Ioan 6, 68) au odrăslit mărgăritarele Sfintelor Evanghelii. Multele şi feluritele descrieri ale vieţii şi învăţăturii Mîntuitorului Hristos ni le-au dăruit cu prospeţimea, lumina şi actualitatea cu care Sfîntul Duh i-a îndrumat să scrie spre călăuzirea şi mîntuirea noastră.

Orice cuvînt şi orice rînd din Sfînta Evanghelie se află la locul şi rostul său, întregind şi învederînd neîncetat acelaşi veşnic şi dumnezeiesc adevăr al întrupării Fiului lui Dumnezeu şi al înfierii şi îndumnezeirii omului. Numele ce şi L-a dat Mîntuitorul Hristos de a fi pentru noi toţi, ca şi pentru Sfinţii Săi Apostoli atunci „Păstorul cel Bun", revarsă o bogăţie nemărginită de învăţături. Imagine ziditoare de suflet, odihnitoare de cugete răzleţite şi aducătoare de linişte, încredere şi tărie lăuntrică, cuvîntul de Păstor s-a întipărit adînc în mintea cuprinzătoare a celor dintîi ascultători ai cuvîntului evanghelic din ţinuturile Sciţiei Mici, pe ale cărei plaiuri se întîlneau atunci ca şi în zilele noastre numeroase turme de mioare, păzite şi purtate la păşune de păstori neînfricaţi şi cunoscători ai măiestriei acestei nobile îndeletniciri. Iisus ca Păstor aducea şi aduce fără răgaz ideea atît de uşor de îmbrăţişat a comuniunii depline între El şi păstoriţi. Orice cuget se deschide larg spre a face loc acestei nemuritoare învăţături creştine. Căci precum se ştie, legătura dintre păstor şi turma sa de mioare, păstoritul — ca îndeletnicire de vocaţie — a generat în viaţa poporului nostru o adevărată spiritualitate de gîndire şi expresie din cele mai înălţătoare. Adevărul că „păstorul sufletul său îl pune pentru oi" (Ioan 10, 11) îmbracă o gamă nesfîrşită de stări şi fapte care urcă pînă la jertfă. Jertfa pune pecetea identificării totale cu cei pentru care ea se săvîrşeşte. Ea încoronează orice crez, orice virtute, orice faptă bună. „Mai mare dragoste ca aceasta nimeni nu are ca cineva să-şi puie sufletul pentru prietenii săi" (Ioan 15, 13).

O asemenea învăţătură despre înţelesul bisericesc al Păstorului, aşa cum îl primim din însuşi graiul Mîntuitorului Hristos, a dobîndit dimensiuni tot mai bogate şi mai actuale în viaţa religioasă a strămoşilor noştri. Păstor pentru ei ca şi pentru noi înseamnă pe bună dreptate călăuzitor, veghetor, dar şi înţelept şi ştiutor al căi-

Prea Fericitul Părinte **IUSTIN**
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

lor care duc la viață, iar la nevoie păstorul își pune sufletul pentru oile sale, se jertfește pentru viața lor; ceea ce a săvîrșit Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, dîndu-Se de bună voie pentru izbăvirea și mîntuirea neamului omenesc. Și cît de plenar folosesc credincioșii în acest înțeles cuvîntul „părinte", atunci cînd ei se adresează preotului lor! Împlinitori ai acestei învățături, strămoșii noștri n-au putut să-și organizeze Biserica fără adevărații ei Păstori. Încă de la sfîrșitul secolului al III-lea și următoarele, Biserica noastră din ținuturile străbune ale Dobrogei strălucea, prin păstorii ei de la Tomis și celelalte cetăți, vestite în lăcașuri de închinare, în organizare și evlavie statornică și curată; s-a afirmat ca Biserică apostolică.

Paginile acestor secole sînt încărcate de vredniciile Păstorilor și Arhipăstorilor, care au întruchipat slujirea Mîntuitorului Iisus Hristos, ca niște adevărați urmași ai Sfinților Apostoli și luminători ai poporului nostru dreptcredincios. Nu întîmplător, drept aceea, la întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei, la primul ei tron vlădicesc a fost mutat din aceste părți ale Dunării de Jos, de la Vicina, îmbunătățitul Iachint, ca primul Arhipăstor al țării lui Nicolae Alexandru Basarab (1352-1364).

Dacă soborul măreț al marilor noștri ierarhi și arhipăstori au călăuzit cu multă înțelepciune și dăruire obștea dreptmăritoare a neamului, în aceeași măsură este tot atît de adevărat că și fiii duhovnicești, slujitorii altarelor și credincioșii, au fost și au rămas strîns legați de Arhipăstorii lor duhovnicești. Binecuvîntatele roade din viața Bisericii noastre, de-a lungul secolelor, și integrarea ei în viața poporului nostru întru aceasta își au izvorul.

Pline de adînci semnificații sînt aniversările din acest an: cele din viața țării, ca și cele din viața Bisericii Ortodoxe Române. Anul aniversării centenarului autocefaliei bisericești și a 60 de ani de la înființarea patriarhatului, răsfrînge din lumina lui asupra popasului aniversar al Prea Fericitului nostru Patriarh Iustin, popas care aparține întregii Biserici strămoșești. Cugetele fiilor ei s-au înălțat cu dragoste, atașament și încredere către Păstorul cel Bun, Mîntuitorul Iisus Hristos, spre a revărsa asupra vieții și strădaniilor Prea Fericirii Sale belșug de daruri cerești întru călăuzirea tuturor pe calea mîntuirii și a păcii.

Bunii slujitori ale bătrînelor altare voievodale din Mitropolia Moldovei și Sucevei, viețuitorii mănăstirilor, precum și credincioșii îi păstrează chipul și strădaniile în rugăciuni și recunoștință fiască. Urmaș al celor trei patriarhi în slăvitul jilț al Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române, vlăstar al ținuturilor muscelene, pline de frumuseți și istorie, Prea Fericirea Sa aparține acum prin chemare dumnezeiască tuturor, îndreptînd îndemn plin de dragoste părintească către toți fiii săi duhovnicești din țară și de peste hotare, întru păstrarea dreptei credințe, a omeniei, hărniciei și demnității românești, la pace, frățietate și unirea eforturilor pentru înflorirea scumpei noastre Patrii.

Așteptate și primite, cum primesc florile în potirul petalelor lor razele soarelui, cuvintele Arhipăstorului află și vor afla pururea inima cea curată și bună pentru înmiită rodire. Din aceste inimi înălțăm fierbinți rugăciuni și gînduri de tradițională urare:

„Întru mulți ani, Prea Fericite Patriarh Iustin!".

PREOȚIE ȘI SLUJIRE

Dacă răstignirea Domnului reprezintă culmea dintre întrupare și înviere, nu mai puțin, preoția este lucrarea care predomină, avînd puterea de la Hristos — „Arhiereu în veac“ (Evrei 6, 20) — viața creștină de la Botez — această „întrupare“ a fiecăruia în Trupul lui Hristos, Biserica — și desăvîrșita înnoire și transfigurare, adică de părtași ai luminii celei neînserate în împărăția cea cerească. În acest sens, preoția articulează întreaga viață a Bisericii, fiindcă prin ea legăturile spirituale care ne unesc sînt atît de strînse încît ele constituie temelia indestructibilă a vieții noastre în deplină comuniune. Cu toții sîntem slujitori ai Unuia și Aceluiași Părinte, Dumnezeul nostru comun: cu toții trăim pe același pămînt... Dacă cerul și pămîntul ne unesc, cine ne poate despărți ?“ [1].

Întreaga lucrare a Mîntuitorului, și deci a Bisericii pe care a întemeiat-o, se concentrează “în jurul strălucitoarei Cruci de pe Golgota, care a topit zăgazurile ridicate de păcat între creatură și creator“ [2], a jertfei care ne îndreaptă spre înviere, spre Emaosul descoperirilor și înțelegerii celor mai adînci învățături dumnezeiești, făcînd din „frîngerea pîinii“ centrul rugăciunii de obște a creștinilor, săvîrșită de urmașii Sfinților Apostoli — arhiereii și preoții de pretutindeni — spre pomenirea Mîntuitorului Hristos și spre iertarea păcatelor tuturor credincioșilor aflați în grija lor“ [3]. De aceea, Biserica și preoția creștină sînt două realități a căror ființă și lucrare se întrepătrund permanent, condiționînd mîntuirea adusă lumii de Domnul nostru Iisus Hristos“ [4], preoția fiind astfel lucrarea de mîntuire a lumii, prelungită prin Biserică, prin „chemare de la Dumnezeu“ și „trăire în Hristos și pentru Hristos“ [5], Care a venit ca lumea viață să aibă și încă din belșug (Ioan 10, 10).

Acestei probleme majore pentru viața Bisericii, preoția și lucrarea de slujire, Prea Fericitul Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în diferitele studii, articole și pastoralele adresate clerului și credincioșilor, precum și în cuvîntările rostite în cadrul diferitelor întîlniri intercreștine și ecumenice, a căutat să-i sublinieze importanța ei pentru orice mărturisitor al lui Hristos din toate timpurile, dar mai ales pentru cei ai zilelor noastre, preocupați să împlinească testamentul Domnului — „ca toți să fie una“ (Ioan 17, 21). Astfel, Prea Fericirea Sa a aprofundat temeiurile biblice și patristice ale dimensiunilor slujirii Bisericii și ale preocupărilor slujirii creștine astăzi. Astfel întreaga lucrare, de dascăl și ierarh al Bisericii noastre strămoșești, purtînd „ca o pecete semnul științei sale“ [6], se implîntă adînc în cuvîntul Sfintei Scripturi și a Sfinților Părinți“. Profesorul de teologie „de înalt prestigiu și ati-

---

1. *Glasul Bisericii,* XXXIX (1980), nr. 3-5, p. 243.
2. *B.O.R.*, LXXIV (1956), nr. 3-4, p. 233.
3. † Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Pe treptele slujirii creștine,* M-rea Neamț, 1980, partea I, p. 117.
4. *Ibidem,* p. 120.
5. *Ibidem,* p. 104.
6. *Ibidem,* p. 136.

tudine în peisajul teologiei românești din ultimii patruzeci de ani, ca ierarh și Întîistătător al Bisericii Ortodoxe Române a îndemnat necontenit, prin cuvînt și faptă, la angajarea tuturor, cler și credincioși, în slujirea Patriei și a lumii de astăzi, impunîndu-se ca o „personalitate ecumenistă a Bisericii Ortodoxe și a întregii creștinătăți“ [7].

Gîndirea și lucrarea Prea Fericirii Sale este axată pe o teologie a vieții, a slujirii, a angajării fiecărui creștin în prefacerea lumii, în transformarea acesteia în împărăție a lui Dumnezeu, prin și în Biserică — centrul celei de a doua zidiri a lui Dumnezeu, prin Fiul Său, cu puterea Sfîntului Duh [8], locul necontenitei prelungiri a întrupării Mîntuitorului, a pătrunderii lui Dumnezeu în viața lumii, a participării întregii făpturi la bucuria și noutatea aduse de Iisus Hristos în lume. „Trebuie să se pună la dispoziția umanității tezaurul de credință al Bisericii. Creștinismul trebuie să îmbogățească și să activeze lupta pentru apărarea păcii... Ca buni creștini trebuie să avem toți simț de responsabilitate înaintea lui Dumnezeu, a oamenilor de pretutindeni, a generațiilor viitoare... Să punem în slujba păcii tezaurul Evangheliei. Să ne silim toți în lucrarea pentru fericirea tuturor oamenilor“ [9]. „Asemenea lui Hristos, Capul ei, Biserica însăși și-a făurit un chip propriu pentru a sluji mădularele ei și poporul întreg, precum și toate neamurile la care ea a fost trimisă (Matei 28, 18-20; Marcu 16, 15-16). Aceasta este o primă idee majoră a viziunii ecleziologice a Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, privind Biserica și relațiile ei cu lumea“ [10]. Aceasta este slujirea preoției prin care „rugăciunea în comun se ridică la manifestarea conștiinței creștine universale. Integrînd în chip spiritual ființa în umanitate, fiecare creștin cu Dumnezeu în numele acestei universalități. Solitudinea este sfărîmată. Reînnoită prin dinamismul dragostei, ființa omenească trăiește, în Liturghie, adevărul existenței sale. În această ridicare spre Dumnezeu, ea își asociază însăși natura fiindcă aceasta s-a făcut părtașă atît căderii cît și izbăvirii sale“. Ridicîndu-se de la „rugăciunea individuală la comuniunea frățească, prin Sfînta Liturghie, omul se integrează în cosmos“ și lumii pe care o face părtașă „experienței anticipate a împărăției cerurilor“ [11]. Preoția, deci, este lucrarea cu puterea lui Dumnezeu, prin care „putem trăi în sfințenie, cu ajutorul darurilor Sfîntului Duh, pe care le primim prin Biserică, împăcați cu Dumnezeu și uniți cu toți în trupul lui Hristos, „noi trăind chemarea Sa de a face „din dragoste temelia vieții noastre întregi în Biserică și mai departe în lume“ [12]. Astfel, prin Biserică, lumea „este angajată în același destin cu omul prin puterea Sfîntului Duh și prin voința lui Dumnezeu-Domnul istoriei, însă și lumea neînsufletită urmează calea transfigurării ei“ [13]. Întreaga făptură participă la bucuria mîntuirii aduse de Iisus și la noutatea transfigurării întregii

---

7. Pr. Prof. dr. Dumitru Radu, *Prea Fericitul Patriarh Iustin în teologia românească*, în „B.O.R.“, XCVIII (1980), nr. 3-4, p. 364.
8. M.M.S., XL (1964), nr. 3-4, p. 120.
9. *Ibidem*, XXXIX (1963), nr. 1-2, p. 19-20.
10. Pr. prof. Dumitru Radu, *op. cit.*, p. 375.
11. M.M.S., XXXIX (1963), nr. 1-2, p. 34.
12. *Ibidem*, L, (1974), nr. 9-12, p. 34.
13. *Ibidem*, XXXIX (1973), nr. 1-2, p. 38.

creației împlinită mai întîi în Hristos, încît „nu numai în Biserică, dar în întreg neamul omenesc se împlinesc tainele lui Dumnezeu“, cum spune Sfîntul Irineu [14].

În acest sens, Prea Fericirea Sa precizează: „În virtutea principiului biblic al împreună-lucrării cu Domnul Dumnezeu lumea însăși colaborează la transfigurarea sa. Într-un mod asemănător cu întruparea Fiului lui Dumnezeu în om pentru a-l mîntui, Biserica are datoria să ia chipul lumii pentru a se transfigura“ [15]. Biserica fiind în lume trebuie să-și integreze acesteia lucrarea sa mîntuitoare. Nu există o separare între dimensiunea verticală și cea orizontală a slujirii Bisericii [16], întemeiate de Mîntuitorul. Originea și lucrarea ei sînt divine. Dar lucrarea nu este străină de destinul omului și al creaturii. Puterile cu care a fost înzestrată Biserica lui Hristos se întind, prin rugăciunile slujitorilor ei, și asupra firii. „Toată făptura lui Dumnezeu este bună, zice Sfîntul Apostol Pavel, și nimic nu este de lepădat dacă se ia cu mulțumire, fiindcă se sfințește prin cuvîntul lui Dumnezeu și prin rugăciune (I Timotei 4, 4-5) [17]. În lucrarea Bisericii în lume, deci, „noi vedem mîna lui Dumnezeu care duce toate spre destinul lor supranatural“ [18]. Astfel, viața veșnică în ceruri se zămislește aici, pe pămînt, în Biserică“ [19], prin slujirea preoției. „O a doua idee majoră care exprimă viziunea ecleziologică a Prea Fericitului Patriarh Iustin și conceptul și lucrarea de slujire a lumii de către Biserică este mîntuirea și îndumnezeirea omului, este cea despre ierarhie, mai exact despre episcopat, întruchipată de înaintașii săi ierarhi... Temeiul și izvorul puterii și lucrării arhiereului este Hristos Însuși“ [20], încît în gîndirea și scrisul Prea Fericitului Patriarh Iustin ocupă un loc central. Arhieria și puterea episcopatului, precum și puterea sfințitoare a preoției Bisericii stă în puterea Duhului Sfînt; ca fiind articulată și întărită în arhieria lui Hristos din care izvorăște, pentru că prin ea se continuă „lucrarea mîntuitoare“ desfășurată de Însuși Fiul lui Dumnezeu pe pămînt“ [21]. În acest sens episcopul este „preot plenar“ și supremul „iconom al tainelor lui Dumnezeu“ (I Corinteni 4, 1), este „tulpina cea duhovnicească din care pornește în mlădițele credincioșilor“ apa cea vie, „pentru a aduce rod bogat în fapte bune“ (Ioan 15, 1-6). „Ceea ce este sufletul pentru trup, zice Sfîntul Grigore, Cuvîntătorul de Dumnezeu, aceea este episcopul pentru credincioșii săi“ [22] și această putere este dată arhiereului prin puterea Duhului Sfînt în și pentru Biserică, în vederea comuniunii omului cu Dumnezeu și mîntuirii lui în Hristos, prin harul Duhului Sfînt împărtășit prin Tainele Bisericii, săvîrșite de episcop sau de preot“ [23].

Ca și episcopul, deci și preotul are puterea de a lucra la de-

---

14. *Ibidem.*
15. *Ibidem.*
16. *Ibidem,* p. 36.
17. *Ibidem,* XXXIV (1958), nr. 3-4, p. 179.
18. *Ibidem,* XXXIX, (1963), nr. 1-2, p. 38.
19. *Ibidem,* L (1974), nr. 9-12, p. 666.
20. Pr. prof. dr. Dumitru Radu, *op. cit.*, p. 377.
21. M.M.S. XXXVIII (1962), nr. 3-4, p. 143.
22. *Ibidem.*
23. Pr. prof. dr. Dumitru Radu, *op. cit.*, p. 380.

săvîrșirea și sfințirea omului — acest răspuns uman la chemarea lui Dumnezeu — avînd posibilitatea de a aduce în sufletele credincioșilor acea putere a duhului care liniștește sufletul de tulburările și grijile lumii, pentru că cine „poate să-și dea mai bine seama de tulburările sufletului omenesc de astăzi decît preotul în fața căruia se înclină creștinul cu inima deschisă“ [24].

În sfîrșit, „spiritul ecumenist, cu păstrarea dreptei credințe creștine ortodoxe și a întregii identități a Bisericii Ortodoxe, în relațiile cu celelalte Biserici și confesiuni este cea de a treia idee majoră și coordonată a gîndirii teologice a Prea Fericitului Patriarh Iustin cu care se îmbogățește și dinamizează teologia românească actuală“ [25].

Puterea pe care Mîntuitorul a dat-o Bisericii, prin Duhul Sfînt, reactualizată prin lucrarea preoției, trebuie să întărească năzuințele firești ale oamenilor spre unitate, să contribuie la statornicirea păcii și dreptății în lume, la revărsarea dragostei lui Dumnezeu peste întreaga lume. „Împreună-lucrători (I Corinteni 3, 9), cu Dumnezeu Mîntuitorul la propoveduirea adevărului (III Ioan, 8), la sfințirea făpturilor lui Dumnezeu — ca iconomi ai tainelor dumnezeiești (I Corinteni 4, 1; I Petru 4, 10) — și la zidirea împărăției cerurilor (Coloseni 4, 14), noi toți cei care facem parte din ceata arhiereilor care cîrmuiesc Biserici, mai mult decît alții, sîntem datori, urmînd pilda Mîntuitorului, ca „slujba noastră să o facem deplin“ (II Timotei 4, 5). După cum Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om pentru a ajuta pe oameni să se ridice la Părintele ceresc, tot astfel și noi avem datoria să fim una cu turma pe care o păstorim pentru a putea să o ajutăm să se ridice la viață în împărăția cerurilor. Cu cuvîntul să o luminăm, să o călăuzim și să o povățuim, avînd deplină încredere în biruința „binelui și vieții asupra tuturor răutăților“, fiindcă mîna lui Dumnezeu este pururea gata să ne ajute“ [26].

Cei rînduiți de Mîntuitorul pentru a păstori Biserica Sa și pentru a fi martori ai Învierii Sale pînă la marginile pămîntului sînt chemați să-și împlinească misiunea sfîntă potrivit cerințelor lumii în care trăiesc. Ei sînt chemați să fie oameni ai vremurilor în care trăiesc, slujind cele mai înalte năzuințe umane — ca „răspuns chemărilor lumii“ — și alinînd durerile celor obidiți, contribuind la vindecarea rănilor celor în suferință și „împlinind din porunca lui Dumnezeu misiunea pentru care Mîntuitorul a venit în lume (Luca 4, 18-19)“ [27] — ca lumea — viața să aibă și încă din belșug și să se bucure de strălucirea „Soarelui dreptății“ toți oamenii.

Preoția sacramentală. Temeiuri biblice și patristice. „Centrul celei de a doua zidiri a lui Dumnezeu, prin Fiul Său, cu puterea Sfîntului Duh, este Biserica — trupul lui Hristos“ [28]. Prin Biserică „Hristos participă la viața noastră“, iar oamenii, întreaga zidire participă la domnia Lui [29], spre sfințire și dobîndirea vieții și prici-

---

24. M.M.S., XLIV (1968), nr. 9-12, p. 495.
25. Pr. prof. dr. Dumitru Radu, *op. cit.*, p. 380.
26. B.O.R., CXVI (1978), nr. 11-12, p. 1203-1204.
27. B.O.R., CXVIII (1980), nr. 9-10, p. 900.
28. M.M.S., XLIV (1962), nr. 1-2, p. 120.
29. *Ibidem.*

nii veșnice. Coborîrea Bisericii, — după pilda Mîntuitorului, la slujirea nevoilor omenirii, la împlinirea năzuințelor umane este tocmai condiția sine qua non a „întrupării“ Bisericii în lume, pentru ridicarea la viața dumnezeiască a acesteia cu puterea și cu lucrarea Sfîntului Duh. Aceasta este „menirea Bisericii“ slujitoare a tuturor oamenilor, chemată fiind să împlinească pe pămînt, fără încetare, pînă la sfîrșitul veacurilor, lucrarea săvîrșită de Fiul lui Dumnezeu. Ea luînd din puterea Sfîntului Duh o pune în slujba oamenilor după cum a pus Iisus la îndemîna oamenilor puterea dumnezeiască de a se face fii ai lui Dumnezeu [30]. Prea Fericirea Sa convinge că lucrarea aceasta nu ar fi putut fi continuată pînă la sfîrșitul veacurilor fără lucrarea preoției sacramentale [31], în studiul consacrat ierarhiei bisericești — prima lucrare din epoca apostolică „prima lucrare românească de adîncime și seriozitate științifică dedicată acestei teme și realități“ [32], în care subliniază importanța slujirii preoțești în propoveduirea Evangheliei Mîntuitorului pînă la sfîrșitul veacurilor, cu o bogată și exhaustivă argumentare scripturistică și patristică, proprie unui mare exeget biblic, că „fiecare treaptă harică a preoției este identificată în Faptele Apostolilor în lucrarea preoției sacramentale“ [33].

Întreita putere a slujirii preoțești, care „își are izvorul în întreita lucrare săvîrșită în lume de Mîntuitorul ca: Învățător, Arhiereu, Profet și Împărat, a putut fi împlinită la început, de către Sfinții Apostoli, nu numai în cadrul mare al misiunii lor, dar și în anumite comunități de credincioși, asemenea Mîntuitorului care S-a jertfit pe Cruce, dar a săvîrșit Sfînta Taină a Euharistiei“. În același timp, în diferite Biserici din epoca apostolică, lucrarea de sfințire a credincioșilor, de propoveduire a cuvîntului apostolic și de păstorire a obștiilor de creștini era săvîrșită, în chip obișnuit, de slujitorii bisericești din cele trei trepte ale ierarhiei, adică de preoți. Ei își împlineau slujba lor, alături de Apostoli, încă din primele zile ale Bisericii“ [34]. Prea Fericitul Patriarh Iustin, în amintita lucrare, „demonstrează convingător că în Noul Testament sînt menționate cele trei trepte ale ierarhiei bisericești, sacramentele, existente și azi în Biserică ; diaconia, preoția și episcopatul (arhieria). Odată cu aceasta, Prea Fericirea Sa arată și funcțiile distinctive proprii fiecărei trepte ierarhice bisericești și se înlătură erorile dogmatice și canonice, cu privire la această temă, erori ieșite dintr-o interpretare incorectă a textelor Noului Testament“ [35]. Prea Fericirea Sa convinge că membrii ierarhiei bisericești, aleși din rîndul credincioșilor și ridicați la una din cele trei trepte, au fost consacrați „totdeauna, în Biserica Ortodoxă, prin hirotonie, rînduială care se păstrează, după mărturiile Noului Testament, încă din epoca apostolică“. În cărțile Noului Testament se arată că cei dintîi dia-

---

30. *Ibidem,* XXXIII (1957), nr. 1-2, p. 16.
31. Prof. dr. Iustin Moisescu, *Ierarhia bisericească,* Craiova, 1955, p. 6.
32. Pr. prof. dr. Dumitru Radu, *op. cit.,* p. 370.
33. *Ibidem.*
34. Prof. dr. Iustin Moisescu, *Ierarhia bisericească,* în M. O., VI (1954), nr. 1-2, p. 58.
35. Pr. prof. Nicolae Petrescu, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin și studiul Sfintei Scripturi,* în M. O., XXXIII (1980), nr. 3-6, p. 308.

coni și preoți au fost hirotoniți de către Apostolul care punea temelie Bisericii dintr-o anumită localitate sau de către episcopul care păstorea Biserica din regiunea aceea. Hirotonia episcopilor nu era săvîrșită însă de către un singur Apostol. Vechii scriitori și părinți bisericești ne-au păstrat știrea că Sfîntul Iacob, fratele Domnului, a fost hirotonit episcop de către Sfinții Apostoli Petru, Iacob (al lui Zevedei) și Ioan, sau în general de către Sfinții Apostoli... Nu încape nici o îndoială că această rînduială a fost păstrată și cu privire la ceilalți episcopi [36].

Diaconii „împlineau slujirea preoțească, potrivit treptei lor ierarhice, ca ajutători ai celorlalți slujitori bisericești“ [37]. După cum reiese din Fapte 6, 1-6, pentru a intra „în ierarhia bisericească, diaconii trebuiau să primească harul divin prin Sfînta Taină a hirotoniei“ [38], adică „prin punerea mîinilor Apostolilor“ sau episcopilor care au urmat acestora la conducerea Bisericilor.

Preoții — împlineau lucrarea de păstorire și de sfințire a credincioșilor, de îndrumare și propoveduire a Evangheliei în mijlocul credincioșilor, precum și aceea de „chivernisire a bunurilor materiale ale obștiilor creștine“ [39]. Purtau numele οἱ πρεσβύτεροι[40], cînd erau priviți ca autoritate jurisdicțională a obștiilor creștine și οἱ ἱερευς [41], ca slujitori și sfințitori ai credincioșilor, ca primitori ai harului dumnezeiesc, prin „punerea mîinilor și rugăciune, după o vreme de post, adică prin săvîrșirea Sfintei Taine a Hirotoniei“ [42], pentru „slujba Bisericii“, cum reiese din cea mai veche și luminătoare mărturie păstrată în Sfînta Scriptură (Fapte 14, 23).

Cea mai înaltă treaptă a ierarhiei bisericești, *arhieria,* a păstrat numele de ὁ επισκόπος, adică înțelesul de ocrotitor, păzitor, purtător de grijă [43], ca cel ce are „harul preoției depline“. Arhiereul este „tulpina“ cea duhovnicească din care pornește în mlădițele credincioșilor „apa cea vie“, pentru a aduce rod bogat în fapte bune (Ioan 15, 1-6). „Ceea ce este sufletul pentru trup, zice Sfîntul Grigorie Cuvîntătorul de Dumnezeu, aceea este episcopul [44], pentru credincioșii săi“.

Arhiereul este „un vistiernic al clerului, iconom și chivirnisitor al Casei lui Dumnezeu“ [45].

Prin mîinile sale lucrează în Biserica lui Dumnezeu Duhul Sfînt — izvorul sfințeniei, al adevărului și vieții — Care este prezent în întregime „în fiecare Biserică și în întregime pretutindeni“, cum zice Sfîntul Vasile cel Mare [46]. Episcopii continuă, în Biserică si pentru Biserică, lucrarea de „martori ai învierii“ (Fapte 1, 22). Astfel, tradiția veche bisericească ne înfățișează alături de Iacob

---

36. *Ibidem.*
37. *Ierarhia bisericească,* Craiova, 1955, p. 24.
38. *Ibidem,* p. 22.
39. *Ibidem,* p. 35-38.
40. *Ibidem,* p. 47 ; Diac. asist. dr. Viorel Ioniță, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, Contribuții la cunoașterea Bisericii creștine primare,* în G.B. XXXIX (1980), nr. 3-5, p. 246-253.
41. *Ierarhia bisericească,* p. 48.
42. *Ibidem,* p. 38.
43. *Ibidem,* p. 50.
44. M.M.S. XXXVIII (1962), nr. 3-4, p. 143.
45. *Ibidem,* XLV (1969), nr. 5-6, p. 288.

al Ierusalimului, de Simeon, Tit și Timotei, și pe alți episcopi „hirotoniți de Apostoli și alți episcopi". Sfîntul Evanghelist Ioan, spre sfîrșitul epocii apostolice, pomenește de „cei șapte îngeri ai Bisericilor din Efes, Smirna, Pergam, Tiatira, Sardes, Filadelfia și Laodiceea". Iar Sfîntul Ignatie de Antiohia în epistolele sale ne vorbește de Policarp al Smirnei, de Onisim al Efesului, Domas în Magnezia și Poliviu în Trales" [47].

Lucrarea arhierească „o săvîrșește omul împreună cu Hristos", pentru că episcopul nu este „în locul lui Hristos". Ci Hristos — prin episcop — este cu noi pînă la sfîrșitul veacurilor și împreună cu El împlinim și sarcina aceasta a arhieriei, spune Prea Fericirea Sa. Cu puterea lui Hristos, niciodată însă în locul lui Hristos" [48]. Așa cum spune Sfîntul Apostol Pavel „de la iconom nu se cere... să acumuleze bogății : să fie el creatorul bunurilor. I se cere numai să împartă cu cinste cele ce le administrează, fiindcă greul îl duce Stăpînul, adică Hristos-Arhiereul. Așa cum arată Sfîntul Irineu de Lugdunum, acolo unde este episcopul — împreună lucrător cu Hristos — este și Biserica și unde este Biserica este și episcopul, pentru că numai în Biserică este această teandrie, adică împreună-lucrare și trăire cu și în Hristos, prin puterea Duhului Sfînt, pentru că episcopatul tocmai această comuniune de sfințenie și de har a oamenilor cu Dumnezeu și a lui Dumnezeu cu oamenii o vădește. De aceea, episcopatul este latura internă a unității Bisericii, pe cînd unitatea credinței este latura văzută. Succesiunea apostolică a episcopatului este această lucrare a Sfîntului Duh în comuniunea Bisericii celei una, sfîntă, sobornicească și apostolească. În acest sens, Prea Fericitul Patriarh Iustin spune : „În lucrarea pe care o veți avea de îndeplinit de acum înainte păstorirea pentru mîntuirea credincioșilor o veți face împreună cu Dumnezeu, sfințirea împreună cu Sfîntul Duh, propovăduirea învățăturii împreună cu Domnul nostru Iisus Hristos. Unitatea Bisericii izvorăște din unitatea Prea Sfintei Treimi, Care întreagă este prezentă în Biserică prin lucrarea Sfîntului Duh. Sînteți înconjurați — spune mai departe Prea Fericirea Sa — cu tot ceea ce este mai mult ca învățătură, cu tot ceea ce este mai puternic, cu Sfîntul Duh ; sfințirea și cu tot ceea ce este mai nobil : păstorirea (călăuzirea) turmei credincioșilor spre mîntuire" [50].

Unitatea Bisericii se vădește în lucrarea episcopului pentru obștea credincioșilor care dreptslăvesc și se închină lui Dumnezeu. Sensul acesteia este că permanent creștetul arhiereului este supus Evangheliei lui Hristos, dorința și lucrarea lui este preaslăvirea lui Hristos și întărirea Bisericii pe temelia adevărului și sfințeniei.

De aceea, îndemnul Întîistătătorului Bisericii noastre strămoșești pentru cei ce păsesc în împlinirea acestei înalte răspunderi este de a se arăta cu rîvnă și jertfelnicie : „Să vegheați necontenit și să vă aplecați cu dragoste și înțelegere părintească asupra nevoilor clerului și credincioșilor pe care îi păstoriți, neuitînd că aceștia sînt

---

46. *Ibidem*, LI, (1975), nr. 9-12, p. 639.
47. *Ierarhia bisericească*, p. 52.
48. G.B., XXXIX (1980), nr. 1-2, p. 106.
49. *Ibidem*.
50. *Ibidem*.

Biserica lui Hristos... pentru care sînteți iconomi ai harului lui Dumnezeu. Să propoveduiți și să apărați dreapta credință ortodoxă pe care o mărturisim ; ca iconomi ai harului Duhului Sfînt, să faceți părtași clerul și credincioșii la lucrarea Duhului Sfînt, să îndrumați și să călăuziți către mîntuire pe cei încredințați spre păstorire“ [51]. Ca lucrători ai unității Bisericii, prin puterea primită de la Duhul Sfînt, „episcopii sînt părtași ai Bisericii de pretutindeni și de totdeauna, fiind și împreună-lucrători cu Dumnezeu la mîntuirea tuturor oamenilor“ [52]. Deci, unitatea Bisericii, izvorîtă din iubirea lui Dumnezeu față de oameni, este condiție sine qua non pentru mîntuire. Prin păstrarea și întărirea acestei unități arhiereii se fac „instrumente ale mîntuirii“, ca cei ce lucrează în Biserică și pentru Biserică „leacul nemuririi“, adică fac părtași pe toți cei ce-L mărturisesc pe Hristos jertfei Sale nesîngeroase. De aceea, cea dintîi grijă a episcopului este de a veghea la unitatea Bisericii, iar păstoriții trebuie să fie în ascultarea chiriarhului pentru a întări această unitate.

Pentru acest motiv, deși lucrarea arhiereului este părtășie la „Biserica de pretutindeni“, fiecare episcop are o anumită putere jurisdicțională, aceasta ținînd tocmai de unitatea și buna rînduială a Bisericii : „Nu putem să ne extindem lucrarea bisericească dincolo de hotarele jurisdicției noastre; dreptul nostru de păstorire se întinde peste credincioșii noștri ortodocși. Potrivit cu învățătura Sfîntului Petru (Epistola I, cap. 5, 2) și a Sfîntului Pavel (Fapte 20, 28), noi sîntem datori să păstorim „turma lui Dumnezeu“ peste care Sfîntul Duh ne-a pus pe noi păstori. Acest principiu implică... integrarea unei Biserici locale în viața unui popor, cu totul explicabilă“ [53].

Această organizare națională a Bisericilor Ortodoxe nu fărîmițează Biserica cea una, cum vor să spună cei ce s-au rupt de unitatea de credință și închinare. Ci „un singur cuget, o singură inimă, o singură putere sîntem noi toți slujitorii și credincioșii Bisericii de pretutindeni“ [54].

Pentru Biserica Ortodoxă „izvorul ideii de unitate ecumenică între Bisericile noastre, idee care ne este scumpă — și de care este animată astăzi întreaga creștinătate — se găsește la Ierusalim, deoarece acolo a propovăduit Mîntuitorul Hristos sfînta și dumnezeiasca Sa învățătură, acolo a suferit și înfricoșatele patimi“ [55].

„La picioarele Crucii Mîntuitorului, care este izvorul unității de credință“ [56], sînt chemați să privească neîncetat credincioșii de către arhierei — săvîrșitorii jertfei celei nesîngeroase pînă la sfîrșitul veacurilor, pentru a înțelege că „Biserica este una fiindcă există un singur trup tainic al Domnului — obștea tuturor celor ce păstrează dreapta credință ; Biserica este una fiindcă există un singur suflet, care dă viață acestui trup — Sfîntul Duh ; Biserica este una, fiindcă membrii ei au aceeași nădejde — viața fericită cu

---

51. B.O.R., XCVIII (1980), nr. 1-2, p. 60.
52. M.M.S., LIII (1977), nr. 7-9, p. 539.
53. B.O.R., XCV (1977), nr. 7-8, p. 599.
54. M.M.S., XXXIII (1957), nr. 10-12, p. 723.
55. *Ibidem*, XXXIV (1958), nr. 1-2, p. 151.
56. *Ibidem*, p. 152.

Dumnezeu ; Biserica este una fiindcă există un singur Cap al ei, Domnul nostru Iisus Hristos ; Biserica este una fiindcă există o singură credință, învățătura cea adevărată pe care o păzește Biserica Ortodoxă ; Biserica este una fiindcă există un singur Botez — ușa prin care intrăm în ea ; Biserica este una fiindcă există un singur Dumnezeu, Părintele nostru cel ceresc, Stăpînul desăvîrșit al întregii făpturi“ [57].

Acesta este motivul pentru care glasul fiecărui arhiereu al Bisericii Ortodoxe cheamă pe toți cei ce se depărtează de comuniunea dreptei credințe, ca niște părinți pe fiii rătăciți „acasă, în sînul Bisericii“, întîmpinîndu-i „cu brațele deschise“ pe toți cei ce se reîntorc la comuniunea dragostei [58]. Aceasta este veghea și permanenta lor îndrumare : fiecare fiu al Bisericii să se facă părtaș „din același har de darurile Sfîntului Duh, pe care le primim prin Sfintele Taine“ [59].

Cine nu ascultă de episcop „iese din obștea dreptcredincioșilor, rupîndu-se de Biserica cea adevărată, se îndepărtează de Mîntuitorul și nu mai primește darurile Sfîntului Duh“ [60]. Astfel, episcopii păstrează unitatea fiecărei Biserici și unitatea întregii Ortodoxii, în care lucrează Sfîntul Duh, întărind legătura păcii și a iubirii și veghează la buna rînduială în eparhiile încredințate lor spre păstorire.

Lucrarea preoției sacramentale, privită ca întreită slujire și avînd cele trei trepte ierarhice : diaconia, preoția și arhieria, este puterea de unitate a Duhului Sfînt în Biserică pentru realizarea celei dintîi și a celei mai mari porunci „a legii noi : dragostea între oameni“ [61].

„Numirile deosebite ale slujitorilor bisericești sînt vădit legate de îndatoririle sau lucrările lor deosebite ; la rîndul lor, acestea decurg din slujirile deosebite care le-au fost încredințate, la hirotonie, cum precizează însuși Sfîntul Apostol Pavel, cînd vorbește despre harisme (în I Corinteni 12, 4-6) scriind : „Sînt împărțiri de harisme, dar același Duh ; și împărțiri de slujitori sînt, dar este același Domn; și împărțiri de lucrări sînt, dar este același Dumnezeu, care lucrează toate în toți“ [62].

Preoția femeii. O atenție deosebită Prea Fericitul Patriarh Iustin acordă preoției universale, căreia îi sînt părtași toți cei ce au primit Sfînta Taină a Botezului și ungerea Sfîntului Mir, taine prin care se afirmă unitatea tuturor în trupul lui Hristos — Biserica. Prea Fericirea Sa accentuează că preoția universală este dependentă de preoția sacramentală, pentru că prin lucrarea preoției credincioșii se fac părtași lucrării Sfîntului Duh în Biserică, harismelor prin care se afirmă unitatea credincioșilor ca mădulare ale lui Hristos. Prin preoție, fiecare fiu al Bisericii este părtaș morții și Învierii Mîntuitorului, dar mai ales are împărtășire cu Trupul și

---

57. *Ibidem*, XXXIII (1957), nr. 3-4, p. 197.
58. *Ibidem.*
59. *Ibidem*, p. 196
60. *Ibidem.*
61. B.O.R., IC (1981), nr. 11-12, p. 171.
62. *Ierarhia bisericească*, p. 52.

Sîngele Domnului Iisus Hristos. Și preoția sacramentală și preoția universală sînt în Hristos prin puterea și lucrarea Sfîntului Duh în comuniunea Bisericii. Preoția, așa cum spune Sfîntul Ioan Gură de Aur, este darul iubirii dumnezeiești, „chemarea lui Dumnezeu către sfințenie", care întîmpină „imboldul omului către mîntuire", elanul fiecărui mărturisitor și închinător al lui Hristos de a se înălța spre „Părintele luminilor" [63]. Prin preoție, jertfa lui Hristos de pe Golgota rodește în sufletul fiecărui fiu al Bisericii mîntuirea — „rod al împreună-lucrării lui Dumnezeu cu credinciosul" [64]. Fără preoția sacramentală, credinciosul nu se poate împărtăși din Sfintele Taine prin care „Biserica întărește neîncetat pe credincios să păstreze dreapta credință și să viețuiască după voia lui Dumnezeu, pentru a putea urca, întreg, cu sufletul și cu trupul, pe calea care duce la viața fericită în veci" [65].

A despărți preoția sacramentală de slujirea universală înseamnă a despărți pe Hristos de Duhul Sfînt, iar Biserica nu ar mai fi prelungirea pogorîrii Sfîntului Duh peste lume pînă la sfîrșitul veacurilor. „Credinciosul primește prin Biserică, spre întărirea sufletului și trupului său, puterea Sfîntului Duh. Mai mult, tot ce a fost creat spre folosul omului poate fi pus acum în slujba lui, prin puterea Bisericii, pentru a-l ajuta să se ridice la Dumnezeu" [66].

Prin preoția sacramentală slujirea universală capătă dimensiunea participării la o Liturghie cosmică : „Puterile cu care a fost înzestrată Biserica lui Hristos se întind prin rugăciunile slujitorilor ei și asupra firii... În acest fel, firea se înnoiește, în mod treptat, pe măsură ce cresc virtuțile dreptcredincioșilor" [67]. „Astfel, ridicîndu-se de la rugăciunea individuală la comuniunea frățească, prin Sfînta Liturghie, omul se reintegrează în cosmos", prin această ridicare spre Dumnezeu ființa umană, prin lucrarea preoției sacramentale „își asociază însăși natura" care „cîntă slava lui Dumnezeu" [68]. Așadar preoția sacramentală și slujirea universală la care este chemat fiecare credincios aprofundează și mai mult prin unirea lor, prezența în Sfintele Taine ale Bisericii a trupului pnevmatizat, plin de transparența Duhului Sfînt de după înviere și înălțare a Mîntuitorului, Care a făgăduit să fie prezent în Biserica Sa pînă la sfîrșitul veacurilor (Matei 28, 20). Ele sînt lucrări ale aceluiași Duh al lui Hristos, a Cărui putere dinamizează Biserica, reactualizînd permanent jertfa și învierea prin care am fost înălțați la cer.

Un loc important în sublinierea importanței pentru viața și unitatea Bisericii, a preoției universale, în gîndirea Prea Fericirii Sale îl ocupă problema hirotoniei femeii, întîlnită în primele veacuri creștine la montaniști și în zilele noastre la diferite ramuri protestante ieșite din Reformă sau denominațiuni creștine, care își au originea în anglicanism.

Mișcarea ecumenică este adevărat că angajează „într-un dia-

---

63. M.M.S., XXXIV (1958), nr. 1-2, p. 156.
64. *Ibidem*, nr. 3-4, p. 178.
65. *Ibidem*, p. 178-179.
66. *Ibidem*, p. 179.
67. *Ibidem*, p. 179-180.
68. M.M.S., XXXIX (1963), nr. 1-2, p. 34.

log" slujitori și credincioși, bărbați și femei, „de diferite religii și ideologii și culturi în fidelitate față de Evanghelie", dar asta nu înseamnă că această slujire pentru împlinirea dezideratului creștin de astăzi „ca toți să fie una" (Ioan 17, 21), în virtutea „preoției universale", presupune aceeași îndreptățire la exercitarea drepturilor și autorității „preoției sacramentale". Harurile și harismele sînt deosebite. La fel și slujirile. Hirotonia femeii în climatul ecumenic actual, în loc să înlesnească afirmarea unității spre care tind toate Bisericile, creează confuzii și neînțelegeri ale harurilor și harismelor, adăugîndu-se „barierelor" dintre creștini în calea apropierii, regăsirii și recunoașterii tezaurului de credință din primele veacuri. Trecutul, în loc să fie un „timp al regăsirilor", este privit cu suspiciune, iar viitorul cu neîncrederea încolțită din nedumeririle prezentului, ceea ce dăunează foarte mult adevăratului spirit ecumenic.

Preocupat de rezolvarea multor probleme ale mișcării ecumenice, Prea Fericitul Patriarh Iustin, „distinsă personalitate a lumii ortodoxe de astăzi" și a ecumenismului [69], a căutat să lămurească problema hirotoniei femeii, întrebîndu-se : „Cum, timp de vreo patru veacuri, protestanții au avut aceleași convingeri ca și noi și nu s-au gîndit să hirotonească femei. N-a existat oare aceeași teologie ? Doar ei au o teologie întemeiată pe Biblie. Ei bine, ne întrebăm : au greșit oare fondatorii protestantismului ? Și, în fond, din punct de vedere al teologiei protestante, femeile pot fi orice, fiindcă preoția corespunde doctrinei lor. Hirotonia unei femei nu este o problemă, deci, pentru ei.

În Ortodoxie însă, noi nu putem accepta femei la hirotonie și nici n-am făcut-o... În viața Bisericii, femeia n-a avut niciodată rol de cleric. Iar din punct de vedere scripturistic nu există nici un text care să ne arate că femeile trebuie să fie primite la hirotonie. Ceea ce gîndesc eu c-ar putea să facă protestanții este să se întoarcă la tradiția primară a Bisericilor lor și atunci, cred eu, se va ajunge mult mai bine la o înțelegere serioasă a problemei. Iată că repet : cum de protestantismul... nu a avut nevoie de femei preoți, iar acum are nevoie, și mă întreb : cînd au greșit ei, atunci sau acum, sau cine a greșit : fondatorii lui de atunci sau continuatorii lui de astăzi, deoarece au dat naștere la o asemenea problemă ?" [70].

Avînd convingerea că Biserica Ortodoxă „în dialogul ecumenic aduce conștiința unității bisericești, trăite veacuri de-a rîndul" [71] și tezaurul de credință neștirbit, Prea Fericirea Sa a căutat o rezolvare a problemei în acest duh al unității : „Calea pe care merge astăzi întreaga creștinătate țintește la refacerea unității ei. În fond, această unitate există. Este un singur Dumnezeu pe Care fiecare creștin Îl numește Părinte. Noi toți ne simțim în Hristos fii ai lui Dumnezeu, dar încă nu sîntem adevărați frați unul cu altul... cu alte cuvinte, legătura verticală între om și Dumnezeu se păstrează. Pentru a ajunge însă la unitatea noastră creștină deosebită, este necesară și stabilirea legăturii noastre pe linie orizontală" [72]. „Epo-

---

69. *Ibidem*, XXXVIII (1972), nr. 9-12, p. 661.
70. B.O.R., IC (1981), nr. 11-12, p. 1191.
71. M.M.S., XXXIX (1963), nr. 1-2, p. 40.
72. *Ibidem*, nr. 7-8, p. 355.

ca luptelor confesionale se apropie de sfîrșit“ și „factorul esențial care subminează barierele clădite artificial între creștini este fenomenul de redescoperire comună a adevăratului spirit al Evangheliei“ [73]. Cei ce nu vor să redescopere duhul Sfintei Scripturi fiind înrobiți de literă „rătăcesc“ sfărîmînd această unitate a Bisericii „prin fel de fel de interpretări, prin fel de fel de atitudini potrivnice orînduirilor noastre sfinte“ [74]. În acest sens Ortodoxia, care „oriunde s-ar găsi, ea își păstrează structura doctrinară și morală, așa cum au lăsat-o Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți“ [75], poate aduce o valoroasă contribuție la înțelegerea învățăturii creștine autentice care a cinstit întotdeauna femeia ca egală cu bărbatul, dar avînd fiecare harismele specifice slujirilor la care au fost chemați [76].

„Știm cu toții că au existat — arată Prea Fericitul Patriarh Iustin, în cea mai competentă prezentare a așa-numitelor „diaconițe“ din primele veacuri creștine — în veacurile primare, și diaconițe în Biserică, dar ele nu făceau parte din cler. Prestau numai anumite treburi ce li se încredințau de către preoți... Poate că din necesitate în lumea veche ele au fost acceptate ca diaconițe“ [77].

Dar, „problema așa-numitelor diaconițe pe care le-a cunoscut Biserica veche“ [78] nu face parte din referirile apostolice din Noul Testament la preoția sacramentală, căci de pildă, Sfîntul Apostol Pavel „nu înțelege însă nicidecum să arate pe Febe ca slujitoare a Bisericii în sensul strict al cuvîntului“ [79], fiindcă nu se ridicase, prin hirotonie, în treapta diaconiei. Febe n-a făcut parte din ierarhia bisericească. Tocmai din această pricină... Pavel nu cere credincioșilor din Roma să primească pe Febe ca pe un slujitor bisericesc, ci ca pe o creștină, „ἄξιως τῶν ἁγίων“ — cum se cuvine sfinților“ [80].

Diaconițele erau deci femeile cucernice, „chemate să contribuie la desăvîrșirea lucrării creștine, mai ales în rîndurile femeilor“, silite să ducă, în lumea veche, viața în ghinacee. Asemenea femei, înzestrate cu însușiri alese și cunoscute pentru viața lor curată, erau rînduite să ajute la catehizarea și botezarea femeilor, la îngrijirea bolnavilor, orfanilor. Toate aceste lucrări erau săvîrșite de ele sub îndrumarea slujitorilor din ierarhia bisericească“ [81].

Aceste precizări ale Prea Fericitului Patriarh Iustin au darul de a convinge pe oricine că clerul și credincioșii sînt chemați la slujire universală prin primirea Tainelor Botezului și Mirungerii — potrivit harului și harismelor — rînduiți în „cinstiri“ și slujiri deosebite, specifice darurilor primite de la Duhul Sfînt, în comuniune cu Hristos în unitatea Bisericii — să slujească lumii, semenilor și întregii zidiri, contribuind astfel la opera de mîntuire a lumii ca împreună-lucrători la sfințirea întregii zidiri a lui Dumnezeu și la împlinirea dezideratului creștin de astăzi : „Consiliul Ecumenic aju-

73. *Ibidem*, XL (1964), nr. 3-4, p. 105.
74. *Ibidem*, XXXIV (1958), nr. 1-2, p. 152.
75. *Ibidem*, p. 156.
76. *Ibidem*, XXXV (1959), nr. 3-4, p. 267.
77. B.O.R., IC (1981), nr. 11-12, p. 1191.
78. *Ierarhia bisericească*, p. 30.
79. *Ibidem*, p. 31.
80. *Ibidem*.
81. *Ibidem*, p. 34.

tă Biserica să pătrundă în lume pentru a o transforma, potrivit cu voința lui Dumnezeu. La așezarea temeliilor unei lumi noi, care se clădește în vremea noastră, Biserica este prezentă pretutindeni, cu întregul ei tezaur de credință, cu toată văpaia dragostei ei și cu neclintita nădejde în îndeplinirea făgăduințelor lui Dumnezeu“ [82].

Aceasta este Biserica cea adevărată, singura Biserică a lui Hristos“ [83], chemată „să pună la dispoziția umanității tezaurul de credință“ și „să îmbogățească și să activeze lupta pentru apărarea păcii“ și „să ajute la întronarea păcii prin statornicirea încrederii între Biserici, confesiuni, oameni și popoare“ cu „simț de responsabilitate înaintea lui Dumnezeu, a oamenilor de pretutindeni, a generațiilor viitoare“ [84].

Slujirea lumii. Cel ce a primit puterea preoției sacramentale este „propovăduitor al dreptei credințe, iconom al harului divin și păstor al turmei dreptcredincioase“[85], un „părinte duhovnicesc“ pentru toți credincioșii, vestind cu fapta și cuvîntul Evanghelia Mîntuitorului Iisus Hristos — „cuvîntul dragostei, al frăției și bunăvoirii între toți oamenii“ [86].

Lucrarea preoției sacramentale este o slujire a lui Dumnezeu și a semenului, care prin Sfînta Liturghie devine o slujire a întregii creaturi. Slujirea preoției sacramentale cuprinde într-o tainică legătură pe Dumnezeu și întreaga zidire. Împreună cu omul, îngerii, ființele necuvîntătoare și stihiile lumii acesteia se împărtășesc într-un fel sau altul de daruri mai presus de fire și iau parte în diferite chipuri la desăvîrșirea treptată a tuturor, pentru ca Dumnezeu să ajungă din nou totul în toate. În lumea înnoită de Dumnezeu prin Mîntuitorul nu mai există loc pentru certuri, ură, vrăjmășie și războaie. Aceasta este viața nouă adusă de Mîntuitorul lumii și oamenilor, care este „pacea desăvîrșită“ [87], pe care Dumnezeu „a sădit-o în lume de la început, ca temei al mersului ei către desăvîrșire, pentru fericirea omului după asemănarea lui Dumnezeu“. În acest sens, pacea „cuprinde“ întreaga viață a lumii, a întregii zidiri „peste care se revarsă, ca dar ceresc“ [88]. Privită în timp, „împărăția lui Dumnezeu poate fi numită împărăția Evangheliei sau împărăția adevărului. Dar, din jertfa și Învierea Mîntuitorului a ieșit la iveală o altă latură a lucrării sale în lume : împăcarea tuturor oamenilor cu Dumnezeu. De aceea, sub această înfățișare, împărăția lui Dumnezeu a fost numită împărăția păcii [89]. În acest sens, pacea este „reflex al vieții dumnezeiești“, care „se întemeiază pe dragoste“, pe dragostea izvorîtă din jertfa Mîntuitorului Hristos [90]; „Pacea Mea o dau vouă“ sînt legate îndeosebi de săvîrșirea lucrării de mîntuire a neamului omenesc de către Mîntuitorul prin patimile, moartea și învierea Sa ; ele arată că mîntuirea, în înțelesul ei adînc, este însăși împăcarea tuturor cu Dumnezeu, prin

---

82. M.M.S., XXXIX (1963), nr. 1-2, p. 40.
83. *Ibidem,* XXXIII (1957), nr. 3-4, p. 196.
84. *Ibidem,* XXXIX (1963), nr. 1-2, p. 19.
85. *Ibidem,* XXXIII (1957), nr. 1-2, p. 5.
86. *Ibidem,* p. 25.
87. *Ibidem,* nr. 11-12, p. 855-856.
88. *Ibidem,* XXXV (1959), nr. 9-12, p. 537-538.
89. *Ibidem,* XXXVI (1960), nr. 3-4, p. 160.
90. *Ibidem,* XXXIX (1963), nr. 1-2, p. 35.

Fiul Său... „Pace vouă!“... prin ele, Domnul nostru Iisus Hristos împărtășește oarecum Apostolilor Săi darul dumnezeiesc al mîntuirii fiecăruia dintre ei, pentru că, după Învierea Domnului, „cuvintele de înzestrare a Apostolilor cu darul de a săvîrși lucrarea de mîntuire a credincioșilor, încep cu rostirea: „Pace vouă!“, încît „mîntuirea este înfățișată de-a dreptul ca „pace“; la rîndul Său, Mîntuitorul este numit „Domn al păcii“, iar Apostolii „slujitori ai păcii“, după cum credincioșii sînt numiți „fii ai păcii“ [91].

Tocmai „pentru a înfăptui această pace, El bate pururea la ușa sufletului fiecăruia dintre noi“ [92] și slujitorii Bisericii „trebuie să fie cei dintîi care trebuie să o apere, deoarece sînt fii ai luminii, ai păcii, nu ai întunericului. Mîntuirea înseamnă pace între om și Dumnezeu“ [93]

Pacea, înțeleasă în dimensiunea sa soteriologică, „este pentru noi credincioșii, legea vieții noastre creștine. Ce însemnează mîntuirea dacă nu pacea omului cu Dumnezeu? Pentru ce a venit Mîntuitorul în lume? Pentru a împăca pe om cu Dumnezeu. Ce face altceva Biserica? Ea continuă lucrarea de mîntuire începută de Mîntuitorul Hristos“. De aceea, pentru slujitorii Bisericii, „pacea nu este numai o formă a firii omenești, ci este o poruncă religioasă“ [94]. Cu atît mai mult cu cît Biserica nu poate sta deoparte cînd e vorba de progres, de dreptate socială, de statornicire a păcii în lume [95]; pacea, această „lege a firii“ și „cerință a rațiunii umane“ se impune a fi slujită ca „o necesitate a vieții“ [96], pe care Iisus a dăruit-o lumii. Astăzi, mai mult ca altădată, cînd pacea și viața sînt amenințate de un cataclism atomic, Biserica este chemată să iasă în lume pentru a-și da contribuția în lucrarea de înălțare a societății omenești [97]. În acest sens, slujitorii Altarului dreptei credințe sînt „împreună-lucrători cu Dumnezeu pe ogorul lumii“. Prin lucrarea lor „activitatea Bisericii este întinsă, se desfășoară în anumite locuri și în timpul în care trăiește lumea“ [98], pentru că Biserica nu poate sta deoparte atunci cînd e vorba de progres. Dacă „omenirea de azi trăiește o eră de întrebări cruciale, care angajează însăși viața și viitorul ei, cînd toate popoarele de pe pămînt doresc pace, doresc libertate, doresc dreptate, doresc egală îndreptățire la bunurile pe care le făuresc oamenii și la bogățiile pe care Dumnezeu le-a semănat pe pămînt, doresc să trăiască fericiți“, Biserica și slujitorii ei pot să stea pasivi și să nu vadă în acestea „năzuințe pe care... Însuși Dumnezeu le-a sădit în inimile oamenilor și le-a statornicit ca obiective ale slujirii Bisericii Sale“? [99]. Desigur că nu. Biserica are chemarea sa ființială de a sluji pacea, această „lege a firii“, ca pe o „poruncă a lui Dumnezeu“ [100], ca pe o dogmă a credinței noastre, motiv pentru care pacea este pentru viața fie-

---

91. *Ibidem*, XXXVII (1961), nr. 3-4, p. 143.
92. *Ibidem*, XXXIII (1957), nr. 10-12, p. 722.
93. *Ibidem*, nr. 1-2, p. 57.
94. *Ibidem*, nr. 3-4, p. 357.
95. *Ibidem*, XXXVI (1960), nr. 9-12, p. 713.
96. *Ibidem*, XXXVIII (1962), nr. 9-12, p. 654.
97. *Ibidem*, XXXIV (1958), nr. 11-12, p. 956.
98. *Ibidem*, nr. 5-6, p. 530.
99. *Ibidem*, XXXVII (1961), nr. 5-6, p. 332.
100. *Ibidem*, XXXVIII (1962), nr. 9-12, p. 654.

cărui creștin „piatra cea din capul unghiului a Bisericii lui Hristos“ [101].

„Ca reflex al vieții dumnezeiești în om, pacea se întemeiază pe dragoste. „Cum fără dragoste nimeni nu poate fi creștin“, tot așa nimeni fără pace nu se poate uni cu Dumnezeu. De aceea, „pacea este o realitate concretă, trăită zi de zi ca înnoire a vieții aduse de Iisus, Fiul lui Dumnezeu“ [102]. Pacea este după noi creștinii starea normală și permanentă a omenirii [103]. „Rod al mîntuirii noastre, pacea face parte din însăși ființa noastră“, deci are o dimensiune ontologică, definind prin aceasta că însăși mîntuirea adusă de Iisus Hristos corespunde ființei noastre. Pentru acest motiv, pacea „este un bun al nostru ; este însăși temelia vieții noastre“ [104]. Ea este eliberarea de zbuciumul grijilor care ne abate gîndul și fapta de la menirea lor firească, de rodiri ale harului dumnezeiesc cărora sîntem părtași. De aceea, pentru creștin ea este „cheia vieții liniștite“ [105], condiția trăirii plenare a vieții celei noi în Hristos, ca „rod al dragostei frățești“ care izvorăște din credința în Mîntuitorul Hristos. Deci, pacea presupune adevărul și dreptatea aduse în lume de Fiul lui Dumnezeu. „Noi nu mărginim însă pacea la hotarele obștii noastre creștine (Romani 12, 18), ci neîncetat ne rugăm lui Dumnezeu pentru toți cei ce ne iubesc și pentru cei ce ne urăsc pe noi, pentru unirea tuturor, pentru pacea a toată lumea“ [106], adică dăm mărturie neîncetat despre împărăția lui Dumnezeu, care este pace și dreptate în Duhul Sfînt. În acest sens, „dreptatea este rădăcina păcii, vieții și fericirii“ [107] aduse de Iisus și împlinite în lume la plinirea vremurilor (Galateni 4, 4). Deci, cei ce luptă pentru „înscăunarea dreptății în lume“ se străduiesc ca fii ai împărăției ca să se împlinească voia lui Dumnezeu și „toți oamenii să trăiască frățește între ei“ [108]. Creștinii, pentru acest motiv, au conștiința, luptînd pentru apărarea vieții și păcii, că-și unesc eforturile și străduințile lor cu toți luptătorii pentru pace, nu pentru a face front împotriva cuiva, ci pentru o cauză sfîntă, cauza sfîntă a păcii și dreptății“ [109]. De aceea, din marele front al păcii nu poate lipsi Biserica lui Hristos.

Acum cînd omenirea se ridică în zilele noastre să-și apere viața pe care vrea să o trăiască în pace, întemeiată pe libertate și dreptate, Biserica și toți creștinii vor trebui să-și unească glasurile pentru a face să strălucească în lume adevărul sfînt că Biserica lui Hristos este Biserica păcii, nu a războiului, este Biserica vieții și nu a morții“ [110].

Astfel, „într-un glas cu proorocii de odinioară, cerem și noi astăzi nimicirea tuturor armelor de război, dezarmarea generală și totală“ [111], luptînd pentru apărarea vieții.

---

101. *Ibidem*, XXXIII (1957), nr. 11-12, p. 722.
102. *Ibidem*, XXXIX (1963), nr. 1-2, p. 35.
103. *Ibidem*, XL (1964), nr. 3-4, p. 105.
104. *Ibidem*, nr. 11-12, p. 552.
105. *Ibidem*, XXXIV (1958), nr. 1-2, p. 152.
106. *Ibidem*, XXXIII (1957), nr. 11-12, p. 723.
107. *Ibidem*, XXXIX (1963), nr. 1-2, p. 21.
108. *Ibidem*, XXXVIII (1962), nr. 3-4, p. 103.
109. *Ibidem*, XXXVII (1961), nr. 9-12, p. 740.
110. *Ibidem*, nr. 5-6, p. 332-333.
111. *Ibidem*, XXXVI (1960), nr. 9-12, p. 516.

Starea de vrăjmășie și de ură este specifică omului îndepărtat de Dumnezeu, căruia păcatul i-a întunecat mintea. Pacea „Dumnezeu a sădit-o în lume de la început, ca temei al mersului către desăvîrșire pentru fericirea omului după asemănarea lui Dumnezeu“, dar păcatul întunecase acest mers înainte al omului. Dar, prin întruparea Mîntuitorului, acest temei al mersului înainte al lumii „s-a îmbogățit în cuprins și în putința de a fi deplin înfăptuit“ [112], încît omul, dobîndind lumina sfîntului Duh, are posibilitatea — ca cel ce poartă slava chipului lui Hristos, să se apropie de Dumnezeu. [113]

Dacă „pentru zidirea cea dintîi Dumnezeu este îndeosebi Domn al vieții, fiindcă a adus toate de la neființă la ființă, pentru zidirea a doua, adică pentru lumea care a început odată cu întruparea Mîntuitorului, Dumnezeu este îndeosebi Domn al păcii fiindcă pe toate le-a unit cu Sine, prin Fiul și în toate sălășluiește prin Sfîntul Duh“ [114]. De aceea, odată cu celelalte păcate ale lumii vechi, războaiele și neînțelegerile dintre popoare să se piardă în negura trecutului [115].

Alături de iubirea pe care ne-a adus-o Iisus nu poate sta decît pacea cu care ne-a binecuvîntat și prin tăria căreia avem făgăduința de a fi părtași bucuriei Sale dumnezeiești. Din această viețuire în duhul dragostei de Dumnezeu și de aproapele „izvorăște și năzuința noastră de statornicire a păcii între popoare“ [116], făcîndu-ne împreună-slujitori ai păcii cu Mîntuitorul. „Dacă Iisus Hristos este slujitor și noi trebuie să slujim lumea și o putem sluji propovăduind adevărurile fundamentale ale învățăturii Lui“ și sprijinind „lupta popoarelor pentru pace și bună înțelegere prin predici, conferințe și convorbiri“ [117].

Deci, apărarea păcii este slujirea lui Dumnezeu și împreună-slujire cu Dumnezeu la fericirea oamenilor, la întronarea în lume a bunei înțelegeri și bunăvoirii între oameni, contribuind la curmarea tuturor amenințărilor vieții prin făurirea unei lumi „fără arme“, care „își va putea întocmi o orînduire nouă întemeiată pe dreptate, egalitate și colaborare frățească între popoare“ [118]. Este în dreptul popoarelor de a dori libertatea și dreptatea în relațiile dintre ele. O orînduire dreaptă internațională este, după învățătura Bisericii noastre, în însăși voia lui Dumnezeu, care a sădit un ideal comun tuturor popoarelor din toate vremurile. „Există însă un ideal care poate fi considerat ca aspirație comună a tuturor epocilor. Acesta este idealul păcii“ [119], dar „dreptatea este condiția echilibrului care trebuie să fie în societate pentru a obține pacea ; iar pacea este ținta pe care o urmărește omenirea prin statornicirea dreptății“. Într-un

---

112. *Ibidem*, XXX (1959), nr. 9-12, p. 537.
113. *Ibidem*, nr. 3-4, p. 155.
114. *Ibidem*, XXXIV (1958), nr. 11-12, p. 856.
115. *Ibidem*, XXXVII (1961), nr. 3-4, p. 145.
116. *Ibidem*, XXXIII (1957), nr. 3-4, p. 198.
117. *Ibidem*, XXXVIII (1962), nr. 5-6, p. 531.
118. *Ibidem*, nr. 3-4, p. 104.
119. *Ibidem*, XXXIX (1973), nr. 1-2, p. 34.

cuvînt, identificîndu-se cu voia lui Dumnezeu, dreptatea este temelia păcii“ [120].

Dreptatea ca și dragostea dintre oameni întărește pacea. În acest sens, dreptatea este ideea forță care trebuie să antreneze toți oamenii din lume în lucrarea de statornicire a binelui. Dreptatea totdeauna trebuie legată de binele tuturor oamenilor, nu a cîtorva oameni sau popoare“ [121]. Dreptatea parțială ca și pacea parțială nu pot fi niște realități statornice. De aceea, pacea nu se poate fundamenta decît pe o dreptate generală. Pacea „este însușirea sau caracteristica firească a viețuirii popoarelor în înțelegere unele cu altele, respectîndu-și unele altora drepturile firești și bunurile proprii și privindu-se unele pe altele ca părți egale ale comunității omenești, ale lumii. Astfel, pacea are rădăcina ei în dreptate ; iar dacă una sau alta din laturile dreptății este încălcată, pacea în lume este tulburată“ [122]. Dreptatea parțială, adică aparținînd numai anumitor popoare, este o dreptate pe care nu se poate fundamenta o pace generală, ci doar o pace înțeleasă ca un răgaz între două războaie, pentru că o asemenea dreptate este întemeiată nu pe adevăr și dragoste, ci pe forță și constrîngere. „Lumea veche, care și-a întemeiat pe forță cele mai multe dintre principiile ei de viață, se vede acum silită să cedeze locul lumii care voiește să pună dreptatea la temelia așezării ei sociale și în raporturile dintre state“ [123]. Iar noi, cei ce sîntem împreună-lucrători cu Dumnezeu pe ogorul lumii [124], „avem datoria de a sluji lumii, de a sluji pe oameni ca ei să-și realizeze destinul vieții lor de pace, de progres, de dreptate și de lumină“ [125]. A fi cu adevărat slujitor al lui Hristos înseamnă a fi „cu luare-aminte la chemările și cerințele veacului în care trăim, la vrerile poporului nostru, la nevoile lumii noastre“, ținînd seama de „bătăile inimii veacului nostru“ [126].

Marile probleme care frămîntă astăzi omenirea în privința apărării păcii și vieții — „epoca noastră este dominată de cea mai mare mișcare care a cuprins vreodată lumea, de mișcarea pentru apărarea păcii“ [127] —, făuririi unei noi ordini economice internaționale, mai bună și mai dreaptă, angajează „deopotrivă responsabilitatea conștiinței creștine și viabilitatea mesajului evanghelic în lumea contemporană“ [128]. Întrebărilor omenirii, care în zilele noastre se ridică în apărarea vieții, pe care vrea să o trăiască în libertate și dreptate, căutăm să răspundem cu slujirea noastră, „întrebîndu-ne pe noi înșine, căci noi și credincioșii noștri facem parte din lume și lumea e și a noastră, fiindcă sîntem din ea și mergem cu ea înainte“ [129].

Avînd conștiința că „la zidirea cea nouă a lumii Biserica este datoare să-și aducă contribuția ei [130], sîntem datori să dăm oame-

120. *Ibidem*, p. 16.
121. *Ibidem*, p. 19.
122. B.O.R., IC (1981), nr. 11-12, p. 1253.
123. M.M.S. XXXIX (1963), nr. 3-4, p. 170.
124. *Ibidem*, XXXVIII (1962), nr. 5-6, p. 530.
125 *Ibidem*, LXIV (1968), nr. 12, p. 107-108.
126. *Ibidem*, XXXVIII (1962), nr. 3-4, p. 146.
127. B.O.R., IC (1981), nr. 11-12, p. 1251.
128. M.M.S., XXXVII (1961), nr. 5-6, p. 332.
129. *Ibidem*, XVII (1966), nr. 5-6, p. 272-273.
130. *Ibidem*, XLIV (1968), nr. 3-4, p. 247.

nilor răspuns la ceea ce le cere sufletul lor. Oamenii de astăzi vor să li se dea dreptate, vor egalitate și noi trebuie să lucrăm ca să dispară nedreptatea și inegalitatea din lume. Lucrul acesta se realizează foarte greu. Sînt piedici multe“ [131]. Știind că pacea „ne dă o mai înaltă conștiință a misiunii noastre sfinte“ [132], trebuie să luptăm cu convingerea neclintită că așa cum „nici un obstacol nu este de netrecut și nici o primejdie de nebiruit pentru cel ce vrea să-și dobîndească mîntuirea, tot la fel nici pentru cei ce vor cu adevărat să trăiască în pace și să înlăture războiul, nici o piedică nu este de neînlăturat“ [133].

Dar „zidurile acestea nu sînt de netrecut pentru că nimic nu poate trece peste voința popoarelor, chiar dacă deocamdată mai despart pe oameni în prieteni ai păcii și fericirii, pe de o parte, și în prieteni ai războiului și morții, pe de altă parte, și aceasta pentru că și Biserica creștină încă n-a reușit să dea oamenilor atît cît trebuie pentru viața lor, nu s-a ajuns la unirea frățească, la comuniunea materială și spirituală“ [134].

De aceea, rîvna noastră pentru apărarea păcii trebuie să pornească din această conștiință. Fără această conștiință slujirea noastră pentru apărarea păcii „pe care El ne-a dăruit-o, nu va fi încununată de roadele binecuvîntării lui Dumnezeu“. Pacea „trebuie să prindă chip în sufletele semenilor noștri și să se înfăptuiască pe întreaga față a pămîntului“ [135].

Astfel, viața noastră în Hristos este o slujire a „redeșteptării omului — „una din caracteristicile epocii noastre“ [136] — adică slujirea omului și a lumii. Știm că pacea omului cu Dumnezeu, sau pacea din sufletul omului, pacea dintre noi, adică pacea dintre oameni și popoare, nu se făurește singură“ [137]. Pentru aceasta Biserica, deci și slujitorii și credincioșii ei, este chemată să se integreze în lume pentru a o ajuta să se transfigureze în împărăția lui Dumnezeu, urmînd pilda Mîntuitorului Care S-a plecat spre pămînt și S-a întrupat în om [138].

Toate Bisericile, în spiritul acestei integrări în viața popoarelor din care au răsărit, al deschiderii față de frămîntările omenirii de astăzi, sînt chemate să se arate împreună-lucrătoare „pentru fericirea lumii, în viața de acum și în cea viitoare“, contribuind la înfăptuirea marilor idealuri creștine și umanitare de libertate, egalitate între oameni și popoare, colaborare pe toate tărîmurile, îndestularea tuturor cu toate cele de trebuință unei vieți demne, prietenie, pace și înfrățire între oameni și popoare“ [139]. Împlinind o asemenea lucrare, slujitorii Altarului strămoșesc urmează marilor învățați ai Bisericii răsăritene, care s-au prezentat credincioșilor ca apostoli ai dreptății sociale, ai progresului societății și ai păcii în lume, vădind adevărul de necontestat că Biserica Ortodoxă s-a ară-

---

131. *Ibidem*, p. 248.
132. *Ibidem*, XXXVI (1960), nr. 9-12, p. 523.
133. *Ibidem*, XXXVII (1961), nr. 5-6, p. 333.
134. *Ibidem*, XXXVIII (1962), nr. 3-4, p. 155.
135. *Ibidem*, XLII (1971), nr. 9-12, p. 551.
136. *Ibidem*, XXXIX (1963), nr. 1-2, p. 19.
137. *Ibidem*, XXXV (1959), nr. 3-4, p. 157.
138. *Ibidem*, LII (1976), nr. 9-12, p. 619-620.
139. *Ibidem*, LI (1975), nr. 9-12, p. 639.

tat „deplin integrată în viața lumii, ca Biserică a diaconiei, ca Biserică slujitoare“ [140], fiind în toate laturile vieții „un factor de progres“ [141].

Aprofundînd temeiurile preoției sacramentale implicată în slujirea lumii, prin misiunea ființială, ontologică a Bisericii de a prelungi pe Hristos peste veacuri în lume și de a transforma întreaga creație în împărăția lui Dumnezeu, Prea Fericitul Patriarh Iustin aduce o incontestabilă contribuție teologică la înțelegerea Mișcării ecumenice, la felul cum fiecare Biserică și toți creștinii trebuie să ia parte la împlinirea marelui deziderat al umanității [142]. Nu se poate aspira la realizarea unei unități a Bisericilor și credinței atîta timp cît există poziții contrare, afirmate adesea de diferitele Biserici sau confesiuni creștine, datorită tocmai greșitei înțelegeri a preoției sacramentale, prin harul sfințitor al Duhului Sfînt și nu ca o delegație din partea comunității credincioșilor [143].

Pentru realizarea țelului Mișcării ecumenice, Prea Fericitul Patriarh Iustin nu afirmă o simplă întoarcere spre tezaurul de credință al Bisericii primelor veacuri, păstrat neștirbit de Biserica Ortodoxă, ci o adevărată „metanoia“ în înțelegerea adevărului de temelie că Hristos S-a jertfit și Se jertfește necontenit, fiind într-o veșnică stare de jertfă înaintea Tatălui ceresc, preoție pe care în Biserică și — prin extensiune — în întreaga creație o afirmă ca lucrare de înnoire și sfințire slujirea preoției sacramentale, primită, prin „ungerea“ cu Sfîntul Duh, de Sfinții Apostoli la Rusalii și continuată de succesorii lor pînă la sfîrșitul veacurilor.

Preoția sacramentală face ca Biserica să fie, în slujirea lumii, permanenta Cincizecime, prin pogorîrea Sfîntului Duh peste întreaga zidire, chemată la înnoire, căci darurile și harul dumnezeiesc se pogoară peste întregul univers.

Atunci cînd acest adevăr va fi acceptat în unanimitate, toți vor fi una în Hristos, Care S-a jertfit și a înviat pentru a-i afirma pe toți cei care-L mărturisesc în unitatea aceleiași comuniuni cu Prea Sfînta Treime — teandrie care nu poate lipsi nici unui act sau slujiri creștine manifestate în lume.

† *PIMEN SUCEVEANUL*
Episcop-vicar

---

140. *Ibidem*, L (1974), nr. 9-12, p. 712.
141. *Ibidem*, XXXIII (1957), nr. 1-2, p. 16.
142. Pr. prof. Constantin Galeriu, *Concepția ecumenică a Prea Fericirii Sale Părintelui Patriarh Iustin*, în M.O., XXXII (1980), nr. 3-6, p. 377-388.
143. Pr. Dumitru Soare, *Contribuția Prea Fericitului Patriarh Iustin la dezvoltarea relațiilor ecumenice ale Bisericii Ortodoxe Române*, în B.O.R., XCVIII (1980), nr. 3-4, p. 405-432.

PĂRINTE ȘI CĂLĂUZITOR ÎNȚELEPT

În viața noastră de neîncetată strădanie spre desăvîrșire aniversările sînt momente scumpe inimii, adevărate popasuri duhovnicești. Ele se constituie ca niște buchete de bucurie pentru ceea ce s-a împlinit și ca izvoare de nădejde și încredințare pentru ceea ce trebuie împlinit. Prin acestea, orice moment sărbătoresc — pentru viața fiecăruia dintre noi, a obștii în care trăim, a instituției căreia îi slujim și a poporului din care facem parte — este o îndreptățită treaptă necesară și firească a permanentului urcuș, spre care sîntem chemați. Mărește perspectiva viitorului și dă aură împlinirilor, adică acea strălucire și frumusețe care ne face să înțelegem și mai bine sensul vieții și slujirii noastre. De aceea, nici nu poate fi concepută viața fără asemenea momente — cumpănă între bilanțul unui bogat trecut și aspirația firesc umană și nobilă spre și mai alese înfăptuiri. Asemenea momente negreșit poartă pecetea timpului pe care-l trăim, strălucirea epocii de ale cărei mărețe ctitorii ne bucurăm.

Acesta este contextul în care trăim, slujitori și credincioși, unul din cele mai alese momente aniversare din viața Bisericii noastre strămoșești — împlinirea patriarhalei vîrste de 75 ani și aproape 30 ani de slujire arhierească a Prea Fericitului Iustin, Patriarhul care a înscris în viața Bisericii Ortodoxe Române o măreață împlinire — contribuția Ortodoxiei românești la promovarea Mișcării ecumenice, a unui ecumenism practic și dinamic prin afirmarea specificului de a mărturisi și sluji pe Hristos al fiilor Altarului strămoșesc. Animat de sincera dorință ca Biserica noastră să contribuie cu tezaurul ei la slujirea unității panortodoxe și creștine și, mai ales, a aspirațiilor nobile ale poporului nostru și ale omenirii contemporane, Prea Fericirea Sa — ca Întîistătător al Bisericii Ortodoxe Române — a tras cu adevărat „brazdă nouă“ în viața noastră bisericească, căutînd o „necontenită înnoire a metodelor afirmării prestigiului Ortodoxiei și a formelor de exprimare și valorificare a mesajului evanghelic în ziua de astăzi“. Gîndirea Prea Fericirii Sale că Biserica noastră, integrată istoriei poporului nostru, trebuie să-și aducă mai mult ca oricînd, în spiritul idealurilor pe care le slujește, „o sporită contribuție“ în cadrul marilor organizații creștine actuale — Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene, Conferința Creștină pentru Pace —, în întrunirile interortodoxe, în dialogurile cu celelalte Biserici, în contactele și consfătuirile bisericești bilaterale și-a găsit o rodnică împlinire de-a lungul celor opt ani de patriarhat. Preocupat deopotrivă de afirmarea tezaurului de credință dreptslăvitoare și a slujirii Bisericii noastre, Prea Fericirea Sa a căutat ca, neîncetat, contribuția fiilor și slujitorilor Altarului strămoșesc „la opera de zidire a României celei noi“ să fie din ce în ce mai puternică, afirmînd prin aceasta atașamentul nostru la împlinirile poporului român în anii vieții celei noi și la întărirea unității tuturora în jurul Conducerii noastre de stat în frunte cu Domnul Nicolae Ceaușescu, ctitorul celei mai

mărețe și înfloritoare epoci din istoria bimilenară a acestui popor, eroul între eroii acestui neam și mesagerul neobosit al păcii, dreptății, bunăvoirii și colaborării care trebuie să se statornicească în lume și în relațiile dintre oameni și popoare. Totodată, ca „un mare și erudit patriarh", Prea Fericirea Sa a făcut ca prestigiul Bisericii Ortodoxe Române să fie din ce în ce mai mare în lumea creștină, căutînd cu viziunea „unui proeminent teolog, care aduce un prețios aport în mișcarea pentru pace, care de la bun început l-a avut în rîndurile sale ca pe unul din eminenții ei slujtori", cum se exprima I.P.S. Mitropolit Dorotei de Praga, să găsească cele mai potrivite mijloace de a pune „în slujba păcii adevărurile noastre de credință, căldura dragostei și zelul nostru statornic la înfăptuirea ei". Pentru Prea Fericirea Sa „pacea se află plasată în însuși centrul misiunii noastre religioase", în centrul slujirii noastre creștine.

Problemele lumii de astăzi nu pot și nu trebuie să fie în afara slujirii Bisericii lui Hristos. Aceasta ține de însăși menirea ei. Trimiterea Apostolilor a fost în lume și nu în afara ei. Evanghelia adusă de Fiul lui Dumnezeu s-a împlinit și se împlinește pentru lume. Puterea sfințitoare a Bisericii este spre a fi dăruită lumii. Totul în Biserica lui Hristos este o oferire, o deschidere spre lume, este „întruparea" Fiului lui Dumnezeu în lume și pentru lume. În afara lumii și a problemelor ei Biserica nu-și poate avea ființă, pentru că Hristos e în lume, iar Biserica este a lui Hristos. Și unde este Hristos acolo este și Biserica Lui. În acest sens Prea Fericirea Sa neîncetat a afirmat că „în mersul ei spre unitate în care împlinește finalitatea ei", adică scopul pentru care a întemeiat-o Mîntuitorul, „Biserica intensifică lucrarea sa în lume, în cadrele finalității ei istorice". Biserica slujind lumii se integrează istoriei ei, participă la rezolvarea tuturor frămîntărilor ei, la împlinirea mersului firesc al zidirii spre culmile desăvîrșirii, la înălțarea lumii spre Dumnezeu.

De aceea, „integrată în viața neamului nostru, Biserica și-a însușit idealurile mari ale poporului și le-a slujit cu statornicie", dobîndind „cu timpul un chip propriu pe măsura chipului nostru românesc", iar astăzi slujește împlinirile vieții celei noi și aspirațiile lumii contemporane. Slujirea Bisericii noastre „implică adaptarea lucrării bisericești la condițiile de viață locală, națională și socială", vădind adevărul că „o Biserică locală este datoare să se integreze în viața poporului respectiv pentru a-l ajuta să-și făurească o viață fericită", dar să se facă părtașă și întăririi unității bisericești și statornicirii păcii în lume, „avînd convingerea că zidurile despărțitoare între Biserici și popoare nu ajung pînă la cer. Ele aparțin lumii noastre vremelnice, de aceea vor cădea". Această convingere a Prea Fericirii Sale că orice Biserică este chemată să-și aducă o importantă contribuție la statornicirea păcii și bunei înțelegeri în lume a găsit un larg și unanim apreciat ecou. Și cu îndreptățire trăim bucuria, ierarhi, cler și popor, de a vedea în acest ecou prețuirea de care se bucură Biserica noastră în lumea creștină de astăzi. Cuvintele Episcopului dr. Károly Toth, în calitate de Secretar general al Conferinței Creștine pentru Pace, iar astăzi Președinte al ei, ne încredințează și mai mult de acest fapt : „Vreau să mărturisesc aici

că persoana Prea Fericitului Patriarh Iustin este cunoscută, iubită și respectată de credincioșii, de Bisericile și de membrii Conferinței noastre Creștine pentru Pace, în Europa, în Asia, în Africa și în America. Noi privim și socotim pe Prea Fericirea Sa Patriarhul Iustin ca pe o personalitate care ne aparține, cu care noi sîntem uniți prin strînse și puternice legături de credință". Aceleași cuvinte le-a exprimat și Secretarul general al Conferinței Bisericilor Europene, Dr. Glen Garfield Wiliams, cu privire la Prea Fericirea Sa: „Se știe bine că timp de 13 ani ați fost distinsul nostru colaborator și fondator al organizației noastre, Conferința Bisericilor Europene. Ați fost un *îndrumător* și, în același timp, *un împăciuitor*, inspirînd și aducînd împăcarea în mijlocul nostru. Ne vom aminti permanent că Prea Fericirea Voastră ați interpretat permanent Ortodoxia pentru cei ce nu sînt ortodocși. Sînteți exemplu în ceea ce privește și faptul că ați interpretat Biserica într-o societate socialistă și ați arătat care este rolul Bisericii în această societate". Într-adevăr, la aceste vremuri noi pe care le trăim, un Patriarh al înnoirilor și al rezolvărilor vizionare se cădea Bisericii noastre, care prin erudiția și adîncimea unui teolog de seamă al lumii creștine contemporane să pună în slujba ecumenismului lucrarea de slujire a Ortodoxiei românești. Prin Prea Fericirea Sa, Biserica noastră și-a afirmat deplin conștiința de „Biserică apostolică în cel mai autentic înțeles al acestui cuvînt", prin „participarea sau cooperarea ei la slujirea altor popoare sau a lumii întregi". Dar acestora se adaugă și împlinirile pe care Biserica, în condițiile vieții celei noi, de libertate și afirmare a specificului slujirii ei la întărirea unității noastre naționale, le-a cunoscut în ultimele două decenii, epocă în care se înscriu ca o pagină de glorie pentru Biserica Ortodoxă Română anii de patriarhat ai Prea Fericirii Sale. „Dragostea de glia strămoșească și conștiința de a sluji neamul din care face parte" a căpătat grandioase dimensiuni. Ca și odinioară — cînd prin „tipărirea și difuzarea cărților bisericești în limba română se urmărea nu numai un scop religios, dar și satisfacerea nevoilor întregii „semințiii românești", de a grăi în aceeași limbă. Iar afirmarea permanentă a graiului românesc pe toate plaiurile locuite de români a slujit unitatea neamului nostru. În sfîrșit, prin îmbrățișarea cu căldură și sprijinirea cu entuziasm a realizării marilor idealuri ale poporului nostru, Biserica și-a adus și continuă să-și aducă contribuția ei la păstrarea libertății, independenței și suveranității naționale".

Prea Fericirea Sa s-a îngrijit și de întărirea unității tuturor fiilor Bisericii noastre în jurul Altarului străbun, înțelegînd că unitatea de credință slujește unității naționale, iar Biserica a beneficiat întotdeauna de unitatea națională în afirmarea unității sale de credință. Beneficiară mai mult ca oricînd de unitatea națională a fiilor acestor străbune plaiuri, datorită vieții celei noi din țara noastră, Biserica noastră a înțeles că este și mai mult chemată a-și împlini lucrarea ei de slujire specifică. Cinstei de a fi membră a celui mai larg for democratic din țara noastră, Frontul Democrației și Unității Socialiste, Biserica a căutat să adauge noi și grăitoare vrednicii, pentru afirmarea unității românești, pentru creșterea prestigiului țării și poporului nostru în întreaga lume. Prea Fericitul Patriarh

Iustin s-a îngrijit de întărirea legăturilor cu Biserica mamă a comunităților românești de peste hotare, vizitînd, în acest sens, parohii și comunități românești din America și Europa sau trimițîndu-le ajutoare materiale, slujitori și cele necesare cultului : mobilier, cărți, icoane, calendare ș. a., iar la sfințirea unora dintre locașurile de cult participînd ierarhi din țară.

Scrisul teologic oglindește de asemenea această înnoire pe care a adus-o Prea Fericirea Sa. Colecția „Părinți și Scriitori bisericești“ a îmbogățit și îmbogățește biblioteca fiecărei parohii, diferite publicații menite să valorifice documentele, mărturiile arheologice, valorile artistice, arhitectonice și de patrimoniu național, păstrate sau aflate la bisericile și mănăstirile monumente istorice, reeditări ale Bibliei, cărților de cult și ale manualelor pentru elevii și studenții teologi sînt mărturii ale acestei permanente griji pentru ca slujirea Bisericii noastre să fie pătrunsă de suflul dătător de viață al scrisului teologic și al tradiției noastre bisericești.

Multe din aceste împliniri își au însă izvorul în activitatea Prea Fericirii Sale de Întîistătător al Mitropoliei Moldovei și Sucevei. Pentru acest motiv bucuriei popasului aniversar din viața Prea Fericitului Patriarh Iustin i se adaugă recunoștința credincioșilor și slujitorilor altarelor din Moldova și Bucovina. Așa cum spunea Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, despre „*priceperea sa de Arhipăstor dă mărturie scaunul vlădicesc de la Sibiu, iar cel de la Iași cu atît mai mult. O spun așezămintele cele noi de la Centrul mitropolitan din tîrgul Iașilor, Seminarul teologic modern de la Neamț*“ și atîtea multe altele presărate în Moldova și Bucovina. Cu această bucurie, păstrînd în suflet nestinsă candela recunoștinței, venim și noi, ierarhi, slujitori și credincioși din Moldova și Bucovina la acest moment aniversar al Prea Fericitului Patriarh Iustin — „teologul ortodox consecvent a cărui gîndire și lucrare se implîntă adînc în cuvîntul Sfintei Scripturi și al Sfinților Părinți“ — pentru a sărbători cu toți fiii Bisericii noastre și membrii Sfîntului Sinod „pe profesorul de teologie de înalt prestigiu și atitudine în peisajul teologiei românești din ultimii patruzeci de ani, pe teologul și marele ierarh angajat în zidirea cea nouă a României noastre actuale, pe marea și impunătoarea personalitate ecumenistă a Bisericii Ortodoxe și a întregii creștinătăți, pe marele teolog și patriarh al Bisericii Ortodoxe Române“, dorindu-i ani mulți, fericiți și binecuvîntați cu tot mai bogate împliniri ca Întîistătător al Bisericii noastre strămoșești.

La acest măreț popas aniversar din viața întregii Biserici Ortodoxe Române, cu ecouri profunde în inima tuturor fiilor Bisericii noastre, Înalt Prea Sfințitul Teoctist a trimis Prea Fericitului Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române următoarea telegramă :

„Slujitorii altarelor străbune din parohiile și mănăstirile Arhiepiscopiei Iașilor și Noi personal înălțăm rugăciuni calde către Părintele luminilor, spre a revărsa neîncetat belșug de sănătate și aceeași vigoare în ceasul aniversării zilei de naștere a Prea Fericirii Voastre. La măsura vîrstei psalmistice, la acest luminos popas, prisosește și agonisita de gîndire și strădanii pilduitoare pe care le-ați dăruit Sfintei noastre Biserici strămoșești și Patriei.

Duhul nou al concepției teologice pus la îndemîna clerului și slujitorilor amvoanelor și catedrelor învățămîntului teologic în grai și scris, învățătura și operele Sfinților Părinți, prezența prestigioasă și cuvîntul adresat în forurile de conducere ale poporului nostru, precum și promovarea legăturilor pe plan panortodox și a ecumenismului deschis cu toate Bisericile și confesiunile creștine și religioase din lume, așează Biserica Ortodoxă Română și Arhipăstorul ei la loc de aleasă cinstire, în toată lumea creștină.

Cugetele și inimile fiilor duhovnicești de pe plaiurile moldovene, cărora le-ați fost părinte și călăuzitor înțelept, pe această cale și prin rostul nostru Vă însoțesc și acum la această aniversare cu iubirea lor filială, cu recunoștința lor vie pentru tot ceea ce peste 20 de ani le-ați dăruit și cu rugăciunile lor și ale noastre cele din tot ceasul, ca scumpa zi de naștere să o prăznuiți mulți ani în fruntea Bisericii noastre strămoșești, cu belșug de roade nemuritoare, spre slava ei, spre bucuria noastră a tuturor și spre înălțarea Patriei noastre dragi.

Întru mulți ani, Prea Fericirea Voastră!“.

Diac. V. NECHITA

DE LA DASCĂL LA PĂSTOR

Cei care prin anii 1953-1956 frecventam cursurile Institutului teologic Universitar din București ne amintim, cu limpezime și mîndrie, că printre eminenții noștri dascăli — o adevărată generație de aur a învățămîntului teologic românesc — se distingea cu deosebire cel căruia i se spunea „Domnul Profesor Iustin Moisescu", titularul catedrei de exegeză a Noului Testament și limbă greacă. Personalitatea sa impunea admirație și respect, de la ținuta vestimentară impecabilă pînă la eleganța cu care se adresa studenților, tuturor laolaltă și fiecăruia în parte.

Pentru cei mai mulți dintre noi nu era prea ușor să fim studenții acestui profesor, care venise la Institut cu prestigiul unor studii strălucite în Grecia și al unui doctorat la Atena, cu gloria unei catedre de Teologie la Varșovia, cu faima mai multor cărți și traduceri, dintre care vom aminti doar aceea despre Evagrie Ponticul, la care s-a adăugat un studiu asupra prezenței și cuvîntării Sfîntului Apostol Pavel în Areopag, una dintre cele mai profunde pagini din întreaga teologie creștină.

Îi urmăream prelegerile cu maximă atenție și făceam eforturi să urmăm înălțimea gîndirii sale și subtilitatea interpretării acelor texte scripturistice în care cuvîntul lui Dumnezeu pare mai degrabă ascuns decît revelat, piatră de încercare — și uneori de poticnire — a teologilor începători. Arta pedagogică a profesorului era aceea de a ne elimina complexele și a ne face să pricepem că în spatele simplității aparente trebuie căutată profunzimea, așa după cum în ceea ce ni se pare obscur sălășluiesc înțelesuri în limpezimi de cristal. Firește, cheia izbutirilor noastre trebuia să fie limba greacă, și în cunoașterea căreia ne-a fost de un real folos sprijinul mai mult decît binevoitor al profesorului. Dascălul era sever fără însă a fi aspru. Trecea cu relativă ușurință peste lipsurile filologice ale studenților săi sau peste greșelile formale ale exprimării, interesîndu-l mai mult fondul problemelor, felul în care fiecare student își formează un fel al său de a gîndi, de a înfrunta cu îndrăzneală dificultățile, de a ajunge la o înțelegere nu numai de amănunt, ci și globală a Sfintelor Scripturi, de a-și confrunta știința sa teologică cu propria-i trăire, de a face din teologie principala călăuză a viitoarei sale activități preoțești sau monahale, de a găsi în Evanghelie argumente îndestulătoare pentru orientarea sa spirituală și conviețuirea socială. După părerea sa, în fiecare student trebuia să înmugurească

preotul de mîine, vrednic slujitor al Altarului și harnic propovedui-tor și semănător al cuvîntului lui Dumnezeu.

Minunate sînt căile Domnului! Numai El, Atotputernicul și Atotștiutorul, cunoștea că acelui dascăl de teologie îi trebuie o arie de activitate mult mai largă decît cele patru săli de curs ale Insti-tutului și decît cele trei serii ale cursurilor de doctorat, chiar dacă acestea presupuneau și cercetări speciale, studii, conferințe, articole, consultații științifice, îndrumări bibliografice, prelegeri la centrele de îndrumare misionară și socială ale preoților. Dascălul era chemat să învețe și să lumineze de la înălțimea scaunului vlădicesc, așa încît glasul său să pătrundă, pe de o parte, pînă jos, la auzul și inima credincioșilor de rînd și, pe de alta, pînă sus de tot, la marii conducători de Biserici și Confesiuni creștine și pînă la marile cercuri ecumenice, pentru ca Ortodoxia Românească să-și poată spune cuvîntul prin personalitatea unuia din cei mai învățați ierarhi ai istoriei noastre bisericești. Desigur, studenții nu aveau cum și de unde să știe ce i se pregătea profesorului, dar semnul acestei prefaceri se petrecea sub ochii lor. În timpul cursului, Domnul Pro-fesor dr. Iustin Moisescu obișnuia să stea numai la catedră, ținîn-du-și prelegerea pe care parcă o sorbea scrutînd înălțimea, direct de la izvor, metamorfozînd-o apoi, prin învățătura Sinoadelor ecu-menice, a Sfinților Părinți, a Bisericii în general, împărtășindu-ni-le nouă numai bune pentru înțelegerea noastră și urmărind gradul de receptivitate. Acest fel de a fi a durat ani de zile și nu mai mira pe nimeni, atrăgînd mulți admiratori chiar din lumea din afara Institutului. Mirați au început să fie studenții cînd, de la un moment dat, Domnul Profesor a început să coboare între ei, plimbîndu-se încet printre bănci, cercetînd notițele unuia și altuia, învățîndu-l pe celălalt cum să consulte rapid și eficient marele dicționar grec-francez al lui Bailly sau Alexander. Distanța dintre catedră și bănci devenea tot mai scurtă pe zi ce trecea, între ele se făcuse o punte prin care marele profesor și studentul cel mai umil comunicau nu numai intelectual, ci și sufletește, în căldura aceleiași trăiri.

Puțin mai tîrziu ne-am dat seama că Domnul Profesor, cobo-rîndu-se, astfel, de fapt, începuse să urce, după cuvîntul însuși al Sfintei Evanghelii în care ne îndruma pe noi. Ne aducem aminte, că ultima prelegere, în clasa noastră, anul III, a fost asupra exegezei textului din I Timotei 3, 1-7, care de fapt nu a avut o interpretare obișnuită, ci a constituit o prelegere de rămas bun pentru noi, deși fără să știm. Că, în timp ce o transfigurare neobișnuită cuprindea întreaga ființă a dascălului, deoarece chiar de la acea oră a luat drumul smereniei monahale, pe trunchiul căreia trebuia să se în-crusteze celelalte daruri și harisme, studenții se cufundau ca într-un

extaz ai cărui fiori persistă și pînă astăzi în sufletele noastre. Era un fel de Tabor, de Ghetsimani. Duhul Sfînt trebuia să vină cît mai curînd către Iordanul celui ce trebuia să iasă la propoveduire cît mai largă, luînd asupră-și slujirea Bisericii românești și a fiilor ei, ca și a problemelor majore ale confruntărilor ecumenice care aveau să se limpezească pentru o vreme, în ceea ce ne privește, lovindu-se de piatra care avea să stea în capul unghiului, la cîrma Bisericii Ortodoxe Române.

Prin voința Sfîntului Sinod și a Marelui Colegiu Electoral Bisericesc, Dumnezeu l-a ridicat mai întîi pe scaunul mitropolitan al Ardealului, apoi, la scurtă vreme, pe acela al Moldovei și Sucevei, pentru ca, după douăzeci de ani de trudnicie și deosebite realizări, să-l ridice la treapta cea mai de sus, acea de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Este știut astăzi că glasul Prea Fericirii Sale, prin predică, cuvîntări, prefețe, îndemnuri și scrisori pastorale, a pătruns pînă la marginile mulțimii de credincioși din Biserica noastră și, prin conferințe, întruniri, consfătuiri, consultații, vizite și scrisori irenice, pînă la marginile lumii creștine și ale credincioșilor de alte religii; cuvînt bun de luminare, de întărire, de credință, de pace și înfrățire, de patriotism, de mai dreaptă înțelegere a fenomenelor sociale din țara noastră și de pretutindeni, a răspîndit cu prisosință cel care a fost chemat la aceasta prin lucrarea Sfîntului Duh.

Printre studenții teologi ai perioadei amintite se afla și un număr însemnat de călugări și călugărițe, absolvenți ai Seminariilor monahale, care au beneficiat de cursurile profesorului de atunci, Iustin Moisescu, și care i-au devenit, astfel, ucenici direcți în cunoașterea și aprofundarea Noului Testament. O parte au devenit stareți și starețe de mănăstiri, iar cei din Moldova au avut privilegiul de a se reîntîlni pe teren cu marele lor dascăl, sub a cărui călăuzire și directă îndrumare s-au străduit în lucrarea duhovnicească și patriotică de înflorire a așezămintelor monahale și de restaurare a vechilor și minunatelor noastre monumente istorice. Unii dintre stareți, la rîndul lor, au fost chemați pe treptele cele înalte ale vredniciei arhierești. Episcopi sau mitropoliți, aceștia se numără astăzi printre membrii Sfîntului Sinod al cărui președinte este Prea Fericitul Părinte Patriarh dr. Iustin Moisescu. Ucenicii de altădată și-au prețuit dascălul, iar acesta a păstrat cu ei, de-a lungul anilor, vechea comuniune dintre catedră și bancă, indiferent dacă cea dintîi este astăzi tron patriarhal, iar cea din urmă se cheamă tron vlădicesc, strană stărețească, parohie sau simplă chilie monahicească.

Monahia stavroforă Nazaria NIȚĂ

Era
t cît
uire
iilor
care
este,
rma
oral
itan
evei,
zări,
rciii
lică,
pînă
prin
ire-
alte
pace
elor
ință
un
ilor
nci,
cu-
enit
giul
zire
pa-
e a
ntre
ale
as-
'rea
lată
lor,
lin-
rlă-
scă.

Înalt Prea Sfinţitul T E O C T I S T
Mitropolitul Moldovei şi Sucevei

OMAGIU LA UN ALES POPAS ANIVERSAR

În viața Bisericii, ca dealtfel și a unor personalități ale acesteia, apar momente aniversare care prilejuiesc trăirea duhului comuniunii, și cununa acestuia este „bucuria", care — potrivit încredințării scripturistice — nu se va lua de la noi.

Anul acesta este plin în momente aniversare și de comuniune: Centenarul recunoașterii de drept a Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române și 60 de ani de la ridicarea acesteia la rangul de Patriarhat.

La aceste mărețe aniversări se adaugă și aniversări ale ierarhilor Bisericii dreptmăritoare. La 5 martie 1985, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a împlinit binecuvîntata vîrstă de 75 de ani, dintre care aproape trei decenii de slujire arhierească. Membrii Sfîntului Sinod, slujitorii bisericești și dreptmăritorii creștini au înălțat rugi către Bunul Dumnezeu ca să-L păstreze în pace, îndelungat în zile, spre a arhipăstori Biserica Ortodoxă Română cu pliniri de roade și spor duhovnicesc și pentru a sluji scumpa noastră Patrie.

Pentru slujitorii și credincioșii Bisericii dreptmăritoare de pe istoricele și înnoitoarele plaiuri ale Moldovei și Bucovinei, un moment de trăire în comuniune cu Arhipăstorul a fost ziua de 7 februarie, cînd Înalt Prea Sfințitul Părinte Mitropolit Teoctist împlinea 70 de ani, dintre care 35 de ani de slujire arhierească. De cum a intrat în rîndul membrilor Sfîntului Sinod lucrarea Înalt Prea Sfinției Sale s-a extins asupra aproape a tuturor ținuturilor țării : Episcop-vicar la Patriarhie, Episcop la Arad și locțiitor al Episcopiei Oradiei, Mitropolit al Olteniei și apoi Mitropolit al Moldovei și Sucevei, suplinind pe timpul cît a fost vacant și jilțul Mitropoliei Ardealului.

La Catedrala mitropolitană, la mănăstiri, la Seminarul teologic de la Mănăstirea Neamț și în biserici s-a oficiat un Te-Deum și s-au înălțat, cu evlavie, rugăciuni de mulțumire pentru îndelunga înzilire a Părintelui nostru de ocrotire duhovnicească, fiindu-ne pildă de arhipăstor între arhipăstori, slujind cu rîvnă evanghelică și zel apostolic Biserica cea sfîntă, sobornicească și apostolească.

Trăind bucuria de a avea un arhipăstor sufletesc cu o bogată experiență de slujire arhierească și de slujire a vrednicului nostru popor, încă de la începutul făuririi vieții celei noi, slujitorii și credincioșii, uniți în rugăciune, aduceau și încredințarea că vor răspunde cu întreaga lor ființă chemărilor și îndrumărilor Înalt Prea Sfinției Sale.

Ziua de 5 martie 1985, ziua de naștere a Prea Fericitului Patriarh Iustin, a fost un prilej de omagiere a Prea Fericirii Sale de către membrii Sfîntului Sinod. Au fost puse în lumină realizările pe tărîm cultural, la loc de frunte înscriindu-se traducerea operelor Sfinților Părinți în limba română, pe tărîm gospodăresc și

administrativ și pe tărîm ecumenic, atît pe plan național cît și mondial, prin participarea delegaților Bisericii noastre la toate întrunirile, activ și constructiv. Contribuțiile acestora s-au bucurat, întodeauna, de receptivitate și aceasta, fără îndoială, datorită experienței excepționale pe care o are Prea Fericitul Patriarh Iustin pe acest tărîm profund ancorat în bogăția tezaurului nostru de credință, a făcut ca delegațiile și delegații Bisericii noastre, părtași fiind experienței în domeniul ecumenic a Prea Fericirii Sale, să aducă contribuții valoroase și să ia inițiative unanim recunoscute.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a oferit o agapă în cinstea membrilor Sfîntului Sinod.

În mod fericit, la 5 martie, Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe din Moldova împlinea 35 de ani de slujire arhierească. Două momente aniversare care pun încă o dată în lumină că Biserica noastră, avînd astfel de slujitori, se află integrată în viața poporului care își făurește o viață mai bună și mai dreaptă.

La agapă a luat cuvîntul Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nestor al Olteniei, evocînd personalitatea Prea Fericitului și împlinirile înscrise în cronica patriarhală de-a lungul celor 8 ani de cînd cîrmuiește Biserica dreptslăvitoare ca patriarh. În a doua parte a cuvîntării a adus un omagiu Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist pentru popasul aniversar, evocînd numeroasele realizări pe care Înalt Prea Sfinția Sa le-a înscris în cronica eparhiilor în care Bunul Dumnezeu a rînduit ca să slujească.

De asemenea, a luat cuvîntul Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teofil al Clujului, Vadului și Feleacului. Înalt Prea Sfinția Sa, a reliefat activitatea prodigioasă, încă din tinerețe, a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist. Înalt Prea Sfinția Sa, a spus vorbitorul, este prezent în toate și cu toată dăruirea pentru apărarea dreptei credințe, pentru îmbrăcarea în haină nouă a mănăstirilor și bisericilor, locașuri de închinare străbună și expresii de netăgăduită valoare istorică pe plaiurile românești. A pus astfel în lumină slujirea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist.

Înalt Prea Sfinția Sa a urat Întîistătătorului Bisericii din Moldova și Bucovina viață îndelungată și noi împliniri în lucrarea de slujire a Bisericii dreptmăritoare.

Prea Sfințitul Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor, omagiind personalitatea Înalt Prea Sfințitului Părinte Teoctist, a arătat spiritul larg de înțelegere, clarviziunea în rezolvarea unor probleme uneori greu de soluționat. Analizînd în cadrul Sinodului mitropolitan probleme privind activitatea pastoral-misionară, editorială și tipografică, precum și cele privind învățămîntul seminarial și teologic universitar, Înalt Prea Sfinția Sa a dat îndrumări concretizate într-un plan de măsuri la nivel eparhial, care este transpus în viață la toate parohiile. De sub tipar au ieșit, de cînd arhipăstorește Înalt Prea Sfinția Sa, lucrări de mare valoare : „Cartea de rugăciuni și învățături de credință ortodoxă“, trei ediții, „Catedrala mitropolitană“, Mănăstirea Cetățuia“, excepționala monografie „În slujba Ortodoxiei românești, a năzuințelor de unitate națională și de afirmare a culturii române: Mitropolitul Iacob Putneanul“, „Vechea

Catedrală mitropolitană din Suceava", „Pe treptele slujirii creștine", partea I-a și partea a II-a, care s-a epuizat, și, la loc de frunte, „Dumnezăiasca Liturghie" a Mitropolitului Dosoftei, 1679-1681, ediția a II-a (Lucrarea s-a bucurat de o largă și apreciată primire în rîndul specialiștilor).

La Seminar, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist face adeseori vizite, îndrumă consiliul profesoral; a acordat substanțiale donații pentru înlocuirea acoperișului, pentru procurarea celor necesare pentru ca procesul instructiv-educativ să se desfășoare în cele mai bune condiții, iar roadele la învățătură și conduită să fie pe măsura grijii Arhipăstorului.

Prea Sfințitul Gherasim al Rîmnicului și Argeșului, luînd cuvîntul, a reliefat momente din arhipăstorirea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist pe cînd era în jilțul Mitropoliei Olteniei. Întreaga viață din eparhie se înviorase. Slujitorii, colaboratorii, credincioșii de pe acele plaiuri îi păstrează o vie amintire.

A luat apoi cuvîntul Prea Sfințitul Episcop Emilian de Alba Iulia, evocînd impresionanta lucrare de slujire a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist, ierarh de mare prestigiu al Bisericii noastre și apreciat sol al păcii peste hotare la întruniri ecumenice, ale Conferinței Creștine pentru Pace, ale Conferinței Bisericilor Europene și ale întrunirilor dintre delegații acestui organism cu romano-catolici, la nivelul Conferințelor episcopale.

Pentru slujitorii și credincioșii Bisericii Ortodoxe din Moldova și Bucovina omagierea Întîistătătorului lor într-un astfel de cadru solemn este prilej *de bucurie și de răspundere. De bucurie* pentru că sub povățuirea arhipăstorească a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist întreaga Arhiepiscopie a cunoscut noul și înnoirile pe toate tărîmurile. *De conștiință și mare răspundere* pentru că privind la strădaniile Arhipăstorului, care devin vrednicii, trebuie păstrate și prin rîvnă să se dea viață gîndurilor și vrerilor Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist, pentru ca viața Bisericii din Moldova „viață să aibă și din belșug să aibă" (Ioan 10, 10).

De aceea, într-o inimă și cu o voce urăm Înalt Prea Sfinției Sale, Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist:

„Întru mulți și fericiți ani!".

† *PIMEN SUCEVEANUL*
Episcop-vicar

LA CUNUNA ÎMPLINIRILOR

„Te-a uns pe Tine, Dumnezeu, Dumnezeul Tău, cu untdelemnul bucuriei, mai mult decît pe părtașii Tăi“ (Evrei 1, 9).

Cu acest untdelemn al bucuriei au fost binecuvîntate sufletele slujitorilor și credincioșilor credinței strămoșești din slăvita Moldovă și dulcea Bucovină, sărbătorind împlinirea psalmicei vîrste de 70 ani a Înalt Prea Sfințitului Părinte Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, care, „stăpînit mereu de simțămîntul răspunderii, al ordinii și al disciplinei, al ascultării și al muncii, de acele sfinte învățăminte ale omeniei specifice poporului nostru“, în cele trei decenii și jumătate de slujire arhierească a apărat credința cea adevărată, a afirmat în rîndul păstoriților „dragostea de țară, de muncă și de cinste“, prețuind și ajutînd totdeauna pe cei din jurul Înalt Prea Sfinției Sale.

Bogatele împliniri care încununează lucrarea, rîvna și strădaniile Înalt Prea Sfinției Sale, încoronînd puterea harică deplină, primită la 5 martie 1950, sînt greu de redat în cîteva rînduri. „Alături de grija pentru propășirea vieții duhovnicești a clerului și credincioșilor pe care i-ai păstorit — spunea Prea Fericitul Patriarh Iustin — de strădaniile pentru întărirea unității bisericești, de apărare a dreptei credințe și de înnoire a vieții religioase în climatul cel nou de viață a societății noastre românești, cu mult zel ai participat la strădaniile statului nostru pentru ocrotirea valorilor patrimoniului nostru cultural național, aducînd un aport pozitiv la restaurarea monumentelor bisericești... La toate acestea se cuvine să adăugăm că, în calitate de membru al Sfîntului Sinod, Înalt Prea Sfinția Ta ai adus importante contribuții la rezolvarea problemelor noastre bisericești, atît pe plan intern cît și pe plan extern. Ai îndeplinit cu multă competență sarcini de înaltă răspundere, în țară și peste hotare, dovedindu-te un ierarh înțelept și devotat binelui Bisericii și al Patriei“. Sînt cuvinte care ne bucură, făcîndu-ne să ne simțim părtași — cler și credincioși din aceste ținuturi străbune — tuturor acestor vrednicii, cum Înalt Prea Sfinția Sa ne încredințează deseori în pastoralele, cuvîntările ocazionale sau în cuvintele părintești de învățătură. Ele ne fac să participăm asemenea fiilor la bucuriile părinților, cu tot sufletul și recunoștința, cu toată prețuirea, cinstirea și dragostea fiască, simțindu-ne împreună-lucrători, cu devotament și rîvnă sfîntă, la jertfelnica dăruire pentru înflorirea vetrei străbune și pentru slava Sfintei noastre Biserici strămoșești.

Această stare firească, izvorîtă din legea cea nescrisă și tainică a legăturilor de dragoste și prețuire, ne face să împletim luarea aminte la pilda Părintelui nostru duhovnicesc și bucuria trăită asemenea celor ce au aflat „comoară mare“ (Psalm 127, 162), cu rugă-

ciunile noastre de mulțumire către Dumnezeu și de îndelungă înzilire a Înalt Prea Sfinției Sale, înălțate în biserici și mănăstiri, „sanctuare de cultură și de geniu ale poporului român“ din „vatra visurilor noastre, mioritica gură de rai“, acest colț de țară „căutat și îndrăgit ca parte a ființei noastre“.

Ca o încununare a bucuriilor trăite cu prilejul acestui popas aniversar din viața Bisericii strămoșești din Moldova și Bucovina, a fost Sfînta Liturghie săvîrșită, duminică 10 martie 1985, de Înalt Prea Sfințitul Părinte Mitropolit Teoctist, înconjurat de P. S. Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor, P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul, de un numeros sobor de preoți și diaconi.

Predica zilei a fost rostită de P. C. Pr. prof. dr. Ștefan Alexe, care a arătat importanța preoției pentru viața și lucrarea Bisericii, subliniind adevărul mărturisit de Sfîntul Irineu că acolo unde este episcopul, acolo este Biserica lui Hristos și unde este Biserica este și episcopul și lucrarea sfințitoare a Sfîntului Duh.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, bucuriei popasului aniversar trăite de slujitorii și credincioșii Mitropoliei Moldovei și Sucevei i-a dat glas P. S. Episcop Eftimie, care a spus între altele :

„Zi binecuvîntată este ziua de astăzi cînd, la un popas aniversar, de pretutindeni, s-au adunat cei care vă prețuiesc, vă apreciază și vă stimează, Înalt Prea Sfinția Voastră, Înalt Prea Sfințite Părinte Teoctist !

Un buchet de date aniversare s-au înmănuncheat, făcîndu-ne să retrăim momente de deosebită frumusețe spirituală. Sînt rare cazurile și ocaziile cînd cineva să poată aduna atîtea momente aniversare într-un singur mănunchi ca Înalt Prea Sfinția Voastră. „Adevărat, harul lui Dumnezeu este cel ce a lucrat aceasta“ (I Petru 5, 12). După ce am avut marea bucurie de a sărbători, la 7 februarie anul acesta, împlinirea a șaptezeci de ani de viață ai Înalt Prea Sfinției Voastre, astăzi, ne regăsim aici pentru a sărbători 35 de ani de slujire ca Arhiereu, 40 de ani de la hirotonia în preot la 25 martie 1945 și la care îmi permit să adaug și pe cei 12 ani ca mitropolit — înaltă slujire începută la Craiova la 25 februarie 1973 și continuată aici, la Iași, din octombrie 1977.

În urma unei intense activități în viața bisericească și mănăstirească, ca mare eclesiarh la Catedrala mitropolitană, exarh al mănăstirilor din Moldova și vicar administrativ la Arhiepiscopia Iașilor între anii 1945 și 1950, la 5 martie 1950 ați fost chemat la treapta arhieriei care a avut loc în monumentala Catedrală a Sfintei Patriarhii prin rugăciunile Prea Fericitului Patriarh Justinian, ale Înalt Prea Sfințitului Firmilian al Olteniei și Prea Sfințitului Chesarie al Dunării de Jos, primind titulatura : Episcop-vicar patriarhal Teoctist Botoșăneanul.

A prezenta cîteva cuvinte omagiale truditorului de pe același ogor al Bisericii Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, nu este un lucru ușor și nici împlinire de simplă datorie. Înseamnă o delicată răspundere de a mărturisi, în numele tuturor, prețuirea și admirația pentru munca de o viață împreună cu roadele ei. Este, totodată, și manifestarea unui sentiment de solidaritate cu generațiile de

înaintași, care au contribuit la mai buna cunoaștere și înțelegere a trecutului Bisericii Ortodoxe Române și a neamului nostru românesc, marcînd o continuitate atît de bine definită.

Prelat de mare reputație, atît pe plan bisericesc intern, cît și pe cel extern, Înalt Prea Sfinția Voastră v-ați dedicat, cu deosebită pasiune, mult zel și înaltă competență, activității pastoral-misionare în care ați adus și aduceți în continuare, cu aceeași stăruință, vigoare și probitate, contribuții remarcabile și care vă înscriu printre ierarhii de frunte ai Bisericii noastre strămoșești. Cu bogata și fructuoasa activitate desfășurată în sînul Bisericii Ortodoxe Române — ca rector al Institutului teologic de grad universitar din București, Episcop-vicar patriarhal, Episcop al Eparhiei Aradului, Mitropolit al Olteniei și, apoi, al Mitropoliei Moldovei și Sucevei, ați contribuit în mod substanțial la întărirea prestigiului Bisericii noastre — în țară și peste hotare, creînd, în același timp, un model demn de urmat pentru generațiile mai tinere de ierarhi.

„Slujitor al Noului Testament, nu al literei, ci al duhului“ (II Corinteni 3, 6), „plin de rîvnă pentru bine“ (I Petru 3, 13), „bogat în credință“ (Iacob 2, 5), v-ați „înavuțit în fapte bune“ (I Timotei 6, 18) și v-ați „agonisit o bună temelie“ (I Timotei 6, 19). Umblînd „pe calea adevărului“ (II Petru 2, 2), ați ținut „calea Domnului cea dreaptă, calea cea nouă și vie“ (Evrei 10, 20), „calea dreptății“ (II Petru 2, 21). Cu evlavia „care este spre toate de folos“ (I Timotei 4, 8), împodobit din tinerețe cu podoaba hărniciei v-ați dobîndit stima, respectul și atenția tuturor.

Pornit în viață din plaiurile botoșănene, ați luat cu Înalt Prea Sfinția Voastră chipul omeniei și al bunătății ca pe un model pe care l-ați aplicat, cu o statornicie și rîvnă deosebită, în tot timpul și pretutindeni.

Bun cunoscător al sufletului omenesc, creștinesc și românesc, de-a lungul anilor v-ați adîncit în explorarea valorilor lui spirituale, iar bogăția aflată s-a revărsat în frumusețile de prezentare, cu adevărată măiestrie oratorică nativă, de cea mai autentică valoare, așa cum reiese și din volumele intitulate : „Pe treptele slujirii creștine“.

Ați depus o muncă de o viață, în împrejurări de mari prefaceri în structura societății noi din țara noastră, după cel de al doilea război mondial, o muncă tăcută și demnă, plină de abnegație și jertfelnicie, cu rezultate folositoare pentru Biserică și pentru Patrie.

Vă omagiem astăzi și vă prezentăm mulțumirile noastre colegiale și frățești Înalt Prea Sfinției Voastre, pentru tot ce ne-ați dăruit pînă astăzi ca și pentru ceea ce ne veți dărui în viitorul străduințelor Înalt Prea Sfinției Voastre.

Vioi, cu o mare mobilitate, întotdeauna surîzător, cu o vorbă de duh și cu mare bunăvoință, mereu pregătit pentru discuții constructive și cu răspunsurile cele mai potrivite, Înalt Prea Sfinția Voastră sînteți întruchiparea ierarhului demn de urmat.

Dotat de Dumnezeu cu buna chibzuire a lucrurilor, v-ați dovedit pretutindeni a fi gospodarul neîntrecut și gînditorul cu soluțiile pozitive și realiste.

Vrednicia activității Înalt Prea Sfinției Voastre pe linia înfăp-

tuirilor bisericești s-a cristalizat prin înălțarea din treaptă în treaptă pînă la cea de arhiereu, pe de o parte, și de mitropolit, pe de altă parte.

Vrednicia activității Înalt Prea Sfinției Voastre pe plan social-cetățenesc-patriotic, v-a ridicat în înaltul forum al reprezentanței poporului nostru — Marea Adunare Națională ca deputat în mai multe legislaturi. Cu bucurie am luat act că și pentru alegerile din 17 martie, Înalt Prea Sfinția Voastră ați fost desemnat candidat pentru Circumscripția nr. 13 Belcești, județul Iași.

Vrednicia de vestitor al păcii și al celor bune în lume (Romani 10, 15), v-a ales membru în Frontul Democrației și al Unității Socialiste, ca și în alte organisme din țară și străinătate, de pace în lume, pentru dezarmare, pentru bună înțelegere între popoare, pentru bunăstare, progres și fericire pe planeta noastră.

În anii slujirii arhierești, Înalt Prea Sfinția Voastră ați cunoscut Țara noastră bună „țara de curgeri de ape, de izvoare și de ape adînci, care țîșnesc în văi și în munți; Țara în care se află: grîu, orz, viță de vie“ (Deuteronom 8, 7-8), în care nu se află lipsa de pîine și nu se duce lipsă de nimic; în care pietrele au fier și din munții căreia se scoate aramă“ (Deuteronom 8, 9), după cuvîntul Sfintei Scripturi. Ați cunoscut lumea. Ați avut contact direct cu credincioși creștini ortodocși și de alte confesiuni — în cadrul ecumenismului local și al celui larg în nenumărate țări din Europa, Asia, America. Peste tot pe unde ați mers Înalt Prea Sfinția Voastră ați dus mesajul Evangheliei păcii (Efeseni 6, 15), și al bucuriei, mesajul dragostei și al unității dobîndind simpatia și aprecierea celor cu care ați venit în contact.

Ca puțini alți ierarhi ați avut marele privilegiu ca, la Eparhiile pe care le-ați condus și la cea pe care o conduceți, să fi întîmpinat și primit delegați la cel mai înalt nivel — patriarhi ai Bisericilor Ortodoxe istorice frățești: Ierusalim, Antiohia, Alexandria, al Moscovei și întregii Rusii, al Serbiei, al Bulgariei. Fiecare primire a fost o bună ocazie pentru Înalt Prea Sfinția Voastră de a vă etala darul de care am pomenit, al omeniei și al ospeției creștinești și românești, al cuvîntului plin de bunătate și de înaripare duhovnicească, toate acestea proiectate în filigranul cunoașterii Istoriei Bisericii și Patriei.

Mi-a revenit cinstea de onoare de a prezenta aceste cîteva cuvinte, nu din auz sau din citirea din cărți, ci din ceea ce am cunoscut și am știut și știu că a rodit mintea, munca, dragostea, credința și rîvna Înalt Prea Sfinției Voastre.

Centrul eparhial Roman, clerul și credincioșii, întreaga Epar-

hie a Romanului și Hușilor, prin mine, vă prezintă cel mai călduros omagiu cu rugăciuni fierbinți către Mai Marele Arhiereu Iisus Hristos ca să sporească zilele slujirii arhierești ale Înalt Prea Sfinției Voastre și să le binecuvînteze cu multe și mărețe realizări în via Sa cea sfîntă.

Arhiereu ca Înalt Prea Sfinția Voastră „al mărturisirii noastre“ (Evrei 3, 1), se cădea să aibă Sfînta noastră Biserica Ortodoxă Română, Arhiereu „înfrățit cu credința“ (Evrei 4, 2), „înainte mergător“ (Evrei 7, 26), cu făclia sfințeniei, a nerăutății, fără pată (Evrei 7, 26), „învățînd pe toți să poarte grijă de lucrurile bune“ ca nimeni să nu fie fără roade“ (Tit 3, 14).

Sîntem mîndri cu un asemenea Arhiereu !

Vă felicităm pentru darurile minunate cu care Dumnezeu a făcut strălucitoare mitra arhieriei cu care v-a încununat.

Împreună cu credincioșii, clerul de mir și monahal de pretutindeni pe unde ați lucrat cele ale slujirii preoțești și arhierești, prezentîndu-vă felicitările noastre le împletim cu rugăciunea-urare: „Arhieria Voastră, să o pomenească Domnul Dumnezeu întru Împărăția Sa cu îndelungare de zile, întru mulți și fericiți ani !“.

Răspunzînd acestor alese urări, Înalt Prea Sfințitul Părinte Mitropolit Teoctist a încredințat pe toți cei prezenți că întotdeauna a căutat să depună în slujirea Bisericii acea rîvnă apostolică ce izvorăște din trăirea evlaviei străbune și a dragostei de pămîntul strămoșesc, avînd mereu în cuget adevărurile tălmăcite de Sfîntul Grigore de Nazianz: „Pentru a păstori pe alții este de neapărată trebuință să te înțelepțești dintîi tu și pe urmă să înțelepțești pe alții, să devii dintîi tu o lumină și pe urmă să luminezi pe alții, dintîi să te apropii tu de Dumnezeu și apoi să apropii de El și pe alții“.

Din chivotul sufletelor noastre în care va rămîne veșnic aprinsă candela recunoștinței adresăm Părintelui nostru duhovnicesc fiasca urare : Întru mulți și fericiți ani, Înalt Prea Sfinția Voastră, ani încununați de binecuvîntate și bogate roade în slujirea Bisericii noastre strămoșești și a scumpei noastre Patrii !

(Redacția)

PROFILUL CĂRTURARULUI

Aniversarea celor șapte decenii de viață îl găsește pe Înalt Prea Sfințitul Teoctist în plină activitate creatoare, urmaș în arhipăstorire al lui Varlaam, al lui Dosoftei, al lui Iacob de la Putna și al lui Veniamin.

Mlădiță a pămîntului și a cuviinței moldovenești de cea mai autentică sursă, fiu al unor blînzi și modești oameni ai pămîntului strămoșesc, penultimul dintre cei unsprezece frați și surori din familie s-a înălțat prin consecvența unui ideal și cărturărie pe cea mai înaltă treaptă a slujirii spirituale din istorica și glorioasa Mitropolie a Moldovei și Sucevei. Este unul din exemplele grăitoare ale formării de sine a unei personalități exprimînd capacitatea creatoare a neamului de plugari și de păstori descendenți din ciobanii Mioriței...

1. Activitatea desfășurată de aproape o jumătate de veac, cu dragoste și devotament pentru țara și pentru cultura românească, pe traiectoriile unei arborescente chemări eclesiastice, îl situează definitiv pe Înalt Prea Sfințitul Teoctist în șirul marilor ierarhi-cărturari, care au strălucit prin vremi, în fruntea Mitropoliei de la Suceava și apoi de la Iași. Deslușim în bogăția realizărilor actualului Mitropolit al Moldovei și Sucevei o nobilă chemare a unei conștiințe pururea treze și a unei minți în neîntreruptă și mereu sporită dispoziție de a cunoaște, de a înțelege, de a sintetiza și a formula într-un chip personal marile probleme ale omului, ca ființă încoronînd minunățiile naturii, ca „trestie gînditoare“ cum spunea Pascal, și, totodată, problemele societății actuale, pe plan național și universal. Fac această afirmație în cunoștință de cauză, ca unul care a cunoscut rîvna intelectuală a actualului arhipăstor al Moldovei și Sucevei încă de pe cînd acesta se afla la începuturile activității sale preoțești, la Mitropolia din Iași, în același timp fiind și un distins student în disciplinele filozofice, la Universitatea ieșeană. Ieromonahul Teoctist Arăpașu, puțin mai tîrziu arhimandrit și sprijin de nădejde al dinamicului arhiereu-vicar de pe atunci Justinian Marina, care își începuse opera de redimensionare a rolului Bisericii Ortodoxe din țara noastră, s-a dovedit atras dintr-o dată atît de *aspectul teoretic* al sistemelor filozofice de gîndire, de doctrinele sociologice, etice, pedagogice, psihologice, cît și de *latura practică*, cea a acțiunii directe, umanitar-patriotice și morale, ca unul ce s-a implicat de timpuriu acțiunii complexe de vindecare a rănilor războiului, în anii ce au urmat Eliberării. Ambele direcționări ale spiritului s-au menținut și s-au armonizat ulterior, potențîndu-se reciproc, în activitatea cărturarului și a conducătorului spiritual.

2. Pe fondul unor dispoziții native, pe fondul lărgit al disciplinei monastice, căreia i se supusese de la vîrsta de 14 ani, mai întîi la Vorona, apoi la Neamț și Bistrița, întîrziind asupra pildelor din Pateric ca și asupra înțelesurilor adînci ale cîntărilor și ale rosturilor tainice ori solemne ale cărților de înțelepciune, frumuse-

țile „limbii vechilor cazanii“ ca și gama largă a simbolisticii picturale, arhitectonice, istorice și artistice legate de tradițiile românești prinseseră relief în conștiința tînărului ucenic remarcat de timpuriu de părinții săi sufletești și trimis la înaltă școlire în Seminarul de la Cernica apoi la Facultatea Teologică a Universității din București. Iată de ce, atunci cînd am avut bucuria de a-l cunoaște pe colegul nostru, părintele Teoctist de la Filozofie, prezența sa ni s-a impus ca aceea a unei personalități încă de pe atunci conturate. Ținuta și portul său de o sobră eleganță se însoțeau de zîmbetul bunăvoinței, de comunicativitate caldă și sinceră, ca o lumină izvorîtă din interior care îi înfrumusețea chipul și glăsuirea, oferind certitudinea unei firi bine așezate, cultivate, generoase. Erau dintre acele calități ținînd de disciplina gîndirii și a meditației care-și pun totdeauna amprenta pe chipul și pe atitudinea exterioară a oamenilor de aleasă și profundă formație, înlăturînd posibilitatea gestului abrupt, a nervozității celor care oricît s-ar supraveghea, înregistrează crize vizibile de neadaptare în fața unor situații neprevăzute. Tînărul preot impunea respect, atrăgînd, totodată, simpatia și chiar admirația celor din jur, colegi sau profesori, datorită cordialității discuției și neregizatei sale politeți. Înaintînd în studiul sistematic al disciplinelor filozofice, în prelungirea celor teologice deja absolvite — desigur, fără a fi considerate vreodată încheiate, sfîrșite, pentru că experiența cărturărească nu are capăt — părintele Teoctist, cel de atunci, avea prilejul să-și lărgească orizontul cunoașterii, confruntînd metode, puncte de vedere, convingeri, aflînd căi și argumente noi întru situarea unei reale experiențe de viață și de meditație în cîmpul idealurilor umaniste ce-și căutau tocmai împlinirea în actualitatea momentului de răscruce trăit de poporul român în anii postbelici.

În acest spirit, încă de pe atunci, desfășurînd o bogată activitate misionară și social-patriotică în raza Arhiepiscopiei Iașilor, dar și a unor eparhii limitrofe, arhimandritul Teoctist, fie ca exarh al mănăstirilor, fie ca vicar administrativ, ca secondant al operelor de „apostolat social“ preconizate de cel ce avea să devină, pentru scurtă vreme, Mitropolit al Moldovei, apoi patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, ne referim iarăși la arhiereul vicar de la începuturi, Justinian Vasluianul, aborda în cuvîntările, în predicile, articolele din ziare și reviste, în expunerile făcute la conferințele preoțești pe care le prezidează, problemele cardinale ale înscrierii mai vii a Bisericii românești în viața de zi cu zi a țării. Iată cîteva titluri : „Muncă și rugăciune“, „Pace și reconstrucție“, „Monahismul în slujba colectivității“, „Păstrarea credinței strămoșești“, „Biserica și pacea“, „Așezările monahale, oaze ortodoxe“, „Sensul ortodoxiei“ etc. Chemat, spre a seconda, în continuare, ca episcop-vicar patriarhal, opera de reînnoire spirituală și organizatorică a Bisericii Ortodoxe Române, cîmpul de acțiune al celui mai tînăr dintre ierarhii țării — Înalt Prea Sfințitul Teoctist avea atunci doar 35 de ani — sporește simțitor, în aceeași măsură cu importanța sarcinilor asumate.

Răspunderea de rector al Institutului Teologic din București la începuturile unei noi și importante perioade în structurarea învățămîntului superior teologic, direct sub oblăduirea Bisericii, a

accentuat, desigur, exigențele, a lărgit contactele cu viața, cu colaboratorii, cu persoanele de diverse ranguri și orientări, din țară și de peste hotare, cerînd conducătorului de Institut tot mai multă înțelegere, tot mai multă răbdare, o tot mai atentă evaluare a forțelor proprii ca și a rezultatelor obținute. Rîvna intelectuală a tînărului episcop situat, cu răspunderile zilnice, în imediata apropiere a Patriarhului Justinian, cel ce a fost, mai ales atunci, creierul ca și inima, în înțeles funcțional, a unui atît de complicat și de pretențios organism care este Biserica Ortodoxă din țara noastră, în structurile ei interne ca și în relațiile, în spirit ecumenic, cu celelalte Biserici ortodoxe și eterodoxe, deci rîvna neîncetatei perfecționări spre a fi, într-adevăr, „tuturor toate", potrivit cu încredințările acordate, l-a călit, deci, și l-a format pe deplin pe *omul de cultură* dominînd nu numai domeniul dogmatic și exegetic, ci și spațiul larg al disciplinelor noologice legate de spiritualitatea contemporană.

Nu este, însă, în intenția noastră, să trasăm în chip exhaustiv evoluția proeminentei personalități a respectatului și iubitului ierarh, căci aceasta ar însemna să parcurgem aproape în întregime istoria din ultimele cinci decenii ale Bisericii Ortodoxe Române — atît de multiple i-au fost răspunderile și atît de extinsă, teritorial, raza de acțiune.

3. Pentru aniversările din anul acesta ale Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist dorim numai a evidenția, urmărind treptele formației sale, *profilul omului de cultură* complet atașat valorilor spiritualității românești de astăzi și de totdeauna. În acest sens, se impun cîteva observații de ansamblu, urmate apoi și de mărturia pe care opera scrisă a cărturarului și a conducătorului duhovnicesc atît de prezent în mijlocul realităților vremii noastre o depune, referitor la conceptul aflat în centrul preocupărilor și al experienței unice de intelectual și de păstor : e vorba de conceptul de ortodoxie românească — cheia de boltă a convingerilor, a vieții și a slujirii sale.

a. O primă observație ar fi aceea a ambivalenței *teoretic* și *practic* în structurarea acestei personalități atît de armonios închegate. Înalt Prea Sfinția Sa se manifestă, într-adevăr, ca un doctrinar erudit, mînat de timpuriu de o vie curiozitate a cunoașterii intelectuale, atît în domeniul atît de vast al teologiei, cît și în ramuri adiacente : istorie și filozofie, psihologie, etnologie, arte și istoria artelor. De asemenea și de aceeași importanță în constituirea profilului de cărturar a actualului Mitropolit al Moldovei și Sucevei a fost și a rămas *trăirea valorilor* culturii. Contactul direct cu frumusețile cîntului, ale iconografiei și arhitecturii ortodoxe și tradiționale românești, descifrabile, între altele, și în frescele de la Voroneț sau Moldovița și în zvelțețea Dragomirnei sau în năzuința spre înalt a modestelor bisericuțe maramureșene de lemn, în grafica vechilor manuscrise și tipărituri ori în tapiseriile și țesăturile ce creează și însoțesc, toate, un climat sufletesc propriu poporului nostru, s-a impus decisiv sensibilității native a tînărului ce a simțit efectiv vocația monastică. Frumusețile limbii vechilor cărți tălmăcite de înaintași și așezate temei graiului românesc de pretutindeni au bucurat vreme îndelungată auzul și au înaripat apoi rostul

vorbitorului blînd și înțelept, ascultat cu atîta drag de auditori de toate vîrstele și de pe orice treaptă a școlirii.

Desigur, valorile evocate de noi aici sînt înțelese și apreciate ca atare și de alți mulți cunoscători, ca și de privitorii și ascultătorii de o mai simplă pregătire, de regulă intuitivă, pentru care ele alcătuiesc o carte deschisă, dătătoare de învățătură și liniștitoare de suflet. Însă, în cazul unei personalități formate în paralel, pe ambele laturi, una a instrucției intelectuale, pînă la cele mai de sus înțelesuri și cealaltă — a *trăirii* tuturor acestor frumuseți, în intimitatea priveliștilor și a lecturilor zilnice, în cei 56 de ani de viață mănăstirească și bisericească, evoluînd, de asemenea, de la noțiunile elementare pînă la stăpînirea temeinică a atîtor discipline ale spiritului, în cazul acesta, în chip deosebit, gînd și faptă se împletesc, suișurile minții se tălmăcesc în valențele alesei și din ce în ce mai subtilei sensibilități. Înaintarea concomitentă în cele două direcții, pe fundalul dragostei de țară și de muncă, al respectului pentru oamenii simpli de pretutindeni, cu care a menținut neîntrerupt legături de suflet și de încredere, venind în întîmpinarea nevoilor tuturor, a dat rod însutit și în privința formației cărturarului care stă cu îndrăzneală și demnitate, de cîte ori este cazul, în fața celor mai renumite întîlniri ecumenice, reprezentînd ortodoxia românească. Asemenea contacte sînt posibile și necesare pentru că, așa cum însuși Înalt Prea Sfinția Sa sintetiza, cu o ocazie solemnă, „Biserica noastră este și o Biserică națională, dar și o Biserică a solidarității umane, noi toți (...) ne iubim pînă la jertfă țara și neamul din care facem parte, dar ne simțim totodată solidari cu toți oamenii de bună credință din lume“ [1]. Dialogul ecumenic, tinzînd, ca și atîtea alte generoase activități de conlucrare, pe plan mondial, la sporirea înțelegerii între indivizi și popoare, este de natură să confirme originalitatea și bogăția patrimoniului spiritual al culturii și artei dezvoltate de-a lungul mileniilor, sub egida ortodoxiei românești. Prin confruntare și comparație, învățăm să ne cunoaștem mai bine, iar particularitățile care ne caracterizează devin subiect de studiu și îndemn pentru cercetătorii din alte părți și de alte confesiuni. Personalitatea mitropolitului Teoctist al Moldovei și Sucevei s-a afirmat,astfel, cu atîtea prilejuri, în întîlniri bisericești internaționale de mare importanță și semnificație, întîlniri dedicate unor probleme esențiale pentru lumea contemporană, cum ar fi apărarea păcii, unitatea creștină, ori temele și contactele prevăzute de organisme internaționale precum Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene, Asociația Pro-Oriente etc. În afară de sediile și instituțiile Bisericilor Ortodoxe surori, în frunte cu Patriarhia Ecumenică a Constantinopolului și ale celorlalte scaune patriarhale tradiționale, cuvîntul Mitropolitului Teoctist s-a făcut auzit cu diferite ocazii în Statele Unite și Canada, în Franța, Finlanda, Elveția, Italia, Germania, în Anglia, India, Ungaria sau Austria, aducînd pretutindeni, odată cu mesajul românesc de pace și de frățietate, în spiritul înțelegerii și al apropierii între oameni de națiuni și confesiuni diferite, aducînd, deci, și prestigiu cărturăresc, prin expresia aleasă și adînc convingătoare

---

1. *Pe treptele slujirii creștine*, I, Mănăstirea Neamț, 1980, p. 303.

a istoricității, a unității și continuității de limbă și spiritualitate a poporului nostru, prin luminoasa prezență, des atestată în acest fel, plină de cordialitate și atenție, față de interlocutori. Iată de ce ca mesager al Bisericii, Înalt Prea Sfințitul Teoctist a reușit să se facă ascultat și respectat, fiind totdeauna și un exponent al culturii românești. Căci cultura românească reprezintă un tezaur prin care ființăm în universal. „Stăm cu un Dosoftei în fața lumii întregi, în numele a ceea ce însemnează spirit cultivat și putere de a ridica pe oameni“ — arăta Înalt Prea Sfinția Sa, referindu-se numai la unul dintre marii înaintași ai poeziei și ai limbii noastre literare [2]. De aceea, trimiterile bogate spre faptele de istorie ale culturii, în lucrările ca și în cuvîntările rostite de încercatul ierarh ne apar mai mult decît semnificative. În cuvîntul rostit în momentul recunoașterii Înalt Prea Sfinției Sale ca Mitropolit al Olteniei (1973) se face apel la conceptul *patriotismului luminat,* aducîndu-se în argumentare atitudinea lui Mircea cel Bătrîn, imortalizată de Eminescu în cunoscutele versuri din Scrisoarea III, ca și jertfa lui Mihai Viteazul, proclamațiile lui Tudor Vladimirescu, amintindu-i totodată pe Nicodim de la Tismana și pe popa Șapcă de la 1848 și interpretînd vestita coloană a lui Brâncuși ca exprimînd „îndrăzneala și perseverența sufletului românesc“ [3]. În alt loc aflăm o documentată evocare a primelor veacuri creștine din viața strămoșilor noștri, începînd cu activitatea apostolului Andrei în Scythia Minor, continuîndu-se cu ultimele descoperiri arheologice din Dobrogea, cu sublinierea meritelor unor renumiți învățați de pe plaiurile noastre, ca Dionisie Exiguul (secolul VI) sau Ioan Casian, cel care, pornind tot din Dobrogea, are o activitate de înaintaș al vieții cenobitice în occident (Marsilia), pînă la Varlaam, Dosoftei, Anastasie Crimca, Simion Ștefan. *Elogiul cărții* este prezent la tot pasul în operele tipărite ale actualului Mitropolit al Moldovei și Sucevei ca și în întreaga sa activitate : „Cel ce iubește cartea (...) — accentuează autorul celor două părți ale volumului intitulat „Pe treptele slujirii creștine“ — acela află timp să „facă această sfîntă și iscusită zăbavă“ spre a-și desfăta mintea (...). Orice carte și chiar fiecare filă în parte înseamnă muncă, frămîntare și încordarea celor mai nobile energii ale ființei umane. Înseamnă dăruire, mistuire și ardere asemenea făcliei, pe lîngă ceea ce atît de des și de ușor obișnuim să atribuim talentului“ [4]. Deci cunoaștere, muncă, aprofundare a adevărurilor, nu numai „inspirație“ și „talent“, iată ceea ce recomandă mereu autorul, ca rod convingător al propriei experiențe. O experiență de cărturar care nu și-a putut îngădui pauze, unită cu experiența trăirii valorilor, alături de toți cei mulți, după gîndul deslușit cîndva : „A sta pururea cu urechea la glasul poporului și cu inima la inima lui“ [5].

b. E locul să facem aici, în sensul celor arătate, încă o observație cu privire la factorii determinanți ai personalității exponențiale de care ne ocupăm. Născut pe pămîntul Moldovei, urmîndu-și din fragedă tinerețe, îndemnul lăuntric, influențat poate și de mă-

2. *Ibidem*, II, p. 68.
3. *Op. cit.*, I, p. 306.
4. *Op. cit.*, II, p. 174.
5. *Op. cit.*, I, p. 68.

reția peisajului nord-moldovean, de frumusețea stranie a lăcașurilor voievodale instalate în locuri retrase, propice meditației, tînărul Teodor care și-a aflat, în aceste locuri, cei dintîi îndrumători pe noua sa cale, avea să cunoască hrisoavele de noblețe ale bătrînelor ctitorii, ca și atracția bibliotecilor, mai ales a vestitei biblioteci de la Neamț. Drumul său spre învățătură păru a fi fost decis atunci. Din 1932, el devine elev al Seminarului de la Cernica, școală serioasă, unde avea să-i aibă dascăli, între alții, pe distinsul cărturar Chesarie Păunescu, director și profesor, devenit ulterior episcop al Dunării de Jos, pe Firmilian Marin, pe care, mult mai tîrziu, avea să-l succedeze la conducerea Mitropoliei Olteniei, dar și pe scriitorul Anton Holban, Ion Toculescu, Iorgu Stoian, Ion Bocioagă etc. Între timp, tot în Moldova, la Mănăstirea Bistrița, urcă primele trepte ale slujirii bisericești, devenind monah în 1935, apoi, la 4 ianuarie 1936, chiar de ziua Sfîntului Teoctist, al cărui nume era ales să-l poarte în călugărie, fiind hirotonit ierodiacon. Ca student de Teologie, avea să fie slujitor la Catedrala Patriarhală din București. În formația ierodiaconului Teoctist, în afară de studiile propriu-zise, se împletesc, așadar, atît spiritul rezervat, aplecat spre izolarea contemplativă, fie că e împlinită concomitent cu munca, fie că e consacrată lecturilor sacre obișnuite în liniștea chinoviilor cît și desfășurarea mai sistematică și reflectată a acelorași activități, de data aceasta, însă, în atmosfera mult mai preocupantă, solicitînd mai mult, mai prompt și mai variat calitățile individuale, așa cum se și întîmplă în cel mai important centru bisericesc al țării, adică la sediul patriarhal. De aceea, revenit în Moldova, în 1945, după obținerea licenței la Universitatea din București și hirotonit preot pe seama Catedralei din Iași, ieromonahul Teoctist, cu experiența dobîndită în toate aceste locuri de viețuire și învățătură, cu înțelegerea de larg orizont a problemelor pe care evenimentele social-politice o cereau, avansează repede pînă la rangul de arhimandrit și vicar administrativ al Mitropoliei Iașilor, conducînd în această calitate apoi efectiv lucrările eparhiale între 1948 și 1950 în împrejurările deja evocate mai sus, în anii de veritabil „apostolat social“ în slujba celor suferinzi încă, după nenorocirile războiului și ale secetei. Cred că Înalt Prea Sfințitul Teoctist este cunoscut astăzi ca unul dintre ierarhii români care a avut să-și călească astfel calitățile, în toiul unor împrejurări atît de grele. Răbdarea, încrederea răspîndită în jur, cuvîntul cald, mîngîietor, spiritul de colaborare cu autoritățile de stat și cu cele bisericești, ale asistenței sociale, l-au făcut cunoscut și respectat unanim.

c. Dar la aceste experiențe de vremuri grele aveau să se mai adauge, ulterior, altele, la fel de noi, la fel de importante și, tot așa, unice. Într-adevăr, nu mai cunosc un al doilea exemplu de ierarh român ortodox care să fi fost chemat, pe rînd, să păstorească în aproape toate provinciile românești, fiecare cu particularitățile ei, cu tradiții, obiceiuri și sensibilități umane diferențiate. Chemat, în 1950, la numai 35 de ani, la arhierie, ca episcop-vicar patriarhal purtînd titlul de „Botoșăneanul“ ce amintea de locurile natale, Prea Sfințitul Teoctist de atunci consacră cîțiva ani buni reorganizării învățămîntului superior teologic, fiind cel dintîi rector al Institutului readus sub oblăduirea Bisericii. Concomitent, participă,

sub conducerea directă a Sfîntului Sinod, la acțiunea de reorientare a clerului din țară prin cursurile de îndrumare misionară pastorală și rezolvă zi cu zi, din încredințarea patriarhală, gama vastă a problemelor de la cancelaria Sfîntului Sinod și apoi la Arhiepiscopia Bucureștilor. Sînt situații de răspundere, pe care numai energia, cultura pusă în lucru, blîndețea și încrederea deplină în valorile tradiției românești ce trebuiau servite l-au ajutat pe tînărul episcop-vicar să le îndeplinească în chip strălucit.

Ales apoi, în 1962, episcop în istoricul scaun al Aradului, Hălmagiului și Ienopolei, urmează o nouă experiență, într-o ambianță specifică, la granița de vest. Aici „ni s-a înstăpînit în cuget o înțelegere mai clară și mai adîncă a jertfelor pe care le-au adus străbunii la altarul unității noastre naționale“ — avea să mărturisească ulterior [6], referindu-se și la „duhul înfrățirii dintre români și celelalte naționalități rînduite de soartă să viețuiască pe același pămînt românesc“. Împrejurările îl cheamă apoi să cîrmuiască un an și episcopia megieșă a Oradiei, înțeleptul ierarh reușind să îndeplinească astfel o consecventă operă de unificare în spirite, de sprijinire și valorificare a veritabilelor tradiții ale ortodoxiei de pe acele meleaguri. Păstorirea de patru ani și jumătate a Mitropoliei Olteniei (1973—1977) avea să-l lege apoi sufletește, pe Înalt Prea Sfințitul Teoctist, de alte realități și tradiții istorice, de asemenea și de noi înfăptuiri trainice, inițiate și duse la capăt pe teritoriul „Valahiei mici“ pe urmele lui Nicodim de Tismana și ale urmașilor care au dat glorie voievodalelor locașuri de acolo. Grija cea mare a ierarhului a fost și în Oltenia aceea de a menține vie flacăra tradiției de unitate și continuitate românească prin legăturile cît mai strînse cu poporul, prin creșterea unor noi generații de slujitori care „să se modeleze, să se formeze pe măsura simțirilor noastre românești (...) ca să avem un preot plin de grijă, jertfelnic, un preot care să nu-și afle astîmpărul decît atunci cînd conștiința sa îi arată că a adăugat și el ceva (...) în silința de a urma binele, pacea, armonia, desăvîrșirea sufletească“ [7].

Chemat, în fine, „acasă“, la conducerea Mitropoliei Moldovei și Sucevei (1977), fiul pornit de pe seninele plaiuri botoșănene rotunjește acum un drum și împlinește totodată cercul perfecționării de sine prin cunoaștere și trăire, alături de valorile și de sufletul neamului românesc de pretutindeni. Să amintim că, în calitate de Mitropolit al Moldovei și Sucevei, Înalt Prea Sfințitului Teoctist i-a revenit misiunea de a conduce, timp de un an și jumătate, și Arhiepiscopia Sibiului și Mitropolia Ardealului pînă la alegerea noului titular, Înalt Prea Sfințitul Dr. Antonie Plămădeală. Iată de ce afirmam că experiența de viață și de păstorire a Întîistătătorului de astăzi al Bisericii moldovene este *unică*. Căci nu am avut încă și nu avem asemenea personalități în ierarhia noastră bisericească, înglobînd într-un cuget și într-o conștiință întreg rotundul românesc, nu numai cunoscut prin vizite ocazionale ori prin lecturi, ci *identificîndu-se cu el,* asumîndu-și-l spiritual prin relația adîncă, de ordin moral, ce se stabilește între cel ce călăuzește și cei ce sînt călăuziți, prin responsabilitatea spirituală a acestui act de

6. *Op. cit.*, I, p. 311.
7. *Op. cit.*, p. 339.

conlucrare. Asemenea legături încetează — se va spune — odată cu dobîndirea altui legămînt, a altei responsabilități. E adevărat, însă experiența cunoașterii și a conlucrării rămîne vie, și ea dă roade prin sporul de înțelepciune, de dragoste și de pondere a judecăților de ansamblu. Este ca și cum destinul a voit ca, pe lîngă strădania proprie de a se forma, după cuvîntul marelui Grigore de Nazianz, „pentru a păstori pe alții este de neapărată trebuință să te înțelepțești întîi tu (...) să devii tu o lumină și pe urmă să luminezi și pe alții", Înalt Prea Sfințitul Teoctist să fie purtat de răspunderile Bisericii în jurul acestui măreț altar al simțirii și conștiinței românești în jurul Carpaților și în inima lor, devenind vrednic de lumina care să-i lumineze pe alții. Referindu-se cu un anume prilej la același părinte bisericesc, Grigore de Nazianz, Înalt Prea Sfinția Sa scotea în relief valoarea identificării cu năzuințele mulțimilor : „Să nu scăpăm din vedere niciodată că *marile personalități* — ca Sfîntul Ierarh Grigorie sau ca marii ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române — n-au crescut și nu s-au format din nimic. (...) Înrădăcinați puternic în tezaurul de credință al Sfintei Ortodoxii, ei au respirat aerul gliei strămoșești, au împărtășit pînă la identitate năzuințele poporului din care făceau parte și astfel ne-au lăsat pilda vieții lor, lumina propovăduirii și adîncimea gîndurilor" [8]. La fel și în structurarea personalității actualului Mitropolit al Moldovei și Sucevei, componenta culturii populare, a tradițiilor și aspirațiilor seculare ale neamului, a avut un rol determinant. Ca atare, și în gîndirea sa, specificitatea românească a dobîndit contur remarcabil, mai ales prin elaborarea treptată și îmbogățirea conceptului de ortodoxie românească.

4. Toate lucrările tipărite de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, ca și cuvîntările, meditațiile etc., studiile publicate în reviste, conferințele rostite cu diferite prilejuri, în țară sau peste hotare, în reuniuni teologice importante, ca și cuvintele de învățătură adresate unui auditoriu divers ca pregătire, vîrstă, receptivitate — pretutindeni, tot și toate se referă la o noțiune matrice : ortodoxia românească. Nu-i vorba, firește, în legătură cu aceasta, de nici un fel de exclusivism doctrinar ori național. Este, însă, sublinierea concretizării, în expresie specifică, a predaniei străbune, este modalitate a trăirii principiilor revelate. „Mărturisim aceleași sfinte adevăruri trăite adînc de moșii și strămoșii noștri cu lumina minții lor, cu căldura inimii lor și cu statornicia neclintită cu care ei s-au înrădăcinat, din cele mai adînci vremuri, pe acest pămînt străbun. (...) Fericiții noștri înaintași ne-au lăsat drept moștenire această bogată credință, întruchipată în sfintele locașuri de închinare (...). De la biserica din Borzești lui Ștefan cel Mare, pînă la Putna, locașul de veci al marelui voievod, de la ctitoriile nemțene ale Mușatinilor (...) avem tot atîtea izvoare de viață românească, de artă în iconografie, în strălucirea și măiestria odoarelor (...) în măiestrita combinare a frescelor de valoare neprețuită, constituind fondul patrimoniului nostru național" arată Înalt Prea Sfinția Sa, adăugînd încă, după o evocare minuțioasă a urmelor creștinismului românesc din primele veacuri : „Toate învederează pe graiul

8. *Op. cit.*, p. 365.

lor de secole și de milenii, grai atît de răsunător sufletului românesc, tălmăcind adevărul că aici ne-am născut, că aici ne-am format conștiința unității noastre în hărnicie, generozitate și în orice produs cultural de talent și de geniu creator“ [9]. Prin urmare, ortodoxia românească, în afară de miezul teologic, primește conotații de ordin istoric, psihologic (legat de etnogeneză), artistic (arhitectonica construcțiilor și simbolistica lor, pictura originală, trecînd marginile artei canonice, în fresce ori în icoanele pe sticlă, cîntarea tradițională cu ecouri și în colinde), lingvistic și literar (prin limba unitară și monumentele de limbă care s-au impus vorbirii și scrierii literare, în toate provinciile) și chiar etnografic. În accepția aceasta, conceptul de care ne ocupăm nu rămîne doar figură de stil, ca în atîtea clișee retorice, obișnuite de unii vorbitori, în cazuri mai degrabă întîmplătoare, ci dobîndește un conținut care e înțeles și descris de autor în aceeași măsură în care e simțit și trăit. Nu-i vorba ca atare de vreun exclusivism al ideilor, și cu atît mai puțin de vreun normativism cultural, ca în cazul ortodoxismului — curent literar și de gîndire interbelic. Afirmarea istorică a ortodoxiei românești înseamnă doar constatarea continuității și a unității, începînd cu destinul comun și încoronînd observația cu valorile spirituale create, cu limba, realizările artistice, stilul de viață modelînd psihologia populară, cu năzuința apărării acestui patrimoniu comun și a îmbogățirii lui în prezent și în viitor. Sînt „frumuseți de trăire“ de natură să promoveze „tot ceea ce duce către viață, către lumină, către libertate și pace, către bunăînțelegere și apropiere între oameni“ [10].

Adîncirea notelor caracteristice ale ortodoxiei românești conduce, astfel, către un concept de filozofie a culturii, cu interferări numeroase în domeniile noologice, fără pretenția, dar și fără rigiditățile unui sistem. Ortodoxia românească reprezintă, astfel, un concept bine închegat istoric în jurul nucleului doctrinar — acesta moștenit fără schimbare —, fiind în același timp un concept deschis, care se îmbogățește neîncetat prin cerințele permanentei înscrieri în timp. Între alte exemple, Înalt Prea Sfințitul Teoctist subliniază, în dese rînduri, semnificația pe care a avut-o și o are poporul și cultura noastră, folosirea ca limbă de cult a limbii române vorbite — caz unic între celelalte națiuni ortodoxe, care utilizează fie limba greacă, fie limba slavă. De aceea, punînd în relief meritele marelui cărturar și mitropolit Dosoftei care a îndrăznit și a izbutit să tălmăcească *Liturghierul,* ca principala carte de slujbă, în românește, autorul amplului studiu introductiv la ediția retipărită în 1980 a aceleiași cărți arată că fapta lui Dosoftei „de peste veacuri (...) revine ca reper și mărturie de felul cum trebuie să înțelegem tradiția. *Dinamică și vie* (subl. ns.), aceasta, ca și pe timpul marelui Dosoftei, împlinește sau tălmăcește dogma la cerințele epocii, creînd și statornicind forme de viabilitate (...) a exprimării fondului învățăturii de credință“ [11]. Prin urmare, ortodoxia

9. *Op. cit.*, I, p. 198.
10. *Op. cit.*, I, p. 151.
11. *Studiu introductiv la Dumnezăiasca Liturghie tălmăcită de Dosoftei la Iași, 1679*, retipărită tot la Iași, „Mitropolia Moldovei și Sucevei“, 1980, p. XLII.

românească înseamnă și limbă românească, deci un factor spiritual determinant în modelarea conștiinței, în asimilarea unei atitudini etice, axiologice, specific românești față de existență. „Gîndul și vrerea mitropolitului Dosoftei au zdrobit zăgazurile unei tradiții destul de puternice în ce privește folosirea limbii slavone în Biserică“ [12], conchide autorul studiului, notînd în plus și faptul că acest îndrăzneț act se încadrează unei veritabile renașteri culturale care, începută mai de mult, culmina atunci, în Moldova celei de a doua jumătăți a secolului al XVII-lea. Crearea unui limbaj liturgic înțeles de tot poporul, un grai plin de frumusețe și poezie, avea să inspire, să sensibilizeze, să unească și mai strîns inimile și dorințele românilor de a fi toți la un loc. „Cît de impresionantă, de mișcată și de mîngîiată va fi rămas obștea credincioșilor la auzul și înțelegerea acelorași vorbe știute de ei, pline de farmecul satului și al plaiului românesc“ — meditează autorul, ținînd seama că același grai era acum înălțat la demnitatea serviciului solemn al altarului străbun. Conceptul de ortodoxie românească se impune, așadar cu o pondere nouă, prin limba ce exprima pentru prima dată noțiuni dificil de tălmăcit, cu conținut și implicații filozofice, și care au avut darul de a lărgi și a adînci nespus ambianța afectivă a cultului divin, sedimentînd, prin secole, valori de sensibilitate și de gîndire, din care se desprinde și certitudinea unității și aspirațiilor vieții comune.

Dar prilejurile și elementele ce ne poartă mereu spre aspectele specifice a ceea ce numim ortodoxie românească sînt numeroase. Evidențierea lor se bucură de un interes și de o apreciere aparte, în optica de cărturar a Înalt Prea Sfințitului Teoctist. Cărțile și studiile semnate între timp, dintre care unele au fost amintite aici, atestă această constantă preocupare pe care se sprijină, în fapt, întreaga sa activitate de cărturar-patriot, de arhipăstor și om de cultură.

5. O bibliografie a lucrărilor tipărite pînă în 1979 sub semnătura Înalt Prea Sfințitului Teoctist (articole, studii, cuvîntări) cuprinde 520 de titluri [13]. Dintre acestea, o parte au apărut în volume. Vom semnala aici monografia „Mitropolitul Iacob Putneanul“, apărută în 1978 (Mănăstirea Neamț, 124 p.), în care sînt puse în lumină, sistematic și sintetic, meritele acestui pasionat exponent al iluminismului moldovean din secolul al XVIII-lea (1719—1778) care a luptat pentru școala românească și pentru afirmarea limbii române ca „armă de cultură, pentru închegarea comunității poporului român și înălțarea lui prin lumina cărții spre libertate și independență“. Cartea scoate în relief atitudinea curajoasă și tranșantă a Mitropolitului Iacob pentru întemeierea de școli, se referă la tipărirea de manuale (între care un „Bucvar sau începere de învățătură celor ce vor să învețe carte“ (Iași, 1755), Abecedar (1755), Alfavita sufletească (1775) etc.), relevă semnificația Sinodului din 1752, convocat de Mitropolit pentru a se decide că nu pot fi aleși în scaunele episcopale decît ierarhi români (nu greci sau de alt neam) „pentru că fiecare țară are obiceiuri specifice care sînt

12. *Ibidem*, p. XXXVI.

13. „Mitropolia Moldovei și Sucevei“, LVI (1980), nr. 1-2, p. 37-62.

urmate și păzite, iar regula sfîntă a Bisericii universale dispune și subliniază această datorie, că trebuie să respectăm și să păzim obiceiurile țării". Noțiunea ortodoxiei românești are, așadar, și evidentă confirmare istorică. Apărînd obiceiurile țării, Mitropolitul se află în fruntea cîtorva mii de țărani și orășeni, în 1759, care protestează și cer încetarea jafurilor și a apăsării poporului. În același spirit, pentru păstrarea obiceiurilor, Mitropolitul Iacob cere desființarea relațiilor feudale de vecinie (1749) și a văcăritului (impozitul pe vite).

Studiul introductiv la „Dumnezăiasca Liturghie" (Iași, 1980, apărut în 1982) intitulat „Mitropolitul Dosoftei ctitor al limbajului liturgic românesc" (p. V-XLV), este, la rîndul său, un model de analiză istorică, istorico-literară și culturală, prin îmbrățișarea tuturor semnificațiilor și consecințelor acestei îndrăznețe și izbutite lucrări, văzute din perspectiva epocii, atît sub raportul exactității științifice a echivalențelor românești în traducere, cît și sub raport literar și emoțional, prin contribuția adusă constituirii și dezvoltării limbii române literare. Și cu acest prilej, autorul arată că ierarhul-poet Dosoftei manifesta „înțelegere față de ceea ce se numește noul în cultură : folosirea limbii naționale, ideile de unitate etnică, de latinitate, de receptivitate a gîndirii și filozofiei" (p. XXIV). Competența comentatorului, ca ierarh ortodox, se întîlnește aici cu solida sa formație istorică și filozofică și cu aprecierile de ordin social-istoric și estetic (chiar și cu referire la domeniul, mai recent frecventat, al esteticii receptării), totul conducînd la obținerea unor noi reliefuri în considerarea întregii opere a lui Dosoftei. Tălmăcirea Liturghiei, „privită după trei sute de ani (...) dobîndește revelația de *Geneză*" (subl. ns.), conchide autorul studiului, referindu-se la relevanța patriotică a gestului și a răspunderii asumate de marele înaintaș. De aici pornindu-se, „cuvîntul românesc va umple cu luceferi ai gîndului și ai scrisului cerul culturii noastre" (p. XXIII).

S-ar cuveni menționate aparte și alte studii și meditații istorice ale Înalt Prea Sfințitului Teoctist, de exemplu studiul intitulat „În pridvorul marii noastre uniri naționale" cu o bibliografie istorică rar folosită și urmărită la zi, apoi meditația purtînd titlul „Laudă plugarului român", studiile „Apostolatul social în slujba înaltelor valori", „Preoția creștină" etc.

Parte din acestea, însă, sînt cuprinse într-o altă lucrare importantă a Înalt Prea Sfințitului Teoctist : „Pe treptele slujirii creștine", editată de Mitropolia Moldovei și Sucevei (Mănăstirea Neamț, 1980, vol. I — 412 pagini, vol. II — 416 pagini). Parcurgînd filele acestei cărți îți dai repede seama că nu e vorba de o culegere de predici prilejuite de duminicile și sărbătorile calendaristice, ceea ce încă ar fi interesant și pilduitor pentru cititori, dată fiind ascuțimea exegetului și — adesea — ineditul interpretărilor. Cele două volume pe care le-am menționat cuprind, mai ales, meditații ieșite din tiparele comune, meditații bogate în idei, niciodată însă uscate, prețioase. Asociindu-și o tensionare a ideilor în funcție de momentul, nu totdeauna festiv, însă solemn al rostirii, ele ocazionează to-

nul mărturisirii, al blîndeții părintești, al angajamentelor de viață. Meditațiile Înalt Prea Sfințitului Teoctist antrenează, în majoritatea lor, resorturile antropologiei filozofice, ale istoriei naționale, ale eticii creștine și cetățenești, toate efectuîndu-se în temeiul unor solide ancore în literatură, în gîndirea și cultura patriotică și universală. Cele mai inspirate și mai explicite citate scripturistice, cele mai potrivite trimiteri spre operele filozofilor și poeților se rînduiesc meșteșugit într-o țesătură care translează din zona intelectului în cea a spiritualității, a trăirii. Tot acest vast material de gîndire capătă relief, ordonîndu-se, firesc, în jurul aceluiași concept ce focalizează o axiologie și o forță spirituală : ortodoxia românească.

6. Personalitatea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist reflectă acum, la apogeul experienței și al vîrstei mature, la pragul celor șapte decenii de viață, dominantele unei alcătuiri caracteristice aceluiași concept pe care autorul citatelor volume îl invocă neobosit : ortodoxia românească. Cărturar-patriot apropiat de năzuințele și de nevoile celor mulți, modelînd mereu sensurile tradiției românești ca și imperativele trăirii în inima prezentului, spirit ce prețuiește chiar și valoarea clipei care trece, cînd ea urmează traiectoriile luminosului drum care asigură ființei perenitatea, Înalt Prea Sfințitul Teoctist se bucură de admirația respectuoasă și de iubirea tuturor celor ce-i cunosc sinceritatea, căldura apropierii, lumina zîmbetului, dulceața vorbei. Spre a-l înțelege și a-l reține într-o imagine emblematică, Mitropolitul Moldovei și Sucevei trebuie văzut atunci cînd, înconjurat de toți cei ce-l ascultă, parcurge drumul la ieșirea din Catedrală pînă la pragul reședinței. Comuniunea și bucuria acelor momente răzbate în suflete direct din lumina ochilor, din calmul cuvintelor prin care încredințează și mîngîie, din bucuria întîlnirii pruncilor... Lumina chipului pare a veni dinăuntru, și vine, sigur, dinăuntru. Este „lumina lină“ inspirată de trăirea adevărată a ortodoxiei românești, fără nici o poză și fără rigiditați, fie ele și protocolare...

Alături de toți cei ce-l însoțesc cu dragostea și modestia lor, simțim îndemnul de a-l întîmpina „cu o gură și o inimă“ la aniversarea nașterii sale, urîndu-i : Întru mulți și fericiți ani Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit al Moldovei și Sucevei, spre înflorirea și trăirea ortodoxiei românești !

N. BARBU

PREOT ȘI PREOȚIE ASTĂZI

Din buchetul de frumoase împliniri, în jilțul Mitropoliei Moldovei și Sucevei, al Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist face parte și lucrarea *Pe treptele slujirii creștine*, în două volume, tipărită în condiții grafice deosebite în tiparnițele de la Mănăstirea Neamț, în 1980.

Lucrarea este menită să exprime multiplele realizări ale Înaltului ierarh, în răstimpul celor peste 30 de ani de slujire arhierească. Nu intră în iconomia studiului de față intenția de a prezenta această lucrare în toate frumusețile ei. Lucrarea a atras atenția, imediat după apariție, teologilor, preoților și credincioșilor care au apreciat-o pentru frumoasele pagini închinate evlaviei străbune și a fost excepțional prezentată de condeie încercate ale teologiei noastre [1]. Lucrarea I.P.S. Mitropolit este o lucrare izvorîtă din trăirea nemijlocită a unor evenimente semnificative în viața Bisericii noastre. Nu-i plămădită doar din răsfoirea unor lucrări de birou, ci din adîncul inimii, din noianul faptelor la care a participat direct și unde și-a adus contribuția întru slujirea Sfîntului Altar, ca arhiereu, „de-a lungul tuturor provinciilor românești“ [2]. Dacă adăugăm și faptul că este scrisă cu frumoase întorsături stilistice și imagini literare, aproape sadoveniene, așa cum ne-a obișnuit Ierarhul nostru, completăm sumar dimensiunile unei cărți care, așezată în bibliotecă, trebuie să-i știi locul în orice oră din zi și noapte.

Din acest rod al unei vieți trăite din plin întru slujirea lui Dumnezeu și a oamenilor, vom încerca să scoatem în evidență preocupările constante ale Înaltului nostru ierarh pentru slujirea preoțească, adîncimea teologică a Arhipăstorului nostru de a concepe și prezenta pe preotul zilelor noastre.

Afirmăm, din capul locului, că lucrarea *Pe treptele slujirii creștine* este presărată cu multe și variate texte în care preotul și preoția sînt în atenția autorului. Ne vom folosi de aceste texte, urmărind atît pe viitorul preot încă din familie și din școlile teologice, cît și pe slujitorul Sfîntului Altar de la hirotonie și pînă la încoronarea activității sale de păstor și îndrumător duhovnicesc. Ne vom folosi, de asemenea, de îndrumările date de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit în cadrul consfătuirilor protopopești de la Centrul eparhial care ne ajută să interpretăm cît mai fidel modul de a gîndi preoția în zilele noastre.

---

1. Pr. prof. Grigorie Marcu face o exegeză competentă chiar copertei și titlului cărții, considerînd-o drept „lucrare de căpătîi pentru slujitorii Bisericii noastre, o carte drumar prin valoarea ei orientativă în aria plenară a vieții noastre bisericești de astăzi și a perspectivelor ei de viitor“. Prof. N. Chițescu consideră că această lucrare „îmbogățește și înfrumusețează literatura predicatorială a Bisericii noastre.“. A se vedea recenziile : Pr. prof. univ. dr. Grigorie Marcu, † *Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Pe treptele slujirii creștine,* în „Mitropolia Moldovei și Sucevei“, nr. 9-12/1980, p. 789 ; Prof. Nicolae Chițescu, în „B.O.R.“, nr. 1-2/1981, p. 248 ; Prof. dr. Marcu Bănescu, în „Mitropolia Banatului“, nr. 7-9/1981, p. 601-603.

2. *Ibidem.*

Trebuie remarcat mai întîi faptul că Înalt Prea Sfințitului Teoctist nu-i scapă nimic din cele ce ar contribui direct sau indirect la formarea preotului, la formarea unei înalte conștiințe de slujire a Bisericii strămoșești. În gîndirea I.P.S. Mitropolit Teoctist, viitorul elev și student teolog trebuie descoperit cu aleasă atenție de preotul paroh, urmărit și ajutat în a-și dezvolta aptitudinile și a-și cultiva vocația, încît intrarea în școala teologică să se facă ca o trecere ușoară, firească și logică, asemenea unei semințe bune căreia i se oferă condițiile dezvoltării și rodirii îmbelșugate. Dar ca acest fapt să se realizeze este absolut necesar ca însuși preotul, care recomandă candidați pentru școlile teologice, să o facă cu deplină responsabilitate și adîncă conștiință a misiunii preoțești. Familia candidatului, preotul paroh, protoiereul și dascălul de învățămînt teologic trebuie să conlucreze unitar la formarea, dezvoltarea și instruirea viitorului preot. Într-adevăr, candidatul nu trebuie să fie un naufragiat întîmplător între cei mulți, un refugiat al unor încercări neizbutite, ci un element format într-o oază duhovnicească aparte, care este familia creștină ortodoxă, cu frumusețile tradițiilor trainice ale unui popor sănătos, rod al evlaviei străbune. Iată, într-o limbă lin curgătoare, I.P.S. Mitropolit Teoctist mărturisind duios asupra micului univers al familiei în care s-a format, cu înrîuriri puternice pe toată viața : „Din fragedă copilărie port candela aprinsă, iubirea pentru aceste locuri și prețuirea pentru fiii lor harnici, închinători pînă la desăvîrșire în dreapta credință și adînc înrădăcinați în acest pămînt strămoșesc. Din vistieria virtuților părinților mei plugari am dobîndit credința cea adevărată, dragostea de țară, de muncă și m-am deprins încă din casa părintească să prețuiesc oamenii și darurile lor. Lumină vieții mi-au fost toate acestea și nu voi înceta să privesc și să admir cu ochii minții mîinile bătătorite de truda creșterii celor nouă copii rămași în viață. De aceea, cu buzele inimii le sărut pururea, dar mai ales în aceste clipe unice pentru mine, cu aceeași căldură filială ca și atunci cînd plecam sau veneam de pe drumul școlii sau al seminarului“. În tonalități plin de simțăminte alese, Înaltul nostru Ierarh, la ziua hirotoniei întru arhiereu, nu-și uită nici biserica satului, în care copil fiind și condus de mîna sfîntă a mamei, a fost atras de frumusețea cîntărilor de la strană, cucerit de misterul liturgic, impresionat de evlavia credincioșilor. Toate au rămas puternic întipărite în ființa celui ce, prin iconomia lui Dumnezeu, se plămădește tainic, spre chemări înalte întru slujirea Bisericii noastre. „Îmi plec genunchii gîndului cu smerenie la altarul bisericii din satul meu, de pe dealurile Botoșanilor, acolo unde frații și surorile mele după trup se roagă pentru sufletele părinților mei răposați și trudesc pe ogoare, din zori și pînă în noapte, pentru sporirea belșugului din economia țării noastre (I, p. 11). Determinant este pentru un viitor slujitor al altarului mediul sătesc de unde provine. Explicînd elevilor de la Seminarul teologic din Craiova, în anul 1977, sensul cuvîntului teolog, I.P.S. Mitropolit face următoarea reflecție : „Iată și conținutul termenului de teolog care, în extinderea sa, îmbrățișează și pe credincioșii Bisericii. Și ei sînt niște teologi ai Bisericii, prin rugăciunile lor, prin viața curată și prin păstrarea cu sfințenie a adevărurilor

de credință. Noi sîntem roadele acestei teologii ortodoxe române transmise nu numai de profesorii noștri, ci și de mamele noastre, de părinții noștri care, prin viața lor curată și cinstită, au reușit să întipărească în inimi dragostea de Biserică și slujirea ei, dragostea de Sfîntul Altar, de credința ortodoxă. Ei au păstrat vie flacăra aceasta a altarului, a credinței moștenite din moși strămoși" (II, 233-234). Găsim indicată aici geneza spirituală a candidatului la preoție. Iată pe cine trebuie să îndrume spre școlile teologice preoții și protoiereii ! De bună seamă că aceasta presupune, din partea tuturor factorilor de răspundere, cunoașterea nemijlocită a candidatului, a familiei și a mediului de formare spirituală, posibilitatea acestora de a intui gradul „de teologie din familia respectivă", în accepția de mai sus. I.P.S. Mitropolit Teoctist înțelege că nu se poate trunchia răspunderea pentru formarea unui viitor preot, ci concepe această amplă lucrare ca pe o lucrare în comun, ca pe o „împreună-lucrare" atît a preotului de enorie, a protoiereului locului, cît și a profesorilor de teologie și a arhiereului, cu responsabilități directe, cu atribuții specifice și bine definite pentru fiecare. Prin recomandarea dată de preotul respectiv și protoiereu, care nici pe departe nu poate fi doar o obligație de birou, se aduce un ajutor hotărîtor examinatorilor cărora, în cele cîteva zile de testare le-ar fi ușor să stabilească gradul de cunoștințe, dar greu, dacă nu chiar imposibil în foarte multe cazuri, de a stabili cîtuși de puțin o apreciere în ceea ce privește vocația, chemarea pentru viitorul slujitor al Altarului, atît de hotărîtoare pentru destinele Bisericii. „Pe poarta institutului, spune I.P.S. Mitropolit Teoctist, pătrund, cu răspunderea noastră pe cît posibil, cei cu vocație, iar pe băncile sale pot rămîne deci numai cei găsiți cu chemare preoțească" (I, 55). Odată intrat în această „cetate de trăire și practică bisericească", cum numește atît de frumos I.P.S. Mitropolit Teoctist seminarul, un rol determinant îl au dascălii școlii teologice. De aceea și zice: „Elevii și studenții sînt fii duhovnicești ai dascălilor, iar înfierea duhovnicească nu se desăvîrșește decît numai atunci cînd dascălul toarnă în sufletul învățăcelului suflet din sufletul său, convingeri din convingerile sale, dragoste din dragostea sa, ajutîndu-l în creștere cu hrana sa cea spirituală" (I, 105). În această accepție trebuie înțeles că și profesorul de teologie trebuie să se prezinte în fața învățăceilor săi cu o bogăție sufletească deosebită, să pătrundă în adîncul ființei celui ce se plămădește întru slujirea Sfîntului Altar, ca un părinte, ca un profund duhovnic, încărcat de frumoase cunoștințe, dar și bogat sufletește, conștient pururea că se află „ziditor în casa lui Dumnezeu".

Germenele de conștiință a tînărului intrat în această „cetate de trăire duhovnicească", chemarea la slujirea lui Dumnezeu trebuie să se dezvolte mereu, să sporească neîncetat, an de an, cu trecerea de la seminar la institutul teologic și trecerea de pe băncile școlii în „Sfînta Sfintelor" prin primirea Sfintei Taine a Preoției. Aceasta trebuie să fie aidoma celor ce se întîmplau cu Pruncul Iisus în cetatea Nazaretului, unde „Pruncul creștea și se întărea cu Duhul, umplîndu-Se de înțelepciune, și harul lui Dumnezeu era peste El" (Luca 2, 40). Seminarul teologic oferă condiții prielnice formării spirituale, ca și institutul teologic. „Viețuirea de obște a

studenților, va spune I.P.S. Mitropolit în calitate de rector al Institutului Teologic din București, la deschiderea anului universitar 1952—1953, participarea activă la slujbele religioase oficiate în paraclisul institutului și la orele de rugăciune comună, orele săptămînale de duhovnicie, mărturisirea și împărtășirea cu Sfîntul Trup și Sînge al lui Hristos în preajma marilor sărbători creștine și în timpul posturilor, toate acestea trebuie să contribuie în mod considerabil la înduhovnicirea treptată a studenților noștri și la temeinica lor pregătire pentru primirea sacerdoțiului" (I, 33-34). Pe de altă parte, școlile teologice pregătesc tineri pentru slujirea omului nou. În acest sens, va spune iarăși I.P.S. Mitropolit Teoctist, învățămîntul teologic „orientează și preoțimea pentru lumea în prefacere de astăzi, pentru lumea cea nouă de mîine, legînd trecutul de prezent și prezentul de zările luminoase ale viitorului, purtînd peste veacuri dumnezeiescul mesaj de mîntuire a omenirii prin Domnul nostru Iisus Hristos. Munca noastră de astăzi este închinată susținerii, înmulțirii și îmbunătățirii vieții potrivit spiritului Evangheliei Celui întrupat și înviat pentru noi, pentru ca lumea „viață să aibă și mai mult să aibă" (Ioan 10, 10) Tînărul teolog trebuie să-și modeleze permanent sufletul, prin acumularea cunoștințelor teologice și generale, prin trăirea în Duhul cel mai autentic al Ortodoxiei, prin participarea la Sfînta Liturghie. „Cartea și Potirul, Lumina și Harul, va zice Ierarhul nostru, prin simbolismul și conținutul lor sînt valorile de căpetenie ale slujirii noastre. Carte sfîntă și slujire sfîntă, Evanghelia și Liturghia, rugăciunea obștească și Euharistia nu se pot despărți una de cealaltă. Ele sînt aripi ale preotului, om al cărții și al rugăciunii, al cuvîntului și al faptei, al luminii și al harului. Nu se poate realiza preoția, așa cum o înfățișează Părinții Bisericii, fără a avea cartea deschisă permanent, la căpătîi, pe masa de lucru, la strană și la altarul la care slujește" (II, 175).

Misiunea preoțească, prin însăși rosturile sale înalte, totdeauna și oriunde implică din partea celui chemat să o săvîrșească calități deosebite, pregătire bogată și variată, comportare aleasă, dăruire și jertfelnicie. Dar toate acestea trebuie să le aibă într-un grad sporit slujitorul zilelor noastre, cînd lumea a căpătat dinamism și cunoaște radicale transformări și înnoiri". Teologia, spune Arhipăstorul nostru, nu este o îngrămădire de cunoștințe, ci este viață, trăire în duhul învățăturii Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Dar și viața presupune o permanentă înnoire, o neîncetată schimbare; pentru a răspunde tuturor acelor înnoiri ale vieții, fără să ne abatem de pe calea pe care ne călăuzesc dumnezeiești învățături ale credinței noastre, noi sîntem datori să venim mereu la izvorul luminii celei adevărate, să aflăm răspunsul fără greșeală și să ne îmbelșugăm sufletele cu lumină din lumină, spre a o împărtăși apoi și păstoriților noștri (I, 90).

Întîlnim în Epistolele Sfîntului Apostol Pavel două versete cu semnificații directe în slujirea preoțească. Unul indică slujirea obiectivă, mai presus de timp și spațiu și altul indică dinamismul slujirii înscrise în condițiile de timp și spațiu folosind metode și mijloace impuse de cerințele vremii, de care trebuie să țină seama slujitorul Sfîntului Altar. „Iisus Hristos — ieri și azi și în veci — este Același" (Evrei 13, 8) ne indică slujirea obiectivă, iar „tuturor

m-am făcut toate, ca în orice chip să mîntuiesc pe unii“ (I, Corinteni 9, 22) ne arată că slujirea trebuie să fie dinamică, activă, cu metode pastorale potrivite fiecărei situații. Mișcarea între polii propuși de Sfîntul Apostol Pavel în activitatea preoțească ține de posibilitățile fiecărui slujitor al Sfîntului Altar, care trebuie să știe cînd, unde, cît, pentru ce și în ce împrejurări va înclina să aplice unul sau altul din aceste principii. Avînd în vedere complexitatea slujirii în condițiile noi ale unei societăți în plină transformare, Sfîntul Sinod a creat condiții prielnice slujitorilor, prin organizarea cursurilor de îndrumare misionară la cele două institute teologice, conferințe preoțești pe protoierii, conferințe administrative, misionare sau consfătuiri pastorale ca cele organizate în cadrul eparhiei noastre, sub directa îndrumare a I.P.S. Mitropolit Teoctist, la Seminarul teologic de la Mănăstirea Neamț ș. a. La aceste serii de cursuri, la care I.P.S. Mitropolit a participat, în calitate de rector sau ca președinte, se adresa preoților participanți : „Avem datoria sfîntă, așadar, de a ști în orice moment să răspundem nu numai imperativelor permanente ale apostolatului evanghelic, ci și cerințelor misionare impuse de nevoile deosebite ale fiecărei obști creștine, iar întru împlinirea acestei sfinte și mari misiuni evanghelice, două sarcini principale apasă în toate timpurile pe umerii slujitorilor Altarului. Mai întîi ei trebuie să capete deprinderi să predice și să transmită — fără nici o schimbare, împuținare sau adăogire — tot tezaurul sfînt de învățături, practici și rînduieli primite de la Domnul nostru Iisus Hristos, prin Sfinții Apostoli, lămurite și precizate spre înțelegerea noastră de către Sfinții Părinți. Și alături de aceasta, ei trebuie să păstreze și să continue, fără nici o întrerupere, viața Bisericii, Trupul tainic al Domnului, îmbogățind mereu în sufletele lor credința, nădejdea și dragostea de Dumnezeu și de aproapele, stăruind să se realizeze, prin promovarea binelui și combaterea păcatului, ținta ultimă a întregii omeniri: o singură turmă și un singur Păstor... Iată că activitatea noastră nu poate fi mărginită numai la misiunea de sfințitori, de săvîrșitori ai Tainelor și ierurgiilor, ci trebuie să se extindă și asupra tuturor năzuințelor credincioșilor noștri. Preotul, după învățătura Sfinților noștri Părinți, trebuie să fie cu toată credința, convingerea și conduita sa, în actualitate, precum în actualitate este învățătura Domnului nostru Iisus Hristos“ (I, 48).

Cursurile de îndrumare pentru acest motiv în viziunea I.P.S. Sale se desfășoară sub întreitul semn „al vieții, al muncii și al păcii“ (I, 46). După cum în școlile teologice nu se mijlocesc numai cunoștințe teologice și generale, ci se are în vedere, permanent și trăirea duhovnicească, tot așa și aceste cursuri au în centrul lor Sfînta Liturghie : „Miezul programului zilnic al acestor cursuri îl formează săvîrșirea Sfintei Liturghii cu participarea tuturor cursanților, precedată de pregătirea sufletească cerută de pravilă. Timpul acesta, așa cum s-a mai spus și altădată, să însemneze pentru toți părinții cursanți un bun și binecuvîntat prilej de trăire duhovnicească și de reculegere sufletească. Îndeplinind din conștiință acest lucru ne vom împărtăși nu numai de darurile duhovnicești ale Sfintei și dumnezeiești Liturghii, dar ne vom spori și forțele sufle-

tești, ne vom înzestra cu puteri noi, în toate celelalte acțiuni de pastorație și de lucrare obștească“ (I, 41-42). Cu o perseverență deosebită urmărește I.P.S. Mitropolit efectele firești ale întrunirilor, consfătuirilor ce sînt organizate de Centrul eparhial la Seminarul teologic, ecoul care-l au asupra preoților cursanți și în ce măsură aceștia și-au impropiat cele audiate, în ce măsură s-au întors aceștia „mai îndreptați“ la parohii, precum și de faptul cît și cum le-au tradus ei în practică, din momentul sosirii în parohie. Nu înseamnă pentru Arhipăstorul nostru că aceste cursuri se fac pentru cursuri, conferințe pentru conferințe, cu mulțumirea împlinirii unor cerințe formale, ci permanent se îngrijește și urmărește gradul lor de eficiență, de îmbunătățire a activității pastoral-misionare în parohiile eparhiei, altfel toate ar fi o regretabilă pierdere de timp, agitație fără sens, o zădărnicie fără rost și doar o acoperire formală, cu exprimarea unei șubrede intenții de a se fi încercat a se face totuși ceva, indiferent de rezultat.

Trebuie subliniat că tot ce întreprinde I.P.S. Mitropolit Teoctist se caracterizează prin această perseverență, ca totul să se facă, pe cît posibil omenește, desăvîrșit și nu cu jumătăți de măsură, după dreptarul Sfîntului Apostol Pavel care zice : „Eu deci, așa alerg, nu ca la întîmplare“ (I Corinteni 9, 26). Și dacă alergarea la întîmplare nu-i de folos nicăieri, cu atît mai mult e nepotrivită preoției, care este, după clasica definiție a Sfîntului Grigorie Teologul, „arta artelor și știința științelor“. Fiecare artă se conduce după legile ei, fiecare știință presupune legi rînduite într-o anume ordine, armonie, perfecțiune și spre o țintă, o finalitate. Cu atît mai mult aici, în preoție.

Una din cele mai frumoase considerații ale I.P.S. Mitropolit Teoctist asupra misiunii preoțești este și aceea că preotul nu trebuie să se considere singur în lucrarea lui, ci încadrat, încorporat Trupului tainic al Bisericii lui Hristos, Marele Arhiereu, Marele Preot, la care trebuie, neîncetat, să privească orice preot. Pe de altă parte, preotul este legat de arhiereul care i-a transmis dumnezeiescul har, de comuniunea celor ce împreună aduc Sfînta Jertfă, de frații săi întru slujirea preoțească ; de asemenea preotul se află în mijlocul păstoriților săi și această comuniune nu-i lipsită de roade duhovnicești în rîndul păstoriților. Sfințitul slujitor îi binecuvîntează și îi sfințește. La rîndul lor ei ajută pe preot la purtarea crucii, așa precum Simon Criteanul odinioară a dus crucea Mîntuitorului Hristos, căzut sub povara crucii. Aceasta este una din mărturiile legăturii dintre preoție și Biserică, împreunălucrarea tuturor, o adevărată conlucrare, așa cum o întîlnim adesea în iconomia mîntuirii. Se știu prea bine frumusețile preoției, dar se cunosc și marile răspunderi ale preoției. Nimeni nu trebuie nici să neglijeze harul care lucrează prin el, dar nimeni nu trebuie să dispere oricare ar fi încercările. Un preot, oricum ar fi el ,trebuie considerat un rod mai împlinit, sau mai puțin împlinit al Bisericii. „Vrednicia noastră, va zice Sfîntul Apostol Pavel, vine de la Dumnezeu, Care ne-a făcut în stare să fim slujitori ai Noului Așezămînt, nu ai slovei, ci ai Duhului“ (II Corinteni 3, 5-6). Și fiindcă preotul este nu numai purtător de har, ci și purtător de trup și, prin urmare, cu inerente căderi, el trebuie să fie înconjurat, ajutat, în-

țeles, dojenit, îndrumat de cei în drept. Astfel înțelege și I.P.S. Mitropolit Teoctist : „Noi vom fi totdeauna alături de munca, frămîntările și trebuințele de care aveți nevoie. Noi nu sîntem departe, nici nu vă lăsăm să vă purtați singuri „jugul", cîteodată greu, al preoției. Împărțiți-l cu noi, pentru că și noi, ierarhii, împărțim cu preoțimea noastră „sarcina" Bisericii la care sîntem rînduiți : Să aveți încredințarea deplină că numai purtîndu-le întru virtutea blîndeții și a smereniei, „jugul" Domnului și „povara" Lui ne vor fi ușoare (Matei 11, 20, 30). Pe cît de adevărate sînt cele de mai sus, pe atît de frumos au fost și formulate" (II, 178).

Și dacă îi este dat arhiereului, ca cel ce este părinte, să guste și din amarul neîmplinirilor fiilor săi duhovnicești, tot lui îi este dat să se bucure din plin de realizările celor ce cu aleasă rîvnă slujesc casa lui Dumnezeu. Toți alcătuim o unitate, un întreg și fiecare luat în parte clădește această unitate, acest întreg. Ne încălzește sufletul nostru de ierarh, cînd luăm cunoștință că, prin prezența sa, preotul păstrează și întărește unitatea vieții creștine și, prin aceasta, și unitatea de credință și năzuință cu poporul nostru" (II, 104).

La consfătuirile cu P.P.C.C. protopopi și misionarii protopopești, I.P.S. Mitropolit, în mod constant, atrage atenția asupra ajutorului și atenției de care trebuie să se bucure preoții tineri, preoții începători. Contactul cu enoriașii, prima slujbă săvîrșită în parohie, prima predică rostită sînt evenimente hotărîtoare în viața oricărui preot. Prezența protoiereului, fie a misionarului protopopesc, sau a unui preot mai experimentat trebuie să fie în astfel de cazuri mai mult decît o prezență de protocol, sau o datorie de ordin administrativ. Tînărul frate preot, împreună-slujitor, trebuie să fie înconjurat de dragoste frățească, ajutat, îndrumat cu grijă și răbdare. Pe de altă parte și preotul tînăr trebuie să fie conștient de inerentele stîngăcii, ezitări și să se lase povățuit și îndrumat, receptiv la toate, ca astfel zi de zi să sporească în tot ce implică răspunderea preoțească. Păsirea cu semeție în parohie, cu siguranță în propriile puteri, înfruntarea enoriașilor, nerăbdarea, intenția de a deveni original cu orice preț, inovațiile cultice sînt greșeli mari care aduc tulburări în mijlocul enoriașilor. Sub acest aspect rolul protoiereului este mare; el nu trebuie să se mărginească doar la îndrumări de ordin administrativ, ci trebuie să se arate un mentor spiritual, un frate mai mare, binevoitor, dezinteresat, bine intenționat asupra celui ce trebuie să-i facă trecerea de pe băncile școlii teologice în „Sfînta Sfintelor."

Ajuns la parohie, tînărul preot trebuie să știe că e absolut necesar, pentru el și parohia pe care o conduce, să se afle permanent în legătură cu protoieria de care aparține. În afara faptului că prin protoierie i se transmit toate dispozițiile forurilor superioare, tot de la protoierie poate primi îndrumările de procedură în situații nemaiîntîlnite pentru el. Și pentru un preot începător astfel de situații sînt multe. Aflîndu-se în permanentă legătură cu protoieria, aceste greșeli, care i-ar putea zdruncina liniștea, derutîndu-l și descurajîndu-l, sînt ocolite și evitate sau mai ușor rezolvate.

Relațiile dintre preoți nu numai că sînt frumoase, dar sînt și necesare. E pustiitor de urît cînd apar neînțelegeri între preoți.

Asupra acestui lucru avertizează I.P.S. Mitropolit Teoctist: „Neînțelegerile dintre preoți sînt deopotrivă de păgubitoare și pentru slujitorii altarelor și pentru sporirea duhovnicească a obștei credincioșilor, dar și pentru întreaga noastră Biserică. Asemenea cazuri dovedesc că unii dintre preoții noștri n-au izbutit încă să se scuture de toată zgura unor scăderi personale și să-și înnoiască sufletul prin flacăra învățăturii și a iubirii evanghelice“ (I, 92). Hotărît lucru că între preoți pot să apară și disensiuni, păreri și vederi deosebite, dar acestea nu trebuie să conducă la dezbinări și vrăjmășii. Mai presus de toate trebuie ca în astfel de situații fiecare preot să gîndească la cele spuse de Sfîntul Apostol Pavel că „noi ai lui Dumnezeu împreună-lucrători sîntem“ (I Corinteni 3, 9).

Lucrarea preotului se săvîrșește în Biserica și prin Biserica lui Dumnezeu. Între Biserică și preoție este o legătură structurală, indisolubilă, tainică, de întrepătrundere permanentă, vie și dinamică. Biserica și preoția creștină sînt două realități a căror ființă și lucrare se întrepătrund permanent, condiționînd mîntuirea adusă lumii de Domnul nostru Iisus Hristos... De aceea, slujind mîntuirii oamenilor, preotul creștin se va ruga pentru plinirea Bisericii lui Hristos, adică pentru plinătatea sau desăvîrșirea ei și pentru unitatea ei, în duhul rugăciunii lui Iisus Hristos, care a zis: Părinte Sfinte, păzește-i în numele Tău pe cei pe care Mi i-ai dat, ca să fie una precum sîntem și Noi“ (Ioan 17, 11) (I, 120). Acestea sînt raporturile dintre preoție și Biserică, Trupul tainic al Mîntuitorului, Mireasa lui Hristos. Biserica fiind și lăcaș de rugăciune, leagăn al mîntuirii și locul Sfintei Jertfe, al Sfintei Liturghii, săvîrșită de preot, creează, în mod direct, obligații din cele mai mari preotului săvîrșitor al celor sfinte. De aceea, „Biserica fiind lăcașul lui Dumnezeu trebuie să fie împodobită spiritual, cînd înăuntrul ei, între zidurile și cupolele ei se vor afla cît mai mulți credincioși, oameni ai binelui și ai dreptății, cinstiți și vrednici, blînzi și milostivi, iubitori de pace și adevăr; material, cînd sfîntul lăcaș va străluci de frumusețe, în afară și înăuntru, cînd zugrăveala lui, de valoare istorică sau nouă, va inspira simțămintele de evlavie în sufletele tuturor celor ce pășesc pragul bisericii, cînd sfintele vase, odoarele bisericești, cărțile de slujbă, odăjdiile și toate cele trebuitoare săvîrșirii Sfintelor Taine se vor afla în bună stare și fără cusur... Spiritual sau material, podoaba casei Domnului trebuie să fie opera, grija, rîvna deplină a preotului slujitor“ (I, 121). Biserica locaș de cult exprimă evlavia, respectul și devotamentul preotului. Ea este cartea de vizită a fiecărui preot și am putea spune că înainte de a cunoaște pe preot, vizitîndu-i biserica la care slujește, i se poate face profilul spiritual ca slujitor a lui Dumnezeu. Preotul slujește în Biserică și pentru Biserică, pentru că preotul este format de Biserică și sfințit de Biserică. El nu poate lucra în afara Bisericii și, cu atît mai mult, împotriva Bisericii.

Întîlnim în fresca gîndirii I.P.S. Mitropolit Teoctist asupra misiunii preoțești mărturisirea că preotul român își trage seva din tulpina unei Biserici strămoșești, cu alese virtuți de trăire autentică a creștinismului primar, apostolic, și aparține unui popor curat, muncitor, viteaz și drept. Acest lucru trebuie să-l aibă în considerare orice preot din această binecuvîntată „gură de rai“. „Din tine-

rețe m-a mîngîiat conștiința că sînt fiul unei Biserici care și-a pus tezaurul ei mîntuitor de gîndire și viață în slujba lui Dumnezeu și a oamenilor, înțelegînd toate dreptele năzuințe ale umanității către progres, către libertate, către dreptate socială și pace și dăruind din izvorul curat al predaniilor sale apă vie și spor de vlagă tuturor strădaniilor ecumeniste, de apropiere și colaborare între toate Bisericile. Rod al dragostei Logosului întrupat, ea a tors de-a lungul veacurilor firul de aur al frăției și al prețuirii între felurite seminții, chemînd neîncetat la apropierea dintre oameni și popoare la făurirea unei lumi fără războaie" (I, 299).

Preotului Altarului strămoșesc i se oferă, apoi, din negura de vremi a zbuciumatei noastre istorii, figuri ilustre de trăitori ai duhului Ortodoxiei, de modești preoți și iscusiți vlădici, care să-i inspire activitatea și să le urmeze pilda vredniciilor. „Cobor cu gîndul la adîncimea veacurilor care s-au scurs de cînd există viață bisericească organizată pe pămîntul Moldovei și Bucovinei și înaintea minții îmi apar chipuri luminate de ierarhi care s-au aflat în jețuri arhipăstorești, la Suceava și la Iași, vestitori ai Evangheliei, păstrători ai dreptei credințe, cărturari luminați, ctitori de biserici, mănăstiri și așezăminte pentru luminarea poporului, harnici întocmitori de cărți, cronicari și poeți, oameni de artă și cultură, luptători pentru apărarea ființei și unității neamului nostru, ocrotitori ai mulțimilor oropsite și obidite. Mă voi inspira din viața și din lucrarea tuturor acestora, pentru ceea ce mi se cade să fac de astăzi înainte din locul pe care ei l-au cinstit și l-au împodobit de glorie nepieritoare". Acum, la împlinirea a peste șapte ani de frumoasă lucrare, ca Arhipăstor al Mitropoliei Moldovei și Sucevei, ca martori ai realizărilor durabile în această istorică mitropolie, putem afirma că într-adevăr Părintele nostru duhovnicesc și-a împlinit vrerea, gîndurile și simțămintele, exprimate încă de la întronizare în jețul marilor mitropoliți ai Moldovei.

I.P.S. Mitropolit Teoctist, dăruit cu graiul cronicilor moldave, știe să tălmăcească sensurile tainice și durabile ale bisericuțelor noastre de lemn, care venind de departe, din timpuri străvechi, au ajuns la noi, ca vestigii ale evlaviei străbune și ca expresii grăitoare ale geniului creator al poporului nostru. Ne-a fost greu să alegem citatul care să sintetizeze simțămintele Înaltului nostru Ierarh pentru astfel de giuvaere, fiindcă toate paginile închinate bisericuței de lemn din Tălpășeștii Gorjului, operă a Ieromonahului Daniil Tismăneanul, sînt pagini de rară frumusețe și adîncă interpretare a creației populare în construcția bisericească (II, 184-191) [3].

„La această bisericuță, spune I.P.S. Sa de biserica din Tălpășești, totul, de la chenarele pridvorului la arcuirea bolților și pînă la avîntata săgeată a turlei, a devenit expresie a sufletului în zbor. Este farmecul capodoperei arhitecturale, rod al talentului strămoși-

---

3. I.P.S. Mitropolit Teoctist — după pilda vrednicului de pomenire Patriarh Justinian, care a adus în incinta Casei de odihnă de la Techirghiol o biserică de lemn din Maramureș și la Olănești o altă bisericuță de lemn din Ardeal — a adus în parcul Episcopiei Aradului și în incinta Mitropoliei Olteniei, la Craiova, cîte o bisericuță de lemn, ca paraclise de închinare ale celor două centre eparhiale.

lor noștri. Ochiul descoperă în liniile fiecărui detaliu și al întregii lucrări ofranda gîndului înălțat întru smerenia simplității... În totul, în contemplarea unor asemenea monumente de artă bisericească, ne copleșește nu grandoarea proporțiilor cu care ne întîmpină marile catedrale, ci ambianța apropierii sfielnice de cele adînc sfințite. Aici credinciosul nu dispare ca ființă sub imensitatea spațiilor ci, dimpotrivă, toate îl înconjură la nivelul putinței de a crește spiritual, ajutat cu discretă îmbiere și dreaptă călăuzire. Nu-l acoperă nici corul, nici orga" (II, 190-191). Aici totul e simplu și intim, apropiat și cald, aici strămunii noștri și-au găsit aleanul și mîngîierea în zilele de restriște și deznădejde. Pentru preotul zilelor noastre a sluji într-o astfel de biserică înseamnă a se întîlni cu Dumnezeu în Sfînta Liturghie, dar și loc de întîlnire cu pașii strămoșilor, cu lespezile roase de îngenuncherile înaintașilor noștri și udate cu lacrimile fierbinți ale credinței nestrămutate.

Biserica de data aceasta este locul, altarul Sfintei Liturghii căreia se fac părtași și strămoșii noștri : „Sfînta Liturghie a fost și a rămas pentru noi o necontenită chemare la iubire, la înfrățire, la statornicie în dreapta credință, la săvîrșirea binelui, la virtute și la sfințenie, o chemare care vibrează puternic, aprinzînd dragostea și grija față de semeni, față de familie, față de neamul și de poporul nostru. Pîrghie a evlaviei și viețuirii creștine, Sfînta Liturghie a însemnat pentru strămoșii noștri nu numai prilej de sfințire și necontenită înnoire lăuntrică, ci și un mijloc — pe vremea lor atît de puține și de rare — de contopire a simțămintelor lor vii pentru ca în dulce grai, „ca un fagure de miere", să-și afirme dîrzenia întru păstrarea credinței, a datinelor și a legii strămoșești. Își împrospătau vlaga cugetelor și dîrzenia piepturilor în desele vremuri de restriște și de obidă, întreținînd astfel nestinsă făclia dragostei de glia străbună și nutrind cu neclintire ivirea zorilor învierii și pentru neamul nostru românesc" (I, 252).

De asemenea, Înaltul nostru Arhipăstor nu uită nici pe preotul de altădată, care de-a lungul veacurilor a știut să se facă folositor obștei creștine în care a trăit și a activat. În ochii minții, aceste figuri de înaintași întru slujirea Sfîntului Altar trebuie să ne rămînă pilde vii. „Din negura vremurilor imaginea preotului luminător al satului, jertfelnic pentru obște, chipul călugărului tipograf, cărturar, sîrguincios deopotrivă în propovăduirea credinței strămoșești și în apărarea gliei străbune, ne apar mereu în minte, în dragostea și în respectul nostru. Biserica Ortodoxă Română are deci rădăcinile ei adînc ancorate în această istorie bogată, de unde sorbim cu toții, ca dintr-un izvor nesecat, elan și încredere. Să fim următorii acestor frumuseți și să agonisim iscusința de a le promova prin activitatea noastră" (II, 196).

Nimic din ceea ce are legătură cu viața noastră bisericească nu trebuie să-i fie străin preotului. Dimpotrivă, el trebuie să le cunoască bine, să le cerceteze istoria și să le facă acte vii, permanențe ale trăirii și manifestării noastre în duh de credință, în comuniune și iubire. Iată, spre exemplu, cît de frumos și de adînc subliniază I.P.S. Mitropolit Teoctist rostul hramurilor bisericilor noastre în afirmarea acestei legături și unități de credință. „Hramul unei biserici nu este numai o zi închinată credinței și rînduielilor ei stră-

vechi, ci constituie și un prilej atît de binevenit pentru trecutele vremi, mai cu seamă de întîlnire cu toți cei din jur, de bucurii obștești, de împărtășire a acestora și nu numai a bucuriilor, ci și a îngrijorărilor. Sărbătoarea bisericii, a hramului ei, era — după cum este și astăzi — sărbătoarea tuturor credincioșilor parohiei, de a căror bucurie se împărtășeau și cei din împrejurimi și chiar cei de altă credință. Zi de rugăciune, de ospitalitate, de deschidere și de binecuvîntare a caselor și a familiei de către bunici, părinți și nași; zi de întîlnire, de comuniune, de frăție și de veselie românească, păstrîndu-și astfel și înfiripîndu-se, în același timp, pe firul tradiției, datini și obiceiuri din cele mai valoroase pentru vechimea și cultura poporului nostru“ (II, 186). Hramul bisericilor noastre este oază duhovnicească în care tradițiile noastre bisericești sînt îngemănate și indestructibil legate de datinile poporului, datini străvechi, fără putință de a le despărți sau înțelege separat.

În anul 1976, cu ocazia hramului Seminarului teologic din Craiova, 25 ianuarie, praznicul Sfîntului Grigorie Teologul, I.P.S. Mitropolit Teoctist se adresa elevilor și implicit preoților cu aceste cuvinte : „Iubiți Biserica și preoția, nu ca mijloace de existență, ci ca slujire, convinși că lor le aparțineți și ele vă aparțin. În acest fel, veți ajunge să descoperiți și să trăiți frumusețile pe care le-a trăit atît de intens Sfîntul Grigorie Teologul“ (II, 133). Se știe că nimic frumos și trainic nu se poate realiza în viață fără dăruire, fără jertfelnicie, fără sinceritate și dragoste. Dar cu deosebire în preoție, care — cum a spus și Sfîntul Ioan Gură de Aur atît de frumos — este darul iubirii de Hristos. Pe măsura dăruirii și a iubirii de Hristos și Biserica Sa te poți considera ziditor în casa lui Dumnezeu.

Preotul de aleasă vocație trebuie să mărturisească oricînd și în orice împrejurări : „De m-aș naște a doua oară tot preot aș fi“.

Nu avem pretenția să considerăm că prin cele prezentate aici am epuizat întreg materialul ce îl oferă preotului lucrarea I. P. S. Sale, ci doar o invitație la o plăcută și instructivă lectură a unui material bogat și variat, prezentat într-un stil atrăgător, cursiv, într-o înmiresmată limbă, din care să rezulte adîncă meditație, convorbire tainică a preotului cu el însuși, în fața chemării sale și, de aici, urmările firești în dinamizarea activității sale în parohie.

Sintetizînd cele de mai sus, spunem cu toată convingerea că I.P.S. Mitropolit Teoctist înțelege preotul și preoția zilelor noastre în duhul Sfintelor Scripturi și al Sfinților Părinți ai Bisericii, neîntrecuți în trăirea preoțească, nedepășiți în paginile închinate preotului și slujirii sale. I.P.S. Sa nu vede pe preot în afara Bisericii, dimpotrivă, preotul lucrează în Biserică și pentru Biserică, avînd preoție din preoția Marelui Arhiereu, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos.

Preotul Altarului strămoșesc poate și trebuie să se inspire, în activitatea sa, din pilda vrednicilor noștri înaintași. Istoria poporului și istoria Bisericii Ortodoxe Române este plină de ilustre figuri, care au lucrat întru zidirea sufletească a fiilor poporului nostru.

Preotul zilelor noastre este văzut ca preot și om al zilelor noi, activ, dinamic, sensibil la tot ce se întîmplă în jurul său. Pentru

timpuri noi, în permanentă transformare, preotul va folosi metode pastorale adecvate.

Preotul este om al cărții, dar și al trăirii misterului liturgic și al Sfintelor Taine.

Biserica, ca locaș de închinare, este locul activității preotului; grija pentru locașul de cult este grija de căpetenie a preotului.

Candidatul la hirotonie este rod al vocației sale, al climatului de trăire duhovnicească din sînul familiei, dar și fiul spiritual al preotului, al duhovnicului, al dascălilor de școală teologică și, bineînțeles, al chiriarhului.

Preotul nu este singur în misiunea sa. El lucrează în comuniune cu Marele Arhiereu, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, și este înconjurat de dragostea părintească a episcopului său ; slujește în comuniune cu frații săi preoți și în iubirea enoriașilor săi.

Preotul predică împlinirea poruncilor Bisericii și a legilor țării ; el însuși trebuie să fie împlinitor, ascultător, om al muncii și disciplinei.

Fiecare dintre noi să ne considerăm chemați și trimiși să slujim cu vrednicia strămoșilor la Altarul dreptei credințe, după îndemnul și pilda viu grăitoare a Înaltului nostru Ierarh, I.P.S. Părinte Mitropolit Teoctist, care, prin harul lui Dumnezeu și prin rîvnă sporită, pornind de pe plaiurile dulcii Moldove, ca odraslă a Botoșanilor, prin chemare sfîntă și tainică, s-a dedicat chipului îngeresc și prin iscusința minții s-a îndeletnicit cu permanenta aprofundare a studiilor teologice și filosofice. Pentru vrednicii recunoscute a fost chemat să fie, alături de regretatul patriarh Justinian, colaborator în munca de tămăduire a rănilor războiului, urcînd pe treapta de slujire ca arhiereu, de tînăr, împlinind totodată și alte rosturi de mare răspundere ca : Rector al Institutului teologic din București, apoi Episcop al Aradului, Mitropolit al Olteniei și, în prezent, iarăși la vatra străbunilor, în locul obîrșiei, ca Mitropolit al Moldovei și Sucevei, deputat în Marea Adunare Națională, membru sau președinte al diferitelor delegații sau asociații ecumeniste internaționale și altele. Iată, pe scurt, „o viață de om așa cum a fost“, după expresia lui Nicolae Iorga, și cum este, o viață de om dăruită lui Dumnezeu și oamenilor, în toată desfășurarea ei.

Ceea ce nu s-a reușit din neputința de a reda întru totul frumusețile inepuizabile ale celor două volume, invităm cititorul să facă „iscusită zăbavă“, să cerceteze acest florilegiu, cu asigurarea că va afla rod bogat întru slujirea preoțească.

Prot. M. MOCANU

CINE CITEȘTE ȘI CINE INTERPRETEAZĂ SFÎNTA SCRIPTURĂ ÎN BISERICA ORTODOXĂ

Cartea de căpetenie a creștinismului este *Biblia* sau *Sfînta Scriptură*. Se numește „sfîntă“ pentru că ea nu este o operă omenească, ci este o carte insuflată de Dumnezeu Însuși (II Timotei 3, 16-17). Ea cuprinde adevărul dumnezeiesc mîntuitor, descoperit oamenilor mai întîi prin profeții, patriarhii și drepții Vechiului Testament, bărbați înțelepți aleși de Dumnezeu (Psalmul 105, 23; I Regi 10, 24; Ieremia 1, 5), care au pus în grai omenesc (unii și în scris), ceea ce El a voit să descopere oamenilor (Ieșire 34, 27; Ieremia 30, 2; I Corinteni 14, 37; II Petru 1, 19-21), în scopul mîntuirii lor (Isaia 49, 6), apoi la „plinirea vremii“ (Galateni 4, 4), în chip desăvîrșit, atît cît ne-a fost necesar pentru mîntuire, prin Însuși Fiul Său, Mîntuitorul Iisus Hristos, a Cărui descoperire și activitate a fost pusă în parte în scris (Ioan 21, 25), de ucenicii Săi, Sfinții Apostoli. Spunem că Sfînta Scriptură este cartea de căpetenie a creștinismului, pentru că în ea găsim descrisă întreaga istorie a mîntuirii neamului omenesc și a întemeierii împărăției spirituale a lui Dumnezeu.

Descoperirea adevărului dumnezeiesc cu privire la mîntuirea lumii nu s-a făcut printr-un singur om, ca unic organ revelator al lui Dumnezeu, ci printr-un număr mare de bărbați aleși, din care o bună parte au așternut în scris descoperirea dumnezeiască. De aceea, Sfînta Scriptură nu cuprinde o singură carte, scrisă de un singur om și într-un anumit timp și loc, ci ea conține un număr mare de cărți (66 de cărți canonice și 14 cărți necanonice), scrise de mai mulți autori, într-o perioadă de timp îndelungată (aproape 1600 de ani) și în condiții religioase, morale, sociale, istorice și politice diferite.

Cărțile cuprinse în această colecție poartă numele de „Scripturi“, denumire folosită chiar de Mîntuitorul: „Au n-ați citit niciodată în Scripturi?“ (Matei 21, 42), sau „Cercetați Scripturile, că socotiți că în ele aveți viață veșnică“ (Ioan 5, 39). Această denumire o întîlnim uneori însoțită de atributul „sfîntă“ Astfel, Sfîntul Apostol Pavel în epistolele către Romani (1, 2) și II Timotei (3, 15) folosește denumirea de „Sfintele Scripturi“.

Ținînd seamă de timpul în care au fost scrise cărțile acestei colecții și mai ales de conținutul lor, Sfînta Scriptură se împarte în: *Vechiul Testament — Vechiul Legămînt* sau *Legea Veche* — și *Noul Testament — Noul Legămînt* ori *Legea Nouă* —. Denumirile de Vechiul Testament le întîlnim folosite pentru prima dată tot de Sfîntul Apostol Pavel. Astfel, în II Corinteni (3, 14) folosește denumirea de Vechiul Testament, iar în Epistola către Evrei (9, 15; 12, 24) pe cea de Noul Testament. Cînd Mîntuitorul folosește denumirea de „Scriptură“, El se referă, desigur, la Vechiul Testament, pe care îl numește „Lege și Profeți“ (Matei 7, 12; 22, 40).

Vechiul Testament este „umbră“ a Noului Testament pentru

că descoperirea dumnezeiască cuprinsă în el s-a făcut în chip mijlocit, prin profeții, patriarhii și dreptii Legii Vechi, avînd menirea de a pregăti omenirea, prin înalte adevăruri religioase-morale, pentru primirea lui Mesia, Cel făgăduit după căderea în păcat a strămoșilor neamului omenesc (Facere 3, 15). De aceea, Sfîntul Pavel îl numește : „călăuza (pedagog) spre Hristos“ (Galateni 3, 24).

Superioritatea Noului Testament constă în aceea că descoperirea cuprinsă în el s-a făcut în chip nemijlocit, direct de Mîntuitorul Hristos, după cum arată și Apostolul neamurilor: „După ce Dumnezeu odinioară, în multe rînduri și în multe chipuri, a vorbit părinților noștri prin prooroci, în zilele acestea mai de pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul, pe Care L-a pus moștenitor a toate“ (Evrei 1, 1-2). În Mîntuitorul Hristos, „Legea și Proorocii“ au fost împlinite (Matei 4, 17), adică desăvîrșite, prin descoperirea celor mai înalte adevăruri mîntuitoare pe care sîntem chemați (Galateni 1, 6; I Corinteni 1, 9) să le urmăm, adevăruri cuprinse în Evanghelia lui Hristos, care este „puterea lui Dumnezeu spre mîntuirea a tot celui ce crede în El“ (Romani 1, 16). Dar aceste adevăruri cuprinse în Sfînta Scriptură trebuiesc mai întîi însușite, iar însușirea lor presupune cunoaștere. Nimeni nu primește ceva pînă cînd nu are cunoștință ce este acel ceva. De aceea, se pune întrebarea: Cine înlesnește redincioșilor cunoașterea adevărurilor cuprinse în Sfînta Scriptură și care sînt condițiile cunoașterii corecte a acestor adevăruri ?

Cuprinzînd Cuvîntul lui Dumnezeu, se înțelege că Sfînta Scriptură este o carte care se adresează tuturor credincioșilor în scopul dobîndirii „vieții veșnice“ (Ioan 5, 39). De aceea, nimeni nu a fost și nu este oprit să o citească, fiecare putînd face din paginile ei o adevărată hrană spirituală zilnică. De altfel, Biblia este cea mai citită carte din toată literatura lumii. Cu toate acestea, ea nu este o scriere pe înțelesul tuturor (II Petru 3, 16). Tocmai de aceea, ca nici o altă scriere, Sfînta Scriptură, nefiind înțeleasă în mod corect, a dat naștere la dispute aprinse, care uneori s-au soldat cu grave greșeli de doctrină. Și atunci, pentru a se evita astfel de greșeli, este nevoie de cineva care să explice credincioșilor aceste adevăruri. Cine poate face aceasta, aflăm chiar din cuprinsul Sfintei Scripturi.

Necesitatea apărării Cuvîntului lui Dumnezeu o găsim încă în Vechiul Testament, odată cu apariția profeților mincinoși, care răstălmăceau adevărul dumnezeiesc, minimalizau gravitatea faptelor petrecute în Israel și propoveduiau învățături ori preziceau lucruri ce erau contra voinței și dreptății divine. Împotriva acestora s-au ridicat profeții adevărați, care aveau în primul rînd menirea de a învăța poporul adevărul dumnezeiesc și de a fi interpreții voii lui Dumnezeu către oameni. Profeții adevărați au fost cei mai de seamă învățători ai lui Israel, care nu au căutat să înșele pe ascultători cu prezicerea unor lucruri plăcute care să ascundă realitatea, ci prin învățături, sfaturi pătrunzătoare și chiar amenințări, au căutat să-l trezească și să-l determine la pocăință, insistînd asupra păstrării credinței într-un singur Dumnezeu și a transformării omului.

Dar interpretarea propriu-zisă a Sfintei Scripturi a Vechiului Testament a început după exilul babilonic. În timpul robiei babilonice, iudeii au uitat ebraica biblică, pe care doar cei mai învățați

o știau, locul acesteia fiind luat de limba aramaică. Marea majoritate a iudeilor întorși din robie nemaiînțelegînd limba cărților Vechiului Testament, s-a simțit nevoia traducerii acestor cărți în noua limbă pe care o vorbeau. În acest scop, s-a apelat la cărturarii iudei, care au făcut traduceri în limba aramaică. Aceste traduceri erau însoțite de mici explicații, care au constituit primele comentarii făcute asupra cărților Vechiului Testament, înainte de Mîntuitorul Hristos. Ele cuprindeau însă și elemente străine de Revelația divină, introduse de cei ce făceau explicațiile, ceea ce făcea ca, uneori, adevărurile să nu fie corect interpretate, îngreuind înțelegerea lor.

Bazele adevăratei interpretări biblice au fost puse însă de Mîntuitorul Hristos, adevăratul interpret al Vechiului Testament, Interpret care „n-a venit să strice legea, ci să o plinească“ (Matei 5, 17), adică să o desăvîrșească, Interpret în care s-au împlinit toate cele scrise despre El „în legea lui Moise, în prooroci și în psalmi“ (Luca 24, 44).

Primul text din Vechiul Testament interpretat de Mîntuitorul a fost luat din cartea profetului Isaia (61, 1): „Duhul Domnului este peste Mine, pentru care M-a uns să binevestesc săracilor, M-a trimis să vindec pe cei zdrobiți cu inima; să slobozesc pe cei apăsați și să vestesc anul plăcut Domnului“ (Luca 4, 18-19), profeție care, după cum afirmă Însuși Domnul Iisus Hristos, s-a împlinit tocmai în Persoana Sa (Luca 4, 21-23). In tot timpul activității Sale de Învățător, El a folosit de nenumărate ori citate din Vechiul Testament. Să ne amintim de întreita Sa ispitire, de marea cuvîntare eshatologică etc. În timpul acestei activități învățătorești, Mîntuitorul constată că nici cei care se aflau în fruntea poporului nu cunosc sau nu interpretează în mod corect Vechiul Testament, motiv pentru care îi ceartă: „Vă rătăciți, neștiind Scripturile, nici puterea lui Dumnezeu..., *au n-ați citit ce vi s-a spus vouă de Dumnezeu zicînd:* Eu sînt Dumnezeul lui Avraam și Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul lui Iacov? Nu este Dumnezeul morților ci al viilor“ (Matei 22, 29, 31-33), iar în altă împrejurare, referindu-se la denaturările Scripturii pe care aceștia le făceau, le spune; „Vai, vouă învățătorilor de lege! că ați luat cheia cunoștinței; voi înșivă n-ați intrat, iar pe cei ce voiau să intre i-ați împiedicat“ (Luca 11, 52; Matei 23, 13). Altui învățător de lege îi explică care este cea mai mare poruncă din Lege (Matei 22, 35-40), iar fariseilor, care ocupau locul întîi în ierarhia socială și care cereau respectarea cu strictețe a Legii și a tradițiilor mozaice, îndeplinirea regulilor privitoare la puritatea ceremonialului și a tuturor datoriilor religioase, le arată cît de neștiutori sînt atunci cînd interpretează Vechiul Testament: „Ce vi se pare de Hristos? Al cui Fiu este? Zis-au Lui: Al lui David. Zis-a lor: Cum, deci David în duh, Îl numește pe El Domn? — zicînd: Zis-a Domnul Domnului Meu: Șezi de-a dreapta Mea, pînă ce voi pune pe vrăjmașii Tăi așternut picioarelor Tale“. Deci, dacă David Îl numește pe El Domn, cum este fiu al lui? *Și nimeni nu putea să-I răspundă cuvînt*“ (Matei 22, 41-46). Sau ce interpretare extraordinară face Mîntuitorul la întrebarea învățătorului de lege: „Și cine este aproapele meu?“ (Luca 10, 29), prin acea pildă, neegalată în frumusețe, despre samarineanul milostiv (Luca 10, 25-37)!

Din cele cîteva exemple, evident mai sînt și altele, desprindem

aspecte legate de istoria interpretării Sfintei Scripturi: întîi, că nici cei mai de seamă reprezentanți ai poporului din vremea Sa, saducheii, cărturari, farisei, învățători de Lege nu cunoșteau (Marcu 12, 24) și nu interpretau corect adevărurile dumnezeiești cuprinse în ea, împiedicînd pe ascultători, prin interpretările lor eronate, să pătrundă tainele lui Dumnezeu (Matei 23, 13); în al doilea rînd, desprindem că adevăratul interpret și cunoscător desăvîrșit al Vechiului Testament (Matei 22, 23) este Mîntuitorul Hristos, pe Care nimeni nu L-a „putut prinde în cuvînt" (Luca 20, 26), pentru că „vorbește și învață drept și nu caută la fața omului, ci cu adevărat învață calea lui Dumnezeu" (Luca 20, 21).

De aici desprindem concluzia că Sfînta Scriptură nu poate fi interpretată de oricine, acest lucru fiind încredințat numai acelor persoane care au fost inițiate în tainele ei în chip special. De aceea, nici Mîntuitorul n-a încredințat misiunea învățăturii oricui.

Iată cîteva dovezi, scoase chiar din Sf. Scriptură, dovezi din care rezultă că adevărurile nu pot fi înțelese ușor de oricine și, prin urmare, nici interpretate.

Cunoscînd dificultățile de interpretare a Sfintei Scripturi, Domnul Iisus Hristos Și-a ales un grup restrîns de ucenici, pe care i-a inițiat în vederea trimiterii în lume pentru a propovedui învățătura Sa (Marcu 3, 14). Timp de trei ani și jumătate Mîntuitorul îi învață și le interpretează cuvintele Sale, deoarece constată că nu înțeleg întodeauna învățăturile Sale; „Iar cînd a fost singur, cei ce erau pe lîngă El, împreună cu cei doisprezece, L-au întrebat despre pildă. Și le-a zis: Nu pricepeți pilda aceasta ? Dar cum veți înțelege toate pildele... *și ucenicilor Săi le lămurea toate, deosebi*" (Marcu 4, 10, 13, 34), prin aceste ultime cuvinte înțelegîndu-se că le făcea o explicație amănunțită și lor aparte. Deseori Ucenicii, fără reținere, cer lămuriri atunci cînd nu înțeleg ceva: „Lămurește-ne nouă pilda cu neghina din țarină" (Matei 13, 36). La fel procedează Sf. Petru în altă împrejurare: „Lămurește-ne nouă pilda aceasta" (Matei 15, 15). Alteori Mîntuitorul îi întreabă direct : „Ați înțeles toate acestea ?" (Matei 13, 51), sau mustrîndu-i pentru credința puțină : „Tot nu înțelegeți ?" (Matei 16, 8-12). În discuția despre Împărăția lui Dumnezeu cu fariseul Nicodim, „*fruntaș al iudeilor*" (Ioan 3, 1), Mîntuitorul i se adresează cu cuvintele : „*Tu ești învățătorul lui Israil și nu cunoști acestea ?*" (Ioan 3, 10).

Dacă ucenicii apropiați ai lui Hristos, care erau tot timpul în preajma Sa, ascultînd cuvintele Lui, nu-L înțelegeau întotdeauna, cu atît mai puțin Îl înțelegea poporul care credea în El: „Deci zicea Iisus către iudeii care crezuseră în El : ...„*De ce nu înțelegi vorbirea Mea*" ? (Ioan 8, 31, 43). Celor doi ucenici care mergeau spre Emaus le explică amănunțit toate cele scrise în Scripturi despre Sine, imputîndu-le pentru nepriceperea lor: „O, nepricepuților și zăbavnici cu inima ca să credeți toate cîte au spus proorocii! Nu trebuia oare, ca Hristos să pătimească acestea și să intre în slava Sa ? Și începînd de la Moise și de la toți proorocii, *le-a tîlcuit lor*, din toate Scripturile cele despre El" (Luca 24, 25-26). După această explicare amănunțită, care a făcut să „ardă inima în ei" (Luca 24, 32) și după împărtășirea lor „li s-au deschis ochii și L-au cunoscut" (Luca 24, 31). La fel, prin arătările Sale după Înviere, El îi convinge pe Apostoli

că tot ceea ce i-a învățat din Vechiul Testament s-a împlinit în persoana Sa : „Acestea sînt cuvintele pe care le-am grăit către voi, fiind încă împreună cu voi, că trebuie să se împlinească toate cele scrise despre Mine, în Legea lui Moise, în prooroci și în psalmi. *Atunci le-a deschis mintea ca să înțeleagă Scripturile*“ (Luca 24, 44). După o perioadă de aproape trei ani și jumătate de instruire în tainele Scripturii, Apostolilor li se încredințează misiunea propovedurii ei : „Mergeți în toată lumea și propoveduiți Evanghelia la toată făptura“ (Marcu 16, 15), le poruncește Mîntuitorul. „*Iar ei* pornind, au propoveduit pretutindeni și Domnul lucra cu ei și întărea cuvîntul, prin semnele care urmau“ (Marcu 16, 20).

Chiar și Sfîntul Apostol Pavel, cel chemat în mod excepțional la apostolat, direct de Mîntuitorul (Fapte 9, 1-20), deși avea pregătire teologică deosebită, învățînd în chip amănunțit legea și profeții cu cel mai vestit rabin al timpului, Gamaliel (Fapte 22, 3), totuși a fost instruit în mod special, prin descoperire de sus (Galateni 1, 12), și abia după aceea își începe lucrul său de „vas ales“ (Galateni 1, 15-18).

Prin urmare, misiunea de a interpreta (învăța) Sfînta Scriptură a fost încredințată numai anumitor persoane, alese de Mîntuitorul în acest scop. Sfîntul Luca precizează că Iisus Hristos a chemat la Sine pe ucenicii Săi *și a ales din ei doisprezece, pe care i-a numit Apostoli* (Luca 6, 13). De reținut precizarea Sfîntului Luca, că din mulții ucenici pe care-i avea Domnul *a ales* un grup restrîns, pe care permanent l-a avut lîngă El, și pe aceștia, așa cum precizează și Sfîntul Marcu, „*a rînduit să-i trimită să propoveduiască*“ (Marcu 3, 14). Deci, scopul alegerii lor a fost de a-i pregăti în vederea propoveduirii Evangheliei. Acest lucru este confirmat, mai ales, la alegerea celor șapte diaconi cînd Apostolii arată că aceasta este menirea lor : „Nu este drept ca noi, părăsind *cuvîntul lui Dumnezeu, să slujim la mese*“. „Drept aceea, fraților, căutați șapte bărbați dintre voi, cu nume bun, plini de Duh Sfînt și de înțelepciune, pe care noi să-i rînduim la această slujbă. Iar noi vom stărui în rugăciune și în slujirea cuvîntului“ (Fapte 6, 2-4).

Sfîntul Pavel arată, la rîndul său, că scopul pentru care Dumnezeu *l-a ales* (Galateni 1, 15) și i-a descoperit pe Fiul Său, a fost „pentru aceasta am fost pus propoveduitor și Apostol și învățător“ (II Timotei 1, 11). El are conștiința că datoria sa principală este de a învăța și că va răspunde în fața Lui Dumnezeu, dacă nu-și va îndeplini această misiune „Vai mie dacă nu voi binevesti!“ (I Corinteni 9, 16). Care-i conținutul învățăturii sale? Bogăția lui Hristos, cea nepătrunsă și iconomia tainei celei din veci ascunse în Dumnezeu, Ziditorul a toate prin Iisus Hristos“ (Efeseni 3, 8-9).

Numai prin această inițiere, în „tainele cele din veci ascunse“, Apostolii Petru, Iacov și Ioan au putut deveni „stîlpii Bisericii din Ierusalim (Galateni 2, 9), numai așa ceilalți Apostoli au putut răspîndi Cuvîntul lui Dumnezeu pînă la marginile lumii (Romani 10, 18) și numai așa Sfîntul Pavel a putut constata că unii creștini „*nu calcă drept, după adevărul Evangheliei*“ (Galateni 2, 14).

Cunoașterea și interpretarea cărților sfinte a fost un lucru dificil chiar și pentru cei mai iscusiți cunoscători ai lor. Un exemplu

grăitor în această privință ni-l oferă Faptele Apostolilor în persoana lui Apollo Alexandrinul, „bărbat iscusit la cuvînt, puternic fiind în Scripturi. Acesta era în calea Domnului și grăia și învăța drept cele despre Iisus“ (18, 24-25). Dar Sfîntul Luca ne arată că Apollo nu cunoștea Botezul lui Hristos, ci doar botezul lui Ioan (18, 25). Dar ce însemna învățătura lui fără Botezul creștin, care este absolut necesar pentru mîntuire, cum arată Sfîntul Petru la Cincizecime: „Pocăiți-vă și să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor voastre și veți primi darul Duhului Sfînt“ (Fapte 2, 38). Auzindu-l vorbind, Acvila și Priscila l-au luat cu ei pe Apollo și *„i-au arătat mai cu de-amănuntul calea lui Dumnezeu“* (Fapte 18, 26). Altă dovadă că Sfînta Scriptură nu poate fi înțeleasă de oricine, și mai ales de cei neinițiați în tainele ei, o constituie mărturisirea famenului etiopian, dregător al reginei Etiopiei, Candachia, făcută diaconului Filip: „Cum aș putea să înțeleg dacă nu mă va călăuzi cineva: Rogu-te, despre cine zice proorocul acesta?“ (Fapte 8, 31, 34).

Dar, nu numai Vechiul Testament este dificil de interpretat, ci și Noul Testament după cum ne atenționează Sfîntul Apostol Petru, referindu-se la scrierile Sfîntului Pavel, în care „sînt unele lucruri cu anevoie de înțeles, pe care *cei neștiutori și neîntăriți le răstălmăcesc, ca și pe celelalte Scripturi*, spre a lor pierzare“ (II Petru 3, 15, 16). De aceea, *„nici o proorocie a Scripturii nu se tîlcuiește după socotința fiecăruia“* (II Petru 1, 20). „Deci voi, iubiților cunoscînd acestea de mai înainte, păziți-vă, ca nu cumva, lăsîndu-vă tîrîți de rătăcirea celor fără de lege, să cădeți din întărirea voastră“ (II Petru 3, 17).

Sfinții Apostoli n-au primit porunca numai de a predica Evanghelia ci și de a veghea ca ea să nu fie răstălmăcită: „Mergînd învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, *învățîndu-le să păzească toate cîte v-am poruncit vouă...*“ (Matei 28, 19-20). De aceea, ei și-au ales ucenici pe care, la fel cum a procedat Mîntuitorul cu dînșii, i-au inițiat timp îndelungat și apoi le-au încredințat misiunea păstrării învățăturii lui Hristos și a propoveduirii ei. Acesta este și motivul pentru care, chiar de la început, în Biserică s-a cerut disciplină și ascultare, nimeni neputînd „să-și ia singur cinstea“ (Evrei 5, 4) învățării și a altor slujiri, ci doar acei cărora li s-a dat, pentru că numai „pe unii i-a pus Dumnezeu în biserică apostoli, numai pe unii prooroci, numai pe unii învățători...“ (I Corinteni 12, 28-29). Acestor păstrători ai Cuvîntului lui Dumnezeu, Sfinții Apostoli le atrag mereu atenția și le dau sfaturi privind îndatorirea lor de a învăța și de a păstra ceea ce au primit de la Hristos prin ei. Astfel, preoților din Efes Sfîntul Pavel le spune: „Luați aminte și de toată turma întru care Duhul Sfînt v-a pus pe voi episcopi, ca să păstoriți Biserica lui Dumnezeu..., căci eu știu că după plecarea mea..., dintre *voi înșivă se vor ridica bărbați*, grăind învățături răstălmăcite“ (Fapte 20, 28-30).

Lui Timotei, pus de el episcop în Efes, îi scrie categoric: *„Ține dreptarul cuvintelor sănătoase*, pe care le-ai auzit de la mine... și cele ce ai auzit de la mine, cu mulți martori de față, acestea le încredințează la oameni credincioși, *care vor fi destoinici să învețe*

și pe alții“ (II Timotei 1, 13; 2, 2), Iar lui Tit, „adevăratul fiu din credință“, îi spune la fel de categoric: „Întru toate arată-te pe tine pildă de fapte bune, *dovedind în învățătură neschimbare, cuviință*“ (Tit 2, 7).

Vedem că și Sfinții Apostoli, îndeplinind porunca Mîntuitorului, au încredințat misiunea păstrării și învățării (tălmăcirii) adevărurilor dumnezeiești cuprinse în Sfînta Scriptură, doar episcopilor și preoților. Cine alții pot fi acei „oameni credincioși, care vor fi destoinici să învețe și pe alții“ decît episcopii și preoții ? Că numai despre ei este vorba rezultă din ceea ce Sfîntul Pavel îi scrie lui Tit : „Pentru aceasta te-am lăsat în Creta, ca să îndreptezi cele ce mai lipsesc și să așezi preoți prin cetăți, precum ți-am rînduit“ (1, 5). Dar alegerea și rînduirea preoților nu se făcea la întîmplare, ci trebuia să se constate mai întîi dacă cel care dorea să se facă preot îndeplinea condițiile necesare pentru o astfel de misiune. Aceste condiții (conform epistolelor pastorale) erau de ordin moral și de ordin intelectual. Dintre condițiile de ordin intelectual se impuneau, în mod categoric, două: „*să fie credincios* (I Timotei 1, 19; 3, 9) și să fie „*destoinic să învețe pe alții*“ (I Timotei 3, 2), ținîndu-se de cuvîntul cel credincios al învățăturii, „ca să fie destoinic și să îndemne la învățătura cea sănătoasă și să mustre pe cei potrivnici“ (Tit 1, 9), adică să fie capabil să poarte discuții cu adversarii și să le interpreteze în mod corect Scriptura, pentru că printre cei care „grăiau în deșert“ erau „mai ales cei dintru tăierea împrejur“ (Tit 1, 10).

Prin urmare, chiar de la început, s-a cerut celor care trebuiau să îndeplinească misiunea de învățători o foarte bună pregătire intelectuală și o profundă cunoaștere a Scripturii.

Această atitudine fermă a continuat și după epoca apostolică, Bisericii, prin ierarhia sa, revenindu-i sarcina, după porunca Mîntuitorului, de a păstra interpretarea corectă făcută de către El și apoi de Sfinții Apostoli și de a lua măsurile necesare de prevenire a abaterilor sau de condamnare a lor.

Părinții apostolici, apologeții, Sfinții Părinți și scriitorii bisericești au atras mereu atenția că adevărata învățătură se află numai în Biserica lui Hristos și că singurii învățători rînduiți prin „punerea mîinilor preoției“ să o propoveduiască sînt episcopii și preoții. În Biserică, arată ei, există o anumită rînduială, fiecare avînd un rol precis. Astfel, Sfîntul Clement Romanul arată că: „Arhiereului îi sînt date slujiri proprii, preoților li s-a rînduit loc propriu, iar laicului îi sînt date porunci pentru laici“ [1]. De aceea, avînd fiecare locul său în Biserică, trebuie ca „turma lui Hristos să trăiască în pace *cu preoții orînduiți*“ [2]. Iar pe cei care își iau singuri dreptul de a învăța, îi îndeamnă la ascultare zicîndu-le: „Învățați-vă să vă supuneți lepădînd obrăznicia cea mîndră și îngîmfată a limbii voastre“ [3].

Sfîntul Ignatie Teoforul, evidențiind rolul ierarhiei bisericești

---

1. Către Corinteni (I), XL, 5, în „Părinți și Scriitori bisericești“, 1, *Scrierile Părinților Apostolici*, trad. Pr. Dumitru Fecioru, București, 1979, p. 67.
2. *Ibidem*, LIV, 2, p. 73.
3. *Ibidem*, LVII, 2, p. 75.

și raporturile care trebuie să existe între credincioși și conducătorii lor spirituali, se adresează comunității creștine astfel: „Vă îndemn să vă străduiți să le faceți pe toate în unire cu Dumnezeu, avînd întîistătător pe episcop, care este în locul lui Dumnezeu, pe preoți, care sînt în locul soborului Apostolilor și pe diaconi..., cărora li s-a încredințat slujirea lui Iisus Hristos; să nu faceți nimic fără episcopi și fără preoți; străduindu-vă să fiți tari în dogmele Domnului și ale Apostolilor“ [4], „fugiți de dezbinări și de învățături rele. Unde este păstorul, acolo urmați-l“ pentru că „dacă cineva umblă cu învățături străine, acela nu este în acord cu patimile lui Hristos“ [5].

Sfîntul Ciprian arată, la rîndul său, că adevărata interpretare se face numai în Biserică. Cei care nu respectă regulile de interpretare stabilite de Biserică sînt : „interpreți falși și stricători ai Evangheliei“, care „rețin ce e secundar și trec ceea ce e principal, își amintesc de unele părți iar altele intenționat le uită“, aceștia „precum sînt rupți de Biserică, așa schimbă adevărul la fiecare verset biblic“ [6].

Cea mai de seamă personalitate creștină din epoca post-apostolică, Tertulian, arată că erorile doctrinare își au izvorul în greșita interpretare a Scripturii : „Unde se află deosebiri de învățătură, acolo trebuie căutată și stricarea Scripturii și a tălmăcirii ei... Unul a schimbat cu mîna sa textul; altul, cu răstălmăcirea lui, înțelesul“ [7]. Și el accentuează că întregul tezaur de credință se află numai în Biserică, fiind transmis prin *succesiunea apostolică*. De aceea, spune el „e de a noastră datorie să nu primim ca bună o învățătură, decît dacă vine de la Bisericile pe care le-au întemeiat înșiși Apostolii, unde ei înșiși au propoveduit, fie prin viu grai, cum se zice, fie prin epistole, mai tîrziu“ [8]. După cum vedem, Tertulian afirmă că aceste adevăruri se cuprind și în Sfînta Tradiție. Tuturor acestora care denaturau adevărul divin, interpretînd greșit Scriptura, și pe care el îi numește „stricători ai cărților noastre sfinte“, le răspunde că „aceea este rînduiala adevăratei credințe, care pornește de la Hristos, transmisă prin Apostolii Săi, față de care toți acești tălmăcitori sînt cu mult mai prejos“ [9].

În consens cu Tertulian, marele exeget răsăritean Origen, părintele comentariilor biblice, arată că „Sfintele cărți nu sînt simple scrieri omenești, ci provin din inspirația Duhului Sfînt, după voia Tatălui Celui peste toate, prin mijlocirea lui Iisus Hristos și au ajuns la noi ca să ne arate drumul cel drept. Pentru aceea trebuie să urmăm *dreptarul Bisericii cerești a lui Iisus Hristos,* care se întemeiază pe succesiunea Apostolilor“ (s. n.) [10]. Și el spune că „foarte

---

4. *Către Magnezieni,* VI, 1; VII, 1, XIII, 1, p. 166-168.
5. Idem, *Către Filadelfieni,* II, 1, III, 3, p. 178-179.
6. *Despre unitatea Bisericii,* în „Părinți și Scriitori bisericești“, 3. *Apologeți de limbă latină,* trad. de prof. Nicolae Chițescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papadopol și prof. David Popescu, București, 1981, p. 442.
7. *Contra ereticilor,* XXXVIII, 1, 7, *Ibidem,* p. 166.
8. *Ibidem,* XXI, 3, p. 152.
9. Idem, *Apologeticul,* XLVII, 10, *Ibidem, p. 103.*
10. *Filocalia,* I. 9, *Despre inspirația Sfintei Scripturi și cum trebuie ea citită și înțeleasă,* în „Părinți și Scriitori bisericești“, 7; Origen, *Scrieri alese,* Partea a doua, trad. de Pr. prof. T. Bodogae, Pr. prof. Nicolae Neaga și Zorica Lațcu, București, 1982, p. 311.

multe rătăciri au provenit din faptul că mare mulțime (a celor rătăciți“ n. n.), n-a urmat drumul potrivit căruia trebuie să fie cercetate Sfintele Scripturi“ [11]. Tocmai de aceea „trebuie să cercetăm Scriptura cu conștiinciozitate, ferindu-ne de a lua de bun sensul care ne place“ [12].

Sfîntul Ioan Damaschin zice, cu referire la citirea și interpretarea Sfintei Scripturi: „Dacă citim o dată, de două ori și nu înțelegem ceea ce citim, să nu ne trîndăvim, ci să stăruim, să medităm, *să întrebăm*. Căci spune Scriptura: „Întreabă pe tatăl tău și-ți va vesti și pe bătrînii tăi și-ți vor spune“ (Deuteronom 32, 7). Cunoștința nu este a tuturora“ [13].

Din cele de mai sus rezultă că dreptul de a învăța cuvîntul lui Dumnezeu cuprins în Sfînta Scriptură a fost încredințat de Sfinții Apostoli numai celor care au fost aleși să fie conducătorii Bisericilor și ai comunității credincioșilor. Acest lucru a fost hotărît mai tîrziu și prin unele canoane formulate de Biserică. Dintre acestea, două merită a fi reținute în chip deosebit. Canonul 19 al Sinodului Trulan spune: „Căpeteniile Bisericilor trebuie ca în orice zi și îndeosebi în Duminici să învețe pe tot clerul și poporul cuvintele pietății, culegînd temeliile adevărului și îndrumările din Sfînta Scriptură, netrecînd peste marginile acum statornicite sau peste tradiția purtătorilor de Dumnezeu Părinți. Iar dacă s-ar întîmpla vreo nedumerire scripturistică, să nu o interpreteze altfel decît (precum) au statornicit luminătorii și dascălii Bisericii în scrierile lor“ [14].

Canonul 64 al aceluiași Sinod, referindu-se de data aceasta la credincioșii Bisericii, zice: „Nu se cuvine mireanului a spune cuvînt în public sau a învăța, cîștigîndu-și astfel vrednicie de învățător, ci urmînd rînduiala statornicită de Domnul, să asculte pe cei ce au primit darul de a vorbi învățînd și a se lămuri de către aceștia cu privire la cele dumnezeiești“ [15].

Au fost, și sînt încă, hotărîri înțelepte care aveau drept scop să păstreze unitatea Bisericii Mîntuitorului Hristos. Unitatea Bisericii în universalitatea ei, în ceea ce privește învățătura și unitatea Bisericilor locale prin prevenirea și combaterea dezbinărilor, cum a fost cazul Bisericii din Corint în vremea Sfîntului Pavel (I Corinteni 1, 11-13).

Sfînta Scriptură trebuie să-i unească pe credincioși atît în familia mare a Bisericii celei sobornicești, cît și în familia mică a Bisericilor locale (naționale), pentru că Apostolii toți au predicat aceleași adevăruri mîntuitoare, valabile pentru toate Bisericile. În acest sens, convingătoare sînt cuvintele Sfîntului Apostol Pavel adresate colosenilor: „Și după ce scrisoarea aceasta se va citi de către voi, faceți să se citească și în Biserica laodicenilor, iar pe cea din Laodiceia să o citiți și voi“ (4, 16).

Sfînta Scriptură este, prin urmare, un dar făcut de Dumnezeu tuturor oamenilor, iar traducerea ei, în aproape toate limbile lumii,

---

11. *Ibidem*, I, 8, p. 309.
12. *Ibidem*, V, 2, p. 335.
13. *Dogmatica*, în „Izvoarele Ortodoxiei“, 1, trad. de Pr. D. Fecioru București, 1932, p. 286.
14. Pr. C. Dron, Canoanele, II, *Sinoadele ecumenice*, București, 1935, p. 265.
15. *Ibidem*, p. 331.

a dat posibilitatea ca tot mai mulți să se împărtășească din comoara învățăturilor ei sfinte. Dar interpretarea ei nu mai este la îndemîna tuturor. Ea este încredințată numai acelor persoane care au pregătire specială pentru aceasta, pregătire stabilită de Sfinții Apostoli (conform epistolelor pastorale). Aceste persoane sînt episcopii și preoții, cărora credincioșii le datorează ascultare și cinstire, după cum poruncește Sfîntul Pavel: „Preoții care-și țin bine dregătoria să se învrednicească de îndoită cinste, *mai ales cei care se ostenesc cu cuvîntul și cu învățătura*“ (I Timotei 5, 17).

Dacă există totuși unii credincioși care-și iau singuri dreptul de a învăța, nesocotind porunca Bisericii, unii ca aceștia o fac numai pentru că sînt stăpîniți de păcatul mîndriei, după cum precizează tot Apostolul neamurilor: „Iar de învață cineva altă învățătură și nu se ține de cuvintele cele sănătoase ale Domnului nostru Iisus Hristos și de învățătura cea după dreapta credință, acela e un îngîmfat, care nu știe nimic, suferind de boala discuțiilor și a certurilor de cuvinte, din care pornesc: ceartă, pizmă, defăimări, bănuieli viclene, gîlcevile necurmate ale oamenilor..., lipsiți de adevăr...“ (I Timotei 6, 3-5).

Ieșirea de sub ascultarea Bisericii duce la sfîșierea unității de credință, unitate pentru care Însuși Domnul Hristos S-a rugat lui Dumnezeu-Tatăl: „ca toți să fie una“ (Ioan 17, 21).

Credincioșii Bisericii noastre au găsit întotdeauna în Sfînta Scriptură, un sprijin în întărirea unității lor de credință, limbă și neam. Mitropolitul Varlaam aduce ca „dar limbii românești“ *Cazania sa* „pentru toată semenția românească pretutindenea ce se află pravoslavnici întru această limbă“, iar Mitropolitul Simeon Ștefan tălmăcește Sfînta Scriptură a Noului Testament cu următorul scop, mărturisit în Predoslovie: „Noi drept aceea ne-am silit — de în cît am putut, să izvodim așea cum să înțeleagă toți, iară să (dacă) nu vor înțelege toți..., nu-i de vina noastră, ce-i vina aceluia ce-au răsfirat rumânii printre-alte țări, de și-au mestecat cuvintele cu alte limbi, de nu grăiesc toți într-un chip“ [16].

Îndepărtarea de „limba vechilor cazanii“, prin răstălmăcirea cuvintelor, îngreunează înțelegerea Sfintei Scripturi, în același fel, de către toți. Traducerile de mai tîrziu ale Bibliei, făcute prin grija Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, urmăresc același scop: înțelegerea corectă a cuprinsului ei. Sfînta Scriptură, pentru credincioșii Bisericii noastre, trebuie să rămînă un mijloc de întărire și păstrare a unității lor spirituale și naționale.

Prin citirea ei, credincioșii trebuie să-și manifeste credința moșilor și strămoșilor lor, rămînînd statornic legați de Biserică și de arhipăstorii ei, iar prin păstrarea nealterată a frumuseții limbii noastre, în care a fost tălmăcită, să-și îndeplinească o îndatorire cetățenească-patriotică.

Pr. prof. Mihai VIZITIU

---

16. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 2, București, 1981, p. 71-72.

TEOLOGIE, PREOȚIE ȘI SLUJIRE LA SFINȚII TREI IERARHI

Prin chemarea, formația și slujirea lor, Sfinții Trei Ierarhi se înscriu în istorie și în conștiința Bisericii, îndeosebi, ca teologi și preoți. Deschizîndu-se luminilor Revelației, adevărului și iubirii Evangheliei, căreia i s-au dedicat integral, au adîncit-o, și-au însușit-o, și-au convertit spiritul, gîndirea, cuvîntul prin ea, și-au preschimbat viața în ea, devenind după expresia unuia din ei — Sfîntul Ioan Gură de Aur — „suflete schimbate în dragoste", au slujit cu Teologia lor înaltă și preoția lor jertfelnică timpului lor, secolului lor numit „de aur", la a cărui strălucire partea lor, se știe, este excepțională. Căci dacă acest secol, după sute de ani de aspre nevoințe și jertfe, încununează pacea din afară a Bisericii prin Constantin și Teodosie cel Mare, dacă e secolul celor două prime Sinoade Ecumenice, care ne-au lăsat moștenire „Crezul", mărturisirea fundamentală de credință ecumenică pînă azi, dacă e secolul celor mai mari și celor mai mulți părinți și teologi ai Bisericii, începînd cu cea de a doua jumătate și pentru secolele ce au urmat, Sfinții Trei Ierarhi întruchipează, după chipul lui Hristos, modele de teologi și modele de preoți.

De sine înțeles că și pentru noi, teologia și preoția, altfel spus, înălțimea cugetării dumnezeiești devenită faptă în slujire preoțească autentică, reprezintă vocația și menirea noastră ; iar cei Trei Mari Ierarhi, anticipam deja, au realizat maximal, pilduitor și nepieritor această misiune. E de ajuns să amintim aici cum îl descrie pe Sfîntul Vasile, martorul ocular și prietenul său, Sfîntul Grigorie : „Frumusețea lui e virtutea, măreția lui e teologia ; mersul său, mișcarea neîncetată care duce pînă la Dumnezeu, prin ascensiuni, puterea lui e semănarea și răspîndirea cuvîntului"[1]. Atunci socotim că este locul și e edificator pentru noi să ne întrebăm și să reflectăm mai întîi la unii factori care împreună cu vocația, au ajutat, au favorizat și au susținut educația și desăvîrșirea lor.

Între aceștia trebuie să evocăm, în primul rînd, familia. Secolul IV poate fi considerat „de aur" și în ce privește familia creștină. Exclamația retorului Libaniu : „Ce mame au creștinii !" și, mai ales, vrednicia de a fi înscrise în calendar, în catalogul sfinților, a unor mame ca : Emilia, a Sfîntului Vasile ; Nona a Sfîntului Grigorie Teologul ; Antuza, a Sfîntului Ioan Gură de Aur ; Monica, a Fericitului Augustin ș. a., ne sînt indicative în acest sens. Desigur, trebuie spus aici, conștiința de mamă creștină se inspira din icoana Maicii Fiului lui Dumnezeu, pururea Fecioara Maria, care putea rosti la Bunavestire : „Iată, de acum mă vor ferici toate neamurile" (Luca 1, 48), fericire care provenea din darul nașterii Fiului ei divin. Și fiecare mamă creștină aspira, de aici înainte, să aibă fii după chipul Fiului Maicii dumnezeiești, căci în Hristos, după expresia lui Eusebie al Cezareei, „am primit adevărul și arhe-

---

1. Sfîntul Grigorie de Nazianz, *Necrolog în cinstea Marelui Vasile, episcop al Cezareei Capadociei*, Ed. F. Boulenger, Paris, 1968, p. 198.

tipul chipurilor“ [2]. Am primit coborîrea la noi a Modelului nostru desăvîrșit, în dimensiunea Sa divino-umană, pentru care Sfîntul Grigorie de Nazianz va scrie : „Dacă Dumnezeu-Cuvîntul ar fi rămas în slava Sa, n-ar fi putut o femeie să devină Maica Domnului“ [3].

Într-o asemenea conștiință de valori, „copiii, potrivit cuvîntului marelui Vasile, erau socotiți drept coroana de onoare dăruită de mîna lui Dumnezeu“, iar sfințenia în care trebuiau crescuți, devenise o tradiție, o lege de viață. Așa se explică cum această familie, a Arhiepiscopului Capadociei, dăruită cu zece copii, va oferi Bisericii atîtea exemplare excepționale: Macrina cea bătrînă, ucenică a Sfîntului Grigorie Taumaturgul, Emilia mama sa ; Macrina cea tînără, soră ; Grigorie de Nyssa, Petru al Sevastei, frați, cu toții canonizați, în care, din generație în generație, cum se vede, se transmitea, ca moștenire adevărul și „gloria virtuții“.

În viața Sfîntului Grigorie Teologul, mama sa, Sfînta Nona, are de asemenea locul și meritul capital în formarea fiului său. Prin pietate și aleasă cultură își convertește mai întîi soțul, înlesnindu-i astfel calea să ajungă episcop, dar mai ales își educă vlăstarul „dobîndit în rugăciune“, cum atestă chiar mărturia fiului, numai în „dorul de ce era mai bun și mai nobil“, veghind permanent ca odată cu anii „să se înalțe și cu mintea“, „născîndu-l astfel și duhovnicește prin învățătura credinței“ [4].

Sfîntul Ioan Gură de Aur s-a învrednicit și el de darul mamei sale sfinte. Fericita Antuza, soția unui militar distins, rămasă văduvă la numai 20 de ani, iarăși după mărturisiri de fiu, păstrînd în „chipul copilului ei icoana însuflețită a tatălui repausat“, a înfruntat „încercările grele ale văduviei“ și „n-a cruțat nici o cheltuială pentru a da fiului o creștere aleasă și a-i face un nume“ [5].

Reflectînd la asemenea spirite mari înțelegem odată mai mult cum căsătoria, căminul era pentru ei un sacrament, „mica biserică“ după expresia Sfîntului Ioan Gură de Aur. Conceperea, nașterea, aducerea pe lume și creșterea unui om, o dumnezeiască făgăduință și un dar, un act sfînt și ziditor, o operă de **împlinit** [6].

Au avut de asemenea posibilitățile de a studia la cele mai înalte școli ale timpului și de a fi fost studenți-ucenici și apoi prieteni ai unor mari filozofi și retori de atunci între care Himeriu, Proheresiu, Eubul sau vestitul Libaniu, și de a-i depăși. O cronică a timpului ne arată că Sfîntul Vasile, întorcîndu-se dintr-o călătorie la Ierusalim prin Antiohia, retorul Libaniu îl roagă pe studentul de odinioară să le vorbească acum el ucenicilor din școala sa. Și e deosebit de instructiv și pentru noi să-l auzim cum îi învață : „Să aveți curăție sufletească, nepătimire trupească, purtare blîndă, grai

---

2. *Demonstratio Evangelica,* P. G. XXII, 89 A.

3. Grégoire de Nazianze, *La passion du Christ,* Ed. Sources Chrétiennes, nr. 149, Introduction, texte critique, tr. A. Tuilier, Paris, 1969, p. 127.

4. Sfîntul Grigorie de Nazianz, *Despre Preoție,* trad. Pr. D. Fecioru, în „Biserica Ortodoxă Română“, LXXXV (1968), nr. 1-2, p. 160.

5. Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Despre Preoție,* trad. Pr. D. Fecioru, în „B.O.R.“, LXXVII, (1957), nr. 10, p. 929-930.

6. A se vedea *Valori permanente în viața și opera Sfinților Trei Ierarhi,* de Pr. lect. C. Galeriu, în „Studii Teologice“, XXVII (1975), nr. 1-2, p. 118-124.

cumpănit, cuvînt cu bună rînduială, hrană și băutură măsurată ; înaintea celor mari tăcere, înaintea celor mai înțelepți luare aminte; la cei mai bătrîni ascultare, spre cei asemenea sau mai mici dragoste nefățarnică, de cei răi și pătimași ferire și puțină grăire. Mai mult să înțelegeți, să nu prisosiți cu vorba, să nu fiți îndrăzneți la rîs ; cu sfială vă împodobiți, să aveți în jos căutarea, iar sufletul în sus... Și pentru orice bine spre folosul altora, plata de la Dumnezeu s-o așteptați“ [7].

În același timp, a fost pentru primii doi, Sfinții Vasile și Grigorie, și darul de a se întîlni și lega o prietenie sinceră, profundă, duhovnicească, exemplară, în stare să le păstreze integritatea într-un oraș cosmopolit, cum era Atena de atunci. Astfel uniți, tinerețea li se putea dezvolta lin și curat, după o imagine a Sfîntului Grigorie : „Asemenea unui rîu ce curge prin mare, păstrîndu-și apa dulce ; cu conștiința de a fi fost trimiși aici de Dumnezeu și de nobila sete de știință“ [8] ; pentru care nici nu mai cunoșteau, cum spun ei, decît două drumuri : unul care-i conducea la locașurile de rugăciune și preoți, iar celălalt către învățătorii profani“.

Au simțit de timpuriu în ei o puternică chemare pentru o slujire autentică ,fără rezerve, lui Dumnezeu și oamenilor. Aceasta chiar și prin fuga lor de preoție, la început, cînd s-au și retras pentru o vreme la mănăstire ; Sfîntul Vasile și Grigorie pe malul rîului Iris și Sfîntul Ioan Gură de Aur în laturile Siriei ascetice. Dar tocmai în această reținere se deslușește o înaltă conștiință. Și cît de profund înțelegea vocația preoțească Sfîntul Grigorie, o deducem din mărturisirea lui cînd spune : „Mi-a fost rușine să fiu alături de acei preoți care... intră în locuri prea sfinte cu mîini nespălate și cu suflete necurate. Care înainte de a fi vrednici... se apucă de altar, se înghesuie și se împing în jurul Sfintei Mese, ca și cum ar socoti că preoția nu-i icoană de virtute, ci mijloc de trai ; nu-i slujire plină de răspundere, ci domnie fără îndatorire“ [9]. Iar Sfîntul Ioan Gură de Aur era încredințat că „preotul trebuie să fie atît de curat ca și cum ar sta chiar în cer printre puterile cele îngerești“ [10].

Ei s-au și pregătit intens pentru această slujire. I s-au dedicat cu acel cuget, tot după un cuvînt al Sfîntului Ioan Hrisostom, că „darul lui Dumnezeu curge atît cît vasul credinței și al ostenelii pus sub șipot“. Au cercetat, au adîncit Scripturile, le-au învățat și memorat cu osîrdie, cu evlavie sacră și integral. Este de ajuns să ascultăm bogăția de numiri cu care Îl preamărește Sfîntul Grigorie pe Mîntuitorul : Dumnezeu, Fiu, Chip, Cuvînt, Înțelepciune, Adevăr, Lumină, Viață, Putere, Ziditor, Cap, Lege, Cale, Ușă, Temelie, Piatră, Pace, Dreptate, Sfințenie, Om, Rob, Păstor, Miel, Arhiereu, Jertfă etc. [11] și să ne dăm seama de cunoștința lui întru Hristos cea din Scripturi. Aceeași uimitoare cunoaștere a Scripturilor sacre ne întîmpină și la Sfîntul Vasile, la tot pasul, în Omilii, cuvîntări sau

---

7. Cf. *Viețile Sfinților*, tipărite cu binecuvîntarea Sfîntului Sinod al B.O.R., București, 1904, vol. V, ianuarie, p. 27-28.
8. Sfîntul Grigorie de Nazianz, *Necrolog...*, p. 120.
9. Sfîntul Grigorie de Nazianz, *Despre Preoție...*, p. 131.
10. Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Despre Preoție...*, p. 946.
11. Sfîntul Grigorie de Nazianz, *Despre Preoție*, p. 159.

tratate, ca de pildă, cel despre „Sfîntul Duh“. Iar în ce-l privește pe Sfîntul Ioan Hrisostom, să reproducem observația unui traducător apusean, care afirma: „Citații rare pentru noi, care nu mai cunoaștem Scriptura, se întîlnesc atît de frecvent la Hrisostom“ [12].

Și, deschiși integral Revelației, prin cuget și simțire duhovnicească, prin faptă și viață, „arătînd lucrarea încă și mai sfîntă decît cugetarea“, cum îl cinstește Biserica pe Sfîntul Vasile, au primit Revelația integral și în amîndouă formele ei, Scriptură și Tradiție. Și așa au înțeles-o, au tîlcuit-o și au comunicat-o Bisericii în plinătatea și adevărul ei neștirbit. „Am primit Tradiția de la Părinți și am păstrat-o ca pe o taină“, ca pe un sacrament, mărturisește marele Vasile. „A respinge mărturia Părinților, a ruina Tradiția Apostolilor, însemna pentru el a zdruncina temelia credinței în Hristos... Tradiția, mărturia Părinților dată cu har de viață făcător, trebuie să rămînă inviolabilă... ; întrucît, a adăuga sau a sustrage ceva — nu te îndoi deloc, zice el — înseamnă a te exila din viața veșnică“ [13]. Iar pentru Sfîntul Grigorie vocația de teolog și preot însemna : „A-și deschide desăvîrșit gura, buzele și limba ; gura ca să tragă duh..., să se umple de tainele și de dogmele care se grăiesc în Duh ; buzele ca să se lege cu pricepere dumnezeiască... și să se dezlege la timp ; limba ca să se umple de bucurie, să ajungă plină de dumnezeiască cîntare“ [14]. Iar Sfîntul Ioan Hrisostom definește valoarea unei autentice vieți în Hristos, prin : „Cunoștința exactă a învățăturii celei adevărate și o viață dreaptă“ [15].

Cu o asemenea conștiință și mărturie, Biserica îi va recunoaște între marii ei Părinți și teologi. Purtători ai dreptei credințe, ai plinătății credinței și vieții în Hristos, ei au putut și pot transmite, ca Părinți duhovnicești, mai departe, viața în Hristos. Pot naște fii Bisericii lui Hristos, asemenea Apostolului care spunea Corintenilor: „Eu v-am născut pe voi, prin Evanghelie, în Hristos“ (I Corinteni 4, 15).

*

Cum se cunoaște, Teologia timpului lor se concentra asupra fundamentelor credinței și, în primul rînd, asupra învățăturii celei mai înalte : „Despre începătoarea și fericita Treime“ [16]. Dogmatic, Sfinții Trei Ierarhi au fost fideli „Crezului“ Părinților de la Niceea. Sfîntul Atanasie cel Mare, „ochiul curat“ al Ortodoxiei, cum îl numește Sfîntul Grigorie, pusese, inspirat, în lumină, prin termenul „omousios“, deoființimea Treimii, egalitatea ontologică a Persoanelor Prea Sfintei Treimi. Sfinții Ierarhi dezvoltă, la rîndul lor, această mărturisire de credință. Odată cu „deoființimea“, ei adîncesc acum mai mult, pe urmele Sfîntului Atanasie, învățătura despre Ipostasurile Treimii. Și e meritul, în primul rînd al Sfîntului Vasile, de a fi susținut deodată, credința în „deoființimea“ celor trei Ipo-

---

12. Jean Chrysostome, *Huit Catéchèses baptismales*, trad. Antoine Wenger, Sources Chrétiennes, Paris, 1970, p. 195.

13. Basile de Césarée, *Traité du Saint Esprit*, trad. Benoît Pruche O.P. Sources Chrétiennes, Paris, 1946, p. 150-157.

14. Sfîntul Grigorie de Nazianz, *Despre Preoție...*, p. 152.

15. J. Chrysostome, *Lettre d'Exile*, trad. Anne Marie Malingrey, Sources Chrétiennes, Paris, 1964, p. 71.

16. Sfîntul Grigorie de Nazianz, *Despre Preoție...*, p. 139.

stasuri, precum și de a fi precizat raportul între ființă și Ipostasuri. El arată, spre pildă, (în Ep. 236) că dumnezeirea este comună tuturor Ipostasurilor, în timp ce însușirile de Tată, Fiu, Duh Sfînt sînt, distinct, proprii fiecărui Ipostas. Și numai cugetînd deodată ce e comun, dumnezeirea împreună cu ceea ce este propriu fiecărui Ipostas și mărturisind „Cred în Dumnezeu-Tatăl..., cred în Dumnezeu-Fiul și cred în dumnezeiescul Duh Sfînt..., se păstrează și unitatea și e mărturisit și specificul Persoanelor prin precizarea proprietăților concepute pentru fiecare“ [17]. Cu aceeași forță, în același duh, demonstrează și Sfîntul Grigorie cînd zice : „Dacă Unirea era de la început, și Treimea era de la început“ [18]. Și, „de la sublimul Ei tron, Treimea răspîndește pretutindeni strălucirea negrăită, una și aceeași a celor Trei. Acesta este principiul a tot ce se găsește aici jos, despărțit de cele de sus doar prin timp“ [19]. Iar ceva mai tîrziu, la Antiohia, Sfîntul Ioan Hrisostom se adresa catehumenilor pregătiți pentru Botez : „...Învață, prea iubite, că una este ființa Tatălui și a Fiului și a Sfîntului Duh, însă ipostasurile sînt trei..., fiecare posedînd aceeași putere“ [20].

Însemnătatea unei asemenea învățături, clar exprimată, era epocală pentru Teologie și pentru Biserică. Cum s-a mai observat, se fundamenta ontologic în Dumnezeu, în suprema realitate a existenței, dar și ca icoană a Bisericii, a existenței noastre, distincția și valoarea unică a persoanei, însă în comuniune, în plenitudinea comuniunii. Mai precis, se evidenția că autentica afirmare a persoanei este numai în „comuniunea desăvîrșită cu altele, deci în desăvîrșită armonie cu unitatea, și anume cu unitatea de ființă, pe care persoanele o cuprind în comun“ [21].

Această viziune deschidea cale luminoasă pentru înțelegerea Întrupării și, mai mult, a Întrupării și a Bisericii. În sensul că, prin Întrupare se fundamenta Biserica pe Sfînta Treime. Pe Teologie se fundamenta iconomia creației și a Bisericii. Astfel, cugetarea lor înaltă nu e deloc abstractă, ci concretă. Grija lor sacră atît pentru ortodoxia doctrinei, cît și pentru unitatea ei cu viața, care o confirmă, reiese luminos și din următoarea scrisoare adresată de Sfîntul Grigorie preotului Cledoniu, din care citățm: „Scriu, deci, pietății tale, că eu nici n-am pus și nici nu pot să pun nimic mai presus de credința niceeană care s-a formulat de către Sfinții Părinți adunați acolo pentru împăcarea ereziei ariene... Noi recunoaștem drept Dumnezeu pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh ; o singură și aceeași natură, o singură și aceeași substanță, o singură și aceeași putere a dumnezeirii... Și le-am mărturisit acestea înaintea lui Dumnezeu și înaintea oamenilor. Și nici că aș fi scris acestea, dacă nu vedeam Biserica despicîndu-se atît din cauza unor iscodiri monstruoase, cît și prin acest „conciliu“ de acum al deșertăciunii“ [22].

---

17. Sfîntul Vasile cel Mare, *Epistola 236, 6*, P. G. XXXII, col. 884.
18. Sfîntul Grigorie de Nazianz, *Cele cinci cuvîntări despre Dumnezeu*, trad. Pr. Gh. Tilea-N. I. Barbu, București, 1947, p. 69.
19. *Poëmata de Seipo*, I, P. G., XXXVII, 984-985.
20. J. Chrysostome, *Huit Catéchèses...*, p. 119-120.
21. Pr. prof. D. Stăniloaie, *Ființa și Ipostasurile în Sfînta Treime, după Sfîntul Vasile cel Mare*, în „Ortodoxia“, XXXI (1979), nr. 1, p. 59.
22. P. G. XXXVII, col. 192 C și 193 C.

Se înțelege, pivotul prin care se înrădăcina Biserica în viața Prea Sfintei Treimi era Întruparea. Urmînd Sfinților Părinți Irineu și Atanasie, Sfinții Trei Ierarhi vor sublinia și ei această mărturisire a Tradiției răsăritene : „Fiul lui Dumnezeu S-a făcut Om, pentru ca pe om să-l facă dumnezeu". Sau cum teologhisește Sfîntul Grigorie, că prin iconomia Întrupării „sînt chemat să devin într-atît dumnezeu, cît Hristos S-a făcut Om" [23]. Ori, aceasta înseamnă că prin Fiul în Duhul Sfînt viața divină coboară în umanitate pentru a o îndumnezei, pentru a planta în Biserică, în noi, același chip, aceeași strălucire, armonie, unitate a vieții dumnezeiești, a Prea Sfintei Treimi. Și Sfîntul Vasile putea să și evoce o asemenea imagine a „cerului pe pămînt" în Biserica în care slujea, zugrăvind-o el însuși astfel într-o omilie în fața credincioșilor : „Cît de frumoasă e adunarea cu un singur cuget a acestei Biserici, în care murmurul armonios al vocilor de bărbați, femei, copii se revarsă asemenea valului către țărm înălțîndu-se prin rugăciunile pe care le îndreaptă către Dumnezeu. Și pacea adîncă, neclintită o păzește de duhurile răutății care n-o pot tulbura prin cuvinte eretice" [24].

Și analizînd efortul lor de a fundamenta Biserica prin Întrupare pe viața Prea Sfintei Treimi, socotim tot atît de edificator să evidențiem un termen semnificativ folosit de Sfîntul Vasile în acest scop. Așa cum Sfîntul Atanasie făcuse din termenul „omousios", „vasul ales" purtător al deoființei Treimii, se poate spune ca și Sfîntul Vasile, dintr-un cuvînt simplu, „ὅλον" = întreg, va face un termen adecvat, umplîndu-l, așa zicînd, de revelație pentru a exprima unitatea Bisericii, prin Hristos în Duhul Sfînt după chipul Sfintei Treimi. „Duhul Sfînt, zice el, este prezent *întreg* (ὅλον) în fiecare și este *întreg* pretutindeni..., după chipul luminii soarelui care e prezentă celui ce se bucură de ea, ca și cum el ar fi singur, dar care luminează pământul și marea și se amestecă cu aerul" [25]. Prin acest cuvînt olon — ὁλον, întemeiază marele ierarh, ca și în Sfînta Treime, în Biserică, deodată și distincția și unitatea ; și persoana și comuniunea. Dacă ființa e aceeași și integral în fiecare persoană a Sfintei Treimi, și aceasta face unitatea și egalitatea ființială a Sfintei Treimi, la fel Duhul Care întemeiază prin Hristos viața dumnezeiască în noi, este același și întreg în fiecare și în toți și aceasta face unitatea și egalitatea duhovnicească a mulțimii persoanelor și darurilor în Biserică, după chipul Sfintei Treimi. Biserica apare astfel ca un întreg duhovnicesc în mulțimea părților și toate mădularele ei se manifestă ca : „părți în întreg", în unitate.

Desigur, aceasta era o tîlcuire a viziunii Sfîntului Pavel, a Bisericii ca Trup al lui Hristos, pe care Sfîntul Ioan Gură de Aur o va dezvolta cu aceeași ingeniozitate și vigoare spirituală. Plecînd și el de la textul paulin : „Toate mădularele unui trup, multe fiind, un trup sînt, așa și Hristos", arată că „tocmai aceasta e minunat și admirabil, cînd cele multe și felurite fac la un loc unul și același...

---

23. Sfîntul Grigorie de Nazianz, *Cele cinci cuvîntări...*, p. 48.
24. Basile de Césarée, *Homilies sur l'Hexaéméron*, col. Sources Chrétiennes, Text grec, trad. par Stanislas Giet..., Paris ,1968, p. 275.
25. Basile de Césarée, *Traité de Saint Esprit...*, p. 147.

Căci dacă n-ar fi deosebire, n-ar fi trup și nefiind trup, n-ar fi unul și același ; iar dacă n-ar fi unul și același, cum ar fi egali“ [26]. Și, referindu-se la diferite daruri și slujiri, într-o asemenea ordine harică, subliniază că nimeni nu trebuie nici invidiat, nici disprețuit. Căci cel apreciat superior nu poate „îndeplini rolul celui socotit inferior“, așa încît, chiar dacă ai fi inferior lui, în aceasta tu îl întreci ; și chiar de ți-ar fi superior, în aceasta îți este inferior și prin aceasta este egalitate“ [27]. În acest fel, fiecare mădular al Bisericii, mai de cinste sau mai smerit, are o valoare proprie, personală. Și toate se susțin unele pe altele, se bucură sau pătimesc împreună și nu se pot salva decît împreună.

Și ce forță spirituală purta acest mesaj într-o lume atît de profund divizată social, între stăpîni și sclavi, dar în care Hristos, Fiul lui Dumnezeu și de o ființă cu Tatăl, luase chipul sclavului, tocmai pentru a-l face pe sclav „fiu al lui Dumnezeu“. Se opera prin aceasta o transformare în conștiința umană, pentru care Sfîntul Ioan Gură de Aur putea predica : „Numără printre sclavii tăi și pe Hristos... liberează pe Hristos de foame, de lipsă, de temniță, de goliciune“ [28].

*

Concepînd Biserica astfel, se înțelege că și Preoția o vor concepe în acest spirit, ca o slujire a lui Hristos în Biserică și după chipul lui. Asemenea marilor teme și taine, despre Sfînta Treime, Întrupare, Biserică, și despre taina Preoției viziunea lor e profundă, complexă, edificatoare, pentru atunci și pentru azi. Preoția sacramentală, pentru ei, e înrădăcinată haric în preoția lui Hristos. Cînd Sfîntul Grigorie — cum arătam mai înainte — evocă mulțimea de nume prin care Sfînta Scriptură Îl revelează pe Hristos și reamintim aici pe cele de : ...„Împărat, ...Pace, ...Sfințenie, ...Păstor, ...Miel, Arhiereu, ...Jertfă, el adaugă : „Care om ar îndrăzni să îmbrace chip și nume de preot, cînd ascultă încă cu nepăsare aceste nume și realități și încă nu s-a unit cu Cuvîntul și nu s-a împărtășit cu El, potrivit puterii și numirii fiecăruia din aceste nume ?“. Marele teolog cheamă, prin aceasta, pe cel ce-și recunoaște vocația la preoție, să mediteze adînc la numirile, la darurile, însușirile Preoției lui Hristos ; să se unească și el cu Dumnezeu-Cuvîntul, să se împărtășească cu El, adică să-I devină părtaș misiunii Sale, răspunzînd chemării Lui potrivit cu aceste puteri, numiri, în același Duh cu Hristos, pentru a-I fi autentic următor în Biserică. Este evident, în această concepție, că preoția Bisericii este întemeiată pe Preoția lui Hristos, din al cărei har Sfîntul Grigorie se împărtășise deja la altar.

Și pentru Hrisostom preoția este „chemare dumnezeiască“, „chemarea lui Hristos... de a sluji oilor Sale“ [29]. Dar e locul să subliniem aici că nu e vorba de un fel de substituire, de o slujire în locul lui Hristos. Căci, observă tot el, cînd preotul săvîrșește

---

26. Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau explicarea Epistolei I-a către Corinteni*, trad. Arhim. Teodosie, București, 1910, p. 410.
27. *Ibidem*, p. 410.
28. *Omilia XIX la Epistola către Romani*, trad. Arhim. Teodosie, București, 1906, p. 326.
29. *Despre Preoție...*, p. 936.

taina, nu zice : „eu botez“, ci „se botează... în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh“, adică „în numele nedespărțitei Treimi care plinește totul“ [30]. Dumnezeu plinește totul ; dar prin preot care este „slujitor al harului... rînduit (ordonat) în această slujire în Duhul“ [31], „îmbrăcat de Dumnezeu cu această cinstire“ [32]. Și prin această instituire a sa, el săvîrșește toată lucrarea ca „iconom al tainelor lui Dumnezeu“, al vieții dumnezeiești în Biserică. De aceea zice Hrisostom : „Prin preot pogoară Duhul Sfînt“ ; prin el „te naști din apă și din Duh“ și „dobîndești înfierea cea după har“ ; prin el se săvîrșește Sfînta Jertfă și mănînci Trupul Domnului și bei Sîngele Lui ; prin el „se săvîrșesc și celelalte slujbe“ ; prin preoți ajungem mădularele fericitului Cap al lui Hristos“ ; prin el „ne izbăvim de gheena..., prin el dobîndim cununile cele pregătite“ [33]. Găsim în această suită de slujiri o tîlcuire autentică a Revelației „despre Preoția sacramentală“ ca instituție divină și care stă la baza tuturor tainelor, lucrărilor sfinte, întregii vieți în Biserică, care-l arată pe preot ca chip vizibil și organ al Arhiereului Hristos în Biserică. Și putem spune că o asemenea viziune ne poate servi și orienta și astăzi în dialogul ecumenic.

Dar de aici și răspunderea pentru o atît de excepțională vocație. Răspundere pentru care Sfîntul Vasile cel Mare sesizează că în Biserica primară, candidații la preoție nu erau acceptați decît după multe probe. „Se făcea o cercetare riguroasă a vieții trecute, prin care se verifica să nu fi fost cumva hulitori, beți vi, dedați la scandal. Se constata de asemenea dacă au fost corecți în tinerețea lor ; dacă aveau acele însușiri în stare de a dobîndi sfințenie“ [34], pentru ei și pentru păstoriții lor. Aceste observații de permanentă actualitate erau adresate de marele ierarh, printr-o scrisoare, horepiscopilor săi, prin care se străduia să restaureze, pentru acea vreme, un cin preoțesc vrednic de această menire, de această sfîntă misiune considerată, cum se știe, de Sfîntul Grigorie, drept „arta artelor și știința științelor“.

Dar valoarea ei, a preoției, era determinată deodată de calitatea și obîrșia ei divină și de răspunderea și grija pentru om. Hristos se făcuse Om, Preot, Jertfă, pentru om. În aceeași conștiință gîndeau, vorbeau, lucrau și Sfinții Trei Ierarhi. Conștiința răspunderii, a iubirii pentru om, pentru sufletul omenesc era adîncă și acută la ei. Era conștiința mărturisită clar, că „preoția se ocupă, cum afirmă Sfîntul Grigorie, cu sufletul, care-i din Dumnezeu și dumnezeiesc, care-i părtaș nobleții celei de sus și tinde spre noblețea aceea...“. Și, în consecință, preoția este chemată să slujească pe om în misiunea lui divin-umană. „Să-l facă să păzească chipul lui Dumnezeu, dacă nu l-a pierdut ; dacă e în primejdie să-l piardă, să-i arate calea ; dacă l-a stricat, să-l ducă din nou la starea cea dintîi..., făcînd să locuiască prin Duhul Sfînt, Hristos în inimile oamenilor“ [35]. Să ridice, să restaureze acest chip divin-uman

---

30. Jean Chrysostome, *Huit Catéchèses...*, p. 147-148.
31. *Ibidem.*
32. *Omilia a X-a la I Corinteni*, trad. Arhim. Teodosie, p. 128.
33. *Despre Preoție...*, p. 47-948.
34. *Epistola 54*, P. G. 32 col. 400.
35. Sfîntul Grigorie de Nazianz, *Despre Preoție...*, p. 135.

în fiecare, dar mai ales în cei care le cereau sprijinul, cei nedreptățiți, oropsiți, lipsiți, dezmoșteniți social, decăzuți moral, orfani, bolnavi, fără ajutor, fără mîngîiere..., pe toți aceștia să-i scoată din suferință și mizerie, să-i înalțe, să-i integreze într-o viață demnă de om, demnă de Dumnezeu.

Cu această conștiință, cu darul, cu știința și arta lor, cu puternicul lor simț duhovnicesc, realist, de observație, pătrundere și înțelegere a vieții omenești, au slujit omul. Și l-au slujit integral, sub toate dimensiunile și aspectele : spiritual, moral, material, ca și pe planul demnității sociale : sfințind, învățînd, călăuzind, ajutînd pe orice cale posibilă lor.

Spiritual și moral au stimulat, cultivat și pus în valoare virtuți, aptitudini, calități prin care credincioși simpli, umili aduceau o doxologie înălțătoare Ziditorului, cu inima, cu buzele și viața lor și se înălțau prin aceasta pe ei înșiși. Cînd împăratul Valens, vizitînd Cezareea, a intrat în ziua Sfintei Epifanii în Biserica unde slujea Sfîntul Vasile, a fost uimit atît de ținuta episcopului care sta ca o „columnă fixată de Dumnezeu și de altar", dar și de „buna podoabă a Bisericii", de rugăciune, de cîntarea, „de rînduiala mai mult îngerească decît omenească". Marele ierarh era stăpînit în întreaga lui ființă de conștiința preoției slujitoare la altar. Revelatoare în acest sens ne este o mărturie scrisă atribuită prietenului său, Sfîntul Amfilohie de Iconiu († 403), după care Sfîntul Vasile, în întîmpinarea hirotoniei sale ca episcop, „s-a rugat lui Dumnezeu timp de șase zile ca să-l învrednicească a săvîrși jertfa cea fără de sînge cu înseși cuvintele sale" [36]. Întru aceasta se vede el ca „arhiereu" al lui Hristos, „împreună-lucrător cu Dumnezeu în ogorul lui" (I Corinteni 3, 9). Și din această sinergie, din har și nevoință, din rugă și inspirație, a rodit Sfînta Liturghie care-i poartă numele după cum va fi lucrat, desigur, în aceeași stare de conștiință sacră și Sfîntul Ioan Gură de Aur, la Liturghia moștenită de Biserică pe numele său.

De aceeași elevație spirituală a credincioșilor, prin slujirea Cuvîntului și a dumnezeiești lor Taine, era tot atît de preocupat și Hrisostom, căreia îi și dă o admirabilă expresie cînd înaripează astfel sufletul păstoriților lui de curînd botezați : „Cei ce odinioară se aflau în necinstea păcatului, proclamă el, sînt acum în libertate și dreptate. Ei sînt acum nu numai liberi, ci și sfinți, nu numai sfinți, ci și drepți ; nu numai drepți, ci și fii ; nu numai fii, ci și moștenitori ; nu numai moștenitori, ci și frați ai lui Hristos ; nu numai frați ai lui Hristos ,ci și împreună moștenitori ; nu numai împreună moștenitori, ci și mădulare ale Bisericii Lui ; nu numai mădulare, ci și temple ; nu numai temple, ci și instrumente ale Duhului" [37].

O asemenea imagine despre om, privit într-o ascensiune continuă, venea la ei atît dintr-o grijă și preocupare permanentă pentru el, cît mai profund privind, dintr-o conștiință adîncă, revelată prin creație și prin Întrupare, a măreției și vocației lui. „Tu ai fost înzestrat cu un suflet inteligent, prin care poți cunoaște pe Dumnezeu, poți raționa asupra naturii ființelor, poți culege roadele plăcute ale științei. Toate viețuitoarele pămîntului, cele din apă,

36. P. G. XXIX, col. 301-302.
37. St. Jean Chrysostome, *Huit Catéchèses...*, p. 153.

„Sufletele noastre s-au întors la acea fericire de demult, cînd au sosit scrisori de departe împodobite cu frumusețea iubirii; un martir ni s-a întors acasă de la locuitorii de dincolo de Istru-Dunăre, predicînd prin el însuși curățenia credinței de dincolo... Cine ar putea exprima bucuria sufletelor noastre pentru aceasta“ [47].

Iar în ce privește pe Sfîntul Ioan Hrisostom, știm că încă de la începutul arhipăstoriei sale la Constantinopol, a trimis „un mare număr de misionari, aleși îndeosebi dintre monahi, și a conceput un plan mai original... de a recruta elemente dintr-un cler național“ [48]. Chiar în timpul exilului său la Cucuz era preocupat de succesiunea episcopală, în părțile noastre, unde încă se mai aflau goții, acum creștinați, și al căror episcop murise. Trebuie menționată, de asemenea, prietenia profundă între Hrisostom și episcopul Teotim I de Tomis, care, desigur, organiza local misiunea și care a luat apărarea marelui patriarh al Constantinopolului, în fața lui Epifanie de Salamina, înainte de Sinodul de la Stejar (anul 403).

*

De șaisprezece secole pomenirea Sfinților Trei Ierarhi nu încetează a fi mereu vie. Biserica, în generațiile care le-au urmat, i-au cinstit cu titlul de „mari dascăli“ și „ierarhi“, altfel spus, de învățători de teologie și preoți. Și au fost cu adevărat modele de dascăli și ierarhi, de mari conștiințe ale Bisericii.

Modele, mai ales, pentru că s-au instruit, s-au pregătit, s-au nevoit mai întîi pentru propria lor sfințire, pentru a putea sluji apoi în adevăr lumii. Și s-au arătat învățîndu-se mereu pe ei și așa luminînd pe alții, în aspră asceză cu ei înșiși, în grijă părintească față de fiii lor duhovnicești; luînd asupra lor sărăcia cea de bună voie și smerenia, pentru a îmbogăți, pentru a ajuta pe semenii lor să ducă o viață mai demnă; în sfîrșit, în lepădare de sine, pentru a se dedica iubirii jertfelnice. Dacă pentru unii din timpul lor, titluri de glorie erau acelea de „stăpîni“ și „posesori“, ei aduceau o altă tablă de valori, aceea de a fi slujitori lui Dumnezeu și oamenilor, învățători de dragoste, egalitate, dreptate, ctitori de așezăminte. Și astfel, precum Iisus Hristos este Cuvîntul lui Dumnezeu întrupat, și ei, Sfinții Trei Ierarhi, s-au dovedit a fi Evanghelie vie, întrupată.

Posteritatea creștină, în urma unei descoperiri a lui Ioan al Euhaitei, în care Ierarhii îl încredințau : „Nevoința noastră a fost și cît ne-am aflat pe lume și după ce ne-am repausat, ca să împăcăm și să aducem lumea la unire“, i-a unit într-o unică sărbătoare, pentru că au oferit prin gîndirea, cuvîntul și viața lor un model de unitate în credință și dragoste Bisericii, un imn închinat Treimii, una și nedespărțită.

De aceea, se cuvine a-i omagia pe cei trei mari Părinți ai Ortodoxiei, în înțelesul în care ei au văzut și văd adevărata cinstire, a medita la viața și sfințenia vieții lor, a cerceta, cunoaște și adînci, asemenea lor, Revelația, Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție și a o mărturisi prin cuvînt, faptă și pilda vieții noastre; a-l cunoaște pe omul timpurilor noastre și a-l sluji ca teologi și preoți ai Bisericii lui Iisus Hristos.

Pr. prof. Constantin GALERIU

47. *Ibidem*, p. 158.
48. Aimé Puech, *St. Jean Chrysostome*, Paris, 1923, ed. VI, p. 134.

INFLUENȚA BIZANTINĂ ÎN SPAȚIUL EST-CARPATIC ÎN SECOLELE IV-VII, ÎN LUMINA IZVOARELOR LITERARE, ARHEOLOGICE ȘI NUMISMATICE *

I. DACII EST-CARPATICI DUPĂ RETRAGEREA AURELIANĂ

Teritoriul est-carpatic, ca și celelalte zone ale țării noastre, după retragerea armatei și administrației aureliene în sudul Dunării, a fost supus unor profunde schimbări pe plan demografic și politic. Dacă Dobrogea constituia canalul iradierii culturii și civilizației romane asupra teritoriilor răsăritene și chiar sudice ale țării noastre, Moldova reprezenta acum poarta infiltrării unui număr destul de mare de migratori care, oprindu-se temporar în aceste locuri, au avut roluri diferite de la o etapă la alta. Sarmații, de pildă, care au trăit în regiunile de stepă [1], n-au ajuns niciodată să aibă supremația politică, ci au rămas întotdeauna pe un loc secundar și fără efecte însemnate asupra culturii dacice [2]. În schimb, cei care au reușit să-și impună stăpînirea asupra dacilor liberi au fost goții, datorită cărora Imperiul roman a fost obligat să retragă frontiera pe linia Dunării. Se știe că după anul 275 podișul Moldovei a rămas în stăpînirea carpilor, un trib dacic. Acestora li se vor adăuga acum taifalii, un trib de origine germanică, iar la răsărit de Prut va fi sesizată prezența goților thervingi, dușmanii cei mai de temut ai Imperiului roman, cei care în foarte multe rînduri vor amenința limesul danubian [3]. La sosirea goților aici au loc incidente între ei și populația băștinașă a carpilor soldate la început cu victorii în favoarea celor de pe urmă, pentru ca treptat, treptat, goții să-și impună autoritatea politică, motiv care va determina pe Dioclețian să ia măsuri de consolidare a graniței imperiale de la Dunăre și de a trece la ofensivă împotriva lor [4]. Luptele desfășurate între 295 și 297 au fost grele și s-au încheiat printr-o victorie romană asupra goților și carpilor. Pentru aceasta atît cei doi augusți, Dioclețian și Maximian, cît și cei doi caesari, Galerius și Constantinus Clorus, își iau titlul de Carpicus Maximus [5]. Așadar, intervenția romană asupra teritoriilor nord-dunărene ca și asupra sudului Moldovei este atestată numai la cîțiva ani de la retragerea aureliană, intervenție determinată de presiunile tot mai accentuate ale barbarilor și, cu precădere, ale goților, care angrenau alături de ei și pe carpi. În asemenea momente teritoriul est-carpatic este supus unor schimbări radicale. Astfel, acum dispare granița dintre zona romană și cea clientelară dacică, situată pe linia valurilor

---

*) Lucrare alcătuită și susținută la specialitatea Bizantinologie, în cadrul pregătirii doctoratului în Teologie, sub îndrumarea Domnului Prof. dr. Emilian Popescu, care a dat și avizul pentru publicare.

1. N. Gostar, *Situația Daciei după anul 271*, în „Analele științifice ale Universității din Iași", X, 1964, p. 56.
2. I. Ioniță, *Din istoria și civilizația dacilor liberi*, Iași, 1982, p. 11.
3. N. Gostar, *op. cit.*, p. 56.
4. *Istoria României*, I, București, 1960, p. 456, 529, 646.
5. *Ibidem*, p. 646.

Șerbești-Tulucești și Vadul lui Isac-Tatarbunar [6], ceea ce duce implicit și la căderea „frontierei“ dintre zona clientelară și cea aparținînd dacilor liberi. Cei care aspirau la modul de viață roman au avut posibilitatea să se așeze nestingheriți în teritoriul de curînd abandonat, iar unii din vechii locuitori de aici, îngrijorați de repetatele atacuri asupra lor, au căutat liniștea în regiuni mai ferite [7]. Așa ar fi de explicat, probabil, unele așezări de caracter daco-roman semnalate în fosta zonă clientelară Șivița [8] și Pachidia [9].

Se poate presupune apoi pătrunderea unor grupuri de populații de la nord spre sud, adică din teritoriile dacice libere spre fosta zonă romană, grupuri care au fost cuprinse și ele ulterior în procesul de romanizare. Așa că „replierea graniței romane a avut ca efect începutul unei restructurări etnice în teritoriile dacice răsăritene care s-a desfășurat treptat, de la sud spre nord, și a ajutat extinderea romanității“ [10].

Cît privește prezența unei anume culturi materiale întîlnite în teritoriul est-carpatic, merită a fi remarcată aceea cunoscută sub denumirea de Sîntana de Mureș-Cerniahov apărută în secolul al IV-lea ca un adevărat amalgam de elemente daco-romane, sarmatice și pregotice [11]. Urme ale acestei culturi au fost descoperite în așezarea și cimitirul de la Izvoare, așezările din Valea Jijiei, de la Corlăteni, Glăvănești Vechi, Trușești, cimitirul de la Erbiceni [12], Iași-Nicolina, Sobari, Budești, Komrat, Ghermănești etc. [13].

În ceea ce privește revenirea autorităților romane în regiunile sudice ale teritoriului est-carpatic ne reține atenția acel turn poligonal de la Barboși din imediata vărsare a Siretului în Dunăre. Arheologia a dovedit că aici a fost ridicată o cetățuie dacică la începutul secolului al II-lea peste care, în prima jumătate a secolului al III-lea, s-a suprapus un castru roman. Distrus probabil de triburile gotice, Constantin cel Mare îi va adăuga în sec. al IV-lea un turn poligonal menit să supravegheze manevrele migratorilor în regiunile învecinate și, mai ales, să atenționeze din timp legiunile romane de pe granița imperiului ori de cîte ori era cazul. Este foarte posibil ca imediat după retragerea aureliană romanii să fi continuat, desigur, în limite mai modeste construcția unor case din piatră și în „orașul Aliobrix“ [14].

Teritoriului dacilor așezați în sud-estul Carpaților i se acorda ca și regiunilor de pe malul stîng al limesului aceeași importanță, de unde rezultă că factorul romanizării nu încetase nici aici. Ca intensitate însă un asemenea fenomen nu-și găsește explicații pentru regiunile din centrul și mai ales din nordul Moldovei. Și aceasta deoarece zonele respective erau locuite de daci liberi și carpi, iar

---

6. R. Vulpe, *La date du vallum romain de la Bessarabie Inférieure*, Sardicae, 1950, p. 90-98.
7. I. Ioniță, *op. cit.*, p. 87-88.
8. M. Brudiu, *Cercetări perieghetice în sudul Moldovei*, în „Materiale“, IX, 1970, p. 513, 516, 524-526.
9. *Ibidem*, p. 526.
10. I. Ioniță, *op. cit.*, p. 88.
11. *Istoria României*, vol. cit., p. 687.
12. *Ibidem*, p. 688.
13. I. Ioniță, *op. cit.*, p. 101.
14. N. Gostar, *Aliobrix*, în „Latomus“, XXVI, 1967, 4, p. 992-994.

nu de daco-romani. Numai dacă ținem seama de lipsa stăpînirii romane, nu greșim să presupunem că aici a existat posibilitatea unei romanizări directe, așa cum s-a întîmplat cu dacii est-carpatici din sud și cu populația din fosta provincie Dacia Traiană, ci aici este vorba de o romanizare indirectă, putem spune prin iradiere.

II. IZVOARE LITERARE

Dacă relațiile ce au existat între localnicii din Muntenia, Oltenia și Banat cu cei din sudul Dunării ne sînt redate cu foarte multe amănunte în operele contemporanilor evenimentelor respective, nu același lucru îl putem afirma în ceea ce privește teritoriul Moldovei, știut fiind că pentru zona aceasta, asemenea izvoare sînt, pe cît de puține pe atît de neclare, nesigure și uneori chiar confuze. Acesta constituie motivul care ne determină să prezentăm sumar o astfel de problemă. Să amintim însă că marea masă a populației est-carpatice era formată din uniunile dacilor liberi și carpilor; acestora li se adăugau sarmații și, în special, goții. Atît goții cît și sarmații au locuit însă și unele regiuni din Banat, fapt care a determinat pe autorii clasici să facă unele confuzii. Să amintim apoi și faptul că istoricii perioadei respective erau preocupați să redea numai acele evenimente ce țineau de soarta imperiului. Or, în acest caz, teritoriul est-carpatic nu atrăgea atenția decît atunci cînd barbarii de aici treceau la ofensivă asupra granițelor de la Dunărea de Jos. Și, pentru că majoritatea confruntărilor militare s-au desfășurat în zonele imediat apropiate ale fluviului, cronicarii puteau fi foarte ușor induși în eroare atît în ceea ce privește locurile de unde cei în cauză veniseră cît și în ceea ce privește motivele ce i-ar fi determinat să treacă la astfel de acțiuni.

În acest sens, redăm textul lui Aurelianus Victor, în care se spune că, „tot neamul carpilor a fost mutat pe teritoriul nostru“ [15]. Așa cum s-a presupus în ultimii ani, autorul a făcut aluzie la conflictul ce a avut loc în anii 295-297, între coaliția carpo-goților din sudul Moldovei și armatele romane ale lui Dioclețian și Galerius [16]. Se știe însă că în perioada respectivă supremația politică o deținеau goții, ceea ce ne face să afirmăm că prezența carpilor în această campanie nu se datora atitudinii lor, ci presiunii goților. Așa că au putut fi mutați pe teritoriul imperiului numai prizonierii luați de către romani, iar nu „tot neamul carpilor“, așa cum rezultă din extragerea textului de mai sus.

Referitor la același eveniment, atît Eutropius cît și Orosius vin parcă să infirme exagerarea lui Aurelianus Victor și să elucideze o asemenea situație în favoarea afirmației de mai sus. Primul spune că Dioclețian și Galerius „au purtat diferite războaie atît împreună cît și fiecare în parte, supunîndu-i pe carpi..., din rîndul cărora au așezat o mulțime foarte mare de prizonieri la granițele imperiului“ [17], iar cel de-al doilea că „aceiași comandanți au dus cu ener-

---

15. Aurelianus Victor, *Despre împărați,* 39, 43, în „Fontes Historiae Daco-Romanae“, II, București, 1970, p. 24.

16. Vezi nota 5.

17. Eutropius, *Scurtă istorie de la întemeierea Romei,* IX, 25, 2, în „Fontes...“, p. 38.

gie lupte împotriva carpilor... și că ...pe un foarte mare număr de prizonieri dintre aceștia i-au răspîndit de-a lungul posturilor de pază de la frontierele romane“ [18].

Se știe că neamul carpilor est-carpatici, impulsionați de goți și în alte campanii ofensive asupra teritoriului Imperiului, cum au fost cele din anii 302-303 [19], 306-311, (cu care ocazie „împăratul caesar Galerius Valerius Maxianus Augustus... cel neînvins... a primit pentru a șasea oară titlul de Carpicus Maximus *(Eusebius*, VIII, 17, 3), cele din 313-318 [20], a avut eșecuri, în urma cărora se înțelege că mulți au rămas pe pămîntul „Romaniei“. Totuși, este imposibil de susținut, cum au încercat s-o facă unii că, pe pămîntul de pe care plecaseră, nu s-ar mai fi reîntors niciunul dintre aceștia. Dimpotrivă, datorită deselor incursiuni, putem presupune că în cea de-a doua, pe lîngă cei care se reîntorceau erau în mod sigur și alții din prima campanie, în cea de a treia campanie erau și unii din cea de a doua, ș. a. m. d. În felul acesta, romanizarea cu întreaga sa încărcătură materială și spirituală poate căpăta o nouă explicație pentru teritoriul est-carpatic.

Filostorgius, în Istoria bisericească, ne aduce o informație deosebit de interesantă. Astfel, el spune că, în timpul persecuției lui Aorich ce a avut loc în jurul anului 350, „Urfilas, unul din sciții de dincolo de Istru (pe care cei mai vechi îi numesc geți, iar cei de acum îi numesc goți) a trecut în teritoriul roman o mare mulțime de oameni izgoniți din lăcașurile părintești din cauza credinței lor [21]. Desigur că fiind vorba de geți, autorul se referă la populația locală de pe teritoriul Munteniei. Luînd însă în considerare cuvintele „iar cei de acum îi numesc goți“, putem presupune că goții de aici, care formau o unitate cu cei din sudul Moldovei al cărei teritoriu făcea parte acum din așa zisa „Gothie“, primiseră creștinismul de rit ortodox fie direct prin Ulfila, fie prin alți ucenici sau, mai precis, prin carpii care luaseră parte la incursiunile amintite.

O presupunere similară și cu mai multă autoritate poate fi dedusă din relatarea lui Epifanius în legătură cu exilarea lui Audius „prin părțile Sciției, unde... pătrunsese adînc acolo, în interiorul țării goților, instruind pe mulți dintre goți în lucrurile credinței“ [22]. Cuvintele din textul lui Epifanius „în interiorul țării goților...“ se referă la Dacia nord-dunăreană. Nu se știe în care anume zone din Gotia a predicat Audius dar, ținînd cont de faptul că Gotia se întindea așa cum am mai arătat și asupra teritoriului din sudul Moldovei, putem presupune că audienii au răspîndit creștinismul și aici.

Apoi, istoricul bizantin Ammianus Marcellinus ne-a lăsat o

---

18. Orosius, *Istoria împotriva păgînilor în 7 cărți*, VII, 25, 12, în „Fontes...“, p. 194.

19. G. Froni, *Il diploma militare frammentario*, „Corpus Inscriptionum Latinarum“, XVI, 157, della prima Tetrachia, Bulletino dell'Istituto di Diritto Romano, „Vittorio Scioloja“, Milano, 62, 1959, p. 247-266, textul diplomei la p. 264-265, cit. după Gh. Bichir, „*Cultura Carpică*“, București, 1973, p. 184.

20. „Corpus Inscriptionum Latinarum“, VIII, 8412, cit. după Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 185.

21. Filostorgius, *Istoria bisericească*, II, 5, în „Fontes...“, p. 200-201.

22. Epifanius, *Despre schisma audienilor*, 14, 5, în „Fontes...“, p. 473.

știre deosebit de prețioasă din care rezultă grija lui Athanaric și a goților de sub conducerea sa acordată regiunilor sudice ale Moldovei. Astfel, el spune că în anul 375-376, thervingii, fiind nevoiți a se retrage de invazia hunilor, „au ridicat ziduri înalte de la malurile rîului Gerassus pînă la Dunăre, spintecînd în două ținutul taifalilor“ [23]. La această acțiune, au participat populația locală și acei romanici stabiliți aici în urma conflictelor anterioare ce avuseseră loc între goți și sud-dunăreni. Același Ammianus Marcellinus ne spune că „pe cînd se pregăteau cele de trebuință pentru luptă, a venit în tabăra împăratului un preot de rit creștin cum spun ei, trimis de Fritigern ca sol... Acesta a dus o scrisoare din partea șefului său în care se cerea pe față, pentru sine și pentru ai săi, goniți din căminurile părintești de invazia neașteptată a unor neamuri sălbatice, să li se îngăduie să treacă în Tracia“ [24]. Din text rezultă că, în perioada respectivă, Fritigern se găsea pe teritoriul Moldovei și că printre supușii săi se aflau și creștini. Faptul că trimisese la împăratul Valens, în calitate de sol, pe acel „preot“, constituie un indiciu sigur că, la acea dată, exista și aici o Biserică organizată.

Scăpată de sub dominația goților, către sfîrșitul sec. al IV-lea, populația autohtonă din teritoriul est-carpatic va fi angrenată de către huni și sciți în noi lupte cu bizantinii. Dar, așa cum s-a întîmplat de atîtea ori, noul împărat Teodosie reușește să-i respingă în 381 obligîndu-i „să treacă Istrul și să se întoarcă în locurile lor“ [25]. Zosimos, cel care ne-a transmis această știre, folosește denumirea de carpo-daci καρποδάκαι pentru a arăta că cei pe care i-a alungat Teodosie I erau „carpii din Dacia“ [26] și nu cei care trăiau în Imperiu ca urmare a evenimentelor de la sfîrșitul sec. III și începutul sec. IV, cînd, așa cum am văzut, o bună parte dintre aceștia fuseseră transferați în teritoriul roman.

Referitor la o altă campanie și anume cea din 386, același Zosimos spune că, „Odotheus, care strînsese oaste foarte multă nu numai dintre neamurile care locuiau lîngă Istru dar și dintre cele mai îndepărtate..., a fost învins de către Promotus, comandantul pedeștrilor din Tracia [27].

Sfîrșitul sec. IV și începutul sec. V a atras atenția istoricului bizantin Sozomenos care a spus că „barbarii huni din jurul Istrului îl numeau — pe Theotimos — dumnezeul romanilor...“ [28]. Se știe că acest episcop a predicat creștinismul pentru biserica Tomisului și restul Sciției, adică pentru „barbarii huni“ care ocupau în vremea respectivă regiunile sudice ale Moldovei.

Secolul al VI-lea este dominat de abilitatea și diplomația grandioasei figuri a lui Iustinian, în timpul căruia Bizanțul a atins apogeul puterii imperiale. Pentru perioada respectivă credem că este necesar a menționa în legătură cu subiectul nostru relatarea lui

---

23. Ammianus Marcellinus, *Istoria română în 31 de cărți*, XXXI, 3, 7, în „Fontes...“, p. 132; R. Vulpe, *op. cit.*, p. 93; Idem, *Le vallum de la Moldovie Inférieure et le Mur d'Athanaric*, Monton, C.O.S. Gravenhage, 1957, p. 24.
24. Ammianus Marcellinus, *op. cit.*, XXXI, 12, 8-9, *ibidem*, p. 154.
25. Zosimos, *Istoria contemporană*, IV, 34, în „Fontes...“, p. 313.
26. Gh. Bichir, în „Studii și cercetări de istorie veche (și arheologie)“, 22, 1971, 2, p. 180-182; Idem, *Cultura...*, p. 155-157.
27. Zosimos, *op. cit.*, IV, 35, *ibidem*.
28. Sozomen, *Istoria bisericească*, VII, 26, 6, în „Fontes...“, p. 229.

statat că cea de la Bălteni a fost aurită. Este de dimensiuni mari (15,8 cm) și își găsește analogii cu cele de la Vutcani și Vinderei din Moldova [47].

O altă categorie de fibule o alcătuiesc acelea denumite „capete de ceapă" — Zwiebelkopffibeln —, tip romanic tîrziu, caracteristic sfîrșitului sec. IV. Două dintre acestea s-au descoperit în mormîntul 342 și respectiv 343 la Valea Seacă, Bîrlad [48] și cîte una la Mălăiești, J. Vaslui și Barcea, J. Tecuci [49].

În grupa obiectelor de podoabă, o categorie mai puțin semnificativă, datorită numărului destul de redus, o constituie cerceii. Unul a fost descoperit la Horodiștea, J. Botoșani [50]. Este din bronz, (sec. VII). Altul s-a găsit la Vădeni, J. Vaslui [51] și are în compoziția sa un aliaj de argint și cositor (ac. sec.), iar altul la Șipot, J. Suceava din bronz (sec. VI) [52]. Alte exemplare s-au mai găsit la Dodești, J. Vaslui și Costești, J. Iași [53].

Tot în categoria obiectelor de podoabă încadrăm și cele două inele de la Bîrlad, J. Vaslui și Stoicani, J. Galați [54].

Amintim apoi prezența cîtorva brățări, caracteristice sec. V-VI, descoperite la Valea Lupului și Nicolina — Iași, Bunești, Averești, J. Vaslui, Botoșana, J. Suceava [55] și Secuieni, J. Neamț [56], ca și a numeroaselor catarame, aplice, limbi de curea, atribuite sec. IV-VII, avînd fie o certă origine bizantină, fie produse sub influența civilizației Imperiului. Din categoria cataramelor amintim cele două exemplare găsite în mormîntul 507 de la Bîrlad, Valea Seacă, din care, una mai mare, din argint, placată parțial cu aur (sec. IV-V), apoi cele de la Săbăoani, J. Neamț, Costișa Mănoaia, Davideni, Izvoare-Bahna [57] și Hlincea-Iași [58], turnate din fier sau bronz, toate atribuite sec. V-VII. În mod special ne atrage atenția o cataramă de tip Sucidava turnată din bronz cu placa ajurată avînd un motiv ornamental în formă de cruce, provenită dintr-un mormînt de incinerație de la Dănești, J. Vaslui [59].

Alături de catarame s-au găsit, cum este și firesc, limbi de curea cu motive ornamentale florale și vegetale stilizate, specifice artei romano-bizantine din perioada respectivă.

Numeroase și deosebit de variate sînt și aplicele lucrate prin turnare din bronz sau argint, cum sînt cele de la Botoșana, Bacău, Bîrlălești-Vaslui [60] și Suceava Șipot [61].

---

47. Dan Gh. Teodor, *Teritoriul este-carpatic în veac. V-XI*, Iași, 1978, p. 41.

48. V. Palade, *Fibule cu capete în formă de bulbi de ceapă în necropola de la Bîrlad-Valea Seacă*, în „S.C.I.V.A.", 3, XXXII, 1981, p. 437.

49. Dan. Gh. Teodor, *Romanitatea...*, p. 34.

50. Idem, *Elemente...*, p. 109.

51. *Ibidem*, p. 110.

52. Idem, *Romanitatea...*, p. 35.

53. *Ibidem*,

54. *Ibidem*, p. 37.

55. *Ibidem*, p. 35.

56. I. Mitrea, *Regiunea centrală...*, p. 106; „Memoria Antiquitatis", II, 1970, p. 356.

57. V. Palade, *Importuri romane rare în două morminte din necropola de la Valea Seacă*, în „S.C.I.V.A.", 2, XXI, 1970, p. 211.

58. I. Mitrea, *op. cit.*, p. 94.

59. *Ibidem;* Dan Gh. Teodor, *Elemente...*, p. 110-111.

60. Dan Gh. Teodor, *op. cit.*, p. 112.

61. Idem, *Romanitatea...*, p. 36.

Obiectelor de podoabă le alăturăm apoi și cele două medalioane de aur găsite în mormîntul 501 și respectiv 507 de la Bîrlad, Valea Seacă. Amîndouă au fost realizate din monede romane „solidus“ cărora li s-au adăugat urechiuși de suspendare [62].

c) *Vase din ceramică, aramă și argint*

A face o analiză strictă asupra diferitelor vase de ceramică în vederea atribuirii lor romano-bizantinilor este un lucru foarte greu, știut fiind că asemenea obiecte, datorită fragilității, erau mai anevoios de transportat. Cu toate acestea, s-a constatat că au fost importate un număr însemnat de amfore, opaițe și diferite vase în stînga Dunării, multe din ele ajungînd pînă în zonele din centrul Moldovei.

— Amintim în acest sens o amforă de dimensiuni mijlocii (0.65 m), descoperită într-un mormînt de inhumație aparținînd de castrul roman de pe înălțimea Tirighinei. Pe umăr sînt pictate cu vopsea roșie literele grecești „B Π“ și alături, în dreapta, monograma chi-rho (sec. III). [63].

— Partea superioară a unei amfore romane găsite la Drăcșini, J. Botoșani (sec. IV) [64].

— La Poienești, J. Vaslui s-a descoperit un „gît înalt“ și îngust de amforă cu numele lui X(ριστός) incizat la baza gîtului și pe umăr (sec. III-IV) [65].

— În așezarea de la Trușești, punctul „Cuha“, J. Botoșani, s-a descoperit tot un gît de amforă cu o toartă din sec. III-IV. Pe gît sînt incizate literele μακάριο[ς] [66].

— Alte amfore de import au mai fost descoperite în așezarea de la Cîrniceni-Iași, Bîrlad, Costișa, J. Neamț [67] și Bîrlad Valea-Seacă [68]. Apoi, în așezarea de la Davideni au fost descoperite și două fragmente din fundul unui vas de import lucrat la roată (sec. VI-VII).

— Vasul de aramă de la Horgești, J. Bacău [69], în care s-a ascuns un tezaur de monede la începutul sec. VII.

— De la Concești, J. Botoșani avem trei vase de argint, produse în mod sigur în atelierele de orfevrărie romano-bizantine (sec. V-VI) [70].

— În loc. Cuciurul Mare din Bucovina subcarpatină s-a descoperit un număr de nouă vase de argint, toate lucrate în sudul Dunării (sec. VII) [71].

— Un alt vas tot din argint (parțial aurit), provenit dintr-un mic tezaur achiziționat în anul 1904 la Botoșani, se păstrează la Muzeul de istorie din Moscova [72].

---

62. V. Palade, *op. cit.*, p. 212.
63. I. Dragomir, S. Sanie, în „De la Dunăre la Mare“, Galați, 1977, p. 120-121 și I. Barnea, *Arta Creștină în România,* I, București, 1979, p. 46.
64. Vezi rev. „S.C.I.V.A.“, 2, XVI, 1965, p. 380.
65. Em. Popescu, *Inscripțiile grecești și latine din secolele IV-XIII, descoperite în România,* București, 1976, p. 401, fig. 443.
66. *Ibidem,* p. 406.
67. Dan Gh. Teodor, *Elemente...*, p. 99-100.
68. V. Palade, *op. cit.*, p. 437.
69. Dan. Gh. Teodor, *Romanitatea...*, p. 30.
70. *Ibidem.*
71. *Ibidem,* p. 31.
72. *Ibidem.*

d) *Antichități paleocreștine*

În această categorie menționăm trei cruciulițe: două s-au descoperit la Barboși (sec. III)[73], iar cea de-a treia la Dodești, J. Vaslui (sec. VII-IX)[74]; de asemenea un prîsnel de lut, descoperit în așezarea din sec. VI-VII la Botoșana-Suceava pe care a fost incizat înainte de ardere un pește. Peștele, ca simbol creștin, apare incizat și pe un fragment dintr-un vas de lut datînd din aceeași vreme, descoperit pe valea Jijiei[75].

e) *Alte obiecte de influență bizantină*

În această categorie includem cîteva exemplare care erau utilizate în viața gospodărească. În acest sens ne referim la acele topoare din fier descoperite în așezările de la Hangu și Țolici, J. Neamț, Nănești și Parincea, J. Bacău, Bîrlălești, Fedești și Șuletea, J. Vaslui, Arborea și Liteni, J. Suceava[76].

Un pahar de sticlă descoperit în mormîntul de inhumație nr. 501 și altul în mormîntul 507, ca și un ulcior lucrat din același material, mormîntul 501 de la Valea Seacă-Bîrlad, constituie tot atîtea dovezi ale importului bizantin în aceste regiuni din perioada sec. IV-V[77]. Astfel de pahare s-au găsit și la Liteni, J. Suceava, Iași-Nicolina și Dodești, J. Vaslui[78].

Un clopot la Botoșana-Suceava și altul la Nicolina-Iași (sec. VI-VII)[79]. Pieptene de import la Davideni[80] și Cucorăni-Botoșana[81]. La toate acestea se pot adăuga apoi și alte piese cum ar fi: creuzete de lut, pensete, dălți, dornuri etc., care pot fi considerate produse ale localnicilor și ale bizantinilor. Dealtfel trebuie precizat că este posibil ca o parte din obiectele prezentate mai sus să fi fost lucrate fie în sudul Dunării și exportate în teritoriul est-carpatic, fie de meșteri sud-dunăreni stabiliți în nordul Dunării sau chiar de localnicii care, așa cum am văzut, luaseră contact cu civilizația romană încă din sec. al III-lea.

IV. VESTIGII ARHEOLOGICE DE FACTURĂ LOCALĂ PRELUATE DE LA BIZANTINI

— Tipar de marnă locală descoperit la Botoșana-Suceava, destinat turnării cruciulițelor simple care se purtau ca pandantive (sec. VI)[82].

— O parte (valvă) dintr-un tipar de marnă descoperit la Traian-Bacău, destinat turnării de aplice (sec. VI-VII), la baza căruia apare o cruce cu brațele egale rotunjite[83]. Tipare pentru producerea diferitelor obiecte de podoabă s-au mai descoperit și la Dolhești

---

73. I. Dragomir, S. Sanie, *op. cit.*, p. 119 și I. Barnea, *op. cit.*, p. 48.
74. Dan Gh. Teodor, *Cele mai vechi...*, p. 269.
75. *Ibidem*, p. 265.
76. Idem, *Romanitatea...*, p. 33 și I. Mitrea, *op. cit.*, p. 103.
77. V. Palade, *Importuri...*, p. 207-208.
78. Dan. Gh. Teodor, *Elemente...*, p. 37.
79. Idem, *Romanitatea...*, p. 32; *Elemente...*, p. 108.
80. I. Mitrea, *Regiunea centrală...*, p. 95.
81. Dan Gh. Teodor, *Teritoriul...*, p. 20.
82. I. Barnea, *op. cit.*, p. 258; Dan. Gh. Teodor, *Cele mai vechi...*, p. 265; *Romanitatea...*, p. 31.
83. Dan Gh. Teodor, *loc. cit.*; vezi și rev. „Danubius", V, 1971, p. 79; I. Barnea, *op. cit.*, p. 272; *Les monuments...*, p. 255.

Mari, J. Suceava, Gheorghe Gheorghiu-Dej, J. Bacău, Dodești, J. Vaslui, Soveja și Poenița, J. Vrancea [84].

— Cruciuliță din bronz găsită la Davideni, J. Neamț, lîngă vatra loc L. 16. Este singurul exemplar de acest fel descoperit pe teritoriul Moldovei (sec. VI) [85]. Deși îi lipsește un braț, este identică cu cea încrustată pe tiparul găsit aici, motiv ce ne-a determinat să presupunem că ar fi fost lucrată prin aceste locuri. Se încadrează în seria imitațiilor de tip Malta asemănîndu-se foarte mult cu cea de pe tiparele de la Olteni și Străulești din Muntenia [86].

— Cruciuliță lucrată din plumb, desecoperită la Hlincea-Iași, (sec. VII-IX) [87].

În ceea ce privește ceramica, putem spune că, datorită numărului destul de mare al diferitelor vase, nu ne putem permite a face o inventariere amănunțită. Așa că vom enumera doar pe cele pe care s-a incizat semnul crucii. Amintim în acest sens prezența acelor fragmente ceramice care provin din partea superioară a unor vase descoperite în așezările de la Curtea domnească-Bacău [88], Horga Epureni, J. Vaslui, Șipot, J. Suceava, Botoșana [89], Davideni în loc. L.$_3$ [90] și Ursoaia Murgeni, (sec. VI-VII) [91].

Influența bizantină în spațiul est-carpatic este dovedită și de cuptoarele de copt pîine a căror frecvență destul de mare parcurge lunga perioadă a sec. VII-XI. Asemenea mărturii le întîlnim pe teritoriul J. Suceava în așezările de la Șipot, Botoșana, Ipotești și la Iași, Crucea lui Ferentz [92].

Așa cum am văzut, elementele de factură și influență bizantină sînt prezentate în teritoriul est-carpatic de-a lungul întregii epoci a sec. IV-VII, cu observația că ponderea lor este precumpănitor mai mare în sec. al VI-lea. Or, aceasta constituie o dovadă sigură care ne face să afirmăm, așa cum am mai făcut-o, că aici fenomenul romanizării s-a produs prin iradiere, dar nu cu aceeași intensitate ca în regiunile din Muntenia, Oltenia și Banat.

V. TEZAURE ȘI MONEDE BIZANTINE

În foarte multe localități ale teritoriului est-carpatic s-au descoperit fie întîmplător, fie în timpul săpăturilor arheologice, numeroase monede bizantine din perioada sec. IV-VII. Izolate sau grupate în tezaure, asemenea elemente au adus o însemnată contribuție la la elucidarea anumitor chestiuni arheologice și precizarea aspectului demografic și social al localnicilor din această zonă a țării noastre. Se știe că, uneori, numai datorită lor arheologia a încadrat din punct de vedere cronologic așezări a căror datare era foarte greu de stabilit. Apoi, pe lîngă celelalte obiecte de factură sau de influență

84. Dan Gh. Teodor, *op. cit.*, p. 31.
85. I. Mitrea, *Regiunea centrală...*, p. 106; *Influența bizantină...*, p. 152.
86. C. Preda, în rev. „S.C.I.V.A.", 3, XVIII, 1967, p. 513 și M. Constantiniu, în rev „S.C.I.V.A.", 4, XVIII, 1966, p. 674...
87. Dan Gh. Teodor, *Cele mai vechi...*, p .269.
88. I. Mitrea, *Regiunea centrală...*, p. 107; I. Mitrea, A. Artimon, *op. cit.*, p. 244, 246, 247.
89. *Ibidem;* vezi și Dan Gh. Teodor, *Elemente...*, p. 124.
90. I. Mitrea, în „Studii și cercetări istorice" (Bacău), 1972, p. 16.
91. Ghenuță Coman, *Murgeni, Contribuții la istoria unei vechi așezări*, Vaslui, 1973, p. 54.
92. Dan. Gh. Teodor, *op. cit.*, p. 124.

bizantină, monedele reprezintă dovada cea mai sigură a trainicelor legături economice, politice și cultural-artistice ce au existat între Bizanț și regiunea amintită. Dacă unele obiecte prezentate mai sus au putut fi vehiculate în urma jafurilor efectuate de către populațiile în migrație, monedele (mai cu seamă cele de bronz), nu pot fi decît rezultatul exclusiv al schimburilor comerciale dintre romanitatea sud-dunăreană și cea din Moldova. Apoi, se înțelege de la sine că, un astfel de fenomen implica, pe lîngă multiplele relații existente între populațiile celor două zone, și unul de natură etnico-lingvistică care nu era altceva decît rodul latinității și implicit acela al romanității ce țineau de însăși ființa autohtonilor. Materialele din care erau bătute, bronz, și cîteva doar din argint și aur, constituie una din explicațiile pe deplin valabile în susținerea adevărului că ele erau folosite numai în vederea schimburilor comerciale a diferitelor obiecte de export-import, cît și pentru comerțul mărunt din interior, în care caz, romanizarea este ușor de dovedit și pe această cale.

Asemenea tezaure s-au descoperit la :

— Cudalbi, J. Galați, constituit din 28 monede de bronz; 13 exemplare din timpul lui Anastasius I (491-518) [93].

— Movileni, J. Galați, 26 monede de bronz; 11 exemplare de la Tiberiu II Constantin (578-582), iar celelalte 15 exemplare de la Mauriciu Tiberiu (582-602) [94].

— De la Galați, pe malul Dunării, 12 monede de argint din care 3 exemplare din timpul lui Heraclius (610-641), 4 exemplare din timpul lui Constans II (641-668) și celelalte 3 din timpul lui Constantin IV (668-685) [95].

— Obîrșeni-Voinești, J. Vaslui; 34 monede de bronz dintre care: 13 exemplare de la Focas (602-610); 11 exemplare de la Heraclius (610-641); 8 exemplare de la Heraclius și Heraclius Constantin (613-641); 1 exemplar de la Heraclius, Heraclius Constantin și Martina (614-629) și 7 exemplare de la Constans II (641-668) [96].

— Horgești, J. Bacău; 46 monede de bronz dintre care 21 de la Iustin II; 3 de la Tiberiu II Constantin și 22 de la Mauriciu Tiberiu [97]. Cea mai veche dintre acestea datează din anul 566/67 de la Iustin II iar cea mai nouă din 596/97 de la Mauriciu Tiberiu [98], ceea ce ne face să presupunem că marele număr de monede bizantine descoperite la Horgești ar fi fost îngropate la începutul sec. VII, cînd a avut loc masiva deplasare a slavilor de pe teritoriul est-carpatic în regiunile Peninsulei Balcanice.

Pentru a ne face o viziune cît mai clară asupra perioadei în

---

93. I. Dimian, *Cîteva descoperiri monetare bizantine pe teritoriul R.P.R.*, în „Studii și cercetări numismatice“ (S.C.N.), I, 1957, p. 190; Dan Gh. Teodor, *Teritoriul...*, p. 23; C. Preda, *Circulația monedelor bizantine în regiunile carpato-danubiene*, în „S.C.I.V.A“, 3, XXIII, 1972, p. 400.

94. I. Dimian, *op. cit.*, p. 194-195 și Dan Gh. Teodor, *op. cit.*; C. Preda, *op. cit.*, p. 404.

95. I. Dima, *op. cit.*, p. 196; C. Preda, *op. cit.*, p. 401.

96. I. Dimian, *loc. cit.*,; C. Preda, *op. cit.*, p. 411.

97. V. Căpitanu, *Tezaurul de monede bizantine descoperit la Horgești, J. Bacău*, în „Carpica“, IV, 1971, p. 253; vezi și „S.C.I.V.A.“, 1, XIX, 1969, p. 171; Dan Gh. Teodor, *op. cit.*, p. 23, unde, după unele informații, se presupune că, în tezaurul de la Horgești, s-ar fi găsit și cîteva monede din timpul lui Focas.

98. V. Căpitanu, *op. cit.*, p. 258.

care asemenea obiecte își au preponderența în spațiul est-carpatic de-a lungul sec. IV-VII, vom adăuga tezaurelor amintite și monedele izolate pentru că numai în felul acesta ne putem convinge de influența sud-dunăreană. Și, pentru aceasta am ales criteriul cronologic, redînd în dreptul fiecărui împărat numărul monedelor și locul în care acestea s-au găsit pînă în momentul de față.

— *Licinius* (313-324): Corni, J. Botoșani, 1 monedă de bronz [99]; Tîrgu Ocna, J. Bacău, 2 de bronz [100].

— *Constantin cel Mare* (306-337): Arama, com. Coarnele Caprei, J. Iași, 1 de bronz [101]; Barboși, J. Galați, 2 de bronz — 1 de la Constantin cealaltă din timpul succesorilor săi [102]; Corni, J. Botoșani [103]; Ciorani, com. Pufești, J. Vrancea, cîte 1 de bronz [104]; Hîrșoveni, com. Ivănești, J. Vaslui, monede romane din sec. III-IV [105]; Huși, J. Vaslui [106]; Piatra Neamț, J. Neamț [107]; Stănița, J. Neamț [108]; Tîrgu Ocna, J. Bacău [109]; Vîrtișcoi, J. Vrancea [110], cîte 1 de bronz.

— *Constantin II* (337-340): Arama, 1 de bronz [111].

— *Constans* (337-350): Arama [112] și Piatra Neamț, cîte 1 de bronz [113].

— *Constantinus II* (337-361): cîte 1 monedă de bronz de la Bogdănești, com. Fălciu, J. Vaslui [114]; Botoșani [115]; Bicaz J. Neamț [116]; Lupești, com. Măldușteni, J. Neamț [117]; Muntenii de Jos, J. Vaslui [118]; Piatra Neamț [119]; Rădăuți, J. Suceava [120]; Ripiceni, J. Botoșani [121]; Letcani, J. Iași [122]; 2 la Huși [123]; 1 de argint la Izvoare, com. Dumbrava Roșie, J. Neamț [124] și 2 tot de argint la Poenești, J. Vaslui [125].

---

99. C. Preda, *Monede romane post-aureliene*, în „S.C.I.V.A.", 4, XXVI, 1975, p. 464.
100. *Ibidem*, p. 482.
101. *Ibidem*, p. 458.
102. Vezi rev. „Dacia" (N.S.), XI, 1967, p. 336; „S.C.I.V.A.", 3, XVIII, 1967, p. 530; 1, XIX, 1968, p. 176; C. Preda, *op. cit.*, p. 458.
103. C. Preda, *op. cit.*, p. 464.
104. „S.C.I.V.A.", 3, 1952, p. 213; „Memoria Antiquitatis", 2, 1970, p. 327; „Carpica", 4, 1971, p. 293; C. Preda, *op. cit.*, p. 463.
105. „Materiale", 1, 1953, p. 216; „Memoria Antiquitatis", 2, 1970, p. 325.
106. C. Preda, *op. cit.*, p. 469.
107. *Ibidem*, p. 476 și „S.C.I.V.A.", 13, 1962, p. 221.
108. „Memoria Antiquitatis", 2, 1970, p. 330; C. Preda, *op. cit.*, p. 481.
109. C. Preda, *op. cit.*, p. 481.
110. *Ibidem*, p. 484; „Materiale", 1, 1953, p. 494; „Danubius", 1, 1967, p. 116.
111. C. Preda, *op. cit.*, p. 458.
112. *Ibidem*.
113. *Ibidem; Vezi și „S.C.I.V.A."*, 1, VI, 1962, p. 221.
114. C. Preda, *op. cit.*, p. 450.
115. *Ibidem*, p. 460 și „S.C.I.V.A.", 1, XXI, 1971, p. 126.
116. „Studii și cercetări numismatice", 2, 1958, 1, p. 468 și C. Preda, *op. cit.*, p. 459.
117. C. Preda, *op. cit.*, p. 417.
118. „S.C.I.V.A.", 1, XIX, 1973, p. 149.
119. C. Preda, *op. cit.*, p. 476.
120. *Ibidem*, p. 477 și „Carpica", V, 1972, p. 122.
121. *Ibidem*, p. 478.
122. „Memoria Antiquitatis", 2, 1970, p. 331; „S.C.I.V.A.", 2, XXI, 1970, p. 342-343.
123. C. Preda, *op. cit.*, p. 469.
124. *Ibidem*, p. 470.
125. *Ibidem*, p. 476.

— *Valentinian I* (364-375): Huși, 1 de bronz [126].
— *Honorius* (395-423): Suceava, 1 de aur [127].
— *Teodosie II* (408-450): Holboca, J. Iași, 1 de aur [128].
— *Iustin* I (518-527): cîte 1 de bronz la Bacău [129]; Sărățeni, com. Schineni, J. Vaslui; 2 la Rădăuți, J. Suceava [130] și mai multe la Huși [131].
— *Iustinian I* (527-565): cîte una de bronz de la Băiceni, com. Mănăstirea Doamnei, J. Botoșani; Botoșana, J. Suceava[132]; Cîrja, J. Vaslui: Cucorăni, J. Bacău [133]; Dulcești-Roman [134]; Horga-Epureni, J. Vaslui [135]; Stîncești, J. Botoșani [136]; Tecuci [137]; Tîrgu Ocna [138]; Piatra Neamț [139]; Țibucanii de Sus, J. Neamț [140]; mai multe la Dorohoi J. Botoșani și Fălticeni, J. Suceava [141]; 1 de aur la Iași [142].
— *Iustin II* (565-578): Cîte 1 de bronz la Bacău [143]; Corni, J. Botoșani [144]; Fălciu [145] și Horga-Epureni [146].
— *Mauriciu Tiberiu* (582-602): Două de bronz la Bacău (una neidentificată) și alta la Comănești [147].
— *Focas* (602-610): 1 de bronz la Grumezoaia, J. Vaslui [148].
— *Heraclius* (602-610): mai multe monede de bronz descoperite la Dorohoi, Fălticeni, Huși, Tecuci și 1 la Comănești [149].
— *Iustinian II* (684-695): 1 de bronz la Bacău [150].
— *Tiberiu III* (698-705): 1 de bronz la Berezeni și încă 1 la Bîrlălești, J. Vaslui (neidentificată) [151].

După această trecere în revistă, vedem că preponderența o posedă monedele de bronz care sînt în jur de 250; 15 de argint și numai 3 de aur. Prin urmare, putem afirma că prezența prioritară a monedelor de bronz implica necesități cu caracter etnico-cultural legate de interesele populației romanizate a teritoriului amintit.

Din prezentarea izvoarelor literare, a numărului imens de vestigii de factură sau influență bizantină, a monedelor sud-dunărene în spațiul est-carpatic, putem conchide că și această parte a țării noastre se găsea în perioada sec. IV-VII sub amprenta civilizației bizantine, ceea ce a contribuit la romanizarea și încadrarea localnicilor de aici în sfera unității etnice românești.

Drd. Ilie CATRINOIU

---

126. *Ibidem*, p. 469. 127. „S.C.N.", 1, 1955, p. 190.
128. C. Preda, *op. cit.*, p. 469.
129. „S.C.I.V.A.", 1, XVIII, 1967, p. 201; 2, XXX, 1970, p. 148.
130. „S.C.I.V.A.", 2, XIX, 1968, p. 420; 1, XXI, 1970, p. 120.
131. C. Preda, *Circulația...*, p. 403. 132. *Ibidem*, p. 396.
133. Dan Gh. Teodor, *Teritoriul...*, p. 23.
134. „S.C.I.V.A.", 3, XVI, 1965, p. 617.
135. C. Preda, *op. cit.*, p. 402.
136. *Ibidem*, p. 408. 137. *Ibidem*, p. 409.
138. „S.C.I.V.A.", 2, XXX, 1979, p. 148.
139. „Carpica", XII, 1980, p. 102. 140. *Ibidem*, p. 101.
141. C. Preda, *op. cit.*, p. 401. 142. *Ibidem*, p. 403.
143. „S.C.I.V.A.", 1, XXIX. 1973, p. 151.
144. „S.C.I.V.A.", 1, XXIII, 1972, p. 146; C. Preda, *op. cit.*, p. 399.
145. Dan Gh. Teodor, *op. cit.*, p. 23. 146. C. Preda, *op. cit.*, p. 402.
147. „S.C.I.V.A.", 2, XXX, 1979, p. 149.
148. C. Preda, loc. cit. 149. *Ibidem*, p. 399-409.
150. „Carpica", XII, 1980, p. 102. 151. C. Preda, *op. cit.*, p. 396.

Pe tărîm pastoral

SFINȚII, CHEZĂȘIA DESĂVÎRȘIRII CREȘTINE

† TEOCTIST
ARHIEPISCOP ȘI MITROPOLIT

Sînt profund mișcat de momentul de comuniune și bucurie, prilejuit de prăznuirea de astăzi, care v-a adunat, slujitori și credincioși pe această vatră de credință strămoșească, ctitorită de marii mitropoliți ai Moldovei, Veniamin și Iosif, Catedrala mitropolitană. Evlavia și credința cu care participați mișcă sufletul oricui privește această icoană a comuniunii ortodoxe, a credincioșilor, a slujitorilor și a sfinților bineplăcuți lui Dumnezeu, căci fiecare ați venit să vă închinați și să vă atingeți de Sfintele Moaște ale Prea Cuvioasei Maicii noastre Parascheva.

Orice comuniune a credinței celei dreptslăvitoare este sub ocrotirea sfinților, care mijlocesc cu rugăciunile lor la tronul Prea Sfintei Treimi. De aceea și Sfinții Părinți ai Bisericii noastre adeseori au subliniat adevărul că orice comuniune a dreptei credințe, avînd în centrul ei jertfa și învierea Mîntuitorului, este ocrotită de rugăciunile sfinților. Intr-un cuvînt, Biserica cea una, sfîntă, sobornicească și apostolească strălucește pururea prin sfinți, prin lucrarea cea sfințitoare a Sfîntului Duh, care se revarsă în viața noastră prin Sfintele Taine, prin aceste potire ale dragostei creștine, cum s-au arătat a fi sfinții, aceste pilde vii în viețuirea cea în Hristos și în Biserică.

Sînt adînc recunoscător Bunului Dumnezeu că ne-a ajutat să sărbătorim cu toți ziua Prea Cuvioasei Parascheva, sub ocrotirea omoforului Maicii Domnului — chipul fecioriei — și al mijlocirilor ei, căreia și-a închinat toate strădaniile această fiică a cerului și a pămîntului ale cărei moaște se păstrează în această slăvită ctitorie. Dacă prăznuirea bisericilor este prilej de comuniune și bucurie pentru credincioșii parohiilor respective, cu cît mai mult praznicul Catedralei mitropolitane, maica bisericilor și credincioșilor din această eparhie a devenit și tradițională pentru credincioșii de pretutindeni.

Toată această lumină a praznicului mișcă inima fiecărui participant care se face părtaș comuniunii noastre de credință dreptmăritoare. Și această lumină ne și adună aici, pentru ca prin evlavia și stăruința tuturor să dăm strălucire și frumusețe, să aducem ofranda strădaniilor proprii pentru a ne face părtași acestui necuprins tezaur de credință și închinare. Pomenirea Prea Cuvioasei Parascheva este sărbătoarea credinței noastre dreptslăvitoare, cinstită de întreaga Ortodoxie. Aceste popasuri duhovnicești din viața Bisericii sînt expresia unității de credință a tuturor celor care mărturisesc adevărul cinstirii sfinților, urmînd astfel același făgaș pe care au mers și strămoșii noștri, urmînd pe Mîntuitorul cel înviat și proslăvit întru Sfinții Săi (Psalmul 92, 6). Ele afirmă unitatea noastră de credință, de simțire și de grai pe aceeași vatră a părinților și înaintașilor, căci între sfinții

prăznuiți de Biserica Ortodoxă Română mulți sînt răsăriți din sînul acestui neam și împodobesc, ca și Prea Cuvioasa Parascheva, pămîntul scumpei noastre vetre străbune. De aceea, aceste popasuri duhovnicești ne-au fost nouă românilor izvoare de viață, de credință, de nădejde, de încredere în viitor, de unitate și unire în aceeași simțire românească, încă din cele mai adînci vremuri ale istoriei noastre naționale. In acest sens, sfinții și prăznuirea lor sînt pentru fiii Bisericii noastre simbolul unității românești de-a lungul secolelor, adeverind faptul că pentru noi altarul credinței este totuna cu altarul Patriei, al simțirii românești, al virtuților creștine pe care ei le-au vădit în apărarea neatîrnării și libertății poporului nostru. Idealul luptei lor pentru împlinirea unui viitor mai bun și mai fericit și-a aflat și mai multă putere de împlinire prin aceste comuniuni prilejuite de popasurile duhovnicești ale prăznuirilor bisericești și românești, luînd fiecare în sufletul său lumina acestor strălucite întîlniri de obște.

Acum, după patruzeci de ani de viață nouă și liberă, după patru decenii de muncă unită în același elan creator al tuturor fiilor acestor plaiuri străbune, ne putem și noi ușor da seama de importanța și roadele acestei unități. Anii de plină libertate și de viață liberă au fost încununați cu neprețuite roade ale muncii și străduinției tuturor spre bunăstarea și progresul întregului popor. Așa a fost dintotdeauna viața românilor care au dat pentru acest motiv Munților Carpați nume de „cetate" și de „leagăn părintesc", ca cei ce le-au ocrotit ființa și neatîrnarea națională.

Această legătură a dreptei credințe cu unitatea noastră de neam mișcă sufletele tuturor ori de cîte ori ne întîlnim cu prilejul acestor popasuri duhovnicești, cum este cel de astăzi. Și mărturisim acest lucru deoarece trăim convingerea că sîntem una cu moșii și strămoșii noștri. Cine ar putea zugrăvi în cuvinte măreția și slava acestor zile de pomenire pentru întărirea noastră sufletească de români și de creștini în unitatea de monolit a neamului nostru? Oare acestea nu sînt asemenea „Arborelui lui Iesei" zugrăvit la mănăstirile din nordul Moldovei, de unde ne luminăm în pătrunderea înțelesului lor adînc, că toate aceste popasuri își au izvorul în năzuința străbună de unitate în credință și în neam, în simțire românească și dreaptă închinare creștină? Sîntem cu adevărat florile și roadele acestui arbore al neamului nostru românesc.

Prea Cuvioasa Maica noastră Parascheva a fost adusă aici la Iași, acest străvechi leagăn de cultură și de unitate națională, de către slăvitul voievod al Moldovei Vasile Lupu (1635-1653) și așezată în neasemănata sa ctitorie a Trei Ierarhilor, de unde, aproape 350 de ani, n-a încetat a revărsa peste toți cei care s-au rugat, îngenunchind și sărutînd Sfintele ei Moaște, binecuvîntări și ocrotiri duhovnicești, pentru care motiv, ca o preamilostivă maică a credincioșilor din Moldova și din alte ținuturi românești, a fost numită „ocrotitoarea Moldovei".

Dar de unde aș lua cele mai potrivite cuvinte pentru a vă arăta ce sînt pentru noi Sfintele Moaște ale sfinților, sădindu-vă totodată în suflet și în inimă înțelesul și importanța cinstirii lor?

Sfinții, pentru noi, sînt chipul văzut al lui Dumnezeu nevăzut, Care, ca și Mîntuitorul cel înviat, arată lumii slava cea negrăită a dumnezeirii. Ei sînt, în înțelesul cel mai uman posibil, fața omenească a lui Dumnezeu întoarsă spre lume ca o binecuvîntare, ca un dar de sus prin lucrarea cea sfințitoare a Sfîntului Duh în Biserica lui Hristos. Sfinții sînt deci pilda vie că Dumnezeu ne-a chemat spre desăvîrșire, trimițîndu-ne ajutorul Său cel sfînt prin Mîntuitorul și prin Duhul, cele „două brațe ale Tatălui"[1], cum spune Sfîntul Irineu de Lugdunum, întinse de Părintele cel de sus spre lume, pentru a cuprinde orice făptură care se străduiește să se înalțe spre culmile desăvîrșirii. Deci sfinții ne descoperă nouă adevărul fundamental al Bisericii noastre, că Prea Sfînta și de viață făcătoarea Treime este izvorul oricărei iubiri, sfințiri și desăvîrșiri la care am fost chemați, dar cărora noi nu ne putem face părtași decît prin viața cea în Hristos, adică în trupul Său tainic care este Biserica, în care lucrează puterea cea sfințitoare a Duhului, a Duhului slavei.

Dumnezeu pe toți ne-a chemat să ne facă chipuri ale slavei, adică asemenea lui Hristos, prin împărtășirea harului sfinților, dar se împărtășesc de acest chip numai cei care se străduiesc, adică se fac împreună-lucrători cu Dumnezeu la înălțarea lor necontenită spre slava dumnezeirii, cum spune Sfîntul Apostol Pavel, „împreună-lucrători la mîntuirea lor". Mîntuirea este această părtășie la slava lui Dumnezeu, la „firea cea dumnezeiască" (II Petru 1, 4). Sîntem chemați să devenim și noi sfinți prin har, prin această părtășie la sfințenia lui Dumnezeu, Care singur este sfînt, cum cîntă Biserica: „Sfînt este Domnul Dumnezeul nostru". Această încredințare că tot cel care se străduiește se încununează de părtășia slavei lui Dumnezeu o dovedesc sfinții. Prezența lor în Biserică, icoanele lor, umple de slavă Biserica și pe fiii ei, cum iarăși cîntăm: „In Biserica slavei Tale stînd, în cer ni se pare a fi, Născătoare de Dumnezeu". Dar ce altă mărturie că cerul a fost coborît de Dumnezeu pe pămînt ne mai trebuie dacă avem chipul sfinților? — căci de fapt această coborîre a lui Dumnezeu pe pămînt și învrednicire a noastră de comuniunea negrăită cu firea cea dumnezeiască la care participăm o adeveresc viața și chipurile sfinților. Sfîntul Clement Alexandrinul spune că „Domnul Se dezbracă și Se îmbracă atunci cînd Se pogoară în lumea aceasta materială", precum și cel care crede și se umple de puterea lui sfințitoare și înnoitoare dezbracă și îmbracă haina cea sfințită, așa cum a arătat Apostolul (II Corinteni 5, 2-4; Efeseni 4, 22, 24)[2]. Aceasta înseamnă că Dumnezeu coborînd în lume S-a golit de slava Sa pentru a ne îmbrăca pe noi cei ce ne-am dezbrăcat de haina păcatului în veșmîntul mîntuirii. In acest sens „lumea este templul lui Dumnezeu"[3], pentru că toată zidirea este înconjurată și cuprinsă de El, iar sfinții, ca cei mai aleși dintre oameni, ne cheamă neîncetat, ajutîndu-ne și mijlocind pentru noi

1. Sfîntul Irineu, *Adversus Haereses.*
2. Sfîntul Clement Alexandrinul, *Scrieri.* Partea a II-a, *Stromatele. Stromata a V-a*, VI, 40, 1-2, în „Părinți și Scriitori bisericești", vol. V, București, 1982, p. 334.
3. *Ibidem*, XI, 76, 2, p. 354.

cu rugăciunile lor, să luăm parte la „jertfa nepreţuită“ a Mîntuitorului, la jertfa cea prisositoare și mîntuitoare de toată durerea și rana păcatului, care a fost adusă „pentru noi și pentru a noastră mîntuire“ de Hristos Tatălui ceresc. Așadar, iată ce înseamnă pentru noi cinstirea sfinţilor. Ei sînt pentru noi cu adevărat și un izvor de îndemn la rugăciune pe care Iisus ne-a chemat, prin graiul Sfîntului Apostol Pavel, să o aducem fără contenire Tatălui: „Rugaţi-vă neîncetat“ (I Tesaloniceni 5, 17).

La această rugăciune neîncetată ne îndeamnă Sfintele Moaște ale Sfîntului Mucenic Ioan cel Nou de la Suceava, ale Prea Cuviosului Dimitrie de la București, ale Sfintei Filofteia de la Curtea de Argeș, ale Sfîntului Grigore Decapolitul de la Bistriţa Vîlceană, ale Sfintei Muceniţe Tatiana din Catedrala mitropolitană din Craiova, ale Prea Cuviosului Nicodim de la Tismana, ale Sfîntului Iosif de la Partoș, precum și ale tuturor sfinţilor care au ieșit din sînul acestui neam. Toate acestea sînt prezenţe ale harului sfinţitor, prin lucrarea căruia am cunoscut cele dumnezeiești, har care a împodobit vatra noastră pămînteasc㠄 atît de prisositor cu aceste negrăite comori și frumuseţi ale evlaviei și credinţei dreptslăvitoare. Cu adevărat aceste odoare au făcut ca vatra noastră străbună să fie un sanctuar de sfinţenie, un paradis în care a înflorit și a dat rod „pomul vieţii“ (Facere 2, 9), adică Fiul lui Dumnezeu, Cuvîntul vieţii pe Care L-am cunoscut prin lemnul crucii (Fapte 5, 30; 10, 39; Galateni 3, 13).

Datorită credinţei strămoșești suferinţele acestui popor îndurate în vremuri de restriște au fost transformate în bucuria învierii, în bucuria de a fi cu toţii una, de a trăi aceeași unitate și simţire, de a mărturisi aceeași credinţă izvorîtă din închinarea acestor sfinţi care sînt chipuri ale nestricăciunii și învierii la care ne-a chemat Hristos, dîndu-ne puterea sfinţitoare a Jertfei de pe Cruce fiecăruia dintre noi ca „leac al nemuririi“ și renașterii, cum spuneau Sfinţii Părinţi. Prin credinţa în Iisus nemurirea strămoșilor noștri geto-daci a căpătat chipul sfinţeniei și al permanentei înălţări spre trăirea aceleiași unităţi de neam și de închinare străbună. In acest sens, voievodalele ctitorii care ocrotesc Sfintele Moaște ce împodobesc vatra noastră pămînteasc㠄 au devenit de-a lungul veacurilor adevărate sioane ale credinţei ortodoxe, simboluri ale unităţii de neam și de grai, de închinare și simţire românească. Evlavia fiilor acestor plaiuri faţă de aceste odoare ale credinţei a fost făclia permanent aprinsă a conștiinţei de neam, a legăturii cu moșii și strămoșii, a urmării și continuării tuturor străduinţelor pentru împodobirea brazdei strămoșești.

Și așa cum acești aleși ai lui Dumnezeu, sfinţii, au biruit legile firii, pășind spre desăvîrșire și sfinţenie, și înaintașii noștri au biruit pe cei ce au vrut „pămînt și apă“, năvălitori și cuceritori al căror număr este împresionant de mare, păstrîndu-și identitatea și fiinţa lor naţională și apărîndu-și neatîrnarea și libertatea care întotdeauna le-au fost atît de dragi. Deci, bucurîndu-se de această lucrare ziditoare a harului dumnezeiesc, a cărei încredinţare rămîn de-a pururi sfinţii, strămoșii și înaintașii noștri au trăit încredinţarea nemuririi lor, a dreptăţii naţionale pe care și-au apărat-o și pentru afirmarea căreia necontenit au

luptat. De aceea, Sfintele Moaște au fost pentru noi totdeauna izvor și putere de credință, căci călcînd pe vatra acestor sioane ale închinării străbune fiii acestui neam luau putere să-și afirme vrerile și năzuințele lor nobile și înalte. Așa cum osemintele lui Elisei au înviat morții și aceste sfințite moaște au înviat în sufletele fiilor acestor plaiuri nădejdea că dreptatea acestui neam niciodată nu va pieri. Trupurile noastre, iubiți credincioși, sînt adică sortite nestricăciunii și învierii. Noi nu sîntem numai țărînă, sau cum spune profetul Isaia „pămînt și cenușă", ci și suflet, adică duh de viață izvorîtă din sînul Tatălui ceresc, căci altfel cum S-ar fi întrupat luînd chipul și făptura noastră „Cel ce este în sînul Tatălui" (Ioan 1, 18) ?

Deci sfinții pentru noi sînt totdeauna și o pildă spre care trebuie să luăm aminte ce vrednicie a așezat în noi Dumnezeu, cu ce puteri negrăite ne-a înzestrat Tatăl ceresc. Trupurile noastre trebuie să fie cu adevărat chivote ale Duhului Sfînt, pe Care ni L-a trimis de la Tatăl Fiul cel înviat și înălțat la cer. De aceea, sfinții pentru noi sînt încredințări de nezdruncinat că „mîinile Tatălui", Fiul și Duhul, stau permanent întinse spre noi și spre lume. Prin Iisus și Duhul Sfînt, trupul omenesc este în stare să biruiască legile firii, fiind sortit învierii și nemuririi. Lumina învierii, care strălucește în nestricăciunea trupurilor sfinților, prin harul Sfintelor Taine, iradiază și în ființa noastră, trup și suflet, primind — așa cum primesc toate plantele lumina de la soare — acea negrăită rază a „Soarelui dreptății", acea lumină neapusă a Invierii Sale. Ceea ce a fost sfințit în trupul Mîntuitorului primim și noi prin Sfintele Taine, încît moartea nu ne mai poate robi. Făcînd roade vrednice de această împărtășire, ne învrednicim să fim părtași dumnezeiești străluciri a slavei Tatălui ceresc. Prin aceasta noi ne arătăm împreună cu sfinții „casnici ai lui Dumnezeu", părtași ai negrăitei Sale slave, proslăvind bunătatea și iubirea de oameni a Părintelui ceresc, Care ne-a dat putere tuturor să devenim prin har asemenea Fiului lui Dumnezeu, adică adevărate și nestricăcioase chipuri ale slavei lui Dumnezeu (Evrei 1, 3).

Impărtășindu-ne cu Sfintele Taine și făcînd faptele credinței și dragostei, adică arătînd lucrătoare credința (Galateni 5, 6) cu care primim harul lui Dumnezeu, ne învrednicim de această strălucire negrăită a luminii Sfîntului Duh, pogorînd peste noi de la „Părintele luminilor". Lumina dumnezeiască încoronează rodirile credinței — virtuțile — aceste podoabe cu care sînt înfrumusețate chipurile sfinților pe care îi cinstește Biserica. Aceste străluciri iradiază din chipurile lor icoane ale nestricăciunii și ale părtășiei noastre, la „slava" lui Dumnezeu (I Petru 5, 1), la dumnezeiasca fire (I Petru 1, 4), părtășie care face credința lucrătoare spre dobîndirea mîntuirii și a nemuririi.

Iată temeiul închinării noastre la icoanele și moaștele sfinților — aceste chivote sfințite ale Duhului Sfînt, biruind legile firii —, care au devenit nestricăcioase și nesupuse morții. Trupurile lor au devenit asemenea trupului Mîntuitorului, în care locuiește „plinătatea dumnezeirii" (Coloseni 2, 9), și au devenit astfel purtătorii slavei dumnezeiești ca niște „prieteni" ai Mire-

lui, împărtășindu-se din frumusețea Bisericii — Trupul cel tainic al lui Hristos — plină de „plinătatea lui Hristos" (Efeseni 1, 23), Care plinește toate în toți ca Cel ce este „plinitorul credinței" (Evrei 12, 2) la care au fost chemați. Deci sfinții pentru noi sînt mărturiile vii și de netăgăduit că prin lucrarea Sfîntului Duh fiecare din noi e chemat, ca din „plinătatea Lui" (Ioan 1, 16) luînd, să ne arătăm „plini fiind de toată plinătatea lui Dumnezeu" (Efeseni 3, 19). Totodată, ei sînt mărturia că Duhul Sfînt lucrează în noi și a voi și a putea să împlinim cele ale credinței pentru a fi „plini de roadele dreptății" (Filipeni 1, 11).

De aceea, Sfinții Părinți de la Sinodul VII ecumenic (de la Constantinopol din 787) au stabilit ca un adevăr de neclintit al credinței noastre cinstirea sfinților „plini de rîvnă" (Daniil 1, 4) spre slava lui Dumnezeu (Avacum 3, 3). Prin ei pămîntul, din care au fost creați prin puterea lui Dumnezeu, s-a arătat plin de slava Lui, asemenea unor chivote „pline de tămîie" (Apocalipsa 5, 8) binemirositoare, înălțată lui Dumnezeu.

Sfinții, prin pilda vieții lor, prin lucrarea Duhului în trupurile lor, au fost încredințați că harul lui Dumnezeu este izvorul mîntuirii noastre și că, în afară de Hristos, în afara Bisericii Sale, a Tainelor ei, nu există mîntuire. Astfel, cinstirea sfinților este legată de credința în Mîntuitorul prin care dobîndim viața veșnică. Această cinstire ne face să găsim în noi înșine răspunsul întrebării căreia mulți din cei ce-L ascultau pe Iisus nu îi găseau răspuns: „Și cine poate să se mîntuiască?" (Marcu 10, 26). Ei au dus viața lui Hristos în trupurile lor, încredințîndu-ne prin pilda lor de viețuire că „ne vom mîntui prin viața" lui Iisus (Romani 5, 10), avînd tăria credinței și a faptelor bune coroană a vieții noastre. Ei sînt, pentru fiecare din noi, cei care ne arată ce trebuie să facem ca să ne mîntuim (Fapte 16, 30), de aceea au și fost numiți frați mai mari în credință, îndrumători și făclii pentru tot cel ce vrea să urmeze lui Hristos și să se mîntuiască în numele Lui (Romani 10, 13). Ei ne arată vrednicia la care a înălțat Hristos firea noastră, omorînd păcatul și biruind moartea, adică, așa cum spuneam, ne încredințează că nestricăciunea și învierea, la care ne-a înălțat Mîntuitorul prin patima și învierea Sa, sînt temeiurile credinței noastre, cu adevărat dumnezeiască.

Cinstind chipurile sfinților mărturisim de fapt credința noastră în înviere, în nemurirea omului — chip al lui Dumnezeu — care prin jertfa lui Iisus pe Sfînta Cruce este chemat spre slava învierii. Prin cinstirea sfinților noi aducem slavă lui Dumnezeu, Care L-a înviat din morți pe Mîntuitorul nostru Iisus Hristos (Romani 10, 9).

Ori, sfinții sînt chipurile acestei laude aduse prin trăirea credinței celei adevărate a slavei lui Dumnezeu. Și noi nu privim pentru aceasta la chipurile lor, căutînd la materialul sau culoarea din care sînt făcute, ci la virtuțile și faptele lor prin care au preaslăvit pe Dumnezeu. Dacă cinstim pe sfinți înseamnă deci că „ținem lauda nădejdii noastre" (Evrei 3, 6), că aducem, prin credința în Dumnezeu, laudă „făcătorilor de bine" (I Petru 2, 14), de la care luăm pildă să pășim spre culmile desăvîrșirii. Cinstirea sfinților este legată de dobîndirea mîntuirii prin credință, căci ne

îndeamnă să fim următori ai celor care prin faptele lor bune, prin virtutea și sfințenia lor, au slăvit numele Dumnezeului celui Preaînalt, să fie în comuniune permanentă cu ei în unitatea aceleiași Biserici întemeiate de Mîntuitorul. Prin aceasta noi ne înrudim cu sfinții devenind o familie cu ei, familia cea mare a Bisericii lui Hristos. In acest sens sîntem noi, cum spune Sfîntul Apostol Pavel, „casnici ai lui Dumnezeu" (Efeseni 2, 19) împreună cu sfinții și moștenitori ai împărăției cerurilor.

Iată, iubiții mei fii duhovnicești, ce bogăție de frumuseți ne pune înainte credința noastră ortodoxă. Acesta este tezaurul căruia face părtași Biserica noastră strămoșească pe toți fiii ei, acest izvor al virtuților, al dragostei și bunătății, al păcii și împăcării, al dăruirii și jertfelniciei noastre, care sînt sfinții lui Dumnezeu. Pentru aceasta zilele de pomenire și de prăznuire ale sfinților sînt pentru noi toți momente deosebit de frumoase, prilejuri de comuniune sufletească și de revărsare a bucuriei duhovnicești. Noi nu ne întîlnim singuri cu Dumnezeu ci cu toții împreună, slujitori și credincioși. Aceste popasuri duhovnicești, așa cum vă spuneam, mă mișcă sufletește, mă emoționează, tocmai din aceste motive pentru care cinstim noi sfinții, căci în aceste întîlniri ne vădim unii altora pietre vii ale credinței dreptslăvitoare, ale Bisericii noastre strămoșești (I Petru 2, 5).

Mă întorc dintr-o lungă călătorie, din Italia, unde am avut prilejul să văd în Roma catacombe din secolele 1-2, în care au fost înmormîntați primii creștini. Cu bucurie am văzut că și ei, încă de atunci, cinsteau pe Sfinții Apostoli și îndeosebi pe Maica Domnului, zugrăvind icoanele lor, ca și pe cea a Mîntuitorului, în încăperile unde erau înmormîntați. Cinstirea sfinților, a icoanelor și a moaștelor lor, iată că ne este mărturie tuturor de netăgăduit că sîntem mărturisitorii aceleiași credințe dreptslăvitoare, pe care au mărturisit-o și creștinii de la Roma, Antiohia, Alexandria și Ierusalim, încă din primele secole. Această credință vie deci o păstrăm urmînd închinării și evlaviei strămoșilor noștri și luînd parte la Sfînta Liturghie care se săvîrșește la Altar pe Sfînta Masă, care în vechime se ridica pe mormîntul unui martir, iar astăzi are așezate, de arhiereul locului la sfințire, Sfintele Moaște. Așadar, iată cum credința se leagă de cinstirea sfinților, de Sfînta Liturghie, de împărtășirea cu Trupul și Sîngele Domnului, prin cinstirea Sfintelor Moaște. Nu se poate face deci Sfînta Liturghie fără Sfînta Masă care nu are Sfințite Moaște, dar mai ales fără Antimis care are, de asemenea, Sfințite Moaște. Dacă n-am avea Sfînta Liturghie, nu am avea siguranța mîntuirii, căci n-am avea împărtășire cu Trupul și Sîngele Mîntuitorului, iar „cine nu mînîncă Trupul Meu..., zice Mîntuitorul, nu are viață veșnică" (Ioan 6, 51). Sfînta Liturghie nu se poate săvîrși fără Sfintele Moaște, adică fără Antimis din care nu lipsesc Sfintele Moaște.

Din dragostea pe care v-o port am căutat să vă pun la inimă aceste adevăruri ale credinței noastre, care ne leagă și mai mult de vatra noastră strămoșească, fiind mărturii de netăgăduit ale statorniciei înaintașilor noștri pe aceste plaiuri, ale permanen-

tei lor ființări pe această brazdă străbună, în aceeași unitate de neam, de limbă și simțire românească, de credință și de închinare. Trebuie să le cunoaștem și să le păstrăm pe altarul inimii, ca pe un scump tezaur moștenit de la moșii și strămoșii noștri. Munca și realizările poporului nostru — o importantă contribuție la promovarea colaborării dintre toate țările lumii — sînt chemări spre apărarea păcii și vieții, convingînd pe toți oamenii de bine din lume ale căror năzuințe trebuie închinate strădaniilor popoarelor lumii.

Animați de dorința ca pacea lumii să nu mai fie amenințată de norii negri și ucigători ai unui holocaust atomic, fiii acestui popor, alături de care sînt și slujitorii și credincioșii B.O.R. și ai celorlalte Culte, își mărturisesc deplinul și hotărîtul lor angajament ca prin munca și împlinirile lor să contribuie la instaurarea păcii în lume, la apărarea vieții pe pămînt.

Cuvintele — forță ale chemărilor Conducerii noastre de stat sînt puternic mobilizatoare pentru noi toți, fiind izvorîte din strălucirea și măreția împlinirilor celor 40 de ani de libertate, încununate de cele ale ultimelor două decenii, epoca cea mai glorioasă din istoria acestui neam. Noi nu dorim să fie distruse împlinirile noastre și ale popoarelor lumii, zestrea cultural-artistică și științifică a întregii omeniri, rod al unor atît de îndelungate și zbuciumate strădanii. De aceea luptăm ca armele, cu puterea lor de distrugere totală a planetei și care apasă din ce în ce mai greu pe umerii popoarelor, să nu ia chipul hidos al morții și distrugerii, al nimicirii și pustiirii. Aceasta este voința tuturor popoarelor, știut fiind că vocea popoarelor, pentru noi cei care mărturisim pe Dumnezeu — Făcătorul vieții și al omului —, este voința lui Dumnezeu, nu putem să nu ne asociem glasurile noastre acestei simfonii a păcii și bunei înțelegeri. Dacă Mîntuitorul Iisus Hristos este Domnul păcii, iar inimile noastre sînt chivote sfințite ale lui Hristos, înseamnă că sufletele noastre sînt deopotrivă și potire ale păcii și bunei înțelegeri, din care trebuie să se reverse faptele noastre de pace și bunăvoire între oameni, de slujire a vieții — cel mai scump și mai sfînt dar făcut de Dumnezeu oamenilor. Aceasta este deci legătura dintre credința noastră în Hristos și apărarea păcii, dintre rugăciunea pe care Mîntuitorul ne-a învățat să o înălțăm neîncetat lui Dumnezeu și lucrarea noastră de slujire a vieții. Sacrificiul pentru apărarea păcii și vieții, pentru înfrumusețarea lor, este deci sacrificiul credinței, pentru noi mărturisitorii lui Hristos, jertfă bineplăcută lui Dumnezeu. Pentru acest motiv, nici un sacrificiu nu este prea mare cînd e vorba de viața lumii, pentru care Însuși Mîntuitorul S-a întrupat

(Ioan 10, 10). De aceea, în calitatea mea de părinte duhovnicesc, și cu acest prilej binecuvîntat, de măreț popas duhovnicesc, vă adresez tuturor apelul călduros de a vă ruga și de a lucra cu toată hotărîrea pentru apărarea păcii și vieții.

Mulțumind lui Dumnezeu pentru tot ce-am dobîndit în anii libertății și ai muncii înfrățite, de care s-au bucurat toți fiii Patriei noastre în condițiile statornicite de climatul libertăților vieții celor noi, să ne exprimăm cu orice prilej hotărîrea noastră de apărători ai păcii și ai vieții, pentru ca răul, moartea și distrugerea să nu acopere seninul cerului întregii omeniri.

Avînd încredințarea că în această luptă pentru apărarea păcii avem împreună-lucrătoare cu noi puterea lui Dumnezeu, iar cine are puterea Lui nu poate fi biruit, rugăciunile și binefacerile sfinților, ajutorul și mijlocirile lor, aceste gînduri și osteneli de apărători ai păcii și vieții să fie bineprimite înaintea lui Dumnezeu, fiind încredințați că sîntem mîntuiți prin viața lui Iisus Hristos (Romani 5, 10), dacă vom dovedi prin faptele noastre că slujim împăcării pe care a adus-o El lumii (Efeseni 2, 16).

Să fiți mîndri, iubiți credincioși, că sîntem fiii unei Biserici slujitoare acestor mărețe și nobile năzuințe umane, principii de bază ale învățăturii creștine, autentică slujitoare a lui Hristos, Domnul păcii și al vieții, binecuvîntată de Dumnezeu cu un bogat tezaur de credință ortodoxă — aceste moaște ale sfinților care împodobesc vatra noastră strămoșească și care au odrăslit în cea mai mare parte dintre fiii acestui neam. Să rămîneți tari și neclintiți în credință, încredințați că Biserica noastră strămoșească este păstrătoarea credinței celei adevărate, care ne-a fost nouă propoveduită de întîiul chemat la apostolat, Sfîntul Andrei.

Dumnezeu să vă binecuvînteze ostenelile cu sănătate, cu belșug și însutirea roadelor iubirii frățești, ale slujirii unii altora și ale bucuriei de a ne ști cu toții părtași aceleiași comuniuni de credință și simțire românească și să ne ajute a ne întîlni, la mulți ani.

„Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea Lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Duhului Sfînt să fie cu voi cu toți". *

* Cuvînt la praznicul Prea Cuvioasei Parascheva — 14 octombrie 1984 — la Catedrala mitropolitană Iași.

UNITATEA CREDINȚEI TREBUIE SĂ PRECEADĂ PE CEA A COMUNIUNII EUHARISTICE

Părintele conferențiar de astăzi ne-a scutit aproape total de ceea ce ar putea să constituie un cuvînt de răspuns la această tradițională întîlnire a noastră de Anul Nou. Nu regret lucrul acesta. Dimpotrivă, datorită acestui fapt m-am putut convinge că preoții Bisericii noastre strămoșești trăiesc realitățile vieții celei noi din Patria noastră, dar și evenimentele bisericești, în special cele din eparhia noastră, făcîndu-se părtași străduințelor noastre, pe care le împlinim cu responsabilitatea creștină a slujirii binelui tuturor fiilor acestor plaiuri străbune.

Din prezentarea făcută aici m-am convins încă o dată de responsabilitatea cu care priviți slujirea la care am fost cu toții chemați, fiind permanent cu luare-aminte la pilda de slujire a ierarhilor, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Iustin.

Trăim în veacul călătoriilor cosmice datorate neînchipuitelor cuceriri științifice. Aceasta presupune o deschidere a noastră față de univers și față de lume, o deschidere a unora față de ceilalți, prin vizite reciproce, prin dialoguri și încercări de apropiere în diferite domenii de colaborare. Această deschidere spre cei din jurul nostru, oameni de pe toate meridianele globului, o trăiesc și Bisericile creștine, în special Ortodoxia care aduce permanent în cadrul Mișcării ecumenice tezaurul ei nestirbit de credință și închinare dreptslăvitoare, contribuind prin aceasta la cunoașterea de sine a creștinilor. Acest fapt presupune relații de tot felul, izvorînd din dorința izbăvirii lumii de amenințările unui pericol nuclear, de distrugerea vieții. Astăzi oamenii sînt mai conștienți de ei înșiși, de soarta lor, de importanța acestui mare dar de care sînt chemați să se bucure în mod egal cu toții, indiferent de concepția pe care o împărtășește sau o slujește fiecare. Acum toți oamenii din lume caută punți care-i unesc, dorind să dărîme zidurile care i-au despărțit secole de-a rîndul. Tocmai acest fapt, care caracterizează vremea noastră, face ca oamenii de bine din lume să se străduiască în apropierea și mai mult a tuturor popoarelor spre împlinirea aceluiași unic țel: apărarea vieții pe pămînt. Și, în aceste clipe de răscruce pentru soarta lumii, avem fericirea ca Președintele Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu, renumit pentru convingerile și viziunea larg umaniste, cunoscut erou al apărării păcii în Europa și în întreaga lume, să fie în fruntea acestor luptători pentru fericirea și viitorul prosper al tuturor oamenilor și popoarelor lumii.

Într-adevăr, anul 1984 a însemnat o culme a legăturilor bisericești pe plan panortodox și intercreștin, marcate de anumite întîlniri și dialoguri, cum a fost și întrunirea de la Riva del Garda, unde s-a rostit, în domul din Trident, după atîtea secole de despărțire, simbolul niceo-constantinopolitan fără adaosul „Filioque" de către toți cei prezenți, ortodocși, romano-catolici și protestanți. Acesta a fost, cu adevărat, un fapt de culme în promovarea legăturilor dintre Bisericile creștine. Căci după ținerea lucrărilor întrunirii, care au

durat 5 zile, spre bucuria tuturor — ca o expresie a acestei unități spre care tind astăzi toți cei ce-L mărturisesc pe Hristos — s-a rostit Crezul așa cum a fost el alcătuit de primele două Sinoade ecumenice. Această problemă era demult înscrisă pe agenda de lucru a acestor întruniri intercreștine. Și iată că acum, prin lucrarea Sfîntului Duh, s-a împlinit la Riva del Garda anul trecut. De bună seamă acest fapt are o importanță covîrșitoare pentru apropierea creștină și refacerea unității tuturor celor ce cred în Mîntuitorul Iisus Hristos, avînd o înrîurire binefăcătoare prin acest caracter cvasioficial, căci aceste întruniri pregătesc dialogurile dintre Bisericile creștine din întreaga lume, dar mai ales din Europa. Acest fapt deci valorează foarte mult în strădania Bisericilor doritoare de unitate. Unitatea credinței trebuie să preceadă pe cea a comuniunii, adică împărtășirea din același Potir al dragostei și sfințeniei. Și acest lucru se pare că au început să-l înțeleagă mai bine Bisericile creștine după întrunirea de la Riva del Garda. Deci putem estima acest fapt ca o împlinire de culme a teologiei practice pe plan ecumenic, atît în ceea ce privește prezentul cît și viitorul relațiilor intercreștine, el fiind pe deplin încurajator. Anul acesta, pentru aceste motive, așteptăm împlinirea altor momente deosebite, care să fie pe măsura așteptărilor noastre în această privință. Sub această aureolă a așteptărilor și nădejdilor deschidem noi anul 1985, în care am pășit. De asemenea, împreună cu toți fiii acestor plaiuri străbune, în noul an ne vom strădui să fim părtași altor mărețe înfăptuiri spre înflorirea Patriei și bunăstarea noastră a tuturor.

Biserica întotdeauna a fost un factor de progres. Unitatea de credință a contribuit la întărirea și afirmarea unității naționale, de grai și de simțire românească. De aceea, istoria noastră bisericească s-a integrat istoriei poporului pe care Biserica strămoșească l-a slujit permanent, sprijinindu-i afirmarea celor mai nobile năzuințe. De fericirea poporului a depins și fericirea fiilor ei. Pentru aceste motive Biserica strămoșească a fost întotdeauna împreună cu poporul, împărtășindu-i durerile și bucuriile și slujindu-i mai binele și înălțarea pe cele mai înalte culmi de progres și civilizație prin lucrarea sa specifică de slujire. Această lucrare o promovăm noi prin activitatea de zi cu zi.

Evenimentele noastre bisericești oglindesc prin specificul lor strădania spre mai bine a noastră a tuturor, ierarhi, cler și credincioși. Istoria poporului nostru, veac de veac, s-a răsfrînt și asupra istoriei Bisericii noastre strămoșești. Astfel este dobîndirea Autocefaliei bisericești, acum o sută de ani — moment important în afirmarea Bisericii Ortodoxe Române. Iar făurirea statului național unitar român, în 1918, a constituit treapta istorică necesară afirmării Bisericii noastre în rîndul celorlalte Biserici Ortodoxe. Ea a fost temeiul ridicării Bisericii Ortodoxe Române de la „starea de fiică" la „cea de soră", prin înființarea în 1925 a Patriarhatului ortodox român. Iar noi, cei de astăzi, și de o vîrstă și de alta, slujim, prin specificul nostru, binele obștesc, bucurîndu-ne de condițiile vieții celei noi din țara noastră. Noi slujim și Biserica și Patria deopotrivă. Altarul credinței este una cu altarul neamului. Noi sîntem mădulare ale „trupului lui Hristos" (Efeseni 4, 12), Biserica. Și dacă Biserica este trupul Său viu și noi trebuie să ne ară-

tăm mădulare vii, „prin puterea cea lucrătoare în noi“ (Efeseni 3, 20), putere ce ne vine de la Iisus Hristos, Care a spus ucenicilor Săi: „Tatăl Meu pînă acum lucrează; și Eu lucrez“ (Ioan 5, 17). Deci Mîntuitorul Însuși ne-a dat pildă de lucrare, ca și noi să facem asemenea Lui (Ioan 13, 15). Această pildă au urmat-o Sfinții Apostoli (I Corinteni 4, 6; Filipeni 3, 17) și urmașii lor (Tit 2, 7; I Petru 5, 3). Acestei pilde, de asemenea, s-au făcut părtași, prin lucrare, și Sfinții Părinți ai Bisericii, de-a lungul veacurilor. Ea a fost trăită și de înaintașii noștri pe ale căror urme pășim prin păstrarea dreptei credințe. De fapt aceasta este credința cea „lucrătoare prin iubire“ (Galateni 5, 6) de care vorbește Sfîntul Apostol Pavel, adică cea prin care ni se dă „puterea cea lucrătoare“ (Efeseni 3, 20), ca unor adevărate mădulare ale Trupului lui Hristos. Această credință, pe care o mărturisim în comuniune cu moșii și strămoșii noștri, ne face părtași oricăror fapte bune, căci „părtășia ta la credință să se facă lucrătoare în deplina cunoștință a oricărei fapte bune“, îndeamnă pe fiecare dintre noi Apostolul neamurilor (Filimon 6). Această lucrare este silința noastră de a ne învrednici să fim moștenitori ai vieții veșnice, făcîndu-ne pe noi înșine mărturii ale împărăției lui Dumnezeu, care „se ia prin stăruință“ (Matei 11, 12). Orice lucrare cere această stăruință, cu atît mai mult însă „lucrul de evanghelist“ (II Timotei 4, 5). Iar stăruința noastră trebuie să fie pe măsura acestei lucrări, ceea ce înseamnă că trebuie „să ținem mărturisirea nădejdii cu neclintire“ (Evrei 10, 23), adică a nădejdii că Dumnezeu va binecuvînta lucrarea noastră cu noi și rodnice împliniri. Așadar, iată că, pe de o parte, noi facem parte din trupul acestui popor din care am răsărit, iar pe de altă parte, din trupul Bisericii ai cărei fii și slujitori sîntem.

În istoria Bisericii universale, rare sînt asemenea cazuri, de identitate între slujirea Patriei și a Altarului străbun, cum ne este dat să avem noi, fiii Bisericii Ortodoxe Române. O asemenea identitate ne-a făcut totdeauna să fim neclintiți în trăirea aceleiași unități de neam, dar și de credință străbună.

Identitatea aceasta ființială face ca altarul neamului și al credinței străbune să fie unul singur pentru fiii Bisericii Ortodoxe Române, care întotdeauna s-a simțit de o ființă cu poporul.

Această tradițională întîlnire între chiriarh și clerici, la început de an, este un prilej binevenit pentru noi toți de a ne aminti de toate aceste adevăruri și de a face din activitatea noastră un prinos și o ofrandă pentru înflorirea și propășirea scumpei noastre Patrii și bunul mers al rosturilor noastre bisericești. Ați auzit de vasta lucrare ce se desfășoară în cadrul Bisericii noastre pentru promovarea și sprijinirea lucrării înnoitoare, de strădaniile ce se depun în cadrul Arhiepiscopiei noastre în împlinirea oricărui bine obștesc. Volumul realizărilor este impresionant. Aceasta ne face să ne dăm și mai bine seama de uriașa strădanie în această privință depusă de preoțimea și credincioșii eparhiei noastre.

Aceasta este o oglindire grăitoare a dimensiunilor pe care lucrarea de slujire a Patriei și a Altarului strămoșesc le cunoaște pe plaiurile Moldovei și Bucovinei. Grija manifestată de slujitorii altarelor captivează dăruirea și jertfelnicia plină de iubire a credincioșilor, așa cum grădinarul captează apa care împrospătează

grădina spre rodnicie și frumusețe. Noi avem datoria să întărim și mai mult această identitate spre rodnica lucrare a Bisericii noastre și spre înfăptuirea oricărui bine obștesc la care, ca fii ai acestei vetre străbune, sîntem datori să ne aducem contribuția. Credincioșii așteaptă această pildă de lucrare de la noi. De fapt, aceasta este adevărata lucrare a credinței dreptslăvitoare pe care, cu „timp și fără timp" stăruind, să o împlinim (II Timotei 4, 2). Preotul care arată această stăruință, „sporind totdeauna în lucrul Domnului" (I Corinteni 15, 58) și împlinind cu puterea lui Dumnezeu tot „lucrul cel bun" (Filipeni 1, 6), întărește și mai mult unitatea păstoriților în jurul Altarului strămoșesc. Așa se face că parohii cu un număr mic de credincioși, dar cu un preot vrednic, au realizat lucruri minunate în slujirea Bisericii și înflorirea parohiei respective, atît în domeniul gospodăresc cît mai ales pe tărîm pastoral. Pilda preotului dă viață și tărie lucrării credincioșilor. De aceea, Sfîntul Apostol Petru îndeamnă pe credincioși să fie cu toată luarea aminte la pilda de lucrare a slujitorilor Bisericii: „Voi, fiilor duhovnicești, ascultați pe preoții voștri" (I Petru 5, 5). Iar preoților, același Apostol, le spune: „Păstoriți turma lui Dumnezeu..., pilde făcîndu-vă" (I Petru 5, 2-3). Această conștiință a faptului că pilda noastră este cea care dă tărie faptei și a lucrului împlinit trebuie să ne arate responsabili în orice stăruință pastorală, în întreaga noastră activitate de slujire. Preotul este și își face simțită prezența sa în mijlocul credincioșilor, prin pilda sa vie de trăire și slujire, de stăruință în împlinirea oricărui lucru bun.

Prea cucernici părinți, trebuie să vă spun, în aceste clipe de bilanț și de nădejde în împlinirea a noi vrednicii, că activitatea pastoral-misionară desfășurată în 1984, în eparhia noastră, a înregistrat o permanentă împrospătare, afirmîndu-se cu rezultate îmbucurătoare la toate nivelele. Preoții și credincioșii s-au făcut părtași slujirii binelui obștesc, împlinindu-și cum se cuvine lucrarea și rostul pe care le au în sînul obștilor în care trăiesc. Desigur, nu înseamnă că se poate spune că ne-am făcut slujba deplin. Întotdeauna este loc de mai bine. Nădejdile acestui început de an sînt aureolate tocmai de această perspectivă a permanentei îmbunătățiri a activității și lucrării noastre de slujire, căci datorită învățămintelor obținute în anul care a trecut vom încerca să găsim căi și metode mai adecvate muncii noastre pastorale și mai eficiente în apărarea și întărirea unității de credință a credincioșilor. Mai sînt încă multe de făcut pentru a stăvili unele încercări străine dreptei credințe de a știrbi unitatea noastră bisericească, moștenită din moși-strămoși, unitate care ne este nouă atît de scumpă. Trebuie să facem orice ne stă în putință pentru a stăvili virulența prozelitismului și unele manifestări anarhice sau centrifugare. Să fim cu toată luarea aminte că asemenea manifestări străine unității în jurul Altarului strămoșesc găsesc teren prolific numai în parohiile unde slujitorii bisericești nu sînt la înălțimea lucrării pastorale, nerăspunzînd cu solicitudine tuturor cerințelor duhovnicești ale credincioșilor. Iar cei care propagă asemenea tendințe străine disciplinei și unității Bisericii noastre strămoșești caută tocmai asemenea terenuri fragile, tocmai asemenea „scăpări" pastorale, tocmai aspectele întunecate ale slujirii pe care unii preoți nu o depun cu toată stăruința. Iar acolo unde îi în-

tîmpină lucrarea cu stăruință și dăruire a preotului, încercările lor sînt fără nici un rezultat. Prezența preotului, simțită de credincioși, este „lucrul de căpetenie" (Evrei 8, 1) al mărturisirii dreptei credințe, întărindu-i în unitatea lor de credință. Aceasta trebuie să fie preocuparea permanentă a fiecăruia. Acest lucru îl avem și noi in atenție la Centrul eparhial și la nivel de protopopiate. De aceea, dorim ca acest fapt să se oglindească și în activitatea preotului la nivel de parohie, ca cea dintîi preocupare „pentru lucrul lui Hristos" (Filipeni 2, 30), dovedindu-se astfel fiecare un vrednic „împlinitor al lucrului" (Iacob 1, 25) ce i s-a încredințat lui de la Dumnezeu. Obligația fiecăruia este deci de a veghea neîncetat ca slujirea să și-o facă deplin. Pentru a ușura pe preoți de alte griji care i-ar abate de la împlinirea slujirii lor ne-am îngrijit ca fiecare parohie să aibă casă parohială, lichidînd astfel navetismul și să rezolvăm cu promptitudine orice alte probleme care ar afecta buna desfășurare a activității pastoral-misionare. Personal, sau prin P.S. Episcop-vicar Pimen, am făcut în acest sens vizite unor parohii, pentru a rezolva cazurile mai deosebite la fața locului; ne-am întîlnit la sediile protopopiatelor sau la Centrul eparhial cu unii preoți care aveau de rezolvat diferite probleme, dîndu-le îndrumările necesare. Și desigur că și rezultatele au fost pe măsura acestor strădanii. Bilanțul lor este îmbucurător și dătător de nădejdi în noi împliniri pastoral-misionare. Cu aceste gînduri și simțăminte începem Noul An 1985, an în care vom continua aceeași susținută lucrare pastoral-misionară. Ca și anul trecut, vom avea în vedere de a da prioritate la acordarea unor ajutoare bănești parohiilor cu probleme misionare, mai ales acolo unde preotul manifestă interes și stăruință, pentru a încuraja această preocupare pentru împlinirea lucrului bine făcut. Avem destule parohii cu mai multe biserici sau care nu-și pot acoperi diversele cheltuieli financiare-gospodărești, iar credincioșii doresc să aibă preot permanent în mijlocul lor. Unele sate sînt chiar izolate, făcînd ca deplasarea în parohie să se facă uneori destul de greu. Toate acestea trebuie să le avem în vedere pentru selecționarea viitorilor preoți, atunci cînd recomandați pe candidații la Seminar, și astfel să reușim a alege pe cei mai corespunzători. În acest sens și Centrul eparhial și protopopiatele au manifestat o sporită grijă în ultimii ani. Dar ea trebuie să fie în primul rînd din partea preoților, care cunosc mai bine pe tinerii ce doresc să urmeze Seminarul, pentru a se elimina în acest fel unele neplăceri pe care le-am avut. Să se convingă mai întîi preoții înșiși dacă acești tineri au vocație pentru preoție și apoi să-i recomande cu toată sinceritatea și conștiința de slujitori ai Adevărului-Hristos. Dorim acest ajutor din partea Prea Cucerniciilor voastre pentru a ne înlesni alegerea celor mai buni dintre cei mai buni candidați, care se prezintă la examenul de admitere la Seminarul de la Neamț. V-am expus toate acestea pentru a înțelege și mai bine că prezența noastră în mijlocul credincioșilor și activitatea de slujire cere foarte multă muncă — din partea fiecăruia dintre noi, fără nici o excepție. Trebuie să ne arătăm a fi slujitorii binelui obștesc, prin însăși lucrarea noastră specifică, împlinindu-ne cu rîvnă și stăruință lucrarea slujirii care ne-a fost încredințată de Biserică. Pătrunși de spiritul vieții celei noi și de elanul muncii înfrățite din

țara noastră ,să ne arătăm a fi preoți ai zilelor noastre, pilde vrednice de urmat pentru credincioși spre împlinirea „lucrului slujirii" (Efeseni 4, 12). Aceasta să vădească responsabilitatea și angajamentul nostru deplin pentru a face pe fiecare păstorit „să fie desăvîrșit, bine pregătit pentru orice lucru bun" (II Timotei 3, 17). Fiind noi înșine oameni noi și slujitori ai înnoirilor de tot felul, vom fi pilde vii pentru credincioși, pentru a lucra toate „întru înnoirea vieții" (Romani 6, 4). Anul în care am intrat va trebui ca și prin lucrarea noastră a tuturor să poarte pecetea marilor aniversări ce vor avea loc, marcînd împlinirile noastre bisericești. Purtînd pecetea sărbătorii înnoirii (Ioan 10, 22), lucrarea noastră de slujire va trebui să arate și celor care vor lua parte la festivitățile din toamnă — desigur unii dintre ei vor vizita și Mitropolia Moldovei și Sucevei — rodniciile și împlinirile noastre bisericești de pe aceste plaiuri strămoșești, alături de mărețele ctitorii ale prezentului luminos de care ne bucurăm cu toții. Unii dintre ei chiar vor dori să vadă toate aceste realități la nivel de parohie, încît în itinerariile lor vor poposi și pe la unele parohii. Fiecare să se străduiască a fi cel dintîi în împlinirea tuturor înnoirilor pe care le cere activitatea noastră de slujire, vădindu-se totodată a împărtăși orientarea cea sănătoasă, izvorîtă din realitățile zilelor noastre.

Aș vrea să folosesc acest fericit prilej pentru a-mi exprima mulțumirea pentru lucrările ce s-au făcut la multe biserici, monumente istorice din Iași și din eparhie. Acestea, de asemenea, îmi dau nădejdea că și anul viitor vom avea parte de aceleași împliniri importante de slujire, încredințîndu-mă totodată că preoțimea eparhiei noastre trăiește responsabilitatea slujirii ei.

Vă mulțumesc tuturor pentru că v-ați luat osteneala venind la această întîlnire de Anul Nou. Anul Nou, cum ați reținut și din cuvîntul Președintelui Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu, se deschide sub aureola încrederii că țara și poporul nostru, călăuzit cu clarviziune de înțeleapta noastră Conducere de stat, va urca noi culmi de progres, civilizație și bunăstare și că problemele atît de grele care frămîntă astăzi omenirea își vor găsi rezolvarea impusă de rațiunea sănătoasă a popoarelor care doresc ca viața să fie apărată de amenințarea unui cataclism nuclear. Anul ce a trecut ne-a convins de adevărul că peste voința popoarelor nu se poate trece și că problemele care păreau pînă acum a nu-și găsi rezolvare vor fi soluționate în modul cel mai potrivit cu putință.

Această încredințare să o ducem celor dragi și credincioșilor de la această întîlnire. Tuturor vă doresc un An Nou fericit, aducător de roade bogate în slujirea Bisericii și a scumpei noastre Patrii, putere de muncă și bucuria împlinirii lucrării la care fiecare a fost chemat.

*La mulți și fericiți ani vă doresc tuturor și binecuvîntarea lui Dumnezeu să fie cu noi cu toți. Amin.**

* Cuvînt rostit la întîlnirea cu preoții de Anul Nou, Iași, 2 ianuarie 1985.

Predici

DESPRE CINSTIREA STRĂMOȘILOR

„Aduceți-vă aminte de mai marii voștri care v-au grăit vouă cuvîntul lui Dumnezeu; priviți cu luare-aminte cum și-au încheiat viața și urmați-le credința. Iisus Hristos, ieri și azi și în veci, este Același“ (Evrei 13, 7-8).

Biserica Ortodoxă are în decursul anului calendaristic liturgic anumite zile închinate sfinților. Sfinții au fost oameni dreptcredincioși, care prin viața lor au ajuns la statura bărbatului desăvîrșit, fapt pentru care ei sînt ca niște luceferi pe bolta vieții creștine, luminați de „Soarele dreptății“. În toată viața lor acești sfinți au trăit, muncit și au împărtășit credința cea adevărată ce au primit-o din moși strămoși de la Sfinții Apostoli, de la Mîntuitorul nostru Iisus Hristos.

Fiecare popor, fiecare națiune își are sfinții săi, pe care îi cinstește ca pe niște luceferi, ca personalități care au ajuns pe treptele superioare ale desăvîrșirii creștine, fiind modele vrednice de urmat. Îi respectăm, îi cinstim pentru că ei fac parte din Biserica triumfătoare și mijlocesc mereu către Părintele cel ceresc pentru Biserica luptătoare.

Și țara noastră are eroii și sfinții săi, pe care noi creștinii, noi românii îi cinstim, așa cum i-au cinstit și respectat strămoșii noștri și cum va trebui să-i cinstească și respecte și urmașii noștri.

Cinstim strămoșii pentru că ei s-au jertfit și pentru idealurile poporului nostru: independență, libertate, pace și unitate de credință. Înaintașii noștri și-au vărsat sîngele pentru realizarea acestor deziderate. Fiecare fărîmă de pămînt este udată de sîngele vărsat de eroii neamului nostru pentru păstrarea gliei străbune, pentru păstrarea unității naționale, pentru păstrarea unității de credință strămoșească.

Cum am putea noi să nu cinstim figurile de mari ierarhi ai Bisericii și ai Patriei, de clerici sau mireni cum ar fi de exemplu: Coresi, Varlaam, Dosoftei, Antim Ivireanul, Ilie Iorest, Sava Brancovici, Oprea Nicolae, Simion Ștefan, Sofronie de la Cioara, Inochentie Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Gheorghe Lazăr, Andrei Șaguna, Silvestru Moraru Andrievici, Veniamin Costachi, Sofronie Miclescu etc.? Acestea sînt puține nume din șirul, am putea spune, fără sfîrșit, de personalități românești care merită venerate pentru activitatea lor desfășurată spre binele și folosul obștii românești. Firul acesta de români vrednici de laudă este neîntrerupt și în zilele noastre și va continua mereu, pentru că personalități au fost, sînt și vor fi.

Și în Sfînta Scriptură găsim exemple de cinstire și de prețuire a înaintașilor. Fiind patriarhul Iacob în Egipt și simțind că i se apropie sfîrșitul, „îl cheamă pe fiul său Iosif pe care îl pune să jure că nu-l va îngropa în Egipt, ci în mormîntul părinților săi, în peștera din țarina lui Efron Heteul, de la Macpela în fața lui Mamvri“ (Facere 47, 29-31 ; 49, 29-33; 50, 12-13).

În cartea II Macabei 7, 30 scrie : „... ascult de porunca Legii, care s-a dat părinților noștri prin Moise“, iar mai departe în versetul 37 se spun următoarele : „Iar eu, precum și frații mei, și trupul și sufletul mi-l dau pentru legile părintești, rugîndu-mă lui Dumnezeu, ca să nu întîrzie a se milostivi spre neamul acesta“. Tobit sfătuiește pe fiul său să cinstească pe înaintași: „Părinții noștri din vechime sînt Noe, Avraam, Isaac și Iacov... și ei au fost binecuvîntați în fiii lor, și urmașii lor vor moșteni pămîntul“ (Tobit 4, 12). Însăși porunca divină ne îndeamnă : „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți fie bine și să trăiești ani mulți pe pămînt“ (Ieșirea 20, 12). Această poruncă sigur că ea cuprinde și cinstirea strămoșilor, nu numai a părinților direcți. Sau cum scrie la Psalmul 111, versetul 6: „Întru pomenire veșnică va fi dreptul“.

Toți Sfinții Părinți au cinstit pe înaintașii lor ajungînd în același timp să fie și ei la rîndu-le cinstiți încă din timpul vieții lor pămîntești.

Sfîntul Grigorie de Nyssa în scrierea sa „Despre viața lui Moise" îl prezintă pe Moise ca pe un model de desăvîrșire, îndemnînd: „Să privești la pilda înfățișată și să treci în viața ta... și să te faci cunoscut de către Dumnezeu și prieten al Lui... și tot ce vei dobîndi... spre ceea ce e măreț și dumnezeiesc, va fi dobîndit spre folosul multora".

Avînd, așadar, îndemnuri și modele vrednice de urmat atît din Sfînta Scriptură cît și din Sfinții Părinți pentru cinstirea înaintașilor, să ne întoarcem privirile și spre înaintașii noștri români, care ne-au lăsat atîtea exemple de cinstire și de prețuire a strămoșilor.

Cel mai plauzibil exemplu este cinstirea pe care a acordat-o „Soarele Moldovei", Marele Ștefan Voievod, prin împodobirea mormintelor strămoșilor săi cu pietre funerare sculptate artistic de meșterul „Ian", care a semnat lucrarea executată de pe mormîntul lui Bogdan cel Bătrîn, „întemeietorul Moldovei", ctitorul bisericii Bogdana din orașul Rădăuți. Lespezile de mormînt, din biserica voievodală a Mușatinilor, a lui Bogdan cel Bătrîn, necropolă domnească, pantheonul neamului românesc, de pe mormintele voievozilor înmormîntați aici: Bogdan I, Lațcu, Ștefan Mușat, Roman Mușat, Bogdan, fratele lui Alexandru cel Bun și Bogdan, fiul lui Alexandru cel Bun, sînt de o rară frumusețe, dovedind tuturor românilor dragostea și cinstirea pe care a acordat-o Ștefan cel Mare înaintașilor săi, cinstire ce se cade să o păstrăm și noi față de strămoșii noștri, pentru ca și urmașii noștri să respecte și să ne pomenească pentru munca și activitatea pe care o depunem noi pentru binele și prosperitatea Patriei noastre și pentru neamul nostru românesc.

Să nu uităm nici de ierarhii din Bucovina, printre care Iacob Putneanul, cel născut în Rădăuți la vatra strămoșilor lui Ștefan cel Mare și care a depus votul monahal la ctitoria marelui voievod ce-și doarme somnul de veci la Putna, la mormîntul căruia „va fi zăbovit deseori, plecîndu-și genunchii și fruntea cu evlavie, tînărul monah Iacob, așa cum era obiceiul îndătinat, din neam în neam, pentru toți fiii poporului nostru", așa cum bine propoveduiește Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei în lucrarea I.P.S. Sale, „Mitropolitul Iacob Putneanul". Ca episcop de Rădăuți, Iacob Putneanul promovează activitatea culturală prin tipărirea de cărți pentru cult și prin continuarea activității școlare începute de înaintași, prin distribuirea de Sfinte Antimise pentru parohiile în subordine. Astfel că „Rădăuțiul împlinea acum nu numai prestigiul ca loc de odihnă al voievozilor «întemeietori de Țară», ci și vatră caldă de unde porneau razele luminoase ale «Legii strămoșești», fiind cel mai aproape scaun episcopal care putea ajuta, astfel, Ortodoxia de la care nu-i abătea pe românii din Transilvania noianul de suferințe și nedreptăți dezlănțuite de puterea habsburgică".

Cum am putea noi să nu urmăm aceste exemple vrednice ale strămoșilor noștri ? Aceste tradiții mențin neamul nostru românesc în albia strămoșească.

În Bucovina, în unele sate, există o tradiție deosebit de impresionantă: cînd se căsătoresc doi tineri ai căror părinți în parte sînt adormiți, mirii, după ce au luat în prealabil binecuvîntarea părinților în viață, se duc la mormintele părinților decedați pentru a lua și binecuvîntarea lor, aprinzînd acolo cîte o lumînare și rostind cîte o rugăciune, la crucea de la capul părinților din groapă. Această tradiție ne unește pe toți în Biserica Domnului nostru Iisus Hristos (luptătoare și triumfătoare), românii de un neam și de o credință strămoșească. Astfel noi trăim în continuă legătură cu strămoșii și cu urmașii noștri.

Strămoșii noștri ne-au lăsat o tradiție românească, o limbă românească, un folclor și un costum tradițional românesc. Toate acestea sînt îmbrăcate în haina credinței ortodoxe strămoșești, specifică neamului nostru românesc. „Legea românească" și dreapta credință au făcut pe înaintașii noștri să trăiască în unitate, fiind strîns uniți și cu firea înconjurătoare. Biserica Ortodoxă Română este, a fost și va fi întotdeauna pentru realizarea tuturor idealurilor de bine și progres ale poporului. Ea n-a fost și nici nu va fi ruptă de masele populare. De aceea și ea a contribuit prin ierarhii și clericii săi la civilizația și la dezvoltarea culturii neamului nostru.

Cinstind memoria celor care ne-au lăsat o moștenire bogată în patri-

moniul cultural național, să căutăm fiecare de la locul său de muncă să aducem contribuția la păstrarea credinței străbune, a unității de ființă românească printr-o muncă deosebită în vederea păsirii pe treptele desăvîrșirii umane a poporului nostru, pentru înflorirea Patriei noastre scumpe. Numai așa dovedim că sîntem adevărați fii ai Bisericii strămoșești și ai țării noastre românești.

Prot. I. CIORNEI

DESPRE VIRTUTE

După cum pomul se cunoaște după roade, tot așa și creștinul se cunoaște după faptele sale. „După roadele lor îi vei cunoaște“ (Matei 12, 33). „Nu tot cel ce-mi zice Doamne, Doamne, va intra în Împărăția Cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu Care este în ceruri“ (Matei 7, 20-21). A face sau a împlini voia lui Dumnezeu înseamnă a săvîrși numai fapte bune, din dragostea curată față de Dumnezeu și față de aproapele. Prin săvîrșirea continuă a binelui, creștinul ajunge la o stare de înaltă viață morală, la starea de virtute, adică statornicia cu ajutorul harului dumnezeiesc în bine. Omul virtuos este acela care s-a identificat cu binele, în așa măsură, încît în continuu el vrea cu tărie numai binele și săvîrșește binele.

Desigur că pentru a ajunge la starea vieții virtuoase, credinciosul trebuie să depună un efort deosebit, virtutea trebuie să cucerească întreaga ființă a creștinului și să-i fie întotdeauna podoabă. „Împărăția cerurilor se ia prin stăruință, și cei care se silesc aceia o cuceresc“ (Matei 11, 12). De fapt, săvîrșirea oricărei fapte bune cere efort din partea noastră pentru a învinge și a înlătura piedicile ce stau în calea realizării binelui precum și pentru a învinge pornirile răului din noi. De aceea și faptele noastre sînt apreciate pe măsura efortului necesar depus de voința noastră pentru săvîrșirea lor. De pildă, rugăciunea cere un efort deosebit pentru a ține mintea trează la conținutul cuvintelor — realizarea dreptății și a păcii nu se face de la sine ci numai printr-un efort permanent. Dar efortul făcut pentru săvîrșirea unei fapte bune micșorează o parte din rezistență și lasă în urmă o stare de bucurie și mulțumire, lasă deci tendința de a repeta fapta respectivă. Cu fiecare repetare a faptei bune efortul se micșorează, mulțumirea crește și fapta bună devine o necesitate, o deprindere sau o virtute. Faptul acesta are o importanță foarte mare pentru viața morală. Într-adevăr, dacă fiecare faptă bună ar cere de fiecare dată cînd o săvîrșim același efort, virtutea și viața morală ar fi cu neputință, chiar pentru cel mai sîrguincios om. Efortul este necesar nu numai atunci cînd vrem să săvîrșim o faptă bună, ci și atunci cînd trebuie să ne stăpînim, să ne ferim de săvîrșirea unui păcat. Adeseori în astfel de situații trebuie să depunem un efort cu mult mai mare. Să ne gîndim cît efort să depunem pentru a ne stăpîni să nu vorbim de rău pe cineva, să ne stăpînim la mînie. Adeseori cei stăpîniți de patima desfrîului, a beției, a fumatului și altele, se plîng că s-ar lăsa de ele dar nu se pot stăpîni de la săvîrșirea lor. Dar luptînd mereu cu patima, credinciosul reușește s-o slăbească și chiar să o desrădăcineze din sufletul său, și să cultive apoi în locul ei virtutea corespunzătoare.

Virtutea are deci un aspect activ, care înseamnă efort pentru realizarea continuă a binelui și un aspect pasiv, care înseamnă stăpînire de sine, stavilă împotriva păcatului. În felul acesta, viața creștină este un efort continuu pentru realizarea binelui. Însuși cuvîntul „Virtute“ înseamnă efort, bărbăție (tărie), dreptate, evlavie și stăruință pentru realizarea binelui.

Trebuie reținut însă că virtutea nu este numai o repetare de fapte, ceva de suprafață (vezi Matei 23, 27-28). În primul rînd trebuie să curăți partea cea dinăuntru a vasului, trebuie să-ți purifici inima, să ai un suflet înnoit, în care să stăpînească binele, și din acest suflet înnoit, ca dintr-un izvor, trebuie să se reverse lucrarea exterioară a faptelor bune (Matei 23, 25-26). Virtutea care nu este însuflețită de un suflet înnoit, aceea este, după cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel, „aramă sunătoare“. Desigur, între partea exterioară și cea interioară a virtuții este o strînsă legătură,

cum este între seva copacului și între fructul care este hrănit de această sevă. Oricît de bun sufletește ar fi cineva, dacă nu-și arată bunătatea prin fapte bune, dacă nu o face lucrătoare și în afară, este o stare morală nedesăvîrșită. Bunătatea manifestată și în afară prin fapte, se adîncește și se întărește. Bunătatea lăuntrică constituie temelia virtuții, iar lucrarea exterioară este plinirea virtuții și mijlocul de întărire a ei. Virtutea cuprinde astfel întreaga lucrare de desăvîrșire a vieții creștine. De la starea de păcătoșenie, cînd credinciosul este stăpînit în chip silnic de păcat, prin lucrarea virtuților el se întoarce pe calea binelui. Prin săvîrșirea continuă a faptelor bune și evitarea păcatului el crește duhovnicește, trecînd de la starea de pruncie duhovnicească la starea de bărbat desăvîrșit, la starea lui Iisus Hristos, adică la starea de sfințenie, care constă într-o astfel de întărire a creștinului în bine, prin consolidarea în virtuți, încît să nu mai săvîrșească nici o faptă rea și nici măcar în gînd să nu fie tulburat cu ușurință de ispita de a face vreun rău ; viața lui este însuflețită acum de o dragoste fierbinte față de Dumnezeu și față de oameni. „Trăind în virtute, sîntem ai lui Dumnezeu", spune Sfîntul Antonie cel Mare. „Virtutea este hrana sufletului", spune monahul Evagrie. Sfîntul Grigorie de Nazianz spune: — Dumnezeu nu a dat omului binele de-a gata, ci a pus în noi sămînța binelui. Rămîne numai ca această sămînță a binelui, talanții cu care este înzestrat fiecare om, să fie fructificați și înmulțiți, cu ajutorul harului divin, prin munca noastră de fiecare zi, în slujba binelui. Tocmai în aceasta se arată vrednicia omului și dragostea lui Dumnezeu față de el.

Virtutea aduce bucurie, pace și fericire în viața omenească. Căci între virtute și fericire, adică între moralitate și sancțiune, există o strînsă legătură internă, organică. Fericirea este rodul împlinirii binelui. Ea este un fenomen sufletesc ce se degajă în mod firesc din împlinirea binelui. Virtutea supremă, adică starea de sfințenie, înseamnă suprema fericire. Îndeobște se cunoaște că virtutea potolește pornirile rele ale omului, înlătură ispitele, îl face pe creștin slobod de păcate și rodește în sufletul lui numai binele cel cîștigător de mîntuire. Ea îl face pe creștin plăcut lui Dumnezeu, mulțumit în viața pămîntească și fericit în viața viitoare. Oamenii virtuoși trăiesc laolaltă în pace și în bună înțelegere, se ajută unii pe alții, sînt unii pentru alții izvor de bucurie, pace și fericire.

Ținînd seama de diferitele aspecte ale vieții creștine și virtuțile au fost împărțite după diferite criterii. Cea mai obișnuită împărțire este aceea după obiect. După această împărțire virtuțile sînt de două feluri: — virtuți religioase sau teologice care pun pe credincios în legătură cu Dumnezeu. Acestea sînt credința, nădejdea și dragostea. Al doilea fel sînt virtuțile morale sau cardinale, care pun pe om în legătură cu semenii săi și cu toate celelalte făpturi din lume. Aceste virtuți sînt: dreptatea, înțelepciunea, cumpătarea și curajul (vezi Învățătura de credință creștină ortodoxă, pag. 368-374, ed. 1952, sau Îndrumătorul bisericesc pe anul 1960, pag. 136-144).

Virtutea care le cuprinde pe toate celelalte este dragostea față de Dumnezeu și față de aproapele. Numai prin dragoste se realizează transformarea lăuntrică și numai prin dragoste este posibilă și lucrarea cea bună, realizarea binelui în viață. Dragostea este virtutea prin excelență; ea formează legătura unitară între toate celelalte virtuți ; este sufletul și rădăcina lor; „Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău și din toată puterea ta și pe aproapele tău să-l iubești ca pe tine însuți" (Luca 10, 27). „Aceste două porunci cuprind toată legea și proorocii" (Matei 20, 40). „Împlinește-le acestea și vei trăi" (Luca 10, 28).

Model suprem de virtute este viața Domnului nostru Iisus Hristos. El a realizat în viața Sa în deplinătatea lor toate virtuțile. Cea mai mare virtute a fost însăși Jertfa de pe Cruce, prin care El și-a dat viața Sa pentru mîntuirea oamenilor. Viața Lui a fost o dăruire continuă pentru binele, mîntuirea și fericirea oamenilor. „Eu n-am venit, spune Mîntuitorul, ca să Mi se slujească, ci ca să slujesc și să-Mi dau sufletul răscumpărare pentru oameni" (Marcu 10, 45).

Viața Domnului Hristos trebuie să servească pentru creștini drept model de viață virtuoasă. Viața creștină este o urmare a lui Hristos și o trăire cu Hristos. „Pildă am dat vouă ca și voi să faceți cum am făcut Eu vouă"

(Ioan 13, 15). „Poruncă nouă vă dau vouă, să vă iubiți unul pe altul așa cum v-am iubit Eu pe voi. După aceasta vor cunoaște toți că sînteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unul față de altul“ (Ioan 13, 34-35).

Datoria fiecărui om este de a depune toată stăruința pentru săvîrșirea binelui, spre a-și împodobi viața sa cu haina cea frumoasă a virtuților, căci virtutea aduce mulțumire sufletească, bucurii depline, liniște și pace între oameni și popoare, desăvîrșire, fericire și mîntuire. Ea face viața tihnită, frumoasă și plăcută. Numai ea dă adevărata valoare omului.

Pr. Ioan HRISCU

PREDICĂ LA DUMINICA A IV-A DIN POSTUL MARE (A SFÎNTULUI IOAN SCĂRARUL)

„Fiți desăvîrșiți, precum Tatăl vostru Cel din ceruri desăvîrșit este“
(Matei 5, 48).

Încă din fragedă tinerețe, Sfîntul Ioan Scărarul, însetat de a pătrunde cît mai adînc în tainele cunoașterii, dovedește aleasă preocupare pentru științele timpului, fapt pentru care și-a dobîndit supranumele de Ioan Scolasticul.

Este contemporan cu Sfîntul Maxim Mărturisitorul, născut înainte de anul 579 și trecut la cele veșnice în jurul anului 649. Autorul vieții lui, călugărul Daniil din Mănăstirea Raith, nu cunoștea locul nașterii lui, dar Arhiepiscopul Meletie al Atenei spune că este Palestina. După vrednicul de pomenire Veniamin Costachi, Mitropolitul Moldovei (secolul XIX), Sfîntul Ioan Scărarul ar fi dintr-o familie înstărită, reușind astfel numai pînă la vîrsta de 16 ani să acumuleze bogate cunoștințe ale științelor vremii. Însetat de cunoaștere, a găsit izvorul cunoașterii, din care, bînd, oricine nu va mai înseta niciodată. Asemenea Sfîntului Apostol Pavel și Sfîntului Ioan Gură de Aur, lasă preocuparea filosofiei vremelnice și la vîrsta de numai 16 ani, părăsind casa părintească și toate grijile lumești, intră în Mănăstirea Sinai, îmbrățișînd astfel, prin cinul monahal, viața de liniște, de rugăciune și contemplare, de adîncă smerenie și lepădare de sine, de dragoste și dăruire. În Mănăstirea Sinai petrece timp de 19 ani sub povața înțeleaptă a unui iscusit bătrîn, Meletie, perioadă în care se remarcă prin nevoință duhovnicească și o viață cu adevărat îngerească. Mergîndu-i vestea pentru fapta bună cu statornicie și neîmpăcîndu-se sufletul lui cu renumele ce și l-a cîștigat, s-a retras la un loc liniștit anume Tolas, la aproximativ cinci mile de mănăstirea sa și a petrecut aici 40 de ani în dragoste fierbinte și înflăcărat de dogoarea iubirii dumnezeiești. Spre sfîrșitul vieții, încărcat nu numai de ani, ci, mai ales, de dumnezeiască înțelepciune și iscusință duhovnicească, fiind rugat, primește calitate de egumen — povățuitor de obște al Mănăstirii din Muntele Sinai. În această calitate,povățuind pe monahi cu părintească dragoste, fiind îndemnat de egumenul Ioan al Mănăstirii Raith, a alcătuit „Scara“, scrierea ce-i consacră pentru totdeauna numele de „Scărarul“. Lucrare de profundă simțire duhovnicească menită prin cele treizeci de cuvinte de suflet folositoare să povățuiască pe călugări spre cer — închipuind scara din visul patriarhului Iacob, ce cheamă pe nevoitor pe 30 de trepte la urcuș duhovnicesc, povățuindu-l cu iscusință pe calea cea strîmtă.

Urmînd întru totul gîndirea teologică a Sfinților și dumnezeiești lor Părinți, Sfîntul Ioan Scărarul distinge de asemenea cele 4 momente mai importante prin care trece sufletul iubitor de urcuș duhovnicesc, și anume :

1. Lepădarea de sine (cuv. 1-4)
2. Curățirea sau purificarea (cuv. 5-23)
3. Iluminarea (cuv. 24-27)
4. Gnoza, sau unirea cu Dumnezeu prin rugăciune, „Sfînțita Maică“ a tuturor virtuților (cuv. 28-30).

Lucrarea „Scara“ Sfîntului Ioan, prin frumusețile ei filocalice, și-a cîștigat un mare prestigiu în viața creștină mondială, pentru care în cinul monahal ea rămîne povățuitoare către cer în rîvna spre desăvîrșire creștină a monahilor.

Iată ce spune între altele Mitropolitul Moldovei, Veniamin Costachi, în prefața de editare a „Scării“, tipărită în 1814 : „Că precum pîinea este decît toate celelalte bucate mai de nevoie trupului, așa este cartea aceasta celui ce poftește mîntuirea sa decît toate alte cărți părintești. Și precum luna pre stele așa și aceasta pre acelea covîrșește. Și precum decît celelalte simțiri care sînt întru om, vederea este mai lucrătoare decît acelea la mîntuirea omului, că aceasta povestește toate preasfintele voi ale lui Dumnezeu, mult decît acelea mai luminat. Și este nu numai monahilor ci și mirenilor, prea bun îndreptariu și canon prea cu diamănuntul, care povățuiește pe toți către cele cuviincioase“.

Însemnătatea acestei cărți de suflet ziditoare a făcut să fie citită fragmentar la Sfintele și dumnezeiestile slujbe, și mai ales la cele din Postul mare, în mănăstiri. Dar „Scara“ a ieșit curînd din biserici și mănăstiri pentru a intra în casele clericilor și credincioșilor, spunea I. P. S. Mitropolit Nicolae Corneanu într-un studiu din 1954, cu titlul: „Contribuții ale tălmăcitorilor români la cunoașterea „Scării“ Sfîntului Ioan Sinaitul“. Influența ei binefăcătoare s-a dovedit și asupra Cazaniilor Mitropolitului Varlaam (sec. XVII). Sînt neînchipuit de multe transcrierile, traducerile și edițiile acestei monumentale și mult îndrăgite lucrări duhovnicești, dovedindu-se prin aceasta marea ei popularitate, precum și a autorului, în spiritualitatea creștină. Astfel, vorbind cei din zilele noastre, cu satisfacție, despre „filocalia românească“, volumul al IX-lea din seria celor zece, aduse de curînd la lumina tiparului cu osteneala P. C. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, este aproape în întregime închinat acestei prețioase și neegalate lucrări patristice.

După ce, cu iscusință, în primele capitole autorul, prin cuvinte potrivite, aduce sufletul la cunoștința de sine, prin îndemn și exemple întărindu-l spre a se desprinde din legătura patimilor, ce par uneori de neînvins, are grijă, cu părintească dragoste, ca un doctor iscusit, ca după ce în chip dureros a curățit stricăciunea rănilor, să pună peste ele alifie și untdelemn, să dea curaj celor ce din negrijă au căzut din lumină la întuneric, pe care adeseori îl numește „temniță“. Se pare că optimismul și neclintita nădejde în biruința binelui, care străbate cartea ca un fir roșu în tot cuprinsul ei, rămîne cheia succesului și a popularității sale. „Am văzut suflete necurate, spune autorul în cuvîntul V, alin. 6, stăpînite nebunește de dragostea trupurilor. Dar luînd din cercarea dragostei pricină de pocăință au întors aceeași dragoste spre Domnul. Și sărind îndată peste orice frică, s-au altoit fără sațiu în dragostea de Dumnezeu“.

Iată unul din sfaturile practice de mare actualitate : „De multe ori stînd noi la rugăciune, vin la noi niște frați. Trebuie să alegem una din două : sau să părăsim rugăciunea, sau să întristăm pe fratele, lăsîndu-l să plece fără răspuns. Iubirea e mai mare decît rugăciunea, iubirea e cuprinzătoare a tuturor, iar rugăciunea a fost socotită întotdeauna ca o virtute parțială“ (Cuv. XXVI, alin. 43). Găsim adesea, precum vom reda mai jos, cuvinte de învățătură pline de sensuri duhovnicești, ca de pildă :

— „Să cercetăm înainte de toate de unde suflă vîntul, ca nu cumva să ne aflăm întinzînd pînzele împotriva lui“ ;

— Trufia se împletește cu bărbăția ca iedera cu chiparosul — Mîngîie cu dragoste pe bătrînii făptuitori care și-au istovit trupurile lor întru nevoință, dăruindu-le puțină odihnă ;

— Pe cei neînfrînați poate că-i vor tămădui oamenii ; pe cei vicleni îngerii ; iar pe cei mîndri, Dumnezeu ;

— Pe aproapele care vine la noi, să-l lăsăm să lucreze în toate precum voiește, iar noi să-i arătăm toată bucuria, căci și aceasta este un chip al iubirii.

Despre „calea de aur“, cum adesea întîlnim că numesc Sfinții Părinți puterea discernămîntului sau dreapta socoteală, Sfîntul Ioan Scărarul, în paragraful 65 din partea a II-a a cuv. XXV, spune : „avem nevoie de multă

dreaptă socoteală (discernămînt), ca să știm cînd trebuie să stăm pe loc și în ce lucruri și pînă unde să ne luptăm cu prilejurile și mijloacele patimilor și cînd să ne retragem. Căci e de ales uneori mai bine fuga, din pricina slăbiciunii, ca să nu murim".

Desprindem, ca o concluzie generală a „Scării" Sf. Ioan, că întreaga învățătură povățuitoare spre desăvîrșire morală și unirea în veci cu Dumnezeu a credinciosului este rodul unei experiențe de viață, mereu îndreptată responsabil cu fața spre Dumnezeu, dar nedespărțită niciodată de simțul practic al vieții pămîntești, pe care cu măiestrie reușește s-o determine la părăsirea păcatului, a cărui plată este moartea și urmarea virtuții, a cărei răsplată este viața de veci.

Fiind prezentă la multe din chiliile monahilor și chiar în casele preoților și ale credincioșilor, prin lectura pioasă a celor 433 de pagini de filocalie românească, „Scara" Sf. Ioan rămîne actuală și își păstrează locul ei de deosebită cinste în rîndul cărților de spiritualitate creștină, fiind cea mai apropiată fiică a Sfintei Scripturi și trezind mereu sufletele din păcate, cu măiestrie, ajutîndu-le să înțeleagă și să urmeze frumusețile vieții duhovnicești, ferindu-le prin pocăință de primejdiile slavei deșarte, ale ereziilor sau ale fanatismului, pe care Sfinții Părinți le mai numesc și „căderi de-a dreapta". Sînt sugestive în acest sens vestitele fresce exterioare ale mănăstirilor din Nordul Moldovei, care între alte importante monumente din istoria biblică a Vechiului și Noului Testament, prezintă iconografic și „Scara" Sfîntului Ioan, cu cele 30 de trepte, la capătul cărora nevoitorul urcînd, este așteptat cu bucurie și îmbrățișat de Dumnezeu, în timp ce pe alții, biruiți de unele patimi, îi vedem cu tristețe căzînd de pe diferite trepte ale scării.

Prin această desăvîrșită lucrare duhovnicească, Sfîntul Ioan Scărarul stă cu deosebită cinste alături de cei mai de seamă dascăli de teologie ortodoxă și înscrie astfel una din cele mai frumoase pagini din „Cartea de Aur" a Patristicii ortodoxe, pentru care adesea troparele Triodului sau Mineiului, la zilele de cinstire, repetă cuvintele: „îndreptătorule, (învățătorule) Ioane, Părintele nostru". Astfel, Biserica i-a așezat ca zi de cinstire ziua de 30 martie, dar mai ales i-a închinat duminica a IV-a din Postul mare, ca întreaga evlavie creștină ortodoxă, întrarmată cu rugăciunea și cu înfrînarea răstimpului celor patru săptămîni de osteneală a postului, să privească cu bucurie la viața cea înaltă în Hristos și la cuvintele de folos duhovnicesc ale Sfîntului Ioan Scărarul și pășind cu încredere și smerenie pe calea desăvîrșirii în Hristos, să urce treaptă cu treaptă pînă la Golgota Patimilor, ca apoi să poată nădăjdui la unirea cea desăvîrșită cu Hristos-Dumnezeu, Cel ce pentru noi și pentru a noastră mîntuire a pătimit, S-a îngropat și a înviat a treia zi din Mormînt. Amin.

Ierom. Iustin NEAGU

UN VECHI AȘEZĂMÎNT DE CULTURĂ, CIVILIZAȚIE ȘI ARTĂ VECHE ROMÂNEASCĂ, ÎN HAINĂ DE SĂRBĂTOARE
MĂNĂSTIREA SECU

Alături de alte neprețuite valori create de poporul român, monumentele istorice bisericești de pe tot cuprinsul Patriei noastre vorbesc oricărui trecător despre viața, istoria, arta și trecutul neamului românesc. Ele sînt comori de cultură, artă și civilizație ale acestui neam creator de valori ce se fac cunoscute lumii întregi. Așa cum spunea și Prea Fericitul Patriarh Iustin în *Prefața* lucrării „Monumente istorice bisericești din Mitropolia Moldovei și Sucevei" : „Monumentele istorice bisericești sînt izvoare nesecate, care ne ajută să cunoaștem aspecte din istoria poporului nostru, să înțelegem moștenirea artistică și culturală a strămoșilor". Unul din aceste monumente este și Mănăstirea Secu.

I. CADRUL GEOGRAFIC

Mănăstirea Secu, cunoscută și vizitată de turiști din țară și de peste hotare, este situată în Munții Neamțului la o distanță de 18 km de orașul Tg. Neamț. Drumul ce leagă Tg. Neamț de comuna Pipirig, în dreptul locului ce se numește „Branițte", peste apa Ozanei, la 4 km de satul Leghin este calea principală de acces la acest vechi monument ce face parte din „Marea Salbă" a monumentelor istorice bisericești din ținutul Neamțului.

Poieni întinse cu pîlcuri de stejari bătrîni și brazi, apa Ozanei cea limpede și repede curgătoare, culmile împădurite, mărginite de albia îngustă a pîrîului Secu ce se varsă în Ozana, sînt cadrul minunat în care este așezată frumoasa și minunata Mănăstire Secu, locaș de veșnică pomenire ctitorilor, locaș cu vechi tradiții cărturărești, unde s-au format cărturari mari de talia Mitropolitului Varlaam Moțoc și alți arhierei ca : Mitropoliții Ghedeon, Sava Misail ; Episcopi ca : Ioan, Iorest, Mitrofan și Amfilohie, stareți vrednici care au păstrat cu sfințenie tezaurul mănăstirii și o serie de călugări cu viață îmbunătățită care au scris la lumina opaițelor opere de o neîntrecută frumusețe și valoare artistică.

În liniștea fermecătoare a acestor poieni, pe lîngă stînci și codri, în însoțirea apei care la un moment dat face o anumită întorsătură se vede Muntele Vasan [1], la poalele căruia își face apariția Mănăstirea Secu, avînd înfățișarea unei cetăți medievale, care își profilează turlele sale asemenea unor „sulițe uriașe" pe fundalul verde al acestui munte [2].

Văzute mai de aproape, formele incintei se ordonează și se

---

1. Nicolae Iorga, *Sate și mănăstiri din Bisericile României*, București, 1905, p. 120.

2. Ierod. Ioanichie Bălan, *Mănăstirea Sihăstria*, ediția III-a, București, 1977, p. 3.

pot citi cu ușurință, fiind grupate dincolo de Biserica, impropriu numită „Bogoslovul“, care ne întîmpină prima dată, dîndu-se impresia unei cetăți care străjuiește de veacuri munții înpăduriți [3] cu veșmîntul catifelat al brazilor și fagilor.

Așezată pe marginea pîrîului căruia îi poartă numele, într-o poiană fermecătoare, mănăstirea este înconjurată din toate părțile de munți cu înălțime mijlocie, îmbrăcați în mantia verde a codrilor seculari.

Ajuns pe aceste meleaguri, după ce treci prin poienile: Valea lui Ureche și a Bivolăriei, ajungi în Poiana starețului întemeietor Zosima, care împreună cu alți călugări au întemeiat aici prima așezare ce poartă numele în istorie „Schitul lui Zosima“ [4], unde actualmente se găsește biserica impropriu numită „Bogoslovul“, ridicată pe temelia vechii bisericuțe de lemn a lui Zosima cu același hram, „Nașterea Sfîntului Ioan Botezătorul“ [5], dominată de ansamblul mărețului așezămînt.

Livezile cu pomi fructiferi ce ocupă spațiile libere din împrejurimi oferă în fiecare primăvară și în tot timpul anului un minunat tablou tuturor iubitorilor de natură și doritorilor de a cunoaște trecutul istoric cu nesfîrșitele sale comori ce se adăpostesc în această „oază străveche“ de cultură și civilizație a neamului românesc.

Începutul vieții călugărești pe aceste meleaguri se pierde în negura vremurilor. Obiceiul pămîntului cît și tradiția orală, au păstrat o serie de fapte care caută să aducă lumină în cadrul acestui început de viață monahală pe aceste locuri. Este bine să se știe că „viața monahală la noi în țară este veche, este tot atît de veche ca și poporul românesc“ [6].

O seamă de cronicari și bătrîni, cînd vorbesc de viața călugărească de la Secu, cu începuturile ei, nu trec mai departe de a doua jumătate a veacului al XVI-lea, deși, nume de sihaștri și de pustnici se întîlnesc pe văile acestea cu mult înainte de acea vreme.

În vremea domniei lui Alexandru Lăpușneanu, 1552-1561 și 1563-1564-1568 (a doua oară) [7], un călugăr cu numele de Zosima nu se știe sigur din ce mănăstire va fi venit aici, căpătînd învoire domnească, a pus temelia unui schit de călugări pe moșia cetății Neamțului, care schit se întindea între hotarele Mănăstirilor Neamț și Agapia, acestea fiind tot pe moșia domnească a aceleiași cetăți.

Așa se face că, pe la anul 1564, dacă nu cumva mai devreme, aici pe valea rîului Secu ia ființă prima așezare călugărească sub numele de „Schitul lui Zosima“ [8]. Atît pe vremea starețului Zosima cît și înaintea sa, pe aceste meleaguri trăiau niște călugări pustnici care atestă oarecum că monahismul pe aceste meleaguri exista deja

---

3. Gh. Balș, *Mănăstirea Secu,* București, 1966, p. 6.

4. Al. Gonțea, *Un așezămînt de cultură de la Alexandru Lăpușneanu pe Valea Secului, înainte de ctitoria lui Nestor Ureche, Schitul lui Zosim,* în „Mitropolia Moldovei și Sucevei“ („M.M.S.“), XXXVIII (1962), nr. 9-12, p. 693.

5. Udișteanu Dionisie, *Graiul evlaviei străbune,* partea I, Cernica, Ilfov, 1939, p. IX.

6. *Ibidem,* p. XLI.

7. Marcel D. Popa și Horia C. Matei, *Mică Enciclopedie de istorie universală,* București, 1983, p. 318.

8. Udișteanu Dionisie, *op. cit.,* p. XII.

înainte de venirea lui Zosima. O serie de poieni și locuri care poartă numele acestor pustnici din vremurile îndepărtate se întîlnesc și astăzi în împrejurimile nu prea îndepărtate de actuala așezare. Poiana lui Zosima, poiana lui Anastasie, poiana lui Chiriac, poiana lui Pavel și altele sînt locurile unde au trăit și s-au nevoit acești monahi pustnici.

Existența primei așezări este menționată de o serie de documente vechi. Unul dintre aceste documente, avînd data de an și lună deteriorată din cauza vremii, se socotește emis în jurul anilor 1582-1584 [9], de Domnitorul Moldovei Petru Șchiopul (1574-1577; 1578-1579; 1582-1591), „fiind domn a miluit pe Dosoftei egumen și pe alți călugări, care trăiesc în sfînta monastire, numită Schitul lui Zosim, cu o parte din locurile curățate ale pădurii, poruncind ca nimeni să nu se amestece în viața lor, în afară de Episcopul de Roman Agafton“ [10].

Din acest document reiese limpede că Schitul acesta poseda ca avere vatra Secului pe care o curățiseră probabil primii călugări care se stabiliseră aici. Același domnitor, Petru Șchiopul, va da danie la 10 martie 1581 pentru întreținerea obștei de la Schitul Zosim veniturile unei mori domnești de la Borcești, pe Moldova, ca la puțin timp după această dată, la 24 octombrie 1589, schitul să primească și o prisacă închinată de monahia Praxia, „pentru a fi trecută în pomelnicul ctitoricesc“ [11]. Cam la aceste donații se reducea întreaga avere pe care a primit-o Schitul lui Zosim, în tot timpul cît a durat pînă la anul 1602, cînd, vom vedea pe parcurs că a fost înlocuit cu ctitoria lui Nestor Ureche, Mănăstirea Secu, pe care o vom prezenta în cele ce urmează. Există însă și alte documente referitoare la acest schit înlocuit de ctitoria lui Nestor Ureche, unele din secolul XVI emise de cancelaria domnească care au ca particularități aproape același conținut. Spre deosebire de acestea, cu excepția unuia care prezintă un interes deosebit merită să-l aducem în prezentare.

Documentul este emis de domnitorul Aron Vodă (1591-1592, 1592-1595) [12], la 19 iulie 1594, în care se precizează că hramul schitului este „Nașterea Sfîntului Ioan Botezătorul“ și nu „Tăierea Capului Sfîntului Ioan Botezătorul“ [13]. Acest document este și o simplă carte dată călugărilor de la acest schit, prin care domnitorul respectiv îi sfătuiește să fie destoinici să-și sporească hotarul vechi pe unde a fost de demult, de la Gura Secului și pînă sub Sihla, la locul unde se despart două izvoare de apă, fără a menționa ceva de ctitorii anteriori [14].

Referitor la timpul fondării acestui schit Zosima, și a primului său ctitor, părerile sînt împărțite. Cercetînd primele documente am fi ispitiți să credem că domnitorul Petru Șchiopul a fost fondatorul

---

9. Narcis Crețulescu, *Inscripțiile Sfintei Mănăstiri Neamțu și Secu*, în „Arhiva Iași“, XXI (1910), nr. 1, p. 37.
10. Al. Gonțea, *op. cit.*, p. 693.
11. *Documente privind istoria României, A. Moldova, Veacul al XVI-lea*, vol. III, București, 1951, p. 267.
12. Marcel D. Popa și Horia C. Matei, *op. cit.*, p. 318.
13. Al. Gonțea, *op. cit.*, p. 699.
14. *Documente privind Istoria României, A. Moldova*, vol. cit., p. 455.

principal. Totuși, cercetările amănunțite ale unor istorici cu merite și calități mai deosebite au dovedit că documentele emise de Ieremia Movilă (1595-1600; 1600-1606), demonstrează că fondatorul principal este „domnitorul Alexandru Lăpușneanu... în a doua sa domnie (1563-1564-1568) [15], iar primul său ctitor este Zosim Vistiernicul [16], data inființării schitului fiind anul 1564. Alte documente îl cunosc sub numele de Schitul lui Zosim [17]. Numele lui Zosim legat de schitul de pe valea pîrîului Sec este menționat în documente date de domnitorul Petru Șchiopul la 10 martie 1588 [18] și la 24 octombrie 1589 [19], într-o scrisoare a egumenului de Neamț 1591 [20] și cele de la 5 mai 1596 și 11 iunie 1598 [21], emise de Ieremia Movilă, cuprinse deci între 1582 și 1598 [22]. Ceea ce ne face să întărim mai mult această afirmație este că documentele îl socot pe vistiernicul Zosima rudă cu soția lui Nestor Ureche, Mitrofana [23], fapt care implică și firesc rîvna și dragostea cu care Nestor Ureche miluia Schitul lui Zosim, ca mai tîrziu el însuși să devină continuatorul operei starețului Zosima.

Cert este că Mănăstirea Secu, ca sihăstrie călugărească așezată pe domeniul feudal al Cetății Neamțului, este cunoscută din prima jumătate a secolului al XV-lea, cam între anii 1420 și 1450, cînd în Munții Neamțului mai apar și alte sihăstrii de călugări ca : Sihăstria de la Agapia Veche, Sihăstria de la Muntele Oraițului, Sihăstria de la Muntele Ceahlău, Sihăstria de la Bisericani și de la Pîngărați, toate purtînd numele călugărilor care le-au întemeiat [24]. Sihăstria de la Secu s-a numit Sihăstria lui Zosima, cea de la Agapia Veche — Sihăstria lui Chiriac, cea de la Ceahlău — a lui Silvestru, cea de la Bisericani — a lui Iosif, iar cea de la Pîngărați, Sihăstria lui Partenie.

Episcopul Melchisedec Ștefănescu cînd vorbește despre începuturile Mănăstirii Secu spune următoarele: „Pe la mijlocul veacului al XV-lea, pe locul unde astăzi este Mănăstirea Secului, era o sihăstrie numită Schitul lui Zosima, după numele primul sihastru ce l-a fondat. Ca schit de călugări cu viață de obște, cu numele de Schitul lui Zosima, această sihăstrie este cunoscută de pe la anul 1530, din prima domnie a lui Petru Rareș după cum demonstra aceasta o pisanie veche, care pînă în anul 1910 se afla pe zidul clopotniței din mănăstire, în nișa unde se află icoana cu Sfîntul Ioan Botezătorul înaripat, actualmente în acel loc fiind o frescă cu Sfîntul Ioan Botezătorul executată de Părintele Arhidiacon Vartolomei Florea din Sihăstria.

Pisania aceea glăsuia astfel : „Această mănăstire o zidi Petru-voievod în anul de la zidirea lumii 7038, iar de la Hristos 1530 și

---

15. Marcel D. Popa și Horia C. Matei, *op. cit.*, p. 318.
16. Al. Gonțea, *op. cit.*, p. 702.
17. *Ibidem*, p. 703.
18. *Documente privind Istoria României*, vol. cit., p. 380.
19. *Ibidem* p. 445.
20. *Ibidem*, vol. IV, București, 1954, p. 37.
21. *Ibidem* p. 139.
22. *Ibidem*, p. 140.
23. Al. Gonțea, *op. cit.*, p. 703.
24. Melchisedec Episcopul, *Notițe istorice și arheologice. Începutul mănăstirii Secu în secolul XV*, București, 1885, p. 12-28.

s-au îngrădit cu zid după moartea lui, de doamna lui Elena cu fii lor Io Ilieși Voievod, Ștefan și Constantin în anul di la zidirea lumii 7058 iar de la Hristos 1550 luna lui septembrie 4". Așa se explică faptul că Petru Rareș a ctitorit biserica Schitului Zosima pe locul unde acum se găsește biserica impropriu numită Bogoslovul ce se afiă în cimitirul mănăstirii, iar pisania pomenită pînă la 1821 a stat deasupra ușii acestei biserici. După dezastrul de la 1821, pisania a fost luată și pusă la turnul clopotniță al mănăstirii unde a stat pînă în 1910, cînd s-a deteriorat prin măcinare din cauza asprimii vremurilor. Din zidul făcut de doamna Elena și fiii ei — soția lui Petru Rareș — se mai păstrează podul de piatră din jos de Biserica cimitirului care după tradiție se mai numește și „Podul lui Ștefan Vodă". Acolo se afla clopotnița și poarta de intrare în acest schit

Unii cercetători istorici ca Ioachim Andronic susțin că Schitul lui Zosima a fost întemeiat pe la anul 1560 în vremea lui Alexandru Lăpușneanu cu învoirea acestuia, neaducînd în sprijinul afirmației sale nici un temei, adăugînd la aceasta că întemeietorul schitului Zosima ar fi un boier cu numele Zosim, unul dintre colaboratorii lui Alexandru Lăpușneanul și nu sihastrul Zosima. Se știe din istorie că un boier Zosim a făcut un schit de călugări în ținutul Botoșanilor și nicidecum pe domeniul Cetății Neamțului.

Prin urmare, prima așezare călugărească de la Mănăstirea Secu este cunoscută ca sihăstrie din prima jumătate a secolului al XV-lea, între anii 1420 și 1450, avînd ca fondator pe sihastrul Zosima de unde și-a luat și numele acestuia „Schitul lui Zosim". Mai tîrziu, pe la nul 1530, așa cum reiese dintr-o pisanie, domnitorul Petru Rareș în prima domnie a sa zidește biserica acestui schit devenind astfel această așezare ctitorie voievodală, care va dăinui pînă la 1821 cînd va cădea pradă marelui dezastru de atunci. Desigur că locul acestui schit modest l-a luat noua ctitorie a lui Nestor Ureche, ceva mai la deal de vechea așezare, cam la 100 m, Mănăstirea Secu.

ÎNTEMEIEREA MĂNĂSTIRII SECU

În anul 1602, construcțiile schitului Zosima vor slăbi și se vor prăbuși, lucru care face ca mai sus de aceste construcții amintite, să apară nu departe, la circa 100 de metri, o nouă ctitorie mai puternică, al cărei fondator este Nestor Ureche, tatăl cronicarului Grigore Ureche consemnat în pisania originală așezată pe zidul de miazăzi, cam în dreptul peretelui ce separă partea numită gropniță de pronaos, fiind prinsă într-o frescă foarte bine conservată și care aproape sigur e de la început așa, ceea ce face să credem că printr-o rară excepție piatra nu a fost așezată deasupra ușii de intrare [25].

Această pisanie scrisă în limba slavonă a fost studiată de mulți cercetători și istorici, dar rar se întîmplă să o găsim la aceștia tradusă cu explicații identice. Iată conținutul ei : „Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sfîntului Duh, cu rugăciunile Prea Curatei Născătoarei de Dumnezeu și cu ale Sfîntului Ioan Înaintemergătorul și cu ale tuturor Sfinților, cu bunăvoința și îngăduința dreptcredinciosului Domnului nostru Io Eremia Movilă

25. Gh. Balș, *Bisericile moldovenești din veacul XVII-XVIII*, București, 1933, p. 24.

Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn Țării Moldovei și a de Dumnezeu dăruiților săi fii Io Constantin și Alexandru Voevozi; și cu a celuialalt frate al său Simeon Moghilă voevod și a copiilor săi; și cu binecuvîntarea fratelui domniei lor, preaosfințitul Gheorghe Moghilă, Mitropolitul Sucevei, cu bună rîvnă dumnezeiască și cu adevărată avere de la Dumnezeu dăruită a adevăraților ctitori, s-au făcut acest locaș dumnezeiesc și s-au zidit spre lauda lui Dumnezeu Celui Înalt, în numele Sfîntului Slăvitului prooroc Înainte Mergătorul și Botezătorul lui Hristos Ioan și a cinstitei lui tăieri, de smeritul și mult greșitul și nevrednicul rob al Stăpînului Hristos, Nestor Ureche, marele vornic al Țării de Jos și de doamna lui Mitrofana, și de copiii lui Vasile și Grigore și de alți de Dumnezeu dăruiți copii ai lor. Sfinților Părinți petrecători în acest sfînt locaș că să vă rugați lui Dumnezeu pentru noi mult greșiții robi ai lui Dumnezeu Nestor Ureche și soția sa Mitrofana și pentru tot neamul lor și pentru iertarea păcatelor lor în vecii vecilor, amin. Și s-au început a se zidi la anul 7110 (1602 iunie 7) și s-a isprăvit în același an, octombrie 5".

Episcopul de Roman Melchisedec Ștefănescu cunoscut luptător pentru Unirea Principatelor, prieten al lui Vasile Alecsandri, mare cercetător istoric, unul dintre cunoscătorii limbii slave din secolul al XIX-lea, prezintă invocația de la sfîrșitul pisaniei, ca adresată vizitatorilor mănăstirii, nu viețuitorilor mănăstirii, cum se vede dată în text, iar asupra datei fondării mănăstirii, a bisericii mari, se oprește la 7103, motivînd aceasta prin nedistingerea ultimei cifre din pisanie[26]. În această privință Nicolae Iorga vine cu un adaos asupra celor afirmate de Melchisedec și de alți istorici referindu-se mai cu seamă asupra celor afirmate de Melchisedec, spunînd că: „Data e hotărît falsă la Melchisedec, care a încurcat... cronologia zidirii însemnatei mînăstiri a Secului"[27].

Dintru început în ceea ce privește numele mănăstirii, Mănăstirea Secu a purtat numele de Xiropotamul, nume de origine greacă care se traduce în românește Pîrîul Sec. Unii cercetători susțin că această denumire ar fi primit-o de la închinarea pe care i-ar fi făcut-o însuși ctitorul, Nestor Ureche, „unei mănăstiri cu același nume din Muntele Athos"[28].

Faptul acesta nu poate fi acceptat deoarece, chiar de la început, ctitorul ei stabilește ca mănăstirea să fie de sine stătătoare și stăpînă pe averile sale, și nicidecum să fie supusă altei mănăstiri și mai cu seamă uneia din altă țară. Așa cum reiese din pisanie, ctitorul adaugă în privința aceasta: „Călugării au datoria ca la sfintele rugăciuni să pomenească neamul meu și să se roage pentru stăpînitor și pentru toată lumea creștină"[29].

Ceva mai tîrziu chiar Nicolae Iorga își va corecta afirmațiile

---

26. Melchisedec, *Notițe istorice și arheologice*, București, 1885, p. 12-13.
27. N. Iorga, *Inscripții din Bisericile României*, București, 1905, p. 29-31.
28. N. Iorga, *Istoria literaturii române*, ediția II-a, București, 1925, p. 227.
29. D. Udișteanu, *op. cit.*, p. 8.

sale, arătînd că Nestor Ureche a dat nume mănăstirii sale după Pîrîul sec, „care curge pe lîngă dînsa“ [30].

a. *Ctitorii:* Ctitorul fondator al Mănăstirii Secu așa după cum reiese din pisania originală este Nestor Ureche. Acesta (Nestor, Nistur sau Nistor, cum se găsește în documente), a fost fiul lui Maxim Ureche și al soției acestuia, Dumitra. Născut, probabil, în preajma anului 1550, fiindcă în 1572 îl vedem începîndu-și cariera politică cu slujba de uricariu, la logofeția cea mare, a fost unul din cei mai bogați boieri moldoveni de la sfîrșitul veacului al XVI-lea și începutul celui de-al XVII-lea. El a jucat un rol așa de important în istoria epocii sale, încît unii din istoricii noștri au fost ispitiți, într-o vreme, să-i atribuie lui cronica scrisă de fiul său. În acest caz în cronica fiului se strevăd amintirile tatălui. O întîmplare fericită a făcut să străbată, prin negura vremurilor, pînă la noi actul de împărțire a moșiilor rămase de pe urma lui Nestor Ureche și a soției sale, jupîneasa Mitrofana, atît „cele cumpărate cît și cele de la strămoși“. Actul a fost încheiat la 9 martie 1643, înaintea divanului domnesc, în frunte cu mitropolitul Varlaam [31]. Acest lucru aduce multă lumină în aria cercetărilor istorice care cuprind acest monument de artă religioasă medievală românească.

Din acest act reiese că cei trei moștenitori ai săi primeau fiecare cîte 23 de sate, adică cu alte cuvinte o avere de aproape 70 de moșii ceea ce însemna imens de mult. Era firesc totuși, ca un boier cum era Nestor Ureche cu o avere așa de mare să joace un rol atît de important în viața politică a țării, fiind o vreme chiar și locțiitor de domn [32] și prin dărnicia și evlavia lui să fie și principalul ctitor al Mănăstirii Secu.

În pomelnicul ctitoricesc al mănăstirii, alături de numele ctitorului, al fiilor acestuia, al părinților lui Nestor Ureche, găsim și alte nume de ctitori care au donat mănăstirii multe odoare și danii în bani și averi diferite. Ele sînt trecute în ordinea dregătoriilor din acele timpuri voievozi, mitropoliți, arhiepiscopi, episcopi, preoți, ieromonahi, monahi, boieri, stareți și alți binefăcători [33].

b. *Istoria Mănăstirii Secu de la întemeiere pînă astăzi:* De la întemeierea sa (1560) și pînă astăzi, în viața și istoria Mănăstirii Secu s-au înscris multe fapte importante, unele mai deosebite decît altele, care merită să fie luate în seamă și amintite în cele ce urmează.

Este demn de amintit aici faptul că la anul 1602 — cum am arătat mai înainte — construcția de lemn a Schitului Zosim va ceda, locul acestuia îl va lua ctitoria lui Nistor Ureche, biserica mare a mănăstirii. Pe la anul 1610 găsim aici egumen pe Varlaam Moțoc, ucenicul lui Dosoftei, dascălul de la Școala de slavonie din această mănăstire. Varlaam va continua opera lui Dosoftei ca dascăl și egumen la Secu pînă în 1632 la 23 septembrie cînd va fi hirotonit direct Mitropolit al Moldovei.

30. N. Iorga, *Istoria literaturii române,* ediția a II-a, București, 1925, vol. I, p. 244.
31. N. Cartojan, *Istoria literaturii române,* vol. II, București, 1942, p. 144.
32. *Ibidem.*
33. *Pomelnicul ctitoricesc scris în anul 1845,* manuscris, p. 37, 85, 93.

Mai tîrziu, în 1640, s-a construit Schitul Sihăstria, actualmente Mănăstirea Sihăstria care a fost sub conducerea Mănăstirii Secu pînă în anul 1950, cînd va ajunge de sine stătătoare.

În vremea lui Ghedeon (1639-1645), în anul 1645 se construiește la Secu paraclisul Adormirea Maicii Domnului.

În anul 1655, Episcopul Ghedeon de Huși construiește Biserica Schitului Sihăstria, cum mai tîrziu în anul 1691 se înscrie și „staționarea oștilor polone la Neamț, Agapia și Mănăstirea Secu lăsate aici de Regele Sobiețki pe vremea stăreției lui Iorest (1687-1714)“ [34]. În vremea stăreției lui Nicanor (1714-1739) are loc la Mănăstirea Secu, în anul 1724, vizita lui Grigorie al II-lea Ghica voievod (1726-1733 ; 1735-1739 ; 1739-1741). Ambele evenimente sînt consemnate în cronica lui Ion Neculce. Date fiind vremurile de frămîntări politice, prin care trecea țara Moldovei, Mănăstirea Secu n-a fost scutită de desele năvăliri leșești, tătărăști, precum și alte neamuri străine din care ea s-a ales cu multe nenorociri. Pentru faptul că Mănăstirea Secu a fost construită pe domeniul feudal al Cetății Neamțului, între Mănăstirea Secu și Cetatea Neamț a existat întotdeauna o legătură strînsă. Așa se explică faptul că în 1646 Vasile Lupu, domnul Moldovei, supune canonic biserica din Cetatea Neamțului cu hramul Sfîntul Nicolae, Mănăstirii Secu a cărei inscripție cu stema lui Vasile Lupu se găsește astăzi pe turnul din colțul de sud-est al incintei Mănăstirii Secu unde se află paraclisul Adormirea Maicii Domnului. Este posibil ca odată cu acest eveniment să fi înzestrat și mănăstirea cu diferite obiecte bisericești precum si cu danii [35]. În amintirea bisericii Sfîntul Nicolae din Cetatea Neamț s-a construit aici la Secu o altă biserică mai mică în partea de nord-est a incintei cu hramul Sfîntul Nicolae, în timpul starețului Nifon Udrea Trotușanul (1758-1763), care va dăinui pînă în anul 1821, cînd va cădea pradă marelui dezastru de atunci. Acest stareț era vestit prin talentul de zugrav bun [36]. Nifon se trăgea din neamul Udreștilor care au slujit din foarte vechi timpuri ca preoți și diaconi la Mănăstirea Neamț [37]. La 23 octombrie 1751, Mănăstirea Secu primește de la Hristodulos Pitarul, negustor grec, laba piciorului Sfîntului Ioan Botezătorul [38].

În vremea starețului Eftimie (1765-1775), cu inițiativa sa și cu blagoslovenia mitropolitului și a domnitorului Grigore Ghica la 14 octombrie 1775 [39], Paisie Velicicovschi se va statornici la Mănăstirea Secu, care prin așezarea ei atît de pitorească a produs acestuia și ucenicilor lui o impresie frumoasă. Din cauza unor neînțelegeri din partea ucenicilor lui Paisie care au pus stăpînire pe mănăstire, Starețul Eftimie care l-a primit pe acesta la Secu, va pleca la Vorona unde va și muri, iar ucenicii acestuia, călugări fiind, s-au împrăștiat la mănăstirile Neamț, Agapia și Rîșca. Așa că, după cum se știe, starețul Paisie și ucenicii săi au făcut altfel de „organizări monahi-

34. Pr. Marin Dumitrescu, *Istoricul a 40 de mănăstiri din România*, București, 1915, p. 38.
35. Dionisie Udișteanu, *op. cit.*, partea I, p. 14.
36. C. Bobulescu, *Vieți de zugravi*, București, 1940, p. 35.
37. *Ibidem*, p. 39.
38. *Ibidem*, p. 64.
39. N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*, vol. II, București, 1928, p. 176.

ceşti“ la Secu. La cele 14 chilii cîte avea într-o parte mănăstirea a construit pentru ucenicii lui mai multe, ridicîndu-se aproape la o sută. Va face ceva reparaţii şi se va adresa mitropolitului în 1878 ca să aplice rînduiala vieţii sale de obşte de la Dragomirna [40]. În 1779, îl vom găsi pe Paisie conducînd Mănăstirea Neamţului. De la această dată Mănăstirea Secu îşi va pierde autonomia şi va fi subordonată Neamţului. Perioada de timp de la 1779 pînă la 1910 reprezintă pentru Mănăstirea Secu epoca cea mai zbuciumată din cursul istoriei sale, pentru că evenimentele istorice prin care trecea erau critice. De la această dată, 1779 şi pînă la 1910, Mănăstirea Secu va fi pomenită în documente sub denumirea de Mănăstirea Neamţu-Secu. Istoria ei se va scrie pe aceeaşi pagină cu istoria Mănăstirii Neamţu [41]. După moartea starețului Paisie, 1794, va urma starețul Sofronie Miclescu, viitorul mitropolit (1851-1860), mare luptător pentru Unirea Principatelor din 1859, fost episcop de Huşi 25 de ani. El va aduce o contribuţie deosebită vieţii mănăstireşti prin legiuirea de organizare a învăţămîntului bisericesc din 1851. În acest timp s-a pictat catapeteasma bisericii Sfîntul Nicolae din Mănăstirea Secu, pentru care el însuşi a donat suma de 4500 lei. În anii 1802-1810 pe vremea egumeniei lui Ilarie se construiesc chilii noi pentru mănăstire. Ceva mai tîrziu, pe timpul starețului Venedict (1818-1821), se abat asupra Mănăstirii Secu cele mai mari nenorociri provocate de lupta eteriştilor din Moldova. Aici, la Secu, s-a desfăşurat ultima luptă purtată de aceştia împotriva turcilor, care fiind mai numeroşi au cîştigat victoria. Aici turcii au provocat cel mai mare incendiu mănăstirii, care neputînd fi stins a făcut mari distrugeri [42]. Incendiul a cauzat moartea căpitanului Iordache Olimpiotul, celălalt căpitan, Farmache, rezistînd vitejeşte cu oamenii săi 14 zile după care amăgiţi fiind de promisiunile lui Salih Paşa s-a predat [43]. După aceste zile de mare dezastru, mănăstirea pustiită începe o muncă intensă de reparaţii şi refaceri. Aspectul actual al incintei şi clădirilor din cuprinsul ei este rezultatul lucrărilor executate treptat între 1821 şi 1850, care lucrări, mai mult de întreţinere şi refaceri, au continuat pînă în anul 1984 cînd, cu înalta binecuvîntare, cu tot sprijinul şi cu toată purtarea de grijă a Înalt Prea Sfinţitului Părinte Mitropolit Teoctist, lucrările au fost terminate şi inaugurate într-un cadru festiv la 29 august, sărbătoarea hramului acestei mănăstiri străvechi.

Înainte de marele dezastru s-au executat mari lucrări la Secu care merită şi acestea să fie amintite. Chiliile construite de Cehan Racoviţă, mare logofăt, la mijlocul secolului al XVII-lea. Biserica mare mărită şi reparată între 1812 şi 1828, căreia i se adaugă Proscomidiarul în 1847, de Calistrat ieromonahul. Pictura executată cu ajutorul lui Calistrat, de pictorul Costache Lifişcar şi de ucenicul Tudorachi Ionescu, în 1850 [44], apoi, din anii 1966 şi pînă în 1977,

---

40. Nicodim Munteanu, *Paisie starețul Mănăstirii Neamţului din Moldova,* ediţia a II-a, Mănăstirea Neamţ, 1913, p. 243.

41. Al. Lapedatu, *Prefaţă la odoarele de la Neamţu şi Secu,* Bucureşti, 1911, p. 5.

42. Pr. M. Dumitrescu, *op. cit.*, p. 135; cf. Şt. Balş, *op. cit.*, p. 9.

43. Şt. Balş, *op. cit.*, p. 9.

44. N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităţilor şi monumentelor medievale din Moldova,* Bucureşti, 1974, p. 750.

se deschide aici un mare șantier subvenționat din fondurile statului, începîndu-se lucrările de restaurare care vor fi continuate în 1979, din inițiativa Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist, ctitorul și continuatorul operei marilor mitropoliți ai acestei istorice Mitropolii a Moldovei și Sucevei.

Un eveniment deosebit de important pe care se cuvine să-l înfățișăm înaintea cititorilor este acțiunea Mitropolitului Pimen Georgescu, care a schimbat starea grea și sărăcăcioasă a Mănăstirii Secu prin intervenția sa la Ministerul Cultelor și Administrația Bisericii — adresa cu nr. 33.667 din 1910, prin care i s-a oferit iarăși Mănăstirii Secu autonomia sa, despărțindu-se de Neamțu [45]. Pînă în anul 1950, în timpul Părintelui stareț Visarion Scripcă, Mănăstirea Secu va fi condusă tot de Neamțu, dată la care va deveni definitiv autonomă. Acest stareț fiind un bun gospodar se va remarca, fiind unul dintre starețiii care înscrie, alături de înaintașii lui, o prezență nouă în istoria Mănăstirii Secu.

II. BISERICILE DIN CADRUL MĂNĂSTIRII SECU

A. BISERICA MARE

A fost construită din piatră și cărămidă de meșteri locali și munteni, ctitorită de Nestor Ureche și soția sa Mitrofana, în anul 1602. Hramul acesteia este „Tăierea Capului Sfîntului Ioan Botezătorul"-29 august.

Planul ei este aproape specific bisericilor existente în Moldova în acel timp. „Arhitectura bisericii mari vădește notabile influențe muntenești, care sînt mai pregnante în sistemul de boltire și în sprijinirea turlelor. Cupolele, spre deosebire de stilul moldovenesc, se sprijină direct pe arcele masive ale naosului și pronaosului, iar cele două turle au baze octogonale, specifice dealtfel construcțiilor din Țara Românească" [46]. Verticalitatea zveltă și elegantă este specifică monumentelor de la nord de Milcov, ce se pierde aici, din cauza turlelor, care fiind greoaie oferă imaginea unei ctitorii din altă parte, fațada este aidoma cu acea a unei biserici muntenești [47]. Pe dinafară ea este împodobită de jur împrejur cu ocnițe mari și mici, precum și cu cărămizi așezate în șir pieziș. Construcție pe plan triconc, Biserica mare a Mănăstirii Secu, masivă și de proporții apreciabile, prin plastica decorativă a fațadelor ei se încadrează în orientarea nouă a arhitecturii moldovenești de la sfîrșitul veacului al XVI-lea și începutul celui următor, încununată, după numai cîțiva ani, într-un chip strălucit, de ctitoria mitropolitului Anastasie Crimca, Dragomirna. Echilibrul proporțiilor a fost neglijat, pereții bisericii avînd o înălțime de 9,5 m față de cei aproximativ 30 m cît măsoară biserica pe axul longitudinal, iar sistemul moldovenesc de boltire și folosire a soclurilor, dînd construcțiilor o eleganță și o zvelțețe, au fost inexplicabil părăsite [48]. Brîul median care împarte

---

45. Dionisie Udișteanu, *op. cit.*, p. 29-31.

46. N. Drăgotescu D. Bîrlădeanu, Gh. Bunghez, *Monumente istorice din județul Neamț,* București, 1971, p. 82.

47. Corina Nicolescu, *Arta în Moldova în secolele XVII-XVIII,* în „Scurtă istorie a Artelor Plastice în R.P.R.", I, București, 1957, p. 261-264.

48. *Monumente istorice bisericești din Mitropolia Moldovei și Sucevei,* Iași, 1975, p. 254.

fațadele, element specific muntenesc care lipsește cu desăvîrșire în arhitectura moldovenească pînă la apariția lui la Iași, se afirmă aici, la Mănăstirea Secu, încadrat cu două rînduri de cărămizi așezate „în zimți", sau în dinți de ferăstrău. Sistemul decorativ al fațadelor care, cu toată introducerea brîului, mai păstra la Galata orînduirea ocnițelor mari și mici etajate în partea superioară a pereților, aici se modifică după modelul muntenesc, rămînînd doar cîte un rînd de ocnițe deasupra și dedesubtul brîului, cele dedesubt fiind mai mari ca cele de deasupra. Se semnalează mai departe cornișe bogate cu două sau chiar cu cinci rînduri de zimți la baze și la capul bisericii cît și dispariția nelipsiților contraforți exteriori [49]. Planul zidirii și arhivoltelor sînt de asemenea reintrate, cum se întîlnește la Galata și la o serie de biserici muntene ca : Tutova sau Bucovăț (Mofleni), ele nemaifiind sprijinite pe cunoscutele arce în diagonală, nelipsite la toate bisericile anterioare, ci direct pe arcele mari ale naosului, pronaosului, fiind în consecință mai late, mai greoaie și mai apropiate de cele muntenești [50]. Ferestrele sînt toate dreptunghiulare și se pare că formele sînt schimbate, la fel și forma ușilor, care probabil nu-i cea inițială. Se crede că ar fi existat două intrări prin pridvor pe părțile de nord și de sud, ca la Galata, cea de miazănoapte fiind zidită, iar în interior fiind oarbă [51]. În timpul starețului Silvestru al Neamțului (secolul XIX), biserica a fost prelungită, făcîndu-i cea de-a doua turlă, așa cum se vede pînă astăzi [52]. În plan se poate observa, de asemenea, că lipsesc boltirile naosului și ale pronaosului, arcurile caracteristice moldovenești fiind așezate la 45° în raport cu arcurile mari [53].

Camera mormintelor este lipsită de turlă. Amestecul de forme noi muntenești cu cele moldovenești cu specific tradițional este mai puțin vizibil în interior, contrar cu exteriorul, interiorul nemaipăstrînd actualmente o imagine clară din cauza numeroaselor prefaceri care au intervenit pe parcurs.

Pridvorul din fața intrării, împărțit în două printr-un arc transversal, vestit prin două calote turtite, cu arcade și coloane scunde, a fost adăugat în 1847 și contrastează cu înfățișarea inițială a bisericii [54]. În felul acesta biserica a ajuns să aibă o formă lunguiață ca și Mănăstirile Agapia, Slatina și Rîșca fiind încă cu mult mai îngustă. Pridvorul a avut o formă poligonală, fiind deschis și rezemat pe stîlpii poligonali cu capiteluri [55].

Naosul este despărțit de pronaos printr-o ușă și nu se știe dacă peretele despărțitor dintre el și camera mormintelor avea o singură ușă sau era deschis cu trei arcade [56]. Această parte impresionează prin obiectele de valoare, prin mobilierul și tîmpla bogat sculptată, prin candelabrul măreț și sfeșnicele de alamă executate

---

49. Șt. Balș, *Mănăstirea Secu*, p. 9, 1.
50. N. Iorga, *Sate și mănăstiri din România*, București, 1906. p. 106.
51. Gh. Balș, op. cit., p. 23-77.
52. N. Iorga, *Sate și mănăstiri...*, p. 24.
53. Gh. Balș, *op. cit.*, p. 24.
54. Dionisie Udișteanu, *Graiul evlaviei...*, p. 1.
55. Gh. Ionescu, *Istoria arhitecturii românești*, București, 1964-1965, p. 335-336.
56. Gh. Balș, *op cit.*, p. 23.

în anul 1852 [57], prin icoanele împărătești foarte frumos îmbrăcate în argint cu impresionante ferecături artistice. Altarul are o singură încăpere, proscomidiarul, iar înainte de lucrările de restaurare în partea de sud avea și o veșmîntărie cu un nivel, care a fost înlăturată odată cu pridvorașul în timpul lucrărilor de restaurare. Proscomidiarul a fost construit ca adaos la biserica lui Nestor Ureche în vremea egumenului Teodosie, de Calistrat ieromonahul la anul 1847, așa după cum citim în inscripția săpată în piatră pe fațada exterioară a acestuia. Absida altarului a fost luminată de trei ferestre după stilul nou introdus la Galata [58]. În timpul lucrărilor de restaurare au fost zidite două ferestre, rămînînd numai una care se găsește în centrul absidei.

Spațiile interioare sînt împodobite cu o pictură în ulei, care în cadrul unor sondaje demonstrează că a fost aplicată pe pictura originală de la 1602, pictură executată în frescă ce este identică cu aceea de la ctitoria lui Ieremia Movilă, Sucevița, în stilul bizantin din care se mai păstrează în interior, deasupra ușii, care comunică din pridvor în naos, la mormintele ctitoricești și în exterior deasupra pisaniei, acest registru, cu numele de Deisis, încadrează pisania originală de la 1602, care se găsește pe peretele de miazăzi. Chipul Sfintei Fecioare Maria pare a fi zugrăvit după un model viu care ar reprezenta portretul Mitrofanei [59]. În partea stîngă a tronului pe care stă Mîntuitorul este pictat Sfîntul Ioan Botezătorul, avînd o atitudine de rugăciune, puțin mai jos în stînga și în dreapta sînt pictați profeții Zaharia și Aron purtînd niște inscripții scrise pe pergament, ca și celelalte două personaje de mai sus, Maica Domnului și Sfîntul Ioan Botezătorul, care au deasupra, în dreptul capului fiecăruia, cîte un Serafim. Chipurile Sfîntului Ioan și Sfintei Fecioare Maria prezintă însușiri de mare ținută artistică, de artă monumentală bizantină. Culorile sînt caracteristice picturilor de la Athos, de la sfîrșitul secolului al XVI-lea [60], care se pot vedea și la noi în țară, la Mănăstirea Sucevița sau Dragomirna [61].

Picturile care împodobesc astăzi biserica mare din Mănăstirea Secu, au fost executate în anii 1849-1850, cu cheltuiala ieromonahului Calistrat, de către pictorul Costache Lifșicar originar din Filioara — a cărui semnătură se găsește deasupra ușii care desparte pridvorul de pronaos — și de zugravul Tudorache Ionescu. Stilul acestei picturi este cel clasic cu influențe slavo-bizantine, lipsită în general de valoare artistică, această pictură prezintă interes pentru iubitorii de artă realistă. Este executată în ulei cu un amestec de culori în care domină aceeași influență slavo-bizantină.

Pridvorul are zugrăvite pe pereți Judecata de Apoi, aducerea moaștelor Sfîntului Ioan cel Nou de la Suceava, tabloul votiv al ctitorilor Nestor și Mitrofana Ureche, domnul vremii Eremia Movilă și Elisabeta Doamna, Cuviosul Paisie Velicicovschi și Mitropolitul Veniamin Costachi, despărțiți de o pisanie.

---

57. *Ibidem*, p. 14.
58. Gr. Ionescu, *op. cit.*, p. 335.
59. I. D. Ștefănescu, *L'Evolution de la peinture religieuse en Bucovine et en Moldavie*, vol. I, Paris, 1928, p. 156.
60. Pr. C. Mătase, *Călăuza județului Neamț*, București, 1924, p. 169.
61. Gh. Balș, *op cit.*, p. 512.

Pereții pronaosului, naosului și altarului, sînt împodobiți cu scene din viețile sfinților de peste an din calendar, apoi cu evenimente importante din viața Bisericii : Sinoadele ecumenice, cu ierarhi și cuvioși, iar absidele stranelor cu scene din viața Mîntuitorului și a Sfinților Apostoli; de asemenea altarul este împodobit cu picturi reprezentînd pe sfinții și marii dascăli ai lumii și ierarhi și scene din viața Maicii Domnului și a Mîntuitorului. La proscomidiar este zugrăvită Jertfa lui Avraam, scenă foarte des întîlnită la mănăstirile moldovene.

Obiecte importante în biserica mare :

Catapeteasma sculptată în stilul combinat al barocului, lucrată și zugrăvită în anul 1834, de către paharnicul Vasile Gorgos, din Botoșani [62] .

Icoana Maicii Domnului „Cipriota“ primită sau procurată de Vasile Voievod în anul 1647 din Cipru, pentru biserica „Sfîntul Nicolae“ din Cetatea Neamțului, iar în anul 1718, cînd s-a desființat Cetatea din ordinul turcilor, este adusă în Mănăstirea Secu și așezată în biserică de la Sfîntul Schit Nifon, apoi, în 1758-1763, a fost adusă aici în mănăstire și așezată în biserica cimitirului. Mai tîrziu, în 1876, icoanei i se face o strană în biserica mare și va fi așezată aici de Arhimandritul Dumitru Bradeș.

Candelabrul mare de alamă, cu 24 de brațe, în greutate de 300-350 kg, este lucrat de călugării mănăstirii în anul 1847, în amintirea altui candelabru tot așa de mare, fiind lucrat din argint, pe care l-a dăruit ctitorul Nestor Ureche și soția, candelabru pe care turcii l-au sustras în 1821 [63].

Cele patru icoane împărătești din catapeteasmă au fost îmbrăcate în argint și ferecate artistic cu contribuția unor binefăcători în anul 1850 (cf. inscripției de pe ele).

Cele două icoane mari din pridvor, zugrăvite în stilul Renașterii, poartă pe ele semnele fărădelegilor petrecute aici în anul 1821.

B. BISERICA PARACLIS „ADORMIREA MAICII DOMNULUI“

Paraclisul Adormirea Maicii Domnului de la Secu, se află în turnul dinspre S-E, în capul fostelor chilii egumenești, actualmente chilii călugărești, fiind construit pe la anul 1640, pentru pravila călugărească, de ieromonahul Ghedeon, egumenul Mănăstirii Secu, unul dintre ucenicii mitropolitului Varlaam [64]. Acesta, cu sprijinul mitropolitului a fost făcut episcop al Hușilor și apoi, în 1653, mitropolit al Moldovei.

Paraclisul, „Adormirea Maicii Domnului“, prezintă o importanță deosebită pentru faptul că în el au fost adăpostite mulți ani obiectele bisericii „Sfîntul Nicolae“ din cetatea Neamțului, cînd aceasta a fost desființată [65]. În acest timp, el a funcționat în clopotnița mănăstirii, unde mai apoi a fost mutată biblioteca. Mai tîrziu, cînd egumenul mănăstirii, Nifon Udrea Trotușanul, va așeza

---

62. Dionisie Udișteanu, *Mănăstirea Secu*, manuscris, p. 85.
63. *Ibidem*, p. 26.
64. *Ibidem*, p. 28.
65. *Ibidem*, p. 29.

inventarul bisericii„ Sfîntul Nicolae“ din cetatea Neamțului în eclesiarhia mare a mănăstirii, paraclisul „Adormirea Maicii Domnului“ va fi mutat la locul său. Ca mărturie a acestei împrejurări, că biserica „Sfîntul Nicolae“ din cetate a fost la început în Paraclisul „Adormirea Maicii Domnului“, se aduce de unii cercetători faptul că afară, pe peretele de miazăzi al paraclisului, se găsește stema Moldovei adusă din cetatea Neamțului.

Paraclisul „Adormirea Maicii Domnului“ a fost restaurat și mărit în 1853 de Sofronie Miclescu, unul dintre fiii Mănăstirii Secu, pe cînd era episcop la Huși. El va construi corpul de chilii al pavilionului din partea de răsărit a mănăstirii. În timpul restaurării i s-a făcut catapeteasmă nouă, lucrată de monahul Iulian, care a zugrăvit și catapeteasma de la Biserica „Sfîntul Nicolae“ din Mănăstirea Secu, în stilul Renașterii. Paraclisul nu are inscripție proprie. Inscripția din exterior amintită mai sus este în limba slavonă și nu este a sa, ci a bisericii din cetatea Neamțului adusă la 1718, odată cu obiectele bisericii „Sfîntul Nicolae“. Această inscripție are următorul conținut : „Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sfîntului Duh, eu Vasile Voievod, domn Țării Moldovei am văzut bunăstarea cetății Neamțului. Valeatul 7154 (1645) [66].

Ușa de intrare a fost din început zugrăvită și deteriorîndu-i-se pictura, în 1958 a fost repictată în stil neo-bizantin, după o creație proprie de protos. Ghervasie Hulubaru, fiul acestei mănăstiri, cel ce a zugrăvit și icoana de pe ușa Paraclisului „Sfîntul Nicolae“.

În acest paraclis se săvîrșea, înainte de începutul lucrărilor de renovare, serviciul divin în lunile de vară cînd în biserica mare se făcea curățenie generală [67].

Ceea ce merită a fi văzut înăuntrul său, este catapeteasma, foarte frumos lucrată și suflată în aur, în anul 1835, de călugărul Iulian din această mănăstire, precum și „bolta sferică, sprijinită pe patru arce mari, susținute de console“ [68].

C. BISERICA PARACLIS „SFÎNTUL NICOLAE“

Paraclisul „Sfîntul Nicolae“, aflat la nivelul etajului stăreției, „este așezat peste o încăpere de formă alungită boltită semicilindric... De dimensiuni destul de mari, paraclisul, cu fațadele tratate în arhitectura clasică obișnuită la începutul veacului al XIX-lea și cu turlă înaltă peste naos, mai păstrează în interior arcele în diagonală și proporțiile trase în înălțime ale vechiului stil, însă amestecate cu brîuri de zimți și profilatură clasică“ [69].

Această biserică „paraclis“ care se găsește în partea de N-E a incintei a fost făcută de egumenul Nifon Udrea Trotușanul, între anii 1758 și 1763 și a dăinuit pînă în 1821, cînd a fost arsă de turci. Ea a fost construită în amintirea Bisericii „Sfîntul Nicolae“ din cetatea Neamț desființată de Mihail Racoviță, domnul Moldovei, din ordinul turcilor în 1717-1718, obiectele și catapeteasma fiind transportate aici la Secu.

---

66. Idem, *Graiul evlaviei străbune,* p. 12.
67. *Ibidem,* p. 30.
68. Șt. Balș, *op. cit.,* p. 20.
69. *Ibidem,* p. 18.

Mai tîrziu, în 1823, egumenul Benedict Ardeleanu, un călugăr îmbunătățit și un bun gospodar, va restaura biserica arsă de turci în 1821. Datorită sîrguinței comune a călugărilor de la Secu și cu ajutorul iubitorilor de bine din Moldova, biserica „Sfîntul Nicolae“ s-a refăcut pe vechile ruine, întinzîndu-și spațiul pînă la turnul dinspre sud-est, unde s-a făcut altarul și vești mîntăria[70]. Ceea ce prezintă interes deosebit la această biserică în primul rînd este stilul ei clasic foarte proporționat. Catapeteasma, împreună cu amvonul, poleită în aur, este lucrată în stil baroc de călugărul Iulian. Icoanele din corpul catapetesmei sînt opera aceluiași călugăr Iulian, lucrate în stilul Renașterii. În anul 1910, cînd erau deja deteriorate vor fi înnoite de pictorul Gheorghe Popovici din Tg. Neamț.

La fel ca la paraclisul „Adormirea“, pe ușa de la intrare este zugrăvită în stil neobizantin icoana „Sfîntului Nicolae“, de către protos. Ghervasie Hulubarul, în anul 1965, care a studiat la Școala de Arte Frumoase din București[71].

În timpul lucrărilor de restaurare, bisericii paraclis „Sfîntul Nicolae“ i s-a înnoit în întregime numai exteriorul. Pe peretele de la miazăzi al acestei biserici se găsește pisania cu următorul conținut : „Această sfîntă și dumnezeiască biserică întru numele celui între sfinți părintelui nostru ierarh și făcător de minuni Nicolae, împreună cu biblioteca de subt dînsa și cu un rînd de chilii, ce se trag de la un capăt la altul, zidul despre nord s-au întărit din temelie în vremea stăpînirii binecredinciosului și iubitorului de Hristos, Ion Sandu Sturdza voievod și a preasfințitului Mitropolit a toată Moldova, chirio chir Veniamin Costache, prin sîrguința prea cuviosului arhimandrit și stareț sfintelor Mănăstiri Nemțu și Secu, chir Dometian, cu ajutorul iubitorului de Hristos norod și a altor făcători de bine, spre veșnica lor pomenire, la anul 1824 septembrie 20“. Inscripția este stricată de ploi[72].

Paraclisul acesta servește acum la oficierea slujbelor din timpul iernii și primăverii, din noiembrie pînă la Pași[73].

D. BISERICA „BOGOSLOVUL“

Biserica numită impropriu de localnici „Bogoslovul“, cu hramul „Nașterea Sfîntului Ioan Botezătorul“, din cimitirul Mănăstirii Secu, a fost zidită în anul 1832, în locul vechiului schit al lui Zosim, care a fost distrus de către turci în 1821, cînd a fost nimicită rezistența eteriștilor[74].

Din biserica de lemn a mai rămas doar postamentul mesei altarului care se găsește în fața bisericii actuale. Această biserică este o construcție de zid bine proporționată, cu o turlă înaltă pe naos, sprijinită pe arce în diagonală și cu o arhitectură a fațadelor cu pilaștri și profilatură clasică, specifice pentru acea epocă în regiune.

---

70. Dionisie Udișteanu, *Mănăstirea Secu*, p. 27.
71. *Ibidem*, p. 28.
72. Idem, *Graiul evlaviei străbune...*, p. 11-12.
73. Idem, *Mănăstirea Secu...*, p. 20.
74. *Ibidem*, p. 30.

În interior se găsește amestecul de elemente mai vechi și mai noi, întîlnit și la paraclisul din incintă la biserica „Sfîntului Nicolae“ [75].

Sfințirea bisericii s-a făcut în anul 1832. Catapeteasma ei a fost adusă de la „Biserica cea Mare“, după ce a fost înlocuită cu cea nouă. Sculptura și pictura ei sînt de o rară frumusețe. Potrivit tradiției icoanele catapetesmei au fost pictate de ieromonahul Nifon Udrea Trotușanu, la anul 1740 în stilul Renașterii cu influențe bizantine. Această pictură ar fi inspirat și pe marele pictor Grigorescu și pe alți pictori și zugravi de biserici din împrejurimi [76].

La intrare în biserică deasupra ușii se află următoarea inscripție : „Această Sfîntă biserică unde se prăznuiește hramul „Nașterea Sfîntului Ioan Botezătorul, din temelie zidită de piatră, după cum se vede, cu cheltuiala Prea Sfințitului mitropolit chir Veniamin prin osîrdia prea cuviosului arhimandrit părintelui chir Dometian starețul sfintei Mănăstiri Neamțu și Secu și cu cheltuiala prea cinstiților și a binefăcătorilor patrioți. Anul 1832, septembrie 30“ [77].

Pe ușa de la intrarea în biserică este zugrăvită icoana hramului, „Nașterea Sfîntului Ioan Botezătorul“, hram pe care l-a avut și l-a păstrat încă de la începutul primei așezări monahale Schitul Zosima [73].

În partea de răsărit a bisericii cimitirului, drept în marginea altarului, sub acesta, se află gropnița sau osuarul, unde sînt păstrate osemintele multor viețuitori din această mănăstire, printre care demn de amintit este fericitul întru pomenire Ieroschimonahul Vichentie Malău, fost stareț al mănăstirii (1920-1921), un mare om și călugăr desăvîrșit, care a desfășurat o bogată activitate duhovnicească în munții Neamțului și a luptat împotriva acelora care căutau să înstrăineze averea și odoarele mănăstirilor noastre. Impropriu numită de localnici biserica „Bogoslovul“, aceasta folosește astăzi pentru oficierea înmormîntărilor și parastaselor, iar în cursul verii se obișnuiește de mulți ani ca să se oficieze și cele șapte laude bisericești, culminînd cu Liturghia și Panahida zilnică.

Pentru cei zbuciumați de grijile și de valurile vremii, este bine a poposi și în acest cimitir, și în special în acest osuar.

La această biserică, în anii 1979-1980, cu înalta binecuvîntare a Înalt Prea Sfințitului nostru Părinte Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, s-au făcut lucrări de reparare a acoperișului, de întreținere, văruirea exteriorului și interiorului, precum și rostuiala temeliei.

III. BUNURILE MĂNĂSTIRII SECU ÎN TRECUT ȘI ASTĂZI

A. SCHITURI

1. *Schitul Sihăstria*, astăzi Mănăstirea Sihăstria, este așezată la 3 km mai sus de Mănăstirea Secu, pe valea aceluiași pîrîu, în partea de vest a orașului Tg. Neamț. „Așezată la margini de păduri seculare, într-o depresiune larg deschisă spre soare, adăpostită de

---

75. Șt. Balș, *op. cit.*, p. 24.
76. D. Udișteanu, *Mănăstirea Secu...*, p. 30.
77. Idem, *Graiul evlaviei străbune*, p. 12.
78. Idem, *Mănăstirea Secu*, p. 31.

jur împrejur de culmi ale căror înălțimi variază între 800-1000 metri și care o feresc de asprimea iernii și arșița verii, mănăstirea are o poziție geografică vrednică de invidiat“ [79].

În jurul anului 1640, spune o însemnare din pomelnicul ctitoricesc al mănăstirii, șapte ieroschimonahi din Mănăstirea Neamț au întemeiat în poiana numită a lui Atanasie, unde se află astăzi mănăstirea, o mică sihăstrie, prima așezare din acest loc [80].

În anul 1645, episcopul de Huși, Ghedeon, a făcut aici prima biserică de lemn cu hramul „Nașterea Maicii Domnului“, înzestrînd-o cu toate cele necesare.

În anul 1734 un alt episcop, Ghedeon de Huși, adaugă unele înnoiri schitului și-l trece sub dependența Mănăstirii Secu. În 1741 el obține carte de milostenie de la Grigore Ghica Voievod pentru Sihăstria ce este în munte, unde sînt cîțiva călugări [81].

În 1821, cînd turcii ard Mănăstirea Secu, vor arde și schitul Sihăstria, apoi între 1824 și 1825, sub starețul Dometian al Neamțului și Secului, în vremea Mitropolitului Veniamin Costachi, se construiește la Sihăstria o biserică de zid cu ajutorul jupînului Nicolae Cerneschi, care lucra și la Neamț o altă biserică de zid [82]. Această construcție o putem vedea și astăzi, dar cu unele modificări care au survenit între timp.

La vechea intrare are un turn-clopotniță care se află în partea de nord-est, izolat de restul construcțiilor, iar în partea de sud-est se află paraclisul mănăstirii, de dată mai recentă, iar la mijloc biserica mare care se încadrează firesc în întregul ansamblu [83].

În noaptea de 3 iunie 1941 Schitul Sihăstria a fost cuprins de un mare incendiu. În acest timp, chiliile de pe aripa de răsărit și paraclisul ard din nou și se restaurează definitiv după 1942 [84].

În ce privește arhitectura, biserica mare se încadrează în stilul clasic al bisericilor moldovenești. Echilibrul, proporția, zvelțețea turlei, efectul liniilor, sobrietatea interiorului și simplitatea decorației exterioare, sînt cîteva din caracteristicile ei [85]. Pictura murală din interior este lucrată în tempera, în 1825, de zugravi autohtoni [86], în prezent fiind foarte degradată.

Ceea ce prezintă un interes deosebit pentru vizitator în Mănăstirea Sihăstria este paraclisul „Sfinții Părinți Ioachim și Ana“ construit în 1946, în locul vechiului paraclis mistuit de foc, pictat de pictorul Irineu Protcenco, care se stabilește în 1947 la această mănăstire. „Un excelent portretist, artistul reușește cu multă măiestrie să îmbine perfecțiunea, frumosul umanizat al Renașterii cu bogăția spirituală a artei bizantine. Atît pictura murală cît și icoanele sînt redate într-un neobișnuit stil academic, aproape miniatural, ceea ce

---

79. Ierod. Ioanichie Bălan, *Mănăstirea Sihăstria*, p. 4.
80. C. Bobulescu, *Sihăstria Secului și Sihla din județul Neamț*, Piatra Neamț, 1942, p. 3-4.
31. *Ibidem*, p. 6.
32. C. N. Tomescu, *Scurtă povestire istorică despre Sfînta Mînăstire Neamțu și despre așezările monahale supuse ei : Mînăstirea Secu și Schiturile Vovidenia, Procov, Sihăstria, Sihla și Icoana*, Mănăstirea Neamț, 1942, p. 143.
33. Ierod. Ioanichie Bălan, *op. cit.*, p. 5.
84. C. N. Tomescu, *op. cit.*, p. 44.
85. Ierod. Ioanichie Bălan, *op. cit.*, p. 10.
86. *Ibidem*, p. 14.

dă paraclisului o notă cu totul aparte, unică prin felul ei în țara noastră“ [87].

În anul 1950, Schitul Sihăstria, va ajunge de sine stătător și își va schimba titulatura în Mănăstirea Sihăstria. Actualmente aceasta cunoaște o viață spirituală deosebită, cu duhovnici și călugări de înaltă ținută, ca Arhim. Ilie Cleopa, Arhim. Victorin Oanele, Protos. Paisie Olaru, Arhid. Florea Vartolomeu, pictor și alții.

În vremea de față s-au făcut lucrări de restaurare atît în exteriorul cît și în interiorul bisericii, urmînd a se executa o altă pictură, deoarece pictura originală s-a degradat complet. Au fost înlocuite de asemeni pardoseala veche cu parchet pe fundație de beton, acoperișurile, exteriorul la Biserica Mare și la clopotniță fiind executate în praf de piatră. La intrare s-au făcut garduri noi, iar sub turnul de la intrarea în incintă s-a făcut o pictură în frescă la fel ca și cea de la turnul clopotniță.

2. *Schitul Sihla,* se află la o distanță de 3 km de Mănăstirea Sihăstria, aproape de peștera unde s-a nevoit Cuvioasa Teodora de la Sihla, din satul Vînători, fiica lui Joldea Armașul de la cetatea Neamț, care a pustnicit spre sfîrșitul secolului al XVII-lea, în această peșteră [88].

Situat la o înălțime de peste 1000 de metri, schitul, după cum reiese din multe însemnări, se crede că a fost întemeiat în secolul al XVIII-lea, de familia boierilor Cantacuzino.

Biserica actuală, cu hramul „Nașterea Sfîntului Ioan Botezătorul“, a fost construită de starețul de Neamț și Secu, Benedict arhimandritul, la anul 1813. Acest fapt îl găsim inserat în pomelnicul schitului [89].

Biserica Schitului Sihla este construită din lemn, avînd caracteristica specifică bisericilor de lemn din Moldova pe plan triconc, cu altarul poligonal cu o singură turlă pe naos. În exterior, pereții sînt protejați cu îmbrăcăminte de scîndură, iar interiorul a fost pictat în frescă, în anul 1973, de pictorul Vasile Pascu din Focșani [90].

În partea de vest a schitului, pe o mică ridicătură de teren se găsesc chiliile construite de același stareț Benedict, iar puțin mai sus, cam la 100 de metri, se află mica bisericuță de lemn făcută dintr-un singur brad [91], cu hramul „Schimbarea la Față“. Ea datează de la 1763 și a fost ridicată de Ioniță Aga și Cantacuzino Pașcanu. Planul ei este dreptunghiular cu ambele extremități semicirculare. Cam la aceeași distanță, de 100 m, se găsește și peștera unde s-a nevoit Cuvioasa Teodora de la Sihla.

În anul 1973 s-au executat lucrări de consolidare și întreținere precum și pictura la această biserică a Schitului Sihla, pendinte de Sihăstria, cu osteneala Prea Cuviosului Arhimandrit Victorin Oanele, starețul actual.

---

87. *Ibidem,* p. 18.

88. Narcis Crețulescu, *Istoria Mînăstirii Neamț,* tom. VII, 1907, Manuscrisele Academiei Române, nr. 5696 fila 33.

89. C. N. Tomescu, *op. cit.,* p. 144-145.

90. Ierod. Ioanichie Bălan, *op. cit.,* p. 32.

91. C. Bobulescu, *op. cit.,* p. 10.

3. *Schitul Nifon,* se află în poiana cu același nume din vatra Mănăstirii Secu, în partea de nord. Acest schit are hramul „Buna Vestire“ [92] și „Sfîntul Ierarh Modest“ și a fost întemeiat în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, pe la 1690, de ieroschimonahul Nifon din Mănăstirea Secu, bărbat cu înaltă trăire duhovnicească, care a întemeiat la Sfîntul Munte Athos schitul românesc Prodromul [93].

Schitul acesta a fost ars de turci la 1821 și fiind refăcut în anul 1824 a funcționat pînă la 1859, după cum o dovedesc însemnările de pe cărțile lui, aflate în biblioteca mănăstirii.

Construcția schitului a fost din lemn și s-a distrus. S-a început o nouă biserică mare, din piatră, care nu s-a terminat din cauză că lucrările ei au început fără a se cere blagoslovenia de la chiriarhul locului.

În prezent se pot vedea ruinele acestei așezări a schitului, iar mai la vale se mai cunoaște încă locul unde a existat prima așezare a ctitoriei lui Nifon. Aceasta se află în fața unei case construite pentru nevoile gospodărești ale mănăstirii [94].

4. *Schitul Lipova.* Acest schit a fost supus cîndva Mănăstirii Secu. Nu mai există însă astăzi. Se știe că a fost închinat Mănăstirii Secu la 10 iunie 1764, de către Despina Șetrăreasa și că la 14 ianuarie 1766, Eftimie Cănănău, starețul Mănăstirii Secu se obligă față de donatoare să-i poarte de grijă [95]. Ultima dată Schitul Lipova este întîlnit într-un document de la 2 iulie 1781, și anume în scrisorile răzeșilor de la Lipova (Vaslui), către starețul Paisie de la Neamț, prin care îi cereau să-i dezlege pentru că s-au amestecat în hotărnicia schitului [96].

Din documente reiese clar că a fost dependent de Mănăstirea Secu, dar nu se știe precis pînă la ce dată.

5. *Schitul Țibucani.* Schitul Țiubucani se găsește pe teritoriul comunei Țibucanii de Sus din Județul Neamț, în pădurea comunei, pe o pantă abruptă, înconjurat de jur împrejur de dealuri împădurite, la o distanță de 2 km de sat.

Biserica, monument istoric, cu hramul „Sfînta Maria Magdalena“, ctitoria Spătarului Iordachi Cantacuzino Delianu, a fost ridicată în anul 1774. Este construită din lemn de stejar pe temelie de piatră, în formă de cruce, prevăzută cu trei turle [97].

În decursul vremii s-au făcut lucrări de restaurare și la acest schit. Astfel, în 1859 boierul Aga și cavalerul Ioniță Botez construiesc clopotnița-turn de la intrare și totodată restaurează complet biserica foarte deteriorată, înzestrînd-o cu obiecte prețioase, cărți și cele necesare pentru săvîrșirea slujbelor religioase. Acest fapt reiese din inscripția de pe turnul clopotniței. Alte lucrări s-au mai făcut

---

92. *Ibidem,* p. 37.
93. Protos. Valerie Diaconu, *Cîteva date privind istoria Mănăstirii Secu,* manuscris, p. 32.
94. Dionisie Udișteanu, *Mănăstirea Secu,* p. 20.
95. Protos. Valerie Diaconu, *op. cit.,* p. 32.
96. *Ibidem,* p. 33.
97. Pr. Constantin Ravariu, *Monografia Schitului Țibucani,* 1967, manuscris, Mănăstirea Secu, p. 1.

în 1935, de către ieromonahul Damian Țîru de la Secu. După aceasta, părintele ierodiacon Ghenadie Paladi, economul Mănăstirii Secu, a adus o serie de îmbunătățiri schitului, construind din temelie actualele chilii, stăreția și arhondaricul [98].

Superiorul schitului, părintele ieromonah Partenie Atofanei, desfășoară în prezent o activitate bogată pentru renovarea schitului.

Prea Cuvioșia Sa împlinește cu sîrguință datoriile locului și se străduiește să refacă acoperișurile la biserica de lîngă clopotniță. În anul 1983 s-au terminat lucrările de consolidare și de întreținere la biserica monument istoric a schitului și s-a oficiat slujba arhierească cu înalta binecuvîntare a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist de către Prea Sfințitul Pimen Suceveanul, la care au participat numeroși credincioși. Lucrările la schit sînt pe sfîrșite, starețul Mănăstirii Secu, Arhimanditul Irineu Ilie, străduindu-se să acorde toată atenția și sprijinul material terminării acestora.

B. ALTE BUNURI

Așa cum știm din istorie, se obișnuia ca odată cu înființarea lor, mănăstirile să fie înzestrate de către ctitori cu toate odoarele și veșmintele necesare așezămintelor bisericești, la care se adăugau și diferite danii pentru întreținerea lor de către diferiți domnitori, vlădici, călugări, boieri, negustori și credincioși.

Acest lucru este dovedit cu prisosință și de pomelnicul ctitoricesc al Mănăstirii Secu, care afirmă clar că și ctitoria lui Nestor Ureche de pe valea Pîrîului Secu s-a bucurat în decursul vremurilor de numeroase danii, conform documentelor păstrate astăzi în arhiva mănăstirii. Astfel :

a. la 5 mai 1596, Eremia Movilă întărește mănăstirii, prin document, stăpînirea locului unde se afla schitul lui Zosim.

b. la 1 noiembrie 1604, ctitorul mănăstirii dăruiește ctitoriei sale, moșiile Tărpești și Giulești.

c. la 15 aprilie același an, Eremia Movilă întărește mănăstirii dania anterioară și adaugă alte moșii : Unghenii, Negrilești, Topolița, Drăgușenii, Poiana Gioliei, Petricanii și Scocinenii [99].

d. la 2 iulie 1606, Simion Movilă dă o carte prin care dăruiește Mănăstirii Secu un loc de casă și o prisacă în Tîrgu Frumos, iar la 10 iunie 1608 tot el întărește mănăstirii și stăpînirea peste o moară [100].

e. la 18 aprilie 1612, Ștefan Voievod dă această carte prin care întărește din nou mănăstirii daniile anterioare.

f. la 23 ianuarie 1665, Nestor, feciorul lui Constantin Batiște, nepotul lui Nestor Ureche, dă mănăstirii Secu satul Brătești din ținutul Romanului.

g. la 7 februarie 1670 Alexandra, fata lui Grigore Ureche, dă mărturie pentru satele și moșiile date Mănăstirii Secu : Stroiești de la Roman [101], sat întreg și o dugheană din tîrgul Iași, danii care au

---

98. *Ibidem*, p. 4.

99. N. Iorga, *Istoria literaturii române*, ediția a II-a, București, 1925, p. 227.

100. Cf. copie de pe documentul expus în muzeul Mănăstirii Secu.

fost întărite mai tîrziu de Gheorghe Duca Vodă, la 13 februarie 1670 [102].

h. la 20 ianuarie 1743, Constantin Nicolae voievodul cere lui Bogdan și Vasile Sturdza să aleagă părțile de moșie din Negrilești, ce le are Mănăstirea Secu, de la Toader al Cîrstei [103].

i. în 1766 ianuarie 4, Eftimie Cănănău, ieromonahul Mănăstirii Secu, se obligă față de Despina Șetrăreasa, soția lui Vasilache Cosma șetrarul, să poarte grijă schitului Lipova, închinat mănăstirii împreună cu moșia lui Vasilache Cosma [104].

Aceste danii sînt doar numai o parte, însă în pomelnicul ctitoricesc sînt trecute multe donații de obiecte de cult, odoare, veșminte, galbeni, coroane de argint, candele de argint, sfeșnice mari ctitoricești din argint, cruci, policandre, Evanghelii ferecate în aur și argint, diptice, potire și sume mari de bani [105].

Din cele arătate mai sus, reiese clar că Mănăstirea Secu era posesoarea unor mari bogății și averi, stăpînind și prin împrejurimi mii de hectare de pădure, fînaț și teren arabil, pe care le lucrau țiganii argați ai Mănăstirii Secu [106].

În anul 1864, Domnitorul Alexandru Ioan Cuza, prin legea secularizării, va reduce puterea de stăpînire peste fostele domnii ce aparțineau cîndva mănăstirii [107]. După secularizare, mănăstirile vor cunoaște o perioadă mai puțin înfloritoare din punct de vedere economic, călugării îngrijindu-se mai mult de cele ale cărții, ale mîntuirii și nu de cele ale averii.

IV. VIAȚA CULTURALĂ A MĂNĂSTIRII SECU

Mănăstirea Secu din Munții Neamțului, ctitoria lui Nestor Ureche și a Mitrofanei Ureche, a fost și un adevărat centru de cultură. Viața culturală începe aici cam pe la anul 1560 cînd pe valea Secului ia ființă Schitul Zosim, la cîrma Moldovei fiind domnitorul Alexandru Lăpușneanu, ginerele lui Petru Rareș.

Despre Petru Rareș vorbeau contemporanii săi și îl caracterizau ca fiind „filozof învățat și dascăl înțelept“ [108], ceea ce înseamnă că nici ginerele său, căruia socrul îi va lăsa moștenire biblioteca sa, nu era mai prejos în ce privește cultura.

Personalitatea lui Alexandru Lăpușneanu trebuie însă văzută și apreciată în raport cu așezămintele de cultură pe care le-a ridicat în timpul celor două domnii, lipsite de liniște [109].

Se știe că Alexandru Lăpușneanu trimitea la Brașov pe un

---

101. Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise daco-slavo-române,* vol. VI. partea a II-a, Iași, 1933, p. 159.
102. *Ibidem,* p. 160.
103. Dionisie Udișteanu, *Mărturii culese de la Arhivele Statului* (despre Mănăstirea Secu), Cernica, Ilfov, 1941, p. 8.
104. *Ibidem,* p. 9.
105. Pomelnicul ctitoricesc, *op. cit.,* p. 6-138.
106. D. Udișteanu, cf. Documente din Biblioteca Academiei cota III, 219.
107. C. N. Tomescu, *op. cit.,* p. 137.
108. Gh. Bezviconi, *Călători ruși în Moldova și Muntenia,* București, 1947, p. 30.
109. Al. Gonțea, *op. cit.,* p. 695.

popa Sava și ucenicul său Ioachim să se pregătească în cunoașterea Scripturii, probabil în limbile latină și greacă.

La Liov, pe lîngă clădirea bisericii ortodoxe el trimitea fonduri pentru întreținerea unei școli, în țarina Iașilor construiește un așezămînt de cultură grecească, apoi Școala domnească de la Hîrlău, unde veneau să învețe studenții ruși și poloni care se mirau de faima cărturarilor și seriozitatea învățămîntului de aici [110].

Întemeierea școlii și a comunității religioase de la Secu se pierde totuși în negura veacurilor.

Dosoftei, egumenul schitului de aici înaintea lui Zosim, pe lîngă titulatura de egumen purta și titlul de năstavnic, care de multe ori era înlocuit cu cel de egumen.

Calitatea pedagogică de egumen, dascăl sau năstavnic purtată de Dosoftei ne atestă că el era conducătorul Școalei, cum era la Neamț Serafim, ori la Bistrița Toader [111].

Obiectele de învățămînt pe care le predau dascălii erau probabil aceleași ca în școlile bizantine, gramatica — termen prin care se înțelege tot învățămîntul literar —, Scriptura și muzica [112].

Registre, cataloage și însemnări din această școală în care a predat Dosoftei și probabil Mitrofan, viitor episcop de Roman, nu ne-au rămas. Au rămas roadele școlii unde s-au pregătit Mitrofan, episcop de Roman, și Varlaam, mitropolitul Moldovei din timpul lui Vasile Lupu, singurul dintre români candidat la scaunul Patriarhiei de Constantinopol.

Cel care s-a remarcat în mod deosebit față de înaintașii săi a fost acest Varlaam, care în 1610 era egumen al Mănăstirii Secu, unde întemeiase o adevărată școală de învățare a limbii slave și române.

În Sihăstria de la Secu se distinge prin rîvna lui către cultură. La 1618 avea tradusă întăritoarea operă pentru viața ascetică Leastvița — Scara lui Ioan Scărarul.

Prin cunoștințele lui de limbă slavă și greacă, prin cultura religioasă — fiind ucenicul lui Dosoftei năstavnicul —, prin viața lui curată, izbutise să se facă cunoscut în cercurile înalte din Suceava și să devină duhovnicul domnului Miron Barnovschi, cel care îl va trimite cu o serie de diplomați, trei călugări și multe slugi, în Rusia.

„Întîlnirea lui Varlaam cu Petru Movilă în marea lavră de la Pecerska are pentru istoria culturii moldovenești o importanță deosebită, pentru că ea marchează începutul unui curent nou“ [113].

Calitățile sufletești ale lui Varlaam și cultura lui deosebită — știa slavonește și grecește — l-au impus în fața contemporanilor săi, care l-au ridicat la înalta treaptă de Mitropolit în 1532, „fără să fi fost trecut prin episcopie, lucru dealtfel îngăduit de canoane“ [114].

Din multipla activitate a Mitropolitului Varlaam vom reține mai întîi pe cea cărturărească. Mitropolitul Varlaam a început

---

110. *Ibidem*, p. 695.
111. *Ibidem*, p. 696.
112. *Ibidem*.
113. N. Cartojan, *op. cit.*, vol. II, p. 109.
114. *Ibidem*, p. 110.

tipărirea de cărți în românește și cu alt cuprins decît al cărților de slujbă bisericească [115].

Cea mai însemnată lucrare a sa și în același timp una din cele mai de seamă din istoria vechii culturi românești este intitulată : „Carte românească de învățătură la duminecele preste an și la praznice împărătești și la svănții mari“ sau *Cazania,* apărută la Iași în 1643, cu un Cuvînt adresat de Vasile Lupu „Cătră toată semenția românească pretutindenea ce se află pravoslavnici întru această limbă“. Limba Cazaniei lui Varlaam este limba populară pe care el a deprins-o din copilărie, în munții Putnei, și mai tîrziu ca monah, în preajma Mănăstirii Secu [116].

Altă lucrare, „Șapte Taine ale Besearicii“, apărută la Iași în 1644, „Răspuns la Catehismul calvinesc“ cel plin de otravă de moarte sufletească“ [117], precum și alte lucrări, reflectă strădania marelui mitropolit pentru cultivarea credincioșilor, cu cărți scrise în grai limpede românesc.

Meritele Mitropolitului Varlaam sînt de toți cunoscute, fiind mare cărturar, prin pana sa a adăugat o piatră de mare nădejde la istoria culturii neamului nostru.

Sînt demni de amintit aici urmași ai Mitropolitului Varlaam, viețuitori la Mănăstirea Secu, reprezentanți ai culturii de aici, care au făcut cinste Bisericii, neamului și locului unde s-au format. Ei au continuat frumoasa operă culturală și strădaniile lui Varlaam Moțoc.

Pentru acest fapt sîntem datori să amintim pe urmașii lui Varlaam, care au fost călugări la Secu, unde și-au început și desăvîrșit pregătirea cărturărească, care a constituit pentru ei și pentru neam o adevărată comoară spirituală.

Mitropolitul Sava, ucenicul lui Varlaam, cărturar de slavonie, un mare sprijinitor al Mănăstirii Secu.

Mitropolitul Ghedeon, urmașul în scaun, după Varlaam, ambasadorul domnului Gheorghe Ștefan Vodă, cunoștea slavonește, fiind continuatorul cronicii lui Grigore Ureche [118].

Mitropolitul Dosoftei Barila, care a făcut începutul uceniciei la Secu, mare ierarh moldovean și un mare cărturar bisericesc din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, autorul Psaltirii în versuri (1673) și a Liturghierului (1679).

Mitrofan, fostul episcop al Romanului și Hușilor, bun cunoscător al limbii grecești, starețul și protectorul Mitropolitului Varlaam, traducătorul legiuirilor bisericești bizantine în slavonă.

Episcopul Ioan al Romanului, ucenic al Mitropolitului Varlaam, cunoscător al limbii slavone, om cu o viață duhovnicească pilduitoare și cu realizări mari în activitatea sa.

Episcopul Iorest al Hușilor, cu metania de la Secu, bărbat învățat, cunoscător al limbii slavone, ucenicul lui Misail mitropolitul, la fel cu metania din Mănăstirea Secu.

---

115. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române,* Sibiu, 1972, p. 140.
116. N. Cartojan, *op. cit.*, p. 111.
117. *Ibidem,* p. 142.
118. *Ibidem,* p. 150 și D. Udișteanu *Mănăstirea Secu,* manuscris *op. cit.*, p. 50.

Episcopul Ghedeon al Hușilor și Romanului (1727-1743), călugăr cu metania din Secu, ucenicul episcopului Iorest, cunoscător al limbii slavone și grecești, ctitorul Mănăstirii Sihăstria Secului.

Episcopul Anfilofie Veleșcu-Hotiniul (1767-1780), fiul protopopului Constantin Velașcu din Iași, un bărbat foarte învățat, cunoștea greaca, slavona, latina, franceza și italiana. El a tradus geografia de Bufier, cel dintîi manual școlar, iar în manuscris i-au rămas multe lucrări și multe cărți științifice [119].

Acestora le-au urmat mulți călugări care au scris cu penele rămase de la înaintași frumoase manuscrise și operă de artă, dintre care o parte sînt adăpostite și păstrate cu sfințenie în colecția Mănăstirii Secu.

Despre viața culturală a mănăstirilor s-au scris pagini de o neasemuită frumusețe. Ele erau singurele instituții de cărturărie. În mănăstiri se aflau bibliotecile de manuscrise ; în mănăstiri se aflau școli în care se putea învăța scrisul și cititul și, în sfîrșit, în mănăstiri se învăța și arta caligrafiei [120].

Mănăstirea Secu ca și „mănăstirile în general au fost astfel în trecutul românesc, prin neîntrerupta lor activitate de cultură și de artă, centrele din care pulsa viața spirituală în toate cuprinsurile neamului“ [121].

Aici, în mănăstiri, ridicate datorită pietății neamului român [122], a fost refugiul creștinismului, științei, artei, într-însele păstrîndu-se pînă astăzi prețioasele biblioteci, manuscrise ale antichității, scumpe teologiei, filozofiei și științei [123].

Despre rolul cultural, despre viața culturală a mănăstirilor noastre în care fără îndoială intră și Mănăstirea Secu, fericitul întru pomenire Patriarhul Justinian spunea într-una din cuvîntările sale: „În mănăstiri, nu numai că s-a păstrat, copiat și multiplicat Sfînta Scriptură și cărțile de slujbă religioasă, ci și scrierile clasicilor greci și latini. Aici se cultivau toate științele vremii, pentru care nu existau școli speciale“ [124].

Dimitrie Cantemir sublinia un alt aspect al mănăstirilor, și anume, rolul lor în existența socială, și scria despre aceasta cu trei veacuri în urmă : „Nu putem spune totul dacă nu lăudăm ospitalitatea care se practica în toate mănăstirile din Moldova. Oricine ar veni într-însele ca oaspete, fie ortodox, fie evreu, fie turc, fie armean, nu numai că este primit cu bunăvoință, dar chiar dacă ar vrea să rămînă un an întreg acolo, e întreținut cu slugile și vitele sale pe socoteala mănăstirii“ [125].

Demn de amintit este și faptul că la Mănăstirea Secu, și la celelalte mănăstiri, a funcționat și școala normală pînă în 1959.

Tot ceea ce se poate vedea aici la Secu în interior și exterior, în bisericile amintite ale mănăstirii și în mod special în bogata

---

119. *Ibidem*, p. 56.
120. N. Cartojan, *op. cit.*, p. 17.
121. *Ibidem*, p. 26.
122. *Acte oficiale atingătoare de starea de acum a monastirilor Neamțul și Secul...*, Iași, 1855, p. 11.
123. *Apocalipsul în fața stării actuale a Europei*, București, 1882, p. 17.
124. Justinian Patriarhul B. O. R., *Apostolat social*, vol. X, București, 1968, p. 71-72.
125. D. Cantemir, *Descriptio Moldaviae*, București, 1973, p. 359.

colecție de obiecte bisericești, toate vorbesc fiecăruia de ceea ce s-a lucrat în trecut și s-au conservat de-a lungul anilor de ceea ce numim cultură, viață culturală și spiritualitate veche românească.

Astăzi, călugării de aici nu mai sînt traducători, caligrafi și miniaturiști, ci păstrători și străjeri ai unor valori încredințate de înaintașii lor, care fac cinste Bisericii și neamului românesc, valori care fac parte din Patrimoniul nostru cultural național cărora statul le-a acordat și le acordă o atenție deosebită în vederea păstrării și conservării lor. Pentru acest motiv au luat ființă în mai toate județele Oficiile de Patrimoniu cultural național care au o rodnică activitate în privința aceasta.

V. ODOARELE MĂNĂSTIRII SECU

Colecția de obiecte bisericești. Odoarele Mănăstirii Secu sînt mai presus de orice laudă [126]. Este bine știut faptul că odată cu înființarea lor, mănăstirile erau înzestrate de către ctitori cu toate odoarele necesare oficierii serviciilor religioase. Din pricina vremurilor vitrege însă, a luptelor, incendiilor și a furturilor atît de frecvente în scurgerea vremii, cea mai mare parte din ele s-au pierdut.

Mănăstirea Secu este una dintre acele mănăstiri rare unde, prin truda și grija călugărilor care au știut să le ascundă la timp, s-au păstrat pînă în prezent majoritatea odoarelor, a căror valoare face cinste astăzi poporului și Bisericii noastre ortodoxe.

Tezaurul Mănăstirii Secu cuprinde o serie de broderii, în fir de aur și argint, argintării, evanghelii cu scoarțe aurite și ferecate în argint, veșminte, cruci de lemn îmbrăcate în argint aurit, potire și discuri, pocale, litiere, însumînd în total peste 70. Ele sînt expuse în colecția de obiecte a mănăstirii și o parte în Muzeul de artă al Republicii Socialiste România la secția de artă feudală [127].

Sala de colecții a obiectelor bisericești din Mănăstirea Secu se găsește în partea de miazăzi a incintei. La intrare, pe peretele din dreapta este expusă o hartă a județului Neamț, cu localizarea mănăstirilor și schiturilor din munții Neamțului. Pe peretele din fața hărții se găsește expusă o placă de sticlă pe care este scris istoricul pe scurt al mănăstirii, iar de jur împrejur, în panouri, sînt expuse fotocopii de pe diferite documente care privesc Mănăstirea Secu și un scurt fragment din prima scrisoare a lui Calistrat Hogaș „De la Agapia la Săcu", care pune în evidență importanța și frumusețea mănăstirii și apoi un peisaj din România pitorească a lui Alexandru Vlahuță, „În munții Neamțului".

O ușă în partea dreaptă a sălii de la intrare ne introduce în sala unde sînt expuse — în vitrine și pe panouri îmbrăcate în roșu și protejate cu sticlă — frumos amenajate, obiectele bisericești, odoarele de la Secu.

În vitrina întîia, de la stînga la dreapta, sînt expuse : o cruce îmbrăcată în argint pe fond arhitectural, avînd sculptată Învierea,

---

126. Narcis Crețulescu, *Inscripțiile Mănăstirii Neamț*, anul XXI, 1910, p. 242.

127. Șt. Balș, *op. cit.*, p. 27.

apoi Răstignirea în mijloc, de o parte și de alta doi evangheliști și Înălțarea; ea datează din anul 1592, două cădelnițe de argint aurit lucrate în stil gotic atribuite lui Nestor Ureche, secolul XVII.

Pe un mic postament este așezat un sfeșnic mare de argint cu decorațiuni florale, avînd inscripția Nestor Ureche, 1602.

Vitrina a doua prezintă o frumoasă nebederniță, broderie în fir de aur și argint reprezentînd Învierea Domnului, care este împodobită de jur împrejur cu un șirag de perle originale. Datează din vremea Mitropolitului Varlaam, 1638. În partea de sus are cusut artistic cu slove chirilice „Voscresenie Hristovo — Învierea Domnului".

Vitrina a treia ne prezintă două cățui de argint aurit cu decorațiuni în filigran, lucrate în stil gotic — atribuite lui Nestor Ureche.

În fața vitrinei a doua și a treia, pe perete, este expusă pe un panou o dveră lucrată în fir de aur și argint, atribuită lui Nestor Ureche, secolul XVII.

În vitrina a patra este expus un felon — țesătură din fir de aur și argint pe fond de catifea verde, secolul XVIII. În partea de sus este executată într-o frumoasă broderie scena Pogorîrii Sfîntului Duh. Fețele personajelor sînt pictate pe piele de căprioară foarte fin aplicată la locul respectiv.

În vitrina a cincea sînt expuse trei piese : un potir de argint aurit cu frumoase decorațiuni florale, datînd din anul 1687 ; un disc lucrat la fel, cu decorațiuni florale, avînd pe el niște inscripții în slavonește și anul 1787, o cruce îmbrăcată în argint, din secolul XVII.

În partea stîngă a vitrinei, pe un panou, este expusă o dveră lucrată în fir de aur și argint, model oriental, atribuită lui Nestor Ureche.

Pe peretele din capătul sălii, într-o vitrină tip ramă de proporții mari, este expusă celebra lucrare „Epitaf", broderie în fir de aur și argint ornamentată cu rubine și perle veritabile, donată de Nestor și Mitrofana Ureche în anul 1608, avînd ca chenar o inscripție în limba slavonă și una grecească, inscripție care atestă că piesa s-a lucrat cu sîrguința și îngrijirea Mitrofanei și a lui Nestor, prin mîinile Filoteii, monahia din Constantinopol, în anul de la Hristos 1608 [128].

Vitrina a șaptea ne prezintă un potir din argint aurit, secolul XVIII, cu frumoase ferecături și decorațiuni florale și serafimi în relief și apoi o cruce mică, care în aparență este foarte veche, fiind lucrată în filigran, nedatată ; Melchisedec episcopul o fixează la 1638 [129].

În partea dreaptă a vitrinei, pe un panou protejat cu sticlă, este expusă o dveră — brocart cu fir de aur și argint — atribuită lui Nestor Ureche.

Vitrina a opta ne prezintă un disc de argint pentru anaforă, avînd de jur împrejur, pe marginea în relief, chipuri de îngeri, datînd din anul 1761. În dreapta discului se află un orar — broderie în fir de aur și argint, din secolul XVIII.

---

128. N. Iorga, *Inscripții din Bisericile României,* fascicola I, București, 1905, p. 36-37.

129. Melchisedec Ștefănescu, *Notițe istorice și arheologice*, p. 16.

Vitrina a noua ne prezintă o litieră de argint aurit, cu decorațiuni în filigran, din 1838, cu inscripția : „Acest litier este al Sfintei Monastiri Secul afierosit de prea sfințitul Episcop al Hușilor Sofronie Miclescu, spre veșnica sa pomenire și a părinților săi, Constantin și Zoița, văleat 7346 (1838)“ [130]. Piesa respectivă este încadrată între două potire mici, un disc mare și o cupă în care se pune grîu pentru serviciul Litiei, toate acestea făcînd parte dintr-o garnitură.

În fața vitrinei a opta și a noua, pe perete, pe un panou, sînt expuse „două văzduhuri“ (acoperăminte), broderie în fir de aur și argint pe fond de catifea, velură roșie [131].

Vitrina a zecea, în al cărei centru este expusă o Evanghelie românească tipărită la Neamț în 1821, atrage atenția în mod deosebit vizitatorilor. Scoarțele Evangheliei sînt îmbrăcate în argint acoperite cu frumoase decorațiuni florale în filigran, avînd cinci iconițe de email încadrate în rame care au de jur împrejur bătute pietre semiprețioase, icoanele în email din cele patru colțuri reprezintă pe Sfinții Evangheliști, iar cea din mijloc Învierea Domnului. A fost donată Mănăstirii Secu de colonelul „Gheorghe Roznovanu și soția sa Ana“ [132]. Acest fapt reiese din inscripția de pe marginea unei scoarțe a Evangheliei. În stînga și în dreapta Evangheliei se găsesc două procovețe, primul — din stînga, broderie în fir de mătase pe fond de catifea neagră, avînd două inițiale chirilice **А** și **Г**, 1890; iar al doilea procovăț — broderie în fir de aur și argint, prezentînd chipuri de îngeri, ale căror fețe sînt pictate și încadrate cu fluturași (paiete) de aur la marginea aureolelor.

În fața vitrinei, pe un panou protejat cu sticlă, se află o litieră din argint aurit, cu o bogată dantelărie în filigran și cu o pirogravură în centru, reprezentînd pe Sfîntul Ioan înaripat. Pe margine, de jur împrejur, sînt executate medalioane mici cu chipuri de serafimi. Piesa datează din anul 1839.

Vitrina a unsprezecea — prima din dreapta de lîngă ușa de intrare în muzeu — ne prezintă un „aghiazmatar de argint aurit cu decorații în filigran, dăruit în 1841 de arhimandritul Irinarh Miclescu cu metania din Secu“ [133], trei cruci foarte frumos sculptate și îmbrăcate în argint aurit, cea din mijloc avînd pe postament patru medalioane mici pirogravate, închipuind pe Sf. Evangheliști (toate datează din anul 1849, fiind donate mănăstirii de diferiți călugări de aici) ; două chivote, donația schimonahiei Safta Brîncoveanu la 1824, sînt lucrate din argint aurit, cu bogate dantelării în filigran împodobite cu imitații de briliante și rubine, smaragde și medalioane de email.

În centrul sălii se mai află două vitrine.

În prima, chiar din fața epitafului ctitoricesc, sînt așezate: un potir, care potrivit inscripției în limba slavonă de pe el este donat mănăstirii de ctitorul Nestor Ureche, anul 1604; un panaghiar din argint aurit, dăruit de ctitor Mănăstirii Secu la 8 martie 1608; o cupă de argint aurit, cu inscripții în limba slavonă dăruită mănăsti-

---

130. D. Udișteanu, *Graiul evlaviei străbune*, p. 62.
131. Stelian Petrescu, *Odoarele de la Neamțu-Secu,* București, 1911, p. 59.
132. D. Udișteanu, *Mănăstirea Secu,* manuscris, p. 49.
133. Idem, *Graiul evlaviei străbune,* p. 29.

rii de Mitropolitul Sava, la 29 august 1660 și, în sfîrșit, un postament de sfeșnic din argint cu niște decorațiuni florale foarte interesante, care amintește de tragicele întîmplări de la 1821.

În cealaltă vitrină, ultima de fapt în prezentare, sînt expuse două procovețe — acoperăminte lucrate în fir de aur și argint pe fond de catifea, care aparțin secolului XIX, apoi un minunat suport de candelă din argint cu decorațiuni în filigran și pietre semiprețioase avînd inscripția: „A sfintei Monastiri Secul 1844".

Acestor piese li se mai adaugă și Litierul ctitoricesc din argint dăruit de Nestor Ureche la 1602, care în prezent, cu veșmintele Mitropolitului Varlaam Moțoc și o serie de cruci și alte obiecte, se găsesc expuse în Secția de artă feudală a Muzeului de artă al Republicii Socialiste Rombnia.

Din tezaurul mănăstirii mai fac parte numeroase evanghelii ferecate în argint și aur, manuscrise și tipărituri vechi — care sînt expuse într-o sală special amenajată pentru buna lor păstrare și asigurare —, precum și clopotele și pietrele funerare.

Vis-à-vis cu sala colecției de obiecte bisericești este sala unde sînt expuse alte odoare, cărți vechi, manuscrise și alte tipărituri.

În partea dreaptă, într-o vitrină se găsește vestita Cazanie a Mitropolitului Varlaam-1643.

În altă vitrină din partea stîngă se află expusă „Îndreptarea legii", tipărită la Tîrgoviște în anul 1652, în vremea lui Matei Basarab.

Într-o vitrină mai voluminoasă, cu cinci rafturi, sînt expuse diferitele cărți vechi de slujbă și manuscrise frumos caligrafiate între anii 1567 și 1821. Ceea ce atrage atenția în mod deosebit aici este un Liturghier slavon, copiat în 1576 și un Evangheliar slavon din 1571, cu semnătura Ioan Diac, ambele excelînd în frumusețea și arta caligrafică.

Toate cele expuse pînă acum formează colecția de obiecte bisericești a Mănăstirii Secu, un punct principal de atracție al vizitatorilor noștri și totodată un punct foarte însemnat de cunoaștere a valorilor culturale ale neamului nostru.

Actualmente sala s-a restaurat și obiectele au fost iarăși expuse fiecare la locul lor. Ele se păstrează în condiții de microclimat local. Colecția de obiecte de la Mănăstirea Secu a fost organizată din inițiativa Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Dr. Iustin Moisescu de către P. C. Părinte vicar Scarlat Porcescu în anul 1965, mobilierul fiind executat în atelierele Sfintei Mitropolii.

Actualmente, din inițiativa Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist, colecția a căpătat o înfățișare nouă, o înfățișare de sărbătoare.

VI. BIBLIOTECA MĂNĂSTIRII SECU

Ca și în alte mănăstiri, Mănăstirea Secu a păstrat pînă astăzi o bibliotecă ale cărei cărți rămîn de o necontestată valoare culturală, artistică și literară, precum și diferite manuscrise.

Pentru a putea avea o idee generală despre bogăția acestei biblioteci, vom da numărul volumelor de cărți categorisite pe specialități, rămînînd în continuarea capitolului să enumărăm pe acelea

care sînt unice la noi în țară, iar altele constituie adevărate valori.

a. *Cărți românești,* vechi și noi de slujbă, începînd de la 1682, sînt în număr de 251, iar de cuprins felurit, începînd de la 1705, sînt 92 de volume.

b. *Cărți vechi slavo-române,* începînd cu anul 1700 sînt 9 volume și slavone, de la 1642-1683, sînt 190 de volume. La acestea se adaugă și 25 de volume de cărți grecești, începînd cu anul 1751 și 512 volume de cărți românești cu literă latină, începînd cu anul 1861.

1. *Cărți rare tipărite:*

1. *Îndreptarea legii,* tipărită la Tîrgoviște, 1652, din îndemnul Mitropolitului Ștefan, în timpul lui Matei Basarab.
2. *Evanghelia românească,* tipărită la București, 1682.
3. *Liturghie slavo-română,* tipărită la Buzău, 1702.
4. *Antologhion slavo-român,* tipărit la Iași, 1734.
5. *Apostol,* tipărit la Buzău, 1743.
6. *Evanghelie slavă,* tipărită la Moscova, 1760, legată și ferecată în argint pe catifea cafenie.
7. *Evhologhion,* tipărit la Iași, 1743.
8. *Evanghelie slavonă,* îmbrăcată în catifea verde și ferecată în argint și suflată cu aur de la 1763 și alta, tot slavonă, ferecată cu alamă și argint aurit, 1766.
9. *Evanghelie grecească,* îmbrăcată în catifea roșie cu argint și suflată în aur, 1776.
10. *Viața Sfîntului Ioan Tesaloniceanul,* tipărită la București, 1767. Din însemnările din ea se constată că a fost dăruită schitului Nifon de Ieroschimonahul Nifon, la 2 februarie 1843, în același an dăruind Mănăstirii Secu și alte cărți bisericești [133].
11. *Minei slavon,* pentru luna martie, tipărit la Kiev, cu însemnarea „Obștii starețului Paisie, 1783".
12. *Liturghie,* tipărită la Iași, 1794.
13. *Trei biblii* de la Blaj, 1795.
14. *Slujba Cuviosului Dimitrie Basarabov,* tipărită la București, 1801, în timpul Mitropolitului Filaret care este și autorul.
15. *Liturghie slavonă,* Kiev, 1796.
16. *Psaltirea,* tipărită la Buzău și alta la Neamț, 1801.
17. *Evanghelie moldovenească,* tipărită la Neamț, în 1821, legată în argint și suflată cu aur.
18. *Evanghelie de la Neamțu,* 1821, legată cu argint și suflată cu aur, cu decorațiuni în filigran, care se găsește în Colecția de obiecte, tipărită la Neamț, 1821 și donată mănăstirii de colonelul Gheorghe Roznovanu și Ana, 1837.
19. *Evanghelie moldovenească,* tipărită la Neamțu, în 1843, legată și ferecată în argint, cu catifea roșie.

Secolul al XIX-lea a fost înfloritor pentru Mănăstirea Secu în ce privește îmbogățirea bibliotecii, datorită faptului că munca culturală a Mănăstirii Neamț, prin tipografie, a avut o influență concretă și asupra ei. Pentru acest fapt, o mare parte din bibliotecă o constituie cărțile ieșite de sub tiparnițele călugărești din vestita Mănăstire Neamț.

133. Idem, *Graiul evlaviei străbune,* p. 29.

2. *Manuscrise :*

Manuscrisele pe care le posedă biblioteca Mănăstirii Secu arată rîvna, munca și priceperea călugărilor, precum și dorința lor de a răspîndi cît mai mult scrisul românesc, o armă principală pentru dezvoltarea culturii noastre românești.

În biblioteca mănăstirii aflăm manuscrise slavone care datează încă de la 1579 și care cuprind astăzi nouă volume, iar manuscrise românești începînd cu anul 1777, în număr de 51 de volume.

Dintre cele slavone, semnalăm :

1. *Liturghie slavonă,* manuscris de la Mitropolitul Varlaam, format mic, pe hîrtie groasă, pergament, legat cu catifea vișinie, împodobit cu flori de argint aurit.

2. *Evanghelie slavonă*, manuscris de la Mitropolitul Ghedeon, poleită cu aur și ferecată cu argint, pe catifea roșie.

3. *Evanghelie,* manuscris slavon, legată în catifea roșie, ferecată cu argint și suflată în aur, datează din 1783.

Dintre cele românești enumerăm următoarele :

1. *Evanghelia românească*, manuscris din Mănăstirea Secu, legată în piele ; scrisul este chirilic, timpul mitropolitului Gavriil Bănulescu, 22 iulie 1810.

2. *Semnele vremii lui Antihrist,* de la 1704, manuscris transcris de Ieromonah Ioanichie la 1831.

3. *Panahidă,* cu învățătură folositoare pentru pomenirea morților, manuscris în 42 de pagini, scris și legat în 1773.

4. *Canonul Prea Sfintei Născătoarei de Dumnezeu,* manuscris, scris și legat în 1796, de Ioanichie Pitar ot Botoșani, cumpărat de Eftimie Monahul la 15 octombrie 1819.

5. *Sfîntul Nil de Sorsca,* cuvinte duhovnicești, manuscris legat în piele, fără dată și autor în ceea ce privește copiatul.

6. *Minei pe luna lui decembrie,* scris foarte îngrijit de Ieroschimonahul Spiridon în 1808.

7. *Îngerescul chip,* sau rînduiala tunderii — manuscris legat, fără numele scriitorului și dată.

8. *Tîrnosenie,* un manuscris scris de Chiril schimonah din Mănăstirea Secu.

9. *Pomelnic ctitoricesc de la Secu,* manuscris transcris a doua oară la anul 1845, legat în piele de monahul Dometie [134].

În acest pomelnic, pe fila a II-a, se găsesc regulile ce trebuiesc păstrate la scrierea ctitorilor, stabilite de Paisie Velicicovschi. În el găsim trecuți în ordine cronologică și ierarhică toți donatorii și binefăcătorii mănăstirii.

Biblioteca mănăstirii, pe lîngă lucrările amintite mai sus își îmbogățește inventarul ei cu o sumă de lucrări de beletristică, istorie, filozofie, sociologie și majoritatea publicațiilor și revistelor noastre teologice și sociale.

CLOPOTE ȘI PIETRE FUNERARE LA MĂNĂSTIREA SECU

a. *Clopote:* În turnul clopotniță, pe sub al cărui gang se face intrarea în Mănăstirea Secu, se găsesc așezate pe niște eșafodaje

134. Pomelnicul ctitoricesc, *op. cit., p.* I.

speciale, construite din grinzi groase de stejar, clopotele mănăstirii, care vestesc în fiecare zi începutul serviciilor religioase. Aproape fiecare clopot are destinația unui serviciu sau a unei laude bisericești.

Astfel : a. *Utrenierul*, este numit așa fiindcă este sunat la miezul nopții, cînd se oficiază Polunoșnița, Utrenia și Ceasul I. Pe el se găsește următoarea inscripție : „Petru Popovici, în anul de la Hristos 1777".

b. *Clopotul mare*, turnat imediat după marele dezastru din 1821, avînd inscripția : „Acest clopot s-au făcut (vărsat) în zilele preaînălțatului domn Ioan Sandu Sturdza voevod, în vremea arhipăstoriei sale preasfințitului Mitropolit Veniamin al Moldovei, prin sprijinul iubiților făcători de bine și prin osîrdia și osteneala P. C. Sale chir Dometian arhimandrit și stareț al sfintelor mănăstiri Neamțu și Secu, ca să fie pentru mănăstirea Secu, unde se prăznuiește hramul „Prea slăvitei tăieri a capului Sfîntului Ioan Botezătorul și Mergătorul Înainte... s-a pus în timpul anului curgător 1824 ian. 20. Pe marginea lui mai este un adaos : „Acest clopot s-a făcut de mineralul Făgărașului, ca clopotul din Carlovitz la anul 1821".

c. *Clopotul pentru polieleu* și slavoslovii are inscripția : „Acest clopot s-au vărsat prin ajutorul patrioților făcătorilor de bine și prin osîrdia și osteneala P. C. Sale chir Dometian ca să fie pentru mănăstirea Secul, la anul 1824, luna august 1".

d. *Clopotul pentru acatist*, care se sună în fiecare dimineață pentru acatist, are inscripția : „Acest clopot s-au făcut pentru Sf. Mănăstire Secu, cu ajutorul părinților, în vremea Prea Cuviosiei Sale chir Neonil Starețul Sf. Mănăstiri Neamțu și Secu, fiind egumen părintele Teodosii Slovean la anul 1849" [135].

Pentru plăcuta lor armonie, sînt așezate tot pe o grindă de stejar un număr de patru clopote mici, unul din ele fiind deteriorat. Acestea nu au nici o inscripție.

b. *Pietre funerare*, Pe lîngă pereții de prin jurul bisericii mari din Mănăstirea Secu, precum și în necropola din interiorul ei au fost îngropate diferite personalități celebre, identificate prin inscripțiile zugrăvite pe pereți și în special pe pietrele funerare care astăzi, din nefericire, au rămas foarte puține.

1. *Inscripția de pe piatra de mormînt a Mitropolitului Varlaam* care se găsește astăzi depusă într-o ladă de proporțiile ei în curtea bisericii de la cimitir, fiind foarte deteriorată ; scrisă în slavonește, glăsuiește așa : Această piatră de mormînt și-a făcut-o sieși arhiepiscopul Varlaam mitropolitul, în al zecelea an al arhipăstoriei sale... în anul 7150 (1642) [136]. Pe mormîntul Mitropolitului Varlaam s-a așezat altă piatră funerară, frumos executată, cu următoarea inscripție : „Varlaam mitropolitul Moldovei și Sucevei, 1657".

2. *Piatră de mormînt din marmoră* a mitropolitului Sava, care se găsește în spatele altarului la Biserica mare, are o inscripție în limba slavonă cu următorul conținut : „Această piatră de mormînt, făcută în al cincisprezecelea an după moartea sa, e a răposatului

---

135. D. Udișteanu, *Graiul evlaviei străbune*, p. 21.
136. Melchisedec episcop, *Notițe istorice...*, p. 26.

robul lui Dumnezeu chir Sava arhiepiscop și mitropolit al Sucevei. A încetat din viață în zilele lui Eustratie Dabija Voevod în anul 7172 (1664), ghenar 5 zile“ [137]; în mijloc are soarele, luna și crucea [138].

3. *Piatra de pe mormîntul episcopului Ioan* de Roman, este din marmoră și nu se știe prin ce împrejurări a ajuns să fie ruptă în două, păstrîndu-se astăzi doar o singură parte. Ea se află în partea de miazănoapte a bisericii mari în locul unde este scris pe perete „Ioan Episcopul“. Acest Ioan a fost episcop de Roman între anii 1674 și 1685 [139]. Inscripția, înainte de a se deteriora piatra de mormînt, se putea citi și era următoarea : „Această piatră de mormînt și-a făcut-o și a înfrumusețat-o el însuși sieși... S-a strămutat la veșnicile locașuri...“.

Dintre pietrele de mormînt care s-au deteriorat și care astăzi nu mai există, a căror inscripții s-au distrus, mai amintim pe cea a lui Ghedeon, 1655 și Mitrofan, Zosima și Dosoftei, 1602, care sînt cei dintîi egumeni, ale căror nume cu data morții se vor fi luat după pomelnic [140].

*

Din cele prezentate pînă aici se poate spune că Mănăstirea Secu, ca și celelalte mănăstiri ce fac parte din „marea moștenire a neamului“, se înscrie prin viața, activitatea și istoria sa alături de marile Mănăstiri Putna, Neamțu și Bistrița care au jucat un rol deosebit de important în promovarea culturii și artelor frumoase, în susținerea ideei de unitate națională în lupta pentru unire, independență și neatîrnare. Ea a cunoscut de la data înființării pînă în anul 1779 cele mai mărețe realizări.

Cadrul geografic în care este așezată mănăstirea, rolul ei cultural și strategic pe care l-a jucat pentru Moldova, ireproșabila statornicie în idei înalte precum și viața dusă de smeriții monahi care au scris la lumina candelei atîtea frumoase manuscrise, vor constitui unul din principalele motive de interes deosebit pe care i l-au acordat unii scriitori români, care au scris elogios despre această minunată „oază de trăire românească“.

Tipăriturile vechi, manuscrisele păstrate pînă astăzi în biblioteca Mănăstirii Secu, dovedesc cu prisosință rîvna, dragostea și priceperea în muncă a călugărilor de aici care au constituit un aport considerabil la dezvoltarea limbii românești și a culturii naționale.

Spiritul de jertfă și de buni gospodari al călugărilor din Mănăstirea Secu se exprimă și în faptul că ea este una dintre puținele mănăstiri din țară care și-a păstrat aproape în întregime toate odoarele „care întrec orice laudă“. Acest fapt vine să ridice și mai mult valoarea și importanța ei în istoria culturii și a neamului nostru.

Păstrarea și întreținerea cu sfințenie a prețioasei moșteniri a fost cea dintîi datorie a acestor „străjeri de valori“, care întotdeauna a fost îndeplinită cu cinste și dăruire.

---

137. N. Iorga, *Inscripții din Bisericile României,* p. 23.
138. Melchisedec, episcop, *op. cit.,* p. 22.
139. N. Iorga, *Studii și documente,* vol. III, București, 1905. indice, p. 367.
140. Idem, *Inscripții...,* p. 31; cf. Gh. Balș, *Bisericile moldovenești,* p. 512.

În cadrul lucrărilor de restaurare care au început în 1966, Mănăstirea Secu a primit din partea statului sume uriașe pentru a-și schimba fața. Mănăstirea Secu a fost reînnoită de la temelii, păstrînd în totul nota sa originală. Peste tot s-au înnoit acoperișurile, zidurile umede, tîmplăria, pardoselile, cerdacurile, călugării de aici dînd mînă de ajutor și fiind alături de serviciul tehnic care dirija lucrările de restaurare. Din cauza cutremurului din 1977 lucrările s-au sistat, rămînînd neterminată aripa de sud.

În același an cînd la scaunul de mitropolit al Moldovei a venit Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Teoctist, Părintele nostru duhovnicesc, au început demersurile pentru reînceperea lucrărilor în partea de sud. În felul acesta, cu ajutorul și sprijinul autorităților locale și cu purtarea de grijă a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist, s-au reînceput lucrările, cu fonduri acordate de la Sfînta Mitropolie, la biserica paraclis „Adormirea Maicii Domnului“ și în continuare la toată partea de sud și la partea de est — arhondaricul —, unde s-a schimbat învelitoarea acoperișului. Cu multe eforturi și stăruințe îndelungate, lucrările s-au încheiat la 29 august 1984, într-un cadru solemn, la sărbătoarea hramului acestei mănăstiri. Tînărul stareț, Arhimandritul Irineu Ilie, se înscrie în rîndul înaintașilor stareți ca ascultător față de Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, care i-a acordat, pentru supravegherea lucrărilor și încheierea cu bine a acestora, rangul de arhimandrit. Înalt Prea Sfinția Sa, în cadrul predicii de la Sfînta Liturghie, a declarat solemn închise lucrările de restaurare la Mănăstirea Secu, subliniind importanța acesteia pentru cultura și istoria neamului.

Mănăstirea Secu, și-a schimbat fața, acest fapt datorîndu-se purtării de grijă a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Dr. Iustin Moisescu, în timpul arhipăstoririi sale la Iași și Înalt Prea Sfinției Sale Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, care a continuat opera Prea Fericirii Sale aici, încheind aproape peste tot, cu excepția Mănăstirilor Slatina și Rîșca, lucrările de restaurare.

Înalt Prea Sfinția Sa se înscrie în rîndul marilor ierarhi ai Moldovei care sînt totodată și ctitorii „moștenirii străbune“. Purtarea de grijă pentru aceste „vetre de cultură românească“ se află mereu în centrul preocupărilor și activității Înalt Prea Sfinției Sale, care veghează necontenit la buna desfășurare a vieții și activității statornice ale acestor sfinte locașuri care au îmbrăcat, în cea mai mare parte, iar unele acum, cu sprijinul acordat de către Conducerea noastră superioară de stat, haină nouă de sărbătoare, redîndu-li-se chipul cel dintîi.

Protos. Macarie CIOLAN

BISERICILE DE LEMN CU HRAMUL „SFÎNTUL DUMITRU“ DIN SATUL OBRIJENI ȘI CU HRAMUL „SFÎNTA TREIME“ DIN SATUL RĂDENI, COMUNA POPEȘTI, JUDEȚUL IAȘI

Satele: Între cele 51 localități Popești din R.S. România se situează și Popești, sat și comună în județul Iași, compusă din satele : Popești-Rădeni, Obrijeni, Hrăpărești și Doroșcani [1]. În aceste localități se semnalează prezențe omenești din cele mai vechi timpuri. Astfel, pe locul numit „în Țigănime“, la 3 km sud-vest de marginea podișului de deasupra pîrîului Sineștilor, există o întinsă așezare din care s-au cules fragmente ceramice aparținînd neoliticului timpuriu (cu elemente aparținînd culturii ceramice liniare) și neoliticului dezvoltat (faza Cucuteni B); în sărături, la 300 m nord de sat, între șosea și pîrîul Dudău, s-au cules fragmente ceramice din neoliticul timpuriu (Cultura Criș), sfîrșitul epocii bronzului (Cultura Nova), probabil aparținînd perioadei corespunzătoare provinciei Dacia (secolele II-III e.n.), perioadei prefeudale (Cultura Hlincea) și etapa Protodridu și perioadei feudalismului dezvoltat [2].

Documentar, aceste localități sînt amintite din veacul al XIV-lea [3]. Alte documente menționează Obrijeni din veacul al XVII-lea. Astfel, un document din 10 martie 1638, dă mărturie la vînzarea unei prisăci unui „Gligorcea Horaico din Obrijeni“, iar vînzarea se face chiar în casa acestuia [4].

Un document din 1661, aprilie 20, dat în Iași, precizează că Ștefan Vasile Voievod judecă pricina pentru Poienile Mădîrjacilor dintre popa Zmăul din Obrijeni și alții cu popa Bejan din Mădîrjaci [5]. Pe un act de danie din 1662, aprilie 4, din Iași, apar martori din Obrijeni [6]. Cîteva documente sînt din 1668, unul, din 1 septembrie 1668, stabilește hotarele Obrijenilor și Popeștilor în favoarea lui Simion Bîrlădeanul, altul, din 6 septembrie, în Iași, dat de Iliaș Alexandru voievod, prin care întărește uric lui Simion Bîrlădeanul, „prin megieși din Obrijeni, oameni buni, care au știut locul domnesc din Codru, hotarul Obrejenilor și Popeștilor“ [7].

Un alt document, tot din 1668, mai 10, tot din Iași, dat aceluiași Simion Bîrlădeanul, specifică „martori din Obrejeni“ [8], ca și documentul din 1625, 31 mai [9], dat aceluiași Simion Bîrlădeanul și documentul din 1685, 6 septembrie, care menționează „megieși din Obrejeni“ [10]. Un document din 20 iulie 1669 menționează pentru frații Maricăi, Bejan și Hilip, un schimb de moșie între „părți din Ciuncești și Obrejeni“ [11].

---

1. Ion Iordan, Petre Gâștescu, D. I. Oancea, *Indicatorul localităților din România,* București, 1974, p. 59 și 208-209, pentru Popești, p. 130, pentru Doroșcani și p. 189, pentru Obrejeni.
2. N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, Em. Zaharia, *Așezări din Moldova, de la paleolitic pînă în secolul al XVIII-lea,* București, 1970, p. 212.
3. M. Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare,* vol. I, Iași, 1931, p. 180: menționîndu-se pentru Popești „că numele îi vine de la un Popa“.
4. Direcția Generală a Arhivelor Statului, *Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva istorică centrală a statului,* vol. II, 1621-1652, București, 1959, doc. nr. 1255, p. 261.
5. *Ibidem,* vol. III, 1653-1675, București, 1968, p. 156, documentul nr. 672.
6. *Ibidem,* documentul nr. 785, p. 179.
7. *Ibidem,* documentele nr. 1682 și 1685, p. 359-360.
8. *Ibidem,* p. 344.
9. *Ibidem.*
10. *Ibidem.*
11. *Ibidem,* documentul nr. 1846, p. 392.

În 1680 august 5, în Iași, Simion mare logofăt împarte averea, lăsînd mănăstirii pe care a început s-o construiască „părți de sat din Obrejeni", martori fiind Dositei, patriarhul Ierusalimului, și Ghedeon, mitropolitul Moldovei [12]. Din 1681, 1682, 1683, 1685, documentele menționează martori din „Obrejeni", cele două documente din urmă menționează pe „popa din Obrejeni", fără a i se da numele [13].

Din 1692 aprilie 15, un document, dat din Iași de Constantin Voievod, întărește lui Panaitache „părți de moșie" și motivează și vinderea unor bunuri prin faptul că „au ars casa lui Panaitache din Obrejeni" [14]. Un alt document, din 28 septembrie 1693, aduce „martori" pentru o vînzare „din Popești" [15]. Un document din 1742, iunie 2, „închină ocina bisericii din Obrejeni făcută de Lupașco negustorul din Iași" [16]. În 1772, „Doroșcani sînt ai dumisale Vasile Balș, toată suma caselor 8. În Popești, ai vistiernicesei Nastasia sînt 5 case; în Obrejeni, a lui Ștefan Slănină 3" [17]. După recensămîntul din 1774 există în Popești 136 case, în Doroșcani 9, în Obrijeni 11 case [18].

În 1816, „Popeștii sînt ai dumisale hatmanului Constantin Palade, Doroșcanii ai vornicului Teodor Balș și Obrijenii ai lui Dimitrie Holbancăminar", avînd 76, 60 și respectiv 28 locuitori [19].

În 1864, satul Popești numără 90 familii, Obrejenii 45 familii și Doroșcani 90 familii [20]. În 1878, în Popești există 117 locuitori, în Obrejeni 40 și în Doroșcani 94 locuitori [21]. În 1900, satul Doroșcani are 89 familii cu 451 suflete [22]. În 1902, în Popești există 196 familii cu 676 suflete, menționîndu-se că e format din două cătune : Popești și Rădeni [23]. Obrejeni numără 95 familii cu 496 suflete [24].

Bisericile. În localitățile Obrejeni și Popești, comuna Popești, există două biserici de lemn, monumente istorice. Biserica de lemn din Obrejeni este din 1825, cu hramul „Sfîntul Dumitru", zidită de Lupașcu, negustor din Iași [25]. Prima reparație i se face în 1840, de către Alexandru Paraschiv, o altă reparație în 1874, de Aga N. I. Miclescu, proprietară. În 1905-1950 i se adaugă 4 picioare din piatră [26].

În satul Popești există, de asemenea, o biserică de lemn „foarte veche", cu hramul „Sfînta Treime", situată în partea de răsărit a satului, are în jurul ei cimitirul satului și datează din anul 1700, pe proprietatea Soltanei Palade.

Planul bisericii din Popești e bazilical, cu absida altarului și partea

---

12. *Ibidem,* documentul nr. 1981, p. 418.

13. *Ibidem,* vol. IV, 1676-1700, București, 1970, documentul nr. 664, p. 161, nr. 728, p. 173, nr. 761, p. 180, documentul nr. 805, p. 189 și documentul nr. 892, p. 206.

14. *Ibidem,* documentul nr. 1458, p. 327.

15. *Catalogul documentelor moldovenești,* supliment I, București, 1975.

16. N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova,* București, 1974.

17. Catagrafia din 1774.

18. *Ibidem,* p. 467: Popești toată suma caselor 136, din care 62 rufeturi și 74 birnici.

19. Corneliu Istrati, *Condica Vistieriei Moldovei din anul 1816,* Iași, 1979, p. 106.

20. Direcția Arhivelor Statului-Iași, *Arhiva Mitropoliei Moldovei și Sucevei,* dosar 58 A/1864.

21. *Ibidem,* dosar 1/1878.

22. Lahovari, Tocilescu, *Marele Dicționar Geografic,* vol. III, București, 1900, p. 211.

23. *Ibidem,* vol. IV, București, 1901, p. 531.

24. *Ibidem.*

25. N. Stoicescu, *op. cit.,* p. 611, fixează anul 1835. În nota 4-6, p. 623, amintește un document din 1742, cînd „se închină bisericii din Obrijeni ocini". E vorba de o biserică mai veche ?

26. *Ibidem.*

dispre apus în formă de jumătate de hexagon, pe temelie de piatră. Pereții sînt din bîrne de stejar brut. Pe la începutul secolului al XX-lea, pereții exteriori au fost lipiți cu lut și spoiți cu var. E acoperită cu draniță cu scurgere mare. Streașina e de 1,50 m sprijinită pe căpriori ieșiți mult în afară. În fața pronaosului, spre sud, mai jos de nivelul acoperișului, este turnul bisericii, sprijinit pe stîlpi de stejar, în care se află clopotele. La începutul secolului al XX-lea, pridvorul a fost pardosit cu scîndură de brad. Ulterior, clopotele au fost mutate într-o clopotniță solidă spre sud, la intrarea în cimitir. Intrarea în biserică este prin sud, prin pridvor. Pereții interiori sînt vopsiți în ulei gri. Naosul este despărțit de pronaos printr-un perete despărțitor de stejar, cu 3 intrări deschise, dreptunghiulare. În naos este o boltă mare, în altar și pronaos cîte o boltă mică. Bolțile sînt sprijinite fiecare pe cîte 8 arcuri de lemn de stejar, cu sculpturi în rozete. Bolțile sînt vopsite în ulei și imprimate cu stele.

Catapeteasma are cadrul din lemn de stejar brut, cioplit. Pictura icoanelor de pe catapeteasmă datează din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, în stil neobizantin. Scaunele de la catapeteasmă și multe icoane praznicale din biserică sînt pictate de pictorul popular Vasile Dumitrescu, cunoscut în localitate sub numele de Vasile Zugravu. Tot el a pictat multe icoane de la biserica din Doroșcani. Ca obiecte de valoare, deține o Evanghelie din 1746. Lucrări de adăugire și întreținere s-au efectuat în 1926, 1936 și 1968, cînd s-a înlocuit bolta mare din naos, s-a construit peretele dinspre nord și s-a reparat tot acoperișul cu draniță [27].

Preoți. Din punct de vedere administrativ bisericesc, satele Popești-Rădeni, Obrejeni, Doroșcani și Hărpășești formează două parohii: 1. Parohia Popești : Popești I și Obrijeni; 2. Parohia Doroșcani: Doroșcani, Popești II, Hărpășești. La Obrijeni este menționat, în 1661, preotul „Zmăul". În 1683 și 1685, este menționat alt preot, fără a i se da numele. În 1853, este preot G. Ionescu. În 1861, sînt menționați preoții Gh. Emanoil și Timotei, dascăli Gh. Vasile și Ioan Bîrsan. La Doroșcani este preot în acest an Costachi Dediu [28]. În 1878, în Obrijeni și Doroșcani este „popa Cosma Budescu" [29]. În 1864, la Obrijeni este preot G. Ionescu [30], pentru Popești este Ștefan Dumitriu [31]; la Doroșcani este menționat preotul Manoil Timotescu și preotul C. Dediu [32]. În 1884, la bisericile din Doroșcani și Popești-Rădeni este preot Ioan Dolinescu [33]. În 1912 este preot Grigore Zăhărescu; din 1918 este preot Victor Hatman [34]. Din 22 ianuarie 1927 este preot Vasile Filimon [35], apoi Vasile Dumitraș [36].

Pr. *Iustin GASPAR*

---

27. Arhiva Protopopiei Iași, *Dosar obiecte și documente istorice*, nr. 15, p. 1-2, alcătuit de Pr. Azoiței și M. Buttescu.

28. *Ibidem*, dosar 57/1861; cf. Direcția Generală a Arhivelor Statului Iași, F.M.M., dosar nr. 57/1861.

29. *Ibidem*, dosar nr. 1/1878.

30. *Ibidem*, dosar nr. 58 A/1864.

31. *Ibidem*.

32. *Ibidem*, hirotonit la 31 ianuarie 1859 și, respectiv, 14 februarie 1859.

33. *Ibidem*, anul nașterii 1852, seminar gr. II, decret-numire 1900, anul 1884, noiembrie 30, la ambele biserici, confesor cu ord. nr. 2540, an. 1893, iunie 11, decedat, raport 745/1972.

34. *Ibidem*, Grigore Zaharescu, 8 clase seminar, 30 octombrie 1912, plecat din Eparhie, carte canonică nr. 1764/1918; noiembrie 12, transferat la Rotopănești-Suceava, decret nr. 1822/1930.

35. *Ibidem*, seminar gr. II, 22 ianuarie 1927, transferat la 1 iunie la parohia Bosia-Iași, ordin nr. 4745/din 28 mai 1935, dosar nr. 20, vol. I, 1935.

36. *Ibidem*, născut la 1 ianuarie 1910, licențiat în Teologie, ordin nr. 8661 din 7 octombrie 1935, transferat parohia Chișcăreni-Iași.

Însemnări

DE LA INSTITUTUL DE ISTORIE ŞI ARHEOLOGIE „A. D. XENOPOL“ DIN IAŞI

În revista „Mitropolia Moldovei și Sucevei“ s-a mai scris despre bogata și variata activitate științifică a cercetărilor din cadrul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol“ din Iași. Au fost prezentate, sumar, și *Anuarele* editate de acest institut, în care sînt publicate studii de mare importanță, comunicări și diverse materiale cu tematică istorică, unele referitoare la aspecte ale trecutului nostru bisericesc.

Semnalez, prin aceste cîteva rînduri, comunicarea cercetătorului Șt. Gorovei, prezentată la 8 februarie 1985, de mare importanță pentru istoria poporului nostru și, deopotrivă, pentru istoria noastră bisericească. Referindu-se, în această comunicare, la începuturile raporturilor moldo-bizantine care stau în strînsă legătură cu demersurile pentru întemeierea Mitropoliei Moldovei, Ștefan Gorovei a analizat critic știrile documentare privind aceste legături și a ajuns la concluzia că întemeierea Mitropoliei Moldovei trebuie plasată în intervalul 1384-1386. Întemeierea Mitropoliei Moldovei aparține foarte probabil, conchide autorul, împăratului Ioan al V-lea Paleologul, ceea ce ar justifica menționarea unui împărat „Ioan Paleologul“ în vechile tradiții privind întemeierea scaunului mitropolitan al Moldovei. Autorul a analizat, în acest context, și rolul Cetății Albe (Aspar Kastron), afirmînd că episcopatul de acolo, reînviat în frunte cu Iosif, sfințit de Halici, a fost ridicat la rangul de *Mitropolie* după ce țărmul Mării Negre a intrat în stăpînirea domnilor Moldovei. În fruntea acestei mitropolii au fost numiți Teodosie, apoi Ieremia (ambii greci), ceea ce a provocat cunoscutul conflict cu Patriarhia ecumenică. Scaunul chiriarhal de la Aspar Kastron a fost strămutat la Suceava. Comunicarea cercetătorului Ștefan Gorovei va apare, fără îndoială, într-o revistă de specialitate și, astfel, va putea fi cunoscută de cei care se ocupă de legăturile noastre cu Bizanțul și de organizarea bisericească a Moldovei.

Menționez, în sfîrșit, că la sesiunea științifică anuală care s-a ținut în zilele de 22-23 februarie 1985, intitulată „Zilele Institutului“, au fost prezentate peste 50 de comunicări, în cadrul secțiilor de Istorie veche, Istorie medie, Istorie modernă și contemporană, Istorie a culturii și Istorie a relațiilor internaționale. Unele dintre ele cuprind diferite referiri și la viața religioasă de pe teritoriul Patriei noastre.

CEA DINTÎI ŞCOALĂ SĂTEASCĂ DIN MĂLINI

Ministerul Instrucțiunii Publice a Moldovei, la 15 martie 1854, „a îndatorat“ mănăstirile pămîntene să înființeze școli în satele și pe moșiile care aparțineau acestora [1]. Satul Mălini din ținutul Sucevei cu vasta sa moșie, era în proprietatea mănăstirii Slatina. Stareț la această istorică așezare călugărească era începînd din anul 1851 arhimandritul Calinic Miclescu (1822—1886), nepot al Mitropolitului Sofronie Miclescu. În 1855 Calinic a fost ridicat la treapta de arhiereu cu titlul de Hariupoleos. Alături de alți slujitori ai bisericii, în vara anului 1857, a fost ales deputat în divanul ad-hoc al Moldovei timp de trei ani (1858—1861), a funcționat ca locțiitor de episcop la Huși ; în 1863 a fost rînduit locțiitor în scaunul mitropolitan al Moldovei și Sucevei, iar în 1865 numit de Domnul Alexandru Ioan Cuza mitropolit titu-

1. V. A. Urechia, *Istoria școalelor*, (1800-1804) tomul III, București, 1894, p. 113-114.

lar. Prin alegerea canonică, în anul 1875, a trecut în scaunul de mitropolit al Ungrovlahiei și primat al Bisericii Ortodoxe Române.

El a încetat din viață în 1886 și a fost înmormîntat la Mănăstirea Neamț. Pe vremea arhipăstoriei sale la București, Patriarhia Constantinopolitană a recunoscut, de drept, autocefalia Bisericii Ortodoxe Române.

Scrisoarea, reprodusă în anexă, păstrată la Arhivele Statului Iași [2], trimisă Arhiereului Filaret Scriban, rectorul Seminarului Socola, de către arhimandritul Calinic Miclescu, stareţul Mănăstirii Slatina, arată că, prin osîrdia acestuia, s-a întemeiat o școală în satul Mălini pentru fiii locuitorilor acestui sat [3].

Reiese limpede din cuprinsul acestei scrisori că unii învățători de la școlile sătești erau absolvenţi ai Seminarului de la Socola. Ei erau recomandaţi, mai totdeauna, de rectorul seminarului ; cînd a fost trimisă scrisoarea, în postul de rector se afla Arhiereul Filaret Scriban.

Anexă : „Cu multă smerenie închinîndu-mă sărut dreapta Preasfinţiilor Voastre.

Din cea dintîi scrisoare ce am avut onoare a primi din partea Preasfinţiilor Voastre, cunoscînd că tînărul Vasile Grigorescu, prin alegerea sa de supleant la școala bisericească din acest ţinut, nu poate a se ţine de înscrisul prin carele s-au fost legat către mine ca să fie profesor școalei ce am înfiinţat în satul Mălini, ne-au părut îndestul de rău, iară privind că o asemenea alegere au urmat cu îndeplinirea formalităţilor și neștiindu-să despre alcătuirea lui aice, am rămas în așteptare pentru un altul, bucurîndu-mă de făgăduința ce me-aţ dat. Mai înainte de a veni aice Diaconul Gheorghe Laţiș cu a doua scrisoare din partea Preasfinţiilor Voastre, au venit la mine un tînăr tot seminarist, anume Ioan Bunescul despre carele deși căpătasem oarecare idee nu prea recomandabilă , totuși înduplecat de rugămințele sale și în privința trebuinţei ce avem, l-am alcătuit slobozindu-i și primind din parte-i un înscris deopotrivă cu a Grigorescului, încît viind Diaconul Latiș nu puțin m-am mîhnit văzînd recomandanţia ce-i daţi, precum și neputința de a-mi trage cuvîntul de către Bunescu. Cu toate acestea eu preferînd moralul decît știința și talentele unui profesor, după cuprinderea chear a Instrucţiilor ce am făcut pentru zisa școală, din început am pus-o aceasta Bunescului în vedere și la caz de cea mai mică abatere, voi fi nevoit (și cu toată dreptatea) a-l desfiinţa alcătuind în locu-i pe numitul Diacon iară dacă acesta atunce ar fi aiurea ocupat, îmi voi lua din nou îndrăzneala a vă ruga să-mi daţi un altul.

Împrejurarea de faţă m-au făcut să simpt o deosebită mulţumire, dîndu-mi ocazie să vă pot dovedi aleasa stimă ce vă păstrez și cu care am de toată onoarea a mă numi.

Al Preasfiinţilor Voastre întru tot smerit fiu duhovnicesc și plecată slugă,

Calinic Miclescu arhimandrit
1854 noembrie-n 10 zile
Mănăst. Slatina".

Pr. Scarlat PORCESCU

ARHIEREUL NEOFIT SCRIBAN

Puţini oameni sînt învredniciţi să vieţuiască în toiul unor evenimente social-politice de primă însemnătate, și mai puțini încă sînt muritorii care se învrednicesc să ia parte activă la evenimentele ce înscriu pagini măreţe în istoria poporului din care fac parte.

Unul dintre aceștia puțini a fost, fără îndoială omul, luptătorul, arhimandritul, arhiereul, Neofit Scriban.

Monahul și în cele din urmă arhiereul Neofit Scriban e vlăstar al familiei Scriban, care a dat Bisericii și ţării monahi de înaltă ţinută morală,

2. Fond „Seminarul Veniamin", dosar 877.
3. Fila 125 (n-am reprodus scrisoarea în grafia ei originală).

minți împodobite cu cultura timpului lor, precum și luptători pentru Unirea Principatelor române, dorința cea mai arzătoare din a doua jumătate a veacului trecut a poporului nostru.

Născut în familia preotului iconom Artimescu-Scriban, paroh al bisericii închinate din Todireni-Burdujeni, are frați pe Filaret cel cu studii strălucite, căruia va deveni colaborator în treburile publice și ale Seminarului de la Socola, și pe Grigorie, ajuns el însuși profesor de cîntări și tipic la același seminar, al cărui sfîrșit prematur îl va deplînge în una din cuvîntările sale.

Nicolae — învață la școala din Todireni-Burdujeni românește și grecește și la vîrsta de 19 ani vine la Mănăstirea Gorovei, unde va fi tuns călugăr de egumenul arhimandrit Macarie Jora, primind numele de Neofit. La Mănăstirea Gorovei este numit psalt-cîntăreț și rămîne aici pînă în 1827. În 1833 e în Iași, ca ieromonah și slujitor al bisericii Sfinții Trei Ierarhi, urmînd cursurile Școlii Vasiliene de la Trei Ierarhi, reînființată în 1828 și cursurile Academiei Mihăilene, înființată în 1835, pe care le desăvîrșește la Colegiul Național de la Sfîntul Sava din București.

Revenit la Iași în 1838, și-a reluat postul de predicator la Mitropolie, fiind numit „esortator și spiritual pe lîngă școlile publice din Mănăstirea Sfinții Trei Ierarhi", unde rosti, între altele și un „Cuvînt despre educație", dovedindu-se însuflețit apostol al culturii și limbii românești.

Apreciat de Mitropolitul Veniamin Costache este ridicat la treapta de „sincel" și curînd de „protosincel".

Manifestînd idei unioniste, ca atîția alți tineri intelectuali din vremea sa, în 1840 Neofit Scriban este acuzat de domnitorul Mihail Sturdza că nutrește idei progresiste și e trimis pentru 5 ani la Mănăstirea Neamțu, „pentru pocăință". Trecînd pe la casa părintească din Burdujeni, la începutul anului 1841 este la Neamț, dar nu rămîne aici mult căci Mitropolitul Veniamin Costachi, la 26 ianuarie 1842, îl numește profesor la Școala Națională din Fălticeni, obligîndu-l să corecteze traducerea sa la *Pidalion*. S-au păstrat din această perioadă două discursuri ale lui Neofit, unul rostit la 29 aprilie 1842, altul la 15 iulie 1842. Este numit apoi egumen la Mănăstirea de la Mogoșești, iar la 12 august 1843, la intervenția starețului Neonil, este numit de către Mihail Sturdza profesor „de științe religioase" și „limba elină" la Școala Națională din Mănăstirea Neamțu pentru călugări, avînd în continuare obligația să încheie corectura traducerii Pidalionului, care, ieșind de sub tipar în 1844, menționa colaborarea sa, „Textele fiind îndreptate și îndeplinite de protosinghelul Neofit", semnînd tot el și prefața „către cititor", în care accentuează importanța tipăriturii.

La Neamț fiind, Neofit va scrie mai multe poezii, unele deplîngînd soarta sa, altele avînd caracter patriotic și, de asemenea, compune și cuvîntări bisericești, rostite la sărbători bisericești sau cu diferite alte împrejurări.

În 1846 e rechemat la Iași și numit director al Școlii de la Trei Ierarhi și superior al bisericii Sfîntul Vasile.

În 1848, fratele său Filaret îl ia pe Neofit profesor la Seminarul de la Socola, unde va profesa 14 ani, pînă în 1862, predînd Istoria Universală și a Patriei, Limba elină, Retorica și Filozofia.

În noiembrie 1860, fratele său, Filaret, fiind numit profesor la Facultatea de Teologie din Iași, Neofit este numit „rector" al Seminarului, demnitate în care rămîne pînă în noiembrie 1862. În acest an, 1862, Mitropolitul Sofronie Miclescu îl face arhimandrit. În timpul rectoratului la Socola, Neofit traduce manuale didactice.

Dacă activitatea arhimandritului Neofit este prodigioasă în latura culturii românești din acei ani glorioși, deosebită activitate desfășoară arhimandritul pentru unirea celor două Principate.

În anii premergători Unirii, Neofit Scriban este în legătură cu membrii „Comitetului Unirii". În urma încheierii Tratatului de la Paris de către cele 7 mari Puteri ale Europei, din 18/30 martie 1856, din ordinul Mitropolitului Sofronie Neofit scrie „Unirea și Neunirea Principatelor". Această lucrare este trimisă de consulul francez Victor Place ministrului de externe al Franței, Walevski.

Lucrarea a stîrnit nemulțumiri între separatiști, și a fost combătută de postelnicul Nicolae Istrate, fratele episcopului antiunionist Meletie Istrati de la Huși, prin broșura „Despre cvestia zilei în Moldova din 1856". Această broșură a fost combătută, la rîndul ei, și de către Neofit, printr-o altă lucrare: „Foloasele Unirii Principatelor române", Iași, 1856, lucrare răspîndită în 10.000 exemplare de către elevii Seminarului plecați în vacanță. Tot acum arhimandritul publică poeziile „La Unirea Românilor" și „Eliberarea sclavilor în Moldova".

În urma răspîndirii acestor broșuri, caimacamul Teodor Balș (1856-1857) ceru exilarea lui Neofit. Noul caimacam, Nicolae Vogoride, intervine pe lîngă Mitropolitul Sofronie să nu înscrie pe frații Scriban în listele electorale ale clerului pentru alegerile din Divanul ad-hoc, opinînd că însăși Poarta otomană ar fi cerut astfel.

Nicolae Vogoride a cerut Patriarhiei ecumenice înlăturarea Mitropolitului Sofronie. Patriarhul s-a adresat Mitropolitului Sofronie certîndu-l, gest care a nemulțumit pe mulți patrioți. Neofit Scriban întocmește, pentru Victor Place — consulul francez — o notă asupra autocefaliei Bisericii moldovene. La Paris, tipărește o lucrare: „Scurtă istorisire și hronologie despre Mitropolia Moldovei (Paris, 1857, iunie 18), neatîrnarea Bisericii moldovene de Constantinopole, deci autocefalia ei".

Anunțîndu-se la Iași Comisia Europeană, spre a se informa asupra dorințelor românilor, frații Scriban sînt în fruntea clerului și credincioșilor și îi fac o primire sărbătorească. În 1857, Neofit Scriban călătorește la București, spre a intra în legătură cu unioniștii din Țara Românească și cu membrii „Comisiei Europene", să le solicite unirea și să transmită plîngerile moldovenilor împotriva caimacamului Nicolae Vogoride. Tot acum adresează scrisori în favoarea Unirii episcopilor din principatul Munteniei și rostește, în Sărindar, un cuvînt la ziua Caimacamului Alexandru Dimitrie Ghica, adept al Unirii.

După anularea primelor alegeri, Neofit Scriban este trecut în liste și la noile alegeri — 29 august 1857 — este ales, cu 136 voturi din 139, ca reprezentant în Divanul ad-hoc, unde veniseră și alți clerici, printre care și fratele său Filaret.

Ședințele Divanului s-au deschis la 28 septembrie 1857, cu un Te-Deum, în cadrul căruia a vorbit Neofit Scriban despre importanța momentului.

În ședințele Divanului, în toate împrejurările ce i se ofereau, Neofit a desfășurat activitate unionistă în favoarea unui domn pămîntean. La alegerea lui Alexandru Ioan Cuza, scrie: „O salutare României, în 24 Ianuarie 1859".

Pentru a preîntîmpina amestecul civil în problemele religioase bisericești ale timpului, Neofit Scriban a elaborat trei lucrări:

1. „Necesitatea clerului în societate și nevoia de punere a sa în-adevărata cale a sortirii sale —, însoțită de Constituțiunea clerului ortodox din Transilvania";

2. „Clerul român în fața articolului 46 din Convențiune" și

3. „Nelegalitatea și defectuozitatea Proiectului de Lege, pentru alegerea mitropoliților și episcopilor din Principatele Unite". În 1862, Locotenentul de Mitropolit al Moldovei Chesarie Răzmeriță propune domnitorului Alexandru Ioan Cuza ca Neofit Scriban să fie ridicat la rangul de arhiereu titular pentru scaunul de Edesa. La 3 noiembrie 1862 este numit locotenent de episcop al Argeșului, în urma morții episcopului Climent, păstorind pînă în 1865, cînd este decretat episcop — în mai 1865 —, dar nevoind să fie numit astfel își dă demisia după 10 zile, demisie primită la 2 iunie 1865. Tot în acest an, protestînd împotriva Sinodului din 1 decembrie 1865, a părăsit ședința, ca și fratele său Arhiereul Filaret și Arhiereul Iosef Balulescu, scriind acum:

1. „Răspuns Guvernului și Sinodului românesc din 1865, adică explicăciune la protestele a trei arhierei moldoveni în contra legiuirilor necanonice octroate Bisericii de puterea civilă din Principatele Unite de la Dunăre" (București, 1866);

2. „Apărarea adevărului și a dreptului față de episcopatul necanonic", și

3. „Răsturnarea ultimelor rătăciri a apărătorilor episcopatului necanonic și a nelegiuirilor făcute Bisericii românești".

Ca urmare la aceste repetate proteste, în 1872 se constituie un Sinod legal, format din doi mitropoliți, 6 episcopi și 8 arhierei titulari.

În anul 1867, îl aflăm la Biserica Amzei în București, apoi, tot în acest an, este la Argeș, unde păstorește 5 ani — pînă în 1872. În urma sancționării Legii organice, a fost ales episcop eparhiot Iosif Naniescu. Acum, arhiereul Neofit Scriban se retrage definitiv din viața bisericească la Burdujeni, în casa părintească, unde ajutat de nepotul său, Romulus, pune ordine în manuscrisele sale și le încredințează tiparului.

În 1874 în lunile iunie-septembrie, întreprinde o călătorie la Ierusalim, pe care o descrie în 1875.

La 9 octombrie 1884, la vîrsta de 76 de ani, trece întru Domnul, fiind înmormîntat în pronaosul bisericii ctitorite de fratele său Filaret, alături de el. Slujba înmormîntării a fost oficiată de un sobor condus de Arhiereul Ieremia Dîrzu Gălățeanul.

Așa a trăit, așa a activat și așa a sfîrșit „unul dintre cei mai luminați ierarhi ai Bisericii noastre românești. Preot la Sfinții Trei Ierarhi, predicator la Mitropolie, profesor la școlile naționale din Fălticeni, din Mănăstirea Neamțu și Seminarul Socola, locotenent de episcop la Argeș ,Arhiereul Neofit Scriban a lăsat pretutindeni urme despre activitatea și destoinicia sa".

Pe bună dreptate, unul dintre competenții săi biografi, Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, în studiul închinat celor doi Arhierei, studiu care stă la baza acestei prezentări, conchidea astfel:

„Slujitori ai altarului, ai școlii, ai Patriei, luptători cu graiul și cu scrisul pentru Unirea Țărilor române și pentru așezarea Bisericii pe baze canonice, frații Neofit și Filaret Scriban merită din plin admirația și prețuirea noastră. Pomenirea lor este o datorie nu numai pentru Biserica Moldovei, ci pentru întreaga Biserică Ortodoxă Română — pentru prosperitatea căreia au luptat o viață întreagă".

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Mircea Păcurariu, *Arhiereii Neofit și Filaret Scriban,* în „Mitropolia Moldovei și Sucevei", XXXV (1959), nr. 1-2, p. 87-117.

2. Neofit Scriban, *Unirea și neunirea Principatelor române,* Iași, 1856, în „Acte și documente relative la Istoria Renașterii României", publicate de Ghenadie Petrescu, Dimitrie A. Sturdza și Dimitrie C. Sturzda, vol. III, București, 1889, p. 1-7.

3. Neofit Scriban, *Cuvinte bisericești,* București, 1868, p. 73, 208, 226 și 237.

4. Idem, *Clerul Român în fața articolului 46 din Convențiune,* Iași, 1860, p. 26.

5. Idem, *Răspuns Guvernului și Sinodului Românesc,* București, 1866 p. 118.

6. Idem, *Răsturnarea ultimelor rătăciri a apărătorilor Episcopatului necanonic,* București, 1867, p. 52.

7. Idem, *Scurtă istorie și hronologie despre Mitropolia Moldovei,* Paris, 1857, p. 28.

8. Idem, *Necesitatea clerului în societate,* Iași, 1859, p. 58.

9. Idem, *Dublul Paralel sau Biserica în fața Proprietății și a reformei veacului al XVI-lea,* Iași, 1851, p. 117.

Pr. Iustin GASPAR

Recenzii

Pr. dr. Ioan Mircea, **Dicţionar al Noului Testament, A-Z,** tipărit cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte **Iustin** Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1984.

După *Dicţionarul de Teologie Ortodoxă* al Pr. prof. dr. Ioan Bria, Bucureşti, 1981, sîntem plăcut surprinşi în a semnala apariţia unui instrument de lucru absolut necesar tuturor celor ce mînuiesc Noul Testament, lucrare elaborată de Pr. dr. Ioan Mircea şi intitulată *Dicţionar al Noului Testament.* Lucrarea a apărut în editura Institutului Biblic, în anul 1984, prin binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Iustin care, profesor fiind ani îndelungaţi la catedra Noului Testament, a putut să aprecieze oportunitatea publicării acestui Dicţionar.

Se ştie că însuşi Sfîntul Apostol Petru recunoştea că în epistolele Sfîntului Apostol Pavel sînt unele lucruri cu anevoie de înţeles, pe care „cei neştiutori şi neîntăriţi le răstălmăcesc, ca şi pe celelalte Scripturi, spre a lor pierzare" (II Petru 3, 16). La toate acestea a gîndit şi autorul lucrării pe care o prezentăm.

Singura lucrare de acest gen în literatura teologică română era *Micul Dicţionar al Noului Testament,* publicat de Pr. C. Dincescu, Bucureşti, 1929, lucrare greu de găsit pentru generaţiile noi de preoţi şi teologi.

Pe parcursul a peste 500 de pagini cititorul va găsi explicat, în ordine alfabetică, sensul multiplu a circa 1.000 de cuvinte şi expresii din Noul Testament.

Utilitatea lucrării constă în faptul că cititorul poate să se informeze corect şi în timp util asupra termenilor care nu-i sînt întru totul accesibili şi a căror sens nu-l cunoaşte suficient şi corect. Or, se ştie prea bine, cîţi au putut să rătăcească de la dreapta învăţătură de credinţă înţelegînd greşit şi răstălmăcind Cuvîntul lui Dumnezeu.

Aşa cum declară şi autorul, în *Cuvîntul înainte,* acest Dicţionar „nu este o concordanţă biblică, în care să se cuprindă toate cuvintele din Noul Testament, ci mai mult un Dicţionar de probleme, de expresii greu de înţeles şi cuvinte care se pot interpreta, folosind spre orientare, părerile şi sensul pe care l-au atribuit aghiografii" (p. 6).

Cuvîntul sau expresia supuse atenţiei este redat în limba greacă, limba Noului Testament. Apoi se citează versetele cele mai importante, în care cuvîntul sau expresia apare în Noul Testament, versete care explică sensul multiplu al cuvîntului. Se începe cu etimologia cuvîntului, se continuă cu sensurile multiple şi se încheie cu consensul cuvîntului. Spre exemplu, cuvîntul Biserică (p. 56-59) în gr. vasiliki, ecclisia, însemnînd „Casa împărătească", sau „Casa lui Dumnezeu", apoi se explică sensurile: Biserica, ca instituţie teandrică, Biserica, ca totalitatea celor botezaţi, poporul lui Dumnezeu, a celor chemaţi la mîntuire, Hristos ca temelie a Bisericii, ca Întemeietor, ierarhia Bisericii, fiinţarea bisericilor locale, după Biserica Mamă, apoi atributele Bisericii, Biserica cerească, Biserica fiind şi marea familie creştină etc. Pentru înţelegerea desăvîrşită a cuvîntului Biserică autorul trimite şi la cuvintele: Adunare, Iisus Hristos, Ierarhie, Împărăţia lui Dumnezeu, Poporul lui Dumnezeu.

Pentru aceasta munca autorului n-a fost uşoară, fiindcă a trebuit să facă apel la o întreagă literatură patristică, la diferite comentarii şi dicţionare, spre a stabili sensul corect al cuvîntului. Munca a fost temerară, fiindcă astfel de lucrări presupun investigaţii multiple şi cu atît mai mult cînd este vorba de termeni aparţinînd unei limbi clasice şi contextului Noului Testament.

Hărţile de la sfîrşitul cărţii întregesc această lucrare-instrument.

Prot. Mihai MOCANU

Între antichitate şi Renaştere. Gîndirea Evului Mediu de la începuturile patristice la Nicolaus Cusanus, traducere, selecţia textelor, indici şi note de *Octavian Nistor*, prefaţa de *Gh. Vlăduţescu,* vol. I şi II, Bucureşti, 1984, XXXIII + 312 + 339 p.

Înscrisă în şirul marilor cărţi consacrate celei mai nobile preocupări — cultivarea spiritului şi gîndirii umane — antologia lui Octavian Nistor, continuînd-o pe cea apărută în 1975, avînd titlul: *Antologie filozofică — filozofia antică*, este cu adevărat o „nouă treaptă în acţiunea de constituire în timp a unui corpus selectiv al filozofiei europene, care să ajungă pînă la filozofia contemporană", prin prezentarea filozofiei evului mediu „de la începuturile patristice la Nicolae Cusanus" (p. XXXI).

Întinderea lucrării este impresionantă prin faptul că autorul îşi propune să prezinte gîndirea umană începînd din secolul al II-lea, cînd „odată cu răspîndirea creştinismului şi cu transformarea sa în religie dominantă demersul filozofic îşi schimbă caracterul", pentru că „cercetarea filozofică nu îşi mai află justificarea în ea însăşi ci în afara ei în corpul doctrinal al religiei creştine" (I, 3) şi pînă în secolul al XV-lea, secol în care Nicolae Cusanus, acest cap al lui Ianus, reprezintă „trecerea de la gîndirea evului mediu la cea a timpurilor moderne, atît pe tărîmul filozofiei şi al ştiinţei, cît şi pe cel al religiei şi teologiei" (II, 297).

O astfel de lucrare este însă importantă nu numai prin întinderea ei, ci şi prin aceea că îşi propune să releveze faptul că Renaşterea nu este ceva întîmplător, care a apărut de la sine, ci se înscrie într-un proces evolutiv, firesc, adesea neglijat de cei care s-au preocupat de studierea gîndirii evului mediu, supranumit „O noapte de o mie de ani". Autorul vrea să arate că acest „mileniu" îşi are „personalitatea lui inconfundabilă, dată de mari gînditori şi şcoli" impunîndu-se în evoluţia gîndirii filozofice ca o „epocă peste care nu se poate trece; nu doar pentru că a existat, ci întrucît a existat valoric".

Astfel această antologie urmăreşte să dezvăluie ceva din *existenţa valorică* a filozofiei medievale şi din actualitatea ei, fiindcă a intrat, prin sensurile ei majore, în conştiinţa umanităţii. De aici „contemporaneitatea ei eternă" (p. VI) de care ne convinge şi această izbutită şi aşteptată lucrare, a cărei necesitate reiese nu din demersurile autorului, ci din însăşi prezentarea acestei antologii, reuşind să sublinieze că „filozofia medievală este pregătită, chiar dacă nu în întregul ei, de două mari momente", şi anume „de apologetică şi patristică, şi că renaşterea este pregătită de ultimii medievali, de Occam şi de occamişti, de aristotelicienii heterodocşi (sigerienii), de Nicolae Cusanus" (p. VI), „personalitate originală în istoria gîndirii europene" (V. 2, 297), care prin propensiunea lui faţă de antichitatea clasică cu ce este individual şi concret, încrederea în ştiinţă, în matematici mai ales, deschiderea spre nou, cultivarea stilului literar, aparţin unui spirit care îl anunţă pe omul Renaşterii.

Sub acest aspect, Cusanus este „vestitorul timpurilor noi" (2, 300-301) şi al filozofiei medievale.

Autorul reuşeşte, totodată, să prezinte concret specificul gîndirii evului mediu, subliniind cu pregnanţă prin selectarea textelor prezentate în această antologie că „există mari decalaje între evul mediu european şi cel oriental, ca şi înlăuntrul fiecăruia; bunăoară, între cel bizantin „răsăritean" şi cel „occidental" latin (p. V).

Gh. Vlăduţescu în *Prefaţă* (p. V-XXX) subliniază că antologia, urmărind să dezvăluie tocmai existenţa valorică a filozofiei medievale, prezintă oricărui doritor de a aprofunda cunoaşterea spiritualităţii evului mediu că „această epocă pregăteşte cu fiecare moment al ei istoria viitoare, fără de care nu am putea înţelege Renaşterea şi spiritul modern nici în geneza lor, nici în sistemul lor", Evul mediu filozofic fiind astfel numai „aparent" în sinteză cu Renaşterea şi epoca modernă, cu care în realitate este „atît în discontinuitate cît şi în continuitate". Toate acestea sînt argumente ale necesităţii apariţiei unei astfel de lucrări, constituite într-o antologie reflectînd „o istorie a filozofiei moderne în prelungirea firească a celei medievale", datorită existenţei valorice a filozofiei Evului mediu, „epocă de lumină, iar nu de tenebre" (p. XXX).

Cum spune însuşi autorul, această

antologie „vine să umple un mare gol în cultura noastră"; mai mult, meritul autorului este şi mai mare cu cît textele scolastice al unor mari gînditori ai acestei perioade — evul mediu — apar „pentru prima oară în românește", care prin încărcătura lor valorică „prezintă şi un interes contemporan" (p. XXXII). În felul acesta Octavian Nistor pune la îndemînă oricui o antologie prin care caută să pună în evidenţă „bogăţia filozofică — atît de multă vreme aproape în întregime ignorată — precum şi puterea de sugestie pentru vremurile moderne a gîndirii unei epoci atît de complexe şi de contradictorii cum a fost evul mediu" (p. XXIII).

Perioada patristică (3-106), începută de apologeţi, între care primii sînt Quadratus şi Aristide, iar cei mai importanţi Hermas, Iustin, Taţian, Athenagora, Minucius, Felix (în secolul al II-lea), Tertulian, Arnobius şi Cyprianus (în secolul următor) şi continuată „de Sfinţii Părinţi ai Bisericii, care la rîndul lor, sînt, în ramura greacă: Grigorie de Nazianz (329-389), Vasile cel Mare (330-379), Grigorie de Nyssa (335-394), Pseudo-Dionisie Areopagitul (secolul V), Ioan Damaschinul (m. 749) şi în aripa latină Aureliu Augustin (354-430), Grigorie cel Mare (m. 604), Isidor de Sevilla (m. 636) etc. (p. VII), este oglindită în paginile acestei cărţi de prezentare a *filozofiei patristice* (p. 3-20), reprezentată de Tertulian (p. 21-24), Origen (p. 34-37), Fericitul Augustin (p. 43-50), Sfîntul Ioan Gură de Aur (p. 71-73), Pseudo Dionisie Areopagitul (p. 78-79), Sfîntul Ioan Damaschin (p. 86-87) şi Boethius (p. 106-107), şi a unor texte ale celor prezentaţi lor. Perioada scolastică cuprinde prezentarea *filozofiei scolastice* (p. 117-123), reprezentată de Ioan Scotus Erigena (p. 128-131), Anselm de Canterbury (p. 146-148), Pierre Abélard (p. 158-161), şi a unor texte ale acestora, a *filozofiei arabe* (p. 187-194), reprezentată de Ab Farbi (p. 195-197), Abu Ali Ibn Sina (p. 211-216), Ibn Roşa (p. 238-243), Ibn Khaldun (p. 265-268), a unor texte din gîndirea acestor reprezentanţi şi a *filozofiei iudaice* (p. 277-279), reprezentată de Solomon Ibn Gabriol (p. 283-284) şi Moşe Ben Maimon (p. 293-296) şi a unor texte expresive pentru gîndirea acestor filozofi. Volumul al doilea al acestei antologii ne prezintă *Scolastica culminantă* (p. 5-11), reprezentată de Bonaventura (p. 12-16), Albert cel Mare (p. 21-25), Sfîntul Toma de Aquino (p. 36-54), Ranmundus Iullus (p. 175-177), Roger Bacon (p. 193-197) şi Duns Scotus (p. 211-216), şi unele texte adînc grăitoare pentru această epocă a scolasticii. În sfîrşit, *scolastica tîrzie* (p. 228-235) cuprinde pe William Occam (p. 236-244), Meister Eckart (p. 284-288) şi Nicolaus Cusanus (p. 296-301) şi unele texte reprezentative pentru această perioadă. Lucrarea are o *Anexă* (p. 317-327), prin care se urmăreşte explicarea unor termeni mai frecvent întîlniţi în filozofia evului mediu (XXXIII p.) şi *Indicele de nume* (p. 329-338), care încheie această antologie, un reuşit excurs de-a lungul a patrusprezece secole în adîncirea înţelegerii devenirii gîndirii filozofice, impregnată, cum era şi firesc — datorită condiţiilor istorice şi spirituale în care s-a dezvoltat şi afirmat —, de doctrina şi adevărurile credinţei creştine, cale deschisă de Sfîntul Iustin Martirul şi Filozoful pe care „vor merge Augustin mai întîi şi apoi toţi gînditorii evului mediu angajaţi într-o acţiune apologetică perpetuă", adică, tocmai a acelui proces de „creştinizare" a filozofiei greceşti (p. VIII), care a avut ca rezultat valorificarea filozofiei antice, într-un context nou, ceea ce a dus la dezvoltările sistemelor filozofice pe care le-a cunoscut filozofia modernă.

Totodată, scolastica este pusă într-o lumină nouă, ceea ce face din evul mediu „un evul mediu antic" (p. XXX).

Pentru aceste deosebite calităţi recomandăm lucrarea lui Octavian Nistor ca pe un adevărat *vademecum* necesar înţelegerii evoluţiei spiritualităţii înscrise în „realitatea culturală extrem de complexă şi contradictorie, care, deşi pusă în regim de oarecare dependenţă faţă de teologie, nu şi-a pierdut sensul, nici conştiinţa propriilor valori", ci dimpotrivă avînd „personalitatea sa inconfundabilă, dată de mari gînditori şi de şcoli care nu fac operă epigonică, nici o simplă glosă în marginea textelor de filozofie veche ori a cărţilor religioase" (p. VI).

De aceea o recomandăm cu căldură teologilor şi celor preocupaţi de înţelegerea multor aspecte ale spiritualităţii umane, care n-au fost străine preocupărilor filozofice şi teologice, în egală măsură.

Arhim. Mitrofan BĂLTUŢĂ

Virgil Cândea, **Extraordinara biografie a unui manuscris: Istoria Imperiului Otoman,** în „Magazin istoric", anul XIX, nr. 1 (214), ianuarie 1985, p. 11-18.

Este cunoscut faptul, că „locul românilor în cultura europeană a secolului XVIII a fost fixat de un cărturar, Dimitrie Cantemir, şi de o operă, „Istoria Imperiului Otoman".

În adevăr, subliniază autorul despre „Istoria creşterii şi descreşterii Imperiului otoman" orientalistul german Iosef von Hammer Purgtall afirma — cu invidie — la începutul veacului trecut că „puţine cărţi s-au bucurat vreodată de o asemenea faimă, constituind una din cele mai căutate lucrări — două ediţii engleze, în 1734-1735 şi 1756, două ediţii franceze în 1743, una germană în 1745, proiecte de ediţii în latină, în rusă. Ca „îngrijitor" al ediţiei de „Opere complete" ale lui Dimitrie Cantemir iniţiată de Editura Academiei din 1973, V. Cândea se preocupa de vechile tipărituri cantemiriene — lucrare necesară pentru a ilustra cît mai exact marele interes pe care viaţa şi opera principelui savant l-au stîrnit în întreaga lume. Din această obligaţie, autorul a călătorit şi peste ocean, în S.U.A., unde, găsind la 22 iunie 1984 manuscrisul în limba latină „Istoria Imperiului Otoman" de Dimitrie Cantemir, i-a stîrnit o indreptăţită uimire. Privilegiul de a studia manuscrisul s-a ivit pentru autor la 10 septembrie 1984, la biblioteca Cambridge — la Houghton Library.

„Cu emoţie, notează autorul, a luat în mîinile sale manuscrisul original al „Istoriei Imperiului Otoman", cea mai importantă şi cea mai vestită lucrare a lui Dimitrie Cantemir, „manuscris ignorat pînă în acea clipă de toţi specialiştii în studii cantemiriene".

Manuscrisul conţine 1080 pagini mari (54 + 532 + 286 + 208), scris pe fascicole de cîte 18 pagini, notate jos cu seriile de litere Az, aZ, apoi Aa — într-o frumoasă caligrafie cu cerneală neagră şi rareori roşie, avînd numeroase cuvinte şi citate în limba turcă şi cu caractere arabe.

Textul este format din cele trei cărţi ale Istoriei Imperiului Otoman, plus adnotările. Începe cu o *Prefatio* de 49 pagini şi continuă cu textul istoriei.

Titlul este modificat şi devine: „*Demetrii principis Cantemirii incrementorum et decrementorum aulae othomannicae sive aliothmanicae historiae a prima gentis origine ad nostra usque tempora deducta libri tres*".

Viaţa Principelui este pe 36 pagini, cu dimensiunile 31 × 19 cm. Întregul volum este legat în catifea roşie, iar coperţile sînt prinse cu două panglici de mătase albastră, decolorată de vreme. Pe coperta I se află un „ex libris", cu inscripţia: „Sigillium Academiae Harwardianae în Nov. Aug". Trei cărţi sînt gravate: VE-RI-TAS şi cu cuvintele „CHRISTI ECCLESIAE". Întrebarea firească pe care şi-o pune V. Cândea este: Cum a ajuns acest manuscris în S.U.A.?

Se cunoaşte faptul că la moartea marelui cărturar în Rusia, în 1723, puţine lucrări ale sale erau cunoscute de cititori români sau europeni. Gr. Tocilescu, pe baza informaţiilor ruseşti, formulase părerea că unele scrieri ale lui Dimitrie Cantemir fuseseră pierdute în naufragiul din 1722 din cursul expediţiei în Caucaz a ţarului Petru cel Mare, la care participase şi fostul principe al Moldovei.

La 1 ianuarie 1732, Antioh pleca la Londra ca ministru plenipotenţiar al Rusiei la curtea Angliei. Acesta a luat cu el şi operele tatălui său spre a le publica. În 1738, Antioh este transferat la Paris unde şi moare în 1744. Biblioteca sa a fost vîndută la licitaţie contelui Thomson, nepotul chimistului Herman Kaan Boaerhaye care le-a trimis în Rusia. După moartea acestuia, contesa Thomson le-a donat nepotului Abraham Kaan Boaerhaye — fost profesor la Academia de Ştiinţe din Petersburg, de la care au fost moştenite de consilierul de stat şi medicul împărătesc vom Kruse: de la acesta, manuscrisele au ajuns în Biblioteca Academiei de Ştiinţe din Petersburg, apoi la Muzeul Asiatic, azi Filiala din Leningrad a Institutului de Orientalistică al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S.

Deci, cum a ajuns acest manuscris în S.U.A.? Autorul, V. Cândea, formulează mai multe ipoteze: A rămas în Anglia, îl traduce Tindel şi de aici ajunge în S.U.A.? Ipoteza pare contrazisă de faptul că Voltaire cunoaşte în 1739 manuscrisul latin, deci după ce Antioh

fusese transferat de la Londra la Paris.

A fost cumpărat de contele Thomson şi din biblioteca acestuia a trecut în alte mîini?

A fost achiziţionat la licitaţia de după moartea lui Antioh de un alt amator de scrieri cantemiriene?

Fapt e că manuscrisul se afla încă din secolul al XIX-lea în biblioteca unui membru al familiei Minot, familie ce a dat o serie de învăţaţi culturii americane din Noua Anglie: George Richard Minot — unul din fondatorii Societăţii istorice din Massachussetts (1791), un altul Charles Segwick Minot (1852-1914), biolog şi printre primii anatomişti americani, care călătoreşte prin Franţa.

Pentru elucidarea problemei, este de părere V. Cândea, vor fi necesare cercetări ulterioare.

Deci, în ce constă importanţa manuscrisului descoperit la Harward? El oferă — răspunde V. Cândea — posibilitatea editării volumului „imperiului otoman...“ în ultima sa formă, aşa cum fusese pregătit de Cantemir însuşi pentru tipar, ca şi a manuscrisului Viaţa Principelui Dimitrie Cantemir (36 pagini), scris de mîna lui Antioh Cantemir.

Publicarea textului latin, redarea lui în versiuni moderne, reprezintă acţiuni ce urmează a fi întreprinse de acum înainte — subliniază V. Cândea — de cercetătorii tineri din ţara noastră, ca şi din alte ţări, cărora le face un călduros îndemn în acest sens.

Pr. Iustin GASPAR

Cronica bisericească

A. — Arhiepiscopia Iaşilor

OASPEŢI

În ziua de 22 februarie a.c., Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei a primit, la reședința mitropolitană din Iași, pe Jardar Seim și Astrid Dahl, președinte și respectiv, vicepreședinte al Asociației de prietenie Norvegia-România.

Oaspeții norvegieni au mai vizitat Catedrala mitropolitană, Biserica Trei-Ierarhi, Mănăstirea Cetățuia, fiind plăcut impresionați de ținuta arhitectonică a acestor locașuri de cult, de picturile lor interioare, grăind peste veacuri despre forța creatoare a geniului românesc iubitor de armonie și frumusețe.

Întîlnirea oaspeților cu Înalt Prea Sfinţitul Teoctist a constituit o ocazie adecvată de împărtășire a sentimentelor de prețuire și admirație față de poporul român, care, prin muncă asiduă, a înnoit chipul ţării, față de moștenirea culturală și artistică a trecutului.

Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Teoctist a prezentat oaspeților unele date despre vechimea creștinismului la români, care este de origine apostolică, cel dintîi care a propoveduit creștinismul pe teritoriul de azi al Patriei fiind Sfîntul Apostol Andrei, despre viața bisericească înfloritoare din primele secole ale Bisericii creștine pe teritoriul românesc, despre ilustrele personalități patristice Ioan Casian, Dionisie Exiguul, Teotim și altele care constituie titlu de glorie pentru creștinismul de la noi, pentru poporul român născut creștin.

Înalt Prea Sfinția Sa a amintit de rolul Bisericii în trecutul nostru istoric, în cultura românească, în afirmarea și păstrarea identității naționale, despre activitatea Bisericii noastre ortodoxe în mișcarea ecumenică de as-

tăzi. Înalt Prea Sfinția Sa a evidențiat relațiile dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Luterană din Norvegia, arătînd că episcopul de Oslo a vizitat Biserica noastră, și că în Țările Scandinave există filii ale celor trei parohii ortodoxe române din Suedia, prilej de cunoaștere a vieții și a spiritului românesc.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a vorbit apoi despre sprijinirea de către Biserică a năzuințelor poporului român, de libertate, independență, pace, spre ridicarea Patriei pe noi trepte de bunăstare.

În încheiere, Înalt Prea Sfințitul Teoctist a oferit oaspeților norvegieni albume de artă bisericească românească.

Pr. Gh. PETRARU

SFINTELE SĂRBĂTORI ALE NAȘTERII ȘI BOTEZULUI DOMNULUI LA CATEDRALA MITROPOLITANĂ — IAȘI

Animați de însuflețitoarea bucurie a Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, an de an și de fiecare dată cu aceeași putere înnoitoare, proclamăm prin viața noastră imnul cel mai slăvit din cîte au fost cîntate vreodată pe pămînt : „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire“ (Luca 2, 14).

Aproape de cumpăna anilor, binecredincioșii creștini sărbătoresc cu sfințenie intrarea în istorie a Celui ce nu e cuprins de nimeni și de nimic ; sau sărbătoresc pe Cel care la „plinirea vremii“ S-a interpus, prin nașterea Sa între cele două crîmpeie de istorie omenească, „Vechiul“ s-a sfîrșit, iar „Noul“ Testament își începe firul existenței și se deapănă ca un fir nesfîrșit din caierul vremii pe ghemul veșniciei. De aceea, sărbătorile acestea mari sînt binecuvîntate deschideri ale unora față de alții și sînt așteptate, trăite și petrecute cu adîncă evlavie de credincioșii creștini.

În candoarea colindelor și urarea sinceră a plugarilor se oglindește simbolic nașterea lui Hristos Mîntuitorul lumii. Hristos, născut în ieslea săracă a Bethleemului, rămîne arhetipul chivernisitor al tuturor faptelor noastre petrecute în timp, fiind adorat, închinat și preamărit. Bucuria tuturor se amplifică într-o justificată bucurie spirituală, fiindcă se știe că de la Nașterea Domnului, nici o viață a vreunui om n-a fost descrisă și istorisită ca viața Lui, cu atîta minuțiozitate. Nici o carte pe pămînt n-a fost atît de populară ca Evanghelia Lui. Nici o icoană n-a fost zugrăvită cu atîta pietate ca icoana Lui.

Iată de ce, în virtutea acestor fapte mărețe, deschise tuturor oamenilor de douăzeci de veacuri, și la sfîrșitul acestui an, Centrul mitropolitan din Iași și-a aureolat încă odată frontispiciul prin petrecerea sărbătorilor de iarnă într-o plăcută și ambiantă atmosferă. Ajunul Crăciunului, ce a încălzit ieslea sufletului cu melosul duioaselor colinde, cîntate de corul catedralei mitropolitane, s-a prelungit în același duh de semnificativă evlavie pînă în însăși ziua praznicului. Sfînta Liturghie a fost oficiată de I.P.S. Mitropolit Teoctist, înconjurat de preoții și diaconii slujitori ai catedralei mitropolitane. După oficierea Sfintei Liturghii, I.P.S. Mitropolit Teoctist a rostit tradiționala Pastorală în care anul acesta, mai mult ca oricînd, I.P.S. Sa a accentuat îndemnul tuturor la pace, la iubire reciprocă în duhul eclesial, la împlinirea celor mai nobile idealuri năzuite de veacuri de toți fiii scumpei noastre Patrii.

Anul nou, de asemeni, a fost întîmpinat cu prinosul roadelor și realizărilor împlinite spre slava lui Dumnezeu și a oamenilor din partea tuturor fiilor Bisericii noastre. I.P.S. Mitropolit Teoctist, în cuvîntarea ținută cu acest prilej în catedrala mitropolitană, a mulțumit tuturor pentru osteneala și munca depusă pînă acum și și-a exprimat nădejdea că și în anul ce începe vom avea parte de aceleași împliniri importante sub toate aspectele vieții materiale și spirituale.

Marile sărbători de iarnă s-au încheiat cu prăznuirea Botezului Domnului, la 6 ianuarie, cînd la catedrala mitropolitană, într-o atmosferă

animată de bucuria sărbătorii, I.P.S. Mitropolit Teoctist, înconjurat de soborul părinților catedralei a oficiat Sfînta Liturghie și Sfințirea Apei celei mari. Serviciul divin a fost încununat de cuvîntul solemn al I.P.S. Mitropolit Teoctist în care, reliefînd sensul acestei mari sărbători creștine, a îndrumat pe credincioși la statornicia în dreapta credință și închinare și la împlinirea tuturor datoriilor ce ne revin fiecăruia dintre noi spre continua înflorire a Patriei. De asemenea, I.P.S. Sa a arătat importanta sprijinire a acțiunilor pentru pace și viața lumii, pentru ca anul care a început să fie un an al păcii și al bunei înțelegeri între popoare. Animați de aceste gînduri și simțăminte, credem că Dumnezeul păcii va binecuvînta orice aspirație spre bine și orice împlinire o va sfinți prin purtarea Sa de grijă față de cei ce-L slujesc cu credință și evlavie.

Arhid. Ioachim GIOSANU

ANUL NOU LA CENTRUL EPARHIAL

Anul Nou reprezintă pentru fiecare om, dar și pentru obștea umană, în general, momente de înălțare spirituală, prin bucuria împlinirilor readuse în conștiință la „cumpăna dintre ani" și, în același timp, și prin năzuințele și nădejdile, pe măsura vremurilor pe care le trăim.

Astfel, anul 1984, care a trecut, a fost pentru întregul popor român un an jubiliar, prin împlinirea a 40 de ani de la istoricul și gloriosul „August de foc" 1944, de cînd pe aceste plaiuri din aria arcului carpatic a început o viață nouă, liberă și independentă pentru toți fiii poporului român prin a cărui muncă fără preget chipul țării s-a schimbat, s-a înnoit și, odată cu aceasta, viața întregului nostru popor. La acest eveniment central pentru istoria noastră, sărbătorit cu elan patriotic de întregul popor s-au adăugat, firește, multe altele care privesc atît viața economică, socială și culturală a Patriei și ridicarea ei pe culmile cele mai înalte ale civilizației, dar și probleme imperioase ce frămîntă lumea contemporană cum este problema apărării păcii și vieții, larg dezbătută și de Adunarea Cultelor din România pentru dezarmare și pace, care a avut loc la București, între 21-23 iunie, cu participarea unor reprezentanți de seamă ai organismelor ecumeniste mondiale sau ai unor Biserici creștine.

Anul în care am pășit este anul altor aniversări, cu adînci semnificații pentru istoria Patriei noastre dar și a Bisericii Ortodoxe Române. Este anul împlinirii a 40 de ani de la sfîrșitul celui mai groaznic măcel pe care l-a cunoscut omenirea și care a secerat milioane de vieți omenești, realități îngrozitoare, pe care lumea nu vrea și nu trebuie să le mai cunoască, motiv pentru a reintensifica și mai mult acțiunile pentru pace, acum cînd cursa înarmărilor amenință din nou pacea și viața omenirii.

Dar 1985 este și anul unor aniversări memorabile pentru viața Bisericii noastre. În primul rînd se împlinesc 100 de ani de la recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române și 60 de ani de la ridicarea Bisericii noastre strămoșești la rangul de „soră" a celorlalte Biserici Ortodoxe, prin înființarea Patriarhiei, moment ce reprezintă încununarea vrednicilor clerului și dreptcredincioșilor din vatra străbună de credință și închinare și, în același timp, temelie de neclintit a deschiderii și angajării hotărîte a Bisericii noastre în aria vastă de probleme a lumii noastre de astăzi, a panortodoxiei și a ecumenismului.

În această aureolă și întru bucuria acestor aniversări s-a desfășurat întîlnirea tradițională din ziua de 2 ianuarie a.c. dintre Înalt Prea Sfințitul Părinte Mitropolit Teoctist și personalul administrativ al Centrului Eparhial, slujitorii Catedralei mitropolitane și preoții din municipiul Iași, întîlnire care constituie, totodată, și momentul bilanțului împlinirilor din anul care a intrat în veșnicie și a ceea ce trebuie realizat în viitor, spre bunul mers al tuturor activităților ; al slujirii la Altarul străbun și al sprijinirii eforturilor întregului popor de continuă dezvoltare a Patriei și de apărare a păcii și a vieții în lume. Acestea toate au fost arătate de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, în cuvîntul rostit cu acest prilej.

Cuvîntul festiv a fost rostit de P.C. Pr. Ioan Rusu, de la Biserica „Sfinții 40 de Mucenici"-Iași, după care a luat cuvîntul Înalt Prea Sfinția Sa, subliniind că „și Biserica a sprijinit progresul țării și că unitatea de credință a contribuit la întărirea și afirmarca unității naționale, de grai și de simțire românească", a îndemnat pe toți să se facă prin slujirea lor sprijinitori ai binelui obștesc.

Înalt Prea Sfinția Sa s-a referit, în continuare, la activitatea pastorală, la continua împrospătare a acesteia, spre afirmarea unității de credință a fiilor acestor străbune plaiuri în care a rodit cuvîntul Evangheliei încă din vremea Sfinților Apostoli și spre unitate de neam — garanție temeinică a înfloririi Patriei și a bunăstării poporului român.

În încheiere, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a transmis tuturor binecuvîntări arhierești cu urări de bine pentru anul care a început, an care să fie un an al întăririi păcii în lume și al înălțării Patriei pe noi trepte de bunăstare și înflorire.

LA MORMÎNTUL CTITORULUI UNITĂȚII PRINCIPATELOR ROMÂNE

Istoria glorioasă a acestui popor înscrie în panteonul ei spiritual nume și fapte cutezătoare, expresii elocvente ale năzuințelor măreție ale întregului nostru popor. Printre falnicii ctitori de țară ai acestui legendar plai mioritic se înscrie și domnitorul Alexandru Ioan Cuza, cel care la 24 ianuarie 1859 a tradus în faptă măreață visul multisecular al tuturor românilor, acela de a fi uniți într-o singură țară, împlinire răsunătoare și plină de strălucire ce marchează o răscruce decisivă în evoluția politică și socială a României, premisă a statului român unitar de la 1918. De aceea, 24 ianuarie rămîne o zi de bucurie patriotică negrăită pentru fiii din vatra de lupte și împliniri din aria carpato-danubiano-pontică, o zi în care ne amintim cu emoție și pietate, cu recunoștință, despre ctitorul acestui act cutezător, de personalitatea epopeică a lui Alexandru Ioan Cuza, ale cărui rămășițe pămîntești se odihnesc în ctitoria lui Vasile Lupu—„Trei Ierarhi" din Iași. În suita acestor gînduri și sentimente, a comemorărilor pioase se înscrie și slujba de pomenire oficiată în ziua de 24 ianuarie de P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul, la biserica „Sfinții Trei Ierarhi" din Iași pentru domnitorul României unite, în prezența I.P.S. Mitropolit Teoctist, a P.P.C.C. consilieri administrativi și a P.P.C.C. protopopi și misionari protopopești, a credincioșilor. În cuvîntul rostit cu acest prilej, I.P.S. Sa a evocat personalitatea ilustrului domnitor, primul al României unite, rolul său proeminent în dezvoltarea României moderne. I.P.S. Sa a amintit că de unirea Principatelor Române se leagă un moment semnificativ din viața Bisericii noastre strămoșești ; recunoașterea oficială a autocefaliei Bisericii noastre, evidențiind legătura strînsă dintre evenimentele de rezonanță din viața Patriei și cele din viața Bisericii, oglindire grăitoare a unității de credință și de neam a tuturor fiilor acestei străbune vetre de închinare, de lupte și glorii. I.P.S. Sa a arătat că aceeași unitate trebuie s-o păstrăm și s-o întărim noi cei de astăzi prin răspunderea plină de solicitudine la chemările timpului nostru, spre continua înflorire a Patriei, spre slava Bisericii noastre strămoșești.

Pr. Gh. PETRARU

ÎNTÎMPINAREA DOMNULUI LA CATEDRALA MITROPOLITANĂ

Praznicul slăvit al „Întîmpinării Domnului", hramul Catedralei mitropolitane din Iași, este sărbătorit de fiecare dată cu bucurie aleasă și cu evlavie adîncă, sentimente ce înnobilează sufletele credincioșilor, a tuturor celor

ce formează împărăția lui Dumnezeu care este, „dreptate, pace și bucurie în Duhul Sfînt", devenind astfel vase alese ale prezenței și lucrării harului dumnezeiesc.

Anul acesta, Sfînta Liturghie a fost săvîrșită de Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Teoctist, înconjurat de P.P.S.S Episcopi Eftimie al Romanului și Hușilor și Pimen Suceveanul, de P.P.C.C. preoți consilieri de la Centrul eparhial, de stareți de la unele mănăstiri moldovene. Bucuria sărbătoririi praznicului a fost sporită anul acesta de faptul că la cununa vîrstei I.P.S. Mitropolit Teoctist s-a adăugat cea de-a 70-a floare, I.P.S. Sa bucurîndu-se de vîrsta pe care o laudă psalmistul, vîrstă a plinătății și desăvîrșirii din ale cărei roade bogate I.P.S. Teoctist împărtășește cu generozitate tuturor celor pe care îi arhipăstorește cu căldura inimii sale și bunătatea sufletului său.

Luînd cuvîntul la sfîrșitul Sfintei Liturghii, I.P.S. Mitropolit Teoctist a evocat momentul aducerii Mîntuitorului nostru Iisus Hristos la Templu la 40 de zile de către Preacurata Sa Maică, împreună cu dreptul Iosif împlinind astfel prescripţiile rituale și cultice ale Vechiului Testament și în același timp, îndreptățind speranțele celor ce îi așteptau venirea Sa în lume, ca Mîntuitor al oamenilor, pe Cel care era „Așteptarea neamurilor".

I.P.S. Mitropolit Teoctist, în cuvinte înălțătoare și de adîncă vibrație spirituală, a arătat apoi sensul acestui moment din viața Mîntuitorului Hristos, a Bisericii pentru creștinii zilelor noastre, chemați a fi în modul cel mai grăitor fii ai lui Dumnezeu și slujitori ai oamenilor, ai năzuințelor și speranțelor pentru care lumea de astăzi își dedică ansamblul activității sale; năzuința de pace, de întărire a colaborării, a relațiilor interumane, de dreptate și libertate.

La sfîrșit, I.P.S. Sa, binecuvîntînd pe credincioși, a făcut tuturor urări de bine și sănătate, îndemnîndu-i să păstreze cu scumpătate tezaurul credinței noastre strămoșești și să-și aducă contribuția lor la bunăstarea și progresul Patriei noastre.

Asistent

SLUJBE ARHIEREȘTI ȘI MISIONARE

Grija Întîistătătorului Bisericii din Moldova și Bucovina față de fiii duhovnicești din aceste vetre de statornicie în dreapta credință se arată și prin slujbele arhierești la care participă Înalt Prea Sfinția Sa sau Prea Sfinţitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul, ca delegat al Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Teoctist.

La 26 decembrie 1984, sub aureola bucuriei praznicului Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, credincioșii din parohia Cut, Protopopiatul Piatra Neamț, au avut în mijlocul lor pe Prea Sfinţitul Episcop Pimen Suceveanul, care a săvîrșit Sfînta Liturghie.

La 27 decembrie, Prea Sfinția Sa a săvîrșit Sfînta Liturghie la parohia Slătioara, protopopiatul Fălticeni, ținînd la sfîrșit un cuvînt de învățătură despre importanța unității de credință și de dreaptă închinare, unitate care nu trebuie să fie știrbită de problema calendarului.

În ziua de 6 ianuarie Prea Sfinţitul Pimen Suceveanul a săvîrșit Sfînta Liturghie și slujba sfințirii Apei celei mari la Mănăstirea Sfîntul Ioan cel Nou de la Suceava, ținînd la sfîrșit un cuvînt de învățătură despre însemnătatea acestui moment din viața Mîntuitorului în iconomia mîntuirii neamului omenesc, îndemnînd pe credincioși să fie aceiași păstrători ai tezaurului învățăturii ortodoxe și închinători în dreapta credință.

Duminică, 3 februarie a. c., credincioșii din parohia Iaslovăț, Protopopiatul Rădăuți, s-au împărtășit de bucuria de a avea în mijlocul lor pe Prea Sfinţitul Pimen Suceveanul, care a săvîrșit Sfînta Liturghie.

Duminică, 10 februarie, Prea Sfinţitul Pimen Suceveanul a săvîrșit Sfînta Liturghie la parohia Goruni — Protopopiatul Iași.

Duminică, 24 februarie, Prea Sfinţitul Pimen Suceveanul a săvîrşit Sfînta Liturghie la Biserica Golia — Iaşi, ctitorie de seamă din vremea voievodului moldovean Vasile Lupu, mărturie peste veacuri a vredniciei şi geniului înaintaşilor noştri.

Duminică, 24 martie, Prea Sfinţitul Pimen Suceveanul a săvîrşit Sfînta Liturghie la parohia Horodnicul-de-Jos, Protopopiatul Rădăuţi.

Luni, 25 martie, sărbătoarea Bunei Vestiri, Prea Sfinţitul Pimen Suceveanul a săvîrşit Sfînta Liturghie la Mănăstirea Vatra Moldoviţei cu prilejul hramului acestei aşezări monahale ale cărei vieţuitoare au trăit bucuria de a se împărtăşi la acest popas duhovnicesc din viaţa mănăstirii de prezenţa Prea Sfinţiei Sale.

În cuvîntul de învăţătură, rostit de fiecare dată, Prea Sfinţitul Pimen Suceveanul a arătat importanţa mărturisirii dreptei credinţe şi a unităţii bisericeşti, care contribuie şi la unitatea de neam, adevăruri scumpe tuturor fiilor acestor plaiuri pline de istorie dar şi de înnoirile zilelor noastre, cărora Prea Sfinţia Sa le-a făcut îndemnul părintesc de a sluji cu toată fiinţa lor năzuinţele întregului nostru popor, de progres şi bunăstare, de libertate şi pace.

Pr. Gh. PETRARU

Duminică, 24 februarie a.c., Prea Sfinţitul Arhiereu-vicar Gherasim Hunedoreanul a săvîrşit Sfînta Liturghie în Biserica cu hramul „Sfîntul Dumitru", din parohia Trifeşti, Protopopiatul Iaşi, păstorită de preotul Anton Cozma.

La sfîrşit, Prea Sfinţitul a rostit cuvîntul său de învăţătură în care a adus laudă lui Dumnezeu pentru că l-a învrednicit să poată fi în această zi frumoasă de iarnă în mijlocul credincioşilor din parohia Trifeşti şi să se roage, împreună cu ei, lui Dumnezeu, mulţumindu-I pentru toate binefacerile primite de la Dînsul.

În continuare, Prea Sfinţia Sa a vorbit despre istoria mîntuirii noastre în Hristos, a arătat însemnătatea şi rolul mare al Maicii Domnului care a fost aleasă a fi maica Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

În încheiere, Prea Sfinţitul Gherasim a îndemnat cu părintească dragoste pe credincioşi să păstreze dreapta credinţă, aşa cum am moştenit-o de la moşii şi strămoşii noştri.

În ziua de 31 martie, Duminica a V-a a Sfîntului şi Marelui Post, Prea Sfinţitul Arhiereu-vicar Gherasim Hunedoreanul a săvîrşit Sfînta Liturghie în parohia Ciumuleşti, localitatea sa natală, — din protopopiatul Fălticeni, păstorită de preotul Constantin Patrolea.

În cuvîntul rostit la sfîrşitul slujbei, Prea Sfinţia Sa a mulţumit cu adîncă smerenie lui Dumnezeu că i-a ajutat să slujească în această zi a sfîntului şi Marelui Post la biserica din satul copilăriei sale.

Prea Sfinţia Sa aminteşte de unii credincioşi desprinşi de biserica mamă din cauza calendarului îndreptat, îndemnîndu-i pe cei prezenţi să păstreze unitatea de credinţă şi de închinare cu Biserica adevărată.

În încheiere, Prea Sfinţitul a mulţumit I.P.S. Mitropolit Teoctist pentru încredinţarea de a sluji în parohia Ciumuleşti.

Arhid. Tiberiu MELEŞCAN

CONFERINŢELE PREOŢEŞTI PE TRIMESTRUL I 1985

Tema conferinţelor preoţeşti stabilită de Cancelaria Sfîntului Sinod pentru trimestrul I/1985, „*Orientări şi perspective în dezvoltarea economică şi socială a Patriei noastre în lumina directivelor actuale ale forurilor superioare de conducere a ţării*", s-a dezbătut de preoţi la protopopiatele din Arhiepiscopia Iaşilor, după cum urmează :

19 martie la Protopopiatul Paşcani ; 20 martie Protopopiatele Fălticeni şi Hîrlău ; 21 martie Protopopiatele Iaşi şi Cîmpulung-Moldovenesc ; 22 martie Protopopiatele Rădăuţi şi Dorohoi ; 27 martie Protopopiatul Suceava şi

Botoșani ; 27 martie Protopopiatul Tg. Neamț și la 10 aprilie Protopopiatul Piatra Neamț.

Lucrările conferințelor au fost prezidate la Protopopiatul Iași de către I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, iar la celelalte protopopiate de următorii delegați : P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul, la Protopopiatele : Fălticeni, Rădăuți, Suceava si Piatra Neamț ; P.C. vicar-administrativ Constantin Sîrbu la Protopopiatul Pașcani ; P.C. Pr. Toma Rîpă, consilier administrativ, la Protopopiatul Hîrlău ; P.C. Pr. Costache Buzdugan, consilier cultural, la Protopopiatul Tg. Neamț; P. C. Pr. D. Isopescu, consilier administrativ, la Protopopiatul Cîmpulung-Moldovenesc și P.C. Pr. Aristide Lefter, inspector bisericesc, la Protopopiatul Dorohoi.

Premergător desfășurării lucrărilor s-a oficiat Te-Deumul, după care în sălile de ședințe delegații chiriarhali împărtășind arhierești binecuvîntări din partea I.P.S. Mitropolitul Moldovei și Sucevei, au trecut în revistă, cronica evenimentelor naționale și bisericești mai importante petrecute de la ultima întrunire și au adus de asemenea în atenție cele două mari aniversări comemorative ale B.O.R. din acest an, adică cei 100 de ani de autocefalie, precum și cei 60 de ani de patriarhat, precum și împlinirea o dată cu cei 35 de ani de rodnică activitate arhierească și a frumoasei vîrste de 70 de ani a I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei.

A urmat prezentarea referatelor de către următorii P.P.C.C. preoți : Vîrlan Ioan — Sf. Nicolae — Ciurchi (Iași), Crăciun Petru — Crucea (Cîmpulung), Vasiu Liviu — Ciohorăni (Pașcani), Brădățanu Gheorghe — Pîraie (Fălticeni), Sevastre Viorel — Chișcăreni, Șipote (Hîrlău), Juravle Vasile — Sf. Dumitru (Rădăuți), Pușcașu Vasile — Concești (Dorohoi), Boteanu Teofil — Sf. Arhangheli — Iței (Suceava), Adam Ioan — Orțești (Tg. Neamț), Ciocănel Gheorghe — Mărgineni (Piatra Neamț).

În referatele prezentate, cu un bogat și documentat conținut de idei, precum și în discuțiile purtate s-a reușit o temeinică informare asupra a tot ceea ce preocupă latura economică și socială a harnicului nostru popor în epoca marilor și istoricelor înfăptuiri, definită pe bună dreptate de conștiința națională „Epoca Ceaușescu".

P.P.C.C. Preoți referenți au arătat că realizările economice și sociale din țara noastră în cei peste 40 de ani de libertate și independență națională, constituie mărturia grăitoare că țelul principal al conducerii de stat a fost și rămîne și pe viitor intensificarea progresului în toate ramurile economiei naționale și prin aceasta creșterea bunăstării materiale și spirituale a întregului nostru popor.

S-a reliefat, de asemenea, faptul că toate aceste împliniri au fost posibile datorită păcii și de aceea trebuie intensificate eforturile tuturor pentru apărarea păcii.

După referatele prezentate, participanții și-au exprimat opiniile lor în legătură cu tema prezentată, manifestînd adeziune la tot ceea ce harnicul nostru popor lucrează spre înflorirea scumpei noastre Patrii, R.S.R.

În ultima parte a lucrărilor, au prezentat rapoarte de activitate, delegații eparhiali dînd apoi unele îndrumări din partea I.P.S. Mitropolit Teoctist și a Centrului Mitropolitan.

Ierom. Iustin NEAGU

ADUNAREA GENERALĂ A CASEI DE AJUTOR RECIPROC A CLERULUI DIN ARHIEPISCOPIA IAȘILOR

În ziua de 24 ianuarie 1985, a avut loc Adunarea Generală a Casei de Ajutor Reciproc a Clerului și salariaților bisericești din cuprinsul Arhiepiscopiei Iașilor.

Ședința s-a ținut în sala festivă de la Centrul Eparhial, analizîndu-se gestiunea anului expirat, 1984, și alegîndu-se noul comitet și comisia de verificare, pe o nouă perioadă de 4 ani.

Ședința a fost prezidată de P.C. Pr. D. Isopescu, președintele Comitetului de conducere al C.A.R.C.-ului. Biroul Adunării a fost format din P.P.C.C. Preoți : Anania Roșca — Dorohoi și Ioan Cojan — Pîngărați, avînd ca secretari pe P.P.C.C. Preoți : Gh. I. Popovici — Iași și Șerban Mihordea — Suceava.

În cuvîntul său de deschidere a ședinței, P.C. Pr. D. Isopescu, președintele C.A.R.C., a salutat pe membrii prezenți, cu urări de bine pentru anul nou 1985, dorindu-le sănătate și împliniri sporite în slujirea Sfintei noastre Biserici. Aduce un respectuos omagiu Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist sub a cărui înțeleaptă conducere își desfășoară activitatea și Casa de Ajutor Reciproc a Clerului. În continuare, a arătat că ședința Adunării are loc într-o zi de mare sărbătoare națională—Unirea Principatelor Române, înscrisă cu slove de aur în istoria neamului românesc, precum și în preajma zilei de naștere a Președintelui Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu, către care ne îndreptăm gîndul cu cele mai fierbinți sentimente de dragoste și recunoștință pentru ridicarea țării pe noi culmi de progres și civilizație.

Se dă cuvîntul D-lui Ioan Zamfirescu, secretarul Comitetului de conducere, care prezintă Darea de seamă asupra operațiunilor Casei de Ajutor Reciproc din anul 1984. Apoi se expune bilanțul întocmit la 31 decembrie 1984 și se dă citire ajutoarelor acordate pentru membrii decedați.

În continuare, P.C. Pr. Mihai Gheorghiu, președintele comisiei de verificare, face o expunere asupra gestiunii Casei din anul expirat 1984 și propune aprobarea Dării de seamă și a Bilanțului. Au luat cuvîntul apoi următorii delegați : P. C. Prot. Teodor Moroșan — Cîmpulung, P. C. Prot. Ioan Boca — Tg. Neamț, P. C. Pr. Anania Roșca — Dorohoi, P. C. Prot. Mihai Mocanu — Pașcani, P. C. Prot. Ioan Pricop — Piatra Neamț, P. C. Prot. Grigorie Diaconu — Botoșani și alții.

În urma expunerilor făcute, P.C. Președinte al Adunării, Pr. D. Isopescu supune votului Adunării, Darea de seamă, Bilanțul și Contul de execuție bugetară pe anul expirat 1984, aprobate în unanimitate.

Trecîndu-se la punctul 5 din ordinea de zi a Adunării, se formează prezidiul pentru alegerea noului Comitet al C.A.R.C. și a Comisiei de verificare, fiind aleși în Comitetul de conducere al C.A.R.C., pentru perioada următoare de 4 ani : 1985—1988, următorii :

P. C. Pr. Dimitrie Isopescu, președinte P. C. Pr. Ioan Sava, membru în comitet, Domnul Ioan Zamfirescu, secretar. În comisia de verificare au fost aleși : P. C. Prot. Mihai Mocanu — Pașcani, P. C. Prot. A. Frunză — Iași, Domnul Ioan Pascaru — Iași.

În încheierea lucrărilor Adunării, P. C. Pr. Dimitrie Isopescu a adresat respectuoase mulțumiri I.P.S. Mitropolit Teoctist, pentru grija deosebită față de Casa de Ajutor Reciproc, și a mulțumit Centrului eparhial și membrilor C.A.R.C. pentru participarea la dezbateri.

Asistent

†

CHEMAȚI LA DOMNUL

PREOTUL PETRU VACARIU

În amurgul zilei de 10 februarie 1985 s-a stins din viață, după o lungă suferință, la locuința sa din Piatra Neamț, vrednicul de pomenire, preotul pensionar PETRU VACARIU — care și-a închinat întreaga sa viață slujirii credincioșilor și binelui obștesc.

Născut la 14 iunie 1911 în comuna Petricani din județul Neamț, ca cel mai mare dintre cei trei copii ai bunilor gospodari Vasile și Catinca Vacariu, tînărul Petru, cu o bogată zestre sufletească, simte chemarea preoțească, urmînd cu multă sîrguință Seminarul teologic din Dorohoi și apoi Facultatea de Teologie, devenind licențiat în 1943. La 7 noiembrie 1934, se căsătorește cu învățătoarea Elena Scobai, întemeind o familie de pilduitoare comportare, model de viață pentru lucrarea pastorală.

Activitatea preotului Petru Vacariu începe la 1 decembrie 1937 ca diacon la parohia „Adormirea Maicii Domnului“ din Tg. Neamț și apoi, de la 1 martie 1943, la parohia Dumbrava de unde se și pensionează la 1 august 1979.

Fire blîndă și caracter ales, a depus multă rîvnă în activitatea bisericească și social-obștescă, fiind animat de dorința realizării binelui în viața păstoriților săi, cu care a împărtășit toate greutățile și bucuriile înfăptuirilor înnoitoare din scumpa noastră țară.

La slujba prohodirii, oficiată în biserica Sfinții Voievozi din cimitirul Piatra Neamț, P.C. Protopop Ioan Pricop a rostit un necrolog, scoțînd în evidență calitățile celui dispărut și transmițînd, din încredințarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, condoleanțe familiei îndurerate și credincioșilor prezenți, care au ținut să aducă un pios omagiu păstorului lor drag, după care corpul neînsuflețit al Preotului Petru Vacariu a fost depus în cripta familiei.

Prot. I. PRICOP

PREOTUL TOMA IONESCU

În ziua de 20 februarie 1985, în vîrstă de 90 ani, se stinge din viață, după o lungă și grea suferință, în casa sa din comuna Văculești, județul Botoșani, Preotul Toma Ionescu.

Născut în anul 1895 în comuna Bucecea, județul Botoșani, ca fiu al venerabilului Preot Vasile Ionescu și al prezbiterei Ecaterina, a primit, de mic copil, în sînul familiei, o aleasă educație, ale cărei amprente nu s-au șters din sufletul său întreaga viață.

Școala primară a făcut-o în satul natal, iar după terminarea ei a fost înscris la Seminarul teologic „Veniamin Costachi“ din Iași. După studiile

seminariale a fost hirotonit preot și rînduit a păstori parohia Rădeni din județul Botoșani, de unde, nu după mult timp, este transferat, la cerere, la parohia Serafinești din același județ, apoi la parohia Văculești din protopopiatul Dorohoi, parohie pe care o păstorește cu mare grijă și spirit gospodăresc pînă la pensionare.

Preotul Toma Ionescu a fost de o modestie exemplară, respectuos, ordonat și corect în administrarea bunurilor bisericești, devotat soț și bun părinte.

Slujba înmormîntării a fost oficiată în ziua de 23 februarie, de P.P.C.C. Preoți: Constantin Ceobanu, Dumitru Bălineanu, de la parohia Prelipca și Ilie Cojocaru de la parohia „Sfinții Împărați"-Broscăuți. În cuvintele rostite s-a schițat viața și activitatea dispărutului. În dangăt de clopote, scriul a fost depus în mormîntul de lîngă altarul bisericii în care a slujit ultimii ani de viață.

Pr. Ilie COJOCARU

B. — Episcopia Romanului și Hușilor

ADUNAREA GENERALĂ A C.A.R.C.

Joi, 21 februarie 1985, la Centrul Eparhial au avut loc, ca în fiecare an, lucrările Adunării generale a C.A.R.C. din Episcopia Romanului și Hușilor — desfășurate sub conducerea P.C. Pr. Costică V. Cazan — consilier administrativ, ca delegat al P.S. Episcop Eftimie.

Ședința a fost deschisă de P.C. Pr. Constantin Chiriac — Președinte al C.A.R.C.-ului — care în cuvîntul său a expus activitatea acestui organism pe anul ce a trecut și totodată a încredințat, prin delegatul Centrului Eparhial, pe P.S. Episcop Eftimie că se vor depune toate stăruințele pentru o cît mai bună desfășurare a activității acestui organism. În continuare, P.C. Sa a prezentat darea de seamă anuală, după care P.C. Pr. Toader Vascan a citit darea de seamă a Comitetului de revizie.

P.C. Pr. Constantin Catană — secretar al C.A.R.C. — a dat citire planului financiar cu realizările pe anul 1984 și prevederile pe anul 1985.

La discuțiile care au urmat, au luat cuvîntul P.P.C.C. preoți : Juncu Ioan — Vulturești-Vaslui, Cucoș Mihai — Bogdănești-Bîrlad, Genes Constantin — Tg. Ocna, Moraru Petru — Moinești.

La sfîrșit, P. C. Pr. Costică V. Cazan, a subliniat importanța C.A.R.C.-ului în cadrul Eparhiei Romanului și Hușilor, adresînd membrilor C.A.R.C. din partea P.S. Episcop Eftimie, binecuvîntări arhierești, urări de sănătate și succes deplin în îndeplinirea îndatoririlor lor.

Pr. C. CATANĂ

†

CHEMAȚI LA DOMNUL

PREOTUL ADRIAN CĂRĂUȘU

În ziua de 20 ianuarie 1985 a încetat din viață preotul Adrian Cărăușu, de la parohia Văsîiești din orașul Moinești.

S-a născut în comuna Scorțeni, la data de 25 iulie 1923, din părinți muncitori, Gheorghe și Maria Cărăușu.

Școala primară a urmat-o în satul natal, după care în anul 1936 a fost înscris la Liceul „Andrei Mureșanu“ din București, unde a urmat cinci clase, continuîndu-și cursurile la Liceul „Nicu Gane“ din Fălticeni, unde a obținut diploma de bacalaureat. În perioada 1944-1945 a satisfăcut stagiul militar.

În anul 1966 a obținut licența în teologie.
pe seama parohiei Hodișl, județul Cluj.

În anul 1966 a obținut licența în teologie.

A mai funcționat la următoarele parohii : Vălenii Lăpușului, județul Maramureș, Nadișa, Protopopiatul Moinești, Sadău-Brodina, județul Suceava, Poeni-Solca, județul Suceava, Grozești-Oituz, Protopopiatul Tg. Ocna și Leorda, oraș Comănești.

În anul 1984, la cerere, este transferat la parohia Văsîiești, oraș Moinești, unde își desfășoară activitatea pînă în ultima zi.

Slujba prohodului a fost oficiată în biserica „Sf. Spiridon“ din orașul Comănești, în ziua de joi 24 ianuarie 1985, de un sobor de preoți condus de P. C. Protopop Ioan Andrioaie — Moinești, ca delegat al Prea Sfințitului Eftimie, Episcop al Eparhiei Romanului și Hușilor.

Despre viața și activitatea sa au vorbit următorii :

P.C. Protopop Andrioaie Ioan, P.C. Protopop Dumitru Ciubotaru — Tg. Ocna, Domnul profesor Săvescu Silviu, P. C. Arhim. Nanu Cleopa, starețul Mănăstirii Necula, județul Cluj, și P. C. Pr. Matei Victor, parohul parohiei Draxeni, protopopiatul Vaslui, originar din parohia Văsîiești.

În sunetul clopotelor, corpul neînsuflețit al preotului Adrian Cărăușu a fost așezat în locul de veșnică odihnă, amintirea sa rămînînd mereu în sufletele celor ce l-au cunoscut.

Prot. I. ANDRIOAIE

METROPOLIE DE LA MOLDAVIE ET DE SUCEAVA

Revue officielle de l'Archevêché de Jassy
et de l'Evêché de Roman et de Huşi

ANNÉE LXIe Nos. 1 — 3 janvier — mars 1985

SOMMAIRE

TELEGRAMME adressé à Son Excellence *NICOLAE CEAUŞESCU*, Président de la République Socialiste de Roumanie, Président du Front de la Démocratie et de l'Unité Socialiste . . 3

L'UNION — ESPOIR PERMANENT DE NOTRE PEUPLE

P. C. BUZDUGAN, L'Union — garantie de notre développement 4
Al. ZUB, L'Union dans la perspective de l'histoire nationale . 5
Protos. Macarie CIOLAN, Contributions de l'ordre monacal de l'Archevêché de Jassy à l'accomplissement de l'Union des Principautés Roumaines, le 24 Janvier 1859 . . . 14

„ET TOI MAGNIFIQUE ROUMANIE, TU SUBSISTERAS TOUJOURS"

Echelons du bien-être de notre Patrie (*Archid. Ioachim Giosanu*) 21

L'EGLISE ET LA PAIX DU MONDE

Les Saints Parents de l'Eglise sur la paix. La paix divine. La paix de l'Eglise (*traduit par Gh. Badea*) 28

EN ETROITE UNITE D'IDEAL ET D'AUDACE

† *TEOCTIST, Archevêque et Métropolite*,
Du calice de la joie et de notre gratitude . . . 39

AU SERVICE DES PLUS HAUTS IDEAUX

Le III-ième Congrès du Front de la Démocratie et de l'Unité Socialiste (*P. Gh. Petraru*) 42
Le 17 mars — journée consacrée aux élections (*Prot. I. Sava*) . 48

A LA FÊTE DE NOTRE EGLISE

† *TEOCTIST, Archevêque et Métropolite*,
Du trésor de l'âme 52
† *PIMEN SUCEVEANUL, Evêque-vicaire*, Prêtrise et mission 54
Diacre V. NECHITA, Père et sage conducteur . . . 73
Moniale stavr. Nazaria NIŢĂ, Du maître au pasteur . . . 78

LA JOIE D'UNE CHERE FÊTE

† *PIMEN SUCEVEANUL, Evêque-vicaire*, Hommage, à l'occasion d'un remarquable anniversaire 81
A la couronne des succès (*Rédaction*) 84
N. BARBU, Le profil de l'érudit 89
Prot. M. MOCANU, Prêtre et prêtrise de nos jours. . . 101

ETUDES

P. prof. Mihai VIZITIU, Qui lit et qui interprète la Sainte Ecriture dans l'Eglise Orthodoxe. 113
P. prof. C. GALERIU, Théologie, prêtrise et mission aux Trois Saints Hiérarques 123
Drd. Ilie CATRINOIU, Influence byzantine dans l'espace est-carpatique, aux IV — VII-ièmes siècles, en lumière des sources littéraires, archéologiques et numismatiques . 135

DANS LE DOMAINE PASTORAL

† *TEOCTIST, Archevêque et Métropolite,*
Les Saints — garantie du salut 149
L'unité de la foi doit précéder celle de la communion eucharistique 158

SERMONS

Prot. I. CIORNEI, Sur la considération des ancêtres . . 164
P. I. HRISCU, Sur la vertu 166
Hiérom. Iustin NEAGU, Sermon au IV-ième Dimanche du Carême (du St. Ioan Scărarul) 168

TRESORS D'ART ECCLESIASTIQUE

Protos. Macarie CIOLAN, Monastère de Sécou — ancien établissement de culture, civilisation et art religieuse roumain en habits du dimanche 171

EGLISES HISTORIQUES EN BOIS

P. Iustin GASPAR, Les églises en bois aux patrons „St. Démètre" du village d'Obrijeni et „La Sainte Trinité" du village Rădeni, commune Popești, département de Jassy. 204

NOTES 207

De l'Institut d'histoire et d'archéologie „A. D. Xenopol" de Jassy ; La première école du village de Mălini (*P. Scarlat Porcescu*) ; L'Hiérarque Neofit Scriban (*P. Iustin Gaspar*).

COMPTES RENDUS 212

P. dr. Ioan Mircea, **Dictionnaire du Nouveau Testament A-Z**, imprimé à la bénédiction de Sa Béatitude le Père Iustin, Patriarche de l'Eglise Orthodoxe Roumaine, Editions de l'Institut Biblique et de Mission de l'Eglise Orthodoxe Roumaine, Bucarest, 1984 (*Prot. M. Mocanu*) ; **Entre Antiquité et Renaissance. La pensée du Moyen Age des débuts patristiques à Nicolaus Cusanus**, traduction, sélection des textes, indices et notes par Octavian Nistor, avant propos par Gh. Vlăduțescu, tomes I-II, Bucarest, 1984, XXXIII + 312 + 339 p. (*Archim. Mitrofan Băltuță*) ; *Virgil Cândea*, **Extraordinaire biographie d'un manuscrit : Histoire de l'empire othomane**, en „Magazin istoric" année XIX, nr. 1 (214), 1985, p. 11-18 (*P. Iustin Gaspar*).

CHRONIQUE ECCLESIASTIQUE

A. — ARCHEVÊCHÉ DE JASSY 216

Hôtes (*P. Gh. Petraru*) ; **Les Saintes Fêtes de la Nativité et de l'Epiphanie à la Cathédrale métropolitaine** (*Archid. Ioachim Giosanu*) ; **Le Nouvel An au Centre métropolitain ; Au tombeau du fondateur de l'Unité des Principautés Roumaines** (*P. Gh. Petraru*) ; **Présentation du Seigneur à la Cathédrale métropolitaine** (*Assistent*) ; **Messes et missions épiscopales** (*P. Gh. Petraru* et *Archid. T. Meleșcan*) ; **Conférences ecclésiastiques du premier trimestre/1985** (*Hiérom. Iustin Neagu*) ; **Assemblée générale du Centre d'Aide Réciproque du Clergé de l'Archevêché de Jassy** (*Assistent*).

† ENDORMIS DANS LA PAIX DU SEIGNEUR ; **Le Prêtre Petru Vacariu** (*Prot. I. Pricop*) ; **Le Prêtre Toma Ionescu** (*P. Ilie Cojocaru*).

B. — ÉVÊCHÉ DE ROMAN ET DE HUȘI 225

Assemblée générale du C.A.R.C. (*P. C. Catană*).

† ENDORMIS DANS LA PAIX DU SEIGNEUR : **Le Prêtre Adrian Cărăușu** (*Prot. I. Andrioaie*).

PE TĂRÎM PASTORAL

† *TEOCTIST, Arhiepiscop și Mitropolit,*
Sfinții — chezășia desăvîrșirii creștine . . . 149
Unitatea credinței trebuie să preceadă pe cea a comuniunii euharistice 158

PREDICI

Prot. I. CIORNEI, Despre cinstirea strămoșilor . . . 164
Pr. I. Hriscu, Despre virtute 166
Ierom. Iustin NEAGU, Predică la Duminica a IV-a din Postul Mare (a Sfîntului Ioan Scărarul) 168

COMORI DE ARTĂ BISERICEASCĂ

Protos. Macarie CIOLAN, Un vechi așezămînt de cultură, civilizație și artă veche românească în haină de sărbătoare — Mănăstirea Secu 171

BISERICI DE LEMN CU VALOARE ISTORICĂ

Pr. Iustin GASPAR, Bisericile de lemn cu hramul „Sfîntul Dumitru" din satul Obrijeni și cu hramul „Sfînta Treime" din satul Rădeni, comuna Popești, județul Iași . . 204

ÎNSEMNĂRI 207

De la Institutul de istorie și arheologie „A. D. Xenopol" din Iași; Cea dintîi școală sătească din Mălini (*Pr. Scarlat Porcescu*); Arhiereul Neofit Scriban (*Pr. Iustin Gaspar*).

RECENZII 212

Pr. dr. Ioan Mircea, Dicționar al Noului Testament A-Z, tipărit cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984 (*Prot. M. Mocanu*); **Între Antichitate și Renaștere. Gîndirea Evului Mediu de la începuturile patristice la Nicolaus Cusanus,** traducere, selecția textelor, indici și note de Octavian Nistor, prefața de Gh. Vlăduțescu, vol. I-II, București, 1984, XXXIII + 312 + 339 p. (*Arhim. Mitrofan Băltuță*); *Virgil Cândea,* **Extraordinara biografie a unui manuscris: Istoria Imperiului Otoman,** „în Magazin istoric" anul XIX, nr. 1 (214), 1985, p. 11-18 (*Pr. Iustin Gaspar*).

CRONICA BISERICEASCĂ

A. — ARHIEPISCOPIA IAȘILOR 216

Oaspeți (*Pr. Gh. Petraru*); Sfintele Sărbători ale Nașterii și Botezului Domnului la Catedrala mitropolitană (*Arhid. Ioachim Giosanu*); Anul Nou la Centrul eparhial; La mormîntul ctitorului unității Principatelor Române (*Pr. Gh. Petraru*); Întîmpinarea Domnului la Catedrala mitropolitană (*Asistent*); Slujbe arhierești și misionare (*Pr. Gh. Petraru* și *Arhid. T. Meleșcan*); Conferințele preoțești pe trimestrul I 1985 (*Ierom. Iustin Neagu*); Adunarea generală a Casei de Ajutor Reciproc a Clerului din Arhiepiscopia Iașilor (*Asistent*).

† CHEMAȚI LA DOMNUL: Preotul Petru Vacariu (*Prot. I. Pricop*); Preotul Toma Ionescu (*Pr. Ilie Cojocaru*).

B. — EPISCOPIA ROMANULUI ȘI HUȘILOR 225

Adunarea generală a C.A.R.C. (*Pr. C. Catană*).

† CHEMAȚI LA DOMNUL: Preotul Adrian Cărăușu (*Prot. I. Andrioaie*).

P. I - 2

MITROPOLIA MOLDOVEI ŞI SUCEVEI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAŞILOR

ŞI A EPISCOPIEI ROMANULUI ŞI HUŞILOR

ANUL LXI, Nr. 4 — 6 APRILIE — IUNIE 1985

MITROPOLIA MOLDOVEI ŞI SUCEVEI
REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAŞILOR
ŞI A EPISCOPIEI ROMANULUI ŞI HUŞILOR

CUPRINSUL

VICTORIE ŞI PACE

Ziua Victoriei împotriva fascismului (9 Mai 1945 — 9 Mai 1985) († *Pimen Suceveanul, Episcop-vicar*) 231

INDEPENDENŢĂ ŞI UNITATE

Lupta pentru independență s-a dus într-o unitate de simțire, de vrere și de gînd a tuturor românilor *(Redacţia)* . . 234

IAR TU, ROMÂNIE MÎNDRĂ, TOT MEREU SĂ ÎNFLOREŞTI

Patria din zi în zi tot mai înfloritoare *(Arhid. Ioachim Giosanu)* . 236

BISERICA ŞI PACEA LUMII

Sfinții Părinți despre pace. Pacea lui Dumnezeu, pacea Bisericii (*traducere: Gh. Badea*) 244

LA ANIVERSAREA AUTOCEFALIEI BISERICII NOASTRE

SFÎNTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE, Pastorală la Aniversarea Centenarului Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române 261

† *TEOCTIST, Arhiepiscop și Mitropolit*, Cununa împlinirilor bisericești 267

† *EFTIMIE, Episcopul Romanului și Hușilor*, Biserica Ortodoxă Română la 100 de ani de la recunoașterea autocefaliei . 280

Pr. prof. Ion BRIA, Biserica Ortodoxă Română în istoria și cultura poporului nostru 284

Pr. C. BUZDUGAN, Festivitățile comemorării Centenarului Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române (1885—1985) . . 288

ÎN SLUJBA ECUMENISMULUI

Întrunirea comună a Prezidiului și Comitetului Consultativ ale Conferinței Bisericilor Europene (Sofia, 24-27 aprilie 1985) . 294

LA SĂRBĂTOAREA SĂRBĂTORILOR

† *TEOCTIST, Arhiepiscop și Mitropolit*, Pastorală la Învierea Domnului — 1985 300

† *EFTIMIE, Episcopul Romanului și Hușilor*, Pastorală la Învierea Domnului — 1985 306

S T U D I I

† *PIMEN SUCEVEANUL, Episcop-vicar*, Autonomie și autocefalie în picturile bisericilor din Moldova 311

Pr. prof. C. C. COJOCARU, Biserica Moldovei, sprijinitoare a Orientului Ortodox. Partea I: Secolele XV-XVI 337

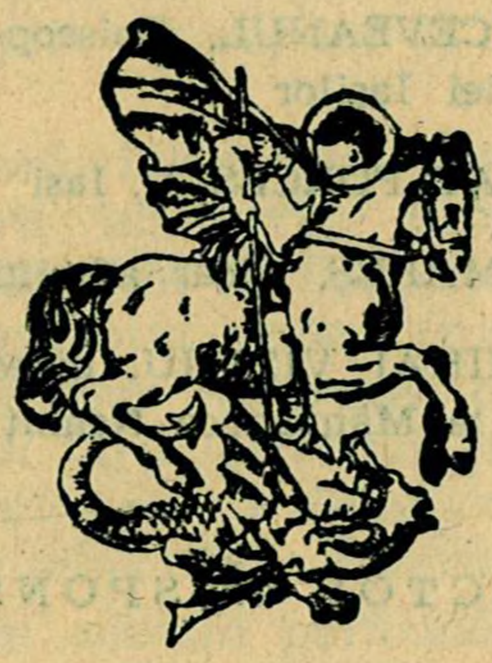
Pr. I. MAREŞ, Rolul Episcopului Melchisedec Ștefănescu în actul de pregătire a dobîndirii autocefaliei 353

Pr. drd. I. ENE, Autonomie și autocefalie în istoria Mitropoliei Moldovei. Cu prilejul centenarului recunoașterii autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române (1885 — 25 aprilie — 1985) . 360

(continuare în pag. a III-a a copertei)

MITROPOLIA MOLDOVEI ŞI SUCEVEI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAŞILOR
ŞI A EPISCOPIEI ROMANULUI ŞI HUŞILOR

ANUL LXI, Nr. 4 — 6 APRILIE — IUNIE 1985

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: ARHIEPISCOPIA IAŞILOR
Bulevardul Ştefan cel Mare Nr. 16 — Iaşi

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE

† **I. P. S. TEOCTIST, Mitropolitul Moldovei și Sucevei**

MEMBRI

† **P. S. EFTIMIE, Episcopul Romanului și Hușilor**

† **P. S. PIMEN SUCEVEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor**

P. C. Pr. SCARLAT PORCESCU, Iași

P. C. Pr. IOAN MAREȘ, vicar administrativ, Roman

P. C. Pr. prof. MIHAI VIZITIU, directorul Seminarului teologic de la Mănăstirea Neamț

REDACTOR RESPONSABIL

P. C. Pr. COSTACHE BUZDUGAN, consilier cultural, Iași

„Cititorii din străinătate se pot abona, adresîndu-se la ILEXIM, Departamentul Export-import Presă, P. O. Box 136-137, Telex. 11226, București, str. 13 Decembrie, nr. 3".

42.420

ZIUA VICTORIEI ÎMPOTRIVA FASCISMULUI
(9 Mai 1945 — 9 Mai 1985)

Insurecția națională armată antifascistă și antiimperialistă din August 1944 a fost un act revoluționar istoric în viața României moderne, act care, prin răsturnarea dictaturii militaro-fasciste, a croit un drum nou națiunii române și, în același timp, a avut consecințe deosebit de importante pentru soarta celui de al doilea război mondial, grăbind „prăbușirea întregului sistem de apărare germană în Balcani" (ziarul Pravda din 27 august 1944), fiind, astfel, cum s-a remarcat, „unul din cele mai hotărîtoare evenimente ale întregului război" (ziarul New York Times din 25 august 1944), care a scurtat războiul cu circa 200 de zile.

Epopeicul act din August 1944 s-a înfăptuit prin lupta armată a poporului român convins că mișcarea revoluționară la care lua parte corespunde pe deplin intereselor și aspirațiilor scumpei noastre Patrii.

Imediat după victoria insurecției, armata, sprijinită de popor, a continuat lupta pentru alungarea tuturor forțelor hitleriste și horthyste de pe pămîntul sfînt al Patriei, reușind, sub lozinca primită de întreaga națiune „totul pentru front, totul pentru victorie", ca, la 25 octombrie 1944, prin eliberarea orașelor Satu Mare și Carei, să readucă la trupul țării teritoriul strămoșesc răpit cu patru ani mai înainte, prin mașinațiuni diplomatice și politice, prin dictatul de la Viena, care a adus atîtea suferințe neamului nostru.

Bătăliile purtate în această perioadă au dovedit încă o dată eroismul și spiritul de sacrificiu al fiilor neamului nostru, care, nu de puține ori, și-au vărsat sîngele pe altarul Patriei. Chiar din primele ore ale insurecției, manifestînd voința sa de libertate și de independență, poporul român s-a alăturat marii coaliții antihitleriste, luînd parte la bătăliile purtate de trupele aliate, pentru zdrobirea definitivă a fascismului. Alături de trupele sovietice, ostașii români au luptat vitejește pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei, străbătînd în marșul lor victorios peste 1000 de km, eliberînd 3831 de localități și provocînd inamicului pierderi de peste 100.000 de oameni. Dar, în aceste lupte glorioase, și-au pierdut viața aproximativ 170.000 de fii ai poporului nostru.

Între 23 August 1944 și începutul lunii mai 1945, cînd au încetat luptele împotriva trupelor hitleriste aflate pe teritoriul Cehoslovaciei, efectivele armatei române angajate în operațiuni militare au fost de 538.586 de oameni, România situîndu-se prin aceasta pe locul al patrulea între țările coaliției antifasciste. Aceasta a fost contribuția românească la înfrîngerea definitivă a celei mai mari amenințări pe care a cunoscut-o lumea, prin scurtarea soartei războiului cu aproape șapte luni. „Ce au însemnat aceste șapte luni în cruțarea continentului de noi victime, distrugeri și suferințe este

lesne de întrevăzut. Ceea ce se cuvine însă subliniat — pentru că adesea se uită — este că această jumătate de an smulsă economiei și producției de război germane a făcut imposibilă realizarea și fabricarea în serie a unor proiecte și prototipuri de arme, care ar fi prelungit războiul în Europa cu mult peste 9 Mai 1945".

Eroismul ostașilor români a fost recunoscut și cinstit prin citarea faptelor lor de arme în 7 ordine ale comandamentului suprem sovietic, în 21 de comunicate de război sovietice și în alte documente, precum și prin decorarea a peste 300.000 dintre ei cu ordine și medalii de război, românești și străine.

Al doilea război mondial a luat sfîrșit prin definitiva victorie asupra fascismului, în ziua de 9 Mai 1945. Această memorabilă zi rămîne în istorie un simbol al triumfului rațiunii împotriva forțelor dezlănțuite ale răului, ale violenței și morții, dar și al contribuției hotărîtoare românești la reașezarea păcii și bunei înțelegeri între oamenii și popoarele lumii. Această zi, 9 Mai, va fi cinstită pururea de omenirea zguduită de atîtea conflagrații ca zi a păcii mondiale, ca început al unei lumi noi, în care să nu mai răsune cîntecele morții și durerii, ci glasurile înfrățirii și ale prieteniei. Zdrobirea definitivă a fascismului este urmarea luptei unite a peste 50 de națiuni angajate, cu toate forțele, întru apărarea vieții, a libertății și independenței lor. Această uriașă coaliție dovedește că numai unite popoarele pot stăvili forțele războiului, că numai mergînd alături, mînă în mînă, pe calea luminii, a păcii și a progresului, pot opri forțele nimicitoare ale întunericului.

Omenirea vrea să trăiască în pace, omenirea dorește să nu se mai repete tragedia cumplitelor confruntări militare, care au dus la pieire milioane de ființe nevinovate. De aceea, nu trebuie să se uite suferințele prin care a trecut lumea, cumplita iarnă dezlănțuită de ambiții paranoice și zilele pline de chin ale unei existențe nesigure.

Lecția istoriei să fie mereu vie în mintea și în inima omenirii, care trebuie să vegheze spre a nu mai fi posibilă ascensiunea forțelor generatoare de ură, de patimi sîngeroase, de întuneric și de moarte.

Acum, cînd se împlinesc 40 de ani de la victoria împotriva fascismului, este necesar ca starea de veghe să fie continuă, pentru că omenirea trăiește clipe de nesiguranță. În multe părți ale lumii răsună tam-tam-ul războiului, care aduce suferință și moarte. În lume, și mai ales în Europa, s-au adunat cantități uriașe de arme atomice care pot nimici de mii de ori pe fiecare locuitor al planetei. Zilnic se produc noi unelte ale morții, zilnic crește primejdia dezlănțuirii, prin imprudență, a unei noi și nimicitoare conflagrații

mondiale. În fiecare clipă civilizația și cultura umană, roade a mii de ani de gîndire și simțire, ființa umană și planeta însăși își pot găsi sfîrșitul dacă popoarele nu se unesc, dacă popoarele nu-și dau mîna pentru oprirea imediată a cursei înarmărilor.

Poporul nostru a dorit totdeauna să trăiască în pace, să-și cultive glia strămoșească și să se bucure de roadele muncii sale. Experiența luptei pentru neatîrnare și libertate națională l-a învățat înaintea altor neamuri că pacea și bună-înțelegerea se clădesc pe dreptatea fiecărui popor, pe dreptul fiecărei națiuni la libertate, neatîrnare și afirmare națională. De aceea, românii n-au purtat niciodată războaie de cotropire, nu au dorit teritorii străine, dar nici n-au îngăduit să le fie luată vreo palmă din pămîntul moșilor și strămoșilor lor. Acesta este motivul pentru care astăzi răsună glasul României pentru rezolvarea tuturor neînțelegerilor dintre state pe calea tratativelor, oricît de îndelungate ar fi acestea. România a propus, prin purtătorul ei de cuvînt permanent, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, și a dat exemplu în acest sens, ca să fie reduse cheltuielile militare, iar fondurile respective să fie utilizate pentru rezolvarea gravelor probleme economice și sociale cu care este confruntată planeta.

Luînd parte în chip activ la toate acțiunile desfășurate în organismele internaționale, țara noastră cere cu fermitate să se treacă imediat la dezarmarea generală și totală și, în primul rînd, la dezarmarea nucleară, prin înfăptuirea unei noi ordini internaționale care să statueze în chip drept și echitabil relații democratice între toate statele lumii, să contribuie la așezarea păcii pe temeliile dreptății și libertății fiecărei națiuni.

*

* *

Biserica Ortodoxă Română a fost dintotdeauna alături de fiii poporului nostru. Urmînd porunca Domnului păcii (Isaia 9, 5), care ne-a pus înainte viața și moartea, îndemnîndu-ne să alegem viața (Deuteronom 30, 19), ea se alătură celor ce luptă pentru pace, înțelegere și bunăvoire între oameni. La conferințele preoțești, la conferințele teologice interconfesionale, în școlile teologice, ca și cu prilejul întîlnirilor cu reprezentanții Bisericilor surori și ai altor Biserici creștine, fiii Bisericii noastre, dînd slavă lui Dumnezeu, se află acolo unde se lucrează pentru viața și fericirea oamenilor.

† *PIMEN SUCEVEANUL*
Episcop-vicar

LUPTA PENTRU INDEPENDENȚĂ S-A DUS ÎNTR-O UNITATE DE SIMȚIRE, DE VRERE ȘI DE GÎND A TUTUROR ROMÂNILOR

Ziua de 9 Mai 1877 este şi va fi o zi sacră pentru conştiinţa tuturor românilor. Aceasta pentru că în ziua de 9 Mai a sunat ceasul libertăţii şf neatîrnării noastre, al afirmării României ca stat, ca naţiune independentă şi suverană. Cuvintele lui Mihail Kogălniceanu, „Sîntem independenţi, sîntem naţiune de sine stătătoare", consfinţeau realitatea, realitatea care era aşteptarea tuturor românilor împilaţi şi asupriţi de mai multe veacuri, iar pe de altă parte era garanţie sigură a trăiniciei şi a înălţării poporului nostru în veacul pe drept numit al naţionalităţilor, cît şi pentru toată existenţa viitoare, ceea ce va avea ecou pentru totdeauna în inimile şi conştiinţa fiilor acestor plaiuri.

Aceste cuvinte întărite, pecetluite de jertfa celor peste 10.000 de ostaşi români, căzuţi pentru ţară şi pentru libertatea ei, definesc noul statut al României, neatîrnarea, suveranitatea, independenţa ei, dreptul legitim la autodeterminare. România îşi afirma de acum înainte identitatea, chipul ei autentic, iar fii ei, liberi, erau de aici înainte îndreptăţiţi la cele mai înflăcărate şi măreţe aspiraţii naţionale.

Dintotdeauna românii au năzuit şi luptat cu ardoare pentru libertate şi independenţă. Prin această luptă, purtînd strălucirile voievozilor vestiţi, conducători de ţară şi de neam, şi-au afirmat aceste nobile gînduri şi simţăminte de care au fost însufleţiţi fiii plaiurilor pontico-carpato-danubiene. Ştefan cel Mare, Mircea cel Bătrîn, Mihai Viteazul, Constantin Brîncoveanu sînt simbolul nepieritor al libertăţii şi demnităţii noastre româneşti. Toate faptele lor de vitejie sînt, în acelaşi timp, şi expresii ale dorinţei românilor de a fi toţi un singur popor puternic, stăpîn pe soarta sa. Unirea politică a celor trei Ţări româneşti, la 1600, sub sceptrul unuia şi aceluiaşi voievod, vrednicul de glorioasă memorie pentru românii dintotdeauna, Mihai Viteazul, a marcat o puternică manifestare a conştiinţei unităţii etnice a fiilor bravului nostru popor. De la împlinirea acestui măreţ moment din istoria noastră naţională, am sărbătorit anul acesta cea de a 385-a aniversare. Dar evenimentele politice din întreaga viaţă a românilor după înfăptuirea Unirii Principatelor, în 1859, convergeau firesc spre epocalul act de la 9 Mai 1877, cel mai reprezentativ act din istoria românească de pînă atunci, prin care vrerile naţionale, munca fiilor neamului şi resursele materiale ale ţării, puteau fi puse în slujba afirmării poporului nostru, a prosperităţii sale social-economice şi culturale.

Ceea ce trebuie evidenţiat în realizarea acestui măreţ eveniment este contribuţia adusă de toţi românii la împlinirea lui. Dorul şi vocaţia libertăţii este inerentă, intrinsecă firii românului, fiind strîns legate de aspiraţia multiseculară de unire şi unitate afirmată în fapte de eroism printr-o pilduitoare jertfelnicie pe cîmpurile de luptă la Rahova, Griviţa, Smîrdan sau Plevna. Sîngele vărsat acolo nu este numai al fiilor din cele două Principate Unite, ci şi al fraţilor de credinţă şi de neam din celelalte provincii care datorită vi-

tregiilor vremii mai erau sub stăpînire străină : cei din Transilvania, Maramureș, Banat și Bucovina, afirmîndu-se, o dată mai mult, prin această participare a întregii suflări românești la dobîndirea independenței naționale, unitatea noastră etnică și spirituală. Se cunoaște de asemenea, apoi, contribuția bănească, prin strîngerea de îmbrăcăminte și de alimente, a românilor din Principate și din toate ținuturile istorice ale vetrei românești.

Ca întotdeauna, Biserica Ortodoxă Română — care este „suflet din sufletul neamului" — și de această dată alături de fiii acestor plaiuri, sprijinind în acești „timpi extraordinari" vrerile și năzuințele poporului, aducîndu-și o însemnată contribuție la susținerea războiului de independență, prin îmbărbătarea celor aflați în focul luptei, prin rugăciunile pentru victoria armatei noastre, prin colectele de la credincioși, prin grija arătată celor răniți în memorabila campanie din 1877-1878 de către personalul monahal încadrat în serviciul de alinare a suferințelor celor răniți pe front. Aportul călugărilor și, mai ales, al călugărițelor din mănăstirile moldovene la îngrijirea celor răniți, în spitale sau clădiri special amenajate, la alinarea suferințelor lor, este revelator în această privință, oglindit fiind în cuvintele de apreciere și în decorațiile primite.

Dobîndirea independenței de stat a României este o piatră de hotar, așa cum spunea Mihail Kogălniceanu, consolidarea unirii — această „cheie de boltă" a istoriei noastre moderne. Prestigiul Statului român va crește necontenit, iar pe temelia pusă la 1877-1878 se va înălța strălucitul edificiu al României care, prin Unirea de la 1918, a devenit statul unitar național al tuturor românilor, și, mai ales, prin mărețul act de la 23 August 1944, moment epocal și de răscruce din istoria Patriei noastre, care a consfințit pentru totdeauna statornicirea unei vieți noi și a deplinei libertăți naționale și sociale în Patria noastră.

Așa cum spunea Înalt Prea Sfințitul Părinte Mitropolit Teoctist adevărata independență a primit cununa deplinei libertăți, pentru că de-abia acum poporul nostru, suveran pe toate drepturile sale, a devenit stăpîn „pe bunurile sale, pe pămînt, pe bogățiile spirituale și materiale ale țării, făurîndu-și o viață nouă. În lumina acestor înalte realizări ne dăm mai bine seama de importanța pe care a adus-o de-a lungul istoriei sentimentul de libertate și de independență nutrit de înaintașii noștri".

Cu aceste sentimente și gînduri întîmpinăm an de an ziua de 9 Mai, sentimente izvorîte din recunoștința pentru vrednicele înfăptuiri ale înaintașilor, temelia elanului și cutezanței pentru făurirea viitorului luminos și fericit pe care îl construim în unitatea de muncă înfrățită, purtînd strălucirile acestei luminoase epoci — cea mai înălțătoare din istoria poporului nostru, legată de numele celui mai ales dintre fiii acestui neam, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, cunoscut erou al păcii în întreaga lume.

Întîmpinăm *luminosul Mai* cu dorința și voința fermă de pace, pentru îndepărtarea norilor amenințători ai războiului, pentru ca toți fiii Patriei să poată munci, gîndi și crea înfrățiți, în libertate, și prosperitate, spre înălțarea continuă a poporului și a scumpei noastre Patrii.

(*Redacția*)

PATRIA DIN ZI ÎN ZI TOT MAI ÎNFLORITOARE

Manifestări culturale. *Spre cinstea prezentului luminos pe care îl trăim, spre gloria viitorului de aur pe care îl vom făuri cu braţele, inimile şi cu mintea noastră, fiecare cetăţean al Republicii Socialiste România, la 17 martie, a votat candidaţii Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste. Actul acesta istoric va constitui încă un prilej de afirmare a voinţei şi a hotărîrii de neclintit a întregului popor pentru a asigura ţării progresul, bunăstarea şi înflorirea continuă. Votul dat candidaţilor Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste a fost un act solemn şi de adeziune totală la idealurile înalte ale acestui popor, adeziune afirmată şi de clerul şi credincioşii Bisericii noastre strămoşeşti.*

În acest context, animaţi de victoriile pe toate planurile sociale, poporul nostru se distinge prin profund ataşament faţă de tot ceea ce este bun, frumos şi ziditor, astfel încît în pregătirea sărbătoririi celei de a 40-a aniversări a victoriei definitive asupra fascismului poporul nostru a sărbătorit în acest miez de primăvară cel de-al 40-lea „1 Mai" liber. Şi tot în zilele acestea ale anotimpului renaşterii întregii naturi, poporul român sărbătoreşte şi ziua Independenţei de stat.

În cadrul manifestărilor educativ-culturale care se desfăşoară pe tot cuprinsul ţării în cinstea epocalelor evenimente amintim: La biblioteca judeţeană din Piatra Neamţ a fost găzduită manifestarea culturală intitulată „Sărbătoarea muncii de la 1 Mai, oglindită în literatura română — Valenţe ale liricii patriotice contemporane", la care şi-au adus contribuţia membrii cenaclului literar „Petrodava".

La Universitatea „Al. I. Cuza" din Iaşi s-au desfăşurat lucrările simpozionului ştiinţific „Istorie şi contemporaneitate" dedicat celei de a 40-a aniversări a victoriei asupra fascismului şi a Independenţei de Stat a României din 1877.

„O viaţă exemplară dedicată prezentului şi viitorului luminos al Patriei" este titlul simpozionului organizat la Casa personalului didactic din Iaşi şi la Şcoala generală din Cotnari, simpozion închinat evenimentelor de la 1 Mai şi de la 9 Mai. Tot în cinstea glorioasului jubileu de la 9 Mai, Filiala Iaşi a Societăţii de ştiinţe filologice a iniţiat numeroase manifestări evocatoare. Între acestea amintim: „De la străbuni noi ducem mai departe preţul ideii de libertate", „Aportul inestimabil al literaturii noastre la lupta pentru unitate şi independenţă", „Independenţa şi unitatea, chezăşie a păstrării fiinţei noastre naţionale", „Poeţii noştri, rapsozi ai libertăţii". Toate acestea s-au bucurat de un interes deosebit din partea participanţilor.

Consiliul municipal din Iaşi a iniţiat acţiuni complexe: simpozioane, expuneri şi dezbateri, urmate de spectacole muzicale şi poezie patriotică la marile întreprinderi ieşene, cum ar fi C.U.G.,

Întreprinderile „Moldova", „Tehnoton", „Nicolina" etc. În cadrul acestora, s-a reliefat însemnătatea istorică a dobîndirii independenței Patriei și a participării României la războiul antifascist.

Moment fundamental al devenirii noastre istorice, 9 Mai 1877 constituie o adevărată piatră de hotar pentru poporul nostru, fiindcă proclamarea „neatîrnării" făcută în numele întregii țări și în fața reprezentanților acesteia de vocea autorizată a lui M. Kogălniceanu — „sîntem independenți, sîntem națiune de sine stătătoare" — era un răspuns dat atunci întregii istorii anterioare care a avut drept o trăsătură definitorie tocmai lupta pentru independență națională. Totodată era o chezășie pentru dezvoltarea viitoare a țării noastre, în baza noului său statut politic de națiune, de stat independent și suveran. Pe bună dreptate și sintetizînd admirabil semnificația acestei zile, în anul 1880, Mihai Eminescu, poetul cu o atît de profundă înțelegere a trecutului național, era pe deplin îndreptățit să spună că „independența este suma vieții noastre istorice".

De aceea, primăvara acestui an se identifică acum, mai mult ca oricînd, după cei 108 ani de la dobîndirea independenței și după cei 40 de ani de la distrugerea ultimului bastion fascist, cu realizările atît de mărețe ale poporului nostru împlinite sub același drapel și sub deviza generică: „independența, unitatea și progresul sînt axiomele gîndirii noastre naționale din toate timpurile".

Sub egida acelorași manifestări dedicate celei de a 40-a aniversări de la victoria asupra fascismului și a zilei independenței de la 9 Mai, la Suceava s-a desfășurat colocviul: „Literatura războiului antifascist", reuniune organizată de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România în colaborare cu Consiliul Județean de Cultură din Suceava. Participanții au evocat traseul parcurs de armata română în luptele eroice împotriva ocupanților fasciști din această zonă a României (Ostra-Stulpicani-Pojorîta-Mesteacăn-Vatra Dornei).

Simpozioane purtînd genericul: „Lupta poporului român pentru unitate și independență", „Participarea locuitorului județului Neamț la războiul din 1877", s-au desfășurat și la Casa științei și tehnicii pentru tineret „Moldova" din Piatra Neamț, precum și la Casa de cultură din Tîrgu Neamț. Acestea au fost urmate de spectacole de muzică și poezie patriotică, omagiind eroismul înaintașilor, continuarea luptei pentru neatîrnare și triumful cauzei libertății naționale.

Un simpozion omagial intitulat „În sprijinul bogatelor tradiții de luptă pentru libertate și independență ale poporului român. Participarea românilor la victoria asupra fascismului" s-a desfășurat în zilele lunii aprilie la C.F.S. Săvinești, simpozion care s-a bucurat de o largă participare.

De remarcat este și faptul că la muzeele de istorie din Piatra Neamț și Roman au fost organizate expoziții foto-documentare pe tema: „Contribuția poporului român la victoria asupra fascismului" cu mărturii privind aportul și jertfele umane și materiale ale țării, cu precădere ale nemților, pe frontul antifascist pînă la victoria definitivă de la 9 Mai 1945.

„40 de ani de la victoria asupra fascismului" s-a intitulat și expoziția omagială deschisă la clubul orășenesc din Bicaz, prilej cu care a fost organizat și simpozionul „Contribuția României la înfrîngerea Germaniei naziste — expresie a hotărîrii poporului nos-

tru de apărare a libertății și independenței naționale". De asemenea, la același club a fost prezentat în cadrul unei evocări filmul documentar: „Participarea României la înfrîngerea fascismului".

Alte manifestări culturale. *La Tg. Neamț, la începutul lunii iunie, s-a desfășurat cea de a doua ediție a colocviilor de poezie, care a reunit poeți, critici literari și publiciști din toată țara. La dezbaterile colocviului pe teme cum ar fi: „Poezia tinerilor în conștiința civică", „Tendințele noi în poezia românească actuală" la Întreprinderea „Volvatir", Liceul industrial „Ștefan cel Mare" din localitate, la pelerinajele efectuate la „Pădurea de argint" de lîngă Mănăstirea Văratec, casele memoriale „Ion Creangă" din Humulești și „Mihail Sadoveanu" de la Mănăstirea Neamț, precum și cea a „Veronicăi Micle" din imediata apropiere a orașului străjuit de bătrîna „Cetate a Neamțului", au participat alese personalități ale culturii nemțene și reprezentanți ai altor județe din țară.*

Manifestare tradițională, prezență incontestabilă în peisajul cultural contemporan, „Zilele culturii călinesciene" au ajuns anul acesta la cea de a XVIII-a ediție. În cadrul acesteia s-au programat dialoguri, recitaluri, spectacole, evocări, interviuri, toate marcînd un semnificativ moment în viața culturală a orașului de pe Trotuș, Gheorghe Gheorghiu-Dej.

La Botoșani a avut loc în luna iunie cea de-a XIII-a ediție a „Zilelor Eminescu", manifestare culturală complexă, incluzînd un concurs de poezie intitulat: „Porni Luceafărul", șezători literare, spectacole și expoziții dedicate lui Mihai Eminescu.

În aula Institutului Politehnic Iași a avut loc deschiderea festivalului „Gheorghe Asachi", ajuns la cea de a XVII-a ediție. În acest an manifestarea a fost închinată aniversării a 40 de ani de la victoria asupra fascismului, Zilei independenței și Anului Internațional al Tineretului. Manifestarea a cuprins comunicări științifice, mese rotunde, simpozioane și programe cultural-artistice.

În fiecare an, la Țicău, se organizează serbarea culturală intitulată: „Sărbătoarea Bojdeucii". Anul acesta manifestării i-a premers festivitatea de redeschidere a casei memoriale în care a locuit marele nostru povestitor. Complet restaurată, vestită și dragă tuturor românilor, bojdeuca a fost din nou deschisă marelui public.

Publicul meloman din Piatra Neamț, în fiecare an, așteaptă cu interes, manifestarea cultural-muzicală cunoscută sub genericul: „Vacanțele muzicale de la Piatra Neamț", ce însumează ample suite de acțiuni menite să asigure și să orienteze practica de vară a studenților de la Conservatorul „George Enescu" din Iași. Înscriindu-se într-o veritabilă tradiție, ediția a XIV-a din acest an a acestor „Vacanțe muzicale" se dovedește a fi un omagiu adus de tinerii muzicieni împlinirii a două decenii de cînd destinele României contemporane sînt conduse cu înțelepciune, clarviziune și înaltă competență de cel mai iubit fiu al națiunii noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, precum și Anului Internațional al Tineretului.

Anual, în luna mai, iubitorii de cîntec și manifestări culturale sînt chemați lîngă frumoasa Mănăstire Văratec, pentru a participa la tradiționala sărbătoare populară „Pădurea de argint", pădure in-

tratată în tradiție și cîntată în versurile sale de poetul nostru național Mihai Eminescu.

În cadrul manifestărilor prilejuite de Anul Internațional al Tineretului, la Biblioteca „Mihai Eminescu" din Iași, a avut loc un simpozion cu tema: „Tineretul și Pacea". Au fost organizate vitrine tematice de carte și diferite publicații ce abordează problematica tineretului și aspirațiile sale îndreptățite la colaborare internațională și pace.

Crîmpeie de istorie. *Istoria a supranumit Roma: „Cetatea eternă"; istoria a mai supranumit Roma: „orașul de pe șapte coline". Dar iată că și azi, atîtea alte urbe dispuse fericit pe ondulate muscele, rîvnesc la celebra sintagmă, ca un semn de noblețe și mîndrie. Și aici, la răsărit de Carpați, poporul de obîrșie romană i-a zis și zice cetății Iașilor, tot „orașul de pe șapte coline" (Galata, Breazu, Copou, Tătărași, Ciric, Repedea și Cetățuia), expresie consacrată în pagini de gazete, tratate și monografii.*

Remarcăm doar colina Cetățuia, pe fruntea căreia se înalță solitar mănăstirea cu același nume, căreia revista „Cronica" îi dedică cuvinte evocatoare: „Pe tichia colinei de 140 m — mănăstirea fortificată a Cetățuiei, excelent restaurată, e ca o floare ce nu-și pierde puritatea chiar dacă e prăfuită de vreme. Glisarea rapidă în lumea liniștei patriarhale, între patinate ziduri cu turle unde vara ciripesc în voie, rîndunelele, e reconfortantă. Aici se vede numai iarbă, piatră și cer. Într-o clipă deschidem ferestrele trecutului ca să ascultăm glasul memoriei. Aici Gheorghe Duca Voievod și-a durat o cetățuie în perioada în care turcii au poruncit sfărîmarea inexpugnabilelor cetăți medievale mai vechi. Din incinta pentagonală nu se văd decît azurul și pasărea în zbor ca din căldarea unui vulcan stins".

Valori naționale. *La cererea cititorului american Av Roy care a vizitat România adesea, revista „Tribuna României" dedică un articol „Bisericii cu lună" din Oradea, care în anul 1984 a împlinit 200 de ani. Ea a fost construită de credincioșii ortodocși orădeni, ce timp de aproximativ 30 de ani ceruseră autorităților o aprobare în acest sens. Deși împăratul Iosif al II-lea dăduse un astfel de drept românilor orădeni, prin edictul de la 1782, totuși numai cînd a venit Revoluția lui Horia în 1784 s-a dat aprobare de zidire. Astfel, Horia poate fi considerat ctitorul moral al acestei biserici. În semn de prețuire a luptei duse de Horia în 1816, cînd s-a pictat biserica, s-a așezat chipul „martirului transilvănean" pe o mahramă deasupra iconostasului. Se poate spune că între Revoluția lui Horea și edificarea catedralei orădene este o strînsă legătură. P.S. Episcop Vasile al Oradiei, în legătură cu celebrul edificiu spunea: „Ceea ce reprezintă biserica „Sfinții Trei Ierarhi" pentru Moldova, ceea ce reprezintă biserica lui Neagoe Basarab de la Curtea de Argeș pentru Muntenia, aceea reprezintă „Biserica cu lună" din Oradea pentru românii ortodocși de la hotarul de vest al Patriei".*

Tetraevanghelul din 1517 de la Mănăstirea Sucevița, a fost recent restaurat și repus în valoare după o îndelungă și migăloasă acțiune recuperatorie. Piesă din patrimoniul cultural-național, cartea de la Mănăstirea Sucevița se găsea într-o stare avansată de de-

gradare. Lucrările de restaurare și recondiționare au constat în stoparea procesului de deteriorare, în emolierea fibrelor de celuloză, consolidarea hîrtiei și cernelurilor. S-a trecut apoi la integrarea paginației și a fost refăcută legătura cărții în stilul epocii. Ultima operație a constat în refacerea ferecăturilor din argint aurit și încrustate cu elemente decorative specifice. Așadar monumentala lucrare, una din capodoperele artei caligrafice și miniaturii românești, a fost redată muzeului de artă medievală din Mănăstirea Sucevița.

La Muzeul de istorie din Piatra Neamț, sub egida O.J.P.C.N. Neamț, s-a deschis recent o expoziție de însemnări pe manuscrise din diferite epoci istorice. Însemnările se află pe cărți românești aparținînd culturii medievale (secolele XVII-XIX). Ele au fost scrise cu alfabet chirilic și se grupează după conținut în texte care se referă la circulația cărții respective, la prețul de achiziționare, la evenimentele istoriei, la fenomenele naturale, la schimburile făcute în timp cu aceste cărți, la donațiile care s-au făcut cu diferite ocazii, la proprietarii lor sau la biografia posesorilor. Se pot vedea aici majoritatea cărților bisericești care au înscrise astfel de însemnări cu valoare documentară.

Jubileu. *Anul acesta se împlinesc 150 de ani de la înființarea renumitei instituții de învățămînt „Academia Mihăileană" din Iași. Solemnitatea de deschidere a fost în biserica „Sfinții Trei Ierarhi" din Iași în prezența personalităților marcante ale acelui timp. Pentru început, reputații cărturari ai vremii, Eftimie Murgu, V. Fabian, Gh. Săulescu etc., au început predarea filozofiei (logica și metafizica), matematicii și istoriei universale. Așadar, prin organizarea sa, prin conținutul cursurilor, Academia Mihăileană, inaugurată în iunie 1835, nu mai era doar un colegiu medieval, dar nici o universitate în înțelesul modern al cuvîntului, ci o instituție electivă care îmbina formele vechi cu cele noi, predate într-o formă academică. Academia a funcționat în capitala Moldovei pînă la izbucnirea Revoluției din 1848, facultățile fiind reînființate în anii 1855—1857, prin activitatea reputaților oameni de cultură Gh. Asachi, Ioan Ghica, M. Kogălniceanu. Rămîne important că învățămîntul universitar din România nu poate avea altă dată de naștere mai sigură decît a întemeierii Academiei Mihăilene din Iași.*

Simțămînt românesc. *„Tribuna României" ne informează că printre picturile din biserica „Sfînta Treime" din Miramav — Florida (S.U.A.) — executate de Ilie Hasigan (expert în arta bizantină) intră și portretele unor importanți oameni ai culturii noastre românești: Episcopul Niceta de Remesiana (366—420); Mitropolitul Varlaam (1632—1653); Antim Ivireanul (1708—1716); Mitropolitul Veniamin Costachi (1812—1842); Mitropolitul Andrei Șaguna (1864—1887) și alții.*

Veghe permanentă la sănătatea oamenilor. *Între cei 46.300 medici cîți sînt în România (cîte unul la 489 locuitori) se înscriu și cei 1 027 medici ai județului Neamț. Lîngă ei alte 2 806 cadre sanitare cu pregătire medie își desfășoară activitatea, pentru alinarea*

și vindecarea suferințelor oamenilor în cele 6 spitale ale județului cu 4 255 paturi și 126 dispensare.

În fiecare an se sărbătorește la 8 mai „Ziua mondială a Crucii Roșii", în semn de prețuire pentru această nobilă activitate și pentru cei care își închină viața lor sănătății oamenilor. În țara noastră, această zi s-a desfășurat în cadrul amplelor manifestări consacrate „Anului Internațional al Tineretului", sub genericul: „Tineretul în acțiune". În acest context se înscriu și acțiunile celor 200.000 de membri ai Crucii Roșii din județul Iași, care și-au intensificat continuu munca de educație sanitară în rîndul maselor, aducîndu-și contribuția, alături de instituțiile sanitare, la îmbunătățirea condițiilor de viață, la prevenirea bolilor și la păstrarea echilibrului ecologic, a purității mediului ambiant.

În anul 1798, doctorul Josephus Muchr este considerat primul „medic de obște al orașului Roman, fiind angajat de municipalitatea orașului în primul spital numit „Spitalul Mînăstirii Precista". Dacă adăugăm alte date cum ar fi, Iași, 1766, sau, București, 1784, cînd apar primii „doctori de obște", în aceste mari orașe, observăm că Romanul este printre primele orașe din țară care s-a îngrijit de timpuriu de sănătatea oamenilor din popor. Informații din acestea putem culege mai multe din interesantul muzeu organizat recent la Spitalul Clinic din Roman.

Un grup de specialiști de la C.L.A. Bicaz au obținut, în fază de laborator, un nou produs — gipsul dentar. Produsul, de foarte bună calitate, va reduce substanțial importurile în acest domeniu.

„Izvoare de sănătate". *Grație investigațiilor făcute de stat, în ultimii ani la Bălțătești-Neamț, stațiunea ale cărei ape tămăduitoare rivalizează cu cele de la Karlovy-Vary, își consolidează renumele „atestat acum vreo... 175 de ani". Și dacă înainte de război, această stațiune era căutată doar pentru acel „miracol", condițiile de tratament fiind empirice, azi la Bălțătești s-a conturat o modernă „oază a sănătății". La consolidarea acestui renume contribuie din plin tratamentul prin acupunctură efectuat cu deplină competență de medicul specialist Dr. Dan Vlad Filimon, precum și presopunctura realizată prin metoda japoneză „Shiatsu" a profesorului Adrian Ranpu.*

De asemenea, baza de tratament de la Nicolina, se face din ce în ce mai cunoscută și apreciată, dîndu-i-se pe merit apelativul: „izvorul de sănătate de la Nicolina". Rivalizînd cu vestitele ape ale Herculanelor, aici la Iași, se tămăduiesc nu numai afecțiuni reumatismale, ci și unele boli circulatorii și de piele, efectuîndu-se variate tratamente.

În curînd, la salba stațiunilor balneoclimaterice, se va adăuga și stațiunea „Băile Negulești" din județul Neamț. Stațiunea cu acest nume a ființat din anul 1935 pînă în anul 1962, cînd a intrat în dezafectare. Apele minerale de aici — clorosodice, calcide, feruginoase, iodurate, bromurate, hipotone, termale — sînt recomandate pentru afecțiuni reumatismale însoțite de afecțiuni ale aparatului locomotor, ale sistemului nervos periferic etc. Așadar, prin grija competentă a Ministerului Sănătății, și la Negulești, în curînd, va fi un alt „izvor de sănătate".

Premiere industriale. *Specialiștii Centrului de cercetări de la Combinatul de fire și fibre sintetice din Săvinești, au obținut, în premieră națională, primele șarje de* bioxan, *astfel încît, prin perseverența și munca asiduă a oamenilor muncii din acest combinat, acest produs „sine qua non" pentru industria chimică se va produce în țara noastră.*

În cadrul aceluiași combinat, la secția C.F.S., se află în curs de asimilare o mașină de etirare, texturare și înfășurare, mașină ce se realizează, deocamdată, doar de o singură firmă japoneză.

Specialiștii de la I. M. Roman au asimilat și introdus în fabricație, în premieră națională, agregatul de fortificat plăci de comandă program de tip „AFCP", destinat combinatelor de prelucrare a lemnului.

Tot în premieră națională, la I.C.H.C. din Piatra Neamț urmează să intre în fabricație un nou produs — hîrtie tehnică suport Leatboroid — care va înlocui importul și care va fi utilizată în industria noastră electronică.

O nouă instalație de transport pneumatic a probelor de materie primă a intrat în funcție la C.L.A. Bicaz, contribuind la creșterea substanțială a productivității muncii.

Specialiștii de la C.U.G Iași, preocupați de reducerea continuă a combustibilului gazos folosit în cuptoarele de încălzire și tratament termic, au conceput, proiectat și executat, în premieră pe țară, un interesant sistem de ardere și recuperare ciclică. Cu ajutorul acestui sistem se utilizează căldura din gazele arse direct în produsul de încălzire a lingourilor, economisindu-se o cantitate apreciabilă de gaz metan.

Bilanțul remarcabilelor realizări cu care oamenii muncii ieșeni, alături de întregul popor întîmpină ziua de 1 Mai, și aniversarea a 40 de ani de la victoria finală asupra fascismului, s-a îmbogățit cu o nouă filă : inaugurarea primei linii de troleibuz din Iași, transport de mare eficiență în condițiile economisirii combustibililor convenționali.

Specialiștii Întreprinderii de tractoare și regulatoare directe din Pașcani au conceput noi ventile electromagnetice utilizate la instalațiile industriale cu abur. Aceste noi elemente de automatizare, de înaltă complexitate tehnică, au fost introduse în fabricație de serie și sînt executate în șase variante tipodimensionale, cuprinse între 15-50 mm cu o rezistență de pînă la 16 atmosfere, suportînd temperaturi de pînă la 180° C.

Recent, a intrat în producție „Biblioteca ADA", holul „ADA I" și „ADA II", la binecunoscutul Combinat de prelucrare a lemnului din Piatra Neamț, produse de o eleganță deosebită la înălțimea oricăror exigențe, dovedită și de premierea lor la o serie de concursuri interne și internaționale.

Pompele de filare folosite în industria firelor și fibrelor sintetice de la Combinatul din Săvinești, nu se mai importă. Ele se fabrică de cîțiva ani la Săvinești, iar în ultima vreme, prin eficiența lor, sînt deja solicitate de mulți beneficiari externi.

Fapt inedit. *Întreprinderea Mecanică „Ceahlăul" din Piatra Neamț produce astăzi totalitatea semănătorilor mecanice din țară. Însă, o pondere însemnată din producție este destinată partenerilor externi, unde se bucură de o unanimă apreciere. Iată ce scria în numărul său din februarie a.c. revista „Uniunea Sovietică": „România lansează în U.R.S.S., un mare număr de mașini agricole fabricate la Întreprinderea „Ceahlăul" din Piatra Neamț. Proiectanții români au propus o îmbunătățire care simplifică operația de cuplare a mașinii la tractor cît și perfecționarea cîtorva ansambluri".*

Ofranda pădurii. *Ocolul Silvic din Tarcău, județul Neamț, în punctul numit „Brateș", a amenajat o ciupercărie cu o capacitate de 5 tone ciuperci pe ciclul de producție, fiind cotată ca una din cele mai bune ciupercării din județul Neamț.*

Oamenii și orașul. *La confluența Moldovei cu Siretul, orașul Roman se înalță solitar și măreț însumînd, pe lîngă o istorie seculară, o prezență contemporană demnă de remarcat. Amintim doar că patrimoniul social-cultural al municipiului a fost îmbogățit în ultimii 20 de ani cu 15.200 apartamente, 2.400 locuri în căminele de nefamiliști, Casa de Cultură a Sindicatelor, Autogara, 8 unități de învățămînt, care însumează 152 săli de clasă, 800 locuri în grădinițe, un cinematograf, spitalul municipal, un hotel, 2 policlinici etc. Iată că romașcanii au dovedit că știu să răspundă tuturor solicitărilor care duc la creșterea continuă a orașului lor.*

Oraș cu vocație turistică, Tg. Neamț mai păstrează și astăzi ceva din parfumul locurilor de odinioară. În ultimii ani însă, la frumusețile naturii de un farmec aparte, căutate și admirate de călători, oamenii au adăugat alte frumuseți, făurite de mîinile lor: au înălțat aici, la poalele Cetății Neamțului, un oraș aproape în întregime nou, oraș aureolat acum de o salbă întreagă de realizări în domeniul economiei: fabrici, cooperative meșteșugărești, exploatări forestiere, sonde și foarte curînd drumul de fier ce va lega legendarul oraș de Pașcani.

Tinerețea este nu numai o vîrstă, ci și o stare de spirit și faptă. Oricum am judeca lucrurile, Combinatul de lianți și azbociment din Bicaz este o unitate economică tînără, dar în cei aproape 33 de ani de existență a produs și livrat țării atîta ciment că ar putea construi aproximativ 900 orașe de mărimea Bicazului, ceea ce dovedește că acest complex astăzi este cel mai important producător de ciment al țării. Oamenii țin la orașul lor și-l edifică cu cutezanță și dăruire.

Arhid. Ioachim GIOSANU

SFINȚII PĂRINȚI DESPRE PACE.

PACEA LUI DUMNEZEU, PACEA BISERICII

Tertulian, Către martiri, cap. 1:

Să vă găsească întăriți și înarmați prin armonie : fiindcă pacea este a voastră, iar războiul al diavolului. Cei care nu au această pace în Biserică au învățat să o ceară în temniță de la martiri. De aceea trebuie să aveți în voi această pace, să o îngrijiți și să o păziți, ca să puteți să o dați și altora dacă va fi nevoie (P. L. 1, 695).

Idem, Despre rugăciune, cap. 11:

Amintirea învățăturilor ne așterne prin rugăciuni calea către cer. Dintre acestea, o învățătură de seamă este aceea care ne îndeamnă să nu ne apropiem de altarul lui Dumnezeu mai înainte de a ne împăca cu frații noștri dacă am avut cu ei vreo neînțelegere sau supărare (Matei 5, 23). Crezi că se poate merge fără pace la Dumnezeu? La iertarea păcatelor cu amînare? În ce chip va împăca pe Tatăl omul mîniat pe fratele său, de vreme ce, de la început, ne-a fost oprită orice mînie ? Și Iosif, trimițîndu-și frații să-l aducă pe tatăl lor, le-a spus : „Să nu vă sfădiți pe cale“ (Facerea 45, 24). Desigur, ne-a sfătuit prin aceasta să facem și noi la fel fiindcă în altă parte învățătura noastră este numită cale și ca nu cumva, fiind noi porniți pe calea rugăciunii, să mergem cu mînie la Tatăl. Domnul, îmbogățind în mod limpede Legea, pune mînia împotriva fratelui mai presus de omucidere. Nu îngăduie să fii pătat de rău nici chiar cu vorba : chiar dacă ai fost nevoit să te superi, soarele să nu apună peste mînia ta (Efeseni 4, 26), după cum ne îndeamnă Apostolul. Ce mare nebunie este fie să-ți petreci ziua fără rugăciune, fie să-ți pierzi rugăciunea stăruind în mînie! (P. L. 1, 1269-1270).

Ibidem, cap. 18 :

Acum s-a întărit un alt obicei. După ce și-au făcut rugăciunea împreună cu frații, cei ce postesc se sustrag de la sărutarea păcii, care este întărirea rugăciunii. Însă cînd trebuie împărtășită pacea cu frații, dacă nu cînd se înalță mai cu vrednicie rugăciunea, pentru ca și ei devenind părtași la postul nostru să împărtășească fraților pacea primită ? Ce rugăciune este întreagă dacă este lipsită de sărutarea cea sfîntă ? Pe cine împiedică pacea să-și facă datoria către Domnul ? Ce fel de jertfă este aceea de la care se pleacă fără pace? (P. L. 1, 1280-1282).

Sfîntul Ciprian, Epistolă către papa Cornelius, cap. 13:

Pacea adevărată se înalță din minciuna păcii false (P. L. 3, 840).

Idem, Despre unitatea Bisericii, cap. 11:

Nu pot veni la răsplata păcii cei care au rupt pacea Domnului prin nebunia dezbinării (P. L 4, 524).

Ibidem, cap. 12:

Ca să îndemne la bună-înțelegere și pace pe ucenicii Săi, Domnul a spus: „Adevărat grăiesc vouă că, dacă doi dintre voi se vor învoi pe pămînt în privința unui lucru pe care îl vor cere, se va da lor de către Tatăl Meu, Care este în ceruri. Că „unde sînt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sînt și Eu în mijlocul lor“ (Matei 18, 19-20), arătînd că harul divin este dat nu mulțimii, ci celor care se roagă foarte mult în bună-înțelegere și unitate. Cînd a spus: „Dacă doi dintre voi se vor înțelege pe pămînt“, a pus mai întîi unitatea, armonia păcii și ne-a învățat să fim uniți cu tărie în credință. Dar cum poate să se unească cu cineva cel care nu se unește cu Trupul Bisericii și cu înfrățirea tuturor?... Domnul spune: „Unde sînt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sînt și Eu în mijlocul lor“, adică în mijlocul celor drepți și iubitori de pace, al celor ce se tem de Dumnezeu și păzesc poruncile Lui... Prin aceste cuvinte Mîntuitorul nu desparte pe oameni de Biserică, El Care a întemeiat și a făcut Biserica, ci, reproșînd celor vicleni dezbinarea și recomandînd celor credincioși, prin cuvîntul Său, pacea, arată că El mai degrabă este cu doi sau trei care se roagă în unitate decît cu cei foarte mulți dar dezbinați și că se poate dobîndi mai mult prin rugăciunea în bună-înțelegere a cîtorva decît prin cererea plină de dezbinare a multora (P. L. 4, 524-525).

Ibidem, cap. 24:

Ne sfătuiește Sfîntul Duh și zice: „Cine este omul cel ce voiește viața, care iubește să vadă zile bune? Oprește-ți limba de la rău și buzele tale să nu grăiască vicleșug. Ferește-te de rău și fă bine, caută pacea și o urmează pe ea“ (Psalmul 33, 12-13). Fiul păcii trebuie să caute pacea și să o urmeze; cel care cunoaște și iubește legătura dragostei, trebuie să-și oprească limba de la răul dezbinării. Între poruncile Sale dumnezeiești și învățăturile mîntuitoare, Domnul, cu puțin timp înainte de patimile Sale, a spus: „Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă“ (Ioan 14, 27). Ne-a dat această moștenire și ne-a făgăduit toate darurile și binefacerile Sale ca să trăim în pace. Dacă sîntem împreună moștenitorii lui Hristos, să rămînem în pacea lui Hristos. Dacă sîntem fiii lui Dumnezeu, să fim făcători de pace. „Fericiți făcătorii de pace, spune El, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema“ (Matei 5, 9). Fiii lui Dumnezeu trebuie să fie făcători de pace, blînzi cu inima, drepți la vorbă, uniți în dragoste, legați prin credință cu legăturile bunei-înțelegeri (P. L. 4, 534).

Idem, Despre Rugăciunea domnească, cap. 23:

Dumnezeu ne învață ca în casa Lui să fim făcători de pace, să fim uniți și în bună înțelegere și, așa cum ne-a făcut prin a doua naștere, tot astfel vrea să fim și renăscuți, încît cei care am început să fim fiii lui Dumnezeu să rămînem în pacea lui Dumnezeu și precum avem un singur duh, să avem un singur suflet și un singur gînd. Astfel nici Dumnezeu nu primește jertfa celui dezbinat și îi poruncește ca, întorcîndu-se de la altar, să se împace cu fratele său (Matei 5, 23-24), ca să poată fi împăcat Dumnezeu prin rugăciuni de pace. Pentru Dumnezeu, cea mai mare jertfă este pacea

noastră, armonia frățească și poporul unit după unitatea Tatălui, a Fiului și a Sfîntului Duh (P. L. 4, 553).

Sfîntul Ilarie de Pictavium, Comentariul la Psalmul 118:

Adevărul este în învățătura lui Dumnezeu. Adevărul nu are nimic fals, nimic nesigur, nimic nedesăvîrșit. Însă persecuția dezlănțuită cu temei este nedreaptă. Căci neapărat nedreptatea urăște pe propovăduitorul adevărului, însă propovăduitorul adevărului are ajutor de la Dumnezeu. Profetul amintește că loviturile persecutorilor sînt grele. Și ca ele să fie folositoare așa cum se cuvine, profetul nu consideră că nu trebuie îndepărtate. Căci pacea este primejdioasă pentru credința fără griji și cursele sînt grabnice pentru straja încrezătoare. Însă pe bărbatul deprins cu războaiele, vicleniile nu îl vor prinde repede; și este nevoie de o luptă glorioasă ca să fie dată cununa victoriei. De aceea, el nu se roagă să-i fie luat prilejul de a lupta, ci să-i fie oferit ajutor pentru a birui (P. L. 9, 575).

Ibidem:

„Pace multă cu cei ce iubesc Legea Ta și nu se smintesc“ (Psalmul 118, 165). Apostolul, cugetînd nu la ale sale, ci la ale celorlalți, a spus că se va înfrîna în veac de la carne, ca să nu smintească pe fratele său (I Corinteni 8, 13). Atît de mult a avut sentimentul dragostei desăvîrșite și al păcii, încît se înfrîna de la hrană obișnuită, numai ca să îndepărteze prilejul de supărare. Așadar, pacea trebuie păstrată și ea trebuie dorită cu înflăcărare nu fiindcă este folositoare fiecărui om care o caută, ci fiindcă este un bine pentru întreaga lume: deoarece, potrivit Evangheliei, este mai bine pentru cineva să nu fi venit pe lume, decît să aducă sminteală celor mici (Matei 18, 6) (P. L. 9, 638).

Idem, Comentariul la Psalmul 119:

„Cu cei ce urau pacea, făcător de pace eram“ (Psalmul 119, 7). Este un lucru caracteristic și pe măsura vredniciei Profetului să pună capăt cu voința sa de pace dușmăniilor și războaielor unei lumi potrivnice și să înfrîneze patimile sufletelor necredincioase și tulburate cu toată îndurarea smereniei sale. Și Domnul, făcînd pace întru Sine între cele cerești și cele pămîntești, ne-a învățat acestea : să ne rugăm pentru cei ce ne prigonesc, să nu urîm pe nimeni, să iubim pe vrăjmașii noștri (Matei 5, 44). Iar Apostolul ne îndeamnă: „Dacă se poate, pe cît stă în puterea voastră, trăiți în bună pace cu toți oamenii“ (Romani 12, 18). Domnul hotărăște aceasta drept cea mai mare dintre învățăturile Sale : „Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă“ (Ioan 14, 27). Așadar, aceasta va păstra inimile noastre întru Hristos, ea ne va face asemenea patriarhilor și chiar pe cei care urăsc pacea, supunîndu-se prin pace, îi va păstra în pace. Dar Profetului îi rămîne și o altă îndatorire : aceea de a transmite cu statornicie tuturor învățătura lui Dumnezeu și de a propovădui neîncetat cuvîntul vieții veșnice. El își amintește că a avut și această slujire, fiindcă spune: „Cînd grăiam lor, se luptau cu mine în zadar“ (Psalmul 119, 7). Într-adevăr, el era făcător de pace cu vrăjmașii păcii, dar vrăjmașii păcii urau propovăduirea păcii; însă datorită smereniei Profetului ei erau îndreptați spre învățătura lui Dumnezeu și tăcerea lui îi ținea în pace. Și astfel

Profetul este făcător de pace cu vrăjmașii păcii și nu încetează să propoveduiască pacea. Dar vrăjmașii păcii îl atacă pe propovăduitorul păcii (P. L. 9, 653-654).

Idem, Comentariul la Psalmul 132:

„Dacă se poate, pe cît stă în puterea voastră, trăiți în bună pace cu toți oamenii“ (Romani 12, 18). Apostolul vrea ca pacea să vină tuturor de la noi, dacă este cu putință. Voința noastră de pace să fie închinată prieteniei tuturor, dacă și firea celorlalți are dorința păcii; numai să nu vină de la noi prilejul de a întrerupe sau de a nu păstra pacea (P. L. 9, 746).

Idem, Comentariul la Psalmul 147:

Împărăția Stăpînului nostru este în pace și în unitatea sfinților (P. L. 9, 875).

Idem, Comentariul la Evanghelia după Matei:

Așadar, unindu-i pe toți oamenii prin dragostea reciprocă, Hristos nu îngăduie să se facă nici o rugăciune fără cuvînt de împăcare; ci, celor care aduc daruri la altar, dacă își amintesc că au vreo dușmănie cu frații lor, le poruncește să vină la pacea cu Dumnezeu după ce au făcut pace cu oamenii, să treacă de la dragostea oamenilor la dragostea lui Dumnezeu (Matei 5, 23-24). Și fiindcă Hristos nu îngăduie să fim lipsiți vreun moment de dorința iertării ne învață să ne împăcăm în dragoste cu potrivnicul nostru pe orice cale a vieții noastre. Să nu fim greoi pe calea împăcării și iertării ca nu cumva să ajungem la vremea morții fără să facem pace și potrivnicul să ne dea judecătorului și judecătorul slujitorului și să fim aruncați în temniță, și să nu ieșim de acolo pînă nu vom fi dat cel de pe urmă ban (Matei 5, 25-26) (P. L. 9, 938).

Ibidem:

Atît de mult a iubit Mîntuitorul înțelegerea și pacea dintre oameni, încît spune că Dumnezeu va da oamenilor toate cele pe care le vor cere în unitate; și unde sînt adunați doi sau trei cu același gînd și cu același cuget, promite că va fi și El acolo, în mijlocul lor (Matei 18, 19-20). Căci El este pacea și dragostea și își va așeza tronul și lăcașul în gîndurile bune și făcătoare de pace (P. L. 9, 1021-1022).

Idem, Contra arienilor sau contra lui Auxentius:

Minunat este numele păcii și frumoasă este ideea unității: dar cine se îndoiește că unitatea Bisericii și a Evangheliilor este numai această pace care este a lui Hristos? Despre aceasta El a vorbit Apostolilor după slava pătimirii Sale (Ioan 20, 19), pe aceasta plecînd le-a încredințat-o drept chezășie a poruncii Sale veșnice, pe aceasta noi, prea iubiți frați, pierdută fiind, ne-am îngrijit să o căutăm, tulburată fiind, ne-am îngrijit să o zidim, și, găsită, ne-am îngrijit să o păstrăm (P. L. 10, 609).

Optat de Mileve, Despre schisma donatiștilor, cartea I, cap. 1-2:

Înainte de a urca la cer, Mîntuitorul a lăsat, prin Apostoli, pacea Sa biruitoare tuturor creștinilor. Ca nu cumva să i se pară cuiva că a dat-o numai Apostolilor, spune: „Ceea ce vă zic vouă, zic tuturor“ (Marcu 13, 37). Apoi zice: „Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă“ (Ioan 14, 27). Așadar, pacea a fost dată tuturor

creștinilor: că pacea este a lui Dumnezeu se vede cînd spune *a Mea;* cînd însă zice *o dau vouă,* a vrut ca pacea să nu fie doar a lor, a apostolilor, ci a tuturor celor care cred în El. Această pace ar fi rămas întreagă și nepîngărită, așa cum a fost dată de Hristos, dacă nu ar fi fost tulburată de autorii schismatici, iar între noi și frații noștri n-ar fi astăzi nici o neînțelegere (P. L. 11, 885-887).

Ibidem, cartea a II-a, cap. 5 :

Ce altceva înseamnă să fie voia ta în Legea Domnului decît să înveți cu evlavie poruncile dumnezeiești și să le împlinești cu înfricoșare ? Scris este în Lege: „Pe pămînt pace, între oameni bunăvoire“ (Luca 2, 14)[1], iar în alt loc : „Voi pune temeliile păcii în Sion“ (Isaia 60, 17)[2]; și: „Auzi-voi ce va grăi întru mine Domnul Dumnezeu, că va grăi pace peste poporul Său“ (Psalmul 84, 8)[3]; și : „Să aducă munții pace poporului Tău și dealurile dreptate“ (Psalmul 71, 3); iar în Evanghelie: „Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă“ (Ioan 14, 27) și Pavel spune : „Cine seamănă pace, pace va și secera“ (II Corinteni 9, 6)[4], iar în toate epistolele sale : „Pacea să prisosească în voi“ ; și Psalmul 33, 13: „Caută pacea și o urmează pe ea“[5]. Alungată de părinții voștri, pacea se îndepărtase; voi ar trebui, după cum a poruncit Dumnezeu, să căutați această pace pe care nici nu ați vrut să o căutați de bună voie, nici nu ați vrut să o primiți cu plăcere cînd v-a fost oferită (P. L. 11, 957-958).

Sfîntul Ambrozie, Comentariul la Psalmul 36:

„Iar cei blînzi vor moșteni pămîntul, și se vor desfăta de mulțimea păcii“ (Psalmul 36, 11). Pe drept stăpînesc pămîntul cei asupra cărora își îndreaptă privirea Dumnezeu Însuși, după cum s-a înțeles din dumnezeiescul cuvînt, prin Isaia : „Spre cine îmi voi îndrepta privirea dacă nu spre cel smerit și spre cel cu duhul umilit și spre cel care tremură la cuvintele Mele“ (Isaia 66, 2). Cine sînt cei blînzi dacă nu cei pe care nu îi atîță nici un bold al dezbinării, nu îi tulbură mînia, nu îi înăsprește răutatea, nu îi aprinde cruzimea turbată ? Și de aceea, fiindcă nu au iubit vinul, mîncărurile și bogățiile, ci pacea Domnului întrupat, în locul acelei desfătări a plăcerilor trupești de care ei au socotit că trebuie să se lipsească, ca să dobîndească harul cel veșnic, „se vor desfăta de mulțimea păcii“, pe care Domnul nostru Iisus a dăruit-o neamului omenesc în zilele Sale, după cum spune profeția, care nu este omenească: „Răsări-va în zilele Lui dreptatea și mulțimea păcii, cît va fi luna pe cer“ (Psalmul 71, 7). Așadar, care este această pace prin care a crescut poporul întregii Biserici, dacă nu pacea despre care Domnul a spus : „Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă“ (Ioan 14, 27) ? El a dat pacea care a potolit războaiele sufletelor (P. L. 14, 1024).

Idem, Comentariul la Evanghelia după Luca:

Începe pacea de la tine, ca, după ce ai devenit tu însuți făcător de pace, să aduci altora pacea. Cum poți să curățești inimile altora, dacă nu ți-ai curățit-o mai întîi pe a ta? (P. L. 15, 1737).

---

1. În text : „Pe pămînt pace între oamenii de bunăvoire“.
2. În Biblia românească, 1975 : „Voi pune judecător al tău pacea“.
3. În text : „Să vedem ce grăiește Domnul că grăiește pace peste poporul Său“.
4. *Noul Testament,* 1979 : „Cel ce seamănă cu dăruire, cu dăruire va și secera“.
5. În text : Psalmul 33, 15.

Idem, Comentariul la Epistola către Romani:

„Har vouă și pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, și de la Domnul Iisus Hristos“ (Romani 1, 7). Harul și pacea, spune Apostolul, sînt cu cei care cred cu adevărat. Harul este cu ei fiindcă aceștia sînt iertați de păcate, iar pacea, fiindcă, din dușmani cum erau altădată, s-au împăcat cu Ziditorul, după cum spune Domnul: „În orice casă veți intra și vă vor primi, ziceți : „Pace casei acesteia“ (Luca 10, 5). Și ca să ne învețe că nu există nici pace, nici nădejde fără Hristos, a adăugat că harul și pacea nu sînt doar de la Dumnezeu Tatăl, ci și de la Iisus Hristos. Pe Dumnezeu Tatăl nostru Îl numește ca izvor, fiindcă de la El sînt toate; iar pe Domnul Hristos, fiindcă răscumpărați de sîngele Lui, am devenit fiii lui Dumnezeu (P. L. 17, 53).

Idem, Comentariul la Epistola I către Corinteni:

„Dumnezeu nu este al neorînduielii, ci al păcii“ (I Corinteni 14, 33). Deoarece Dumnezeu este al păcii, după cum spune Mîntuitorul : „Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă“ (Ioan 14, 27), nimeni să nu oprească pe altul să vorbească, nici nu trebuie să se împotrivească celui care vorbește, din dorința de a-l contrazice, ca să nu se nască dezbinare în trupul (Bisericii). Cei care sînt chemați la pace trebuie să iubească răbdarea, ca să nu fie nimicit dreptul păcii (P. L. 17, 273).

Idem, Comentariul la Epistola a II-a către Corinteni:

„Deci, fraților, bucurați-vă ! Desăvîrșiți-vă, mîngîiați-vă, fiți uniți în cuget, trăiți în pace și Dumnezeul dragostei și al păcii va fi cu voi“ (II Corinteni 13, 11). Bucuria se va naște din această îndreptare, din care va putea veni și desăvîrșirea; dar mai întîi va fi mîngîierea, ca prin nădejdea celor viitoare să părăsească dorința celor prezente și trecătoare. „Fiți uniți în cuget“: acest lucru îl spune din cauza vechii dezbinări, ca să gîndească la fel. „Trăiți în pace“. Dacă vor trăi în armonie, vor avea pace. „Și Dumnezeul păcii și al dragostei va fi cu voi“. Dumnezeul păcii este Hristos, Care a spus : „Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă“ (Ioan 14, 27). El este și Dumnezeul dragostei, fiindcă iarăși spune: „Poruncă nouă dau vouă: Să vă iubiți unul pe altul... Întru aceasta vor cunoaște toți că sînteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții“ (Ioan 13, 34-35). Totuși una este pacea lui Dumnezeu și alta este pacea lumii; fiindcă și cei răi și desfrînații au pace, dar spre osîndă ; căci pacea lui Hristos este lipsită de păcate. Ea fuge de necinste, disprețuiește viclenia, se împotrivește faptelor rele. Această pace este plăcută și dragă lui Dumnezeu, dar vrăjmașă diavolului. Cine va avea această pace, va avea și dragostea odată cu ea și pe Dumnezeu spre pază veșnică a acestora (P. L. 17, 356).

Idem, Comentariul la Epistola către Efeseni:

„Pace, fraților, și dragoste cu credință de la Dumnezeu Tatăl nostru și de la Domnul Iisus Hristos“ (Efeseni 6, 23). Apostolul dorește ca frații să aibă pace, care este ușa iubirii, și dragoste cu credință, încît cei care intră cu pace să poată rămîne în dragoste, care se naște din credință. Căci aceasta este a lui Dumnezeu Tatăl și a Fiului Său, Domnul nostru Iisus Hristos (P. L. 17, 426).

Idem, Comentariul la Epistola către Filipeni:

„Pacea lui Dumnezeu care covîrșește orice minte, să păzească inimile voastre întru Hristos Iisus“ (Filipeni 4, 7). Apostolul a spus aceasta, deoarece cel care are pace cu Dumnezeu nu se teme de nici un gînd vrăjmaș; căci oricine iubește pe Dumnezeu întru Hristos Iisus este în siguranță (apărat), prin pacea lui Dumnezeu. Cine nu se teme oare de cel despre care știe că este prietenul lui Dumnezeu? (P. L. 17, 442).

Ibidem:

Dumnezeul nostru este Dumnezeul păcii. El îndeamnă la pace nu poruncind precum cel puternic, nici cu fricǎ precum cel slab, ci numai ca să ne ierte pînă și păcatele săvîrșite împotriva Lui, deși, înfricoșîndu-i prin arătarea puterii Lui și a mărimii Lui de nespus, ar putea să-i silească nu la pace, ci la supunere pe cei care I se împotrivesc. Dar pacea de acest fel este pacea lumii, nu a lui Dumnezeu a Cărui ființă însăși este pacea (P. L. 17, 442).

Chromatius de Aquileea, Cuvînt despre cele opt fericiri:

„Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema“ (Matei 5, 9). Marea vrednicie a celor ce iubesc pacea este amintită cu numele de fii ai lui Dumnezeu. Bună este într-adevăr și împăcarea dintre frați, care se ceartă din cauza bunurilor veacului acestuia, sau pentru slava deșartă, sau din dușmănie; dar această pace este o mică răsplată, fiindcă Domnul a spus: „Cine M-a pus pe Mine judecător sau împărțitor peste voi“ ? (Luca 12, 14). Căci deja spusese dinainte : „De la cel care ia lucrurile tale, nu cere înapoi“ (Luca 6, 30). Iar în alt loc : „Cum puteți voi să credeți cînd primiți slavă unii de la alții ?“ (Ioan 5, 44). Așadar, prin zidirea păcii noi trebuie să înțelegem ceva mai bun și mai strălucit. Vorbesc de acea lucrare prin care păgînii, care sînt vrăjmașii lui Dumnezeu, sînt aduși la pace prin stăruința învățăturii; mă gîndesc la lucrarea prin care se îndreaptă păcătoșii și se împacă, prin pocăință, cu Dumnezeu; prin care ereticii neascultători sînt aduși pe calea cea dreaptă; prin care cei despărțiți de Biserică sînt aduși la unitate și pace. Într-adevăr, cei care sînt astfel de făcători de pace nu sînt doar fericiți, ci pe bună dreptate, pentru vrednicia lor, fiii lui Dumnezeu se vor chema : căci urmînd pe Însuși Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Care este pacea noastră (Efeseni 2, 14) și împăcarea cu Dumnezeu, dobîndesc părtășia numelui Său (P. L. 20, 326).

Idem, Tratatul al III-lea la Evanghelia după Matei:

„Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema“ (Matei 5, 9). Făcători de pace sînt cei care, despărțiți de sminteala neînțelegerii și a dezbinării, păzesc iubirea dintre frați și pacea Bisericii în unitatea credinței ecumenice. Această pace a poruncit în chip deosebit Domnul în Evanghelie ucenicilor Săi să o păzească, atunci cînd a zis: „Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă“ (Ioan 14, 27).

David a mărturisit cu mult înainte că Domnul va da această pace Bisericii Sale: „Auzi-voi ce va grăi întru mine Domnul Dumnezeu, că va grăi pace peste poporul Său și peste cuvioșii Săi și peste cei care își întorc inima spre Dînsul“ (Psalmul 84, 8-9). Această pace ne îndeamnă și Apostolul să o păzim: „Silindu-vă să

păziți unitatea Duhului, întru legătura păcii“ (Efeseni 4, 3). Și iarăși: „Pacea lui Dumnezeu, care covîrșește orice minte, să păzească inimile voastre“ și trupurile voastre de rău (Filipeni 4, 7). Căci nimic nu este atît de necesar slujitorilor lui Dumnezeu și atît de mîntuitor pentru Biserică precum păstrarea dragostei, iubirea păcii, fără de care nu poate fi văzut Dumnezeu, după cum ne învață Apostolul cînd spune: „Căutați pacea cu toți, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul“ (Evrei 12, 14). De aceea se cuvine ca noi să păstrăm pacea Bisericii cu toată strădania și cu toată jertfelnicia, iar pe cei care părăsesc pacea să-i chemăm înapoi la dragostea Bisericii, pe cît stă în puterea noastră, cu zelul păcii și al credinței, după exemplul Profetului care spune: „Cu cei ce urau pacea, făcător de pace eram; cînd grăiam lor, se luptau cu mine în zadar“ (Psalmul 119, 7). Pe drept, și în Evanghelie, în cîntarea îngerilor care vestesc Nașterea Domnului se găsește acest cuvînt sfînt: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace între oamenii de bunăînvoire“ (Luca 2, 14)[6]. Despre această pace a vorbit și David: „Pace multă au cei ce iubesc legea Ta și nu se smintesc“ (Psalmul 118, 165). Și Isaia, de asemenea: „Și în multă pace voi pune pe fiii tăi și întru dreptate vei fi zidit“ (Isaia 54, 13)[7]. Pentru aceasta S-a întrupat Fiul lui Dumnezeu și a binevoit să pătimească, ca să ne împace cu Dumnezeu „prin sîngele Crucii Sale“ (Coloseni 1, 20); după cum a spus Apostolul, trebuie să fim în chip negreșit făcători de pace în toate, ca să fim vrednici să fie cu noi Dumnezeul păcii (Romani 15, 33). Căci scris este: „S-a făcut în pace locul Lui și locașul lui în Sion“ (Psalmul 75, 3)[8]. Și astfel vom fi nu numai fii ai lui Dumnezeu, ci și „moștenitori ai lui Dumnezeu și împreună moștenitori cu Hristos“, căci acest lucru l-a spus Apostolul: „Dacă sîntem fii ai lui Dumnezeu, sîntem și moștenitori ai lui Dumnezeu și împreună moștenitori cu Hristos“ (Romani 8, 17) (P. L. 20, 336-337).

Fericitul Ieronim, Epistola 125:

„Ferește-te de rău și fă bine, caută pacea și o urmează pe ea“ (Psalmul 33, 13). Dacă nu urîm răul, nu putem să iubim binele. Ba chiar mai mult, trebuie să facem binele, ca să ne ferim de rău. Pacea trebuie căutată, ca să ne ferim de războaie. Căci nu este de ajuns să o căutăm dacă, după ce am găsit pacea care ne părăsise, nu o urmăm pe ea care covîrșește orice minte (Filipeni 4, 7) și în care este locașul lui Dumnezeu, după cum spune Profetul: „Și s-a făcut în pace locul Lui“ (Psalmul 75, 2) (P. L. 22, 1080).

Idem, Dialogul contra pelagienilor:

Să nu nimicească o pace mincinoasă ceea ce a salvat războiul (P. L. 23, 520).

Idem, Comentariul la Isaia:

„Cei fără de lege n-au pace, zice Domnul“ (Isaia 57, 21). Care este făgăduința Domnului? „Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă“ (Ioan 14, 27). Acest lucru îl aflăm cînd spune profetul: „Pace, pace“; nu doar unui singur neam, ci întregii lumi, adică celor care

---

6. B.R.: „Pe pămînt pace, între oameni bunăvoire“.
7. B.R.: „Toți copiii tăi vor fi ucenici ai Domnului și se vor bucura de mare fericire“.
8. B.R.: 75, 2.

erau departe, și celor care erau aproape, ceea ce înseamnă mai întîi neamurilor și apoi celor din poporul lui Israel care au vrut să creadă. Despre aceștia spune și Apostolul : „Vouă se cădea să vi se grăiască, mai întîi, cuvîntul lui Dumnezeu ; dar de vreme ce îl lepădați și vă judecați pe voi nevrednici de viața veșnică, iată ne întoarcem către neamuri“ (Fapte 13, 46). Scriind Efesenilor și vorbind foarte pe larg despre poporul tăierii împrejur și despre neamuri, tot Apostolul Pavel a spus : „Acum însă, fiind în Hristos Iisus, voi care altădată erați departe, v-ați apropiat prin sîngele lui Hristos. Căci El este pacea noastră, El Care a făcut din cele două — una, surpînd peretele din mijloc al despărțiturii, desființînd vrăjmășia în trupul Său, legea poruncilor și învățăturile ei, ca, întru Sine, pe cei doi să-i zidească într-un singur om nou și să întemeieze pacea“ (Efeseni 2, 13-15) ; și iarăși spune : „Și, venind, a binevestit pace vouă celor de departe și celor de aproape“ (Ibidem, 17). Fiindcă prin El avem, și unii și alții, apropierea într-un Duh către Tatăl Care dă pace peste pace celor care au fost departe și celor de aproape, și celor care nu au avut Legea și profeții și celor care le primiseră mai înainte, pe aceștia i-a primit și i-a tămăduit. Însă cei fără de lege și cei nedrepți vor fi tulburați precum marea cea înviforată și niciodată nu vor putea să se liniștească. Deși aici putem să înțelegem că este vorba despre orice om fără de lege, totuși se referă în mod deosebit la poporul iudeilor care a strigat într-un singur glas și a stăruit în fărădelegea sa zicînd: „Răstignește-L ! Răstignește-L! Nu avem împărat decît pe Cezarul!“ (Ioan 19, 15). Așadar, precum marea cea înviforată nu se poate astîmpăra, ci valurile ei dau năvală și se rostogolesc spre țărmuri și iarăși se retrag și sfărîmate în ele însele aduc nămol care este călcat în picioare, tot astfel cei fără de lege vor fi supuși unei veșnice călcări în picioare, nu au nici o bucurie și, stăruind în fărădelege, ei nu se liniștesc prin nici un fel de pace (P. L. 24, 580-581).

Idem, Comentariul la Evanghelia după Matei:

„Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema“ (Matei 5, 9). Aceștia sînt cei care fac pace mai întîi în inima lor, apoi și între frații dezbinați. Căci ce îți folosește dacă alții se împacă cu ajutorul tău, în vreme ce sufletul tău este sfîșiat de războaiele patimilor ? (P. L. 26, 35).

Idem, Traducerea omiliilor lui Origen la Luca, Omilia a XV-a:

„Acum, slobozește pe robul Tău, Stăpîne, după cuvîntul Tău, în pace“ (Luca 2, 29)... Cine este cel care moare în pace dacă nu cel ce are pacea lui Dumnezeu, care covîrșește orice minte (Filipeni 4, 7) și păzește inima celui ce o stăpînește ? Cine este cel care pleacă în pace din lumea aceasta dacă nu cel care înțelege că Dumnezeu era în Hristos statornicind iar pacea între lume și El și care nu are nici un fel de vrăjmășie cu Dumnezeu, ci toată pacea și înțelegerea le-a primit din faptele sale bune și astfel este slobozit să meargă în pace la Sfinții Părinți, la care a plecat și dreptul Avraam ? (P. L. 26, 269).

Idem, Comentariul la Epistola către Efeseni:

„Pace fraților și dragoste, cu credință de la Dumnezeu Tatăl și de la Domnul Iisus Hristos“ (Efeseni 6, 23). Dacă sînt și alte

daruri care ne sînt date de Dumnezeu Tatăl și de Domnul Iisus Hristos, printre acestea pacea nu ocupă cel din urmă loc, ea care covîrșește orice minte și păzește inimile și cugetele credincioșilor (Filipeni 4, 7), ea care este seninătatea și liniștea sufletului ce se odihnește și care fuge de orice furtună și de vîrtejul patimilor. Asemenea acesteia este dragostea cu credință, pe care Dumnezeu Tatăl și Fiul o dau odată credincioșilor, ca să iubim pe Dumnezeu din toată inima, și pe aproapele ca pe noi înșine și ca să ne rugăm pentru vrăjmașii noștri. Această pace și această dragoste pe care Apostolul le urează credincioșilor au numai aceia care sînt vrednici să se cheme cu numele de frați" (P. L. 26, 588).

Idem, Comentariul la Epistola către Tit:

Cei care nu Îl caută pe Dumnezeu pe căi drepte nu pot afla pacea (P. L. 26, 629).

Prosper de Aquitania, Comentariul la Psalmul 124:

„Pace pentru Israel" (Psalmul 124, 5). Ierusalim se tălmăcește vederea păcii, iar Israel, Cel care vede pe Dumnezeu. Așadar cine vede pe Dumnezeu, vede pacea, iar pacea este peste cel care Îl iubește totdeauna pe Dumnezeu și nu se depărtează cu nimic de la voia Acestuia (P. L. 51, 370).

Idem, Comentariul la Psalmul 127:

„Și vei vedea pe fiii fiilor tăi. Pace peste Israel!" (Psalmul 127, 6). Toată făgăduința bunurilor veșnice este cuprinsă în numele păcii, care se referă în chip deosebit la cei care sînt Israel, adică cei ce văd pe Dumnezeu, despre care se spune: „Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu" (Matei 5, 8) (P. L. 51, 374).

Idem, Comentariul la Psalmul 147:

„Cel ce pune la hotarele tale pacea și cu fruntea grîului te-a săturat" (Psalmul 147, 3). Nici un fel de războaie nu tulbură cetatea care este înconjurată de zidurile păcii și nici nu va suferi vreo supărare cetatea în care nu este nimic potrivnic voiei lui Dumnezeu. Dar, ca liniștea acestei păci să nu fie tulburată, constrînsă fiind de vreo lipsă, i se dă fruntea pîinii, încît să fie pe mese hrana dreptății, pe care au dorit-o, căci „fericiți cei ce flămînzesc și însetează de dreptate, că aceia se vor sătura" (Matei 5, 6) (P. L. 51, 421).

Idem, Despre chemarea tuturor neamurilor 2, 35:

Pacea, care este de la Dumnezeu și cu Dumnezeu, este oare bine trăită dacă nu se deosebește de lume? (P. L. 51, 720).

Petru Hrisologul, Predica a LIII-a. Despre Pace:

„Fericiți făcătorii de pace, spune Evanghelistul, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema" (Matei 5, 9). Pe bună dreptate virtuțile creștine înfloresc în cel care are buna-înțelegere a păcii întru Hristos; și nici nu se ajunge la numirea de „fii ai lui Dumnezeu" decît prin numele de „făcători de pace". Pacea este cea care îl despoaie pe om de robie, îi dă numele de slobod prin naștere, îl schimbă în fața lui Dumnezeu într-o persoană cu condiție (înțelegere), îl face din slugă — fiu, din rob — liber. Pacea între frați este voia lui Dumnezeu, bucuria lui Hristos, desăvîrșirea sfințeniei, regula dreptății, învățătoarea adevărului, păzitoarea moravurilor și învă-

țătură vrednică de laudă în toate ale vieții. Pacea este încuviințarea rugăciunilor, calea ușoară și aducătoare de împlinire a cererilor noastre către Dumnezeu, este împlinirea cuvenită a tuturor dorințelor noastre. Pacea este mama iubirii, legătura unirii și dovada limpede a minții curate, care cere pentru sine de la Dumnezeu ceea ce vrea, care cere orice a dorit ; orice a cerut, primește. Pacea trebuie păstrată potrivit învățăturilor împărătești, fiindcă Însuși Domnul Hristos a spus : „Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă“ (Ioan 14, 27). Aceasta vrea să spună: În pace v-am lăsat, în pace să vă găsesc ; cînd a plecat a vrut să dea ceea ce dorea să găsească la toți cînd se va întoarce. Porunca cerească este să păstrăm ceea ce ni s-a dat : o singură poruncă este : să găsesc ceea ce am lăsat. Să planteze bine înrădăcinată pacea este fapta lui Dumnezeu ; să o smulgă cu totul este fapta vrăjmașului. Căci după cum iubirea de frăție este de la Dumnezeu, tot astfel ura este de la diavol. De aceea, trebuie condamnată ura, fiindcă scris este : „Oricine urăște pe fratele său este ucigaș de oameni“ (I Ioan 3, 15). Vedeți, așadar, prea iubiți frați, de ce trebuie iubită pacea și de ce trebuie îndrăgită buna-înțelegere ? Acestea sînt cele care zămislesc și hrănesc dragostea. Știți însă, după cuvîntul Apostolului, că „dragostea este de la Dumnezeu“ (I Ioan 4, 7) ; deci, cel care nu are dragoste, este fără Dumnezeu. Pacea poporului este slava preotului și bucuria plină de pace este dragostea desăvîrșită a fiilor. Este datoria preotului să sfătuiască ceea ce se cuvine de făcut și a poporului să asculte ceea ce este îndemnat să facă ; ceea ce nu este îngăduit este datoria păstorului să interzică și a turmei să asculte și să nu vrea să facă (așa ceva). Dacă și una și alta sînt înțelese, toate sînt bune : nici Dumnezeu nu găsește pentru ce să pedepsească poporul, nici preotul nu poate avea motiv să se plîngă. Așadar să păzim, fraților, poruncile care sunt spre viață ; înfrățirea să se păstreze legată cu legăturile păcii adînci și cu lanțul mîntuitor al dragostei să se înlănțuie prin iubirea dintre noi, care nimicește mulțimea păcatelor. Așadar, iubirea trebuie îmbrățișată cu toată ardoarea, fiindcă ea poate avea atîtea bunuri cîte recompense ne sînt date. Pacea trebuie păzită mai presus de toate virtuțile deoarece Dumnezeu este totdeauna în pace. Să nu lăsăm loc vrăjmașului, ca să nu poată semăna neghină în lanul de grîu, și, ca nu cumva, în timp ce pe de o parte plugarul se crede în siguranță, iar pe de altă parte nădejdea unei trude îndelungate este înșelată, venind vremea secerișului, holda să piardă roadele așteptate ; sau ca nu cumva vrăjmașul să tulbure, amestecîndu-l cu drojdia, vinul plăcut datorită vechimii lui și să-l schimbe într-o băutură a vicleniei sau să toarne în mierea dulce otrăvuri mai amare decît fierea. Să fie alungate departe neînțelegerile, certurile, vorbele de ocară : și, fiindcă lațul morții este limba bîrfitorului și vicleanului, să-și ferească fiecare sufletul său, ca nu cumva, în pedeapsa sa, să se lege singur cu lanțurile morții. Iubiți pacea și toate sînt liniștite : încît și nouă să ne fie date recompense și vouă bucurii, iar Biserica lui Dumnezeu, întemeiată pe unitatea păcii, să păstreze învățătura desăvîrșită întru Hristos (P. L. 52, 347-348).

Idem, Predica a CX-a:

„Deci fiind îndreptați din credință, avem pace cu Dumnezeu“

(Romani 5, 1). Aceasta înseamnă să tacă, să înceteze mama neînțelegerilor, dușmana liniștii, cearta vrăjmașă a păcii, să nu se umfle iudeii prin lege, neamurile să nu se trufească prin fire, filozoful să se dezumfle de ideile lui găunoase și deșarte, nimeni să nu se fălească cu meritele sale, nimeni să nu se fălească cu faptele lui, fiindcă pacea dumnezeiască ne-a adus înapoi și ne-a redat viața pe care înțelegerea cea de la început cu potrivnicul ne-o luase, iar vrajba cea plină de nebunie o îndepărtase de noi. „Să avem pace cu Dumnezeu, prin Domnul nostru Iisus Hristos". Pământul să nu se răscoale împotriva cerurilor, trupul să nu se ridice împotriva duhului, ci smerit să se înjuge la slava nesfîrșită a păcii de sus (P. L. 52, 504).

Idem, Predica a CXXXVIII-a. Despre pace:

Domnul nostru Iisus Hristos ne poruncește să oferim pace oricărei case în care intrăm (Luca 10, 5); de aceea și noi, la începutul salutării noastre, am cerut pentru voi de la Domnul pace, care totdeauna trebuie și păstrată și trebuie de asemenea să ne și rugăm pentru ea. Nu este vorba de acea pace lipsită de credință și nestatornică a acestei lumi, care este căutată pentru foloase trecătoare sau care este păstrată de teamă, ci de pacea lui Hristos, care după cuvîntul Apostolului Pavel covîrșește orice minte și păzește inimile credincioșilor (Filipeni 4, 7), pacea care este hrănită de ugerul roditor al dragostei; pacea este fiica credinței, stîlpul dreptății, pacea este chezășia adevărată a nădejdii viitoare; pacea care unește pe cei prezenți și îi cheamă pe cei de departe; pacea care împacă cele pământești cu cele cerești și cele omenești cu cele dumnezeiești; căci astfel spune Apostolul: „Domnul nostru Iisus Hristos a împăcat prin sîngele Său nu numai cele care sînt pe pământ, dar și cele care sînt în cer" (Coloseni 1, 20) (P. L. 52, 572).

Idem, Predica a CXLIX-a. Despre Nașterea lui Hristos și despre pacea creștinilor:

Astăzi, Hristos, Care este Împăratul păcii, venind cu pacea Sa, a alungat orice dezbinare, a izgonit neînțelegerile, a călcat în picioare vrajba și, precum strălucirea soarelui luminează cerul, tot astfel El luminează Biserica cu fulgerul păcii. O, cît de rîvnit este numele păcii, cît de trainică temelie a credinței creștine și podoabă a altarului ceresc al Domnului! Și ce altceva vrednic putem noi să spunem despre pace? Numele păcii este numele lui Hristos Însuși, după cum zice și Apostolul: „Hristos este pacea noastră, El care a făcut una din cele două" (Efeseni 2, 14), care erau dezbinate nu din cauza ideilor și nici a credinței lor, ci din cauza pizmei diavolului (P. L. 52, 598).

Sfîntul Niceta de Remesiana, Despre diferitele numiri ale Domnului nostru Iisus Hristos:

Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos se numește Pace fiindcă adună într-unul singur (laolaltă) pe cei care sînt dezbinați și fiindcă ne-a împăcat cu Dumnezeu Tatăl (P. L. 52, 865).

Leon cel Mare, Cuvîntarea a XXVI-a. A șasea la Nașterea Domnului:

Ce înseamnă să ai pace cu Dumnezeu dacă nu să vrei ceea ce poruncește El și să nu vrei ceea ce interzice El? Căci dacă legile

prieteniei între oameni cer suflete deopotrivă și asemănătoare și dacă niciodată deosebirea de obiceiuri nu poate duce la o înțelegere trainică, cum va fi părtaș al păcii dumnezeiești cel căruia îi plac cele care nu Îi plac lui Dumnezeu și cel care dorește să fie desfătat de lucruri despre care știe că Îl supără pe Dumnezeu?... Nașterea Domnului este nașterea păcii, căci astfel spune Apostolul: „El este pacea noastră, El Care a făcut din cele două-una“ (Efeseni 2, 14), deoarece fie iudei, fie neamuri „prin El avem apropierea către Tatăl, într-un Duh“ (Ibidem, 18). Înainte de ziua morții, luată prin voia Sa, i-a învățat în chip deosebit pe ucenici și le-a spus: „Pace vă las vouă, pacea Mea dau vouă“ (Ioan 14, 27). Și, ca nu cumva sub numele păcii obișnuite să se ascundă felul păcii Sale, a adăugat: „Nu precum dă lumea vă dau Eu“ (Ioan 14, 27). Lumea are prieteniile ei și îi face pe mulți din cei răi să se unească prin dragoste. ...Dar pacea celor duhovnicești, care vine din cele cerești și duce la cele cerești, nu vrea să ne amestecăm prin nici o legătură cu desfrînații lumii, ci să le rezistăm prin toate mijloacele și să ne înălțăm de la desfătările primejdioase la adevăratele bucurii, fiindcă spune Domnul: „Unde este comoara ta, acolo va fi și inima ta“ (Matei 6, 21) (P. L. 54, 214; 215-216).

Idem, Cuvîntarea a XCV-a:

„Fericiți făcătorii de pace că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema“ (Matei 5, 9). Această fericire nu este dată de orice fel de înțelegere sau de oricare unire, ci de aceea despre care Apostolul spune: „Aveți pace cu Dumnezeu“ (Romani 5, 1; II Corinteni 13, 11) și despre care profetul David zice: „Pace multă au cei ce iubesc legea Ta și nu se smintesc“ (Psalmul 118, 165). Această pace nu și-o atribuie nici prieteniile cele mai strîns legate și nici sufletele cele mai asemănătoare, dacă nu se potrivesc cu voia lui Dumnezeu. (P. L. 54, 465).

Idem, Liber sacramentorum Ecclesiae Romanae:

Atotputernicule și milostivule Dumnezeu, rugămu-ne Ție, izbăvește-ne de vîrtejul războaielor, fiindcă ne vei copleși cu toate bunurile dacă vei da pace și cugetului și trupului nostru (P. L. 55, 67).

Maxim, Episcop de Torino, Omilia a XXI-a:

Pacea lui Hristos nu este a oamenilor de orice fel, ci a vieții curate. Nu neamul omenesc la întîmplare se învrednicește de ea, ci bună-înțelegerea, nu răutatea omenească, ci dragostea creștină. Ea nu este dată tuturor, ci este oferită celor încercați. Pacea lui Hristos este dăruită celui care crede că Hristos este Ziditorul păcii; pacea lui Hristos este dăruită celui care nu este frămîntat de lupta păcatelor, celor a căror voință nu este pîngărită de crimele idolilor (P. L. 57, 269).

Magnus Aurelius Cassiodorus, Comentariul la Psalmul 33:

Știind că în lupta veacului acesta credincioșii nu au pace cu trupul și că duc o continuă luptă cu păcatele lor, profetul a spus foarte frumos: „Caută pacea“, încît, chiar dacă ei nu o au aici, în lumea aceasta, totuși ei să o caute pretutindeni cu foarte mare sîrguință. Și nu a făgăduit că ar putea fi dobîndită aici în vreun chip,

ci poruncește : „Urmeaz-o“, ca și cum ea ar merge înainte. Căci de ce trebuie urmată dacă nu pentru faptul că fuge de aici ? Însă ea trebuie nădăjduită în viitor, deoarece acolo, în cer, se bucură de statornicie veșnică. Așadar să o căutăm cu hărnicie, să o urmăm cu atenție, deoarece nu putem să o găsim acolo dacă nu o căutăm aici cu luare aminte. Atunci va fi dobîndită cînd Îl vom vedea pe Însuși Ziditorul păcii (P. L. 70, 238).

Idem, Comentariul la Psalmul 36:

Făcător de pace este numit cel care, în această lume, face pace între cei dezbinați și care, din dragoste și blîndețe, nici el însuși nu se amestecă în lupte necuviincioase. Și ia aminte că este pus în rîndul fericiților cel căruia prin mila (îndurarea) lui Dumnezeu îi prisosește această virtute (P. L. 70, 269-270).

Idem, Comentariul la Psalmul 75:

Pace cu Domnul are cel care nu luptă cu voie potrivnică împotriva sfaturilor Lui, care urmează poruncile Celui ce stăpînește și care își pleacă voința la toată învățătura dumnezeiască. Căci pacea adevărată înseamnă să ai înțelegere cu viața curată și să lupți cu viciile (P. L. 70, 541).

Grigorie de Tours, Istoria Francilor, 5, prolog:

Ce faceți ? Ce doriți ? În ce nu sînteți îmbelșugați ? În case înfloresc plăcerile, în hambare se află din belșug vin, grîu și ulei ; în tezaur se adună aurul și argintul. Un singur lucru vă lipsește : fiindcă nu aveți pace, sînteți lipsiți de harul lui Dumnezeu (P. L. 71, 315).

Vitae Patrum 3, 93:

Avva Agathon obișnuia să spună : Niciodată nu am dormit dacă am avut o neînțelegere cu cineva, dar nici nu am îngăduit ca altul care era certat cu mine să doarmă, dacă nu m-am împăcat mai întîi cu el, atît cît a fost în puterea mea (P. L. 73, 777).

Sfîntul Grigorie cel Mare, Omilia a VIII-a la Iezechiel:

Sînt unii care, în timp ce se străduiesc să știe mai mult decît este necesar, fug de pacea cu semenii lor, disprețuindu-i ca pe niște nesimțitori și proști. De aceea, Adevărul ne îndeamnă spunînd : „Aveți sare întru voi și trăiți în pace unii cu alții“ (Marcu 9, 50), ca fiecare să se străduiască să aibă sarea înțelepciunii, să se îngrijească, atît cît este necesar, să nu se îndepărteze niciodată de pace și bună-înțelegere... De aceea și Pavel ne sfătuiește cu înfricoșare, zicînd : „Căutați pacea cu toată lumea și sfințenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul“ (Evrei 12, 14). Însuși Adevărul ne arată că lui Dumnezeu nimic nu-i place fără unire și bună-înțelegere : „Dacă îți vei aduce darul tău la altar și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău acolo, înaintea altarului, și mergi întîi și împacă-te cu fratele tău și apoi, venind, adu darul tău“ (Matei 5, 23-24). Iată că nu vrea să primească jertfă de la cei dezbinați (P. L. 76, 858).

Idem, Omilia a XXXIII-a la Evanghelii:

„Credința ta te-a mîntuit, mergi în pace“ (Luca 7, 50). Într-adevăr credința a mîntuit-o deoarece femeia nu s-a îndoit că poate

să primească ceea ce a cerut. Dar chiar și certitudinea însăși a nădejdii o primise de la Acela de la Care, cu nădejde, cerea și mîntuirea. Însă este îndemnată să meargă în pace, ca nu cumva mai tîrziu să se abată de la calea adevărului pe drumul smintelii. De aceea și spune prin gura lui Zaharia: „Să îndrepte picioarele noastre pe calea păcii“ (Luca 1, 79). Căci atunci îndreptăm pașii noștri pe calea păcii cînd mergem pe acel drum al faptelor, pe care nu ne rupem (despărțim) de harul Ziditorului nostru (P. L. 76, 1241).

Idem, Reguli pastorale 3, 23:

Cine nu se îngrijește să păstreze pacea, refuză să primească roada duhului (P. L. 77, 89).

Idem, Epistole 5, 43:

Să mulțumim Celui Care, desființînd vrăjmășia în trupul Său, a făcut să fie pe întreg pămîntul o singură turmă și o singură stînă sub un singur păstor, amintindu-ne totdeauna ceea ce ne sfătuiește propovăduitorul adevărului, care spune: „Silindu-vă să păziți unitatea Duhului, întru legătura păcii“ (Efeseni 4, 3) și: „Căutați pacea cu toți și sfințenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul“ (Evrei 12, 14). Tot Pavel spune altor ucenici: „Dacă se poate, pe cît stă în puterea voastră, trăiți în bună pace cu toți oamenii“ (Romani 12, 18). Căci a văzut că oamenii buni nu pot avea pace cu cei răi și de aceea a pus înainte: „Dacă se poate“.

Dar fiindcă pacea nu poate fi întărită în ambele părți, deoarece cei răi o alungă, cei buni trebuie să țină pacea din toată inima (cu toată puterea). De aceea și spune Apostolul în chip minunat: „Pe cît stă în puterea voastră“, ca pacea să rămînă desigur în noi, chiar dacă ea este alungată din sufletul oamenilor păcătoși. Pacea o avem cu adevărat cînd urmărim greșelile celor trufași cu dreptate stăruitoare, dar și cu dragoste, cînd îi iubim pe ei, dar urîm păcatele lor. Omul este lucrarea lui Dumnezeu, dar păcatul este lucrarea omului. Așadar noi să deosebim ce a lucrat Dumnezeu și ce a lucrat omul, ca nu cumva din cauza greșelii să-l urîm pe om sau din cauza omului să iubim greșeala (P. L. 77, 772-773).

Idem, Epistole 10, 42:

Dacă luăm aminte cît de mare este virtutea păcii, ne dăm seama cu cîtă stăruință trebuie să o cultivăm. Domnul și Mîntuitorul nostru a binevoit să o lase și să o dea ca mare dar ucenicilor Săi, ca, pe cei care stăteau uniți în tăria credinței, să-i facă prin pace împreună moștenitori cu El. Căci scris este: „Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema“ (Matei 5, 9). Așadar, oricine dorește să fie moștenitor al Tatălui să nu renunțe să fie fiu păzind pacea, căci acela care lasă loc dezbinării a hotărît desigur el însuși să fie lipsit de un dar atît de mare (P. L. 77, 1100).

Idem, Epistole 11, 2:

Apostolul Pavel ne îndeamnă zicînd : „Dacă se poate, pe cît stă în puterea voastră, trăiți în bună pace cu toți oamenii“ (Romani 12, 18). Vrînd să spună să avem pace cu toți oamenii, dar văzînd că acest lucru este greu a pus înainte : „Dacă se poate“. Și a adăugat că se poate întîmpla, deoarece a spus : „Pe cît stă în puterea voastră“. Dacă noi dorim să păstrăm în suflet dragostea față de cei care ne urăsc, chiar dacă aceia nu au pace cu noi, noi fără îndoială avem pace cu ei“ (P. L. 77, 1121).

Idem, Epistole 13, 40:

Văzînd din cuvîntul Domnului Care spune : „Pacea Mea o dau vouă“ (Ioan 14, 27) cît de mare este virtutea păcii, tot astfel și noi trebuie să stăruim în iubirea lui Dumnezeu, ca să nu trebuiască să dăm în nici un chip loc neînțelegerii. Dar putem să trăim în pace numai dacă păstrăm în minte și în faptă smerenia pe care ne-a învățat-o Însuși Ziditorul păcii. Cu dragoste să ne sfătuim ca să alungăm din inimă mîndria cea lumească, care totdeauna este potrivnică sufletelor și să îndepărtăm sminteala din mijlocul Bisericii, ca să fie în noi un singur duh, un singur suflet, o singură dragoste, o singură unire și înțelegere întru Hristos, Care a vrut ca noi să fim membrele Lui. Căci cît este de greu, cît este de urît, cît este de crud și cît este de străin de menirea preotului ca el să nu aibă pacea pe care o propovăduiește altora (P. L. 77, 1289-1290).

Idem, Comentariul la Cîntarea Cîntărilor 6, 2:

Este necesar ca mulțimea credincioșilor care nu încetează să lupte împotriva duhurilor rele să se unească prin pacea dragostei ca să se mîntuiască. Dacă stăpînește pacea, mulțimea credincioșilor apare înfricoșătoare dușmanilor. Dacă este dezbinată prin vrajbă, ea este ușor lovită din toate părțile de dușmani. Astfel să se întărească prin pace, să se lege prin unitate, să se unească prin dragoste... În pace ochiul minții se curățește încît se îndreaptă spre vederea însăși a fericirii, pe care nimeni nu o vede în această viață, deoarece este imposibil să ai patria în timp ce fiecare dintre noi plînge în exil (P. L. 79, 526-527).

Ibidem, 8, 14:

Cît sîntem în această lume nu ne despărțim cu totul de păcat și cît timp trăim în păcat nu avem pace desăvîrșită cu Cel Care a trăit fără păcat în trup (P. L. 79, 545).

Isidor de Sevilla, Despre numere:

Trebuie să ne temem mult de dezbinare și orice creștin trebuie să fugă de ea, fiindcă ea face din fiii lui Dumnezeu fii ai diavolului, din prieteni, vrăjmași, din frați, potrivinici; din ea se naște

bîrfa, jalea, nebunia și mînia, cearta și minciuna, jurămîntul și sperjurul, jignirea și sminteala, viclenia și pizma, invidia și uciderea de oameni. Dezbinarea nu este nimic altceva decît stricarea păcii și sfărîmarea unității, învățătura diavolului, calea morții, nimicirea vieții, călcarea poruncilor, schimbarea simțurilor, împrăștierea minții, casa diavolului, cărarea iadului, așteptarea pedepsei, izgonirea iertării, răsturnarea învățăturii, disprețul dragostei, înăbușirea smereniei, tulburarea sufletului, îmbolnăvirea trupului, rău aducător de moarte, veninul șarpelui, mușcătura viperei, răsuflarea vasiliscului, vărsătura șarpelui, închiderea împărăției, deschiderea iadului, vrăjmașa lui Dumnezeu, prietena diavolului.

Dar pacea nu lucrează astfel fiindcă ea apropie pe Dumnezeu de om și pe om de Dumnezeu ; de aceea pacea adevărată trebuie ținută și trebuie păstrată de toți creștinii cu inima și cu trupul... Căci pacea este dulce și trebuie foarte mult iubită o astfel de învățătoare care face minuni multe și trebuie admirată fiindcă ea face din fiii diavolului fii ai lui Dumnezeu, din vrăjmași face prieteni, din potrivnici face frați, din străini, apropiați, din necunoscuți, casnici; din pace se naște curăția și cinstea, duioșia și blîndețea, îngăduința și iertarea, bunătatea și adevărul, liniștea și dreptatea, statornicia și răbdarea, iubirea și apărarea, ajutorul și purtarea de grijă. Pacea nu este nimic altceva decît casa lui Dumnezeu ; căci așa a spus Însuși Dumnezeu ucenicilor Săi : „Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă“ (Ioan 14, 27). Ce altceva este pacea decît apropierea (prietenia) lui Dumnezeu, harul lui Dumnezeu, unirea cu Dumnezeu, sănătatea simțurilor, strălucirea (puterea, lumina) minții, casa lui Dumnezeu, cărarea împărăției, așteptarea răsplăților, rodul sîrguinței, tăria învățăturii, desăvîrșirea dragostei, drumul smereniei, scutul liniștei, înfrînarea puterii, liniștea trupului ? O, dacă mi-ar fi fost îngăduit să vorbesc despre pace pe de-a-ntregul (cu îngrijire) și în chip deslușit ! A trebuit să scriu cu degetele multe rînduri ; căci ea copleșește orice minte. Dulceața ei dătătoare de viață și curgătoare ca mierea este deschiderea împărăției, închiderea iadului, prietena lui Dumnezeu, vrăjmașa diavolului, este fericirea în viața de acum, bucuria și veselia în viața cea veșnică (P. L. 83, 1299).

Traducere : Gh. BADEA

SFÎNTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

PASTORALĂ

LA

ANIVERSAREA CENTENARULUI AUTOCEFALIEI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Iubitului nostru cler și dreptcredincioșilor creștini din cuprinsul Patriarhiei Române, har, milă și pace de la Dumnezeu, iar de la noi arhierești bienecuvîntări

IUBIȚI FII DUHOVNICEȘTI,

În aceste zile, scăldate în lumina Învierii Domnului, Biserica Ortodoxă Română prăznuiește împlinirea a 100 de ani de la recunoașterea autocefaliei sale.

De la începutul ființării în sînul neamului, pe pămîntul vechii Dacii, Biserica noastră a mărturisit neîncetat, aceeași credință, una și sfîntă, cu întreaga Biserică dreptmăritoare, și s-a cîrmuit cu înțelepciune, potrivit cu nevoile și năzuințele credincioșilor ei.

Cea dintîi episcopie cunoscută pe pămîntul Patriei s-a organizat în Sciția Mică — Dobrogea de astăzi — cu reședința la Tomis-Constanța, care, potrivit mărturiilor istorice, era cunoscută în secolele V-VI ca arhiepiscopie autocefală și apoi mitropolie. Drept mărturie a vieții creștine în vremea aceea pe întreg teritoriul Patriei noastre ne stau urmele străvechilor locașuri sfinte care ies mereu la iveală în toate laturile țării, precum și mulțimea martirilor credinței de care se pomenește în documentele vechi.

Stăpîni din cele mai vechi timpuri pe acest pămînt, în vremea migrației popoarelor, strămoșii noștri au rămas pe loc, uniți prin legătură sfîntă de pămînt, de neam, de credință și de limba făurită de ei din rădăcini daco-latine, tîlcuind într-un minunat grai propriu dumnezeiasca Evanghelie, în cuvinte de temelie care se păstrează în limba noastră bisericească pînă astăzi. Cu această zestre trainică am străbătut veacurile, urzindu-ne și desăvîrșindu-ne ființa națională și organizîndu-ne treptat în formații statale în toate ținuturile locuite de români: Transilvania, Muntenia și Moldova.

Împletindu-și firele vieții sale cu firele vieții poporului nostru, cu aspirațiile lui pentru unitate, libertate și independență, Biserica, prin episcopi și preoți, ca o maică sfîntă, a slujit, a mîngîiat și a învățat poporul drept-credincios, susținînd și apărînd ființa și unitatea neamului și a credinței.

Ori de cîte ori poporul român a pășit pe o nouă treaptă a organizării sale de stat, Biserica noastră, urmînd sfintele canoane, a do-

bîndit și ea forme noi de organizare, în armonie cu realizările din viața neamului. Astfel, afirmarea independenței Țării Românești, prin biruința de la Posada din 1330, avea să aducă după sine cîrmuirea Bisericii prin căpetenii proprii. De aceea, domnitorul Țării Românești, Nicolae Alexandru Basarab, a stăruit ca neapărat să fie cîrmuitor al Bisericii țării Mitropolitul Iachint de la Vicina, pe care îl și chemase el în scaunul de mitropolit de la Curtea de Argeș. Patriarhia ecumenică s-a învoit cu mutarea făcută, dînd act de recunoaștere în 1359. De asemenea, după organizarea Țării Moldovei ca stat independent, în 1359, Iosif Mușat va fi recunoscut ca mitropolit al Moldovei, în 1401, la cererea domnitorului Alexandru cel Bun și a țării.

Este demn de luat în seamă faptul că la români alegerea de căpetenii bisericești din partea locului întreținea și sporea conștiința maturizării lor bisericești de a se cîrmui singuri. În același timp, nu slăbea nici conștiința unității cu Bizanțul de unde, pentru marile lor acte bisericești, românii cereau binecuvîntarea și recunoașterea.

Deși nevoiți să se organizeze și să trăiască în state separate, românii de pretutindeni au păstrat și și-au afirmat permanent conștiința unității lor de neam, de limbă, de obiceiuri și de credință ortodoxă.

Odată cu legăturile neîntrerupte dintre Bisericile celor trei principate românești, au fost întreținute și legăturile noastre cu toate celelalte Biserici Ortodoxe. Veacuri de-a rîndul voievozii și ierarhii români au împodobit Biserica română cu numele de milostivă și primitoare prin daniile și ajutoarele pe care ei le făceau cu mînă largă pretutindeni unde nevoile ieșeau la iveală: la patriarhiile vechi, la mănăstirile din Sfîntul Munte Athos și la alte centre ale Răsăritului ortodox. Ierarhi și mari cărturari, călugări, aflau pe pămîntul românesc loc de mîngîiere, adăpost și sprijin.

În cetatea Iașilor s-a ținut soborul din 1642 care a dat formă definitivă Mărturisirii ortodoxe *a mitropolitului român Petru Movilă al Kievului, carte de învățătură pentru întreaga Ortodoxie. Este cunoscut, de asemenea, faptul că la noi se tipăreau cărți de slujbă și de învățătură în limbile greacă, slavă, arabă, pentru Bisericile Ortodoxe surori.*

Înaintînd pe firul istoriei, marile înfăptuiri ale secolului al XIX-lea din viața poporului nostru: Unirea Principatelor la 1859 și Independența statului român la 1877, au adus și importante împliniri bisericești, între care îndeosebi recunoașterea autocefaliei Bisericii noastre. Recunoașterea autocefaliei Bisericii a rezultat așadar, firesc și necesar, mai cu seamă, din dobîndirea independenței de stat a României, eveniment pe care noi îl aniversăm în fiecare an, în ziua de 9 Mai. Încă din 1857, în Divanul ad-hoc din Moldova, o comisie bisericească, ocupîndu-se de viitoarea organizare a Bisericii Române, numea Biserica strămoșească drept «Biserica autocefală și ortodoxă a Moldo-României, fiică și membră a Sfintei Biserici sobornicești și apostolice a Răsăritului, al cărei Cap și începător este Domnul nostru Iisus Hristos».

***Acest titlu acordat Bisericii s-a oglindit și în alte mărturii și** acte ale vremii. Domnitorul Alexandru Ioan Cuza declara în 1865:*

«Vreau ca Biserica Ortodoxă Română să aibă o exprimare legală în Stat, iar în Biserica de Răsărit, gradul și acea independență pe care a dobîndit-o de mult față de celelalte Biserici Ortodoxe, căci numai așa va putea face bine națiiei». În același duh, Constituția din 30 iunie 1866 legifera în articolul 21: «Biserica Ortodoxă Română este și rămîne neatîrnată de orice chiriarhie străină, păstrîndu-și unitatea cu Biserica ecumenică a Răsăritului în privința dogmelor». Iar «Legea Organică a Bisericii Ortodoxe Române», promulgată în 1872, constituie traducerea în viață a autocefaliei, exprimată prin constituirea și funcționarea «Sfîntului Sinod al Bisericii Autocefale Ortodoxe Române».

Cu conștiința cîrmuirii de sine și a răspunderii Bisericii pentru cerințele duhovnicești ale credincioșilor, membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în Joia Mare, la 25 martie 1882, au sfințit, în Catedrala din București, Sfîntul și Marele Mir.

Binecuvîntarea și recunoașterea oficială a autocefaliei Bisericii noastre s-au dat de către Patriarhia ecumenică, în Sinodul întrunit în acest scop la 25 aprilie 1885. Atunci a fost alcătuit Tomosul sinodal, semnat de Patriarhul ecumenic Ioachim al IV-lea și de ceilalți membri ai Sinodului din jurul său, socotindu-se că acest act este «rațional, drept și corespunzător cu așezămintele bisericești».

Tomosul sinodal al Patriarhiei ecumenice, invocînd unitatea indisolubilă a credinței dintre Bisericile ortodoxe surori, întemeiată pe legătura dragostei, «recunoștea și binecuvînta» *autocefalia Bisericii Ortodoxe Române astfel: «Așadar, după ce am deliberat cu Sfîntul Sinod, cel de pe lîngă noi, al Prea iubiților noștri frați în Sfîntul Duh, declarăm că Biserica Ortodoxă din România să fie, să se zică și să se recunoască de către toți neatîrnată și autocefală, administrîndu-se de propriul și Sfîntul său Sinod..., nerecunoscîndu-se în propria sa administrație internă nici o altă autoritate bisericească, fără numai pe Capul Bisericii Ortodoxe, celei una, sfîntă, sobornicească și apostolică, pe Mîntuitorul, Dumnezeu-Omul, care este singura temelie și piatra cea din capul unghiului și întîiul și supremul și veșnicul Arhiereu și Arhipăstor». ...«Sfînta și Marea noastră Biserică a lui Hristos binecuvîntează din adîncul sufletului pe iubita sa soră în Hristos, Biserica autocefală a României». Totodată, Patriarhia ecumenică înștiința și celelalte Biserici autocefale despre acest fapt îmbucurător.*

Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa solemnă din 6 mai 1885, a dat citire Tomosului pentru recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, exprimîndu-și bucuria pentru acest mare act bisericesc de dragoste frățească și vestind evenimentul și celorlalte Biserici Ortodoxe autocefale surori.

Bucuria pentru acest moment istoric din viața Bisericii Ortodoxe Române a fost evidențiată și de înalta autoritate de stat a vremii în mesajul de deschidere a Sfîntului Sinod, prin cuvintele: «Sînt fericit a anunța Prea Sfinților Voastre că autocefalia seculară a Bisericii Ortodoxe Române a căpătat binecuvîntarea Sanctității Sale Patriarhului ecumenic, și că astfel, poziția Bisericii Române, egal îndreptățită cu celelalte Biserici Ortodoxe autocefale, surorile ei de aceeași credință și de același rit, se află bine definită... Faptul

acesta, care întărește și mai mult poziția Bisericii în înălțimea și demnitatea ce i se cuvine, trebuie să umple de bucurie inimile noastre, ale tuturora. Biserica, din a cărei apărare în secolii trecuți, românii își fac gloria lor, a fost întotdeauna nedeslipită de destinele Țării».

Aceste acte încheiau și adăugau deopotrivă strălucire unei înfăptuiri istorice : Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române.

În Ortodoxie, autocefalia înseamnă cîrmuirea Bisericii unui neam prin căpetenie proprie, precum și dreptul și puterea ei de a-și da legi de organizare și bună funcționare, păstrînd unitatea de credință, de cult și de organizare canonică, cu toate celelalte Biserici Ortodoxe surori. Înseamnă, în același timp, respectarea specificului și geniului fiecărui popor, respectarea tradițiilor bisericești proprii care înfrumusețează și slujesc unitatea Ortodoxiei ecumenice.

Dobîndind puteri noi, o Biserică autocefală are răspunderi noi. Ea este împreună-sfințitoare, împreună-învățătoare și împreună-cîrmuitoare cu celelalte Biserici, avînd împreună cu ele același Cap, pe Domnul nostru Iisus Hristos. Departe de a se separa de celelalte Biserici, prin dobîndirea autocefaliei, o Biserică ortodoxă se află mai strîns unită și mai puternic integrată în lucrarea Bisericii ecumenice sau universale și deplin slujitoare a credincioșilor ei și a lumii.

Credincioasă acestor principii, Biserica Ortodoxă Română, în tot trecutul ei, ca și în cei o sută de ani de la recunoașterea autocefaliei, ca Biserică națională s-a identificat cu aspirațiile poporului în mijlocul căruia și-a îndeplinit misiunea ei de slujitoare a Patriei și a neamului. A propășit în toate cele trei laturi de activitate specifică ei : învățătorească, sfințitoare și de bună păstorire a credincioșilor. Și-a îmbogățit din an în an tezaurul duhovnicesc prin traduceri ale Sfintei Scripturi în limba poporului, prin înflorirea învățămîntului religios, prin propovăduirea cuvîntului de zidire a sufletelor, prin opere teologice valoroase, cunoscute astăzi în întreaga lume creștină.

Urmare firească a înfăptuirii cu multe jertfe a Statului național unitar român la 1 Decembrie 1918, Biserica Ortodoxă Română, avînd acum un număr mai mare de credincioși și de eparhii și-a dat o organizare unică și unitară pe întreg teritoriul românesc. Iar ca încoronare a tuturor împlinirilor din viața poporului și statului nostru, Biserica Ortodoxă Română, urcînd pe cea mai înaltă treaptă a organizării ei unitare și a afirmării autocefaliei sale, a dobîndit în anul 1925 demnitatea și titlul de Patriarhie, eveniment de la a cărui înfăptuire aniversăm, tot în acest an, șase decenii.

În răstimpul de la recunoașterea autocefaliei sale, pînă acum, Biserica Ortodoxă Română a avut și bucuria de a reprimi la sîn, în anul 1948, pe fiii ei care, cu două veacuri și jumătate mai înainte, fuseseră rupți din trupul Ortodoxiei transilvănene.

Vrednic de amintit aici este și actul canonizării de sfinți români ca o manifestare a unei Biserici în plenitudinea lucrării ei în viața credincioșilor.

În afară, în aria Ortodoxiei ecumenice, Biserica noastră și-a atras prețuirea Bisericilor Ortodoxe surori pentru lucrarea ei în promovarea spiritului de dragoste frățească, de strîngere a legăturilor

dintre Bisericile Ortodoxe, de sporire a înrîuririi Ortodoxiei în întreaga lume creștină și pentru desțelenirea căilor către unirea tuturor Bisericilor. Pe plan intercreștin, participînd, prin ierarhii și teologii ei la întîlnirile marilor organizații creștine mondiale: Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene, Conferința Creștină pentru Pace etc., Biserica Ortodoxă Română își aduce consecvent contribuția ei la soluționarea problemelor care frămîntă creștinătatea și întreaga omenire contemporană: unitatea creștină și apărarea vieții și păcii în lume.

Privind acum, cu bucuria sufletească pe care o trăim, la împlinirile Bisericii Ortodoxe Române din acest ultim veac, se cuvine să aducem un pios omagiu tuturor înaintașilor noștri — ierarhi, preoți și dreptcredincioși — care, prin strădaniile lor, au contribuit la realizarea acestor acte istorice, bisericești și naționale.

Prinos de mulțumire și recunoștință îndreptăm către înalta Conducere de stat a țării noastre, în frunte cu mult stimatul nostru Președinte, Domnul Nicolae Ceaușescu, pentru condițiile de deplină libertate religioasă pe care le asigură desfășurării vieții religioase a Bisericii Ortodoxe Române și a celorlalte Culte, încredințîndu-l de întregul nostru devotament, de prețuirea și de dragostea noastră, cinstindu-i strădaniile de apărare a păcii în lume și de zidire a unei țări noi, frumoasă și bogată, liberă, puternică și deplin stăpînă pe destinele ei.

Iar noi, uniți cu toții în Sfînta noastră credință ortodoxă și în dragoste de neam, să sporim neîncetat lucrul nostru pentru a da un chip tot mai luminos Bisericii noastre Ortodoxe și românești, întru slava lui Dumnezeu, slujirea poporului și a lumii în care trăim.

Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfîntului Duh să fie cu noi cu toți! Amin.

PREȘEDINTELE SFÎNTULUI SINOD

† IUSTIN

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

† TEOCTIST
MITROPOLITUL MOLDOVEI ȘI SUCEVEI

† ANTONIE
MITROPOLITUL ARDEALULUI

† NESTOR
MITROPOLITUL OLTENIEI

† NICOLAE
MITROPOLITUL BANATULUI

† *ANTIM*
ARHIEPISCOPUL TOMISULUI
ȘI DUNĂRII DE JOS

† *TEOFIL*
ARHIEPISCOPUL VADULUI,
FELEACULUI ȘI CLUJULUI

† *GHERASIM*
EPISCOPUL RÎMNICULUI
ȘI ARGEȘULUI

† *EPIFANIE*
EPISCOPUL BUZĂULUI

† *EFTIMIE*
EPISCOPUL ROMANULUI ȘI
HUȘILOR

† *EMILIAN*
EPISCOPUL ALBA IULIEI

† *TIMOTEI*
EPISCOPUL ARADULUI, IENOPOLEI
ȘI HĂLMAGIULUI

† *VASILE*
EPISCOPUL ORADIEI

† *VASILE TÎRGOVIȘTEANUL*
EPISCOP-VICAR PATRIARHAL

† *ROMAN IALOMIȚEANUL*
EPISCOP-VICAR AL ARHIEPISCOPIEI
BUCUREȘTILOR

† *PIMEN SUCEVEANUL*
EPISCOP-VICAR AL
ARHIEPISCOPIEI IAȘILOR

† *LUCIAN FĂGĂRĂȘANUL*
EPISCOP-VICAR AL
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI

† *DAMASCHIN SEVERINEANUL*
EPISCOP-VICAR AL ARIEPISCOPIEI
CRAIOVEI

† *JUSTINIAN MARAMUREȘANUL*
EPISCOP-VICAR AL ARHIEPISCOPIEI
CLUJULUI

† *GHERASIM HUNEDOREANUL*
ARHIEREU-VICAR AL EPISCOPIEI
ARADULUI, IENOPOLEI ȘI HĂLMAGIULUI

BUCUREȘTI, 5 Mai 1985

CUNUNA ÎMPLINIRILOR BISERICEȘTI

† TEOCTIST
ARHIEPISCOP ȘI MITROPOLIT

La popasul slăvit al comemorării centenarului autocefaliei Bisericii noastre strămoșești, dînd slavă lui Dumnezeu, rostim împreună cu psalmistul: „Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim întru ea" (Psalmul 117, 24). Și cum să nu ne bucurăm cînd sîntem, prin voie și rînduială dumnezeiască, martori ai unor mari împliniri în viața și lucrarea dumnezeiescului nostru Așezămînt, împliniri pe măsura însemnătății acelora pe care le făurește și trăiește întregul nostru popor, făuritor de trai și viață nouă pe întinsele plaiuri străbune. După o sută de ani, aceste împliniri ale dreptei noastre credințe ne apar în toată strălucirea lor binefăcătoare. Acestea au rodit din gînd curat, îndreptățită vrere și dăruire totală a vrednicilor noștri înaintași, cei care, avînd conștiința continuității de credință și viață a destinelor poporului nostru, nu au pierdut niciodată din vedere să slujească devenirea sa istorică și idealurile multiseculare pe care acesta le-a purtat și manifestat de-a lungul și de-a latul spațiului carpato-pontico-danubian.

În primăvara anului 1885, a venit „plinirea vremii" să ni se recunoască oficial ceea ce aveam de fapt, dintru începuturi. Eram acum 100 de ani și, potrivit vechilor tradiții bisericești, cu multe secole înainte, Biserică înfloritoare a întregii moșteniri mîntuitoare ortodoxe, slujind neamul nostru românesc ca Biserică de sine stătătoare, autocefală prin felul întocmirii vieții și lucrării ei în mijlocul credincioșilor și în legătură cu alte Biserici. Se dorea o confirmare, și aceasta s-a împlinit deoarece recunoașterea oficială a autocefaliei este un act de dreptate și îndreptățire istorică.

De dreptate, *pentru că Biserica Ortodoxă Română, cea din Țara Românească, Moldova și Transilvania, împărtășind năzuințele poporului român, deseori greu încercat, dar totdeauna biruitor, a păstrat nestinsă lumina Ortodoxiei și duhul ei autentic, patristic și filocalic. Temeiul acestei moșteniri, a ținerii predaniilor așa cum le-am primit, răsăreau din conștiința și convingerea că Vestea cea nouă, Cuvîntul lui Dumnezeu, a odrăslit și a rodit pe pămîntul nostru străbun prin propovăduire apostolică* [1]. *Apostolicitatea evanghelizării strămoșilor noștri, despre care dau mărturii scrieri de netăgăduită valoare înmănuncheate apoi de părintele istoriei bisericești, Episcopul Eusebiu de Cezareea, în cunoscuta referință: „Iar Sfinții*

---

1. Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, III, 1; cf. † Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Opera Sfîntului Vasile cel Mare în evlavia credincioșilor ortodocși români*, în „Sfîntul Vasile cel Mare. Închinare la 1600 de ani de la săvîrșirea sa", în colecția „Biblioteca teologică", vol. 3, București, 1979, p. 11-12; Constantin Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei și a Catedralei mitropolitane din Iași*, București, 1888, p. V.

Apostoli și discipoli ai Mîntuitorului nostru, împrăștiindu-se în toată lumea, lui Toma, după cum spune tradiția, i-a venit în sorți Parthia, iar lui Andrei, Sciția“ [2], *adevăr pe care îl vădesc de-a lungul istoriei nu numai numeroase confirmări și fapte de rezonanță documentară, ci și valoroasele mărturii arheologice și filologice care arată că Biserica strămoșilor noștri, organizată de timpuriu și mereu vie în toate laturile românești, a învățat, a sfințit și a îndrumat pe fiii ei secol după secol pe calea mîntuirii. Este adevărul cu aură de veșnicie și este farul luminos după care s-au călăuzit în străduniile lor toți cei ce au afirmat și susținut dreptul nostru la autocefalie.*

Marele luptător pentru Unirea Principatelor Române și apărător al acestui ideal, învățatul Episcop Melchisedec Ștefănescu al Romanului, spunea acum un secol, în ședința Sfîntului Sinod: „Sămînța creștinismului adusă în Dacia s-a dezvoltat aici prin propriile puteri ale poporului, așa că în veacul al III-lea, după mărturia lui Tertulian, Dacia era plină de creștini și episcopii Daciei au participat la primele Sinoade ecumenice“ [3]. *Conștiința ortodoxiei credinței noastre l-a îndemnat și pe acest ilustru ierarh, ca pe atîția alții, să exprime roadele „propriilor puteri ale poporului“ în contextul istoric al deceniului proclamării independenței de stat a țării noastre. Se pune în lumină adevărul că Ortodoxia înseamnă viață și că Ortodoxia românească înseamnă, mai întîi și mai presus de toate, slujirea dreptei credințe apostolice și a vieții poporului nostru dreptmăritor. În aceasta rezidă „propriile puteri ale poporului“, despre care vorbea ilustrul ierarh al Bisericii noastre.*

Recunoașterea oficială a autocefaliei este, în același timp, și un act de îndreptățire istorică. *Poporul român, cucerind independența de stat cu vitejia legendară și cu jertfele miilor de fii ai săi în anii 1877-1878, a trecut în rîndul popoarelor independente, ca o țară* independentă. *Independența a fost aceea care a înlesnit și grăbit recunoașterea oficială a autocefaliei. A încerca să se disocieze aceste noțiuni, am putea spune idei-forță, complexe și constructive în istoria renașterii și afirmării României moderne, ar fi o prejudiciere a adevărului istoric, care este întotdeauna purtător de valori ce ar cinsti viața și istoria oricărui alt popor.*

Izvorul autocefaliei îl aflăm, pe de o parte, în învățătura Mîntuitorului Hristos propovăduită de Sfinții Apostoli la „toate neamurile“ (Matei 19, 20) și păzită în esența ei, cu sfințenie, iar pe de altă parte, în realitățile locale românești, care au înveșmîntat credința strămoșilor noștri cu strălucirile nemuritoare ale evlaviei lor, recunoscută din adînci vremuri în toată lumea creștină. Pînă la „plinirea vremii“, Ortodoxiei românești, ziua de 6 mai 1885, cînd în ședința solemnă a Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române vibrau în auzul tuturor cuvintele Tomosului patriarhal că: „Biserica Ortodoxă Română să fie și să se zică și să se recunoască de toți neatîrnată și autocefală, administrîndu-se de propriul și Sfîntul ei

---

2. C. Erbiceanu, *op. cit.*,; Mitropolitul Dosoftei, *Viețile și petrecerea sfinților*, Iași, 1682-1685, luna noiembrie, ziua 30.

3. Melchisedec Ștefănescu, *Tomosul autocefaliei*, București, 1885, p. 17.

Sinod“ [4], *a fost o cale lungă și anevoioasă, calea dreptei credințe și a roadelor ei de iubire statornică a lui Dumnezeu și a oamenilor, cale bătătorită de episcopi, monahi, învățați și martiri pentru Hristos, de-a lungul și de-a latul ținuturilor locuite de strămoșii noștri daco-romani.*

Să ne fie îngăduit a evoca, aici și acum, calea, strădaniile și vredniciile celor ce s-au ostenit întru împlinirea actului istoric din 24 Aprilie 1885, recunoașterea autocefaliei, coroana nevestejită a Bisericii Ortodoxe Române. „Năzuința Bisericilor locale de a avea cîrmuire proprie, remarca Prea Fericitul Patriarh Iustin, a apărut în cele mai vechi vremuri ale creștinismului. În faptă, ea a îmbrăcat forme diferite de la o Biserică la alta, avînd, de asemenea, denumiri deosebite. Termenul de autocefalie apare mai tîrziu, definindu-și conținutul după aspectele pe care ea le dobîndise în viața bisericească“ [5].

Și ca să ne dăm seama cît de firească era pentru strămoșii noștri trăirea autocefaliei, istoria ne arată că între cei dintîi arhiepiscopi autocefali era și arhiepiscopul Tomisului [6], *întîistătător și păstor al marii Biserici din străvechiul ținut românesc dintre Dunăre și Marea cea mare, numit atunci Sciția Mică. Această stare dă la iveală adevărul că Biserica străbunilor noștri cunoscuse o viață înfloritoare și se remarca în șirul celorlalte Biserici, ca o Biserică în plină creștere teologică și pastorală, în care sălășluia* viața, *și încă* Viața din belșug. *Arhipăstorii Tomisului, cunoscuți prin evlavia și cultura lor, participau la Sinoadele ecumenice și locale, apărau Ortodoxia, iar unii înfruntau moartea pentru Hristos. Numărul mare al sfinților martiri, pe care îi avem în secolele III și următoarele, ne arată credința statornică, atașamentul sincer și convingerea creștină cu care își mărturiseau crezul lor lăuntric. Biserica Tomisului, cu jurisdicție bisericească și la nordul Dunării și în laturile din sudul Moldovei* [7], *odrăslea fii și fiice, cunoscuți pretutindeni prin trăirea, știința și pietatea lor curată.*

Pe bolta Ortodoxiei românești luminează cu strălucire de luceferi Sfîntul Ioan Casian (315-435), hirotonit diacon de Sfîntul Ioan Gură de Aur la sfîrșitul secolului al IV-lea, autor patristic și începător de obști monahale în Occident; Dionisie cel Mic (470-540), traducător neobosit și autorul erei creștine; iubitorii de isihie, „părinți sciți“ [8] *și alți fii ai pămîntului dobrogean, trăitori ai Sfintei Evanghelii și ai Tradiției răsăritene. Apariția lor nu a fost rodul unei întîmplări, ci roadele duhovnicești ale „celor mai drepți dintre traci“* [9], *geto-dacii încreștinați din cuvînt și trudă apostolică de*

---

4. *Acte privitoare la autocefalie,* în „B.O.R.“, IX (1885), nr. 5, p. 346.

5. † Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Cuvînt festiv rostit în ședința Sfîntului Sinod,* în „M.M.S.“, LI (1975), nr. 9-12, p. 633.

6. *Acte martirice,* trad. de Prof. Ioan Rămureanu, în „Părinți și scriitori bisericești“, vol. 11, București, 1982, p. 258 și 350; Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 1, București. 1980, p. 140.

7. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 143.

8. Pr. prof. dr. Ioan G. Coman, *Scriitori bisericești din epoca străromână,* în colecția „Biblioteca teologică“, vol. 1, București, 1979, p. 7 passim; Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 137-139.

9. Herodot, *Istorii,* 4, 93, apud „Izvoarele privind istoria României“, vol. I, București, 1964, p. 49.

Sfîntul Andrei. Tradiția vie și bogată, precum și plinătatea vieții duhovnicești, care sălășluiau în această Biserică, slujită de înțelepții episcopi tomitani, au făcut ca să avem aici sfinți și teologi de talie patristică. Ei, oameni îmbunătățiți și de echilibru, fiind fii ai neamului nostru, simțeau trebuința unei mai bune cunoașteri reciproce între Răsărit și Apus și aveau limpede conștiința păstrării unității vieții bisericești, moștenire scumpă și nouă, urmașilor lor.

Încă din leagănul viețuirii ei, Biserica noastră strămoșească și-a împletit întotdeauna și întru toate viața cu viața poporului român. Întrupată în viața acestuia, ea și-a hrănit fiii cu sfîntă și dreaptă trăire în graiul lor din tată în fiu, le-a sădit conștiința obîrșiei daco-romane, a unității de credință și de limbă. Neîncetat vie, această conștiință a legat strîns toate formele de expresie românească în timpurile cînd se înfiripau „cnezatele", „voievodatele", „țările românești", rămînînd și acționînd unite pentru păstrarea ființei și culturii lor. Organizarea statală mai apoi a Țării Românești și a Moldovei, în capitalele cărora au fost strămutate și scaunele vlădicești respective, Curtea de Argeș, la 1359 și Suceava 1400, reliefează deopotrivă prin aceasta simfonia vieții naționale a înaintașilor noștri și năzuința păstrării autocefaliei bisericești. Deosebit de limpede spunea despre acestea Prea Fericitul Iustin: „Asocierea Domnului la cîrmuirea Bisericii, prin confirmarea și întronizarea întîistătătorilor ei, și asocierea întîistătătorilor Bisericii la cîrmuirea statului, prin prezența lor în sfatul țării, asigura cîrmuirea unitară a poporului. În același timp ea era și o chezășie a organizării unitare și cîrmuirii independente a Bisericilor de orice autoritate din afara țării" [10].

Astfel, gloriosul domnitor al Țării Românești, Nicolae Alexandru Basarab (1352-1364), a ținut „cu tot dinadinsul ca Mitropolitul Vicinei, Iachint, să fie strămutat în scaunul a toată Ungrovlahia" [11], *de la Curtea de Argeș. Din însuși cuprinsul scrisorilor emanate din cancelaria Patriarhiei de la Constantinopol, justificînd aprobările date cu „interesul poporului creștin de acolo", sau — cum se preciza în unele documente din secolele XVI și XVII — „acela care-l va alege Sfatul și Țara, acela să păstorească cum a fost din veac", se vede cît de veche și de respectată era neatîrnarea bisericească a strămoșilor noștri din secolul al XIV-lea și cele următoare* [12]. *Aceeași conștiință pentru apărarea dreptului de a avea o cîrmuire proprie a condus pe moldoveni, la sfîrșitul aceluiași secol, să-și aleagă ierarhul lor dintre fiii neamului. În fața Patriarhului Matei, delegații lui Alexandru cel Bun, pe același temei al „datinei străvechi", stăruiau că: „Chir Iosif este om din partea locului nostru și de un neam cu domnii noștri... și nu zice nimic decît cere numai să-l binecuvînteze Marea Sfințenie a Ta... că este episcop din partea locului Chir Iosif"* [13]. *Aceste datini străvechi, ca Biserica Românească să fie ocîrmuită de căpeteniile și legiuirile ei proprii, au fost invocate de*

---

10. † Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Cuvînt festiv...*, p. 634-635
11. *Fontes Historiae Daco-Romaniae, Scriitori și acte bizantine, Secolele IV-XV*, vol. IV, București, 1982, p. 199.
12. † Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Cuvînt festiv...*, în „B.O.R.", XCIII (1975), nr. 11-12, p. 1247.
13. *Ibidem; Fontes Historiae Daco-Romaniae*, vol. IV, p. 275.

Mihai Viteazul și de alți domnitori români prin Așezămintele lor sau prin tratate diplomatice.

Mai tîrziu, cînd străinii rîvneau scaunele vlădicești, sinodul adunat la Iași de Mitropolitul Iacob Putneanul, în 1752, invoca aceleași motive pentru apărarea drepturilor autonomiei bisericești ale țării, zicînd: „Făcînd datoria noastră ce ni se cade a păzi hotarele obiceiului țării și a dreptății“ și de aceea „hotărîm și legăm... ca nicidecum obiceiul țării și Sfînta Pravilă să nu se mai calce... ci oricînd va avea trebuință țara de păstor la vreo eparhie, să urmeze obiceiul țării și din pămînteni să se aleagă mitropolit sau episcop, iar străini niciodată să nu se primească“ [14].

Legat de destinele poporului român, organizat secol după secol pe făgașul firesc al neatîrnării față de vreo autoritate ierarhică din afară, Biserica Ortodoxă Română, de o parte și de alta a Carpaților, s-a dezvoltat cu vigoare asemeni unui arbore falnic. Ea s-a îndestulat din seva Ortodoxiei și a rămas credincioasă păstrătoare a legăturilor cu toate Bisericile dreptmăritoare și cu altele din această parte. Gîndirea și scrisul ierarhilor ei din jilțurile de la Tîrgoviște, Iași, Alba-Iulia, București, Rîmnic sau Buzău se îndreptau cu același elan ca dintr-un singur cuget spre toate sufletele credincioșilor ortodocși români, încălzindu-le aspirațiile de libertate, dreptate și unitate. La altarele Ortodoxiei românești slujeau și cuvîntau patriarhi, ierarhi și clerici ai Patriarhiilor Apostolice [15]. *Tiparnițele de la Cetățuia Iașilor, de la Snagov sau București dădeau la iveală lucrări teologice valoroase pentru întreaga Ortodoxie și chiar în limba popoarelor care cereau voievozilor noștri să aibă Cuvîntul lui Dumnezeu în limba lor, dăruindu-le cu generozitate și tiparnițele necesare. Pe acest pămînt străbun și cu oamenii lui, domnitori, mitropoliți și învățați, Biserica Română împlinea un mesaj istoric al dreptei credințe și al pravilelor știute și trăite din neam în neam. Ea cu fiii ei a fost pavăză de nădejde nu numai pentru cei ce poposeau în Țările Românești, ci și pentru înzestrarea așezămintelor ortodoxe din Balcani, Sfîntul Munte, Ierusalim, Alexandria sau Muntele Sinai. Nu întîmplător căpetenii bisericești din sudul Dunării se alăturau prin apeluri și scrisori nebiruitului voievod Mihai Viteazul, ale cărui fapte de unitate națională și de*

---

14. † Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *În slujba Ortodoxiei românești, a năzuințelor de unitate națională și de afirmare a culturii române: Mitropolitul Iacob Putneanul, 1719-1778*, Mănăstirea Neamț, 1978, p. 47; C. Erbiceanu, *op. cit.*, p. 24; Th. Codrescu,*Uricariu*, vol. II, ediția a II-a, Iași, 1889, p. 241-243.

15. † Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Cuvînt festiv...*, în „M.M.S.“, LI (1975), nr. 9-12, p. 636-637: „Din cei 11 patriarhi care s-au succedat pe tronul ecumenic, din secolul al XVI-lea, numai unul n-a ajuns să calce pe pămîntul nostru. La înmormîntarea lui Antioh Cantemir, domnitorul Moldovei, în 1707, au slujit cei patru patriarhi răsăriteni de atunci. Uneori se sfințea la noi Sfîntul și Marele Mir. La noi s-au făcut chiar alegeri și hirotonii de patriarhi pentru scaunele apostolice“; Prof. Al. Elian, *Legăturile Mitropoliei Ungrovlahiei cu Patriarhia de Constantinopol și cu celelalte Biserici Ortodoxe*, în „B.O.R.“, LXXVII (1959), nr. 7-10, p. 918: „Numele cîtorva (ierarhi ai Bisericilor răsăritene n. n.), le întîlnim cu prilejul sinodului de la Suceava, din iunie 1600...; Pr. Niculae Șerbănescu, *Înființarea Patriarhiei Române (1925)*, în „B.O.R.“, XCIII (1975), nr. 11-12, p. 1399.

luptă pentru independență au impresionat întreaga Europă [16]. *Și nu întîmplător glasul Ortodoxiei s-a auzit tot de pe acest pămînt românesc, la 1642, spre a dărui dreptar de credință neștirbită:* Mărturisirea ortodoxă, *rod al străduaniilor învățatului mitropolit român Petru Movilă al Kievului, al sinodului de la Iași și al înțelegerii lui Vasile Lupu. Geniul creator al Ortodoxiei românești a odrăslit monumente istorice — mănăstiri și biserici — opere de valoare artistică neîntrecută în frumusețe. Nu există colț al plaiurilor noastre străbune unde privirea să nu fie atrasă de armonia și măiestria arhitecturii, de iscusința picturilor și broderiilor, de farmecul manuscriselor, de simfonia mișcărilor și culorilor frescelor moldovene, toate tălmăciri în duh și viețuire filocalică ale întrupării Logosului pe aceste guri de rai ale Patriei noastre, purtînd pecetea geniului creator autohton. Cît de rodnic s-a împlinit rugăciunea unuia dintre mulții martiri de la Dunăre, preotul Montanus, cînd acesta glăsuia, înainte de a primi sfîrșitul: „Crește, Doamne, și apără turma Ta cea credincioasă a Bisericii Tale din văile Dunării; cu ochii minții văd, Doamne, cum în această latură de pămînt se ridică un popor nou, care va lăuda în biserici numele Tău cel Sfînt, în limba română“* [17]. *Înainte ca alte popoare să izbutească a avea Cuvîntul lui Dumnezeu în graiul propriu, noi l-am avut. Mulțimea manuscriselor biblice și patristice, însăși Dumnezeiasca Liturghie tipărită de harnicul tipograf diaconul Coresi la 1580, iar de mitropolitul Dosoftei în două ediții la 1679, 1681, precum și Biblia tipărită în întregime la 1688, constituie culmi în cultura românească veche.*

Ceea ce documentele arată a fi înțelesul și năzuința îndreptățirii autocefaliei, ceea ce domnitorii, sfetnicii și mitropoliții săvîrșeau pentru aceasta, ceea ce învățați ca Dimitrie Cantemir, Spătarul Nicolae Milescu izvodeau întru adeverirea autocefaliei noastre din vechime și ceea ce Mitropolitul Moldovei Gheorghe întărea cu mîna sa, că a văzut documentul de autocefalie încă de pe timpul lui Alexandru cel Bun, de la Mănăstirea Neamț [18], *acest „adevărat nor de mărturii“ poporul dreptcredincios îl trăia, promova și îmbogățea*

---

16. *Mihai Viteazul în conștiința europeană.* 1. *Documente externe,* București, 1982, p. 155, doc. 43: „Deoarece Măria Ta ne-ai poruncit nouă creștinilor de dincoace de Dunăre ca să fim gata, pentru ca îndeobște, venind Măria Ta să batem pe păgîni, văzînd eu atunci scrisoarea Măriei Tale, îndată am pus în picioare pe creștini, am cheltuit 1000 de galbeni pe arme și pe unelte de luptă, fiindcă am fost neînarmați... Pentru Dumnezeu te rugăm pe Măria Ta ca să nu crezi nimic cuvintelor frumoase ale turcului, nici Măria Ta, nici craiul Transilvaniei căci noi niciodată nu vom ţine cu ei, pentru că din pricina lor sîntem în primejdie mare“, scria Dionisie Ralli Arhiepiscopul de Tîrnovo, din Armelin, lui Mihai Viteazul în 1597, iar pe împăratul Rudolf îl încredința că „acum a venit vremea de a putea orîndui toate lucrurile cu ajutorul acestui mărinimos și valoros căpitan Mihai Voievod...“ (p. 324, doc. 122); Vasile Petrișor, Nicolae Rauș, *Unirea politică de la 1600 — întruchipare a păstrării și dezvoltării unității de neam a poporului român,* în „Anale de istorie“ XXX (1984), nr. 2, p. 57-59.

17. *Acte martirice,* p. 189 ; Pr. Niculae M. Popescu, *Viața Sf. Montanus, prezbiterul din Singidunum,* în „B.O.R.“, LXII (1934), nr. 3, p. 147.

18. Pr. prof. Liviu Stan, *Pravila lui Alexandru cel Bun și vechea autocefalie a Mitropoliei Moldovei,* în „M.M.S.“, XXXVI (1960), nr. 3-4, p. 178-181; Pr. Niculae I. Șerbănescu, *Optzeci de ani de la dobîndirea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, 25 aprilie 1885-25 aprilie 1965,* în „B.O.R.“, LXXXIII (1965), nr. 3-4, p. 248.

viața noastră duhovnicească, în toate manifestările ei, punînd aureola sfințeniei, maturității și plinătății Bisericii Ortodoxe Române, la rînd cu celelalte Biserici autocefale, cum se va și exprima Mitropolitul Calinic în scrisoarea sa către Patriarhul Ioachim al IV-lea [19].

Tronul ecumenic de la Constantinopol, cunoscînd sporul de viață și credință ortodoxă, a acordat Mitropolitului Ungrovlahiei titlul de înaltă cinste de „locțiitor al Cezareei Capadociei" la 1776 [20]. *Documentele și scrierile vremii înfățișează Mitropoliile din Principate neatîrnate față de nici o Patriarhie, Biserica Română fiind independentă, autocefală. Conștiința acestei stări a condus la hotărîrea, luată în ședința din 4 noiembrie 1857, de deputații moldoveni în Divanul ad-hoc, de a propune și cere recunoașterea formală, de drept, a neatîrnării Bisericii din Principate de orice chiriarhie, înființarea unei autorități sinodale centrale, păstrîndu-se însă unitatea credinței cu Biserica ecumenică a Răsăritului în privința dogmelor, cauză îmbrățișată cu căldură și de către Divanul din Muntenia* [21].

Unirea Principatelor odată înfăptuită a însemnat și crearea condițiilor pentru unirea celor două Mitropolii într-o singură Biserică națională și proclamarea de drept a neatîrnării, ceea ce n-a întîrziat a face domnitorul Unirii, Alexandru Ioan Cuza, prin decretul din 3 decembrie 1864 în care preciza: „Biserica Ortodoxă Română este și rămîne independentă de orice autoritate bisericească străină în tot ceea ce privește organizarea, disciplina. Unitatea dogmatică a Sfintei religii ortodoxe române cu Marea Biserică de Răsărit se păstrează de Sinodul general al Bisericii Române prin unitatea de gîndire cu Biserica ecumenică constantinopolitană [22]. *Ca și în alte momente din istoria noastră, autocefalia bisericească înscrisă și în Constituția de la 1866, și apoi în Legea organică din 1872, devenea împlinire de drept, ceea ce a făcut ca în Joia Mare, 1882, Sfîntul*

---

19. *Acte privitoare la autocefalia Bisericii Ortodoxe a României*, în „B.O.R.", IX (1885), nr. 5, p. 337-338.

20. Legăturile dintre Biserica noastră și Cezareea Capadociei sînt străvechi. Scrisorile lui Vasile cel Mare către Iunius Soranus, guvernatorul Sciției Mici, confirmă acest fapt (*Epistola 155 către Soranus*, P. G. XXXII, 612 C-613 A și *Epistolele 164 și 165*, P. G., XXXII, 633 D-640 D); cf. †Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Opera Sfîntului Vasile cel Mare*, în loc. cit., p. 11-12; Pr. dr. Niculae Șerbănescu, *Titulatura mitropoliților jurisdicția, hotarele și reședința Mitropoliei Ungrovlahiei*, în „B.O.R.", LXXVII (1959), nr. 7-10, p. 706. Acest obicei, ca la titulatura mitropolitului Ungrovlahiei să fie adăugată și formula de „locțiitor", îl întîlnim încă din 1372, cînd Patriarhia Ecumenică rînduise lui Hariton, urmașul lui Iachint, „locul (mitropolitului) de Amasia", lui Antim Critopol „locul celui din Nicomedia". Un timp, mitropolitul Ungrovlahiei a fost locțiitor al Ancirei (Cf. Arch. Ghenadie Enăceanu, *Metropolia Ungro-Vlahiei. Titulatura Mitropoliților*, în „B.O.R.", V (1880-1881), p. 142).

21. N. Dobrescu, *Studii de Istoria Bisericii Române contemporane. 1. Istoria Bisericii din România (1850-1895)*, București, 1905, p. 18; Pr. Niculae I. Șerbănescu, *Optzeci de ani de la dobîndirea autocefaliei...*, p. 250.

22. „Monitorul Oficial", nr. 273, din 6 decembrie 1864, p. 1297-1298; *Decretul organic pentru înființarea unei autorități sinodale centrale pentru afacerile religiei române*, București, 1865, p. 4; Arhim. Fotie Balamaci, *Documente. Corespondența între Patriarhia din Constantinopol și mitropolitul Ungrovlahiei D. D. Nifon, între domnitorul Al. I. Cuza și între toate Bisericile Ortodoxe cu privire la legile aprobate de către guvernul român pentru Sinodul din anul 1864*, București, 1913, p. 5-8; Nicolae Dobrescu, *op. cit.*, p. 128.

Sinod să sfințească Sfîntul și Marele Mir în catedrala din București [23].

La această bogăție de viață, întodeauna s-au adăugat jertfele fiilor Bisericii noastre pentru înfăptuirea unității Principatelor Române la 1859, cele din războiul pentru independență de stat, 1877-1878, „care au creat premizele autocefaliei oficiale a Bisericii noastre“ [24]. *Moment de mare însemnătate, folosit cu înțelepciune de Mitropolitul primat Calinic Miclescu, a cărui scrisoare adresată Patriarhului Ecumenic, la 20 aprilie 1885, a făcut să trăim sărbătorirea acestei comemorări* [25].

În cuvîntul său, Prea Fericitul Patriarh Iustin surprindea sintetic, acum zece ani, această situație, spunînd: „La 25 aprilie 1885, prea înțeleptul Patriarh ecumenic Ioachim al IV-lea trimite Mitropolitului Calinic răspunsul său, printr-o scrisoare la care era anexat Tomosul autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române“, în care, între altele, se spune: „Biserica Ortodoxă din România să fie și să se numească și să fie cunoscută de toți neatîrnată și autocefală, conducîndu-se de propriul ei Sfînt Sinod, care va avea președinte pe cel după vreme Înalt Prea Sfințit și Prea respectat Mitropolit al Ungrovlahiei și Exarh al întregii Românii, nerecunoscînd nici o altă autoritate bisericească în propria ei cîrmuire bisericească fără numai pe Mîntuitorul“ [26].

Cu primirea acestui Tomos și prin înștiințarea celorlalte Biserici Ortodoxe se împlinea un act de dreptate și îndreptățire istorică. De acum „nici o limitare nu-i mai poate fi impusă de o altă Biserică. Din fiică, ea a devenit soră“ [27]. *Această îndreptățită înălțare dă podoabă și strălucire aniversării la care sîntem părtași. Ceea ce era cunoscut și trăit cu veacuri înainte, anume plinătatea credinței noastre dreptmăritoare și convingerea că Mîntuitorul sălășluia în Biserica strămoșilor și înaintașilor noștri, a dus la împlinirea acelui măreț act, recunoașterea oficială a autocefaliei Bisericii noastre. Recunoașterea oficială a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române nu ar fi fost posibilă dacă mai întîi poporul nostru nu ar fi obținut prin jertfelnică dăruire independența de stat a României moderne. Încă o dată se dă mărturie că Biserici Ortodoxă Română, „împletindu-și de-a lungul veacurilor firele vieții sale cu firele vieții poporului nostru, a sprijinit fără încetare luptele poporului nostru pentru scuturarea oricărei dominații, nu numai cu cuvîntul, dar și cu fapta, dovedindu-se, totodată, iubitoare de libertate și în treburile ei bisericești cînd vorbește de neatîrnarea sau autocefalia sa“* [28]. *Aceasta a fost calea pe care a mers pentru dobîndirea autocefaliei. Am putea spune că aceasta este calea, adevărul și viața în ceea ce privește trecutul Bisericii Ortodoxe Române. Un trecut glorios, adeseori zbuciumat, dar un trecut din care, precum un luceafăr, răsare adevărul*

---

23. „B.O.R.“, I (1874-1875), p. 83; N. Dobrescu, *op. cit.*, p. 174, Pr. Niculae Șerbănescu, *Optzeci de ani de la dobîndirea autocefaliei...*, p. 261.
24. † Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Cuvînt festiv...*, în „M.M.S.“, p. 631.
25. *Acte privitoare la autocefalie...*, p. 337.
26. † Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Cuvînt festiv...*, în „B.O.R.“, p. 1250.
27. *Ibidem.*
28. *Ibidem*, p. 1245.

că Biserica strămoșilor noștri a fost o Biserică slujitoare, o Biserică devenită integral a poporului[29], *o Biserică ce nu gîndise vreodată să iasă din unitatea comuniunii treimice a Ortodoxiei: unitatea de credință, unitatea liturgică și unitatea canonică.*

Păsind în rîndul Bisericilor autocefale, Biserica noastră a chivernisit înăuntru, cu deplină credincioșie, întregul tezaur mîntuitor de credință și viață spre desăvîrșirea fiilor ei duhovnicești, iar pe tărîmul panortodox și-a îndreptat atenția spre păstrarea unității dogmatice, liturgice și canonice cu toată Ortodoxia. Ca Biserică soră, egală în drepturi și datorii cu toate Bisericile Ortodoxe, ea a promovat cu înaltă responsabilitate deschiderea spre problemele ivite în viața popoarelor, de libertate și independență, spre cele ale ecumenismului ca mesaj de apropiere și unitate creștină. Autocefală, ea a cultivat această calitate în duhul dragostei frățești, apropiindu-se și colaborînd cu celelalte Biserici Ortodoxe naționale, dispusă întotdeauna de a le împărtăși prin fapte prețuirea ei de Biserică soră. De mare prețuire s-a bucurat în lume fapta de părtășie în Duhul Sfînt săvîrșită de Biserica Ortodoxă Română față de Biserica Ortodoxă soră Bulgară, căreia i-a dăruit Sfîntul și Marele Mir, încă din anul 1921, cînd aceasta nu-l avea[30]. *Roadele autocefaliei au prisosit în îmbunătățirea continuă a organizării bisericești ca Biserică a poporului român, de pretutindeni, sprijinind cu dăruire unirea tuturor fiilor lui în făurirea statului național unitar român în 1918. Această epocală împlinire a deschis Bisericii Ortodoxe autocefale Române calea către înfăptuirea vechii dorințe a înălțării ei la treapta de Patriarhie*[31]. *Era mărturia prestigiului României și în același timp și cel al Bisericii noastre, care și-a dobîndit această vrednicie prin înțelepciunea Întîistătătorului ei, Dr. Miron Cristea, devenit în 1925 primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Deceniu după deceniu, în cei o sută de ani, Biserica noastră a urcat din slavă, înscriind în cronica ei sfîntă înfăptuiri de mare însemnătate. La loc de frunte stă conducerea sinodală a Bisericii, potrivit Sfintelor canoane. Călăuzindu-se de acestea și de Sfînta Tradiție și*

---

29. N. Iorga, în *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor,* vol. I, Vălenii de Munte, 1908, p. III și VI, spune că în Biserica Ortodoxă Română „se cuvine a vedea una din formele cele mai vechi și cele mai bogate ale vieții noastre naționale", neuitîndu-se aceea că „neamul dă Bisericii un caracter național", pentru că „acea unitate sufletească", datorită credinței ortodoxe, corespondea unității politice" (p. 5).

30. Chiril, primul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Bulgare, declara cu prilejul vizitei din 1954: „Sfînta Biserică (română) a avut întotdeauna față de noi raporturile cele mai cordiale. Vom aminti în treacăt că, chiar în vremurile grele, cînd poporul bulgar își restabilea autocefalia sa bisericească în secolul trecut, ierarhii români și în general Sfînta Biserică a arătat o deosebită simpatie față de această sfîntă lucrare. De atunci încoace noi nu o dată am apelat la Biserica voastră, în împrejurări grele pentru noi, cerîndu-i ajutor și sprijin, pe care le-am primit întotdeauna. În ultimele decenii am primit aproape regulat Sfîntul și Marele Mir de la Biserica voastră" (cf. Pr. N. Șerbănescu, *Festivitățile religioase de la București,* în „B.O.R.", LXXII (1954), nr. 11-12, p. 1212-1213); Idem, *Optzeci de ani de la dobîndirea autocefaliei...,* p. 270; O. Marina, *Însemnări din Bulgaria. La întronizarea Patriarhului Chiril,* București, 1954, p. 81.

31. † Teoctist, Mitropolitul Olteniei, *Cuvînt festiv în biserica paraclis patriarhal, „Sfîntul Spiridon" București,* în „M.M.S.", LI (1975), nr. 9-12, p. 649; Ridicarea la rangul de patriarhie „era vîrsta deplină a autocefaliei".

luînd aminte la dezvoltarea vieții tot mai înfloritoare a poporului nostru, Sfîntul Sinod al Bisericii noastre, bucurîndu-se de o deplină autonomie, a întocmit legături și norme unitare pentru întreaga Biserică Ortodoxă Română, potrivit cu cerințele pastorale ale clerului și credincioșilor ortodocși români. De aici a rezultat și reorganizarea învățămîntului teologic și trecerea lui sub conducerea Bisericii, îndrumarea clerului pe făgașul învățăturii Sfinților Părinți și al slujirii credincioșilor în duhul dragostei de patrie și a slujirii marilor năzuințe ale omenirii de pace, de independență și prosperitate.

Din cronica înfăptuirilor bisericești din acest prim secol luminează, între altele, cu străluciri de aur, înfăptuirea unității sufletești a românilor din Transilvania la 21 octombrie 1948, dorită și așteptată cu mult înainte de această dată. La același loc de cinste se află și canonizarea de sfinți din neamul nostru, ale căror nume împodobesc calendarul nostru românesc.

De asemenea, în aceeași lumină a autocefaliei și a conștiinței slujirii neamului nostru, vechea episcopie de la Vad a lui Ștefan cel Mare a fost înălțată la rang de Arhiepiscopie, în 1973, iar întru cinstirea înfăptuirii primei uniri a celor trei provincii românești: Muntenia, Transilvania și Moldova sub sceptrul nebiruitului Mihai Viteazul a fost reînființat vechiul scaun vlădicesc de la Alba Iulia, în 1975. Și, în același an, pentru a sublinia rolul dreptei credințe în păstrarea conștiinței unității de limbă și de neam a poporului nostru, a fost înălțată Episcopia Dunării de Jos la rangul de Arhiepiscopie a Tomisului și Dunării de Jos, în „amintirea propovăduirii pe pămîntul de astăzi al Dobrogei a Sfîntului Apostol Andrei și a ucenicilor săi“ [32].

Roade binecuvîntate ale autocefaliei, de înaltă cinstire, sînt și străduniile Întîistătătorilor sfintei noastre Biserici strămoșești de a stabili și promova legăturile frățești cu toate Bisericile Ortodoxe și în general cu lumea creștină, în sprijinirea Mișcării ecumenice, dîndu-și adeziunea încă din 1919. Celui dintîi patriarh, Miron Cristea, îi revine marele rol de a fi deschis larg porțile Bisericii noastre către activitatea ecumenică [33]. *De la primele adunări din 1927 ale acestei mari mișcări — atît de importantă în zilele noastre —, prezența și aportul ierarhilor și teologilor ortodocși români au impresionat prin contribuția lor binefăcătoare, dobîndind în timp prestigiul din zilele noastre. Cuvîntul Sfîntului Sinod al Bisericii noastre în problema validității hirotoniilor anglicane a cîntărit mult în*

---

32. *Ridicarea Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului la rangul de Arhiepiscopie*, în „B.O.R.“, XCI (1973), nr. 7-8, p. 726-732; *Sesiunea extraordinară a Sfîntului Sinod al B.O.R. și a Adunării Naționale Bisericești — 16 octombrie 1975*, în „B.O.R.“, XCIII (1975), nr. 9-10, p. 1203 și 1205-1206; Pr. C. Buzdugan, *Ridicarea Eparhiei Dunării de Jos la treapta de Arhiepiscopie...*, în „M.M.S.“, LI (1975), nr. 9-12, p. 654.

33. Biserica Ortodoxă Română și-a dat adeziunea de a intra în Mișcarea ecumenică încă din ziua de 30 iunie 1919 (cf. Pr. Niculae Șerbănescu, *Biserica Ortodoxă Română și Mișcarea ecumenică*, în „Ortodoxia“, XIV (1962), nr. 1, p. 116.

aprecierea și evaluarea acestei acțiuni, aflată încă în atenția Bisericii Ortodoxe și a celei Anglicane[34].

Epoca noastră de transformări adînci în viața omenirii, epocă de pace, după instaurarea păcii în Europa de acum patru decenii, epocă dialog, de apropiere și de afirmare a independenței popoarelor, a deschis Bisericii autocefale Ortodoxe Române noi și importante orizonturi de lucrare panortodoxă și ecumenică, precum și prilej de a-și aduce contribuția pe plan mondial în apărarea păcii și a vieții pe pămînt. A fost lucrare dumnezeiască faptul că tocmai în acest timp de renaștere spirituală și materială a popoarelor europene și mai ales de afirmare a deplinei suveranități a poporului român, să avem la cîrma Bisericii noastre Arhipăstori și Întîistătători de excepție, Patriarhul „refacerii unității bisericești și al înnoirii Bisericii", de pioasă memorie, Justinian Marina, iar de aproape un deceniu poartă toiagul patriarhal Prea Fericitul Dr. Iustin Moisescu, teolog de renume în știința teologică și de largă cuprindere ecumenistă actuală.

Dacă înfăptuirile duhovnicești dinăuntrul Bisericii noastre din toată această perioadă au definit-o în fața lumii creștine ca Biserică în plinătatea lucrărilor harice și pastorale, cele din afară, de pe întinsul tărîm al ecumenismului, sub multiplele lui cerințe, sau cel al relațiilor cu toată creștinătatea și religiile lumii, au arătat-o ca pe o ramură viguroasă a Bisericii Mîntuitorului Hristos, prezentă cu inițiativele și cuvîntul ziditor oriunde s-a cerut. Participantă activă în Mișcarea ecumenică, la dialogul teologic, la nivel de profesori sau Biserici, sprijinitoare a unității panortodoxe prin aportul substanțial adus la conferințele pregătitoare pentru Sfîntul și Marele Sinod, membră fondatoare a Conferinței Bisericilor Europene, a Conferinței Creștine pentru Pace de la Praga și deschisă dialogului teologic cu Biserica Romano-Catolică, cu Bisericile Anglicană și Luterană, cu Vechii catolici, inițiatoare a unor acțiuni internaționale

---

34. Diac. Vintilă Popescu, *Hirotonia și consacrarea în Biserica Anglicană*, trad. din limba engleză, în „Glasul Bisericii", XX (1961), nr. 5-6, p. 429-435; Diac. P. I. David, *Premise ale dialogului anglicano-ortodox: Aspectul revelației divine. Contribuția culturii teologice românești,* în „Studii Teologice", XXVIII (1976), nr. 3-6, p. 442-443.

35. N. Dobrescu, *Episcopul Melchisedec — Schiță,* p. 10; Prof. dr. S. Reli, *Un mare educator social: Ep. Melchisedec al Romanului (1822-1892).* Cu prilejul aniversării a 50 de ani de la moartea sa, în „Candela", LIII-LIV (1942-1943), volum comemorativ, p. 9 : „În anul 1875, cînd fu vorba de trimiterea unor delegați români la Conferința religioasă de la Bonn, cu scopul de a pune bazele unirii Catolicilor vechi din Apus cu Biserica Ortodoxă, cel mai indicat pentru această misiune, prin felurimea cunoștințelor sale teologice și istorice, a fost episcopul Melchisedec..., unde a făcut mare cinste Bisericii Ortodoxe Române".

pentru pace, toate aceste activități adaugă noi și noi dimensiuni de mare actualitate autocefaliei noastre bisericești. La locul cinstirilor cuvenite se așează numeroase mărturii de dragoste maternă a Bisericii noastre față de fiii ei, așezați pe alte continente, cercetați de însuși Întîistătătorul ei, Prea Fericitul Patriah Iustin și de membri ai Sfîntului Sinod. Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Americii și Canadei cu sediul la Detroit, condusă de I.P.S. Arhiepiscop Victorin, i s-a adăugat Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Europei Centrale și Occidentale pentru parohiile din această parte a lumii, condusă de I.P.S. Arhiepiscop Adrian, avînd reședința la Paris. Salba strălucitoare a Ortodoxiei românești, a împlinirilor ei din acest secol al autocefaliei, cere timp și spațiu pentru a continua.

Dăm slavă Bunului Dumnezeu pentru toate, păstrînd în chivotul recunoștinței noastre veșnice chipurile și vredniciile întîistătătorilor, ierarhilor, credincioșilor, slujitorilor Sfintelor Altare, întregului nostru popor dreptcredincios, pentru tot ceea ce a gîndit și înfăptuit fiecare din treapta sa pentru slava Sfintei noastre Biserici. Împlinirea celor o sută de ani o află în slujirea cu demnitate a mesajului ei dumnezeiesc în familia Ortodoxiei și în mijlocul poporului român. Călăuzită de Sfîntul și îndreptătorul Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Iustin, sub adumbrirea Sfîntului Duh, Biserica noastră continuă să înalțe, „pe temelia proorocilor și apostolilor" (Efeseni 2, 20), noi și sfinte frumuseți prin gîndire și faptă ortodoxă românească, în învățămîntul și scrisul teologic, în tipărirea Sfintei Scripturi, cărți de slujbă și de învățătură, în operele Sfinților Părinți, în îndrumarea clerului și credincioșilor pe drumul slujirii Sfîntului Altar, al amvonului, al unității de credință, al păcii și al năzuințelor poporului nostru. Exprimînd recunoștința întregii obști ortodoxe, ne luăm îngăduința a sublinia că în toată lucrarea actuală a Bisericii noastre s-a făcut un pas hotărîtor datorită tactului pastoral, culturii teologice, experienței și înaltei concepții asupra rolului și locului Bisericii în lume, a suflului nou de gîndire și de viață adus de Prea Fericitul Patriarh Iustin.

După cum aminteam la începutul cuvîntului nostru, un rar și fericit prilej face ca aniversarea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române să aibă loc în același timp cu două din luminoasele pagini de luptă și jertfe din viața poporului nostru: 9 Mai, ziua „Independenței de stat" a României și împlinirea a patru decenii de la victoria împotriva fascismului, cel mai înverșunat dușman al libertății și independenței popoarelor, păcii și culturii omenirii. Numele chipurile și vredniciile tuturor eroilor români, vlăstare neprețuite ale poporului nostru, atît cei de la 1877-1878, cît și cei peste 170.000 de ostași căzuți acum 40 de ani, sînt înscrise cu litere de aur în

respectul și dragostea noastră, a slujitorilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române.

Amintindu-ne neîncetat de aceste slăvite culmi de viață și unitate națională, de dîrzenia cu care toți fiii poporului român au apărat, de-a lungul veacurilor, integritatea gliei strămoșești, libertatea și independența țării, aducem — și cu acest prilej — hotărîrea noastră de a sluji cu devotament și abnegație scumpa noastră Patrie. Înfăptuirile de mare rezonanță istorică din ultimele două decenii, dezvoltarea multilaterală a vieții poporului nostru, năzuințele sale pentru dezarmare și pace, bunăstarea și fericirea lui vor găsi, în slujirea noastră și a credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, receptivitate deplină și atașament plenar.

Trăim în epoca cea mai rodnică, cea mai luminoasă din viața poporului nostru românesc, care prin dimensiunile înfăptuirilor în toate ramurile de muncă și de viață ale societății noastre s-a înscris în contemporaneitate ca „Epoca Ceaușescu". Într-o unitate deplină a tuturor fiilor poporului nostru, pecetea unor noi și epocale realizări se face tot mai simțită și trăită în viața Patriei. Ca fii ai acestui popor, care cu brațele și cu mintea zidește an de an viitorul strălucit al țării noastre, vom fi pururea alături de gîndul, năzuința și idealurile de mai bine ale întregului nostru popor român.

Împărtășind entuziasmul întregii națiuni, ne exprimăm deplina bucurie pentru realegerea celui dintîi fiu al poporului român, Domnul Nicolae Ceaușescu, în înalta funcție de Președinte al Republicii Socialiste România. Către Domnia Sa ne îndreptăm gîndurile în aceste clipe aniversare, spre a da glas recunoștinței sincere pentru libertatea religioasă acordată lucrării Bisericii Ortodoxe Române și celorlalte culte din țara noastră și spre a depune încredințarea noastră, a ierarhilor, a slujitorilor altarelor străbune și credincioșilor, întru sprijinirea măreților acțiuni de dezvoltare a Patriei noastre dragi.

Sorbind neîncetat din „apa cea vie" (Ioan 4, 10), din izvoarele Sfintei noastre Ortodoxii, una cu poporul român și legați de glia străbună ne plecăm în rugăciune smerită genunchii inimii noastre, ca Duhul Sfînt, „Cel ce pe cele cu lipsă le împlinește", să ne îndrepte de-a pururi pașii și lucrarea spre slava Sfintei noastre Biserici Autocefale Ortodoxe Române și înflorirea scumpei noastre țări.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ LA 100 DE ANI DE LA RECUNOAȘTEREA AUTOCEFALIEI

† *EFTIMIE*
EPISCOPUL ROMANULUI ȘI HUȘILOR

Întotdeauna Biserica Ortodoxă Română a avut conștiința că este o Biserică apostolică în cel mai autentic înțeles al cuvîntului. Răsărită pe această brazdă de pămînt, străjuită de Dunăre și Mare și avînd drept cetate castelul carpatic, prin predica Sfîntului Apostol Andrei, cel dintîi chemat la apostolie, care a propoveduit în Sciția Mică, s-a organizat, ca și celelalte Biserici întemeiate prin propoveduirea Apostolilor, încă din primele veacuri creștine. La începutul secolului al IV-lea se cunoștea Episcopia Tomisului, ai cărei întîistătători au luat parte la Sinoadele ecumenice. Comunitățile creștine, care au luat ființă pe teritoriul țării noastre de timpuriu, au cunoscut o puternică înflorire. Actele martirice ne oferă numeroase mărturii, cum ar fi cele ale Sfîntului Sava cel din părțile Buzăului, ale martirilor de la Axiopolis, Noviodunum, Durostorum sau alte localități. Pe cine nu impresionează și astăzi cuvintele Sfîntului Montanus din Singidunum († 304), care înainte de a primi cununa martirică se ruga : „Crește, Doamne, și apără turma Ta cea credincioasă a Bisericii Tale din Singidunum și de prin toate văile Dunării. Cu ochii minții văd, Doamne, cum în această latură de pămînt se ridică un popor nou, care *in lingua romana* clamat nomen Tuum sanctum per basilicos".

Creștinii acestor comunități cîntau „psalmi în biserică și aceasta cu sîrguință", postind „după rînduială, stăruind în rugăciuni cu smerenie" și avînd vrednici păstori duhovnicești. Această înfloritoare viață creștină la gurile Dunării a făcut ca încă din secolele V-VII Biserica noastră să se bucure de un loc aparte în rîndul celorlalte Biserici. „Pînă către sfîrșitul secolului al V-lea, singura reședință episcopală a întregii provincii, Tomisul, a fost ridicată sub împăratul Anastasie I (491-518), la rangul de mitropolie, avînd sub jurisdicția ei 14 episcopii, rang pe care l-a păstrat și sub împărații Iustin I (518-527) și Iustinian (427-565) și următorii împărați". De aceea, „nu este de mirare că printre cei dintîi întîistătători de Biserici care au purtat titlul de arhiepiscopi autocefali se găsesc și întîistătătorii Bisericii noastre din Sciția Mică. În întîia jumătate a secolului al V-lea cînd abia se pomenea de autocefalie, Tomisul era condus de un arhiepiscop autocefal". Aceasta este mărturia prestigiului de care s-a bucurat Biserica noastră încă din primele veacuri creștine — premisă a autocefaliei noastre bisericești „ab antiquo", cum spunea Mitropolitul Calinic Miclescu în 1885.

Cea mai elocventă dovadă în acest sens este apărarea Sfîntului Ioan Gură de Aur de către Teotim al Tomisului, supranumit

„Dumnezeul romanilor", apărare care venea din partea întîistătătorului unei Biserici al cărei cuvînt era ascultat în întreaga Biserică Ecumenică.

Ierarhii, teologii, călugării, păstorii duhovnicești și credincioșii de pe aceste străbune plaiuri au fost cunoscuți și cinstiți de întreaga lume creștină de la Roma la Ierusalim, din Antiohia pînă la Sinai și Alexandria, ca statornici păstrători și apărători ai dreptei credințe, între care la loc de cinste sînt Sfîntul Ioan Casian și Dionisie Exiguul. Această unitate de credință cu toate Bisericile lui Hristos, statornicită ca lege a pămîntului, Biserica noastră a apărat-o permanent ca pe cea mai importantă mărturie istorică neîntreruptă pînă la înființarea primelor formațiuni statale în Transilvania, Muntenia și Moldova.

Chiar dacă mărturiile istorice se împuținează în perioada migrațiilor, credința strămoșească, termenii creștini moșteniți din latina populară, toponimia și hidronimia sînt mărturiile de necontestat ale continuității noastre și ale existenței „din timpuri mai îndepărtate a unei vieți bisericești organizate", după cum spune R. Vulpe. Dacă n-am fi fost creștini nu am mai fi rămas români în vîltoarea atîtor popoare care, începînd de la goți, au primit creștinismul de la noi. Cu adevărat, pentru toți cei care s-au perindat peste vatra părintească le-am devenit nași în credința cea întru Hristos.

Descoperirile arheologice recente confirmă mărturiile istorice lacunare despre existența timpurie a unei organizări bisericești în Țările române, înainte de întemeierea lor. În acest sens sînt grăitoare cele de la Putna, Suceava, Zaharești, Rîmeț, Căbești și de la Iași.

Însuși faptul că Mitropolitul Iachint de Vicina este strămutat la 1359, Iosif Mușat este amintit ca, cel ce este „localnic și rudă cu domnii țării", în 1398, fiind în sfatul țării înainte de a fi recunoscut ca mitropolit al Moldovei, iar în Transilvania, la 1376, este pomenit Arhiepiscopul Ghelasie, sau existența legăturilor dintre ierarhii moldoveni și cei ai Haliciului și legăturile Patriarhiei Ecumenice cu Mănăstirea Sfîntul Mihail din Peri, condusă de un egumen-exarh peste Maramureș, Sălaj, Ciceu, Unguraș și Almașul bihorean, confirmă ceea ce mărturisea Menumorut, după însemnarea lui Anonimus, că încă din secolele X-XIII și mai înainte existau puternice legături între Constantinopol și Țările române, cel puțin din punct de vedere religios. Aceste legături, o dată mai mult, vor fi confirmate de recunoașterea unui ierarh pămîntean în scaunul Moldovei, chiar după hotărîrea Constantinopolului, în 1355, de a fi numiți mitropoliți „numai clerul ridicat și binecuvîntat de Dumnezeu din slăvita cetate a Constantinopolului", precum și de strămutarea moaștelor Sfîntului Ioan cel Nou de la Cetatea Albă la Suceava — semnul autonomiei și prestigiului de care se bucura Biserica din tînărul stat al Moldovei, recunoscute și de unii învățați ai timpului cum a fost Grigore Țamblac, sau chiar de unii împărați bizantini care au vizitat Moldova lui Alexandru cel Bun. Apoi, participarea unei delegații a Bisericii din Moldova la Sinodul de la Ferrara-Florența este o altă dovadă în acest sens, adăugîndu-se faptului consemnat în Transilvania la 1391, existența a mai mulți arhierei,

implicit a tot atîtea eparhii ortodoxe. Aici vedem oglindite legăturile care în vremea lui Ștefan cel Mare au dus la înființarea episcopiei Vadului, iar lui Petru Rareș i-au așezat pe frunte cununa unui adevărat precursor al lui Mihai Viteazul, care în mai 1600, la Iași, va înscrie pentru totdeauna unirea românilor — „visarea cea dorită a voievozilor noștri", cum o va numi N. Bălcescu.

Același prestigiu al Bisericii moldovene va aduce Mitropolitului Varlaam propunerea între candidații pentru scaunul ecumenic, determinînd ținerea Sinodului de la Iași, în 1642, care a aprobat *Mărturisirea Ortodoxă* a unui alt moldovean, ajuns în jilțul de Mitropolit al Kievului, Petru Movilă. De aceea, nu-i o exagerare, chiar dacă nu au rămas sau nu vor fi fost niciodată documente care să ateste cele spuse de Mitropolitul Gheorghe, de a crede că Mitropolia Moldovei s-a bucurat, începînd de la Alexandru cel Bun, de cinstea și demnitatea unui scaun patriarhal.

Dacă în scaunele ierarhice din Moldova și Țara Românească ulterior n-au fost aleși decît ierarhi pămînteni, care „primeau numai binecuvîntarea de la Constantinopol", după o lege nescrisă a pămîntului — „obicei al țării și dreptății", cum îl numea Mitropolitul Iacob Putneanul —, prin care se dădea mărturie și se garanta autonomia și autocefalia Bisericii noastre, transilvănenii niciodată nu au fost considerați străini, deși Transilvania în acele vremuri era sub stăpînire străină, fiind aleși stareți, ierarhi și mitropoliți în ținuturile ciscarpatice.

Românii au luptat secole de-arîndul pentru a da glas visului lor de aur — unirea, iar prin dorința de unire ei își manifestau conștiința că autocefalia Bisericii noastre trebuia recunoscută oficial. Conștiința că Biserica Ortodoxă Română a fost întotdeauna, datorită circumstanțelor istorice, autocefală, după cum ne-o oglindesc unele documente și ne-o atestă tradiția aproape bimilenară de-a lungul vremii, a condus „la hotărîrea luată în ședința din 4 noiembrie 1857, de deputații moldoveni în Divanul Ad-hoc de a propune și cere recunoșterea formală", de drept, „a neatîrnării Bisericii din Principate de orice chiriarhie, înființarea unei autorități sinodale centrale, păstrîndu-se unitatea credinței cu Biserica Ecumenică a Răsăritului în privința dogmelor, cauză îmbrățișată apoi cu căldură și de către Divanul din Muntenia". Odată înfăptuită unirea, condițiile pentru afirmarea unei singure Biserici naționale se impuneau de la sine. Ceea ce a făcut Al. I. Cuza prin decretul din 3 decembrie 1864, era un *act de îndreptățire* a unei Biserici al cărei prestigiu a situat-o de-a lungul veacurilor în rîndul marilor Biserici Ortodoxe. Această conștiință o oglindește precizarea : „Biserica Ortodoxă Română este și rămîne independentă de orice autoritate bisericească străină în tot ceea ce privește organizarea, disciplina. Sinodul general al Bisericii române păstrează unitatea dogmatică... cu Marea Biserică de Răsărit prin coînțelegere, cu Biserica Ecumenică din Constantinopol". Că aceasta era un *act de dreptate* prin vrere dumnezeiască este un lucru de netăgăduit, mai ales că în acești ani vechea Mitropolie a Ardealului se reînființa prin strădaniile lui Andrei Șaguna.

Înscrisă în Constituția din 1866 și în Legea Organică din 1872, autocefalia devenea *împlinirea de drept* a Bisericii noastre, ceea ce

a făcut ca în Joia Mare, în 1882, Sfîntul Sinod să sfințească Sfîntul și Marele Mir — mărturia lucrării de sine și a unității noastre bisericești.

Dobîndirea independenței la 1877-1878 a fost împlinirea națională care a creat „premizele autocefaliei oficiale a Bisericii noastre“ —, moment folosit cu înțelepciune de Mitropolitul Calinic Miclescu prin scrisoarea din 20 aprilie 1885, adresată Patriarhiei Ecumenice. Recunoașterea autocefaliei Bisericii noastre, care de acum înainte „să fie și să se numească și să fie cunoscută de toți neatîrnată și autocefală“, a consfințit pentru totdeauna dreptul de care s-a bucurat Biserica noastră, nedepinzînd de nici o Patriarhie, ci „conducîndu-se de propriul ei Sfînt Sinod, care va avea președinte pe cel după vreme Înalt Prea Sfințit și Prea respectat Mitropolit al Ungrovlahiei și Exarh al întregii Românii nerecunoscînd nici o altă autoritate bisericească în propria ei cîrmuire bisericească fără numai pe Mîntuitorul“. Această recunoaștere a autocefaliei „consfințea o realitate istorică și anume : integritatea credinței păzită neclintit, tot timpul, vrednicia și prestigiul unei Biserici aproape bimilenare, în sînul și în slujirea unui neam stăpîn pe destinele lui“, cum spunea I.P.S. Părinte Mitropolit Teoctist. Era cununa unui trecut de slujire și începutul unei înfloriri în viața noastră bisericească, prin reorganizarea învățămîntului, prin avîntul scrisului teologic, prin impunerea și mai mult a specificului Ortodoxiei românești în simfonia relațiilor cu celelalte Biserici Ortodoxe surori. De acum, folosind cuvintele Prea Fericitul Patriarh Iustin, „*nici o limitare nu-i mai poate fi impusă de o altă Biserică. Din fiică, ea a devenit soră*“. Recunoașterea autocefaliei legată de dobîndirea independenței naționale afirma și mai mult legăturile și unitatea religioasă dintre toate ținuturile românești. Biserica Ortodoxă Română, „împletindu-și de-a lungul veacurilor firele vieții sale cu firele vieții poporului nostru, a sprijinit fără încetare luptele pentru scuturarea oricărei dominații, nu numai cu cuvîntul, dar și cu fapta, dovedindu-se, totodată, iubitoare de libertate și în treburile ei bisericești, cînd vorbește de neatîrnarea sau autocefalia sa“.

Pășind în rîndul Bisericilor autocefale, ca Biserică soră, egală în drepturi și îndatoriri cu toate Bisericile Ortodoxe, ea a promovat cu înaltă responsabilitate o deschidere spre problemele care frămîntau pe fiii neamului nostru, dar și spre cele ivite în viața popoarelor. Autocefalia rodea cele dintîi fructe ale ecumenismului panortodox și intercreștin, odată cu preocuparea lumii și popoarelor de o problemă vitală pentru coexistență, colaborare și pace. Dar la sfîrșitul primului război mondial poporul nostru trăia bucuria împlinirii pentru totdeauna a visului lui Mihai Viteazul — unirea tuturor ținuturilor românești. Aceasta deschidea calea înfăptuirii unei vechi dorințe a Bisericii Ortodoxe autocefale Române — înălțarea la treapta de patriarhat, care se va împlini în 1925. Această „nouă și mare plinire“ va încununa înfăptuirile de mare însemnătate prin care Biserica noastră, deceniu după deceniu, a urcat din slavă în slavă. Ea era mărturia că Biserica Ortodoxă Română ajunsese la „starea deplinătății“ și că autocefalia a adus binecuvîntate roade în viața și devenirea ei, în afirmarea prestigiului ei în lume. Ridicarea la treapta de patriarhat era consfințirea locului pe care Bise-

rica noastră îl merita în rîndul celorlalte Biserici. Era „vîrsta deplină a autocefaliei", datorită căreia Biserica noastră a cunoscut o „mare și nouă prosperitate" în relațiile cu întreaga lume creștină a veacului nostru, în cadrul Mișcării ecumenice, aflată la începuturile ei, în slujirea lumii preocupată de rezolvarea unor mari probleme, în primul rînd apărarea păcii și vieții, a bunei înțelegeri între oameni și popoare. Ca prime împliniri ale acestei noi trepte urcate, Biserica noastră a cunoscut o nouă organizare a vieții religioase și a învățămîntului, un avînt însă care va anunța vremurile de puternice prefaceri care au urmat actului de la 23 August 1944, care a însemnat o hotărîtă contribuție a întregului nostru popor la reașezarea păcii și bunei înțelegerii în lume, cu cel puțin 200 zile mai devreme.

Pe acest început de nou drum pentru viața întregului nostru popor Biserica a pășit cu pași hotărîți. Asemenea bucuriei pascale, bucuria izbăvirii fiilor ei, „după săptămîna mileniului de suferințe, în iobăgie, asupriri, prigoniri, nedreptăți, umilințe, temnițe, lovituri, schingiuiri, sulițe și jertfe" lumina destinul nou al acestui popor în istoria căruia s-a simțit întotdeauna întrupată.

Întegrarea prin slujire a Bisericii Ortodoxe Române în epopeica operă de făurire a unei lumi mai drepte și mai bune, împreună cu toți fiii poporului român care s-au angajat ferm pentru ca dreptatea și adevărul să triumfe, iar societatea nouă care se statornicea să devină o societate socialistă multilateral dezvoltată; și în aceasta vedem conștiința autocefaliei și vrednicia patriarhatului.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ÎN ISTORIA ȘI CULTURA POPORULUI NOSTRU

Patriarhia Română sărbătorește anul acesta un secol de la recunoașterea autocefaliei sale canonice de către Patriarhia de Constantinopol, prin *Tomosul* patriarhului Ioachim al IV-lea, din 23 aprilie 1885. Care sînt realitățile bisericești, naționale și culturale care stau la baza acestei recunoașteri ?

Elementul fundamental îl constituie vechimea Bisericii Române, mai precis legătura istorică și instituțională a creștinismului românesc cu perioada apostolică și cu perioada de consolidare a Bisericii Ecumenice (sec. I-IV). După informațiile date de scriitorii bisericești Origen de Alexandria († 234) și Eusebiu de Cezareea († 339), originea creștinismului la români este pusă în legătură cu misiunea Sfîntului Apostol Andrei, fratele lui Petru, în cetățile de pe malul apusean al Mării Negre (Pontul Euxin). La cele dintîi Sinoade ecumenice (sec. al IV-lea), în relațiile interbisericești din aceeași perioadă, în teologia patristică și în opera de evanghelizare

din perioada de constituire a Bisericii Ecumenice (sec. I-IV), apar nume care confirmă prezența și misiunea unei Biserici locale atît în Scythia Minor sau Dacia Pontica (Dobrogea de azi), cît și în Dacia Traiana, teritoriul roman de la nord de Dunăre. Să amintim numai pe Teofil, episcopul goților, prezent la Sinodul ecumenic de la Niceea (325), pe Teotim, episcop de Tomis, pe Gerontius (sau Terentius), care a participat la Sinodul ecumenic de la Constantinopol (381), pe Sfîntul Sava Gotul († 372), pe Sfîntul teolog Ioan Cassian († 435), pe scriitorul bisericesc Dionisie cel Mic († 540).

Astfel că, în timp ce popoarele din jur se convertesc abia în momentul critic al rupturii bisericești și culturale dintre Occident și Orient, prin misionari trimiși de Patriarhia din Constantinopol (cehii și bulgarii în sec. IX), prin misiunea lui Chiril și Metodie (885), rușii în 988, prin convertirea prințului Vladimir de Kiev, iar sîrbii prin botezul prințului Mutimir (860—891), Biserica Română din teritoriile române se afirmă încă din perioada de consolidare definitivă a Bisericii Ecumenice.

Recunoașterea principiului național de bază al jurisdicției a fost un alt element. Acest principiu fusese aplicat de la început chiar în cazul vechilor Patriarhii răsăritene (Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim), care au rămas autonome și autocefale chiar cînd teritoriile lor au fost încorporate în aceeași unitate statală, deoarece s-a respectat caracterul lor național. Acest lucru se explică mai ales prin aceea că Biserica Ortodoxă a organizat un anumit mod de misiune, anume *misiunea la națiuni*. Această concepție misionară are o bază teologică profundă : Dumnezeu sfințește nu numai ființele umane luate în mod individual, ci și creația ca un întreg, umanitatea ca atare în realizarea ei etnică și în configurația ei culturală și istorică. De aceea, Biserica Ortodoxă s-a adresat „națiunilor“, grupurilor etnice constituite ca atare, afirmînd și transfigurînd particularitatea lor. Istoria Bisericilor locale sau naționale trebuie să fie deci înțeleasă în lumina acestei experiențe misionare unice : misiune la națiuni. Eclesiologia autonomiei și autocefaliei provine din această situație misionară. În orice caz, eclesiologia ortodoxă nu poate fi acomodată cu misionarismul tardiv al societăților misionare occidentale, care n-au înțeles sensul „misiunii la națiuni“ practicată de ortodocși, urmărind fie convertirea individuală (la protestanți), fie plantarea de unități ecleziastice în teritorii necreștine, ca extindere a Bisericii creștine (la romano-catolici).

În 1885 România devenise o națiune unitară și autonomă, un stat deplin independent. Era deci firească dorința Bisericii de a rămîne parte integrantă din poporul român, prin obținerea unui cadru instituțional legitim sub forma autocefaliei, care presupune jurisdicție limitată, Sinod propriu, conducere de sine.

Prin autocefalie, Biserica Ortodoxă Română aducea o contribuție unică la unitatea poporului român, la care fusese trimisă de la începutul acestuia. Biserica purta nu numai memoria creștină a poporului român, ci luase parte directă la formarea și dezvoltarea națiunii române. Pe acest temei istoric, mitropolitul Nicolae Bălan al Transilvaniei (1920—1955) și patriarhiul Miron (mitropolit primat

între 1920—1925 și patriarh între 1925—1939) au contribuit la afirmarea „Bisericii naționale".

Un alt element esențial este acea legătură dintre Biserica Ortodoxă Română și cultura națională, pornind de la principiul că Biserica este trimisă să propovăduiască Evanghelia la fiecare neam (ethnos), seminție, limbă și popor (Apocalipsă 14, 6). În actul de evanghelizare, Evanghelia afirmă, confruntă și transfigurează cultura locală. Ortodoxia a fost totdeauna pentru păstrarea particularităților culturale, împotriva impunerii unei culturi eterogene. Biserica Ortodoxă Română a adus contribuții originale la viața națiunii, prin literatura religioasă, muzica liturgică, arta și arhitectura creștină, iconografie. Biserica Ortodoxă Română păstrează moștenirea culturală a țării în sînul ei, mai ales prin limba biblică și liturgică.

Din confluența dintre credința ortodoxă și cultura română a izvorît o teologie creatoare și o spiritualitate specifică de tradiție românească, tradiție care nu poate fi redusă la cele două forme cunoscute : bizantinism și slavonism. Monahismul românesc, sfinții naționali, teologii români, toate acestea constituie configurația culturală și spirituală proprie acestei Biserici.

Recunoașterea Bisericii Ortodoxe Române de către Bisericile surori locale reprezintă un alt element. Patriarhia Ecumenică de Constantinopol, în baza canonului 28 (Sinodul IV ecumenic), și-a păstrat dreptul de jurisdicție în teritoriile ortodoxe din această parte a imperiului. Dar Biserica Ortodoxă Română avea locul ei recunoscut în unitatea Ortodoxiei. Constituirea Mitropoliilor românești autonome (Mitropolia Ungrovlahiei în 1359, Mitropolia Severinului în 1370 și Mitropolia Moldovei în 1401), alegerea lui Ioan de la Prislop ca Mitropolit al Transilvaniei în 1585, legăturile mănăstirilor din Transilvania (Mănăstirea Sf. Mihail din Peri — Maramureș, în 1391) cu Patriarhia din Constantinopol, ținerea unui Sinod ortodox la Iași, în 1642, afirmarea Mitropoliilor române în viața interortodoxă, mai ales după căderea Constantinopolului, toate acestea au contribuit la recunoașterea unei Biserici cu personalitate specifică în simfonia celorlalte Biserici Ortodoxe. Această receptare sau recunoaștere este un element esențial de comuniune conciliară și o expresie genuină a unității sobornicești.

La această aniversare, Patriarhia Română este chemată să reafirme toate aceste elemente, desigur în cadrul misionar, cultural și ecumenic nou al vremurilor de azi. Pe plan interortodox, ea ar putea să reafirme validitatea autocefaliei pe bază etnică națională, acolo unde Biserica este chemată să slujească și să vorbească în numele unui popor particular. Este adevărat că acest tip de autocefalie este expus la tot felul de critici și calomnii înveninate, mai ales din partea unor grupuri din diaspora care încearcă să uzurpe statutul de autocefalie invocînd principiul teritorial. În situația actuală, această problemă se prezintă astfel : Toate Bisericile Ortodoxe surori au jurisdicția în limitele statelor din care fac parte, avînd la bază, pentru organizarea lor ierarhică și pentru autocefalia lor bisericească, originea etnică, naționalitatea credincioșilor dintr-un teritoriu limitat (al 34-lea canon apostolic). Ortodoxia n-a acceptat o Biserică universală, independentă de națiuni și de popoare particu-

lare. Toate Bisericile Ortodoxe surori au posibilitatea extinderii lor pastorale și misionare, în afara limitelor lor canonice, la credincioșii lor de aceeași origine, fără ca aceasta să presupună stabilirea unei Biserici autonome pe teritoriul altei Biserici autonome. (Numai Biserica Greacă a cedat Patriarhiei de Constantinopol dreptul de a avea jurisdicție asupra credincioșilor greci în afară de Grecia. Ortodocșii din diaspora, adică în afara granițelor țărilor lor de origine, nu aparțin însă *de jure* Patriarhiei Constantinopolului).

Apoi, atît grupurile care forțează obținerea autocefaliei exclusiv pe principiul teritorial (Biserica Ortodoxă din America, fosta Mitropolie rusă, care a obținut autocefalia din partea Patriarhiei Moscovei, în 1971), cît și grupurile care, din motive politice, au rupt orice legătură canonică cu Biserica de origină (Grupurile atașate Bisericii Ortodoxe Ruse din exil), se află într-o situație canonică deficitară, nefiind recunoscute în dipticele liturgice de Bisericile Ortodoxe surori și nefăcînd parte din Conferințele pregătitoare ale viitorului Mare Sinod ortodox.

Patriarhia Română a revendicat dreptul de a practica jurisdicția sa asupra parohiilor române constituite în afara limitelor recunoscute, fiindcă acestea nu sînt stabilite pe teritoriul altei Biserici autocefale ; apoi, aceste parohii sînt înțelese ca extindere misionară la credincioșii de aceeași națiune.

Pe plan intern, Patriarhia Română trebuie să afirme raportul dintre Ortodoxie și spiritualitatea română, desigur, ținînd seama de noua situație culturală a țării. Biserica își păstrează dreptul ei de a se adresa națiunii avînd datoria de a fi loială statului și posibilitatea de a folosi cultura sa tradițională, rămînînd însă deschisă, în spirit creator și critic, față de valorile culturale ce apar în contextul de azi. Istoria arată că Biserica Ortodoxă Română nu a compromis vreodată interesele poporului nostru, ci dimpotrivă a slujit marile lui năzuințe și a apărat cauzele acestuia. De asemenea, ea slujește viața cea nouă din țara noastră. Credincioșii ei iau parte în unitate cu toți fiii acestui neam la marile împliniri ale prezentului, ctitorii ale epocii luminoase pe care o trăim. Nu numai moștenirea ei culturală specifică, ci și țesutul ei fac ca ea să aibă profundă responsabilitate și conștiință de loialitate față de acest popor.

Pentru fiii Bisericii noastre Altarul dreptei credințe și al Patriei a fost unul, pentru că una au fost românii dintotdeauna în păstrarea aceluiași grai, în cultivarea aceleiași simțiri, în mărturisirea aceleiași credințe, slujirea acelorași năzuințe de afirmare națională, în apărarea aceleiași vetre strămoșești.

Pr. prof. Ion BRIA

FESTIVITĂȚILE COMEMORĂRII CENTENARULUI AUTOCEFALIEI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

(1885—1985)

Aniversarea și comemorarea împlinirii a 100 de ani de la recunoașterea oficială a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române de către Patriarhia Ecumenică au prilejuit momente înălțătoare și de pioasă omagiere a celor care au înfăptuit acest măreț act al istoriei noastre bisericești.

La 20 aprilie 1885, Mitropolitul Primat al Bisericii Ortodoxe Române trimitea o scrisoare Patriarhului ecumenic Ioachim al IV-lea prin care îi aducea la cunoștință că „Biserica Ortodoxă Română a fost declarată autocefală, bucurîndu-se de o independență egală cu a celorlalte Biserici autocefale“ [1]. Nu era o revendicare, ci o îndreptățire istorică recunoașterea autocefaliei Bisericii noastre strămoșești, mai ales că România își cucerise independența în anul 1877, independență care pe plan european a fost recunoscută prin pacea de la Berlin, 1878.

„Dobîndirea oficială a autocefaliei, remarca vrednicul de pomenire Patriarh Justinian, este o încununare firească a conștiinței de sine a Bisericii noastre și o consfințire a dezvoltării ei într-un anumit moment al istoriei ei și al poporului căruia îi aparține. Unirea Principatelor Române (1859) și dobîndirea Independenței de stat a României (1877-1878), au creat premisele autocefaliei oficiale a Bisericii Ortodoxe Române“ [2]. Prin urmare la o țară independentă și care avea legături diplomatice cu numeroase țări se cuvenea ca și Biserica noastră, chivernisitoare a harului Sfîntului Duh, să fie autocefală de drept, cum a fost secole de-a rîndul de fapt.

Glasul Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a găsit înțelegerea cuvenită, canonică și, la 25 aprilie 1885, „prea înțeleptul patriarh ecumenic Ioachim al IV-lea trimite Mitropolitului Calinic o scrisoare și, anexat, *Tomosul Bisericii Ortodoxe Române* [3], prin care „Biserica Ortodoxă din România să fie și să se numească și să fie cunoscută de toți neatîrnată și autocefală, conducîndu-se de propriul ei Sfînt Sinod care va avea președinte pe cel după vreme Înalt Prea Sfințit și Prea respectat Mitropolit al Ungrovlahiei și Exarh al întregii Românii, nerecunoscînd nici o altă autoritate bisericească fără numai pe Mîntuitorul“ [4].

Era o bucurie deplină. Se bucurau mulțimea de sfinți, martiri, mucenici și cuvioși în frunte cu Sfîntul Apostol Andrei, cel întîi chemat, care a vestit Evanghelia la noi, care au propoveduit

---

1. † Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Cuvîntare rostită în cadrul ședinței festive a Sfîntului Sinod,* în „B.O.R.“, XCIII (1975), nr. 11-12, p. 1249.
2. *Cuvîntarea festivă la deschiderea sesiunii Sfîntului Sinod,* în „B.O.R.“, XCIII (1975), nr. 11-12, p. 1240.
3. *Ibidem,* p. 1250.
4. *Ibidem.*

cuvîntul pe pămîntul strămoșesc, convinși fiind că „cine va pierde sufletul său pentru Mine și pentru Evanghelie, acela îl va mîntui“ (Marcu VIII, 35). Numeroși părinți îmbunătățiți, sihaștri de renume, cum a fost Daniil Sihastru, ierarhi cărturari ca Episcopul Vasilie al Romanului, cronicarii Macarie, Azarie și, mai presus de toate pentru slăvita Moldovă, Mitropoliții Varlaam și Dosoftei, Iacob Putneanul și Veniamin Costachi, au simțit, au trăit și au gîndit corect teologic în românește. Autocefalia se cerea recunoscută. Și așa cum am amintit mai sus ea a venit nu ca un *dar, ci ca o îndreptățire*.

Acest *act de îndreptățire* a fost aniversat și comemorat. Pentru că odată recunoscută autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, Sfîntul Sinod, ierarhii, au adăugat cunună de cunună la împodobirea chipului Bisericii Ortodoxe Române, care a fost *una* în Moldova, Țara Românească și Transilvania. Granițele artificiale nu le-au putut birui pe cele spirituale, de vreme ce toți păstrau întreg tezaurul de credință și de cult, precum și rînduielile canonice.

Aniversare și comemorare, adevăruri care exprimă în chip fericit personalitatea Bisericii noastre încă de la începuturile sale, fapt pentru care recunoașterea oficială a autocefaliei, dată ca răspuns doar în termen de 5 zile, a fost un act formal, pentru că membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române sfințiseră în anul 1882 Sfîntul și Marele Mir, pecetea supremă a autocefaliei. Recunoașterea autocefaliei, „această îndreptățită înălțare, dă podoabă și strălucire aniversării la care sîntem părtași. Ceea ce era cunoscut și trăit cu veacuri înainte, anume plinătatea credinței noastre dreptmăritoare și convingerea că Mîntuitorul sălășluia în Biserica strămoșilor și înaintașilor noștri, a dus la împlinirea acelui măreț act, recunoașterea oficială a autocefaliei Bisericii noastre“ [5].

Într-o atmosferă înălțătoare a avut loc comemorarea a 100 de ani de la recunoașterea oficială a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române care poartă pecetea propoveduirii și mirungerii apostolice.

În cronica Sfintei Patriarhii, ziua de 5 mai 1985 va rămîne ca o zi memorabilă, pentru că s-a aniversat centenarul autocefaliei Bisericii noastre dreptmăritoare, una în credință, în cult și în rînduială canonică, specific Ortodoxiei, cu toate celelalte Biserici.

25 Aprilie 1885, era un moment de mare bucurie. Ni se recunoștea să fim ceea ce eram.

„Ce minunat lucru, remarca Înalt Prea Sfințitul Dr. Antonie, Mitropolitul Ardealului, să te conduci după propriul tău cap! Aceasta înseamnă să fii *autocefal*. Românul nu prea suferă să aibă pe altul pe cap, de unde și vorba „nu sta pe capul meu“, cu mai multe înțelesuri, dar mai ales cu acela de a fi lăsat în pace să-ți vezi singur de capul tău și de treburile tale. A se conduce după propriul său cap, definește însușirea omului de ființă evoluată, liberă, civilizată, însușirea omului dumnezeiesc dotat cu rațiune și cu toate instrumentele autoconducerii“ [6].

---

5. † Teoctist,Arhiepiscop și Mitropolit, *Recunoașterea autocefaliei, act de dreptate și îndreptățire istorică* în „M.M.S.“, LXI (1985), nr. 4-6.

6. *Autocefalia. Cuvînt rostit cu prilejul sărbătoririi a 100 de ani de la recunoașterea Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române,* în „Telegraful Român“, anul 133 (1985), nr. 19-20, 15 mai, p. 1.

Festivitățile comemorării centenarului recunoașterii oficiale a autocefaliei Bisericii noastre s-au deschis la ora 9,30 în biserica Sfîntului Spiridon, unde, în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin și a membrilor Sfîntului Sinod, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, înconjurat de ierarhi, preoți și diaconi, a săvîrșit Sfînta Liturghie, umplînd de bucurie sufletele tuturor celor prezenți : profesori de la Institutele teologice din București și Sibiu, membrii Consiliului Național Bisericesc, consilieri patriarhali, consilieri eparhiali, directori de seminarii și redactori de la revistele bisericești, precum și credincioșilor prezenți la acest înălțător moment aniversar și comemorativ. Au luat parte, ca invitați, conducători ai unor Culte religioase din scumpa noastră Patrie.

Oficierea Sfintei Liturghii, cu profundă simțire și trăire religioasă, precum și răspunsurile pe care le-a dat Corul, au aureolat cultic ceea ce avea să fie aniversat și comemorat.

În cadrul Sfintei Liturghii, la momentul potrivit, Prea Sfințitul Episcop-vicar patriarhal Vasile Tîrgovișteanul a dat citire „Pastoralei adresate slujitorilor bisericești, cinului monahal și binecredincioșilor creștini de către Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române cu prilejul comemorării evenimentului menționat“. Pastorala este publicată în revista noastră la locul potrivit. Dealtminteri, Pastorala a fost citită în toate bisericile, mănăstirile și schiturile din cadrul Patriarhiei Române.

După săvîrșirea Sfintei Liturghii și oficierea Polihroniului s-a mers la sala sinodală, unde, la ora 13, a început ședința solemnă a Sfîntului Sinod consacrată centenarului recunoașterii autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române.

La ședința solemnă a luat parte Domnul Ion Cumpănașu, Președintele Departamentului Cultelor.

Deschiderea ședinței festive a făcut-o Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, subliniind însemnătatea evenimentului pentru Ortodoxia românească de ieri, de azi și de mîine. Apoi, Prea Fericirea Sa a dat cuvîntul Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist al Moldovei care a rostit o înălțătoare și de spirit antrenantă cuvîntare, îndelung aplaudată și unanim apreciată. Textul cuvîntării este publicat separat la rubrica centenarului autocefaliei. Nu am putea să nu subliniem încă o dată ceea ce sintetic și cu profund discernămînt istoric remarca Înalt Prea Sfințitul Părinte Mitropolit, atunci cînd considera recunoașterea autocefaliei un act *de dreptate* și *de îndreptățire istorică*. „*De dreptate* pentru că Biserica Ortodoxă Română, cea din Țara Românească, Moldova și Transilvania, împărtășind năzuințele poporului român, deseori greu încercat, dar totdeauna biruitor a păstrat nestinsă lumina Ortodoxiei și duhul ei autentic, patristic și filocalic. Recunoașterea oficială a autocefaliei este, în același timp, și un *act de îndreptățire istorică*. Poporul român, cucerind independența de stat cu vitejie legendară și cu jertfele miilor de fii ai săi în anii 1877-1878, a trecut în rîndul popoarelor independente cu *o țară independentă*. Independența a fost aceea care a înlesnit și grăbit recunoașterea oficială a autocefaliei“ [7].

7. *Ibidem*, p. 2 și 3.

Cuvîntarea este de fapt un studiu condensat de istorie bisericească, de la propoveduirea Sfîntului Apostol Andrei, cu tot șirul de ierarhi și teologi care au căutat ca Biserica noastră să păstreze unitatea dogmatică, unitatea de cult și unitatea canonică cu Patriarhia Ecumenică și celelalte Patriarhii apostolice și Biserici Surori, vădindu-se și prin aceasta ca o *Biserică Autocefală*. De asemenea au fost evocate, în cuvîntare, marile împliniri pe care le făurește și trăiește poporul român și împreună cu el slujitorii și dreptmăritorii creștini ca fii loiali ai Patriei și evlavioși credincioși ai Bisericii dreptmăritoare.

După încheierea ședinței sinodale solemne, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a dat citire următoarei telegrame a Sfîntului Sinod adresate Domniei Sale, Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România:

„Cu sentimente de aleasă prețuire și deosebit respect, membrii Sfîntului Sinod, întruniți în ședință solemnă pentru comemorarea Centenarului Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu reprezentanți ai clerului și credincioșilor din cele 13 Centre eparhiale, de față fiind și conducători ai altor Culte religioase din țara noastră, exprimă Domniei Voastre, și cu acest memorabil prilej, gratitudinea și recunoștința lor față de neobosita activitate pe care o consacrați înălțării Patriei pe noi trepte de civilizație și progres și pentru triumful păcii în lume.

Este îndeobște cunoscut că marile izbînzi obținute de poporul nostru în perioada ultimilor 20 de ani — pe care cu drept cuvînt și cu mîndrie patriotică o numim „Epoca Ceaușescu“ —, în înaintarea pe drumul edificării noii societăți, al propășirii necontenite a Patriei și al ridicării bunăstării materiale și spirituale a poporului, precum și înaltul prestigiu de care se bucură astăzi România în lume, sînt strîns legate de numele Dumneavoastră, distins bărbat de stat, patriot luminat și om de mare omenie, care v-ați dedicat întreaga viață și activitate slujirii, cu abnegație și devotament, a idealurilor fundamentale ale poporului, cauzei păcii și colaborării internaționale.

Ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române cunosc că, ori de cîte ori poporul român a pășit pe o nouă treaptă a organizării sale de stat, Biserica, urmărindu-și învățătura ei, a îmbrăcat forme noi de organizare în armonie cu realitățile din viața țării. Astfel, marile înfăptuiri din viața poporului nostru: organizarea formațiunilor statale românești, Unirea Principatelor, independența de stat a României și făurirea statului național unitar român, au adus și importante împliniri bisericești, între care organizarea mitropoliilor românești în secolul al XIV-lea, recunoașterea autocefaliei Bisericii noastre în anul 1885 și ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie în anul 1925.

Călăuziți de exemplul Domniei Voastre, participanții la acest popas sărbătoresc au evocat, cu adîncă emoție, împlinirile Bisericii Ortodoxe Române, care, în tot trecutul ei, ca și în cei o sută de ani de la recunoașterea Autocefaliei, a adus întreaga sa contribuție la realizarea aspirațiilor poporului, a năzuințelor lui de unitate, libertate și independență, împlinindu-și, astfel, misiunea sacră de slujire a țării și a neamului românesc.

Cu bucuria sufletească pe care o trăim la aniversarea acestui act istoric din viața Bisericii noastre cu rezonanțe naționale, vă aducem, Mult Stimate Domnule Președinte, prinos de mulțumire și recunoștință pentru condițiile de deplină libertate religioasă în care se desfășoară activitatea Bisericii Ortodoxe Române, a celorlalte Culte și vă încredințăm de întregul nostru devotament, de prețuirea și dragostea noastră nemărginită, cinstindu-vă strădaniile pe care le depuneți în apărarea păcii în lume și pentru zidirea unei țări noi, frumoase și bogate, liberă, puternică, deplin stăpînă pe soarta sa.

Vă dorim ani mulți și rodnici, plini de sănătate și satisfacții la cîrma neamului românesc, întru gloria și propășirea Patriei noastre scumpe, Republica Socialistă România".

Telegrama a fost unanim aprobată de către cei prezenți.

Pentru a marca acest moment aniversar și comemorativ, s-a întocmit un act sinodal, care a fost înscris în condica sfîntă a Patriarhiei Române, act semnat de către toți membrii Sfîntului Sinod. Cu aceasta s-a încheiat ședința solemnă dedicată comemorării centenarului recunoașterii autocefaliei Bisericii noastre.

Membrii Sfîntului Sinod și invitații au luat parte la agapa oferită în palatul patriarhal. Cum era firesc, și la agapă au avut loc luări de cuvînt. Primul a luat cuvîntul Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Antonie al Ardealului, rostind o înălțătoare cuvîntare, punînd în lumină, între altele, spusele învățatului Episcop al Romanului, Melchisedec Ștefănescu, cel care în ședința Senatului din 3 decembrie 1885, afirma răspicat: „Domnilor, de cum am început a avea pricepere și am putut învîrti un condeiaș în mînă eu am fost cel dintîi care am susținut tare credința noastră națională, că Biserica noastră este independentă și această credință nu am inventat-o noi cei de astăzi, ea a fost chironomisită. Cei ce am cetit istoria știu că noi de veacuri am avut Biserică autocefală"[8].

Dintre invitați a luat cuvîntul P. S. Episcop Ioan Robu, conducătorul Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București. P. S. Sa a spus: „Sînt bucuros să particip la această sărbătoare a Bisericii Ortodoxe Române surori și mă declar impresionat de frumoasa evocare de trăire creștină de pe teritoriul țării noastre încă din primele veacuri, evocare făcută în cuvîntarea festivă a I. P. S. Mitropolit Teoctist. Departe de noi în timp, sfinții martiri și mărturisitori care au trăit pe aceste meleaguri ca și noi ne-au lăsat exemplul urmării și slujirii lui Hristos"[9].

Tot în calitate de invitat a luat cuvîntul Domnul Episcop Nagy Gyula, care afirma: „Biserica Ortodoxă Română a păstrat timp de secole apa limpede a izvorului Evangheliei, a cercetat cu rugăciuni necontenite voința lui Dumnezeu, îndeplinindu-și sarcinile cu o slujire responsabilă, potrivit Evangheliei. Semnele acestei slujiri sînt vizibile în aceea că: ea întodeauna a revendicat și a exercitat cu conștiință fermă independența sa; ea însăși și-a determinat legile sale bisericești interne, păstorirea credincioșilor, ordinea, organizarea, cîrmuirea, adoptînd limba poporului său, a națiunii sale în servi-

8. *Ibidem*, p. 2.
9. *Ibidem*.

ciile religioase. A folosit obiceiuri și motive caracteristice locale-naționale în arhitectura sa, în pictura bisericească, în ornamente și în muzica bisericească. A tipărit cărți bisericești de doctrină sau de cult, s-a îngrijit de pregătirea preoților, păstrînd întotdeauna legături bune și strînse cu celelalte Biserici ortodoxe naționale autocefale... ca și cu toate Bisericile creștine din țară și de peste hotare“ [10]. Iată mărturia unui frate întru credința în Domnul nostru Iisus Hristos despre adevăratul chip al Bisericii noastre și slujirea ei irenică și deschisă spre noi dialoguri „pentru a ne cunoaște mai bine și a ne iubi mai mult“. Ecumenismul practic realizat în țara noastră avea rădăcini adînci în istorie, dar nu s-a putut realiza decît după statornicirea noii orînduiri sociale, întîi populară, apoi socialistă, care a creat un cadru larg de colaborare între culte pe tărîm practic, mai mult, reprezentanți ai Cultelor religioase din Republica Socialistă România au fost aleși în Consiliul Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste.

Încheind șirul cuvîntărilor, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului a spus, între altele, că dacă ne-am preocupat permanent de independența noastră sub toate aspectele, dacă am dorit fierbinte să ne conducem după propriul nostru cap, nu este mai puțin adevărat că „nu ne-am făcut niciodată de cap“ — cum glăsuiește un proverb al poporului nostru. N-am fost adică extremiști, nici exclusiviști. Ca națiune și ca Biserică ne-am afirmat deopotrivă pașnici, manifestînd un respect adînc față de independența și suveranitatea altor popoare și altor Biserici, iar la noi în țară am cultivat cele mai bune raporturi cu naționalitățile conlocuitoare, cu celelalte culte cu care împreună am promovat noua formă de bună conviețuire și colaborare a ecumenismului practic“ [11].

Comemorarea centenarului recunoașterii autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române a fost o etapă de seamă și hotărîtoare pentru dezvoltarea vieții bisericești la noi, odrăslită din cuvînt și evanghelizare apostolică. Împletindu-și firele vieții sale cu ale poporului, slujitorii bisericești au căzut jertfă în răscoala din 1907, s-au aflat în rîndul luptătorilor pentru făurirea statului național unitar român, ridicarea la rangul de patriarhat, 1925, ca și participarea unor slujitori la Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă.

Patriarhia Bisericii Ortodoxe Române, aflată la 60 de ani de la ridicarea sa pe această treaptă, se bucură, așa cum dealtfel se bucură România socialistă, de prețuire și afirmare în viața internațională, pe toate meridianele globului. Patriarhia noastră se bucură de prestigiu în toate întrunirile ecumenice și cele menite să ducă la statornicirea unei păci trainice în lume. Uniți în gînd și vrere cu harnicul nostru popor, fiii Bisericii dreptslăvitoare sprijină prin cuvînt și faptă tot ceea ce este ziditor, de pace aducător, și spre tot binele folositor.

Pr. C. BUZDUGAN

---

10. *Ibidem.*
11. *Ibidem.*

ÎNTRUNIREA COMUNĂ A PREZIDIULUI ȘI COMITETULUI CONSULTATIV ALE CONFERINȚEI BISERICILOR EUROPENE

(Sofia, 24—27 aprilie 1985)

În perioada 24-27 aprilie 1985 a avut loc la Sofia (Bulgaria) întrunirea comună a Prezidiului și Comitetului Consultativ ale Conferinței Bisericilor Europene.

La întrunire au luat parte membrii Prezidiului și ai Comitetului Consultativ.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de I. P. S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei și de I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, membri ai Comitetului Consultativ al Conferinței Bisericilor Europene.

Pe lîngă membrii celor două organisme ale Conferinței Bisericilor Europene, la întrunire au participat și alte personalități marcante din lumea ortodoxă, catolică și protestantă, reprezentanți de seamă ai Mișcării ecumenice.

A participat, de asemenea, personalul Conferinței Bisericilor Europene în frunte cu președintele Dr. André Appel și cu secretarul general, Dr. Glen Garfield Williams.

Întrunirea s-a bucurat de ospitalitatea deosebită a Bisericii Ortodoxe Bulgare ai cărei reprezentanți au fost prezenți la întrunire.

Marți, 23 aprilie 1985, membrii delegației române au fost primiți în audiență de Sanctitatea Sa Maxim, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare. Cu acest prilej, I.I. P.P. S.S. Mitropoliți Teoctist și Antonie au transmis un cald mesaj de salut și de prietenie Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe din țara vecină din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române. În timpul discuțiilor au fost subliniate relațiile frățești dintre cele două Biserici și dintre ierarhii lor, străduințele depuse pentru păstrarea dreptei credințe, a învățăturii Mîntuitorului, așa cum face Ortodoxia de la începuturile Bisericii, precum și sentimentele de prietenie ce însuflețesc popoarele român și bulgar, eforturile lor de întărire și dezvoltare a colaborării și întrajutorării și, în același timp, de instaurare a unui climat de pace în Europa și în lume.

Lucrările întrunirii comune a Prezidiului și Comitetului Consultativ ale Conferinței Bisericilor Europene au început miercuri, 24 aprilie 1985. Ele au fost deschise printr-o rugăciune săvîrșită de reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Bulgare, în frunte cu I. P. S. Mitropolit Pankratie de Stara Zagora. Secretarul general al Conferinței Bisericilor Europene Dr. Glen Garfield Williams a omagiat Biserica Ortodoxă Bulgară pentru bunele sale oficii în vederea pregătirii și desfășurării în duhul frățietății creștine a acestei întruniri.

Apoi a luat cuvîntul I.P.S. Mitropolit Pankratie de Stara Zagora, care a transmis participanților salutul Sanctității Sale Patriarhul Maxim al Bulgariei.

Subliniind că sesiunea de la Sofia se desfășoară în perioada Paștelui, cînd toate inimile sînt pline de o nemărginită bucurie izvorîtă din mormîntul dătător de viață al Domnului nostru Iisus Hristos Care a înviat din morți, Mitropolitul Pankratie și-a exprimat convingerea că, în atmosfera bucuriei pascale și călăuziți de Duhul Sfînt, participanții vor lucra în strînsă unitate pentru ca întrunirea să fie încununată cu bune și binecuvîntate roade pentru mișcarea ecumenică.

Înaltul ierarh bulgar a apreciat, de asemenea, eforturile depuse de Conferința Bisericilor Europene pentru păstrarea păcii pe planeta noastră, pentru salvarea dumnezeescului dar al vieții, știut fiind că un război termo-nuclear ar transforma planeta într-un pustiu.

La începutul cuvîntării sale, președintele Dr. André Appel a subliniat importanța întrunirii de la Sofia pentru pregătirea celei de a IX-a Adunări generale, care va avea loc în 1986 la Stirling. El a arătat, de asemenea, scopul întrunirii și problemele principale care urmează să fie dezbătute.

Președintele André Appel a abordat în cuvîntarea sa patru probleme care ar putea face obiectul discuțiilor din cadrul ședințelor plenare :

1. Comemorarea a 40 de ani de la sfîrșitul ultimului război în Europa.

Evenimentul, a spus vorbitorul, este definit în Europa apuseană mai mult negativ, ca o prăbușire și înfrîngere a nazismului, în timp ce în Europa răsăriteană este definit ca o victorie și un triumf asupra fascismului.

În contextul întrunirii de la Sofia se ridică întrebarea : Ce au de spus Bisericile cu acest prilej ? Ce au de spus participanții la această sesiune, nu în calitate de istorici, ci de creștini reprezentînd Biserici care au fost, direct sau indirect, implicate în cel de al II-lea război mondial ? Ce lecție au învățat creștinii dintr-o astfel de perioadă tragică și cum au contribuit ei la instaurarea unei păci mai stabile ?

În perioada 1939-1945, cînd au apărut uriașe puteri satanice și cînd au fost distruse mai multe vieți decît în oricare alt război, cel mai înfricoșător lucru este desfigurarea morală a omului, capabil să săvîrșească cele mai îngrozitoare fapte, dacă este pus în anumite împrejurări și în condiții potrivite. S-ar putea, a continuat Dr. André Appel, ca omul modern să nu mai creadă în păcat, dar ultimul război mondial a arătat că el poate fi chiar mai rău și mai agresiv decît animalele.

Ultimii 40 de ani au arătat că acest lucru este adevărat nu numai pentru Europa. Spre rușinea umanității, practicarea torturii fizice și mentale a pus stăpînire pe secolul nostru. De aceea, trebuie să se ia poziție și să se opună rezistență regimurilor totalitare.

2. Dar cea de a 40-a aniversare aduce în conștiințe și o altă realitate dureroasă: relațiile încordate care există între națiunile europene. Este drept că se poate vorbi de începutul unei noi mișcări

de reconciliere între popoare care altădată erau vrăjmașe, proces în cadrul căruia Bisericile au fost în frunte, arătînd drumul și ajutînd în mod considerabil desfășurarea lui. Cu toate acestea, se pune întrebarea dacă această reconciliere, această împăcare este destul de puternică pentru a rezista noilor ispite ale voinței, exploatării și puterii.

Europa a cunoscut o mare dezvoltare economică în perioada 1945-1985, dar trăiește stăpînită de teama unei recesiuni și a unui viitor nesigur. Încordarea în viața politică este mare și poate duce la un nou conflict. Deși oamenii de stat fac încercări pentru a se evita ireversibilul, faptul că rachetele cu rază medie de acțiune sînt în Europa sau țintesc Europa rămîne o sursă de neliniște pentru toți, iar pacea rămîne foarte fragilă pe continentul european. De aceea, Bisericile creștine trebuie să caute căile pe care, pe baza experienței din cel de al doilea război mondial, pot întări și păstra pacea.

3. Prin eforturile lor și pe căi proprii, Bisericile europene trebuie să ajute la realizarea împăcării, păcii și unității în Europa. În acest sens, experiența de la Riva del Garda și de la Trento este încurajatoare.

Prin lucrarea sa, Conferința Bisericilor Europene nu visează la o Biserică unificată în Europa, ci, mai degrabă, la stabilirea unor relații adînci între Biserici, determinînd o mai mare mărturie în fața lumii. Este o utopie, a spus președintele Appel, să crezi că Biserica primară a fost unificată sau centralizată, așa cum am vrea noi uneori să fie. În același timp, diversitatea Bisericilor a îmbogățit viața lor. În acest sens trebuie înțelese eforturile pe care le face Conferința Bisericilor Europene în direcția unității.

4. Anul 1985 nu este numai anul muzicii cînd sînt aniversările unor mari compozitori ca Bach și Händel, ci și Anul Internațional al Tineretului. Acesta este un prilej pentru Conferința Bisericilor Europene de a contribui la pregătirea viitorului pentru tinerele generații.

Conferința Bisericilor Europene are contacte cu organizațiile europene de tineret, dar tînăra generație nu este bine reprezentată în Conferința Bisericilor Europene; de aici se nasc multe dificultăți în înțelegerea mentalității și preocupărilor tineretului. Pentru pregătirea viitoarei Adunării Generale, a spus Dr. André Appel, este necesar să fie luat în considerație și consultată tînăra generație.

Tot în ședința din dimineața zilei de 24 aprilie 1985 a fost ascultat raportul Secretarului general al Conferinței Bisericilor Europene, Dr. Glen Garfield Williams.

Raportul a arătat că este foarte potrivit faptul că întrunirea comună a Prezidiului și Comitetului Consultativ are loc la Sofia, deoarece chiar în acele zile se împlinesc 10 ani de la adeziunea Bisericii Ortodoxe Bulgare la Conferința Bisericilor Europene, lucrare la înfăptuirea căreia un rol important a avut Mitropolitul Maxim, Patriarhul de azi al acestei importante Biserici.

Referindu-se la situația internațională, dr. Williams a spus că Bisericile așteaptă pline de îngrijorare evoluția evenimentelor în lumina schimbărilor la nivelul cel mai înalt de conducere din statele mari ale lumii.

Un semn al destinderii este reluarea, la Geneva, a tratativelor cu privire la dezarmare între U.R.S.S. și S.U.A. și Bisericile înalță rugăciuni pentru ca ele să se înscrie cu succes.

Cu toate acestea, scena internațională este sumbră, deoarece rămîne nerezolvată problema amplasării rachetelor în Europa, chiar dacă ea este modificată în urma moratoriului și noilor propuneri ale U.R.S.S.. Multe țări sînt confruntate cu serioase dificultăți economice, iar în unele țări vest europene șomajul a luat proporții uriașe și se face simțit un nou val de terorism.

De aceea, Bisericile europene trebuie să continue în chip neobosit lucrarea lor comună pentru pacea lor și pentru pace între popoarele lor.

Anul 1985, a spus Secretarul general al C.B.E., este anul unor aniversări foarte importante :

1. Se împlinesc 70 de ani de la groaznicul masacru al armenilor, eveniment care are și astăzi înfricoșătoare ecouri pe continentul nostru ;

2. Omenirea sărbătorește 40 de ani de la sfîrșitul în Europa a ororilor celui de al doilea război mondial;

3. Se împlinesc 10 ani de la semnarea Actului final de la Helsinki, al cărui scop era de a preveni în viitor repetarea ororilor trecutului.

În continuarea raportului său, Dr. Williams s-a referit la activitățile desfășurate în ultimul an de C.B.E.:

1. S-au dezvoltat relațiile cu Consiliul Conferințelor Episcopale Europene, punctul culminant al lor fiind Riva del Garda și Trento;

2. O interesantă activitate a desfășurat Comitetul Consultativ asupra Islamului în Europa. Pe acest teren, C.B.E. a colaborat cu Biserica Romano-Catolică;

3. Se fac pregătiri intense pentru cea de a noua Adunare Generală a C.B.E.;

4. Sînt constante relațiile cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor și se observă clar contribuția noului Secretar general al C.E.B., Dr. Emilio Castro;

5. Continuă, și în unele cazuri se dezvoltă, relațiile cu organizații ecumenice din alte regiuni, cum ar fi Consiliul Bisericilor din Orientul Mijlociu. De asemenea, continuă pregătirile pentru o consultare mediteraneană între Conferința Bisericilor Europene, Consiliul Bisericilor din Orientul Mijlociu și Conferința Bisericilor din întreaga Africă.

Referindu-se la statutul C.B.E., Dr. Williams a spus că proiectul noii Constituții a fost deja trimis Bisericilor membre și a cerut tuturor să trimită amendamente pînă la sfîrșitul lunii martie 1986.

În continuare, Secretarul general al Conferinței Bisericilor Europene a prezentat activitatea conducătorilor diferitelor programe ale C.B.E., apreciind în mod deosebit activitatea Pr. prof. Dumitru Popescu, secretar pentru studii al C.B.E.

Dr. Williams a făcut trei propuneri care să fie discutate de viitoarea Adunare generală, propuneri menite să asigure bunul mers al activităților Conferinței Bisericilor Europene.

În după amiaza zilei de 24 aprilie s-a discutat, în ședință secretă, problema numirii viitorului Secretar general al C.B.E.

Referatul Comitetului de propuneri pentru postul de Secretar general, din care a făcut parte și I.P.S. Mitropolit Antonie, a fost prezentat de președintele acestui comitet, Episcopul anglican Patrick C. Rodger. Comitetul s-a întrunit la St. Albans, Anglia, la 12 martie 1985, și a alcătuit mai întîi o listă din 13 candidați posibili pentru postul de Secretar general. Dintre acești 13 candidați, Comitetul a ales patru pe care i-a prezentat întrunirii comune de la Sofia.

În urma discuțiilor și a propunerilor concrete făcute de I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, a fost ales, cu majoritate simplă, Jean Eugène Fischer, elvețian, în vîrstă de 51 de ani, căsătorit, cu 3 copii, membru al Bisericii protestante naționale din Geneva. El îl va înlocui pe Dr. Glen Garfield Williams după cea de a noua Adunare Generală a C.B.E.

În aceeași ședință a fost prezentat raportul Comitetului de finanțe, precum și rapoartele grupului european de împărțire a resurselor și al Serviciului interbisericesc.

În ședința din dimineața zilei de 25 aprilie 1985, Pr. prof. Dumitru Popescu a prezentat raportul de activitate al Secretariatului pentru studii, subliniind rolul acestui organism al C.B.E. în pregătirea viitoarei Adunări Generale, colaborarea sa cu Comisia teologică pregătitoare, precum și lucrarea desfășurată în cadrul consultărilor B.E.M. și al altor consultări teologice.

În aceeași ședință Dr. Theo Tschuy a prezentat raportul Secretariatului Programului Bisericilor pentru drepturile omului pentru punerea în aplicare a Actului final de la Helsinki.

Biserica recunoaște importanța drepturilor omului nu numai ca un instrument de dreptate socială, ci și pentru pacea internațională, pentru relațiile armonioase dintre oameni și pentru crearea unui climat moral și spiritual.

Este o datorie a Bisericilor și a creștinilor apărarea celor oprimați și exploatați, a celor slabi și lipsiți de drepturi. Urmînd îndemnurile evanghelice în ceea ce privește libertatea, frăția, dreptatea socială, dragostea față de aproapele, Bisericile și creștinii trebuie să-și aducă contribuția la zidirea unei lumi mai drepte și mai umane.

În continuare, Jan Slomp a prezentat raportul Comitetului Consultativ asupra Islamului în Europa, subliniind colaborarea în acest domeniu a C.B.E. cu Biserica Romano-Catolică, cu Consiliul Bisericilor din Orientul Mijlociu, cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor și cu alte organisme similare din S.U.A., India, Pakistan, Filipine, Africa.

Ședința de dimineață a continuat cu raportul comisiei de pregătire teologică a celei de a IX-a Adunări Generale, prezentat de Pr. prof. Dumitru Popescu. Au fost discutate problemele organizatorice, financiare și de reprezentare a Bisericilor membre, a Bisericilor nemembre invitate să trimită delegați, a organizațiilor ecumenice mondiale, regionale și naționale, precum și a altor organizații și grupuri religioase sau ecumenice.

Vii discuții (continuate și în ședința de după amiază) a suscitat documentul teologic pregătitor al viitoarei Adunări Generale, a cărei temă va fi „Slavă lui Dumnezeu, pe pămînt pace". Cu acest prilej s-a remarcat caracterul teologic și etic al documentului, pregătit cu responsabilitate și seriozitate, punîndu-se accentul pe relația

Biserică-lume și pe eforturile de a răspunde problemelor lumii contemporane.

În ziua de 26 aprilie 1985 lucrările s-au desfășurat în cadrul celor 3 comisii de referință. I.P.S. Mitropolit Teoctist a participat la lucrările Comisiei nr. 1, iar I.P.S. Mitropolit Antonie a făcut parte din Comisia nr. 3.

În ziua de 27 aprilie Dr. Emilio Castro a transmis întrunirii salutul Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Cu acest prilej a fost evocată din nou problema regionalizării activității Consiliului Ecumenic al Bisericilor și a Conferinței Bisericilor Europene. A fost subliniat faptul că între C.E.B și C.B.E. nu se pune problema unei competiții, ci a unei cooperări frățești, a colaborării organismelor și organizațiilor care își desfășoară activitatea în același teritoriu geografic.

În aceeași zi au fost prezentate întrunirii comune recomandările comisiilor de referință.

În ceea ce privește relațiile C.B.E. cu Biserica Romano-Catolică, au fost supuse dezbaterii rezultatele întîlnirii Comitetului mixt C. B. E. / C. C. E. E., care s-a întrunit la 13-15 martie 1985, la St. Albans în Marea Britanie.

Ultimele probleme dezbătute s-au referit la situația internațională.

A fost aprobat un comitet al C.B.E. care să supravegheze aplicarea hotărîrilor Conferinței pentru securitate de la Stockholm. Din acest comitet compus din reprezentanți ai Bisericilor din țări europene apusene, răsăritene și neutre face parte și P. C. Pr. Dumitru Soare.

De asemenea, Prezidiul și Comitetul Consultativ ale Conferinței Bisericilor Europene au adresat un mesaj Bisericilor membre cu prilejul celei de a 40-a aniversări a sfîrșitului celui de al doilea război mondial. Mesajul cheamă Bisericile să depună eforturi în continuare pentru a face să dispară încordarea din viața internațională, pentru reconciliere și pace între popoare, pentru renunțarea la înarmare și la pretențiile de superioritate militară, pentru instaurarea unui climat de încredere și de cooperare în Europa și în lume.

În timpul întrunirii de la Sofia, un loc important a fost acordat rugăciunii în comun și cultului divin.

I.P.S. Mitropolit Teoctist a săvîrșit slujba din seara zilei de 26 aprilie 1985, prilej cu care a rostit o meditație (care se publică separat în revista noastră), iar în ziua de 28 aprilie 1985, după participarea la Sfînta Liturghie în catedrala patriarhală din Sofia, I.P.S. Sa a răspuns, în numele participanților la întrunirea de la Sofia, salutului adresat oaspeților de P. S. Episcop Ilarion.

Un moment deosebit din timpul reuniunii l-a constituit recepția oficială dată de Patriarhul Maxim al Bisericii Ortodoxe Bulgare în cinstea participanților la întrunire.

* * *

Înainte de a se înapoia în Patrie, I. I. P. P. S. S. Mitropoliți Teoctist și Antonie au vizitat parohia ortodoxă română din capitala Bulgariei, unde păstorește preotul Alexandru Armand Munteanu. În biserica îngrijită și aflată în foarte bună stare, I.I. P.P. S.S. lor s-au întîlnit cu credincioșii ortodocși români, luînd act cu bucurie de frumoasele lor realizări și de strădaniile vrednicului preot paroh.

La Sărbătoarea Sărbătorilor

PASTORALĂ LA ÎNVIEREA DOMNULUI 1985

† *TEOCTIST*
ARHIEPISCOP ŞI MITROPOLIT

De fiecare dată cînd rostim cuvîntul Înviere și, mai ales, vestim adevărul evanghelic „Hristos a înviat“ sufletele noastre se umplu de o adîncă bucurie. Și această bucurie este netăgăduita mărturie a bucuriei pascale. Despre aceasta ne dau mărturie mișcătoarele întîlniri ale Domnului nostru Iisus Hristos cel Înviat cu Mironosițele și cu Ucenicii. Pe Mironosițe le întîmpină cu dulcele cuvînt „Bucurați-vă !“, obișnuit în acea vreme ca salut pentru cei mai apropiați. Sfîntul Apostol și Evanghelist Matei precizează că pe „cînd ele mergeau de la mormînt să vestească ucenicilor, iată Iisus le-a întîmpinat zicînd : „Bucurați-vă! Iar ele apropiindu-se au cuprins picioarele Lui și I s-au închinat“ (Matei 28, 9).

În aceeași dimineață a Învierii, „Iisus a stat în mijlocul lor“ și le-a zis : „Pace vouă!“ (Luca 24, 36). Bucurie și pace, care nu sînt cuvinte și nici noțiuni fără o adîncă semnificație, ci realități ale vieții, atît de necesare fiecărui om. În lucrarea mîntuitoare a Domnului nostru Iisus Hristos aceste salutări, cu valoare nemuritoare, din clipa Învierii Lui, au găsit pămîntul cel bun care va rodi înmiit. Și ce este Învierea dacă nu bucurie și pace ? Este bucurie pentru că aceasta venind prin Cruce, a schimbat și a risipit întristarea din sufletele apostolilor și ale sfintelor femei, purtătoare de mir. A venit după ce Mîntuitorul Iisus Hristos a înfruntat chinurile, a fost răstignit, a murit pe Cruce și a fost așezat de dreptul Iosif în mormînt nou. Suferințele și îngroparea au produs ucenicilor jale și durere. Învierea cea de a treia zi a fost pentru toți motiv de bucurie.

Învierea lui Iisus este pace, pentru că El a zdrobit porțile iadului și a tras la viață și pace pe toți cei din veac adormiți. Este pace, deoarece El, ca Domn al păcii, prin înviere dăruiește pace ucenicilor și tuturor celor ce au devenit fiii lui Dumnezeu.

De bună seamă gîndul nostru, al tuturor, se îndreaptă spre acest nobil mesaj de bucurie și de pace. Pacea se descoperă ca adevăr scripturistic încă din Vechiul Testament, cînd psalmistul spunea : „Cît de frumoase sînt pe munți picioarele trimisului care vestește pacea, a solului de veste bună, care dă de știre mîntuirea, care zice Sionului: Dumnezeul tău este împărat !“ (Isaia 52, 7). Iar în Noul Testament devine poruncă pentru viața fiecăruia dintre cei ce, bucurîndu-se de Învierea Domnului, se arată stăruitor slujitori ai păcii, avînd convingerea că dobîndesc fericirea făgăduită celor ce fac pacea ; pentru că numai aceștia „fiii lui Dumnezeu se vor chema“ (Matei 5, 9). Ei se roagă pentru sălășluirea ei pe pămînt și ei înșiși

se străduiesc să ajute, să slujească acest dumnezeiesc mesaj. Bucuria și Pacea, iată două daruri din șirul celor multe, așa cum mărturisim liturgic „că tot darul cel bun și toată darea desăvîrșită de la Părintele Luminilor coboară" asupra noastră a tuturor. Acestea sînt realități pe care le trăim și pentru care sîntem chemați nu numai să le preamărim, ci și să le dăm viață, prin faptele noastre.

Faptul că Domnul nostru Iisus Hristos a spus: „Bucurați-vă!" dobîndește în vremea noastră aceeași putere și lumină ca acum aproape două mii de ani. El a zis „Bucurați-vă!" și apoi „Pace vouă!". Cît adevăr au căpătat aceste două vestiri despre viață și asupra vieții! Cît de actuale sînt ele, în vremea noastră, ne dăm seama cu toții, și cei „de departe și cei de aproape" (Efeseni 2, 17), cînd omenirea freamătă de neliniște, dar este însuflețită și de o mare nădejde. Iar tăria acestei nădejdi este posibilitatea sălășluirii păcii, singura care odrăslește bucuria și celelalte valori necesare vieții. Noi cu toții, într-un gînd și cu o inimă, cîntînd acum imnul Paștelui, sub razele Învierii lui Hristos, mărturisim că nădejdea noastră aduce bucurie, iar bucuria adevărată pentru noi este Iisus cel a treia zi înviat.

Să stăruim în această „sărbătoare a sărbătorilor", pentru a adînci adevărul de credință că viața este bucurie și pace, vestiri aduse pe pămînt de către Domnul nostru Iisus Hristos, Care înviind din morți ne-a trecut „din moarte la viață și de pe pămînt la cer". Și, cu adevărat, Iisus Hristos, vestind bucuria Învierii, desigur pentru noi, pentru că Învierea înseamnă mai presus de toate împăcarea omului cu Dumnezeu, ne-a adus înțelegerea razelor luminii Învierii și nădejdea că sîntem sub ocrotirea dragostei părintești. Bucuria cu care Iisus Mîntuitorul le-a întîmpinat pe purtătoarele de mir aparține Lui, ca Unul din Treime. Prin Înviere sîntem chemați la o viață deplină. Iar plinătatea vieții fără acest dar este știrbită și nici nu se poate vorbi de o adevărată viață. Căci a ne bucura de viața dăruită de Iisus înseamnă a fi în cuprinsul înțeles a ceea ce spunea El „să fie deplină bucuria Mea în ei" (Ioan 17, 13). Sîntem chemați să ne aducem în mod rodnic aportul nostru în vederea dobîndirii mesajului bucuriei.

Viața al cărei temei este Învierea, deoarece Hristos cu „moartea pe moarte a călcat", acesta este pentru noi un adevăr de credință mărturisit de Sfînta Evanghelie și trăit de întreaga suflare creștină și își descoperă însemnătatea în toată frumusețea lui acum cînd razele Luminii Învierii luminează tuturor.

Ori de cîte ori vorbim despre Înviere, vorbim despre viață, și aceasta întotdeauna cu ferma convingere că vorbim despre viața cea veșnică. Orizontul acestei vieți veșnice ni se descoperă în lumina Învierii. Sfîntul Apostol Pavel, luminat de către Dumnezeu și adînc convins de adevărul că Iisus Hristos „a înviat a treia zi, după Scripturi" (I Corinteni 15, 4), stăruia scriind corintenilor că „Dacă nu este înviere a morților, nici Hristos n-a înviat. Și dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică și credința voastră" (I Corinteni 15, 13-14). Această certitudine a pătruns prin veacuri sufletele și inimile tuturor dreptmăritorilor creștini. Din ea odrăslesc daruri și haruri, care se revarsă întremător și binefăcător asupra acelora care, sălășluind în sînul Bisericii

dreptmăritoare, înalță rugăciuni către Bunul Dumnezeu pentru ca viața să fie bucurie, iar lumea să se bucure de pace. El înalță rugăciuni pentru ca fiecare fiu al Bisericii să fie un chivot împodobit cu fapte bune și cu iubire evanghelică în care să sălășluiască bucuria venită de la Fiul lui Dumnezeu. Niciodată să nu uităm această pururea vie dorință a Mîntuitorului, exprimată prin cuvintele: „Ca bucuria Mea să fie deplină în ei" (Ioan 17, 13).

Învierea Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos înseamnă, așadar, bucurie, pace și viață, adevăruri de mare valoare pe care le trăim cu toții, atît în viața Sfintei noastre Biserici, cît și a fiecărui credincios. Prin jertfa Sa pe Sfînta Cruce Iisus Hristos, Cel răstignit și împăcat cu Sine, așa cum Îl vedem zugrăvit în icoanele noastre ortodoxe, ne-a împăcat cu Dumnezeu, după cum citim: „Și toate sînt de la Dumnezeu, Care ne-a împăcat cu Sine prin Hristos și Care ne-a dat nouă slujirea împăcării". Pentru că — spune Sfîntul Apostol Pavel mai departe — „Dumnezeu era în Hristos, împăcînd lumea cu Sine Însuși, nesocotindu-le greșelile lor și punînd în noi cuvîntul împăcării" (II Corinteni 5, 17-18).

Mai mult, bucuria aceasta, a Învierii, a adus împăcare, pace și viață în sufletele protopărinților, strămoșilor și ale tuturor celor adormiți înainte de venirea Sa în lume. În mormînt fiind, El a coborît „întru cele mai de jos ale pămîntului și sfărîmînd porțile iadului a adus pe toți de la moarte la viață" (Canonul Învierii). Și de aceea, noi rostim cu adîncă evlavie încredințarea Sfîntului Apostol și Evanghelist Ioan „că vine ceasul în care toți cei din morminte vor auzi glasul Lui" (Ioan 5, 28). Și ce ne poate aduce în sufletele noastre mai multă bucurie și dragoste față de viață decît acest adevăr evanghelic! De la moarte la viață este chemarea creștinilor, chemare pe care au trăit-o înaintașii noștri, atunci cînd au împodobit pereții bisericilor cu frescă, din care deslușim prin lumină și culoare însuși modul de a ființa și a se manifesta al credinciosului ortodox român. La Voroneț, la Moldovița, sau la Sucevița, vedem vredniciile dreptcredincioșilor creștini. În toate și prin toate ni se îndreaptă luarea-aminte către nemărginita bucurie a vieții veșnice, al cărei început este Jertfa, Pogorîrea întru cele mai de jos ale pămîntului și Învierea.

Bucuria vieții noastre are însă și dimensiuni care depășesc timpul și spațiul. Ne descoperă, tot ca bucurie și tărie spre viață, acest adevăr Însuși Dumnezeu cînd zice prin glasul Sfîntului Apostol Petru: „Binecuvîntat fie Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, Care, după mare mila Sa, prin Învierea lui Iisus Hristos din morți, ne-a născut din nou spre nădejde vie" (I Petru 1, 3). Nădejdea vie este viața trăită creștinește și strădaniile pe care, în această viață, le depunem pentru ca lumea „viață să aibă și mai mult să aibă" (Ioan 10, 10). Să ne străduim deci ca să putem răspunde la chemarea Domnului nostru Iisus Hristos. Care este „Calea, Adevărul și Viața" (Ioan 14, 6).

Tot ceea ce auzim în aceste luminate zile de Paști din imnurile și cîntările Sfintei Tradiții și tot ceea ce ne sădește în inimi neîncetat Sfînta Evanghelie, totul ne îndreaptă luarea-aminte că noi sîntem hărăziți a trăi și a înmulți aceste daruri ale Învierii: Bucuria, Pacea și Viața. Legate de ființa noastră acestea trebuie

să-și găsească prin noi împlinirile și roadele lor, prin credința, dragostea și strădaniile de zi cu zi.

Tot ceea ce ne înconjoară începînd cu familia, semenii, localitățile și însăși firea întreagă dezlănțuită acum după înghețul necruțător al iernii la noi și noi forme de frumuseți, de flori și mai apoi de roade, ne îndeamnă să realizăm prin muncă și cinste starea de mulțumire, de bucurie și de pace. Prin înnoirea și rodirea ei binecuvîntată firea înconjurătoare ne oferă o dreaptă răsplătire a respectului ce i-l dăm și a muncii pe care o consacrăm păstrării și purității ei.

Continuînd bunele și dreptele rînduieli ale sistemului democrat al societății noastre românești într-o voință și cugetare cu țara întreagă, ne-am exprimat votul în unanimitate candidaților Frontului Democrației și Unității Socialiste, pentru Marea Adunare Națională și Consiliile populare locale. Exercitîndu-ne acest drept fundamental ne-am dovedit fii devotați Patriei, dezvoltării ei neîncetate potrivit planurilor întocmite și elaborate de Conducerea noastră de Stat. Entuziasmul și încrederea cu care întregul nostru popor și-a arătat conștiința unității naționale constituie certitudinea epocalelor împliniri, îndeosebi a celor din ultimele două decenii și chezășia de nezdruncinat în sporirea eforturilor spre viitorul luminos și fericit al scumpei noastre țări, căreia cel dintîi fiu al ei, Domnul Nicolae Ceaușescu, îi consacră gîndire creatoare, muncă neistovită și devotament pilduitor, făcînd-o cunoscută pe toate meridianele lumii ca țară iubitoare de pace și colaborare internațională.

Înfăptuirile cu rezonanță istorică din cele două decenii, de cînd la cîrma poporului se află Domnia Sa, au îndreptățit voința întregii națiuni exprimată prin votul forului suprem al Marii Adunări Naționale, care în ședința sa din 29 martie l-a reales și învestit în cea mai înaltă funcție de stat ca Președinte al Republicii Socialiste România. Avînd la cîrma țării noastre pe ctitorul României contemporane, Domnul Nicolae Ceaușescu, noi columne epocale se vor înălța spre seninul Patriei noastre, în strălucirea cea nepieritoare a geniului creator al Președintelui țării, a bunăstării, a unității naționale, a omeniei și păcii, care vor marca pentru viitorime statornicia și continuitatea poporului român pe întinsele și roditoarele noastre plaiuri strămoșești.

Viața atît de bogată a țării noastre înscrie în aceste zile date și fapte de neuitat. Să fim mîndri, iubiții mei, că sîntem fiii unui popor destoinic, ospitalier și cu suflet mare. El și-a creat istoria din faptele credinței lui, din dragostea de glie, din muncă trudnică, din flacăra sa nestinsă de libertate și independență națională.

La 9 Mai se sărbătorește în fiecare an „ziua independenței", pagină de eroism, pagină de glorie în istoria noastră milenară cînd, după lupte și jertfe de mai multe ori seculare pentru afirmarea ființei proprii, în marele război pentru Independență de la 1877-1878, poporul român a scuturat apăsarea otomană și și-a înscris pentru vecie independența de stat cu sîngele fiilor săi vărsat la Plevna, Rahova, Grivița și Smîrdan. Sînt și acum de mare actualitate cuvintele rostite atunci de marele bărbat de stat Mihail Kogălniceanu: „Sîntem o națiune liberă și independentă, sîntem independenți, sîntem națiune de sine stătătoare. Trebuie să dovedim că

sîntem națiune vie, trebuie să avem conștiința misiunii noastre, trebuie să dovedim că sîntem în stare să facem și noi sacrificii pentru ca să păstrăm această țară și drepturile ei pentru copiii noștri". 9 Mai reprezintă un sfîrșit și un început: o încununare a luptelor de veacuri ale unui popor care n-a suportat niciodată asuprirea și începutul unui drum nou de afirmare liberă și demnă în rîndul națiunilor lumii. Aceasta a însemnat un pas uriaș pe calea dezvoltării sale de sine stătătoare cu adînci semnificații în evenimentele europene de la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Sîngele eroilor vărsat pentru libertate și independență este pecetea sfîntă pusă pe străduniile seculare, pe jertfele aduse pentru păstrarea credinței, a unității și a ființei naționale.

La aceeași dată de 9 Mai din anul acesta, se împlinesc 4 decenii de la statornicirea păcii în Europa prin victoria asupra fascismului, cel mai înverșunat dușman al libertății și independenței popoarelor, al păcii și al culturii omenirii. Ne-a fost hărăzit, ca și în alte împrejurări, cînd ne-am apărat glia străbună și în această conflagrație, pentru obținerea victoriei finale, să cadă jertfă un număr de 170.000 de ostași din floarea poporului nostru. Ca și în vremurile de demult ale marilor bătălii pentru apărarea țării și acum patru decenii ostașii și apărătorii ei nu s-au lăsat biruiți, iar lumina bărbăției lor strălucește de-a pururi din mormintele răspîndite prin locurile pe unde a trecut frontul de Vest. Această contribuție de vieți omenești a însemnat foarte mult pentru victoria de acum patru decenii.

Amintindu-ne neîncetat de aceste slăvite momente din viața poporului nostru, să sprijinim cu hotărîre acțiunile țării noastre pentru menținerea păcii în lume. Dornic de pace, poporul nostru întinde mîna milioanelor și milioanelor de oameni, care nu vor să se mai repete ororile războiului, mai ales astăzi cînd păsările morții nucleare umbresc cerul de la care vine lumina și viața, cînd munți de arme ridică noi bariere între oameni și popoare.

Una din urmările fericite ale cuceririi independenței de stat a României a fost și recunoașterea oficială a autocefaliei noastre bisericești, dreptul de a cîrmui Biserica noastră strămoșească potrivit dogmelor Ortodoxiei, de sine stătător fără a mai depinde de vreo autoritate bisericească din afară. Biserica noastră, întemeiată pe pămîntul nostru strămoșesc prin predica Sfîntului Apostol Andrei, a slujit totdeauna poporul român și a păstrat tot tezaurul de credință pe care l-a îmbogățit cu evlavia și vredniciile fiilor noștri: preoți, monahi și credincioși. Secol după secol aceștia s-au străduit să dea mărturie despre adevărul că Ortodoxia este legată de poporul român și sprijină năzuințele acestuia. Și de aceea Biserica noastră din Principatele Române s-a condus de fapt, de la întemeierea lor, ca

Biserică autocefală. Sfîntul Sinod, sub președinția Prea Fericitului Patriarh Iustin, va comemora acum, în preajma Sfintelor Paști, aniversarea a 100 de ani de la recunoașterea oficială a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române de către Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol prin Tomosul patriarhal din 25 aprilie 1885, în care se recunoaște că singura autoritate a sa este Sfîntul Sinod. Să dăm slavă Bunului Dumnezeu, să cinstim memoria tuturor acelora care au luptat pentru această împlinire dumnezeiască și să slăvim pururea pe eroii neamului nostru care și-au dat viața pentru libertatea și independența poporului român.

În razele de bucurie și pace ale Sfintei Învieri și în lumina acestor înălțătoare aniversări legate de viața țării și Bisericii noastre strămoșești să prăznuim prea luminatul și slăvitul Praznic al Sfintelor Paști. Cugetul se îndestulează mereu din adevărurile veșnice ale dreptei noastre credințe și inima se înflăcărează de simțămintele iubirii de Patrie, de harnicul nostru popor și de conducătorii lui înțelepți, de viitorul luminos deschis în fața noastră. Strîns uniți în jurul Președintelui României, Domnul Nicolae Ceaușescu, legat cu trup și suflet de progresul și fericirea poporului nostru, de înălțarea scumpei noastre țări, să stăm strajă muncii, ordinei, omeniei, hărniciei, unității noastre naționale, valori cu strălucire veșnică prin lucrarea și vrednicia fiecărui fiu al țării.

Să acoperim cu strădaniile și glasul nostru de pace tendințele războinice, înarmările și nefastele instalări de noi rachete aducătoare de moarte în Europa și în lume. Să facem să rodească liniștea, înțelegerea, colaborarea, dialogul apropierea și pacea cu toate binefacerile ei. Către aceasta îndeamnă și Sfîntul Apostol Pavel: „Să urmăm cele ale păcii și cele ale zidirii unuia către altul" (Romani 14, 19), pentru ca „Pacea și sfințenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Dumnezeu" (Evrei 12, 14), să „păzească inimile și cugetele noastre întru Hristos" (Filipeni 4, 7), Cel a treia zi înviat din morți.

Să avem încredere în rodirea cuvîntului dumnezeiesc dăruit Sfinților Apostoli și nouă, îndată după Înviere de Domnul nostru Iisus Hristos: „Bucurați-vă!", „Pace vouă!". Să le trăiți, iubiții mei, și să vă bucurați de roadele lor nemuritoare în aceste zile de Paști și în toată viețuirea cea creștinească și românească. Cu aceste cuvinte vă îmbrățișez cu părintească dragoste, adresîndu-vă din inimă: Hristos a înviat!

PASTORALĂ LA ÎNVIEREA DOMNULUI 1985

† *EFTIMIE*
EPISCOPUL ROMANULUI ŞI HUŞILOR

Nici o zi nu este ca ziua Învierii. Această zi niciodată nu scade, niciodată nu se împuţinează din inimile credincioşilor pentru că Învierea este ca un izvor nesecat, plin de apa cea limpede şi răcoritoare, din care mereu simţim nevoia să sorbim.

Cuvîntul de recunoaştere al întregii creştinătăţi este astăzi: „Hristos a înviat!“. *Este cuvîntul de salutare care dinamizează comuniunea frăţească, care exprimă solidaritatea în una şi aceeaşi mărturisire, trăirea în Una şi aceeaşi Sfîntă, Sobornicească şi Apostolească Biserică, cea care este* „stîlp şi temelie adevărului“ *(I Timotei 3, 15).*

Cuvîntul „Hristos a înviat!“ nu este o simplă formulă de salutare, sau o oarecare cîntare. Acest mod de exprimare „Hristos a înviat!“ este o mărturisire de credinţă care se întăreşte cu răspunsul „Adevărat a înviat!“. Cu această salutare-răspuns avem conştiinţa exprimării adevărului mărturisit în Simbolul de credinţă cînd zicem: „Şi a înviat a treia zi după Scripturi...“. „Hristos a înviat“ — „Adevărat a înviat“ sînt cuvinte încărcate de taină şi adevăr, de realitate şi minune, de lumină şi strălucire.

Măreţia nopţii Învierii constă în bucuria care cuprinde sufletele noastre, care îndepărtează suspinurile şi lacrimile, care aduce mîngîiere şi iertare, aşa cum atît de frumos aţi auzit că se exprimă, în cuvîntul său Sfîntul Ioan Gură de Aur. Ca mireasă a lui Hristos, Biserica este împodobită cu podoabe scumpe şi curate, iar noi, fiii ei, am pus pe trupurile noastre straiele cele curate, de sărbătoare şi, în mîinile noastre, am luat şi ţinem lumînarea aprinsă de la cel ce ne-a chemat cu glas dulce şi părintesc: „Veniţi de luaţi lumină“, căci „Lumina lui Hristos luminează tuturor!“.

M-a învrednicit Bunul Dumnezeu ca şi anul acesta, al şaptelea al arhipăstorii mele în scaunul vrednicilor înaintaşi ai Episcopiei Ramanului şi Huşilor, ca prin a opta pastorală de Sfintele Paşti, să-mi îndrept gîndurile, dragostea şi toate simţămintele mele de bine cu un cuvînt de mîngîiere, de îndemn şi de întărire sufletească către toţi păstorii de suflete şi către toţi fiii binecredincioşi ai Eparhiei. Mai mult ca oricînd, de data aceasta, am simţit dorinţa de a vă avea mai adînc întipăriţi în inima mea, de a vă îmbrăţişa şi de a vă mărturisi că aţi mîngîiat mereu sufletul meu prin tot ceea ce aţi făcut pe cale binelui, pe calea virtuţii, pe calea păcii şi a bunăstării în ţara noastră, aducînd la împlinire îndemnurile Sfintei noastre Biserici şi ale scumpei noastre Patrii.

Sfînta Evanghelie este Cartea care cuprinde Adevărul şi,

prin ea, ne vorbește Însuși Dumnezeu. Sfînta Evanghelie este mereu vestitoare a venirii Mîntuitorului nostru Iisus Hristos Cel înviat din morți. La Sfînta Liturghie, cînd se deschid Sfintele Uși de la Sfîntul Altar, se deschid porțile timpului și ne îndreptăm cu toată ființa noastră către intrarea în veșnicie. Cu Invierea Domnului și cu Ziua Cincizecimii trăim în timpul venirii Domnului și, cu orice reîmprospătare a lor, reînviem cu Hristos (Efeseni 2, 5-6), căutînd către cele de sus (Coloseni 3, 1). Dacă „am murit faţă de păcat viaţa noastră este ascunsă în Hristos Cel înviat“ *(Coloseni 3, 3), de aceea de fiecare dată avem prilejul de a cunoaște* „pe Hristos şi puterea învierii Lui“ *(Filipeni 3, 10), precum și prilejul de a ajunge la învierea cea din morți (Filipeni 3, 11), cum ne descoperă Marele Apostol al neamurilor, Sfîntul Pavel.*

„Mai-marele păstorilor“ *(I Petru 5, 4), declarîndu-Se* „Păstorul cel bun“ *(Ioan, 10, 11), este Cel care ne povățuiește la calea mîntuirii și ne ajută să o dobîndim dacă conlucrăm cu El prin darul lui Dumnezeu. Două sînt făgăduințele pe care Mîntuitorul nostru Iisus Hristos le-a făcut ucenicilor Săi:* una este viaţa *pe care o dă celor ce cred în El și* a doua este Pacea, *adică liniștea care vine din încrederea că El are putere, ca Cel ce este Domn peste viață și peste moarte. Declarîndu-Se că este* „Învierea şi viaţa“ *(Ioan 11, 25), Mîntuitorul a lăsat testament veșnic ucenicilor Săi, și, prin ei, tuturor celor ce vor crede în El,* pacea: „Pace vouă!“ *(Ioan 20, 19; 20, 26),* „Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă“ *(Ioan 14, 27).*

La făgăduințele făcute trebuie să adăugăm și marea poruncă pe care ne-a dat-o Mîntuitorul cînd a zis: „Aceasta este porunca Mea: să vă iubiţi unul pe altul, precum v-am iubit Eu“ *(Ioan 15, 12). Dacă nu avem dragoste, totul este fără sens. Dragostea este legătura desăvîrșirii și nefăcînd rău aproapelui este împlinirea legii (Romani 13, 10). Sfinții scriitori ai Noului Testament: Ioan, Petru, Iacob și Pavel au arătat în cuvinte insuflate ce este și cum trebuie să înțelegem dragostea.*

Porunca dragostei la Sfinții Apostoli a primit flacăra dumnezeiască și ei au pus-o la temelia vieții și păcii pe pămînt, pentru că: „Dumnezeu este iubire şi cel ce rămîne în iubire rămîne în Dumnezeu şi Dumnezeu rămîne întru el“ *(I Ioan 4, 16). Iubirea faţă de Dumnezeu nu se poate demonstra decît prin iubirea faţă de oameni:* „Dacă zice cineva: iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăşte, mincinos este! Pentru că cel ce nu iubeşte pe fratele său pe care l-a văzut, pe Dumnezeu pe Care nu L-a văzut, nu poate să-L iubească“ *(I Ioan 4, 21). În imnul dragostei pe care ni-l prezintă Sfîntul Apostol Pavel în Epistola întîi către Corinteni, după ce ne arată ce este și cum se prezintă dragostea, precizează că ea* „nu cade niciodată“ *(13, 8) și, între credință, nădejde și dragoste,* „mai mare dintre acestea este dragostea“ *(I3, 13).*

In ziua aceasta a Sfintelor Paști, trebuie să fim mai cu înțelegere a acestor făgăduințe de Viață și de Pace și să împlinim porunca dragostei. Viaţa este odorul cel mai scump pe care-l

purtăm în noi; scînteie și suflare divină pe care nu avem dreptul să o înlăturăm. Asigurarea existenței ei se face în climatul de pace, care în comunitatea omenească trebuie să se realizeze de către toți membrii ei. Fără pace viața este în primejdie. Dragostea trebuie să fie legătura care leagă în chip total și fără putință de desfacere viața și pacea.

In calitatea noastră de fii ai Sfintei noastre Biserici Ortodoxe avem marea cinste de a fi, prin botez, în comunitatea de viață, pace și dragoste. Prin Biserică am înviat față de păcat și am dobîndit adevărata viață. Viața aceasta este atît de însemnată încît Domnul zice: „Ce va folosi omul, dacă va cîștiga lumea întreagă iar sufletul său îl va pierde? sau ce va da omul în schimb pentru sufletul său?“ *(Matei 16, 26). Noi, cei care eram morți prin păcat, ne-am împreunat cu Hristos și sîntem vii prin El (Efeseni 2, 5). Plata păcatului este moartea (Romani 6, 23), rodul credinței și al faptelor dragostei însă este viața, este bucurie și lumină, este lucrare a darului lui Dumnezeu care ajută robilor Săi în strădania pe calea cea strîmtă a vieții, dăruindu-le cununa mîntuirii.*

Acestea cunoscîndu-le să ne silim din răsputeri să asigurăm condițiile dezvoltării și desfășurării vieții prin „pacea lui Dumnezeu care covîrșește orice minte“ *(Filipeni 4, 7). Sfîntul Apostol Petru ne îndeamnă să ne sîrguim ca să fim aflați de Domnul în pace, fără prihană și fără vină (II Petru 3, 14), iar o cîntare minunată din această zi a Invierii ne cheamă cu duioșie să zicem: „Ziua Învierii și să ne luminăm cu prăznuire și unii pe alții să ne îmbrățișăm. Să zicem „fraților“ și celor ce ne urăsc pre noi, să iertăm toate pentru Inviere“, „Inviind Iisus din mormînt ne-a dăruit viață veșnică“, iar noi văzînd „Invierea lui Hristos să ne închinăm Sfîntului Domnului Iisus, Unuia Celui fără de păcat“ (Din cîntările Penticostarului).*

Am trecut o iarnă grea, cu geruri mari și de lungă durată, dar cu omăt îndeajuns care a săturat pămîntul cu apa de nevoie recoltelor. Nu ne-am îndoit nici o clipă că va veni primăvara cu frumusețile și bucuriile ei. Cu primele semne ale Primăverii, am trecut la pregătirea celor de nevoie în agricultura mare a ogoarelor obștești ca și în agricultura mică a gospodăriilor noastre. Cunoaștem din experiența trecutului neamului nostru harnic, și cu atît mai mult din experiența zilelor strălucite ale renașterii noastre după cel de-al doilea război mondial, ce înseamnă un pămînt bine lucrat. Aplecarea spre pămînt cu aceeași iubire cu care a fost lucrat și apărat întotdeauna, ne dă îndemnul să ieșim în cîmpul descoperit de zăpezi și să aruncăm în brazda proaspătă sămînța pe care apoi, muncind-o cu hărnicie și pricepere ne va da rod însutit, rod bogat care va umple hambarele noastre. Indrumările cîte se dau pentru o cît mai bună organizare a muncii sînt în același timp și condiții ale realizării unui belșug de produse. Pămîntul cu darul lui Dumnezeu are în el înmagazinate posibilități enorme, încă nevalorificate, iar cu priceperea, sîrguința și statornicia lucrării lui de către om, el își deschide din belșug vistieriile care asigură hrana dătătoare de viață.

Se cuvine ca în zilele scurte ale acestei primăveri, cu mic, cu

mare să ne îndemnăm la împlinirea tuturor lucrărilor scumpei noastre Patrii. Toate sectoarele de activitate vor merge bine și foarte bine, dacă acest sector de bază — care este pămîntul — va fi bine lucrat, bine îngrijit, bine întreținut.

Luna martie a fost în anul acesta o lună de mare însemnătate istorică pentru poporul și țara noastră: împlinirea a 20 de ani de cînd la cîrma țării se află cel mai iubit fiu al ei, cu dragoste nețărmurită față de neam și de glia românească. Această mare bucurie s-a împletit și cu momentul de la 17 martie 1985 cînd au avut loc alegerile de deputați în Marea Adunare Națională și în Consiliile populare. In aceeași zi, Domnul NICOLAE CEAUȘESCU a fost ales în marele sfat al țării, iar la 29 martie 1985, onorații deputați din Marea Adunare Națională, au reales pe Domnia sa în suprema funcție de PREȘEDINTE al REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA.

Avînd în fruntea țării și a treburilor obștești pe cel mai devotat fiu — Domnul NICOLAE CEAUȘESCU —, cutezătorul arhitect al României în epoca ei de aur, se vor realiza mărețele idealuri ale poporului nostru.

Lucrările de pînă acum, despre care aveți cunoștință, sînt de o copleșitoare măreție, de o „îndrăzneală" fără precedent. Ele ne oferă siguranța că și celelalte lucrări planificate vor completa ansamblul atît de variat, din toate domeniile vieții și se va asigura cu adevărat bunăstarea și fericira poporului nostru.

După menționarea acestor avenimente trăite de noi, se cuvine să rememorăm și cîteva din marile evenimente din trecut pe care le vom aniversa anul acesta. La 9 Mai, cînd se împlinesc 40 de ani de la terminarea celui de-al doilea război mondial, care a însemnat victoria asupra fascismului, la care armata și poporul nostru și-au adus o neprețuită contribuție, făcînd ca acel coșmar mondial să se termine cu 200 de zile mai devreme. Și tot la 9 Mai ne vom aminti de acea memorabilă zi din 1877, cînd a fost proclamată Independența de stat a României, o glorioasă pagină din istoria milenară a țării.

Și Biserica Ortodoxă Română va sărbători anul acesta importante aniversări care ne leagă de marile evenimente ale trecutului. Astfel, duminică 5 mai 1985 vom aniversa Centenarul autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române (1885); iar duminică, 29 septembrie 1985, vom aniversa 60 de ani de la ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhat.

În zilele acestea ale Învierii Domnului, zile care alcătuiesc: „Sărbătoarea sărbătorilor și Praznicul praznicelor", sîntem în mare veselie sufletească, neprețuită, mai strălucitoare decît aurul. „Acum toate s-au umplut de lumină și cerul și pămîntul și cele de desubt", zice o cîntare din aceste zile, pentru că „Hristos a înviat!"

Trăim, în același timp, și zile de mare încordare pentru liniștea și pacea în lume. Primejdia războiului cu arme nucleare, terestre și spațiale încă îngrijorează omenirea. Se cuvine să ne unim în toată lucrarea noastră „făcătoare de pace" *(Matei 5, 9),* „să căutăm pacea și să o urmăm" *(I Petru 3, 11) fiind cu încredin-*

ţare că „nimeni nu ne va face nouă rău dacă sîntem plini de rîvnă pentru bine“ *(I Petru 3, 13).*

Un cuvînt de la Sfinţii Părinţi ne spune că nu vom fi osîndiţi că nu am făcut minuni, dar vom fi fără răspuns pentru că nu ne-am silit să împlinim porunca dragostei. De aceea să ne silim să trăim în pace, în dragoste și în curăţie sufletească și trupească, să creștem odraslele noastre — viitorul ţării — în dragoste de viaţă și de pace, în dragoste de neamul nostru și de glia strămoșească.

Nazaretul cu Buna Vestire, Betleemul cu Naşterea, Ierusalimul cu Crucea suferinţei și a morţii dar și cu Invierea dătătoare de viaţă, ne sînt mereu vestitoare ale îndatoririlor noastre care ne călăuzesc pe calea mîntuirii. Cupa rugăciunilor curate să o înălţăm mereu la cer, la Părintele Dătătorul de tot binele. Să ne rugăm fără încetare pentru pacea lumii, pentru bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu biserici, pentru prosperitatea ţării noastre.

Aceste puţine cuvinte luate din grînarul scump al Sfintei și dumnezeieștii Scripturi și din învăţătura Sfinţilor Părinţi ai Sfintei noastre Biserici Ortodoxe, ca pe seminţe bune am căutat să le semăn în ogorul sufletelor fiilor și fiicelor noastre duhovnicești. Am încredinţarea că prin darul Domnului nostru Iisus Hristos, Cel a treia zi Înviat din morţi, toată sămînţa cuvîntului sfînt va cădea în ogorul cel bun, în pămîntul desţelenit și va aduce rod însutit spre mîngîierea noastră a tuturor.

Doresc din tot sufletul meu de părinte al vostru duhovnicesc să petreceţi Sfintele Paşti și toată vremea vieţuirii voastre cu bucurie și veselie sufletească, cu deplină sănătate, în duhul credinţei în Dumnezeu și în duhul iubirii de Patrie.

Vă trimit gîndurile noastre de bine cu urarea dumnezeiască și sfîntă: „Hristos a înviat!“

AUTONOMIE ȘI AUTOCEFALIE ÎN PICTURILE BISERICILOR DIN MOLDOVA

Cuvîntul Sfintei Evanghelii a fost semănat pe pămîntul strămoșilor noștri încă de la începutul propoveduirii lui de către Sfinții Apostoli; în părțile Dobrogei, potrivit tradiției, a propoveduit Sfîntul Apostol Andrei. De aici cuvîntul Sfintei Evanghelii a fost vestit în toate celelalte părți locuite de strămoșii noștri, iar viața lor bisericească a început să se organizeze cu locașuri de închinare — biserici și slujitori sfințiți în toate cele trei trepte ierarhice, cunoscînd o rapidă înflorire.

Săpăturile arheologice efectuate pînă în prezent au dat la lumină numeroase și valoroase mărturii ale vieții creștine din primele veacuri: locașuri de închinare — biserici, moaște de sfinți martiri și obiecte de cult, acestea din urmă purtînd gravate inscripții, semne creștine — sfînta cruce și chiar chipuri sfinte — icoane: Mîntuitorul, Maica Domnului, Răstignirea, Nașterea, Botezul, Învierea, diferiți sfinți [1]. Unele din aceste obiecte sînt de proveniență bizantină, altele sînt opera meșterilor locali trăitori permanent pe pămîntul nostru strămoșesc ; cele de proveniență străină arată legăturile noastre continue cu centrele vechi creștine, apostolice și mai ales cu Bizanțul-Constantinopolul; cele de factură locală, odată cu vechimea artei creștine în viața bisericească a strămoșilor noștri, și destoinicia și iscusința mîinilor lor care au știut să dea frumusețe locașurilor de închinare, după cuviință. Mai mult, prezența obiectelor de cult cu chipuri sfinte — icoane — arată curăția credinței strămoșilor care au știut, chiar de la început, să însoțească, în trăirea lor creștină, cuvîntul Evangheliei cu imaginea — icoana conturată de el. Aceasta era viața creștină în întreaga lume încă din primele secole așa cum o arată și catacombele care pînă astăzi păstrează icoane.

Cît de bine era organizată Biserica strămoșilor noștri și ținută în mare cinste o înțelegem și din faptul că la primul Sinod ecumenic — 325 de la Niceea — a luat parte și Întîistătătorul Tomisului, cum menționează documentele vremii: „Nici schitanul nu lipsea din ceată“ adică de la Sinod [2]. Întîistătătorul Tomisului dispunea deci de o anumită autocefalie și își exercita jurisdicția peste întrega Scythie Minor și se crede că și peste creștinii de dincoace de Dunăre, adică în sudul Moldovei și în estul Munteniei, pînă la arcul carpatic. După anul 451, Episcopia Tomisului a fost „înălțată la

---

1. *Arta creștină în România,* vol. I, Secolele III-IV. Tipărită cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Studiu introductiv și prezentarea planșelor de I. Barnea, București, 1979.

2. Pr. prof. Ene Branișteș, *Pătrunderea și dezvoltarea creștinismului în Sciția Minor,* în „De la Dunăre la Mare“. Mărturii istorice și monumente de artă creștină, Galați, 1977, p. 29.

rangul de Arhiepiscopie" așa cum se întîlnește mai apoi într-o listă a arhiepiscopiilor autocefale ortodoxe de la începutul secolului al VI-lea, unde ocupă locul al doilea între acestea [3].

Așadar, Biserica strămoșilor noștri, din zona amintită, a stat într-o permanentă legătură cu Constantinopolul bucurîndu-se de o cinste, încredere și o independență administrativă, adică autonomie sau o formă de autocefalie și avea biserici — locașuri de închinare — din care nu lipseau icoanele de factură străină, din zonele de cultură bizantină sau locale cum o arată și biserica de la Basarabi-Constanța [4].

Biserica Moldovei și-a desfășurat viața sa proprie — cum vom vedea — în cadrul acelorași legături cu Patriarhia Ecumenică a Constantinopolului, bucurîndu-se din partea acesteia de cinstea și încrederea concretizate în forma de chivernisire proprie a vieții sale încă de la început și păstrînd curăția credinței în cele mai proprii și autentice forme de exprimare : icoanele și slujbele bisericești. Arta icoanei în bisericile din Moldova își atinge apogeul desăvîrșirii sale în secolele XV-XVI, iar această desăvîrșire a făcut pe specialiștii și admiratorii străini să mărturisească : „...ceva asemănător nu ne oferă o a doua țară în lume" [5].

Această culme de desăvîrșire a icoanei din bisericile din Moldova ne duce la începuturile artei icoanei în Biserica și pe pămîntul Moldovei, care coboară dincolo de „școala de pictură bizantină" dezvoltată în Moldova în veacul XIV[6] și chiar dincolo de secolul XI[7]. Începuturile ei corespund cu perioada primirii cuvîntului Evangheliei, primele secole ale creștinismului. Săpăturile arheologice efectuate în ultimele decenii în Moldova, au dat la lumină, ca și în Dobrogea sau Transilvania, multe cruciulițe de metal, simple sau duble relicviare, datînd din secole anterioare celui de al XIV-lea coborînd pînă în secolul al II-lea. S-au găsit și tipare, din marnă, pentru turnarea cruciulițelor, aceasta arătînd că pentru nevoile vieții creștine a strămoșilor noștri nu erau suficiente numai cruciulițele venite din afara țării, ci ele trebuiau lucrate pe pămîntul țării după gustul artistic și cerințele cultului. Pe fețele cruciulițelor duble — relicviare sînt imprimate prin turnare sau gravare chipuri sfinte — icoane — dintre care amintim pe cele ale Mîntuitorului răstignit, ale Maicii Domnului cu Pruncul Iisus în brațe, ale Sfinților Apostoli Petru și Pavel, Sfîntul Ioan Evanghelistul, Sfîntul Grigore Teologul, Sfîntul Nicolae, Sfinții Cosma și Damian ș. a. Toate acestea arată cît de prezente erau în viața și teologia Bisericii strămoșilor noștri Sfînta Cruce și Sfintele Icoane. S-au păstrat pînă astăzi numai acestea datorită materialului din care sînt confecționate, bronz sau plumb, și sîntem încredințați pe deplin că se vor mai descoperi și altele ; sîntem pe deplin încredințați că în bisericile strămoșilor

---

3. *Ibidem.*
4. *Arta creștină,* vol. II, p. 68-88.
5. J. Strzygowski, *Comori de artă din Bucovina,* în B.C.M.I., VI, 1913, p. 128, după „Pictura murală din Moldova", secolele XV-XVI. Text, Vasile Drăguț, antologie de imagini Petre Lupan, București, 1982, p. 5.
6. Episcop-vicar Irineu Crăciunaș, *Temele iconografice reprezentate în pictura exterioară din Moldova,* în „M.M.S.", (XLVII) 1971, nr. 9-12, p. 638.
7. *Pictura murală din Moldova,* p. 6.

noștri au fost și icoane pictate pe lemn sau pînză ; icoanele de pe crucile amintite ca și scumpătatea cu care Biserica noastră a cinstit icoana, înțelegîndu-i pe deplin rostul și valoarea ei pentru teologie, constituie temeiul deplinei noastre încredințări de prezența icoanelor pictate pe lemn sau pe scîndură în bisericile strămoșilor noștri. Materialele din care ele erau confecționate și vitregia vremurilor au făcut ca să dispară odată cu acestea.

Enumerarea simplă a localităților unde au fost descoperite obiectele mai sus amintite arată prezența și vigurozitatea vieții creștine pe întregul întins al pămîntului Moldovei strămoșilor noștri : Bărboși-Galați (secolul III), Botoșana (secolul VI), Coșna-Suceava (secolul X-XI), Traian-Bacău (secolele VI-VII), Ibănești (secolele XII-XIII), Brăești, Vornicești și Ghireni-Botoșani, Adjud și Dănești-Vrancea (secolele XI-XII), Epureni (secolele VI-VII) și Dodești-Vaslui (secolele VIII-IX), Bîtca Doamnei (secolul XII) și Cîndești-Piatra Neamț (secolul XIII), Cîrjoaia, Cetățuia-Iași (secolele XIII-XIV) [8]. Din aceasta cu adevărat înțelegem culmea atinsă de arta icoanei în Moldova.

„În creștetul munților, mărturisește unul dintre cei mai competenți cercetători străini ai icoanei vechi românești, în inima pădurilor, în ctitoriile voievodale de la Neamț, de la Putna sau din alte lăcașuri, arta religioasă din România ni se înfățișează ca o mărturie a fastului domnesc și a intensității vieții istorice, ca o sinteză a forțelor divergente din Occident și din Orient și nu ca un capitol provincial de istorie a artei bizantine. Simțim că aici nu este vorba despre un bizantinism care a supraviețuit în condiții artificiale și precare, ci despre o funcție vie care absoarbe și se reînnoiește. Alături de aceste biserici... (de aceste tezaure — icoanele n.n.)... există o forță imemorială care se exprimă, la rîndul ei, prin artă și care traduce aspirațiile profunde și permanente ale sufletului național“ [9]. Uimitoare prin calitățile de ordin tehnic care le-a asigurat o incredibilă rezistență la intemperiile atîtor secole, mărturisește un alt cunoscător adînc al artei icoanei vechi românești, „picturile exterioare din Moldova, împreună cu cele care decorează interioarele edificiilor, constituie una din cele mai nobile și mai elocvente mărturii despre capacitatea creatoare și despre aspirațiile poporului român“ [10].

Cum vedem, picturile bisericilor din Moldova ne fac să înțelegem adevăruri cardinale ale vieții și culturii, ale istoriei și artei noastre vechi. Ele arată că nu e vorba de un bizantinism care a supraviețuit în condiții artificiale și precare, ci despre o funcție vie care absoarbe și se reînnoiește, că icoanele vădesc capacitatea creatoare a poporului nostru și mărturisesc despre aspirațiile profunde și permanente ale sufletului național... aspirațiile poporului român. Ele constituiau dovada unei plinătăți a trăirii credinței ortodoxe în toată curățția ei și îndreptățeau tot mai mult vrerea Bisericii Moldo-

---

8. *Arta creștină în România,* vol. I, p. 46, 48, 258, 272 ; vol. II, p. 34, 124, 184, 188, 190, 192, 194, 198, 200, 202, 204.

9. H. Focillon, *L'art roumain,* în „L'illustration“, Paris, 1929, după *Pictura murală...*, p. 5.

10. *Pictura murală...*, p. 40.

vei de a avea, odată cu întîistătătorul ei ales dintre pămînteni, și o autonomie sau autocefalie, știind că numai acest statut canonic îi va da posibilitatea unei și mai rodnice propășiri și afirmări autentice-autohtone, ca oricare altă Biserică fiică sau soră a Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol.

„Năzuința Bisericilor locale de a avea o cîrmuire proprie a apărut în cele mai vechi timpuri ale creștinismului. În faptă, ea a îmbrăcat forme diferite de la o Biserică la alta, avînd de asemenea denumiri deosebite... Ideea de cîrmuire bisericească, prin căpeteniile fiecărei Biserici, se manifestă cu cea mai mare vigoare la noi în perioada de formare a statelor feudale românești independente“ [11].

Potrivit uzanțelor vremii „asocierea domnului la cîrmuirea Bisericii, prin confirmarea și întronizarea întîistătătorilor ei, și asocierea întîistătătorilor Bisericii la cîrmuirea statului, prin prezența lor în sfatul țării, asigura cîrmuirea unitară a poporului. În același timp ea era și o chezășie a organizării unitare și cîrmuirii independente a Bisericilor de orice autoritate din afara țării. Așadar, noua organizare a vieții poporului în statele independente ale Țării Românești și Moldovei, impunea, în mod inevitabil, o nouă organizare bisericească. „Ceea ce trebuie să caracterizeze, în primul rînd, această organizare, era desigur neatîrnarea în conducere față de orice altă Biserică“ [12].

După ce Patriarhia Ecumenică s-a învoit cu mutarea mitropolitului Iachint de la Vicina la Curtea de Argeș, dînd act de recunoaștere în anul 1359, în Țara Românească se statornicise, pentru a asigura o cîrmuire autonomă, ca „alegerea și înscăunarea ierarhilor să se facă în țară, fără nici un amestec din afară, rămînînd ca în urmă să se trimită scrisoare către Patriarhul ecumenic, rugîndu-l ca să-i dea binecuvîntarea sa, cum a fost din veac“ [13].

Dreptul acesta, în ochii moldovenilor, se întemeia nu numai pe obiceiul din veac, dar și pe obiceiul pămîntului, pe pravila bisericească și pe dreptate. De aceea, ei au dat dovadă de mai multă hotărîre în afirmarea voinței lor de a-și alege cîrmuitorii bisericești.

Multă vreme, moldovenii au păstrat, în amintirea lor, cuvintele pe care le rostiseră solii lui Alexandru cel Bun către Patriarhul Matei, cînd i-au cerut să binecuvînteze pe Iosif ca Mitropolit al Moldovei zicînd: „Chir Iosif este un om din partea locului nostru și de un neam cu domnii noștri și s-a hirotonit episcop de cel al Haliciului... și nu zice nimic decît cere numai să-l binecuvînteze Marea Sfințenie a Ta... că este episcop din partea locului chir Iosif...“ [14]. La auzul acestor cuvinte, Patriarhul ecumenic s-a învoit și a binecuvîntat pe mitropolitul din partea locului în anul 1401 iulie 26 [15].

Patriarhia Ecumenică a dat binecuvîntarea cerută fiind pe de-

---

11. Iustin, Arhiepiscop și Mitropolit, Din cuvîntarea rostită în numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române la festivitățile prilejuite de împlinirea a 50 de ani de la înființarea Patriarhiei Române și 90 de ani de la recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, în „B.O.R.“, XCIII (1975), nr. 11-12, p. 1245-1246.

12. *Ibidem.*

13. *Ibidem.*

14. *Ibidem.*

15. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, București, 1980, p. 265.

plin încredințată că Biserica Moldovei avînd de acum înainte căpetenia ei proprie, „din partea locului“, va păstra mai departe tezaurul de credință în curăția cea dintîi ca și legăturile cu întreaga Ortodoxie și, în primul rînd, cu Patriarhia Ecumenică, prin unitatea dogmatică, cultică și canonică. Picturile bisericilor din Moldova tocmai acest adevăr, mai întîi, l-au oglindit permanent în decursul veacurilor, odată cu permanenta năzuință a Bisericii de a se ridica de la starea de autonomie la cea de autocefalie și în cele din urmă la locul cuvenit în aria Ortodoxiei, la treapta de patriarhie, prin vrednicia ei recunoscută unanim în păstrarea și îmbogățirea tezaurului Ortodoxiei.

Cercetînd cu toată luarea aminte picturile bisericilor din Moldova, cele mai autentice tezaure ale învățăturii ortodoxe, cum sînt toate icoanele de tradiție bizantină, specialiștii constată prezența unor modele care au fost preluate din marile centre sau școli de pictură de sub jurisdicția Patriarhiei Ecumenice ; aceste modele erau așternute de zugravii moldoveni și chiar și de cei străini, pentru perioada de început, pe pereții bisericilor cu toată credincioșia și aleasă iscusință, față de conținutul lor teologic, simplificînd sau îmbogățind modelele cu noi forme de expresie și exprimare a mesajului icoanei, realizînd astfel în chipul cel mai fericit „o împletire a elementelor de veche tradiție locală cu cele... din aria de cultură și artă bizantină“ [16].

Această preluare a unor modele sau tipare de pictură nu însemna că Biserica Moldovei nu cunoștea prezența icoanei în locașurile sale de închinare sau în casele credincioșilor ei ; săpăturile arheologice, așa cum s-a amintit la început, au dat la lumină multe obiecte de cult care arată destul de limpede prezența icoanei în viața Bisericii noastre încă din perioada primirii cuvîntului Evangheliei. Modelele sau tiparele luate din afara țării erau formele clasice, la care se ajunseseră pînă atunci, ale exprimării teologiei vizuale, a învățăturii ortodoxe înfățișate în icoană. Această preluare arată preocuparea și grija permanentă a Bisericii Moldovei de a păstra legătura cu întreaga Ortodoxie prin unitatea cultică, dogmatică și canonică, unitate oglindită în chip plenar de icoană, cum bine știm. Și totuși, zugravii moldoveni, stăpînind bine meșteșugul zugrăviei au știut să îmbogățească paleta formelor mai vechi de expresie și exprimare bizantine a conținutului teologic al icoanei cu „elemente de veche tradiție locală“, deci au autohtonizat icoana ortodoxă făcînd-o icoană românească de tradiție bizantină, o mărturie a capacității de creație artistică și a vredniciei Moldovei, o formă de afirmare și mărturisire a conștiinței autonomiei și autocefaliei Bisericii moldovene. Această preluare de modele cu modificările cuvenite, de simplificare sau îmbogățire, cum s-a amintit mai sus, potențînd mijloacele de expresie și exprimare a fondului teologic, însemna și o aducere la zi a teologiei vizuale, așa cum o facem și cu teologia scrisă în cuvinte, așa cum ne îmbogățim bibliotecile cu noi cărți, adăugîndu-le la fondul vechi, așa cum întocmim studii folosind o bibliografie cît mai bogată pentru a tălmăci cît mai lim-

16. *Pictura murală...*, p. 7.

pede tezaurul descoperirii dumnezeiești cuprins în Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție. Preluarea și apoi prelucrarea modelelor bizantine este apreciată de specialiștii străini ca „o funcție vie care absoarbe și se reînnoiește", cum s-a amintit la început. Aici vedem atît capacitatea meșterilor zugravi de îmbogățire a tezaurului comun de credință ortodoxă în formele de exprimare proprii simțămintelor oamenilor pămîntului Moldovei, cît și conștiința păstrării unității de credință odată cu voința neclintită de a i se recunoaște deplina autonomie sau autocefalie. Cercetătorii noștri, studiind cu deosebit interes picturile bisericilor noastre, au făcut aprecieri competente asupra calității artistice și a transpunerii modelelor bizantine în chip creator, original, în bisericile noastre, mai ales în Moldova. „...Domnia lui Alexandru cel Bun a fost epoca în care au pătruns din plin diferite categorii ale artei constantinopolitane, precum veșminte și odoare bisericești, piese de broderie rituală, manuscrise cu miniaturi, icoane, modele pentru zugravi etc. Această pătrundere arată posibilitățile materiale ale Moldovei dar și gusturile și dragostea pentru ceva mai bun decît avea Moldova pînă atunci. Este de presupus că tot atunci vor fi sosit în Moldova și zugravi greci... După familiarizarea cu formele picturii bizantine, mediul artistic moldovenesc s-a găsit, deci, în vremea domniei lui Alexandru cel Bun, destul de avansat pentru a-și putea însuși limbajul subtil al picturii paleologe și a-l folosi în sensul îmbogățirii și perfecționării propriilor sale mijloace de expresie. Deși sleirea continuă a energiilor creatoare ale societății bizantine grăbea din ce în ce procesul de decadență a picturii paleologe tîrzii, această artă mai păstra, totuși, vii, la începutul veacului al XV-lea, tradițiile picturii elenistice, tradiții care fuseseră totdeauna atît de prețuite în metropola, saturată de reminiscențe antice, a Imperiului Bizantin. Dacă eleganța elenistică a formelor în general și dacă armonioasa proporționare a corpului omenesc sub drapajul veșmîntului grec, în special, vor deveni trăsături stilistice definitorii pentru pictura clasică moldovenească, vom recunoaște că aceste trăsături se datoresc, în bună parte, educării temeinice a mediului artistic autohton, chiar din faza sa de tinerețe, în spiritul tradițiilor antice ale înaintatei culturi artistice constantinopolitane. În aceasta a și constat rolul istoric al picturii paleologe în formarea școlii moldovenești.

Primind formele picturii bizantine, trebuie accentuat însă, că moldovenii nu s-au transformat în imitatori servili ai acestor forme. Școala moldovenească de pictură nu s-a format prin încrucișarea mecanică a unor influențe, ci prin prelucrarea și transformarea profundă a formelor străine, sub acțiunea creatoare a geniului local. Asemenea fraților lor din celelalte țări române, moldovenii erau posesorii unor strălucite tradiții de artă populară cu rădăcini autohtone milenare. „Meșterii moldoveni au privit aceste forme nu cu ochi de copiști, ci cu ochi de artiști. Respingînd instinctiv ceea ce era străin spiritului românesc, ei le-au prelucrat și le-au interpretat prin prisma propriei lor viziuni despre frumos, dîndu-le o nouă viață" [17]. Viața nouă și viziunea proprie despre frumos își aveau izvorul și

17. *Istoria artelor plastice în România*, redactată de un colectiv sub îngrijirea Acad. prof. George Oprescu, vol. I, București, 1968, p. 190-191.

temeiul în concepția Ortodoxiei românești, oglindind specificul unei Biserici locale. Această Biserică își vădea autonomia prin acest specific și se manifesta și lucra în chip autonom, autocefal, prin a sa capacitate creatoare de absorbire și reînnoire a formelor bizantine de exprimare a teologiei vizuale, chivernisindu-și singură, independentă, viața ei proprie.

Prelucrarea, îmbogățirea și perfecționarea formelor de expresie se vădesc, între altele, în înfățișarea fețelor persoanelor sfinte, deseori mai pline, mai realiste, am zice, ca ale oamenilor trăitori pe acest pămînt, deosebindu-se unele de altele, fiecare avînd trăsăturile sale tipologice, trăsături specifice oamenilor pămîntului Moldovei. Aceste chipuri, însă, înfățișate, unele destul de „realist", sînt încărcate de o intensă trăire lăuntrică a vieții lor duhovnicești călăuzită de învățătura Bisericii prin scrisul Sfinților Părinți ai Ortodoxiei, tălmăcind cuvîntul Mîntuitorului din Evanghelie : „Împărăția lui Dumnezeu este înlăuntrul vostru" (Luca 17, 22). Această trăire a lor este învăluită într-o cumpănită mișcare de creștere tainică a împărăției lui Dumnezeu din lăuntrul lor, asemenea seminței din Evanghelie (Marcu 4, 26-29) : nimic prea izbitor sau tulburător simțurilor, nimic „teatral", ci totul se petrece ca o „mișcare lăuntrică ce se prelungește spre exterior, comunicînd valorile umane de autentică trăire", subliniază unul dintre distinșii noștri cercetători ai icoanei vechi românești [18]. Aceste valori umane de autentică trăire tălmăcesc trăirea autentică și autohtonă a Ortodoxiei, așa cum s-a păstrat permanent și în viața Bisericii noastre. Ea este o trăire liturgică vădită nu numai prin linia corpurilor sfinților, care conturează atitudinea omului în stare de rugăciune, ci, și acesta este cel mai important, prin faptul că mișcarea lăuntrică, trăirea sfinților, se prelungește spre exterior, ca toți ceilalți sfinți din jurul lor și către noi cei care privim și ne rugăm, realizînd astfel duhul unei trăiri comunitare-liturgice și comunicînd valorile umane de autentică trăire ; aceasta este ceea ce se petrece de altfel și o simțim fiecare în slujba Sfintei Liturghii, mai mult, bisericile noastre prin forma lor arhitectonică, volumul și mai ales prin planul lor „adunat", creează acea atmosferă duhovnicească care ne face să ne simțim apropiați sufletește unii de alții, într-o deplină unitate duhovnicească tălmăcind pe cea a Persoanelor Sfintei Treimi. Această unitate liturgică o mărturisim și prin deasa noastră însemnare sau închinare cu semnul Sfintei Cruci, odată cu rostirea doxologică : Slavă Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh, sau a rugăciunilor la persoana I plural. Planul adunat al unei biserici este realizat de prezența celor trei abside —ale naosului și altarului — și de linia verticală a turlei naosului care taie, estompează linia orizontală a lungimii locașului ; apoi prezența Pantocratorului pe bolta turlei principale adună și înalță către El pe toți cei din biserică, către care își înalță rugăciunile precum tămîia întru miros de bună mireasmă duhovnicească. Valorile umane de autentică trăire pe care chipurile sfinte din picturile bisericilor din Moldova le comunică, cum o face prin privirile și gesturile lor îndreptate către noi orice icoană ortodoxă, sînt cele ale umanului ridicat la cea mai înaltă treaptă de realizare

18. *Pictura murală...*, p. 17.

a persoanei prin autentica trăire în Hristos, cu care ne unim în Sfînta Taină a Euharistiei și care ne împărtășește harul Său dumnezeiesc și îndumnezeitor în Sfintele Taine ale Bisericii. Acest chip uman este chipul înnoit al omului din viața veacului ce va să fie ; prin acest chip, sugerat de icoană, Biserica îndrumă și îndreaptă viața noastră spre ziua cea neînserată, viața veacului ce va să fie cum o arată și textul liturgic : „Altă lume pe tine suflete te așteaptă și Judecătorul va să vădească cele ascunse și rele ale tale ; deci să nu rămîi întru acestea...“ (Stihiri de umilință, gl. 1 din Octoih) sau : „Dă-ne nouă să ne împărtășim cu Tine mai cu adevărat în ziua cea neînserată a Împărăției Tale“ (rostim după ce ne împărtășim).

Toate acestea au fost constatate și de unii cercetători străini, făcînd aprecieri de referință: „Bisericile din Moldova sînt biserici care sugerează viața viitoare. Ele cheamă la o călătorie de la apus la răsărit prin orientarea axială a spațiului de la apus al răsărit (răsăritul spațiului terestru în simbolismul liturgic înseamnă Răsăritul răsăriturilor, Iisus Hristos)“ [19].

Chipul vieții veacului ce va să fie este sugerat, de asemenea, cum știm, de însuși coloritul icoanelor ; culorile sînt combinate astfel încît ele arată o dematerializare dar nu o derealizare, o transfigurare a materiei, o înnoire a omului și a întregii lumi, a cosmosului înfățișînd lumea icoanei natural, dar nu naturalist, real, dar nu realist ; acest meșteșug iconografic este una din tainele icoanei ortodoxe, a icoanei noastre de tradiție bizantină. Mai mult, dacă „după concepția bizantină statuia aduce o corporalitate prea greoaie într-un spațiu, conform acestei concepții, numai prin desen și culoare (culoarea așa cum s-a arătat mai sus n.n.), se poate indica, spiritual, adîncimea netrupească ultimă a toată realitatea corporală, atragerea în Dumnezeu a tot ceea ce este pămîntesc.

Așadar, culoarea și desenul au o funcție de deschidere spre interior. Ele pot, cînd sînt mînuite cu măiestrie spirituală, să elibereze ochiul omului de planurile exterioare, ridicîndu-l spre perceperea tainei, care e în același timp fundamentul a tot ceea ce e văzut“. Și cercetătorul merge mai departe mărturisind : „La privirea frescelor exterioare ale mănăstirilor din Moldova, se petrece ceva cu totul deosebit. În primul rînd, observatorul, la privirea de ansamblu a picturii, e mai întîi scos din sine însuși, deoarece ceea ce vede nu este despărțit de mediul înconjurător, ci se găsește în mijlocul unui peisaj colorat cu verdele ca ton fundamental ; pe de altă parte însă, pentru că ceea ce vede nu-l impresionează ca ceva parțial, în sensul restrîngerii culorilor la domeniile separate ale diferitelor game ale lor. Aici observatorului i se impune o gamă a tuturor culorilor, împreună cu peisajul de un verde intens, sau în cel de toamnă sau în cel de iarnă și acest peisaj depășește posibilitățile sale de pînă aici de a asimila o paletă coloristică... e solicitat de calitatea unor culori pe care n-a mai întîlnit-o niciodată pînă acum în natură, în această intensitate“ [20].

---

19. Wilhelm Nyssen, *Pămînt cîntînd în imagini*. Frescele exterioare ale mănăstirilor din Moldova. Traducere și prefață de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, București, 1978, p. 26.

20. *Ibidem*, p. 18.

Comuniunea, legătura între ansamblul picturilor, prin culorile lor, cu mediul înconjurător, și el colorat, oglindește învățătura Bisericii cu privire la comuniunea omului cu natura, cu lumea din care face parte, iar intensitatea culorilor tălmăcește plinătatea harului îndumnezeitor de care s-a împărtășit lumea icoanelor atît sfinții-oamenii, cît și natura. „Iconomia lui Dumnezeu sau planul Lui cu privire la lume constă în îndumnezeirea lumii create, care, în urma păcatului, implică și mîntuirea... Mîntuirea și îndumnezeirea, vizează, fără îndoială, în mod direct umanitatea, dar nu o umanitate desprinsă de natură, ci unită ontologic cu natura. Căci natura ține de om, sau întregește pe om și omul nu se poate desăvîrși fără să reflecteze și să lucreze asupra naturii... Dependența umanului de natură, care nu înseamnă coborîrea lui la ea, ci invers, este atît de adîncă, încît se poate spune că natura e o parte a naturii omului, e sursa unei părți a naturii umane și deci condiție a existenței și a dezvoltării integrale a omului pe pămînt. Omul nu se poate concepe în afara naturii cosmice. Aceasta poate să însemne că nici natura nu-și împlinește rostul ei fără om, sau printr-un om care lucrează contrar ei“ [21]. Această legătură ființială a omului cu elementele cosmosului Biserica o cultivă prin rugăciunile de sfințire a lor : apa la slujba agheazmei, ramurile de salcie la Florii, frunzele de nuc sau de tei la Duminica Mare, mierea de albină la Schimbarea la Față, fructele sau strugurii la 14 septembrie, grîul, vinul, pîinea și untdelemnul la litie. Prin ele ni se împărtășesc darurile sfințitoare ale lui Dumnezeu. Toate acestea ne fac să înțelegem și mai bine imaginile biblice conturate de cuvintele : „Cerurile spun slava lui Dumnezeu... rîurile vor bate din palme și munții se vor bucura de fața Domnului“ (Psalmul 18, 2 ; 97, 10) și arată „intimitatea adîncă și comuniunea ființială între cosmos și omul care explică planul sacramental în care materia devine conducătoare, vehicol al harului, al energiilor dumnezeiești. Totul este adunat în așteptarea „liturghiei cosmice“, totul este îndreptat către sfînt pentru a se regăsi în el și a cînta imnul de slăvire a Creatorului ; însăși Maica Domnului este numită cu nume ale elementelor cosmosului și sacramentale : floarea cea nevestejită sau strugurele vieții“ [22].

Deși originea modului de înfățișare clasică a chipurilor sfinte, a icoanelor se găsește la Constantinopol [23], totuși Moldova aduce, cum am văzut, o îmbogățire a paletei culorilor purtătoare, prin intensitatea lor, a mesajului de plinătate a prezenței și lucrării harului înnoitor și îndumnezeitor asupra naturii, o îmbogățire a formelor de expresie și exprimare a conținutului teologic al icoanei. Îndumnezeirea „are o extensiune cosmică. Pămîntul însuși contribuie la formarea chipului omenesc al lui Dumnezeu ce se întrupează... și iubirea lui Hristos din oameni se va răspîndi în chip transformator și asupra lui, ducînd întreaga creație la starea unui cer nou și pămînt nou“ [24].

---

21. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, București, 1978, p. 323-324.
22. Paul Evdokimov, *L'Orthodoxie*, Neuchâtel (Suisse), 1965, p. 154.
23. W. Nyssen, *op. cit.*, p. 21.
24. *Ibidem*, p. 12.

Privind aceste biserici constatăm nu numai că picturile prin coloritul lor sînt integrate în mediul înconjurător ci și însuși locașul de închinare : biserica, prin formele și liniile arhitecturii care-i conturează volumul se proiectează, se înalță la o scară de proporție perfectă cu spațiul înconjurător încît privind locașul, construcția, simți că ea face chiar parte, în chip firesc, din spațiul în care se află; lipsind ar lăsa un gol de neînlocuit. De aici înțelegem cum Biserica Moldovei a știut să dea sens și frumusețe lumii înconjurătoare, cosmosului, integrîndu-se odată cu ea, ca instituție divino-umană, Trup tainic al lui Hristos și locașul de închinare, al cărui nume îl poartă în viața oamenilor și a naturii, a întregului cosmos. Este o altă dovadă mult mai grăitoare a capacității creatoare a meșterilor moldoveni, a capacității de chivernisire a Bisericii moldovene în chip autonom nu numai a unor treburi administrative ci și a întregului tezaur de învățătură, liturgic, canonic și dogmatic păstrat și oglindit în locașul de închinare și picturile sale. Trebuie subliniat apoi că multe elemente ale cosmosului, ale lumii spațiului moldovenesc — fauna mai ales — sînt prezente în picturile acestor biserici. De exemplu, în icoana Judecății de apoi vedem: leul, mistrețul, cerbul, păstrăvul ș.a. Toate acestea vădesc integrarea plenară a Bisericii în viața și peisajul țării Moldovei. Aceste trăsături specifice ale limbajului iconografic, ca și folosirea limbii române în cult se înscriu în chipul cel mai firesc în concepția gîndirii și vrerii noastre românești de a tălmăci tezaurul de învățătură ortodoxă ecumenică „pe românește“ ; limba noastră românească ca și culorile frescelor fac parte integrantă din ființa neamului și pămîntului nostru românesc, păstrînd de-a lungul veacurilor parfumul sobrietății lor, simplitatea formei și bogăția de conținut, cunoscînd însă și o permanentă înnoire a formelor de exprimare într-o deplină armonie. Astfel, cînd intrăm în biserică privind pictura și arhitectura și ascultînd slujba simțim acest acord desăvîrșit între ele, toate avînd aceeași sobrietate, același simbolism, aceeași adîncime de conținut.

Arhitectura bisericilor din Moldova, față de cea a celor bizantine, a cunoscut și ea modificări: a simplificat, desăvîrșind sistemul de boltire și înălțare a turlelor ; a introdus spații noi, camera mormintelor și exonartexul sau pridvorul ; paramentul, fața exterioară, dobîndește noi elemente de construcție ornamentale. Prin toate acestea, Biserica Moldovei a adus o contribuție originală la îmbogățirea mijloacelor de evocare a măreției casei lui Dumnezeu, a coborîrii cerului pe pămînt, de creare a atmosferei de înălțare și comuniune duhovnicească a credincioșilor aflați în imediata apropiere a locașului sau mai ales atunci cînd sînt înăuntrul lui ; la aceste mijloace se adaugă și acela al realizării arhitecturii și volumului locașului la scara de proporție a persoanei umane, creînd acea atmosferă de familiaritate, simțită și de vizitatorul străin, atunci cînd te afli în afara sau înăuntrul locașului.

Zugravii moldoveni în lucrarea lor de înveșmîntare cu fresce a acestor locașuri, aveau îndatorirea de a respecta programul iconografic și modelele bizantine pe de o parte, iar pe de alta, ei trebuiau să le adapteze, dar nu oricum ci să le întrupeze în lăcașul de închinare pentru a realiza acea desăvîrșită armonie a picturii cu arhitectura, punîndu-se în valoare una pe alta, comunicînd una al-

teia calitățile corespunzătoare, realizînd ceea ce spunea Sfîntul Grigore de Nyssa : „Pictura, deși mută, știe să vorbească pe perete“ [25]. Picturile trebuie să dea „glas“ bisericilor, cum se exprima unul dintre cei mai competenți cercetători ai icoanei noastre [26]. Pentru atingerea acestui scop „formele arhitecturale ale unei biserici, frescele, icoanele, obiectele de cult nu sînt puse ca niște obiecte într-un muzeu, ci, precum mădularele trupului, ele trăiesc dintr-o viață tainică și sînt integrate în taina liturgică. Acesta-i esențialul ; nu poți înțelege niciodată o icoană în afara acestei integrări“ [27].

Picturile împreună cu arhitectura unei biserici trebuie să glăsuiască învățînd și înfățișînd nu numai istoricitatea faptelor și a persoanelor, ci și chipul înnoit al omului și al lumii prin harul Întrupării împărtășit în Sfintele Taine sau, altfel spus, istoria iconomiei mîntuirii lumii cu momentele ei mai importante ajunsă în pragul intrării ei în ziua a opta — viața veacului ce va să fie — către care, după Întrupare, întreaga noastră trăire creștină se îndreaptă, așa cum mărturisim în Simbolul credinței : „Aștept... și viața veacului ce va să fie“.

Biserica Moldovei dispunea de un număr notabil de zugravi [28]. Aceștia, adînc cunoscători și deopotrivă trăitori ai teologiei ortodoxe, au știut, plecînd de la modelele bizantine și programul iconografic, evitînd amănuntele și accesoriile, să lucreze cu „o iconomie de mijloace deosebită, reprezentînd de fiecare dată numai atîtea personaje și elemente de decor cîte erau strict necesare pentru punerea în scenă a episodului respectiv... Numărul redus al personajelor, puritatea de contur a siluetelor, desenul sintetic, cu linia suplă și energică, laconică și definitorie, simplitatea gravă a gesturilor și atitudinilor, totdeauna semnificative, lipsa completă a notelor declamatorii, a retorismului, raritatea extremă a podoabelor vestimentare sau a ornamentelor de culisă, expresivitatea și concentrarea calmă a figurilor ; toți acești factori stilistici reflectă climatul moral, de sobrietate și forță stăpînită...“ [29] a epocii lui Ștefan cel Mare, epoca de glorie a picturii moldovenești și odată cu aceasta curățția și adîncimea teologiei Bisericii strămoșilor noștri care a știut să realizeze cele mai desăvîrșite mijloace de expresie pentru sugerarea, în icoană, a chipului omului înnoit ; toate acestea arată cu prisosință, cum s-a amintit, permanenta legătură a Bisericii Moldovei cu întreaga Ortodoxie printr-o afirmare autohtonă care însemna și autocefalie precum și deplina capacitate de păstrare, de înnoire și îmbogățire a tezaurului de credință ecumenică. „Caracterul sintetic al reprezen-

---

25. Grigore de Nyssa, *Laudă întru preamărirea Sfîntului Marelui Mucenic Teodor*, P. G. 46, col. 737 la Victor Lazarev, *Istoria picturii bizantine*, vol. I. Traducere de Florin Chirițescu, prefață de Vasile Drăguț, București, 1980, p. 52.

26. I. D. Ștefănescu, *Iconografia artei bizantine și a picturii feudale românești*, București, 1973, p. 9.

27. Paul Evdokimov, *La connaissance de Dieu selon la Tradition Orientale, L'enseignement patristique liturgique et iconopraghique*, Lyon, 1967, p. 113.

28. Vasile Drăguț, *Arta românească*. Preistorie, antichitate, ev mediu, Renaștere, baroc, București, 1982, p. 184.

29. *Istoria artelor plastice*, vol. I, p. 352.

tării și forța expresivă a desenului, — exprimă n. n. — vigoarea morală a Moldovei lui Ștefan cel Mare [30] și odată cu aceasta vigoarea Ortodoxiei Bisericii Moldovei. De aceea, tocmai această vigoare îndreptățea voința ei permanentă de a-și chivernisi viața în chip autonom, autocefal ; ea nu cerea autocefalia condiționînd-o de făgăduința că-și va dovedi vrednicia corespunzătoare, ci ea deja își vădea, prin vigoarea de care s-a amintit mai înainte, vrednicia care impunea nu dăruirea, ci recunoașterea statutului canonic de Biserica autonomă, autocefală, cuvenit de multă vreme.

Una dintre contribuțiile cele mai de seamă pe care Biserica Moldovei o aduce la îmbogățirea tezaurului liturgic-iconografic al Ortodoxiei, dovadă neclintită a destoiniciei ei ca Biserică autonomă și apoi autocefală, înscriindu-se astfel la locul cel mai de cinste, este și zugrăvirea bisericilor în exterior. Aceste picturi „sînt tezaure pe care cunoscătorul cel mai informat din propriile sale călătorii nu le poate vedea nicăieri în altă parte... Ceva asemănător nu ne oferă o a doua țară în lume...“ [31].

S-au elaborat multe păreri pînă acum asupra apariției picturilor exterioare la bisericile din Moldova. Unii spun că bisericile fiind de multe ori neîncăpătoare pentru credincioși pentru ca aceștia să poată să se împărtășească de faptul mîntuirii, prin simțul vederii, s-a purces la pictarea pereților exteriori ai bisericilor. Alții văd temeiul în trăsăturile sufletești ale oamenilor Moldovei cu un dezvoltat simț al vederii și pictării policromatice, așa cum arată pînă astăzi pictura multicoloră a ouălor de Paști ; alții văd aceste picturi exterioare ca o iradiere, printr-o membrană, a celor petrecute în interiorul locașului de închinare [32]. În sfîrșit, unii văd apariția lor ca pornind din inițiativa conducerii țării, a domnitorului și nu a Bisericii ; „acest program nu a fost elaborat din inițiativa Bisericii ci cu sprijinul Bisericii — din inițiativa domniei... cu o finalitate nu teologică și metafizică... spre deosebire de cea interioară care a fost lăsată să-și îndeplinească în continuare rolul ei tradițional de educație religioasă a maselor, pictura exterioară a fost imaginată ca purtătoare a unui mesaj eminamente laic“ [33] „...cu caracter militar-național“ [34].

Ideea acoperirii fațadelor cu tencuieli colorate și prevăzute cu elemente decorative este veche, ele întîlnindu-se în Grecia încă în secolul VII î. H., mai tîrziu în evul mediu european, în Palestina, Balcani, Franța, Elveția, Germania. „Nicăieri, însă, picturile exterioare nu au ajuns să acopere, în întregime, fațadele monumentelor și, încă mai puțin, să fie realizate conform unui program iconografic concret... într-o concepție artistică fără echivalent nicăieri în altă parte a lumii“ [35].

Recentele cercetări arheologice arată că în vremea lui Alexandru cel Bun și apoi în timpul domniei lui Ștefan cel Mare unele

---

30. *Pictura murală...*, p. 17.
31. J. Strzygowski, *op. cit.*, p. 5.
32. W. Nyssen, *op. cit.*, p. 22.
33. *Istoria artelor plastice...*, p. 377.
34. *Ibidem*, p. 376.
35. *Pictura murală...*, p. 22.

biserici erau pictate, parțial și în exterior [36]. Nu se cunoaște pînă acum o erminie pentru picturile exterioare care să îmbrace întreaga suprafață a pereților așa cum cunoaștem pentru cele interioare. Avem pe deplin încredințarea că pentru picturile exterioare ea a fost întocmită și aplicată numai de Biserica Moldovei ; ceea ce se cunoaște a fi existat pînă la epoca lui Petru Rareș sînt realizări parțiale pe pereții bisericilor. O erminie înseamnă un tratat de teologie, de teologie vizuală. Biserica Moldovei a dat Ortodoxiei ecumenice acest tratat și prin aceasta și-a dovedit vrednicia ei, autonomia, autocefalia ei de fapt prin teologia ei atît de viguroasă și capacitatea ei artistică în meșteșugul zugrăviei.

Momentul istoric al așternerii picturii pe întreaga suprafață a unei biserici este secolul XVI. „După căderea Constantinopolului, mai ales sub domnia lui Ștefan cel Mare, și a fiului său, Petru Rareș, Moldova s-a apărat eroic în fața expansiunii turcești. Dar și după recunoașterea de nevoie a suzeranității turcești, istoria Moldovei e străbătută de numeroase tentative de a pune o stavilă în calea stăpînirii islamice. Astfel, acest încîntător ținut de coline a fost mereu încercat de războaie, incendii, pustiiri ; iar cele mai mari creații artistice ale sale, mănăstirile pictate în exterior și interior, s-au născut în ceasurile cele mai grele, în furtunile produse de asalturile Imperiului otoman. Poate că tocmai trăirea acestor grozăvii și distrugeri a produs în oamenii ei acel dor de liniște și de interioritate, care și-a găsit exprimarea în aceste chipuri exterioare și interioare“ [37]. Pentru a înfrînge pericolul otoman care amenința glia și credința străbună era nevoie de puterea armelor, de diplomație, care însemna înțelepciune și pășnicie și de o tărie morală ; era nevoie de mobilizarea întregului popor.

„Împletindu-și de-a lungul veacurilor firele vieții sale cu firele vieții poporului nostru, Biserica a sprijinit fără încetare luptele poporului pentru scuturarea oricărui jug, nu numai cu cuvîntul, dar și cu fapta, dovedindu-se totodată iubitoare de libertate și în treburile ei bisericești, cînd vorbește de neatîrnare sau autocefalia sa“ [38]. Fapta de seamă a Bisericii pentru acele vremuri de mari încercări au constituit-o și picturile bisericilor, mai ales cele exterioare, care puteau fi văzute permanent de credincioși. Biserica insufla în sufletele oamenilor, prin conținutul teologic al icoanelor, frescelor, acel optimism, acea bucurie a mîntuirii care iradia din chipurile sfinților înfățișați pe pereții bisericilor ; ea era bucuria biruinței lor asupra păcatului, dar și asupra dușmanilor credinței lor. De aceea, bucuria biruinței sfinților stăpînea din plin inimile oamenilor care-și vedeau amenințate țara și credința strămoșească deopotrivă.

Privind acest spațiu pictat „omul este ajutat încă de departe să rămînă în prezența momentului sărbătoresc care stă la baza existenței lui. În mijlocul peisajului se înalță acest locaș sfînt, care îndreaptă spre cele mai profunde fundamente ale vieții și care nu poate fi înțeles decît ca un loc de sărbătoare. Sărbătoarea în sensul mol-

---

36. *Ibidem.*
37. W. Nyssen, *op. cit.*, p. 23.
38. † Iustin, *op. cit.*, p. 1245.

dovenesc și al înfățișării lui coloristice înseamnă, însă, într-o incomparabilă accentuare a viziunii iconografice bizantine, transpunerea mîntuirii în planul văzut. În culori se arată că mîntuirea s-a petrecut, dar că mărturia ei înseamnă totodată o prezență în care pătrunde ochiul cuprinzînd-o“ [39]. Această bucurie a mîntuirii transpusă pe plan văzut caracterizează gîndirea și trăirea noastră ortodoxă izvorîtă din învierea din morți a Mîntuitorului Care a călcat moartea prin moartea Sa. Această bucurie pe care credincioșii Bisericii noastre strămoșești o trăiau permanent, chiar și în fața primejdiilor de moarte odată cu deplina încredințare că vor birui, era adînc implîntată în sufletele lor datorită și faptului că strămoșii noștri daci, înainte de creștinare, trăiau din plin bucuria de a muri în lupta pentru apărarea pămîntului lor pe care nu l-au părăsit niciodată. Rostul și lucrarea duhovnicească a picturilor exterioare în viața oamenilor le vom desprinde și mai limpede din prezentarea și analiza sumară a principalelor teme iconografice din frescele exterioare. Cum vom vedea, prin unicitatea și integrarea lor desăvîrșită în iconografia bizantină, ele constituie atît o contribuție valoroasă a Bisericii Moldovei la îmbogățirea tezaurului iconografic ortodox cît și o mărturie a vredniciei ei de a se conduce autonomă, „autocefală“.

Temele iconografice ale picturilor exterioare din Moldova.

Temele iconografice ale picturilor exterioare din Moldova, față de fondul — tezaurul — de credință revelat cuprins în Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție, nu aduc nimic nou, ci ele explică, mai pe înțelesul tuturor și mai adînc, adevărurile de credință cu exemplificarea lor în viața și istoria Bisericii, îmbogățind forma de exprimare a tezaurului de credință. Unele teme prezintă momente din istoria Bisericii universale sau chiar a Moldovei, oglindind adevărul că, de-a lungul veacurilor, Dumnezeu a ocrotit pe toți cei care au strigat către El și i-a scăpat de primejdia care amenința atît credința creștină cît și țara. Altele cu conținut eminamente liturgic-teologic au în compoziția lor și elemente purtătoare ale unui mesaj al timpului : lupta în fața pericolului otoman care tot mai mult amenința credința și țara străbună. În fine, sînt și teme cu conținut teologic care, datorită poziției lor în imediata apropiere a celor cu conținut sau mesaj istoric cuprind, pe lîngă mesajul lor pur teologic, și unul istoric-patriotic. Dintre principalele teme care înveșmîntează pereții exteriori ai bisericilor din Moldova din secolul XVI, vom prezenta pe cele mai bine cunoscute pentru a ilustra cele propuse mai sus : Arborele lui Iesei, Asediul Constantinopolului, Imnul Acatist al Maicii Domnului, Cinul, Judecata de apoi, Aducerea moaștelor Sfîntului Ioan cel Nou de la Suceava, Cavalcada lui Constantin cel Mare (aceasta în interiorul bisericii).

Arborele lui Iesei. Compoziția își are temeiul în Sfînta Scriptură a Vechiului Testament. Ea oglindește adevărul că „lucrarea tainică a lui Dumnezeu în Vechiul Testament pînă la venirea Fiului poate fi privită ca un proces organic, neîntrerupt, care are în succesiunea urmașilor lui David, deci în regii Vechiului Testament, linia continuă ce se poate fixa cu precizie. În același timp această

39. W. Nyssen, *op. cit.*, p. 37.

desfășurare organică ar putea fi înțeleasă în sensul că puterea făgăduinței, arătată vizibil în regalitatea casei lui David și transmisă tuturor urmașilor săi, îmbrățișează întreaga creație, toate odraslele pământului, dar și toate cuvintele proorocilor. Făgăduința concretizată în regalitatea lui David și în proorocia lui Israel se referă nu numai la toate popoarele, ci și la toată zidirea. Aceasta este o lucrare pe care lumea nu o mai trăiește ca pe o lucrare restrînsă în lucrarea Domnului asupra omului, ci ca pe un proces organic ce culminează în întruparea Fiului Său. Pământul e privit ca temelie plină de așteptare a venirii Lui, iar elementele lui... pregătite pentru formarea trupului lui Hristos din neamul lui David în Maica Fecioară“ [40]. Tema pornește de la cuvintele lui Isaia : „O mlădiță va răsări din tulpina lui Iesei, care va purta floarea Celui Preaînalt“ (Isaia 11, 1). Aici este încadrat, în chipul odrăslirii, întregul pământ, în procesul înfăptuirii acestei ținte pe care o așteaptă întreaga creație. Sfinții Părinți răsăriteni au rostit alese cuvinte, tălmăcind cuvintele proorocului. Dacă Răsăritul a dezvoltat, față de Apusul creștin mai tîrziu, această temă, după anul 1000 „cea mai bogată înfățișare și-o găsește ea în Moldova, în perioada post-bizantină“ [41], dovadă a vigurozității și vredniciei Bisericii Moldovei care avea o ierarhie și un cler din oamenii pământului și se chivernisea autonom, „autocefal“. Între icoanele bine marcate ale compoziției sînt Nașterea, Răstignirea Domnului și Maica Domnului. De remarcat, că în vîrful arborelui se află chipul Sfintei Fecioare Maria și chipul lui Hristos care se înalță drept deasupra ei. Dacă regii sînt înfățișați stînd în picioare, Maica Domnului se vede înfățișată pe un tron, întoarsă într-o parte cu un gest al capului și al mîinii, ascultînd ceva din afară ; șederea ei întărește gestul ascultării ; regii din neamul lui David stau cufundați în ei înșiși, Sfînta Fecioară nu este văzută pur și simplu ca un membru al neamului regesc al lui David, ci ca o culme a acestui șir, ca acea mlădiță din rădăcina care odrăslește ultima floare, dar într-un mod special și cu totul unic. Florile arborelui care se deschid ca niște potire sau bărci vin să sublinieze și mai mult bucuria evenimentului, iar potirele și bărcile sugerate de felul cum sînt deschise florile care poartă persoanele ne trimit la potirul euharistic și corabia — biserică în care călătorim în această viață de-a lungul istoriei hrăniți de bucuria comuniunii euharistice ; bucuria cosmică e sugerată cu prisosință de întreaga compoziție pe care cîntarea Bisericii în cinstea Maicii Domnului o rostește : Bucură-te pământule care ai odrăslit bucurie mare. La partea de jos a arborelui, lîngă Iesei, sînt înfățișați și filosofi ai antichității învești mîntați ca niște regi, chiar dacă sînt în afara Israelului. Harisma culturii, înțelepciunii antichității și ea a fost pusă de Dumnezeu, prin revelația naturală, în slujba Celui dorit de popoare. Clement Alexandrinul vorbește despre „Logosul seminal“ care a răspîndit și în afara Israelului cunoștința despre El, cunoștință care tinde după El“ [42]. Vedem aici o bogată și adîncă teologie tălmăcită în graiul culorilor, în lumina învățăturii Sfinților Părinți

40. *Ibidem*, p. 107.
41. *Ibidem*, p. 109.
42. *Ibidem*, p. 113.

și a textelor liturgice care degajă bucuria, optimismul, atmosfera sărbătorească prin coloritul cald și deschis, albul florilor și albastrul cerului. Înlănțuirea strînsă între moșii și strămoșii după trup ai Domnului sugerată de ramurile arborelui, pornirea tuturor de la un strămoș comun care stă culcat pe o stîncă, ne aduce în minte, sugerează cultul strămoșilor și importanța istoriei în viața unui popor, continuitatea istorică neîntreruptă ; șederea culcat pe stîncă, simbolul tăriei, sugerează legătura noastră spirituală cu pămîntul în care se află înmormîntați moșii și strămoșii ; șederea lor, de-a lungul veacurilor, neclintiți în fața atîtor primejdii care s-au abătut asupra lor, scoaterea în evidență a celor două scene — Răstignirea și Nașterea — arată importanța lor în teologia ortodoxă. Împlinire a proorociilor ele pot sugera și nașterea duhovnicească și jertfa care stau la baza oricărei dăinuiri peste veacuri. Chipul Maicii Domnului înfățișat în mai multe locuri ale compoziției, ultima, cea din vîrful arborelui, arată cultul Maicii Domnului atît de viu și bogat în viața Bisericii Moldovei ca și în întreaga Biserică Ortodoxă. Așezarea Mîntuitorului în partea posterioară a arborelui, în imediata apropiere a chipului Maicii Domnului, arată credincioșia statornică a Bisericii Moldovei cu care a păstrat tezaurul de credință al Bisericii universale în toată curăția sa, îmbogățindu-l atît de cumpănit și original.

Imnul Acatist al Maicii Domnului. Compoziția cuprinde 24 de scene, după numărul celor 12 icoase și 12 condace. Cinstirea Maicii Domnului de către toți fiii Bisericii a fost mărturisită chiar de ea către Elisabeta : „Că iată de acum mă vor ferici toate neamurile“ (Luca 1, 48). Pentru ajutorul pe care creștinii l-au primit de la Dumnezeu prin rugăciunile și mijlocirile Maicii Domnului, Biserica i-a închinat cele mai frumoase imne și rugăciuni. Imnul Acatist este alcătuit în urma salvării Constantinopolului în fața primejdiei armatelor persane care au asediat orașul împăratului Constantin cel Mare în anul 626 [43]. Înfățișarea Imnului Acatist al Maicii Domnului pe pereții exteriori ai bisericilor din Moldova, în vremea domniei lui Petru Rareș, cînd pericolul otoman tot mai mult amenința deopotrivă credința și țara Moldovei și chiar întreaga lume și creștinătatea, dobîndește, pe lîngă mesajul lui liturgic-bisericesc, și unul patriotic : așa precum atunci Maica Domnului a salvat Constantinopolul de pericolul persan, acum va salva și Moldova de pericolul otoman ; acest mesaj îl primește tocmai datorită faptului că ampla compoziție a Imnului Acatist al Maicii Domnului se află pictată în imediata apropiere a scenei cu caracter istoric, asediul Constantinopolului, cu care stă în strînsă legătură, așa cum s-a amintit mai sus. Compoziția înfățișează momentele mai importante ale luptei de depresurare a armatelor asediatoare. Ea este însă adaptată la situația în care se afla Moldova lui Petru Rareș: acoperișurile bisericilor din cetatea Constantinopolului sînt ca ale celor din Moldova, luptătorii cetății sînt înveșmîntați ca luptătorii moldoveni, iar unul dintre acești luptători, călare pe cal, înfățișează chiar pe meșterul

43. † Irineu Crăciunaș, *Acatistul Maicii Domnului în pictura exterioară din Moldova,* în „M.M.S.“, XLVIII (1972), nr. 5-6, p. 297.

zugrav, Toma, la biserica Humorului ; asediatorii sînt înfățișați în vestimentația ostașilor turci ; pe zidurile cetății sînt purtate mai multe icoane ale Maicii Domnului și ale Mîntuitorului. La biserica Arbore, cînd situația politică și pericolul otoman devin mai critice, compoziția asediului devine — la înfățișarea momentului istoric din 1626 în care asediatorii nu mai sînt înveșmîntați ca ostașii turci, cu toate acestea mesajul patriotic al Imnului Acatist rămînînd mai departe — o cetate salvată, prin rugăciunile Maicii Domnului de dușmanii asediatori. În ambele variante ale compoziției vedem pe de o parte cum Biserica Moldovei a știut să se pună în slujirea intereselor vitale ale țării, cu mijloacele ei specifice în chip constant și cu aleasă cumpănire, iar pe de altă parte înțelepciunea diplomației moldovene care a știut cum să lupte împotriva celui mai temut dușman al timpului și lumii de atunci, Imperiul otoman, biruind prin rămînerea țării netransformată în pașalîc, independentă în chivernisirea întregii ei vieți în care se cuprinde și cea a Bisericii.

Lupta poporului pentru independență și libertate a fost o permanență în viața Moldovei ; Biserica n-a încetat nici o clipă în a-și aduce contribuția ca cea care făcea parte, prin fiii ei, din trupul neamului ei, împletindu-și firele vieții cu cele ale vieții poporului. Libertatea și independența țării însemna și libertatea și independența Bisericii, care pe plan bisericesc însemna autonomie, autocefalie.

O altă compoziție cu dublu mesaj este și *Cavalcada sfinților militari*, pictată în pronaosul bisericii de la Pătrăuți, sau la Arbore, în altă variantă.

Compoziția înfățișează momentul cînd împăratul Constantin cel Mare pornește la luptă, în anul 312, împotriva lui Maxențiu ; în ajunul luptei, împăratul Constantin a văzut pe cer, în amiaza mare, o cruce luminoasă deasupra soarelui, cu inscripția „in hoc signo vinces“ (în acest semn vei învinge), ceea ce s-a și petrecut. Ca urmare a celor văzute, împăratul Constantin a poruncit ca armele și steagurile de luptă să poarte semnul Sfintei Cruci, iar după terminarea luptei, prin edictul de la Milan, din 313, a dat libertate creștinilor, oprind de a mai fi persecutați. În alcătuirea compoziției sînt înfățișați un cavaler în fruntea grupului sub chipul unui înger cu aripile desfășurate purtînd costum de luptător din iconografia bizantină ; inscripția arată că este Arhanghelul Mihail ; apoi Constantin cel Mare și sfinți militari: Gheorghe, Dimitrie, Teodor Tiron, Teodor Stratilat, Procopie, Mercurie, Nestor, Artemie, Eustatie, sfinți atît de populari în viața creștinilor din Moldova. Crucea albă este bine conturată pe fondul albastru al cerului. Afirmarea luptei pentru independență este prea evidentă în această cavalcadă. Prin prezența acestei compoziții, în interiorul unei biserici, pe peretele unde erminia bizantină rînduia zugrăvirea icoanei Adormirea Maicii Domnului, iconarii moldoveni fac deci o schimbare în distribuția iconografică și aduc un element nou în ansamblul picturilor unei biserici. Aceasta arată capacitatea lor de creație; ei nu puteau să o facă cu de la sine putere, ci cu binecuîntarea Bisericii lor care știa să păstreze vasele credinței — icoanele — în rostul lor autentic. Mesajul militar-patriotic al compoziției, afară de cel bisericesc, este înfățișat într-o formă foarte cuminte, încărcat de o putere mobilizatoare a poporului în lupta de apărare împotriva unui

dușman al creștinătății și al țării Moldovei, care în acea vreme, era Semiluna. Biserica Moldovei a știut totdeauna să se facă de folos poporului din care făcea parte, în năzuințele sale sfinte de apărare a integrității și independenței naționale, urmărind cu aceasta permanent dobîndirea independenței sale bisericești, autocefalia. „Considerat în totalitate, ansamblul iconografic de la Pătrăuți este reprezentativ, în primul rînd, pentru că el demonstrează adaptarea vechilor programe bizantine la formele spațiale specifice unei biserici moldovenești. Odată cu această adaptare globală s-a produs și o clarificare compozițională prin eliminarea elementelor episodice și simplificarea cadrului ornamental. E demn de subliniat faptul că, în opoziție cu pictura bizantină de tradiție paleologă care cultiva pitorescul, teatralul, care făcea uz în mod frecvent de efecte decorative, atît prin abundența fundalurilor cu arhitecturi fanteziste (arhitecturile „fanteziste“ exprimă starea lor de schimbare, în pragul intrării lor în viața înnoită a veacului ce va să fie; este o înfățișare reală dar nu realistă a lumii neînsuflețite n. n.), cît și prin broderiile ornamentale, pictura din vremea lui Ștefan cel Mare va prefera o certă sobrietate a expresiei generale, eliminînd detaliile de prisos și concentrîndu-se asupra esențialului din imaginea prezentată, caracteristici care se vor regăsi și la alte ansambluri de pictură realizate în anii următori...“ [44]. Așadar Ortodoxia oglindește în chipul cel mai limpede și mai adînc, în icoană și Liturghie (prin acest termen înțelegem toate slujbele Bisericii Ortodoxe), învățătura ei de bază privind întruparea și înnoirea omului și a întregii naturi prin harul împărătășit prin mijlocirea Sfintelor Taine, aceasta desprinzîndu-se din aprecierile competente amintite mai sus asupra picturilor de la Pătrăuți și, se înțelege, și a celorlalte fresce din timpul domniei lui Ștefan cel Mare, curățția și vigurozitatea Ortodoxiei Bisericii Moldovei ca și capacitatea ei creatoare de înnoire și îmbogățire a tezaurului de credință ecumenică, odată cu aceasta slujirea nevoilor și năzuințelor de libertate și independență a poporului din care făcea parte, cum s-a amintit mai sus. Numai păstrarea cu credincioșie a tezaurului de credință ecumenică și existența ierarhiei proprii, chivernisind viața Bisericii în duhul adevăratei slujiri apostolice, a făcut ca Biserica Moldovei să-și afirme adevărata ei vrednicie de fiică și apoi soră a Patriarhiei Ecumenice.

Conștiința unității și a desăvîrșirii ei a fost o permanență în viața poporului nostru de-a lungul veacurilor. Biserica a cultivat, la rîndul ei, conștiința unității de credință prin slujbele sale la care credincioșii se roagă nu izolat, ci în comuniune, învățînd prin aceasta că numai în duhul unității stă puterea de lucrare a oricărui bine, deplina și adevărata frumusețe a vieții, adînca simțire și prețuire întru păstrarea unei moșteniri comune : glia în care sînt îngropați moșii și strămoșii, cinstirea strămoșilor și creațiile spirituale materializate pe întreg întinsul strămoșesc.

Compoziția iconografică numită *Cinul* sau *rugăciunea sfinților* din frescele exterioare ale bisericilor din Moldova tocmai acest mesaj al unității îl poartă în primul rînd. Aici, sfinții înfățișați pe mai multe registre, în cete ierarhice, din care nu lipsesc nici îngerii,

44. *Pictura murală...*, p. 15.

se îndreptă, în atitudine de rugăciune liturgică, către axul central al absidei de răsărit al altarului unde este înfățișat chipul Mîntuitorului în diferite ipostaze. Tot aici mai sînt înfățișate și chipul Maicii Domnului ca tron al lui Dumnezeu, împreună cu cel al Sfîntului Ioan Botezătorul, în rugăciune de mijlocire către Mîntuitorul. Este înfățișat aici un întreg ceremonial liturgic, o mare și cuprinzătoare rugăciune, o Liturghie. Sfinții, înfățișați în atitudine de rugăciune, se îndreaptă către Mîntuitorul, cum s-a amintit mai sus, dar prin gestul și privirea lor sugerează starea lor lăuntrică de simțire, în apropierea lor, a celor de lîngă ei; se simt apropiați sufletește unii de alții, așa cum și noi ne simțim apropiați, atunci cînd stăm în biserică la rugăciune; tot prin același gest și aceeași privire ei arată că se îndreaptă sufletește și către noi care îi privim, chemîndu-ne tainic la rugăciune împreună cu ei ca toți să fim una în Cel ce a venit în lume „ca toți să fie una“ (Ioan 17, 21). Chiar dacă se îndreaptă către axul central al bisericii ei nu sînt înfățișați din profil, cum ar cere-o ceremonialul, ci sînt înfățișați îndreptați cu fața către noi care-i privim. Sfinții în viața lor pămîntească nu au fost niciodată izolați de oameni, ci au răspuns la nevoile lor, la lipsurile și necazurile lor (Matei 25, 31-40); în Împărăția lui Dumnezeu ei rămîn mai departe în comuniune cu lumea, rugîndu-se pentru noi și împreună cu noi (Apocalipsă 4, 8). În fața primejdiei otomane care amenința deopotrivă credința și glia străbună, credincioșii moldoveni privind Cinul, sfinții în atitudine de rugăciune în duhul unei comuniuni atît de cuprinzătoare, luau ca dintr-un izvor tăria morală în lupta lor cu puterea otomană. Atitudinea lor de rugăciune este învăluită în duhul nădejdii și al unei bucurii care dă lumină chipurilor lor adînc interiorizate, revărsîndu-se într-o cuprindere de dragoste către toată lumea și creînd acel duh de unitate atotcuprinzătoare.

Trăirea creștină, potrivit învățăturii Bisericii, este îndreptată spre viața veacului ce va să fie. Ca o mamă, Biserica ne pune înainte, odată cu îndatorirea morală de a ne înnoi sufletește, din zi în zi (II Corinteni 4, 16) prin harul lui Dumnezeu, împărtășit în Sfintele Taine, și faptele bune, și imaginea care sugerează chipul vieții veacului ce va să fie, adică icoanele și locașul de închinare. Intrarea noastră în viața veacului ce va să fie, cu întreaga noastră zestre a faptelor, este precedată de înfățișarea noastră înaintea judecății universale a lui Dumnezeu.

În frescele bisericilor din Moldova scena *Înfricoșatei Judecăți* este înfățișată într-o amploare unică pentru iconografia ortodoxă în general. În afara conținutului teologic, bine cunoscut, scena, prin cîteva elemente, poartă și un mesaj care răspundea situației pe care Moldova trebuia să o înfrunte : pericolul otoman. Astfel, în ceata celor din iad se află înfățișați,între alții, turcii și tătari, ca dușmani ai țării și ai credinței în același timp. Prezența lor în ceata celor din iad sublinia primejdia pe care ei o prezentau pentru Biserica și țara Moldovei, iar fapta lor de încălcare a țării este un păcat de moarte pedepsit cu muncile iadului. Gîndul cu care au fost zugrăviți dușmanii Moldovei aici nu era pornit dintr-o inimă răzbunătoare asupra lor, ci din conștiința și încredințarea neclintită în ju-

decata și dreptatea lui Dumnezeu că războaiele de acaparare sînt pedepsite de Dumnezeu, după dreptate, cu muncile iadului. De aceea, dușmanii sînt înfățișați cu o oarecare stare sufletească de împăcare în cugetul lor, cunoscînd că ei se află acolo pe bună dreptate știind acum că „Dumnezeu este drept în hotărîrea Sa și în judecata Sa cu totul curat“ (Psalmul 50, 5), că sînt victime ale politicii de expansiune a Imperiului otoman care a încălcat drepturile legitime ale popoarelor, vătămînd conștiințele unor oameni, ucigînd vieți nevinovate și distrugînd bunuri materiale și spirituale. De aceea poporul nostru nu a dus niciodată războaie de acaparare, ci numai de apărare a gliei străbune în fața celor care amenințau cu încălcarea hotarele și independența țării. O atitudine ecumenică, precum vedem, este evidentă aici.

Spre deosebire de frescele occidentale ale Judecății, înfățișate în secolele XIV și XV, la Voroneț „se exprimă din adîncimea păstrată și din nou trezită a moștenirii bizantine, care nu părăsește nici un element fundamental al timpurilor primare și umple totul cu o viață nou colorată“ [45]. Aprecierea este cu totul valoroasă și prin faptul că ea este făcută de o persoană străină, neortodoxă, dar, cum bine știm, cu sensibilitatea omului care simte din adîncul ființei sale, mărturisind cu toată sinceritatea ce-l caracterizează frumusețea valorilor Ortodoxiei românești. Iată, că și din cele mărturisite mai sus se desprinde chipul Bisericii moldovene de fiică, iar mai tîrziu soră vrednică a Patriarhiei Ecumenice, care a știut să păstreze și să scoată la lumină comori ale timpurilor primare creștine, umplîndu-le cu o viață nou colorată, viața unei Biserici locale de origine apostolică. De aceea, pentru vredniciile ei, „progresul permanent pe care l-a înregistrat de-a lungul veacurilor, a determinat Patriarhia Ecumenică să-i dea diferite semne de prețuire și cinstire“ [46], în afară de recunoașterea autocefaliei și apoi a înălțării Bisericii Ortodoxe Române la treapta de Patriarhie.

În scena Judecății înfățișată la Humor se subliniază că ținta venirii Mîntuitorului la Judecata de apoi, al Cărui chip răspîndește blîndețe și bunătate, este „nu să ardă și să nimicească, ci să curețe și să prefacă. E cerul nou și pămîntul nou care sînt unite cu a doua venire a Sa“ [47].

Cît de limpede a știut Biserica Moldovei să înfățișeze adevărurile de credință prin graiul icoanelor în duhul vechii tradiții bizantine! Cunoscînd că „imaginea îndreaptă totdeauna spre ceea ce este dincolo de ea... spre negrăitul și în sens propriu invizibilul dorit de inima omenească“ [48]. Cît de cumpătat și măsurat este exprimat, odată cu conținutul teologic al scenelor pictate, și un mesaj care răspunde nevoilor acelor vremuri primejduite de expansiunea otomană. Din toate acestea înțelegem tot mai mult vrerea neatîrnării și independenței la strămoșii noștri, conștiința plinătății vieții lor religioase și a răspunderii întru păstrarea curăției Orto-

---

45. W. Nyssen, *op. cit.*, p. 152.
46. † Iustin, *op. cit.*, p. 1249.
47. W. Nyssen, *op. cit.*, p. 188.
48. *Ibidem*, p. 154.

doxiei și odată cu aceasta și a integrității hotarelor și independenței țării.

Programul iconografic al frescelor exterioare la bisericile din Moldova se îmbogățește și cu o temă din istoria Bisericii și a țării Moldovei : Aducerea moaștelor Sfîntului Marelui Mucenic Ioan cel Nou de la Suceava.

Faptul petrecut în anul 1401, imediat după recunoașterea mitropolitului Iosif de către Patriarhia Ecumenică drept căpetenia canonică a Bisericii Moldovei, venea să sporească autoritatea și vrednicia Bisericii în conducerea independentă, „autocefală", a treburilor vieții sale proprii; prezența moaștelor Sfîntului Ioan cel Nou în capitala Moldovei aducea un spor duhovnicesc în evlavia credincioșilor, o întărire în strădania lor de păstrare a dreptei credințe și apărarea ei cu prețul vieții, precum Sfîntul Ioan. Includerea faptului în frescele bisericilor Moldovei, în perioada în care era primejduită odată cu țara și credința ortodoxă de aceiași dușmani ai credinței de la care a pătimit mucenicie Sfîntul Ioan, venea să întărească și mai mult sufletele oamenilor în lupta lor de apărare a gliei și credinței străbune, fiind încredințați că cei ce cădeau în această luptă primeau cununa muceniciei, ca și Sfîntul Ioan cel Nou. Și aici observăm că mesajul patriotic este înfățișat cu aceeași cumințenie și limpezime. În ochii Patriarhiei Ecumenice, cinstirea Sfîntului Ioan și înfățișarea patimilor sale nu putea fi decît încă o garanție a păstrării și apărării credinței ortodoxe de către Biserica Moldovei, căreia i s-a recunoscut, potrivit canoanelor, îndreptățirea dea-și avea căpetenie proprie și cu aceasta un statut de „autocefalie". Această vrednicie a Bisericii Moldovei de a păstra tezaurul de credință ecumenică și chiar de a-l îmbogăți se vădea și prin însăși îmbogățirea programului iconografic cu o compoziție nouă al cărui subiect era un capitol din istoria ei. Mai mult, prin aceasta se arăta că Sfîntul Ioan cel Nou, deși nu este odrasla pămîntului Moldovei, totuși, s-a împămîntenit datorită credinței curate și vii a credincioșilor moldoveni, el, Sfîntul Ioan, devenind patronul și ocrotitorul țării și al Bisericii Moldovei. Dorința fermă și statornică a Bisericii Moldovei de a-și avea căpetenia ei proprie nu însemna deci o închidere și izolare față de cei din afara granițelor geografice ale țării, ci dimpotrivă, o deschidere tot mai mare întru cinstirea tuturor celor care s-au jertfit pentru credința ortodoxă ecumenică, indiferent de apartenența lor etnică; calendarul Bisericii noastre este plin de nume de sfinți aparținînd și altor popoare, prin aceasta dovedindu-se cuvîntul Sfîntul Apostol Pavel : „Nu mai este nici iudeu, nici elin" (Galateni 3, 28). În imediata apropiere a compoziției Aducerea Moaștelor Sfîntului Ioan cel Nou, deasupra ușii de intrare la biserica de la Voroneț este zugrăvit, cu aureolă, semnul sfințeniei, Daniil Sihastrul, deci un sfînt român, vlăstar al pămîntului Moldovei. Cînd și cine a canonizat pe sfătuitorul de taină al lui Ștefan cel Mare nu se știe. Consemnarea actului de canonizare nu s-a păstrat în documentele scrise ale vremii. Canonizarea trebuie să fi avut loc, căci zugrăvirea lui împreună cu cetele sfinților în frescele bisericilor nu putea să pornească din inițiativa simplă a meșterului zugrav. Faptul canonizării unui sfînt aparține unei Biserici autocefale și se face cunoscut, după efectuarea lui, celorlalte Biserici și în primul rînd Patriarhiei Ecumenice. În cazul nostru, Daniil Sihastrul

a fost canonizat de Biserica Moldovei ca cea care avea conștiința canonicității și a plinătății ei de Biserică cu o autocefalie, de fapt vădită tocmai în capacitatea ei de păstrare și îmbogățire a tezaurului de credință ecumenică în vasele cele mai potrivite și autentice ale icoanelor bisericilor ei așa cum am văzut pînă acum. Că cinstirea de întreaga Biserică a Moldovei și canonizarea lui Daniil Sihastrul era un fapt recunoscut și săvîrșit de autoritatea superioară bisericească se vădește prin prezența chipului mitropolitului Grigore Roșca lîngă cel al lui Daniil Sihastrul. În cazul în care Daniil Sihastrul era cinstit de popor ca un sfînt fără să fie canonizat oficial de Biserica Moldovei pictarea lui cu binecuvîntarea Bisericii în frescele de la Voroneț era un act de canonizare, oficializarea canonizării fiind declarată de Biserica Moldovei prin prezența chipului Mitropolitului Moldovei, Grigore Roșca, lîngă chipul sfîntului Daniil Sihastrul. Această prezență în frescele Voronețului a chipului mitropolitului Moldovei de atunci, cu rostul de simbol al autorității bisericești, venea să întărească și faptul că întreaga lucrare de înveșmîntare a pereților exteriori ai bisericilor cu fresce purtătoare a unui mesaj dublu, teologic și patriotic, aparține conducerii Bisericii Moldovei care a întocmit și erminia lor, un adevărat tratat de teologie dogmatico-liturgică, datorită căruia s-au putut realiza aceste frumuseți pe care o a doua țară în lume nu ni le oferă. Daniil Sihastrul, potrivit tradiției, sfătuitorul de taină al lui Ștefan cel Mare, care a îndemnat pe slăvitul voievod nu numai să zidească mănăstiri, ci și să ducă mai departe lupta împotriva turcilor, întruchipează în persoana sa deci și lupta poporului pentru independență și iubirea de credința strămoșească. De aceea prezența sa în frescele bisericilor vine să sublinieze și mai mult mesajul dublu al frescelor, patriotic și teologic, așa cum am văzut. Mitropolitul Grigore Roșca, sfetnic apropiat al voievodului Petru Rareș, ca vlăstar al pămîntului Moldovei, purta în sufletul său deopotrivă cele mai înalte simțăminte în lupta de apărare a independenței țării și a Bisericii în fruntea căreia se afla. Prezența chipului său, alături de cel al lui Daniil Sihastrul, pecetluiește legitimitatea acestei lupte și angajarea Bisericii în ducerea ei.

Lupta pentru apărarea libertății și independenței țării Moldovei a fost dîrză și permanentă. Moldova, în timpul domniei lui Ștefan cel Mare, era socotită de creștinătatea apuseană, potrivit mărturisirii Papei Sixt al IV-lea, „Poarta creștinătății", iar Ștefan cel Mare „atletul lui Hristos". După căderea Constantinopolului, în Moldova se continuă și realizează acel „Bizanț după Bizanț", creațiile artistice, precum broderiile de la Putna și altele rămase pînă astăzi vădind-o cu prisosință. Mulți teologi și ierarhi din zonele ocupate de otomani s-au refugiat la noi ; „pentru noi însă, prezența lor a fost un act de cinstire a Bisericii noastre... Ei ne-au făcut părtași culturii lor, științei lor teologice și profane, artei și vieții lor duhovnicești. Avîndu-i în mijlocul nostru, am adîncit împreună tainele învățăturii noastre teologice și am trăit împreună bucuria unității de credință"[49], păstrată în cărțile cu slove și în frescele bisericești, adică în icoane. Ospitalitatea și dărnicia românească au în-

49. † Iustin, *op. cit.*, p. 1248.

cununat cu cinste strădania noastră întru păstrarea tezaurului de credință în icoanele noastre românești. Prezența acestora în zonele ocupate de otomani, dăruite de voievozi, la Ierusalim și Muntele Athos sau chiar lucrate acolo de meșterii zugravi moldoveni au înfrumusețat locașurile de închinare și au îmbogățit tezaurul de credință ortodoxă ecumenică, acolo deci de unde mai înainte luam modele și tipare pentru vechile noastre fresce sau icoane. Chiar și în zilele noastre iscusiții noștri zugravi înveșmîntează cu fresce biserici la Ierusalim, Nazaret, Betleem, Damasc, în patria icoanei bizantine. Prezența lor acolo este permanenta dovadă a vredniciei românești, a curăției credinței ortodoxe românești, a capacității Bisericii noastre care și-a desfășurat și chivernisit viața în chip autocefal înainte de a se recunoaște starea sa de autocefalie, pe care o avea de fapt tocmai prin vrednicia păstrării și îmbogățirii tezaurului de credință ortodoxă ecumenică.

În procesul de permanentă receptare și împropriere a modelelor bizantine, mai tîrziu, zugravii moldoveni se arată receptivi și față de modelele Renașterii, care a cultivat în arta religioasă moduri de expresie pentru frumosul estetic și mai puțin etic. Specialiștii constată prezența lor, ca niște ecouri slabe, încă la sfîrșitul secolului XV ; la începutul secolului al XVII-lea ele se fac tot mai prezente laicizînd arta picturii bisericești [50]. După această perioadă influențele se datoresc și altor factori. „Aspirațiile de libertate și unitate națională, nevoia de comunicare cu lumea prin îndepărtarea barierelor samavolnice puse de marile imperii vecine, otoman, țarist și habsburgic, irezistibila dorință de libertate și progres care va prinde flăcările răscoalei lui Tudor Vladimirescu și ale mișcării revoluționare de la 1848, iată principalii factori care au contribuit la închiderea lungului proces evolutiv al artei de tradiție și expresie feudală (bisericească n. n.). Desigur că și în cursul secolului al XIX-lea... au mai fost pictate numeroase ansambluri murale și icoane... care au perpetuat forme aparținînd tradiției“ [51].

În secolul XIX în Moldova a pictat între alții, și Grigorescu. Picturile sale de la biserica Mănăstirii Agapia, „în maniera artei Renașterii, deși nu au acea clasică formă de expresie, linia și culoarea, specifice artei icoanei de tradiție bizantină, totuși ele păstrează un minimum de fond, care să exprime conținutul teologic al unei icoane ortodoxe și să sugereze chipul înnoit al omului și al lumii prin harul Întrupării.

„Atașamentul său — al lui Grigorescu (n. n.) — la realitatea înconjurătoare își spune apăsat cuvîntul într-o pronunțată individualizare a personajelor biblice pentru care își ia adesea modele din anturajul imediat... În toate deslușim interesul și simpatia pentru ființele simple, pentru sănătatea fizică și morală întîlnită la oamenii din popor“ [52]. O sănătate fizică și morală însemna și o frumusețe corespunzătoare ; această frumusețe este individualizată, fiecare persoană își are frumusețea sa cu trăsăturile sale specifice,

---

50. *Pictura murală...*, p. 40.
51. Vasile Drăguț, *Arta românească*, p. 487.
52. Idem, *Pictura românească în imagini*, 1111 reproduceri, București, 1970, p. 146 și 149.

lăuntrul sufletesc al persoanei fiind redat în icoanele lui Grigorescu prin gesturi măsurate, atitudine reculeasă, de rugăciune și o privire adînc interiorizată care de acolo se îndreaptă spre un punct dincolo de spațiu, spre Dumnezeu dar și spre noi care privim ; toate au atitudine liturgică, de rugăciune a persoanelor sfinte, definindu-se astfel întregul conținut teologic al icoanei care este redat nu în acea formă întîlnită la vechile icoane, ci într-una mai naturală, — dar nu naturalistă, lipsită de starea lăuntrică corespunzătoare — în atitudinea pe care o au credincioșii noștri stînd la rugăciune în biserică.

N. Grigorescu, deși influențat de Occident, nu înfățișează în icoanele sale o frumusețe idealizată, artificială, convențională ca în icoanele pe care le-a avut de model în școala de la Paris, ci una reală, posibil de realizat, personalizată în chipurile unor oameni trăitori adînci, în chip natural, simplu, sincer, în duhul frumuseții și adevărului învățăturii și credinței ortodoxe, el însuși sincer trăitor al ei. Stăpînit de concepția individualizării persoanelor sfinte și subliniind personalitatea lor, Grigorescu a redat odată cu trăsăturile lor sufletești personale și pe cele ale unui întreg neam românesc din care ele fac parte [53]. Concepția comunitară a trăirii noastre caracterizează, cum vedem, sufletul nostru românesc.

Trăirea noastră în comuniune duhovnicească cu înaintașii, moșii și strămoșii, o vădește cu prisosință cultul morților și slujbele pentru ei, zilele pomenirii lor numindu-le „moși“. Viața satelor, casele cu pridvoare sau cerdacuri deschise spre drumul public, exprimă plastic deschiderea sufletului nostru spre comuniune cu toți cei de aproape ca și cu cei de departe. Acestea conturează chipul și conștiința sufletului nostru românesc, identitatea ,independența și neatîrnarea care și-a păstrat permanent unitatea de credință. Nici vraja artei occidentale cu ale ei frumuseți înfățișînd o lume al cărei chip trece (I Corinteni 7, 3) și nici stilul savant al modelelor bizantine nu ne-au clintit din vrerea noastră de a înfățișa frumusețea și adevărul credinței ortodoxe ecumenice potrivit sufletului nostru românesc.

Cercetătorii specialiști, din țară și din străinătate, care în ultimele decenii au zăbovit cu mult interes asupra icoanelor noastre căutînd să deslușească trăsăturile specifice, autohtone, precum și influențele și legăturile cu arta icoanei bizantine, au definit icoana noastră veche sub genericul de „icoană de tradiție bizantină“. Această formulă spune foarte mult și poate totul în problema pe care o prezentăm în rîndurile de față. Aceasta arată, pe de o parte, legăturile noastre permanente cu Bizanțul, cu Constantinopolul, cum s-a mai amintit, iar pe de alta, statornica noastră voință de a ne afirma independent, autocefal, în strădania de păstrare și îmbogățire a tezaurului de credință ortodoxă ecumenică, conștiința unității ecumenice și conștiința de Biserică autonomă, „autocefală“. După căderea Constantinopolului, pe pămîntul țării noastre a fost un timp cînd întreaga moștenire bizantină, balcanică, părea că poate să re-

---

53. Vasile Florea, *Arta românească modernă și contemporană,* București, 1982, p. 86.

54. N. Iorga, *Bizanț după Bizan,* București, 1972, p. 257.

vie domnilor noștri, care, singurii rămași în picioare dintre creștini, arătau că o doresc și că sînt în stare a se jertfi pentru ea“ [54]. Am jertfit mult prin daniile care le-au revărsat cu prisos de dragoste creștinească la Muntele Athos și locurile sfinte din Răsăritul Ortodox [55]. „Am patronat prin cultură tot Răsăritul, dar nu i-am jertfit nimic din individualitatea noastră națională. Am păstrat rostul nostru în viața lumii, fără a-i jertfi ființa noastră proprie“ [56].

Capacitatea și vrednicia noastră de preluare, îmbogățire și păstrare în chip autonom, „autocefal“ a unei culturi este de două ori milenară. Realizarea unui „Bizanț după Bizanț“ se datorește mai multor factori, dintre care amintim : moștenirea spirituală lăsată de strămoșii daci, care aveau o religie monoteistă și vechimea începuturilor vieții noastre creștine situată în perioada apostolică, cu aproape un mileniu înaintea creștinării din poruncă împărătească a popoarelor care s-au așezat în imediata vecinătate a pămîntului nostru strămoșesc. Vrednicia noastră de păstrători în chip autentic ai tezaurului de credință era cunoscută cu aleasă prețuire de Patriarhia Ecumenică. În întîia jumătate a secolului al V-lea, cînd abia se pomenea de autocefalie, Tomisul era condus de un arhipăstor autocefal“ [57]. Această vrednicie am dovedit-o cu prisosință în chipul cel mai plenar în picturile bisericilor din Moldova, așa cum remarcă și cercetătorii străini : „Deși ea — e vorba de pictura din nartexul din afară de la miazăzi, de la Sucevița — s-a executat abia la scurt timp după 1600, e surprinzător cît de puternic și de viu trăiește în ea sufletul Bisericii timpurii“ [58]. Icoana Maicii Domnului de la Humor, pictată deasupra ușii de intrare în pronaos, este „o mărturie că profundele afirmări ale primelor veacuri au rămas actuale pînă în secolul al XVI-lea“ [59]. Aceasta este cu totul firesc în viața unei Biserici care a primit cuvîntul Evangheliei încă de la începutul propoveduirii ei de către apostoli și care a stat permanent în legătură de credință și trăire a cuvîntului Evangheliei cu întreaga Biserică. „Se poate constata, cu surprindere, că temele, pînă în cele mai mici detalii, nu corespund numai marilor idei ale gîndirii timpurii a primilor părinți bizantini și răsăriteni, ci, înainte de toate, liturghiilor și imnelor ceasurilor, practicate și astăzi“ [60]. Și această constatare arată cadrul liturgic al nașterii și creșterii întru desăvîrșire. Concordanța între icoană și textul Liturghiilor, cărților de slujbă, într-un cuvînt cultul, rămîne normativă pentru păstrarea credinței și îmbogățirea întru desăvîrșirea formelor de exprimare a conținutului teologic al icoanelor. Gîndirea și scrisul Părinților Bisericii sînt valoroase și-și dobîndesc curăția și înălțimea tocmai prin formulările dogmatice și trăirea liturgică a adevărului pe care Biserica îl

---

55. Virgil Cîndea și Constantin Simionescu, *Muntele Athos*, București, 1979; *Prezențe culturale românești, Istanbul, Ierusalim, Paros, Patmos, Sinai, Alep*, București, 1982.

56. N. Iorga, *Prezențe culturale românești*, p. 5.

57. † Iustin, *op. cit.*, p. 1245.

58. W. Nyssen, *op. cit.*, p. 172.

59. *Ibidem*, p. 148.

60. *Ibidem*, p. 138.

împărtășește în cîntările ei odată cu dumnezeiescul Trup și Sînge al Celui ce a rostit cuvîntul ; cunoașterea lui Dumnezeu cu mintea prin citirea sau ascultarea cuvîntului se desăvîrșește în chip iconografic, la Liturghie : după ce ne-am cuminecat cu dumnezeiasca Împărtășanie exclamăm : „Am văzut lumina cea adevărată...“. Icoana este deci forma plenară de expresie și exprimare a adevărului de credință, a învățăturii ortodoxe. Aceasta fiind valoarea icoanei, Biserica închină icoanei o zi, una din duminicile anului, prima din Postul Mare, numind-o Duminica Ortodoxiei, Duminica icoanei am putea zice. De aceea, Biserica noastră strămoșească cunoscînd valoarea și importanța icoanei pentru păstrarea și oglindirea adevărului de credință și a trăirii creștine autentice, s-a străduit permanent să păstreze cu toată scumpătatea curăția și frumusețea, adevărul icoanei care însemna, deci, adevărul Ortodoxiei.

Tot ceea ce a realizat ea în domeniul teologiei vizuale — icoana — constituie una din cele mai limpezi dovezi ale vredniciei ei întru păstrarea adevărului. Odată cu aceasta icoanele bisericilor din Moldova, prin trăsăturile specifice, cum s-a arătat, vădesc voința permanentă a Bisericii și a țării de independență — autocefalie — în duhul unității sobornicești, al păsniciei și al frăției, cultivînd identitatea autohtonă — națională a trăirii și mărturisirii credinței ortodoxe ecumenice. Tocmai voința de autohtonizare a artei icoanei izvorîtă din conștiința de independență sau autonomie a făcut posibilă îmbogățirea formelor de exprimare și expresie a teologiei vizuale, care la rîndul ei a însemnat îmbogățirea tezaurului liturgic al credinței ortodoxe ecumenice. Tocmai prin aceasta Biserica Moldovei și-a dovedit odată cu capacitatea sa de creație și vrednicia ei de Biserică autonomă-autocefală. Picturile exterioare ale bisericilor din Moldova constituie un nou capitol, introdus de Biserica Moldovei în erminia Bisericii Ortodoxe. Ele, cu al lor dublu mesaj, teologic și patriotic, sînt mărturii din cele mai grăitoare, ale autenticității și curăției credinței noastre strămoșești, ale slujirii de către Biserica noastră a nevoilor dintotdeauna ale poporului din care facem parte. Toate acestea adeveresc vigurozitatea și vrednicia cu care ne-am trăit și mărturisit credința pe măsura unei Biserici apostolice și autocefale, așa cum adevărul lucrurilor a vădit-o cu prisosință. Crucea, sfintele moaște și icoanele prezente pe pămîntul străbun și în cultul Bisericii și trăirea și credința fiilor Bisericii noastre sînt mărturii ale adevărului credinței noastre ortodoxe ecumenice ; obiecte de artă bisericească, icoane, cruci, lucrate în diferite tehnici și materiale, astăzi sînt și valori ale patrimoniului nostru național, adică ele fac parte din ființa neamului nostru, ne reprezintă ca un popor care am știut să facem din arta bisericească o

formă cuprinzătoare a sufletului nostru românesc ; în ea am cuprins și exprimat forme vechi, populare, ale culturii noastre românești.

Și astăzi, cînd aniversăm împlinirea unui veac de la actul formal dat de Patriarhia Ecumenică prin care ni se recunoștea autocefalia, Biserica Ortodoxă Română continuă în cadrul școlii ei de pictură să formeze și să îndrume pe meșterii zugravi să tălmăcească cu aceeași conștiință ca și cei din epoca de aur a picturii noastre bisericești românești, frumusețile și adevărul Ortodoxiei ecumenice din care să nu lipsească specificul autohton. Tocmai prin acest specific cu care sînt înveșmîntate locașurile noastre de închinare acestea își dobîndesc o frumusețe cuprinzătoare și se înscriu în chip firesc în duhul înnoitor care stăpînește astăzi în țara noastră, devenind o mărturie a vredniciei și conștiinței noastre permanente de autocefalie.

† *PIMEN SUCEVEANUL*
Episcop-vicar

BISERICA MOLDOVEI
SPRIJINITOARE A ORIENTULUI ORTODOX
Partea I: Secolele XV-XVI

Marile aniversări bisericești din acest an, ca și oricare alte momente aniversare, ne îndeamnă să întoarcem file de cronică, să străbatem cu mintea și cu inima vremuri de mult apuse.

„Reîntoarcerea în vreme nu înseamnă evaziune din prezent, ci aplecare asupra alcătuirii noastre. Istoria nu ne îndepărtează de vremea în care trăim și nu este un refuz asumării responsabile a realităților contemporane. Prin istorie ne descoperim structurile esențiale, pe frontispiciul ei stînd îndemnul delfic „cunoaște-te pe tine însuți“ [1].

Așadar marile sărbători ale Ortodoxiei românești ne oferă fericitul prilej și motiv de a cerceta și de a scoate în evidență locul și rolul pe care le-a avut în trecut Biserica Moldovei în concertul celorlalte popoare răsăritene ortodoxe.

Ne-am propus ca, într-o sinteză retrospectivă să urmărim Biserica Moldovei în calitatea ei de sprijinitoare, de ajutătoare în momente deosebite, a celorlalte Biserici și popoare ortodoxe.

Zecile de ani de cercetări atente și migăloase, sutele de cercetători competenți, ne-au dat posibilitatea să cunoaștem cînd și

1. G. Vlăduțescu, *Contemporaneitatea filosofiei vechi*, prefață la volumul: „Antologie filosofică. Filosofia antică“, București, 1975, p. XXVIII.

către cine s-a îndreptat ajutorul strămoșilor noștri. Am ajutat, în vremuri grele, pe toți cei care aveau nevoie de ajutor: patriarhiile apostolice, mănăstirile din întreg răsăritul ortodox, Bisericile grecești și cele slave. Am ctitorit, am miluit, am sprijinit. Am ajutat întreaga Ortodoxie, atunci cînd s-a simțit nevoia. Și cum nevoia în trecut s-a simțit permanent, putem spune că, de cînd sîntem Biserică recunoscută la poalele răsăritene ale Carpaților, secole de-a rîndul, ne-am făcut datoria de frate față de toți frații ortodocși. De aceea, vrem ca în această sinteză retrospectivă să nu ne oprim selectiv asupra diferiților destinatari ai ajutorului nostru, ci să demonstrăm că noi am ajutat tot timpul și că am ajutat întreg Orientul ortodox. De aceea, mereu în atenția noastră va fi Biserica Moldovei, ajutătoare, și numai în al doilea rînd frații pe care i-am ajutat.

Ca să putem realiza acest deziderat vom urma linia cronologică a istoriei Bisericii Moldovei. Vom începe prezentarea noastră cu Alexandru cel Bun, Voievodul moldovean ctitor de țară de la munte pînă la mare, sub domnia și prin strădaniile căruia a fost recunoscută de Patriarhia Constantinopolului, la 1401, Biserica Moldovei. Vom încheia expunerea noastră în pragul secolului al XIX-lea, adică în preajma Revoluției de la 1821, moment care marchează în Istoria României începutul epocii moderne. Nu mult după acest eveniment, după cîteva decenii de mari frămîntări și prefaceri, Moldova se unește cu Muntenia. De aceea, din acest moment, 1859, în fața Ortodoxiei nu se mai prezintă Biserica Moldovei sau cea a Munteniei, ci Biserica Ortodoxă Română, Biserică ce serbează în acest an 100 de ani de autocefalie.

Soră egală între Bisericile autocefale ortodoxe, Biserica Ortodoxă Română este și azi o mare susținătoare a Ortodoxiei și totodată o luptătoare activă, în cadrul Mișcării Ecumenice, pentru refacerea unității Bisericii lui Hristos. În toată această acțiune Mitropolia Moldovei și Sucevei este factor activ, ca parte componentă a Bisericii Ortodoxe Române. Dar în veacurile trecute, de care ne vom ocupa în această lucrare, Biserica Moldovei era un nume de sine stătător, fiind Biserica statului feudal Moldova. În această calitate ea și-a spus cuvîntul hotărîtor în Ortodoxie și a sprijinit din punct de vedere material întreaga Ortodoxie, în cele patru secole de care ne vom ocupa în cele ce urmează.

Iată, în această privință, cîteva aprecieri referitoare la dărnicia jertfelnică a moldovenilor, aprecieri făcute în diferite timpuri:

La sfîrșitul secolului al XVI-lea, Ierotei al Monemvasiei, însoțitorul prin țările ortodoxe al patriarhului ecumenic Ieremia al II-lea, spune despre Petru Vodă Șchiopul, Domnul Moldovei, că „acest om era vrednic să domnească nu în Moldova, ci în Țarigrad“ [2].

Patriarhul ecumenic Partenie al II-lea (1644-1646; 1648-1651) [3], spunea: „Dacă n-ar fi grăbit prea luminatul, cucernicul și iubitorul de Hristos Domn, binefăcătorul și ajutătorul Patriarhiei noastre,

---

2. Pr. prof. Gheorghe I. Moisescu, Pr. prof. Ștefan Lupșa, Pr. prof. Alexandru Filipașcu, *Istoria Bisericii Române,* vol. 1, București, 1957, p. 383; Diac. Ioan Ivan, *Patriarhi ortodocși în Moldova,* în revista „Mitropolia Moldovei și Sucevei“, LI (1975), nr. 9-12, p. 673.

3. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române,* vol. II, București, 1981, p. 264.

Domnul Domn Vasile Voievod (Vasile Lupu. n.n.)... și dacă n-ar fi plătit el, odată și de două ori datoria noastră patriarhicească, 25.000 de ruble, apoi Patriarhia noastră s-ar fi nimicit și pe viitor n-ar fi mai putut să fie Patriarh“ [4].

Atanasie al III-lea Patellaros, fost patriarh ecumenic (în 1634 și în 1643), spunea despre același voievod moldovean, Vasile Lupu, că „are vistieria lui deschisă și mila lui se revarsă din belșug peste toți săracii; precum apele Nilului adapă toată țara Egiptului, așa a făcut și acest cucernic Domn: a plătit datorii fără număr ale Sfîntului dătătorului de Viață Mormînt“ [5]. Același patriarh, amintind într-o scrisoare în versuri sumele dăruite de Domnul Moldovei, Vasile Lupu, pentru plata birului mănăstirilor din Muntele Athos, îl socotește „unicul sprijinitor și unica glorie a neamului grecesc, singura lui lumină și glorie... Căci grecii, fiind lipsiți de împărat, tu, vrednicule de amintire, ești pentru noi împărat“. [6]

La mijlocul secolului trecut, învățatul episcop rus Porfirie Uspenski († 1885) socotind nenumăratele danii românești pentru Răsăritul ortodox, spunea : „nici un alt popor pravoslavnic nu a făcut atîta bine pentru Athos cît au făcut românii“ [7].

După cîțiva ani, în același secol, Arhimandritul Leonid scria în lucrarea sa : *Privire istorică asupra mănăstirilor slave din Athos,* Moscova, 1866, p. 65 : „După căderea imperiului bulgar și a celui sîrbesc, voievozii Moldovei și ai Valahiei, păstrîndu-și neatîrnarea lor, au ajuns mari ocrotitori ai mănăstirilor din Sfîntul Munte Athos îndeobște și cu deosebire a celor sărace“ [8].

Învățatul J. Strygowski, vorbind despre arta bizantină spune că : „nu Muntele Athos a înrîurit Moldova, ci dimpotrivă, cultura cea mare a acesteia, comorile ei artistice, au influențat întreaga dezvoltare a artei atonite“ [9].

Alte aprecieri ale unor istorici și cercetători români le vom face pe parcursul acestei derulări cronologice retrospective a contribuției moldovenești la susținerea Orientului ortodox, derulare pe care o începem.

Secolul al XV-lea.

La 1401 a fost recunoscută oficial Biserica Moldovei de către Patriarhia de Constantinopol. Arătînd că această recunoaștere nu înseamnă un început de existență și de organizare bisericească pe aceste meleaguri, ci viața bisericească își are aici rădăcină milenară, moldovenii și-au impus oamenii lor pe scaunul vlădicesc, atît în

---

4. N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor,* ed. a II-a, vol. I, București, 1928, p. 318-319.

5. *Ibidem,* p. 318.

6. Pr. prof. I. Rămureanu, *Contribuția Țărilor Române la dobîndirea independenței naționale a poporului grec,* în „Biserica Ortodoxă Română“, XC (1972), nr. 1-2, p. 135.

7. *Chistianschi Vostoc, Afon,* vol. III, Moscova, 1847, p. 334, apud Pr. prof. Liviu Stan, *Locurile sfinte din Orient,* în „Ortodoxia“, IV (1952), nr. 1, p. 68 ; Diac. prof. Gheorghe I. Moisescu, *Contribuția românească pentru susținerea Muntelui Athos în decursul veacurilor,* „Ortodoxia“, V (1953), nr. 2, p. 240 ; Pr. prof. G. I. Moisescu și colaboratori, *Istoria Bisericii Române,* vol. 1, p. 284.

8. După Diac. prof. G. I. Moisescu, *Contribuția românească...,* p. 240.

9. *Ibidem.*

1401 cît și în 1453, încît, cu excepția unor păstorii trecătoare și nedorite de țară a unor ierarhi străini, Biserica Moldovei a fost condusă în acest secol de trei mari ierarhi moldoveni : Iosif (înainte de 1386 — cca. 1415), Teoctist I (cca. 1453 — 18 noiembrie 1477) și Gheorghe I (David) (nov. / dec. 1477 — 1 aprilie 1508) [10].

Scaunul voievodal de la Suceava a fost ocupat în acest secol, cu excepția unor domnii scurte (1432—1453) de doi mari domni moldoveni : Alexandru cel Bun (1400, apr. 23 — 1432, ian. 1) și Ștefan cel Mare (1457, apr. 14 — 1504, iulie 2) [11].

Dintre multele evenimente întîmplate pe plan extern în acest secol, amintim numai două : Sinodul unionist de la Ferrara — Florența (1438—1439) ale cărui hotărîri, deși semnate și de mitropolitul Moldovei Damian (grec de origine) nu au fost primite de moldoveni. Ba chiar în urma acestui sinod s-a produs o ruptură temporară între Biserica Moldovei și Biserica Constantinopolului.

Al doilea eveniment a fost Căderea Constantinopolului sub turci în anul 1453, moment ce a pecetluit o perioadă de secole de dominație turcească asupra Bisericilor grecești și a celor slave din sudul Dunării. În aceste momente grele pentru existența lor, aceste Biserici surori și-au îndreptat privirea în nenumărate rînduri spre Moldova și s-au bucurat de ajutorul primit de la voievozii și ierarhii acestei țări.

Primul voievod moldovean despre care documentele vorbesc că și-a îndreptat mila sa dincolo de granițele țării, și anume către Muntele Athos, a fost Alexandru cel Bun. El închină, printr-un hrisov din 1429, mănăstirii atonite Zografu cîteva moșii de peste Prut, moșii aflate mai tîrziu în stăpînirea Mănăstirii Chipriana (Căpriana, n. n.) [12].

În anul 1442 Ștefan Vodă II (1433, oct. — 1435, aug. 4 ; 1436, martie 8 — 1442 aug. 1 asociat la tron ; 1442 aug. 1 — 1447 iul. 13), fiul lui Alexandru cel Bun, da egumenului aceleiași mănăstiri Zografu privilegiul de a veni în fiecare an după un ajutor bănesc [13]. Această mănăstire atonită, deși la origine era bulgărească, datorită bogatelor ajutoare și ctitorii primite din Moldova, a început să fie numită mănăstire moldovenească. Ba mai mult, toți o considerau ca mănăstire a lui Ștefan cel Mare. Și într-adevăr, acest mare domn al Moldovei a miluit cel mai mult acest sfînt locaș.

La 16 iunie 1466 Ștefan cel Mare dăruiește Mănăstirii Zografu un mertic anual de 100 de galbeni ungurești „pentru a-l scrie la proscomidie pe el, pe soția sa și pe cei doi copii Alexandru și Elena și să-i cînte sîmbătă seara un paraclis, iar marțea o liturghie și să-l pomenească pînă va fi în viață și după aceea să-i cînte într-o zi din

---

10. Pr. prof. Mircea Păcurariu, *Listele cronologice ale ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române*, în „B.O.R.“, XCIII (1975), nr. 3-4, p. 332-340. Vom folosi această lucrare pentru anii de păstorire a tuturor ierarhilor moldoveni de care ne vom ocupa.

11. *Istoria României în date*, elaborată de un colectiv condus de C.C. Giurescu, București, 1971, p. 457-460. Vom utiliza această lucrare pentru datarea tuturor domniilor moldovene de care ne vom ocupa.

12. Diac. prof. Gh. Moisescu, *Contribuția românească...*, p. 242 și 257 ; *Istoria Bisericii Române*, vol. I, p. 285.

13. Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, București, 1980, p. 411.

an seara parastas și dimineața liturghie". Merticul acesta va fi plătit întocmai de toți urmașii. Din acest ajutor s-a reparat mănăstirea și s-a construit o bolniță, pentru care Ștefan cel Mare a dăruit, la 13 septembrie 1471, un oboroc de 500 aspri pe an [14]. În anul 1475 voievodul moldovean construiește pentru această mănăstire un turn la mare, cu far pentru corăbii, turn care are la intrare o inscripție ce pomenește numele său [15].

La Mănăstirea Hilandar de la Sf. Munte se păstrează cel mai vechi manuscris din timpul domniei lui Ștefan cel Mare, Faptele Apostolilor, copiat de Mircea Tahigraful în 1473 și, probabil tot în jurul acestui an, dăruit mănăstirii atonite [16].

Toate aceste danii le-a făcut Ștefan cel Mare cu sfatul și binecuvîntarea rudei sale, Mitropolitul Teoctist I, pînă la obștescul sfîrșit al acestuia, la 18 noiembrie 1477, cînd voievodul îl înmormînta în gropnița domnească de la Putna.

În partea a doua a domniei marelui ctitor, sub păstoria mitropolitului moldovean Gheorghe David, milele către mănăstirile atonite se înmulțesc.

În anul 1493 Ștefan cel Mare dădea Mănăstirii Castamonit un ajutor anual de 5000 de aspri și alți 500 de aspri cheltuială de drum pentru călugării care veneau să-i încaseze [17].

Spre sfîrșitul domniei, mila voievodului moldovean se îndreaptă din nou spre Mănăstirea Zografu, despre care călugărul Isaia din Hilandar spunea că este întemeiată de Ștefan Vodă al Moldovei. Marele ctitor clădește aici în 1495 chiliile și trapeza și reface partea surpată a zidului curții. Peste cîțiva ani el drege din nou toată mănăstirea și zugrăvește cu cheltuiala sa biserica cea mare [18]. I-a dăruit și cărți și obiecte de cult : un Tetraevanghel, un Apostol, o icoană a Sfîntului Gheorghe și doi prapori, înfățișînd tot pe Sfîntul Gheorghe, patronul Moldovei [19].

La Mănăstirea Vatoped, în urma stăruinței starețului Chiril, Ștefan cel Mare a ridicat „arsanaua" (mic șantier) pentru corăbii.

---

14. Diac. prof. Gh. Moisescu, *Contribuția românească...*, p. 257 ; *Istoria Bisericii Române*, vol. I, p. 285, Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, p. 411-412.

15. N. Iorga, *op. cit.*, p. 122, 135 ; Idem, *Muntele Athos în legătură cu țările noastre*, București, 1914, p. 466 și urm. ; Diac. prof. Gh. Moisescu, *Contribuția românească...*, p. 257 ; *Istoria Bisericii Române*, vol. I, p. 285 ; Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 411-412 ; Pr. Paul Mihail, *Relații externe bisericești ale lui Ștefan cel Mare*, în „M.M.S.", XXXIII (1957), nr. 3-4, p. 229-231.

16. Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 412 ; Pr. Paul Mihail, *op. cit.*, p. 232.

17. N. Iorga, *Istoria Bisericii românești...*, vol. I, p. 122 ; Diac. prof. Gh. Moisescu, *Contribuția românească...*, p. 266-267 ; *Istoria Bisericii Române...*, vol. I, p. 286 ; Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 412 ; Pr. dr. Paul Mihail, *op. cit.*, p. 232.

18. Diac. prof. Gh. Moisescu, *Contribuția românească...*, p. 257 ; *Istoria Bisericii Române...*, vol. I, p. 285 ; Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 411-412.

19. Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 411-412 ; Pr. Paul Mihail, *op. cit.*, p. 229-231.

Se păstrează o inscripție din 1496 care-i pomenește numele și păstrează chipul său și stema Moldovei [20].

La Mănăstirea Sf. Pavel, Ștefan cel Mare a dat ajutoare pentru construirea unui apeduct, în 1500, „pentru odihna mănăstirii și pentru veșnica noastră pomenire", cum spune pisania, iar în 1501 a construit aici un baptisteriu, o fîntînă și o moară [21].

Mănăstirea atonită Grigoriu s-a bucurat și ea de sprijinul și ajutorul voievodului moldovean. Ba mai mult, la această mănăstire sînt ctitori mai mulți membri ai familiei lui Ștefan cel Mare. În jurul anului 1500 marele domn a reînnoit mănăstirea „din temelii", deoarece fusese distrusă de pirați. O inscripție slavonă așezată la baza turnului zidit de el spunea: „Binecredinciosul Domn IO Ștefan voievod am făcut aceasta. 1502".

Cu ajutorul de 24.000 de aspri dat de voievodul ctitor, mănăstirea a cumpărat în Caries (reședința Muntelui Athos) chilia Sf. Trifon, pentru a fi locuită de 4-5 călugări ai mănăstirii [22].

Soția voievodului, Doamna Maria de Mangop, a dăruit acestei mănăstiri o icoană a Maicii Domnului [23]. Tot la această mănăstire este ctitor și fiul lui Ștefan cel Mare, Alexandru († 1496) [24].

Ștefan cel Mare este ctitor și la vestita chinovie a Protathonului [25].

Dar mila Domnului Ștefan s-a îndreptat și spre alte ținuturi ortodoxe aflate la grea strîmtorare din cauza stăpînirii turcești. Astfel numele său apare și în pomelnicul ctitoricesc al Mănăstirii Cruședol din Serbia [26], iar la Mănăstirea Hopovo, din aceeași țară se păstrează Pravila lui Matei Vlastaris, scrisă la Iași, în anul 1495 [27].

Tradiția istorică ni-l prezintă pe Ștefan cel Mare ctitor și în Transilvania, unde dobîndise feude de la regele Matei Corvin și unde viața bisericească a românilor ortodocși era strîmtorată de regalitatea maghiară stăpînitoare și de Biserica Romano-Catolică. Astfel, voievodul moldovean este pomenit ctitor la Feleac [28] și la

---

20. Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 412 ; Diac. prof. Gh. Moisescu, *Contribuția românească...*, p. 248 ; *Istoria Bisericii Române*, vol. I, p. 284 ; N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești...*, vol. I, p. 222 ; Pr. Paul Mihail, *op. cit...*, p. 232.

21. Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 412 ; N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești...*, vol. I, p. 122 ; Diac. prof. Gh. Moisescu, *Contribuția românească...*, p. 262 ; *Istoria Bisericii Române...*, vol. I, p. 286 ; Pr. Paul Mihail, *op. cit.*, p. 231.

22. Diac. prof. Gh. Moisescu, *Contribuția românească...*, p. 264 ; Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 412 ; Pr. Paul Mihail, *op. cit.*, p. 231-232.

24. N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești...*, vol. I, p. 122, Idem, *Muntele Athos..*, p. 466 și urm.

25. Diac. prof. Gh. Moisescu, *Contribuția românească...*, p. 244 ; *Istoria Bisericii Române*, vol. I, p. 284.

26. *Istoria Bisericii Române*, vol. I, p. 390 ; Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. I ,p. 415.

27. *Istoria Bisericii Române*, vol. I, p. 390.

28. Marius Porumb, *Bisericile din Feleac și Vad, două ctitorii moldovenești din Transilvania*, București, 1968, p. 10.

Vad, dăruind acestei din urmă biserici și două sate : Vad și Suarășul [29].

Știm cît de mare ctitor a fost Ștefan în țara sa. Observăm că tot atît de mare ctitor a fost și în alte zone ortodoxe, unde se simțea nevoie de ajutor și de sprijin. După căderea Constantinopolului, ajutorul său vine să tămăduiască rana și suferința Ortodoxiei împilate. Ctitoriile înălțate de cel ce a stat mai mult călare pe cal și cu spada în mînă pentru apărarea pămîntului străbun, ni-l arată ca pe un mare iubitor de pace, domn creștin de înaltă evlavie, iubitor al frumosului și sprijinitor al culturii. La strălucita sa activitate ctitoricească au contribuit mai din umbră, cu sfatul și binecuvîntarea, alături de cei doi mari mitropoliți moldoveni pomeniți și episcopii de Roman : Tarasie (înainte de 13 aug. 1464 — după 14 oct. 1473) și Vasile (înainte de 2 febr. 1484 — cca. 1500) [30], precum și cel de la Rădăuți, Inochentie (înainte de 25 apr. 1472 — după 1 iunie 1504) [31].

Secolul al XVI-lea.

De la 2 iulie 1504 pînă la 25 august 1595 se perindă pe tronul Moldovei urmașii lui Ștefan cel Mare, fii de domn adevărați sau pretinși și bastarzi, dar toți cu pretenția că sînt ramuri ale vechii tulpini mușatine. Domniile nu mai au nici durata, nici statornicia domniei lui Ștefan cel Mare, așa că lista domnilor din această perioadă cuprinde douăzeci de nume, dintre care nouăsprezece au domnit efectiv, odată sau în mai multe rînduri, totalizînd douăzeci și cinci de schimbări de domnie. Unele domnii au fost chiar foarte scurte. Ele pentru studiul nostru nu prezintă importanță, deoarece domnii respectivi nu au mai avut timpul necesar să ctitorească, nici în țară, nici dincolo de granițele țării.

Și lista mitropoliților Moldovei este mai bogată, ea cuprinzînd în perioada de care ne ocupăm vreo douăsprezece nume, cu tot cu locțiitori.

În acest secol devin sprijinitori ai Răsăritului ortodox, alături de voievozii moldoveni, și unii ierarhi și boieri. Atenția lor se îndreaptă către o arie tot mai vastă, am putea spune către întreaga lume ortodoxă. Aproape toate mănăstirile aghiorite (cu excepția a trei) primesc, începînd cu acest secol, ajutoare de la moldoveni. Și nu numai ele, ci și alte biserici și mănăstiri ortodoxe din diferite zone ale Răsăritului, mai îndepărtate sau mai apropiate.

Patriarhii răsăriteni vin în Moldova pentru a strînge milostenie, cu atît mai mult cu cît apăsarea turcească este tot mai grea.

Este secolul Reformei care, deși produsă în Apus, nu lasă nici Ortodoxia indiferentă.

Urmașul lui Ștefan cel Mare la tronul Moldovei este fiul său, Bogdan al III-lea (cel Orb) (1504, iulie 2 — 1517, apr. 20). Acesta în anul 1508 a reînnoit mănăstirea atonită Protathon „peste tot", cum spune pisania aflată pe peretele de apus al bisericii. Tot el i-a

---

29. Ibidem, p. 21, Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Din istoria legăturilor bisericești ale Transilvaniei cu Moldova,* în „M.M.S."..., XLIV 1968, nr. 11-12, p. 662.

30. Pr. prof. M. Păcurariu, *Listele cronologice...,* p. 334.

31. *Ibidem,* p. 337.

dăruit și o frumoasă cruce de argint [32]. A zidit o biserică chiliei Sf. Trifon, cumpărată, după cum am văzut, de tatăl său, Ștefan, pentru Mănăstirea Grigoriu [33].

La Mănăstirea Zografu a reconstruit în 1517 turnul zidit de Ștefan cel Mare [34], iar la mănăstirea Dochiaru a început construirea bisericii [35]. A continuat să acorde ajutorul dat de tatăl său pentru Mănăstirea Castamonit [36] și va fi acordat și alte ajutoare Sfîntului Munte, despre care nu avem știri.

În anul 1511 Bogdan a dăruit Mănăstirii Rila din Bulgaria două dvere [37]. Pe turnul vechi al acestei mănăstiri, ca și pe catapeteasma bisericii se află săpată stema Moldovei, dovadă a bogatelor ajutoare primite de la moldoveni [38].

Prin 1512—1513 a venit în Moldova pentru strîngere de milostenie patriarhul Pahomie I al Constantinopolului (1503—1505 ; 1506—1514), însoțit de cîțiva călugări și preoți de mir. Mare eveniment va fi fost atunci pentru Biserica Moldovei, primind vizita ecumenicului. Primire cu fast de către mitropolitul Teoctist al II-lea (apr. 1508 — 15 ian. 1528) și de către sufraganii săi : Macarie I al Romanului (1508—1518) și Pahomie al Rădăuților (1504—1522). Bogdan Vodă, ierarhii, boierii și credincioșii l-au încărcat pe patriarh cu multe daruri [39].

Dacă adăugăm și ctitoriile din țară, vedem că și perioada domniei lui Bogdan cel Orb a fost bogată în ajutoare acordate Bisericii, iar voievodul nu a avut nicidecum un interes redus față de Biserică cum au afirmat unii [40].

Ștefăniță Vodă (1517, apr. 20 — 1527, ian. 14) a miluit și el mănăstirile atonite Grigoriu și Castamonit [41].

Unul dintre marii ctitori și miluitori dincolo de hotarele țării este și Petru Vodă Rareș (1525—1538 ; 1541—1546). El începe după anul 1530 reconstrucția Mănăstirii atonite Caracalu, lucrare ce va fi terminată de urmașii săi [42].

Printr-un hrisov din 13 martie 1433 Petru Rareș dăruiește Mănăstirii Hilandar un ajutor de 3000 aspri, deoarece egumenul

---

32. Diac. prof. Gh. Moisescu, *Contribuția românească...*, p. 244 ; N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești...*, I, p. 122 ; A. V. Boldur, *Biserica Ortodoxă din Moldova în timpul domniilor lui Bogdan al III-lea și Ștefăniță*, în „M.M.S.", an XLIII (1967), nr. 3-4, p. 246-247.

33. Diac. prof. Gh. Moisescu, *Contribuția românească...*, p. 264 ; Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 412 ; Pr. dr. Paul Mihail, *op. cit.*, p. 231-232.

34. Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 411-412 ; N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești...*, vol. I, p. 135 ; A. V. Boldur, *op. cit.*, p. 246-247.

35. A. V. Boldur, *op. cit.*, p. 246-247 ; N. Iorga, *op. cit.*, p. 122.

36. Diac. prof. Gh. Moisescu, *Contribuția românească...*, p. 266-267.

37. Ovidiu Marina, *Însemnări din Bulgaria*, București, 1954, p. 241 ; Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 605.

38. Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 605.

39. Nicolae M. Popescu, *Patriarhii Țarigradului prin Țările Române, Veacul XVI*, București, 1914, p. 18-22 ; *Istoria Bisericii Române...*, vol. I, p. 381 ; Diac. Ioan Ivan, *op. cit.*, p. 672.

40. A. V. Boldur, *op. cit.*, p. 246.

41. Diac. prof. Gh. Moisescu, *Contribuția românească...*, p. 264 și 266-267.

42. *Ibidem*, p. 260; Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, p. 601.

Macarie l-a rugat să fie ctitor al acestei mănăstiri. Petru Rareș pune condiția ca ea „să se numească mănăstirea Domniei mele", făgăduind pe viitor și alte daruri [43].

Tot din acești ani Petru Vodă este pomenit ctitor și la Mănăstirea Sf. Sava din Țara Sfîntă [44].

În anul 1534, fiind distrusă de un incendiu, biserica mănăstirii atonite Dionisiu a fost refăcută de Petru Rareș, „care a zidit biserica mai mare și mai înaltă de cum fusese înainte și a zugrăvit-o toată cu icoane minunate". În același an, Petru Vodă și soția sa Elena au dăruit acestei mănăstiri un frumos epitaf, cu pisania : „La mănăstirea noastră de curînd clădită la Sfîntul Munte Athos, anume Dionisiu" [45].

Spre sfîrșitul primei domnii a lui Petru Rareș, boierul moldovean Gavriil Trotușan [46] zidește în anii 1536—1537 [47] chiliile mănăstirii atonite Pantocrator și fîntîna din fața bisericii, cum reiese din pisania ce se mai păstrează încă [48].

Tot în timpul primei domnii a lui Petru Rareș atenția Bisericii Moldovei s-a îndreptat și asupra altor frați creștini, de data aceasta ruteni și ucraineni, aflați sub stăpînire străină. Știm că după anul 1386 Rutenia, Podolia, Volhinia și Ucraina au fost încorporate statului catolic polonez pentru mai multe secole. Un document de epocă remarcă faptul că „rutenii aleargă la Petru Vodă al Moldovei și i se supun cu bucurie, iar el îi primește și se poartă cu ei bine". Timp de aproape un secol și jumătate candidații la preoție ai rușilor din Ucraina au primit hirotonia de la episcopi moldoveni, pînă prin 1539 cînd li s-a oprit aceasta sub amenințarea cu pedeapsa cu moartea [49].

În timpul celei de a doua domnii, Petru Rareș miluiește mănăstirile atonite Esfigmenul și Castamonit [50].

Pelerinul rus la Locurile Sfinte, Ivan Peresvetov, este găzduit la curtea sa din Suceava timp de cinci luni [51].

Doamna Elena Rareș dăruiește bisericii Sfîntului Mormînt din Țara Sfîntă un Evangheliar [52].

Numele lui Petru Rareș și al soției sale sînt trecute și între ctitorii mănăstirilor sîrbești Cruședol, Sopociani și Lesnovo [53].

---

43. Diac. prof. Gh. Moisescu, *Contribuția românească...*, p. 250 ; Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, I, p 601.

44. Marcu Beza, *Urme românești în Răsăritul ortodox,* București, 1935, p. 161.

45. Diac. prof. Gh. Moisescu, *op. cit.*, p. 251 ; Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 601.

46. Mare logofăt al Țării Moldovei între 1516—1523 și 1539—1541, N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova, sec. XIV-XVII,* București, 1971, p. 332.

47. Deci, înainte de trădarea lui Petru Rareș, în 1538 ; *Ibidem.*

48. Diac. prof. Gh. Moisescu, *op. cit.*, p. 255 ; Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 601-602.

49. *Istoria Bisericii Române...*, vol. I, p. 385.

50. Diac. prof. Gh. Moisescu, *Contribuția românească,* p. 265-267.

51. Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, vol. I, p. 606.

52. *Ibidem,* p. 599.

53. *Ibidem,* p. 605 ; *Istoria Bisericii Române,* I, p. 391-392 ; Pr. prof. N. Șerbănescu, *Legăturile bisericești, culturale și politice între români și sîrbi,* în „Mitropolia Olteniei", XV (1963), nr. 5-6, p. 311.

Grija pentru frații români transilvăneni s-a manifestat prin aceea că Petru Rareș a înzestrat Episcopia de Vad cu posesiunile : Bogata de Sus și Bogata de Jos și o moară în satul Chițcău [54].

Ctitor mare în țara sa, Petru Vodă Rareș s-a dovedit tot atît de mare ctitor și miluitor și dincolo de hotarele țării.

Din timpul domniei fiului său, Iliaș Vodă Rareș (Turcitul) (1546, sept. 3—1551, iunie 11) avem donația din 1550 a mitropolitului Sucevei Grigorie Roșca (1546—1551) [55], făcută mănăstirii bulgărești Rila, și anume un acoperămînt pentru sfînta masă [56].

Ștefan Vodă Rareș (1551, iun. 11 — 1552, sept. 1) dăruiește și el, ca și mama sa Elena, un Evangheliar frumos împodobit, cu frontispicii în culori, bisericii Sfîntului Mormînt [57].

Alexandru Vodă Lăpușneanu (1552, sept. — 1561, nov. 18 ; 1564, mart. — 1568, martie) și-a înscris și el numele său și al familiei sale între marii ctitori de neam mușatin, atît în țară cît și peste hotare. Pentru că ctitoriile și ajutoarele sînt numeroase, le vom pomeni și la acest mare ctitor tot în ordinea cronologică, pe cît va fi posibil.

Ca și înaintașii săi, și acest voievod a sprijinit mult mănăstirile atonite. Astfel, în anul 1553 el miluia mănăstirea atonită Grigoriu [58] și tot în acest an începe să împodobească iconostasul de la biserica mare a Mănăstirii Dionisiu, căreia soția sa, evlavioasa doamnă Ruxandra, i-a zidit trapeza și bolnița. Mai tîrziu (în 1564), într-un moment de încercare pentru familia lor, ei au donat acestei mănăstiri o icoană a Sf. Ioan Botezătorul, ferecată în argint [59]. Iată inscripția de pe această icoană : „Această icoană a Sfîntului și slăvitului Prooroc, Înaintemergătorul și Botezătorul Ioan a împodobit-o Domnul Alexandru Voievod și Doamna lui Ruxandra pentru sănătatea prea iubitului lor fiu Constantin și au dat-o să se facă slujba Sfîntului Ioan, Înaintemergătorul, în anul 7072, aug. 30“ [60].

Din anii primei domnii, Alexandru Vodă Lăpușneanu ia sub ocrotirea sa comunitatea ortodoxă (frăția) din Liov. Biserica acestei comunități era o veche ctitorie a voievozilor moldoveni și a boierilor moldoveni pribegiți aici [61]. Ea a devenit cu timpul, la cererea credincioșilor, stavropighie a Patriarhiei din Antiohia [62]. Cum această biserică, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, fusese distrusă în 1527 de un incendiu, Alexandru Lăpușneanu a reclădit-o, termi-

---

54. Marius Porumb, *op. cit.*, p. 21.

55. Pentru anii de păstorie, vezi : Pr. prof. C. Cojocaru, *Mitropolitul Grigorie Roșca*, în „M.M.S.“, LIV (1978) ,nr. 1-2, p. 66-67 ; Drd. Matei V. Corugă, *Gheorghe al II-lea și Grigorie de la Neamț, doi mitropoliți necunoscuți* ai Moldovei din secolul al XVI-lea, în „B.O.R.“, LXXXIX (1971), nr. 11-12, p. 1234-1236.

56. Ovidiu Marina, *op. cit.*, p. 241 ; *Istoria Bisericii Române*, I, p. 394 ; Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 605.

57. Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 599.

58. Diac. prof. Gh. Moisescu, *Contribuția...*, p. 264.

59. *Ibidem*, p. 251 ; Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 602.

60. N. Iorga, *Muntele Athos*.. p. 483.

61. *Istoria Bisericii Române*, vol. I, p. 386.

62. Tr. Ionescu-Nișcov, *Din istoria relațiilor moldo-ucrainiene în prima jumătate a secolului al XVII-lea*, în „B.O.R.“ LXXXIII (1965), nr. 11-12, p. 1084.

nînd-o în 1559. În anul următor i-a adăugat un paraclis, cu hramul Sf. Gheorghe, iar peste cîțiva ani a zugrăvit-o, înzestrînd-o cu sfinte vase, veșminte, icoane, clopote [63].

Dar în timp ce ajuta și miluia pe ortodocșii apăsați de stăpînirea catolică din regatul Poloniei, atenția sa era concentrată în continuare și asupra ținuturilor ortodoxe grecești. El a contribuit la terminarea reconstrucțiilor mănăstirilor atonite Caracalu [64] și Hilandar [65], începute de Petru Vodă Rareș. Dintr-un document datat 20 august 1460 aflăm că Alexandru Vodă Lăpușneanu a donat Mănăstirii atonite Vatoped, pe care o numește „a noastră veche ctitorie", o carvasarie la Salonic, în preț de 65.000 aspri și un ajutor de 300 galbeni. Acest ajutor este dat în schimb pentru niște sfinte moaște aduse de la acea sfîntă mănăstire pentru Mănăstirea Slatina, ctitoria sa, și anume: capul Sfîntului Grigorie de Nazianz, maxilarul Sf. Ioan Gură de Aur și un deget al Sf. Ana. Aceste moaște au fost aduse de eclesiarhul Maxim și proigumenul Sofronie, în fruntea unei solii de frați de la Vatoped [66]. Mai tîrziu (în 1567) Doamna Ruxandra dăruia aceleiași sfinte mănăstiri cîteva moșii [67].

Tot în anul 1560 Alexandru Vodă dăruia Sf. Mormînt și Mănăstirii Sf. Sava satul Ocna de la Orhei [68]. Probabil către Țara Sfîntă se vor fi mai îndreptat și alte danii ale Lăpușnenilor, deoarece călugării de la Sf. Sava mulțumeau printr-o scrisoare Doamnei Ruxandra, soțului Alexandru al Moldovei, fiilor și fiicelor lor, pentru zelul și bunătatea arătate acestei mănăstiri [69].

În anul 1561 vine în Moldova, cu gîndul de a strînge ajutoare, Patriarhul ecumenic Ioasaf al II-lea (1555—1565). Alexandru Lăpușneanu îl găzduiește și patriarhul participă la sfințirea Mănăstirii Slatina [70], sfințire pe care ecumenicul o săvîrșește în sobor cu Mitropolitul Sucevei Grigorie (de la Neamț) (1552—1564), episcopii Anastasie de Roman (1558—1572) și Eftimie de Rădăuți (1558—1561). Cu acest prilej, patriarhul a primit din partea ctitorului un chivot de argint, iar din partea Doamnei Ruxandra un potir, o cupă și un taler [71].

---

63. Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 606 ; *Istoria Bisericii Române*, p. 412 ; Tr. Ionescu-Nișcov, *op. cit.*, p. 1084 ; Pentru toate ajutoarele date Frăției ortodoxe din Liov de către Alexandru Lăpușneanu, vezi : I. Bogdan, *Documente privitoare la Istoria României*, vol. I, (1510-1600), București, 1898, numerele : 100, 101, 102, 107, 108, 109, 126, 129, 131, 132, 133.

64. M. Beza, *op. cit.*, p. 54.

65. Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 601.

66. N. Iorga, *Muntele Athos...*, p. 482 ; M. Beza, p. 47 ; Diac. prof. Gh. Moisescu, *Contribuția românească...*, p. 248.

67. Diac. prof. Gh. Moisescu, *op. cit.*, p. 248 ; Anul 1577 e greșit ; nu poate fi decît 1567, deoarece Ruxandra a murit la 12 noimebrie 1569. Vezi : C. Gane, *Trecute vieți de Doamne și Domnițe*, vol. I, Iași, 1971, p. 69.

68. Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 599 ; Magistrand Ilie Georgescu, *Legăturile Țărilor Române cu Ierusalimul. Patriarhii Ierusalimului în Țările Române (veac XVII-XVIII)*, în „Studii teologice", VIII (1956), nr. 5-6, p. 349, nota 3.

69. M. Beza, *op. cit.*, p. 16 .

70. Biserica mănăstirii fusese sfințită în 1558 de Mitropolitul Grigorie (de la Neamț), înconjurat de un sobor de 117 preoți și diaconi ; Gr. Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, București, 1961, p. 98.

71. M. Beza, *op. cit.*, p. 91 ; Nicolae M. Popescu, *op. cit.*, p. 37-38 ; N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești...*, vol. I, p 203 ; *Istoria Bisericii Române*,

În a doua domnie, Lăpușneanu s-a ocupat, în continuare, de ajutorarea mănăstirilor atonite. Astfel, în 1564 el zidește catholiconul Mănăstirii Dochiaru și îi dăruiește un chivot de argint în chip de evanghelie [72]. În 1567 el termină biserica mănăstirii, începută de Bogdan, tatăl său [73]. Iată textul pisaniei : „Această sfîntă și vestită biserică a dumnezeieștii și sfintei mănăstiri a prea marilor voievozi Mihail și Gavriil zisă a Dochiarului, s-a ridicat din temelie și s-a înfrumusețat cu ajutorul și cheltuiala prea cucernicului Domn Domnul IO Alexandru Voievod a toată Moldova, fiind egumen Chir Teofil, în anul 7076, luna lui decembrie, în 8 (1567)". O altă pisanie, de la tabloul votiv : „Întru Hristos Dumnezeu evlaviosul și credinciosul Domn a toată Moldova IO Alexandru Voievod și ctitor al mănăstirii acesteia. IO Bogdan ctitor. Prea evlavioasa Doamnă Ruxandra". Zugrăveala păstrată este una din podoabele Sf. Munte [74]. Lucrările de la Mănăstirea Dochiaru s-au făcut sub supravegherea Mitropolitului Teofan al Moldovei (1564—1572 ; 1577—1578 ; 1582—1587), care a săvîrșit în anul 1568 și slujba pentru sfințirea bisericii. Că și Mitropolitul Teofan a fost ctitor la această mănăstire se vede și din faptul că înainte de moarte el se retrage aici și este înmormîntat aici [75].

La Mănăstirea atonită Xiropotam familia Lăpușneanu a înnoit biserica și a refăcut zugrăveala [76].

Și, pentru a prezenta tot ce se știe despre Lăpușneanu — ctitorul, adăugăm că voievodul, împreună cu soția sa, Ruxandra, au dăruit un epitaf Mănăstirii Mileșevo din Serbia în anul 1567 [77] și că numele lor se află în pomelnicul ctitoricesc al bisericii Sf. Ilie de la Mănăstirea Zița din Epir [78].

Iată, așadar, că Alexandru Vodă Lăpușneanu, mare ctitor în țara sa, a ctitorit sau a dat milostenie la șapte mănăstiri atonite, a ctitorit două lăcașuri de închinare la Liov, a miluit în Țara Sfîntă, în Serbia și în Epir, a primit cum se cuvine și a încărcat de daruri un patriarh ecumenic. Opera sa a fost strălucit continuată de evlavioasa sa soție, Doamna Ruxandra, rămasă, după moartea soțului său, „să poarte trebile țării" [79] în timpul minoratului fiului său, Bogdan Vodă Lăpușneanu (1563, martie — 1572, febr.). Am văzut, în cele de mai sus, că ea s-a stins din viață numai după 19 sau 20 de luni de regență. Dar și această scurtă perioadă i-a fost suficientă pentru o măreață operă filantropică.

În anii 1568—1569, Mustafa Celebi, sfetnicul sultanului Selim II (1566—1574), a scos la mezat averile mănăstirilor atonite pentru că nu-și plătiseră birul la care fuseseră supuse laolaltă încă din

---

vol. I, p. 382 ; Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 596 ; Diac. I. Ivan, *op. cit.*, p. 672.

72. M. Beza, *op. cit.*, p. 50.
73. A. V. Boldur, *op. cit.*, p. 246-247.
74. N. Iorga, *Muntele Athos...*, p. 483-484.
75. Diac. prof. Gh. Moisescu, *Contribuția românească...*, p. 259 ; Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 602.
76. N. Iorga, *op. cit.*, p. 482.
77. *Istoria Bisericii Române*, vol. I, p. 392 ; Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 605 ; Pr. prof. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p.
78. M. Beza, *op. cit.*, p. 143.
79. C. Gane, *op. cit.*, p. 68.

1525 [80]. În această grea situație, călugării atoniți roagă pe Doamna Ruxandra Lăpușneanu să-i ajute să-și răscumpere averile. Și rugămintea lor nu a fost zadarnică. Evlavioasa Doamnă răscumpără, cu 35.000 de aspri averea Mănăstirii Caracalu [81], cu 165.000 aspri plătește datoriile Mănăstirii Dochiaru [82], iar cu alte 52.000 aspri a ajutat Mănăstirea Zografu să-și răscumpere metohul de pe rîul Struma [83].

Și, pentru a încheia perioada Lăpușnenilor, amintim și faptul că prin 1570 a trecut prin Moldova după ajutoare patriarhul ecumenic Mitrofan al III-lea (1565—1572 și 1579—1580) [84]. Îl va fi primit cum se cuvine Mitropolitul Teofan II care, așa cum am arătat, era și el mare ctitor la Muntele Athos și cunoscut în lumea grecească.

Amintim și faptul că în anul 1562 își înscrisese numele între ctitori la mănăstirile atonite și un boier moldovean. Este vorba de hatmanul Ioan Sturza, care a hărăzit Mănăstirii Marea Lavră, un ajutor anual de 100 florini, după ce mai dăruise alți 300 florini pentru pomenirea sa [85].

Tot în acest timp, Episcopul Isaia de Rădăuți (1564—1577) a dăruit mănăstirii Rila din Bulgaria o Evanghelie [86].

Petru Vodă Șchiopul, domn al Moldovei în trei rînduri în a doua jumătate a secolului al XVI-lea (1574—1577; 1578—1579; 1582—1591), voievod despre genealogia căruia s-au făcut în decursul timpului tot felul de supoziții, a fost, la rîndul său, un mare ctitor. Mila sa, ca și a înaintașilor săi, s-a îndreptat în primul rînd către mănăstirile din Sf. Munte, centru al spiritualității ortodoxe care, cu cît stăpînirea turcească era mai apăsătoare, cu atît erau mai în atenția voievozilor români. Purtînd de grijă Orientului ortodox împilat, voievozii români își revendicau dreptul, pe deplin meritat, de a fi păstrători și continuatori ai acelui „Bizanț după Bizanț".

Petru Vodă a miluit cu cîte 6.000 de aspri anual Mănăstirile Marea Lavră, Dionisiu și Zografu, ultimei adăugîndu-i la ajutor și 100 de ducați și a reînnoit Mănăstirii Hilandar ajutorul de 3.000 de aspri acordat de Petru Vodă Rareș [87].

La 18 aprilie 1576 a dăruit Mănăstirii Sf. Sava din Țara Sfîntă satul Stroiești, iar la 4 august 1583 a dăruit călugărilor acestei

---

80. Pr. prof. Gh. Moisescu, *op. cit.*, p. 260; Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 602.

81. Pr. prof. Gh. Moisescu, *op. cit.*, p. 260.

82. *Ibidem*, p. 259; Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 602; M. Beza, *op. cit.*, p. 50; N. Iorga, *op. cit.*, p. 484-485.

83. Pr. prof. Gh. Moisescu, *op. cit.*, p. 258; Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 602.

84. Nicolae M. Popescu, *op. cit.*, p. 40-41; Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 596-597.

85. Pr. prof. Gh. Moisescu, *op. cit.*, p. 246.

86. Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 605.

87. Pr. prof. Gh. Moisescu, *op. cit.*, p. 246, 250-252, 258; Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 602.

mănăstiri un loc în Iași, ca să-și facă acolo o biserică. Biserica ce s-a ridicat, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului“ a fost cunoscută apoi sub numele de „Sf. Sava“, după patronul mănăstirii de care aparținea [88].

Hatmanul Melentie Balica [89] a închinat Muntelui Sinai biserica cu hramul Sf. Arhangheli din marginea Iașilor, Mănăstirea Frumoasa de mai tîrziu, iar Petru Vodă Șchiopul a adăugat la această danie șase fălci de vie, o cramă, pivniță, teasc și niște case în Iași [90].

Mila voievodului Moldovei a ajuns pînă în insula Patmos. În anul 1584 el a făcut o danie anuală de 5.000 de aspri Mănăstirii Sf. Ioan Evanghelistul din această insulă [91]. De asemenea, și-a înscris numele între ctitorii Mănăstirii sîrbești Cruședol [92] și a sprijinit și miluit frăția ortodoxă din Liov [93] și Mănăstirea Uniev [94], ambele din Polonia.

În timpul primei sale domnii a dăruit Patriarhiei ecumenice o casă cumpărată de el în Constantinopol. Patriarhul Mitrofan al III-lea și sinodul său i-au trimis o scrisoare de mulțumire [95].

În anul 1587 a trecut prin Moldova, în drum spre Rusia, Patriarhul Ioachim al V-lea Dau al Antiohiei. Probabil, ca recunoștință că a fost bine găzduit în Moldova, el a dăruit Episcopului de Rădăuți, Gheorghe Movilă (1577—1587), o icoană a Maicii Domnului [96].

Un an mai tîrziu, în 1588, trece prin Moldova și patriarhul ecumenic de atunci Ieremia al II-lea (1572—1579; 1580—1584; 1587—1595). Și acest patriarh, ca și Ioachim al Antiohiei, se îndrepta spre Rusia, pentru a participa la sărbătorile ocazionate de ridicarea Bisericii Pravoslavnice Ruse la rangul de patriarhie (1589).

Patriarhul Ieremia a poposit mai mult timp la curtea lui Petru Șchiopul. El era însoțit de mitropolitul Ierotei al Monemvasiei. Voievodul Moldovei era cunoscut și în relații bune cu acest patriarh, deoarece în prima sa domnie, și anume în 1576, îi dăruise patriarhului o sumă de vase purtînd pe ele stema Moldovei, toate pentru marile praznice ale patriarhiei [97]. Acum, în 1588, Petru Vodă l-a în-

---

88. N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești*, vol. 1, I, p. 218; Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 599; N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, 1974, p. 471-473, cu bibliografie.

89. N. Stoicescu, *Dicționarul...*, p. 291-292.

90. Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 602-603.

91. *Ibidem.*

92. *Ibidem*, p. 605; *Istoria Bisericii...*, p. 391-392; N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 313.

93. Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 606; Tr. Ionescu-Nișcov, *op. cit.*, p. 1084.

94. Tr. Ionescu-Nișcov, *op. cit.*, p. 1089.

95. Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 596-597; N. M. Popescu, *op. cit.*, p. 40-41, Diac. Ioan Ivan, *op. cit.*, p. 672.

96. Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 599; Idem, *Legăturile Țărilor Române cu Patriarhia Antiohiei*, în „Studii teologice“, XVI (1964), nr. 9-10, p. 595-596.

tîmpinat pe patriarh cu mare cinste și l-a acoperit cu atîtea daruri, încît mitropolitul Ierotei, însoțitorul patriarhului, a scris în cronica sa că „acest om este vrednic să domnească nu în Moldova, ci la Țarigrad“ [98].

La întoarcere, în ianuarie 1589, Patriarhul Ieremia și însoțitorul său au trecut din nou prin Moldova [99].

În anul 1591 a venit în Moldova, acum mazil, fostul patriarh ecumenic Teolept al II-lea [100]. Tot în acești ani, cînd era în prima sa păstorie Mitropolitul Gheorghe Movilă al Sucevei (1588—1591), fostul episcop de Rădăuți, a trecut prin Moldova și patriarhul Sofronie al Ierusalimului [101]. Puținele dovezi pe care ni le-a păstrat istoria și pe care le-am prezentat ne arată că atît Domnul Petru Vodă Șchiopul cît și Mitropolitul Gheorghe Movilă au fost bune gazde acestei pleiade de înalți ierarhi ortodocși. Deducem și cu această ocazie că sentimentele moldovenilor față de Răsăritul ortodox erau mînate de adînca lor evlavie și de datoria creștină de a ajuta pe fratele sărac și asuprit.

Ultimul domn moldovean din acest secol, de neam mușatin, ctitor atît în țară cît și peste granițe, a fost Aron Vodă Tiranul (1591, sept. — 1592, ian.; 1592, oct. 14 — 1595, apr. 24). Deși înglodat în datorii despre care credeau toți că nu le va mai putea plăti, în scurtele sale popasuri pe tronul Moldovei, s-a dovedit și el mare ctitor. Nu mai putea fi aici vorba de ambiție, căci situația politică încordată nu lăsa timp pentru așa ceva. Trecuseră și alții, pentru scurt timp, pe tronul acestei țări, și nu ctitoriseră. Deducem că pe Aron Vodă numai evlavia creștină l-a îndemnat să lase alte griji și să ctitorească. Fără să ne ocupăm de activitatea sa ctitoricească din Moldova, amintim că el este mare ctitor la biserica „Sf. Nicolae“ din Șcheii Brașovului. Din daniile lui Aron Vodă s-a ridicat la această biserică turnul, s-a acoperit biserica cu țiglă și s-au terminat lucrările de zugrăvire. Tot din ajutorul acordat de acest voievod moldovean s-a ridicat și clădirea școlii din Șchei, prima școală românească din Transilvania. Aron Vodă a acordat bisericii brașovene și o subvenție anuală de 12.000 de aspri și cîte 300 de aspri pentru cei ce vor merge în Moldova să ridice banii, precum și cîte un rînd de veșminte la doi preoți, doi diaconi și patru slujitori ai Bisericii. Da-

---

97. *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 382.

98. *Ibidem*, p. 383 ; N. Iorga, *Istoria Bisericii românești*, vol. I, p. 203 ; N. M. Popescu, *op. cit.*, p. 45-46 ; Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 597 ; Diac. Ioan Ivan, *op. cit.*, p. 673.

99. Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 597.

100. *Ibidem*, p. 455 ; Diac. Ioan Ivan, *op. cit.*, p. 672-673.

101. Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 455.

nia s-a făcut cu sfatul și blagoslovenia celor trei ierarhi moldoveni : Mitropolitul Mitrofan (1594—1595) și Episcopii Nicanor al Romanului (1572—1575 ; 1580—1582 ; 1594—1595) și Mardarie al Rădăuților (1591—1595) [102].

În anul 1593 Aron Vodă întărea Mănăstirii Sf. Ecaterina din Muntele Sinai dreptul de proprietate asupra satului Turtulești, în ținutul Tigheciu [103].

De bună găzduire s-au bucurat la curtea lui Aron Vodă pelerinul rus la locurile sfinte, Trifon Korobeinicov, în 1593 [104] și ieromonahul Chiril Lucaris (viitorul patriarh) care, în 1594, în drum spre frămîntații ortodocși din Ostrog, făcea un popas în Moldova [105].

Aici încheiem trecerea în revistă a ajutoarelor acordate de Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare și de urmașii lor mușatini Orientului ortodox. Deși cele două secole de istorie diferă de la o etapă la alta în ceea ce privește problemele cu care s-a confruntat Moldova, Europa sau Biserica Ortodoxă în general, totuși perioada celor aproape două sute de ani de care ne-am ocupat este străbătută ca de un fir roșu de faptul că voievozii moldoveni, cu puține excepții, au fost „os domnesc mușatin“ și că rîvna lor pentru susținerea Ortodoxiei a fost aceeași, am putea spune chiar uniformă.

La 25 august 1595 urcă pe tronul Moldovei o nouă dinastie, provenită dintre boieri, situație care imprimă o notă aparte secolelor de istorie ce vor urma. Încă mai bine de două secole rîvna pentru sprijinirea Orientului ortodox rămîne aceeași, ba uneori chiar sporită, dar cu unele caracteristici specifice secolelor respective, după cum vom vedea în cea de a doua parte a acestei lucrări.

Pr. prof. C. C. COJOCARU

---

102. Idem, *Din istoria legăturilor...*, p. 662-663 ; vezi și Prot. dr. Iuliu Al. Ișa, *Biserica „Sfîntul Nicolae“ și muzeul din Șcheii Brașovului*, Sibiu, 1977, p. 7-8.

103. Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, p. 602-603.

104. *Ibidem*, p. 606-607.

105. *Ibidem*, p. 264-266 ; Diac. asist. I. Pulpea-Rămureanu, *Legăturile Patriarhiei de Alexandria cu Țările Române*, în „S. T.“, VIII (1956), nr. 1-2, p. 63-64 și urm.

ROLUL EPISCOPULUI MELCHISEDEC ȘTEFĂNESCU ÎN ACTUL DE PREGĂTIRE A DOBÎNDIRII AUTOCEFALIEI

Episcopul Melchisedec Ștefănescu, la comemorarea a 100 de ani de la dobîndirea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, apare ca o personalitate de mare însemnătate și aproape cu un rol de prim rang în pregătirea ei. Nu există manual sau tratat de Istorie a Bisericii Ortodoxe Române care să nu reflecteze contribuția Episcopului Melchisedec la actul de însemnătate istorică din viața Bisericii strămoșești. Cu fiecare an, bibliografia în legătură cu acest venerabil ierarh a sporit și impresionează prin diversitatea problemelor pe care încearcă a le reliefa, din gîndirea și punerea în lucrare a lor de către Melchisedec. Dimensiunea istorică sporește în fiecare moment de rememorare a ședințelor Divanului ad-hoc din Moldova cu memorabilul act al Unirii din 1859, cu tot ce s-a realizat în Biserica Ortodoxă Română timp de mai bine de un sfert de veac (1849-1882), cît a activat de la Unire pînă la vremea închiderii ochilor săi.

Experimentat, cu formulări de dorințe și revendicări, de demonstrațiuni documentate ale drepturilor Bisericii Ortodoxe Române, Episcopul Melchisedec a fost de un real folos la actul pregătitor al dobîndirii autocefaliei. Ne amintim de un moment premergător actului Unirii, cînd în noiembrie 1857, Divanul ad-hoc din Moldova a ales din sînul său o comisie bisericească din care făceau parte frații Scriban și Melchisedec, precum și arhiereul Ghenade Șendrea și iconomul Dimitrie Matcaș [1]. Această comisie a avut ca sarcină să formuleze revendicările cuvenite pentru viitoarea organizare a Bisericii Ortodoxe Române. Comisia a studiat cu toată atenția nevoile Bisericii și a formulat 12 și, în final, 14 puncte, iar Adunarea a votat în unanimitate în ședința XXXI-a din 21 decembrie 1857 un program în 15 puncte cu privire la Biserică [2].

Este incontestabilă contribuția pe care Melchisedec a avut-o, alături de ceilalți membri ai comisiei, la elaborarea acestui program. Este nevoie a fi subliniate principalele puncte ale viitoarei „Organizări a Bisericii moldovene", între care la punctul prim se înscrie cel al autocefaliei. Iată pe scurt cele cîteva dorințe înscrise în program :

1. „Autocefalia bisericească a Moldo-Românei, fiică" și membră a Bisericii Răsăritului, care pe viitor, pentru păstrarea unității credinței, Sfîntul Sinod se va putea consulta în dogme cu Biserica Ecumenică.

2. Organizarea învățămîntului clerical să fie în așa fel ca viitorii preoți și călugări să aibă cunoștințe filosofice și teologice.

---

1. Magistrand Mircea Păcurariu, *Arhiereii Neofit și Filaret Scriban*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei", XXXV (1959), nr. 1-2, p. 95.

2. *Ibidem.*

3. Organizarea monahismului să se facă pe temeluiri folositoare statului și religiei și potrivit Sfintelor canoane.

4. Înaintările în funcții și ranguri bisericești să fie sprijinite pe erudiție și moralitate, dovedite prin acte și merite vădite.

5. Potrivit canoanelor și drepturilor clerului „Ab antiquo" și Legii fundamentale a țării, alegerea mitropoliților și episcopilor să se facă de Adunarea Obștească a țării, la care să ia parte și delegați ai clerului monahal și mirean din eparhia văduvită.

6. Toți slujitorii să fie salarizați, avînd aceleași drepturi ca și ceilalți cetățeni, lăsîndu-li-se preoților sătești pămîntul dat lor prin Regulamentul Organic.

7. Să se alcătuiască „O singură casă administrativă de Departamentul averilor bisericești", în care să se strîngă tot fondul clerical și toate veniturile mănăstirilor. Din acest fond să se plătească salariile, iar prisosul veniturilor să fie întrebuințat la sporirea învățăturilor și alte binefaceri.

8. Catedrele de religie să fie ținute numai de preoți.

9. Toate așezămintele bisericești, mănăstiri, seminarii, să se înființeze la propunerea Sfîntului Sinod și cu aprobarea guvernului, fiind întărite de șeful statului.

10. Egumenii mănăstirilor și rectorii seminariilor să nu fie dintre străini, iar toate bisericile și mănăstirile din țară să atîrne de jurisdicția episcopilor eparhioți.

11. Nimeni din tagma bisericească să nu fie osîndiți sau înlăturați fără judecată, iar mitropoliții și episcopii să fie aleși numai din membrii cinului monahal, urmînd ca regularea chestiei mănăstirilor închinate Locurilor Sfinte să fie rezervată viitorului guvernămînt al țării etc.[3].

Aceste idei din punctele formulate au constituit o preocupare permanentă și majoritatea dintre ele s-au împlinit în decursul timpului, Episcopul Melchisedec avînd, oarecum, satisfacția realizării lor.

Este cunoscut că Episcopul Melchisedec a adus amendamente la unele din aceste dorințe în unele ședințe anterioare fixării comisiei.

În ședința din 4 noiembrie s-a făcut propunerea de a se adăuga la punctul 5: „Unde va fi reprezentată și preoțimea fiecărei eparhii"[4].

Modul în care s-au prezentat formulările a fost bine primit și cu amendamentele propuse s-a realizat o platformă care a fost de mare folos mai tîrziu. Dealtfel, modul de lucru pentru Unirea Principatelor cît și lucrările Divanului ad-hoc au avut un puternic răsunet în Moldova și ele au fost înfățișate și comisiei europene la București, care le-au adus la cunoștința Conferinței întrunite la Paris, în vara anului 1858.

În problema pe care o urmărim este necesar să subliniem fap-

---

3. Pr. prof. Gh. I. Moisescu, Pr. prof. Șt. Lupșa, Pr. prof. Alex. Filipașcu, *Istoria Bisericii Române*, vol. II, București, 1958, p. 496-497.

4. Arhiereul dr. Veniamin Pocitan Ploieșteanu, *Momente din viața și activitatea lui Melchisedec între anii 1856-1861*, București, 1935, p. 39.

tul că în ședința din 4 noiembrie 1857, Adunarea Divanului ad-hoc s-a pronunțat asupra unui punct: „Recunoașterea neatîrnării Bisericii Ortodoxe a Răsăritului din Principatele Unite, de orice chiriarhie, păstrîndu-se însă unitatea credinței și înțelegerea cu Biserica Ecumenică, a Răsăritului, în privința dogmelor. Iar cu privire la alegerea ierarhilor s-a reîmprospătat ideea că: „Nici odinioară și nici într-un chip mitropoliții și episcopii țării, nu vor putea fi aleși dintre străini sau dintre împămînteniți“ [5].

Această formulare a rămas adînc fixată în conștiința marelui ierarh Melchisedec. Ca întotdeauna „nimeni n-a vorbit așa tare în inima celor mari ai noștri, în numele Bisericii“ [6], ca Melchisedec. Este o mărturisire nu a unui singur moment al vieții sale, ci unul de totdeauna.

Ca membru al Sfîntului Sinod al Bisericii noastre, cu aleasa sa pregătire cărturărească și cu bogata sa experiență a fost mereu la datorie, întocmind memorii, propuneri, dînd sugestii. De fiecare dată, cu fiecare prezentare Melchisedec apărea cu pecetea spiritului ponderat, calculat, întemeiat pe canoane și documente, cu concluziile judicioase, animat de dorințe arzătoare de a vedea Biserica noastră cît mai bine organizată. Cunoscînd aceste principii, de multe ori s-a ridicat împotriva ușurinței și pripelii, gîndindu-se la rezultatul practic al hotărîrilor ce trebuiau să fie luate.

Principiul călăuzitor al episcopului Melchisedec era că fiecare Biserică își are problemele ei specifice. „Noi, spunea Melchisedec, în 17 mai 1888, n-avem nevoie să ne conducem după ce se petrece în alte țări, noi avem regulile noastre“ [7]. A fost mereu conștient de menirea Bisericii Ortodoxe Române în Ortodoxie, în creștinism, în lume. Acest fapt îl făcea să declare la 17 noiembrie 1887: „Mi-a plăcut totdeauna în viața mea a mă gîndi cum am putea face să ridicăm Biserica, acolo *unde este menită să fie și unde se cuvine a fi*“ [8] (s.n.).

Ca nimeni altul, era prea bine documentat în privința relațiilor în Ortodoxie și cînd s-a pus problema autocefaliei, Sfîntul Sinod, în Melchisedec, a avut un puternic sprijin, sprijin pe care l-a dovedit și cu ocazia sfințirii pentru prima oară în țara noastră a Sfîntului și Marelui Mir de către Sfîntul Sinod, cînd Patriarhia Ecumenică a găsit prilej de reproș. Acum, Sfîntul Sinod încredințează episcopului Melchisedec întocmirea unui răspuns care să demonstreze o realitate canonică și fundamentarea istorică.

La 9 ianuarie 1882, din Roman, Episcopul Melchisedec scria ministrului de Culte, V. A. Ureche, cu privire la Sfîntul Mir, că este nevoie de a se lua măsuri pentru prepararea lui. „La facerea Sfîntului Mir trebuiesc luate măsuri foarte serioase și trebuiesc

---

5. *Ibidem.*

6. Const. C. Dinulescu, *Din corespondențele Episcopului Melchisedec*, București, 1909, Scrisoarea a II-a adresată Arhim. Climent Nicolau, București, 17 iunie 1865, p. 15.

7. Pr. Gabriel Cocora, *Din activitatea Episcopului Melchisedec în Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române*, în „M.M.S.“, XLIII (1967), nr. 5-6, p. 404.

8. *Ibidem.*

oameni foarte competenți și experimentați ca să nu se compromită acest act prin neștiință, și să devenim ridicoli“ [9].

Mai mult, Melchisedec făcea propunerea ca, „despre Sfîntul Mir ideea mea este a nu se divulga nimic prin presă, nici prefața, nici broșura, mitropolitului Bucovinei“ [10]. Melchisedec arată ministrului că „acest mister însemnat al Bisericii nu trebuie a deveni obiect de tratări pasionate jurnalistice“. Pentru Sfîntul Mir „trebuiește un chimic bun, și după adunarea materialului..., să se facă mai întîi o încercare în mică proporțiune, pentru ca să fie sigur de reușită cînd va face actul cel măreț bisericesc al fierberii mirului. Despre Sfîntul Mir nu trebuie a se face nici un zvon public, nici chiar în Sinod a se trata, ce trebuie procedat imediat la faptă, *ca la un drept incontestabil al Bisericii noastre* (s.n.). El trebuie a se efectua în Săptămîna Patimilor din anul acesta, căci el, după uzul Bisericii, numai atunci se săvîrșește“ [11].

Era o preocupare de comun acord a Bisericii și a guvernului țării pentru a se efectua sfințirea Sfîntului și Marelui Mir în țară.

Melchisedec și-a adunat material documentar, a luat legătura cu personalități bisericești competente din țară și străinătate. Corespondența purtată de Melchisedec cu Mitropolitul Silvestru al Bucovinei, precum și cu Ministrul Cultelor, arată grija deosebită de care era stăpînit Episcopul Romanului.

Sfințirea Sfîntului și Marelui Mir de către Biserica Ortodoxă Română se încadra în prevederile canonice și era o reînnoire a firului întrerupt, pentru un timp, cînd pe pămîntul Daciei Romane se sfințea și se administra Sfîntul și Marele Mir, expresie vădită și mărturie a stării de autocefalie la care aveau dreptul, cum arăta și Mitropolitul Silvestru al Bucovinei. Sfințirea Sfîntului și Marelui Mir ca semn vădit al autocefaliei și al puterii Sfîntului Sinod, trebuia însă să se facă cu o deosebită grijă, pentru ca „să nu se compromită acest fapt“.

Preventiv și plin de grijă, Episcopul Melchisedec a informat organul competent de stat ca și pe membrii Sfîntului Sinod, ca lucrarea de pregătire a materialelor să se facă după toată rînduiala, dar și cu nedivulgarea acestui act prin presă.

Sfîntul și Marele Mir este materia indispensabilă pentru săvîrșirea Tainei Mirungerii, pentru sfințirea bisericilor și a antimiselor. Miresmele și mirurile care se folosesc la pregătirea Sfîntului

---

9. Constantin C. Dinulescu, *op. cit.*, p. 29-30, Scrisoarea a XVI-a, Roman, 1882, ianuarie 9.

10. *Ibidem*, Episcopul Melchisedec în urma unei scrisori făcute Mitropolitului Silvestru al Bucovinei, acesta din urmă i-a trimis un exemplar din „Rînduiala pentru prepararea și sfințirea Mirului“. Mitropolitul Silvestru a făcut și o „precuvîntare“ în care a expus considerațiunile canonice și practice relative la obiectul respectiv. Este interesant că Mitropolitul Silvestru a adăugat și relații în legătură cu acțiunea pe care Biserica Ortodoxă Română urmează să o întreprindă cu sfințirea Sfîntului și Marelui Mir. Este în prezentarea Mitropolitului Bucovinei, un îndemn, ca Biserica Ortodoxă Română să procedeze fără nici o grijă la sfințirea Mirului: „E un postulat nedisputabil, ca S[fîn]tul Sinod să se decidă pentru Sfințirea Mirului *spre a nu mai fi necesitat, de a cerși S[fin]tul Mir la S[fîn]ta Patriarhie Constantinopolitană*“. s.n. C. Dinulescu, *op. cit.*, Scrisoarea Mitropolitului Silvestru al Bucovinei nr. XV, Cernăuți 13/25 ianuarie 1882, p. 28.

11. *Ibidem*, Scrisoarea a XXI-a Roman, 1882, ianuarie 9, p. 28-29.

Mir, trebuiesc achiziționate și pregătite într-o zi anumită — Joia Patimilor —, și după o rețetă anumită. Sfințirea Sfîntului Mir a fost privită de la început ca un privilegiu și o mărturie evidentă a autocefaliei fiecărei comunități ecleziale, condusă de către un episcop. Prerogativa autocefaliei oricărei comunități creștine, avînd în frunte un episcop, sfințirea Sfîntului Marelui Mir, a constituit întotdeauna un act festiv în viața religioasă a Bisericii creștine [12].

Melchisedec cunoștea acest lucru și de aceea s-a văzut cu cîtă prevedere arăta ministrului că sînt necesare niște măsuri „foarte serioase", și de procurare a elementelor materiale dar și de folosire a persoanelor „competente și experimentate". Orice lipsă și orice greșeală va duce la discuții critice, va „compromite acest act", ajungîndu-se la „ridicol", după însăși expresia Episcopului Melchisedec. Dacă s-ar ajunge la acest nefericit pas, Patriarhia Ecumenică va fi îndreptățită la a pronunța sentințe.

După ce au fost procurate toate materialele și au fost luate măsurile de pregătire a ingredientelor, menținîndu-se „tăcerea", la 25 martie 1882, în catedrala mitropolitană din București, s-a trecut la actul Sfințirii Sfîntului și Marelui Mir. Mitropolitul primat, Calinic Miclescu (1875-1886), înconjurat de membrii Sfîntului Sinod, a săvîrșit Sfințirea Marelui Mir pentru trebuințele Bisericii Ortodoxe Române, cu „deplina convingere că acest act este canonic" [13].

Biserica Ortodoxă din Țările române în decursul timpului și-a sfințit Sfîntul și Marele Mir în țară, dar a adus și de la alte Biserici Sfîntul Mir: de la Constantinopol, Ierusalim, Antiohia, Alexandria, Creta, Moscova, Kiev, Carlovițș, Sibiu etc. [14].

Uneori, patriarhi din Orient, în vizită în părțile noastre, împreună cu mitropoliții și episcopii români, au sfințit Sfîntul și Marele Mir. Patriarhul Teofan al Ierusalimului, în anul 1643, la Iași, a sfințit Marele Mir, cu cheltuiala lui Vasile Lupu, iar în Țara Românească făcuse lucrul acesta Patriarhul Nifon, în anul 1517, la Curtea de Argeș.

Momentul de la 25 martie 1882, ca și proiectul depus în parlament pentru reforma legii sinodale, în care se exprima dorința ca primatul României să fie ridicat la treapta de patriarh, iar Episcopia Rîmnicului-Noul Severin la treapta de Arhiepiscopie, cu sediul la Craiova și subtitlul de Mitropolia Olteniei și a Noului Severin, nu au rămas fără ecou. Despre acestea a aflat și Patriarhia Ecumenică de Constantinopol. Patriarhul Ioachim III, la 10 iunie 1882, a trimis Mitropolitului primat Calinic Miclescu o scrisoare sinodală plină de mustrări și amenințări, învinuind Biserica Ortodoxă Română de inovații ca : Sfințirea Marelui Mir, Botezarea prin stropire, adoptarea calendarului gregorian, îngroparea sinucigașilor,

---

12. Pr. asist. N. Dură, *Dispoziții și Norme canonice privind administrarea Sfîntului și Marelui Mir. Sfințirea Sfîntului și Marelui Mir pe teritoriul țării noastre, expresie elocventă a Autocefaliei Bisericii Române de-a lungul secolelor*, în „M.M.S.", LVII (1981), nr. 1-3, p. 40.

13. Pr. Scarlat Porcescu, *Sfințirea Marelui Mir*, în „M.M.S.", LIV (1978), nr. 3-4, p. 416.

14. *Ibidem*, p. 415.

stăruind în mod deosebit asupra drepturilor sale de oblăduire a Bisericii noastre [15].

Cum era și firesc, această scrisoare a Patriarhiei Ecumenice nu putea rămîne fără răspuns din partea Bisericii Ortodoxe Române. Sfîntul Sinod al Bisericii noastre a fost informat într-una din ședințele sale și a hotărît să se întocmească un răspuns documentat. Cu întocmirea și redactarea răspunsului, Sfîntul Sinod l-a împuternicit pe învățatul Episcop Melchisedec. Răspunsul trebuia să spulbere toate învinuirile nedrepte cuprinse în scrisoarea patriarhului ecumenic. Episcopul Melchisedec, primind însărcinarea de întocmire a răspunsului, s-a ocupat cu toată sîrguința pentru adunarea materialului documentar. S-a pornit de la analizarea și interpretarea justă și profundă a textelor din Sfînta Scriptură precum și a canoanelor pe care își întemeia Patriarhul și Sinodul său cu cei 11 ierarhi mustrarea îndreptată Sinodului și ierarhilor români. Foarte reverențios, răspunsul lui Melchisedec arată că Patriarhia Ecumenică nu are dreptul de a domina alte Biserici.

Astfel, la afirmația că Biserica română ar fi fost pusă de Sinodul al IV-lea ecumenic, prin canonul 28, sub jurisdicția Patriarhiei din Constantinopol, Melchisedec răspunde că „românii n-au primit învățătura creștină și pe întîii lor episcopi de la Constantinopol, întrucît creștinismul românesc este mai vechi chiar decît înființarea Constantinopolei“. Melchisedec a făcut și o istorie a legăturilor dintre Biserica Românească și Patriarhia Ecumenică, subliniind că „istoria luptelor noastre cu Patriarhia este o dramă plină de durere sufletească pentru orice inimă de om“.

În privința Sfințirii Mirului, după canoane, demonstrează că o poate face orice episcop ortodox. În consecință, „Biserica noastră nu mai crede că Duhul Sfînt trebuie să Se coboare mai întîi la Constantinopol sau aiurea și apoi de acolo să-L cerem și să-L dobîndim și noi, ci trebuie să-L căutăm și să-L cerem de Sus de la Părintele luminilor și Dătătorul a tot darul desăvîrșit“ [16].

Cu toată reverența se arată Patriarhiei: „Noi mulțumim din inimă ÎNALTEI SALE SANCTITĂȚI patriarhale că ne pune în vedere cuvintele cele sfinte ale Scripturii, ne dă ocaziune să gîndim la ele, să le studiem profund și să le realizăm în viața noastră“ [17].

Raportul întocmit de Episcopul Melchisedec a fost aprobat și semnat de toți membrii Sfîntului Sinod și apoi trimis la Constantinopol ca răspuns la scrisoarea patriarhului. Într-un anumit fel s-a netezit calea spre împăcare. Nimic nou nu a intervenit în relațiile cu Patriarhia ecumenică pînă la retragerea din scaun a patriarhului Ioachim al III-lea. Cu urmașul lui Ioachim al III-lea, respectiv cu patriarhul Ioachim al IV-lea (1884-1886), la 25 decembrie 1884, s-a început o nouă corespondență însă pe un ton mai blînd. Guvernul și Sinodul Bisericii Ortodoxe Române au pus problema autocefaliei Bisericii noastre. În urma unei consfătuiri ținută în mod secret la București, la care au participat toți chiriarhii țării, în februarie

---

15. Pr. prof. Gh. I. Moisescu, *op. cit.*, p. 529.
16. *Ibidem*, p. 529-530.
17. † Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor, *Episcopul Melchisedec Ștefănescu. Viața și înfăptuirile sale*, Roman, 1982, p. 59.

1885, s-a hotărît formularea cererilor Sinodului Român către marea Biserică din Constantinopol pentru recunoașterea autocefaliei. La toate ocaziunile, ca și la 20 aprilie 1884, cînd Primatul Bisericii Ortodoxe Române, Calinic Miclescu, a cerut formal Patriarhului Ioachim al IV-lea să dea binecuvîntarea și să acorde autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, Melchisedec nu a încetat a fi mentorul și dătătorul de sugestii pentru cele mai potrivite formulări.

Prin ceea ce făcuse în 1882, în răspunsul documentat, plin de demnitate creștină și românească, cu toată condescendența și reverența față de scaunul ecumenic, Melchisedec reușise să deschidă calea spre autocefalie a Bisericii Ortodoxe Române. „Pașii trebuitori pentru a se căpăta Autocefalie“ [18], după expresia lui Nicolae Iorga, au dus la mlădierea Bisericii Ecumenice, care deși cu împotrivire la început, a cedat „formal ceea ce, de fapt, s-a pierdut de mult“ [19].

Ajungerea la sfințirea Sfîntului și Marelui Mir, în țară, în condițiile istorice de după dobîndirea independenței de stat a României a constituit un act de curaj și autoritate bisericească deosebit de însemnată. Dobîndirea Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, urmînd după actul sfințirii Sfîntului și Marelui Mir, a fost un act de conștiință națională și ortodoxă, o stare de drept și de fapt, o încununare a preocupării de veacuri a Bisericii noastre de a respecta rînduielile canonice, o mărturie a stării ei de autocefalie de care s-a bucurat din epoca apostolică.

Aspirațiile de veacuri au devenit realitate prin punerea în practică, conștient și fără șovăire, cu deplin temei, cu rîvna integrală a Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, al cărui făclier s-a arătat a fi Episcopul Melchisedec.

Rolul pe care l-a avut Episcopul Melchisedec în actul de pregătire și dobîndire a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, raportat la conjunctura istorică a secolului trecut, poate fi considerat extrem de important.

Eruditul, înțeleptul, patriotul luminat, arhiereul credincios, Episcopul Melchisedec, prin tot ceea ce a făcut pentru dobîndirea autocefaliei Bisericii strămoșești, și-a înscris numele în cronica ei de aur. Privit prin prisma recunoașterii Autocefaliei Bisericii noastre, numele Episcopului Melchisedec capătă noi dimensiuni : istorice, morale, religioase, patriotice, cetățenești.

Înălțăm rugăciuni fierbinți ca „ungerea ce am primit-o de la Mîntuitorul nostru Iisus“ (I Ioan 2, 27) să rămînă în noi și „pecetea darului Duhului Sfînt“, cu care am fost pecetluiți (II Corinteni 1, 21-22), să ne întărească în apărarea credinței și a comorilor strămoșești, cu aceeași rîvnă, cu aceeași dragoste fierbinte, cu aceeași demnitate cu care ele au fost puse în valoare de vrednicul de pomenire, dintre marii ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, Episcopul Melchisedec Ștefănescu.

Pr. I. MAREȘ

---

18. N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*, ed. a 2-a, vol. II, București, 1932, p. 297.
19. *Ibidem.*

AUTONOMIE ȘI AUTOCEFALIE ÎN ISTORIA MITROPOLIEI MOLDOVEI. CU PRILEJUL CENTENARULUI RECUNOAȘTERII AUTOCEFALIEI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

(1885 — 25 Aprilie — 1985)

I. AUTONOMIE ȘI AUTOCEFALIE DIN PUNCT DE VEDERE AL DREPTULUI CANONIC

Concepte esențiale pentru definirea oricărei forme de organizare bisericească, afirmată ca atare sau vizînd în perspectivă o asemenea etapă, *autonomia și autocefalia* au format și formează încă obiectul unor ample dezbateri atît în domeniul dreptului canonic cît și în cel al istoriei bisericești. Prin aceasta, autonomia și autocefalia rămînînd determinante pentru organizarea vieții bisericești sînt, în același timp și în foarte mare măsură, elemente definitorii pentru anumite stări social-politice atît în trecutul mai îndepărtat cît și în istoria politică mai aproape de zilele noastre.

Înțelegerea corectă și mai ales concret-istorică a semnificației acestor termeni de drept canonic duce implicit la lămurirea unor stări de lucruri de însemnătate deosebită pentru istoria poporului nostru.

Deși termenii de *autonomie și autocefalie* încep a fi definiți încă din secolul al XI-lea de marii comentatori canonici (Balsamon, Zonara, ș. a.), dezbaterile în legătură cu aceste noțiuni rămîn multă vreme cantonate în sfera teoretică a dreptului canonic. Ele se afirmă în planul realităților social-istorice și bisericești abia în etapa în care anumite Biserici încep lupta pentru independența de sub tutela Patriarhiei ecumenice. Aduse în discuție în literatura canonică greacă, sîrbă, bulgară, rusă din prima jumătate a secolului al XIX-lea, avînd o largă circulație în Țările Române și cu mai multă putere în Principatele Unite de după 1859, termenii de *autonomie și autocefalie* își lărgesc sfera de cuprindere și ca urmare a unor noi realități social-politice apărute în țările respective, determinate de lupta pentru unitate și independență națională.

Astăzi acești doi termeni au un conținut cuprinzător care îmbracă toate opțiunile și manifestările posibile ale unei biserici sau ale alteia.

Prin *autonomie,* termen grecesc compus din αὐτος = „însăși“ și νόμος „lege“, se înțelege astăzi situația unei unități bisericești care, acceptînd subordonarea față de biserica autocefală, cere și primește dreptul conducerii interne [1].

Prin *autocefalie,* termen compus din cuvintele grecești αὐτός „însăși“ și κεφαλός = „cap“ se înțelege independența deplină, ne-

---

1. Marcel Ciucur, *Autonomie și autocefalie în Biserica Ortodoxă Română,* în „Mitropolia Moldovei și Sucevei“, (M.M.S.), L (1974), nr. 3-4, p. 217.

atîrnarea unei unități bisericești de alta, sub raportul interbisericesc, administrativ-teritorial, conducere prin căpetenii proprii.

Nici autonomia, nici autocefalia nu impietează asupra unității sub raport dogmatic, canonic și cultic a Bisericilor Ortodoxe, unitate ce rezultă însăși numai din apartenența la aceleași principii generale ale Ortodoxiei [2].

Cu „Sintagma Alfabetică" a lui Matei Vlastaris [3], din secolul al XIV-lea, termenii de *autonomie și autocefalie* sînt folosiți curent în literatura de specialitate. O Biserică putea fi și anterior secolului al XI-lea, cînd încep a fi precizați termenii, autonomă și autocefală, chiar dacă nu-și definea o astfel de situație prin acești doi termeni intrați în uz mai tîrziu.

O serie de realități de ordin organizatoric-bisericesc, dar și de ordin social-politic vin în sprijinul celor de mai sus, în ceea ce privește situația bisericilor greacă, sîrbă, bulgară și română.

II. FORMAREA STATULUI FEUDAL MOLDOVA

La începutul și la mijlocul secolului al XIV-lea, în istoria poporului român, deci și a părții est-carpatice, începe o epocă nouă, aceea a unificării cnezatelor și voievodatelor existente din perioada anterioară în două formațiuni puternice, care vor dovedi o vitalitate remarcabilă sub toate raporturile : politic-diplomatic, economic și spiritual-cultural.

La mijlocul secolului al XIV-lea, exista o conjunctură favorabilă internă și externă formării statului feudal Moldova. Elementele care au asigurat, prin îmbinarea lor, această realizare sînt :

1. *desimea populației,* datorită bogățiilor naturale ale țării, care dădea posibilitatea organizării unei numeroase oștiri ;

2. *starea economică satisfăcătoare,* comparativ cu epoca precedentă;

3. *conjunctura internațională favorabilă,* datorită scăderii potențialului militar atît al ungurilor cît și al tătarilor;

4. *apariția unui conducător politic cu personalitate deosebită în persoana lui Bogdan I* (1359-1365) [4].

Spre deosebire de Țara Românească, unde întemeierea statului feudal a avut loc prin unificarea diferitelor formațiuni politice dintre Dunăre și Carpați sub un *conducător local* — Basarab I (1310-1352) —, în Moldova, statul feudal s-a format prin unirea diferitelor formațiuni preexistente sub conducerea unui voievod maramureșean *venit de peste munți* — Bogdan I.

În procesul de formare a statului feudal Moldova se disting două faze: prima sub voievodul Dragoș, iar a doua sub Bogdan I, „descălecătorul".

În prima fază, pentru slăbirea puterii Hoardei de Aur, care în timpul năvălirilor ajungea pînă în Transilvania și Ungaria, regele

---

2. *Ibidem,* p. 219.

3. Pr. prof. Liviu Stan, *Despre autonomia bisericească,* în „Studii Teologice" (St. T.), X (1958), nr. 5-6, p. 379.

4. Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor,* vol. I, București, 1974, p. 262-266.

maghiar Ludovic cel Mare (1342-1382) a înființat la granița de est a regatului, dincolo de Carpați, probabil în 1352 sau 1353, o marcă, și a așezat în fruntea ei pe voievodul maramureșean Dragoș, cunoscut pentru faptele sale de vitejie din timpul luptelor cu tătarii. Dragoș avea datoria de a apăra trecătorile spre Ungaria, prin care tătarii obișnuiau să treacă; era vasal al lui Ludovic cel Mare și-și stabilise reședința în orașul Baia. După doi ani de domnie îi urmează fiul său, Sas și acestuia, după patru ani, Balc sau Balița.

A doua fază începe prin alungarea lui Balc, în anul 1359, de către un alt voievod maramureșean, Bogdan, răzvrătit împotriva regelui maghiar. Locuitorii ținutului de la est de Carpați s-au alăturat acestuia din urmă și el, cu ajutorul lor, a reușit să respingă mai multe atacuri ale regelui ungur, ce nu se putea împăca cu gîndul pierderii puterii și influenței la est de Carpați[5]. La 1359 Moldova era un stat feudal format, independent, la fel ca Țara Românească la 1330.

III. ÎNTEMEIEREA MITROPOLIEI MOLDOVEI

Timpul scurt cît a domnit Bogdan I de la „descălecare“ — 1359 — și pînă la trecerea spre cele veșnice — 1365 — nu i-a dat posibilitatea să se ocupe îndeaproape de organizarea vieții bisericești. Totuși el a ctitorit Biserica Sf. Nicolae din Rădăuți în al cărei altar se află un sintron — ceea ce ne face să presupunem că pe lîngă scaunul domnesc se afla și un vlădică. Facem această presupunere bazați, mai cu seamă, pe mărturiile arheologice descoperite pînă în prezent pe teritoriul est-carpatic[6], care atestă prezența unei înfloritoare vieți religioase pînă în secolul al XIV-lea. Existența unor ierarhi locali, în special în partea de nord a Moldovei, o deducem și din scrisoarea sigilată a Patriarhiei ecumenice din august 1391, prin care patriarhul ecumenic dispunea ca Mănăstirea Sf. Mihail din Perii Maramureșului să fie declarată stavropighie patriarhală. În textul acestei scrisori sigilate sînt amintiți „arhierei localnici“, care de bună seamă săvîrșeau pe aici cele ce țineau de această stipenă: hirotonii, sfințiri de biserici, ș. a.[7].

Dacă documentele vremii menționează existența unor *arhierei locali*, înainte de secolul al XV-lea în părțile Maramureșului, putem presupune că după moda medievală și în Moldova domnitorul a căutat să aibă o ierarhie bisericească organizată, cu reprezentanți locali și pentru a evita amestecul din afară în problemele interne ale țării.

Tocmai pentru a evita amestecul vreunei puteri din afară în treburile interne ale Moldovei, domnitorul Petru Mușat (1375-1391)

---

5. Idem, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri și pînă astăzi*, București, 1974, p. 220-225.

6. Vezi, Victor Spinei și Gabriela Coroliuc, *Date cu privire la circulația unor obiecte de cult din secolele XII-XIII*, în „Studii și cercetări de istorie veche și arheologie“, 1976, nr. 3; Dan Gh. Theodor, *Teritoriul est-carpatic în veacurile V-XI e. n.*, Editura Junimea, Iași, 1978; idem, *Romanitatea carpato-dunăreană și Bizanțul în veacurile V-XI e. n.*, Editura Junimea, Iași, 1981.

7. * * * *Fontes historiae Daco-Romanae*, vol. IV, Editura Academiei R.S.R., București, 1982, p. 231.

a dorit să aibă lîngă scaunul său ierarhi dintre moldoveni, aleși chiar de el. De aceea a trimis doi candidați: Iosif și Meletie, la mitropolitul Antonie al Haliciului, pentru a fi hirotoniți episcopi [8]. Iosif era chiar din familia domnitoare a Mușatinilor.

După hirotonirea acestora, domnitorul va fi cerut desigur recunoașterea lor de către Patriarhia ecumenică. E lesne de înțeles de ce nu a cerut Petru Mușat mai întîi recunoașterea candidaților și apoi hirotonirea lor. Patriarhia ecumenică ori de cîte ori un stat nou format cerea recunoașterea organizării interne bisericești, aproba aceasta, dar cu impunerea unui ierarh de la Constantinopol [9].

Biserica Moldovei voia să păstreze unitatea dogmatică, canonică și cultică cu Patriarhia ecumenică, dar în același timp dorea să fie condusă de un ierarh local (τοπικός), pe cînd Patriarhia ecumenică căuta să-și impună reprezentantul său. Din acest motiv, relațiile cu Patriarhia ecumenică s-au încordat; patriarhul ecumenic Nil (1380-1388), se crede, a refuzat recunoașterea celor doi episcopi moldoveni, ba mai mult, a trimis în Moldova un delegat al său, anume pe grecul Teodorit, care ținea să ocupe scaunul mitropolitan al *Mauro-Vlahiei*. Fiind primit de moldoveni cu răceală, Teodorit s-a întors la Constantinopol. Starea de încordare între Patriarhia ecumenică și Moldova s-a continuat și în timpul patriarhilor Antonie IV (1389-1390; 1391-1397) și Macarie (1390-1391). Patriarhul ecumenic Antonie trimite ca mitropolit al Moldovei alt grec, Ieremia, dar acesta este izgonit de moldoveni. Supărat de ofensa adusă, Ieremia aruncă anatema asupra întregului popor al Moldovei în frunte cu cei doi ierarhi și domnitor, după cum reiese din scrisoarea patriarhală din mai 1395 [10] și legăturile cu Patriarhia ecumenică s-au rupt pentru cîțiva ani. Încercări de apropiere s-au făcut din ambele părți. Dar pe cînd moldovenii doreau recunoașterea mitropolitului lor local și inclusiv a Mitropoliei [11], Patriarhia ecumenică căuta să-și impună punctul său de vedere, numind chiar un mitropolit grec pentru Moldova [12].

Relațiile dintre Mitropolia Moldovei și Scaunul ecumenic au intrat pe făgașul normal în vremea patriarhului ecumenic Matei I (1397-1410) și odată cu venirea în scaunul Moldovei a domnitorului Alexandru cel Bun (1400-1432) [13]. O solie trimisă de domnitorul moldovean la Patriarhia ecumenică în iunie sau iulie 1401, cu rugămintea de a recunoaște pe Iosif ca mitropolit canonic, a fost întîmpinată cu multă bunăvoință. Pe lîngă scrisorile care le duceau cu ei, solii moldoveni au dat prin viu grai mai multe lămuriri cu privire la mitropolitul Iosif, la locul său de origine și la hirotonia sa. Deși scrisorile trimise din Moldova nu s-au păstrat, putem cunoaște în parte conținutul lor din „*Decizia patriarhală*“ *(gramata)*, înmînată

---

8. * * * *Istoria Bisericii Române*, Manual pentru Institutele teologice, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1957, p. 179.

9. *Ibidem*, p. 179; vezi și Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, București, Editura Institutului Biblic, 1980, p. 260-262.

10. * * * *Fontes...*, vol. V, p. 249.

11. *Ibidem*, p. 249-251.

12. *Ibidem*, p. 251; vezi, mai pe larg, Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 259-264.

13. Pr. prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 264-265.

„oamenilor de vază și ieromonahi", solii moldoveni, și din scrisoarea patriarhală adresată domnitorului Alexandru cel Bun, ambele acte purtînd data de *26 iulie 1401* [14].

Pentru înlăturarea oricărei urme de îndoială din rîndul unora din membrii Sinodului constantinopolitan, cu privire la validitatea hirotoniei mitropolitului Iosif, au fost trimiși în Moldova doi delegați: ieromonahul Grigorie Țamblac și diaconul Manuil Arhon [15]. Din desfășurarea ulterioară a faptelor constatăm că cei doi soli patriarhali s-au convins că cele relatate în scrisori și întărite de solii moldoveni în fața patriarhului ecumenic erau adevărate și, prin urmare, „Gramata patriarhală" către mitropolitul Iosif din 26 iulie 1401 devine certificatul de recunoaștere a Mitropoliei Moldovei. Primul pas către autocefalie fusese făcut, prin acceptarea în fruntea noii mitropolii, de curînd recunoscută canonic, a ierarhului lor local. Faptele ulterioare vor căuta să întărească această stare de independență față de Patriarhia ecumenică, cel puțin în privința alegerii de mitropolit.

IV. ASPIRAȚII CĂTRE AUTOCEFALIE ALE MITROPOLIEI MOLDOVEI DE LA RECUNOȘTERE PÎNĂ LA 1752

La numai un an după recunoașterea Mitropoliei Moldovei de către Patriarhia ecumenică, domnitorul Alexandru cel Bun, la stăruința mitropolitului Iosif a adus moaștele Sfîntului Ioan cel Nou de la Cetatea Albă și le-a așezat în biserica Mirăuților. Prin aceasta vedem că Biserica Moldovei avea libertate de acțiune și căuta să-și mărească prestigiul, conformîndu-se modei medievale de a poseda moaștele unui sfînt și de a și-l socoti patron (ocrotitor).

Este demn de remarcat modul în care Andrei Wolf, doctor chemat în mai multe rînduri în Moldova (1780-1782 ; 1788-1794 ; 1795-1797), apreciază poziția Mitropoliei Moldovei după recunoașterea ei, poziție care-i permite mitropolitului o serie de libertăți neîntîlnite la alți ierarhi din alte țări ortodoxe. În principatul Moldovei, scrie el, mitropolitul este investit cu cea mai înaltă demnitate și putere spirituală asupra Bisericii și este independent de patriarhul de Constantinopol, deși el, asupra intereselor și afacerilor importante bisericești, întreține cu acesta o corespondență amicală. „El îngrijește ca totdeauna scaunul sau reședința să fie în orașul de reședință al Voievodilor... mai înainte, cînd Voevodii Moldovei, pînă la domnia lui Basiliu (anul 1634) își aveau reședința lor în Bucovina, anume în orașul Suceava, tot acolo își avea reședința sa și archiepiscopul" [16].

După moartea lui Iosif, se pare că moldovenii nu au mai cerut confirmarea de la Constantinopol pentru mitropolitul lor pe care îl alegeau dintre autohtoni [17]. Ba mai mult, prin 1597, au cerut

---

14. * * * *Fontes...*, vol. IV, p. 269-277.
15. *Ibidem*, p. 275.
16. *Istoricul Mitropoliei și al Episcopiilor Moldovei*, în „B.O.R.", XXVII (1903-1904), nr. 1, p. 70.
17. Vezi *Scrisoarea Patriarhului ecumenic Partenie*, în Dimitrie Cantemir, „*Descrierea Moldovei*", *București*, Editura tineretului, 1965, p. 247-248.

Patriarhiei ecumenice, pentru mitropolitul lor, însemnele demnității patriarhale. Cererea lor a fost îndeplinită de locțiitorul de patriarh ecumenic Meletie Pigas, patriarhul Alexandriei, care trimite, pentru mitropolitul Moldovei Gheorghe Movilă, mantia cu patru rîuri, cum purtau numai patriarhii scaunelor apostolice și o cîrjă patriarhală, însoțite de o scrisoare ce poartă data de șapte septembrie [18].

Un an mai tîrziu, același Meletie Pigas scria mitropolitului Gheorghe al Moldovei: „tronul vostru fiind ridicat la rang de arhiepiscopie are de la noi această demnitate, aceste semne, adică mantia patriarhală și cîrja patriarhală". Scrisoarea poartă data de trei noiembrie 1598 [19].

Preocupat de aceeași aspirație, de a ridica Biserica Moldovei pe cea mai înaltă treaptă, domnitorul Vasile Lupu a dat o nouă strălucire nu numai arhitecturii bisericești, ci și organizării. Prestigiul Bisericii moldovene crescute așa de mult încît, în 1639, Mitropolitul Varlaam, cîrmuitorul ei, era unul dintre cei trei candidați propuși pentru scaunul vacant de patriarh ecumenic. Probabil domnul Moldovei a nutrit gîndul ridicării Mitropoliei de la Iași la rangul de Patriarhie, așa cum pare a reieși din faptul că mitropolitul Moldovei — Varlaam — îndeplinea acte, oficii și atribuții patriarhicești, și în relațiile cu ceilalți înalți ierarhi ortodocși se comporta ca atare [20].

În anul 1642, a avut loc la Iași un sinod interortodox, în care, din împreună-lucrare s-a dat lumii creștine ortodoxe vestitul dreptar de credință, „*Mărturisirea Ortodoxă*" [21].

În anul 1643, la Iași, s-a sfințit Sfîntul și Marele Mir cu cheltuiala lui Vasile Lupu, în prezența Mitropolitului Varlaam și a Patriarhul Teofan al Ierusalimului [22].

La 23 martie 1645, fostul egumen al Mănăstirii Galata, Paisie, a fost ales patriarh al Ierusalimului și sfințit la Iași de un sobor de arhierei în frunte cu Mitropolitul Varlaam.

Se poate spune că în vremea lui Vasile Lupu (1634-1653) și a Mitropolitului Varlaam (1632-1653), Biserica Moldovei, nu numai că se bucura de o largă autonomie, dar se poate afirma și că, deși „n-a fost ridicată la treapta de patriarhie..., faptic a jucat acest rol prin întreaga activitate" [23] din acea epocă.

Și Dimitrie Cantemir, în „Descrierea Moldovei", vorbește despre raportul Mitropoliei Moldovei cu Patriarhia ecumenică, scoțînd în evidență ideea autonomiei Bisericii, pe care o concepe în indisolubilă legătură cu cea de independență politică a țării. El era îndreptățit să cunoască legăturile Mitropoliei Moldovei cu Patriarhia ecumenică deoarece se născuse și trăise în Moldova și fusese multă

---

18. Ioan V. Dură, *Mitropolitul Gheorghe Movilă*, în „B.O.R.", LXXXIX, (1971), nr. 1-2, p. 101.

19. Eudoxiu Hurmuzaki, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, vol. XIII, București, 1909, p. 350.

20. Pr. drd. V. Palade, *Mitropolia Moldovei și încercările de a o ridica la treapta de Patriarhie*, în „B.O.R.", CXVI (1978), nr. 1-2, p. 97-98.

21. *Ibidem*, p. 98.

22. Pr. Ilie Georgescu, *Legăturile Țărilor Române cu Ierusalimul*, în „S. T.", VIII (1956), nr. 5-6, p. 349-362.

23. Pr. drd. V. Palade, *op. cit.*, p. 98.

vreme ostatec la Constantinopol în timpul domniei tatălui său, Constantin Cantemir. Pe de altă parte, în scurta sa domnie, (1710-1711), Cantemir a putut observa direct situația Bisericii și mitropolitului Moldovei. El afirmă că „... mitropolitului Moldovei i se arată în Biserica Răsăritului o cinstire cu totul deosebită, care nu se arată altora. El nu poartă, ce e drept numele de patriarh, dar nici nu ascultă de vreunul, căci, cu toate că este uns de patriarhul de la Țarigrad, totuși nu poate fi așezat sau scos din scaun de către acesta și nici nu trebuie să aștepte ψῆφον, ca toți ceilalți mitropoliți, bisericii celei mari țarigrădene“[24]. Expresiile „nu ascultă de vreunul“, „nu poate fi așezat sau scos din scaun de acesta (patriarhul ecumenic), și nici nu trebuie să aștepte ψῆφον-ul ca toți ceilalți mitropoliți...“, sînt elemente ce ne dovedesc o stare de independență administrativă internă și autonomie a Bisericii Moldovei față de Patriarhia ecumenică.

O notă de autonomie în Biserica Moldovei se poate observa și din faptul că, atunci cînd se schimba mitropolitul, Patriarhia ecumenică era doar înștiințată și nicidecum nu se putea opune. Cuvintele lui Cantemir sînt revelatoare în acest sens: „După ce a dobîndit (mitropolitul, s. n.), întărirea domniei, trei episcopi ai Moldovei împlinesc punerea mîinilor deasupra capului și dau de știre patriarhului printr-o scrisoare că ... s-a ales (mitropolit). ... același lucru îl face și domnul ..., la care lucru patriarhul nu poate să se împotrivească în nici un chip și trebuie să urmeze întru totul vrerea domnului. Afară de aceasta el (mitropolitul), este de tot slobod de dajdia care se plătește patriarhului sub numele de κοινότητος καὶ βοηθείας; asemeni nici o lege nu-i poruncește să întrebe pe patriarh despre lucruri care s-au săvîrșit sau se vor săvîrși în biserica moldovenească; dimpotrivă, el are tot așa de multă slobozenie în biserica sa, ca și patriarhul din Ohrida în a sa“[25].

Deși controversată, trebuie să reținem și însemnarea istorică din anul 1723 a Mitropolitului Gheorghe al Moldovei (1723-1729)[26], care afirmă că „a văzut cu ochii săi acele documente sinodale ce consfințeau autocefalia Bisericii Moldovei în Mănăstirea Neamț“[27]. După spusele sale, autocefalia Bisericii Moldovei s-a proclamat de Patriarhia ecumenică într-un sinod, pe vremea împăratului Ioan Paleologul (1424-1448), care promisese aceasta moldovenilor cu prilejul trecerii sale prin Moldova în timpul lui Alexandru cel Bun (1400-1432). Mărturia Mitropolitului Gheorghe însă este plină de inexactități și o analiză exhaustivă i-a făcut Profesorul Al. Elian,

---

24. Dimitrie Cantemir, *op. cit.*, p. 248.
25. *Ibidem.*
26. Pentru a se putea urmări problema privind însemnarea mitropolitului Gheorghe al Moldovei, să se vadă: Al. Elian, *Moldova și Bizanțul în secolul al XV-lea,* în „Cultura moldovenească în timpul lui Ștefan cel Mare“, București, 1964, p. 97-181; Virgil Drăghiceanu, *O nouă versiune a însemnării mitropolitului Gheorghe și a hotărîrii Sinodului din Iași din 1752, cu privire la începuturile Mitropoliei Moldovei,* în „B.O.R.“, XXXIX (1915-1916), nr. 12, p. 1296-1298; Idem, *O nouă variantă a tradițiilor întemeierii și independenței Mitropoliei Moldovei,* în „B.O.R.“, XL (1916-1917), p. 47-54.
27. Melchisedec, Episcopul Dunării de Josu, *Chronica Romanului și a Episcopiei de Romanu, compusă dupre documente naționali-române și străine edite și inedite,* Bucuresci, 1874, p. 87.

într-un amplu studiu cu mulți ani în urmă [28]. Domnia sa pune la îndoială autocefalia Mitropoliei Moldovei, mai întîi pentru că, după opinia sa, mitropolitul Gheorghe, neștiutor de grecește, ar fi confundat niște scrieri vechi de la Neamț cu actele de recunoaștere ale autocefaliei, apoi pentru că el, „o figură mai degrabă ștearsă", nu a făcut altceva decît „să consemneze în scris, în total sau în cea mai mare parte, o alcătuire cristalizată pe vremea păstoriei sale" [29].

Cu mulți ani mai înainte însă, Nicolae Iorga a emis o părere asemănătoare cu privire la mărturia Vlădicăi Gheorghe și autocefalia Mitropoliei Moldovei [30]. În opoziție cu el, Pr. prof. Liviu Stan susține autocefalia Mitropoliei Moldovei și pe baza însemnării Mitropolitului Gheorghe, care și-a întărit spusele cu jurămînt, și a primit apoi girul Sinodului de la Iași din 1752 [31].

Socotim că Mitropolitul Gheorghe a făcut însemnarea, deoarece în perioada păstoriei sale se instaurează domniile fanariote și se făcea tot mai mult simțită prezența ierarhilor greci, care vor fi căutat să se amestece în treburile interne ale Bisericii Moldovei. El pune pe hîrtie tradiția care circula în acea vreme în Moldova și pe care o consemnase și Cantemir, cum că Alexandru cel Bun a primit „titlul de despot și coroană crăiască"..., de la Ioan Paleologul [32], adăugînd că tot atunci a fost recunoscută și autocefalia Mitropoliei Moldovei de un Sinod din Constantinopol. Prin această însemnare, Mitropolitul Gheorghe căuta, pe de o parte, să arate starea de independență, cel puțin relativă, a Bisericii sale față de Patriarhia ecumenică, iar pe de altă parte să împiedice amestecul în treburile interne ale acesteia, al ierarhilor greci aflați în preajma domnilor fanarioți.

V. SINODUL DIN 1752, DIN VREMEA MITROPOLITULUI IACOB PUTNEANUL ȘI ÎNSEMNĂTATEA SA ÎN PROCESUL DE AFIRMARE A TENDINȚEI CĂTRE AUTOCEFALIE A BISERICII MOLDOVEI

Atitudinea Mitropolitului Gheorghe este îmbrățișată și de alți ierarhi ai Moldovei și dezbătută probabil de Sinodul de la Iași din 1752.

Cauza convocării acestuia trebuie să o vedem în evenimentele ce au urmat războiului ruso-austro-turc din 1735-1739. După pacea de la Belgrad (18 septembrie 1739), mitropolitul Moldovei, Antonie (1729-1739), fost episcop de Rădăuți (1728-1729), filorus, se retrage în Rusia odată cu trupele țariste, unde ajunge mitropolit de Cernigov și apoi de Bielgorod (moare în 1748 sau 1749) [33]. Deși dom-

---

28. Al. Elian, *op. cit.*, p. 97-181.
29. *Ibidem*, p. 143-144.
30. Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, ed. a 2-a, vol. II, București, 1932, p. 83, 88-90; vezi și ediția întîi, Vălenii de Munte, 1908, p. 49.
31. Pr. prof. Liviu Stan, *Pravila lui Alexandru cel Bun și vechea autocefalie a Mitropoliei Moldovei*, în „M.M.S.", XXXVI (1960), nr. 3-4, p. 208-209.
32. D. Cantemir, *op. cit.*, p. 154.
33. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, vol. II, p. 349-356.

nitorul Grigorie II Ghica (1735-1741) îl invită să-și reia scaunul, Antonie refuză și astfel domnul fanariot „impune“ Divanului alegerea grecului Nichifor, mitropolit titular de Sidis. Divanul s-a învoit cu greu „însă cu acésta tocmală după dênsul altul strein să nu mai fie ...“ [34].

Totuși, prin 1750, cînd Nichifor era bolnav și bătrîn, un alt grec a căutat să ocupe scaunul mitropolitan. Reacția moldovenilor a fost promptă și mitropolit a fost ales Iacob Putneanul (1750-1760), iubitor de cultură și de neam, mărturie în acest sens fiind, pe de o parte, organizarea școlii monahale de la Putna, iar pe de alta hotărîrea Sinodului de la 1752 ținut la Iași. Sinodul era chemat să fie „apărătoriu cu toată tăria sa... asupra protivnicilor ce se ispitesc a călca obiceiul cel bun și de folosul țărei“ [35]. „Obiceiul cel bun“, consta în aceea că „întru această de Dumnedeu păzită țară, Mitropoliți și Episcopi din streini să nu se facă, fără numai din pământeni, care obiceiu din descălicătură țărei și pănă acum, așa s-au urmat, și s-au păzit și nice odată altul strein nu s'au întâmplat să fi fost primit la păstoria vreunui scaun, fără numai la velét 1751“ [36], (anul este greșit s. n.). Actul sinodal, după ce amintește de „obiceiul țării“ și de „sfînta pravilă“ în legătură cu alegerea de mitropoliți dintre pământeni, arată că numirea lui „chir Nichifor“, ca mitropolit al Moldovei, a fost o „tocmeală“, deci o excepție. De aceea, se hotărăște de sinodali ca după „chir Nichifor“ scaunul de mitropolit al Moldovei să fie ocupat numai de ierarhi pământeni, elocvente fiind în acest sens cuvintele actului sinodal : „Hotărîm și legăm ca fiește când atât în vremele cele ce vom trăi noi, cât și în cele viitóre a urmașilor noștri, ca nici de cum obiceiul țării și a sfintelor scaune a Eparhilor țărei, altă dată să nu se mai calce, nici să se strămute, ci ori când va avea trebuință țara de păstorii la vreo Eparhie să urmeze obiceiul țărei; și din pământeni să se alégă Mitropolit sau Episcop. Iar strein nici odată să nu se primească, nici să mai intre altul strein la păstoria vre unui scaun, cu mijlocire de bani, sau măcar cu prieteni să-și isprăvească înprotiva pravilei și obiceiul pământului. Datori să fie atât soborul bisericesc, cât și politicesc, de la mare până la mic, ca să stea cu toții ajutoriu dreptății, și obiceiului țărei, și sfînta pravilă a se călca nicidecum să nu îngăduiéscă, nici să priiméscă pre un călcătoriu ca acela nici să aibă sfânta Mitropolie o strâmbătate ca acésta cât va trăi acéstă de Dumnedeu păzită țară...“ [37]. Hotărîrea sinodului era întărită cu blestem asupra tuturor celor ce o vor încălca și purta data de „Leat 1752 Ghenarie 1“. Actul era semnat și purta pecețile mitropolitului, episcopilor și egumenilor Moldovei.

Din Actul sinodal reiese clar că Biserica Moldovei avea treză conștiința neatîrnării sau dependenței de alt scaun. Considerată în contextul politic al epocii, această hotărîre a Sinodului Bisericii Moldovei se definește ca un act de supremă autoritate, în opoziție

---

34. Constantin Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei și a Catedralei mitropolitane din Iași*, București, 1888, p. 24.

35. *Ibidem.*

36. *Ibidem.*

37. *Ibidem*, p. 25.

cu starea politică a țării, determinată de întărirea imixtiunii otomane prin intermediul fanarioților. Deși Țara Moldovei era sub dominația otomană prin domniile fanariote, Biserica voia să înlăture orice amestec în treburile sale interne prin impunerea de ierarhi greci.

În sfîrșit, trebuie să remarcăm că prin însuși faptul convocării sale, prin aceea că emite o asemenea hotărîre, Sinodul de la 1 ianuarie 1752 este o dovadă indubitabilă a autonomiei depline de care se bucura Biserica Moldovei și a aspirației sale către autocefalie.

VI. CONTINUAREA EFORTULUI DE RECUNOAȘTERE A AUTOCEFALIEI BISERICII MOLDOVEI ÎN SECOLUL AL XIX-LEA

În secolul al XIX-lea tendința spre autocefalie a Bisericii Moldovei este continuată. Dealtfel, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, firmanul sultanului Abd-ul Hamid I (1774-1789), din anul 1200 al Hegirei, aduce o mărturie în plus că Biserica Moldovei a fost recunoscută „autocefală și neatîrnată“ cu mult timp înainte; acest firman „pe temeiul vechilor privilegii a Moldovei“, hotăra că „patriarhul de Constantinopol să nu aibă nici o putere asupra Mitropolitului (Moldovei)“ [38].

Odată cu mișcarea pentru Unirea Principatelor Române a pornit și mișcarea pentru recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române. În Moldova, lupta pentru autocefalie a fost mai activă și a constituit o ripostă față de încercările patriarhului ecumenic de a se amesteca în treburile interne ale Bisericii. Astfel, în 1857, Chiril al VII-lea al Constantinopolului (1855-1860), scria mitropolitului Sofronie Miclescu al Moldovei (1851-1860), să-și schimbe atitudinea sa prounionistă, să aibă o atitudine binevoitoare față de guvern, deoarece, în caz contrar, va trece la luarea de măsuri mai grave [39]. Arhimandritul Neofit Scriban a căutat ca, printr-o broșură intitulată „*Scurtă istorisire și hronologie despre Mitropolia Moldovei*“ (Paris), să răspundă tendinței patriarhului ecumenic de a se amesteca în treburile interne ale Bisericii Moldovei, opunînd argumente despre vechea autocefalie a Bisericii din Principatul de la est de Carpați [40]. Și Adunările ad-hoc, ținute în toamna anului 1857, au adus în discuție problema autocefaliei Bisericii Moldovei. La 20 decembrie 1857, deputații „Clerului Moldovei“, au votat în urma dezbaterii proiectului propus de „Comitetu“ de sub președinția arhiereului Filaret Scriban o „Constituțiune a Bisericii“, alcătuită din 14 puncte. „Constituțiunea“ dădea glas aspirației de veacuri a Bisericii din Moldova (punctul întîi) astfel: „Autocefala Biserică a Moldo-României, fiică și membru a Unei Sfinte Sobornicești și Apostolicești Biserici de Răsărit, acăruia capu și începătoriu este Domnului și Dumnedeulu nostru Iisus-Hristos, mărturisește și pă-

---

38. Arhim. Neofit Scriban, *Scurtă istorisire și hronologie despre Mitropolia Moldovei,* Paris, 1857, p. 26 apud. Pr. Niculae I. Șerbănescu, *Optzeci de ani de la dobîndirea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române,* în „B.O.R.“, LXXXIII (1965), nr. 3-4, p. 248-249.

39. Pr. Niculae I. Șerbănescu, *op. cit.,* p. 249.

40. *Ibidem,* p. 250.

deșteă fără schimbare tóte Dogmele și sfintele Canóne Apostolice și sinodale, precum și tóte sfintele tradiții, conformîndu-se în totulú cu credința Bsiericii răsăritului pentru care și pe viitoriú, la caz de nevoie, pentru păstrarea unității credinței, cându Sfîntului Sinodului va găsi de cuviință să se pótă consulta în Dogme cu Biserica ecumenică“ [41].

Această „Constituțiune“ a fost înaintată Comisiei Europene de la București, care la rîndul ei a trimis-o Conferinței din Paris spre aprobare. Dar problema religioasă din Principate nu a fost pusă în discuție la Conferință și „dorința Comitetului clerical din Adunarea ad-hoc, a rămas deocamdată, cu adevărat, o simplă dorință“ [42].

VII. RECUNOAȘTEREA AUTOCEFALIEI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE — ÎMPLINIRE A NĂZUINȚEI DE VEACURI A BISERICII MOLDOVEI

Și sub domnia lui Cuza Vodă lupta pentru recunoașterea autocefaliei a continuat. Unirea Moldovei cu Țara Românească la 1859 trebuia să aducă unirea celor două Mitropolii. Dar acest eveniment s-a petrecut mai tîrziu — 1864 — cînd, la 3 decembrie, Vodă Cuza a sancționat „Decretul organic pentru înființarea unei autorități sinodale centrale pentru afacerile religiei române“ în care se prevedea chiar din primul articol că „Biserica Ortodoxă Română este și rămîne independentă de orice autoritate bisericească străină, întru tot ce privește organizarea și disciplina“ [43]. Prin acest decret se legifera pentru prima dată în statul român neatîrnarea Bisericii, lucru ce a neliniștit Patriarhia ecumenică. De aici înainte, pe de o parte, patriarhul ecumenic va căuta să-și impună autoritatea sa asupra Bisericii Române, iar pe de altă parte, atît domnitorul, cît și cei doi mitropoliți căutau, prin răspunsuri prompte, să apere și să fie recunoscută autocefalia. Aflînd ceea ce se pregătea cu privire la noua organizare a Bisericii Române, patriarhul ecumenic Sofronie (1863-1866) scrie în două rînduri, mai întîi mitropolitului Nifon, apoi chiar domnitorului Cuza „în termeni destuli de aspri“, imputînd proclamarea autocefaliei. Dar atît răspunsul mitropolitului Nifon cît și al lui Vodă Cuza au susținut autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, din timpuri mai vechi [44]. Surprins de atitudinea dîrză a mitropolitului Nifon, dar și a domnitorului Cuza, Sofronie adună un Sinod patriarhal în Constantinopol și în hotărîrea luată se constată caracterul anticanonic și împotriva tradiției Bisericii a proclamării de sine a independenței Bisericii Române. Arhimandritul Eustațiu Cleobul a fost trimis în România să discute problema în litigiu, înmînînd cîte o scrisoare din partea patriarhului Sofronie domnitorului, mitropoliților Nifon al Ungrovlahiei și Calinic Miclescu al Moldovei [45], toate purtînd data de 17 aprilie 1865.

---

41. Arhiereul Filaret Scriban, *Istoria Bisericească a românilor pe scurtu*, Iassy, 1871, p. 148.
42. Pr. Niculae I. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 251.
43. *Ibidem*, p. 253.
44. *Ibidem*, p. 253-254.
45. *Ibidem*.

În același timp, patriarhul Sofronie a încunoștiințat despre situația bisericească din România celelalte trei patriarhate orientale, precum și Bisericile din Rusia, Grecia, Cipru, cerîndu-le părerea în legătură cu ea [46].

Atît domnitorul Cuza cît și mitropolitul Nifon, în răspunsul lor către Patriarhul ecumenic, au apărat independența Bisericii Române.

Este semnificativă și atitudinea dîrză manifestată de Calinic Miclescu, mitropolit al Moldovei, în răspunsul ce a dat la scrisoarea patriarhului ecumenic. El scria: „Biserica română de mult era cu desăvîrșire independentă în ceea ce privește partea sa administrativă. Proiectele de legi în contra cărora se ridică cu putere vocea Înalt Prea Sfinției Voastre, pe de o parte desăvîrșesc încă mai mult ... independența despre care este vorba, iar pe de alta orînduiesc această situațiune a lucrurilor în mod mai clar“ [47].

Deși la 11 februarie 1866, Vodă Cuza este silit să renunțe la tron și multe din legile sancționate în timpul domniei sale au fost anulate în următoarele luni ale anului, totuși nu s-a renunțat la lupta pentru autocefalie. Mai mult, în 1872, la 14 decembrie, s-a votat *Legea Organică pentru Biserica Română*, cînd se înființează Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, iar mitropolitul Ungro-Vlahiei și-a purtat titlul de „Primat al României“, pe care-l avea din 1 ianuarie 1865. De aici înainte se va face din ce în ce mai mult uz de noțiunea de „autocefalie“, referitoare la Biserica Ortodoxă din România.

Un alt pas important către autocefalie a fost sfințirea Sfîntului și Marelui Mir în catedrala mitropolitană din București, la data de 25 martie 1882. Supărat pentru acest act „ce putea fi socotit ca o încercare a unei totale desprinderi de sub jurisdicția canonică a Patriarhiei Ecumenice, în timp ce aceasta nu-și dăduse consimțămîntul său“ [48], patriarhul Ioachim al III-lea, într-o epistolă ce poartă data de 10 iulie 1882, scria către ierarhii Bisericii Ortodoxe Române : ... vestea Sfințirii Sfîntului Mir, a ajuns la timp în cunoștința noastră, nu cu puțină întristare și supărare, că arhieria Voastră la 25 Martie anul curent, ați procedat la săvîrșirea Sfințirii Sfîntului Mir în neîntinatul templu al Mitropoliei din București, cu o completă ignorare a puterii voastre spirituale și canonice, față adică cu tronul prea Sfînt patriarhicesc, apostolic și ecumenic, precum și alăturarea cu ordinea, ce din antichitate are putere în această privință, făcîndu-vă cu modul acesta voi înșivă, în loc de păzitori ai ordinii, ce domnește în Biserică, tip de dezordine, ce merită cuvenitul blam“ [49].

---

46. Arhim. Fotie Balamaci, *Documente. Corespondența între Patriarhia din Constantinopol și Mitropolitul Ungrovlahiei D. D. Nifon, între domnitorul Al. I. Cuza și între toate Bisericile ortodoxe cu privire la legile aprobate de către guvernul român pentru sinodul din anul 1864*, București, 1913, p. 58, apud. Pr. Niculae I. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 254.

47. Arhim. Fotie Balamaci, *op. cit.*, p. 87-88, apud. Pr. Niculae I. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 256.

48. Pr. Niculae I. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 261.

49. *Actu Sinodalu care cuprinde autocefalia Bisericii Ortodoxe Române și relațiunile ei cu Patriarchia de Constantinopol din 23 noiembrie 1882*, în „B.O.R.“, VI (1882), nr. 12, p. 752.

Din lectura epistolei se vede că patriarhul ecumenic nu recunoștea nici titlul de Primat al României mitropolitului Ungro-Vlahiei și nici autoritatea Sfîntului Sinod, el adresînd epistola către ierarhii țării. Epistola Patriarhului ecumenic a fost dezbătută în ședința Sfîntului Sinod din 23 octombrie 1882 și s-a hotărît ca să i se dea răspuns; s-a ales o Comisie sinodală în frunte cu mitropolitul Iosif Naniescu al Moldovei (1857-1902). Raportul comisiei, devenit apoi Act sinodal, a fost alcătuit de episcopul Melchisedec al Romanului (1879-1892) și scotea în relief dreptul de a sfinți Sfîntul și Marele Mir, precum și autocefalia Bisericii strămoșești.

După ce accentua independența Bisericii Ortodoxe Române față de orice scaun patriarhal, actul sinodal consemna: „...Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, pe temeiul istoriei noastre române, pe temeiul legislației noastre moderne, pe temeiul demnității statului român și al demnității națiunii române, declară sus și tare, că Biserica Română Ortodoxă a fost și este autocefală în cuprinsul teritoriului României și nici o autoritate bisericească străină nu are drept a ne impune ceva. Nu avem nevoie a fi din nou recunoscută de cineva autocefalia noastră bisericească; ea este un fact istoric îndestulător pentru noi și pentru cei ce ne iubesc și voiesc a fi cu biserica și cu statul nostru în relații amicale. Astfel stăm și astfel vom sta cît va fi în noi o suflare și nimic nu ne va urni din această poziție.

Declarăm totodată că noi, apărînd autocefalia Bisericii noastre de orice presiune din afară nu vrem a ne despărți de întregul Bisericii ortodoxe ... noi recunoaștem în Patriarhia de Constantinopol un centru moral de unde trebuie să pornească direcțiunea în toate chestiunile de interes general al întregii Biserici ortodoxe în privința dogmelor, a disciplinei, a cultului“ [50].

Acest act sinodal, prin felul cum înfățișa și punea în discuție problema autocefaliei Bisericii Române, a contribuit mult la unele concesii din partea Patriarhiei de Constantinopol.

Retragerea din scaun a patriarhului Ioachim al III-lea a dus la îndulcirea relațiilor între Biserica Ortodoxă Română și Patriarhia ecumenică. Noul patriarh, Ioachim al IV-lea (1884-1886), „animat de sentimente mai bune față de Biserica noastră..., din propria lui inițiativă a făcut propunerea de a recunoaște autocefalia Bisericii Române“ [51]. După un schimb de scrisori între Scaunul ecumenic și Biserica Ortodoxă Română, la 20 aprilie 1885 pleca spre Constantinopol — însoțită de o adresă a Ministrului „Cultelor și Instrucțiunei Publice“ D. A. Sturza —, scrisoarea mitropolitului primat

---

51. Pr. Niculae I. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 263.

Calinic Miclescu, prin care se cerea formal patriarhului ecumenic Ioachim al IV-lea să recunoască autocefalia Bisericii străbune, „ca soră de aceeași credință ortodoxă“ [52].

În scrisoarea sa, mitropolitul Ungro-Vlahiei și Primat al României Calinic Miclescu, nu făcea altceva decît să ceară binecuvîntarea pentru stări de lucru existente. El spune: „... vin să rog pe Sanctitatea Voastră să binevoiți a da binecuvîntarea Voastră acestui fapt, săvîrșit în interesul religiei și a recunoaște Biserica autocefală a României ca soră de același rit și de aceeași credință întru toate...“. În continuare, primatul României cerea patriarhului ecumenic să comunice acest fapt celor trei patriarhate și tuturor Bisericilor Ortodoxe autocefale, angajîndu-se să păstreze neschimbate dogmele și tradiția Bisericii de Răsărit. Scaunul de Constantinopol avea recunoscută o întîietate de onoare, iar Patriarhul Ecumenic va fi pomenit de președintele Sfîntului Sinod la Sfînta Liturghie. Se angaja de asemenea că „Sfîntul Sinod al Bisericii Autocefale a României va sta întotdeauna în legătură dogmatică și canonică cu Prea Sfîntul Tron Ecumenic, ca și cu celelalte Biserici Ortodoxe autocefale“ [53].

Patriarhul Ioachim al IV-lea, răspunde ministrului D. A. Sturza: „Cererea aceasta primind-o cu plăcere ca rațională, dreaptă și corespunzătoare cu așezămintele bisericești ne-am grăbit a o împlini...“ [54]. Totodată, Patriarhul ecumenic răspunde și primatului Calinic Miclescu că a luat în considerare cererea făcută ... și chibzuind împreună (cu sinodul) asupra ei am găsit-o rațională și dreaptă și corespunzătoare cu așezămintele bisericești. De aceea, primind-o cu iubire frățească am păsit la alcătuirea și subsemnarea Sfîntului și legalului *Tom Patriarhicesc și Sinodal,* prin care cu bucurie sufletească binecuvîntăm pe Prea Sfînta Biserică a României, recunoscînd-o autocefală și întru toate de sine administrată și proclamînd pe Sfîntul ei Sinod de frate prea iubit în Hristos“ [55]. Ambele scrisori poartă data de 25 aprilie 1885 și au fost trimise prin reprezentantul român la Constantinopol G. Ghica. Odată cu scrisorile era trimis și Tomosul autocefaliei, datat aprilie 1885. Lipsindu-i ziua de la dată se presupune că a fost „întocmit pe cînd se purtau tratativele secrete“ [56] în legătură cu recunoașterea autocefaliei Bisericii noastre.

Tomosul arăta mai întîi că Biserica trebuie să aibă aceeași învățătură și unitate de credință, că treburile administrative și judecătorești se pot modifica „în vedere cu poziținea țărilor“, apoi

---

52. Vezi „B.O.R.“, IX (1885-1886), p. 336.
53. *Ibidem*, p. 337-338.
54. *Ibidem*, p. 339.
55. *Ibidem*, p. 342-343.
56. Pr. Niculae I. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 266.

felul cum a ajuns la Patriarhie (ecumenică), cererea mitropolitului primat Calinic prin care acesta solicită „binecuvîntarea și recunoașterea“ Bisericii Române ca autocefală. În continuare patriarhul ecumenic arată că : „... așadar, după ce am deliberat cu Sfîntul Sinod cel de pe lîngă noi... declarăm ca Biserica Ortodoxă Română să fie și să se zică și să se recunoască de către toți neatîrnată și autocefală, administrîndu-se de propriul și Sfîntul Său Sinod, avînd de Președinte pe Înalt Prea Sfințitul ... Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Primat al României, nerecunoscînd în propria sa administrație internă nici o altă autoritate bisericească, fără numai pe capul Bisericii Ortodoxe celei una, sfîntă, catolică și apostolică, pe Mîntuitorul Dumnezeu-Omul... Și așa Biserica Ortodoxă a României, fiind tare întemeiată pe piatra cea din capul unghiului a credinței noastre și pe învățătura cea sănătoasă ... o recunoaștem prin acest sfînt, patriarhicesc și sinodal Tom, autocefală și de sine administrată întru toate și proclamă pe Sfîntul ei Sinod, frate în Hristos, prea iubit, bucurîndu-se de toate prerogativele și de toate drepturile chiriarhicești, inerente unei Biserici autocefale...“ [57].

Tomosul mai prevedea că atît patriarhul ecumenic, cît și ceilalți patriarhi să fie pomeniți la Sfînta Liturghie. Se încheia cu obișnuita binecuvîntare și purta semnătura și pecetea lui Ioachim al IV-lea.

La 1 mai 1885 se ține la București o ședință a Sfîntului Sinod, unde au fost prezentate Tomosul autocefaliei și scrisorile patriarhului ecumenic către ministrul Sturdza și mitropolitul primat. La 6 mai 1885 acestea au fost citite în Sfîntul Sinod în traducere românească și, cu acest prilej, mitropolitul Moldovei Iosif Naniescu a exprimat bucuria și recunoștința tuturor celor prezenți. A doua zi, Sfîntul Sinod, la propunerea episcopului Melchisedec al Romanului, a hotărît să se trimită patriarhului ecumenic o scrisoare de mulțumire și să fie înștiințate și celelalte Biserici Ortodoxe autocefale despre mărețul act al obținerii autocefaliei de către Biserica noastră [58].

Așa s-a sfîrșit un capitol important din viața Bisericii Ortodoxe Române în general și din viața Bisericii Moldovene în special.

Cade-se să cinstim la acest popas aniversar memoria tuturor celor ce au luptat pentru realizarea unui astfel de măreț eveniment din Istoria Bisericii Ortodoxe Române.

Pr. drd. I. ENE

57. În „B.O.R.“, IX (1885-1886), p. 346-347.
58. Pr. Niculae I. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 268.

DARURILE ÎNVIERII

† TEOCTIST
ARHIEPISCOP ŞI MITROPOLIT

Ori de cîte ori ne întîlnim în rugăciune și în îndeplinirea mesajului sfînt de apropiere și pace încredințat de Bisericile noastre, pe acest drum către Emausul luminii și al înțelegerii Scripturilor, trăim împreună clipe de bucurie sfîntă, clipe de regăsire ca frați și fii ai Aceluiași Tată ceresc. Bucuria revederii „față către față", bucuria strădaniilor pe care le adăugăm de fiecare dată, și îndeosebi bucuria cîntărilor și a doxologiei îndreptate într-un cuget Preu Sfintei și de viață făcătoarei Treimi: Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt. O înțeleaptă rînduială organizatorică face ca ședințele noastre de lucru să aibă loc la puțin timp după ce cu toții am trăit cea mai mare sărbătoare creștină, Învierea Domnului nostru Iisus Hristos.

După cum bine se cunoaște, în Ortodoxie Jertfa de pe Golgota a Fiului lui Dumnezeu, moartea și Mormîntul Îngropării Sale sînt, prin Înviere, izvoare de bucurie, de risipire a întristării și fricii, izvoare de lumină.

După Învierea Sa din morți, în aceeași zi dis-de-dimineață, primele cuvinte rostite de Iisus, asemenea unor vestiri mîntuitoare, au fost: „Bucurați-vă" (Matei 28, 9) către femeile mironosițe și „Pace vouă" (Luca 24, 36; Ioan 20, 19) către ucenicii adunați și înfricoșați. Încredințîndu-i pe Sfinții Apostoli și pe cei ce se aflau împreună cu ei că este El Însuși, Cel înviat, prin arătarea mîinilor și a coastei, pe care se vedeau semnele cuielor și ale suliței, „ucenicii s-au bucurat, văzînd pe Domnul" (Ioan 20, 20). Același simțămînt de bucurie l-au trăit și mironosițele, pînă atunci întristate, aflînd de la înger că Iisus a înviat, arătîndu-li-se și locul unde a zăcut El. Și, de la mormîntul gol, ele au plecat în grabă, cu frică și cu bucurie mare, să ducă vestea ucenicilor Lui (Matei 28, 8). În slujba Paștilor se aud mereu îndemnuri ca acestea dintr-o veche cîntare bisericească: „Ziua Învierii, popoare, să ne veselim. Paștile Domnului, Paștile! Căci din moarte la viață și de pe pămînt la cer Hristos, Dumnezeu ne-a adus pe noi, cei ce cîntăm cîntare de biruință".

Fără îndoială că aceste daruri, bucuria și pacea, sînt — așa precum ne încredințează Sfîntul Apostol Pavel — daruri ale Duhului Sfînt, pentru că roada Duhului, scrie el, „este dragoste, bucurie, pace, îndelungă-răbdare, bunătate, facere de bine, credință, blîndețe, înfrînare, curăție" (Galateni 5, 22-23). Însuși Iisus Mîntuitorul le invocă deseori ca valori de mare preț pentru desăvîrșirea și sfințirea vieții noastre. În marea și emoționanta Sa cuvîntare de despărțire, rostită cu multă căldură în fața ucenicilor Lui înainte de răstignire, invocînd comuniunea deplină a Treimii cu ei, necesitatea roadelor iubirii de a rămîne în El, precum El în Tatăl, numindu-i prietenii Săi, în acele zguduitoare clipe, Iisus le zice: „Acestea vi le-am spus,

ca bucuria Mea să fie în voi și ca bucuria voastră să fie deplină" (Ioan 15, 11). Cu adevărat dumnezeiască încredințare ne oferă Mîntuitorul Iisus Hristos tuturor celor ce mărturisim adevărul Învierii Sale, tuturor celor ce predicăm Evanghelia păcii. Firul acestei încredințări izvorăște tot din Cuvîntul Său, adresat Ucenicilor, și nouă de asemenea, cînd spune: „Deci și voi acum sînteți triști, dar iarăși vă voi vedea și se va bucura inima voastră și bucuria voastră nimeni nu o va lua de la voi" (Ioan 16, 22). Este încredințarea care dăinuie și rodește cu fiecare act de credință curată, cu fiecare acțiune închinată Bisericii, semenilor noștri și păcii în lume. Aceasta dobîndește valențe noi, cînd bucuria dăruită de Iisus se trăiește alături și împreună cu Mîntuitorul Hristos, care ne spune: „In Mine pace să aveți" (Ioan 16, 33). Pacea însă nu este un dar numai personal, ci răsfrîngerea lui și asupra celor din jur și asupra lumii atrage pentru cel ce îl săvîrșește calitatea de „fiu al lui Dumnezeu".

Iată cum Iisus, cu încredințările darurilor sfinte ale bucuriei și păcii, S-a despărțit de Ucenici și cu aceleași cuvinte pline de adînci semnificații se întîlnește cu ei după slăvita Sa Înviere din morți.

De aproape două mii de ani bucuria și pacea, ca daruri ale Duhului Sfînt, sînt realități ale ființei noastre, valori care dau sens și conținut vieții. Iisus cel înviat le împărtășește Sfinților Apostoli, harnicelor mironosițe și tuturor celor ce vestesc și cred în Învierea Lui. Doxologind Învierea, se cade să dăm strălucire acestor frumuseți ale ființei umane, oriunde s-ar afla aceasta pe suprafața globului pămîntesc și orice culoare i-ar avea fața. În aceste decenii de sfîrșit de veac, cînd darurile bucuriei și păcii sînt întunecate în inimile și pe frunțile oamenilor de norii grei ai armelor, ai înarmărilor și altor forme ale egoismului și nesocotirii vieții omenirii, noi — slujitorii lui Hristos și vestitorii Cuvîntului Său — trebuie să ne sporim eforturile de apărare a acestor bunuri. Iisus, biruitorul morții și întunericului, ne cheamă neîncetat la viață, la pace, la înțelegere. El ne îndeamnă să credem și să lucrăm în așa fel ca bucuria Lui să fie deplină întru noi și bucuria lucrării noastre nimeni să nu o ia de la noi.

*In această nădejde să intonăm imnul de biruință al Paștilor: „Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcînd și celor din mormînturi viață dăruindu-le".**

---

* Meditație rostită în cadrul slujbei ecumenice din ziua de 26 aprilie 1985, cu prilejul reuniunii Prezidiului și Comitetului Consultativ ale Conferinței Bisericilor Europene care a avut loc la Sofia.

Predici

DUMINICA A II-A DUPĂ PAŞTI

„Adu-ţi degetul tău şi pipăie urmele cuielor din mîinile Mele, pune palma în coasta Mea şi nu te mai îndoi, ci fii credincios...“. (Ioan 20, 26-27).

Într-adevăr, aceste cuvinte ale Sfintei Evanghelii sînt abia în veacul nostru aplicate, deoarece tehnica a adus lumii permanenta întrebare: dar mîine ce va mai fi ? Cu alte cuvinte, îndoiala este admisă de Biserică, dar nu se îngăduie păcatul deznădejdii care izvorăşte din ea. Îndoiala este ca şi ispita — o încercare a cugetului ; dacă o depăşim, păcat nu avem. Îndoiala este ceva firesc şi aparţine credincioşilor de acţiune, care se frămîntă să înţeleagă învăţătura sfîntă, dar mai ales se străduiesc să îndeplinească sfaturile Mîntuitorului Hristos; pentru că strădania fiecăruia este cununa credinţei, „arată-mi credinţa ta din fapte“ (Iacob 2, 18), pentru că cel ce Mă iubeşte împlineşte poruncile Mele (Ioan 15, 15).

Sfaturile evanghelice, îndemnurile Sfinţilor Apostoli şi trăirea sfinţilor, deci verificarea dumnezeirii învăţăturii Mîntuitorului sînt orizontul spiritualităţii creştine.

Domnul Iisus Hristos a venit în lume pentru sufletul omului, S-a răstignit pentru noi, S-a coborît la iad pentru strămoşi, a înviat a treia zi pentru toate generaţiile de credincioşi. Lumea n-ar fi înţeles nimic din rolul de Mesia al Mîntuitorului Hristos, dacă ucenicii Săi n-ar fi văzut pe adevăratul Dumnezeu întrupat, ei n-ar fi crezut în minunile săvîrşite de El şi n-ar fi fost martorii Învierii.

Dintre cei doisprezece Apostoli, fiecare cu temperamentul lui, s-a găsit şi un trădător, Iuda, adică un ucenic care a considerat apostolatul o sursă comodă de cîştig, dar pentru aceasta „spînzurare şi-a agonisit“ (Triodul, *Cînd slăviţii ucenici),* iar opus lui Iuda era Toma, care se îndoia în sinea lui că apostolatul nu ar fi o meserie ca oricare alta, ci una fără răspundere faţă de conştiinţă.

Prăznuirea, a opta zi după Înviere, a arătării Mîntuitorului Apostolului Toma, este o perioadă de intensă zbuciumare. În aceste opt zile s-au petrecut fapte de-a dreptul copleşitoare pentru orice minte sănătoasă. Învierea Mîntuitorului este actul suprem al dumnezeiirii Sale şi pecetluirea pentru totdeauna a adevăratei credinţe prin împlinirea prezicerilor vechi despre Mesia, este piatra unghiulară pentru orice conştiinţă de creştin. De aceea, în primele predici, Sfinţii Apostoli căutau să explice lumii tulburate şi curioase că „Iisus pe care voi L-aţi răstignit şi L-aţi omorît, pe Acela vi-L vestim că a înviat dintre morţi“ (Fapte 4, 2; 5, 30), dar noi L-am văzut cu ochii noştri (I Ioan 1) şi toţi sîntem martorii Lui (Fapte 2, 32). Dacă Hristos n-ar fi înviat, zadarnică ar fi credinţa voastră, fără rost propovăduirea Evangheliei (I Corinteni 15, 14). De aceea şi Biserica creştină dintru început s-a numit Biserica Învierii.

Specifică sufletului omului este însă îndoiala, căutarea, convingerea şi mai ales dorinţa şi datoria lui ca un adevăr valabil pentru el să fie împărtăşit tuturor. Acelaşi lucru s-a întîmplat şi cu Sfinţii Apostoli, unii credeau repede, mulţi promiteau, dar nu îndeplineau, alţii vedeau în activitatea Mîntuitorului ceva curios sau întîmplător, iar cîţiva se îndoiau de puterea Lui. Mîntuitorul nu i-a condamnat, ci totdeauna îi sfătuia : „Va veni ceasul cînd n-o să mai fiu Eu cu voi, dar vă voi trimite Duhul Adevărului, care vă va convinge despre Mine“ (Ioan 14, 26).

Pentru a înţelege atitudinea Apostolului Toma, trebuie să-l privim în preocupările lui, în complexitatea sa sufletească şi în dialogul său cu Mîntuitorul pentru credinţa noastră şi vom vedea că îndoiala lui Toma este şi încredinţarea noastră pentru Învierea Domnului.

Toma s-a născut în părţile Galileii, se pare că părinţii săi erau oameni

cu știință de carte și de alt neam și totodată prozeliți și admiratori ai poporului ales. Amănunte nu se cunosc despre ei, dar probabil că erau din Orient. Toma era printre cei mai tineri ascultători ai predicii Mîntuitorului și L-a urmat încă de la început. El considera pe Mîntuitorul Prooroc mare al poporului evreu (Matei 19, 39) și om deosebit. Era un temperament rece, dar de o inteligență ieșită din comun; nu credea pînă nu se convingea de un adevăr. Și-a însușit repede învățătura Domnului Hristos, dar era nedumerit asupra puterii Sale de a face minuni.

Cînd Mîntuitorul alege pe cei doisprezece, dintre aceștia nu a lipsit Toma Geamănul. El era permanent în căutare, spre a se convinge de adevăr, și posedînd o deosebită cultură erau discuții permanente între Domnul Hristos și el, între el și ceilalți apostoli.

Cu ocazia trimiterii experimentale la propovăduire, lui Toma i s-au încredințat cetăți importante, Mîntuitorul cunoscîndu-i capacitatea. Avea preocupări matematice și astronomice. El ţinea evidența cheltuielilor în cercul celor doisprezece. În probleme de logică și de gîndire, Toma avea întotdeauna ceva de spus, nu înțelegea încă rostul Mîntuitorului, sesizase acel ceva unic în persoana lui Hristos, dar nu era convins că este Dumnezeu întrupat.

Apropiindu-se însă patimile și sfîrșitul vieții pămîntești, Mîntuitorul a căutat să întărească încrederea apostolilor că-i va revedea și-i va lua cu El. Toma s-a tulburat, a început să gîndească și să cerceteze mai mult și odată a erupt printr-o întrebare: „Doamne, dar unde mergi, cum putem ști calea într-acolo?“ Iisus i-a zis : „Eu sînt calea, adevărul și viața... Nimeni nu vine la Tatăl decît prin Mine“ (Ioan 14, 5-6). Toma a rămas rușinat și nemulțumit de răspuns. Mîntuitorul a observat și, după ce explică apostolilor cîteva date despre intimitatea dumnezeirii, accentuează: „Cel ce crede în Mine va face și el lucrările pe care le fac Eu și mai mari decît acestea vă face... De vă iubiți păziți poruncile Mele..., credeți-Mă pentru lucrurile acestea“ (Ioan 14, 11 15).

Altădată, Mîntuitorul amintește lui Toma despre minunea învierii lui Lazăr iar apostolul îndoielii a zis : „Să mergem și noi și să murim cu el“ (11, 16).

În sfîrșit, după prinderea Mîntuitorului, Toma, ca și ceilalți ucenici, L-a părăsit pe Domnul pentru a nu fi arestat și el. Toma a fost cel care și-a dat seama de șarpele trădării aflat în inima lui Iuda și l-a dojenit, iar după spînzurarea lui Iuda, Toma nu s-a mai întîlnit cu apostolii.

După înviere, cînd Mîntuitorul se arată Mariei Magdalena și celorlalte femei purtătoare de mir, apoi apostolilor Luca și Cleopa, ucenicii au căutat pe Toma, l-au adus în casă și au vrut să-l convingă de Învierea lui Iisus, dar el nici n-a vrut să audă spunînd : Dacă nu voi vedea eu semnul cuielor și nu voi pune eu degetul meu și mîna mea în coasta Lui, nu voi crede... Ne putem da seama ce discuții au avut loc între Toma și ucenici, el demonstrînd că este imposibil pentru mintea lui să creadă așa ceva, ceilalți asigurîndu-l că L-au văzut pe Domnul, I s-au închinat, au mîncat împreună.

Toma, om sobru, conștiincios, cu simțul datoriei dezvoltat, continua să vină după aceea la adunările urmașilor lui Iisus, el fiind convins adept al vieții de obște, dar se îndoia de existența de dincolo.

A opta zi, Mîntuitorul se arată, Toma a îmărmurit, ochii săi sufletești se deschid, rușinat vrea să plece, toată ființa lui era zbuciumată, nu mai vedea pe nimeni, o emoție adîncă îl stăpînea. După salutul sfînt — *Pace vouă* —, Mîntuitorul se adresează lui Toma : „Adu-ți degetul și pipăie mîinile Mele, adu-ți mîna și pune-o în coasta Mea și nu te mai îndoi, ci fii credincios...“ Toma, cu ochii plini de lacrimi și luminat în toată ființa sa, a zis : „*Domnul meu și Dumnezeul meu...*“. Aceste cuvinte sînt cea mai profundă mărturisire a greșelii și cea mai înaltă expresie a totalei convingeri de adevăr. Mîntuitorul, primindu-l în brațe, adaugă : „Pentru că M-ai văzut Toma, ai crezut. Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut...“ (Ioan 20, 29).

Ne dăm seama ce personalitate impunătoare a devenit Toma, împletind pregătirea sa cu ferma convingere a realității lucrării dumnezeiești în lume.

Aici se încheiase deci pregătirea pentru apostolat, urmînd ca și harul din ziua Cincizecimii să consfințească misiunea de chemat al Mîntuitorului Iisus Hristos, pentru cel care a fost Toma, zis Geamănul.

Pînă aici am urmărit pe Toma ucenic și om cu slăbiciuni obișnuite ca oricare altul. Adevărata sa convingere și eliminarea îndoielii prin propria viață ne-a arătat-o Toma în misiunea sa de propovăduitor al dumnezeirii lui Hristos, al nemuririi sufletului și al învierii morților.

Adunarea Sfinților Apostoli, după Pogorîrea Duhului Sfînt, hotărăște ca Apostolul Toma să meargă pentru propovăduirea Evangheliei în Orientul misterios. Se știe că a predicat învățătura Domnului la parți, apoi la perși, unde Toma a arătat că este trimisul lui Iisus cel înviat din morți și a Cărui stea minunată — la nașterea Sa — a venit din aceste părți. Trece apoi în India pe valea Indului și Gangelui, răspîndind noua învățătură.

Cunoscînd limbile respective, Apostolul Toma a adus la adevărata credință mulți cugetători ai vechii înțelepciuni indiene și babiloniene.

Printre alții, el a convertit un prinț indian care avea darul vindecător, fiind considerat de ceilalți vraci. A fost martor la Adormirea Sfintei Fecioare Maria.

Apropiindu-se de sfîrșitul vieții, Sfîntul Toma a rămas în Malabar, în sudul Indiei, unde a înființat prima comunitate creștină care-i poartă numele și astăzi. Aici un grup de închinători la zei, în frunte cu reprezentanții acestora, sacrificau copii, aruncîndu-i într-un lac plin de crocodili, pe care îi considerau sacri. Apostolul Toma s-a opus unor asemenea crime, arătînd că acele reptile sînt făpturi și că sînt mai de preț oamenii. Ca să le dovedească acest lucru, cu un fier înroșit a omorît mulți crocodili. Populația, la instigația celor interesați, s-a revoltat și Sfîntul Toma a fost legat, bătut și lăsat în junglă pradă leilor și leoparzilor. Pentru că nu i se întîmpla nimic și mulți adepți ai zeilor și budiști credeau în Hristos, Sfîntul Apostol Toma a fost jupuit de viu în ziua de 6 septembrie și aruncat în lacul cu crocodili. Avea aproape 90 de ani.

O tradiție pioasă spune că ultimile sale cuvinte au fost *Hristos a înviat.*

Așa și-a sfîrșit viața apostolul îndoielii, înainte de a vedea pe Hristos înviat, apostolul maturității creștine, cel cu spirit atît de critic.

El a arătat că Învierea lui Hristos este cel mai mare act al activității Mîntuitorului. Scularea dintre morți nu se poate înțelege ca orice lucru pentru că aparține credinței și credința nu poate convinge dacă nu are la baza ei trăirea și pregătirea duhovnicească, așa cum a avut-o Sfîntul Apostol Toma. El se îndoia pentru că nu era suficient pregătit și de acest lucru era conștient.

Biserica din India de sud (Malabar), îi poartă și astăzi numele, iar conducătorul ei se intitulează „Mar Toma", adică urmașul Sfîntului Apostol Toma. Biserica Orientală din Malabar a rămas izolată de restul lumii creștine în secolul al V-lea și abia în zilele noastre s-au reluat contactele cu Ortodoxia.

Patriarhul Justinian a fost primul patriarh ortodox care a vizitat (1969) Biserica înființată de Sfîntul Apostol Toma. De asemenea, conducătorii acestei Biserici au vizitat România și, astăzi, Ortodoxia este în dialog cu Biserica Orientală din Malabar.

Iată lucruri vrednice de luat în seamă.

Noi credincioșii avem datoria să ne pregătim sufletește pentru a trăi actul Învierii, convinși fiind de realitatea ei atît prin arătările Mîntuitorului, ca Dumnezeu adevărat și Om desăvîrșit, cît și prin jertfa pentru înviere a martorilor oculari, Sfinții Apostoli și Sfîntul Apostol Toma pe care îl prăznuim astăzi. De aceea, fericiți sînt cei ce s-au făcut începători credinței noastre prin vederea și pipăirea Domnului cel înviat dintre morți, dar fericiți sîntem și noi cînd ne convingem că vom învia și sufletul nostru își va lua plata faptelor săvîrșite în această viață.

Această viață să fie pentru noi o permanentă cercetare a cugetului, o înnobilare a sufletului, o perfecționare profesională și o desăvîrșire morală, numai așa ajungînd, ca și Toma, să ne apropiem de Domnul Hristos prin Sfintele Taine ale Bisericii, în viața ei liturgico-sacramentală și atunci toată ființa noastră va fi luminată de binefacerile Învierii, fiind convinși totdeauna că ceea ce a văzut și a pipăit Toma, vedem și pipăim și noi, pe Hristos cel preaslăvit după Înviere din Sfînta Împărtășanie. De la Sfîntul Apostol Toma avem mărturisirea și salutul creștinesc de „Hristos a înviat". De la Apostolul îndoielii noi, cei de astăzi, am moștenit această tradiție de salut și bunăcuviință creștinească și care se rostește pînă la Înălțarea Domnului.

Plini de credință nefățarnică, pătrunși de convingerea ridicării din morți a Domnului, copleșiți de marele praznic al Paștelui creștin, împreună și cu Toma, martorul ocular al Învierii să cerem Domnului și Dumnezeului nostru întărirea în credința Învierii și să mărturisim din tot sufletul : *Hristos a înviat !*

DUMINICA A III-A DUPĂ PAȘTI

„Iar plecînd ele în grabă de la mormînt, cu frică și cu bucurie mare au alergat să vestească ucenicilor Lui. Dar cînd mergeau ele să vestească ucenicilor, iată Iisus le-a întîmpinat, zicînd : Bucurați-vă“ (Matei 28, 8-9).

Sfînta Evanghelie de astăzi încheie ciclul istorisirii Învierii Domnului, fapt care s-a petrecut sub ochii soldaților romani puși de strajă de către proconsulul Ponțiu Pilat, la cererea reprezentanților religioși ai poporului iudeu, care hotărîseră moartea prin răstignire a Mîntuitorului Hristos.

Învierea Domnului este minunea minunilor, faptul revelator, mesianic, pe care l-a putut săvîrși numai Dumnezeu, care este viață și adevăr (Ioan 4, 5). Învierea s-a petrecut așa cum istorisește Sfînta Evanghelie, în prima zi a săptămînii iudaice, adică *Duminica,* ceea ce face din acest eveniment Sărbătoarea Sărbătorilor și Praznicul Praznicelor, garanția învierii noastre, argumentul existenței sufletului după moartea trupului, siguranța pentru care ne îngrijim pentru viața și judecata de apoi. Se adaogă și încrederea creștinilor că Hristos a fost Cel ce S-a răstignit pentru noi, a dezlegat pe drepții mai înainte osîndiți de diavol, a înviat pe mulți și mai ales a transformat propriul Său Trup, demonstrînd prin aceasta dumnezeirea Sa. Ce, oare, putea să convingă pe ucenici mai mult decît împlinirea vechilor proorocii (Luca 24, 44), care sînt dovada originii dumnezeiești a învățăturii Sfintei Evanghelii ce poartă pecetea veșnică a inspirației lui Dumnezeu (II Timotei 3, 16).

Ecoul cuvintelor Mîntuitorului Hristos au plămădit în credință inima ființei celei mai firave, angajînd sentimentul cel mai nobil de fecioară curată, de soție ideală, de mamă grijulie, de văduvă îndurerată. Pentru acest buchet sublim și ființa care produce viața spiței umane, *femeia,* Biserica Mîntuitorului Hristos a *rînduit Duminica purtătoarelor de mir,* pentru a arăta credincioșilor *marea prețuire de care se bucură femeia în învățătura creștină.*

Este foarte greu a cuprinde cu mintea complexul feminin și a pătrunde cu simțirea ființa care dă naștere vieții. Femeia dintru început a fost părtașa nemuririi spirituale, dar din mîndrie și îngîmfare a fost pradă ușoară vrăjmașului. Rezultatul căderii în păcat îl cunoaștem; femeia, care a fost făcută cu mai multă atenție din partea Creatorului decît bărbatul, a atras după sine blestemul spiritual și pedeapsa izgonirii din rai.

Lumea veche a înjosit femeia punînd-o în rîndul viețuitoarelor necuvîntătoare și considerată o unealtă în mîna bărbaților.

În epoca pietrei, femeia era lucrător la rîșniță, în epoca vînătorii, femeia era aruncată fiarelor sălbatice ca jertfă obișnuită, abia în epoca matriarhatului, femeia începe a se bucura de atenția familiei. Înțelegem de ce poligamia și poliandria la primitivi erau un obicei tabu și sacru.

Religiile orientale au socotit-o vrăjitoare cu duh rău, care trebuie înlăturată din grupul inițiaților, grup alcătuit exclusiv din bărbați. Oracolele păgîne o luau drept „piază rea“ sau obiect de necîștig.

Pe piața tragică a sclavagismului, femeia era „marfa“ cea mai ieftină, pentru că exista o concepție străveche că femeia este fără valoare.

În acest context al lumii vechi, în care deznodămîntul final era desconsiderarea femeii, exista o excepție, și anume, poporul evreu. Prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, omenirea a fost adusă la lumina conștinței prin

patriarhii Vechiului Testament și mai ale prin proorocii aleși de Dumnezeu să continue opera de realizare a timpurilor mesianice. Femeia nu avea drepturi egale cu bărbatul la poporul evreu, dar ea era socotită ființă cugetătoare, de același sînge și cu aceleași aspirații și idealuri ca și bărbatul. Dumnezeu arată faptele Sale minunate și prin femeie: Eva, fiicele lui Adam, soția lui Noe, Sara, soția lui Avraam, Mariam, sora lui Moise, Rut, Ana și multe altele.

Am arătat acestea pentru a putea înțelege împrejurările în care a venit Iisus Hristos, Mîntuitorul lumii, Care s-a născut după trup din femeie.

Cel mai sublim act uman, care depășește orice cugetare a fost Întruparea Domnului Iisus Hristos. Ce argument mai important al egalității și al demnității femeii, prin Nașterea Mîntuitorului întregii lumi, ar mai putea fi adus? Gîndirea încetează în fața acestui fapt dumnezeiesc, deși Mîntuitorul Hristos putea să vină în chip de înger, nu întrupat din femeie. Cu alte cuvinte, Întruparea Domnului Iisus din Sfînta Fecioară a însemnat nu numai distrugerea barierelor inegalității dintre bărbat și femeie, ci și pecetluirea reală a legăturii între Dumnezeu și om prin femeia-mamă. Sufletul curat al Maicii Domnului a sfărîmat încuietorile morții și a topit aripile întunericului. Infernul a cedat orizontului luminii, iar pămîntenilor li s-a oferit posibilitatea dobîndirii Împărăției cele veșnice, unde se află în eternă bucurie trăitorii vieții spirituale: prin femeie a intrat putreziciunea în firea umană și prin femeie a venit izbăvirea, reînnoirea, învierea.

Mîntuitorul Hristos a fost crescut în aleasă educație și o afecțiune de mamă rar întîlnită.

În aceeași perioadă, Sfînta Elisabeta, mama Sfîntului Ioan Botezătorul, era lîngă Maica Domnului, cu sfatul și exemplul ei ca una mai în vîrstă și cu o experiență deosebită. După răstignirea și moartea Mîntuitorului, Maica Domnului este permanent cu inima frămîntată de durere, fapt care o face să rămînă în mijlocul apostolilor și să nu poată merge la mormînt în dimineața Învierii.

Duminica de azi se zice a purtătoarelor de mir, pentru că obiceiul la iudei era ca trupul îmbălsămat, depus în mormînt, să fie încă tămîiat și uns cu mir după posibilitățile familiei sau prietenilor celui decedat.

Prima dintre aceste femei, care s-a învrednicit de bucuria Învierii a fost *Maria Magdalena,* curățită de Mîntuitorul de stăpînirea vrăjmașului diavol. Ea pleacă, împreună cu celelalte femei la mormînt pînă a se lumina de ziuă, dar mormîntul era gol. Curajul ei a fost atît de mare încît n-a înspăimîntat-o nici furia iudeilor, nici garda romană de la mormînt. Ea este prima care vede pe Domnul înviat anunțînd pe Sfinții Apostoli. S-a învrednicit apoi de mari daruri cerești propoveduind Evanghelia în împrejurimi, convingînd pe mulți iudei de mesianitatea Domnului Iisus Hristos. Este bătută și persecutată de iudei pentru propovăduirea învierii, dar continuă predica în Palestina și Asia pînă la adînci bătrîneți, iar cînd a fost ucisă cu pietre a spus: „Doamne, așa cum mie mi-ai spus bucură-te (Matei 28, 9) și eu am făcut pe alții să se bucure de adevărul Tău". Chipul ei se găsește lîngă icoana Învierii, iar marii pictori i-au eternizat atașamentul ei pentru credința în Înviere.

Împăratul Bizanțului, Leon Isaurul (727-754) a adus moaștele ei la Constantinopol. Cruciada latină din 1204, prădînd Constantinopolul, a transportat și moaștele sfintei în Apusul Europei. Pomenirea ei se face și la 22 iulie.

Salomeia, altă femeie credincioasă Mîntuitorului, era mama Sfinților Apostoli Ioan Evanghelistul și Iacov. Ea a trăit în sfințenie și a murit la vîrstă înaintată, văzîndu-și visul împlinit: răspîndirea Evangheliei la multe popoare, iar pe fiii săi în demnitatea cea mai înaltă de apostoli ai Mîntuitorului Hristos.

Ioana, deși mai tînără, avea o experiență duhovnicească bogată. Își însușise cultura timpului, iar soțul ei Huzea, era demnitar în palatul regelui Irod.

Marta și Maria, surorile lui Lazăr, prietenul Mîntuitorului Hristos, au fost apropiate de Domnul Iisus Hristos, fiind prezente la învierea fratelui lor. Această înviere a fost pentru credința lor pecetluirea nădejdii de apoi (Ioan 11, 24). Ele și-au jertfit toată viața învățăturii Mîntuitorului, experimentînd aici pe pămînt preceptele și morala cerească a divinului Învățător.

Marta a primit martiriul pentru înviere, fiind spînzurată, cu capul în jos, în fața surorii sale.

Maria, mama ucenicului Cleopa, căruia Domnul nostru Iisus Hristos se arată pe drumul Emausului, și *Suzana,* o tînără cu deosebit simț moral și înzestrată cu o inteligență vie, au propoveduit ceea ce văzuseră.

Amintim și pe *Fotinia,* femeia samarineancă, în fața căreia Domnul Iisus Hristos se descoperă ca Mesia cel prezis de profeți (Ioan 4, 42) și caută să arate temeiul înfrățirii tuturor raselor și popoarelor. Tot acestei femei, Domnul Iisus Hristos îi dovedește că Dumnezeu este Duh desăvîrșit, locuind pretutindeni, iar închinarea către El trebuie făcută „în duh și adevăr" (4, 24). Aceasta a dus vestea mesianică în Arabia și Africa și moare la Roma jupuită de vie pentru credința în Hristos. Înțelegem așadar ce a însemnat pentru femeile purtătoare de mir Învierea Domnului.

Sfinții Părinți și cîntările slujbelor praznicului de astăzi amintesc pe toate femeile, fecioarele pe care Mîntuitorul le făcuse sănătoase sau le dăduse ajutor familial. Astfel, văduva care a dat cu inima curată cei doi bănuți templului, văduva din cetatea Nain căreia Mîntuitorul îi învie copilul ; femeia bolnavă de doisprezece ani și vindecată ; femeia gîrbovă, soacra Apostolului Petru, fiica lui Iair cu toată casa lor și multe altele, fie pe teritoriul țării sfinte, fie în împrejurimi.

Cărțile sfinte ale Noului Testament au consemnat multe nume de femei care s-au consacrat slujirii neabătute a Sfinților Apostoli și primelor comunități creștine, a căror organizare Ortodoxia o păstrează și astăzi.

În familia creștină, mama a jucat un rol deosebit. Urmașii ei au devenit elemente valoroase pe plan spiritual și în ridicarea societății spre civilizație. Mama a fost cea care a păstrat și transmis cele mai nobile sentimente, sacrificîndu-și tot avutul și punînd în slujba urmașului toată dragostea ei. Rezistența fizică prin naștere și curajul mamei este de nedescris. Se pot da nenumărate exemple.

Antuza, mama Sfîntului Ioan Gură de Aur, rămîne văduvă la vîrsta de douăzeci de ani, dar își crește copilul într-o caldă dragoste, imprimîndu-i un caracter constant, o voință de oțel și o dragoste de om pînă la jertfă.

Emilia, mama Sfîntului Vasile cel Mare, deși era printre cele mai bogate femei ale timpului, a crescut zece copii, dintre care au ajuns patru episcopi, trei monahi și restul minunați trăitori în Hristos în epoca de aur a Bisericii creștine. Aceștia, cu averea lor imensă, au pus în serviciul oamenilor instituții de binefacere înființînd primul spital din istoria lumii, prima casă pentru orfani și cel dintîi azil pentru bătrînii nevoiași și suferinzi. Iată ce a putut realiza această nobilă mamă.

Monica, mama Fericitului Augustin, s-a luptat cu toată răutatea lumii pentru a-l aduce la adevăr pe fiul ei. Augustin se naște în Cartagina, cel mai strălucit și totodată ispititor oraș al vechii Africi. Tatăl său era demnitar militar și ducea o viață de lux și desfrîu, iar mama sa creștină convinsă, căuta ferirea de rătăcire a soțului ei. Din cauza vieții dezordonate tatăl moare. Augustin avea optsprezece ani, nu asculta de mama lui, trăia în libertinaj, umilind și batjocorind moravurile creștine ale mamei lui, dar ea nu a pierdut nădejdea, ci l-a cîștigat datorită vieții ei de sfîntă, încît Augustin a ajuns, trecînd peste această perioadă, printre cei mai mari trăitori ai creștinismului.

Nona, mama Sfîntului Grigorie Teologul, pe lîngă viața în Hristos, pe care a transmis-o fiului ei, i-a format o înaltă concepție despre viață și lume, modelîndu-i un talent poetic profund.

Cei mai mari oameni de artă, știință și cultură din toate timpurile au adus mamei lor omagii eterne, consemnate în opere nemuritoare în care geniul uman își reflectă sublimul și divinul în această simfonie cosmică, mama.

Amintim, apoi, pe Sfînta *Elena,* mama lui Constantin cel Mare, care era de origine daco-romană, a cărei viață a fost pildă pentru fiul ei.

Vatra Patriei noastre, a cărei origine se pierde în milenii, a fost tot deauna întreținută de un patriotism constant prin mamele creștine. Primii

martiri ai credinței creștine din dreapta și stînga Dunării, au fost femei creștine.

Dintre sfinții naționali, Sfînta Filofteia, ale cărei moaște se găsesc la Mănăstirea Argeșului și Prea Cuvioasa Maică Parascheva, ale cărei moaște se găsesc la Iași, sînt cinstite cu deosebită evlavie.

În vremuri de bejenie, mamele au fost cele care au luat răspunderea morală și materială a familiei, îngrijindu-se de pomenirea sufletelor soților căzuți pentru apărarea credinței adevărate și a pămîntului moștenit din moși-strămoși. Ele au trecut prin iataganele și săbiile cuceritorilor pentru a-și plînge răposații, asemenea femeilor purtătoare de mir.

Mamele familiei Basarabilor și Mușatinilor au ridicat steagul independenței, tot ele au unit pe cei de un sînge pentru a întări nobila națiune română. Cu mîinile sale, mama lui Mircea cel Bătrîn a cusut crucea pe platoșa lui de cavaler pentru a avea nădejde în biruință.

Maria, mama lui Ștefan cel Mare, din neamul lui Mircea cel Bătrîn, refuză domnului lașitatea, amenințîndu-l că, dacă nu merge la luptă pentru izbăvirea fraților de neam și de credință, îl dezmoștenește : „De ești tu acela, nu-ți sînt mamă eu".

Despina, soția lui Neagoe Basarab, și-a dăruit toate podoabele pentru ctitoria lor, Mănăstirea Argeșului.

Teodora, mama lui Mihai Viteazul, pe lîngă greutățile familiei, căci rămase văduvă din tinerețe, se ocupă de imprimarea unui patriotism fără margini fiului ei. Ea obișnuia pe tînărul Mihai, în nopți de priveghere, cu răbdare și tărie. La intrarea în Alba Iulia, cînd a fost ridicat poporul român la conștiința unității de totdeauna, mama lui Mihai stătea în dreapta sa, iar Ioan de Prislop, viitorul mitropolit, de-a stînga, și a zis : „Fiule, curajul tău a trezit Dacia liberă, iar moștenitorii acestui pămînt nu te vor uita niciodată...". După uciderea mișelească a fiului ei, cînd căpitanii fideli lui Mihai au luat pe Teodora, trecînd-o munții, pentru a merge în cetatea banilor, ea refuză rămînînd la Mănăstirea Cozia, unde se călugărește sub numele de monahia Teofana și aici moare. Lespedea de piatră de pe trupul ei trezește în orice creștin și român, admirație și cinstire.

Maria, soția Domnului martir Constantin Brîncoveanu, și multe altele sînt purtătoare de mir ale Bisericii noastre.

Pictorul Grigorescu a ținut să lase chipul mamei sale care, zicea el, mi-a dat mana cerească prin acest penel, zugrăvit în tezaurul de artă al bisericii Mănăstirii Agapia. Ea este în genunchi, în rugăciune permanentă, așa cum o știa...

Nu mai amintim de monahismul feminin românesc, care este exemplu în Ortodoxie. Ar fi încă multe de spus, dar este bine să cunoaștem că mama, soția, sora sau fiica creștină româncă au știut să-și păstreze cinstea și virtuțile pînă la sacrificiu. Pentru aceasta, sărbătoarea de astăzi, pe lîngă originea ei veche, este cinstirea memoriei tuturor acelor femei creștine din toată lumea, care și-au plecat inima împovărată la picioarele Crucii, primind apoi bucuria prin Învierea Domnului și dobîndirea mulțumirii sufletești.

Nu se pot numi mame creștine acelea care își aruncă sau ucid copii, săvîrșind prin aceasta o crimă umană și vor primi pedeapsa iadului pentru sufletul lor. Mîntuitorul zice : „Fugiți de la Mine blestematelor !" (Matei 25, 41) acelora care-și părăsesc căminul sau sparg alte casnicii... Furi de cele sfinte sînt acele tinere care sfidează bunul simț și morala evanghelică, neascultînd părinții sau pierzîndu-și timpul în distracții ieftine și neserioase.

Biserica este a acelora care îi prețuiesc adevărurile de credință și credincioșii ei se confundă cu viața creștinilor de acum două mii de ani, în mijlocul cărora erau femeile purtătoare de mir.

Cu alte cuvinte, rolul creștinei în Biserică este nelipsit, iar în societate este absolut necesar ; de mamă depinde în mare măsură viitorul urmașilor și soarta unei națiuni. Totodată este un pericol social, pe plan general, și un pericol național pentru noi dacă mama nu va fi curată, dacă soția nu va fi fidelă, iar sora cuminte și cinstită.

După cum se vede, sărbătoarea de astăzi este chemarea Bisericii către

cele ce dețin destinul uman ca să urmeze pilda femeilor purtătoare de mir, care au fost mame adevărate, trăitoare convinse ale Evangheliei, păstrătoare fidele ale tradițiilor și obiceiurilor bune din moși-strămoși, curajoase fără egal, pătrunse în toată ființa lor de învățătura sfîntă.

În fruntea lor, în împărăția veșnică, stă Maica Domnului, Sfînta Fecioara Maria, a cărei sfințenie a fost mirarea îngerilor, nu numai a oamenilor.

Așadar, Sfînta Fecioară și voi toate Sfintele femei purtătoare de mir, mamele, surorile din toate timpurile care v-ați învrednicit de bucuria Învierii, rugați-vă ca și noi, la judecata particulară, să ne învrednicim de fericire, iar la judecata obștească să trecem la viața cea veșnică în împărăția tuturor sfinților. Amin.

Diac. conf. P. I. DAVID

CREȘTINII ȘI RUGĂCIUNEA LUI IISUS

Deoarece adeseori am fost întrebat de numeroși creștini mireni, în ce măsură li se cuvine lor să învețe și să practice rugăciunea lui Iisus, în predica de astăzi vom aduce o serie de mărturii din dumnezeiasca Scriptură și de la Sfinții Părinți, spre a răspunde cît de cît rîvnitorilor preocupați de această lucrare și îndatorire duhovnicească.

Dumnezeiescul Părinte Simeon al Tesalonicului arătînd că rugăciunea minții este rînduită nu numai fețelor bisericești și cinului monahal, ci și tuturor creștinilor, zice acestea: „Să nu creadă cineva că numai cetele cinului preoțesc și monahicesc au datoria să se roage neîncetat și întotdeauna, iar mirenii nu". Și Sfîntul Grigorie Sinaitul, înțelegînd că rugăciunea minții este obligatorie fiecărui creștin, se străduia cu multă osîrdie de a învăța pe oricare creștin această sfîntă lucrare a rugăciunii lui Iisus.

Iar Sfîntul Părinte Nil Sinaitul — care era plin de darul înțelepciunii duhovnicești — arată că rugăciunea minții a fost dată de Ziditorul nostru Dumnezeu chiar de la începutul lumii oamenilor, atunci cînd strămoșii noștri Adam și Eva își aveau petrecerea în rai, fiind rînduită lor ca o îndeletnicire potrivită celor desăvîrșiti. El zice: După ce te-ai rugat cum trebuie așteaptă cele ce se cuvin și stai cu bărbăție păzindu-ți rodul. Căci spre aceasta ai fost chemat chiar de la început: Să lucrezi și să păzești (Facere 2, 15). Aici prin „lucrare" dumnezeiescul părinte înțelege rugăciunea, iar prin „pază" — neîntrerupta pază a minții de gîndurile rele pe care trebuie să le oprim după rugăciune. Iar Avva Dorotei — de asemenea arătînd acest lucru — spune: Omul „cel întîi zidit, așezat de Dumnezeu în rai, a petrecut în rugăciune". Și marele Grigore Teologul, vorbind în chip asemănător, arată că de la început Dumnezeu a dat oamenilor această sfîntă îndeletnicire a rugăciunii de gînd, zicînd: „Dumnezeu a făcut pe om după chipul și asemănarea Sa, și l-a pus în raiul desfătării ca să lucreze gîndurile cele nemuritoare, adică gîndurile cele dumnezeiești, cele mai curate, cele mai înalte și cele mai dezăvîrșite în rugăciune". Din aceste mărturii arătate pînă aici, se poate înțelege clar că primii oameni — ca unii ce erau curați cu sufletul și cu inima — au avut menirea să petreacă în rugăciunea cea harică și contemplativă liturghisită numai de minte, adică în cea mai dulce vedere de Dumnezeu, și să păstreze această sfîntă lucrare ca pe lumina ochilor, cu multă bărbăție, ca să nu plece niciodată din sufletul și inima lor. Și Sfîntul Macarie cel Mare arată că această sfîntă rugăciune a minții este obligatorie tuturor creștinilor: „Creștinul trebuie să aibă întotdeauna amintirea lui Dumnezeu, căci scris este: Să iubești pe Domnul Dumnezeu tău din toată inima ta". — Apoi arătînd că pururea trebuie zisă această rugăciune, spune că adevăratul creștin trebuie „să-L iubească pe Domnul nu numai atunci cînd intră în biserică, ci și atunci cînd umblă, cînd stă de vorbă, cînd mănîncă și bea, și să aibă aducere

aminte de Dumnezeu şi dragoste şi dorinţă, căci s-a zis : „Unde este comoara voastră acolo va fi şi inima voastră".

Iar dacă cineva va întreba cum poate omul să nu-şi întrerupă rugăciunea sa nici cînd umblă, nici cînd mînîncă, bea sau stă de vorbă, acela să audă cuvînt de lămurire de la Sfîntul Vasile cel Mare, care tîlcuind cuvintele Sfintei Scripturi: „Bine voi cuvînta pe Domnul în toată vremea, pururea lauda Lui va fi în gura mea" (Psalm 33, 1), zice: „S-ar părea că nu este cu putinţă ceea ce spune proorocul. În ce chip lauda lui Dumnezeu poate fi totdeauna în gurile oamenilor? Căci atunci cînd omul se află într-o convorbire obişnuită asupra vieţii, el nu are în gură lauda lui Dumnezeu; cînd doarme, cînd tace, desigur cînd mînîncă şi bea, cum poate gura lui să săvîrşească laudă? La aceasta răspundem că este o gură de gînd a omului celui dinlăuntru, prin mijlocirea căreia omul devine părtaş Cuvîntului de viaţă a lui Dumnezeu, Care este pîinea cea vie ce s-a pogorît din cer. Despre această gură spune proorocul: „Gura mea am deschis şi am tras duh" (Psalm 118, 131). Domnul ne cheamă să deschidem tocmai această gură pentru ca să primim hrana cea adevărată, zicînd: „Deschide gura ta şi Eu o voi umplea pe ea" (Psalm 80, 9). Apoi arătînd că orice gînd duhovnicesc despre Dumnezeu din mintea omului este tot o rugăciune, zice: „Cîteodată gîndul despre Dumnezeu însemnat şi întipărit în cugetul sufletului, se poate numi laudă care petrece întotdeauna în suflet, fiind de la Dumnezeu. Cel stăruitor poate săvîrşi — după cuvîntul apostolului — toate întru slava lui Dumnezeu (I Corinteni 10, 31; Coloseni 3, 17), căci orice lucrare mintală are putere de laudă. Dreptul fie că mănîncă, fie că bea sau altceva de face, toate întru slava lui Dumnezeu le face: „Inima lui veghează chiar atunci cînd doarme" (Cîntarea Cîntărilor 5, 3).

Dar poate vor zice unii: „Această luare-aminte, gîndire permanentă la Dumnezeu şi rugăciune neîncetată au fost poruncite de Dumnezeu numai feţelor bisericeşti şi monahilor". In cele de mai sus s-a dovedit că această părere nu este întemeiată şi o vom arăta şi în cele ce urmează.

Cînd Dumnezeu a zis strămoşilor Adam şi Eva să lucreze şi să păzească această lucrare paradisiacă a gîndirii neîncetate la El, nu s-a adresat monahilor, ci primilor oameni pe care El i-a zidit şi i-a pus în raiul desfătării (Facere 2, 15). Cînd David zice prin Duhul Sfînt: „Şi legea Ta cugetarea mea este" (Psalm 118, 77), nu pentru monahi a zis. Şi iarăşi, cînd a zis: „Şi în legea Lui voi cegeta ziua şi noaptea" (Psalm 1, 2), sau: „Bine voi cuvînta pe Domnul în toată vremea" (Psalm, 33, 1), nu numai pentru monahi a zis, căci nici nu erau pe acea vreme. Cînd Mîntuitorul a poruncit, zicînd: „Tu cînd te rogi intră în cămara ta" (Matei 6, 6) şi celelalte, nu pentru monahi a zis, căci nu erau încă pe atunci monahi. Cînd marele Apostol Pavel porunceşte: „Neîncetat vă rugaţi" (I Tesaloniceni 5, 17), nu pentru monahi a zis, că încă monahi nu erau pe vremea aceea, ci a zis către toţi creştinii. Deci nu au dreptate cei ce zic că această rugăciune a minţii şi rugăciunea cea neîncetată este numai pentru monahi. Aţi văzut mai sus pe marele Vasile zicînd: „Dreptul de mănîncă sau bea sau altceva de face, toate întru slava lui Dumnezeu le face". Vezi că nu a zis călugărul, ci dreptul, ca să arate că orice om drept poate să aibă această lucrare a minţii, adică a prezenţei darului lui Dumnezeu în minte şi în inima sa în orice împrejurare a vieţii sale, numai de va voi. Sfînta Scriptură zice: „Veseleşte-te, tînărule, în tinereţele tale, şi cu cele bune să se desfăteze inima ta în zilele tinereţelor tale şi umblă în căile inimii tale fără de prihană... Şi depărtează mînia de la inima ta" (Ecclesiastul 10, 9-10) şi „Dacă se va sui peste tine duhul celui puternic să nu laşi locul tău" (Ecclesiastul 10, 4). Şi apostolul zice; „Fiţi treji, priveghiaţi; pentru că potrivnicul vostru, diavolul, ca un leu răcnind umblă căutînd pe cine să înghită" (I Petru 5, 8). Vezi că aceste învăţături ale Sfintei Scripturi despre trezvia şi paza lăuntrică nu se adrezează numai monahilor, ci tuturor creştinilor? Căci cu toţii avem nevoie de trezvie şi de rugăciune neîncetată.

Dar poate vor zice vreunii dintre cei binecredincioşi: „Cum pot eu fiind mecanic, sau contabil, sau ţesător, sau ceasornicar, sau la volanul maşinii conducînd cu atenţie, să am şi rugăciunea neîncetată?" Sau altul va zice: „Eu sînt cu mare grijă şi dregătorie şi am servici cu răspundere, care nu numai pentru mine ci şi pentru mulţi alţii, căci sînt inventator de lucruri tehnice de mare precizie şi atenţia mea este prea concentrată la realizarea cu bine a invenţiilor mele; cum pot eu să mai am şi rugăciune către Dumnezeu în vremea aceea?" Sau alţii: „Eu sînt doctor, medic chirurg, farmacist, chimist, matematician, profesor de mai

multe materii, conducător de oaste, căpitan de vapor, aviator, conducător de tramvai, autobuz, tren, sau alte mijloace de transport din aer, de pe pămînt, de pe apă sau de sub apă, cum să mai am eu în același timp și rugăciunea în minte ?".

La aceasta răspundem tuturor: Frații mei, este foarte adevărat că și cei de la birou, și cei de la volan, și cei din fabrici, și cei de la catedre, și cei ce conduceți sau călătoriți prin aer, pe uscat și pe mare, și cei ce lucrați în mine și în uzine și cei ce lucrați la diferite mașini de calcule, de țesut, la mașini electrice și electronice, și cei ce conduceți oaste și cei ce sînteți judecători precum și toți cei ce aveți meserii grele și de înaltă calificare și tehnicitate trebuie să aveți mare grijă și atenție la toate cele ce le faceți, fiindcă aveți și mare răspundere ca ele să fie realizate în cele mai bune condițiuni. Dar dacă sînteți dintre cei ce cred în Dumnezeu și dacă știți din Sfînta Scriptură că El este Acela ce umple cerul și pămîntul (II Cronici 2, 6) și Care cercetează inimile și rărunchii oamenilor (Psalm 7, 10), precum și toate adîncurile (Psalm 134, 10), apoi unde am putea noi să fim fără de El? Și dacă sfaturile inimilor noastre nu se pot ascunde de El (I Cronici 28, 9), și cele încă nelucrate de noi le văd ochii Lui (Psalm 138, 16), apoi cum se cade nouă să fim în orice loc ne-am afla înaintea Lui?

Deci, ce vom zice? Dacă oriunde vom fi noi vom lucra toate ca în fața lui Dumnezeu — Care vede toate și știe toate — această umblare a noastră înaintea lui Dumnezeu ni se va socoti nouă ca o rugăciune. Și de vom petrece noi în această simțire a prezenței lui Dumnezeu oriunde și oricînd și măcar cu un suspin al inimilor noastre vom striga către El, apoi în acest fel ne vom afla ca într-o rugăciune neîncetată către Dumnezeu și toate lucrurile noastre se vor face spre slava lui Dumnezeu, mai ales atunci cînd ele sînt spre folosul de obște al țării noastre și al tuturor celor se locuiesc în ea, precum și de folosul de obște al Bisericii lui Hristos.

Dacă orice servici îl vom împlini cu cinste, cu dreptate, cu atenție și ca în fața lui Dumnezeu, atunci viața noastră în întregimea ei va deveni o slujbă și o rugăciune făcută spre slava lui Dumnezeu și pururea vom primi de la El bucurie, mîngîiere și ajutor în toate cele spre folos.

Nu tuturor li se cere de la Dumnezeu să stea numai în biserică, dar tuturor li se cere — și le va fi de mare folos și în veacul de acum și în cel viitor — ca oriunde și oricînd să aibă pe Dumnezeu înaintea ochilor minții lor. Așa a petrecut Sfîntul și marele prooroc și împărat David, care zicea: „De-a pururea am văzut pe Domnul înaintea mea, că de-a dreapta mea este ca să nu mă clatin" (Psalm 15, 8). Oare el, ca împărat, nu avea destule griji și foarte mari răspunderi? Dar cu toate acestea cu mintea sa pururea vedea pe Domnul ca să nu greșească înaintea Lui. El a avut această sfîntă lucrare de a se simți pururea în prezența Domnului și prin gura lui Duhul Sfînt fericește pe acel bărbat care va cugeta ziua și noaptea la legea Lui Dumnezeu (Psalm 1, 2). Deci fericiți sînt toți cei ce au această sfîntă lucrare — în orice vreme și loc vor fi — căci dacă ei vor avea privirea minții către Ziditorul lor, El pururea îi va cerceta cu milă și cu îndurări. Dacă orice lucru am face noi, îl vom face ca din porunca lui Dumnezeu și ca înaintea ochilor Lui, atunci toate activitățile vieții noastre vor fi ca o rugăciune înaintea Lui și ca niște slugi credincioase vom lua plată de la El.

Dacă toți creștinii — oriunde se află ei și în orice vreme — ar face serviciile încredințate lor de Conducerea țării sau a Bisericii cu mare atenție și sîrguință, avînd în vedere folosul de obște al tuturor, și toate acestea le-ar lucra cu trezvie, cu frică de Dumnezeu și ca în fața lui Dumnezeu, această lucrare i-ar izbăvi pe ei cu desăvîrșire de gînduri și cuvinte pătimașe și de fapte rele și toată viața lor ar fi o rugăciune neîncetată.

Dar pe bună dreptate vor întreba unii dintre creștini: „Care este rugăciunea minții și din ce cuvinte se compune ea?" Oricare rugăciune o face omul cu mintea — fie ea mai scurtă sau mai lungă — este o rugăciune a minții. Dar cea mai obișnuită și mai aleasă rugăciune a minții, pe care au practicat-o de veacuri Sfinții Părinți și creștinii cei sporiți este aceasta: „Doamne Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă, la care se mai poate adăuga: „Pentru rugăciunile Prea Sfintei Maicii Tale și ale tuturor Sfinților Tăi, miluiește-mă".

Această rugăciune se poate zice de cei ce vor și într-o formă mai scurtă, adică: „Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă", ca să corespundă astfel cu cele

5 cuvinte cu care spunea marele Apostol Pavel că voiește să se roage (I Corinteni 14, 19). La mare nevoie și rugăciunea din trei cuvinte: „Doamne miluiește-mă" îl mîntuiește pe om, dacă o va zice din adîncul inimii sale.

Acela dintre creștinii mireni care va dori să învețe această sfîntă rugăciune a lui Iisus va găsi multe învățături despre practicarea ei în Filocalie și în alte cărți ale Sfinților Părinți, în care se învață pe larg despre practica și marele folos pe care îl aduce această rugăciune celui ce se va îndeletnici cu ea cît mai des și cît mai îndelung.

Pentru creștinii mireni care vor să învețe această sfîntă rugăciune a minții, vom înfățișa pe scurt învățătura nevoitorului rus, monahul ascet Dorotei, care spunea acestea: „Cel ce se roagă cu gura, iar sufletul și inima sa le neglijează și nu le păzește, un astfel de om se roagă văzduhului, iar nu lui Dumnezeu și se sărăduiește în zadar. Pentru că Dumnezeu ia aminte la minte și osîrdie, iar nu la vorbe multe. Trebuie să ne rugăm cu toată osîrdia, din tot sufletul și inima noastră, cu frica lui Dumnezeu din toată tăria noastră.

Rugăciunea minții nu îngăduie să intre îndoiala lăuntrică, nici risipire, nici gînduri spurcate". Apoi zice: „Vrei să înveți cum se face rugăciunea minții și a inimii? Eu te voi învăța. Ia aminte, cu stăruință și cu chibzuință ascultă-mă, iubitul meu: La început trebuie să faci rugăciunea lui Iisus cu glas tare, adică cu gura și cu limba și cu vorba numai în auzul tău. Cînd gura, limba și simțirile se vor sătura de rugăciunea făcută în auz, atunci rugăciunea făcută cu vocea încetează și începe rostirea ei în șoaptă. După aceasta trebuie să te înveți a te ruga cu mintea. Atunci rugăciunea minții și a inimii va începe să se dezvolte — prin lucrarea darului dumnezeiesc — cu stăpînire de sine, neîncetat, purtîndu-se și activînd în orice vreme, în timpul oricărui lucru și în orice loc".

Așadar, frații mei creștini, s-a arătat în această scurtă predică, că rugăciunea minții este obligatorie tuturor creștinilor care au Botezul în numele Sfintei Treimi și sînt în dreapta credință. S-a arătat apoi că este cu putință a face rugăciunea în orice vreme și loc, numai de ar avea omul frica lui Dumnezeu, trezvia minții și sîrguință de a-și face serviciul sau lucrul său ca înaintea lui Dumnezeu. S-a arătat — după marele Vasile — că orice gîndire duhovnicească și orice faptă făcută spre slava lui Dumnezeu este tot o rugăciune. S-a arătat ce se înțelege prin rugăciunea minții și care sînt cuvintele cele mai potrivite ce alcătuiesc această rugăciune. Iar spre încheiere și o scurtă învățătură a Cuviosului părinte Dorotei, înfățișînd felul în care poate creștinul și monahul a se deprinde cu această sfîntă rugăciune.

Mila Domnului Dumnezeului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos și rugăciunile Prea Curatei Sale Maici să ne ajute tuturor să învățăm și să punem în lucrare cele duhovnicești.

Arhim. Ilie CLEOPA

SLUJIND PĂCII, SLUJIM LUI DUMNEZEU

Ducînd la împlinire, potrivit învățăturii Bisericii noastre, chemarea sădită de Creatorul, în zorii istoriei: „Fiți rodnici și vă înmulțiți și umpleți pămîntul și-l stăpîniți" — (Facerea 1, 28), omenirea a urcat mereu pe treptele cunoașterii cucerind secol de secol lumină și cunoaștere și făurindu-și permanent mijloacele de care avea nevoie în această continuă înălțare spre desăvîrșire.

Lumea trăiește astăzi într-un veac nou în care mintea omenească, această cu adevărat scînteie divină din noi, ca rod al strădaniilor umane milenare, a creat o tehnică extrem de avansată, cu ajutorul căreia planeta noastră s-ar putea înfrumuseța negrăit de mult, s-ar putea gospodări în chip minunat spre binele și bucuria fiilor ei. Utilizată cu răspundere morală, această tehnică ar putea schimba fața pămîntului din frumoasă într-o și mai frumoasă grădină plină de flori și de pomi roditori, adevăratul scop pentru care omul a fost rînduit stăpîn și coroană a întregii zidiri de către Creator. Din nefericire, lucrurile nu sînt însă așa. Cu toate aceste minunate cuceriri ale minții, omenirea se află totuși într-un moment de mare frămîntare, de „fatală răscruce din istoria sa".

Lumea de astăzi trăiește sub amenințare și frică. Oamenii au ajuns să-și fie dușmani lor înșiși, datorită cursei înarmărilor nucleare. Astfel neglijînd cel mai important dar făcut de Dumnezeu odată cu suflarea vieții,

zestrea spirituală : rațiunea, mintea, discernămîntul, forța cugetării și a iubirii. Cînd Domnul spune : „Fericiți făcătorii de pace", atrage luarea aminte că nu-i destul ca cineva să aibă pace în suflet, ci că trebuie să se silească a fi pricinuitor de pace și pentru alții.

La Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos a răsunat cea mai frumoasă simfonie ce a putut fi cîntată și auzită pe pămînt: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire" (Luca, 2, 14). Aceste cuvinte sînt mesajul venirii Fiului lui Dumnezeu întrupat, în lume, preamărirea lui Dumnezeu și pacea pe pămînt între oameni. În cuvîntarea de despărțire, înainte de patima Sa cea mîntuitoare, Domnul Iisus Hristos adresîndu-se ucenicilor Săi, le spune: „Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă" (Ioan 14, 27), iar după Învierea Sa din morți în repetate rînduri a zis ucenicilor : „Pace vouă" (Ioan 20, 19, 21 și 26 ; Luca 24, 36).

Deci Biserica și toți cei ce-L mărturisesc pe Hristos au misiunea sfîntă de a contribui, mai mult ca oricînd, propoveduind și împlinind porunca păcii și a împăcării. A sosit momentul ca toți fiii pămîntului să devenim deplin conștienți de pericolul care amenință planeta noastră ; a sosit momentul să ne deschidem sufletul frățește, unii spre alții, să venim la simțăminte mai bune unii față de alții, om față de om și popor față de popor. Și astfel, strîns uniți, să înlăturăm primejdia care ne paște pe toți. Aceasta cu atît mai mult cu cît, așa cum ne asigură Psalmistul, acolo unde este unire este și binecuvîntarea lui Dumnezeu.

În epoca noastră, în care pericolul unui cataclism nuclear este mai amenințător ca niciodată, domnește asupra lumii frica și spectrul morții. Dar noi avem convingerea că adevărul, dragostea, spiritul pacific, blîndețea, bunătatea sînt forțe superioare oricăror amenințări ale morții și întunericului ; viața și pacea trebuie să domnească în lume însă cu condiția ca ele să fie asigurate tuturor popoarelor și nu numai unora dintre popoare. Se cere o pace dreaptă, așezată pe temelia de dreptate a tuturor popoarelor.

Sînt, prin urmare, cît se poate de îndreptățite marile mișcări de masă din întreaga lume, care cer cu tărie ca neînțelegerile de orice fel, ivite pe plan internațional, să se rezolve pe calea rațiunii, a tratativelor, prin înfăptuirea unei noi ordini intrenaționale, astfel ca înțelepciunea și dragostea de om să vorbească, iar nu armele atomice, arme a căror distrugere totală se impune ca o stringentă necesitate a lumii de astăzi, în care mai bine de jumătate din populația globului este înfometată, analfabetă și subdezvoltată. Dreptul la pace este dreptul la viață, la o viață liberă și demnă a tuturor oamenilor și popoarelor lumii.

Negrăite îndatoriri avem în această privință noi cei ce credem în „Domnul păcii", Mîntuitorul nostru Iisus Hristos. Trebuie să apărăm pacea nu numai din rațiuni omenești ci, mai ales, ca unii care avem și poruncă divină de a „sluji împăcării", bine știind că pacea este legată de dobîndirea împăcării cu Dumnezeu, a stării de fii și moștenitori ai lui Dumnezeu.

Grăitoare și extrem de actuală este, pe marginea celor arătate, și icoana celor petrecute în noaptea de joi spre vineri din Săptămîna Patimilor, cînd Iisus, Domnul păcii, îl dezarmează moral pe Iuda vînzătorul cu cuvintele : „Prietene, pentru ce ai venit ?" și mustră pe unul din apostoli care a scos sabia să lovească, spunîndu-i : „Întoarce sabia la locul ei, căci toți cei ce scot sabia, de sabie vor pieri" (Matei 26, 50, 52). Adevărul acesta, de-a lungul celor aproape două mii de ani, s-a confirmat de nenumărate ori.

Să stăruim deci cu toată osîrdia în rugăciunile noastre de zi cu zi și în cele obștești, ca „Părintele luminilor" să reverse pace în viața popoarelor, să ne împlinească năzuințele drepte și nobile spre înfrumusețarea vieții. În același timp să lucrăm din răsputeri pentru a crea temelie trainică vieții pe pămînt, prin cultivarea dragostei între oameni și popoare, a frățietății și bunătății, a dreptății și întrajutorării, a înțelepciunii și demnității, a binelui sub toate formele sale.

Adevărata pace pentru noi cei ce credem și ne închinăm lui Hristos se realizează în Dumnezeu și prin Dumnezeu.

Să căutăm cu toată puterea sufletului nostru a fi făcători de pace, slujind împăcării. Să facem ca toți oamenii și toate națiunile să uite cuvintele ură, război, moarte ! Să fie pace ! Să trăim cu toții în prietenie și bună voire. Așa să ne ajute Dumnezeu, Domnul și izvorul păcii noastre.

Prot. Anton FRUNZĂ

ICOANA ÎNĂLȚĂRII DOMNULUI

Dumnezeiescul fapt al Înălțării Domnului la cer ne este relatat de Sfinții Evangheliști. Astfel, Sfîntul Marcu spune: „Deci Domnul Iisus, după ce a vorbit cu ei, S-a înălțat la cer și a șezut de-a dreapta lui Dumnezeu“ (16, 19), iar Sfîntul Luca: „Și i-a dus afară pînă spre Betania, și ridicîndu-Și mîinile, i-a binecuvîntat. Și pe cînd îi binecuvînta, S-a despărțit de ei și S-a înălțat la cer, iar ei închinîndu-se Lui, s-au întors în Ierusalim cu bucurie mare. Și erau în toată vremea în templu lăudînd și binecuvîntînd pe Dumnezeu“ (24, 50-53). Același Sfînt Evanghelist, în Faptele Apostolilor, ne dă o descriere mai amplă: „Și cu ei petrecînd, le-a poruncit să nu se depărteze de Ierusalim, ci să aștepte făgăduința Tatălui, pe care (a zis El) ați auzit-o de la Mine: Că Ioan a botezat cu apă, iar voi veți fi botezați cu Duhul Sfînt, nu mult după aceste zile. Iar ei adunîndu-se Îl întrebau, zicînd: Doamne, oare în acest timp vei așeza Tu, la loc, împărăția lui Israel? El a zis către ei: Nu este al vostru a ști anii sau vremile pe care Tatăl le-a pus în stăpînirea Sa. Ci veți lua putere, venind Duhul Sfînt peste voi, și veți fi Mie martori în Ierusalim și în toată Iudeea și în Samaria și pînă la marginea pămîntului. Și acestea zicînd, pe cînd ei priveau, S-a înălțat și un nor L-a luat de la ochii lor. Și privind ei, pe cînd El mergea la cer, iată doi bărbați au stat lîngă ei, îmbrăcați în haine albe, care au și zis: „Bărbați galileeni, de ce stați privind la cer? Acest Iisus care S-a înălțat de la voi la cer, astfel va și veni, precum L-ați văzut mergînd la cer“. Atunci ei s-au întors la Ierusalim de la muntele ce se cheamă al Măslinilor, care este aproape de Ierusalim, o cale de sîmbătă. Și cînd au intrat, s-au suit în încăperea de sus, unde se adunau de obicei Petru și Ioan, Iacob și Andrei, Filip și Toma, Bartolomeu și Matei și Iacov a lui Alfeu și Simon Zelotul și Iuda a lui Iacov. Toți aceștia, într-un cuget, stăruiau în rugăciune împreună cu femeile și cu Maria, mama lui Iisus și cu frații Lui“ (1, 4-14).

Potrivit relatărilor cercetărilor artei creștine apusene, Înălțarea apare în secolul V pe ușile bisericii Santa Sabina din Roma. Scena cuprinde dealuri așezate în mai multe planuri. La partea superioară, doi îngeri țin pe Domnul Iisus Hristos de mîini și-L ridică la cer. Sforțarea lor este evidentă. Un al treilea, cu aripile desfășurate, stă lîngă Iisus și pare gata să-L ajute. La partea inferioară, trei apostoli stau jos, iar un al patrulea e în picioare. Împreună se uită la Hristos și fac gesturi de uimire. Pe sarcofagele sculptate din Arles, vedem pe Hristos imberb urcînd la munte. E aproape de vîrf. Mîna Lui iese din cercul cerului și ajută pe Hristos. Doi apostoli stau la poalele muntelui: unul face un gest de uimire privindu-L, iar celălalt își ascunde fața. În Veneția, pe una din coloanele de alabastru ale altarului de la San Marco, artistul a sculptat pe Hristos imberb, cu o carte în mînă, stînd pe un fel de scaun. E cuprins într-un medalion, pe care îl înalță doi îngeri în zbor. Șase personaje, printre ei doi sau trei apostoli, sînt martorii scenei [1].

Pe relicvarul Sancta Sanctorum din Palestina, care a fost confecționat pe la jumătatea secolului al VI-lea, apare icoana Înălțării. Două icoane ale Înălțării Domnului, tot vechi, se mai află pe candelele de argint ale Domnului din Monza, datînd din jurul anului 600 și care corespund exact scenei de pe relicvar. Găsim și aici tipul vechi palestinian și odată cu aceasta cea mai veche icoană a Orientului cu tema Înălțării la cer a Domnului. Candelele de argint ale domului din Monza, un dar al Papei Grigore cel Mare pentru împărăteasa longobardă Teodolina, descind de asemenea din Țara Sfîntă. Ele sînt amintiri aduse de pelerini și conțineau untdelemn din candelele ce ardeau mereu la Locurile Sfinte. Azi se admite

---

1. I. D. Ștefănescu, *Iconografia artei bizantine și a picturii feudale românești*, București, 1943, p. 136-137.

în general că acest tip, cel mai vechi, de icoană a Înălțării reproduce în mic icoana monumentală care se găsea în biserica Înălțării de pe Muntele Măslinilor, poate chiar în biserica pe care au înălțat-o împăratul Constantin și maica sa Elena, după Sinodul de la Niceea (325) și care se numea în Ierusalim Eleona. Găsim un mod deosebit de înfățișare a aceleiași teme, cam din același timp, în Evangheliarul Rabbula, unde Hristos, Care Se înalță la cer, este purtat în carul triumfal al slavei dumnezeiești, potrivit vedeniei proorocului Isaia (cap. 13). Pe cît de mici apar în ansamblul scenei icoanei de pe relicvar, pe atît de monumental și pătrunzător impresionează personajele care se mișcă pe fondul de aur. Prin faptul că ele sînt reduse la esențial, aproape ca niște semne, ele par să se detașeze de pe fond cu gesturi de viață atît de intensă încît fac vizibilă în ele o individualitate interioară... Icoana, al cărei fond auriu se întinde în mod egal, este împărțită de către personaje în două cîmpuri, distincte unul de celălalt. În cîmpul superior apare, aproape scufundat în adîncimea cosmică a ovalului albastru ce-l înconjoară, Hristos pe tronul de nori. Capul Său este înconjurat de o aureolă mare, care în albastrul cosmosului pare asemănătoare soarelui. Mîna dreaptă este ridicată ca un semn al puterii și stăpînirii dumnezeiești. Pe părțile laterale plutesc îngeri fîlfîind din aripi, vii, în gesturi arătătoare și ascultătoare ca un acoperiș întins peste spațiul lumii, pentru a ridica acest chip aproape scufundat, ca pe un scut.

Partea de jos este dominată de Maica Domnului în veșmînt de purpură, care cu mîinile întinse în direcția chipului Domnului, ca un chip al Orantei, ocupă acum mijocul lumii. Într-un mod ciudat, apostolii într-o mișcare vie, reprezentînd în icoană expresia privirii, sînt întorși nu spre evenimentul de sus al Înălțării Domnului, ci spre Maica Domnului, ca și cînd ar țîșni acum în mijlocul pămîntului o fîntînă a Înțelepciunii și un chip pecetluit care păstrează toată moștenirea cuvîntului.

Observarea atentă a icoanei arată că această prezentare nu-i o înfățișare pur descriptivă, ci și una care mărturisește ceea ce raportează Sfînta Scriptură despre înălțarea Domnului la cer [2].

Arta iconografică a Bisericii noastre strămoșești „care a rămas pînă astăzi credincioasă profundelor afirmări ale primelor veacuri“ [3], marilor idei ale gîndirii timpurii a primilor părinți bizantini și răsăriteni, Liturghiilor lor și imnelor ceasurilor [4], păstrează cu aleasă credincioșie conținutul teologic și dispoziția scenică a personajelor din primele icoane și în reprezentarea icoanei Înălțării Domnului, așa cum vom vedea mai departe cînd vom face comentariile cuvenite. Arătăm aici doar cum trebuie să fie zugrăvită icoana Înălțării Domnului, potrivit îndrumărilor date de erminia de la Athos, în care se consemnează cu credincioșie tradiția iconografiei Bisericii Ortodoxe : „Un munte cu mulți măslini și pe el apostolii privind spre înalt și întinzînd mîinile cu iubire, iar între dînșii Maica Domnului, privind și ea spre înalt; de-a dreapta și de-a stînga ei, doi îngeri în veșmînt alb, ce-L arată sus apostolilor pe Mîntuitorul, ținînd în mîini suluri ; iar scrisul unuia zice : „Bărbați galileeni, de ce stați privind la cer ?“, iar scrisul celuilalt zice : „Acest Iisus, care S-a înălțat de la voi la cer, astfel va veni, precum L-ați văzut mergînd la cer“. Iar deasupră-le Hristos, șezînd pe nori înconjurat de îngeri cu trîmbița, tobe și felurite alte muzici, Se înalță la ceruri“ [5].

Dacă la majoritatea bisericilor din țara noastră se păstrează simplitatea compoziției, potrivit îndrumărilor erminiei, la Dragomirna, în bolta absidei altarului scena e mai complicată. În fund arhitecturi de orașe, în partea superioară Sfînta Treime, încadrată de serafimi, deasupra medalionului lui Hristos. E vorba de înrîurirea icoanelor rusești din secolul XVI [6].

---

2. Wilhelm Nyssen, *Începuturile picturii bizantine*, București, 1975, p. 121-122.

3. Idem, *Pămînt cîntînd în imagini. Frescele exterioare ale Mănăstirilor din Moldova*, traducere și prefață de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, București, 1978, p. 148.

4. *Ibidem*, p. 138 și 176.

5. Dionisie din Furna, *O carte de pictură*, traducere în românește de Smaranda Bratu Stati și Șerban Stati, Cuvînt înainte de Vasile Drăguț, București, 1979, p. 149-150.

6. I. D. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 136.

Dar pentru înțelegerea icoanei Înălțării — e vorba de reprezentarea clasică (n.n.), care se îndreaptă de la descrierea istorică mai mult spre sensul adînc al acestui eveniment, prin sărbătorirea lui — e necesar să amintim că de la jumătatea secolului al IV-lea Înălțarea Domnului a devenit o sărbătoare liturgică de sine stătătoare, poate începînd din al doilea pătrar al secolului al IV-lea, deci din timpul cînd a fost înălțată pe Muntele Măslinilor biserica împăratului Constantin. În perioada preniceeană, dimpotrivă, această sărbătoare coincidea cu cea a Rusaliilor și a rămas, în parte, așa pînă către sfîrșitul secolului IV, după cum ne informează pelerina Aetheria: „Îndată după masa de dimineață, toți, fiecare cum poate, urcă pe Muntele Măslinilor, adică la biserica Eleona, astfel că nici un creștin nu mai rămîne în oraș fără a urca acolo. De îndată ce s-au urcat pe Muntele Măslinilor, la Eleona, merg întins la Imbomon, adică la acel loc de unde Domnul s-a înălțat la cer. Acolo se oprește episcopul, preoții și întreg poporul și se citesc părți din Scriptură, se cîntă imne și antifoane potrivite zilei și locului. Rugăciunile care se spun, între acestea au și ele un conținut potrivit acelei zile și acelui loc. Se citește și acel text din Evanghelie care vorbește despre Înălțarea Domnului la cer; apoi se citește din nou din Faptele Apostolilor locul unde se vorbește despre Înălțarea Domnului la cer, după Înviere. După aceea, catehumenii și credincioșii sînt binecuvîntați și atunci este chiar ceasul al nouălea, cînd toți coboară, cîntînd imnuri, la biserica care este în Eleona...“ [7]. Scrisul bisericesc este bogat și adînc în prezentarea dumnezeiescului fapt al Înălțării Domnului Iisus Hristos.

O poezie a lui Iacob de Batana din Sarug despre minunea vorbirii în limbi la sărbătoarea Cincizecimii este, în teologia siriană veche, ca un comentariu mișcător al evenimentului Înălțării la cer : „Domnul s-a ridicat la cer, la locul Său. Ceata ucenicilor voia să se risipească și numai din teamă a rămas împreună într-o cameră. Ca niște lupi lacomi lătrau cei ce L-au răstignit spre turma Fiului. Atunci grăiră Apostolii: „Căutați ajutor unul la altul, atît timp cît tremurați în fața lor“. Cînd vulturul zboară în înălțime și puii de găină sînt risipiți, se adună cu toții în cuib de îndată ce-l zăresc. Ucenicii așteaptă acum acel dar pe care Domnul le-a făgăduit că-l va trimite îndată ce se va sui la Cel ce L-a trimis. Ei așteptau pe Duhul Sfînt, Care trebuia să vină de la Tatăl și să învețe limpede și lămurit cele cu privire la Fiul. Răstignirea, pe care El a îndurat-o pentru scurtă vreme, i-a împrăștiat, dar Înălțarea la cer a Fiului i-a reunit din nou. Ei se temeau de ucigașii întărîtați și s-au adunat iarăși pînă ce s-au îndeplinit făgăduințele. În casa lui Caiafa lătra șarpele blestemat în furia sa, în vreme ce porumbeii — apostolii — se strînseră în încăperea Cinei celei de Taină. Ei se înghesuiseră laolaltă în cuibul pizmuit pentru că se temeau și așteptau acea descoperire a adevărului. Ei se țineau strîns împreună pentru a nu fi risipiți în împrejurimi, pînă ce vor vedea ce li se va trimite și în ce fel. Pentru că li se poruncise să nu se depărteze de Ierusalim și să aștepte făgăduința Tatălui, așa cum auziseră. Ei însoțiseră pe Fiul, cînd El S-a ridicat la locul Său în cercuri și apoi s-au împrăștiat întocmai ca orfanii cărora li s-a luat tatăl. Ei văzuseră cu adevărat minunea Învierii Fiului și sorbiseră din ea mare mîngîiere; dar pe cînd se bucurau de aceasta, El S-a înălțat la cer și i-a lăsat. Ucenicii erau plini de bucurie pentru că văzuseră că Domnul a biruit moartea. Dar i-a cuprins tristețea, văzînd că Domnul i-a lăsat și S-a înălțat la ceruri. Ei au văzut pe Muntele Măslinilor norul care L-a luat de la ei și ceața strălucitoare care L-a acoperit în grabă, ca și solii care L-au întîmpinat în vedenie, ca să-L conducă în alai sărbătoresc, pentru că El se ducea la nuntă. Prietenii Mirelui, apostolii, s-au întors de acolo înapoi în sala Cinei celei de Taină și au șezut acolo așteptînd vizita pe care El le-a făgăduit-o. Conducătorii oștirii care fuseseră rînduiți ca să plece în provincii au rămas adunați într-un loc unic pînă ce vor primi armele de la Fiul“ [8].

Tot pelerina Aetheria vorbește și despre faptul că sărbătoarea Înălțării era celebrată în biserica din Betleem, unde este peștera Nașterii [9].

---

7. W. Nyssen, *Începuturile picturii bizantine,* p. 124.
8. W. Nyssen, *op. cit.*, p. 123-124.
9. *Ibidem,* p. 124.

Aceasta o adeveresc părinții Bisericii, care făceau în mod curent legătura dintre Betleem și Înălțare. Astfel, Sfîntul Chiril al Ierusalimului, în una din catehezele sale de la Botez, spune: „Încă și astăzi stă Muntele Măslinilor, care îndreaptă ochii credincioșilor și acum spre Cel care S-a înălțat pe un nor, ca o călăuză către porțile cerului, prin care a intrat Iisus. La Betleem a coborît El din cer, de pe Muntele Măslinilor S-a întors înapoi la cer. În Betleem a început lupta Sa pentru omenire, pe Muntele Măslinilor a fost încoronat pentru biruința Sa. Deci, ai mulți martori. Aici ai locul Învierii, acolo la răsărit, locul Înălțării, ca martori ai pe Îngeri, care au stat acolo mărturie, norul pe care El S-a înălțat și pe ucenicii care s-au întors de pe Muntele Măslinilor“ [10].

Textele liturgice ale sărbătorii Înălțării, pornind de la cuvintele Sfintei Scripturi referitoare la Înălțarea Domnului, preamăresc drumul Domnului de la cer la pămînt și de pe pămînt la cer, iar în această reîntoarcere se recunoaște împlinirea făgăduințelor cu privire la împărăția lui Dumnezeu rînduită pentru toate popoarele [11]. Cuvintele Psalmilor care fac parte din textul liturgic al sărbătorii împărătești, îndeosebi cele din Psalmul 46, amintesc și de făgăduința revenirii Domnului la sfîrșitul veacurilor. „Toate popoarele bateți din palme, strigați lui Dumnezeu cu glas de bucurie. Că Domnul este preaînalt, înfricoșător, Împărat mare, peste tot pămîntul. Supusu-ne-a nouă popoare și neamuri sub picioarele noastre; alesu-ne-a nouă moștenirea Sa, frumusețea lui Iacov, pe care a iubit-o. Suitu-S-a Dumnezeu întru strigare, Domnul în glas de trîmbiță. Cîntați Dumnezeului nostru, cîntați; cîntați Împăratului nostru cîntați; Că împărat a tot pămîntul este Dumnezeu; cîntați cu înțelegere. Împărățit-a Dumnezeu peste neamuri, Dumnezeu șade pe tronul cel Sfînt al Său. Mai marii popoarelor s-au adunat cu poporul Dumnezeului lui Avraam, că ai lui Dumnezeu sînt puternicii pămîntului; El S-a înălțat foarte“.

Sfîntul Ioan Gură de Aur vede în acest psalm deplina biruință a lui Hristos: „Această biruință a fost în întregime opera Sa. Greu a purtat El lupta Sa ; El a legat pe cel tare, i-a luat bunurile și avuția. Dar pentru că este generos și milostiv, îi lasă pe aceia care nu s-au ostenit să se folosească de biruința și de prada Sa... De aceea, strigăm toți, nu nelămuriți, ci cu glas limpede : „Unde este moarte boldul tău ? Unde este, iadule, biruința ta ?“.

I-au înălțat și iudeii odinioară, cînd Domnul a înecat oștile egiptenilor în Marea Roșie, un imn de biruință și au cîntat „Lăudăm pe Domnul, căci cu slavă S-a preamărit“! Biruința noastră este cu mult mai strălucită, căci nu egiptenii au fost înecați, ci demonii; nu faraon a fost biruit, ci diavolul... Și aceasta nu s-a întîmplat în Marea Roșie, ci în apa nașterii din nou. Călătoria noastră nu se face spre o țară făgăduită, ci noi călătorim spre ceruri. Noi nu ne hrănim cu mană, ci mîncăm Trupul Domnului; noi nu bem apă din stîncă, ci Sîngele din coasta Sa. De aceea, cîntați, bateți din palme, căci eliberați de zeii din lemn și din piatră, ați trecut în cer, ba chiar în cadrul cerurilor și ați fost așezați pe tronul împărătesc. Cîntați lui Dumnezeu, aduceți-I mulțumire ! A Lui e biruința, ale Lui trofeele“ [12]. Această înțelegere a biruinței Domnului este legată de învățătura Bisericii potrivit căreia în trupul transfigurat și înălțat la cer al Mîntuitorului, toată omenirea, căzută prin Adam, a fost înălțată în apropierea Tatălui. Astfel spune însuși Clement din Alexandria: „Acesta a schimbat căderea în înălțare și a răstignit moartea spre viață ; El a slobozit pe om din stricăciune și l-a ridicat la înălțime ; El a prefăcut ceea ce e pieritor în nepieritor și a schimbat pămîntul în cer...; El ne dăruiește cu adevărat marea și dumnezeiasca moștenire a Tatălui, care nu ni se mai poate lua niciodată“ [13]. „Așadar, zice Sfîntul Ioan Gură de Aur, Domnul a adus Tatălui pîrga firii noastre. Și atît de mult a admirat Tatăl darul și din pricina vredniciei Celui ce i L-a oferit și din pricina curăției Celui ce a fost curățit, încît a socotit darul vrednic să fie primit cu propriile

---

10. *Ibidem*, p. 24; Sf. Chiril al Ierusalimului, *Cateheza către cei ce se botează*, XIV, 23.
11. W. Nyssen, *op. cit.*, p. 125.
12. *Ibidem*, p. 126.
13. *Ibidem*.

Sale mîini, să-L așeze alături de Dînsul și să spună : „Șezi de-a dreapta Mea“ (Psalmul 109, 1). Către care fire a spus Dumnezeu: „Șezi de-a dreapta Mea“ ? Către aceea care a auzit : „Pămînt ești și în pămînt te vei întoarce“ (Facere 3, 19). Nu era deajuns că stă cu îngerii ? Nu era deajuns că a depășit cerurile ? Nu era nespusă și această cinste ? Totuși, a depășit pe îngeri, a trecut dincolo de arhangheli, a depășit heruvimii, s-a suit mai presus de serafimi, a trecut peste începătorii și nu s-a oprit înainte de a se așeza pe tronul Stăpînului... Astăzi îngerii au primit ceea ce doreau altădată; astăzi arhanghelii au văzut ceea ce pofteau odinioară, căci astăzi firea noastră luminează ca un fulger de pe tronul împărătesc și strălucește cu o slavă și o frumusețe nemuritoare ...“ [14]. Nu putem să nu adăugăm la acestea și cuvintele din rînduiala slujbei praznicului, de o bogăție covîrșitoare în înțelegerea învățăturii Bisericii, cu privire la ridicarea la cer a întregii firi omenești, și apropierea Tatălui odată cu înălțarea Domnului nostru Iisus Hristos.

„Firea lui Adam care a coborît în cele mai de jos părți ale pămîntului, ai alcătuit-o, Doamne, din nou și ai ridicat-o apoi peste toată mărirea și puterea. Pentru că iubind-o împarți cu ea același tron. Și pentru că ai suferit cu ea, ai unit-o cu Tine. Și pentru că Te-ai unit cu ea, ai pătimit cu ea. Dar pătimind ca un nepătimitor, ai preamărit-o împreună cu Tine. Dar cei netrupești ziceau: „Cine este acest Om preamărit ? Nu, nu este numai Om, ci Dumnezeu și Om“. Arătarea îi descoperă deodată pe amîndoi. Deci au plutit îngerii în veșminte luminoase în jurul ucenicilor și le-au spus : „Bărbați galileeni, Acest Om și Dumnezeu, Iisus Care a plecat de la voi, se va întoarce ca Dumnezeu-Om, ca Judecător al viilor și morților. Și celor credincioși le dăruiește iertare păcatelor și mare milă“ (Stihira glas 4 de la Litia praznicului). După cum vedem, istoria iconomiei mîntuirii neamului omenesc de la căderea în păcat și pînă la intrarea în viața veacului ce va să fie este arătată aici cu toată limpezimea, pe cît de succint, pe atît de cuprinzător.

În prezentarea și comentariul pe care le vom face am luat ca model icoana Înălțării, broderia în fir de aur și argint, lucrată în Mănăstirea Putna și dăruită de Ștefan cel Mare mănăstirii sale în anul 1484. Aceasta pentru că este cea mai cunoscută prin reproducerile făcute, întrucît — acesta este principalul criteriu — iconografia Bisericii noastre cunoaște apogeul desăvîrșirii sale — atît în ce privește conținutul teologic al icoanei, în general, cît și formele de expresie și exprimare a conținutului — în vremea slăvitului Voievod [15].

Din icoana brodată, de care am amintit, ca și din celelate icoane realizate în epoca de aur a artei noastre vechi, lucrate în diferite tehnici, mai înțelegem că important într-o icoană sînt nu atît efectele de culoare — deși culoarea își are semnificația ei și aceasta nu lipsește nici din icoanele brodate în vremea lui Ștefan cel Mare în care meșterii au știut, prin direcția firului de cusătură, 7-8 puncte, cum constată specialiștii să redea efecte de lumină și umbră, nuanțe ale firului de cusătură din aur —, ci linia desenului care urmărește numai să contureze trupul și mișcarea lui fizică și mai ales starea sufletească a persoanei, trăirea momentului înfățișat în scenă, în icoană, tocmai aceasta fiind redat în chipul cel mai strălucit și în icoana amintită, fapt care înlesnește mult înțelegerea conținutului ei teologic.

Icoana Înălțării de la Putna păstrează elementele indicate de erminie : Mîntuitorul într-un cerc luminos purtat de doi îngeri, Maica Domnului între alți doi îngeri, în mijlocul Apostolilor care sînt înfățișați șase deoparte și șase de cealaltă parte ; soarele și luna sînt figurate în partea superioară a icoanei ; din icoană nu lipsesc măslinii.

Mîntuitorul este înfățișat „stînd pe tronul slavei Sale“, înscris într-un dublu cerc luminos, adică „cercul sferelor cosmice în care strălucește slava Sa“ [16] ; în mîna stîngă, care este sprijinită pe genunchi, ține un rulou — rotulus — în alte icoane o carte, adică Cuvîntul Evangheliei ; cu mîna dreaptă binecuvîntează, așa cum relatează Sfînta Evanghelie (Luca 24, 50-51). Sem-

---

14. Sf. Ioan Hrisostom, *Cuvînt la Înălțarea Domnului,* în „Izvoarele Ortodoxiei“, trad. de Pr. D. Fecioru, București, 1942, p. 233 și 236-237.

15. *Pictura murală din Moldova. Secolele XV-XVI,* text Vasile Drăguț, antologie de imagini, Petre Lupan, București, 1982, p. 20.

16. Paul Evdokimov, *L'art de l'icône. La Théologie de la Beauté,* p. 199.

nul binecuvîntării înseamnă împărtășirea harului Sfîntului Duh și leagă dumnezeiescul fapt al Înălțării de cel al pogorîrii Duhului Sfînt peste Sfinții Apostoli, așa cum le făgăduise înainte de Înălțare : „Iar voi ședeți în cetate, pînă ce vă veți îmbrăca cu putere de sus“ (Luca 24, 49) sau: „Iar cînd va veni Mîngîietorul, pe Care Îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul Adevărului... căci dacă nu Mă voi duce, Mîngîietorul nu va veni la voi, iar dacă Mă voi duce Îl voi trimite la voi“. (Ioan 15, 26 ; 16, 7). Această făgăduință este întărită prin binecuvîntarea, pe care icoana o arată prin însuși semnul binecuvîntării așa cum și troparul praznicului o subliniază cu toată limpezimea : „Înălțatu-Te-ai întru slavă, Hristoase Dumnezeul nostru, bucurie făcînd ucenicilor cu făgăduința Sfîntului Duh, încredințîndu-se ei prin binecuvîntare că Tu ești Fiul lui Dumnezeu, Mîntuitorul lumii“.

Mîntuitorul a încredințat pe ucenicii Săi că El este Fiul lui Dumnezeu nu numai prin cuvîntul Evangheliei Sale (Luca 24, 27, 45; Ioan 17, 8) ci și prin binecuvîntare care înseamnă împărtășirea harului Sfîntului Duh. Această împărtășire desăvîrșește cunoașterea și încredințarea Sfinților Apostoli cu privire la persoana Mîntuitorului. Sîntem mîntuiți nu numai prin cuvînt, ci și prin împărtășirea cu harul Sfîntului Duh. Nu vom ști cărui duh aparținem (Luca 9, 55) și cu ce Duh ne împărtășim dacă nu vom asculta și primi cuvîntul ; nu vom înțelege cuvîntul și nu ne vom încredința pe deplin și cu adevărat de Cel ce a rostit cuvîntul, dacă nu ne vom împărtăși cu harul Sfîntului Duh, pe care Biserica — Trupul tainic al lui Hristos — ni-l oferă în Sfintele Sale Taine. De aceea, în Biserică, credincioșii mai întîi se împărtășesc cu cuvîntul Sfintei Evanghelii, pe care îl ascultă din citirea ei și apoi din tîlcuirea făcută de slujitorul sfințit ; la sfîrșitul Sfintei Liturghii, după ce se împărtășesc cu Sfintele și dumnezeiești Taine, adică cu Dumnezeiescul Trup și Sînge al Domnului nostru Iisus Hristos, mărturisesc : „Am văzut lumina cea adevărată, am primit Duhul cel ceresc, am aflat credința cea adevărată...“, adică au primit plinătatea încredințării, cunoașterii Persoanei Mîntuitorului. Credinciosul care nu a primit Dumnezeiești Taine, primește anofora, sau este miruit cu untdelemn binecuvîntat, sfințit, adică primește o binecuvîntare. Mai mult, credinciosul nu poate ieși mai înainte din biserică nu numai pentru că nu-i dau voie canoanele Bisericii, ci pentru că nu-l lasă cugetul său, cel temător de Dumnezeu, pînă ce nu se rostește de preot : „Binecuvîntarea Domnului, cu al Său har și cu a Sa iubire de oameni, să fie cu voi toți“. Credincioșii veniți la hramul Mănăstirii Neamț, Înălțarea Domnului, care, din cauza lungimii drumului nu pot sta pînă la sfîrșitul întregii slujbe, adică și a Sfintei Liturghii, pleacă mai înainte, dar numai după ce iau binecuvîntarea iertării păcatelor, prin citirea rugăciunii mari de dezlegare și apoi binecuvîntarea sfințirii prin stropirea și gustarea aghezmei. Aceasta vădește conștiința credincioșilor noștri față de importanța binecuvîntării lui Dumnezeu, pe care El o împărtășește în multe chipuri.

În Ortodoxie, potrivit învățăturii Sfinților Părinți, încredințarea despre Persoana lui Dumnezeu și faptele Sale nu este un rezultat al unei expuneri de argumente în cadrul unei logici a minții, deși aceasta nu poate fi neglijabilă, ci al împărtășirii din binecuvîntarea lui Dumnezeu, prin care ne sfințim întreaga noastră ființă, făcînd-o transparentă pentru a vedea pe Dumnezeu : „fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu“ (Matei 5, 8). „Hristos părăsește pămîntul cu trupul Său pămîntesc, dar prin aceasta nu se desparte sau se separă de pămînt și de credincioși, legați de El prin Sîngele Său. Hristos întinde mîna Sa cea dreaptă cu un gest de binecuvîntare, și, în mîna stîngă, ține ruloul Sfintelor Scripturi. El este izvorul harului și cuvîntului. Această lucrare nu este întreruptă de Înălțare“ [17].

În icoana de la Putna, ca și în altele, peste dublul cerc luminos în care este înscris chipul Mîntuitorului, traversează două linii curbe — secvențe de cercuri — care simbolizează cerurile pe care le-a străbătut Mîntuitorul prin Întrupare și apoi prin Înălțarea Sa la cer. La acest înțeles ne conduce și faptul că picioarele Mîntuitorului sînt sub nivelul liniei curbe de jos ; în acest caz această linie simbolizează sfera pămîntului ; figurarea picioarelor sub această linie simbolizează coborîrea Mîntuitorului în „cele mai de jos ale pămîntului“, la iad, pentru a ridica, prin înviere, pe Adam și cei împreună cu el. Figurarea Mîntuitorului în așa fel încît El arată că stă deasupra liniei

17. *Ibidem.*

superioare simbolizează ședereа Sa deasupra cerului cerurilor, pe care le-a străbătut prin Înălțarea Sa, șezînd de-a dreapta Tatălui de Care, prin întrupare, nu S-a despărțit. „Suitu-Te-ai Hristoase la Părintele Tău Cel fără de început, Cel ce nu Te-ai despărțit de sînurile Lui cele necuprinse..." (Stihira gl. 2 de la Stihoavna praznicului), cum ne încredințează una din cîntările bisericești.

Culoarea roșie a veșmintelor Mîntuitorului simbolizează întruparea și jertfa Sa pe cruce. „Pentru ce sînt hainele roșite, ale Celui ce S-a unit cu grosimea trupului, ziceau sfinții îngeri, văzînd pe Hristos purtînd dumnezeiștile semne ale cinstitei patimi" (Slava de la pesna 6 a canonului praznicului), sau : „Înălțîndu-Te Hristoase în Muntele Măslinilor, puterile văzîndu-Te strigau una către alta : Cine este Acesta ? și s-a zis către dînsele : „Acesta este Cel puternic și tare în războaie ; Acesta este cu adevărat Împăratul Slavei. Și pentru ce îi sînt hainele roșite ? Din Vosor vine, care este trupul. Iar Tu șezînd de-a dreapta măririi, ai trimis nouă pe Duhul Sfînt, ca să îndrepteze și să mîntuiască sufletele noastre" (Stihira glas 2 de la Stihoavna praznicului). Culoarea roșie a hainelor Mîntuitorului mai simbolizează și focul dumnezeirii cu care Mîntuitorul a îmbrăcat Firea Sa omenească, îndumnezeind-o și unind-o cu cea dumnezeiască, fără amestecare sau schimbare, fără împărțire sau despărțire, potrivit învățăturii Bisericii. Culoarea roșie o întîlnim și la veșmintele Maicii Domnului și ale Sfinților Apostoli ; la aceștia din urmă într-o măsură mai mică, simbolizînd faptul că omul s-a făcut „părtaș firii dumnezeiești" (II Petru 1, 4)

Faptul că cele două linii arcuite sînt întrerupte de trupul Domnului nostru Iisus Hristos simbolizează ceea ce Dumnezeu a spus mai înainte prin gura Psalmistului cu privire la înălțarea Domnului, adică deschiderea porților celor veșnice și va intra Împăratul slavei. Cine este acesta Împăratul slavei ?... Domnul cel tare și puternic, Domnul cel tare în războaie... Domnul puterilor. Acesta este Împăratul slavei" (Psalm 23, 7-10), așa cum ne încredințează și una din cîntările praznicului : „Cînd Te-ai înălțat întru slavă, Hristoase Dumnezeule, norii Te-au luat cu trupul din fața ucenicilor. S-au ridicat porțile cerului. Ceata îngerilor s-a bucurat și a săltat și puterile de sus au strigat și au zis : „Deschideți porțile voi începătorilor, să intre Împăratul slavei..." (Stihira gl. 4 de la Litia praznicului).

Doi îngeri, adică doi arhangheli ale căror nume sînt arătate de inscripție : Rafail și Gudiil [18], în zbor susțin medalionul în care este înscris chipul Mîntuitorului, cu o mișcare de o eleganță fără egal și cu priviri interiorizate, stăpîniți de respectul cuvenit față de persoana Mîntuitorului și măreția evenimentului pe care ei îl slujesc, atingînd cu sfială și chiar cu frică cercul luminos al slavei dumnezeiești.

În cele două extremități superioare ale icoanei sînt figurate soarele și luna, simbolul timpului, arătînd că lucrarea mîntuirii lumii s-a săvîrșit în timp, care pentru Cel ce a săvîrșit-o, fiind Dumnezeu, este un veșnic prezent. Aceasta o deslușim din faptul că cei doi aștri sînt înfățișați împreună și care în realitate, în rostul lor pentru om, sînt despărțiți, unul luminează noaptea, iar altul ziua ; chiar dacă luna este văzută și ziua uneori, atunci ea nu mai are rostul său de a lumina. Prezența celor doi aștri mai înseamnă și faptul că întregul cosmos s-a împărtășit de harul întrupării Celui care a făcut soarele și luna.

Între zona superioară a icoanei în care este figurat Mîntuitorul și cea inferioară în care sînt înfățișați Maica Domnului și Sfinții Apostoli, sînt schițați și doi măslini, în alte icoane patru. Măslinul este simbolul păcii pe care au vestit-o îngerii la Nașterea Domnului, al păcii pe care Fiul lui Dumnezeu a realizat-o prin întruparea și întreaga Sa lucrare dumnezeiască pînă la Înălțarea Sa la cer și prin trimiterea Duhului Sfînt în ziua Cincizecimii. „Suindu-Te la ceruri, de unde Te-ai și coborît, nu ne lăsa pe noi sărmanii, Doamne ; să vină Duhul Tău, aducînd pace lumii..." (Stihira gl. 6 de la Litia praznicului).

„Ce este așadar sărbătoarea de azi ?, se întreabă Sfîntul Ioan Gură de Aur. Cinstită și mare, iubite, care depășește mintea omenească și vrednică de mare dărnicie a Dumnezeului Care a făcut-o. Astăzi s-a făcut împă-

---

18. Cristian Moisescu, Maria Ana Muzicescu și Adriana Șirli, *Putna*, București, 1982, p. 42.

carea lui Dumnezeu cu neamul omenesc. Astăzi a fost distrusă dușmănia veșnică și s-a nimicit îndelungatul război. Astăzi s-a reîntors o pace minunată, cu toate că nu era așteptată deloc mai înainte. În adevăr, cine ar fi nădăjduit că Dumnezeu avea să se împace cu omul ?... Noi însă, care ne-am arătat nevrednici de pămînt, ne-am suit la împărăția cea de sus, am depășit cerurile, am luat tronul cel împărătesc. Firea omenească din preajma căreia Heruvimii păzeau raiul, astăzi stă mai presus de Heruvimi“ [19]. Prezența măslinilor în compoziția icoanei arată că ei, și cu ei întreaga creatură, s-au împărtășit de harul întrupării ; înnoirea lumii, schimbarea ei sugerată prin însuși felul figurării lor în chip stilizat, schematic, adică natural dar nu naturalizat ,real dar nu realist, așa cum o cere rînduiala artei iconografice în care lumea este înfățișată în pragul intrării ei în lumina zilei a opta, adică viața veacului ce va să fie.

Cei patru îngeri — doi care țin cu mîinile medalionul cu Mîntuitorul și doi care stau în imediata apropiere a Maicii Domnului, privind către Sfinții Apostoli și arătînd către Mîntuitorul — ocupă spațiul intermediar între chipul Mîntuitorului și grupul Sfinților Apostoli, împreună cu Maica Domnului. Aceasta nu atît pentru a umple spațiul între cele două „registre“, deci am zice dintr-o motivație de ordin plastic, ci pentru a simboliza faptul că îngerii fac legătura între Dumnezeu și oameni, așa cum ne-o arată Sfînta Scriptură a Vechiului și a Noului Testament. Prezența celor doi îngeri de lîngă Maica Domnului — care în icoana de la Putna sînt, potrivit inscripției, Arhanghelul Mihail și Arhanghelul Gavriil — este menționată de însuși textul Faptelor Apostolilor. Culoarea albă și luminoasă a veșmintelor lor scot în evidență chipul Maicii Domnului, care ocupă locul central în grupul Sfinților Apostoli și, în acest caz, locul central, într-un fel spus, și al icoanei. Totuși Mîntuitorul tronează deasupra întregii compoziții rămînînd adevăratul centru al icoanei, al cosmosului, potrivit cuvintelor Sfîntului Apostol Pavel : „Pe aceasta — lucrarea puterii tainei Lui Dumnezeu — a lucrat-o în Hristos, sculîndu-L din morți și așezîndu-L de-a dreapta Sa, în ceruri, mai presus decît toată începătoria și stăpînia și puterea și domnia și decît tot numele ce se numește, nu numai în veacul acesta ci și în cel viitor. Și toate le-a supus sub picioarele Lui, și, mai presus de toate, L-a dat pe El Cap Bisericii, Care este trupul Lui, plinătatea Celui ce plinește toate întru toți“ (Efeseni 1, 20-23). Maica Domnului, chip al Bisericii este dedesubtul chipului Mîntuitorului. Pe aceeași linie este înfățișat și grupul Apostolilor. Ca chip al Bisericii, în mijlocul Apostolilor care simbolizează lumea, Maica Domnului este înfățișată ca orantă, adică în atitudinea de rugăciune, cu mîinile ridicate ; gestul mîinilor ei arată pe cel de ascultare a oamenilor de Dumnezeu și pe cel de binecuvîntare dumnezeiască, dăruită pentru ascultarea oamenilor.

Grupul Apostolilor este împărțit în două ; șase deoparte și șase de cealaltă parte. Deși la Înălțarea Domnului nu a fost de față Matia care a fost ales imediat după dumnezeiescul eveniment (Fapte 1, 15-26), totuși în icoană apar doisprezece Apostoli, adică și Sfîntul Apostol Pavel desemnat atît de inițiala numelui cît și prin tipologia feței cum se vede în orice icoană a lui. De aici înțelegem că orice icoană, deci și cea a Înălțării, nu redă numai aspectul istoric al faptului, ci înțelesul și mesajul său teologic și aceasta primează după cum vedem. Plenitudinea cercului Apostolilor nu a fost știrbită prin lepădarea lui Iuda ; unitatea Bisericii nu este distrusă prin părăsirea ei de către unul sau mai mulți membri ai ei. Această unitate nu poate slăbi.

Sfinții Apostoli sînt înfățișați în atitudini diferite. Astfel, doi din grupul din dreapta Maicii Domnului se îndreaptă cu privirea la dumnezeiescul eveniment al Înălțării, doi din partea stîngă privesc spre apostoli, în schimb ceilalți au privirile îndreptate către Maica Domnului, care este „chipul Bisericii“, ca și cînd ar țîșni în mijlocul pămîntului o fîntînă a înțelepciunii și un chip pecetluit care păstrează toată moștenirea Cuvîntului“ [20].

Apostolii privesc îngîndurați, triști, trăind și un sentiment de spaimă : „Ucenicii s-au spăimîntat spunînd : Nu, Bunule Păstor, nu Te despărți de noi, trimite-ne nouă Duhul Tău preasfînt, toiag și însoțitor sufletelor noastre“ (Stihira gl. 4 de la Litia praznicului). Tocmai această dorință arzătoare

---

19. Sf. Ioan Hrisostom, *op. cit.*, p. 228 și 230.
20. W. Nyssen, *Începuturile picturii bizantine*, p. 122.

pentru a primi Duhul Sfînt stăpînește sufletele Apostolilor. Ei așteaptă în tăcere și adîncă reculegere, așa cum o vădesc fețele, gesturile și atitudinile lor. Însăși Maica Domnului, prin gestul mîinilor și privirea ei, arată că și ea este în această așteptare a împlinirii făgăduinței Mîntuitorului de trimitere a Duhului Sfînt și de aceea ea este înfățișată ca cea care îmbărbătează pe Apostolii cuprinși de durerea despărțirii, dar și de deplină încredințare a împlinirii făgăduinței Mîntuitorului de a rămîne cu ei mai departe și de a le trimite pe Sfîntul Duh. Gestul mîinilor Maicii Domnului îndrumă și dă măsura unei desăvîrșite cumpăniri sufletești care stăpînește sufletele Apostolilor. Această așteptare a împlinirii făgăduinței trimiterii Sfîntului Duh, este sugerată plastic și prin spațiul ce se înscrie în liniile unui triunghi în care se afla Maica Domnului și cei doi îngeri, triunghi care se află sub chipul Mîntuitorului și a cărui deschidere se îndreaptă către El creînd imaginea unei flori care se deschide la lumina soarelui.

Maica Domnului ca cea mai cinstită decît Heruvimii, stă pe un postament, deci mai sus decît Apostolii. Acesta este piatra unghiulară de care vorbește Mîntuitorul (Matei 22, 42), pe care El a zidit Biserica Sa, piatra mărturisirii făcute de Sfîntul Apostol Petru (Matei 16, 18).

În Biserică, icoana și Liturghia (slujba în general, n. n.), prin textele ei sînt într-o permanentă legătură, oglindindu-se și completîndu-se reciproc. Aceasta o înțelegem și din următoarea cîntare a slujbei praznicului Înălțării : „Cînd ai mers pe Muntele Măslinilor, Hristoase, pentru a împlini voia Tatălui, s-au spăimîntat îngerii din cer și s-au îngrozit cei ce locuiesc în iad. Iar ucenicii s-au apropiat tremurînd de bucurie cînd ai vorbit cu ei. Și norul a stat pregătit așteptînd în fața Ta. Iar cerul și-a deschis porțile sale, strălucind de frumusețe și pămîntul și-a dezvăluit ascunzătorile sale, că va fi cunoscută coborîrea și reînălțarea lui Adam. Și s-au ridicat, ca purtate de o mînă, picioarele în sus și gura Ta a rostit tare cuvîntul binecuvîntării, ca să poată fi auzit. Și norul Te-a ascuns din ce în ce mai mult privirilor. Și lăuntrul cerului Te-a luat la sine. Mare și minunată lucrare ai săvîrșit, Doamne, spre mîntuirea sufletelor noastre“ (Stihira glas 4, de la Litia praznicului).

Bucuria cu care s-au întors Apostolii în Ierusalim o face cunoscută și cuvîntul Evangheliei (Luca 24, 52), o cîntă slujba sărbătorii și o arată iscusitul zugrav în liniile desenului și culorile icoanei, puse cu aleasă cumpănire ; pentru a arăta că această bucurie este interiorizată, duhovnicească și purcede din făgăduința dată de Mîntuitorul că El va fi cu ucenicii Săi pînă la sfîrșitul veacurilor. Este bucuria izvorîtă din făgăduința trimiterii Sfîntului Duh care-i va întări și lumina în propovăduirea lor ca martori ai faptelor și cuvintelor Mîntuitorului pînă la marginile pămîntului (Luca 24, 48).

În icoana Înălțării, Maica Domnului împreună cu Sfinții Apostoli sînt înfățișați ca fiind stăpîniți nu numai de sentimentul așteptării împlinirii trimiterii Sfîntului Duh, ci și de acela al venirii Mîntuitorului pe norii cerului întru slava Sa împreună cu îngerii să judece viii și morții. Această venire a Sa a fost vestită de însuși Mîntuitorul, înainte de patima Sa cea înfricoșătoare (Matei 25, 31-32). Ea este vestită din nou acum la Înălțare, și de cei doi îngeri (Fapte 1, 11). Icoana Înălțării sugerează destul de limpede a doua venire a Sa, întru slavă. Astfel, Mîntuitorul este înfățișat, cum s-a amintit mai sus, stînd pe scaunul slavei Sale, dar se poate spune că El este înfățișat stînd și pe scaunul de judecată înconjurat de îngeri. Mai mult, în aureola capului Său este bine conturat semnul Sfintei Cruci, semnul Fiului Omului care se va arăta pe cer la a doua Sa venire (Matei 24, 30), ca să-L vadă mai bine și cei ce L-au împuns (Apocalipsă 1, 7) și să cunoască semnul și puterea prin care El a biruit moartea înviind din mormînt.

Deși nu este menționat în Evanghelii sau în Faptele Apostolilor că Maica Domnului a fost de față la momentul Înălțării, totuși Biserica — potrivit mărturiilor tradiției iconografice și liturgice — este deplin încredințată că ea nu putea lipsi de la dumnezeiasca Înălțare a Fiului ei, ea care în timpul răstignirii a fost încredințată Sfîntului Apostol și Evanghelist Ioan, iar după Înălțare a stat permanent împreună cu Apostolii, frații și cu celelalte femei (Fapte 1, 14). Biserica mărturisește aceasta în chipul cel mai limpede în una din cîntările slujbei praznicului : „După ce ai împlinit, Doamne, taina ascunsă neamurilor dinainte de veacuri ,ai venit, Bunule, cu ucenicii Tăi și însoțit de aceea care Te-a născut pe Tine, Ziditorule și Domnul tuturor, pe

Muntele Măslinilor. Căci ea, care în timpul patimilor Tale a suferit ca Maică mai mult decît toți, trebuia să și guste cea mai mare bucurie pentru preamărirea trupului Tău. Pentru că și noi avem parte de ea prin Înălțarea Ta la cer, Doamne, îți cîntăm : „Slavă marii Tale milostiviri de care ne-am făcut părtași“ (Slavă gl. 4, de la Litia praznicului).

Maica Domnului s-a bucurat tot timpul de cinstirea cuvenită așa cum ea însăși, insuflată de Duhul Sfînt, a mărturisit, potrivit cuvintelor Sfintei Scripturi : „Iată de acum mă vor ferici toate neamurile, că mi-a făcut mie mărire Cel Puternic“ (Luca 1, 40-49). Din dragostea și cinstirea, datorate Maicii Domnului, unul dintre cei mai sîrguincioși și competenți ostenitori în prezentarea frumuseții și adevărului icoanei Bisericii, una și nedespărțită, ne pune înainte gîndirea și scrisul Sfinților Părinți ai Bisericii, cu privire la faptul Înălțării și cinstirea Maicii Domnului. Domnul se ridică la Tatăl. Apostolii rămîn pe pămînt, iar în mijlocul lor, ca semn al celor care rămîn, dar nu părăsiți ca niște orfani, rămîne Maica Domnului, chipul curat al Bisericii care așteaptă împlinirea vremii, prin care Dumnezeu a adus la deplina realitate a istoriei Taina Bisericii Sale din toate semnele acoperite ale Vechiului Testament, odată cu împlinirea sfatului mîntuirii. Pe temeiul acestei înțelegeri a ansamblului mîntuirii, Părinții, mai ales cei din răsărit, pot vorbi într-un fel de sine înțeles despre Maica Domnului ca despre Biserică, așa cum numai în icoanele timpurii o vedem reprezentată — și icoanele noastre rămîn credincioase iconografiei timpurii [21]. De la primii Părinți răsăriteni, de la începutul secolului IV, de la Heghemoniu, se pot indica multe mărturii pentru cunoașterea acestui tainic paralelism. Cel mai clar apar aceste legături între momentele mîntuirii împlinite de Iisus, la Sfîntul Chiril din Alexandria, „Părintele“ Sinodului din Efes. El spune într-un imn de laudă adresat Maicii Domnului, care desigur este unul din principalele fundamente ale nesfîrșitelor și bogatelor cîntări de laudă aduse Născătoarei de Dumnezeu în Răsărit : „Bucură-te, Marie, Născătoare de Dumnezeu / Preacurată comoară a întregii lumi / lumină nestinsă / Cununa fecioriei / Sceptru al dreptei credințe / Biserică nestricată / Vas al Celui necuprins / Maică și Fecioară / Pentru tine e slăvit în Evanghelie Cel ce vine întru numele Domnului / Bucură-te, cea care ai purtat pe Cel necuprins în sfîntul tău pîntece feciorelnic / Prin tine s-a preamărit Treimea / Prin tine tot pămîntul cinstește crucea și se închină ei / Prin tine saltă cerul / Prin tine se bucură îngerii și arhanghelii / Prin tine sînt oprite duhurile rele / Prin tine ispititorul, diavolul, a fost azvîrlit din cer / Prin tine zidirea căzută a fost ridicată la cer / Prin tine toată suflarea, prinsă în nebunia idolilor, a ajuns la cunoștința adevărului / Prin tine toți credincioșii au parte de Sfîntul Botez / Prin tine, de untdelemnul bucuriei se mîngîie lumea / Prin tine s-au pus temeliile bisericilor din întreaga lume / Prin tine sînt aduse la credință toate popoarele / Prin tine Fiul lui Dumnezeu, Cel Unul-Născut, a luminat tuturor celor ce ședeau în întuneric și în umbra morții / Prin tine au proorocit proorocii / Prin tine vestesc Apostolii mîntuirea popoarelor / Prin tine vor fi înviați morții / Prin tine domnesc conducătorii țărilor, prin Sfînta Treime /. Iar noi să putem cunoaște și preamări unirea, să ne plecăm stăpînirii lumești voite de Dumnezeu, să ne supunem puterilor și stăpînilor, să ne temem și să preamărim Treimea nedespărțită, să lăudăm în tot timpul pe Născătoarea de Dumnezeu, care este Sfînta Biserică și pe Fiul și Mirele ei Cel fără de prihană. A Lui fie slava în vecii vecilor. Amin“ [22].

Înălțarea Domnului la cer este, cum bine știm, unul din cele mai mari praznice împărătești. Mîntuitorul, prin Înălțarea Sa cu trupul de la pămînt la cer și șederea de-a dreapta Tatălui, a ridicat firea omenească, înnoită prin învierea Sa, pe cea mai înaltă treaptă de vrednicie și apropiere de Dumnezeu.

Înălțarea Domnului este hramul celei mai mari mănăstiri, nu numai din Moldova, ci chiar din țară, Mănăstirea Neamț — „Ierusalimul Ortodoxiei românești“. Nu cunoaștem o altă mănăstire, din cele mai vechi, care să aibă hramul Înălțării Domnului la cer.

Este binecunoscut faptul că hramul unei biserici nu se schimbă atunci

---

21. Idem, *Pămînt cîntînd în imagini*, p. 138.

22. Idem, *Începuturile picturii bizantine*, p. 128-129.

cînd ea suferă unele înnoiri, fie ele chiar din temelie — în cazul că în locul celei vechi, din cauza unei stricăciuni sau alunecări de teren — se zidește alta în imediata apropiere a locului celei dintîi. În cele mai multe cazuri se păstrează hramul și numai rareori i se schimbă hramul, în acest caz, hramul celei dintîi rămîne al doilea hram al noii biserici, iar icoana lui se așează în partea stîngă a catapetesmei, în rîndul icoanelor împărătești. În acest caz, icoana hramului al doilea al unei biserici devine un document istoric al vechimii ei.

Voievozii noștri, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, mai ales, ca și cei de după el, și-au ctitorit bisericile lor din piatră pe temeliile altora mai vechi, păstrîndu-le hramul cel dintîi. Aceasta din respectul față de înaintași și din conștiința păstrării vetrelor tezaurului de credință strămoșească de care, împreună cu întregul popor, erau stăpîniți. Mai vedem în aceasta și expresia conștiinței succesiunii apostolice, ca cei care știm că odată cu primirea credinței creștine prin propoveduirea Evangheliei de Sfîntul Apostol Andrei, ne-am ridicat și lăcașuri de închinare pe care le-am păstrat în forma și pe locul lor cel dintîi, chiar dacă s-au tot înnoit. Conștiința comuniunii cu strămoșii am avut-o nu numai în aceeași credință, ci și în același loc și locaș de închinare, în jurul cărora ei se odihnesc întru nădejdea învierii și vieții veșnice. Prin aceasta am legat de cer pămîntul strămoșesc de care împreună cu strămoșii sîntem legați cu întreaga noastră ființă chemată, prin Înălțarea Domnului de pe pămînt la cer, să stea de-a dreapta Tatălui, în cea mai înaltă cinste, de fii ai lui Dumnezeu.

În Mănăstirea Neamț, potrivit tradiției locului, documentelor istorice și confirmărilor săpăturilor arheologice efectuate aici în anii 1958—1965, au existat din vechime două biserici : una de lemn cu hramul „Sfîntul Gheorghe“ și alta cu hramul „Înălțarea Domnului“. Cea cu hramul „Sfîntul Gheorghe“, care în decursul timpului a suferit refaceri, în cele din urmă, în anii 1960—1965, a fost strămutată și integrată în corpul chiliilor mănăstirii de pe latura de est. Cea cu hramul „Înălțarea Domnului“, atestată într-un document încă de la 7 ianuarie 1407 în timpul domniei lui Alexandru cel Bun, a fost reînnoită din temelii de Ștefan cel Mare, în anul 1497, păstrîndu-i hramul, potrivit inscripției așezate deasupra ușii de intrare pe latura de sud a bisericii; inscripția, cum vedem, se păstrează și se continuă un hram, se înnoiește o moștenire, se îmbogățește o tradiție și înflorește o vatră de evlavie și cultură străveche. Nu știm care din cele două biserici a fost cea mai veche, dar fapta lui Ștefan cel Mare ne face să înțelegem că biserica „Înălțării Domnului“ își are întîietatea cel puțin din punct de vedere teologic-liturgic și credem că și istoric.

Hramul Înălțării Domnului la Mănăstirea Neamț prin conținutul și mesajul teologic al faptului dumnezeiesc — înălțarea omului la cea mai înaltă treaptă de vrednicie, prin șederea Fiului lui Dumnezeu întrupat, de-a dreapta lui Dumnezeu-Tatăl, îndumnezeirea firii umane — face ca cea mai veche vatră de spiritualitate strămoșească să sporească, de-a lungul veacurilor, întru cinste prin tezaurul liturgic și artistic pe care smeriții ostenitori de aici l-au păstrat și îmbogățit întru frumusețe și adevăr, ca vase sfinte ale credinței noastre ortodoxe. Gîndirea teologică, trăirea și osteneala călugărilor lavrei nemțene erau călăuzite permanent de cuvintele purtătoare ale unei adînci teologii, pe care le ascultau la slujba de fiecare zi cînd se rosteau, potrivit rînduielii tipiconale, troparul și condacul hramului Înălțării : „Plinind iconomia cea pentru noi și cele de pe pămînt unindu-le cu cele cerești, Te-ai înălțat întru slavă, Hristoase, Dumnezeul nostru, de unde nicicum nu Te-ai despărțit, ci rămînînd nedepărtat strigi celor ce Te iubesc pe Tine: Eu sînt cu voi și nimeni împotriva voastră“.

Viața duhovnicească și artistică, care cunoaște o înflorire în vremea slăvitului Voievod Ștefan cel Mare, operele de artă rămase pînă astăzi fără egal, prin conținutul lor teologic și forma artistică care slujește conținutul, arată pe deoparte vechimea așezării călugărești de aici, iar pe de alta influența sau lucrarea pe care a avut-o, cum era și firesc, conținutul și mesajul teologic al hramului — adică faptul dumnezeiesc al Înălțării Domnului — în viața și lucrarea viețuitorilor de aici. Numărul mare de pelerini, necunoscut la alte mănăstiri tot vechi voievodale, veniți din toate colțurile țării la hramul Înălțării Domnului ca și al credincioșilor care zilnic cercetează Mănăstirea pentru nevoile lor duhovnicești arată atît vechimea cît și lucrarea ei în viața spirituală a credincioșilor noștri, în viața Bisericii noastre stră-

moșești. Pelerinii care vin la hramul Înălțării, după ce se închină și lasă obolul lor aici, vizitează, timp de o săptămînă, toate mănăstirile din împrejurimi și apoi se întorc pentru slujba hramului Mănăstirii Neamț, întocmai ca la Locurile Sfinte ; de aici, pe bună dreptate, Mănăstirea Neamț este numită „Ierusalimul Moldovei".

Conținutul teologic și mesajul faptului dumnezeiesc al Înălțării Domnului este trăit și înțeles de credincioșii noștri în toată adîncimea și curăția sa. Slujba hramului Înălțării Domnului și, mai ales, slujba aghezmei sugerează cu multă limpezime și adîncime de înțeles ca însăși icoana dumnezeiescului fapt al Înălțării Domnului la cer. Astfel, la slujba aghezmei se iese afară din incinta mănăstirii, precum apostolii au fost duși de Mîntuitorul afară de cetatea Ierusalimului pînă spre Betania. Atmosfera momentului este înălțătoare, credincioșii sînt pătrunși de adevărul prezenței nevăzute a Mîntuitorului și de faptul dumnezeiesc al însăși Înălțării Lui, ochii minții și inimii lor îndreptați către El, Îl simt prezent în inimile lor. Domnul cel ce șade pe tronul slavei Sale este prezent real în mijlocul credincioșilor adunați aici. Asemenea Sfinților Apostoli, cum se înfățișează în icoanele noastre vechi, credincioșii își îndreaptă ochii către icoana Maicii Domnului, purtată de slujitorii sfințiți și ținută în văzul tuturor. Este cea mai mare mîngîiere și bucurie a credincioșilor de a privi și apoi de a atinge și săruta icoana Maicii Domnului ; ea devine ca și Mîntuitorul în icoana Înălțării, centrul sărbătorii dumnezeiescului praznic. În cadrul slujbei aghezmei, credincioșii se împărtășesc de cuvîntul Sfintei Evanghelii, precum Apostolii care L-au ascultat pe Mîntuitorul Care le-a deschis mințile ca să înțeleagă Scripturile pînă în momentul Înălțării. Credincioșii se împărtășesc apoi de cuvîntul de învățătură rostit de arhipăstorul Mitropoliei Moldovei și Sucevei, care tălmăcește înțelesul adînc al faptului dumnezeiesc al Înălțării Domnului, dar ceea ce așteaptă credincioșii cel mai mult, după privirea și sărutarea icoanei Maicii Domnului, fără a micșora importanța celorlalte momente ale sărbătoririi, este binecuvîntarea iertării păcatelor după citirea rugăciunii celei mari de dezlegare a păcatelor și apoi binecuvîntarea sfințeniei, prin stropirea cu aghiazmă și gustarea ei, din care iau într-un vas, anume pregătit, pentru a duce acasă ca să se împărtășească din binecuvîntarea hramului, prin gustarea aghezmei, și cei care n-au putut veni la hram.

Apostolii s-au încredințat că Domnul nostru Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu, Mîntuitorul lumii, după ce I-au ascultat cuvîntul, iar El le-a deschis mintea (Luca 24, 45), ca să înțeleagă Scripturile, dar ei s-au încredințat și prin binecuvîntare (Luca 24, 51-52), care era deja pîrga împlinirii făgăduinței trimiterii Duhului Sfînt. Apostolii au dobîndit mîngîierea despărțirii de Mîntuitorul îndreptîndu-și privirile, cum arată icoana, către Maica Domnului, chipul Bisericii. De aceea și credincioșii Bisericii noastre înțelegînd toate acestea, doresc atît de mult ca la hramul Înălțării Domnului la Mănăstirea Neamț, să primească binecuvîntarea iertării păcatelor și să se împărtășească din sfințenia aghezmei și să privească icoana Maicii Domnului sărutînd-o și atingîndu-se de ea. Toate acestea ne arată cît de cuminte, frumos și adevărat stiu să teologhisească credincioșii noștri faptele dumnezeiești ale mîntuirii atunci cînd ei stau în permanentă legătură cu Tainele Bisericii și slujitorii ei sfințiți în duhul ascultării, al comuniunii de dragoste și rugăciune, împreună cu moșii și strămoșii noștri.

Hramul Înălțării Domnului de la Mănăstirea Neamț ne oferă unul dintre cele mai autentice comentarii pentru înțelegerea icoanei faptului dumnezeiesc al Înălțării Domnului la cer.

Serbarea hramului Mănăstirii Neamț este o sărbătoare a înălțării noastre sufletești întru mărturisirea credinței noastre strămoșești, în care, prin binecuvîntarea și sfințirea dobîndite, ne arată importanța acestui praznic în trăirea credinței dreptslăvitoare. Icoana Înălțării Domnului ne adîncește sensul acestei sărbători pentru desăvîrșirea duhovnicească prin permanenta înălțare duhovnicească pe urcușul desăvîrșirii și al pregustării bunurilor vieții celei veșnice, făcîndu-ne să trăim bogăția credinței ca adeverirea lucrurilor celor nădăjduite și dovada celor nevăzute (Evrei 11, 1).

† *PIMEN SUCEVEANUL*
Episcop-vicar

SFÎNTUL IOAN VALAHUL
(† 12 mai 1662)

Sfinții sînt părinți și frați ai noștri prea aleși, pe care Sfînta noastră Biserică ne îndeamnă să-i cinstim, pentru că : „Cine cinstește pe Sfinți, cinstește pe Hristos, iar cine disprețuiește pe Sfinți, disprețuiește pe Domnul", ne spune Sfîntul Ambrozie, episcopul Milanului *(Cuvîntarea 54)*. Iar Sfîntul Ioan Damaschin zice : „În adevăr, se cuvine a-i cinsti, a înălța biserici în numele lor, a le aduce daruri, a ține zilele rînduite întru pomenirea lor și a ne veseli duhovnicește în ele, pentru ca veselia noastră să fie vrednică de cei ce ne dau prilej de sărbătoare și să ne silim a le plăcea, nu a-i supăra, pentru că ceea ce place lui Dumnezeu, place și aleșilor Săi, iar ceea ce întristează pe Dumnezeu, aduce întristare și slujitorilor Lui" (Dogmatica, cartea IV, cap. 15). Această învățătură despre sfinți o cuprinde și *Mărturisirea de credință a Bisericii Ortodoxe :* „Pe sfinții lui Dumnezeu nu-i adorăm, ci îi rugăm ca pe frați ai noștri și prieteni ai lui Dumnezeu ca să ceară ajutorul dumnezeiesc pentru noi, frații lor, și să mijlocească pentru noi pe lîngă Domnul". „Și avem nevoie de ajutorul lor,nu pentru că ne-ar ajuta ei cu puterea lor însăși, ci pentru că cer pentru noi, prin soliile lor, harul lui Dumnezeu" (Partea III-a, întrebarea 52).

Dar sfinții s-au învrednicit de închinare, spune Sfîntul Ioan Damaschin, nu prin firea lor, ci pentru că au avut în ei pe Cel ce este vrednic de închinare prin firea Sa, adică pe Dumnezeu, după cum fierul înfierbîntat nu este arzător prin firea sa, ci pentru că a primit în sine foc, care are însușirea firească de a arde. Ne închinăm lor, pentru că Dumnezeu „i-a preaslăvit și i-a făcut înfricoșători pentru vrăjmași și binefăcători pentru cei ce se apropie de ei cu credință" (Cuvîntarea a III-a despre icoane).

Prieteni ai lui Dumnezeu și împreună-rugători cu noi lui Dumnezeu pentru mîntuirea noastră, sfinții nu sînt proprietatea sau bunul unui singur neam și nici nu se poate crede că sfinții adevărați sînt numai cei din calendare. Creștinătatea întreagă, cea închinătoare la sfinți, nu-i socoate și nu-i cinstește ca sfinți numai pe aceia pe care i-a trecut în calendare sau în cărțile de cult. În afară de numărul restrîns al sfinților cunoscuți, Biserica cinstește și pe sfinții neștiuți, pe cei care au bineplăcut lui Dumnezeu, fie prin moartea martirică pentru credință, fie ducînd „lupta cea bună", purtînd „războiul cel nevăzut", prin care au dobîndit „cununa vieții", podoaba cea netrecătoare a biruinței duhovnicești. Cete multe de martiri au rămas uitate de oameni, sau ascunse cunoștinței lor. Și apoi cîți venerabili pustnici și chiar simpli creștini n-au trăit viață sfîntă și cîți dintre ei nu sînt la fel de vrednici de cinstire și închinare ca și aceia pe care îi găsim în calendare ?

Fără îndoială că numărul cel mare al sfinților a rămas învăluit în taină, a rămas necunoscut și chiar dintre cei știuți și cinstiți vreodată, unii au fost dați uitării. Iar uitarea își are și ea explicațiile ei, asupra cărora nu stăruim. Dar și așa, pentru pomenirea tuturor sfinților neștiuți sau uitați, Biserica a orînduit prima Duminică de după Rusalii — Duminica Tuturor Sfinților.

Sfinții aceștia anonimi, care „și-n vremea de acum mulți... sînt de petrec cu noi, care numai Dumnezeu îi știe la inima lor" — cum zice Mitropolitul Dosoftei al Moldovei în „Viețile Sfinților" tipărite la Iași (1682—1686), numără și astăzi, cum au numărat, desigur, și în trecut, destule chipuri sfinte de români. Dar nici sfinții cunoscuți n-au lipsit dintre fiii neamului nostru. Iar unii sînt atît de cunoscuți încît se găsesc în mare cinste și la alte neamuri și totuși nouă, românilor, ne-au rămas aproape cu totul necunoscuți. Peste unii s-a așternut uitarea, iar pe alții i-au cinstit neamurile vecine și anume i-au însușit fie grecii, fie slavii grecizîndu-i sau slavizîndu-i. Pe unii i-a trecut sub tăcere credința noastră a românilor, plină de discreție și neiu-

bitoare de paradă. Pe unii nu îndrăznim să-i cinstim, deși sînt sfinți cu adevărat și mari mucenici, pe alții i-am cinstit pînă ieri numai local (Dr. Liviu Stan, *Sfinții români,* Sibiu, 1945, p. 3-4). Acestea au fost motivele pentru care Biserica noastră Ortodoxă Română a trecut, în 1955, la generalizarea cultului unor sfinți cu moaște aflate pe teritoriul Patriei noastre, prin înscrierea numelui lor în Sinaxare și calendare și trecerea sfintelor lor slujbe în cărțile de slujbă : Sfînta Cuvioasă Parascheva, Sfînta Mucenița Filofteia, Sfîntul Grigore Decapolitul, Sfîntul Cuvios Părinte Dimitrie cel Nou din Basarabi, Sfîntul Cuvios Nicodim, Sfîntul Mucenic Ioan Valahul [1]. Iar din numărul cel mare al fiilor neamului nostru, care au strălucit prin virtuțile și prin mărturia credinței lor în Hristos, aflîndu-se acum în apropierea lui Dumnezeu și rugîndu-se pentru noi ca mai îmbelșugat să ne dăruiască cu harul Său, pentru a putea fi biruitori împotriva ispitelor și în toate nevoile duhovnicești, au fost canonizați: Sfîntul Ierarh Calinic de la Cernica, Sfinții Ilie Iorest, Sava Brancovici, Visarion Sarai, Sofronie de la Cioara și Oprea Nicolae [2]. Iar alții așteaptă să fie canonizați, ca Daniil Sihastrul, Constantin Brâncoveanu ș. a.

1. Sfîntul Ioan Valahul este un sfînt român al cărui cult a fost generalizat de Biserica noastră în 1955.

De la 12 mai 1662 — cînd a fost martirizat tînărul Ioan Românul, de familie nobilă, smuls din pămîntul Valahiei și dus rob de urgia musulmană la Constantinopol împreună cu mulți alți captivi de diferite vîrste și sexe — și pînă astăzi, numele lui scris în cartea veșniciei, nu s-a înscris în aducerea noastră aminte decît tîrziu. Dar acest mucenic român a fost cinstit ca sfînt încă de la început de către Biserica Grecească, în ale cărei martirologii și sinaxare numele lui se află pomenit cu rînduială și bună-cuviință. Aceasta poate și pentru că el fusese martirizat la Constantinopol. Sfîntul Ioan Valahul sau Românul a fost canonizat, deci, demult de evlavia ortodoxă și anume cu trei sute de ani înainte de a i se generaliza cultul în Biserica Ortodoxă Română.

Istorisirea pătimirii Sfîntului Mucenic Ioan Valahul sau Românul a fost scrisă pentru prima oară de contemporanul lui, Ioan Cariofil, pe atunci hartofilax al Patriarhiei din Constantinopol. Textul acestei istorisiri, tradus din greaca veche în cea modernă de Ioan Cavsocalivitul, se află cuprins în Noul Martirologiu, tipărit pentru prima oară la Veneția de Nicodim Aghioritul în 1799. Textul din acest Martirologiu a stat la baza traducerilor în limba română, venite pînă la noi prin manuscrise și tipărituri. Amintim traducerea românească făcută și publicată după trecere de numai doi ani, adică în 1801, la București, de Filaret al Mirelor, într-o colecție aghiografică și imnologică cu binecuvîntarea și toată cheltuiala Mitropolitului Ungrovlahiei, Kiriu Kir Dositeiu. Pătimirea Sfîntului Mucenic Ioan Românul din această colecție are la bază traducerea aflată în Ms. românesc 44 din Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România.

Mineiele românești îl pomenesc pe Sfîntul Mucenic Ioan Valahul începînd cu ediția de la Neamț din 1846 și pînă la cel din urmă, de la București, din 1929 (ediția a III-a). Dar toate, unul după altul, îl pomenesc cu o scurtă notiță biografică cuprinzînd datele esențiale și un stih de laudă [3].

---

1. *Enciclica* Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din 10 octombrie 1955, în „Biserica Ortodoxă Română“ (B.O.R.), LXXIII (1955), nr. 11-12, p. 1037-1041.

2. *Ibidem,* p. 1041-1044 și p. 1045-1049.

3. Cel care, la noi, s-a ocupat îndeaproape cu studiul vieții Mucenicului Ioan Românul este Pr. prof. Liviu Stan care, în cartea sa *Sfinți români,* Sibiu ,1945, îi consacră 13 pagini (p. 57-69) de cercetare critică și indicații bibliografice, și apoi un studiu exhaustiv privind izvoarele vieții Sfîntului : manuscrise, tipărituri, ediții și evoluția cultului acestuia, publicat de Pr. prof. Al. Ciurea, *Trei sute de ani de la moartea de mucenic a Sfîntului Ioan Valahul,* în „B.O.R.“, LXXX (1962) nr. 5-6, p. 493-514; iar alte considerații privind viața acestui sfînt mucenic și însăși viața acestuia ni le-a dat Vartolomeu Diacul (Vartolomeu Anania) în *Sfîntul mucenic Ioan Românul,* în „B.O.R.“, LXXII (1945), nr. 5, p. 532-539. Alte date și elemente noi au fost date recent de Pr. I. Ionescu, *Un portret al Sfîntului Ioan Românul de la Muntele Athos,* în „B.O.R.“, XCIX (1981), nr. 7-8, p. 787-791.

Spuneam că Sfîntul Ioan Românul este demult canonizat, dar destul de puțin cinstit la noi. Hotărîrea Sfîntului Sinod al Bisericii noastre din 1950 de a pune în cinstire multe nume de sfinți români și Enciclica Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din 10 octombrie 1955 țintesc și realizează nu numai canonizarea sfinților necanonizați, ci și larga cinstire a celor mai puțin cunoscuți pînă acum.

Cea dintîi icoană românească a Sfîntului Ioan Românul în țară este cea în fresca din Palatul Patriarhal, realizată de Costin Petrescu, iar a doua a fost zugrăvită în paraclisul Mănăstirii Antim, de pictorul Nicolaide împreună cu ucenicii săi, înainte de generalizarea cultului acestui sfînt. De curînd și anume în luna august (28) 1978, cu prilejul unei misiuni științifice la Muntele Athos, un grup de cercetători din partea Centrului Național de Cercetări Științifice (C.N.R.S.) din Paris a descoperit în catholiconul (adică în biserica principală) a Mănăstirii Xiropotamul din Muntele Athos, reconstruită între anii 1761 și 1763 și pictată în 1783 cu danii și ajutoare din Moldova și Țara Românească, în pronaos, printre alte busturi pictate ale unor neomartiri creștini, bustul Sfîntului Ioan Românul, din 1783. Pe acesta, grupul de cercetători îl publică, însoțindu-l cu un documentat studiu în „Buletinul Bibliotecii Române" din Freiburg, volumul VII (XI) — serie nouă — 1979, p. 59-78. Acesta este cel mai vechi portret cunoscut al tînărului martir român, care păstrează toată gingășia adolescenței sale, curmată la vîrsta de 17-18 ani, la Constantinopol, prin spînzurare, la 12 mai 1662 [4].

Cea dintîi pomenire a Sfîntului Ioan Românul, în toată plinătatea, a avut loc la Mănăstirea Antim, prin slujirea unei privegheri în seara zilei de 11 mai 1954, din inițiativa I.P.S. Antim Nica, atunci Episcop-vicar patriarhal și stareț al obștei patriarhale.

2. Sfîntul Mucenic Ioan Valahul, dintr-o familie bună, este de obîrșie din Țara Românească sau Muntenia, numită pe vremea sfîntului și după aceea Valahia și Vlahia și de aici și cognomenul sfîntului de „Valahul" și, paralel, sau după aceea, de „Românul", arătînd, de asemenea, obîrșia. Ioan Cariofil ni-l prezintă expres ca Ioan „Valahul", iar țara în care s-a născut, a crescut și din care a fost luat în robie de turci, Valahia, precizînd că pe acea vreme era domn în această țară Mihnea Vodă. Unii dintre autorii români, care s-au ocupat cu viața mucenicului, au căutat să-i localizeze nașterea în Oltenia [5], alții în București, iar alții în Craiova. Dar singura ipoteză valabilă rămîne aceea că era originar din Valahia sau Țara Românească, mai ales că nici Ioan Cariofil, contemporan cu pătimirea sfîntului, nu precizează localitatea [6].

Cît privește data nașterii, nici un autor și nici o lucrare nu precizează anul și ziua. Anul de naștere îl putem obține ușor dacă avem în vedere că Viața lui, scrisă de Cariofil, precizează că a fost luat în robie de turci cînd avea vîrsta de 15 ani, îndată după fuga din țară a lui Mihnea Vodă. Or, răscoala voievodului împotriva turcilor și petrecerea lui în Transilvania a avut loc în 1659, de unde nu s-a mai întors niciodată, fiind otrăvit la 6 aprilie 1660 și murind acolo. Luînd ca punct de plecare anul 1659, înseamnă că Sfîntul Ioan Valahul s-a născut în anul 1644.

Timpul cît a durat robia, încercările și pătimirea Sfîntului Ioan Valahul este intervalul dintre lunile noiembrie-decembrie 1659 pînă la 12 mai 1662, cînd are loc spînzurarea lui de către turci, deci în total aproximativ doi ani și jumătate, cu cîteva zile în plus sau în minus.

Data morții martirice, de 12 mai 1662, este foarte sigură, și este recunoscută unanim de toate martirologiile, sinaxarele și absolut de toate publicațiile și autorii de limbă greacă, care s-au ocupat primii cu Sfîntul Ioan Valahul, ca și de toate lucrările românești care s-au ocupat cu acest subiect.

Din viața sfîntului, scrisă de Ioan Cariofil și din celelalte surse posterioare consemnate în manuscrise și tipărituri, în minee, aflăm că Ioan Românul era frumos la chip, luminos în privire și bine legat la trup. Tocmirea lui era plină de sănătate. Tinerească vlagă zburda în toată ființa lui. Și cu

---

4. Pr. I. Ionescu, *op. cit.*, p. 787 și 189.

5. Dr. Gherasim Timuș, *Dicționar aghiografic cuprinzînd pe scurt viețile sfinților*, București, Tipografia cărților bisericești, 1898.

6. Vezi Pr. prof. Alexandru Ciurea, *op. cit.*, p. 496-497 ; Pr. I. Ionescu, *op. cit.*, p. 789.

toate că grumazul său era încovoiat de robie, ochii îi străluceau de puterea credinței în Hristos și a nădejdii de izbăvire. Iar trupul era ca o biserică în care fumega, plină de miresme, cătuia sufletului său curat și jertfelnic.

Păgînul care-l ducea în robie s-a oprit asupra lui și, plăcîndu-i, l-a cumpărat cu gînd urît. Și fiindcă nu-i putea înțelege frumusețea lui lăuntrică, el s-a oprit cu nelegiuită căutătură asupra frumuseții lui trupești. El a început să-l silească să-și întineze trupul cu păcatul izvodit cîndva în blestemata cetate a Sodomei, cea arsă de Dumnezeu cu foc și cu pucioasă pentru nelegiuirea ei.

Agareanul făcîndu-l atent că îi este rob, Ioan Românul îi replică că îi este rob doar lui Hristos și că pentru El, înlăuntrul robiei dumnezeiești, libertatea îi este deplină ; Hristos, care l-a răscumpărat cu scump sîngele Său, este singurul lui stăpîn. Toate acestea îl înfuriau nespus pe turc.

Și întărindu-se grozav, agareanul se pregătea să-l lege de un copac, pentru a-l silui. Iar Ioan, scîrbindu-se cumplit în inima sa și nevrînd să fie rușinat înaintea lui Dumnezeu, s-a înarmat cu amintirea tînărului David, biruitorul lui Goliat și cu a ostașului Nestor care a surpat, oarecînd, mîndria lui Lie. Și prinzînd curaj a pîndit o clipă prielnică și a ucis pe păgîn.

Nu mult după aceea, ceilalți agareni, care-l duceau pe tînărul Ioan în robie, observînd lipsa stăpînului acestuia, au început să-l ispitească. Și aflînd adevărul, aceștia l-au legat și așa l-au purtat mult timp pe drumul Țarigradului. Nimeni nu poate să descrie în cuvinte chinurile îndurate de tînărul Ioan, pe timp de iarnă, căci era prin decembrie și gerul însulița cu foc înghețat trupul gol al tînărului. Dar el răbda cu bărbăție, gîndindu-se că mai bine este a-i arde trupul în văpaia iernii, decît sufletul în focul gheenei. Pe drumul greu peste crestele Balcanilor și Rodopilor, viscolul îi biciuia obrajii, îi lăcrima ochii și îi încovoia spinarea. Dar duhul îi rămînea drept, deși chinurile îi ajunseseră la capătul puterilor.

Ajuns în Țarigrad, cei ce-l păzeau l-au dus la femeia celui ucis, istorisindu-i toate cele întîmplate. Păzind legea ei, soția agareanului l-a înfățișat pe Ioan vizirului spre judecată. Și Ioan, după ce a fost cercetat, mărturisind adevărul, a fost dat de către vizir femeii celui mort să facă ce va voi cu el.

Tînăra ismailiteană din Țarigrad, fiind răpită de frumusețea lui Ioan, l-a dus în locuința ei, ca oarecînd femeia lui Putifar pe Iosif cel vîndut de frații săi negustorilor din Egipt. Și și-a pus aceasta toată arta ei de a-l ademeni ca să-i fie de bărbat, lepădînd, bineînțeles, credința creștină.

Nu a fost deloc ușoară ispita tînărului. Să schimbe el lanțurile robiei cu veșminte ușoare și frumoase de mătase, să îmblînzească năpîrcile foamei cu satul îmbelșugatelor mese ; în loc de osteneala drumului să-și îngăduie odihnă, în loc de biciuirile viscolului să primească adierile zefirului, în loc să sîngereze pe stîncile munților, să lunece în caiac pe undele mării.

Dar Ioan, plin de virtute, nu s-a plecat, apărîndu-și în fața femeii curăția sufletului și neîntinarea trupului.

Și s-a rugat mult Ioan lui Hristos, făcînd semnul crucii ca să fie întărit și păzit pînă la urmă, neabătîndu-se de la credința părinților. Amintirea lui Iosif din țara Egiptului, care a rezistat ademenirilor femeii lui Putifar, mare dregător în țara Egiptului, l-a întărit și mai mult. Nu l-a împuținat în credință chipul de atunci al lui Mihnea care, turcindu-se și îmbogățindu-se, ajunsese domn.

În cele din urmă, femeia turcului, văzîndu-se atît de înfruntată de tînărul valah, și-a dezlănțuit păgînească furie și a dat pe Ioan eparhului, adică mai-marelui cetății, care l-a azvîrlit în temniță.

Și acolo la multe și înfricoșătoare chinuri a fost supus, timp de mai multe zile în șir. Dar și în temniță femeia turcului, împătimită de frumusețea lui, l-a cercetat multe zile și cu lingușiri și făgăduințe îl ademenea spre întinare și lepădare de credință. Dar tînărul valah, întocmai ca un diamant tare, a rămas tare în credință și înțelepciune, căutînd numai pe Hristos de la care a primit putere și biruință asupra vrăjmașilor văzuți și nevăzuți. Căci el, cu mintea lui vîrstnică sălășluită în trup nevîrstnic, luminată de harul lui Dumnezeu, știa că întreagă trebuia păstrată curăția sufletului și a trupului, ca pe o jertfă bineplăcută lui Dumnezeu.

În sfîrșit, toți văzînd că se ostenesc în zadar cu chinuri asupra lui Ioan, au cerut vizirului poruncă să-l omoare. Și vizirul a poruncit eparhului să-l omoare.

Și atunci călăii care îl munciseră mult, au luat pe binecredinciosul tînăr Ioan și ducîndu-l în Parmac-Kapi, aproape de Bazestani, tot în Țarigrad, l-au ucis prin spînzurare. Iar acesta, înseninat de chinuri pentru credința în Hristos și străluminat de harul sfințeniei și-a încredințat sufletul lui Dumnezeu.

Și așa, în anul 1662, în a douăsprezecea zi a lunii mai, tînărul Ioan Valahul a primit cununa nevestejită a biruinței din mîna lui Hristos a cărui credință a mărturisit-o pecetluind-o cu propria sa viață mucenicească, adăugîndu-se marii cete a sfinților martiri cunoscuți, precum și mai marii cohorte a sfinților anonimi vlăstăriți din neamul nostru românesc [7].

3. Cîteva precizări cu privire la cadrul istoric și cultul acestui sfînt mucenic, vlăstar al neamului nostru, sînt binevenite și necesare.

Sfîntul Ioan Valahul se încadrează în epoca sa și a țării sale în timpul domniei lui Mihnea Vodă III (Mihnea Radu), 1658—1659, care, în urma răscoalei împotriva turcilor, a trebuit să părăsească scaunul și țara, Țara Românească sau Valahia, din cauza invaziei armatelor turcești care au prădat țara, ducînd în robie la Constantinopol mulți robi, între care și pe tînărul Ioan.

Patriarhia Ecumenică de care depindeau bisericește Țările române, a putut înregistra cu ușurință și imediat drama pătimirilor mucenicești ale Sfîntului Ioan Valahul. Iar lui Ioan Cariofil, hartofilax al Patriarhiei Ecumenice, cu relații între mahomedani și creștini, și trăind atunci în Constantinopol, recunoscut pentru acuratețea și exacitatea consemnărilor sale, au putut să-i parvină toate informațiile privitoare la persoana, țara și cucernicia sfîntului. Scrierea vieții sfîntului este între 12 mai 1662 și 28 septembrie 1692, data morții lui Ioan Cariofil, sau pînă în 1683, fiindcă după această dată el nu a mai consemnat nici o viață de sfînt [8].

Dacă nu știm în ce lucrare a scris Ioan Cariofil viața Sfîntului Ioan Românul, știm că Nicodim Aghioritul și-a strîns cu multă grijă materialele și informațiile privitoare la neomartiri din multe locuri și din scrierile lui Ioan Cariofil, tipărindu-le în Neomartirologiul său din 1799, tipărit la Veneția (p. 89-91). Celelalte știri venite prin manuscrise și tipărituri, grecești și românești, au ca punct de plecare aceste două surse [9].

Cît privește slujba Sfîntului, din cercetările făcute se constată că nu există o slujbă propriu-zisă a Sfîntului Ioan Valahul, tipărită pînă acum, nici în grecește, nici în românește. Ambele ediții ale Neomartirologiului lui Nicodim Aghioritul (1799 și 1856), care, la unii neomartiri le dă, pe lîngă viață, și slujba, pentru Sfîntul Ioan Valahul nu au nimic în această privință.

Zămislirea slujbei Sfîntului a avut loc mai tîrziu, dar tot la Athos, centrul monastic cel mai de seamă al Ortodoxiei, căruia Sfîntul nostru îi datorește nu numai tipărirea vieții și compunerea sinaxarului pe scurt, dar și a slujbei, compusă în grecește pe la anul 1859 și mai probabil în românește. Părintele profesor Alexandru Ciurea consideră că aceasta este de factură athonită și că aparține foarte probabil chiar lui Nicodim Aghioritul, cel care a deschis, prin Neomartirologiul său, cultul mucenicilor cei noi ai Bisericii Ortodoxe.

Între alți mulți cercetători români mai vechi ai Sfîntului Ioan Valahul reține atenția noastră Nicolae Iorga,care, vorbind de tipăriturile din vremea mitropolitului Dositei Filitti (1793—1810), afirmă : „Din vremea acestui mitropolit, care lăsa pe români să lucreze sub numele lui cărțile lor românești, avem o nouă ediție a Slujbei Sfîntului Dimitrie din Basarabov, la care se adaugă cu acest prilej încă una, tradusă după Ioan Cariofil, polemistul religios din veacul al XVII-lea, Viața Sfîntului Ioan Românul, «acoluția» lui“ (Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor, vol. II, București, 1930, p. 151). Textul ar vrea să arate — afirmă Părintele profesor Alexandru Ciurea, că s-a tipărit slujba Sfîntului, ceea ce nu corespunde adevărului, căci nici pînă astăzi nu avem așa ceva [10]. Și încheie Părintele profesor

---

7. *Istorisirea vieții și pătimirii Sfîntului Ioan Valahul sau Românul*, după Vartolomeu Diacul, *op. cit.*, p. 535-539.

8. Cf. Pr. prof. Al. Ciurea, *op. cit.*, p. 501 ; Pr. I. Ionescu, *op. cit.*, p. 788.

9. Vezi, pe larg, la Pr. prof. Al. Ciurea, *op. cit.*, p. 502-503.

10. *Ibidem*, p. 509.

Ciurea : „Textul lui Cariofil este unica sursă pentru viața și pătimirea Sfîntului Ioan Valahul“ [11].

În ce privește cultul Sfîntului Ioan Valahul, Bisericile Ortodoxe de limbă greacă, în frunte cu Patriarhia de Constantinopol, sînt primele care au trecut la cinstirea lui prin introducerea vieții lui între ceilalți neomartiri pe care îi cuprinde Neomartirologiul lui Nicodim Aghioritul, prin care el devine cunoscut și se impune atenției credincioșilor. În mineiele grecești el intră în 1843, dată de cînd sfîntul este pomenit fără întrerupere pînă astăzi.

Biserica Românească, după ce ia cunoștință despre acestea, pe cale orală, din referințele lui Ioan Cariofil, făcute în cele cinci călătorii ale sale în Țara Românească, îi traduce viața și i-o tipărește, dar paralel cu aceasta circulă și o serie de manuscrise care întăresc cunoașterea și cinstirea lui ca sfînt. Cultul lui începe la români odată cu anul 1846, anul apariției mineiului pe luna mai la Neamț. Începînd din anul 1945, data apariției cărții Pr. prof. Liviu Stan, *Sfinții români*, pînă la hotărîrile Sfîntului Sinod al Bisericii noastre din 1950 și 1955 și pînă astăzi, cultul Sfîntului mucenic Ioan Românul sau Valahul s-a tot precizat mereu și s-a adîncit [12].

Mineiul lunii mai, ediția a IV-a, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1972, inserează în ziua de 12 mai, îndată după pomenirea Sfinților ierarhi Epifanie al Ciprului și Gherman al Constantinopolului, pomenirea și slujba Sfîntului Ioan Valahul : „Tot în această zi facem pomenirea Sfîntului noului mucenic Ioan Valahul (Românul)..., Slujba Sfîntului noului mucenic Ioan Valahul (Românul). Cu rugăciunile noului mucenic Ioan Valahul...“. Aceeași situație o prezintă în continuare și ediția a V-a a Mineiului pe mai apărută în 1978.

Medalionul Sfîntului, descoperit recent la Muntele Athos, urmează să intre în atenția Comisiei de pictură bisericească pentru a-i readuce frumusețea chipului îngeresc în iconografia și în bisericile Patriei în care el s-a născut și a dobîndit prin viețuirea curată cununa virtuților.

Între neomartirii sau noii mucenici ai credinței ortodoxe care au suferit mucenicia din partea turcilor, după căderea Constantinopolului (1453), se mai găsesc, desigur, și alți români ale căror nume nu le cunoaștem ca sfinți. Pentru credința ortodoxă a murit și evlaviosul domnitor Constantin Brâncoveanu, împreună cu cei patru fii ai săi. Este foarte probabil ca viitorul să desprindă, în urma unor cercetări a documentelor, plecînd de la anumite date și nume ale tradiției populare și ale Bisericii Ortodoxe Române și alte nume de mucenici și sfinți români din numărul mare de mucenici și sfinți anonimi, în contextul luptelor duse de poporul român din cele trei mari provincii împotriva exploatării sociale și naționale exercitată de Imperiul otoman și pentru libertatea națională a țărilor lui.

Evocînd personalitatea și pătimirile tînărului Ioan Românul sau Valahul, în condițiile asupririi turcești, împotriva căreia el apare ca un luptător activ, slujitorii Bisericii și credincioșii acesteia vor găsi în el un exemplu de adevărată și statornică trăire creștină, precum și o mărturie a simțirii patriotice românești, determinîndu-i să-și aducă cu elan contribuția lor la cauza libertății naționale și a păcii în lume.

Pr. Gh. I. POPOVICI

---

11. *Ibidem.*
12. *Ibidem*, p. 510.

DIN TRECUTUL UNOR RENUMITE ȘCOLI TEOLOGICE ORTODOXE DIN MOLDOVA

Religiozitatea unui popor este oglindită și de pregătirea teologică a clerului său. Cultura teologică este, prin definiție, instrumentul necesar pentru buna propovăduire a credinței religioase. Iar pregătirea teologică, evident, se face prin institute de specialitate, prin școli teologice.

În rîndurile de față vom prezenta cîteva date despre unele școli ce au existat în nordul Moldovei. Într-un document rămas între hîrtiile Episcopului Isaia Baloșescu (1827—1834) este notat că în anul 1778 la Mănăstirea Putna se afla o școală religioasă, în care se învăța : Ceaslovul, Psaltirea, Octoihul, Catehismul, Istoria Bisericilor, Retorica, Gramatica, Filosofia platonică. Istoricul și profesorul universitar I. Nistor în lucrarea sa *Viața culturală a românilor din Bucovina, 1774—1857*, publicată în 1916 la București, numește această școală „celebra Academie teologică de la Putna". Alte amănunte însă nu se cunosc.

La 10 octombrie 1786 se deschide, în clădirile Mitropoliei din Suceava, o „școală teologică catehetică" de trei ani, mutată în 1789 la Cernăuți și funcționînd pînă în 1818. Se preda : Teologie dogmatică și morală, Pastorală, Omiletică, Cîntare bisericească, Tipic liturgic, Istorie bisericească, Pedagogie și Filosofie practică. În 1827, la 1 septembrie, se deschide, avînd director pe Isaia Baloșescu, un institut teologic de patru ani, căruia i se adaugă, în 1828, și un seminar clerical. La institut se preda : Introducere în cărțile Vechiului Testament (V. T.) și ale Noului Testament (N. T.), Exegeza V. T. și N. T., Arheologie biblică, Limbile ebraică și greacă, Istorie bisericească, Dogmatică și Apologetică, Teologie morală, Pastorală, Catehetică și Drept canonic. Limba de predare pînă în 1848 a fost latina și apoi româna. În 1875 acest institut teologic este încadrat în nou înființata Universitate din Cernăuți, ca „Facultate ortodoxă — orientală teologică", transferată în 1945 la Suceava ca aparținînd de Universitatea din Iași și funcționînd pînă în 1948, cînd, prin reorganizarea învățămîntului teologic s-a unit cu Facultatea teologică din București.

La vechea Facultate teologică din Cernăuți s-au predat : Studiul biblic și Exegeza Vechiului și Noului Testament, Istoria și Statistica bisericească, Istoria Bisericii Române, Teologia dogmatică, Istoria dogmelor, Simbolica, Teologia morală, Teologia practică, Dreptul canonic, Arheologia și Ermeneutica biblică, Enciclopedia și Metodologia studiilor teologice, Patrologia, Teologia fundamentală (Apologetica), Limbile ebraică și greacă. Studenții erau obligați să urmeze cursuri de filosofie la Facultatea de litere și filosofie și Dreptul roman la Facultatea de drept.

Examenele erau semestriale (colocvii) și două generale *biblic-istoric*, după anul al doilea în urma cărora se acorda titlul de „Licențiat în teologie". Facultatea mai acorda și titlul de „Doctor în teologie", după susținerea a două „examene riguroase" : *biblic-istoric* și *sistematic-practic* și alcătuirea unei lucrări într-o specialitate teologică. Pentru merite deosebite pe teren bisericesc, științific și național, Facultatea mai acorda și titlul de „Doctor honoris causa".

Dispunînd totdeauna de un corp profesoral foarte bine pregătit și de publicații de înaltă calitate științifică, această Facultate teologică și-a cîștigat un foarte bun nume, fapt ce a determinat pe mulți tineri din țară și din străinătate să urmeze cursurile ei. Mulți ierarhi și profesori de teologie din alte țări își făcuseră studiile teologice la această facultate.

Dr. Rodivoj Josic, din prima serie de profesori la Facultatea teologică din Belgrad, înființată în 1921, și care-și făcuse studiile la Facultatea de teologie bucovineană scria : „Profesorilor mei cernăuțeni le sunt foarte mulțumitor, fiindcă mi-au întărit credința ortodoxă șovăitoare, cu care venisem de la Bern, unde studiasem teologie... Toți profesorii de la Facultatea de teo-

logie cernăuțeană erau teologi ortodocși adevărați". La Facultatea teologică și-au făcut studiile și membrii primei serii a corpului didactic de la Institutul teologic al Bosniei, înființat în 1883. Date detailate despre importanța și renumele Facultăţii teologice menționate cuprindea și expunerea *Die Bedeutung von Czernowitz für die orthodoxe Theologie in Südosteuropa* inclusă în volumul *Geschichte der Ost-und Westkirche in ihren Wechselseitigen Beziehungen* (Istoria Bisericii răsăritene și apusene în relațiile lor reciproce). Autorul, E. Turczinski, cunoștea bine limba română. Date despre facultatea bucovineană mai cuprindea și volumul *Karl Beth. Die Orientalische Christenheit der Mittelmeerlander* publicat la Berlin în 1902.

La inițiativa Mitropolitului Silvestru Morariu, la 1 iulie 1882, apare „Candela" — Jurnal bisericesc literar, care, cu excepţia unui scurt interval, în timpul primului război mondial, va apare regulat pînă în 1947. În regulamentul revistei, publicat chiar în primul ei număr, se arată că în revistă se publicau „articole, tratate, documente din toate disciplinele științei teologice ale Bisericii răsăritene, asemenea recenzii de cărți teologice, predici și alte date de interes bisericesc, precum și date despre lucrări teologice ale tuturor confesiunilor creștine și ale altor religii". Pentru cuprinsul său teologic de primă calitate revista „Candela" a Facultăţii teologice bucovinene a fost foarte bine apreciată de toate Bisericile Ortodoxe, precum și de teologi ai tuturor confesiunilor creștine.

În prezent apare o revistă bisericească cu același nume „Candela" la Stockholm (Suedia), înfiinţată în 1972 de Pr. prof. dr. Alexandru Ciurea, care apare în patru numere pe an, fiind condusă în prezent de preotul Antonie Poșircă.

Biblioteca Facultăţii, înființată încă din 1842 — prin donaţii de cărți și cu fonduri special alocate în acest sens, s-a dezvoltat foarte mult, ajungînd în rîndul celor mai bogate biblioteci teologice ale vremii. Pe lîngă volume din toate ramurile teologiei ortodoxe, ea avea și o bogată literatură teologică a celorlalte confesiuni și a altor religii, în diferite limbi, precum și literatura de cultură generală. Dar această bibliotecă din nefericire s-a pierdut în timpul celui de-al doilea război mondial. Datorită prestigiului Facultăţii, studenții aveau societatea lor, „Academia ortodoxă".

Profesorii Facultăţii teologice bucovinene sînt autorii multor lucrări și articole privind probleme din cadrul diferitelor discipline teologice.

Vom menționa pe titularii catedrelor Facultăţii și o parte din lucrările lor.

Studiul biblic și istoria

1. *Vechiul Testament*

Prof. Isidor Onciul. Manuale de Arheologie biblică (Cernăuți, 1884) și de Introducere în sfintele cărți ale Testamentului Vechi (Cernăuţi, 1889). Ceva despre mersul și dezvoltarea culturii teologice în Bucovina (Cernăuți, 1889). Articole de specialitate în revista „Candela" [1].

Prof. dr. Vasile Tarnavschi. Geneza. Traducere și comentar (Cernăuți, 1907), Exodus. Traducere și comentar (Cernăuți, 1913), Leviticul. Traducere și comentar (Cernăuți, 1923), Introducere în cărțile sfinte ale Testamentului Vechi (Cernăuți, 1928), Arheologia biblică (Cernăuți, 1930), Viața Patriarhilor (Cernăuți, 1902), Articole de specialitate în revista „Candela".

Dr. Octavian Isopescu. Plîngerile lui Ieremia. Traducere și comentar. Articole în revista „Candela".

Prof. dr. Vladimir Prelipceanu. Profetul Avacum. Introducere, traducere și comentar (Cernăuți, 1934), Importanța Vechiului Testament. Studiul biblic și cultivarea lui (Cernăuți, 1937), Textele din Ras-Shamra și raportul lor cu Vechiul Testament (Cernăuți, 1942), Vocaţiunea și profeții Vechiului Testament (Cernăuți, 1943), Probleme speciale în Vechiul Testament, Evangheliile sinoptice, probleme dogmatice și idei sociale în revista „Studii teologice", Decalogul, lege universală și veșnică, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei", Adevărul istoric al Sfintei Scripturi în lumina noilor descoperiri arheologice, în „Mitropolia Olteniei" [2].

---

1. Vezi revista „Candela" din anul 1907.
2. Vezi „Studii Teologice" (St. T.) nr. 1-2/1982.

2. *Noul Testament*

Prof. Vasile de Repta. A intrat în monahism și în 1898, cu numele „Vladimir", a fost ales episcop de Rădăuți și în 1902 Mitropolit al Bucovinei și Dalmației. A primit titlul de „Doctor honoris causa" dat de Facultatea teologică din Cernăuți. Psihologie și viață religioasă (în limba germană), Datini, ceremonii și obiceiuri religioase și importanța lor pentru dezvoltarea culturii religioase (în limba germană și în traducere română), Regulile călugărești ale Sf. Vasile cel Mare (traducere și comentar).

Prof. V. Ianovici. Critica verbală. Critica cărților Testamentului Nou (Cernăuți, 1907).

Prof. dr. Vasile Gheorghiu. Viața și activitatea Sfîntului Apostol Pavel (Cernăuți, 1907), Problema sinoptică (Cernăuți, 1923), Problema mîntuirii noastre (Cernăuți, 1928), Introducere în cărțile Sfinte ale Testamentului Nou (Cernăuți, 1929), Sf. Evanghelie după Matei cu comentar (Cernăuți, vol. I, 1925, vol. II, 1927 și vol. III, 1935), Noțiuni de cronologie calendaristică și calcul pascal (Cernăuți, 1936), Epistola către Romani a Sf. Apostol Pavel (Introducere, traducere, comentar) (Cernăuți, 1938), Articole în diferite reviste bisericești.

Prof. dr. Iustin Moisescu, azi Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Sfînta Scriptură și interpretarea ei în opera Sfîntului Ioan Hrisostom (Cernăuți, 1942), Originalitatea parabolelor Mîntuitorului, 1945, Activitatea Sfîntului Apostol Pavel la Atena (Iași, 1946), Sfîntul Pavel și viața celor mai de seamă comunități creștine, în „Studii teologice", nr. 7-8/1951, Hristu Andrutsos, Simbolica. Traducere din limba greacă (Craiova, 1955), Ierarhia bisericească în epoca apostolică (București, 1955) [3].

Prof. dr. Nicolae Nicolaescu. Introducere în Epistola către Filipeni. Captivitatea Sfîntului Apostol Pavel în Efes (București, 1942), Sensul vieții sociale după Noul Testament (București, 1946), Adevărata pietate după Noul Testament, Patimile Mîntuitorului după Sfintele Evanghelii [4].

Prof. dr. Simion Reli. Bucovineni celebri în ierarhia Moldovei (Cernăuți, 1929), Curs de Istoria Bisericii Române (Cernăuți, 1931), Originea și vechimea creștinismului la români (Cernăuți, 1936), Mănăstirile Putna, Sucevița, Dragomirna (Cernăuți, 1937), Cultura religioasă în mănăstirile noastre voievodale (Cernăuți, 1942), Istoria vieții bisericești a românilor (Cernăuți, 1942), Articole în reviste bisericești [5].

Prof. dr. Alexandru Ciurea. Figuri de ierarhi moldoveni (vol. I, Chișinău și vol. II, Iași, 1946), La o sută de ani de la moartea lui Veniamin Costachi (Iași, 1946), Momente și aspecte esențiale ale influenței Sfîntului Munte asupra vieții religioase în Țările Române, Preoți ortodocși români în revoluțiile țărănimii, Institutul teologic din București, Relațiile Ortodoxiei cu Bisericile Vechi Orientale, Clerici și personalități ale Bisericii Române din Transilvania și Banat, membri ai Academiei Române înainte de 1 Decembrie 1918, Cîteva aspecte ale Vechiului creștinism românesc, Acțiuni ale clericilor ortodocși români din Moldova și Muntenia în favoarea Unirii Principatelor [6].

Prof. dr. Nicolae Grămadă. Vechile peceți bisericești bucovinene (Cernăuți, 1939), Chestiuni juridice-diplomatice din Moldova, Articole în reviste.

Arhim. Eusebie Popovici (urmaș la catedră al tatălui său, Constantin Popovici, cel cu mari merite pentru înființarea bibliotecii Institutului Teologic, pe care a condus-o între anii 1841-1852). Istoria Universală a Bisericii în două volume, în limbile germană, română și sîrbo-croată (Cernăuți, 1900).

Prof. dr. Romulus Cândea. Concordatele (Cernăuți, 1921), Biserică și Stat (Cernăuți, 1925). Articole în reviste bisericești.

Prof. dr. Milan Șesan. Originea și timpul primelor traduceri ale Sfintei Scripturi (Cernăuți, 1939), Cruciadele și Biserica Ortodoxă (Cernăuți, 1942). Articole în reviste bisericești.

---

3. Idem, nr. 1-2/1982.
4. Idem, nr. 1-2/1982.
5. Vezi „Candela", 1946.
6. Vezi „St. T", nr. 1-2/1982.

Prof. Cicerone Iordăchescu. Preotul și opinia publică (Iași, 1909), Istoria dogmelor (Iași, 1912), Credo quia absurdum, Religie și Cultură (Iași, 1920), Teoria judecății, Studiu logic-epistemologic (Iași, vol. I, 1927 și vol. II, 1940), Istoria vechii literaturi creștine (Iași, vol. I, 1934 și vol. II, 1940). Articole în reviste bisericești.

3. *Studiul sistematic-practic*

Prof. dr. Vasile Găină. Teoria revelațiunii (Cernăuți, 1898), Universitatea, ființa și originea religiunii (Cernăuți, 1899), Argumentul cosmologic și teleologic pentru existența lui Dumnezeu (Cernăuți, 1901). Articole în reviste bisericești [7]. Prof. V. Găină a obținut titlul de „Doctor în teologie" cu calificativul *Sub auspiciis imperatoris.*

Prof. dr. Nicolae Cotos. În jurul izvorului și normei de credință și viață creștină (Cernăuți, 1924), Încenușare și înmormîntare (Cernăuți, 1925), Introducere în Teologia fundamentală (Cernăuți, 1938). Studii în revistele bisericești.

Prof. dr. Petru Rezuș. Dezvoltarea dogmatică (Cernăuți, 1938), Tradiția dogmatică ortodoxă (Caransebeș, 1939), Aspecte soteriologice (Caransebeș, 1939), Aghiologia ortodoxă (Caransebeș, 1940), Curs de teologie fundamentală (Caransebeș, 1942), Filosofia confesiunilor creștine (Caransebeș, 1944), Biserica lui Bogdan Vodă din Rădăuți (Suceava, 1948). Publicații în toate revistele bisericești românești [8].

Prof. Alexiu Comoroșan. Prelegeri academice din Teologia dogmatică. Partea generală, vol. I, Cernăuți, 1887, Partea specială, vol. II, Cernăuți, 1889. Articole în reviste bisericești.

Prof. dr. Ștefan Saghin. Dogma încarnațiunii după doctrina Bisericii Ortodoxe (Cernăuți, 1903), Dogma soteriologică după doctrina Bisericii Ortodoxe (Cernăuți, 1907). Articole în reviste bisericești.

Prof. dr. Vasile Loichiță. Numirile biblice ale lui Dumnezeu (Cernăuți, 1927), Anglicanism și Ortodoxie (Cernăuți, 1930), Izvoarele revelațiunii divine (Cernăuți, 1936), Perihoreza dogmatică (Cernăuți, 1938). Articole în reviste bisericești.

Prof. dr. Emilian Vuiuțchi (Primul doctor în teologie al Facultății teologice cernăuțene). Morala Vechiului Testament (Cernăuți, 1890), Despre superstiții (Cernăuți, 1893), Prelegeri academice din Teologia morală în 3 volume (Cernăuți, 1906, 1911 și 1919), Emanciparea femeii (Cernăuți, 1909), Recăsătoria preoților (Cernăuți, 1907). Articole în reviste bisericești.

Prof. dr. Domițian Spânu. Suferințele sociale și Hristos (Cernăuți, 1925), Norma morală (Cernăuți, 1926), Femeia în Evanghelie (Cernăuți, 1927), Libertatea voiei omenești și libertatea academică (Cernăuți, 1928), Binele și răul în creștinism, în raport cu alte concepte etice (Cernăuți, 1922), Sfaturile evanghelice în doctrina Bisericii catolice ortodoxe (Cernăuți, 1928), Problema dobînzii în lumina moralei creștine (Cernăuți, 1928), Morala lui Eminescu (Cernăuți, 1932). Articole în reviste bisericești.

Prof. Orest Bucevschi. Ortodoxia noastră (Cluj, 1932), Păcatul strămoșesc (Cluj, 1934), Intoleranța și toleranța Bisericii (Chișinău, 1936), Întruparea Mîntuitorului (Cluj, 1936), Are morala creștină caracter interesant în motivarea faptelor ? (Cernăuți, 1937), Ecumenicitate (Cernăuți, 1935), Iubirea față de dușman (Sibiu, 1940), Iubirea față de aproapele, vol. I și II (Cernăuți, 1942), Învierea lui Hristos (Cluj, 1925), Învățătura creștină despre iubire și dreptatea ca virtuți sociale, Principiile sistemului dogmatic (tradus în limba maghiară) în revista „Az Ut" (Cluj, 1931), De Sfintele Paști (tradus în limba bulgară în revista „Terkove Vestnik" nr. 11/1970, Hristos în viața socială (tradus în limba arabă) în revista „Niaama" (Harul) nr. 1 și 2/1960. Articole, recenzii în reviste bisericești [9].

Prof. Valeriu Iordăchescu. Forța și dreptul (București, 1933). Articole în reviste.

---

7. Vezi „Candela" din anul 1907.
8. Vezi „St. T." nr. 1-2/1982.
9. Idem, nr. 1-2/1982 și nr. 5-8/1977.

Prof. dr Vasile Mitrofanovici. Omiletica Bisericii dreptcredincioase răsăritene (Cernăuți, 1878), Teologia pastorală (Cernăuți, 1882), Misiunea preotului ortodox în societatea omenească (Cernăuți, 1882), Despre luminarea poporului (Cernăuți, 1882), Despre convieţuirea frățească a preoților întreolaltă și conlucrarea armonioasă în chemarea lor (Cernăuți, 1883), Despre învățătura religioasă catehetică (Cernăuți, 1884), Despre disciplina penitenţială în Biserica Ortodoxă în timpurile cele mai vechi pînă în 1884 (Cernăuți, 1884). Articole în reviste bisericești.

Prof. Iuvenal Stefanelli. Liturgica Bisericii Ortodoxe (Cernăuţi, 1886). Articole în reviste bisericești.

Prof. dr. Teodor Tarnavschi. Despre cele mai însemnate Liturghii ale Bisericii Orientale, îndeosebi cele bizantine în limbile română, germană, sîrbo-croată (Cernăuți, 1905), Caracterul poetic al serviciului divin greco-oriental (ortodox), (Cernăuți, 1905), Rolul Teologiei cernăuţene în Ortodoxia austro-ungară. Articole în reviste bisericești.

Prof. dr. Nicolae Cotlarciuc (Mitropolitul Nectarie). Treptele formale psihologice în predică (Cernăuți, 1924). Articole în reviste.

Prof. dr. Petre Procopovici. Introducere în Teologia pastorală (Cernăuți, 1929), Omilia și predica (Cernăuți, 1933), Ritualistica (Cernăuți, 1936). Articole în reviste.

Prof. Dionisie Ieremiev (Ieremiciuc). Teologia pastorală (Cernăuți, 1924), Pimenica ortodoxă în două volume (Cernăuți, 1929).

Prof. dr. Ioan Zugrav. Cultul divin (Cernăuți, 1924), Cărți vechi bisericești (Cernăuți, 1924), Cultul morţilor (Cernăuți, 1937), Introducere în teologia pastorală (Cernăuți, 1939), Articole în reviste.

Prof. George Ianovici. Curs de Drept bisericesc. Articole de specialitate în reviste bisericești.

Prof. Clemens Constantin Popovici. Izvoarele și codicii dreptului bisericesc ortodox (Cernăuţi, 1886), Dreptul bisericesc ortodox (Cernăuți, 1890), Izvoarele auxiliare ale dreptului bisericesc ortodox (Cernăuți, 1891), Canoanele apostolice (Cernăuți, 1896). Articole în reviste bisericești.

Prof. dr. Nicolae Popescu-Prahova. Cauzele de divorț în Biserica romano-catolică (București, 1926), Creștinism și națiune. Patrie și religiune (București, 1942), Canonizarea în Biserica Ortodoxă (Cernăuți, 1943). Articole în reviste bisericești.

Prof. dr. Valerian Șesan. Drept bisericesc universal, în patru ediții (Ediţia a patra, Cernăuți, 1942). Articole de specialitate în reviste.

Gheorghe Arghiropol. Administrația eparhială din Bucovina (Suceava, 1946). Articole în reviste.

Asistent dr. Ilie Grămadă. Religia și fenomenele sociale. Articole în reviste.

Asistent dr. Ștefan Slevoacă. Moralitatea în Ortodoxie (Suceava, 1946). Articole în reviste.

Prof. Eugen Kozak. Cursuri de limba slavonă bisericească. Inscripții bisericești în Bucovina (în limba germană) (Cernăuți, 1903). Articole de specialitate în reviste bisericești.

Prof. Isidor Vorobcheviciu. Cursuri de cîntare bisericească și cor cu studenții. Autor de compoziții muzicale.

În anul 1942 s-a înființat pe lîngă Facultatea de teologie bucovineană un Institut de istorie, mutat împreună cu Facultatea la Suceava, care a activat pînă în 1947, avînd ca președinți pe Prof. dr. S. Reli, pînă în 1945 și Prof. dr. M. Șesan. Membrii Institutului erau profesorii Facultății teologice, profesori de istorie din învățămîntul secundar și alte persoane care se ocupau cu probleme istorice. Lunar se țineau ședințe de lucru, făcîndu-se comunicări științifice și prezentări de publicații noi, unele au apărut și în reviste de specialitate. S. Reli, „3 capitole din istoria Bisericii române“ în „Altarul Banatului“, 7-12/1946 ; Al. Ciurea, „Focul de la Iași din 1827 și distrugerea izvoarelor documentare ale Moldovei“, în „Altarul Banatului“, 11-12/1946.

Institutul a luat contact și cu străinătatea, cu Facultățile de teologie

din Atena și Sofia, Washington (romano-catolică și evanghelică) și cu Institutul „Erasmus“ din Belgia.

Institutul a avut și o bibliotecă.

Pentru activitatea sa rodnică Institutul s-a bucurat de frumoase aprecieri din partea multor persoane cu activitate științifică. Decanul Facultății de Teologie evanghelică a Universității din Praga, Dr. F. M. Hnik, afirma că „facultatea noastră se bucură de legăturile încheiate cu Institutul D-Voastră...“. Decanul Facultății de Teologie catolică din Praga, Dr. I. Sima, scrie : „Cu bucurie am luat la cunoștință adresa Dumneavoastră și salutăm cu însuflețire străduințele Dumneavoastră de a lua contact reciproc, personal și științific“. Canonistul bulgar, Prof. univ. dr. St. Zankov de la Sofia, la rîndul său spunea : „Salut cu deosebită satisfacție reluarea legăturilor vechi...“ [10].

Diac. prof. O. BUCEVSCHI

NOI ȘTIRI PRIVIND ȘEDEREA MITROPOLITULUI MOLDOVEI DOSOFTEI ÎN POLONIA

Cercetările din ultimele decenii au scos la lumină materiale inedite referitoare la viața și activitatea Mitropolitului Moldovei, Dosoftei (1624—1693), care contribuie la lămurirea unor aspecte controversate [1]. Introducerea în circuitul științific a noilor documente și materiale creionează un portret al mitropolitului, aflat timp de mulți ani în pribegie, mult mai complex și, de dorit, mult mai apropiat de realitate. De aceea, ne-am propus să selectăm aici acele știri care vor îmbogăți informațiile despre această perioadă din viața sa într-o viitoare Istorie a Bisericii Ortodoxe Române.

Se știe că Dosoftei a devenit Mitropolit al Moldovei la vîrsta de 47 de ani, în 1671, sub domnia lui Gheorghe Duca. În 1672, în decursul războiului ruso-turc, turcii cuceresc cetatea poloneză Camenița și, în Moldova, Gheorghe Duca este înlocuit, la 10 august 1674 cu Ștefan Petriceicu. În toamna anului 1673 armata polonă, în frunte cu hatmanul Jan Sobieski, intră în Moldova ; Ștefan Petriceicu i se alătură. Retragerea polonezilor, în februarie 1674, determină și plecarea domnitorului și, odată cu el, a Mitropolitului Dosoftei.

Din perioada 1673—1675 nu se cunosc date relative la Mitropolitul Dosoftei. La începutul anului 1675, după încheierea păcii între poloni și turci, Mitropolitul Dosoftei se înapoiază în Moldova și, după cîteva luni de internare, într-o chilie, la Mănăstirea Sf. Sava din Iași, este reînscăunat ca Mitropolit al Moldovei. În perioada 1675—1683 el s-a consacrat mai ales literaturii. *Psaltirea în versuri* (1681), închinată voievodului Gheorghe Duca, arată că Dosoftei prețuia pe domnitor ca om politic, mai ales pentru succesele sale în politica externă. După victoria de la Viena asupra turcilor, în decembrie 1683, boierii Moldovei sprijină pe noul domnitor Ștefan Petriceicu (decembrie 1683 — martie 1684), de care era apropiat și Mitropolitul Dosoftei. După insuccesul luptelor din decembrie 1683 — ianuarie 1684 ale oștirilor polono-cazaco-moldovene cu turcii, Ștefan Petriceicu cere ajutor de la ruși și trimite ca sol, în acest scop, pe Mitropolitul Dosoftei. După două luni, acesta ajunge numai pînă la Kiev, deoarece Moscova era în carantină de ciumă. Din actele convorbirilor purtate la Kiev de Mitropolitul Dosoftei reiese că acesta a caracterizat tendențios relațiile moldo-polone din perioada 1673—1684, ajungînd pînă la a considera pe polonezi dușmani periculoși ai Moldovei. Polonezii, spunea Mitropolitul Dosoftei, nu numai că nu și-au respectat, de-a lungul secolelor, jurămîntul de a apăra Moldova împotriva turcilor, dar s-au și străduit să anexeze teritoriul moldav. Aceste declarații îl caracte-

---

10. Date despre Institutul istoric prezintă Prof. univ. pr. dr. Milan Șesan, în paginile „La cinci ani de existență“ (Suceava, 1947).

1. L. V. Vlasova, *Rossija i reci pospolitaja v politiceskoj biografii Mitropolita Dosifteja* (Rusia și rzeczi poszpolita în biografia politică a Mitropolitului Dosoftei), în „Problemy istoçnikovedenija istorii Moldavii perioda feodalizma i kapitalizma“, Kișinău, 1983, p. 87-104, pe baza actelor păstrate în Arhiva Centrală de Stat a documentelor vechi (ȚGADA) din Moscova.

rizează pe Mitropolitul Dosoftei ca pe un patriot sincer, curajos, dar ca diplomat cu mai puțină experiență și abilitate.

La întoarcerea din solie, fără să fi putut obține ajutor din partea Rusiei, el află că voievodul Ștefan Petriceicu a fost obligat să părăsească Moldova, refugiindu-se din nou în Polonia. De data aceasta Mitropolitul Dosoftei preferă să se reîntoarcă la Iași.

În august 1686, regele Jan Sobieski a trecut Nistrul și a pornit spre Iași. Voievodul Constantin Cantemir a părăsit capitala și s-a alăturat armatei turco-tătare. Printre cei trei caimacami ai Moldovei care l-au întîmpinat pe regele polon era și Mitropolitul Dosoftei în vîrstă de 62 ani. Dar șederea lui Sobieski în Moldova a fost de scurtă durată. Sub presiunea turcilor, la 17 septembrie 1686, armata polonă sub conducerea regelui Sobieski părăsește Iașii și Moldova. Împreună cu regele Sobieski a plecat și Mitropolitul Dosoftei, luînd cu sine documentele și obiectele de preț ale Mitropoliei Moldovei, între care și moaștele Sfîntului Ioan cel Nou de la Suceava.

De 300 de ani istoricii discută despre această plecare a Mitropolitului Dosoftei : dacă a fost luat prizonier sau a plecat de bună voie din Moldova.

Prima opinie este a lui Dimitrie Cantemir, contemporan cu evenimentele. El consideră că Mitropolitul Dosoftei a fost luat prizonier, deoarece de bună voie n-ar fi plecat cu un rege catolic, știut fiind că era un adversar al catolicismului. La aceasta se adaugă mărturia a însuși Mitropolitului Dosoftei, care, în ultimele documente ajunse pînă în zilele noastre, scrie că se găsește „îndepărtat" de patria sa, iar nepotul său, arhimandritul Pahomie de la Roman, într-o jalbă din 1709 către țarul Petru I, afirmă că regele Sobieski l-a luat pe Mitropolitul Dosoftei prizonier și că a fost internat acolo în închisoare, unde a și murit.

A doua opinie a fost susținută de istoricii P. P. Panaitescu și A. Apostol, că Mitropolitul Dosoftei a plecat de bună voie cu regele Sobieski, văzînd în el un luptător pentru apărarea creștinătății.

Mitropolitul Dosoftei, ajungînd în Polonia, a întocmit o listă a tuturor odoarelor pe care le adusese din Moldova, pentru ca în cazul morții sale, stăpînirea Moldovei să poată cere restituirea lor. Se poate spune că la sfîrșitul anului 1686, Mitropolitul Dosoftei recunoștea implicit că avusese inițiativa scoaterii odoarelor din Moldova.

La început, șederea Mitropolitului în Polonia a fost o demonstrație politică, avantajoasă ambelor părți. Cu timpul această situație a devenit apăsătoare pentru Mitropolitul Dosoftei, așa încît el a căzut jertfa propriei sale opțiuni. Regele nu îl reținea formal în Polonia, dar împiedica înapoierea lui în Moldova, rezervîndu-și dreptul de a fixa momentul cînd odoarele Moldovei, încredințate garanției regale, nu vor fi periclitate de război. Mitropolitul Dosoftei a trebuit să țină seama de realitate. Nu s-au aflat încă reclamații ale Mitropolitului Dosoftei către Sobieski pentru restituirea odoarelor, fără de care el nu se putea întoarce în Moldova. Se presupune că, pînă la începutul anului 1690, Mitropolitul Dosoftei însuși nu a năzuit să se înapoieze, nădăjduind că intrarea Rusiei în război și expediția plănuită de Sobieski în Moldova vor schimba decisiv mersul evenimentelor și vor elibera patria sa de sub turci. Dar insuccesul campaniei polone din Moldova din anul 1691 au determinat pe Mitropolitul Dosoftei să piardă orice nădejde de reîntoarcere în patrie.

Din acel an, 1691, în materialele autografe rămase de la Mitropolitul Dosoftei apare însemnată nemulțumirea că regele nu-i dă posibilitatea să se înapoieze în Moldova, neluînd în seamă rugămințile sale. Din autograful din 11 noiembrie 1692, Mitropolitul Dosoftei, autentificînd documentele negustorului Ghica Neculaev, ține să precizeze despre sine că sînt „șapte ani de cînd mă aflu în străinătate" și acum a venit la Zolkva ca să-l roage pe rege să-i dea învoirea de a lua odoarele sfinte și de a se întoarce în patrie.

Pentru înapoierea Mitropolitului Dosoftei în Moldova insistau continuu și Patriarhii Bisericii Ortodoxe, printre care Dositei, patriarhul Ierusalimului, în mai 1692. Mitropolitul Dosoftei, în răspunsul său din 4 februarie 1693, roagă pe patriarhul Dositei ca să fie iertat de anatema dată de patriarhul ecumenic Calinic, la insistența voievodului Constantin Cantemir al Moldovei (1 iunie 1685—1693), declarînd că „eu nu sînt vinovat, eu n-am luat odoarele și nici nu le reținu, iar el, Cantemir, nu dorește să scrie despre aceasta regelui și mă năpăstuiește pe mine". Prin acest răspuns se observă clar că poziția Mitropolitului Dosoftei era acum alta decît cea din anul 1686. Dacă

atunci, în 1686, Mitropolitul își lua răspunderea că a luat odoarele cu sine, în 1693 el afirma că regele Sobieski le luase. În scrisoarea sa Mitropolitul Dosoftei nu condamnă pentru aceasta pe rege, deoarece din tonul scrisorii se deduce intenția regelui de a le restitui, atunci cînd el va considera momentul propice și va rușina, prin aceasta, pe voievodul calomniator. Ceea ce apare ca important este că Mitropolitul Dosoftei continua să fie Mitropolitul Moldovei, deoarece o parte a teritoriului ei se afla în stăpînirea regelui polon. În scrisoare nu face nici o rugăminte pentru asigurarea odoarelor sau a sa. Ceea ce îl tulbură pe bătrînul Mitropolit Dosoftei este că regele este „moale, dar decisiv în a respinge dreptul de a dispune de odoarele aduse", și, de asemenea, sporirea atitudinii agresive a partizanilor uniației.

În situația complicată ce i se crease, Mitropolitul Dosoftei s-a adresat Rusiei pentru ajutor. Rapoartele rezidentului rus în Polonia, B. Mihailov, care se păstrează în Arhiva Centrală de acte vechi din Moscova, descriu soarta Mitropolitului Dosoftei și cuprind informații despre ultimii ani din viața sa.

În martie 1693, senatorii polonezi, la cererea țarului, declarau „că nu pot să-l elibereze pe Mitropolit, deoarece Suceava este pustie și că ceea ce s-a luat cu mîna vitează a regelui, acum, nu poate fi conceput a se lăsa liber sub stăpînire străină".

În aprilie 1693, într-o convorbire pe care a avut-o cu înalți demnitari polonezi, s-a atras atenția Mitropolitului Dosoftei că la Suceava ar putea fi jefuit de soldații garnizoanei polone și de aceea regele i-a indicat să locuiască la Stryi și, de îndată ce se va restabili pacea, el va fi eliberat. Autoritățile poloneze erau neliniștite de poziția hotărîtă a intervenției rusești. deoarece în aceeași lună, aprilie, s-a declarat oficial că „pe Mitropolitul Sucevei, cu racla de moaște și cu toate odoarele, Majestatea Sa regele îl va elibera în Suceava, atunci cînd țara aceea se va liniști de războaie".

Despre convorbirile dese avute cu Mitropolitul Dosoftei, rezidentul rus B. Mihailov raportează că Mitropolitul Dosoftei se plîngea de faptul că în Polonia „creștiinii de credința grecească sînt împinși la uniație și această batjocorire nu se întîmplă cu alte religii de aici". În timpul acestor întîlniri, Mitropolitul Dosoftei transmite, prin rezident, „cărțile scrise de el, spre a fi date tiparului (în Rusia) și ca lucrările sale să nu se piardă".

Este interesant că Mitropolitul Dosoftei nu se plîngea despre purtarea regelui față de el. Rezidentul descrie întîlnirile Mitropolitului Dosoftei cu Sobieski, care erau destul de dese — „cînd venea Mitropolitul, atunci Majestatea Sa regală se scula înaintea lui și chema întru întîmpinarea sa pe regină și copiii lor — spre a primi binecuvîntarea — și îl așeza lîngă sine, înaintea tuturor senatorilor, deoarece mult era el Prea Sfințitul Mitropolit om sfințitor, frumos și dulce vorbitor".

Pe la mijlocul anului 1693, Mitropolitul Dosoftei rostea tot mai hotărît dorința sa de înapoiere în Moldova, mai ales după ce neprietenul său, Constantin Cantemir, murise la 6 martie 1693. Însă se simțea tot mai slăbit.

În actele publicate acum se află relatarea sfîrșitului Mitropolitului Dosoftei, survenit la 13 decembrie 1693 ; „după Sfînta Liturghie în chilia sa, cu tot clerul luînd masa, a dăruit unui oarecare om sărac, venit la el, o blană pregătită pentru haina sa. Apoi a zis : „Fraților, uitați-vă, unde am ajuns a muri" și, aplecîndu-se pe laiță, și-a așezat sfintele sale mîini pe piept și a dat Domnului prea fericitul său suflet".

Cronicarul Ion Neculce l-a descris pe Mitropolitul Dosoftei ca pe un om învățat, blînd. Natura sa poetică era totodată și îndrăzneață, adînc devotat ideii eliberării Moldovei de sub turci. Apărător convins al Ortodoxiei și adversar al uniației, era permanent gata a apăra curăția credinței ortodoxe. Mitropolitul Dosoftei lupta pentru interesele creștinismului împotriva Porții otomane.

Din izvoarele istorice rezultă că strămutarea Mitropolitului Dosoftei în Polonia, în 1686, a fost fără îndoială o acțiune voluntară și că în primii ani de ședere acolo, nu a dorit să se întoarcă în Moldova, fiindcă aici era domnitor neprietenul său, Constantin Cantemir (1685 ianuarie 15 — 1693 martie 6). Apăsarea pe care o suferea din partea ierarhilor Bisericii Ortodoxe, pierderea de fapt a controlului asupra soartei odoarelor moldovene, în sfîrșit, bătrînețea, gînduri despre moarte în țară străină, unde Ortodoxia era constrînsă spre uniație, toate acestea l-au determinat pe Mitropolitul Dosoftei să ceară ajutorul țarului Rusiei pe lîngă regele Poloniei. Regele polon, cu abilitatea sa diplomatică-politică, a profitat în folosul său de cererea Mitropolitului

Dosoftei și a luat sub ocrotirea sa odoarele Mitropoliei Moldovei. Mult mai tîrziu, odoarele au fost restituite [2].

Argumentul principal al celor care susțin că Mitropolitul Dosoftei a murit în închisoare (pe baza mărturiei arhimandritului Pahomie) este contrazis de noile știri, contemporane evenimentelor, datorate rezidentului rus B. Mihailov din Polonia.

Spre sfîrșitul vieții Mitropolitul Dosoftei vorbea lui B. Mihailov nu atît despre preocupările sale politice, prezente totuși permanent, el rămînînd unul dintre cei mai asidui luptători pentru eliberarea românilor de sub jugul otoman, cît își exprima îngrijorarea despre soarta scrierilor sale. *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900* (Iași, 1979, p. 297-298) înregistrează că în această perioadă Mitropolitul Dosoftei a tălmăcit din limba greacă în limba rusă lucrări de interes teologic, ca *Istoria bisericească* și *Vedenia tainică* a Patriarhului Gherman al Constantinopolului (în 1690), *Împotriva ereziilor* de Simeon, arhiepiscopul Tesalonicului (în 1691), și *Epistolele lui Ignatie Teoforul*, arhiepiscopul Antiohiei (în 1692), pe care le-a trimis mitropolitului kievean și Patriarhului Ioachim. În 1693, el a dăruit țarilor o antologie *Despre prefacerea Sfintelor Taine*, precum și cîteva traduceri din clasicii literaturii patristice, ca Ioan Gură de Aur, Efrem Sirul și Atanasie Sinaitul. În această privință, în ultimul deceniu, au apărut studii care aduc noi informații despre scrierile Mitropolitului Dosoftei și rolul lor în apărarea dreptei credințe a Bisericii Ortodoxe [3].

În anii de păstorire a Mitropolitului Dosoftei, Biserica Ortodoxă din Rusia a străbătut o perioadă grea, datorită luptelor provocate de reforma cultică bisericească a patriarhului Nikon. Rusia sud-vestică a fost atinsă de influența polono-latină, atît în sfera educației cît și în viața religioasă. Catolicismul a influențat multe ritualuri ortodoxe. Unirea Ucrainei cu Rusia a adus la Moscova cărți tipărite în orașele din sudul țării. Odată cu ele, au început a se răspîndi opinii catolice asupra diverselor probleme bisericești. Învățații greci, frații Lihuda, au atras atenția patriarhului Ioachim asupra acestor opinii. Printre cele mai importante diferențe era opinia asupra prefacerii Sfintelor Daruri. Mitropolitul Dosoftei era informat asupra acestei controverse. În apărarea poziției ortodoxe Mitropolitul Dosoftei a tipărit la Iași, în 1683, în grecește, opera Sfîntului Simeon, arhiepiscopul Tesalonicului, *Împotriva ereziilor*. După cum atestă cele mai vechi manuscrise, opera tipărită de Mitropolitul Dosoftei a fost tradusă în curînd la Moscova, din porunca patriarhului Ioachim. Cel care a efectuat traducerea, în anii 1686—1688, a fost însă un alt moldovean, Nicolae Spătarul (Milescu) [4] și nu însuși Mitropolitul Dosoftei, cum susține Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900. Faptul că traducerea din limba greacă în limba slavonă a fost efectuată de Nicolae Spătarul nu scade însă cu nimic meritele teologice ale celui care tipărise lucrarea în limba greacă.

Discuția cu privire la prefacerea Sfintelor Daruri a continuat și în anii următori. În 1690, mitropolitul Varlaam al Kievului s-a adresat Mitropolitului Dosoftei, cerîndu-i să-și expună opinia. În răspunsul său, din septembrie 1690, Mitropolitul Dosoftei relatează: „Am tradus din limba greacă, din cărțile cele mai adevărate și din scrierea Sfîntului Gherman, patriarhul Constantinopolului și din alte cărți ascetice și de la Apostoli, precum prealuminat se vede aceasta de către cititori" (însemnare păstrată în manuscrisul nr. 161/38, p. 588-598 din Biblioteca Catedralei „Sf. Sofia" din Kiev, comentată de protoiereul F. Abramov). Reiese deci clar că pînă la acea dată Mitropolitul nu-și propusese traducerea lucrării *Împotriva ereziilor*. Manuscrisul sla-

---

2. Dimitrie Dan, *Dosoftei Mitropolitul Moldovei (1624—1696* (sic !), *Schiță biografică cu ilustrațiuni și cu un anex al inventarului odoarelor Mitropoliei Moldovei făcută de Dosoftei la 22 octombrie 1686*, Cernăuți, 1927, 60 p.

3. Protoiereu F. Abramov, *Mitropolit Suceavskij Dosiftei*, în „Jurnal Moskovskoj Patriarchii", nr. 3, 1974, p. 50-52.

4. Manuscris cercetat, în iunie 1983, de Zamfira Mihail la Biblioteca „V. I. Lenin" din Moscova.

von al antologiei *(Sbornicul)* alcătuit de el are un caracter sistematic și nu polemic, căci Mitropolitul Dosoftei nu admite atacuri împotriva Bisericii Apusului, ci transcrie doar locurile din scrierile patristice și consemnează omisiunile din Liturghia catolică și din cea unită. În același manuscris de la Catedrala „Sfînta Sofia" din Kiev, Mitropolitul Dosoftei spune: „Am văzut Liturghia aceluia întru Sfinți Ioan Hrisostom din nou tipărită de tipografia romană, în limbile rusă și sarmată [5] și am văzut lipsa Proscomidiei și *Crezul* cu adausul *Filioque*, iar după *Luați, mîncați...* nu este invocarea Sfîntului Duh și m-am mirat. Ce să fie aceasta? Și pentru ce această prescurtare? De aceea, am consemnat mărturiile din limba greacă și Domnul Dumnezeu va da putere oamenilor credinței ortodoxe".

Studiul protoiereului F. Abramov semnalează că Mitropolitul Dosoftei a tradus în limba slavonă-rusă 35 de *Cuvinte ale Sfîntului Ioan Hrisostom*, pe care în 1693 le-a trimis țarilor (co-domnitori Ioan și Petru) cu autograful: „Această carte o dăruiesc și rog să primiți acest smerit lucru al mîinilor și a-l înmulți prin tipar, în slavă veșnică și în folosul Sfintei Ortodoxii". Autograful se păstrează în manuscrisul nr. 440 (f. 62) al Bibliotecii Sinodale din Moscova.

Mai suscită încă discuții și locul unde a fost înmormîntat Mitropolitul Dosoftei. Data reală a morții sale considerăm că este cea relevată de raportul rezidentului rus din Polonia și ea este 13 decembrie 1693 [6]. După tradiția consemnată de *Viața patriarhului Ioachim*, Mitropolitul Dosoftei ar fi murit la Stryi, lîngă Zolkiev, iar corpul său a fost transportat și îngropat la Mănăstirea Donskoi din Moscova (locul de veci al patriarhilor, inclusiv al patriarhului Tihon, m. în 1925). Cercetările întreprinse de diferite delegații bisericești la Zolkiev (azi localitatea Nesterow), după al II-lea război mondial, au fost fără rezultat; acolo nu a fost identificat nici un mormînt de ierarh ortodox, locuitorii fiind, ca și în trecut, uniți. Noi înșine am cercetat, în 1982, mormintele ierarhilor de la Mănăstirea Donskoi din Moscova și nu am aflat nici o piatră cu numele său. Trebuie avut în vedere că cimitirul a suferit, de-a lungul timpului, mari fărîmițări și dispariții. Așteptăm totuși ca cercetările viitoare să confirme ipoteza că osemintele pribeagului Mitropolit Dosoftei al Moldovei își află odihna într-o biserică ortodoxă.

Pr. dr. Paul MIHAIL

LITERATURA RELIGIOASĂ ÎN SLUJBA INDEPENDENȚEI ȘI UNITĂȚII NAȚIONALE A ROMÂNILOR

De-a lungul veacurilor au circulat pe întregul teritoriu locuit de români numeroase cărți cu conținut religios. La crearea și răspîndirea lor și-au adus o importantă contribuție locuitorii tuturor provinciilor: Maramureș, Moldova, Transilvania, Banat, Crișana, Dobrogea. O literatură de acest fel a fost creată și a circulat chiar și în perioada de după retragerea unităților militare și autorităților administrative romane din provincia Dacia. Traducerea Bibliei în limba goților (pe la mijlocul secolului al IV-lea) de către Wulfila, constituie o dovadă că nu lipseau astfel de creații în spațiul carpato-danubiano-pontic. În aceeași perioadă și-au desfășurat activitatea de propoveduire a creștinismului în rîndurile unei populații care vorbea latina rustică Niceta de Remesiana, Dionisie Exiguul, Ioan Cassian, care au fost în același timp eminenți creatori și scriitori latini. Limba noastră păstrează suficiente cuvinte care argumentează vechimea creștinismului la români, originea sa latină; ea ne arată că acesta a fost unul dintre principalii factori ai întemeierii neamului, că această credință nu a fost împrumutată de la popoare venite ulterior formării sale și așezate în teritoriile învecinate sau conlocui-

5. Limba sarmată este termenul livresc pentru limba polonă.

6. Ea corectează greșeala istoricului D. Dan, din chiar titlul lucrării sale citate mai sus. De asemenea, nu poate fi acceptată data de 1711 pe care o propune în studiul său (p. 52) protoiereul F. Abramov, întrucît el săvîrșește o vădită confuzie.

toare. Creștinarea bulgarilor și a slavilor sud-dunăreni, introducerea limbii vorbite de cei din urmă în serviciile religioase, încetarea legăturilor cu romanitatea occidentală și cea sud-dunăreană, din cauza interpunerii triburilor migratoare, creșterea rolului Imperiului bizantin, au fost factori care au determinat adoptarea de către români a limbii slavone în practicarea cultului creștin și, mai tîrziu, în cancelariile domnești ale Țării Românești și Moldovei. În secolele XI-XV a fost cunoscută o literatură bizantină, tradusă în limba slavă.

Prin intermediul manuscriselor, care s-au bucurat de o intensă circulație pe o largă arie de răspîndire ,au aflat românii despre operele scrise de către Grigore Sinaitul, Grigore Palama, Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare, Atanasie cel Mare, Ioan Damaschinul, Ioannes Cantacuzenos, Constantin Manasses, Matei Vlastaris etc. Literatura română, în limba slavonă, a cunoscut și unele creații proprii, care au fost răspîndite în Bulgaria. Rusia, Serbia și chiar în lumea occidentală. Așa a fost cazul unor cîntări religioase compuse de Filotei Monahul, marele logofăt al lui Mircea cel Bătrîn. Opera lui Grigore Țamblac: *Mucenicia Sfîntului și slăvitului mucenic Ioan cel Nou de la Suceava,* care a fost martirizat la Cetatea Albă, a fost răspîndită în statele Europei orientale și occidentale.

Manuscrisele slavone transcrise și mai ales traduse pe pămîntul țării noastre păstrează, în unele cazuri, cuvinte proprii românești, topica frazei și alte influențe ale limbii vorbite de poporul care s-a format și a trăit în spațiul carpato-danubian.

Opoziția populară față de practicarea cultului într-o limbă neînțeleasă de masele de oameni a făcut să apară o literatură religioasă în limba română mai întîi sub forma manuscriselor *(Psaltirea Șcheiană, Psaltirea Voronețeană, Codicele Voronețean)* spre finele secolului XV, sau poate în primii ani ai celui următor, și apoi tipăriturile.

În decurs de 4 ani au fost tipărite în limba slavonă trei lucrări importante *(Liturghier,* în 1508, *Octoih,* în 1510, *Evangheliar,* în 1512). Prima, bogată în podoabe, cu frontispicii de o rară frumusețe care închid stema țării, este un monument al tipăriturii și creației artistice românești.

Domnia lui Radu cel Mare a marcat acest eveniment cultural în care este consemnat și simbolul independenței statului, stema țării.

Evangheliarul lui Neagoe Basarab a consfințit măreția artei tipografice românești. Cartea a servit drept model pentru tipărirea unei alte lucrări similare peste patru decenii la Belgrad. În Transilvania, devenită principat autonom în urma dispariției regatului Ungaria, s-a tipărit, în 1544, prima carte în limba română de către meșterul tipograf Filip Moldoveanul. Încet și sigur limba vorbită de un neam întreg înlocuiește slavona în practicarea cultului, iar după aceea în cancelaria domnească. Cea de a doua jumătate a secolului al XVI-lea, atunci cînd lupta pentru păstrarea ființei naționale, a libertății de neam și de stat cunoaște momente și aspecte dramatice, se conturează tot mai mult necesitatea unității politice pentru a se putea rezista împotriva apăsătoarei dominații otomane, precum și contra tendințelor de cotropire manifestate în modul cel mai deschis și insistent de Imperiul habsburgic și regatul Poloniei, aduce o substanțială îmbogățire a literaturii de acest fel. Românii din Transilvania, Țara Românească și Moldova și-au sporit eforturile, și-au unit forțele nu numai în lupta militară și politică, dar și pe tărîmul activității culturale, care în ultimă instanță era determinată și servea celor dintîi. Traducătorii și tipografii se înțeleg să-și desfășoare activitățile lor coordonate slujind unitatea credinței ortodoxe, iar prin aceasta țelurile naționale de libertate și unitate. Aceasta a fost perioada în care, timp de aproape trei decenii, s-a desfășurat la Brașov activitatea tipografică a diaconului Coresi, ajutat de Hans Benkner, judele orașului și fabricant de hîrtie. Cărțile religioase tipărite aici *(Octoih, Evangheliar, Apostol, Cazanie)* au fost răspîndite și folosite în practicarea cultului la bisericile ortodoxe din principatele Transilvaniei, Țării Românești și Moldovei. Astfel, începe marea operă de impunere a limbii române în oficierea serviciului religios. Limba în care au fost tipărite cărțile bisericești la Brașov era folosită la slujbe în locașurile din satele și tîrgurile moldovenești, muntenești, oltenești, dobrogene și transilvănene. Cărțile erau adresate poporului român. În predosloviile acestor opere tipograful Coresi folosește de 17 ori cuvintele român și românesc. Aceasta dovedește conștiința clară a apartenenței la unul

și același popor a locuitorilor din Muntenia, Transilvania și Moldova, cărora le erau adresate tipăriturile sale. Coresi însuși era pătruns, în toată plenitudinea personalității sale, de această stare de lucruri. Altfel, cum ar fi exprimat atît de clar ideea comunității etnice și de limbă, întrevăzînd probabil și realizarea unității politice a poporului din care făcea parte. Alături de constantele legături economice, politice, militare, comunitatea de interese, răspîndirea și folosirea limbii române în efectuarea slujbelor a avut consecințe dintre cele mai fericite asupra consolidării conștiinței unității de neam, a unificării vocabularului limbii române, a topicii frazei, a foneticii, flexionării cuvintelor ; Coresi a avut meritul de a fi contribuit într-o mare măsură la toate aceste fenomene lingvistice. Urmașii săi, Șerban fiul și Marian diacul, au avut marele merit de a folosi, în continuare, în toate textele tipărite cuvîntul român, pentru desemnarea colectivității etnice din care făcea parte limba românească. Cele scrise în *Palia de la Orăștie,* în 1582, concordă și cu alte aprecieri făcute de unii cărturari, oameni politici, militari și misionari care au sosit sau au trecut prin spațiul carpato-danubiano-pontic. Acesta este timpul în care se consemnau unele relatări trimise către scaunul papal că locuitorii Transilvaniei nu se strigau între dînșii decît cu numele de român [1]. Un anonim, călător prin Moldova acestei perioade, consemna că locuitorii țării se simt mîndri de originea lor romană, iar cînd vorbesc între dînșii nu folosesc alt apelativ decît cel de român [2]. Călugărul iezuit, care raporta superiorilor săi, în primele decenii ale secolului al XVII-lea, spune că a mers prin .mai toată Transilvania și a rămas surprins de puternică conștiință a latinității păstrate de locuitorii satelor de aici. „Atît de puternică este aceasta, sublinia el, încît dacă cineva i-ar întreba de unde se trag ei, toți ar răspunde : nos da Roma“ [3]. Dacă acesta este un răspuns presupus, cel dat de Mihai Viteazul lui Malaspina este de-a dreptul categoric și convingător [4]. Marele voievod a răspuns interlocutorului său că vrea Transilvania deoarece Țara Românească nu poate exista decît unită cu cea dintîi. Răspunsul a fost consemnat de episcopul de San Severo în raportul său către papalitate, transmițîndu-ne în acest fel gîndurile și preocupările primului domn al tuturor românilor în privința realizării unificării lor politice.

Toate informațiile prezentate ne conduc către concluzia generală că în secolul al XVI-lea, ca și în perioada anterioară, românii aveau conștiința clară asupra faptului că formau o singură comunitate etnică, vorbeau aceeași limbă, creau o cultură unitară, luptau pentru realizarea unității lor statale pe căi diplomatice și militare, dar și prin intermediul culturii, al literaturii religioase a timpului. Aceasta era un instrument prin intermediul căruia se acționa permanent, organizat și sistematic. Privite din acest punct de vedere cărțile (manuscrise și tipărituri), care au fost create în spațiul carpato-danubiano-pontic, sau traducerile făcute aici au jucat, în toată perioada de după formarea poporului român, un rol covîrșitor în păstrarea conștiinței unității etnice, evoluția limbii, unificarea ei ca mod de exprimare a unui singur neam.

Secolul al XVII-lea înscrie cîteva evenimente remarcabile în privința traducerilor, tipăriturilor și prefețelor celebre. Inegalați sînt Mitropolitul Moldovei Varlaam prin *Cazania* sa, care a fost adresată „către toată semenția românească“, iar Simeon Ștefan, în prefața *Noului Testament de la Bălgrad,* se pronunță în mod categoric pentru utilizarea unei limbi românești curate, fără arhaisme și provincialisme, pe înțelesul tuturor. El compara cuvintele cu banii. *Biblia lui Șerban* și opera lui Dosoftei încheie secolul cu remarcabile lucrări a căror apariție a constituit un eveniment cultural și monumente ale limbii române.

Stema Țării Românești imprimată în *Pravila de la Govora, Biblia lui Șerban Cantacuzino,* cea a Moldovei din *Psaltirea,* apărută în 1680, simbolizează conștiința descendenței daco-romane prin vulturul și soarele aflate în

---

1. *Arhivele secrete ale Vaticanului,* fond „Nunțiatura Poloniei“, vol. 9, f. 301-311.
2. *Arhivele secrete ale Vaticanului,* fond „Archivum Arcis“, nr. 3100.
3. *Arhiva Ordinului iezuit, Austria,* vol. 20, f. 159-166.
4. *Arhivele secrete ale Vaticanului, fond „Borghezi“,* seria III, vol. 66 B, f. 62-68 : Vezi „Mihai Viteazul în conștiința europeană“, vol. I, București, 1982, p. 271-283.

interiorul cîmpului heraldic. Primul nu este altceva decît acvila romană, iar cel de al doilea este de veche tradiție dacă. Stema reprezintă în același timp simbolul statului liber, suveran, specificul național și politic al unui popor. Neamul românesc și-a păstrat stema nealterată în toată perioada de exploatare și asuprire otomană, iar cărțile bisericești, prin imprimarea pe contrapagina foii de titlu a acesteia, n-au făcut decît să consolideze în conștiința acestuia ideile de descendență daco-romană, unitate, libertate, suveranitate și independență statală. Răspîndirea tipăriturilor de o parte și de alta a Carpaților confirmă constiința unității etnice, lingvistice, precum și năzuința permanentă vie a românilor de a înfăptui un stat național. Consemnările generalului Montecuceoli, privind constatarea sa că românii luptă în direcția formării unui stat național, are un puternic suport material în oamenii care formau acest neam [5].

Literatura din secolul al XVIII-lea este mai bogată și afirmă cu mai multă tărie ideea de libertate, suveranitate și unitate politică. Cărțile tipărite în acest secol au specifice mai multe elemente care exprimă ideea și dorința de unitate și independență a poporului român.

Primul element și foarte important îl reprezintă faptul că sînt frecvent reunite în același scut heraldic stemele Moldovei și Țării Românești. Aceasta se găsește în *Evanghelia din 1723*, tipărită la București, *Triod*, București, 1726, *Evanghelie*, București, 1750, *Apostol*, Iași, 1756, *Evanghelie*, București, 1760 și altele.

Aceeași idee este exprimată și de versurile consacrate stemei statelor, fie că erau prezentate separat sau împreună. Semnificative sînt din acest punct de vedere stihurile din *Evanghelia* tipărită la București în anul 1723, pe care le reproducem aidoma:

„Doao închipuiri ce pe peciate s-au însemnat,
Domnului Nicolae de la Hristos i s-au dat,
Bourul stăpîn Moldovei îl adeverează,
Corbul al Vlahiei domn îl încredințează
Amîndouă steme de domnie încorunată
Pre acest de bun neam Mavrocordat".

Mai sugestive și mai laconice sînt versurile tipărite în *Triodul* apărut la București după numai trei ani :

„Bourul peciatea Moldovei însămnează,
Corbul al Țării Românești adeverează,
Bourul și corbul ce în stemă însemnează
Domnul Nicolae armă tare spre pază".

Versurile la stema Țării Românești, din anii domniei lui Grigore Ghica, tipărite în *Evanghelia* publicată la București în 1750, ca și cele tipărite în 1760, nu sînt decît reproduceri după cele imprimate în *Evanghelia* din 1723. Pretinsul versificator nu schimbă decît numele domnului aflat în scaunul țării.

Autorul versurilor consacrate stemei Moldovei în timpul lui Constantin Mihai Cehan Racoviță, imprimate în *Apostolul* tipărit la Iași, în anul 1756, folosește cuvîntul *Patria*, în înțelesul ambelor state, iar domnul este considerat conducătorul amîndorura:

„Bourul cu corbul luminat însămnează,
Și pentru două țări domn adeverează,
Pre măria sa Io Constantin Mihai Racoviță,
Care le-au stăpînit cu multă credință,
Cade-ni-să dară de obște pre Dumnezeu să rugăm
Ca pre măria sa domn nemișcat să-l avem,
Și să-l întărească minunat în domnie slăvită
Cu pace, cu liniște și în viața nărocită,
Patria sa cu bună nărocire să o stăpînească,
Și pre vrăjmașii săi pururea să-i biruiască".

În predosloviile sau pagina de titlu a tipăriturilor realizate în acest secol s-a imprimat precizarea, ca și la cele făcute în secolele anterioare, că lucrarea respectivă a fost tălmăcită în limba românească pentru folosul preoților și pe înțelesul poporului. Aceeași remarcă o fac și traducătorii de

5. Biblioteca „Marciana", Veneția, *Colecția manuscrise italiene*, cl. IV, cod. 138, passim.

alt neam, deși cărțile respective au fost tipărite la Pesta, Buda sau Petersburg. În pagina de titlu a *Catehismului,* tipărit la Buda, în anul 1726, se face precizarea că „acum în folosul neamului rumânesc, în limba românească" a fost tradusă și tipărită cartea respectivă. Interesante și pline de adevăr sînt știrile din predoslovia la *Biblia* tipărită la Petersburg, în anul 1819. Autorul ne informează că traducerea respectivă s-a făcut *„de pe tălmăcirea românească, care mai întîi s-a tipărit în Transilvania,* (s. n.), iară acum s-au tipărit cu cheltuiala rusienești soțietăți a Bibliei".

În anul 1818 s-a tipărit la tipografia Universității Ungariei din Buda cartea *Moartea lui Abel,* tradusă „de cel cu învăpăiată dragoste spre procopsirea poporului românesc, prea înălțatul și marele postelnic Alexandru Beldiman, acum întîi tălmăcită din limba franțozească în cea românească". Deși cartea a fost tipărită în capitala Ungariei, din precizările făcute în titlu rezultă că acolo, la începutul secolului trecut, se vorbea de un singur neam românesc, din rîndurile căruia s-au ridicat mari luptători pentru prosperitatea lui. Acest popor vorbea o limbă românească, indiferent dacă se afla în Transilvania, Țara Românească sau Moldova. La Budapesta, Petersburg, ca și în cele mai multe orașe sau sate din Europa era deci cunoscut neamul românesc ca fiind unul singur în granițele sale firești. Acesta vorbea o limbă, cea românească. În această limbă erau traduse și tipărite o serie întreagă de cărți care au intrat în patrimoniul cultural al omenirii.

Nu ne-am propus să prezentăm toate cărțile în care s-au făcut astfel de aprecieri. Cele două exemple le socotim suficient de edificatore.

Din lectura versurilor la stemele Moldovei și Țării Românești ambele imprimate pe contrapagina de titlu a cărților menționate, rezultă că domnia nu era considerată ca fiind dată de sultan. Toate exprimă concepția teologică asupra originii puterii domnești, deși sîntem în epoca celei mai apăsătoare dominații otomane.

Versurile la adresa lui Mihai Șuțu, din cartea apărută la București, în 1784, arată limpede părerea autorului prin cuvintele: *„Carele cu stema Valahiei de la Dumnezeu s-au încoronat".* Pentru același autor, stema țării înseamnă domnie, putere politică de sine stătătoare. Rezultă din versurile respective și altă concepție cultivată și răspîndită prin intermediul aceleiași literaturi. În primul rînd s-a cultivat și menținut conștiința că puterea domnească nu are nimic comun cu autoritatea și constrîngerea venită din partea Imperiului otoman. Spiritul de libertate, de luptă pentru biruința asupra vrăjmașului, de independență față de puterea otomană a fost cultivat în mod constant, prin intermediul acestei literaturi (manuscrise și tipărituri), care au circulat peste Carpați de-a lungul veacurilor.

Cărțile au circulat cu o mare răspîndire în Moldova și în Țara Românească și viceversa, fiind aduse „pe drumul cucului", din Principate spre Transilvania și invers. Însemnările manuscrise în partea inferioară a paginii, pe coperțile interioare, demonstrează cu precizie acest lucru. Sînt cazuri cînd s-au însemnat numai localitatea și ținutul moldovenesc în care se afla cartea, iar la o perioadă scurtă de timp se menționează faptul că aceeași tipăritură se afla la o biserică dintr-o așezare din Muntenia, pentru ca iarăși să se afle în Moldova. În circulația unor astfel de cărți dintr-un stat într-altul nu se specifică că a fost trecută peste graniță. Pentru omul de rînd, negustorul de carte, celelalte persoane care contribuiau la trecerea cărților din Moldova în Țara Românească și invers nu însemna în fond violarea fruntariilor unei țări. Pentru popor fenomenul era normal, firesc și din acest considerent nu reprezenta ceva deosebit.

În concluzie trebuie să subliniem că literatura religioasă veche, manuscrise și tipărituri, a avut un mare rol în păstrarea și unificarea limbii române, în uniformizarea ei. Fiind folosite la învățarea științei de carte, operele respective au contribuit la luminarea poporului, la educarea lui în spiritul unor concepții față de muncă, a atitudinii și eticii care corespundeau vederilor generale ale epocii.

Sub raportul politic această literatură a contribuit la consolidarea conștiinței unității de neam, a necesității luptei pentru unitatea și independența politică a țării. Stema, separată sau reunită, stihurile scrise pentru preamărirea domnilor, au constituit tot timpul simbolul unității și al suveranității politice a poporului român, al descendenței sale daco-romane.

Dr. Dumitru Zaharia

Recenzii

Sfîntul Grigorie de Nyssa, **Scrieri,** partea întîi, în colecţia «Părinţi şi Scriitori bisericeşti», Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti 1982, 496 p.

Ca fiecare dintre scrierile patristice, care apar în colecţia „Părinţi şi Scriitori bisericeşti", colecţie iniţiată de Prea Fericitul Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române, şi apariţia volumului întîi din Scrierile Sfîntului Grigorie de Nyssa, constituie un eveniment editorial în presa noastră teologică. Volumul cuprinde următoarele lucrări din opera Sfîntului Grigorie de Nyssa: „Despre viaţa lui Moise", tradusă de Pr. Ioan Buga; „Tîlcuirea amănunţită la Cîntarea Cîntărilor"; „Despre Fericiri"; „Despre rugăciunea domnească"; „Despre rînduiala cea după Dumnezeu (a vieţii)" şi „Despre nevoinţa cea adevărată", toate traduse de Pr. prof. Dumitru Stăniloae, care înzestrează totodată ediţia cu un studiu introductiv şi note prin care lămureşte şi actualizează gîndirea profundă a acestui Sfînt Părinte al Bisericii.

Problematica abordată în majoritatea scrierilor Sfîntului Grigorie de Nyssa (335-394) şi accentuarea aspectelor legate de viaţa omenească în orientarea sa dinamică spre Dumnezeu, care constituie sensul şi finalitatea întregii existenţe create, pe care le surprinde şi analizează cu o mare fineţe psihologică, cu o deosebită profunzime şi cu o aleasă măiestrie literară, au dus la considerarea lui ca un strălucit reprezentant al antropologiei creştine din Biserica Răsăritului, anticipînd geniul Fericitului Augustin şi fiind o temelie solidă a direcţiilor viitoare din spiritualitatea creştină.

Volumul de faţă constituie un tezaur inestimabil al învăţăturii dogmatice, morale şi duhovniceşti a creştinismului, una şi aceeaşi în toate timpurile, integrînd şi unificînd oameni şi medii culturale diferite, care se regăsesc cu toată diversitatea lor în unitatea profundă a fiinţei care se află înaintea „Celui ce este" prin excelenţă, pe calea adevărului şi a iubirii, spre Dumnezeu cel transcendent care le umple pe toate şi care a sădit în toate dorinţa pentru viaţa de comuniune cu El.

El constituie o călăuză sigură care în complexitatea vieţii oferă omului certitudine şi lumină pentru aflarea sensului cel mai înalt al vieţii umane, al existenţei în general şi pentru împlinirea sa autentică.

Ceea ce constituie o constantă majoră a gîndirii Sfîntului Grigorie de Nyssa, străbătînd lucrările sale ca un fir roşu, este ideea, realitatea desăvîrşirii naturii omeneşti, prin urcuşul sufletului spre Dumnezeu, a cărui expresie este „îndumnezeirea", nodul întregii Sale teologii" (Jules Gross, La divinisation du chrétien d'après les Pères Grecs, Gabalda, Paris, 1938 p. 236). Natura umană se caracterizează printr-un dinamism în ordinea devenirii, printr-o esenţială mişcare în sensul desăvîrşirii ei.

A gîndi natura umană, pe om într-un mod static, înseamnă a-l lipsi de ceea ce constituie tocmai esenţa sa; urcuş neîncetat, concretizat de Sfîntul Grigorie de Nyssa în ceea ce el numeşte *epectază*, care se împlineşte prin Hristos. Concepţia despre desăvîrşire la Sfîntul Grigorie de Nyssa este una hristologică şi eclesial-sacramentală, depăşind spiritualismul origenist de inspiraţia platonică, care vedea în materie ceva rău, sarcina sufletului fiind de a se elibera de această legătură nefastă cu trupul,

Scrierea Sfîntului Grigorie de Nyssa „Viaţa lui Moise", operă de maturitate a sa, plecînd de la faptul istoric al urcării lui Moise pe Muntele Sinai pentru primirea Legii, transpune aceasta, folosindu-se de metoda alegorică, într-o viziune existenţială şi spirituală, fiecare moment istoric devenind o treaptă pe scara desăvîrşirii personale a omului. Parţial tributar origenismului, Sfîntul Grigorie de Nyssa se afirmă totuşi pe linia Ortodoxiei, depăşind punctul de vedere al predecesorului său referitor la cunoaşterea lui Dumnezeu, potrivit căruia această cunoaştere ar ajunge la o limită şi la o autosuficienţă. După Sfîntul Grigorie, „în aceasta constă a vedea cu adevărat pe Dumnezeu; în

a nu afla niciodată o săturare a dorinţei de a-L afla". (Despre viaţa lui Moise, p. 94). Pentru că „firea dumnezeiască este mai presus de orice înţeles al cunoaşterii şi de orice pilduire, neputînd fi asemănată cu nimic din cele cunoscute" (p. 33). Orice cuvînt omenesc despre Dumnezeu înseamnă o limitare, după modul antropologic de a fi a lui Dumnezeu şi de aceea în cunoaşterea lui Dumnezeu „procesul eliminării conceptelor este un stadiu necesar". El este un proces intelectual dar şi un proces de purificare, care depăşeşte toate formulele care identifică pe Dumnezeu cu ceea ce nu este Dumnezeu. Însă paradoxul constă în faptul că acest proces nu permite omului să cunoască pe Dumnezeu decît ca pe Cel Necunoscut şi ca pe Cel Neînţeles, chiar dacă experienţa transcendenţei este ea însăşi o experienţă creştină pozitivă. (John Meyendorff, Byzantine Theology, Mowbrays, London and Oxford, 1975, p. 12).

Cele trei trepte ale înălţării sufletului spre Dumnezeu; „în lumină" (διά φωτός) în nor (δία νεφελής) şi în „întunericul strălucitor" (γνόφος λαμπρός) (p. 72-74) (Paul Evdokimov, L'Orthodoxie, Delachaux et Niestle, Neuchatel, 1965, p. 96), reprezintă nu numai un progres în cunoaşterea intelectuală, care dealtfel îşi recunoaşte mărginirea şi micimea ei în faţa absolutului dumnezeiesc, ci şi o unire tot mai intimă a întregii fiinţe a omului cu Dumnezeu, o experiere a relaţiei de iubire cu Dumnezeu în care condiţia ontologică a omului e ridicată la posibilitatea maximă a desăvîrşirii ei, la îndumnezeire. Aceasta înseamnă pentru om dobîndirea statutului său autentic, a adevăratei sale dimensiuni umane, a venirii lui Dumnezeu în suflet şi a sufletului în Dumnezeu (Tîlcuire la Cîntarea Cîntărilor p. 194). Dar aceasta constituie aspectul pozitiv al devenirii omului, prin întoarcerea spre „Binele prim şi propriu" (p. 23), spre Dumnezeu. Viaţa omului, în dinamismul ei, se poate întoarce şi spre întunericul existenţei, spre păcat şi moarte, realitate surprinsă cu o mare fineţe psihologică de Sfîntul Grigorie de Nyssa. Omul este la mijlocul unei lupte ce se dă între doi, ca un fel de cunună şi de partea căruia va trece, pe acela îl va face biruitor. El se află între slujirea la idoli şi dreapta credinţă, între desfrînare şi curăţie, nedreptate şi dreptate, mîndrie şi smerenie şi între toate cele ce se socotesc potrivnice (p. 40).

Iar decizia omului spre bine sau spre rău, antrenează dimensiunea cosmică a existenţei, căci stihiile îşi schimbă lucrarea lor „după lucrarea voită a oamenilor" (p. 27), spune Sfîntul Grigorie, în deplin acord cu ceea ce gîndea şi Sfîntul Apostol Pavel.

Sfîntul Grigorie insistă asupra bunătăţii originare a omului. Starea păcătoasă a omului nu se datoreşte unui decret arbitrar al lui Dumnezeu (ca în concepţia origenistă, în care sufletele sînt trimise să expieze păcatul în trup), ci libertăţii acesteia. „La început, spune Sfîntul Grigorie, firea omenească era ca aurul şi strălucea prin asemănarea cu Binele cel nepătat" (p. 158), fiind „chip şi asemănare a vieţii veşnice şi fiind înfrumuseţată cu pecetea luminoasă a vieţii" (p. 273). Omul era făcut „chip al luminii adevărate, departe de trăsăturile întunecoase, fiind asemenea cu frumuseţea arhetipică" (p. 135). Aşadar, atributele dumnezeieşti sînt transpuse în omul creat de Dumnezeu, pentru ca acesta să strălucească şi să arate în lume slava divină pentru ca toate să fie în deplină unitate străbătute de lumina lui Dumnezeu. Însă omul, printr-un act absolut liber al voinţei sale, înainte de a ajunge la vreo dobîndire a binelui (p. 135), în sensul că nu se întărise în bine prin propria sa lucrare, statornicindu-şi gîndul şi simţirea în Dumnezeu, „s-a uscat îndată prin neascultare", întorcîndu-se spre sine, spre existenţa sa mărginită şi egoistă, rupînd relaţia de iubire şi de viaţă cu Dumnezeu şi afundîndu-se în păcat şi moarte, făcîndu-se, după expresia Sfîntului Grigorie, „din chip verde şi înfloritor, chip negru" (p. 135).

Din cauza căderii omului a venit Hristos în lume. El a luat trup pentru ca pe cei negri să-i facă strălucitori, prin baia renaşterii făcîndu-i să strălucească asemenea luminătorilor şi curăţindu-i prin apă de chipul lor întunecos (p. 134). „Mîntuirea omului din păcat şi moarte, care îl situează în întunericul existenţei, se face aşadar prin Hristos, Care, prin Botez, încorporează pe oameni împărăţiei luminii, Bisericii Sale, a cărei întemeiere prin întrupare, Jertfa Sa pe Cruce, Învierea Sa, Înălţarea la dreapta Tatălui în slavă şi trimiterea Sfîntului Duh în lume, constituie o

„creaţie a lumii din nou“ (p. 292). Sfîntul Grigorie de Nyssa se înscrie astfel perfect pe linia învăţăturii ortodoxe care concepe mîntuirea numai prin Hristos în Biserică, aceasta avînd aşadar un caracter hristologic şi eclesial — sacramental. Iar aportul omului la mîntuirea sa, la creşterea sa în Hristos, îl constituie viaţa în virtute, prin care firea sa se curăţeşte şi se înalţă spre Dumnezeu, devenind totodată loc al prezenţei lui Dumnezeu. Dar, la rîndul ei, viaţa virtuoasă este rodul lucrării lui Dumnezeu şi se află în comuniunea de viaţă şi de iubire cu El. În aceasta „iubirea, pacea şi bucuria, îndelungă-răbdarea şi toate cele asemenea în care se împodobeşte cel ce trece de la viaţa stricăcioasă şi pămîntească la nestricăciunea cerească (p. 246) îşi fac sălaş, făcînd un vas ales al lucrării şi prezenţei harului dumnezeiesc. Expresia cea mai elocventă şi cea mai înaltă a acestui fapt este iubirea, care stabileşte o unitate tot mai strînsă şi indestructibilă între Dumnezeu şi om. Sfîntul Grigorie de Nyssa analizează acest aspect în comentarul său la Cîntarea Cîntărilor. Iubirea dintre mireasă şi mire este iubirea dintre om şi Dumnezeu, izvorul iubirii care face posibilă în bunătatea Sa fără margini, însoţirea netrupească, duhovnicească şi nematerială a sufletului cu Sine (p. 119). In analogie cu templul iudaic, în care partea numită Sfînta Sfintelor era locul cel mai sfînt, Sfîntul Grigorie de Nyssa consideră Cîntarea Cîntărilor ca Sfîntă a Sfintelor (p. 123), căci ea dă o expresie vie şi înălţătoare a unirii celei suprafireşti din cămara nunţii celei de taină dintre Dumnezeu şi sufletul omenesc, a acestei iubiri negrăite care niciodată nu se opreşte, avîntîndu-se mereu înainte şi care constituie „adevăratul cort al mîntuirii“ (p. 133). În dorinţa lui de desăvîrşire, de plenitudine, omul se adînceşte tot mai mult în noianul existenţei dumnezeieşti în care nu află limită şi care constituie fundamentul ascensiunii sale spirituale continue şi, la rîndul ei, fără limită. Căci, spune Sfîntul Grigorie, adevărata bucurie de Cel dorit este să înainteze pururea în căutarea Lui şi să nu înceteze niciodată din urcuş, dorinţa împlinită născînd totdeauna altă dorire a Celui ce se află descoperit (p. 285). Această concepţie a Sfîntului Grigorie despre desăvîrşirea omului reprezintă o piesă majoră în simfonia desăvîrşirii cristalizată în teologia creştină a veacurilor patristice care stau la temelia Bisericii şi a vieţii creştine. Ea se regăseşte la marii maeştri ai spiritualităţii din istoria Bisericii de mai tîrziu, la care unirea cu Dumnezeu în întunericul supraluminos dobîndeşte o expresie mai precisă, ca unire cu Dumnezeu în lumină, în energiile sale necreate, vivificatoare şi îndumnezeitoare. Prin aceasta progresul creaturii în cunoaştere şi în lucrarea ei pentru desăvîrşirea creaţiei, pentru ca aceasta să devină o fereastră care să reveleze pe Dumnezeu Cel Treimic tot mai pregnant, este nelimitat, şi omenirea are posibilitatea să se manifeste în libertate şi în lumină, cu speranţa neclintită că se află în adevăr şi are un sens sublim.

Din această problematică majoră a Sfîntului Grigorie de Nyssa, care priveşte raţiunea şi sensul existenţei create, transpar diferite aspecte, care de care mai înălţătoare, ce îşi dovedesc eterna lor valabilitate în timp, căci sînt izvorîte dintr-un suflet care cu adevărat vede lumea prin lumina lui Dumnezeu, Care voieşte ca lumea „viaţă să aibă şi încă din belşug“. Acestea se întîlnesc peste tot — în volumul din scrierile Sfîntului Grigorie de Nyssa. Astfel, în comentariul său la „Fericiri“ găsim îndemnuri de o semnificaţie deosebită pentru desăvîrşirea moral — spirituală, pentru buna convieţuire între oameni, pentru buna aşezare a lumii. Astfel, el ne îndeamnă „să flămînzim de mîntuirea noastră şi să însetăm de voia dumnezeiască care vrea să ne mîntuim“ (p. 362). Fiecare fericire este o treaptă mai mult pe scara desăvîrşirii omului şi a lumii, iar „împărtăşirea de fericire nu este nimic altceva decît împărtăşirea de dumnezeire, spre care ne urcă pe noi Dumnezeu“ (p. 369).

Referitor la marea şi acuta problemă care se pune astăzi contemporaneităţii, aceea a asigurării păcii în lume şi a menţinerii ei cu orice preţ, găsim la Sfîntul Grigorie de Nyssa un îndemn admirabil şi de o excepţională forţă interioară, care dacă ar fi însuşit de oameni alta ar fi faţa şi structura lumii. „Făcător de pace este cel ce dă pace altuia. Însă n-ar împărtăşi-o cineva altuia dacă n-ar avea-o el însuşi. Deci mai întîi voieşte să fii tu însuţi plin de bunătăţile păcii, apoi să dai din bine şi

celor lipsiți de el“ (p. 390). Este un îndemn stringent la introspecție și la lucrarea desăvîrșirii personale prin iubirea fratelui nostru, care își are izvor plenar în iubirea de Dumnezeu. Reflecții de o valoare deosebită întîlnim și în comentariul la „Rugăciunea domnească“. Sfîntul Grigorie arată că „dacă s-ar pune rugăciunea înaintea oricărei lucrări pe care o începem n-ar afla păcatul intrarea în suflet“ (p. 405). Totodată, rugăciunea este aceea care unește cu Dumnezeu și faptul de a numi Tată „pe Cel nestricăcios și drept și bun trebuie să ne determine ca prin viața noastră să adeverim înrudirea noastră cu El“ (p. 418).

Citind paginile scrise de Sfîntul Grigorie de Nyssa, conștiința se îmbogățește și crește, iar inima vibrează cu emoție sacră. Căci ele, din adîncul vremilor și frămîntate de ele, sînt o mărturie vie a tensiunii vieții spirituale și a împlinirii ei în dimensiunea autentică prin Hristos ca Cel ce este Calea, Adevărul și Viața, în Care se luminează toate rațiunile existenței.

Pr. Gh. PETRARU

Varlaam, **Opere. Răspunsul împotriva Catihismului calvinesc,** ediție critică, studiu filologic și studiu lingvistic de *Mirela Teodorescu*, București, 1984, 230 p. + 66 facsimile.

Interesul pentru valorificarea monumentelor literaturii române vechi a cunoscut în ultimul timp o largă oglindire prin editarea sau reeditarea unor opere de referință, prin studii și articole consacrate celor mai importante și reprezentative personalități în acest sens și operelor lor. Astfel, au fost publicate: *Psaltirea în versuri* a Mitropolitului Dosoftei, *Predicile* sau *Didahiile* lui Antim Ivireanul, *Cazania* lui Varlaam ș.a., fapt de cultură care depășește preocupările lingvistice sau literare ce au determinat aceste valorificări ale culturii noastre religioase, înlesnind aprecierea contribuției Bisericii Ortodoxe Române la afirmarea unității naționale și culturale a poporului din care a răsărit. „Din rîndul operelor de incontestabilă valoare, dar mai puțin cunoscute“, *Cartea care să cheamă Răspunsul împotriva Catihismului calvinesc,* redactată de Mitropolitul Varlaam al Moldovei și tipărită în 1645, este, totodată, și „unul din cele mai vechi monumente originale românești“ (p. 7), primul text polemic redactat în limba română. Valoroasa ediție a Mirelei Teodorescu se înscrie în rîndul acestor apreciabile valorificări culturale, contribuind, cum spune chiar autoarea, „la mai bine de 300 de ani de la tipărirea ei“, la cunoașterea „eruditului cărturar moldovean“, Mitropolitul Varlaam, cunoscut mai ales prin *Cazania* din 1643. Deci interesul eminamente „de ordin cultural și literar reclamă valorificarea unei lucrări deosebit de importante în evoluția literaturii și a limbii noastre de cultură“ (p. 7), la unificarea căreia Biserica și-a adus o importantă contribuție. In acest sens, această carte este o incontestabilă mărturie, fiind „o pledoarie pentru unitate spirituală, în condițiile în care aceasta era subminată de încercările de a-i converti la calvinism pe românii ardeleni“; ea reflectă conștiința Bisericii noastre de slujitoare, prin apărarea unității de credință, a afirmării unității de neam și de simțire românească a tuturor fiilor acestor plaiuri, din care izvorăște însăși preocuparea, al cărei rod este și acest *Răspuns*, Mitropolitului Varlaam de a „scrie pentru conaționalii săi de dincolo de munți („către creștinii din Ardeal“ f. I. r.), pentru că pe români întotdeauna i-a unit același sînge și aceeași lege și închinare strămoșească. De aceea, marele mitropolit al Moldovei „se adresează acestora, subliniind apartenența lor la aceeași entitate etnică din care fac parte ceilalți români („iubiți creștini și cu noi de un neam român“ f. I. r)“ și desfășurînd „o amplă pledoarie pentru conservarea caracterului unitar al credinței românilor („sînteți cu noi într-o credință“, f. I. r), ca suport al individualității lor etnice“ (p. 8). Așa cum spune autoarea acestei lucrări, ce-și propune să valorifice întreaga contribuție românească privind cunoașterea personalității și operei marelui Mitropolit Varlaam — apreciat în vremea sa pentru bogata sa cultură, fiind singurul ierarh al Bisericii noastre care a fost propus între candidații pentru scaunul ecumenic de Constantinopol. „Acestea sînt motivele pentru care cartea lui Varlaam dobîndește o va-

loare deosebită în istoria societăţii şi culturii româneşti, iar editarea ei este pe deplin justificată şi necesară" (p. 8).

Singurul exemplar al *Răspunsului împotriva Catihismului calvinesc,* cunoscut pînă în prezent, este cel descoperit în 1903 (p. 13), aflat în colecţia de cărţi vechi a Bibliotecii Academiei, care a aparţinut „preotului din satul Buduroasa de lîngă Beiuş" (p. 38). Operă a Mitropolitului Varlaam, *Răspunsul* „a fost imprimat în Muntenia" şi anume la Mănăstirea Dealu (p. 17), cunoscînd o largă şi impresionantă circulaţie „printre românii ardeleni, cărora le era destinat, cît şi printre locuitorii altor provincii româneşti" (p. 38). Incît, această lucrare, „în cea mai mare parte originală" prin „maniera de organizare" şi „argumentaţia" utilizate de Mitropolitul Varlaam (p. 37), alcătuită „în maniera predicilor bisericeşti, cu încercarea de a ţine mereu trează atenţia auditorului, căruia problemele esenţiale trebuiau să-i fie prezentate la nivelul posibilităţilor sale de înţelegere" (p. 37-38), se adresa românilor din diferite clase sociale, din toate ţinuturile româneşti, dar mai ales din Transilvania, care în acea vreme cunoştea „confruntarea între calvinismul în expansiune şi ortodoxismul cu puternice tradiţii" (p. 11).

„Riposta energică" (p. 12) a Mitropolitului Varlaam, concretizată în această „transpunere originală populară şi ţărănească a operei teologilor din Kiev" (P. P. Panaitescu), adică a *Mărturisirii ortodoxe* a Mitropolitului Petru Movilă, „*Cartea carea să cheamă Răspunsul împotriva Catihismului calvinesc* se încadrează într-o acţiune mai largă împotriva calvinismului, dusă pe mai multe planuri de către personalităţi de frunte ale clerului românesc" (p. 33), ce depăşeşte cadrul religios, afirmînd unitatea naţională a tuturor românilor, unitatea lor de grai şi de limbă românească.

Interesul editării unei asemenea lucrări este motivat şi de însuşi faptul că nu avem de a face numai cu o carte „de polemică asupra unor chestiuni fundamentale ale dogmei creştine", ceea ce i-ar conferi „caracter mai special, oarecum tehnic", ci cu o operă care din nefericire nu a fost îndeajuns studiată „sub aspectul valorii ei literare" (p. 18), dacă luăm în consideraţie numai faptul că „o problemă importantă prezentînd interes şi pentru studiul limbii *Răspunsului* o constituie identificarea sursei numeroaselor citate biblice pe care Varlaam îşi sprijină afirmaţiile referitoare la problemele teologice abordate" (p. 39), pentru că „după cum se ştie, pînă în anul 1645 nu dispunem de o traducere integrală a Bibliei. Singurele texte biblice tipărite pe care Varlaam le-ar fi putut cunoaşte şi utiliza erau *Evangheliarul* de la Sibiu, *Tetraevanghelul, Apostolul şi Psaltirile* coresiene, precum şi *Palia de la Orăştie,* toate reprezentînd traduceri vechi de peste 500 de ani, redactate adesea într-o limbă românească greoaie. În afara acestor texte, Varlaam ar fi putut utiliza una din versiunile moldoveneşti manuscrise (datînd din prima jumătate a secolului al XVII-lea), ale *Apostolului, Psaltirii şi Evangheliarului*" (p. 40).

Prin aceasta şi mai mult se subliniază interesul pe care îl prezintă această editare, un adevărat act de cultură a cărui importanţă majoră se răsfrînge pe mai multe planuri în mai multe domenii de cunoaştere a culturii şi literaturii noastre vechi. *Studiul filologic* (p. 7-44), cuprinzînd *Introducere, Împrejurările în care a apărut lucrarea lui Varlaam „Răspunsul împotriva Catihismului calvinesc", Privire critică asupra lucrărilor referitoare la „Răspunsul împotriva Catihismului calvinesc", Descrierea cărţii, Locul imprimării „Răspunsului", Data apariţiei „Răspunsului", Modelul „Răspunsului", Difuzarea lucrării lui Varlaam şi Izvoarele citatelor biblice din „Răspuns",* este urmat de un bogat *Studiu lingvistic* (p. 45-176), privind *Grafia, Fonetica, Morfologia, Sintaxa şi Lexicul, Notă asupra ediţiei* (p. 177-180), *Abrevieri* (p. 181-182), încheindu-se cu redarea prin transcriere (p. 185-230) şi în facsimile a textului *„Cărţii carea să cheamă Răspunsul împotriva Catihismului calvinesc* făcută de Părintele Varlaam, Mitropolitul Suceavei şi Arhiepiscopul Moldovei. Tipărit v lěto bytia mira 7153 sp[s]eniaze mira 1645", avînd o *Predoslovie* şi *Otveatnic* (Cartea ce să cheamă „Catehismus").

Noua apariţie datorată Mirelei Teodorescu, dispunînd de un bogat aparat critic şi de o amănunţită cercetare a întregii contribuţii româneşti privind personalitatea şi opera „eruditului cărturar moldovean" Mitropolitul Var-

laam, prezintă — aşa cum afirmă şi autoarea — „un interes de ordin cultural şi literar“ (p. 7), convingînd încă o dată pe oricine de adevărul că opera Mitropolitului Varlaam este una din contribuţiile majore bisericeşti din veacul al XVII-lea la afirmarea unităţii de grai, de limbă şi de simţire românească a tuturor fiilor neamului nostru, închinător şi mărturisitor al lui Hristos în legea cea pravoslavnică a Răsăritului, care oglindeşte contribuţia ierarhilor, mănăstirilor, a slujitorilor Bisericii noastre la întărirea unităţii dintre toate ţinuturile vetrei străbune.

Pr. V. NECHITA

Diacon Ioan Ivan şi Preot Scarlat Porcescu, **Mănăstirea Neamţ,** Iaşi, 1981, 372 p. + 101 ilustraţii şi planşe.

Apărută alături de alte lucrări monografice dedicate monumentelor istorice din Mitropolia Moldovei şi Sucevei, lucrarea monografică „Mănăstirea Neamţ“ prezintă pentru toţi iubitorii cărţii un interes deosebit pentru faptul că ea oglindeşte istoria şi trecutul uneia dintre cele mai vechi aşezări monahale din Moldova.

Mănăstirea Neamţ, locaş de veşnică pomenire a ctitorilor ei, vatră de cultură şi artă românească pentru neam, a mai fost prezentată în multe lucrări şi cu alte ocazii. Lucrarea de faţă este însă de proporţii mari faţă de alte monografii anterioare, autorii ei străduindu-se să pună la îndemîna cititorilor şi să scoată la lumină bogate date şi informaţii foarte preţioase pe baza vechilor documente existente în arhivele statului, în anale şi în numeroase lucrări de calitate. Acest străvechi locaş de cultură, ctitorie voievodală, care a cunoscut în trecut o dezvoltare a artelor fără precedent, se înscrie la loc de cinste în şirul marilor ctitorii durate de strămoşii noştri.

Lucrarea monografică „Mănăstirea Neamţ“, avînd ca autori cercetători istorici de larg orizont, interesaţi să scoată la lumină adevărate comori ale trecutului acestei străbune vetre de cultură, artă şi civilizaţie veche românească, se înfăţişează publicului ca una dintre cele mai interesante monografii, care adună în sine, ca într-o comoară, preţioasele informaţii cu lux de amănunte asupra acestui sfînt aşezămînt.

„Cuvîntul înainte“, adresat cititorilor de Inalt Prea Sfinţia Sa Părintele nostru Mitropolit Teoctist al Moldovei şi Sucevei, pune în lumină valoarea acestei lucrări şi, în acelaşi timp, datoria noastră a tuturor de a cunoaşte „valorile culturale din trecutul îndepărtat sau mai apropiat... împodobite de geniul înaintaşilor binecuvîntaţi“ (p. 5) şi, mai mult ca oricînd, grija noastră pentru păstrarea şi conservarea acestor bunuri culturale ale neamului nostru trebuie să fie permanent vădită.

Cele 17 capitole ale lucrării cuprind toate laturile vieţii şi activităţii strălucitului locaş.

La începutul lucrării, autorii, ambii cu o pregătire de specialitate deosebită, caută să facă cunoscut cititorilor toponimul „Neamţ“, care are mai multe sensuri în înţeles. Mergînd mai departe, ei fixează ca dată a întemeierii acestui străvechi aşezămînt „începutul veacului al XV-lea (p. 19), aflîndu-se împreună cu Mănăstirea Bistriţa sub oblăduirea chiriarhală-canonică a Mitropolitului Iosif, care a avut rosturi mari în istoria Mitropoliei Moldovei şi Sucevei, la început nefiind recunoscut canonic în scaunul Moldovei de Patriarhia de Constantinopol, acelaşi lucru întîmplîndu-se şi cu Meletie. În timpul lui Alexandru cel Bun, Patriarhia de Constantinopol va recunoaşte pe Iosif ca conducător al acestei mitropolii (p. 22).

Petru I Muşat, care a înzestrat prima aşezare cu sate, mori şi alte acareturi, este considerat primul ctitor al acestei aşezări călugăreşti. Începuturile monahismului din aceste părţi este o altă preocupare, care pune în lumină adevărata cauză a apariţiei acestui aşezămînt.

Călugării Sofronie, Pimen, Silvan — ucenici ai Sfîntului Nicodim de la Tismana, precum şi venirea altor călugări de la Muntele Athos (p. 26-27) au pus aici începutul acestui aşezămînt, ajutaţi fiind de Domnitorul Petru Muşat (1347-1391) ca să construiască o biserică de lemn pe locul unde astăzi se află biserica „Bogoslovul“, care în acele timpuri era înconjurată cu o cetate de piatră, biserica din centrul ei fiind numită „biserica albă“ (p. 33).

Pe vremea lui Alexandru cel Bun această aşezare a fost înlocuită cu

una mai solidă din zid de mari proporţii ale cărei ruine se întîlnesc şi astăzi aproape de ctitoria lui Ştefan cel Mare, care la rîndul său a oferit acestei aşezări, din lărgimea sufletului său, „mila sa cea mare" p. 42-43).

Pe parcursul lucrării vom întîlni o serie întreagă de chestiuni privind istoria acestui aşezămînt, cît şi a culturii şi artei româneşti, chestiuni prezentate şi tratate cu multă atenţie şi deosebit interes.

Inscripţiile din mănăstire, pisaniile, o serie întreagă de obiecte de cult şi broderii lucrate de călugării mănăstirii, ca dealtfel trăsăturile arhitectonice ale complexului mănăstiresc, sînt scoase în evidenţă cu lux de amănunte şi prezentate într-un stil clar şi atrăgător.

Fostele domenii şi privilegii ale mănăstirii sînt prezentate cititorilor pe bază de documente şi însemnări autentice (p. 79).

Activităţile artistice şi cărturăreşti prezentate în capitolul IV creionează în linii mari rostul acestei vetre de cultură pentru arta şi cultura veche românească. Contribuţia Mănăstirii Neamţ la dezvoltarea şi promovarea culturii vremii, care a avut un rol bine definit pînă astăzi, este redată deosebit de semnificativ în acest capitol. Rostul lui Grigore Ţamblac în cadrul culturii de atunci este motivat ca „o prezenţă vie" în părţile noastre, fiind ca atare şi autorul unor scrieri. Deosebit interes prezintă şi expunerea activităţii unor stareţi care au condus mănăstirea, remarcîndu-se în mod deosebit activitatea stareţului Pahomie şi a lui Paisie, cu regulile noi de viaţă monahicească.

Un alt spaţiu li se oferă activităţilor social-cultural-naţionale din cadrul mănăstirii. Aici sînt prezentate şcolile bisericeşti începînd cu cele din vechime: şcolile de „grămătic", şcoli de chilie, apoi Şcoala lui Ilarie din 1821, a lui Neonil din 1834, Şcoala duhovnicească din 1843, care a funcţionat pînă în 1848, apoi Seminarul dintru început al acestei mănăstiri, înfiinţat în 1855 de Mitropolitul Sofronie Miclescu (p. 135), precum şi celelalte şcoli, pînă la Seminarul din 1925, care va dura pînă în 1928, reînfiinţat în 1949 şi Şcoala de cîntăreţi bisericeşti din 1957. Tot în cadrul acestui spaţiu sînt prezentate şi o serie de instituţii de binefacere obşteaseă: bolniţele din cadrul mănăstirii, farmacia, spitalul din Tg. Neamţ, case de adăpost pentru credincioşi şi oaspeţi, şcoli laice, ca cea din Vînători-Neamţ şi altele.

Colecţia de obiecte bisericeşti din cadrul mănăstirii, Tipografia înfiinţată în 1807, vestiţii tipografi, gravorii, pictorii, precum şi toate tipăriturile apărute la Neamţ de la început pînă astăzi, biblioteca mănăstirii în care se găsesc manuscrise şi cărţi rare, sînt prezentate cu multă competenţă.

Spaţii ample în prezentare sînt rezervate bisericii mari „Înălţarea Domnului", istoricul, arhitectura şi pictura acesteia. Bsericile şi schiturile dependente de Mănăstirea Neamţ ne oferă o altă posibilitate de a cunoaşte istoria şi înfăptuirile acestora.

De Mănăstirea Neamţ îşi leagă numele şi o serie de mari personalităţi eclesiastice care au vieţuit în această lavră, ajunse cu rosturi mari în scaunele vlădiceşti ale Bisericii Ortodoxe Române.

În cadrul acestei monografii nu sînt trecute cu vederea nici menţiunile literare, care scot în valoare mai mult bogăţia culturală şi rostul acestei străvechi aşezări.

În încheiere, un rezumat în limbile franceză, engleză şi germană oferă prilej plăcut şi străinilor care ne vizitează ţara şi totodată şi posibilitatea de a cunoaşte şi a înţelege istoria acestei „moşteniri străbune" care ocupă primul loc în cadrul marilor monumente istorice bisericeşti din ţara noastră.

Monografia merită să fie citită şi studiată cu toată atenţia pentru îmbogăţirea cunoştinţelor cititorilor, fiind de mult dorită şi atît de aşteptată, ca osteneala acestei lucrări să fie răsplătită cu prinos de recunoştinţă adus autorilor ei.

Protos. Macarie CIOLAN

Dr. Ilie Ceauşescu, Dr. Florin Constantiniu şi Dr. Mihail Ionescu, **200 de zile mai devreme. Rolul României în scurtarea celui de-al doilea război mondial,** Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1984, 220 p.

Cartea cea dintîi a unui neam este istoria, spune Nicolae Bălcescu, deci şi cea dintîi datorie a noastră este

cunoaşterea istoriei şi culturii neamului din care am răsărit, a luptei sale pentru afirmare naţională şi a năzuinţelor lui de neatîrnare şi libertate, impuse cu ascuţişul sabiei sau al minţii — cum spune marele istoric şi savant N. Iorga —, de-a lungul celor aproape două mii de ani de fiinţare statornică în vatra moşilor şi părinţilor, această frumoasă „cetate" străjuită de Carpaţi.

Dintre aceste cărţi, menite a ne înlesni cunoaşterea marilor momente de biruinţă ale istoriei naţionale este şi *200 de zile mai devreme*, închinată Actului de la 23 August 1944, care „a inaugurat o nouă etapă de profunde restructurări şi mutaţii" (p. VII) pe plan intern şi a constituit, prin „consecinţele sale strategico-politice pe plan extern", unul din evenimentele decisive ale celui de-al doilea război mondial (Hugh Geton Watson). Bine documentată şi excelînd în prezentarea detaliată a diferitelor momente şi acţiuni ale Actului de la 23 August 1944, cartea convinge pe oricine că este prima lucrare din istoriografia noastră care îşi propune o amănunţită analiză militară şi politică a consecinţelor acestui act românesc „în grăbirea falimentului Reichului nazist", act care, din păcate, nu întotdeauna şi-a găsit „reflectarea corespunzătoare în istoriografia străină". Deşi „însemnătatea strategică militară" a fost recunoscută adeseori, în diferite lucrări străine „se constată cu uimire nu numai ignorarea valorii strategico-politice a acţiunii României din August 1944" şi „necunoaşterea evenimentelor înseşi petrecute atunci în spaţiul carpato-danubian" îi face pe mulţi să vorbească „despre o capitulare a României", iar aportul ei la înfrîngerea Germaniei hitleriste, atît prin Actul de la 23 August, cît şi, apoi, prin participarea armatei române la războiul antihitlerist, în cadrul operaţiunilor militare din Ungaria, Cehoslovacia şi Austria, să fie subestimat sau trecut cu totul sub tăcere" (p. VIII). Deci cartea îşi propune un act de îndreptăţită reevaluare a contribuţiei României, a jertfelor acestui popor pentru restabilirea păcii şi libertăţii în Europa şi în lume, prin înfrîngerea hitlerismului. Fără exagerare, putem spune că aceasta este prima încercare în istoriografia noastră naţională de a face dreptate istorică unui popor care, datorită puterilor sale interne, „a izbutit în ultimul moment să se salveze din corabia în curs de naufragiere (cea a Germaniei naziste n. n.) pe aceea a învingătorilor" (p. IX) şi de a arăta că acest act se integrează istoriei noastre şi celei universale ca un moment de luptă pentru eliberare socială şi naţională. Autorii întăresc această considerare întrucît subliniază, că aceasta este, de fapt, „partea finală a unei lucrări mai ample", care „va oferi o investigaţie multilaterală a acestui eveniment de capitală însemnătate din istoria poporului român, îi va defini aspectele caracteristice, îi va fixa locul în cadrul revoluţiilor de la sfîrşitul celui de al doilea război mondial şi-i va evidenţia dimensiunile de istorie universală" (p. XII). Reuşita celor propuse de autori reiese nu numai din paginile cărţii şi prezentarea materialului documentar, din selecţionarea unei abundente bibliografii şi valorificarea fondurilor din arhivele române şi străine, ci mai ales din viziunea nouă cu care sînt abordate diversele problematici legate de Actul de la 23 August: „Suum cuique tribuere (să dai fiecăruia ce i se cuvine), care „nu este numai un principiu de drept ci şi unul istoriografic, o obligaţie elementară de onestitate intelectuală şi profesională" (p. X).

Nu poate fi o exagerare faptul că „România a contribuit decisiv la înfrîngerea Germaniei hitleriste", deşi ar părea cuiva „nefamiliarizat cu mărturiile istorice (ale trecutului poporului român n. n.), de necrezut". Rezistenţa românilor manifestată în timpul celui de-al doilea război mondial şi reuşita Actului de la 23 August 1944 au profunde rădăcini istorice. Ele presupun vitejia unui popor care nu şi-a plecat niciodată grumazul în faţa cuceritorilor, de la regele Burebista, care „a făcut din statul său una din marile puteri ale lumii antice" şi în tot evul mediu, cînd au înfruntat expansiunea otomană. Într-adevăr, românii au fost singurii care „au izbutit să-şi conserve structurile proprii de stat şi să asigure — prin biruinţele cîştigate pe cîmpul de luptă — un statut de autonomie Munteniei, Moldovei şi Transilvaniei". Astfel, Actul de la 23 August 1944 se integrează în mod firesc „politicii tradiţionale de apărare a independenţei naţionale şi integrităţii teritoriale, de combatere a politicii de expansiune şi revizionism, de colaborare cu toate statele spre in-

staurarea unui climat de pace şi cooperare şi în crearea unui sistem de securitate" (p. XI). Deci, Actul de la 23 August 1944 izvorăşte din experienţa unui îndelungat trecut de luptă care a făcut ca poporul român, înaintea altor neamuri, să înţeleagă că lupta sa este legată de lupta unită a popoarelor doritoare de pace şi libertate şi că libertatea şi pacea trebuie apărate cu orice preţ prin efortul comun, fiindcă ele nu interesează numai un popor, ci pe toate popoarele deopotrivă, aşa cum — în contextul vremii — o arăta în scrisoarea trimisă principilor Europei Ştefan cel Mare, după victoria de la Podu Înalt, încă din 1475.

„Avînd o istorie atît de bogată în fapte de vitejie pentru apărarea independenţei şi suveranităţii patriei, a gliei străbune, avînd un trecut de luptă multimilenar glorios, jalonat de evenimente memorabile", care au izvorît nu din setea de a cuceri, ci din nestăvilita sete de libertate şi neatîrnare, „revoluţia de eliberare socială, antifascistă şi antiimperialistă, care a început odată cu înfăptuirea actului istoric de la 23 August 1944, îşi are rădăcinile adînc înfipte în trecutul milenar al românilor. Ea vine spre noi din timpuri îndepărtate".

Parafrazînd pe Nicolae Bălcescu, putem afirma că ea a fost pregătită „de lucrarea secolelor", de cei 2000 de ani de lupte duse de poporul român împotriva cotropitorilor şi împilatorilor străini, pentru cucerirea şi apărarea independenţei noastre de stat, pentru închegarea statului naţional român unitar, pentru progres şi civilizaţie" (p. 19).

În prezentarea actului „de decisă autodeterminare săvîrşit de naţiunea română în plin război mondial", care a avut „remarcabile repercusiuni asupra desfăşurării acestuia" (p. 93), autorii deschid paginile cărţii cu un *Cuvînt înainte* (p. I-XII), în care prezintă motivele care au impus alcătuirea acestei lucrări privind repercusiunile internaţionale ale Actului de la 23 August 1944, repercusiuni ce au determinat scurtarea celui de-al doilea război mondial cu cel puţin 200 zile. Cartea cuprinde şase capitole: I. *2500 de ani de performanţe istorice. Rădăcinile în timp ale Revoluţiei din August 1944* (p. 1-56); II. *Desfăşurarea victorioasă a Revoluţiei* (p. 57-106); III. *Consecinţele militar-strategice ale Revoluţiei române asupra desfăşurării celui de-al doilea război mondial* (p. 107-151); IV. *Consecinţele legistice ale Revoluţiei române din August 1944* (p. 152-165); V. *Consecinţele politice ale Revoluţiei române din August 1944* (p. 166-183) şi VI. *23 August 1944, începutul unei noi ere în istoria poporului român* (p. 184-217).

23 August 1944, a marcat „un început de eră nouă în istoria poporului nostru" (p. 217), fiind „apogeul unei îndelungate lupte pentru restabilirea independenţei naţionale şi pentru înnoirea domocratică a ţării la care aspira poporul român" (p. 56). În acest sens, contextul internaţional al Actului de la 23 August 1944 presupune şi noua poziţie politică internă şi externă, pe care a căpătat-o România acum 40 de ani, „Contribuţia României la „scurtarea războiului cu cel puţin 6 luni" (Hugt Geton Watson) izvorăşte din noua orînduire pe care România şi-o alesese şi impusese lumii prin forţele proprii, păşind pe drumul păcii, al colaborării şi întrajutorării între popoarele lumii în relaţiile ei internaţionale şi a unor profunde mutaţii în „structurile" ei fundamentale, trecînd de la orînduirea capitalistă" (p. 184) la una nouă democratică — garanţia făuririi unui viitor liber şi fericit pentru toţi fiii acestui neam.

Profundul proces revoluţionar pe care viaţa poporului nostru l-a cunoscut după 23 August 1944 s-a concretizat în numeroasele împliniri care, în cele patru decenii, au înfrumuseţat şi înnoit faţa întregii ţări. Iar prin politica ei, dedicată apărării păcii, independenţei şi securităţii, România beneficiază astăzi de un prestigiu internaţional, „cum nu a cunoscut niciodată în trecut" (p. 217). Toate acestea sînt, de fapt, rodirile implicaţiilor interne şi internaţionale ale Actului de la 23 August 1944, aşa cum ne convinge şi cartea *200 zile mai devreme*, o oglindire a trecutului de luptă şi de jertfă al poporului nostru român pentru libertate şi neatîrnare, temelia prezentului luminos şi garanţia făuririi unui viitor glorios, aşa cum îl merită acest neam. Parafrazînd pe N. Iorga, tradiţiile seculare de luptă ale poporuluî nostru şi împlinirile luminoase ale prezentului pe care-l trăim în deplină libertate sînt încredinţări că „viitorul nostru poate fi privit ca pe deplin asigurat", ca o contribuţie la făurirea unui viitor al păcii şi bunei-înţelegeri

între toate popoarele lumii, în care nu vor mai avea loc ameninţări ale vieţii şi păcii, cum a fost cel de-al doilea război mondial, viitor pe care toţi oamenii îl vor clădi, prin eforturi comune, făurind un „echilibru al păcii şi prosperităţii", al cărui neobosit mesager este Preşedintele ţării noastre, Domnul *Nicolae Ceauşescu*, cel mai cutezător dintre eroii acestui popor, iubitor de pace şi libertate, de suveranitate şi neatîrnare.

Prot. Anton FRUNZĂ

Istoria învăţămîntului din România, Vol. I (de la origini pînă la 1821), Bucureşti, 1983, 462 p. + 52 planşe.

Acest volum ne înfăţişează geneza procesului instructiv-educativ pe teritoriul Patriei noastre şi analizează evoluţia formelor de instrucţie şi educaţie, a instituţiilor respective, din cele mai vechi timpuri, pe baza mărturiilor arheologice, şi pînă la 1821. Volumul I, după o *Introducere generală* (p. 9-13) şi *Cuvînt introductiv* (p. 15-16), este împărţit în trei capitole: I. *Geneza procesului instructiv-educativ pe teritoriul României* (p. 17-63); II. *Dezvoltarea instrucţiei şi educaţiei pe teritoriul României de la încheierea procesului de formare a poporului român pînă la începuturile învăţămîntului modern* (p. 64-299); III. *Începuturile învăţămîntului modern (începutul secolului al XVIII-lea — începutul secolului al XIX-lea)* (p. 230-416). Fiecare capitol este urmat de cîte o bibliografie valoroasă. Trebuie precizat că această lucrare, în ansamblul ei, nu include istoria pedagogiei şi a culturii decît în măsura în care este nevoie pentru o înţelegere fidelă a problemelor învăţămîntului de-a lungul vremii.

În capitolul I se arată în ce consta caracterul şi conţinutul instrucţiei şi educaţiei în epoca străveche, la getodaci (accentuîndu-se rolul lui Zalmoxis, epoca lui Burebista şi Deceneu, apoi cea a lui Decebal şi în oraşele greceşti de pe ţărmul dobrogean al Mării Negre (Callatis, Tomis, Histria). Totodată, este prezentată geneza procesului de învăţare a muzicii pe teritoriul Patriei noastre în epoca veche; instrucţia şi educaţia în Dacia romană cînd se constată un progres cultural şi deci „instrucţia" tinerilor era mai bine organizată; în fine, instrucţia şi educaţia în perioada migraţiilor, cînd vor avea loc profunde transformări culturale şi ideologice, răspîndirea creştinismului avînd un rol deosebit de important în spiritualitatea poporului nostru, mai ales după edictul lui Constantin cel Mare din anul 313.

Instrucţia şi educaţia pe teritoriul Patriei noastre de la încheierea îndelungatului şi complexului proces de formare al poporului român (secolul al VIII-lea) şi pînă la începuturile învăţămîntului modern (secolul al XVII-lea) sînt tratate în capitolul al II-lea. Instrucţia şi educaţia au devenit o realitate începînd cu secolul al IX-lea. În secolul al XI-lea a existat o şcoală episcopală în accepţiunea proprie a cuvîntului la Cenad; în secolele XII-XIV existau şcoli ortodoxe de limbă slavonă în Ţările române, pe lîngă mănăstiri (Neamţ, Putna, Tismana), iar în secolele XIV-XVI şi şcoli de latinie, după cum atestă documente, inscripţii, manuscrise religioase, reprezentări iconografice etc. Educaţia se făcea în şcoli episcopale, capitulare şi cele înfiinţate de ordinile călugăreşti, apoi în şcoli orăşeneşti şi săteşti româneşti de limbă slavonă sau maghiare şi germane. Învăţămîntul în limba română a fost introdus în secolele XIV-XV în bisericile şi şcolile din Transilvania.

Literatura religioasă de manuscris şi tipăriturile religioase a avut un rol deosebit şi în procesul de instrucţie şi educaţie. În secolul al XVI-lea se înfiinţează şcoli de nivel superior la Biserica „Sfîntul Nicolae" din Şcheii Braşovului (prima şcoală în limba română cunoscută), la Biserica „Sfîntul Gheorghe-Vechi" din Bucureşti, Mănăstirea Putna, gimnaziile de la Bistriţa, Braşov, Cluj, Sibiu.

Tot acum se organizează şcoli înalte, de pildă „schola latină" de la Cotnari în Moldova, iar în Transilvania ia fiinţă Universitatea din Cluj la 12 mai 1581. În secolul al XVII-lea numărul şcolilor de grad superior sporeşte. În 1622 ia fiinţă Colegiul de la Alba-Iulia, la Orăştie exista deja un colegiu. În 1639-1640 domnitorul Vasile Lupu (1634-1653) a întemeiat, cu sprijinul mitropolitului Petru Movilă de la Kiev, Colegiul de grad superior de la Sf. Trei Ierarhi. În Ţara

Românească se înfiinţează „Schola graeca et latina" de la Tîrgovişte, în 1646, şi Colegiul de limbă greacă de la Bucureşti, ridicat de domnitorul Constantin Brîncoveanu la rang de Academie. Învăţămîntul şi cultura europeană au influenţat şcoala şi cultura românească. Drept urmare, în secolele XVII-XVIII vom avea reprezentanţi de seamă ai învăţămîntului şi culturii, de pildă: Udrişte Năsturel, Mitropoliţii Varlaam şi Simion Ştefan, Grigore Ureche, Miron Costin, Mitropoliţii Petru Movilă, Dosoftei şi Antim Ivireanul, Nicolae Milescu, Dimitrie Cantemir ş.a. Şcoala a contribuit în această perioadă, la dezvoltarea şi afirmarea conştiinţei unităţii naţionale.

Se întemeiază biblioteci cu manuscrise şi cărţi rare, mai ales pe lîngă mănăstiri. Ţările române au contribuit pe mai multe căi la dezvoltarea culturii şi învăţămîntului în ţările din Peninsula Balcanică, din Ungaria, Rusia şi Orientul apropiat.

Istoria învăţămîntului românesc în secolele XVIII-XIX este prezentată în capitolul al III-lea. În secolul al XVIII-lea au loc mari prefaceri în toate domeniile şi implicit şi în învăţămînt. Această perioadă poate fi socotită una dintre cele mai fecunde ale învăţămîntului de la noi. Au loc reforme, sînt emise numeroase acte cu privire la dezvoltarea învăţămîntului în Ţările Române.

Învăţămîntul este orientat şi spre discipline ştiinţifice şi practice. Se tipăresc manuale şi cărţi, iar şcolile se înmulţesc (datorită lui Gheorghe Şincai numărul şcolilor era de 300).

Învăţămîntul superior este reprezentat în Transilvania de Seminariile teologice de la Blaj şi Sibiu (înfiinţat în 1862), în Ţara Românească de Academia domnească de la Sfîntul Sava, iar în Moldova de Academia domnească din Iaşi (înfiinţată în 1714). Tot în această perioadă se remarcă o serie de organizatori de şcoli şi reprezentanţi de seamă ai gîndirii pedagogice: Iosif Meşiodax, Mitropolitul Iacov Stamati, reprezentanţii şcolii ardelene, Vartolomeu Măzăreanul, episcopul Amfilohie Hotiniul, mitropolitul Veniamin Costachi, Gheorghe Asachi, Gheorghe Lazăr ş. a.

După *Indice general* (p. 433-462), volumul conţine 52 planşe alb-negru.

Această lucrare reprezintă unul din cele mai importante aspecte ale istoriei şi civilizaţiei poporului nostru. În realizarea acestei valoroase *Istorii* au fost valorificate minuţios, cu competenţa ştiinţifică necesară, rezultatele cercetărilor în domeniul învăţămîntului; ba, mai mult, au fost completate cu noi informaţii oferite de cercetările arheologice sau de arhive. Opera, în ansamblu ei, constituie în act de cultură şi are un profund caracter umanist şi patriotic.

Drd. Liviu I. STOINEA

Gerard din Cenad, **Armonia lumii**, Bucureşti, 1984, 232 p. + 40 ilustraţii.

Tipărită la Alba Iulia, în 1790, lucrarea *Deliberatio supra hymnum trium puerorum* a episcopului Gerard din Cenad, păstrată într-un singur manuscris, apare mai întîi într-o traducere belgiană în anul 1978, iar în anul 1984, prin traducerea lui Radu Constantinescu, cu titlul de *Armonia lumii*, şi în limba română.

Scrisul episcopului Gerard, în ansamblu, se caracterizează prin fraze aprige şi mobile, cu imagini foarte precise şi grăitoare ce se impun cu uşurinţă memoriei, prinse cu o intuiţie psihologică fină. Autorul îşi impune un vădit ţel, acela de a şcoli teologiceşte pe cititor; el este dealtfel cel dintîi scriitor care apare pe plaiurile noastre scriind nu în greceşte sau slavoneşte, ci în limba noastră latină străbună, „ba încă într-una plină de cuvinte şi întorsături populare luate din graiul natal friulan, atît de asemănător istro-românei" (p. 10).

Răzvan Theodorescu afirmă, în *Cuvînt înainte* (p. 5-9), că este „o operă a patrimoniului nostru cultural", un univers de gînduri şi cuvintele unui text medieval despre şcoala episcopală din acest loc, aidoma şcolilor din Italia, Franţa, Germania, Burgundia, în care străluceşte „efigia unui personaj din jurul anului 1000, dintre cele fără de număr".

Prin gîndirea sa proprie, prin reflecţiile şi citatele din imensa cultură antică, patristică şi a Sfintei Scripturi, turnate în limba strămoşilor noştri, autorul crează o citadelă spirituală, armonios conturată, pentru a capta popoarele barbare năvălitoare şi pentru a înfrunta ideile şi

doctrinele eretice din zona Banatului.

Traducătorul a inclus în această lucrare un capitol aparte, în paginile 10-69, despre *Gerard din Cenad — un scriitor al anului 1000*, cu notele explicative necesare, extrase din articolele şi studiile închinate episcopului Gerard de teologii romano-catolici străini, dar şi lucrări apărute la noi în ţară, cum este şi cea a lui I. D. Suciu, R. Constantinescu, Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului, apărută la Timişoara în 1980.

Biografia episcopului Gerard este alcătuită de un ucenic al său, care respectă tipicul vieţilor de sfinţi, pentru că după moartea sa din anul 1046, Biserica Romano-catolică îl canonizează în anul 1068, iar în 1083 îl confirmă şi papa. Botezat cu numele Georgius, după moartea tatălui său survenită într-o cruciadă, intră la Mănăstirea San Giorgios din Veneţia, unde face şcoala monahală, luînd numele tatălui său, Gerard. Studiază latina, liturgica, aritmetica, apoi dreptul la Bologna, la şcoala superioară întemeiată în anul 967 de papa Ioan al XIII-lea. Ajuns abate la San Giorgios, datorită firii sale deschise spre cunoaştere, călătoreşte în Europa occidentală: Irlanda, Franta, Germania, unde face cunoştinţă cu ereziile vremii. Cu gîndul la un pelerinaj spre Locurile Sfinte se stabileşte la Zare, localitate supusă unui cneaz croat, de aici vine la Dunăre, la craiul maghiar şi ţine la Alba Regia o predică în limba latină, tradusă craiului, care a rămas foarte impresionat. De la Zare la Alba Regia traducătorul scoate în relief întîlnirile abatelui Gerard cu slujitori creştini cu nume greceşti, ca de exemplu Atanasie de la Varazdin, oraş sloven silit să se supună ungurilor, al căror crai a fost încoronat „monarh apostolic" sub protecţie papală în jurul anului 1000, în timpul papei Slivestru al II-lea (999-1003). Oradea este localitatea unde din nou predică Gerard, lăsînd o vie impresie, lucru ce-l determină pe Ştefan I al Ungariei să-l numească episcop pe Mureş. În acest studiu introductiv, Radu Constantinescu ne creionează situaţia Imperiului bizantin, a Palestinei, Veneţiei şi a întregii Europe cu evenimentele politice şi religioase din jurul anului 1000. O admirabilă sinteză istorică, cu preţioase informaţii ne-o dă prezentarea situaţiei din jurul Cenadului, unde Gerard se instalează ca episcop în anul 1038 şi cea din Cîmpia Panoniei, Transilvania, Banat, unde mănăstirile şi tîrgurile continuau să rămînă bizantine ca arhitectură, cler, liturghie şi dogme (p. 35), iar populaţia creştină prefera pe patriarhii de Aquileea decît pe papă. Ruinele unor baptisterii de tip bizantin din secolul al X-lea pe teritoriile Cehoslovaciei, Poloniei, Ungariei, Sloveniei, Croaţiei, Serbiei, Banatului şi Transilvaniei dovedesc astfel în chip grăitor „activitatea de botezare în masă după ritul oriental" (p. 35). De asemenea, este evidenţiată existenţa voievodatului Aradului condus de Ahtum, ca mare voievod, şi cel al Cenadului condus de Chanadinus ce se păstrează într-o cronică peceneagă şi în *Viaţa Sfîntului Gerard*, care sînt izvoare de o mare importanţă. Chanadinus (Cenad) se aliază cu ungurii şi-l învinge într-o mare bătălie pe Ahtum, după care acordă fostei sale reşedinţe unele privilegii şi-n mod special monahilor din Cenad de la Mănăstirea „Sfîntul Ioan Botezătorul", unde Gerard era episcop. Episcopul Gerard aduce mai mulţi ieromonahi aici, dintre care şapte cunoşteau limba ţării şi întemeiază o şcoală cu doi profesori, unul de latină şi altul pentru muzică. Gerard cade victimă la Dyod în timpul răscoalei păgînilor lui Vata de pe Crişuri şi mult timp va fi patronul Ungariei. Episcopul Gerard a fost martorul luptelor neamului românesc cu oştile năvălitorilor unguri, iar acesta prin cuvîntărilor sale, prin opera sa, încondeiază silnicia lor, chemînd întreaga Europă în ajutor. Şcoala sa latină şi opera sa sînt o mărturie, iar acestea le-a întemeiat nu pentru ca să poruncească românilor prin fruntaşii lor, ci ca să le slujească.

Titlul lucrării, *Armonia lumii* sau *Tălmăcire a cîntării celor trei coconi către Isingrim Dascălul* (p. 70-173), statorniceşte în mod vizibil intenţia autorului de a prezenta învăţătura creştină în faţa gînditorilor eretici din timpul său, arătînd că există o concordie şi-o armonie universală a tuturor esenţelor, provenind din Esenţa supremă (p. 71), precum arată şi Dionisie Pseudo-Areopagitul în lucrarea sa „Ierarhia cerească". Lucrarea este întocmită după dialectica vremii, discursul său logic fiind bazat pe autoritatea sco-

lastică cuprinsă în manualele şcolii de la Auxerre, care-l aveau la mare cinste pe grămăticul Priscian (512 e.n.), cel mai preţuit în evul mediu, şi pe Cicero, pe care apoi îl interpretează alegoric.

Opera cuprinde următoarele capitole:

Capitolul I începe cu o *Scrisoare către Isingrim*, în care autorul vădeşte ce l-a determinat să scrie şi anume pilda „celor tari în învăţături" precum şi silinţa unor „îndemnuri interioare", trimiţîndu-i lui Isingrim această carte spre învăţătură şi spre a lăuda pe Dumnezeu. „Cîntaţi-i voi toate cele care sînteţi făcute" (Daniil 3, 57).

Gîndirea logică a lui Gerard atacă ideea fundamentală a rătăcirilor maniheismului, adică psihomahia (lupta spirituală) dintre rău şi bine, afirmînd că răul nu se află nici în esenţă şi nu nici se trage din esenţă, astfel că răul nu a fost făcut vreodată" (p. 71). Prezentînd istoria celor trei tineri, muzica şi jertfele cu care împăratul Nabucodonosor a vrut să determine lepădarea de credinţă a celor trei, autorul face aluzie şi la muzica şi tentaţiile timpului său, care predispun adesea pe preoţi şi creştini să se închine jertfelor păgîne pentru ca ei „să fie pe placul muierilor sau a domnului ungar". Caracterul curat şi armonia sufletului său reiese din textul următor: „Numai cei desăvîrşiţi pot să cînte fără vreo mustrare de cuget şi să îndemne la aceasta toate părţile firii, chemînd şi îndemnînd pe toţi deopotrivă la imnuri de bună cuvîntare — cîntînd într-un glas, într-o deplină armonie învăţăturile dascălilor buni cu corul cosmic al îngerilor" (p. 74).

Autorul prezintă, de asemenea, toate sectele cunoscute de dînsul începînd de la timonieni şi menadrieni, terminînd cu sabelienii şi arienii, concluzînd „că turma lor este fără de număr", iar „a înşira năzbîtiile unora ca aceştia este şi lucru trudnic şi foarte cu primejdie pentru cei poftitori să afle unele şi altele" (p. 77).

Capitolul II este dedicat Revelaţiei. Este superioară cunoaşterea revelată — adică prin vederea cu ochii minţii a oamenilor plini de har şi adevăr —, faţă de cea dobîndită prin experienţă şi raţiune; aceasta nu-i o poveste cu tîlc şi nici o demonstraţie silogistică ci, un adevăr complet: „Să nu te îndoieşti cumva că acel Chifa n-ar fi mai mare decît Aristotel, că Pavel n-ar fi mai bun cuvîntător decît toţi ceilalţi ritori, că Ioan n-ar fi mai înalt întru vorbele sale decît însuşi cerul şi că Iacob n-ar fi mai priceput decit Plotin" (p. 79).

Înţelepciunea lui Dumnezeu este fără număr. „Unu nu este un număr, ci o sămînţă de număr, se spune unu pentru că el este în chip universal totul", fiind cauza ireversibilă a fiecărui element al totalităţii „pentru că nu există nici un lucru din cele existente să nu participe la Unu".

Capitolul III (p. 87-100). Pornind de la înţelepciunea celor trei tineri acest capitol îl dedică înţelepciunii omeneşti, aşezînd la loc de cinste pe cei ce ştiu a face lucrurile bine. Vorbeşte de principiile tuturor lucrurilor, de atom şi fenomen, de numerele raţionale, de forme literare de exprimare (alegorie şi hiperbolă) rezumate, cercetate de Gerard din manualele de filozofie, astronomie, logică, matematică şi gramatică din timpul său.

Capitolul IV sau al tăriilor (esenţelor). „Se află tării şi puteri potrivnice aşa cum zi de zi auzim: „Tăriile cerului se vor clăti" (Luca 21, 26), ca şi-n firea lăuntrică (essentiae). Puterile care-L slăvesc pe Dumnezeu sînt ale Lui, iar altele care nu-L slăvesc sînt puteri potrivnice (virtutes contrariae) ce se ridică împotriva dreptăţii (citează pe ereticii Eunomin, Arie şi alţii). Duşmanii Bisericii se includ în „virtutes contrariae". Deplînge situaţia grea a Europei creştine: „Italia a ajuns plină de cuibare de erezie"; „Franţa cea curată şchioapătă" etc., numindu-i pe craii păgîni cei mai mari dintre eretici şi cei ce cîrmuiesc cu nedreptate",

Capitolul V sau *Cîntecul astrelor* potrivit cu Daniil 62-63: „Cîntaţi, tu soare şi tu lună", „Cîntaţi, voi stele ale cerului". Soarele se numeşte astfel pentru că se arată a fi numai unul (solus), iar luna este aceea care primeşte lumina de la Soare, zi şi noapte. Aici sînt incluse de traducător 40 de ilustraţii cuprinzînd monumente arhitecturale din Veneţia, Bologna, Zara, Pecs, Cenad şi alte evenimente legate de viaţa şi preocupările episcopului Gerard din Cenad.

Capitolul VI este capitolul „pen-

tru toate stihiile" ce cîntă imn de slavă în cor, nimic omenesc auzindu-se într-această cîntare, chemînd astfel pe toţi să li se alăture, întrucît viaţa întregii lumi este împlinirea domniei cereşti. Aici întîlnim referiri explicite la macrocosmos şi microcosmos.

Capitolul VII - „Ploaie şi rouă, cîntaţi" (Daniil 3, 64). Autorul prezintă făpturile ce slăvesc pe Creator. Dumnezeu se cunoaşte prin firea înconjurătoare, toate cele create grăind despre slava Sa.

Capitolul VIII - „Cîntaţi voi duhurilor" (Daniil 3, 65) este dedicat fiinţelor pur spirituale. Duhul, spune Gerard, arată pe cele ce n-au trup şi se ţin mai curînd de cele duhovniceşti, decît de cele trupeşti şi nici nu pot fi simţite de către cei mulţi. Demonii sînt potrivnici firii celei bune, iar a face răul înseamnă a face ceva împotriva firii; deci răul nu se trage prin firea lui dintru bine.

Comentarii. Deliberatio supra hymnum trium puerorum este singura lucrare a episcopului Gerard de asemenea proporţii păstrată; discursurile, comentariile la I Ioan, cap. I, Evrei, Simbolica numerelor şi De divino patrimonio, scrisă la Cenad în 1045, pe tăbliţe de lemn, de ardezie, sînt pierdute sau neidentificate. Opera „Deliberatio" a fost scrisă pentru elevii din Cenad, unde Gerard iniţiase un adevărat învăţămînt superior cu 30 de ani mai înainte ca Irnerio să deschidă prima lecţie la Universitatea din Bologna.

Viziunea autorului include în starea de spirit a cititorului o dragoste vie şi sinceră pentru Dumnezeu şi pămîntul românesc, pentru toţi cei care prin lucrarea lor au contribuit la înălţarea neamului nostru, la cultivarea limbii noastre străbune.

Pr. Şt. TULAN

Cronica bisericească

A. — Arhiepiscopia Iaşilor

OASPEŢI

Între 31 martie și 2 aprilie 1985, un grup de turiști romano-catolici și protestanți, conduși de preotul Didier Martin, din Lyon și de pastorul André Benoit, profesor la Facultatea de teologie din Strasbourg-Franța, au vizitat mănăstiri și biserici din ținuturile Neamțului, Sucevei și din Municipiul Iași.

Duminică, 7 aprilie a.c., Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei a primit la reședința mitropolitană pe Doamna și Domnul Mogan Edsbarg, Ambasadorul Danemarcei la București, însoțiți de Domnul Ioan Moiceanu, cu care a purtat o convorbire privind Biserica Ortodoxă Română și prietenia dintre cele două popoare.

Un grup de profesori și studenți din Gröningen-Olanda, conduși de profesorul A. Ruldanus de la Facultatea de teologie reformată din același oraș, însoțiți de Domnul Ioan Stoica din cadrul serviciului relații externe bisericești, au vizitat mănăstirile din cuprinsul Arhiepiscopiei.

– La Iași, oaspeții au fost primiți de Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop și Mitropolit Teoctist, care le-a vorbit despre rolul Bisericii Ortodoxe în afirmarea unității de neam a tuturor românilor, iar mănăstirile și bisericile sînt nu numai străvechi vetre de credință și rugăciune, ci și de simțire și cultură națională. „Iașul, capitală a Moldovei și leagăn al culturii noastre românești, întîmpină aproape la tot pasul cu asemenea monumente — mărturii ale trecutului, dar și ale prezentului, prin restaurările din ultimii ani și prin buna lor conservare, îngrijire și întreținere".

Mulțumind pentru această primire, Profesorul A. Ruldanus a încredin-

ţat pe Înalt Prea Sfinţitul Părinte Mitropolit Teoctist că, reîntorcîndu-se în Olanda, se vor face mesagerii tuturor frumuseţilor ortodoxe şi româneşti pe care le-au cunoscut cu prilejul acestei vizite, precum şi al celor mai alese sentimente de prietenie pentru ţara, poporul şi Biserica noastră străbună.

Ambasadorul Finlandei la Bucureşti, Domnul Iusi Montonen, cu familia, *între 12 şi 14 aprilie 1985,* a vizitat Mănăstirile Sf. Ioan cel Nou de la Suceava, Putna, Sucevița, Dragomirna, Vatra Moldoviței și Biserica Voroneț.

Domnia Sa a asistat la slujba Învierii Domnului la Mănăstirea Dragomirna, după care, așa cum este obiceiul nostru strămoșesc, a fost invitat la agapa pascală. Mișcat sufletește de trăirea acestei comuniuni pascale, Domnia Sa a mărturisit că acest moment al vizitei va rămîne ca o încununare a bucuriei pe care a trăit-o în preajma acestor oaze de credință și închinare ortodoxă, adevărate punți de cunoaștere și apropiere între fiii acestor plaiuri și cei ce vizitează aceste străvechi mănăstiri.

Între 24 și 28 mai 1985, un grup de profesori catolici din Viena-Austria, în frunte cu Prof. dr. Ernst Chr. Suttner, și-au exprimat bucuria într-o scrisoare, adresată Înalt Prea Sfinţitului Arhiepiscop și Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, rugîndu-l să aprobe vizita lor la remarcabilele locașuri sfinte din Moldova, arătînd că această călătorie se dorește „a fi o călătorie în vederea cunoașterii nemijlocite a artei și, în același timp, să constituie un moment de trăire ecumenică". Vizita s-a efectuat la toate mănăstirile din cuprinsul Arhiepiscopiei Iașilor. Oaspeții au arătat că această vizită, pe lîngă interesul pentru capodoperele artistice, pentru frumusețea mănăstirilor și bisericilor noastre, „va fi, în același timp, un pelerinaj și un eveniment ecumenic".

Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Teoctist le-a răspuns că acceptă cu bucurie vizita solicitată, nădăjduind ca Bunul Dumnezeu să binecuvînteze această nouă călătorie care va contribui la sporirea cunoașterii valorilor de credință comune Bisericilor noastre și la întărirea legăturilor de pace și dragoste între popoarele noastre.

Între 7 și 8 iunie, o delegație de la Centrul european U.N.E.S.C.O. din București, a vizitat Mănăstirile: Sfîntul Ioan cel Nou-Suceava, Dragomirna, Vatra Moldoviței, bisericile Humor și Voroneț.

La 20 iunie, Domnul Prof. Ursul George din S.U.A., însoţit de Domnul prof. Vitcu de la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași, au vizitat Mănăstirile Văratec, Agapia și Neamț.

Între 27 iunie și 2 iulie, ziaristul Albert Burnet și fotoreportera Solange Van den Hende de la ziarul belgian „Le Soir", au venit în țara noastră într-o călătorie documentară cu scopul de a efectua fotografieri la unele mănăstiri din nordul Moldovei, respectiv Moldovița, Sucevița, Dragomirna, Putna, Voroneţ, Humor și Arbore.

Pr. C. SÎRBU

CONSILIU EPARHIAL LA MĂNĂSTIREA CETĂŢUIA

De obicei, la Iași, ședințele statutare de lucru ale consiliului eparhial plenar au loc la reședința mitropolitană. Spre a oferi membrilor consiliului prilejul de a cunoaște, nemijlocit, pe teren, diferite înfăptuiri bisericești, culturale și gospodărești, Înalt Prea Sfinţitul Teoctist i-a convocat pentru marți 11 iunie 1985, de data aceasta la Mănăstirea Cetățuia, într-o ședință de lucru.

Deschizînd lucrările, în istorica încăpere gotică din clădirea egumeniei, Înaltul arhipăstor al Mitropoliei Moldovei și Sucevei a amintit că locul ales pentru această reședință îndreaptă privirile noastre spre trecut, la ceea ce s-a înfăptuit altădată, și, în același timp, la ceea ce se desfășoară și se împlinește, acum, în zilele noastre. I.P.S. Sa a scos succint, în evidență, importanța istorică și valoarea cultural-artistică a ctitoriei voievodului Gheorghe Duca, adăugînd că, în ultimii 15 ani, ea a îmbrăcat haina cea dintîi. Înfățișarea ei de acum, în noul peisaj arhitectonic al Iașului, ca și înfăţișarea vestitelor biserici monumentale Golia, Sfinţii Trei Ierarhi, Galata, Frumoasa, Hlincea — o sihlă din apropiere — ca și a altor ctitorii românești, pune în

lumină solicitudinea conducerii noastre de stat și, deopotrivă, a Bisericii strămoșești pentru ocrotirea și buna păstrare a patrimoniului artistic național.

La ședința consiliului eparhial de astăzi, a continuat Înalt Prea Sfințitul, ia parte, ca invitat, între alții și Prea Sfințitul Gherasim Hunedoreanul, arhiereu-vicar la Episcopia Aradului, care a primit, din partea Sfîntului Sinod, misiunea de a se îngriji de latura misionară a Bisericii și îndeosebi de credincioșii care încă păstrează calendarul vechi. Salutînd prezența sa la această ședință, Înalt Prea Sfințitul, ca fost arhipăstor al Eparhiei Aradului, s-a referit, între altele, la biserici, monumente istorice — *Densuș, Sîngiorz (Strei), Sf. Maria-Orlea, Prislop, Cincis* ș. a. — din acea eparhie, care au fost restaurate de curînd.

Trecîndu-se la ordinea de zi a ședinței, P. C. Pr. D. Isopescu, consilier la secția economică, a făcut o expunere referitoare la lucrările de restaurare care se desfășoară la diferite monumente istorice bisericești din eparhie. Potrivit indicațiilor I.P.S. Mitropolit Teoctist, părintele consilier a adus la cunoștința consiliului că, în județul Iași, se săvîrșesc astfel de lucrări la: „Mitropolia veche", Bărboi, Frumoasa, Sfîntul Ioan Botezătorul, Sfinții Atanasie și Chiril, Bîrnova, Prisecani; în județul Botoșani, la: Coșula, Gorovei, Vorona (aici se construiește o clădire destinată depozitării unor obiecte de cult, îndeosebi cărți vechi, provenind de la biserici din județul Botoșani și alta în care vor fi instalate ateliere mănăstirești); în județul Suceava, la: Voroneț (lucrări pentru ocrotirea frescelor), Putna (reconstituirea palatului domnesc), Sfîntul Ioan Suceava, Dragomirna, „Învierea"-Suceava, „Bogdan-Vodă"-Rădăuți, Slatina, Rîșca etc., în județul Neamț, la Tazlău. P. C. Sa a dat amănunte cu privire la natura acestor lucrări, stadiul în care se află acum și, totodată, la sumele acordate de Centrul eparhial. Încheind expunerea, Părintele consilier a informat consiliul că, în eparhie, se execută și lucrări de construcție și reparații ale unor biserici și case parohiale, printre care, mai importante: Belcești și Erbiceni-Iași, Borlești-Neamț, Vatra-Dornei și Slătioara-Suceava.

Consiliul eparhial a aprobat mai multe documentații referitoare la diferite lucrări și a acordat dotații pentru continuarea lucrărilor.

În continuare, P. C. Pr. Toma Rîpă, consilier la secția administrativ-bisericească, a prezentat diferite referate privind transferări de preoți și arondări de protopopiate. Consiliul a aprobat cîteva și a hotărît să fie rezervate parohii spre a fi repartizate, în luna iulie viitor, noilor licențiați în teologie și, eventual, absolvenților de seminar care vor întruni condițiile legale. P. C. Pr. C. Buzdugan, consilier la secția culturală, a referit asupra felului în care preoțimea eparhială a sărbătorit Ziua Victoriei și Ziua Independenței (9 Mai), Centenarul autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, a 75-a aniversare a Prea Fericitului Patriarh Iustin și a 70-a aniversare a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist. Ocupîndu-se de acțiunile consacrate unității de credință și conferințele preoțești, P. C. Sa a informat că s-a întocmit un plan de măsuri, preoții sînt convocați periodic la consfătuiri cu caracter pastoral în cadrul cărora se dezbat diferite probleme de credință și disciplină bisericească și se adoptă metode pastorale de activitate. Consiliul a luat cunoștință, din expunerea făcută, de numărul studenților pe care Arhiepiscopia Iașilor îi întreține la Institutele teologice București și Sibiu, de modul în care funcționează Seminarul teologic din Mănăstirea Neamț, de înzestrarea tipografiei și de planul editorial pe anii 1985 și1986. P. C. Pr. C. Sîrbu, vicar-administrativ, a făcut o expunere cu privire la măsurile luate pentru păstrarea și ocrotirea patrimoniului cultural-religios din Arhiepiscopia Iașilor, cum și la cursurile la care au fost convocați îndrumătorii de la monumentele și colecțiile bisericești de artă. P. C. Arhim. Mitrofan Băltuță, exarhul mănăstirilor, a adus la cunoștința consiliului eparhial că mănăstirile și schiturile sînt în atenția Centrului eparhial, bisericile și clădirile mănăstirești sînt păstrate în bună stare, iar viața personalului monahal se desfășoară potrivit pravilelor îndătinate în Biserica Ortodoxă. Spre cinstea lor, mănăstirile se află la loc de frunte la contractări și la alte acțiuni patriotice.

Au luat cuvîntul, în cadrul ședinței, făcînd propuneri P. S. Arhiereu Gherasim Hunedoreanul, P. C. Pr. consilier D. Hadîrcă, P. C. Pr. T. Bodnar, P.C. Protopop I. Pricop, P.C. Pr. T. Irimia, Prof. dr. Gh. Rusu, Dr. Tănăsescu, I. Zamfirescu ș. a.

Încheind discuțiile, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a remarcat

că toate activitățile eparhiale se desfășoară în bune condițiuni, potrivit planurilor întocmite la timp, apoi a mulțumit conducerii de stat pentru condițiile de libertate asigurate Bisericii Ortodoxe și celorlalte Culte, cum și autorităților locale pentru înțelegerea arătată problemelor bisericești și pentru sprijinul acordat la efectuarea lucrărilor de restaurare, construcție și reparații. I.P.S. Sa a reliefat strădaniile patriotice ale clerului și adeziunea tuturor fiilor Bisericii Ortodoxe la umana și creștineasca acțiune pentru apărarea păcii.

Membrii consiliului eparhial au vizitat biserica, colecția de obiecte bisericești, apoi, în drum spre Iași, biserica Galata și biserica Frumoasa, unde se desfășoară lucrările de restaurare, respectiv turnul clopotniță și la Frumoasa finisarea împrejmuirii și Casa domnească.

S. P.

CONSFĂTUIREA CU P.P.C.C. PROTOPOPI ȘI MISIONARI PROTOPOPEȘTI

La Centrul eparhial, sub președinția Înalt Prea Sfințitului Părinte Mitropolit Teoctist, în ziua de 27 iunie 1985, s-au desfășurat lucrările consfătuirii cu P.P.C.C. protopopi și misionari protopopești din Arhiepiscopia Iașilor, la care au luat parte Prea Sfințitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul și membrii Permanenței eparhiale.

Pe ordinea de zi a lucrărilor acestei consfătuiri au fost incluse Planul de măsuri al Sfîntului Sinod și îndrumările Centrului eparhial pentru îmbunătățirea permanentă a activității pastoral-misionare la nivel de protopopiat și parohie, precum și găsirea celor mai potrivite metode și mijloace pastorale pentru întărirea și afirmarea unității de credință a credincioșilor în jurul Altarului strămoșesc, ținîndu-se seama de specificul lucrării de slujire pe care fiecare preot este chemat să o desfășoare cu zel și cu tact pastoral, printr-o susținută muncă de la om la om.

În cuvîntul pe care l-a rostit cu acest prilej, Înalt Prea Sfințitul Părinte Mitropolit Teoctist a arătat importanța muncii pastorale în întărirea unității de credință strămoșească, preotul fiind un factor și un exemplu în acest sens, prezența și activitatea sa impunîndu-se stringent în rîndul credincioșilor. Lucrarea de slujire preoțească desfășurîndu-se în Biserică și pentru Biserică, între credincioși și pentru credincioși, presupune din partea preotului o permanentă deschidere și preocupare de a răspunde cu toată solicitudinea oricărei solicitări din partea credincioșilor. Aceasta implică responsabilitate și angajare conștientă din partea fiecărui slujitor al Altarului strămoșesc; „cu timp și fără timp" preotul trebuie să se arate slujitorul lui Dumnezeu și al oamenilor, cu dăruire și jertfelnicie, pentru împlinirea lucrării sale la înălțimea vremurilor noi pe care le trăim, promovînd buna înțelegere între credincioși, înfăptuirea oricărui bine obștesc, apărarea păcii și vieții în lume. Fără o preocupare permanentă și susținută, a spus Înalt Prea Sfinția Sa, această lucrare nu poate avea bogate împliniri și îmbucurătoare roade. Dînd glas nădejdii că lucrarea pastoral-misionară va cunoaște o continuă îmbunătățire prin activitatea fiecărui slujitor al Altarului strămoșesc din eparhie, Înalt Prea Sfinția Sa a îndrumat pe toți cei prezenți să facă totul pentru împlinirea, cu toată responsabilitatea și dăruirea, a acestei îndatoriri de căpetenie a fiecărui preot, spre înfăptuirea oricărui bine obștesc și spre slava Sfintei noastre Biserici strămoșești.

Pr. V. NECHITA

CONFERINȚELE PREOȚEȘTI PE TRIMESTRUL II 1985

Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a stabilit ca temă a conferințelor preoțești pe trimestrul II 1985: „Apărarea păcii și a vieții pe pămînt,

o datorie a tuturor oamenilor". Necesitatea și importanța temei decurge, pe de o parte, din preocuparea majoră, de mare actualitate pe plan internațional, și apoi ca un răspuns al întregii omeniri la escaladarea cursei înarmărilor, marcînd totodată și cei 40 de ani de la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial.

Protopopiatele din Arhiepiscopia Iașilor și-au desfășurat lucrările conferinței după cum urmează : 14 mai, la protopopiatul Cîmpulung Moldovenesc ; 15 mai, la protopopiatul Rădăuți ; 16 mai, la protopopiatele Botoșani și Fălticeni ; 28 mai, la protopopiatele Iași și Piatra Neamț ; 27 mai, la protopopiatele Pașcani și Hîrlău ; 29 mai, la protopopiatele Tg. Neamț și Dorohoi și 30 mai, la protopopiatul Suceava.

Lucrările conferințelor au fost prezidate la protopopiatul P. Neamț personal de către I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, iar la celelalte protopopiate de următorii delegați : P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul, la protopopiatele : Iași, Suceava, Fălticeni și Dorohoi ; P.C. Vicar-administrativ Constantin Sîrbu la protopopiatele : Rădăuți și Cîmpulung Moldovenesc, P.C. Pr. Toma Rîpă, consilier administrativ, la protopopiatele : Botoșani și Hîrlău, și P.C. Pr. Aristide Lefter, inspector bisericesc, la protopopiatele Tg. Neamț și Pașcani.

La deschiderea lucrărilor, după ce au împărtășit arhierești binecuvîntări din partea I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, delegații chiriarhali au făcut o succintă trecere în revistă a evenimentelor interne și externe mai importante ce au avut loc în țara noastră de la ultima conferință preoțească din martie 1985, subliniind în unanimitate sărbătorirea zilei de 9 MAI 1945 „Ziua Victoriei", ca împlinire a 40 de ani de pace și dezvoltare fără precedent a economiei noastre naționale.

Cu aceleași simțăminte aniversare a fost anunțat centenarul autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, precum și împlinirea a 60 de ani de la ridicarea Bisericii noastre la rang de Patriarhie.

I.P.S. Mitropolit Teoctist, cu părintească dragoste, susține în fața P.C. Preoți prezenți la sediul protopopiatului Piatra Neamț ideea că „o pace trainică se clădește pe temelia jertfei, a sacrificiului, a lepădării de sine, virtuți specifice preotului ortodox și Ortodoxiei". „Dacă unui preot îi lipsește ideea de jertfă și de pace, spunea I.P.S. Sa, nu poate desfășura activitatea în apărarea păcii". Referindu-se la istoricele realizări ale poporului nostru în cei 40 de ani de la sfîrșitul celui de al doilea război mondial, I.P.S. Mitropolit Teoctist spunea : *„Noi nu comemorăm, ci prin faptele noastre celebrăm și această epocă"*. „Pentru toți fiii poporului nostru, ca și pentru slujitorii Bisericii — spunea I.P.S. Mitropolit Teoctist — lupta pentru pace constituie o preocupare majoră și, de aceea, sprijinim orice inițiativă de apărare a păcii și vieții pe pămînt, aceasta reflectînd fidel și eficient inițiativele în acest sublim scop, datorate clarviziunii Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele scumpei noastre Patrii.

Au urmat referatele de o mare bogăție documentară și de idei susținute de P.P.C.C. Preoți : Iustin Gaspar-Valea Lupului (Iași), Aristarch Cojocaru-Slătioara (Cîmpulung Moldovenesc), Vasile Ghindăoanu-Boboiești (Tg. Neamț), Emil Ciomîrtan-Trestiana (Dorohoi), Gheorghe Popescu-Horodnicul de Sus (Rădăuți), Vasile Ștefan-Brehuești (Botoșani), Constantin Schiman-Dumbrava Roșie (P. Neamț), Mircea Nuțu-Cacica (Suceava), Constantin Patrolea-Ciumulești (Fălticeni).

În referatele prezentate, precum și din discuțiile care au urmat acestora, s-a apreciat unanim importanța și actualitatea stringentă a temei, ca preocupare a întregii omeniri și îndeosebi a oamenilor politici chemați să uzeze de toate potențele umane spre a salva omenirea de la tot mai amenințătorul cataclism nuclear, iar deținătorii acestor uriașe arsenale, dovedind responsabilitate cuvenită în fața acestui mare pericol, să negocieze spre a le îndrepta folositor, în scopuri pașnice și creatoare.

Citînd din cuvîntarea Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu, la sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale și Consiliul Național al F.D.U.S., referentul protopopiatului Piatra Neamț, P.C. Pr. Constantin Schiman spunea : „Stă în puterea popoarelor ca, acționînd cu hotărîre și în deplină unitate, să oprească cursul periculos al evenimentelor spre război, spre catastrofa nucleară și să asigure triumful rațiunii, al păcii pe planeta noastră". În continuare, același vorbitor, citînd cuvîntul I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei din cadrul Adunării F.D.U.S., din septembrie 1983, făcea următoa-

rea remarcă : „Mișcarea pentru pace a cuprins oameni de diferite vîrste, concepții, profesii, credințe religioase și orientări politice, oameni care își exprimă acum, cît nu este prea tîrziu, dorința lor fierbinte de pace, aspirația lor legitimă la o viață liniștită și ferită de orice amenințare a morții și nenorocirilor de tot felul. În acest context, religiile lumii contemporane, s-au alăturat marelui front al celor ce luptă pentru salvarea omenirii de primejdia distrugerii nucleare, găsind în învățătura lor de credință temeiuri clare și îndemnuri puternice pentru justificarea acestei atitudini și pentru intensificarea continuă a activității lor în slujba păcii. De aceea, este firesc ca, în această uriașă mișcare, în aceste uriașe strădanii pentru pace, să fie prezenți ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române".

Întreaga învățătură creștină are în vedere idealul păcii și vieții, în întreaga ei desfășurare. Mîntuitorul Însuși, fiind „Domnul păcii", spune : „Eu am venit ca lumea viață să aibă și încă mai mult să aibă" (Ioan 10, 10). Au fost prezentate sistematic temeiurile biblice și patristice cele mai grăitoare privind necesitatea apărării păcii și a vieții pe pămînt, imperativ major al tuturor timpurilor.

S-a arătat, de asemenea, în toate referatele, faptul că realizarea climatului de pace atrage după sine o dezvoltare ritmic-armonioasă a fiecărui popor, permite colaborarea reciproc-avantajoasă a diferitelor popoare, contribuie la conservarea valorilor istorice patrimoniale, punînd cu succes în aplicare cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, factori determinanți care duc la ridicarea nivelului de trai și bunăstarea oamenilor din întreaga lume.

STRĂJERI AI VALORILOR PATRIMONIALE ROMÂNEȘTI

Și în anul acesta urmînd tradiția anilor anteriori, La Centrul eparhial Iași, sub directa îndrumare a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, în perioada 6-18 mai 1985, s-au desfășurat cursurile de pregătire profesională a muzeografilor, gestionarilor — custozi și a supraveghetorilor de sală — *„străjeri ai valorilor patrimoniale românești" — de la biserici și mănăstiri — monumente istorice și de artă și cultură românească din Mitropolia Moldovei și Sucevei — mărturii grăitoare ale trecutului nostru glorios, menite să înveșnicească virtuțile strămoșilor noștri și gloria lor"*. Aceste inestimabile valori patrimoniale poartă pecetea geniului creator, al dorinței de armonie și frumusețe a strămoșilor noștri, oferind vizitatorilor din țară și din străinătate oglinda ființei noastre naționale, cel mai curat izvor din care sorbind ne reînnoim strădaniile noastre de înflorire neîncetată a Patriei.

Iată motive majore pentru care autoritățile statului nostru, Biserica noastră, veghează permanent la întreținerea, păstrarea, conservarea și prezentarea acestor sfinte așezăminte românești, cu comorile lor patrimoniale cu înaltă competență profesională celor care le vizitează de către personalul autorizat și pe care cu îndreptățire, părintele nostru duhovnicesc, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, îi numește „Străjeri", subliniind, pe de o parte, responsabilitatea lor față de păstrarea acestor valori în condiții optime, iar pe de altă parte, nobila lor misiune de a le face cunoscute vizitatorilor iubitori ai frumuseților noastre și ai spiritualității noastre creștine și românești.

În dimineața zilei de 6 mai, cursurile au fost deschise de P.C. Vicar-administrativ Pr. C. Sîrbu și P. C. Arhim. Mitrofan Băltuță, exarhul mănăstirilor din Arhiepiscopia Iașilor, prezenți fiind membri ai Permanenței Consiliului eparhial.

P. C. Pr. C. Buzdugan, consilier cultural, a făcut o succintă trecere în revistă a tematicii propuse și a modului de desfășurare a cursurilor.

Temele alese și prezentate fiind de un conținut bogat, variat, deosebit de documentat și de o înaltă ținută științifică, expuse competent de profesori specialiști, au abordat probleme legate de istoria, arta și cultura poporului român, dar și probleme legate de cea mai arzătoare dorință a întregii lumi contemporane, aceea de a instaura un climat de pace în întreaga lume pentru salvgardarea vieții pe pămînt și, odată cu acestea, a inestimabi-

lelor comori de cultură și civilizație, expresii ale geniului creator al omenirii, trezind astfel în rîndul cursanților sentimente deosebite și inserîndu-le în conștiințe responsabilitatea misiunii lor.

Au fost prezentate astfel următoarele teme, urmate de orele de seminar, unde, pe larg, au fost dezbătute probleme de interes major cu o înrîurire deosebită asupra cursanților :

„Vechile culturi și civilizații la est de Carpați", de Prof. dr Mircea Petrescu-Dîmbovița ; „Ce înțelegem prin renașterea națională în sec. XIX", de prof. dr. Al Zub ; „Mărturii arheologice creștine în spațiul est-carpatic", de prof. Victor Spinei de la Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol"-Iași ; „Știri istorice și particularități arhitectonice ale monumentelor bisericești din Iași — sec. XVIII" și „Arhitectura Bisericii „Sf. Gheorghe — Catedrala veche a Mitropoliei" de P.C. Pr. Scarlat Porcescu; Cultura și arta în vremea lui Vasile Lupu" și „Cum trebuie să se prezinte un monument de istorie și artă bisericească în contextul cultural și artistic al epocii", de Prof. dr. Ilie Grămadă de la Universitatea din Iași, „Începuturile răspîndirii și dezvoltării creștinismului în Moldova — dovezi istorice și arheologice" de Prof. Dan Gh. Teodor de la Institutul de istorie și arheologie „A. D. Xenopol"-Iași, „Unitatea poporului român, preocupare prioritară a cărturarilor noștri din trecut", de Prof. dr. I. D. Lăudat de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza"-Iași.

P. S. Episcop-vicar, Pimen Suceveanul, pe lîngă bunele îndrumări și sfaturi părintești date cursanților, în majoritate viețuitori de la mănăstirile din Moldova, a susținut următoarele prelegeri : „Biserica Ortodoxă Română, statornică slujitoare a păcii", „Epoca Ceaușescu — Epoca marilor împliniri", precum și cîteva colocvii cu prezentarea diferitelor monumente, făcînd observațiile de rigoare asupra modului de prezentare și dînd cu părinteasca dragoste îndemnul de a se transmite o dată cu cunoștințele istorice-documentare și simțăminte patriotice și de recunoscută ospitalitate creștină și românească.

Prof. Claudiu Paradais a prezentat tema : „Mănăstirea Putna în lumina ultimelor cercetări istorice", iar P. Cuv. Arhim. Mitrofan Băltuță a prezentat cursanților diapozitive cu această străveche mănăstire.

P.C. Pr. prof. univ. dr. Al Ciurea de la Institutul Teologic Universitar București a prezentat tema aniversară : „60 de ani de Patriarhat al Bisericii Ortodoxe Române", precum și tema : „Tiparul, cartea și periodicele noastre bisericești actuale".

Un interes deosebit au prezentat prin conținutul lor și următoarele teme : „Lupta românilor pentru cucerirea independenței în sec. XIX-XX" de Prof. dr. Gheorghe Platon de la Universitatea din Iași ; „Elemente de originalitate în arhitectura română" și „Preocupări privind conservarea și punerea în valoare a Patrimoniului Cultural Național în concepția Conducerii de stat" de Arhitect Cristian Moisescu de la Consiliul Culturii-București ; „Norme și îndrumări privind păstrarea arhivelor", de Adrian Pricop, directorul Arhivelor Statului Iași ; „Valori de artă medievală în muzeele din Republica Socialistă România". de Prof. Ioan Solcan de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza"-Iași ; „Semnificația simbolică și ideomatică a picturilor bisericești", de Prof. dr. Radu Negru, de la Universitatea ieșeană" ; „Iupta pentru independență oglindită în plastica românească sec. XIX-XX", de Lector dr. Gh. Macarie de la aceeași Universitate.

S-a acordat o atenție deosebită modului de păstrare și conservare a bunurilor de patrimoniu, privind cartea românească veche, precum și obiectele prezente în tezaure și colecții bisericești de la mănăstirile noastre, asupra cărora s-au dat îndrumări în acest sens de către Aurel Moldoveanu, delegat al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, care a susținut și următoarele prelegeri : „Ocrotirea, conservarea și păstrarea Patrimoniului Cultural Național" — Legea nr. 63/1974 și „Reguli de conservare și prezentare a monumentelor și bunurilor cu valoare de patrimoniu".

Așadar, o tematică bogată și diversă, cu incursiuni în trecutul glorios al istoriei noastre românești, oglindit în vestigii arheologice și arhitectonice, cu comemorarea unor mărețe fapte — evenimente și personalități, uneori însoțite de prezentarea de diapozitive și proiecții menite să fixeze mai bine înțelegerea materialului prezentat. Trecutul glorios a fost prezentat în strînsă legătură cu mărețele și istoricele realizări ale prezentului.

Problema arzătoare a contemporaneității — pacea — a ocupat un loc deosebit în desfășurarea cursurilor.

Inițiativele României Socialiste și personal ale Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu găsesc adeziune deplină la clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române. Au fost astfel susținute mai multe referate pe această temă, după cum urmează :

P.S. Episcop-Vicar Pimen Suceveanul, „Biserica Ortodoxă Română, statornică slujitoare a păcii" ; P. C. Preot C. Buzdugan, consilier administrativ, „Contribuția Bisericii Ortodoxe Române la statornicirea păcii în lume" ; Conf. dr. Nechita, „Noua ordine economică și politică — cerință fundamentală a lumii contemporane"; Conf. dr. C. Andronovici, „Inițiative ale României pentru statornicirea păcii, pentru dreptul la viață și pentru dezarmare, contribuția personală a Președintelui Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu" ; Conf. Paul Olcescu, „Dezarmarea, cerință vitală a omenirii contemporane". La seminarii, cursanții, prin luările de cuvînt, au dovedit maturitate și alese simțăminte de adeziune la tot ceea ce oamenii doritori de bine fac în scopul statornicirii unui climat de pace pe pămînt.

Toate au contribuit la reușita cursurilor și la atingerea scopului propus, acela de continuă perfecționare a celor ce își desfășoară activitatea la bisericile și mănăstirile monumente istorice și de artă din cuprinsul Mitropoliei Moldovei și Sucevei.

La festivitatea de încheiere a cursurilor au participat I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, împreună cu P. S. Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor și Episcop-Vicar Pimen Suceveanul, membrii Permanenței Consiliului eparhial, cîțiva dintre distinșii profesori referenți amintiți mai sus, precum și P.P.C.C. Stareți și P.P.C.C. Starețe de la Mănăstirile din Moldova. A luat cuvîntul din partea cursanților, Ioan Boroda, care a rostit un cuvînt de mulțumire adresat I.P.S. Teoctist Mitropolitul Moldovei și Sucevei, prin a cărui purtare de grijă s-au desfășurat aceste cursuri, luîndu-și angajamentul în numele cursanților de a pune în aplicare cu zel și competență profesională cunoștințele însușite și simțăminte patriotice alese față de moștenirea trecutului și realizările prezentului.

Înalt Prea Sfințitul Părinte Mitropolit Teoctist a ținut un cuvînt festiv la încheierea cursurilor, prin care a marcat momentul aniversar al Centenarului Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române sărbătorit în acest an.

„Recunoașterea autocefaliei din anul 1885, adică a capacității de a se conduce de sine a Bisericii noastre și devenirea ei, din „Biserică-fiică, Biserică-soră", spunea I.P.S. Sa, este doar un act „de drept", deoarece capacitatea și conștiința de autonomie și autocefalie a avut-o, „de fapt", din începuturile ei, numai că vitregia timpurilor nu i-a permis să și-o afirme pînă cînd i s-au creat condițiile istorice favorabile.

Înalt Prea Sfinția Sa a adus cele mai autentice argumente în acest sens, amintind despre organizarea bisericească canonică încă din secolele III și IV, cînd episcopi nord-dunăreni sînt prezenți și semnatari ai documentelor de la Sinodul ecumenic, apoi s-a arătat curajul și statornicia în luptă a Clerului și credincioșilor pentru apărarea dreptei credințe, contribuția Bisericii Ortodoxe Române în cadrul Ortodoxiei universale, expresie deplină fiind în acest sens Sinodul panortodox de la Iași din anul 1642, cînd s-a întocmit „Mărturisirea de credință ortodoxă", valabilă pînă azi în Ortodoxie.

Acestea au contribuit la afirmarea Bisericii Ortodoxe Române, pe tărîmul panortodoxiei și ulterior al mișcării ecumenice, Biserica noastră avînd un rol major astăzi în Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene sau Conferința Creștină pentru Pace, unde activează prin reprezentanții săi la refacerea unității creștine, la soluționarea problemelor ce frămîntă conștiința creștină, în special, și omenirea de astăzi în general.

În încheierea cuvîntului său, I.P.S. Mitropolit Teoctist și-a exprimat satisfacția în legătură cu buna desfășurare a acestor cursuri, mulțumind referenților pentru competența și înalta ținută academică imprimată cursurilor, îndemnînd pe cursanți ca, prin pregătirea profesională, prin atașamentul deplin și dragostea față de zestrea inestimabilă moștenită de la înaintași și față de împlinirile prezentului, să se dovedească a fi cu adevărat „străjeri" ai valorilor patrimoniale românești.

Ierom. Iustin NEAGU

PRAZNICUL ÎNVIERII DOMNULUI LA CENTRUL EPARHIAL

Bucuria negrăită a slăvitului praznic al Învierii Domnului nostru Iisus Hristos a prilejuit și anul acesta un moment de aleasă petrecere duhovnicească și pentru Centrul eparhial din Iași. În „această zi sfîntă și slăvită" ne-am împărtășit cu toții de lumina celui mai slăvit praznic al credinței noastre. Minunea negrăită săvîrșită în Ierusalim acum aproape două mii de ani se înnoiește în fiecare an în toată plinătatea sa, fiind preamărită de îngeri și umplînd mereu inimile credincioșilor de adîncă bucurie și mîngîiere.

Dar bucuria aceasta a venit „prin Cruce", cum a cîntat Biserica înainte de Paști, adică prin Sfintele Patimi ale Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, pe care le comemorăm în cursul unei săptămîni întregi, săptămînă ce îmbracă cămara sufletului cu haina luminoasă a curăției, prin participarea la slujba înălțătoare și de mare vibrație duhovnicească a deniilor, în acea trecere de la moarte la viață, de la sîmbătă la duminică, de la Cruce la Înviere. Mîngîierea și bucuria tuturor a fost aureolată și de faptul că la Denia Prohodului de Vineri seara a participat și Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, care a slujit împreună cu preoții slujitori ai Catedralei mitropolitane.

Sîmbăta cea Mare, „a tăcerii" și „așteptării" a fost petrecută în reculegere și meditație, iar de la revărsatul nopții pînă spre cumpăna dintre ziua care trece și cea care începe, credincioșii au început să se îndrepte către catedrală, copleșiți de bucuria pascală.

Cu cîteva clipe înainte de miezul nopții, I.P.S. Mitropolit Teoctist a adresat tuturor celor prezenți impunătoarea chemare: „Veniți de luați lumină". După ce a împărțit tuturor din „lumina lui Hristos care luminează tuturor", în melosul cîntării „Înviind Iisus din mormînt..." I.P.S. Mitropolit Teoctist, înconjurat de preoți și diaconi, s-a îndreptat spre podiumul dinainte pregătit, în fața catedralei, pentru a da binecuvîntarea de începerea slujbei propriu-zise, a Învierii. Mulțimea cu făclii aprinse aștepta momentul solemn al vestirii Învierii de către Întîistătătorul Bisericii moldave. S-a citit Sfînta Evanghelie care relatează evenimentul Învierii Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, după care I.P.S. Mitropolit Teoctist, cu inima plină de lumina și bucuria Învierii, a vestit tuturor că „Hristos a înviat". Din piepturile slujitorilor și credincioșilor, ca din graiurile firii care se trezește în triumful primăverii, bucuria vieții răsună nestăvilit: „Adevărat a înviat!". S-a intonat apoi imnul solemn al Învierii Domnului: „Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcînd, și celor din morminte viață dăruindu-le". Părinții slujitori, corul catedralei și credincioșii prezenți și-au unit glasurile în cîntarea aceasta sfîntă spre slava Învierii.

În această atmosferă de bucurie și veselie duhovnicească, considerată ca o frîntură din „viața de veci", I.P.S. Mitropolit Teoctist a rostit Pastorala adresată cu prilejul marelui Praznic, clerului și credincioșilor din Arhiepiscopia Iașilor, care este publicată în paginile acestei reviste.

După citirea Pastoralei, I.P.S. Mitropolit Teoctist, împreună cu slujitorii și mulțimea credincioșilor au intrat, după obicei, în biserică pentru a continua slujba Învierii, urmată de Sfînta Liturghie.

Toți cei prezenți la catedrală, în zorii zilei, cînd s-a sfîrșit Sfînta Liturghie, cu inimile pline de bucuria Învierii s-au întors la casele lor, ducînd cu aleasă simțire duhovnicească din jertfa pascală care au pus-o spre binecuvîntare.

În după-amiaza aceleiași zile a avut loc în Catedrala mitropolitană slujba „Învierii a doua", cum este cunoscută îndeobște. Soborul slujitorilor s-a îmbogățit prin participarea P.P.C.C. părinți consilieri, colaboratori apropiați ai I. P. S. Mitropolit Teoctist. În sunetul clopotelor, soborul slujitorilor, împreună cu I.P.S. Mitropolit Teoctist, au venit în procesiune de la Reședința mitropolitană în catedrală, pentru începerea slujbei. În cadrul Vecerniei s-a citit, ca de obicei, Sfînta Evanghelie în mai multe limbi. La stihoavna Vecerniei, I.P.S. Mitropolit Teoctist a ieșit în fața Sfîntului Altar pentru a întîmpina credincioșii, care sărutau Sfînta Evanghelie și Sfînta Cruce, cu salutarea creștinească: „Hristos a înviat".

După terminarea Vecerniei, P.P.C.C. Preoți consilieri, P.P.C.C. Preoți slujitori de la Catedrala mitropolitană și P.P.C.C. Preoți din municipiul Iași

au mers în sala de festivități, unde au așteptat, după tradiție, întîlnirea cu părintele lor sufletesc, I.P.S. Mitropolit Teoctist.

La această întîlnire pascală, Pr. Ioan Cîrciuleanu de la parohia Galata din Iași a rostit un cuvînt festiv, în care a subliniat mai întîi profunda importanță a actului Învierii Domnului pentru mîntuirea noastră, apoi, în numele celor prezenți, a exprimat bucuria ce aureolează preoțimea noastră, de fiecare dată cînd Părintele sufletesc al Bisericii moldovene, I.P.S. Teoctist, se află în mijlocul ei. P.C. Sa a dat glas simțămintelor patriotice trăite de preoțimea noastră și de credincioșii Bisericii noastre animați de aceleași idealuri măreție, idealuri care nutresc unitatea, iubirea și atașamentul față de Biserica strămoșească și Patria noastră scumpă.

În încheiere, luînd cuvîntul, I.P.S. Mitropolit Teoctist și-a manifestat bucuria de a se întîlni, în această prealuminată zi a Învierii, cu clerul din municipiul Iași. După ce a vorbit de măreţul act al Învierii, a reînnoit îndemnul ca Învierea Domnului să se facă prezentă mereu în viața noastră de totdeauna. Minunea aceasta care a înnoit întreaga omenire să nu rămînă un fapt al trecutului, ci un adevăr permanent și viu, din care să luăm putere și înnoire în slujirea noastră, pentru a duce la îndeplinire îndatoririle ce le avem față de Biserică, față de ţara noastră dragă și față de înaltele aspirații ale Conducerii noastre superioare de Stat.

Împărtășind arhierești binecuvîntări, I.P.S. Mitropolit Teoctist a mulțumit celor prezenți la acest moment de trăire duhovnicească și înălțare sufletească, moment ce s-a adăugat ca o verigă de mare preţ la salba realizărilor măreție din cadrul Sfintei Mitropolii a Moldovei și Sucevei.

Arhid. Ioachim GIOSANU

ITINERAR CHIRIARHAL

Miercuri 17 aprilie 1985, Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, a făcut o vizită la tipografia mitropolitană de la Mănăstirea Neamț. Însoțit de Petroniu Bulbucan, conducătorul acesteia, a trecut prin încăperile în care sînt instalate mașinile tipografice, zețăria și legătoria, luînd cunoștință de stadiul în care se află lucrările de imprimare a cărților și registrelor de cancelarie prevăzute în planul editorial. Înalt Prea Sfinția Sa a rămas adînc mulțumit de forma și condițiile în care apare *Cartea de rugăciuni,* pentru Arhiepiscopia Iașilor și Eparhia Romanului și Hușilor. Deoarece în curînd vor fi trimise tipografiei lucrările prevăzute în planul editorial pe anul 1985, Înalt Prea Sfințitul a cerut lucrătorilor tipografi finalizarea monografiilor *Mănăstirea Putna* și *Biserica Voroneț* și a insistat, totodată, să se grăbească imprimarea revistei *Mitropolia Moldovei și Sucevei,* îndată ce redacția va completa sumarele acestei publicații.

La stăreția mănăstirii, în aceeași zi, Înalt Prea Sfinţitul a luat cunoștință de activitatea misionar-pastorală desfășurată în diferite parohii din zonă de Prea Sfințitul Arhiereu Gherasim Hunedoreanul, consacrată unității de credință și disciplinei bisericești. În continuare, la o consfătuire la care au luat parte P. C. Arhim. Efrem Chișcariu, starețul mănăstirii, și vieţuitorii membri ai consiliilor duhovnicesc și gospodăresc, Înalt Prea Sfinţitul Teoctist a dat sugestii în legătură cu buna desfășurare a treburilor administrative-gospodărești și, plecînd de la rolul îndeplinit de lavra nemţeană în viața religioasă a poporului nostru, a îndemnat părintește pe toți cei care vieţuiesc în chiliile acestei așezări istorice la ascultare, unire frățească și la păzirea pravilelor călugărești.

Al doilea obiectiv pe care Înaltul păstor duhovnicesc al Moldovei l-a cercetat, în aceeași zi, spre seară, a fost schitul Durău. Deoarece acoperișul bisericii din acest schit știrbește, prin înfățișarea sa, monumentalitatea acestei ctitorii, a dat P. C. Protos. Ștefan Gușă, starețul acestei așezări, îndemnul de a întocmi, neîntîrziat, un proiect și o documentație privind un nou acoperiș.

A doua zi, 18 aprilie, la Mănăstirea Bistrița, după ce a luat cunoștință

de ultimele înfăptuiri gospodărești — mărirea cimitirului mănăstiresc-parohial, împrejmuirea unui teren situat la intrarea în această voievodală mănăstire și cu o masivă poartă de lemn — Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a prezidat o consfătuire de lucru la care au luat parte Prea Sfințitul Arhiereu Gherasim Hunedoreanul, P. C. Protopop Ioan Pricop, P. C. Const. Bobric, misionar protopopesc, și preoții slujitori: Toma Hărăbor, Ioan Melinte și Const. Melinte de la parohiile Zănești, Zănești-Traian și Slobozia în care sînt credincioși care mai păstrează calendarul bisericesc neîndreptat. Informat că, din zi în zi, unii adepți ai stilului calendaristic vechi își îndreaptă privirile spre Biserica Ortodoxă strămoșească de care s-au desprins acum 60 de ani, Înalt Prea Sfințitul Teoctist a schițat liniile unui plan de măsuri misionar-pastorale insistînd să se acționeze intens pentru readucerea în sînul familiei ortodoxe a credincioșilor care păstrează vechiul calendar. Un rol precumpănitor în acțiunea de îndrumare a credincioșilor cu stilul vechi, a accentuat Înalt Prea Sfințitul, îl constituie legăturile frățești ale Bisericilor Ortodoxe, în pofida faptului că unele au îndreptat calendarul iar altele nu. Cei ce au ascultat îndrumările părintelui lor duhovnicesc au făgăduit că vor activa stăruitor pentru unitatea bisericească.

Miercuri 1 mai 1985, Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, a vizitat biserica „Sfîntul Gheorghe" din Hîrlău, ctitoria slăvitului domn Ștefan al Moldovei. După ce a ascultat o scurtă expunere referitoare la importanța istorică-artistică a acestui sfînt locaș și la restaurarea sa, înaltul arhipăstor a făcut recomandări și a dat îndrumări privind buna păstrare a monumentului și a spațiului care-l înconjoară. În același timp a cerut protopopiatului local și oficiului parohial să se asigure condițiile de primire a drumeților care se îndreaptă spre această valoroasă ctitorie, insistînd să fie mereu deschisă în timpul zilei, și străjuită, eventual, de un slujitor bisericesc care ar putea da explicațiile necesare.

La biserica din Coșula, ctitorie din vremea Domnului Petru Rareș, restaurată, în exterior, cu sprijinul material al Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Înalt Prea Sfințitul Teoctist a ascultat un scurt raport al P. C. Preot-paroh Mihai Teodor, privind desfășurarea lucrărilor de restaurare a bisericii, apoi a dispus întocmirea unei documentații de restaurare a turnului clopotniță. Pînă la găsirea mijloacelor prin care se va executa restaurarea clădirii egumenești a fostei mănăstiri Coșula și reîntregirea zidului de incintă, aceste vestigii ale trecutului trebuie întreținute. În acest scop, Înalt Prea Sfințitul a cerut preotului paroh să le aibă necontenit în atenția și grija sa.

Ultimul obiectiv la care, în aceeași zi, s-a oprit înaltul dregător al Mitropoliei Moldovei și Sucevei, a fost Mănăstirea Vorona, unde a luat cunoștință de stadiul în care se află lucrările de construcție ale clădirii destinate adăpostirii cărților vechi și altor bunuri de cult neutilizate, adunate de la parohiile din județul Botoșani, ca și a clădirii în care vor fi instalate ateliere mănăstirești. Stareța mănăstirii, P. C. Teofana Scînteie și meșterii au ascultat îndrumările Înalt Prea Sfințitului privind continuarea lucrărilor și dotarea clădirilor cu mobilierul necesar.

Un scurt popas a făcut Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, fratele Teodor Arăpaș de acum 55 de ani, la Sihăstria Voronei, unde a văzut starea în care se găsesc biserica și chiliile, făgăduind că, în scurtă vreme, va schimba fața acestora.

Sfințirea bisericii Schitului Nechit, județul Neamț. Așezat într-o poiană ocrotită de culmi carpatine, pe valea pîrîului Nechit, schitul cu acest nume ființa, potrivit documentelor istorice, în secolul al XIV-lea. Negreșit, numele acestei așezări călugărești, a pîrîului și, apoi, a satului, vine de la numele unui călugăr destoinic, anume Nichita sau Nechit care, cu veacuri în urmă, a viețuit în vreo sihăstrie împreună cu alți „frați" întru nevoință. Numeroasele toponime — nume de pîraie, poiene, lunci ș. a. — arată grăitor că, în această zonă, au viețuit călugări renumiți.

Veacuri de-a rîndul, o biserică modestă de lemn și cîteva chilii călugărești alcătuiau ceea ce, în documente, este cunoscut sub numele de Schitul Nechit. Prin strădania P. C. Arhimandrit Zenovie Ghidescu, cu contribuțiile dreptcredincioșilor, în anul 1975, cu binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh

Iustin, atunci Mitropolit al Moldovei și Sucevei, și cu înțelegerea autorităților județului Neamț și ale comunei Borlești, au început lucrările de construcție ale bisericii cu hramul „Schimbarea la Față" de la acest schit pe locul bisericuței șubrezite de dintele necruțător al vremii. Lucrările au continuat cu sprijinul Înalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, pînă la încheierea lor în anul 1984.

Prin rugăciunile conducătorului duhovnicesc al Moldovei, înconjurat de stareți, protopopi, preoți și diaconi, noul locaș a fost sfințit *în ziua de 19 mai 1985*. Deși vremea în această mult așteptată zi, era nefavorabilă, totuși spre noua ctitorie s-au îndreptat credincioși din satele învecinate spre a lua parte la solemnitatea sfințirii, spre a asculta cuvînt de învățătură și a primi binecuvîntările oblăduitorului duhovnicesc al Moldovei și Sucevei.

Potrivit orînduielilor tipiconale și datinilor străbune privind tîrnosirea locașurilor de închinare, s-a săvîrșit, mai întîi, sfințirea bisericii prin stropirea cu apă sfințită și ungerea ei cu Sfîntul și Marele Mir, prin așezarea și pecetluirea sfîntului Prestol, sfințirea proscomidiarului, catapetesmei și picturilor murale interioare, apoi s-a oficiat Sfînta și dumnezeiasca Liturghie, la care răspunsurile au fost date de un grup de elevi de la Seminarul teologic din Mănăstirea Neamț.

P. C. Arhimandrit Zenovie Ghidescu, stareţul Mănăstirii Horaița și totodată al schitului Nechit, după otpustul Sfintei Liturghii, a făcut o expunere privind istoria acestei așezări călugărești, insistînd asupra condițiilor și împrejurărilor în care s-au desfășurat lucrările de construcție ale bisericii „Schimbarea la Față". P. C. Sa a mulțumit, cu supunere fiască, Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Teoctist, pentru că și-a îndreptat părintește privirile spre cei care, în fel și chip, s-au ostenit la înălțarea bisericii și pentru că a cinstit, cu prezența sa, acest popas solemn din viața schitului, binecuvîntînd strădaniile tuturor. Cuvînt de mulțumire a adus și autorităților de stat pentru sprijinul și înlesnirile acordate în timpul lucrărilor.

Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Teoctist s-a referit mai întîi, în cuvîntul său, la evanghelia citită în acea zi — vindecarea minunată a orbului — din care învățăm că trebuie să mulțumim Celui Atotputernic pentru că ne-a dat văzul prin care putem cunoaște facerea mîinilor sale, apoi a dat sfat părintesc celor ce-l ascultau de a se feri de orbirea sufletească mult păgubitoare în viața oricărui om. Continuînd, Înalt Prea Sfinția Sa a spus că biserica pe care a sfințit-o va fi un loc unde, necontenit, se va propovădui cuvîntul evanghelic care, pentru dreptcredincioși, este lumină și viață. Acest nou sfînt locaș, a adăugat Înalt Prea Sfinţitul, a fost înălțat prin strădania unui om, Prea Cuviosul Arhimandrit Zenovie, cu ajutorul și contribuția credincioșilor care vin de se închină aici și, ceea ce este foarte important, în contextul condițiilor de libertate din istoria Patriei noastre scumpe.

Referindu-se la a 40-a aniversare a zilei de 9 Mai 1945 — Ziua Victoriei —, la proclamarea Independenței de stat a României, în aceeași zi, la anul 1877, cum și la recunoașterea de drept a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, acum un secol, Înalt Prea Sfinţitul, în încheiere, a accentuat că apărarea păcii în lume și dragostea de Patrie sînt îndatoririle de căpetenie ale oricărui fiu al Bisericii strămoșești.

La biserica din satul Tazlău. De la schitul Nechit în aceeași zi, 19 mai 1985, după amiază, Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Teoctist a plecat spre satul Tazlău, situat la vreo 10 km sud-vest, unde se află o impunătoare biserică, zidită de Domnitorul Moldovei Ștefan cel Mare. La intrarea în sfîntul locaș, Înalt Prea Sfinţitul a fost întîmpinat de P. C. Protopop I. Pricop de la Piatra Neamț, P. C. Preot paroh Cezar Bălăiasa, membrii consiliului parohial și credincioși din parohie.

După ectenia pentru sănătatea și îndelunga înzilire a Intîistătătorului bisericesc al Moldovei și a Conducătorilor Patriei noastre, P. C. Protopop a rostit un scurt cuvînt, reliefînd marea bucurie pe care o au locuitorii meleagurilor nemțene la vestea că s-a hotărît restaurarea ctitoriei slăvitului Ștefan voievod. Înalt Prea Sfinţitul, mulțumind pentru primirea ce i s-a făcut, s-a referit la pilduitoarele înfăptuiri ale domnului Ștefan cel Mare. Slăvitul voievod, a spus Înalt Prea Sfinția Sa, a înnoit fața Moldovei, a luptat vitejește pentru neatîrnarea ei, a încurajat și sprijinit dezvoltarea vieții cultural-artistice, Locașurile sfinte, sculpturile în piatră, manuscrisele împodo-

bite, broderiile și vasele liturgice, ctitorite cu ajutorul și prin osîrdia sa, pun în lumină simțămintele și convingerile sale, cum și măiestria celor ce le-au creat. Printre mărturiile istorice de mare valoare, rămase de la Ștefan, este și biserica din Tazlău, care, din cauza vremurilor nesigure de altădată, a nepăsării și chiar neglijenței unora, a spus, cu regret, Înalt Prea Sfințitul, și-a pierdut înfățișarea originară. Deoarece este singura biserică zidită de Ștefan cel Mare nerestaurată pînă acum, s-a luat hotărîrea, a anunțat Înalt Prea Sfinția Sa, de a o îmbrăca în veșmîntul cel dintîi. În acest scop, s-au întocmit documentațiile necesare și, cu sprijinul autorităților de stat, lucrările au și început. Anunțînd că, personal, a dăruit 10.000 lei pentru efectuarea acestor lucrări, a făgăduit tot sprijinul său pentru restaurarea bisericii din Tazlău și a încheiat cerînd și contribuția credincioșilor din parohie.

P. C. preot paroh a mulțumit Înalt Prea Sfințitului Teoctist pentru că a binevoit a cerceta parohia Tazlău și pentru că a luat frumoasa hotărîre de a restaura ctitoria lui Ștefan cel Mare, sub cupolele căreia credincioșii pe care-i păstorește se roagă Celui Atotputernic. Este sigur, a încheiat vorbitorul, că sfîntul locaș va avea frumusețea de odinioară.

SÎNZIENELE

Din moși-strămoși, în fiecare an, ziua de 24 iunie, Sînzienele, este sărbătorită cu aleasă cinste în regiunile nordice ale Moldovei. În această binecuvîntată zi, credincioșii ortodocși își îndreaptă privirile lor duhovnicești la Sfîntul Ioan Botezătorul și Înaintemergătorul Domnului nostru Iisus Hristos, slăvindu-i nașterea și, deopotrivă, la Sfîntul Mucenic Ioan cel Nou, ale cărei cinstite Moaște sînt adăpostite sub cupolele fostei catedrale mitropolitane din Suceava, monumentala ctitorie a voievozilor Bogdan al III-lea și Ștefăniță, fiul și nepotul marelui domn Ștefan. Călăuziți de lumina cea adevărată și de Duhul cel ceresc, fii ai Bisericii dreptmăritoare se închină, la 24 iunie, în fața raclei în care este pecetluit cortul cel de lut al Sfîntului Mare Mucenic Ioan cel Nou, ascultă cu luare aminte dumnezeiasca Liturghie și, ca de obicei, cuvintele de învățătură ale Întîistătătorului duhovnicesc al Moldovei și Sucevei care cinstește, cu prezența sa, această sărbătoare a Ortodoxiei.

În drum spre vechea cetate de scaun a Moldovei, I.P.S. Mitropolit Teoctist a făcut popas la biserica din parohia Nicolae Bălcescu, județul Botoșani, unde slujește P. C. Pr. I. Alupei, și la aceea din parohia Cotu-Copălău, același județ, păstorită de P. C. Pr. D. Ciofu, binecuvîntînd pe credincioșii care ascultau Sfînta Liturghie și pe cei doi slujitori, dîndu-le, totodată, părintescul îndemn de a vieții potrivit cuvîntului evanghelic. Continuînd drumul, Înalt Prea Sfinția Sa a cercetat Mănăstirea Vorona, la care se desfășoară lucrările de construcție ale clădirii în care vor fi depozitate diferite bunuri liturgice adunate de la biserici din județul Botoșani și ale celei în care vor fi instalate atelierele călugărești, apoi, în trecere, sediul protopopiatului Botoșani la care se execută lucrări de reparații, precum și schitul Gorovei, unde a dat îndrumări în legătură cu pictarea paraclisului reînnoit.

Spre seară, Înaltul Arhipăstor sosea la Mănăstirea Sfîntul Ioan cel Nou de la Suceava unde a fost întîmpinat de P. C. Protosinghel Grigore Halciuc, starețul acestei istorice așezări călugărești.

A doua zi, 24 iunie, Înalt Prea Sfințitul, înconjurat de arhimandriți, stareți ai mănăstirilor din nordul Moldovei, de protopopii din județul Suceava și de diaconi, a săvîrșit Sfînta Liturghie, în curtea mănăstirii, pe un podium umbrit de ctitoria voievozilor mușatini, la care prin lucrări de măiestrie artistică, efectuate în ultimii ani, au fost descoperite fragmente din fresca originală care învește mînta, peste tot, în exterior, acest sfînt locaș. Credincioșii au ascultat cu atenție rugăciunile și imnele Sfintei Liturghii și au urmărit hirotonia în ieromonah pe seama schitului Durău, județul Neamț a P. C. Ierodiacon Veniamin Norocel, care a părăsit gruparea celor ce păstrează încă vechiul calendar, revenind sub acoperămîntul ocrotitor al Bisericii Or-

todoxe. După săvîrșirea Sfintei Taine a hirotoniei, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a îndreptat privirile duhovnicești ale ascultătorilor, printr-o cuvîntare, bogată în idei, la Sfîntul Ioan Botezătorul și la Sfîntul Ioan cel Nou, prăznuiți în acea zi, apoi a reliefat că la această sărbătoare a Ortodoxiei iau parte credincioși din diferite regiuni ale pămîntului strămoșesc, uniți prin rugăciune și simțire românească. Referindu-se la hirotonia tînărului ieromonah, revenit în Biserică, Înalt Prea Sfinția Sa a vorbit despre preoție, amintind că nu oricine poate fi slujitor al altarului și nu poate oricine săvîrși Sfînta Taină a Hirotoniei. Harul Sfîntului Duh se revarsă asupra celui chemat la misiunea preoțească, prin rugăciunile și punerea mîinilor arhiereului care, canonic, este succesorul Apostolilor. Cu amărăciune în suflet, s-a referit Înalt Prea Sfințitul la cei care tulbură liniștea și pacea dreptcredincioșilor păstrînd calendarul neîndreptat. Explicînd și lămurind că un calendar nu este un adevăr de credință, o dogmă, ci o socotire, o cronometrare a timpului după poziția aștrilor cerești, statornicită de oamenii de știință (pe care Biserica îi prețuiește cum se cuvine), Înalt Prea Sfinția Sa a chemat la ascultare, la revenire în sînul ocrotitor al Bisericii pe toți acei fii dezbinați, arătîndu-le că unitatea credinței și tăria disciplinei bisericești sînt temeiuri de mare însemnătate în lucrarea pentru apărarea păcii și pentru adîncirea unității neamului ai cărui fii sîntem. A amintit, apoi, că Bisericile Ortodoxe, în pofida faptului că n-au îndreptat, toate, calendarul, au legături de comuniune frățească. Dovadă grăitoare, înălțătoarea slujbă săvîrșită de Prea Fericitul Patriarh Diodor al Ierusalimului, care păstrează calendarul vechi, la Suceava acum trei ani, cînd a vizitat Biserica noastră.

Răspunzînd, P. C. Ieromonah Veniamin a mărturisit că i s-a umplut sufletul de bucurie adîncă devenind slujitor al Bisericli celei una, sfîntă, sobornicească și apostolească în care se păstrează neștirbit întreg tezaurul de credință. P.C. Sa a încredințat că va păstra și propovădui dreapta învățătură a Bisericii strămoșești și rînduielile Sfîntului și îndreptătorului Sinod, că întreaga sa slujire se va îndeplini în folosul unității bisericești și a bunăstării obștești, spunînd : „Acum, cînd harul preoției lucrătoare în Biserică s-a revărsat asupra mea prin punerea mîinilor Înalt Prea Sfinției Voastre asupra capului meu, sufletul mi s-a umplut de bucurie adîncă, pentru că am devenit slujitor al Bisericii celei una, sfîntă, sobornicească și apostolească în care se păstrează neștirbit întreg tezaurul de credință, Biserica Ortodoxă Română, ocîrmuită de către Sfîntul ei Sinod.

Și bucuria mea este deplină pentru că, după ce o vreme am stat departe de brațele părintești și apostolice ale Bisericii noastre străbune, întru neștiință și neascultare, Bunul Dumnezeu m-a învrednicit și puterea Sfîntului Duh m-a luminat și întărit spre a înțelege că într-adevăr nu există două Biserici Ortodoxe Române, ci una singură, care se află în comuniune cu toate Bisericile Ortodoxe din lume, ca un mădular viguros al Ortodoxiei românești.

De acest adevăr m-am convins atunci cînd am ascultat cuvintele de învățătură rostite cu prilejul vizitei Prea Fericitului Patriarh Diodor al Ierusalimului la prăznuirea Sfîntului Ioan cel Nou de la Suceava și care spunea, în anul 1982, adresîndu-se Prea Fericitului Iustin, Patriarhul Bisericii noastre strămoșești : „Prea Fericirea Voastră, aș vrea să subliniez că astăzi am sărbătorit această prăznuire, deosebit de mare pentru acest ținut al Moldovei, după calendarul pe care în mod oficial îl urmează Biserica Ortodoxă Română. Deși noi la Ierusalim urmăm calendarul iulian, adică cel neîndreptat sau vechi, cum i se mai spune, n-am făcut din aceasta un lucru despărțitor, considerîndu-l ca o problemă de dogmă.

Noi, Patriarhia de Ierusalim, Mama Bisericilor, considerăm ca Biserică adevărată numai Biserica Ortodoxă Română, care are în fruntea ei pe Prea Fericitul Patriarh Iustin, pe Sfîntul Sinod și pe ierarhii săi. Nu recunoaștem nici o altă Biserică în afară de Biserica Ortodoxă Română cu care sîntem în comuniune de slujire și credință și pe care o considerăm Biserică ce are succesiune apostolică".

După ce am auzit aceste sfinte adevăruri în sufletul meu s-a aprins dorința de a intra în bucuria comuniunii de har care sălășluiește în Biserica dreptmăritoare, Biserica Ortodoxă Română, care poartă pecete apostolică prin propoveduirea Sfîntului Apostol Andrei „cel întîi chemat".

Cît de recunoscător trebuie să fiu Bunului Dumnezeu, „Care nu vo-

iește moartea păcătosului, ci să se întoarcă și să fie viu", pentru că m-a învrednicit să fiu nu numai viu, ci slujitor al Bisericii Ortodoxe Române, care este păstrătoare a credinței, așezămintelor și rînduielilor statornicite de către Sfinții Apostoli.

Și bucuria mea ar fi deplină, dacă cei cu care am stat întru neascultare s-ar întoarce cu toții, pentru ca fiind toți una, chipul Bisericii noastre dreptmăritoare să strălucească și mai mult. Mîntuitorul nostru Iisus Hristos ne cheamă ca toți să fim una și nădăjduiesc că acum, cînd m-am învrednicit de primirea harului lucrător spre mîntuire, Sfîntul Duh, care ne călăuzește la tot adevărul, să încălzească inimile celor ce sînt întru neascultare și să-i îndrepte ca fii ai ascultării la sînurile Bisericii Ortodoxe dreptmăritoare, oblăduită de către Sfîntul ei Sinod, căruia îi făgăduiesc statornică și deplină ascultare.

Îngăduiți-mi, Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, ca odată cu exprimarea sentimentelor mele de profundă recunoștință pentru dragostea cu adevărat părintească de care m-am bucurat, să vă încredințez că voi păstra și propovădui credința potrivit învățăturii Bisericii noastre ortodoxe și rînduielilor Sfîntului ei Sinod și că întreaga mea slujire se va desfășura în folosul unității bisericești și a bunăstării obștești.

Așa să-mi ajute Dumnezeu !".

Sfînta Liturghie a fost încoronată cu cea de-a doua cuvîntare a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist, despre cinstirea sfinților și moaștelor în Biserica Ortodoxă și despre datoria noastră de a păstra valorile patrimoniale bisericești. În această ordine de idei, I.P.S. Sa a expus temeiurile scripturistice și tradiționale privind cinstirea sfinților și moaștelor, apoi a evocat împrejurările istorice în care binecredinciosul voievod Alexandru cel Bun a strămutat vasul cel de lut al Sfîntului Ioan cel Nou, de la Cetatea Albă la Suceava, accentuînd că acest mărturisitor al Mîntuitorului Hristos este, îndeosebi, pentru dreptcredincioșii din Nordul Moldovei, un izvor neîmpuținat de îndrumare creștinească. Privind ctitoria voievozilor Bogdan și Ștefăniță la care au fost descoperite și puse în valoare, în ultimii ani, părți din fresca exterioară, Înalt Prea Sfințitul a remarcat că picturile și, în genere, comorile de artă bisericească, sînt expresii care pun vădit în lumină ideile și simțămintele creștine ale înaintașilor noștri. Adăugînd că monumentele bisericești sînt restaurate cu sprijinul Conducerii de stat și al autorităților locale. Înalt Prea Sfințitul a amintit că ocrotirea și buna lor păstrare sînt îndatoriri patriotice, apoi a împărtășit tuturor celor ce l-au ascultat binecuvîntări arhierești.

A doua zi, 25 iunie, Înalt Prea Sfințitul Teoctist a văzut, tot la Mănăstirea Sfîntul Ioan cel Nou, cum se desfășoară lucrările de restaurare ale clădirii de pe latura de sud a incintei mănăstirești, în care se află protopopiatul Suceava și căminul preoțesc apoi, în drum spre Iași, s-a abătut pe la Mănăstirea Dragomirna, unde a luat cunoștință de stadiul în care se află lucrările de acoperire cu tablă a clădirilor mănăstirești. Continuînd drumul, Înalt Prea Sfinția Sa a cercetat Mănăstirea Slatina, ctitoria voievodului Alexandru Lăpușneanu care capătă, cu fiecare zi ce trece, înfățișarea sa cea dintîi, în urma lucrărilor de restaurare, și Mănăstirea Rîșca unde, de asemenea, biserica înălțată de voievodul Petru Rareș și de episcopul Macarie se restaurează. Scurt popas a făcut Înalt Prea Sfinția sa la parohia Slătioara spre a vedea biserica maiestuoasă care se construiește prin osîrdia P.C. Pr. V. Bostan, în mare măsură cu ajutoarele acordate de administrația mitropolitană. La Mănăstirea Neamț, în sfîrșit, a vizitat tipografia unde a luat cunoștință de modul în care sînt imprimate lucrările prevăzute în planul editorial mitropolitan, și Seminarul teologic, unde a dat îndrumări părintești referitoare la încheierea anului școlar 1984-1985.

Pr. Scarlat PORCESCU

SLUJBE ARHIEREȘTI ȘI MISIONARE

Vineri, 12 aprilie 1985 (Vinerea Mare), Prea Sfințitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul a săvîrșit slujba Prohodului Domnului la Mănăstirea Sfîn-

tul Ioan cel Nou din orașul Suceava, înconjurat de un sobor de slujitori.

Sîmbătă, 13 aprilie, la miezul nopții, Prea Sfinția Sa a săvîrșit slujba Sfintei Învieri și a citit Pastorala Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist, afară, în mijlocul credincioșilor. În continuare, Prea Sfințitul a săvîrșit Sfînta Liturghie și a sfințit ofrandele credincioșilor.

În prima zi de Paști, Prea Sfințitul Episcop-vicar a săvîrșit Vecernia Sfintei Învieri în parohia Dumbrăveni, păstorită de preotul Constantin Jaba, iar la orele 15,30 la parohia Prelipca, păstorită de preotul Ioan Agapi din protopopiatul Suceava și a rostit un cuvînt de învățătură.

Înapoindu-se la Suceava, Prea Sfinția Sa a săvîrșit Vecernia Sfintei Învieri și la Mănăstirea Sfîntul Ioan cel Nou. Cu acest prilej, Prea Sfinția Sa a rostit o cuvîntare, scoțînd în evidență bucuria Învierii.

A doua zi de Paști (15 aprilie), Prea Sfințitul a săvîrșit Sfînta Liturghie în parohia Cașvana, protopopiatul Suceava, păstorită de preotul Vasile Bota, ținînd cuvînt de învățătură. În cadrul sfintei slujbe, Prea Sfinția Sa a hirotonit preot pe seama parohiei Icușești-Botoșani pe diaconul Emilian Hrubaru. A treia zi de Paști (16 aprilie), Prea Sfințitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul a săvîrșit Sfînta Liturghie și a ținut cuvînt de învățătură în parohia Dolhasca-Fălticeni, păstorită de preotul Iosif Popa.

Arhid. Tiberiu MELEȘCAN

Hramul Bisericii „Toma Cozma"-Iași. Singura biserică a Iașului închinată Sfîntului Apostol Toma cunoscută îndeobște sub denumirea de „Biserica lui Toma Cozma" este așezată în cartierul Păcurari, în partea de Nord-Vest a orașului.

Ctitorul principal al Bisericii, banul Toma Cozma, a fondat această biserică, care mai tîrziu și-a impropriat numele fondatorului, în anul 1847. În acest timp, datorită poziției sale centrale, precum și datorită vrednicilor preoți înaintași, această biserică ajunge repede să fie din ce în ce mai cunoscută atît sub aspect duhovnicesc cît și cultural. De aici a pornit ideea de ridicare a monumentului marelui poet M. Eminescu de lîngă Biblioteca Centrală Universitară din Iași.

Aici s-a tipărit singura revistă din cartier „Doruri", cu conținut religios și științific la care colaborau diferite personalități ale timpului.

Tot în această biserică se află mai multe icoane pictate de renumitul pictor Schiavoni, icoane comandate de Mitropolitul Veniamin Costache pentru Catedrala mitropolitană din Iași și care au fost date spre păstrare aici.

Anul acesta, *la 21 aprilie,* ziua hramului, din încredințarea Înalt Prea *Sfințit*ului Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, Sfînta Liturghie a fost săvîrșită de Prea Sfințitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul, înconjurat de un sobor de preoți din care făceau parte : P.C. Pr. C. Rusu, parohul acestei biserici, și P.C. Pr. C. Sîrbu, vicar-administrativ la Mitropolia Moldovei și Sucevei, slujitor la această biserică.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii Prea Sfințitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul a rostit un cuvînt de învățătură creștinească referindu-se mai întîi la semnificația acestei duminici închinată Sfîntului Toma, apoi a vorbit despre puterea credinței în viața creștinului.

Luînd cuvîntul, în final, preotul paroh a mulțumit Prea Sfințitului Pimen Suceveanul pentru dragostea de a veni în mijlocul credincioșilor din parohia „Toma Cozma".

Arhid. Ioachim GIOSANU

Schitul Hlincea. În ziua de 23 aprilie (Sfîntul Mare Mucenic Gheorghe), Prea Sfințitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul a sâvîrșit slujba de redeschidere a bisericii cu hramul „Sfîntul Mare Mucenic Gheorghe" de la Schitul Hlincea, ctitoria Mariei, fiica voievodului Petru Șchiopul și a soțului ei, Zotu Tigara, în urma lucrărilor de întreținere care s-au executat aici cu binecuvîntarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist. În continuare, Prea Sfințitul Episcop Pimen a săvîrșit Sfînta Liturghie. După optust, Prea Sfinția Sa a rostit un cuvînt de învățătură, subliniind că noi trăim în comuniune, iar la baza acestei comuniuni trebuie să stea dragostea și pacea. Iertarea este semnul dragostei și al păcii dintre noi. Ascultarea este o poruncă

dumnezeiască și de aceea cel ce se supune stăpînirii se supune voiei lui Dumnezeu.

Prea Sfinția Sa a arătat strădania și stăruința P. Cuv. Arhim Mitrofan Băltuță, starețul Mănăstirii Cetățuia, la renovarea acestei biserici.

Slujba s-a încheiat cu un Polihroniu.

La Mănăstirea Cetățuia. În ziua de 12 mai, Duminica Samarinencei, Prea Sfințitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul a săvîrșit Sfînta Liturghie la Mănăstirea Cetățuia, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, P.S. Sa a rostit un cuvînt de dreaptă învățătură creștinească în legătură cu închinarea în duh și în adevăr (Ioan 4, 5, 42) și în continuare, despre cinstirea sfinților reprezentați cu trăsăturile lor duhovnicești în icoane.

Prea Sfinția Sa a transmis viețuitorilor mănăstirii arhierești binecuvîntări din partea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist pentru grija pe care o au față de buna păstrare a acestui sfînt locaș de închinare — ctitoria lui Gheorghe Duca Voievod.

Arhid. T. MELEȘCAN

De Înălțarea Domnului la Mănăstirea Neamț. Joi, 23 mai 1985, patruzeci de zile după Învierea Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, Biserica noastră prăznuiește strălucit Înălțarea Sa la cer, de-a dreapta Tatălui, sărbătoare care este și hramul vestitei lavre a Ortodoxiei românești, Mănăstirea Neamț. Anul acesta la această sărbătoare care atrage anual, de secole, credincioși ai tuturor ținuturilor românești, menținînd întotdeauna vie conștiința unității de credință și de neam, slujba sfințirii apei mici și Sfînta Liturghie au fost săvîrșite, din încredințarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, de Prea Sfințitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul.

În cuvîntările ținute credincioșilor atît la sfințirea apei mici cît și după sfîrșitul Sfintei Liturghii, Prea Sfinția Sa în cuvinte alese a evidențiat importanța și sensul mereu nou al acestui eveniment din istoria mîntuirii neamului omenesc în Hristos. Prea Sfinția Sa a arătat că Înălțarea la cer a Domnului Iisus Hristos reprezintă ridicarea umanității în treapta de slavă și cinste care este la Părintele luminilor, temei al speranței creștine, al vredniciei și demnității, la care este chemat credinciosul creștin prin puterea harului mîntuitor din Biserica lui Hristos.

Prea Sfinția Sa a vorbit în continuare despre vrednicia înaintașilor care ne-au lăsat, presărate în toate ținuturile țării, astfel de oaze de spiritualitate creștină și românească reunite într-o simbioză unică și adînc grăitoare, cum este și cea de la Mănăstirea Neamț, care sînt, totodată, prin structurile lor arhitectonice și prin stilurile artistice, mărturii ale înzestratului simț estetic al poporului român. Noi cei de astăzi, a subliniat Prea Sfinția Sa, avem misiunea sfîntă de a păstra credința strămoșilor noștri, de a cunoaște aceste moșteniri de la biserici și mănăstiri mereu restaurate și întreținute prin grija Bisericii noastre și a Conducerii statului nostru.

La sfîrșit s-a făcut un Polihroniu pentru Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Părintele duhovnicesc al Bisericii din Moldova, pentru Conducerea țării și pentru credincioșii prezenți la acest sărbătoresc moment.

Pr. Gh. PETRARU

Biserica „Sfîntul Nicolae" din Parohia Fîntînele, comuna Andrieșeni-Iași. Duminică 25 mai 1985, a avut loc solemnitatea sfințirii bisericii noi cu hramul „Sfîntul Nicolae" din parohia Fîntînele, comuna Andrieșeni, protopopiatul Iași, păstorită de tînărul preot Aurel Lunic, înălțată prin stăruința și dăruirea credincioșilor și cu ajutorul și sprijinul acordat de Sfînta Mitropolie. Lucrările de construcție, care au durat un an, s-au terminat la data de 8 mai 1985.

Slujba de sfințire și Sfînta Liturghie s-a săvîrșit cu încuviințarea și binecuvîntarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist, de către Prea Sfințitul Pimen Suceveanul, însoțit de un sobor de preoți și diaconi.

La sfîrșit, Prea Sfinția Sa a rostit un cuvînt de învățătură în care, referindu-se la Evanghelia zilei, a vorbit despre preoția adevărată și succesiunea apostolică, precum și despre unitatea credinței.

În încheiere, Prea Sfinția Sa a îndemnat cu dragoste pe credincioși să-și sporească rîvna și în muncile de folos obștesc, pentru a obține recolte cît mai bogate, apoi a mulțumit tuturor celor care au ajutat sau au sprijinit înălțarea acestui nou locaș de închinare și a felicitat pe preotul Aurel Lunic pentru neobosita sa activitate gospodărească.

Preotul paroh, la rîndul său, a mulțumit cu recunoștință Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Teoctist, pentru ajutorul acordat de la Sfînta Mitropolie, P.S. Episcop-vicar Pimen, pentru slujba pe care a săvîrșit-o și binecredincioșilor săi creștini care l-au ascultat și l-au ajutat să ducă lucrarea la bun sfîrșit.

De Rusalii, la Mănăstirea Dragomirna. Duminică, 2 iunie, Pogorîrea Sfîntului Duh, P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul a săvîrșit Sfînta Liturghie la Mănăstirea Dragomirna-Suceava, cu prilejul hramului ei. Sîmbătă seara P.S. Sa a săvîrșit slujba Privegherii. A doua zi a săvîrșit Sfînta Liturghie, însoțit de preoți și diaconi și, în continuare, Vecernia Cincizecimii și sfințirea teiului.

Cu acest prilej, Prea Sfinţitul a rostit un amplu cuvînt de învățătură, în legătură cu Evanghelia zilei (Ioan 7, 37-53 și 8, 1-12) despre Pogorîrea Sfîntului Duh peste Sfinții săi Apostoli și, prin ei, peste noi toți.

Strămoșii noștri au înălțat biserici, le-au împodobit cu icoane și au cinstit sfînta cruce. Noi românii fiind creștini de la naștere, am putut păstra și limba română de origine latină. Iată de ce, acei ce se leapădă de Biserica Ortodoxă se leapădă de strămoșii noștri, se leapădă de sfintele icoane, de sfînta cruce, de preoție, nesocotind porunca Sfîntului Apostol Pavel „ascultați de preoții voștri", se leapădă de limba noastră românească.

În încheiere, P.S. Sa a transmis vieţuitoarelor mănăstirii și tuturor credincioșilor arhierești binecuvîntări din partea I.P.S. Mitropolit Teoctist, părintele duhovnicesc al nostru al tuturor.

Biserica „Sfînta Treime"-Siret. Luni 3 iunie, în ziua de Sfînta Treime, P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul a săvîrșit Sfînta Liturghie în biserica „Sfînta Treime" din orașul Siret, păstorită de P.C. Pr. Ioan Hapenciuc.

La sfîrșit, Prea Sfinţitul Episcop-vicar a rostit cuvîntul său de învățătură, arătînd că biserica „Sfînta Treime" din orașul Siret, atribuită voievodului Sas (1354—1358) este singurul monument din marele număr de construcţii din secolul XIV care s-a păstrat pînă în zilele noastre, alături de biserica Bogdana din Rădăuți.

În continuare, Prea Sfinția Sa a vorbit despre unitatea de credinţă, despre dragostea de glia strămoșească.

În încheiere, Prea Sfinția Sa a mulțumit tuturor credincioșilor pentru participarea la această slujbă și a împărtășit tuturor arhierești binecuvîntări.

De Sînziene la Mănăstirea Gorovei. În ziua de 24 iunie — Nașterea Sfîntului Ioan Botezătorul —, vieţuitorii Mănăstirii Gorovei, împreună cu starețul lor, P. Cuv. Protos. Benedict Bîrsan, prăznuiesc hramul locașului lor de închinare.

Anul acesta slujba hramului, Sfînta Liturghie și pomenirea ctitorilor, au fost săvîrșite de P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul înconjurat de un sobor de slujitori. Cîntările Sfintei Liturghii au fost executate, în mare parte, de toți credincioșii după cîntarea omofonă. La sfîrșitul sfintei slujbe a rostit cuvîntul său de dreaptă învățătură creștinească. Prea Sfinţia Sa a arătat că viaţa noastră este o împletire de muncă și rugăciune și „cine se roagă bine, muncește bine". Roadele muncii și ale rugăciunii se văd și aici, noua casă a egumeniei și biserica paraclisului care pînă nu de mult era în stare de ruină, acum a îmbrăcat haină nouă, care-i pune în lumină valoarea sa artistică.

În încheiere, P.S. Episcop-vicar a transmis tuturor credincioșilor arhierești binecuvîntări și toată dragostea părintească din partea Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Teoctist, părintele duhovnicesc al eparhiei noastre, mulțumind tuturor celor ce au sprijinit sau au ajutat la înflorirea acestui locaș de închinare.

Arhid. T. MELEȘCAN

Hramul Mănăstirii Cetățuia. 29 iunie, ziua din calendarul Bisericii noastre, în care, cu evlavie, sărbătorim pe Sfinții Apostoli Petru și Pavel, verhovnicii Apostolilor, este și hramul ctitoriei lui Gheorghe Duca, așezată pe una dintre colinele care străjuiesc vechea urbe a Iașilor, înnoită de împlinirile economice, culturale și edilitare contemporane, Mănăstirea Cetățuia.

Anul acesta, la sărbătoarea acestui așezămînt monahal, bogat și în tradiții cărturărești prin tipărirea a multe cărți în trecutul nostru istoric, a fost prezent, din încredințarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, Prea Sfinţitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul, care a săvîrșit Sfînta Liturghie în fruntea soborului de slujitori din care a făcut parte și P.C. Arhim. Mitrofan Băltuță, starețul Mănăstirii Cetățuia și exarh al mănăstirilor din Arhiepiscopia Iașilor.

În cuvîntul rostit cu acest prilej, Prea Sfinția Sa, a reliefat personalitatea acestor doi Apostoli ai lui Hristos, mărturisitori pînă la martiriu ai cuvîntului Evangheliei mîntuirii, al căror zel trebuie să anime pe slujitorii Sfintelor altare în slujirea lor pentru păstrarea unității de credință și de neam.

La sfîrșit s-a făcut un Polihroniu.

Drd. Gheorghe PETRARU

Biserica din parohia Draxini, comuna Bălușeni, protopopiatul Botoșani. Duminică, 30 iunie, Prea Sfințitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul a săvîrșit slujba de sfințire a bisericii cu hramul „Sfinții Mihail și Gavriil", păstorită de P.C. Pr. Mihai Popa, în urma lucrărilor de renovare, atît în interior cît și în exterior, executate la această biserică.

La sfîrșitul slujbei, P.S. Sa a rostit un cuvînt de învățătură, stăruind asupra păstrării cu sfințenie a odorului cel mare al credinței noastre, pe care am primit-o odată cu nașterea noastră ca popor de la Sfîntul Apostol Andrei, care a propovăduit dreapta credință în părțile Dobrogei de azi, acum aproape două mii de ani.

Preotul paroh Mihai Popa a mulțumit P.S. Pimen pentru slujba pe care a săvîrșit-o și a rugat să transmită Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist respectuoase mulțumiri pentru îndrumările și ajutorul acordate de la Sfînta Mitropolie, cu încredințarea că enoriașii parohiei sale vor fi statornici în credință și harnici muncitori în folosul obștesc.

Pr. Gh. PETRARU

Prea Sfințitul Arhiereu Gherasim Hunedoreanul, cu binecuvîntarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, a săvîrșit Sfînta Liturghie, spre bucuria vieţuitorilor și a celor ce au luat parte la slujbă, *în sîmbăta lui Lazăr, 6 aprilie 1985,* la Mănăstirea Sihăstria. La sfîrșitul Sfintei Liturghii a rostit un cuvînt de învățătură.

Ca o încununare a bucuriei pascale, credincioșii din Vînători, protopopiatul Tg. Neamț, și din satele din jur, a doua zi de Sfintele Paști, 15 aprilie 1985, au avut bucuria de a lua parte la Sfînta Liturghie săvîrșită de Prea Sfințitul Arhiereu Gherasim Hunedoreanul, la sfîrșitul căreia a rostit un cuvînt de învățătură.

În ziua de 16 aprilie, credincioșii din parohia Petru Vodă, protopopiatul Tg. Neamț, de pe Valea Bistriței, au avut bucuria de a lua parte la Sfînta Liturghie săvîrșită de Prea Sfințitul Arhiereu Gherasim Hunedoreanul, care cu acest prilej a rostit și un cuvînt de învățătură.

Sărbătoarea Izvorul Tămăduirii, 19 aprilie, pentru vieţuitorii Mănăstirii Bistrița și credincioșii care au luat parte la această prăznuire, anul acesta a fost încununată de Sfînta Liturghe săvîrșită — cu binecuvîntarea Înalt Prea Sfințitului Părinte Mitropolit Teoctist — de Prea Sfințitul Arhiereu Gherasim Hunedoreanul, care a rostit și un cuvînt de învățătură.

Spre bucuria credincioșilor din parohia Rîșca, protopopiatul Fălticeni, Prea Sfințitul Arhiereu Gherasim Hunedoreanul a săvîrșit slujba Sfintei Liturghii *duminică, 21 aprilie,* la sfîrșitul căreia a rostit cuvînt de învățătură.

Aceeași bucurie au trăit-o și credincioșii parohiei Brusturi, protopopia-

tul Tg. Neamț, *duminică 26 mai,* prin participarea la Sfînta Liturghie săvîrșită de Prea Sfințitul Arhiereu Gherasim Hunedoreanul, care a rostit un cuvînt de învățătură.

Viețuitorii Mănăstirii Secu, de *praznicul Sfintei Treimi, 3 iunie 1985,* au avut bucuria de a avea în mijlocul lor — cu binecuvîntarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist — pe Prea Sfințitul Arhiereu Gherasim Hunedoreanul. Sfînta Liturghie și cuvîntul de învățătură au încununat bucuria acestui popas duhovnicesc.

Credincioșii din parohia Răucești, protopopiatul Tg. Neamț, au avut bucuria ca *duminică 9 iunie* să ia parte la Sfînta Liturghie săvîrșită de Prea Sfințitul Arhiereu Gherasim Hunedoreanul, care a rostit și un cuvînt de învățătură.

Duminică 23 iunie, Prea Sfințitul Gherasim Hunedoreanul ca fiu al satului, a săvîrșit Sfînta Liturghie, rostind și un cuvînt de învățătură, în parohia Bogdănești, protopopiatul Fălticeni.

Praznicul Sînzienelor — Nașterea Sfîntului Ioan Botezătorul, 24 iunie, pentru credincioșii filiei Trei Fîntîni, parohia Dămuc, protopopiatul Piatra Neamț, a fost încununat de bucuria de a-și vedea binecuvîntate ostenelile de înfrumusețare a locașului de rugăciune.

Credincioșii au participat cu însuflețire la toate slujbele, săvîrșite de Prea Sfinția Sa, și intonînd „Mulți ani trăiască" și imnul arhieresc la îndătinatul Polihroniu pentru Conducătorii țării și pentru I. P. S. Părinte Mitropolit Teoctist.

Pr. V. NECHITA

B. — Episcopia Romanului și Hușilor

SFINȚIREA BISERICII DIN PAROHIA EMIL RACOVIȚĂ, PROTOPOPIATUL VASLUI, JUDEȚUL VASLUI

Duminică 23 iunie 1985, Prea Sfințitul Episcop Eftimie a oficiat slujba de sfințire și Sfînta Liturghie la biserica cu hramul „Sfîntul Gheorghe" din parohia Emil Racoviță, protopopiatul și județul Vaslui.

După săvîrșirea sfintei slujbe, P.C. Pr. paroh Eugen Gorbănescu, în cuvinte alese, a adus mulțumiri P.S. Episcop pentru bunăvoința și osteneala de a fi participat la acest moment important din viața parohiei, precum și pentru ajutorul acordat în timpul lucrărilor de renovare.

Luînd apoi cuvîntul, P.S. Episcop Eftimie a spus, între altele : „Sufletul meu se bucură văzînt sporul vostru în credința cea făptuitoare. Dealtfel, și Sfînta Evanghelie de astăzi, din Duminica III-a după Rusalii, ne învață să căutăm mai întîi credința și împărăția lui Dumnezeu. Căci, înțelesul cel adevărat al Sfintei Evanghelii de azi, și ceea ce nu trebuie să uitați niciodată, este să fiți neclintiți și tari în credința cea adevărată".

La sfîrșit, după ce P.S. Sa a binecuvîntat pe credincioșii prezenți, a avut loc un Polihroniu pentru Conducerea de stat, conducătorii Bisericii și pentru toți binecredincioșii creștini care au contribuit cu obolul lor la lucrările de renovare a bisericii.

Arhid. Ilie MURARAȘU

SĂRBĂTORIREA HRAMULUI MĂNĂSTIRII „SFINȚII APOSTOLI PETRU ȘI PAVEL" DIN ORAȘUL HUȘI, JUDEȚUL VASLUI

Din încredințarea Prea Sfințitului Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor, Prea Sfințitul Gherasim Hunedoreanul, Arhiereu misionar, a vizi-

tat Mănăstirea „Sfinții Apostoli Petru și Pavel“ din Huși, cu ocazia hramului — *29 iunie.*

La intrarea în sfîntul lăcaș, în seara zilei de 28 iunie, Prea Sfinția Sa a fost întîmpinat de sfinții slujitori și de credincioși din Huși.

Înconjurat de ieromonahi, ierodiaconi și preoții din oraș, P.S. Sa a oficiat slujba vecerniei și a sfințit litiile, apoi a rostit un cuvînt de învățătură.

A doua zi, 29 iunie, Prea Sfințitul Gherasim a săvîrșit Sfînta Liturghie însoțit de un sobor de preoți și diaconi, răspunsurile fiind date de către corul mănăstirii.

După otpust, Prea Sfințitul Gherasim, în cuvîntarea rostită, s-a referit la Verhovnicii Apostolilor, Sf. Apostoli Petru și Pavel, ocrotitorii locașului sfînt de la Huși, pe care Biserica îi cinstește cu slujbe deosebite în această zi, scoțînd în relief osîrdia lor pilduitoare pentru propovăduirea învățăturii lui Hristos, pentru întemeierea și ocrotirea unor comunități creștine în diferite regiuni ale lumii, pentru așezarea unor vrednici păstori de suflete în diferite cetăți cercetate de ei.

În mod deosebit, P.S. Sa a scos în lumină silința Sfinților Apostoli Petru și Pavel pentru unitatea credinței, sfătuind pe toți cei ce ascultau cuvîntarea sa să rămînă, fiecare dintre ei, fii ascultători ai Bisericii strămoșești.

Încheind cuprinzătorul său cuvînt, P.S. Arhiereu misionar a îndemnat părintește pe ascultătorii săi să viețuiască în pace și deplină unitate frățească, să stăruie fiecare în rugăciune și muncă, în ascultare și hărnicie.

Duminică 30 iunie, Prea Sfințitul Gherasim a săvîrșit Sfînta Liturghie la Mănăstirea „Sfinții Apostoli Petru și Pavel“ din Huși și a rostit un cuvînt de învățătură credincioșilor, cuvînt care a înălțat duhovnicește inimile și cugetele celor care și-au îndreptat pașii, în această zi, spre acest ostrov al evlaviei creștine și românești.

Arhim. Mina DOBZEU

†

CHEMAȚI LA DOMNUL

PREOTUL ICONOM STAVROFOR VASILE TIȚARIU

Ca urmare a unei necruțătoare boli trupești, în seara zilei de sîmbătă 22 iunie 1985 a încetat din viață vrednicul Preot iconom stavrofor Vasile Țitariu, parohul parohiei Orșa Mare, comuna Livezi, protopopiatul Moinești, județul Bacău.

El s-a născut în comuna Obîrșia, județul Bacău, la data de 5 noiembrie 1913, ca fiu al învățătorului Gheorghe și al soției sale Olimpia Țitariu. Școala primară a urmat-o în satul natal, apoi timp de 8 ani a urmat Seminarul, după care urmează Facultatea de teologie. La data de 23 noiembrie 1938 s-a căsătorit cu tînăra învățătoare Ceciliana Ionescu, fiica Preotului Nicolae Ionescu din comuna Livezi. La 9 decembrie 1938, tînărul Vasile Țitariu a fost hirotonit preot paroh pentru parohia Orșa Mare, unde a funcționat fără întrerupere timp de 47 de ani, pînă la data de 1 iunie 1985, cînd s-a pensionat.

În cei 47 de ani de slujire, Preotul Vasile Țitariu a desfășurat o pilduitoare activitate pastorală și socială făcînd cunoscut cu cuvîntul și cu fapta că este preotul care și-a înțeles misiunea, slujind cu vrednicie lui Dumnezeu și oamenilor.

În ziua înmormîntării, 25 iunie, soborul preoților a fost condus de P. C. Pr. iconom stavrofor Constantin Nemțeanu, ca delegat al Protopopiatului Moinești.

Au ținut cuvîntări următorii P.P.C.C. preoți : Constantin Nemțeanu, Ioan Goagă, Mihai Mendrea, Spiridon Leonte, Ioan Sărăcuțu și Gheorghe Burnichi, care au reliefat viața și activitatea exemplară a regretatului preot după care, în sunetul clopotelor, sub privirea îndurerată a tuturor celor prezenți, rămășițele pămîntești ale Preotului Vasile Țitariu au fost așezate în mormînt.

Prot. I. ANDRIOAIE

METROPOLIE DE LA MOLDAVIE ET DE SUCEAVA

Revue officielle de l'Archevêché de Jassy
et de l'Evêché de Roman et de Huşi

ANNÉE LXIe No. 4 — 6 avril — juin 1985

SOMMAIRE

VICTOIRE ET PAIX

Jour de la Victoire contre le fascisme (9 Mai 1945 — 9 Mai 1985) († *Pimen Suceveanul, Evêque-vicaire*) 231

INDEPENDANCE ET UNITE

La lutte pour l'indépendance a été menée dans une unité de sentiments, de volonté et de pensée de tous les Roumains (*La Rédaction*) 234

ET TOI, BELLE ROUMANIE, A JAMAIS TU SOIS FLEURIE

La Patrie de jour en jour plus florissante (*Archid. Ioachim Giosanu*) 236

L'EGLISE ET LA PAIX DU MONDE

Les Saints Parents sur la paix. La paix de Dieu, la paix de l'Eglise (*traduction : Gh. Badea*) 244

A L'ANNIVERSAIRE DE L'AUTOCEPHALIE DE NOTRE EGLISE

LE SAINT SYNODE DE L'EGLISE ORTHODOXE ROUMAINE, Lettre pastorale à l'Anniversaire du Centenaire de l'Autocéphalie de l'Eglise Orthodoxe Roumaine 261

† *TEOCTIST, Archevêque et Métropolite*, La couronne des réalisations ecclésiastiques 267

† *EFTIMIE, Evêque de Roman et de Huşi*, L'Eglise Orthodoxe Roumaine au centenaire de la reconnaissance de l'autocéphalie 280

P. prof. I. BRIA, L'Eglise Orthodoxe Roumaine dans l'histoire et la culture de notre peuple 284

P. C. BUZDUGAN, Festivités de la commémoration du Centenaire de l'Autocéphalie de l'Eglise Orthodoxe Roumaine (1885—1985) 288

AU SERVICE DE L'OECUMENISME

La réunion commune du Présidium et du Comité Consultatif de la Conférence des Eglises Européennes (Sofia, 24-27 avril 1985) 294

A LA FÊTE DES FÊTES

† *TEOCTIST, Archevêque et Métropolite*, Lettre pastorale à la Résurrection du Seigneur — 1985 300

† *EFTIMIE, Evêque de Roman et de Huşi*, Lettre pastorale à la Résurrection du Seigneur — 1985 306

ETUDES

† *PIMEN SUCEVEANUL, Evêque-vicaire*, Autonomie et autocéphalie dans la peinture ecclésiastique de Moldavie . 311

P. prof. C.C. COJOCARU, L'Eglise de Moldavie, appui de l'Orient Orthodoxe. I-ére partie: les XV-XVI-es siècles . . 337

P. I. MAREŞ, Rôle de l'Evêque Melchisedec Ştefănescu dans l'acte de la préparation de l'obtention de l'autocéphalie . 353

P. drd. I. ENE, Autonomie et autocéphalie dans l'histoire de la Métropolie de la Moldavie. A l'occasion du centenaire de la reconnaissance de l'autocéphalie de l'Eglise Orthodoxe Roumaine (1885 — le 25 avril — 1985) . . . 360

P. I-2

MITROPOLIA MOLDOVEI ŞI SUCEVEI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAŞILOR

ŞI A EPISCOPIEI ROMANULUI ŞI HUŞILOR

ANUL LXI, Nr. 7 — 9 IULIE — SEPTEMBRIE 1985

MITROPOLIA MOLDOVEI ŞI SUCEVEI
REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAŞILOR
ŞI A EPISCOPIEI ROMANULUI ŞI HUŞILOR

CUPRINSUL

TELEGRAMĂ Excelenței Sale Domnului *NICOLAE CEAUȘESCU*, Președintele Republicii Socialiste România . . . 459

ZIUA ELIBERĂRII

23 August 1944 — Ziua aniversării Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din România (*Gh. Badea*) 461

„LA TRECUTU-ȚI MARE, MARE VIITOR"

Noi trepte de bunăstare și dezvoltare a Patriei noastre *(Arhid. Ioachim Giosanu)* 466

LA 60 ANI DE PATRIARHAT

† *PIMEN SUCEVEANUL, Episcop-vicar*, Festivitatea aniversării a 60 de ani de la ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie 476

Pr. I. MAREȘ, Episcopii Iacov Antonovici și Lucian Triteanu, susținători și preocupați de pregătirea actului de ridicare la treapta de Patriarhie a Bisericii Ortodoxe Române 503

EFORTURI SPORITE ÎN APĂRAREA PĂCII ȘI VIEȚII

Cea de a III-a Adunare a Cultelor din R. S. România pentru dezarmare și pace *(Participant)* 508

Pr. V. NECHITA, Conferința preoțească pentru pace și dezarmare 541

ÎN SLUJBA ECUMENISMULUI

A VI-a Adunare generală a Conferinței Creștine pentru Pace (Praga, 2-9 iulie 1985) (*Participant*) 567

O delegație a Bisericii Ortodoxe Române a vizitat Biserica Romano-Catolică din R. F. Germania *(Stavrofora Eustochia Ciucanu)* 591

PE TĂRÎM PASTORAL

† *TEOCTIST, Arhiepiscop și Mitropolit*,
Împreună au fost moșii și strămoșii 595
În slujirea vieții și darurilor ei 600

P R E D I C I

Pr. C. GAFINCU, La Sfîntul Prooroc Ilie 604

Pr. I. V. COVERCĂ, La Schimbarea la Față a Domnului . . 606

Protos. Macarie CIOLAN, La Duminica a XVI-a după Rusalii . 610

(continuare în pag. a III-a a copertei)

MITROPOLIA MOLDOVEI ŞI SUCEVEI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAŞILOR
ŞI A EPISCOPIEI ROMANULUI ŞI HUŞILOR

ANUL LXI, Nr. 7 — 9 IULIE — SEPTEMBRIE 1985

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: ARHIEPISCOPIA IAŞILOR
Bulevardul Ştefan cel Mare Nr. 16 — Iaşi

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE

† I. P. S. TEOCTIST, Mitropolitul Moldovei și Sucevei

MEMBRI

† P. S. EFTIMIE, Episcopul Romanului și Hușilor

† P. S. PIMEN SUCEVEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor

P. C. Pr. SCARLAT PORCESCU, Iași

P. C. Pr. IOAN MAREȘ, vicar administrativ, Roman

P. C. Pr. prof. MIHAI VIZITIU, directorul Seminarului teologic de la Mănăstirea Neamț

REDACTOR RESPONSABIL

P. C. Pr. COSTACHE BUZDUGAN, consilier cultural, Iași

„Cititorii din străinătate se pot abona, adresîndu-se la ILEXIM, Departamentul Export-import Presă, P. O. Box 136-137, Telex. 11226, București, str. 13 Decembrie, nr. 3".

42.420

TELEGRAMĂ

Excelenței Sale

DOMNULUI NICOLAE CEAUȘESCU

PREȘEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

MULT STIMATE DOMNULE PREȘEDINTE,

Întruniți în Adunarea consacrată dezarmării și păcii, cu tema : „Pacea înseamnă astăzi însăși viața planetei noastre", desfășurată la București, în zilele de 16, 17 și 18 septembrie 1985, conducătorii și reprezentanții Cultelor din Republica Socialistă România, avînd alături și reprezentanți ai unor Biserici și Organizații religioase internaționale, își exprimă deosebita prețuire pentru neobosita activitate pe care Domnia Voastră, mult stimate și iubite Domnule președinte NICOLAE CEAUȘESCU, o depuneți de două decenii, în fruntea statului, cu dăruire și înflăcărare patriotică, pentru ridicarea continuă a țării pe culmi tot mai înalte de progres și civilizație, pentru apărarea păcii și vieții pe pămînt, pentru dezarmare generală și în primul rînd dezarmare nucleară, pentru colaborare și înțelegere între oameni, între toate popoarele lumii.

Propunerile, inițiativele și acțiunile Domniei Voastre în problemele cardinale ale contemporaneității, consacrate păcii pe planeta noastră, vă conferă prestigiu, stimă și respect în întreaga lume. Popoarele iubitoare de pace, forțele progresiste de pretutindeni dau cea mai înaltă apreciere energiei și consecvenței cu care militați pentru lichidarea stărilor conflictuale și de încordare, pentru abolirea politicii de forță și dictat, pentru soluționarea tuturor litigiilor numai pe calea tratativelor, pentru eradicarea subdezvoltării și instaurarea unei noi ordini economice internaționale.

România înfățișează astăzi lumii chipul demn al unei țări libere și independente, care, afirmîndu-se tot mai mult ca luptătoare dîrză pentru măreața cauză a păcii și progresului, a asigurării dreptului fundamental al tuturor oamenilor și popoarelor la existență pașnică, la viață, și-a redus cheltuielile militare în favoarea

creșterii bugetelor destinate dezvoltării economico-sociale a patriei, învățământului, științei și culturii.

Noua și strălucita Dumneavoastră inițiativă de pace, concretizată în Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste adresat partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor tuturor popoarelor din țările europene, din Statele Unite și Canada, exprimă încă o dată hotărîrea unanimă a întregului nostru popor de a conlucra cu toate statele și popoarele pentru oprirea cursei înarmărilor pe pământ și prevenirea ei în spațiul cosmic, pentru instaurarea în întreaga lume a unui climat de încredere, securitate, colaborare și pace.

Animați de convingerea că înflăcăratele Dumneavoastră îndemnuri la rațiune și luciditate, chemarea pe care o adresați tuturor statelor și popoarelor de a se înfăptui dezarmarea și, în primul rînd, dezarmarea nucleară, constituie singura alternativă pentru salvgardarea păcii, călăuziți de învățăturile noastre religioase, noi, conducătorii și reprezentanții Cultelor din România, împreună cu distinșii oaspeți de peste hotare, am adresat un stăruitor Apel către Organizația Națiunilor Unite, către Bisericile și Organizațiile religioase internaționale, pentru a mobiliza forțele progresiste, toți oamenii iubitori de bine de pretutindeni, la acțiune unită pentru oprirea cursei înarmărilor și înlăturarea primejdiei nucleare, pentru pace și înțelegere între oameni și popoare.

Într-o impresionantă atmosferă de responsabilitate și solidaritate, manifestîndu-și profunda gratitudine pentru condițiile de deplină libertate religioasă, conducătorii și reprezentanții Cultelor din România, dînd glas voinței unanime a credincioșilor lor, în deplin consens cu toți fiii Patriei, își reînnoiesc legămîntul ca, urmînd luminosul Dumneavoastră exemplu, să contribuie cu întreaga lor capacitate și dăruire la făurirea unei Românii tot mai prospere, la statornicirea relațiilor de încredere, colaborare și respect reciproc între toate națiunile lumii, la triumful păcii, care înseamnă astăzi însăși viața pe planeta noastră.

ADUNAREA CULTELOR DIN ROMÂNIA
PENTRU DEZARMARE ȘI PACE

BUCUREȘTI, 16-18 Septembrie 1985.

23 AUGUST 1944 — ZIUA ANIVERSĂRII REVOLUȚIEI DE ELIBERARE SOCIALĂ ȘI NAȚIONALĂ ANTIFASCISTĂ ȘI ANTIIMPERIALISTĂ DIN ROMÂNIA

Sărbătorim la 23 August cea de a 41-a aniversare a Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, moment de răscruce în istoria neamului nostru, eveniment care a deschis calea spre cucerirea deplinei independențe și suveranități naționale, spre împlinirea năzuințelor de veacuri ale poporului nostru de a trăi în pace și dreptate.

Victoria din August 1944 este o încununare a luptei poporului român pentru apărarea intereselor sale vitale, a independenței, libertății și unității sale.

Viguroasa ridicare la arme a întregului nostru popor a reprezentat un punct culminant al îndelungatului său efort pentru apărarea gliei străbune, pentru cucerirea dreptului sacru al acestui neam de a fi liber și suveran, de a se dezvolta potrivit propriei sale voințe.

23 August 1944 este o treaptă în istoria poporului nostru, urmînd altora fără număr, dar purtînd nume înscrise pentru veșnicie în calendarul nostru de inimă, cu sîngele vărsat de înaintași: Posada, Rovine, Podul Înalt, Călugăreni, Mircea, Ștefan, Mihai Viteazul, Horea, Tudor, Bălcescu, Avram Iancu.

Marele act de voință unanimă a poporului român de la 23 August 1944 a fost o urmare firească a evoluției lăuntrice a societății românești, factorul intern fiind resortul istoric primordial al înfăptuirii acestei fapte măreție de demnitate națională. Revoluția din August 1944 nu a fost determinată de nici o înrîurire, presiune sau împrejurare politică străină, ci a izbucnit și a triumfat din voința națiunii noastre de a nu admite ca destinul său istoric să-i fie hotărît de forțe externe, din dorința de a fi independentă, suverană și unită.

În anii dictaturii militaro-fasciste, forțele democratice și patriotice, inclusiv din rîndurile armatei, s-au unit pentru răsturnarea regimului dictatorial, pentru ieșirea din războiul nedrept pe care Germania nazistă îl ducea împotriva Europei și, în August 1944, în contextul unor condiții interne și externe favorabile, au declanșat Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din țara noastră, răsturnînd dictatura antonesciană și înlăturînd dominația hitleristă. Revoluția din August 1944 a permis României să lupte alături de Națiunile Unite împotriva Germaniei naziste, a cărei înfrîngere a grăbit-o cu cel puțin 6 luni, contribuind astfel la încheierea mai devreme a celei mai mari conflagrații din istoria omenirii.

Prin angajarea României alături de Națiunile Unite au fost dejucate planurile strategice ale Germaniei hitleriste, ceea ce a

avut ca urmare prăbușirea frontului de sud și înaintarea rapidă a trupelor sovietice.

Armata română a răspuns cu înflăcărare hotărîrilor guvernului de unitate națională de a scăpa țara de fiara hitleristă și pînă la sfîrșitul lunii august a eliberat cea mai mare parte a teritoriului țării. În felul acesta, dispozitivul strategic german din Peninsula Balcanică a fost puternic zdruncinat, iar aripa sudică a frontului răsăritean a fost mutată, doar în cîteva zile, cu 400-800 km spre vest. Apoi armata română a izgonit pe ocupanții germani și horthiști din străvechea noastră Transilvanie și la sfîrșitul lunii octombrie 1944 întreg teritoriul patriei era eliberat. Dar nu numai atît, după eliberarea propriului său popor, armata română a participat cu un efectiv de peste 500.000 de ostași, alături de armata sovietică, la luptele pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și a unei părți din Austria.

Jertfele umane ale poporului nostru pe frontul antihitlerist, în perioada 23 August 1944-12 mai 1945, depășesc cifra de 170.000 de morți, răniți sau dispăruți, iar contribuția economică la înfrîngerea Germaniei naziste a fost de peste un miliard de dolari (în valuta anului 1938), adică de 4 ori bugetul României pe 1937-1938.

Aderarea României la coaliția Națiunilor Unite într-un moment cînd Germania era departe de a fi învinsă, iar sfîrșitul războiului rămînea încă nesigur și contribuția ei la victoria din 1945 au fost recunoscute și apreciate pe plan internațional.

Însemnătatea deosebită a contribuției țării noastre la înfrîngerea fascismului german a fost subliniată cu multă exactitate în decretul din 6 iulie 1945 al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S., prin care i se conferea șefului statului român ordinul „Victoria", cea mai înaltă decorație de război sovietică: „Actul curajos al cotiturii hotărîte a politicii României spre ruptura cu Germania hitleristă și alierea cu Națiunile Unite, în clipa cînd nu se precizase clar înfrîngerea Germaniei".

Primul-ministru englez, W. Churchill, a declarat după evenimentele din August 1944 că „trecerea României de partea aliaților a adus rușilor un avantaj extraordinar de mare; ei vor atinge Belgradul, Budapesta și probabil Viena, înainte ca puterile occidentale să fi străpuns linia Siegfried (frontiera fortificată a Rinului)".

Presa scrisă și vorbită din străinătate a relatat pe larg evenimentele petrecute în România și a insistat asupra urmărilor pe care Revoluția din România le are asupra desfășurării războiului și asupra destinelor Europei. Ziarul „The Evening Star" din 24 august 1944 scria: „Deși nu sînt clare toate detaliile momentului, este sigur că România a înlăturat regimul antonescian, a format un nou guvern, s-a desprins de Hitler și a pus în mișcare evenimente de importanță hotărîtoare în estul Europei. Actul săvîrșit de România a făcut mai mult decît să deposedeze pe naziști de cele mai importante surse de petrol și trupe, el a zdruncinat întregul front din Balcani și a pus în primejdie forțele germane din Grecia, Iugoslavia, Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia și din sudul Poloniei".

La rîndul său, ziarul „The New-York Times" din aceeași zi scria: „România a deschis prima mare fisură în structura balcanică a Germaniei și poate încuraja Bulgaria să-i urmeze exemplul. Un

astfel de eveniment, desigur, eliberează trupele rusești pentru acțiuni în altă parte".

Marele cotidian francez, „Le Figaro", din 30 august 1944, scria: „Întoarcerea armelor de către România constituie, fără îndoială, lovitura cea mai grea pe care Germania a primit-o în această regiune a Europei".

Postul de radio „Londra" își informa astfel ascultătorii la 24 august: „Fapta României constituie un act de mare curaj și acest act va grăbi sfîrșitul războiului. Situația Germaniei în Balcani se apropie de o catastrofă îngrozitoare".

La 9 februarie 1945, postul de radio oficial al S.U.A. arăta că „participarea activă a celor 14 divizii românești la operațiunile militare din Ungaria și Cehoslovacia, ca și actul de la 23 August 1944, au constituit un ajutor substanțial pentru Aliați. Cînd se va scrie istoria, actul de la 23 August va fi consemnat ca un factor important în desfășurarea acestui război", iar postul de radio Paris spunea într-un comentariu transmis la 13 februarie 1946: „Franța socotește că România a adus, prin contribuția ei, o scurtare a războiului cu cel puțin 6 luni".

În același timp, evenimentele din August 1944 au avut un rol hotărîtor în schimbarea destinelor României, ele fiind începutul unui proces de înnoire totală a vieții sociale și politice de la noi, au fost izvorul unor mari prefaceri revoluționare în patria noastră, al unor remarcabile realizări economico-sociale în opera de făurire a unei noi orînduiri.

La începutul celui de al cincilea deceniu din istoria nouă a țării noastre, deschisă de actul revoluționar din August 1944, România este o țară înfloritoare, cu o industrie puternică și o agricultură în plin avînt, o țară în care știința și cultura au căpătat noi valențe.

Cei 41 de ani de muncă eroică, liberă și demnă au situat poporul nostru în rîndul națiunilor avansate în ceea ce privește dezvoltarea socială, a forțelor de producție, a științei, culturii și civilizației, transformări produse în mod deosebit în ultimii 20 de ani de cînd la cîrma țării se află cel mai iubit fiu al poporului nostru, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu.

A fost înlăturată pentru totdeauna exploatarea, toți cetățenii sînt pe deplin egali în fața legilor, prin forța lăuntrică a națiunii au fost descătușate energiile neamului, o Românie nouă, liberă, prosperă, avînd la temelia înfăptuirilor ei minunate unitatea națională, se bucură de un prestigiu de neconceput cu 40 de ani în urmă, printre națiunile lumii.

România este astăzi un stat liber și suveran, care duce o politică de deschidere către lume, către pace și bună-înțelegere între popoare și care stabilește coordonatele majore ale politicii sale interne și externe pe un adevăr fundamental verificat de istorie și de viață: orice popor care dorește să înfăptuiască planurile sale proprii de dezvoltare trebuie să acționeze cu toată convingerea, cu toată hotărîrea și pe plan internațional pentru o politică de pace, de colaborare, deoarece numai în condiții de pace popoarele se pot dezvolta în demnitate și în deplină libertate.

Aprecierile realiste asupra principalelor tendințe și asupra

evoluției din viața mondială, pozițiile adoptate în problemele esențiale ale contemporaneității, precum și soluțiile constructive propuse în diferitele foruri internaționale găsesc un puternic ecou în conștiința tuturor popoarelor și aduc României un înalt prestigiu internațional.

Acum, la împlinirea a 41 de ani de la evenimentele din August 1944, gîndul nostru se îndreaptă cu evlavie și cu recunoștință către toți fiii națiunii care s-au jertfit în luptele pentru eliberarea Patriei, pentru schimbarea rosturilor țării, pentru dreptate socială și pentru democrație. Cinstindu-i, îi așezăm alături de ceilalți martiri ai neamului care, cu gîndul și cu fapta, au durat temeliile libertății noastre.

Biserica Ortodoxă Română, și-a împletit totdeauna destinul cu destinele poporului nostru. Istoria ei este istoria acestui neam statornicit pe plaiurile carpato-dunărene de milenii, care a primit sămînța Evangheliei Mîntuitorului Hristos, chiar din predica Sfinților Apostoli și a ucenicilor lor.

De aceea, Biserica noastră strămoșească nu putea să nu fie alături de popor în toiul unor evenimente care aveau să schimbe soarta și chipul țării.

Integrată totdeauna deplin în marile înfăptuiri politice, sociale și culturale, Biserica Ortodoxă Română a înțeles și de această dată suflul înnoitor al vieții.

În ziua de 24 august 1944, fericitul întru pomenire Patriarhul Nicodim al Bisericii Ortodoxe Române a trimis șefului statului, președintelui Consiliului de miniștri și ministrului Cultelor telegrame în care spunea că „în acest ceas hotărîtor pentru destinul Neamului Românesc... Biserica noastră strămoșească stă ca totdeauna alături de poporul român“ și că se roagă Bunului Dumnezeu pentru „biruință și izbîndă deplină“.

Cu același prilej, Patriarhul Nicodim a adresat clerului și credincioșilor o Pastorală, *din care, pentru înălțimea ideilor și frumusețea gîndurilor care o însuflețesc, ne vom îngădui să redăm cîteva fragmente : „Mai mulți ani, în scumpa noastră Țară, a domnit un regim care a înăbușit, de fapt, libera manifestare a gîndurilor și simțămintelor neamului nostru.*

Dictatura este străină de sufletul și firea poporului român. Ea s-a strecurat de pe meleaguri străine în Țara noastră, învățată să trăiască numai cu așezăminte constituționale și democratice, cărora cetățenii se supun din libera lor voință. Dictatura e străină și de spiritul și învățătura Sfintei Biserici Creștine, care de aproape două mii de ani propovăduiește și cere afirmarea drepturilor personale și aceea a libertăților naționale și democratice. Prin glasul Sfîntului Apostol Petru, Biserica ne îndeamnă să trăim „ca oameni liberi, temîndu-ne de Dumnezeu și iubind unirea dintre frați“ (I Petru 2, 16-17). ...Din primul ceas ne-am arătat, în telegrama noastră din 24 august îndreptată către Suveran, adînca noastră bucurie pentru actul istoric săvîrșit. Biserica strămoșească, am adăugat Noi, stă, ca întotdeauna, alături de poporul român... Binecuvîntarea noastră se îndreaptă, întru biruință și izbîndă deplină, asupra tutu-

ror celor săvîrșite cu atîta înțelepciune și smerit implorăm ajutorul Bunului Dumnezeu.

Ziua de 23 August 1944, rămîne înscrisă printre datele cele mai însemnate ale istoriei neamului românesc: ... În ziua aceasta mare, poporul român a luat din nou calea politicii sale tradiționale...

Actul istoric de la 23 August 1944 a înlăturat regimul dictaturii, care era nepotrivit cu tradiția țării noastre. El ne-a redat libertățile democratice. Fără acestea, un popor se vestejește și moare asemenea unei plante lipsite de lumină. Aceste libertăți ne sînt scumpe și fiindcă, în cea mai mare măsură, ele sînt rodul învățăturii Mîntuitorului: „Dați Cezarului cele ce sînt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu" (Matei 22, 21). Cuvintele acestea formează temeiul și sînt izvorul libertăților individuale, politice și religioase, bunul cel mai scump și floarea patrimoniului popoarelor civilizate.

... Hotărîrea din 23 August 1944 a pornit din inimă și din adîncă convingere. Ea a ajutat, în măsură poate neașteptată, să ne facă să întrezărim ziua cea mare a păcii și să ne înviorăm de zorile fericite ale războiului care a pornit spre sfîrșit. ... Actul istoric de la 23 August 1944 și toate cîte după aceea s-au făcut, în duhul regimului de libertate prin voința lui Dumnezeu s-au săvîrșit. Se cuvine să strigăm laolaltă cu psalmistul: „Dumnezeul nostru este în ceruri și tot ce El voiește îndeplinește" (Psalmul 113, 11) și să spunem împreună cu înțeleptul Solomon: „Al Meu este sfatul și izbînda, Eu sînt priceperea, a Mea este puterea. Prin Mine împărații împărățesc și principii dau drepte hotărîri; prin Mine cîrmuiesc dregătorii și mai marii, toți judecătorii pămîntului" (Proverbe 8, 14-16).

În nestrămutată convingere că mărețul act de la 23 August este un act de îndurare al Providenței față de mult încercatul popor românesc, dăm arhipăstoreasca noastră binecuvîntare tuturor acelora care... muncesc cu suflet și cu foc pentru propășirea neamului românesc, întru dreptate și libertate".

Multe sînt realizările din viața Bisericii noastre în ultimii 40 de ani: reîntregirea Bisericii Ortodoxe Românești din Transilvania, adoptarea unei noi legislații bisericești, înfăptuirea unei noi organizări bisericești, canonizarea sfinților români, reorganizarea învățămîntului teologic, restaurarea monumentelor de artă, înființarea comunităților ortodoxe românești peste hotare, participarea activă la mișcarea ecumenică etc.

De aceea, alături de întregul nostru popor, slujitorii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române întîmpină cu bucurie ziua de 23 August, aducînd cinstire celor prin al căror sacrificiu trăim un ev nou de libertate, demnitate și pace.

Gh. BADEA

NOI TREPTE DE BUNĂSTARE ȘI DEZVOLTARE A PATRIEI NOASTRE

Manifestări culturale. *Sînt patruzeci și unu de ani de glorioasă istorie de cînd an de an, la 23 August, aniversăm cel mai măreț eveniment din istoria poporului nostru. Întreaga noastră istorie de luptă și jertfe, de neistovit eroism, se află concentrată în acest eveniment de răscruce, în hotărîrea României de a deveni stăpînă pe destinele ei și a deschide porțile viitorului, liber, demn, în slujba omului și a fericirii sale. Aniversăm deci de fiecare dată această vibrantă eră a istoriei noastre cu inimile cuprinse de o mare bucurie, cu conștiința capacității noastre ca popor de a se uni monolitic sub steagul marilor idei. Revoluția de la 23 August 1944, și-a dovedit tot mai intens înrîurirea determinantă în construirea noii Românii, liberă, prosperă, conștientă de valoarea ei între țările lumii, de răspunderile față de propriul ei viitor, de puterea de a și-l înfăptui la cele mai înalte altitudini.*

Astfel, pentru evocarea acestui important act din istoria țării noastre, în toate județele țării au avut loc ample manifestări dedicate acestui eveniment. Între ele amintim: în localitățile sucevene, în cluburi, așezăminte culturale, întreprinderi, instituții, au avut loc în perioada lunii august ample manifestări dedicate acestei sărbători naționale. „Înfăptuiri trainice în dezvoltarea societății românești în anii libertății și demnității noastre, 1944-1985“, s-a intitulat simpozionul organizat la Intreprinderea de Tricotaje „Bucovina“ din Rădăuți. De asemenea, la clubul „Femina“ din Cîmpulung Moldovenesc s-a deschis expoziția de carte sub genericul: „În lume nu-s mai multe Românii“. Două reprezentative expoziții de carte pe temele: „23 August 1944, piatră de temelie în istoria patriei“ și „Lumini, culori de August“, au fost vernisate la Biblioteca Județeană din Suceava.

Asociația Scriitorilor din Iași a organizat la Liceul din Miroslava, în întîmpinarea aceluiași eveniment, o șezătoare literară, în cadrul căreia s-a evocat actul de la 23 August, oglindit în opera scriitorilor ieșeni.

La Liceul Pedagogic din Botoșani, în cadrul acelorași manifestări dedicate celei de-a 41-a aniversări de la eliberarea Patriei, Cenaclul literar al Uniunii Scriitorilor din municipiu a organizat o manifestare în cadrul căreia, după ce s-a prezentat actul istoric de la 23 August 1944, s-au citit traduceri din poezia eminesciană în limbile rusă, franceză și italiană.

În cursul lunii iulie și în județul Iași s-au organizat mai multe manifestări consacrate împlinirii a 20 de ani de cînd la conducerea țării noastre se află Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu. Astfel simpozionul omagial „Strategia dezvoltării economico-sociale a României în gîndirea Președintelui Nicolae Ceaușescu“, a fost orga-

nizat de Centrul de Științe Sociale al Universității, „Al. I. Cuza" din Iași.

La Întreprinderea Metalurgică din Iași, au avut loc lucrările simpozionului „20 de ani de viață nouă, de mărețe împliniri ale epocii Ceaușescu, *de prefaceri înnoitoare în toate domeniile pentru municipiul Iași" și, legat de aceasta, contribuția hotărîtoare a Președintelui Nicolae Ceaușescu la dezvoltarea armonioasă a tuturor zonelor țării. Între punctele centrale ale temei a fost evocate următoarele aspecte: Epoca Nicolae Ceaușescu — epoca unor mari și trainice împliniri sociale, Ctitoriile Epocii Nicolae Ceaușescu în municipiul Iași, Din gîndirea social-politică a Președintelui Nicolae Ceaușescu, Împliniri de ieri și de azi ale Iașului. La Casa de Cultură a Tineretului și Sindicatelor a fost organizată dezbaterea „Însemne ale marilor transformări în Epoca Ceaușescu". Casa de Cultură din Pașcani a găzduit o expoziție intitulată „Embleme ale unei noi epoci de împliniri — Epoca Ceaușescu". În aula „Mihai Eminescu" a Universității ieșene, s-au evocat următoarele teme, cu ocazia aceluiași eveniment: „Direcții ale dezvoltării României în cincinalul 1986-1990", „Dezvoltarea învățămîntului ieșean în cei 20 de ani de la Congresul al IX-lea".*

Printre marile realizări înscrise în bogatul bilanț al celor două decenii de cînd destinele țării au fost preluate de Domnul Nicolae Ceaușescu, consemnăm fondarea stațiunii turistice, cunoscută sub numele de „Durău-Ceahlău". Stațiunea este situată într-o zonă de mare atractivitate pentru iubitorii muntelui, cca 800 de metri altitudine, pe versantul de nord-vest al masivului Ceahlău, „bătrînul rege al Carpaților Moldovei". Mai putem aminti că în împrejurimi se află și ruinele palatului Cnejilor (sec. XVIII), din satul „Schit", palat vizitat de-a lungul vremii de alese personalități. Printre alții, palatul a fost vizitat și de scriitorul francez Al. Dumas-Tatăl, care menționează: „misterul creat în jurul acestui palat". Un cărturar al locului, descoperitorul necropolei dacice de la Bîtca Doamnei și întemeietorul muzeului din Piatra Neamț, Preotul C. Mătase, a publicat o carte intitulată „Palatul Cnejilor".

Centrul cultural — științific. *Cu cei 26.500 de studenți Iașul nu este numai al doilea centru universitar al țării, ci și un puternic centru de cercetare, cadrele didactice, cercetătorii și studenții ieșeni aflîndu-se în prim-planul activităților cultural-științifice. În cursul anilor 1981-1985 au fost publicate 6710 lucrări științifice dintre care 744 în străinătate. Au fost elaborate 431 de tratate. În același timp, cercetătorilor din centrele Universității ieșene li s-au acordat 188 brevete de invenții, pe primul loc în țară aflîndu-se Institutul Politehnic „Gh. Asachi".*

Așa se explică faptul că deschiderea festivă a anului școlar la Iași de către Președintele țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, nu este întîmplătoare. Pentru că Iașul, pe lîngă faptul că este prezent în toate ramurile de bază ale industriei, în același timp se afirmă ca o viguroasă citadelă a științei, numărînd peste 50 de institute, filiale, centre colective și stațiuni de cercetare și proiectare, ca un

prestigios centru de cultură, de învățămînt, unde studiază peste 100.000 de elevi și studenți.

Mai amintim că pe parcursul celor trei zile de vizită de lucru în județul Iași, Președintele țării, Domnul Nicolae Ceaușescu a vizitat următoarele obiective din județ: Întreprinderea de Scule și Accesorii din Pașcani, Ferma nr. 4 a Cooperativei Agricole de Producție din Ruginoasa, Întreprinderea Agricolă de Stat din Tg. Frumos, Asociația Intercooperatistă Zootehnică din Dumești, Combinatul de Utilaj Greu din Iași, Liceul Industrial nr. 8 Iași, Întreprinderea de Mașini-Unelte din Iași, Institutul Politehnic și expoziția de la Facultatea de Electronică din Iași.

După cele trei zile de vizită, zeci de mii de oameni din orașul de reședință de județ, din alte localități ieșene, oțelari, meșteșugari, constructori de mașini, chimiști, energeticieni, intelectuali, țărani cooperatori și mecanizatori au fost prezenți în piața Kogălniceanu a orașului Iași pentru a se reîntîlni cu Conducătorul statului nostru, Domnul Nicolae Ceaușescu, de al cărui nume se leagă atîtea strălucite realizări din istoria țării în toate domeniile de activitate. Adunarea s-a încheiat într-o atmosferă entuziastă, de vibrație puternică și angajare patriotică. Cei prezenți și-au exprimat din nou, prin însuflețite urale și ovații, sentimentele de recunoștință față de Președintele țării, pentru grija pe care o acordă județului Iași în dezvoltarea lui armonioasă și pentru contribuția sa neobosită consacrată tuturor activităților sociale din țară.

Biblioteci. *Accesul neîngrădit al populației la actul de cunoaștere este demonstrat și de rețeaua bibliotecilor. Practic nu există întreprindere, instituție școlară, sau sat care să nu aibă cel puțin o bibliotecă, nemaivorbind despre bibliotecile personale. Astfel, la sfîrșitul anului trecut numărul bibliotecilor din județul Iași se cifrează la 809, cu un fond de publicații de 8.440.000 și cu 332.174 cititori.*

La sfîrșitul lunii septembrie, într-o frumoasă festivitate la Casa de Cultură a orașului Roman a avut loc sărbătoarea centenarului Bibliotecii Municipale, bibliotecă considerată a fi una din cele mai vechi instituții de acest gen din Moldova.

Dialoguri culturale. *La sfîrșitul lunii august, sub auspiciile Comitetului Județean de Cultură și al Casei de Cultură din Fălticeni, s-a organizat în fosta locuință a Lovinéștilor, devenită azi „Galeria oamenilor de seamă din Fălticeni", un simpozion liric, dedicat operei literare a lui Tudor George. În cadrul acestuia s-a prezentat volumul antologic „Turmele soarelui" și s-a recenzat epopeea națională în sonete „Dacica". Sub semnul unei astfel de manifestări patriarhalul și totodată înfrumusețatul și modernul oraș Fălticeni, încărcat de rod în pragul acestei toamne, nu-și dezminte niciodată tradiția sa de vatră culturală și artistică, un fel de „Florență moldoveană", din sînul căruia s-au ridicat atîția și atîția cărturari și creatori ai literelor române precum: Ion Dragoslov, Ion Creangă, Artur Gorovei, Mihai Băcescu, Vasile G. Popa, Eugen, Vasile și Horia Lovinescu, Anton Holban, George Mărgărit și Nicolae Labiș, cărora trebuie să le adăugăm și pe slujitorii scenei românești, Matei Millo și Grigore Vasiliu Birlic.*

Sub titlul generic „Dialoguri culturale buhușene“ s-a desfășurat cea de-a patra ediție a manifestării culturale din orașul textiliștilor din Buhuși-Bacău, care au aniversat anul acesta centenarul cunoscutei Întreprinderi de postav din localitate. Integrate Festivalului Național „Cîntarea României“, dialogurile culturale de la Buhuși se bucură în fiecare an de o numeroasă participare.

La Botoșani și Ipotești au avut loc „Zilele lui Eminescu“, ediția a XIII-a, în organizarea cenaclului din Botoșani al Uniunii Scriitorilor. Adunarea festivă a avut loc în sala Teatrului „Mihai Eminescu“. Cu acest prilej a fost prezentat un spectacol literar-muzical, intitulat „La steaua“.

Propunîndu-și să contribuie la promovarea unor noi și autentice talente din rîndul tineretului, Comitetul Județean de Cultură din Suceava și Centrul de Îndrumare a Creației Populare și a Mișcării Artistice de Masă, organizează cea de-a XVI-a ediție a concursului „Nicolae Labiș“, manifestare care se înscrie, în cadrul Festivalului Național „Cîntarea României“. Fiind destinat tinerilor creatori de poezie, concursul poartă numele lui Labiș — de la a cărui naștere se împlinesc anul acesta 50 de ani și va simboliza tinerețea creatoare, receptivitatea tineretului pentru frumos, dorința lui de a se afirma ca un factor activ în îmbogățirea patrimoniului artistic național.

Revista „Ateneu“ din Bacău în colaborare cu Teatrul „George Bacovia“ a inaugurat — în cadrul „Studioului 108“ — „Antologia revistei Ateneu“, avînd ca tematică evocări din viața și opera scriitorilor din zonă. În prima ședință s-a prezentat și discutat figura scriitorului băcăuan, Mihail Sabin (1935-1972).

Muzeul Județean Suceava a găzduit o prestigioasă manifestare, al doilea simpozion național de numismatică, organizat de Societatea de Numismatică România (S.N.R.), în colaborare cu Secția locală, pe tema: „Lupta pentru independență și unitate națională a poporului român reflectată în circulația monetară“. Cele 46 de comunicări prezentate cu acest prilej au abordat o bogată arie tematică, privind, printre altele, circulația monetară de-a lungul timpului, piese rare în colecțiile naționale, corpusul medaliilor, plachetelor și insignelor bucovinene, evoluția însemnelor heraldice, reflectînd marile momente ale istoriei Patriei.

La Botoșani s-a deschis primul Festival de artă plastică „Ștefan Luchian“, în organizarea Comitetului Județean de Cultură și Educație Socialistă și a Uniunii Artiștilor Plastici din București. Deschiderea festivalului a avut loc în sala de marmură din Ștefănești, cu colocviul: „Ștefan Luchian în universalitate“. Cu același prilej au fost vernisate expozițiile: „Eminescu în arta plastică“ și „Peisajele Moldovei în arta plastică din Botoșani“.

Expoziții de carte rară. *La Biblioteca Universitară din Iași „Mihai Eminescu“, a fost organizată o expoziție de carte rară intitulată „Antim Ivireanu și Arta tipografică românească“. Expoziția prezintă lucrări originale tipărite de marele mitropolit și cărturar, adevărate comori de artă tipografică: „Maxim Peloponezianul, Carte sau lumină cu trepte dovediri“ (1699), „Liturghier greco-slav“ (1701), „Ceaslov arabo-grecesc“ (1702) și altele. De asemenea, expoziția mai*

cuprinde date despre viața și activitatea ilustrului om de cultură și contribuția sa la înflorirea artei tipografice românești în secolul al XVII-lea.

La Muzeul Județean din Vaslui, a fost deschisă la 15 iunie 1985, ziua morții marelui poet național Mihai Eminescu, o amplă expoziție de carte rară eminesciană. Au fost prezentate publicului primele ediții din opera „verbului românesc" îngrijite de Titu Maiorescu, exemplare din revistele „Familia" și „Convorbiri literare" în care au apărut versuri eminesciene, studii critice, reeditări în diferite perioade ale poeziei lui Eminescu, corespondență, fotografii.

Spațiu spiritual. *Una din cele mai vechi reședințe ale domnilor moldoveni, orașul Siret, a avut cinstea să deschidă o expoziție permanentă de istorie. Evenimentul se constituie ca un punct de reper în viața spirituală a localității, siretenii avînd de acum înainte posibilitatea de a oferi vizitatorilor și celor interesați, un popas „sentimental" cu date și informații utile despre trecutul și prezentul orașului lor.*

Plai de aleasă frumusețe și de puternică afirmare, județul Suceava este depozitarul unor inestimabile valori istorico-culturale și artistice, populat cu oameni harnici și talentați, animați de o puternică dorință de afirmare a potențelor creatoare. Dispunînd de o bogată tradiție în domeniile creației populare, etnografiei și folclorului, sau de cea care ne amintește de Edgar Istrati, Ciprian Porumbescu, Eugen Lovinescu, Mihail Sadoveanu, Nicolae Labiș, Matei Millo, anii din urmă au reprezentat o mare deschidere spre actul de cultură superior destinat maselor largi populare. În acest spațiu cultural au loc manifestări tradiționale care au cîștigat un binemeritat prestigiu în geografia spirituală a patriei. Manifestări de amploare precum, „Festivalul național de poezie „Nicolae Labiș", Concursul național de sculptură și grafică „Voronețeana", Concursul național de interpretare artistică „Lîna de aur", Reuniunea corală „Ciprian Porumbescu", Festivalul național al cinecluburilor „Toamna la Voroneț" de la Gura Humorului, „Tîrgul oilor de la Rădăuți", sau Tabăra națională de literatură și plastică „Nada florilor" de la Fălticeni, au devenit binecunoscute și apreciate în întreaga țară, ele reunind la fiecare ediție zeci de creatori și interpreți în domeniile poeziei, muzicii, artelor plastice de pe întreg cuprinsul Patriei.

„Tribuna României", în articolul intitulat „Sărbătorile Putnei", enumeră cîteva evenimente importante ale acestei vestite așezări în istoria noastră monahală, monument istoric și de artă și centru cultural care au devenit permanențe și simbol pentru poporul nostru. Mai întîi, anul acesta, se împlinesc 500 de ani de cînd Ștefan cel Mare începe să refacă ctitoria sa mistuită de un incendiu. Iar de atunci, de-a lungul vremii, locașul de la Putna a prilejuit sărbători de pomenire și recunoștință culminînd cu cea din 1871, pornită din avîntul tinerimii intelectuale a timpului, dar mai ales din gîndul adînc, de genială pătrundere filosofică a înțelesurilor istoriei datorate poetului nostru național, Mihai Eminescu. Asupra autorului Luceafărului, cripta voievodală de la Putna, înconjurată în fiecare an de preoți, călugări, țărani, intelectuali, elevi și studenți, în ziua de 2 iulie avea aceeași putere simbolică și inspirativă, ca cele

ale regilor britanici, care au impulsionat marile creații shakespeareene. În urna de argint cu pămînt adunat din toate ținuturile românești, așezată în muzeul Putnei, Eminescu însuși a aruncat o mînă de țărînă. Sărbătorile ulterioare au adus prinosul recunoștinței lor, iar noi, generațiile de azi, comemorăm cu dragoste și pietate, niciodată stinse, pentru figura veșnic vie pentru conștiință și suflet a marelui voievod.

După cum se știe Mihai Eminescu în publicistica sa nu face niciodată politică. Publicistica sa nu este expresia unei ideologii, sau a politicii vreunui partid, ci expresia gîndirii lui despre societate, istorie, despre raporturile omului cu societatea și cu istoria. Eminescu este în tot ce scrie o conștiință. În numele identității sale, pentru apărarea instituțiilor sociale capabile să-l susțină, marele poet citează frecvent numele lui Matei Basarab, a cărui domnie se caracterizează printr-o înfloritoare cultură și strălucită afirmare a unității naționale. Iată ce scrie el: „Ca corolar al acestei dezvoltări vedem stabilindu-se definitiv o limbă literară comună întregii naționalități române, operă la care a concurat atît Teofan, Mitropolit al Ardealului, cît și Varlaam, Mitropolit al Moldovei“.

Cititorii „Cronicii“ din Iași, într-o mică recenzie la frumoasele imne ale Putnei, ale poetului Ioan Alexandru, pot citi următorul pasaj despre Mănăstirea lui Ștefan cel Mare: „Putna este cea dintîi dintre ctitoriile sacre ale lui Ștefan cel Mare. Ea este modelul pentru întreaga Moldovă, tiparul înaintea Mănăstirii Neamț, Voroneț, Sucevița, Moldovița, Dobrovăț, Stănilești, Arborea, Căpriana și altele. Aici, la Putna, s-a săvîrșit cea dintîi frumusețe românească deplină, demnă de măreția Bizanțului și a Evului Mediu, după Curtea de Argeș a Basarabilor. Locul cel mai evocator întîlnirii conștiințelor românești de-a lungul veacurilor pare a fi fost Putna — „Rusalimul neamului nostru“, cum o numește Eminescu“.

Fapt inedit. *Vasile Alecsandri, în testamentul său din 20 septembrie 1886, printre altele scria: „Pun însărcinare soției mele să îmbunătățească școala din Mircești și să clădească o nouă școală încăpătoare, iar în piața satului să construiască o capelă“. Deci gîndurile Bardului se îndreptau spre o educație cît mai înaltă a copiilor. El nu uită nici pe sătenii din Mircești pentru care prescrise: „Să se înzestreze fetele sărace, dîndu-le cîte o pereche de boi și cîte o vacă fiecăreia dintre ele“. De asemenea, ca „frumoasa luncă de pe malul Siretului să nu se taie niciodată“.*

Tot de personalitatea poetului din Mircești este legat și un alt fapt. În ședința de la 7 septembrie 1890, plenul Academiei Române a luat în discuție propunerea făcută de Dimitrie Sturdza privind ridicarea unui monument lui V. Alecsandri, decedat de cîteva zile. Dar primul monument al Bardului a fost ridicat abia în anul 1906. Citățm un document care consemnează evenimentul: „15 octombrie 1906, s-a ridicat aici la Iași statuia neuitatului poet Vasile Alecsandri, născut în orașul Bacău la 21 iulie 1821, mort la 22 august 1890 la Mircești. Începătura și urzitura acestei statui se datorește Primăriei orașului Iași, după propunerea de la 27 august 1890 a primarului Vasile Pogor, cînd s-au întocmit la Iași două documente. După 16 ani de nepregetată muncă, a fost dat ca patrioticul

gînd să fie încununat de izbîndă. Tot ce e suflare românească a grăbit să ajute cu obolul său la proslăvirea celui ce a reînviat versul popular în poezia cultă". Monumentul aflat azi în fața Teatrului Național din Iași a fost realizat de sculptorul W. C. Hegel.

O altă personalitate a timpului, marele istoric N. Iorga este desigur bine cunoscut în țară și peste hotare prin rodnica sa activitate politică, culturală și istorică. Însă ceea ce l-a aureolat pe genialul istoric a fost faptul că a scris o imensă operă, fără egal în cultura universală. Opera sa însumează mai bine de 1300 de cărți și broșuri și peste 20.000 de articole, ceea ce îl situează printre primii istorici ai tuturor timpurilor.

„Tribuna României" dedică reputatului compozitor și profesor ani de-a rîndul la Institutul teologic din București, Nicolae Lungu, ajuns la patriarhala vîrstă de 85 de ani, „alese evocări și cuvinte de suflet".

Țară de dor. *Revista românească de turism „Vacances en Roumanie", a publicat de curînd un articol semnat de turistul german Paul Helmut, care a efectuat împreună cu familia o excursie cu barca pe cunoscuta vale a Moldovei, de la poalele Rarăului pînă la Roman. Traseul a inclus numeroase obiective turistice de mare interes: Vama, Mănăstirea Moldovița, Voronețul, Humorul și Slatina, trecînd apoi prin Baia, prima capitală a Moldovei și ajungînd la mănăstirile din apropierea Neamțului, apoi orașul Roman. Toate le prezintă într-o salbă de epitete și comparații de o neasemuită frumusețe.*

Din istoria medicinei românești. *La Iași s-a inaugurat în ziua de 7 octombrie 1852 Institutul Gregorian — așezămînt întemeiat de domnitorul Grigore Alexandru Ghica —, urmînd să funcționeze ca anexă a Spitalului „Sfîntului Spiridon", spital care fusese înființat în anul 1757. Primul conducător al Institutului a fost doctorul Anastasie Fătu.*

Dr. Constantin Vîrnav a fost primul moldovean care și-a luat doctoratul în medicină (1836), și totodată întemeietorul celei dintîi publicații periodice românești destinate popularizării științei medicale: „Povățuitorul sănătății și al economiei", Iași 1844-1845. A slujit medicina la Iași unde a fost și profesor de medicină populară la seminarul „Veniamin Costachi". Continuîndu-și activitatea de publicist a condus în 1851, „Foaia Societății de Medici și Naturaliști", editată tot la Iași. Însă cea mai cunoscută scriere a sa, apărută în volum în 1840, se intitulează: „Despre holera epidemicească".

Se împlinesc 185 de ani de la nașterea medicului Iacob Cihac (19 august 1800), care în 1825 era medic la Iași, iar între 1830-1832, medic șef al Miliției Moldovenești și mare chirurg al orașului Iași. El a fost inițiatorul fondării la Iași a Societății de Medici și Naturaliști. Împreună cu un alt renumit medic, M. Zotta, a fondat la Iași cea dintîi societate științifică de la noi din țară numită „Cercul de lectură medicală", devenită în 1833 Societatea de Medici și Naturaliști. Tot lui Iacob Cihac i se datorează în mare măsură și înființarea Muzeului de Istorie Națională, care și-a deschis porțile la Iași, la 4 februarie 1834. S-a stins din viață la 29 iulie 1888.

Noutăți edilitare. *În preajma Combinatului de Utilaj Greu, obiectiv industrial care determină în continuare sensibile mutații sociale, implicit urbanistice în zona limitrofă a orașului Iași, a început construcția unui mare cartier de locuințe. După conturarea ansamblurilor „Frumoasa“ din jurul Mănăstirii cu același nume, apoi alte două cartiere „CUG-1 și CUG-2“ —, sistematizarea urbană vizează actualul teritoriu al satului Lunca Cetățuiei, poartă de intrare în Iași.*

În zona nord-vest a municipiului Piatra Neamț, se află în construcție ansamblul de locuințe „Bicaz“, unul din cele mai mari și mai frumoase înălțate aici, la poalele Cozlei. Situat la intrarea dinspre orașul Bicaz, noul ansamblu urmează să însumeze cca 600 apartamente și se va construi o unitate arhitectonică bine individualizată.

Tîrgul de altădată, Dorohoiul, a devenit astăzi un oraș dintre cele mai frumoase, ce împodobește maiestuos această parte de nord-est a țării. Orașul de care își leagă existența George Enescu, Spiru Haret, Dimitrie Pompeiu și alții, spre respectul față de cei trecuți în eternitate și cinstea celor de astăzi, arată acum ca un adevărat oraș, demn de contemporaneitatea noastră. Blocuri de locuințe, instituții de cultură, fabrici și ateliere meșteșugărești dotate cu cele mai moderne mașini care ușurează munca omului și măresc productivitatea, sînt doar cîteva din cărțile de vizită ale orașului.

Anul acesta se împlinesc 800 de ani de la prima atestare documentară a orașului Bîrlad. Cu acest prilej edilii orașului au montat un ceas în turnul primăriei sincronizînd la fiecare oră exactă cîteva acorduri din imnul Bîrladului compus de Nicolae Bălan.

Un adevărat ceas turn a fost realizat și în Fălticeni, de către specialiștii de la diferite unități industriale din oraș. Ceasul indică data, ora oficială a României, concomitent cu cea a altor țări de pe glob. Ceasul turn include în construcția sa și simbolurile infinitului (prin coloana brîncușiană) și cel al sistemului planetar. Iată că pe lîngă ceasurile istorice, adevărate opere de artă, apar și ceasuri moderne, frumoase și exacte.

Realizări industriale. *La Combinatul Petrochimic din Borzești-Bacău s-a pus la punct o instalație de recuperat energia termică secundară de pe marea platformă chimică. Astfel au fost puse în funcțiune mai multe instalații de acest gen al căror aport echivalează cu peste 50 mii de tone combustibil convențional. Tot pe baza unor proiecte realizate în cadrul unității, pînă la finele anului se vor introduce în circuitul productiv resursele secundare de energie printr-o serie de noi instalații în regie proprie. Economiile ce se vor realiza vor totaliza încă 30 de mii tone combustibil convențional.*

La fabrica de mobilă din Dărmănești, din cadrul IFET Bacău, au fost puse în funcție două instalații menite să asigure valorificarea superioară a cetinei de brad, resursă nefolosită pînă acum. Instalația asigură prelucrarea, lunar, a unei cantități de 150-160 tone de cetină din care se obțin cca. 100 litri de uleiuri eterice, destinate industriei cosmetice și de medicamente, precum și 100 tone de făină proteică utilizată în furajarea animalelor.

Cunoscutul Combinat de Prelucrare a Lemnului din Piatra Neamț a început să fie din ce în ce mai cunoscut prin farmecul și ingeniozitatea stilurilor de mobilă pe care le fabrică. Ca o mărturie vie a acestui fapt și anul acesta cîteva noi garnituri de mobilă vor fi prezentate la Tîrgul Internațional de la Lyon-Franța.

De remarcat este și faptul că 38 noi tipuri de garnituri mobilă, ce vor fi expuse la Tîrgul de case din Steinhoff-R.F.G., vor intra la același combinat în producția de serie începînd cu anul viitor.

În cadrul zestrei industriale a Iașului, un loc distinct îl ocupă industria metalurgică. Ca urmare a acestui fapt, produsele metalurgice cu marca „TERPO" au început să fie tot mai solicitate nu numai pe piața internă, dar și în exterior, pînă în prezent livrîndu-se în peste 60 de țări, de pe toate continentele lumii.

Specialiștii de la aceeași întreprindere, în colaborare cu harnicul colectiv al Întreprinderii de Țevi din Roman, au conceput și realizat un prim lot de burlane de tubaj pentru industria petrolieră. Realizarea se înscrie în programul de înnoire și modernizare a industriei petroliere.

Un eveniment deosebit în activitatea feroviară de pe raza Regionalei C.F.R. Iași s-a înscris în luna septembrie a.c. A fost pus sub tensiune și dat în exploatare tronsonul de cale ferată electrică Pașcani-Tg. Frumos, etapă importantă a electrificării întregii artere feroviare Iași-Pașcani-Socola.

Una dintre inovațiile recent înregistrate la întreprinderea „Electrocentrală" din Iași are ca obiectiv un nou aparat de măsură și control, aparat ce măsoară simultan temperatura, debitul și presiunea agentului termic livrat consumatorilor, facilitînd astfel o judicioasă distribuire a acestuia în rețea și o mai bună urmărire a livrărilor.

La Întreprinderea de Mașini-Agricole și Mașini-Unelte din Iași, s-a trecut la fabricarea unui nou tip de mașină de rectificat prin copiere, produs de înaltă complexitate tehnică, finalizat în baza unor proiecte elaborate de specialiștii noștri. Destinată unităților cu profil metalurgic, mașina se înscrie în amplul efort depus de oamenii muncii ieșeni în vederea realizării planurilor.

La I. M. Roman, s-au executat probele finale la un strung „Carusel vertical" cu două posturi de lucru, echipat cu comenzi numerice și automat programate.

La I.C.H.C. din Piatra Neamț, a fost obținut un nou sortiment de hîrtie tehnică absorbantă destinată centralelor nucleare.

În strădania oamenilor muncii pentru darea și redobîndirea de materii prime pentru anumite industrii, la loc de frunte poate fi înscris și harnicul colectiv al I.J.R.V.M.R. din Piatra Neamț. La această întreprindere funcționează la parametri normali o instalație de brichete șpan cu o capacitate de 1, 5 tone pe oră. Numai în luna septembrie, de aici au plecat către beneficiari cca 120 tone de șpan.

Inițiativă. *Pentru prima oară la Dorohoi s-a deschis o tabără de artă a sticlei și porțelanului în care lucrează artiști profesioniști ai genului. Inițiativa aparține Comitetului pentru Cultură și Educație Socialistă din Botoșani, iar gazda plină de solicitudine este renumita Întreprindere de Sticlă și Porțelan din Dorohoi. Din colaborarea fructuoasă între plasticieni și meseriași au rezultat adevărate opere ale frumosului. S-a sugerat și întemeierea la Dorohoi a primului muzeu de artă contemporană a sticlei și porțelanului.*

Triunghi. *Dacă s-ar uni printr-o linie imaginară Moinești, orașul petroliștilor, Comănești, al minerilor, și Tg Ocna, străveche vatră a săpăturilor de sare — cea dintîi bogăție subpămînteană pomenită și întrebuințată în acest colț de țară —, perimetrul investigat dă forma clară a unui triunghi. Deci nu din nevoia efectului stilistic s-a închegat imaginea aceasta, ce ar putea fi considerată un accident geografic, născător de metafore, ci cele trei binecuvîntate locuri alcătuiesc aievea o triadă, ea însăși cu întreită semnificație: geologică, istorică și economică. Orașele au o pondere economică demnă de toată prețuirea.*

Arhid. Ioachim GIOSANU

La 60 ani de Patriarhat

FESTIVITATEA ANIVERSĂRII A 60 DE ANI DE LA RIDICAREA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE LA RANGUL DE PATRIARHIE

Ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie în salba viguroasă a celorlalte surori ortodoxe, a întregii Ortodoxii, a fost o îndreptățire firească, pe măsura vitalității și a dinamismului vieții creștine din aria arcului carpatic, începînd din primele secole ale creștinismului. Actul măreț înscris cu litere de aur în cronica nepieritoare a Bisericii Ortodoxe Române a fost, de asemenea, pe măsura anvergurii vieții sociale și culturale a poporului român, a creșterii sale valorice, a structurii statale definitive, a unității spirituale și naționale. Așadar a unei înfloriri în latura vieții bisericești și a celei naționale, sociale și culturale, manifestată pregnant în dezvoltarea istorică a poporului nostru în vatra de închinare străbună, în orizontul său spiritual și cultural, în aria de afirmare a civilizației sale, toate aceste elemente reunite armonic și indestructibil în acea structură creștină și românească unică, care reprezintă specificul dintotdeauna al Ortodoxiei românești.

Pe măsura acestor împliniri epocale sînt și sentimentele de care sînt animați clerul și credincioșii Bisericii noastre la comemorarea jubiliară a răsunătorului eveniment bisericesc românesc din anul 1925, cînd Biserica Ortodoxă Română s-a ridicat, prin voința clerului și credincioșilor ei, la strălucitul rang de Patriarhie. Împlinirea a 60 de ani de Patriarhat, anul acesta, a coincis în mod fericit cu împlinirea a 100 de ani de la recunoașterea oficială a autocefaliei Bisericii noastre. De aceea anul în curs este un an jubiliar pentru Biserica noastră, iar la acest popas aniversar bucuria Bisericii noastre, a clerului și credincioșilor ei, este unanimă și de negrăit. Este acea bucurie sfîntă simțită integral, îngemănată adînc și tainic în pocalul inimii cu recunoștință pioasă pentru înfăptuitorii dobîndirii rangului Bisericii noastre de „la plinirea vremii“ Ortodoxiei românești, 1925. Nu a fost acesta un eveniment întîmplător, ci demnitatea patriarhală reprezintă încoronarea inerentă și justificată plenar a unei vieți bisericești în aria carpatică, pontică și dunăreană, care, începînd din veacul apostolic, a înflorit pînă în vremea noastră. Sămînța învățăturii evanghelice aruncată în brazda dintre Dunăre și Mare a răsărit falnic pe plaiul mioritic, roadele ei fiind înveșnicite în aportul Ortodoxiei din locurile noastre la cristalizarea învățăturii celei adevărate în Biserica lui Hristos, prin participarea la Sinoadele ecumenice și semnarea actelor acestora, prin mărturisirea pînă la jertfa supremă a creștinilor din această străbună vatră,

prin scrierile patristice ale unor reprezentanți de geniu ai vremii, precum Sfinții Ioan Casian și Niceta de Remesiana.

În epoca medievală, Biserica Ortodoxă Română cunoaște o dezvoltare și o afirmare în toată lumea ortodoxă confruntată cu vitregiile vremurilor. Sînul Ortodoxiei românești a devenit total receptiv la suferințele fraților ortodocși, din ariile geografice supuse Semilunei, ei aflînd aici leagăn de alinare a durerilor, de rezistență națională și de mărturisire ortodoxă. Vitalitatea, vigurozitatea mărturisirii ortodoxe este ilustrată elocvent și de aportul ortodox român la cauza panortodoxiei. Sinodul de la Iași din 1642, în vremea lui Vasile Lupu, cel care era un adevărat urmaș al strălucirii bizantine în scaunul Moldovei, și a Mitropolitului Varlaam, constituie un titlu de glorie pentru Ortodoxia noastră, o mărturie majoră a tăriei Bisericii noastre.

Biserica Ortodoxă și viața poporului au fost una în istoria noastră, aspirațiile cele mai înălțătoare fiind un țel unitar ca și dorința de libertate, independență și dreptate. Rolul Bisericii în promovarea unității naționale, a dăltuirii conștiinței unității de neam și de grai, a dezvoltării limbii unitare românești, aportul ei la tezaurul culturii și spiritualității românești, la progresul poporului nostru în general este unanim recunoscut. Împlinirile din viața socială, politică și culturală au fost premisă trainică pentru înfăptuirile de ordin bisericesc-administrativ.

Unirii Principatelor Române la 1859, cuceririi Independenței de stat la 1877-1878, le-a urmat recunoașterea oficială de către Patriarhia ecumenică a autocefaliei Bisericii noastre, iar unirii tuturor românilor într-un stat la 1918 i-a urmat ridicarea la demnitatea patriarhală în 1925. Împlinirile românești sînt așadar și împliniri ortodoxe, sînt împliniri spirituale de rezonanță pentru sufletul românesc și ortodox.

Patriarhia Română era așadar „o expresie a deplinei independențe suverane a poporului și Bisericii române" și era menită „să contribuie la păstrarea și cimentarea unității spirituale a poporului român — în permanență statornic pe pământul străbun al Patriei noastre de azi și neîntrerupt păstrător al legii și credinței ortodoxe — și să integreze și mai mult Biserica noastră străbună și realitățile naționale, sociale și economice ale poporului pe care este chemată să-l slujească în vederea propășirii lui spirituale și materiale" [1].

De aceea, așa cum spunea patriarhul de pioasă amintire, Justinian, anul 1885 și anul 1925, cînd la 25 aprilie s-a recunoscut oficial autocefalia și cînd, respectiv, la 4 februarie Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărît ridicarea mitropolitului primat, Miron Cristea, la rang de Patriarh, fiind înscăunat la 1 noiembrie, reprezintă „două momente culminante în viața Ortodoxiei românești" [2].

---

1. *Serbările prilejuite de Semicentenarul Patriarhiei Române și 90 de ani de la recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române,* în „Biserica Ortodoxă Română", XCIII (1975), nr. 11-12, p. 1226-1227.

2. † Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Cuvînt festiv la sărbătorirea Semicentenarului Patriarhiei Române și la 90 de ani de autocefalie,* în rev. cit., p. 1240.

„Prin acest act solemn — rostea, la festivitățile semicentenarului Patriarhiei Române din 1975, actualul Patriarh al Bisericii noastre, Prea Fericitul Iustin — nu numai de către Biserica noastră Română dar și de întreaga Biserică Ortodoxă de pretutindeni se recunoștea atunci și se cinstea vrednicia noastră românească în Ortodoxie din vremurile care au trecut și se contura rostul Ortodoxiei noastre în viitor. Se recunoștea și se cinstea păstrarea statornică a credinței curate în Biserica noastră, prin rîvna sfîntă a credincioșilor și destoinicia slujitorilor altarelor; se recunoștea și se cinstea contribuția Bisericii noastre la întocmirea și creșterea trupului Ortodoxiei ecumenice; se recunoștea și se cinstea întregul nostru trecut de jertfelnică dăruire pentru neam și pentru Biserica lui Hristos. În același timp, frații noștri întru dreaptă credință, măsurîndu-ne puterile, legau mari nădejdi de lucrarea noastră în aria teologiei, în strîngerea legăturilor între Bisericile Ortodoxe, în sporirea înrîuririi Ortodoxiei în întreaga lume creștină și în destelenirea căilor pentru unirea tuturor Bisericilor“ [3].

Aceste îndreptățite temeiuri și nădejdile nutrite au devenit realitate pentru Biserica noastră angajată jertfelnic în slujirea poporului român și, de asemenea, în mișcarea ecumenică spre refacerea unității Bisericii Domnului nostru Iisus Hristos. Așa cum spunea Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei; *„cu îndreptățită bucurie și mîngîiere putem răspunde că Biserica Ortodoxă Română a adeverit aceste nădejdi, ea cunoscînd marea și nouă prosperitate“* [4].

Sub aureola aceasta, a vredniciei înaintașilor, a împlinirilor prezentului, a lucrării harului Sfîntului Duh în Biserică, s-a comemorat în ziua de 29 septembrie împlinirea a 60 de ani de Patriarhat. În această zi, ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii noastre strămoșești au sărbătorit cu evlavie și cu bucurie această semnificativă aniversare. În această zi, în toate bisericile din cuprinsul Patriarhiei Române, inclusiv în cele de peste hotare, potrivit hotărîrii Sfîntului Sinod al Bisericii noastre, la sfîrșitul Sfintei Liturghii s-a săvîrșit un Te-Deum și s-a rostit un cuvînt adecvat evenimentului.

La București, în Catedrala patriarhală, Sfînta Liturghie a fost oficiată de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin însoțit de P.P. S.S. Episcopi Vasile Tîrgovișteanul, vicar patriarhal și Roman Ialomițeanul, vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, înconjurați de un sobor de preoți și diaconi. La slujbă au asistat toți membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, membrii Consiliului Național Bisericesc, profesori de teologie de la cele două Institute Teologice universitare din țară, București și Sibiu, consilieri și personal de conducere din Arhiepiscopia Bucureștilor și Administrația Patriarhală, precum și un număr mare de credincioși. La sfîrșitul Sfintei Liturghii s-a săvîrșit Te-Deum-ul de către

---

3. † Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Cuvînt festiv la Semicentenarul Patriarhiei Române și 90 de ani de autocefalie,* în rev. cit., p. 1244.

4. † Teoctist, Mitropolitul Olteniei, *Cuvînt festiv la Semicentenarul Patriarhiei Române...,* în rev. cit., p. 1295; cf. *Pe treptele slujirii creștine,* II, Mănăstirea Neamț, 1980, p. 110.

P. S. Episcop-vicar Roman Ialomițeanul, după care I.P.S. Nicolae al Banatului a rostit următoarea cuvîntare :

„Se împlinesc 60 de ani de cînd, la 27 septembrie 1925, aici, în această Sfîntă Catedrală, martoră a nenumărate momente importante din istoria noastră bisericească și națională, o delegație a Patriarhiei Constantinopolului s-a prezentat să înmîneze documentul prin care se recunoștea înființarea Patriarhiei Române. Scurt timp apoi, la 1 noiembrie același an, tot aici, avea să se desfășoare ceremonia înscăunării primului Patriarh al Bisericii Autocefale Ortodoxe Române.

Precum atunci evenimentul înălțării Bisericii noastre la rangul de Patriarhie s-a petrecut în prezența ierarhiei, clerului și poporului dreptcredincios, de asemenea, astăzi, Prea Fericitul Patriarh Iustin a rînduit ca, la aniversarea înființării Patriarhiei Române, să fie asociați clerul de toate stările precum și credincioșii ortodocși români de pretutindeni, din țară și cei risipiți în largul lumii. Slujba la care asistăm acum este tocmai dovada acestei părtășii.

Prăznuim jubileul Patriarhiei nu ca pe un fapt oarecare, ci în reculegere, înălțare sufletească și rugăciune, mulțumind lui Dumnezeu pentru harul și darurile pe care a binevoit să le reverse asupra Bisericii Ortodoxe Române, asupra slujitorilor și închinătorilor ei și, în același timp, cerîndu-I să nu ne lipsească de ajutorul Său nici în viitor.

PREA FERICIREA VOASTRĂ,
ÎNALT PREA SFINȚIȚI ȘI PREA SFINȚIȚI IERARHI,
PREA CUVIOȘI ȘI PREA CUCERNICI PĂRINȚI,
IUBIȚI CREDINCIOȘI,

Nașterea Bisericii creștine este legată de momentul Cincizecimii. De la Biserica-instituție care apărea atunci și pînă la cea de astăzi a fost străbătută o cale lungă. Chiar dacă unii creștini doresc revenirea la situația din începuturi, ne dăm seama că acest lucru e cu neputință, întrucît Mîntuitorul Însuși i-a hărăzit Bisericii să crească, să se dezvolte și închinătorii ei să umple tot pămîntul. Din bună vreme una din formele de organizare pe care le-a îmbrăcat Biserica, pe lîngă parohie și episcopie, a fost Patriarhia. Patriarhiile au luat ființă în jurul centrelor administrative importante ale vremii : Roma, Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim. La baza lor stătea împărțirea teritorială politică și principiul etnic. Pe măsura răspîndirii creștinismului și a primirii lui de alte și alte neamuri s-au creat mai multe patriarhii. Lucrul acesta a fost posibil în cazul tuturor Bisericilor ai căror fii, aparținînd unui popor constituit într-o țară de sine stătătoare, au ajuns să se impună printr-o contribuție proprie, originală și de valoare la patrimoniul spiritual comun.

Cît privește Biserica Ortodoxă Română, procesul ei de afirmare a fost mult timp stînjenit de vicisitudinile vremii, de faptul că poporul nostru a fost cotropit și subjugat veacuri de-a rîndul iar parte din glia strămoșească smulsă de imperii străine.

Și în aceste împrejurări vitrege însă, Ortodoxia românească s-a dovedit de o mare vitalitate și forță. Mărturie stă buna organizare a Bisericii pe întreg teritoriul locuit de români. Preoți, călugări și episcopi, parohii, mănăstiri și eparhii au existat dintotdeauna, chiar dacă mărturiile scrise sînt uneori deficitare.

Obișnuit vorbim de Biserica Ortodoxă Română ca o Biserică temeinic așezată începînd din veacul al XIV-lea. Atunci însă Biserica noastră doar s-a reorganizat în funcție de condițiile politice din Țara Românească și Moldova. Altcum ea exista demult, de cînd s-a născut neamul românesc, împlinind trebuințele credincioșilor, pînă și ale celor aflați la depărtări, în sudul Dunării. Astfel, un manuscris din veacul al XI-lea, păstrat odinioară la Ohride, poartă semnătura unui „Ioan, preot al prea sfintei episcopii a vlahilor".

Poziția Bisericii Ortodoxe Române a fost de asemenea natură încît, atunci cînd se va întîmpla prăbușirea Bizanțului, ea îi va lua într-un fel locul. Așa se face că ierarhii și teologii din Bizanț și-au putut continua activitatea în Țara Românească sau Moldova înființînd școli, tipărind cărți etc. Din cei 11 patriarhi care s-au succedat pe tronul ecumenic în secolul al XVI-lea, doar unul n-a ajuns să calce pe pămîntul nostru. La înmormîntarea din 1707 a domnitorului Moldovei Antioh Cantemir au slujit cei patru patriarhi răsăriteni de atunci. Uneori se sfințea la noi Sfîntul și Marele Mir. La noi s-au făcut chiar alegeri și hirotoniri de patriarhi pentru scaunele apostolice. În capitala Moldovei s-a ținut Sinodul din 1642, care a dat formă definitivă „Mărturisirii Ortodoxe", una din cărțile simbolice de bază ale întregii Ortodoxii.

Veacuri în șir apoi Țările Românești au îmbogățit material și spiritual Patriarhiile apostolice, mănăstirile de la Muntele Athos și multe alte centre ortodoxe. „Marea Valahie — spune o mărturie de epocă — este raiul de unde se așteaptă harul și darul desăvîrșit".

În sînul Bisericii Ortodoxe Române s-a cultivat cea mai autentică spiritualitate ortodoxă, care, prin Paisie și ucenicii săi, a influențat atît de prisositor duhovnicia Bisericii Ortodoxe Ruse.

Nu mai mici au fost vredniciile Bisericii Ortodoxe Române din părțile transilvane și bănățene care, deși înrobite politic, au rămas în cea mai strînsă legătură cu frații lor de peste munți și au păstrat dreapta credință în forma ei cea mai autentică. Mai mult decît atît, după prăbușirea Serbiei au oferit azil și sprijin ierarhilor și credincioșilor care se refugiau din calea otomanilor.

Trec peste alte amănunte ale istoriei care mărturisesc toate despre modul cum s-a afirmat Biserica Ortodoxă Română, cîștigîndu-și rînd pe rînd autocefalia și apoi patriarhatul, pe măsură ce statul român, cu destinul căruia a fost permanent îngemănată, și-a dobîndit independența în 1877, apoi unitatea și integritatea în 1918.

Înființarea Patriarhiei Române în 1925 a încununat o lucrare bisericească de veacuri, care a impus Ortodoxia românească nu numai pe plan intern, ci, în egală măsură, pe plan ecumenic. Evenimentul petrecut acum 60 de ani a înlesnit Bisericii noastre o uimitoare creștere din toate punctele de vedere, la aceasta contribuind din plin primii trei Patriarhi de pioasă amintire, Miron, Nicodim și Justinian, iar în vremea noastră Prea Fericitul Părinte Iustin.

Astăzi, printre toate celelalte Biserici Ortodoxe, Biserica Ortodoxă Română este una din cele mai temeinic organizate, cu eparhii bine așezate, cler serios pregătit, parohii răspîndite pe întreg teritoriul țării, mănăstiri cu monahi și monahii trăitori după regulile de veacuri ale călugăriei, învățămînt teologic la înălțimea exigențelor, publicații și presă acoperind nevoile atît ale preoților, cît și ale credincioșilor. Față de răspîndirea celor de un neam cu noi în majoritatea continentelor, Patriarhia s-a străduit să le asigure asistența duhovnicească, încît, la ora actuală, altare ortodoxe române se înalță din America pînă în Australia și Noua Zeelandă, din Suedia și Finlanda pînă în Spania, Italia și Țara Sfîntă. Evanghelia Mîntuitorului Iisus Hristos e propovăduită în limba strămoșilor noștri pretutindeni în lume.

Nu trebuie să omitem nici aceea că Ortodoxia românească participă la toate acțiunile interortodoxe și ecumenice, este prezentă în marile organizații bisericești internaționale, prin ierarhii, teologii și reprezentanții ei, nu lipsește de la nici o manifestare religioasă importantă.

Pe deasupra, așa cum arăta odată Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, „ca Biserică cu viață ecumenică, în duhul ei, fiind împreună lucrătoare cu celelalte Bisericii pentru fericirea lumii, în viața de acum și în cea viitoare, Biserica noastră contribuie la înfăptuirea marilor idealuri creștine și umanitare de libertate, egalitate între oameni și popoare, colaborare pe toate tărîmurile, îndestularea tuturor cu toate cele de trebuință unei vieți demne, prietenie, pace și înfrățire între oameni și popoare. Iar ca Biserică slujitoare, integrată în viața poporului nostru, pe care-l slujește cu tăria plinătății Sfîntului Duh, Care sălășluiește în ea, se străduiește să ducă la mîntuire pe credincioșii pe care-i păstorește și să contribuie la înfăptuirea năzuințelor și idealurilor lor, se dăruiește tuturor și fiecăruia în parte, cu jertfelnică dragoste, urmînd pe Domnul nostru Iisus Hristos, singurul ei Cap, care și-a dat viața pentru fericirea noastră".

Evoluția în timp a Bisericii Ortodoxe Române demonstrează simbioza ei desăvîrșită cu viața poporului, a țării. Precum arătam deja, însăși înființarea Patriarhiei s-a putut înfăptui doar după realizarea statului nostru național unitar. Astăzi activitatea bogată și mult priitoare a Bisericii noastre este favorizată de condițiile prielnice de care se bucură ea în actuala societate românească. Se cuvine subliniată înțelegerea și pus în evidență sprijinul pe care statul român le acordă cultelor religioase, pornind de aici numai putînd înțelege multiplele ei posibilități de afirmare. Iată de ce, în momentele festive de acum, ne îndreptăm gîndul cu recunoștință spre conducătorul țării, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, asigurîndu-l totodată de întregul nostru devotament, de prețuirea și de dragostea noastră, cinstindu-i străduințile de zidire a unei țări frumoase, libere, puternice și deplin stăpînă pe destinele ei, contribuția sa la înfăptuirea unei lumi mai drepte, a păcii și bunei-înțelegeri.

Reîmprospătînd întîmplările de acum 60 de ani, aducem profund recunoscătoare cinstire lungului șir de ierarhi, călugări, preoți și credincioși care au ostenit, uneori mergînd pînă la sacrificiul

total, pentru înflorirea Bisericii strămoșești și așezarea ei la loc de cinste în Ortodoxie, ca Patriarhie.

Un gînd curat de recunoștință închinăm adormiților în Domnul, Patriarhii Miron Cristea, Nicodim Munteanu și Justinian Marina, pentru tot ce au înfăptuit cu rîvnă sfîntă, în vremea arhipăstoriei lor, la cîrma Patriarhiei Române. Prea Fericitului Patriarh Iustin, care continuă cu multă vrednicie și îmbogățește prisositor lucrarea înaintașilor săi, îi prezentăm expresia sincerei recunoștințe, calda noastră prețuire și adîncă cinstire, rugînd pe Bunul Dumnezeu să-l țină îndelungat în zile, în pace, sănătos, drept învățînd cuvîntul adevărului.

O rugă fierbinte, în fine, pentru nenumărații preoți, călugări, credincioși și credincioase pe al căror atașament și jertfelnicie se întemeiază tot ce se înfăptuiește azi frumos și măreț în Biserica Ortodoxă Română.

Dumnezeu să ne lumineze cărările, să ne întărească și să ne ajute să sporim în credință curată, în virtuțile creștinești, în înțelepciune și în dragoste, în slujirea statornică a poporului, în sprijinirea eforturilor lui pentru o viață mai luminoasă precum și în slujirea păcii, a unirii tuturor Bisericilor și a înfrățirii tuturor."

După terminarea slujbei din biserică, Prea Fericitul Patriarh însoțit de membrii Sfîntului Sinod și participanții invitați menționați mai sus s-au îndreptat către reședința patriarhală unde, la orele 13,00, în sala sinodală a avut loc ședința solemnă a Sfîntului Sinod, fiind de față Domnul Ion Cumpănașu, președintele Departamentului Cultelor.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a deschis ședința sinodală, arătînd scopul întrunirii, printr-un cuvînt înălțător.

ÎNALT PREA SFINȚIȚI ȘI PREA SFINȚIȚI
MEMBRI AI SFÎNTULUI SINOD,
DISTINS AUDITORIU,

„Anul 1985 are pentru Biserica Ortodoxă Română semnificația unui an jubiliar în care ierarhii, clerul și credincioșii, rememorînd evenimente de răscruce din istoria noastră bisericească, s-au adunat laolaltă pentru ca, prin rugăciune, cuvînt și fapt, să cinstească memoria înaintașilor care prin lucrarea lor au înscris în cronica românească file de neuitat.

Astfel, ne-am aflat împreună, duminică 5 mai, în biserica „Sf. Spiridon" din Capitală, pentru a sărbători împlinirea a o sută de ani de la recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române.

Astăzi, sărbătorirea unui alt eveniment de importanță istorică pentru viața noastră bisericească ne-a adunat în Catedrala patriarhală și acum, aici, în sala sinodală, anume comemorarea a 60 de ani de la ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie.

Prin cuvîntul său, rostit în Catedrală, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului ne-a introdus în pridvorul acestei sărbători și ne-a înfățișat retrospectiv istoria și importanța eveni-

mentului înălțării Bisericii noastre la treapta de Patriarhie, lăsînd ca aici, un alt membru al Sfîntului nostru Sinod, Înalt Prea Sfințitul Antonie al Ardealului, să ilustreze personalitatea și opera celor care în decurs de 60 de ani au condus destinele Bisericii Ortodoxe Române, ale clerului și credincioșilor în calitatea de patriarhi.

Este știut că la noi, întotdeauna, firele vieții bisericești s-au împletit cu firele vieții poporului și cu aspirațiile lui pentru unitate, pentru libertate și pentru independență. De aceea, doresc să subliniez, o dată mai mult, că ori de cîte ori poporul român a pășit pe o nouă treaptă a organizării sale de stat, Biserica noastră, Biserica acestui popor, urmînd sfintele canoane, a dobîndit și ea forme noi de organizare, în armonie cu realizările din viața națiunii. Astfel, întemeierea Țării Românești (1330) și a Moldovei (1359) ca state independente, a fost urmată, în chip firesc, de organizarea Bisericii în Mitropolii (la 1359 a Ungrovlahiei și la 1401 a Moldovei). Apoi, actul Unirii celor trei țări române realizat de către Mihai Viteazul la 1600 s-a reflectat pozitiv și pe plan bisericesc, în consolidarea conștiinței privind unitatea de credință a românilor.

Unirea Principatelor Române la 1859 a creat posibilitatea unei noi organizări bisericești, ajungîndu-se la instituirea Sfîntului Sinod, în frunte cu mitropolitul Ungrovlahiei, ca primat.

Proclamarea Independenței de stat a României la 9 Mai 1877 a fost urmată de recunoașterea autocefaliei Bisericii noastre.

Iar Unirea tuturor românilor într-un singur stat național, act istoric epocal, care s-a înfăptuit la 1 Decembrie 1918, a generat procesul de unificare și organizare sinodală autocefală unitară pe întreg teritoriul României și a culminat în anul 1925, prin ridicarea scaunului arhiepiscopal și mitropolitan al Ungrovlahiei la demnitatea de Patriarhie, titularul acestui scaun primind denumirea de „Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române".

Îmi îndeplinesc o datorie de conștiință ca, în calitate de întîistătător actual al Bisericii noastre să aduc, cu acest prilej, un pios omagiu celor trei patriarhi, predecesorii mei în scaunul patriarhal — Miron, Nicodim și Justinian —, care au sporit zestrea bisericească temeluită și lăsată de înaintași, pe care și noi, o păstrăm și dorim să o înmulțim pentru generațiile viitoare ale Bisericii și neamului nostru.

Ne bucurăm din toată inima că împreună cu noi, la această sărbătoare cu profunde semnificații istorice bisericești și patriotice, se află Domnul Ion Cumpănașu, președintele Departamentului Cultelor, rugîndu-l să se facă interpretul sentimentelor noastre de stimă și prețuire față de înalta Conducere de stat, în frunte cu mult iubitul nostru Președinte, Domnul Nicolae Ceaușescu, și să-l asigure de devotamentul, loialitatea ierarhilor, clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române."

În continuare I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului ros-

teşte cuvîntul festiv cu prilejul împlinirii a 60 de ani de la ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie.

„Se împlinesc anul acesta șaizeci de ani de cînd, din voința Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, trecută și prin Camerele legislative ale vremii, s-a proclamat înființarea Patriarhiei Române în locul Mitropoliei de la București, transformîndu-se și titlul de Mitropolit primat, în acela de *Patriarh*. Tradiția patriarhală era, la noi, mai veche. Nicolae Iorga arată că în secolul al XIV-lea, mitropolitul muntean era *exarh patriarhal,* iar în secolul al XVI-lea, mitropolitul Moldovei purta — recunoscute de toată Ortodoxia — semnele demnității patriarhale (Tit Simedrea, *Patriarhia românească,* București, 1926, p. 7).

Pe scaunul de la București, cu titlul de Mitropolit primat, se afla din 1920 Elie Miron Cristea, cum îi plăcea să-și zică, păstrîndu-și și numele de botez, modernizînd ușor printr-o fonie străină pe românescul, dar cam asprul și rusticul Ilie, cum fusese și prototipul onomastic vechi-testamentar.

Fiind astăzi sărbătoarea aniversară a Patriarhatului, este și sărbătoarea patriarhilor. După ce, în Catedrală, Înalt Prea Sfințitul Nicolae Corneanul a vorbit astăzi despre evenimentele din 1925 care au dus la întemeierea Patriarhatului, din însărcinarea Prea Fericitului Patriarh eu mi-am propus, în această sesiune specială a Sfîntului Sinod, evocarea solemnă a evenimentului și, mai ales, a urmărilor lui în istoria celor șaizeci de ani care au urmat de atunci pînă astăzi. Mi-am zis că va fi nu numai calea cea mai potrivită de evocare, ci și împlinirea unei datorii de conștiință și a unui omagiu din partea noastră a tuturor, să parcurgem istoria împlinirilor din această perioadă, prin istoria oamenilor care veghindu-le de pe scaunul cel mai înalt au contribuit în chip determinant la înfăptuirea lor. Am desigur în vedere pe cei patru mari patriarhi care au acoperit epoca, și care și-au cîștigat pentru istorie și pentru viitorime o glorie nemuritoare, înscriindu-și numele în cartea ctitorilor Bisericii Ortodoxe Române moderne și contemporane : Miron Cristea, Nicodim Munteanu, Justinian Marina și Iustin Moisescu.

Pentru mulți dintre dumneavoastră expunerea mea vă ajută doar la rememorarea unor lucruri cunoscute, dar din cînd în cînd, și mai ales la o ocazie ca aceasta, chiar și numai rememorarea poate fi un act necesar și util și, mai ales, un omagiu mărturisind respectul și recunoștința noastră.

1. *Miron Cristea* urca pe tronul patriarhal după ce își făcuse un nume și o faimă dintre cele mai solide, începînd din ultimele decenii ale secolului trecut, pînă în 1920 cînd, de la Caransebeș a fost ales Mitropolit primat la București. Fiu de țăran, se ridicase în rîndul „domnilor“ prin ucenicia la școli înalte, în Transilvania și la Budapesta, dînd de la început semne de detașare intelectuală net superioară față de mulți din generația sa.

Face studii teologice la școala lui Șaguna din Sibiu, apoi trece la Budapesta doctoratul în litere și filosofie (1895), cu o teză — prima din istoria exegezei eminesciene — despe *Viața și opera lui Mihai Eminescu* (în limba maghiară), anticipînd critica

cea mai calificată de mai tîrziu și soluționînd, de pildă, problema cauzelor pesimismului eminescian, mult controversată, exact în sensul criticii de consens din ultima vreme. Lui îi aparține formularea pentru prima oară a sintagmei „Luceafărul poeziei românești". Întors la Sibiu, este chemat pe rînd la demnități eclesiastice, sub mitropoliții Miron Romanul și Ioan Mețianu, mai întîi la aceea de secretar eparhial (1895), apoi de redactor la „Telegraful român" (1898-1900), apoi de asesor consistorial ales pe viață (1902), deci consilier mitropolitan. În același an e tuns în monahism la Mănăstirea Hodoș-Bodrog, cînd a și primit noul nume de *Miron,* fără îndoială în cinstea mitropolitului Miron Romanul.

În acest timp duce, printre altele, o luptă susținută pentru ceea ce va numi cu un titlu curios și aparent contradictoriu, „Banca culturală Lumina". Era *culturală* pentru că din dobînzi își propunea să susțină opera de culturalizare a Transilvaniei de dinainte de 1918, să acorde burse de studii tinerilor români, să contribuie la susținerea românilor care doreau să învețe meserii, pentru a nu mai fi românii dependenți mereu de alții sub raportul micilor servicii și industrii, ceea ce le întreținea un anumit complex de ruralitate și inabilitate pentru tehnică și comerț. Treburile erau foarte bine gîndite de tînărul Elie Miron Cristea și, pînă la urmă, a reușit să convingă și *Banca* a luat ființă.

Nu e de mirare, așadar, că a fost unul din stîlpii și animatorii cei mai entuziaști ai „Asociațiunii pentru cultura și literatura poporului român din Transilvania", fiind din 1905 președintele Despărțămîntului-Sibiu. Tot așa, nu e de mirare că a fost sufletul ideii de înființare a *Muzeului etnografic și de artă* din Sibiu, pentru care a umblat peste tot după exponate și căruia i-a scris *Statutele.* Același lucru l-a făcut și în legătură cu înființarea „Societății pentru crearea unui fond de teatru român". A înființat și o *Reuniune a femeilor române din Sibiu* și o *Reuniune română de muzică* tot în Sibiu, căreia i-a fost ales președinte.

La o întîlnire la Blaj, în 1911, cînd se serba semicentenarul *Asociațiunii,* Miron Cristea, acum episcop de Caransebeș, spunea, vorbind ca om de cultură luminat: „Între așezămintele de cultură ale unui popor, teatrul național trebuie să ocupe un loc de frunte, care, dacă teatrul e bine condus, poate să devină o școală dintre cele mai importante pentru creșterea și entuziasmarea maselor mari ale poporului: o școală care, în general, ne nobilitează ca oameni, o școală care ne evocă și reprezintă faptele glorioase ale strămoșilor, înălțîndu-ne astfel conștiința și mîndria națională... Teatrul trebuie să mai cultive muzica, cîntările și dansurile originale ale poporului, care sînt comori din cele mai prețioase ale românului. Am face o greșeală de neiertat dacă n-am fixa, n-am cultiva și am lăsa să piară aceste însușiri admirabile ale poporului de la țară, pe care viața modernă din zilele de azi, tot mai tare le surghiunește din satele noastre, odinioară atît de pline de farmec, de poezie și de viață idilică" (cf. Vasile Netea, *I.P.S. Patriarhul Miron Cristea la 70 de ani,* București, 1938, p. 25).

M-am bucurat mult cînd am descoperit, sub pana unui cleric, aceste cuvinte de atît de mare sensibilitate, atît față de creația noastră artistică populară, cît și față de rolul teatrului cult. Cu-

vinte profetice. El s-ar bucura să vadă astăzi cum mentorii culturali din vremea noastră, parcă auzindu-i cuvintele pronunțate în acel discurs din 1911, răspund cu o grijă deosebită exigențelor de conservare și transmitere a creațiilor populare. Cîntarea României — acest program de cultivare a geniului popular românesc — nu s-a născut din nimic, și-și dovedește necesitatea și rolul cultural și patriotic în afară de orice îndoială.

Iată, deci, ieșite din inițiativa tînărului Elie Miron Cristea, tot atîtea instituții care s-au impus în viața Transilvaniei și au jucat un rol de incontestabilă trezire a conștiinței românești prin cultură. Cît a fost la Sibiu, a fost unul din apostolii, din misionarii cei mai dăruiți ai efortului de culturalizare, știind și spunînd mereu că nu se poate emancipare, nu se pot cîștiga drepturi, nu se poate cîștiga demnitate și libertate altfel, decît prin cultură. A adunat proverbe, strigături și zicale românești și le-a publicat la Sibiu înaintea lui Iuliu Zanne, care dealtfel i-a cerut ajutorul cînd și-a alcătuit cele 10 volume ale sale. A adunat, de asemenea, și a scris și despre jocurile românești. Clasicist, a pregătit un volum de citate și locuțiuni latinești, dovedind lecturi vaste și temeinice. S-a ocupat intens de școlile confesionale, reinițiind și prezidînd conferințele învățătorești — școlile confesionale erau sub îndrumarea Bisericii — și a purtat o imensă corespondență cu oamenii de cultură ai vremii din toate părțile pămîntului românesc. Se vor putea alcătui din această corespondență, descoperită de curînd, 3 volume, care vor lumina și vor îmbogăți nu numai istoria culturii, dar și a Bisericii noastre, mai ales din Transilvania. A fost unul din prietenii foarte apropiați ai marelui filantrop Vasile Stroiescu, împreună cu care a ctitorit și a salvat numeroase biserici și școli din Transilvania.

În 1910 a fost ales episcop de Caransebeș, unde va rămîne zece ani, implicîndu-se viguros și curajos în luptele naționale românești, mereu în ceartă cu miniștrii de la Budapesta și din Viena. A fost singurul episcop din Transilvania habsburgică, dintre toate confesiunile, care a abolit pomenirea monarhului din slujbele bisericilor înainte de unirea din 1918. A fost prezent la marea Adunare națională de la Alba Iulia de la 1 Decembrie 1918 — este clasică fotografia lui, purtînd o pătură țărănească în spate — și a fost unul din cei patru transilvăneni, la care s-au mai adăugat apoi și doi bănățeni, care au adus la București *Declarația de unire a Transilvaniei cu Țara mumă*. A ținut cu acest prilej cuvîntări memorabile, pline de un patriotism înflăcărat.

Cînd scaunul de la București s-a vacantat, prin retragerea lui Konon Arămescu-Donici, ochii țării s-au îndreptat spre episcopul din Caransebeșul revenit acasă, care, de departe, era cel mai încărcat de daruri duhovnicești, intelectuale și civice, cu un trecut curat, cu un palmares impresionant de lupte și realizări în slujba poporului român din Transilvania, popor care se străduia din greu să-și mențină identitatea națională, limba și credința. La 18/31 decembrie 1918, marele Colegiu electoral eclesiastic al României mari îl alege pentru scaunul de Mitropolit primat din capitală cu 435 voturi din cele 447 posibile.

Transformarea Mitropoliei în Patriarhat l-a găsit acolo și a

fost reconfirmat fără dificultăți în noua demnitate. Își va fi adus aminte atunci, cu emoție, de o întîlnire avută cu Ionel I. C. Brătianu în 1906, cînd venise la București cu „Reuniunea de muzică din Sibiu", cu opera „Moș Ciocîrlan", compusă de bucovineanul Tudor Cavaler de Flondor. Făcîndu-i la sfîrșitul reprezentației, acestui fiu al lui Ion C. Brătianu, urarea să ajungă să vadă unirea tuturor românilor și să zdrobească pentru totdeauna cătușele sub care gem frații înstrăinați din Ardeal, Ionel I. C. Brătianu i-a întors urarea: „Iar Dumneata să fii atunci cel mai înalt Arhiereu al României". Ambele profeții se vor împlini peste 19 ani, în 1925.

În 1919 e ales membru onorific al Academiei Române. Publicase o serie de lucrări, precum monografia despre *Alexandru Roman* (1897), vestit profesor de limba și literatura română la Universitatea din Budapesta, apoi imediat o alta despre Mitropolitul *Miron Romanul* (1898) și un număr de broșuri, cuvîntări pe teme morale și mai ales patriotice. În 1903 publică *Iconografia*, savant tratat de artă creștină, publicat mai întîi, pe capitole, în „Telegraful român".

Două inițiative merită menționate în mod cu totul special din perioada cînd era Mitropolit primat: Propunerile pentru înființarea unui *Institut Biblic Românesc* (publicate într-o broșură cu titlul de mai sus, București, 1920) și propunerile pentru convocarea unui nou Sinod ecumenic al Bisericilor Ortodoxe Răsăritene (publicate tot în anul 1920). Institutul Biblic, existent pînă astăzi, cu editură și tipografie, este prin urmare opera sa și iată că, peste vreme, își dovedește utilitatea și rosturile misionare. Propunerile pentru convocarea unui nou Sinod ecumenic panortodox au fost prezentate Sfîntului Sinod și au fost aprobate, după care au fost aduse la cunoștința Constantinopolului, care le-a reluat de atunci de mai multe ori, uitînd să-l menționeze pe cel dintîi propunător. Oare cîți dintre cei care se adună acum la Chambésy, în Conferințele pregătitoare ale Sfîntului și Marelui Sinod, — cum se numește intenția în prezent — știu că dau curs unei inițiative românești, promovate, încă din anii 1920, de Mitropolitul primat Miron Cristea?

Tot în acest timp, realizează unificarea bisericească a tuturor românilor ortodocși, pe baza principiilor din Statutul șagunian, care s-a dovedit a fi bun nu numai pentru Transilvania, ci pentru întreaga țară. De altfel, tot după aceste principii, va reorganiza Biserica mult mai tîrziu, la începutul patriarhatului său, și Justinian Marina, care va da laicilor un loc și un rol mult mai important decît pînă atunci în administrarea treburilor bisericești.

Miron Cristea mai reușește ceva: înființează eparhii noi, cea din Cetatea Albă și cea militară și reînființează eparhiile Tomisului, Oradiei Mari și a Vadului, Feleacului și Clujului. Pentru toate alege episcopi.

După înființarea Patriarhatului publică *Adevăruri istorice asupra întregirii neamului* (1929), și apoi își adună în cinci volume mari, *Pastorale, predici și cuvîntări* (ultimul din 1938), pline de idei foarte serios lucrate, cu stil literar și frumuseți artistice.

Au venit apoi vremuri în care, fiul de țărani din Toplița Română botezat și închinat la icoane de un cioban care l-a menit

să fie și el tot cioban, păstor peste o turmă mare, a fost ridicat pînă la ranguri nevisate. În iulie 1927, după moartea regelui Ferdinand, devine pentru o perioadă membru într-o triadă de regenți, putînd spune în glumă, dar era aproape serios: „Am ajuns și rege!". Semna ca și regii, pe scurt, cu „Miron R", adăugînd lui *P*, inițiala pentru *Patriarh*, o linie în plus în față. N-a ținut însă mult visul acesta și a trebuit să scoată linia adăugată și să rămînă din nou doar cu *P*-ul inițial. Dar în 1938, ajunge din nou în fruntea piramidei. E numit prim-ministru și consilier de coroană, situație în care îl găsește moartea în anul 1939, la 6 martie, la Cannes, în Franța scutindu-l de o nouă îndurerare, a unui nou război mondial.

N-a fost politician. La el s-a apelat numai în momente de crize politice, ca la un neutru, ca la un tehnician al împăcării, al pacificării națiunii tulburate de politicienii vremii, de patimile prinților și de încurcăturile regilor, cum a fost la un moment dat Veniamin Costachi în Moldova sau, în vremea noastră, un Makarios în Cipru.

Patriarhatul lui Miron Cristea a fost o mîndrie a Bisericii și o înălțare a prestigiului ei. A lăsat amintirea unui mare om bisericesc, mare diplomat, mare om de cultură, un modern. O bună intrare a Bisericii noastre în epoca modernă.

2. *Patriarhul Nicodim Munteanu,* din botez Nicolae, a trecut de pe scaunul Moldovei pe cel rămas liber la moartea lui Miron Cristea, în anul 1939, la vîrsta de 74 de ani. Dacă îl situăm în epocă, ne dăm seama cu surprindere de faptul că deși ne-a fost multora dintre noi contemporan — eu l-am colindat la Crăciunul anului 1944, ca elev la Seminarul Nifon — venea ca dintr-o altă lume, ca dintr-un trecut îndepărtat, învăluit pentru mulți în negura istoriei. Metaforic vorbind, el era patriarh chiar înainte de a i se fi dat și titlul oficial! Cînd s-a născut el, pe vremea lui Cuza, în 1864, mai trăiau încă Gheorghe Asachi († 1869) și Vasile Alecsandri († 1890), iar Eminescu avea doar 15 ani. Înaintașul pe care îl înlocuia, Miron Cristea, fusese mai tînăr decît dînsul; se născuse cu trei ani mai tîrziu, în 1868.

Nicodim Munteanu era, după toate semnele calendarului, un om al secolului al XIX-lea. A intrat la Seminarul Veniamin Costachi din Iași în 1882, iar cînd l-a terminat, în 1890, a devenit ucenicul de casă al evlaviosului mitropolit Iosif Naniescu și, în același an, a fost trimis să-și continue studiile la Academia teologică „Petru Movilă" din Kiev, unde va fi coleg cu viitorul primat al Greciei, Hrisostom al Atenei. Sub protecția numelui marelui moldovean de viță domnească, ajuns să dea numele unei școli într-o țară ca Rusia, tînărul student se va fi simțit mîndru că un compatriot ajunsese în atîta cinste într-o țară străină!

Nu terminase încă bine studiile la Kiev cînd, matur, în 1894, în vîrstă de 29 de ani, intră în monahism și, la Mănăstirea Neamțu, aproape de vatra Pipirigului său natal, îl schimbă pe Nicolae în Nicodim. După cinci zile e hirotonit ierodiacon. Se întoarce la Kiev, plin de har, făcînd să-i răsune glasul la toate slujbele care, pe atunci, aveau în mare cinste pompa. De altfel, de acolo va

rămîne cu gustul ceremonialului pînă la moarte. Cînd va ajunge arhiereu se va lăsa îmbrăcat în mijlocul bisericii, de către diaconi mulți, mișcîndu-se după un ritm sacralizat pînă în cele mai mici amănunte, în timp ce vlădica — așa îi plăcea să i se zică — se lăsa împodobirii într-o imobilitate imperială, ridicînd doar mîinile din timp în timp, la nivele studiate, pentru ca diaconii să se plece, să îngenunche sau să se ridice pe vîrful picioarelor, ca să-i poată lega mînecuțele sau așeza omoforul cel mare. Își confecționa mantii strălucitoare, mitre cu pietre prețioase, veșminte din fir aurit. Așa văzuse în Kievul tinereții lui și îi plăcuse. Biserica trebuia să fie imaginea văzută a cerului celui nevăzut. Era multă seriozitate în această pompă a slujbelor sale.

Întors de la Kiev la Iași, în 1896, e hirotonit preot-ieromonah, iar în momentul în care secolul al XIX-lea se schimba cu al XX-lea, în 1900, el atinge culmea cea mai înaltă la care putea spera un monah rămas încă în rînduiala monahală propriu-zisă: i se acordă rangul de arhimandrit mitrofor. Era o performanță. Avea 35 de ani și doar 6 ani de călugărie.

O asemenea ascensiune nu era însă de natură să bucure pe alții. Oameni erau și ei, cei ce viețuiau împreună cu el în obștea Mitropoliei de la Iași și, în privința aceasta, nu se deosebeau de invidioșii timpurilor trecute și viitoare. Un motiv în plus pentru care a stîrnit invidii imediate și puternice a fost și faptul că și la întoarcere de la Kiev a rămas în continuare în grațiile blîndului Iosif Naniescu. Se vede că astfel de grații au darul de a naște întotdeauna multe rivalități. Iosif Naniescu știa însă ce face și de ce și-l apropie. Citise în viitorul lui și calitățile pe care i le descoperea îi dădeau asigurarea că tînărul trebuia ținut aproape și ajutat. Predica bine. „Cuvînta minunat creștinește", cum spunea arhimandritul Scriban.

La întoarcerea de la Kiev, Iosif Naniescu îl puse să traducă în românește tot ce aprecia el a fi mai de seamă în teologia vecinilor pravoslavnici, a căror limbă și-o însușise la perfecție. Această ascultare a fost respectată de tînărul învățat pînă la adînci bătrînețe. A tradus din limba lui Dostoievski și a lui Tolstoi volume imense de teologie, publicate în cărți de format mare, fiecare din ele mai mari și mai groase decît Biblia de la București, cărți care nu-și găsesc loc în rafturile normale ale bibliotecilor și al căror transport, chiar și al uneia singure, pune probleme.

Săltat din țărani printre intelectuali și printre aceștia deasupra tuturor, într-o obște măcinată de ambiții și rivalități, vom înțelege de ce, la moartea lui Iosif Naniescu, în 1902, rămas dintr-o dată fără protector, se trezește în ghearele vulturilor invidiei care acum puteau să-l sfîșie în voie. Partenie Clinceni, urmașul lui Iosif Naniescu, nu-i dă nici o garanție de protecție. Așa se întîmplă întodeauna: protectorii nu sînt nemuritori și nu întotdeauna știu să rînduiască la vreme soarta celor ce li s-au încredințat. Uneori amînă, de obicei se folosesc și ei de serviciile lor și nu observă că timpul trece! Tînărul arhimandrit mitrofor, cu mitra și cu mantia nou-nouță în geamantan, pornește spre sud, în căutarea altui protector.

L-a găsit în persoana unui episcop vioi și ambițios, doritor să reformeze și să îndrepte, întocmai în căutare de oameni: episcopul Pimen Georgescu al Dunării de Jos. Acesta îl numește „arhimandrit de scaun", un fel de vicar pe vremea aceea și, în plus, îi încredințează și direcția Seminarului teologic din Galați. Face aici o experiență didactică și administrativă de 6 ani, pînă în 1909. Publică și o carte, *Cuvîntările în Postul Mare* ale arhiepiscopului Inochentie al Odesei. Îi crește prestigiul și se dovedește că și-a orientat bine alegerea cînd s-a îndreptat spre Galați, căci în 1909 Pimen Georgescu e ales mitropolit al Moldovei și îl ia cu sine și pe arhimandritul care abia aștepta să le poată dovedi celor din Iași, că, vorba Scripturii, *l-au urît în zadar*.

Mitropolitul Pimen Georgescu îl numește vicar al Mitropoliei și, în același an, în luna mai, îl ridică la treapta de arhiereu. Avea 44 de ani. Cu mîinile mitropolitului Pimen pe capul său, acum încoronat cu o mitră adevărată, nu cu una fără cruce deasupra, i se prevedea și își prevedea și el o ascensiune rapidă. Experiența cu Iosif Naniescu fusese învățătură de minte. Cînd, în 1912, episcopul de Huși Conon Arămescu-Donici trece pe scaunul de mitropolit primat de la București, Pimen îl urcă în loc pe Nicodim Munteanu. Nu avem motive să credem că ar fi fost o promovare menită să-l elibereze de vicar!

În 1917, ca episcop de Huși, primește misiunea de a reprezenta Biserica Ortodoxă Română la lucrările Sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse. Îl prinde revoluția și se va întoarce cu o experiență care îi va prinde bine mai tîrziu, mult mai tîrziu, în anii 1944-1948, după al doilea război mondial.

Păstorește la Huși pînă în 1923, dîndu-i-se în 1918-1920 și suplinirea Moldovei răsăritene, unde nu izbutește însă să fie ales definitiv. Un om al locului, Gurie Grosu, monah, cu merite cunoscute și recunoscute chiar și de către dînsul, care îl contracandida, a fost ales, iar el, se pare victimă și a unor intrigi, a preferat, la începutul anului 1924, să se întoarcă la lavra sa, la Neamțu, unde, ca stareț, va da o nouă strălucire mănăstirii. Îi va recupera proprietățile în dispute zgomotoase cu guvernele vremii și, mai presus de toate, își va continua opera de traducător și, din cînd în cînd, și de scriitor de pagini originale care, încetul cu încetul îi vor face un nume nou și îl vor impune ca pe un mare cărturar. De acum încolo, acest cuvînt va fi supranumele care îl va însoți mereu și îi va aduce faima peste tot.

Încă de la Huși începuse și o nouă traducere a Bibliei. A continuat-o la Neamțu. În vremea aceea a intrat în legătură cu Gala Galaction și cu profesorul preot Vasile Radu și, la îndemnurile patriarhului Miron Cristea, vor da Bisericii românești *Biblia din 1936*. La Neamțu își făcea timp și pentru predică. Unul din biografii săi, profesorul I. D. Ștefănescu, scria despre el cînd a fost sărbătorit la împlinirea vîrstei de 80 de ani: „Vorbește românește foarte curat, fără neologisme și fără termeni speciali".

Despre graiul său va scrie mai tîrziu și Nicolae Colan academician și episcop al Clujului, că „nu era amestecat cu vorbe pe care națiia nu și le-ar recunoaște ca ale sale" *(Prinos,* 1946, p. 9).

Activitatea de la Neamțu l-a impus din nou atenției generale,

așa încît, după moartea mitropolitului Pimen, la 3 februarie 1935, Nicodim Munteanu e instalat în scaunul de mitropolit al Moldovei și Sucevei, în scaunul lui Veniamin Costachi, Iosif Naniescu, al lui Partenie Clinceni care nu l-a vrut în preajmă, al lui Pimen Georgescu, care, deși îl reabilitase la un moment dat, la Galați, la Huși îl lăsase în voia intrigilor și asistase neutru la retragerea lui la Neamțu în 1924, unde va rămîne 11 ani. Compensarea era deplină, deși avea acum 70 de ani. Patru ani petrece din nou la Iași, dar nu-i este dat să stea prea mult într-un loc. Cînd, în 1939, moare Miron Cristea ia în primire, după Statute, locotenența de Patriarh (5 martie 1939), dar refuză să candideze la patriarhat. Biografii arată că l-a rugat stăruitor pe Nicolae Bălan, mitropolitul Ardealului, să primească succesiunea dar acesta refuză la rîndul său.

La 30 iunie 1939, marele Colegiu Electoral Bisericesc îl alege patriarh pe Nicodim, după ce, în prealabil, mai mult de nevoie, își dăduse consimțămîntul să candideze. Presimțea probabil vremurile grele care urmau să vină, de aceea ezitase. De altfel, numai după două luni, s-a dezlănțuit cel de-al doilea război mondial. A avut, așadar, o bătrînețe zbuciumată. Dar și o înțelepciune deosebită, pe care și-a pus-o în valoare mai ales după război, cînd, în vîrstă de 79 de ani, înnoindu-și tinerețile ca ale vulturului, cum spune Psalmistul, s-a dovedit a fi și pe măsura problemelor secolului nostru, deși se formase în cel trecut. A trebuit să știe să orienteze Biserica în toiul unor transformări nemaicunoscute pînă atunci în istoria Bisericii românești. Cînd, în 1945, Biserica l-a sărbătorit la vîrsta de 80 de ani, s-a putut vorbi cu claritate de o reușită în ceea ce privește situarea lui și a Bisericii în realitățile de după război, pe principii rămase valabile pînă azi. Iată, de pildă, cum definea biograful său (I. D. Ștefănescu), în 1946, principiul relațiilor stabilite de Patriarhul Nicodim cu conducerea de stat din vremea aceea: „Patriarhul Nicodim a urmat o linie hotărîtă de la care nu s-a abătut. El a socotit că politica Țării și răspunderea ei sînt purtate de guverne. Acestea vin la cîrmă în condițiile hotărîte de Constituție și de spiritul public. Biserica are datoria să nu piardă din ochi Evanghelia și poruncile Mîntuitorului" *(Prinos*, București, 1946, p. XXVII). Așa se face că s-a zis, tot atunci, că: „Istoria va înregistra cu uimire și, poate, cu recunoștință, simpatia și înțelegerea cu care capul Bisericii românești a privit și a îmbrățișat, la vîrsta de 80 de ani, orientarea îndrăzneață a celei mai tinere lumi". Frumos. Noi sîntem deja pentru el și epoca lui „istoria", și iată, putem să ne întoarcem privirile spre acest venerabil patriarh, într-adevăr cu uimire, pentru luciditatea orientării lui atunci, și cu recunoștință pentru ceea ce a știut să asigure pentru noi, într-un dialog constructiv, patriotic, atît cu clerul și credincioșii, cît și cu forțele revoluției care începuseră construirea unei Românii noi, totalmente diferită de cea veche de dinainte și din timpul războiului pînă la armistițiu.

Patriarhul Nicodim n-a avut timp de prea multe și spectaculoase realizări, pe măsura, de pildă, a predecesorului său, care a condus de la București cîrma Bisericii aproape douăzeci de ani, în timp de pace. El și-a continuat totuși scrisul. Teodor N. Manolache

a publicat în 1947 un volum de aproape 200 de pagini, în care a adunat doar titlurile operelor Patriarhului Nicodim, originale și traduceri. Sfătos ca un moldovean ce era, a imaginat și a publicat multe povestiri morale pe înțelesul poporului, a prelucrat romane, precum *Viața de seminar*, după G. Petrov, și a tradus mult din L. Tolstoi, F. W. Farrar, A. P. Lopuhin, N. V. Gogol și din mulți autori de cărți teologice, realizînd performanțe de cîte zece ediții la unele cărți. S-a ocupat de Paisie Velicicovschi, traducînd cartea lui Cetfericov și reînnodînd firul unei tradiții de spiritualitate care începuse să se cam uite. Cine nu cunoaște *Istoria Biblică*, în acele cinci volume masive pe care nimeni nu le-ar putea transporta în brațe, de pildă, între Patriarhie și Mănăstirea Antim ? Cine n-a citit *Viața lui Iisus*, în două tomuri, după Farrar, și-apoi *Viața și operele Sfîntului Pavel*, după același și, tot după el, *Primele zile ale creștinismului*, în trei volume, care îți rup brațele. Volume tot atît de grele îi adună cuvîntările, pastoralele și îndemnurile duhovnicești.

De la el ne-a rămas și o instituție bisericească de mare valoare : Școala superioară de pictură bisericească a Arhiepiscopiei Bucureștilor, ajunsă pînă la noi sub forma cursurilor de pictură bisericească la nivelul Patriarhiei, inițiativă care trebuie așezată la baza revirimentului artistic-bisericesc din vremea noastră, cînd peste 400 de pictori și restauratori nu sînt de ajuns față de solicitările parohiilor, de înfrumusețare a sfintelor locașuri. Trăim în această privință o epocă de adevărată Renaștere. Ea trebuie raportată și la Școala de pictură ctitorită vizionar de Patriarhul Nicodim.

A trăit pînă în 1948, aproape de vîrsta de 83 de ani, apucînd din plin vremea începutului desfășurării marilor transformări din lume și din țara noastră, vreme în care Biserica avea nevoie stringentă de oameni pe măsura epocii, de minți lucide și de spirite curajoase care să știe cum s-o situeze în epocă și cum să asigure corăbiei o plutire normală și corăbierilor un rost acceptat de lumea nouă care se năștea și în care cine se situa pe margine, sau în afară, era menit autoeliminării din viața publică, poate pentru totdeauna. O răspundere atît de mare, avînd în sarcină o instituție și o realitate bimilenară, avea nevoie de un uriaș al gîndului și al faptei, care să preia din mers ștafeta și să proiecteze în zările pe atunci încă cețoase ale viitorului, chipul exterior și ființa interioară a unei Biserici care trebuia nu numai să supraviețuiască, ci, spre a se consolida, să se implice în ceea ce s-a numit „zidirea unei vieții noi“, formarea „omului nou“, s-o facă sincer, credibil și convingător, îndrumîndu-și în acest sens conducătorii locali din fruntea comunităților și, tot așa, restructurîndu-și instituțiile, mai ales școlile, amvoanele, presa.

Prin acestea am anticipat de fapt epoca următoare, problemele ei și problemele care s-au pus Bisericii, și pe omul care, ajuns în 1948 în scaunul de patriarh, a știut să le facă față, să le găsească soluțiile cele mai bune și să stabilizeze pentru un număr mare de ani direcția corăbiei Bisericii.

Patriarhul Nicodim a mai avut forța găsirii unor soluții oarecum pasive și defensive, bune la vremea lor și pentru scurt timp; pentru soluții active și pentru așezarea Bisericii alături de toți cei

care constituiau forța națiunii în luptă pentru regenerarea ei, trebuia un om tînăr, cu bune legături în rîndurile conducătorilor revoluției de transformare a societății de după război, credincios și Evangheliei și poporului, apt pentru mlădieri și, la nevoie, suficient de dîrz și convingător cînd s-ar fi depășit anumite limite și competențe. Acesta a fost Patriarhul Justinian Marina.

3. *Patriarhul Justinian Marina,* născut în 1901, preot din 1924, vicar la Iași între 1945 și 1947, mitropolit al Moldovei și Sucevei, în 1947-1948, ales patriarh la 6 iunie 1948, este încă viu în amintirea noastră, a tuturor, și se reactualizează ca o prezență copleșitoare, ori de cîte ori evocăm numărul extraordinar de mare de fapte și idei care i-au umplut cei aproape 30 de ani de arhipăstorire. Timpul e prea scurt pentru un portret adecvat taliei lui și pe cel chemat să-i reconstituie trăsăturile vieții și activității îl cuprinde teama și disperarea că nu va fi în stare să-i facă dreptate așa cum se cuvine, într-un portret înscris în limite de timp și în fața unui auditoriu care l-a cunoscut foarte bine. Prilejul e oricum deosebit de bine venit, ca să ne amintim și de dînsul cu acest prilej, fie și numai pentru a ni-l redescoperi nouă înșine în taina sufletului nostru, dînd pentru o clipă vălul trecerii, care stă peste chipul său deja de peste șapte ani. Mulți dintre cei prezenți îi datorăm sinceră recunoștință pentru ceea ce a făcut pentru noi și, în rugăciunile noastre, el continuă să trăiască. Dar recunoștință îi datorează mai ales Biserica noastră.

Primul patriarh a fost un multilateral care mai surprinde și astăzi pe cei care îi citesc biografia. Am făcut eu însumi experiența cu „Pagini dintr-o arhivă inedită", care mi-a adus neașteptat de multe scrisori, în care se exprimă mirarea și admirația față de cel ce fusese pentru ei, pînă atunci, aproape un necunoscut. Chiar și pentru unii dintre contemporani. În special epoca lui de viețuire și de creație din perioada transilvană îl scoate la lumină ca pe un ostenitor conștient, tenace și talentat pentru culturalizarea poporului, mai mult decît s-a crezut și s-a spus în timpul vieții lui.

Al doilea patriarh, așa cum am spus, trece mai ales drept un cărturar și lista bibliografică a operelor sale obligă la respect și admirație. Nu vom putea alcătui o listă asemănătoare pentru cel de-al treilea patriarh, Justinian Marina. S-a spus destul de des despre el că n-a excelat prin scris și prin cultură teologică înaltă, deși volumele de *Apostolat Social* ar putea totuși să ne îndemne să corectăm această imagine acreditată, poate, pe nedrept. Dar corectura n-ar aduce totuși mare lucru în plus staturii lui, bine alcătuite, poate din alte elemente de construcție, dar cel puțin tot atît de valoroase ca și ale înaintașilor.

Chiar dacă atunci, în 1948, nu era mare teolog, experiența, lecturile, cuvîntările, contactele, trebuința de a îndruma pe teologi și pe preoți timp de aproape 30 de ani, au putut face din el și un teolog. De aceea odată, cînd un rector al Institutului teologic din București s-a dus să-i ofere un doctorat *honoris causa,* cu intenția bună, dar naivă, ca să-l aducă la nivel cu doctorii și cu ei înșiși, profesorii, Patriarhul i-a răspuns : „Nu. Mulțumesc. Eu vă dau doctorate vouă, nu voi mie !". Înainte de orice, Justinian Marina a

fost arhitectul reorientării depline, precise și sigure a preoțimii noastre și a Bisericii, sub toate aspectele, în anii în care s-a dovedit imperios necesară și vitală această reorientare. El este acela care, s-ar putea zice, a negociat în termeni de respect reciproc și de comportare civilizată, urbană, dacă ne e permis să folosim un termen foarte prețios, raporturile dintre Biserică și Stat, stabilind realist dreptul la existență al credinciosului cetățean, căruia i-a asigurat toate libertățile de a se implica în viața socială și politică, fără teama de anateme — cum s-a întîmplat prin alte părți, cu alte confesiuni — și, în același timp, asigurîndu-și înțelegerea Statului pentru cetățeanul-credincios, căruia i s-a dat deplina libertate, prin Constituție, să-și exercite pornirile conștiinței așa cum crede de cuviință, exclusiv sub autocontrolul instrumentelor personale de apreciere și evaluare.

Încă din epoca de stabilire a acestor principii de relație au fost elaborate cîteva sintagme, cîteva lozinci — și folosesc termenii în înțelesul lor cel mai pozitiv —, sintagme menite să exprime în același fel, pentru toți, înțelegerea comună a noilor relații și situații și a noilor îndatoriri și drepturi. În aceste condiții, a apărut sintagma „larga înțelegere", pe care o mai utilizăm și azi. Statul ne-a luat în considerare cu „largă înțelegere". Biserica, slujitorii și credincioșii ei, la rîndul lor, s-au angajat — iată o altă sintagmă — „la zidirea vieții celei noi din Patria noastră". Aceste sentimente și angajamente reciproce au dus la constatarea și folosirea, cu deplină răspundere și onestitate din ambele părți, a zicerii : „climat de libertate religioasă", tot o sintagmă, care definește pînă azi, prin cele mai izbutite cuvinte, realitatea situației în care trăiesc Cultele din România.

Cultele, toate, nu fără a trage cu ochiul și cu urechea la ce fac ortodocșii, s-au angajat și într-un efort de cooperare între ele, pe teren teologic, dar mai ales pe terenul slujirii oamenilor, ca element cu totul nou și esențial acum, al rostului lor în lume. Această slujire la noi s-a numit întîi cu o altă zicere, bine găsită, „ecumenism practic", iar conținutul și direcția apostolatului Bisericii și al slujitorilor ei s-a numit „apostolat social".

Ei, bine, toate aceste cuvinte și sintagme sintetice, atotcuprinzătoare, care exprimă realități de relație Stat-Biserică, relații între culte și relații interne în sînul fiecărui cult, au fost create, au apărut și s-au definitivat în timpul Patriarhului Justinian și, în cea mai mare parte, și cu contribuția sa. Așa a ajuns el să zică, atunci cînd și-a aniversat cu mare pompă și mare participare externă, 20 de ani de slujire patriarhală : „Biserica formează un trup cu Patria și o comuniune cu statul" *(Douăzeci de ani din viața Bisericii Ortodoxe Române,* București, 1968, p. 59). El însuși, modest, a invocat întotdeauna sinodalitatea, colaborarea cu toți membrii Sfîntului Sinod și cu capii celorlalte culte, cînd s-au căutat autori pentru aceste jaloane de orientare, dovedite de practica vieții a fi tocmai ce ne trebuie. Iată ce spunea : „Nimic din împlinirile apostolatului nostru nu s-ar fi realizat în acești ani dacă nu lucram laolaltă, în cel mai deplin acord, toți membrii Sfîntului Sinod... și toți cei aproape zece mii de preoți ortodocși români și dacă nu erau milioanele de binecredincioși ai Bisericii

noastre“ *(Ibidem*, p. 58). Așa a fost, dar, oricum va fi fost, el era patriarhul.

Iată deci în cele evocate mai sus, o scurtă, dar foarte importantă listă, nu de cărți, dar oricum, de idei care fac laolaltă cît o bibliotecă. Toate acestea au adus la formularea unor *principii*, care au dat preoțimii asigurarea și siguranța că se află într-o corabie, cu un cîrmaci care știe ce face și încotro merge. Roadele acestor principii deveneau de la o zi la alta tot mai evidente și limpezitoare pentru toți. Cînd te declari pentru slujire, cum să nu te accepte lumea ? Lumea nu te acceptă cînd vrei s-o stăpînești, să-i stingherești libertatea. Patriarhul Justinian a știut că scoțînd în față astfel de principii, va convinge și că, Sfîntul Sinod, preoțimea și credincioșii, îl vor urma. Era dealtfel pe cea mai autentică linie creștină, pe care el doar o scotea din uitare. „Vom dovedi că Hristos trăiește în noi — spunea preoților — dacă ne vom dărui pentru binele semenilor noștri, dacă vom munci pentru înflorirea Patriei și dacă... prin truda noastră de fiecare zi, oamenii de pe tot întinsul pămîntului vor trăi în pace și bună înțelegere“ *(Apostolat social*, VIII, p. 124). Am putea aduce în același sens sute și sute de declarații și îndemnuri. A făcut-o mereu, pînă ce toate s-au întipărit în conștiința preoților și au devenit elemente firești de propovăduire și de viață.

În afară de lista aceasta, un alt catalog bibliografic al înfăptuirilor Patriarhului Justinian e tot atît de impresionant. Mă voi mulțumi doar să enumăr titlurile, ele vorbind de la sine.

Mai întîi, chiar în 1948, are loc reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române, prin revenirea uniților la Ortodoxie, după aproape 250 de ani.

Mitropolitul Olteniei, Firmilian nota odată că, printre cele dintîi opere ale Patriarhului Justinian a fost, zice el, „sinodalitatea selectivă, reprezentativă și competentă“ *(Douăzeci de ani...*, p. 12), cu alte cuvinte s-a ocupat de *calitatea* membrilor Sfîntului Sinod, realizînd un Sinod cu atributele de mai sus. De ce ? Dar cine ar mai avea nevoie de explicații ? A urmat la rînd o carte a Legiuirilor cu Statutul și Regulamentele aprobate de președintele Statului și al Marii Adunări Naționale. Nimic nu dă mai multă soliditate unei instituții, unui stat, decît Constituția și legile. Mai departe s-au ținut lanț : aducerea învățămîntului teologic sub îndrumarea Bisericii, rezolvînd în sfîrșit o anomalie care dura de cînd exista învățămîntul teologic la români ; organizarea cursurilor preoțești de reîmprospătare a cunoștințelor teologice, la cele două Institute, organizarea conferințelor preoțești pe protopopiate, organizarea Casei de Pensii și Ajutor Reciproc, organizarea caselor de odihnă, reorganizarea tipografiei și a atelierelor Patriarhiei, ca și a unor ateliere mănăstirești, festivitățile de canonizare a unor sfinți români și generalizarea cultului lor, introducerea muzicii omofone în parohii, cîteva ediții ale Bibliei, nenumărate ediții ale Noului Testament, cărți de rugăciuni, manuale pentru elevii și studenții teologi, trimiterea de tineri la studii peste hotare, reînființarea Episcopiei de Alba Iulia și a unui Vicariat cu episcop rezident la Constanța, restaurări de mănăstiri, organizarea Fondului Central Misionar. Și altele și altele. E aproape de necrezut că toate s-au

putut organiza în timpul vieții unui singur om și sub izvorul gîndului și dragostei sale de Biserica pe care o avea sub păstorire.

Încă din timpul vieții i s-au adus elogii nereținute, utilizînd superlative căutate anume : „un reprezentant de seamă al conștiinței ecumenice ortodoxe", îl numea Patriarhul academician Chiril al Bulgariei ; „unul din cei mai mari conducători ai vieții religioase internaționale", aprecia Dr. Franklin Clark Fry, președintele Comitetului Central al Consiliului Mondial al Bisericilor. Patriarhul Chiril îi aprecia îndeosebi „limpezimea privirii sale duhovnicești în aprecierea realității istorice contemporane". Arhiepiscopul Iacovos al celor două Americi spunea că „în legătură cu Patriarhul Justinian n-ar întreprinde nici o comparație, pentru că este, ca om și cleric, incomparabil". Patriarhul Constantinopolului Athenagoras mărturisea că vizitînd Biserica Ortodoxă Română „a găsit peste tot întipărită fizionomia puternică a Patriarhului Justinian".

Am putea înmulți la nesfîrșit astfel de citate, care de care mai elogioase, risipite în toate publicațiile bisericești — și erau foarte multe, ca și azi — pe tot parcursul celor 30 de ani cît a durat patriarhatul său. Se știe că asupra vieții, activității și ideilor sale s-au scris nenumărate studii, teze de licență, lucrări de seminar la cursurile de doctorat, toate abundînd de calificativele cele mai înalte. Se poate însă spune : în timpul vieții unui om, și mai ales cînd e de față, și cînd e cel mai mare, se spun și se scriu și multe lucruri de complezență, pe care toți cei care le ascultă sau le citesc, inclusiv cel în cauză, știu cum să le înțeleagă și să le reducă pe loc la dimensiunile reale. Patriarhul Justinian e mort acum și doarme în mormîntul pe care, cu grijă de țăran împăcat cu moartea, tot așa cum a fost și cu viața, și l-a săpat în zidul interior al Mănăstirii Radu Vodă, între elevii Seminarului de el ctitorit acolo. Nimeni nu mai poate folosi flatîndu-l astăzi, nimeni nu mai are nici un motiv nici să-l supradimensioneze, nici eventual să se teamă pentru vreo urmare neplăcută.

Să ne punem întrebarea sinceră și deschisă : rezistă oare și acum aprecierile elogioase de tipul celor exprimate mai sus ? Oare timpul nu le-a redus din valoare ? Fiecare să răspundă pentru sine. Eu cred că nu, ci dimpotrivă, timpul lucrează în favoarea lui. Abia acum avem perspectiva, detașarea care, de la distanță ni-l descoperă parcă și mai mare, iar numărul și calitatea și însemnătatea faptelor lui în slujba Bisericii noastre și a Patriei, în orientarea Bisericii, a clerului și credincioșilor spre cele două iubiri nedespărțite, ne obligă să-l amintim cu respect și recunoștință în această zi a celei de a 60-a aniversări a Patriarhatului și a Patriarhilor noștri.

4. *Despre al patrulea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române* ar trebui să încercăm doar o prezentare parțială și un bilanț cu credit deschis. Mai are încă mulți ani înainte, și-și desfășoară misiunea pastorală, activitatea de conducere a Bisericii și talentul de arhitect și de constructor, ca și cum ar fi la începutul vieții. Avem totuși încă de pe acum acele date care să ne permită să estimăm, fără nici un risc, un portret definitiv, în paleta de culori din care îl vom alcătui prevăzînd și nuanțele care se vor adăuga de acum

încolo și pe care știm cu neîndoielnică încredințare că le va realiza.

Nu e ușor să fii mare, după un înaintaș mare. Patriarhul de pioasă amintire, Justinian Marina, a lăsat în istoria Bisericii noastre un nume acoperit de incontestabile împliniri: o Biserică bine organizată, cu structuri solide garantate de legi și regulamente, cu școli teologice de prestigiu, cu un monahism întors spre vocația lui autentică și tradițională, cu tipografii și tipărituri de înaltă calitate, și, așa cum știm cu toții, cu o preoțime bine orientată în contextul societății contemporane românești, avînd sentimentul siguranței și al stabilității și deplină încredere în prezent și viitor. Misiunea urmașului părea a trebui să fie mai ales una de păstrare și continuare și prin acestea e greu să fii mare. Trecînd la cele veșnice, Patriarhul Justinian părea a fi lăsat totul împlinit, totul bine rînduit, așa cum cu înțelepciune bătrînească și românească și-a orînduit și viața personală, împărțindu-și din vreme bunurile și, cînd a simțit că ajunge la capăt, alcătuindu-și cu liniște testamentul și lăsîndu-l pe biroul din dormitor, a plecat la spital cu presimțirea că nu se va mai întoarce. Totul era rînduit ca pentru dare în primire. Îmi cer scuze pentru repetarea de trei ori a verbului a rîndui, dar n-am găsit altul mai expresiv și mai potrivit.

Ca să fie mare, după un altul mare, un cîrmuitor de Biserică trebuie nu numai să păstreze și să continue, bucurîndu-se de moștenirea primită, ci să-și pună el însuși, în cultivarea ogorului spiritual ce i s-a încredințat, pecetea inteligenței și a geniului propriu, scoțînd la lumină părți rămase în umbră, chiar mai de mult, din vremea înaintașilor, descoperind noi valențe și dimensiuni activității pastorale și culturale-bisericești, inițiind activități noi care să-i pună în valoare noului venit la cîrmă, în chipul cel mai evident, forța creatoare, originalitatea, mintea inventivă, imaginația fecundă și, odată cu și dincolo de toate acestea, o inimă largă și bună. Prin aceasta din urmă, chiar și atunci cînd imităm pe alții, sîntem mari. Fără aceasta, chiar cînd săvîrșim fapte extraordinare, putem rămîne mici.

Patriarhul Iustin Moisescu, încă din clipa alegerii la succesiunea Patriarhului Justinian Marina, în ochii tuturor clericilor si credincioșilor noștri prezenta cele mai depline garanții că era dotat cu toate aceste calități și că va fi exact ceea ce se așteptau toți să fie. Alegerea sa n-a avut altă alternativă. Era ales dinainte de a fi ales, de propriile sale calități.. Garanțiile erau frumos și sistematic orînduite, în văzul tuturor, pe portativul celor 67 de ani — cîți avea în momentul alegerii ca patriarh — ani de succese și dovezi succesive că era purtătorul unei inteligențe ieșite din comun și a unei capacități de muncă pe măsura robusteții lui fizice și spirituale. Avea în urmă o biografie aproape jenant de plină de reușite extraordinare, frizînd o perfecțiune neverosimilă pentru că astfel de lucruri se întîlnesc de obicei foarte rar.

Termină Seminarul teologic din Cîmpulung-Muscel ca premiant. E ales de Patriarhul Miron Cristea dintre absolvenții tuturor Seminariilor din anul acela, 1930, și trimis cu o bursă să-și facă licența în teologie la Universitatea din Atena. În 1934 se întoarce

licențiat cu *arista*. Atîta grecească mai știm toți, încît să traducem arista cu „*cel mai bun*“, sau cu latinescul „*magna cum laudae*“.

Profesorul I. D. Lăudat din Iași a descoperit de curînd, în Arhivele Statului din acel oraș, dosarul concursului pentru catedra de Exegeza Noului Testament și Ermeneutică Biblică al profesorului Iustin Moisescu, la Facultatea de Teologie a Universității din Iași (pe atunci la Cernăuți), în toamna anului 1942. Cu amabilitate, Domnul I. D. Lăudat mi-a trimis o copie, din care voi dezvălui aici, cu acordul d-sale și al Prea Fericitului Patriarh, cîteva date. Iată, de pildă, în *Raportul* asupra activității științifice a Profesorului Iustin Moisescu, Profesorii N. Popescu-Prahova, Haralambie Rovența, Gala Galaction, Vladimir Prelipceanu și Milan Șesan, menționează un articol al profesorului grec P. Bratsiotis, decanul Facultății de Teologie din Atena, publicat în ziarul „Hestia“ din Atena în decembrie 1934, în care acesta scria că fostul său elev Iustin Moisescu „posedă limba greacă mai bine decît studenții greci de origine“.

Patriarhul Miron Cristea, urmărindu-i destinul, la recomandarea Universității din Atena și a Ambasadei române din Grecia, l-a trimis pe tînărul licențiat de la Atena să-și continue studiile la Strasbourg, în Franța, pentru încă doi ani, de unde, cu materialul pentru teza de doctorat, s-a întors încă o dată la Atena, unde, în anul 1937, își trece teza de doctorat cu titlul : „Evagrie Ponticul“ neputînd obține un calificativ nici mai mic decît *arista* și nici mai mare, pentru simplul motiv că mai mari nu existau, iar pentru mai mici nu dovedea nici o înclinare !

A urmat apoi cavalcada profesoratelor, cu opriri și promovări rapide : la Seminarul Nifon Mitropolitul din București, la Universitatea din Varșovia, înlocuindu-l pe celebrul profesor Nicolae Arseniev, apoi la Cernăuți, la Suceava și la București — unde l-am mai prins și eu ca profesor de Noul Testament în anul doi — și apoi a urmat, sub presiunea unei efervescențe de inspirație nestăpînită, elaborarea unei suite de articole, multe despre teologia păcii, în revistele bisericești, și apoi cărțile : *Sfînta Scriptură și interpretarea ei în opera Sfîntului Ioan Hrisostom* (1942), *Originalitatea parabolelor Mîntuitorului* (1944), *Activitatea Sfîntului Pavel din Atena* (1946), *Simbolica* (traducere 1945) și *Ierarhia bisericească* (1955). Cînd i s-a alcătuit curriculum bibliografic, pînă acum, n-au fost niciodată menționate cursurile sale, pe care le-am găsit citate în raportul amintit, descoperit în Arhivele Statului din Iași.

Astfel, la Varșovia a alcătuit următoarele cursuri în limba polonă : 1. Introducere generală și specială în cărțile sfinte ale Noului Testament (480 p. bătute la mașină), Exegeza Epistolei Sfîntului Pavel către Galateni (156 p.), Exegeza prologului Evangheliei după Ioan (56 p.). Aceste cursuri au fost cercetate de profesorii Milan Șesan și Vladimir Prelipceanu, care „au constatat valoarea lor științifică, didactică, precum și deplina concordanță cu învățătura Bisericii Ortodoxe“. La Cernăuți și Suceava a mai alcătuit trei Cursuri, unul de introducere în cărțile sfinte ale Noului Testament, altul de Exegeză și un al treilea, Ermineutică Biblică. Despre scrierile în limba română, același raport constată că : „Forma de exprimare a autorului în limba română se distinge prin conciziune și claritate“.

Aceasta spre a nu se crede că putea fi perfect numai în limba greacă !

A urmat apoi o altă serie de ascensiuni, după o cotitură pentru mulți imprevizibilă la vremea aceea, dar în cea mai bună tradiție a unor precedente nu numai bizantine, ci și apusene și chiar românești, mai ales ardelene, precum un Fotie devenit patriarh de Constantinopol din general, un Ambrozie devenit episcop de Milan din guvernator civil, un Nicolae Bălan devenit din profesor mitropolit al Ardealului etc. La 23 februarie 1956, Episcopul-vicar patriarhal Teoctist Arăpaș îl hirotonește diacon ; a doua zi, celălalt Episcop-vicar patriarhal, Antim Nica, îl hirotonește preot, iar a patra zi, la 26 februarie, Adunarea Națională Bisericească potrivit Statutului constituită în Colegiul electoral, îl alege mitropolit al Ardealului, în locul marelui predecesor trecut la Domnul, Nicolae Bălan.

Și-a rezervat apoi zece zile de meditație, înainte de a cere ca Domnul să-i deschidă brațele părintești, și să-l primească în rîndurile monahilor de la Mănăstirea Cernica, la 8 martie 1956. Ales deja mitropolit, la 15 martie 1956 Patriarhul Justinian, Mitropolitul Firmilian al Olteniei și Episcopul Nicolae Colan al Clujului îl vor hirotoni arhiereu și i se va încredința de îndată cîrja lui Șaguna, la 18 martie 1956, în catedrala din Sibiu.

Dar steaua lui nu stă pe loc prea mult. Destinul urmărește ca el să împlinească alte rosturi, în alte părți, și e grăbit să-l îndrepte spre locul unde îi va da de lucru, pentru o perioadă mai îndelungată. La 10 ianuarie este ales mitropolit al Moldovei și Sucevei, iar peste trei zile e instalat pe scaunul cinstit odinioară de Varlaam, Dosoftei, Veniamin Costachi, pentru a nu-i mai pomeni decît pe aceștia, pentru că șirul celor mari de la Iași e prea mare, ca să poată fi pomenit acum în întregime.

Înainte de alegerea ca Mitropolit al Ardealului, într-o lungă și substanțială cuvîntare, bine chibzuindu-și cuvintele, patriarhul Justinian îl caracteriza așa în fața Colegiului Electoral pe cel ce trebuia ales : „Va trebui să trimitem acolo pe cel mai bun dintre clericii de astăzi ai Bisericii noastre, o personalitate viguros conturată, cu aleasă pregătire teologică temeinic orientată în toate problemele pe care le ridică lumea noastră contemporană, căci „la vremuri noi, ne trebuie oameni noi".

S-a dovedit de îndată, și după aceea, că acea „personalitate viguros conturată" n-a putut fi altul decît preotul Iustin Moisescu. În scurtă trecere prin Sibiu, printre altele, a avut totuși timpul de a înființa în locul decedatei „Reviste Teologice" († 1947), revista, tot teologică, „Mitropolia Ardealului" (nr. 1-2, în septembrie-octombrie 1956).

Cînd a fost ales mitropolit al Moldovei și Sucevei, și-a conturat programul prin cuvintele : „Cu toată silința voi desfășura o lucrare statornică de ocrotire și păstrare a Sfintelor locașuri, biserici, mănăstiri și schituri — minunate opere de artă — care alcătuiesc diadema Mitropoliei Moldovei ; iar din cei ce se nevoiesc în aceste comori ale evlaviei străbune, mă voi strădui să fac slujitori harnici și devotați Bisericii, Patriei și binelui obștesc. Neîncetat voi priveghea la buna îndrumare a preoțimii Eparhiei mele, întru îndeplinirea cu

prisosință a îndatoririlor ei către Biserică și Patrie. Voi urmări cu toată luarea-aminte ca roadele lucrării preoților să se vadă din buna chivernisire a locașurilor dumnezeiești, din propovăduirea dragostei între toți fiii Patriei și din jertfelnica dăruire pentru binele obștesc".

Tot la Iași și-a definit modul cum înțelege să rezolve eterna antiteză dintre cele cerești și cele pământești, care încurcă adesea opțiunile multora, mutilîndu-le viața. Programîndu-și un echilibru pe care și-l va menține de-a lungul întregii vieții, pînă astăzi, nedezmințindu-și cultura elenă, atunci, la încheierea festivităților, — eram și eu la un colț de masă — s-a comparat cu Anteu, cel care în lupta cu Hercule, căpăta puteri noi ori de cîte ori atingea pământul. Tot așa promitea atunci : „Voi ține legătura cu poporul". Poporul e pământul dătător de putere. Și apoi, spre a risipi orice neînțelegere sau răstălmăcire, că ar fi sacrificat verticalul pentru orizontal, ca un nou Augustin, declară : „Noi, credincioșii ortodocși, dorim să urmărim a fi cetățeni ai cerului, să ne împăcăm cu Dumnezeu, dar trăim și ne mișcăm în lumea aceasta, pe pământ. Gîndirea și activitatea mea viitoare, de arhipăstor, se va desfășura între acești doi poli : cerul, Dumnezeu, spre care voi îndruma și conduce credincioșii, și pământul, în care viața lor trebuie să fie mulțumită". Cuvinte limpezi, convingeri ferme, orientare programatică, paradigmă a dublei alcătuiri și a dublei tinderi a omului. Așa, credinciosul, arhiereul, a definit relația în care va pune în viața sa și a păstoriților pe creștin, cu cetățeanul din ființa uneia și aceleiași persoane, realizînd conviețuirea în echilibru și armonie.

Nu e de mirare astfel că încă din acea vreme datează și prima alegere (3. II. 1957, în circumscripția Hîrlău), repetată pînă azi din patru în patru ani, ca deputat în Marea Adunare Națională.

Teoretician al acestei orientări spre aici și spre dincolo în același timp, teoretician al iubirii de patrie și de pace, timp de 20 de ani s-a supus la Iași cu rigurozitate spartană propriilor convingeri, și s-a aflat într-o cursă contra cronometru pe cel puțin cinci piste principale de alergare, deodată : pe cea pastorală, pe cea interortodoxă, în cadrul Conferințelor panortodoxe și al pregătirii Sfîntului și Marelui Sinod, pe cea de restaurator al mănăstirilor și al bisericilor monumente istorice, pe cea a luptei pentru pace în cadrul Conferinței Creștine pentru Pace și pe cea ecumenistă, interconfesională și interreligioasă, în cadrul Consiliului Mondial al Bisericilor și al Conferinței Bisericilor Europene. Face parte dintre arhitecții Conferinței Creștine pentru Pace și ai Conferinței Bisericilor Europene ; este de asemenea arhitectul intrării Bisericii noastre, contribuind și la intrarea tuturor Bisericilor Ortodoxe, în Consiliul Mondial al Bisericilor, în 1961.

În timpul patriarhatului său s-au inițiat și marile dialoguri cu luteranii și cu romano-catolicii și au continuat cele deja începute. Nu știu dacă dintre conducătorii religioși ai lumii de azi este vreunul care să i se poată compara în numărul și importanța călătoriilor peste mări și țări, ca român, ducînd peste tot cu neodihnă, mereu treaz și însuflețit, faima Bisericii și a țării noastre. Implicarea noastră, în premieră, în activități internaționale și intercreștine a fost cu grijă și izbutit elaborată și pusă în practică de Mitropolitul Mol-

dovei și Sucevei, Iustin Moisescu. Acasă, în Moldova, concomitent cu numeroasele călătorii și griji externe, a inițiat cu haruri de arhitect înnăscut transformarea radicală a Centrului mitropolitan dintr-o suită de maghernițe, arătînd de pe cînd le-am apucat și eu — pe atunci călugăr la Slatina moldovenească — ca niște jerbe mortuare ofilite și veștejite, într-un centru modern, pe măsura epocii noastre. Concomitent, ca un lucrător la mai multe mașini, a început și a terminat restaurarea acelor case ale îngerilor, Mănăstirile Putna, Sucevița, Moldovița, Voroneț, Arbore, Humor, Slatina, Dobrovăț, Cetățuia, Rîșca, Neamțu, Sihăstria, Secu, Bistrița, Varatec. Erau ca niște clopote dogite și s-au trezit returnate prin grija Mitropolitului Iustin Moisescu, astăzi cîntînd vesele la vremea vecerniei și a intrării în Liturghie și rostind numele celui ce le-a dat a doua viață.

Timpul nu ne îngăduie să intrăm în multe alte dimensiuni și trăsături ale personalității și activității celui de al patrulea patriarh, aflat astăzi în fruntea Bisericii și a noastră.

Cele arătate mai sus au avut menirea să arate *de ce* tocmai Prea Fericirea Sa a fost ales să fie cel de al patrulea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Era pe drumul acesta încă de la prima *arista,* și de la prima privire pe care i-a aruncat-o patriarhul Miron, atunci cînd l-a preferat dintre mulți alții, ca și cum, profetic, l-ar fi desemnat de pe atunci și l-ar fi situat pe traiectoria care, arcuindu-se peste al doilea și al treilea patriarh, trebuia să-l aducă exact pe dealul Patriarhiei ca al patrulea, ca să asigure în continuare strălucirea Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române și să i se înscrie în dreptul numelui, încă de pe acum, caracterizarea de Patriarh al saltului în calitate, Patriarh al relațiilor multilaterale cu lumea creștină și al deschiderii noastre către lume, Patriarh al restaurărilor marilor noastre monumente bisericești, reluîndu-și la București vechea osteneală de la Iași, din Moldova și Bucovina. Stau mărturie Curtea de Argeș, Cheia, Zamfira, Viforîta, Dealu, Cernica, Pasărea, Țigănești, Căldărușani, Sfîntul Spiridon Nou, Sfîntul Gheorghe și însăși Catedrala patriarhală și altele și altele.

Rămas credincios primei iubiri, profesoratului și studiului, a inițiat, ca Patriarh, colecția de *traduceri din Sfinții Părinți* și colecția de volume de *Artă creștină românească veche,* cu intenția vădită de a scoate la iveală noi și puternice mărturii ale continuității noastre pe vatra românească, din cele mai vechi timpuri pînă azi. Patronează studii, cărți și manuale de teologie, și un nou Regulament al învățămîntului teologic, făcînd dreptate prin aceasta și îndelung nedreptățitului Institut Teologic Universitar din Sibiu, care era privat de dreptul de a oferi titlul universitar de doctor în teologie. Modernizează tipografia cărților bisericești și reorganizează atelierele Patriarhiei, iar acum, în urmă, redeșteptîndu-și pasiuni din prima tinerețe, a reușit printr-o perseverență în care nu seamănă cu nimeni să înceapă zidirea unui aproape nou Institut Teologic și a unui Centru Ecumenic în București. Două centre bisericești dintre cele mai vechi pe pămîntul românesc, Tomisul lui Teotim și Evanghelicus, și Argeșul lui Iacint de Vicina, vor avea peste cîteva zile, din nou, episcopi rezidenți.

Portretul celui de al patrulea Patriarh, cu conținutul mereu tot mai substanțial al biografiei sale, deși ne-am imaginat de la început că l-am putea fixa de pe acum în toate amănuntele lui, trebuie totuși să-l lăsăm, la acest ceas al unui bilanț provizoriu și parțial, deschis. Trebuie să mai lăsăm încă foarte multe pagini albe, pe care cronicarul să aibă suficient spațiu pe care să însemneze și în care să încapă roadele, mereu tot mai bogate, ale acestui pom uriaș și frumos care a descoperit secretul tinereții perpetue și izvorul apei vii, care îi reînnoiește iară și iară forța de creație și de muncă și care se numește *Iustin Moisescu*.

Aniversînd astăzi 60 de ani de la acel eveniment memorabil, din anul 1925, cînd Biserica noastră s-a ridicat la rangul de Patriarhie, propunere venită mai întîi din partea unui ardelean, poetul arădean Gh. Ciuhandu, președintele Asociației Clerului din Transilvania, membru al Academiei Române, propunere făcută în 1919 și reluată apoi de episcopii părților răsăritene ale României, la 25 mai 1921, după cum arată prof. Ioan Lupaș (Arhim. Tit Simedrea, *Patriarhia românească*, București, 1926, p. 27), am socotit că este o datorie de conștiință și de onoare a noastră a tuturor, să omagiem, cu acest prilej, pe cei patru mari stîlpi ai înțelepciunii, Miron, Nicodim și Justinian, trecuți în lumea drepților, și pe iubitul nostru Patriarh Iustin. Fără îndoială, ei vor fi priviți de viitorime cu recunoștință, pentru felul cum au ctitorit Ortodoxia românească modernă, cum au păstrat-o în vremuri tulburi, în timpul celui de-al doilea război mondial, cum au orientat-o în timpul revoluției sociale și politice din țara noastră, după război, și cum au integrat-o, în același timp, în marea familie creștină de pretutindeni, revelîndu-i vocația către universalitate, făcînd din ea un factor de mare calitate și prestigiu în dialogurile pentru unitate, în organizațiile creștine internaționale, în deschiderea față de lume prin reorientarea către slujirea lui Dumnezeu și a oamenilor, și în lupta pentru pace și înțelegere între oameni și popoare".

După aceasta, Prea Fericitul Părinte Patriarh, declarînd ședința închisă, a invitat pe membrii Sfîntului Sinod să semneze în Condica Sfîntului Sinod actul ocazional, de sărbătorirea a 60 de ani de patriarhat.

La orele 14 a avut loc agapa tradițională.

Sărbătoarea a fost o mărturie a plinătății de har și lucrare vie a Bisericii noastre strămoșești întru sprijinirea și promovarea străduaniilor de bunăstare, fericire și pace, de unitate, de credință, de simțire și lucrare pe pămîntul părinților noștri și în întreaga lume.

† *PIMEN SUCEVEANUL*
Episcop-vicar

EPISCOPII IACOV ANTONOVICI ȘI LUCIAN TRITEANU SUSȚINĂTORI ȘI PREOCUPAȚI DE PREGĂTIREA ACTULUI DE RIDICARE LA TREAPTA DE PATRIARHIE A BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Dorința de ridicare la treapta de patriarhat a Bisericii Ortodoxe Române a fost mai veche decît anul 1924. Pe vremea Movileștilor, Mitropolia Moldovei trecea autocefală, iar în 1597, cerea și titlul de patriarhie. În anul 1716 Dimitrie Cantemir scria că Mitropolitul Moldovei, „deși nu se numește patriarh, nu este însă supus nici unuia dintre patriarhi". În stare de autonomie și autocefalie anticipată, Moldova anunța patriarhului ecumenic suirea în scaun a mitropolitului ei, îl pomenea pe patriarhul ecumenic la Sfînta Liturghie și aducea de la Constantinopol Sfîntul Mir. În 1786, Patriarhia Ecumenică, nu era de acord cu alegerea Episcopului de la Roman, Leon Gheuca în scaunul de Mitropolit al Moldovei, dar țara l-a vrut fiind confirmat de Domn și a rămas în scaun. Îndată ce Principatele Române au fost puse sub protecția puterilor europene, în urma Conferinței de la Paris din anul 1856, Divanurile Ad-hoc au proclamat și legiferarea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române. După Unirea Principatelor, ea s-a legiferat în 1864 și în 1872, iar în 1866 a fost înscrisă și în Constituție. Autocefalia devenea din ce în ce mai mult fapt împlinit după războiul Independenței (1877-1879). În 1882 Mitropolitul Primat n-a mai adus Sfîntul Mir de la Constantinopol, ci l-a sfințit la București. Furtuna dezlănțuită s-a potolit și, în 1885, s-a obținut „Tomosul" de recunoaștere a Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române [1].

Autocefalia s-a desăvîrșit în mod firesc și just prin ridicarea la treapta de patriarhat a Bisericii Ortodoxe Române în anul 1925. Dacă la 9 aprilie 1882, se depusese în Parlament un proiect pentru reforma Legii Sinodale, tot atunci se exprima și dorința ca Primatul României să fie ridicat la treapta de patriarh, iar Episcopia Rîmnicului la treapta de Arhiepiscopie, cu sediul la Craiova și sub titlul de Mitropolia Olteniei și a Noului Severin [2].

Ajungerea la momentul 1925 a fost justificată de unirea Transilvaniei cu România, după terminarea primului război mondial. Personalități civile și bisericești au analizat reorganizarea Bisericii Ortodoxe Române și necesitatea de a fi ridicată la o treaptă superioară, la cea de patriarhat. Nicolae Iorga se considera printre cei care au susținut această îndreptățită stare a Bisericii Ortodoxe Române, scriind : „Sînt bucuros că eu însumi am fost propunător al Patriar-

---

1. Șt. Ardeleanu, *Autocefalia Bisericii Române*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei", XXXI (1955), nr. 10-11, p. 741-744.

2. Pr. prof. Gh. I. Moisescu, Pr. prof. Șt. Lupșa și Pr. prof. Al. Filipașcu, *Istoria Bisericii Române*, vol. II, București 1959, p. 528-529.

hiei“ [3]. Patriarhia era un act de îndreptățire istorică pentru Biserica Ortodoxă Română.

Ierarhii Episcopiei Romanului, *Lucian Triteanu* [4] și al Hușilor *Iacov Antonovici* [5], au trăit clipele fericite ale pregătirii Tomosului

---

3. N. Iorga, *Corespondența,* vol. I, București, 1984, p. 362, scrisoarea nr. 10, București 1931.

4. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române,* vol. III, București, 1981, p. 389-391, 418, 453, 528; Pr. Scarlat Porcescu, *Episcopia Romanului,* București, 1984, p. 324-330; *Anuarul Eparhiei Romanului,* București, 1936, p. 34-39; Pr. Grigore Bogza, *Episcopul Lucian Triteanu,* în „M.M.S.“, XXX (1954), nr. 3-4, p. 115-117. Născut la 15 august 1872, în Feldioara — astăzi Războieni Cetate, jud. Alba, într-o familie modestă țărănească, a primit la botez numele de Lazăr. A urmat școala la Aiud, Blaj, Sibiu și Budapesta. Cu anul 1901, Consiliul Arhiepiscopesc din Sibiu i-a încredințat diferite misiuni în acțiunea de conducere și îndrumare a școlilor românești din Transilvania. A participat la organizarea studențimii prin ziarul „Tribuna“, a cărei deviză era : „venin vom lua, în foc ne vom scălda, pentru idealul național“. Hirotonit preot în 1910, i s-a încredințat demnitatea de consilier la Mitropolia din Sibiu în locul lui Miron Cristea, trecut Episcop la Caransebeș. Intrat în monahism în anul 1921, la Mănăstirea Hodoș-Bodrog, a primit numele de Lucian. În primăvara anului 1922, a fost ales și confirmat arhiereu cu titlul de „Craioveanul“, cu atribuții de vicar la Episcopia Rîmnicu Vîlcea. În Martie 1923 a fost ales Episcop la Roman unde a păstorit pînă în August 1947, cînd se retrage din scaun pe motiv de boală. A închis ochii la 6 septembrie 1953, fiind înmormîntat în incinta Episcopiei. A colaborat la multe reviste ale vremii sale, publicate în Transilvania, ca : *Tribuna, Foaia Poporului, Telegraful Român.* În anul 1919, a publicat la Sibiu : *Școala noastră 1850-1916. Zona culturală.* La Roman a înființat Revista Eparhială intitulată „Cronica Romanului“ și a scos „*Anuarul Eparhiei Romanului*“ în 1936. A fost senator în Senatul țării.

5. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu. *Istoria Bisericii Ortodoxe Române,* vol. III, p. 418-419, 439; *Anuarul Eparhiei Hușilor pe anul 1938,* Huși, 1938, p. 254; Ec. stavr. V. Ursăchescu, *Sărbătorirea P. S. Iacov Antonovici, Episcopul Hușilor, cu prilejul împlinirii vîrstei de 70 de ani,* la 18 noiembrie 1926, Huși, p. 129; N. C. Nanu, *Activitatea Preasfințitului Antonovici ca Episcop al Eparhiei Dunării de Jos, 1 aprilie 1923-1 aprilie 1924,* Huși, 1924 ; Pr. Ioan Andrioaie, *Episcopul Iacov Antonovici (1856-1931),* în „M.M.S.“, XLVII (1971), nr. 9-12, p. 670-674. Născut la 18 noiembrie 1856 în satul Similișoara, com. Bogdana, jud. Vasilui, la botez a primit numele de Ioan. A urmat școala la Bogdana-Chițoc, Bîrlad, seminarul la Huși, cursul inferior, și la „Veniamin“-Iași, cursul superior ; Facultatea de Teologie la București (1885-1889). Hirotonit diacon (1880) și apoi preot (1881), rămînînd văduv, este chemat la treapta arhieriei la 18 iunie 1918, după ce a intrat în monahism, primind numele de Iacov. Ca arhiereu, cu titlul de „Bîrlădeanul“, a fost vicar la Huși, apoi la Mitropolia Moldovei (1921) ; este ales episcop la Galați (1923-1924), apoi la Huși (1924-1931), unde a încetat din viață la 31 decembrie 1931. Este înmormîntat lîngă catedrala fostei episcopii din Huși, la partea de răsărit a Sfîntului Altar. În vremea cît a urmat Facultatea de Teologie din București, a frecventat și cursuri de Istoria Românilor, Arheologie și Epigrafie, cursuri de Psihologie și Pedagogie. A fost și profesor, predînd în special Religia, timp de 37 ani. Om de cultură, a fost membru al Comisiunii Monumentelor Istorice și membru de onoare al Academiei Române din anul 1919. Ucenic al Episcopului Melchisedec Ștefănescu, continuator al celor mai bune tradiții bisericești, a fost iubitor al oricărei urme de trecut. Cu trudă de cărturar a lăsat o listă bogată de lucrări, între care, *Documente bîrlădene* (1906). A scris „*O călătorie la Mănăstirea Putna*“, după ce a participat la serbările de la 4 iulie 1900 și cînd, ca delegat al Societății istorice din București, a depus o coroană de bronz pe mormîntul lui Ștefan cel Mare. Între anii 1889 și 1927 a tipărit cca 23 volume, printre care și patru cărți pastorale către clerul și credincioșii din Eparhiile Dunării de Jos (Galați), și Huși. Alte cîteva titluri au apărut ulterior și altele au rămas în manuscris.

de recunoaștere a ridicării la treapta de Patriarhie a Bisericii străbune.

Episcopul Lucian, în plenul Senatului, ca raportor al Legii pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române din 4 mai 1925, a ținut o cuvîntare în care a precizat că Biserica strămoșească și-a adus contribuția valoroasă la adîncirea sentimentului de comunitate națională și la dezvoltarea conștiinței naționale.

În ședința din 4 februarie 1925 a Sfîntului Sinod, cînd s-a făcut propunerea ca Biserica Ortodoxă Română să fie înălțată la rangul de Patriarhie, iar „Mitropolitul Ungro-Vlahiei ca primat al României să poarte titlul de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Naționale Române cu reședința în București", printre cei 7 semnatari ai propunerii se află și „Lucian al Romanului".

După solemnitățile de pecetluire a actului de ridicare a Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie, solemnități la care au luat parte toți membrii Sfîntului Sinod, fiecare Eparhie a trecut la punerea în aplicare a noilor forme de organizare bisericească.

La prima Adunare Eparhială, convocată la Roman la 12 decembrie 1925, în telegrama adresată primului Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Miron Cristea (1925-1939), din partea Episcopiei Romanului se exprima încredințarea că „începutul Patriarhiei Române *o să fie începutul unei epoci de glorie pentru Biserica Ortodoxă*". (s. n.), și se exprima față de patriarh "supunere și iubire fiască" [6]. În cuvîntul de deschidere a Adunării Eparhiale, Episcopul Lucian, arată că : „În anul 1925, Biserica Ortodoxă Română a fost învestită, cu o nouă Lege de organizare instituțională și democratică și a fost ridicată la rangul de Patriarhie, iar acum își constituie corporațiunile ei reprezentative cu organe executive pentru o conducere armonică cu ierarhia pe toate terenurile vieții bisericești" [7].

Se exprima, de asemenea, convingerea că : „Biserica noastră ajungînd la această treaptă de Patriarhie are un mare cîștig și trebuie să-și sporească autoritatea, mărindu-și capitalul de energie pentru chemarea la apostolat a tuturor fiilor ei buni și credincioși. Făcea îndemnul, către toate oficiile protopopești și parohiale, să aibă în vedere ca : „să strălucească, ca odinioară stîlpul de foc în pustie" [8].

Patriarhul Miron, răspunzînd telegramei Adunării Eparhiale a Romanului, spunea : „Mulțumim primei Adunări Eparhiale pentru sentimentele de iubire și supunere, pe care ni le-a transmis pe cale telegrafică, și doresc ca clerul și poporul vechii noastre Vlădicii a Romanului să se grupeze cu dragoste în jurul arhipăstorului lor, probat în muncă și prin reprezentanții săi din Adunarea Eparhială, să-l ajutoreze în armonica conlucrare pentru propășirea turmei" [9].

Ca și la Roman, la Huși lucrările s-au desfășurat cu toată grija, informîndu-se clerul și credincioșii [10]. Prin cuvîntări, în Adu-

---

6. Pr. Scarlat Porcescu, *op. cit.*, p. 329.
7. † Arhiereu Tit Simedrea, *Patriarhia românească. Acte și Documente*, București, 1926, p. 25-29.
8. *Sfînta Episcopie a Romanului; Prima adunare eparhială de constituire*, ținută în 12 decembrie 1925, Roman, 1926, p. 4.
9. † Arhiereu Tit Simedrea, *op. cit.*, p. 38-39.
10. *Sfînta Episcopie a Romanului*, p. 36.

narea Eparhială, și prin pastorale, episcopul Iacov Antonovici al Hușilor a făcut aprecieri documentate despre tot ce s-a întreprins pînă la ajungerea la înălțarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie.

La 4 februarie 1925, s-a delegat o comisie care să întocmească actul de notificare ce se face celorlalte Biserici Ortodoxe și care se va înscrie în Condica sfîntă a Sfîntului Sinod. Comisia a fost alcătuită din Mitropolitul Nectarie și Episcopii Vartolomeu al Rîmnicului Noului Severin și Lucian al Romanului [11]. Fiecare din acești trei ierarhi au avut cîte ceva de împlinit în memorabila zi de 4 februarie 1925, cînd în ședința Sfîntului Sinod s-a făcut propunerea de ridicare la rangul de Patriarhie a Bisericii Ortodoxe Române.

Ierarhii din Moldova au activat în jurul Mitropolitului Moldovei și Sucevei, Pimen [12]. Mitropolitul Pimen, în vîltoarea evenimentelor din 1916-1918, încoronate de epocala înfăptuire : *unirea tuturor românilor* într-un stat național unitar „și-a înscris numele, străduindu-se, alături de toți fiii neamului nostru, întru împlinirea acestui ideal scump“ [13]. Cu bucuria în suflet la încetarea războiului, a lucrat stăruitor și a fost susținător activ al dobîndirii titlului de Patriarhie a Bisericii Ortodoxe Române. În ședința Senatului din 13 februarie 1925, Mitropolitul Pimen își exprima regretul de a nu fi fost de față „la ședința istorică“, o ședință rară în viața noastră parlamentară“, din ziua de 12 februarie cînd Senatul împreună cu guvernul au hotărît ridicarea Bisericii noastre Ortodoxe la demnitatea de Biserică Patriarhală și pe Mitropolitul primat Miron ca patriarh. Mitropolitul Pimen, aducînd mesajul Bisericii Moldovei, a arătat că „ridicarea Bisericii noastre strămoșești la demnitate de Patriarhie este o răsplată binevenită a acestei instituțiuni sfinte strămoșești, care ne-a dat puterea de viață și de luptă contra tuturor greutăților, pînă cînd am realizat idealul nostru strămoșesc, adică unitatea noastră“ [14]. Tot Mitropolitul Pimen al Moldovei și Sucevei, la solemnitățile din 1 noiembrie 1925, în numele membrilor Sfîntului Sinod, a ținut cuvîntul de felicitare a primului patriarh [15], și un alt cuvînt în după-amiaza aceleiași zile, cînd arăta cum s-a cunoscut prin corespondență cu primul patriarh Miron, fără a se fi văzut față către față [16].

---

11. *Ibidem*, p. 45.
12. † Teoctist, Arhiepiscop și Mitropolit, *Pimen Georgescu, sprijinitor al luptei pentru întregirea și unitatea neamului*, în „M.M.S.“, LIX (1983), nr. 10-12, p. 515 ; Pr. Scarlat Porcescu, *Contribuții ale clericilor Bisericii strămoșești la înfăptuirea Unirii românilor*, în „M.M.S.“, LX (1984), nr. 1-3, p. 33-34.
13. *Ibidem*.
14. Arhim. Tit. Simedrea, *op. cit.*, p. 72-73.
15. *Ibidem*, p. 178.
16. *Ibidem*, p. 179-182.

„Isteţul, sfătosul şi diplomatul subţire, Episcop Lucian Triteanu", împreună cu „iubitorul de urme ale trecutului, cărturarul, Episcopul Iacov Antonovici" [17], s-au aflat în solidaritate de simţire şi gîndire în marile zile de plămădire şi realizare a actului de mare însemnătate pentru prestigiul de veacuri al Bisericii Ortodoxe Române, dobîndirea rangului de Patriarhie. Ori de cîte ori se face rememorarea acestui act, vor fi pomeniţi cu sentimente de venerare şi venerabilii ierarhi ai Moldovei, Pimen Mitropolitul, alături de Lucian şi Iacov — Episcopii.

Momentele binecuvîntate pe care le trăim astăzi, la sărbătorirea a şasezeci de ani de la înfiinţarea Patriarhiei Române, ne prilejuiesc, totodată, evocarea personalităţilor bistriceşti de aleasă preţuire care prin cuvîntul lor şi prin efortul care nu a cunoscut osteneală, au reuşit să dobîndească ceea ce de veacuri a dorit tot soborul ierarhilor, clerul şi credincioşii ortodocşi de pe plaiurile noastre româneşti.

Legăturile Bisericii Ortodoxe Române, de la vremea ridicării ei la treapta de Patriarhie cu toate Bisericile Surori, s-au concretizat în acte de mare însemnătate pentru Biserica noastră. Prin patriarhat, Biserica Ortodoxă Română a dat mărturie despre vitalitatea, dinamismul şi rolul sporit al Ortodoxiei în lumea creştină contemporană. Prin patriarhat, Biserica noastră strămoşească are convingerea mai puternică că mesajul evanghelic de dragoste, pace şi bună-înţelegere între oameni şi popoare, trebuie propovăduit cu forţele unite ale tuturor creştinilor pentru stăvilirea războaielor şi a tuturor înrobirilor din viaţa omenirii.

Ierarhii susţinători şi angajaţi cu dăruire în actul de pregătire şi dobîndire a rangului de Patriarhie a Bisericii strămoşeşti — Biserica Ortodoxă Română — vor rămîne de-a pururi înscrişi cu litere de aur în condica Sfîntului Sinod şi mereu pomeniţi la scaunele eparhiale pe care le-au cinstit. Pentru Eparhia Romanului şi Huşilor, Episcopii Lucian Triteanu şi Iacov Antonovici au fost personalităţi de prestigiu.

Pr. I. MAREŞ

17. *Ibidem*, p. 193-196.

Eforturi sporite în apărarea păcii și vieții

CEA DE A III-A ADUNARE A CULTELOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA PENTRU DEZARMARE ȘI PACE

La aniversările strălucite ale Bisericii Ortodoxe Române din anul acesta, aniversări care au constituit fericite prilejuri de afirmare a vitalității, a dinamismului și a tăriei mărturisirii Domnului nostru Iisus Hristos în Biserica noastră, a unității credinței și a unității de neam, s-a adăugat și momentul deosebit al celei de a III-a Adunări a Cultelor din România pentru dezarmare și pace care a avut loc la București în zilele de 16, 17 și 18 septembrie 1985.

Lucrările Adunării, analizate într-o perspectivă integrală, constituie pentru vremea noastră o adevărată celebrare liturgică, de invocare a păcii peste omenirea amenințată de holocaustul nuclear. Pentru că apărarea păcii înseamnă astăzi, cînd arsenalul nuclear existent ar putea pulveriza planeta aruncînd-o în neant, apărarea vieții însăși, a existenței umane. De aceea, conștiința și rațiunea cer să se pună capăt cursei înarmărilor și să se treacă la dezarmare generală.

Tema generală a Adunării de la București a fost: „*Pacea înseamnă astăzi însăși viața pe planeta noastră*". Biserica, Cultele creștine, ca slujitoare ale Domnului păcii, sînt angajate plenar, prin specificul slujirii lor, în această mișcare de apărare a păcii și vieții. Prin aceasta creștinii mărturisesc că sînt următori și împlinitori ai voii lui Dumnezeu, ca Cel Care voiește ca „lumea să aibă viață și mai mult să aibă" (Ioan 10, 10). Prin sprijinirea acțiunilor pentru pace se manifestă responsabilitatea creștină față de om, față de viața sa, se afirmă valoarea vieții, a omului, a creației sale, care nu se poate realiza în plenitudinea virtualităților sale decît în climatul păcii, al comuniunii interumane, care înseamnă conviețuire în pace și bună-înțelegere. Aceste năzuințe profund umane sînt propoveduite de creștinism, aceasta revelîndu-le în același timp sensul lor înalt, dumnezeiesc. Căci vestea cea bună adusă lumii de Mîntuitorul Iisus Hristos este Evanghelia păcii și a mîntuirii (Efeseni 1, 13 ; 6, 15), iar El, în calitate de Domn al păcii și vieții, „pacea noastră" (Efeseni 2, 14), a venit pentru ca săbiile să se prefacă în pluguri și lăncile în seceri (Isaia 2, 4), adică între oameni să se instaureze raporturi noi, bazate pe dreptate și iubire în Duhul Sfînt (Romani 14, 17). În aureola acestei conștiințe și a acestei responsabiltăți s-au desfășurat lucrările celei de-a III-a Adunări a Cultelor din Republica Socialistă România pentru dezarmare și pace, deschise în ziua de 16 septembrie.

La lucrările Adunării au participat delegați reprezentînd cele 14 Culte din Republica Socialistă România, precum și numeroși invitați din partea unor Biserici de peste hotare și organizații creștine internaționale. Lucrările s-au desfășurat în sesiuni plenare și în 4 secțiuni, după cum urmează:

Secțiunea I a dezbătut tema : „*Pacea și înțelegerea între oameni și popoare, misiune de înaltă răspundere a cultelor religioase*“.

Secțiunea a II-a a dezbătut tema : „*Contribuția cultelor religioase din România la înfăptuirea politicii de pace și dezarmare nucleară în Europa și în întreaga lume, promovată de România, de Președintele NICOLAE CEAUȘESCU*“.

Secțiunea a III-a a dezbătut tema : „*Activitatea cultelor religioase pentru realizarea unei noi ordini economice internaționale*“, iar secțiunea a IV-a a dezbătut tema : „*Preocuparea cultelor religioase pentru statornicirea unui climat de destindere, cooperare și securitate în Europa*“.

După îndătinatul Te-Deum, Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, a rostit cuvîntul de deschidere, cuvînt salutat cu vii aplauze de întreaga asistență și pe care îl redăm în continuare :

„DISTINSĂ ADUNARE,

Oricare este aspectul sub care ar fi cercetată, situația internațională apare din zi în zi tot mai îngrijorătoare. Împotriva strădaniilor milioanelor și milioanelor de oameni pentru a se statornici pretutindeni pacea, bună-înțelegerea și cooperarea în lume, pe de o parte, neîncrederea și tensiunea între diferite state continuă să crească, iar conflictele internaționale se înmulțesc, unele avînd tendința să se transforme în adevărate războaie. În atmosferă plutesc nesiguranța și teama. Pe de altă parte, cursa înarmărilor, mai ales a celor nucleare, a luat o amploare fără precedent. Se fabrică necontenit arme cu tot mai mare putere de distrugere. Alături de armamentul clasic, bombele atomice, rachetele și probabil armele chimice sînt gata de acțiune. În pregătire sînt numai armele pentru războiul din spațiu.

La eforturile pe care omenirea însetată de pace le face pentru a-și salva viața, marile puteri au răspuns cu pregătiri febrile pentru desăvîrșirea unor sisteme de acțiuni militare în spațiul cosmic. Trăim, așadar, într-o epocă în care nu numai unele popoare caută să distrugă alte popoare, dar, într-o epocă în care este amenințată însăși viața pe planeta noastră.

Dacă ne gîndim acum la puterea de distrugere a armelor existente în vremea de față, este destul să amintim că fiecare din cele două principale state cu armament nuclear are posibilitatea de a distruge de mai multe ori întreaga omenire.

Pentru a evita un asemenea deznodămînt omenirea are datoria sacră să facă uz de dreptul său de a trăi, de dreptul său la existență, de dreptul său la viață. „Nimeni nu poate să stea pasiv în fața gravului pericol care planează asupra Europei și a întregii lumi, asupra viitorului popoarelor“, se spune în Apelul pentru dezarmare și pace, *lansat de Frontul Democrației și Unității Socialiste din România, la 23 mai 1985, din inițiativa neobositului luptător pentru pace, Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele țării noastre. O nouă luare de poziție împotriva cursei înarmărilor a devenit astfel cu totul impusă de vreme.*

Cultele religioase, ai căror slujitori și credincioși se găsesc în primele rînduri ale propovăduitorilor și făcătorilor de pace, își împlinesc acum o datorie sacră mărturisîndu-și din nou, într-un singur glas, hotărîrea lor de a apăra pacea.

Iată, așadar, rostul întrunirii noastre în cea de-a treia Adunare a Cultelor din România pentru apărarea păcii în lume.

Cu diferite alte prilejuri, în comun ori separat, noi am examinat pacea ca dogmă sau învățătură soteriologică a credinței noastre religioase ori ca temelie a vieții omenești în societate, potrivit cu nevoile momentului de fiecare dată. Acum, însă, cînd de pace este făcută dependentă viața lumii pe tot pămîntul, privirile noastre sînt îndreptate către tema: „Pacea înseamnă astăzi însăși viața pe planeta noastră". Asupra ei se vor concentra cugetele noastre la cea de-a treia Adunare a Cultelor religioase din România, căutînd cel mai potrivit răspuns pentru sprijinirea păcii în lume.

PREA ONORATĂ ADUNARE,

Să-mi fie îngăduit, în acest moment, să exprim satisfacția întregei noastre Adunări pentru prezența în mijlocul nostru a reprezentanților Departamentului Cultelor, cărora le adresăm cordiale mulțumiri, încredințîndu-i de prețuirea și cinstirea noastră.

Cu bucurie vestesc tuturor că, la invitația noastră de a se asocia la manifestarea aceasta pentru pace a Cultelor religioase din România, au răspuns și oaspeți de peste hotare, slujitori deopotrivă cu noi ai credințelor religioase și împreună ostenitori cu noi în nobila activitate de apărare a păcii. Tuturor le adresez din adîncul inimii cuvînt de bun venit și urarea de a se simți la noi ca la ei acasă.

Iar pe reprezentanții Cultelor religioase din țară, care au fost delegați să participe la această Adunare, îi îmbrățișez cu frățească dragoste, rugînd pe Bunul Dumnezeu să-i facă părtași darurilor Sale celor bogate.

După spusele acestea, declar deschisă cea de-a treia Adunare a Cultelor religioase din România".

În continuare, Prea Fericirea Sa a dat cuvîntul I. P. S. Nicolae, Mitropolitul Banatului, care a ținut referatul principal al Adunării, intitulat: *Pacea înseamnă astăzi însăși viața planetei noastre"* și pe care îl redăm în paginile următoare:

„Ne aflăm într-o perioadă cînd în viața internațională s-au acumulat probleme deosebit de grave și complexe. Cunoaște o amploare fără precedent cursa înarmărilor, crește necontenit pericolul unui nou război mondial care, în actualele împrejurări, s-ar transforma, inevitabil, într-o catastrofă nucleară ce ar duce la distrugerea a însăși existenței vieții pe Pămînt.

În aceste condiții, nimic nu poate fi mai important decît ridicarea tuturor oamenilor cinstiți din lume întru apărarea păcii; pacea însemnînd însăși viața planetei noastre. Față de gravitatea situației cu care sîntem confruntați este necesară unirea eforturilor tuturor forțelor iubitoare de pace pentru a opri cursul periculos al evenimentelor spre încordare și război, spre prăpastia nucleară.

Problema fundamentală a zilelor noastre o constituie oprirea cursei înarmărilor, realizarea dezarmării și, în primul rînd, a dezarmării nucleare, apărarea și consolidarea păcii în lume. Mai mult ca oricînd este necesar să se acționeze cu toate forțele pentru a bara calea războiului, pentru a apăra dreptul suprem al tuturor popoarelor la viață, la pace, la existență liberă și demnă. Pe deasupra oricăror deosebiri care ar putea separa oamenii între ei trebuie să primeze interesele păcii și colaborării. Tuturora ne revine sfînta îndatorire de a acționa uniți pentru apărarea păcii, care este deziderat suprem al omenirii, pentru statornicirea unui climat trainic de înțelegere și colaborare rodnică între națiuni.

Asemenea preocupări se află la ora actuală în centrul atenției credincioșilor tuturor Cultelor religioase din România, ca dealtfel a oamenilor de bună credință de pretutindeni. Pacea și înțelegerea între oameni și popoare, mediu optim al vieții și dezvoltării ei în plenitudine, fac parte din patrimoniul credinței noastre comune. Toți sîntem uniți și angajați în slujirea acestor bunuri divine ; apărarea lor constituie menirea noastră în lume.

Noi toți ne socotim chip al lui Dumnezeu, fii ai aceluiași Părinte Ceresc și frați întreolaltă. Potrivit credinței noastre, pămîntul ne-a fost dat ca o grădină a Edenului „să o lucrăm și să o păzim“ (Facerea 2, 15), iar viața este bunul cel mai de preț dăruit de Dumnezeu pe care trebuie s-o apărăm de orice ar primejdui-o, neuitînd o clipă că Iisus Hristos Domnul S-a întrupat ca lumea „viață să aibă și încă din belșug“ (Ioan 10, 10).

Năzuințele de pace ale noastre, credincioșii din România, au fost puternic stimulate în ultima vreme de *Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste,* adoptat la întrunirea Consiliului Național din 23 mai 1985, la care au participat și reprezentanții tuturor Cultelor religioase. Cu acest prilej, Președintele Frontului Democrației și Unității Socialiste, Domnul Nicolae Ceaușescu, conducătorul statului, ne-a adresat și nouă chemarea de „a face tot ce putem pentru dezarmare și pace“, fiecare în parte și în unire cu celelalte culte religioase din lumea întreagă.

Aparține firii adînci a poporului român vocația pentru pace. Cum se știe, poporul nostru n-a susținut nici un război de cucerire și nici nu a amenințat pe cineva cu forța. În același timp, poporul român și-a afirmat voința neclintită de a-și apăra glia strămoșească și valorile create de-a lungul istoriei.

Astăzi este momentul să apărăm însăși viața care se află în primejdie de a fi total distrusă. Pacea este pentru noi egală cu opera întregii creații, iar viața este încoronarea creației. La drept vorbind, așa cum este formulată și tema Adunării noastre, „*Pacea înseamnă astăzi însăși viața pe planeta noastră*“.

Întruchipînd această cerință vitală a omului de pretutindeni și dînd glas aspirațiilor și intereselor fundamentale ale cetățenilor Patriei noastre, Președintele României, Domnul Nicolae Ceaușescu, cheamă în acest moment de răscruce din viața planetei la o largă colaborare internațională, pentru reluarea cursului destinderii, pentru dezarmare și pace, la încetarea fără întîrziere a cursei aberante a înarmărilor, la trecerea la măsuri eficiente de dezarmare și, în

primul rînd, la dezarmarea nucleară, la făurirea unei lumi fără arme și fără războaie.

Și noi, slujitorii Cultelor, împreună cu credincioșii ca fii ai pașnicului nostru popor, răspundem cu adeziune totală acestei vibrante chemări, îndemnați fiind din adîncul cugetului de conștiința împlinirii misiunii noastre religioase, de conștiința că sîntem răspunzători pentru viața și pentru pacea lumii atît în fața lui Dumnezeu, cît și în fața oamenilor.

Firește, activitatea noastră se va desfășura, ca și pînă acum, cu mijloace specifice și de pe poziția noastră religioasă. Dar ea trebuie intensificată astăzi, pe măsura creșterii fără precedent a încordării internaționale și a sporirii armamentului, îndeosebi a celui nuclear. Deși s-au depus pînă acum și se depun eforturi uriașe de către apărătorii păcii din lumea întreagă, totuși problema dezarmării generale și totale nu și-au găsit rezolvarea. Dimpotrivă, spectrul unui război nuclear este tot mai amenințător. Omenirea se vede astăzi în fața primejdiei de a fi anihilată ca rezultat al „nopții și iernii nucleare", al așa-numitului „război al stelelor", deoarece un război purtat cu asemenea arme ar nimici odată cu populația statelor beligerante și celelalte state neangajate în conflict și însăși dăinuirea vieții pe pămînt. Căci, îndeosebi, armele nucleare nu aleg între beligeranți și neutri sau nevinovați. Unde cad, ele pustiesc totul. Hiroshima și Nagasaki sînt o tristă și cutremurătoare amintire pentru omenire. Vinovăția morală aparține factorilor de decizie privind fabricarea și utilizarea acestora. Și la unii ca aceștia parcă se referă profetul Isaia cînd zice: „Picioarele lor aleargă spre fărădelegi, grabnic să verse sînge nevinovat, cugetele lor sînt cugete viclene, în calea lor sălășluiesc pustiul și prăpădul. Nu cunosc drumul păcii și pe urmele lor nu-i nici o dreptate, cărările lor sînt întortocheate și cine pornește pe ele nu știe de pace" (Isaia 59, 7-8). Același profet însă prevede că va veni vremea cînd fiarele sălbatice vor locui laolaltă cu animalele domestice și armele vor fi prefăcute în unelte de lucru (2, 4; Miheia 4, 34). Oare ce altceva cere vocea rațiunii, astăzi, decît ca sumele imense ce se cheltuiesc cu producerea armamentului nuclear să fie — prin dezarmare — îndreptate spre bunăstarea omenirii? Capacitatea creatoare a omului, energiile lui, precum și avuțiile pămîntului, bunuri ale tuturor, să fie folosite potrivit menirii lor pentru susținerea vieții și nu pentru distrugerea ei. Spațiul cosmic, în pericol astăzi de a fi populat prin „duhurile răutății care sînt în văzduh", cum zice Apostolul (Efeseni 6, 12), cu arme și contra arme, să fie lăsat senin, curat, simbol al elevației spirituale, pentru a putea invoca împreună cu Scriptura: „Pace în cer și slavă întru cei de sus! (Luca 19, 38).

De aceea, înțelegînd pacea ca pe un dar și un testament divin: „Pacea Mea o dau vouă, pace vă las vouă" (Ioan 14, 27), noi toți ne simțim angajați cu întreaga noastră ființă în efortul comun al tuturor oamenilor de bine, atît împotriva cursei aberante a înarmărilor, cît și împotriva ideii, cultivată de unii, că pacea poate fi apărată prin forța armelor. Unul din marii gînditori creștini se exprima categoric: „Este imposibil să afli pacea în rău. Ea se găsește pretutindeni unde oamenii trăiesc în dreptate și virtute"

(Sfîntul Ioan Hrisostom, Omilia IX la Epistola către Efeseni, 3). Aceste valori trebuie să le cultivăm noi în conștiința oamenilor, îndeosebi a păstorilor noștri. Întreaga noastră slujire : rugăciunea, reflecția teologică, propovăduirea Cuvîntului, scrisul, ținuta și exemplul personal, toate să fie închinate cu energie edificării și apărării păcii și vieții, prin lupta susținută pentru dezarmare și, în primul rînd, dezarmarea nucleară. Să militățm toți pentru producerea unei mutații radicale din direcția înarmării în direcția unei dezarmări controlate și treptate, pentru ca, în final, omenirea să fie eliberată de orice amenințare și teroare, iar pacea să devină climatul firesc al dezvoltării vieții și al pregătirii „împărăției lui Dumnezeu în inimi și între oameni, care este dreptate, pace și bucurie în Duhul Sfînt", cum zice Apostolul (Romani 14, 17).

Nu trebuie să omitem aceea că între factorii generatori de divizare a lumii de astăzi, de încordare și tensiune și care pun în primejdie pacea și unitatea popoarelor, cei economici de exemplu, marile decalaje între statele puternice industrializate și cele subdezvoltate, ocupă un loc de importanță majoră. De aceea, o nouă ordine economică internațională, în vederea făuririi păcii și dreptății în lume, este absolut necesară. Firește, ca oameni ai religiei, noi o vedem susținută permanent de valori etice ca : dreptatea, echitatea socială, libertatea, solidaritatea și într-ajutorarea, respectul demnității, suveranității și independenței, în esență, respectul față de persoana umană.

În acest sens, concepția privind instaurarea unei noi ordini economice în lumea de azi promovată de statul român și care a dobîndit în ultima vreme o largă audiență internațională, implică lichidarea subdezvoltării, ridicarea economică și socială a țărilor rămase în urmă, crearea unor relații internaționale cu adevărat democratice care să asigure fiecărui popor afirmarea plenară a geniului său creator, accesul la un comerț liber, fără discriminări, favorizarea eforturilor de emancipare economică și socială a țărilor cu economie slab dezvoltată, depășirea crizei economice. Dinamica acestei concepții pune în relief legătura organică dintre dezvoltare și dezarmare. Sumele eliberate prin dezarmare, așa cum propune și susține țara noastră, primesc o întrebuințare pozitivă pentru crearea condițiilor de dezvoltare plenară a omului. Căci dezvoltarea economico-socială, înflorirea personalității umane, desăvîrșirea ei morală și spirituală, îmbunătățirea continuă a climatului necesar pentru progresul științei, culturii și învățămîntului, în folosul tuturor popoarelor în mod echitabil, nu pot rodi decît în mediul fertil al cooperării, al libertății, al independenței și al păcii. Numai într-o asemenea stare de pace și colaborare fiecare națiune se poate dezvolta normal și-și poate aduce contribuția la patrimoniul comun, potrivit cuvîntului biblic, care cheamă ca fiecare să-și ofere, asemenea unei ofrande, cinstea și slava sa (Apocalipsă 21, 24-26). Astfel, slujind păcii, este slujită viața însăși, căci pacea înseamnă astăzi viața pe planeta noastră.

Cultele religioase din țara noastră, potrivit învățăturii lor de credință, sînt profund angajate în sprijinirea și realizarea noii ordini economice internaționale, bazată pe slujirea vieții în condiții optime. Noi toți întemeiem această angajare pe unitatea ființială a tuturor

oamenilor și popoarelor de pe fața pămîntului, odrăsliți fiind dintr-o rădăcină comună (Facerea 2, 7), pe egalitatea tuturor, fără nici o discriminare, în fața Creatorului (Galateni 3, 28), pe dreptul egal al popoarelor la folosirea bunurilor materiale (Facerea 1, 26 și 28), pe lupta legitimă pentru înlăturarea tuturor inegalităților (Luca 4, 18), pe responsabilitatea și coresponsabilitatea tuturor popoarelor în fața istoriei și a lui Dumnezeu.

Dacă situația actuală economică a generat și generează conflicte, o nouă ordine internațională economică și etică, poate contribui, fără îndoială, la edificarea și statornicirea unui climat de pace, destindere, cooperare și securitate în Europa și în lumea întreagă. La făurirea acestui climat sîntem chemați toți. În ceea ce ne privește, ca slujitori ai Cultelor religioase, avem misiunea, prin însăși natura vocației noastre, de a vesti pacea, dar și mai mult, de a acționa potrivit Evangheliei ca „făcători de pace" (Matei 5, 9). În acest scop, avem datoria de a cultiva în sufletul credincioșilor o conștiință nouă, care să instaureze noi relații între oameni și popoare, relații de respect reciproc, de armonie, de într-ajutorare, de cooperare generală, de consens în apărarea valorilor sacre ale umanității, fundament al tuturor acestora fiind iubirea și dreptatea.

Noi, oamenii religiei, avem în tezaurul nostru spiritual învățătura că „Dumnezeu este iubire" (I Ioan 4, 8), și că iubirea este principiul vieții. Fiind principiul vieții, în ea se află și salvarea vieții. Fiul lui Dumnezeu Însuși S-a întrupat pentru ca viața lumii să fie restaurată în rosturile ei firești, în adevărul, bogăția și frumusețea ei. Ca slujitori ai Domnului iubirii, păcii și vieții, sîntem și trebuie să fim mereu „împreună-lucrători" (II Corinteni 6, 1) cu El. Uneltele și mijloacele noastre de acțiune sînt, desigur, cele spirituale. Deși spirituale însă ele nu au mai puțină forță ca unele ce pot influența și determina conștiințele. În cele din urmă, armele sînt construite și puse în mișcare tocmai de spiritul și voința omului.

Să-i ajutăm deci pe oameni să deosebească tot mai clar, cum citim într-o veche scriere a Bisericii, *Didahia*, calea vieții și calea morții. Traduse în limbajul actual, cele două căi înseamnă : în locul suspiciunii și neîncrederii, să se instaureze încrederea, onestitatea și respectarea convențiilor internaționale; în locul pedagogiei intimidării și teroarei, să se cultive respectul pentru demnitatea și sănătatea omului ; în locul folosirii energiilor umane, spirituale și materiale, în slujba distrugerii prin producerea de arme tot mai sofisticate, aceste energii să fie îndreptate spre țelul lor firesc, al creării de valori în slujba vieții și a progresului; în locul împărțirii lumii după criteriile discriminării și nedreptăților sociale, rasiale, să se edifice o lume care să aibă drept bază și lege supremă dreptatea, egalitatea. Iar pentru realizarea acestora, negreșit, trebuie să se treacă de la continuarea cursei sumbre a înarmărilor, la o dezarmare generală și totală.

Drumul spre realizarea acestui țel nu este ușor, iar greutățile ce trebuie depășite sînt peste măsură de mari. Așa cum spunea însă Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin acum un an, la o adunare asemenea celei care ne întrunește astăzi, *„chiar într-un climat internațional în care suspiciunea, neîncrederea între state, încearcă încă să motiveze continuarea înarmărilor, să genereze noi cantități*

de arme tot mai sofisticate, datoria noastră de slujitori ai religiei, odată cu vigilența neslăbită în lupta pentru pace, este să menținem și să susținem în suflete credința și speranța... Să ajutăm pe oameni să nu-și piardă încrederea într-un viitor mai bun al lumii și să nu slăbească deloc puterea, capacitatea lor de muncă creatoare... Munca noastră ziditoare să dovedească tocmai virtuțile păcii".

Dorința oamenilor cinstiți de a înfăptui pacea și strădaniile aderenților cultelor religioase de a-și aduce contribuția la edificarea ei, reprezintă o constantă a zilelor noastre. În ciuda unor anume rezultate însă, situația — așa cum arătam la început — este îngrijorătoare. Vremurilor noastre li s-ar potrivi bine modul cum prezintă lucrurile profetul Ieremia, care ne arată că lumea repetă mereu : „Pace ! Pace ! Și numai pace nu-i" (Ieremia 6, 14 și 8, 11).

Dar, pe măsură ce s-a intensificat cursa înarmărilor și a crescut primejdia declanșării unui război care, în condițiile de azi, s-ar transforma în război atomic, au devenit mai stăruitoare acțiunile de salvgardare a păcii. Referindu-ne doar la inițiativele oamenilor religiei, vom pomeni numeroasele întruniri, rezoluții și luări de poziție ale marilor organizații internaționale cum sînt : Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Creștină pentru Pace și Conferința Bisericilor Europene, documentele adoptate de diferitele Biserici, dintre care merită citate : Scrisoarea pastorală din 1982 a Conferinței episcopale romano-catolice din S.U.A., privind armele atomice, însușită și de Conferința episcopală romano-catolică din Europa cu prilejul unei întruniri ținute la Vatican în ianuarie 1983, Raportul din anul 1983 al Bisericii Anglicane, intitulat „Biserica și bomba", documentele întocmite de numeroase Biserici aparținînd tuturor confesiunilor, Întrunirile de la Moscova privind apărarea „darului sacru al vieții", conferința „Viață și pace", ținută la Uppsala-Suedia, în aprilie 1983, Adunările pentru pace și dezarmare ale Cultelor religioase din România ținute în 1981 și 1984 etc. Fără a fi urmărit o inventariere completă a multiplelor și variatelor demersuri ale Bisericilor și Cultelor religioase în favoarea păcii, este evident că, trecînd peste diferențele care îi separă, oamenii credinței s-au alăturat cu multă însuflețire acțiunilor tinzînd la apărarea păcii. Se poate vorbi de existența unui adevărat front al păcii în lumea contemporană, care militează pentru dezarmare, pentru bunăînțelegere și pace.

Și totuși, cursa înarmărilor n-a încetat, iar primejdia războiului nu s-a depărtat. Astăzi este mai reală decît oricînd în trecut perspectiva declanșării unui holocaust atomic. Cu convingerea că Dumnezeu a creat pe om spre viață iar nu spre moarte, că El „nu se bucură de pieirea celor vii" (Înțelepciunea lui Solomon 1, 13), ci de propășirea lor în liniște și pace, credincioșii tuturor cultelor religioase nu vor ceda în fața îngrijorărilor, ci cu mai multă însuflețire vor milita pentru pace neuitînd îndemnul Mîntuitorului : „Prindeți curaj, ridicați capetele voastre" (Luca 17, 18).

Peste două luni, în noiembrie, este prevăzută întîlnirea liderilor Uniunii Sovietice și Statelor Unite ale Americii spre a discuta problema armamentelor nucleare și oprirea militarizării Cosmosului. Momentul acesta, ca și întreaga situație actuală, luată în ansamblul ei, impun noi inițiative din partea tuturor forțelor

iubitoare de pace, inclusiv a oamenilor credinței. Asemenea context prilejuiește Adunarea noastră, a Cultelor religioase din România, pusă sub semnul ideii că pacea înseamnă astăzi însăși viața planetei noastre. Semnificația ei sporește prin participarea distinșilor oaspeți de peste hotare. Înscriindu-se pe linia străduințelor poporului român de a promova dezarmarea și pacea, Adunarea de acum constituie o mărturie elocventă a slujirii noastre, închinată înfăptuirii sfîntului țel al păcii. Acționînd astfel ne simțim uniți cu toți oamenii de bine de pretutindeni, într-o solidaritate umană puternică și activă.

Dînd expresie acestor năzuințe, propunem ca Adunarea noastră să adreseze un *APEL către toate Bisericile, religiile și organizațiile religioase din lume,* Apel care să fie adus și la cunoștința secretarului general al Organizației Națiunilor Unite, de a lucra și mai intens pentru instaurarea unui climat de pace, dreptate, egalitate, libertate, încredere între oameni și popoare și, mai ales, pentru înfăptuirea neîntîrziată a dezarmării generale și totale.

În acest spirit, însuflețiți de cauza pe care o slujim, implorăm binecuvîntarea lui Dumnezeu asupra lucrărilor Adunării noastre și dăm glas speranței în împlinirea, chiar în zilele noastre, a cuvîntului profetic: „Am cutreierat pămîntul și iată tot pămîntul este locuit și liniștit“ (Zaharia 1, 11)“.

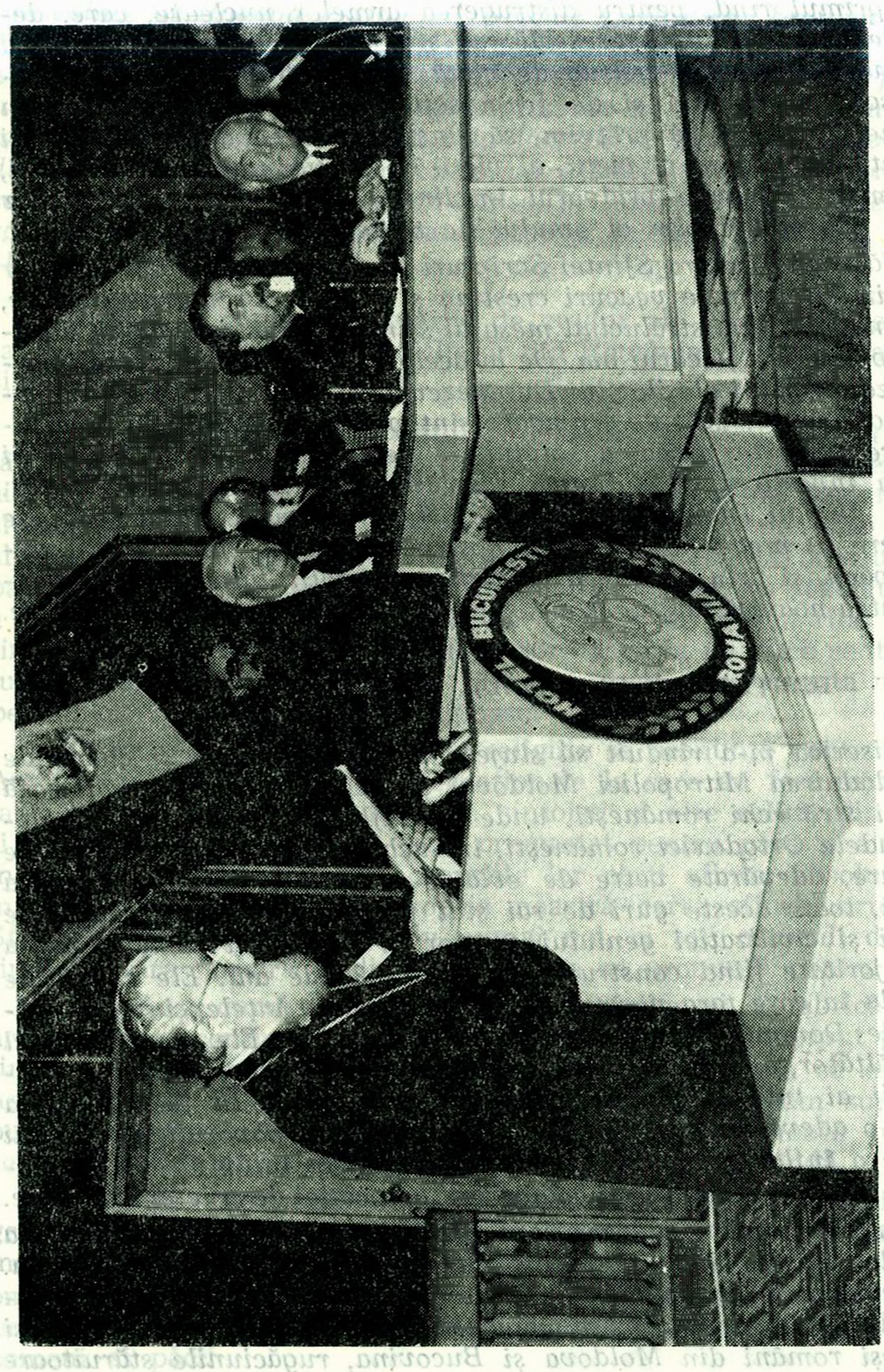
Pe marginea referatului principal au luat cuvîntul în plenul Adunării și în secții un mare număr de participanți care și-au exprimat gîndurile și sentimentele de care sînt animați spre instaurarea în lume a unui climat de încredere între oameni și popoare, de colaborare, de dreptate și libertate, spre înlăturarea spectrului înfiorător al morții nucleare, pentru viitorul fericit al tuturor fiilor planetei, pentru o viață liberă și demnă, pentru împlinirea integrală a personalității umane.

Luînd cuvîntul în plenul lucrărilor Adunării, I.P.S. Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, a spus:

„Dar al Duhului Sfînt (Galateni 5, 22-23), pacea este mesaj dumnezeiesc, pururea actual, spre împlinirea și desăvîrșirea vieții creștine. Nădejde de nezdruncinat, pacea înseamnă în zilele noastre, mai mult ca oricînd, însăși viața noastră. Cînd rostim aceste cuvinte înțelegem conceptul de viață în sensul lui atotcuprinzător, de viață divino-umană, darul Duhului Sfînt cu care ne-a înzestrat „Dumnezeu, Care atît de mult a iubit lumea, încît pe Fiul Său cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică“ (Ioan 3, 16).

Din scrutarea înțelesului acestor cuvinte biblice care, în numele apărării vieții și păcii, ne unesc gîndurile tuturor celor ce ne aflăm aici, ne dăm seama, mai mult ca oricînd, că responsabilitatea ce ne revine, acum cînd armele atomo-nucleare se năpustesc împotriva păcii, a însăși vieții pe frumoasa și primitoarea noastră planetă, trebuie să fie foarte vie. Responsabilitatea tuturor celor ce ne bucurăm de pace și de viață, de viață luminoasă și creatoare, se cade să sporească pe măsură ce tensiunea și agravarea situației

internaționale înregistrează cote nemaiîntîlnite. Nesățioasa cursă a înarmărilor, acțiunile de amplasare a noi arsenale în unele țări din

I. P. S. Mitropolit TEOCTIST rostind cuvîntarea în plenul Adunării Cultelor pentru pace

Europa, precum și focarele de război din alte continente sînt semnele prevestitoare că mult zbuciumata omenire se află pe marginea unei prăpastii apocaliptice.

Ca slujitori și cinstitori ai Dumnezeului vieții și al păcii, al iubirii și al luminii, trebuie să ne unim eforturile în sprijinirea marilor acțiuni care se desfășoară pe tot globul pămîntesc pentru dezarmare și, în primul rînd, pentru distrugerea armelor nucleare, care, declanșate dintr-o simplă greșeală, ar stinge viața omenirii. Hărăziți a ne bucura de acest belșug de viață, izvorîtă din dragostea dumnezeiască, de bogăția și de frumusețile ei sufletești, numite din vechime filocalice, să prețuim, să cinstim și să apărăm cu aceeași stăruință darul sfînt al vieții, al vieții de pe tărîmul nostru de aici, din lumea care este pridvorul împlinirii virtuților și vredniciilor pentru triumful deplin al omului de totdeauna și de pretutindeni.

Zăbovind asupra Sfintei Scripturi sau a înțelepciunii Părinților Bisericii din primele veacuri creștine și pînă în vremurile noastre, pretutindeni aflăm strălucind mesajul sfînt al păcii și al vieții, darurile supreme ale fiecărui om. De la acele invocări biblice, care imortalizează strigătul aleșilor lui Dumnezeu pentru vestirea păcii și frumusețea slujirii : „Cît de frumoase sînt pe munți picioarele trimisului care vestește pacea, a solului de veste bună“ (Isaia 52, 7) și pînă la învestirea cu suprema răsplătire a „făcătorilor de pace“, numiți „fiii lui Dumnezeu“ (Matei 5, 9), aflăm neîncetat izvoare de încredere că prezența și aportul nostru în uriașul efort pentru salvarea păcii, și prin aceasta a culturii umanității, tălmăcește responsabilitatea noastră față de lume, față de însăși viața planetei noastre.

IUBIȚI FRAȚI ÎN DOMNUL,

Biserica m-a rînduit să slujesc bunii credincioși și clerul de sub oblăduirea Mitropoliei Moldovei și Sucevei, care îmbrățișează ținuturi străvechi românești, unde au înflorit, de-a lungul secolelor, roadele Ortodoxiei românești, întruchipate în sfinte locașuri de închinare, adevărate vetre de evlavie și artă străbună. În epoca noastră, toate aceste guri de rai sînt presărate cu noile cetăți ale tehnicii și civilizației geniului creator al poporului român, marea lor majoritate fiind construite în ultimii 20 de ani. Ele constituie perioada în care țara noastră a fost condusă cu înțelepciune și rodnicie de Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu. Ele constituie cel mai înălțător, cel mai autentic imn adus păcii și vieții de către harnicii fii ai tuturor plaiurilor noastre românești. În toate acestea vedem o adevărată frescă a vieții Bisericii și a poporului, a felului în care a înflorit comuniunea de năzuințe, de înfăptuire a frumosului, a ideii de apropiere și colaborare, a vocației de prietenie și pace.

În îndelungata sa experiență, omenirea n-a fost niciodată ca în zilele noastre în situația de a alege hotărît și cu curaj viața. Conștienți de acest moment hotărîtor, împreună cu slujitorii sfintelor altare de la parohii și mănăstiri, laolaltă cu bunii credincioși ortodocși români din Moldova și Bucovina, rugăciunile stăruitoare pentru pace le însoțim și cu îndrumări, conferințe preoțești și hotărîre statornică de a sprijini acțiunile poporului nostru îndreptate spre o cît mai urgentă dezarmare, spre continuarea dialogului și spre o înțeleaptă chibzuință a cheltuielilor militare. Cu tăria „nădej-

dii vii" (I Petru 1, 3) în suflete, am răspuns asemeni tuturor fiilor Patriei noastre la Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste, *la îndemnurile Mult Stimatului Președinte al României, Domnul Nicolae Ceaușescu, Erou al Păcii, și într-un cuget și o simțire ne străduim pentru înfăptuirea grabnică a căilor care să ducă spre înțelegere, apropiere, colaborare, prietenie și încredere. Sîntem convinși că, unindu-ne eforturile pe un asemenea drum, omenirea își va afla făgașul ei firesc de dezvoltare, de folosire a minunatelor mijloace ale științei și tehnicii de care să se bucure toți fiii globului pămîntesc, în lumina marilor adevăruri scumpe nouă tuturor: „Dreptate, pace și bucurie în Duhul Sfînt" (Romani 14, 17)".*

Redăm în continuare luările de cuvînt ale unor reprezentanți la cea de a III-a Adunare a Cultelor din România pentru dezarmare și pace.

I.P.S. Antonie, Mitropolitul Ardealului, a spus : „Aș vrea, de la început, să mă refer la raportul principal care ne-a fost prezentat aici de I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului și să-mi declar aderiunea la conținutul și la recomandările lui. Nici nu s-ar putea altfel, pentru că adeziunea la acest raport înseamnă adeziune la pace, înseamnă pronunțarea noastră hotărîtă împotriva războiului și a cursei înarmărilor. Spre aceasta ne conduce în primul rînd bunul simț, spre aceasta ne duce rațiunea, spre aceasta ne duce sentimentul de autoapărare a noastră ca ființe omenești, spre aceasta ne duc pe toți convingerile noastre religioase.

Toate religiile, absolut toate religiile se pronunță pentru pace. Am fost la multe întruniri internaționale la care au fost reprezentanți budiști, musulmani, mozaici, șintoiști și alte religii din lume și toți, fără nici o excepție, s-au pronunțat pentru pace și au adus în sprijinul păcii texte din propriile lor cărți sfinte, absolut asemănătoare cu textele din propria noastră carte sfîntă, ortodoxă, Sfînta Scriptură. Și noi, Și nu numai noi, ci toți oamenii de bun simț din țara noastră și din toată lumea se pronunță pentru pace.

Totuși, o cursă nebunească a înarmărilor și a fabricării de arme atomice continuă încă; ba chiar, de curînd, s-a început pregătirea și pentru un așa numit „război al stelelor" gata să extindă nenorocirea și în cerul de deasupra noastră, pînă acum sursă de bucurie și inspirație. Aceasta, fără îndoială, ne provoacă tuturor celor ce sîntem aici și întregii lumi o îngrijorare crescîndă.

Altădată, cînd eram mici, învățam la istorie să-i slăvim pe generali, pe strategi, pe făcătorii de războaie. E drept că pe vremea aceea și războaiele erau altfel. Astăzi însă, noi și întreaga omenire dorim să-i slăvim pe cei care se pricep în strategia păcii, pe marii oameni ai păcii și am dori ca toți oamenii să fie mari oameni ai păcii.

Un oaspete străin, aș vrea să-l numesc pe Billy Graham din Statele Unite ale Americii, prezent acum în mijlocul nostru, și pe care aș vrea să-l salut în numele tuturor, a spus într-una din cuvîntările sale : „Se știe că România nu este o mare putere". Eu aș

zice : din fericire, într-adevăr, nu este o mare putere ; dar — spunea Billy Graham — „România poate să fie o mare putere spirituală, pronunțîndu-se hotărît pentru pace, pentru fericirea lumii". Eu aș lărgi cuvîntul și aș zice : Să fim toți, toate Bisericile, toate religiile, o mare putere spirituală întru apărarea păcii. Nu avem putere politică, nu avem arme, dar avem dragoste pentru pace și dragostea e mai mult decît orice și mai mare decît toate.

Am auzit că ar exista o organizație — și mi-a plăcut cînd am auzit lucrul acesta — „Generalii pentru pace". Aș fi bucuros să se instituie și o organizație : „Președinții pentru pace". Președintele țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, este un astfel de Președinte pentru pace. El invită la *tot*, și subliniez, *tot* ceea ce poate opri cursa înarmărilor. Spune mereu : „Pace înainte de orice ! Să facem tot ce se poate face pentru pace, înainte de a nu fi prea tîrziu".

În pace, statele vor putea rezolva toate litigiile dintre ele. În război, vor pierde toți toate șansele pentru că, așa cum s-a mai spus aici, cum se știe acum, cum s-a demonstrat matematic de către mari savanți ai lumii, după un război care s-ar face acum, n-ar mai rămîne nici învingători, nici învinși. Toți ar pierde pentru că s-ar pierde viața, bunul acesta cel mai mare dat de Dumnezeu oamenilor.

Precum spunea I. P. S. Mitropolit Nicolae Corneanu, citînd Profetul : „Zicem toți pace, pace și totuși nu e pace". Oare de ce ? Și ce trebuie făcut ? Eu aș zice că trebuie să schimbăm verbul, să-l înlocuim pe „a zice" cu „a face". Să facem ceva concret, să invităm conducătorii popoarelor, să invităm toate popoarele să facă ceva concret pentru pace. Oare ce se poate face ? Și oare se poate face ceva ? Fără îndoială că se poate. Evidența arată că e posibil, dar că trebuie întreprinse anumite măsuri practice și imediate.

În primul rînd, este evident acum pentru toată lumea, că nu poate fi pace adevărată fără dreptate socială, nu poate fi pace fără depășirea conflictelor economice. Acestea generează toate neînțelegerile. O pace fragilă, în condițiile erei atomice, ar însemna o amenințare permanentă ; degeaba faci pace pentru două zile ! Ea ne va amenința poimîine. Mintea omenească a inventat, din nefericire, acest monstru care se cheamă bomba atomică, un monstru cu care va trebui să trăim de acum încolo pînă la sfîrșitul vieții noastre, pînă la sfîrșitul vieții planetei. Și nu vom învăța să trăim cu acest monstru, pentru că acest monstru nu va putea fi domesticit. El va genera mereu frică, va genera mereu groază, va genera mereu amenințare. Monstrul acesta trebuie închis, trebuie legat, trebuie anihilat. Se poate face aceasta ? Fără îndoială, se poate face, dacă omenirea, dacă marii conducători ai omenirii vor să-și pună la contribuție rațiunea cea dată de Dumnezeu și prin rațiune să găsească mijloacele prin care să lege, să interzică acest monstru. Aceasta se poate face prin tratate sigure, printr-o ordine etică sigură, care să genereze liniștea, siguranța popoarelor pentru azi și pentru totdeauna.

Aceasta se poate numai prin transformarea cauzelor de conflicte în cauze de unitate. Președintele nostru, cu mulți ani în urmă, a lansat o soluție, care este astăzi pe buzele tuturor : o nouă ordine economică internațională. Fără aceasta e o iluzie să credem

că se va putea realiza pacea, pentru că fără realizarea ei, conflictele vor rămîne și ele ne vor amenința mereu. Monstrul acesta va fi gata mereu să se dezlănțuie.

Am citit de curînd două cărți apărute în Anglia. Una din ele se cheamă „The Church and the bomb" (Biserica și bomba), și alta se cheamă „The Cross and the bomb" (Crucea și bomba). Nu mă voi referi la alte documente ale diferitelor organizații creștine internaționale, care au fost și vor mai fi menționate astăzi aici. Aș vrea însă să mă refer la aceste două documente pentru că ele se ocupă în principal de ceea ce se numește „strategia descurajării". Ce înseamnă aceasta ? Mă înarmez pentru a-l descuraja pe adversar să arunce prima bombă, știind că eu sînt mai tare. Știind că eu sînt mai tare, se va descuraja și nu va arunca el prima bombă.

Primul raport, acela cu titlul „The Church and the bomb", arată că strategia descurajării nu asigură nimic. Cea de a doua carte, „The Cross and the bomb", încearcă să fie un răspuns la prima, cu intenția de a demonstra că totuși „strategia descurajării" poate duce la împiedicarea războiului. Vă spun drept că am citit-o pe a doua, aș zice cu mai multă atenție decît pe prima, dar nu m-a convins, nu este convingătoare. Cum să reușești prin „strategia descurajării" ? Ea pare valabilă cînd o privești prin prismă personală, prin prismă subiectivă, adică prin prisma unei singure părți. Cînd vorbește din punctul tău de vedere, zice : „Eu mă înarmez ca să-l descurajez pe celălalt". Dar și celălalt se înarmează ca să te descurajeze pe tine.

În momentul cînd pui în balanță aceste două feluri de descurajări care se bat cap în cap îți dai seama că rezultatul nu poate să fie decît unul singur și anume acela că vor porni amîndouă părțile o competiție crescîndă spre acumulare de putere, ca să se descurajeze reciproc. Așadar, rezultatul unei asemenea strategii nu poate fi altul decît creșterea cursei înarmărilor și aceasta nu poate duce decît la hrănirea monstrului, la dresarea lui continuă, ca să fie în orice moment gata să ucidă.

Același lucru, cred eu, se poate spune și despre așa-numita „inițiativă strategică spațială", care se pretinde defensivă. Practica ne arată astăzi că, de fapt, nu mai pot exista arme defensive. Este vorba pur și simplu de un cuvînt care vrea să justifice și să acopere, de fapt, înarmarea și pregătirea pentru război. Nu există arme defensive. Există doar arme, toate ucigătoare, deci toate ofensive. Oricum le-am numi sînt arme și toate ucid. Soluția, nu poate fi alta, logic, decît dezarmarea, decît reducerea monstrului la tăcere, flămînzirea lui aș zice, dezarmarea nucleară pe bază de acorduri oneste și ferme, care să ne redea liniștea și încrederea în viitor.

Să-mi permiteți, înainte de a încheia, să aduc și cîteva mărturii personale, din cîteva călătorii pe care le-am făcut în ultima vreme. M-am întors de curînd din Argentina și am văzut acolo, în marginea marilor orașe, nenumărate alte orașe de carton, așa-numitele *Favelas*, orașe din resturi de tablă, din uși de automobile, iar aceste orașe nu erau cu două-trei sute de locuitori, ci cu mii și cu zeci de mii de locuitori. Ultima mizerie umană posibilă ! Eram într-o echipă ecumenică vizitînd patru orașe din Argentina de Nord, Cordoba, Tucuman, Solta și Buenos Aires. Acolo, fiindcă o anumită

propagandă vorbește despre religia din țările noastre altfel de cum trebuie, echipa a fost întrebată : „Cum e posibil să fii creștin într-o țară socialistă ?“. Răspunsul care s-a dat a venit de la un coleg camerunez care a zis : „Adevărata întrebare este : Cum e posibil să fii creștin aici ?“. Cum vă puteți voi ruga în liniște, cu entuziasm, în unele biserici, în timp ce zeci, sute de mii de oameni împrejurul vostru mor, pur și simplu, de foame ?“. Am văzut și în Egipt contradicții extraordinare. Mergeam cu Prea Fericitul de la Cairo la Memphis și ne-am oprit pe o șosea să admirăm piramidele. De pe șosea, care era mai înaltă în dreapta, se vedea în stînga ceva ce semăna cu niște cocine. Niște zidiri cam de un metru, de fapt doar niște ziduri neacoperite în interiorul cărora se vedeau capre și alte animale, precum și niște oameni. Nedumeriți am întrebat pe prietenii locali care ne însoțeau ce sînt zidurile acelea. Sînt sate, case de oameni, ni s-a răspuns. Nu mai vreau să fac nici un comentariu. Am fost mai demult la Bombay cu o delegație de ierarhi și clerici de la noi din țară, invitați de Biserica din Kerala. Am putut vedea două milioane de oameni fără case, locuind pe stradă, și am auzit că același lucru e și la Calcuta și la Madras și în alte părți : milioane de oameni fără case. Am văzut în Kerala copii și studenți care mergeau la școală și care purtau sub braț, peste cărți, cîte o cutie de metal. Ne-am întrebat ce putea fi în cutie. Am oprit un grup și ne-am uitat. Era orezul pentru masa următoare. Erau fericiți că acest orez pentru masa viitoare le era asigurat. Orez fiert. Să ne gîndim la aceasta cînd luăm mesele noastre îmbelșugate !

Știm cu toții, din presă, de la televiziune, din toate informațiile pe care le primim, că în lume se moare de sete, că există regiuni întregi fără apă și de asemenea că în lume, acum, în momentul acesta, cînd noi vorbim aici, se moare realmente de foame pe regiuni întinse.

Ei bine, în acest timp, cineva fabrică arme ! Cineva fabrică bombe ! Cineva aruncă banii pe arme de distrugere ! Cineva cheltuiește tot produsul muncii umane pe fabricarea de bombe, de arme ucigătoare ! Foarte puțin din produsul muncii umane rămîne și pentru altceva, pentru bunăstarea oamenilor, pentru educație, pentru dezvoltare. Imaginați-vă cît de folositori ar putea fi acești bani, care se aruncă pe arme ucigătoare dacă s-ar converti în cheltuieli pentru progres și pentru dezvoltare !

Undeva, în clipa aceasta, se întemeiază familii tinere, familii noi, pline de speranță într-o viață lungă. Dar, în același timp, cineva fabrică bombe, gata să le ucidă speranța !

Se nasc copii, cineva fabrică bombe care să le ucidă viitorul !

Undeva, minți mari scriu poeme frumoase pentru încîntarea vieții și a minții omenești. Cineva fabrică bombe ca să ucidă poemele !

Compozitori creează melodii, melodii creatoare de bucurie și de armonie. Omenirea a fost creată de Dumnezeu să fie frumoasă și Dumnezeu a pus în sufletul omului dorința de frumos și iubirea de frumos, dar cineva fabrică bombe ca să ucidă bucuriile !

Națiuni, precum națiunea noastră liberă, fac eforturi pentru a-și dezvolta viața, fac eforturi pentru progres, fac eforturi pentru fericirea oamenilor. Tineri, bătrîni, oameni creați de Dumnezeu, de

toate vîrstele, visează, visează la viață, visează să-și împlinească pe pămînt un destin frumos și fericit, dar cineva produce bombe ca să ucidă toate visele!

Este imperios necesar să fie opriți fabricanții de bombe, fabricanții de arme, fabricanții de orice fel de arme. Să se înceapă cu o reducere, dar să se facă un început, un pas de început spre dezarmare. Cea mai mică armă e un foarte mare păcat. Un glonte e de ajuns pentru un om. Și cu cît e mai mare glontele acesta, care se poate chema arma atomică, gata să ucidă o întreagă colectivitate, e un păcat cu atît mai mare. Ar trebui să declarăm că fabricarea de bombe e un păcat împotriva vieții, un păcat împotriva rațiunii, un păcat împotriva poruncii „Să nu ucizi!".

Ar trebui să declarăm războiul imoral. Să facem tot ce stă în puterile noastre, să facem rugăciuni pentru pace, să facem rugăciuni pentru conducătorii națiunilor, pentru ca Dumnezeu să le lumineze mintea și să lucreze pentru pace. Să întreprindem acțiuni pentru pace noi, oamenii tuturor religiilor, în spirit de coresponsabilitate față de ființa dată nouă de Dumnezeu. „Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema!", spune Mîntuitorul Iisus Hristos. Nefericiții făcători de războaie! Se știe ai cui fii se vor chema.

Să fie pace pe pămînt și bună-înțelegere, așa cum a vestit îngerul cu prilejul Întrupării Domnului: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni și întru oameni, în sufletul lor, să fie bunăvoire".

Pr. prof. Ion Bria, din cadrul Comisiei „Credință și Constituție" a C.E.B.: „Pacea este o temă de mare actualitate deoarece întreaga omenire își dă mai bine seama acum nu numai că umanitatea constituie un organism unitar, ci și că pacea este o condiție a vieții în acest organism. Nu este nevoie nici de sforțări exegetice, nici de improvizații teologice pentru a vedea că pacea este marea temă biblică, un mare subiect în tradiția tuturor Bisericilor și religiilor. Biblia cu concepția ei organică despre viață, cu învățătura ei că toți oamenii sînt de o ființă, are în centrul ei corevelația despre o creație a păcii și despre o lume care va să vină, a păcii și vieții. Pacea și viața stau împreună în existența unui organism. Astăzi lupta pentru pace este pusă în contextul luptei pentru viață, pentru integritatea creației și pentru viitorul creației. Și pentru că pacea, viața sînt teme biblice, sînt în același timp teme universal-umane. Lumea are nevoie de pace pentru că are nevoie de sănătate.

Așa cum s-a spus la această Adunare, noi trăim într-o lume tulburată și dezorganizată, o lume care nu poate fi tămăduită și disciplinată fără mărturie comună și un răspuns comun. Cursa înarmărilor, pregătirile pentru experiențe cu noi arme nucleare, toate acestea alienează oamenii și popoarele. Deși popoarele și națiunile au nevoie unele de altele, totuși, din cauza ideologiilor militariste, acestea trăiesc în conflicte și chiar în război. După statistica indicată de colegul Erich Weingartner, în ultimii 40 de ani au avut loc 140 de războaie locale. Chiar în acest moment, pe care Adunarea generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Vancouver, l-a numit acest „moment de nebunie", se inaugurează militarizarea

cosmosului cu un sistem sofisticat denumit de strategie defensivă, care desigur, nu este un duel aerian cu gloanțe oarbe. Bisericile avînd responsabilitatea și datoria să apere viața, acest dar al lui Dumnezeu, nu pot urmări pasiv această politică a violenței. Responsabilitatea lor are mai multe temeiuri.

Mai întîi este vorba de pacea însăși, pace pentru noi și pace pentru alții, acea pace care este inerentă existenței umane și vieții ca atare. Există o pace dată acestei lumi o dată pentru totdeauna. Noi credem și mărturisim că după Învierea lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, lumea a trecut definitiv de la moarte la viață, de la ură la împăcare, de la întuneric la lumină. Ceva unic s-a întîmplat pe Cruce și în faptul Învierii, care a schimbat radical istoria umanității. Dumnezeu-Fiul Se aduce pe Sine, în numele altora și din cauza altora restabilind sănătatea și integritatea marelui organism care se numește creația. Moartea a fost călcată în picioare, tiranul a fost legat, cum spun imnele liturgice, de aceea viața nu mai poate fi distrusă. Aceasta este marea încredere a celor ce mărturisim și slujim pe Dumnezeu care n-a lăsat lumea Sa ca pradă morții și păcatului.

Avem apoi temei care ține de istoria noastră proprie, locală, națională, purtăm cu noi o întreagă istorie de pace și de liniște a poporului român. Acest popor are o memorie lungă de pace care ne împiedică să fim tentați de orice ideologie a războiului. În timpul celui de al doilea război mondial, sub amenințarea nu numai a unei propagande violente în favoarea războiului ci și a bombardamentelor, credincioșii noștri s-au rugat intens, zi și noapte, pentru pace. Cunosc preoți și credincioși care n-au crezut nicioadată în biruința acelui război. L-au denunțat de la început, direct, cu mari riscuri. Și trebuie spus că, în anii războiului, preoții și credincioșii Bisericii noastre au fost adevărați profeți ai păcii. Generația mea a așteptat evenimentul Eliberării, pentru că acești preoți de parohie și credincioși de rînd au constituit un puternic curent al păcii fără să renunțe cu o iotă la acest adevăr biblic : Credința în pace, ca și credința în înviere, nu este în zadar, nu cade niciodată. Pentru noi, pacea este un nume divin, este un alt nume al lui Dumnezeu. A sfinți numele lui Dumnezeu înseamnă a proteja pacea. Toți acești preoți și credincioși ne-au învățat să transformăm psalmii de pace în fapte de pace. Aceasta este o moștenire sacră a Bisericii noastre pe care avem datoria să o continuăm. Adunarea de azi este cea mai bună mărturie că Biserica nu vrea să piardă memoria de pace a poporului român.

Mai trebuie spus că efortul nostru, al Bisericilor creștine și religiilor din România, nu este un efort izolat, fără influență și fără efect asupra comunității creștine ecumenice, asupra ansamblului sistemului mondial politic. La această temă există nu numai un răspuns local, național, ci și un răspuns comun, ecumenic, universal. Așa cum ați observat, pacea este un subiect major pentru toate comuniunile confesionale creștine. Mișcarea de pace este inseparabilă de Mișcarea ecumenică, de unitatea văzută a Bisericilor, de întîlnirea între culturi, de solidaritatea umană. Anul acesta, Bisericile europene au comemorat împreună 4 decenii de la terminarea celui de al doilea război mondial. A fost un moment nu numai

de penitență și de regret față de ceea ce s-a întîmplat în acest război, ci și un moment de determinare de a nu capitula în fața amenințărilor actuale. Ele vor să creeze un reviriment de pace pe acest continent, continent care are atîta răspundere față de alianțele militare care există azi. Astăzi toate Bisericile vor să facă ceva împreună. Problema păcii nu mai este pentru ele un subiect de agrement, ci un subiect de doctrină, de viață. De aceea, adunări ecumenice ca aceasta au o mare valoare simbolică, forța ei constă în aceea că, dincolo de confesiunea sau cultura celor ce participă, se constată un consens ecumenic imediat. Există între noi o unitate deplină în acest domeniu, o alianță de pace care durează, un ecumenism al păcii.

Noi mărturisim că adevărata pace este marele dar al lumii care va să vină, căci Dumnezeu nu numai că ne-a dat și ne-a lăsat pacea, ci ne pregătește pacea. Dumnezeu lucrează și astăzi pacea și ne pregătește o împărăție a păcii. Dar El ne-a învățat să ne rugăm să se facă voința Sa pe pămînt așa cum este în ceruri. El vrea să se împlinească pacea Sa pe pămînt prin noi, prin fiecare din noi, prin intermediul comunităților care formează poporul Său sfînt. În această operă noi sîntem slabi și neputincioși, dar Duhul Său ni s-a dat anume pentru a ne ajuta în slăbiciunea și neputința noastră. El nu ne ajută însă acolo unde află necredință și neascultare. Marea vrednicie a noastră constă tocmai în aceasta că, în ciuda limitelor firii, Dumnezeu a hotărît să lucreze prin intermediul nostru. „Făcător de pace“ nu este numai o alegorie biblică, ci o categorie de oameni care se grăbesc să facă aici și acum voia lui Dumnezeu. Toți sînt chemați să devină făcători de pace „pe pămînt precum în cer“.

Vreau să închei, cu sublinierea că o parte din această disciplină a păcii, în care creștinii trebuie să fie exemplu, este grija pentru educația ecumenică a credincioșilor noștri și pentru formarea teologică în spirit irenic a studenților și preoților. De cîtva timp, comunitatea ecumenică denunță cu mare vigoare violența, rasismul, militarismul, discriminările de orice fel, toate ideologiile nefaste care se mai găseau și se mai găsesc în manualele școlare, în cărți și cursuri universitare, în literatura pentru copii și tineret, pentru cei ce n-au nici o vină față de ce s-a întîmplat în trecut. Dacă vrem să menținem o Biserică disciplinată și sănătoasă, trebuie să dăm multă atenție educației ecumenice a credincioșilor și formării studenților și preoților printr-o teologie și o cultură irenică.

Am deosebita plăcere să vă aduc și eu, ca și colegii mei de la Consiliul Ecumenic care se află aici, salutul Secretarului general, dr. Emilio Castro, exprimînd admirația noastră pentru acest ecumenism al păcii pe care Bisericile din România l-au făurit, ecumenism care constituie parte integrantă din mișcarea de unitate văzută a comunității umane de pretutindeni“.

Redăm în continuare din luările de cuvînt ale reprezentanților Mitropoliei Moldovei și Sucevei la acest for creștin internațional al păcii.

P. S. Pimen Suceveanul, Episcop-vicar : „Între orientările fundamentale ale politicii de pace a României, stabilite în perioada

ultimelor două decenii, edificarea unei noi ordini economice internaționale a fost elaborată pe un „teren nedesțelenit", dacă se poate spune așa, țara noastră situîndu-se printre primele state care au ridicat această problemă. Este meritul Președintelui României, Domnul Nicolae Ceaușescu, de a fi elaborat și dezvoltat o concepție cuprinzătoare în această direcție, potrivit căreia dramatica divizare a lumii în bogați și săraci a devenit cea mai puternică contradicție a epocii contemporane, sursă permanentă de conflicte și neînțelegeri.

În gîndirea Președintelui României, lichidarea stării de subdezvoltare de pe întinse zone ale planetei, stare de lucruri profund nedreaptă, constituie o problemă de care depinde însuși viitorul omenirii, reprezintă o necesitate obiectivă a progresului general. Consecințele subdezvoltării sînt adînc resimțite nu numai de țările rămase în urmă ; menținerea și adîncirea decalajelor, constituind un factor de îngustare a pieței mondiale, afectează evoluția economică generală, creează grave dezechilibruri intensificînd fenomenele de criză economică ce blochează progresul tuturor statelor, inclusiv al celor avansate, generează animozități, neîncredere și conflicte, de natură să pericliteze pacea și securitatea pe planeta noastră. Tocmai de aceea, una din condițiile esențiale ale asigurării stabilității și păcii în lume, ale depășirii crizei economice mondiale, este lichidarea subdezvoltării, a sărăciei și mizeriei în care trăiesc două treimi din omenire, înfăptuirea unei noi ordini economice internaționale.

Realizarea noii ordini economice este de neconceput fără egalitate deplină în drepturi între state, fără un consens general care să garanteze exercitarea liberă a suveranității și independenței naționale, respectul și avantajul reciproc, neamestecul în treburile interne ale altora, participarea activă a tuturor statelor la adoptarea deciziilor care privesc întreaga comunitate internațională. Astfel, în concepția României, ansamblul acestor principii reprezintă o adevărată cheie de boltă a noii ordini mondiale, deoarece promovarea lor de către toți și față de toți asigură posibilitatea deplinei afirmări a fiecărei națiuni, dezvoltarea de sine stătătoare pe calea progresului economico-social, înțelegerea și colaborarea între toate popoarele.

În rezolvarea acestei probleme de vitală însemnătate, România consideră că un rol important revine cooperării internaționale, chemată să se desfășoare în condiții de egalitate, echitate și avantaj reciproc, de natură să impulsioneze eforturile proprii ale statelor în cauză. Aceasta presupune adoptarea unor măsuri vizînd soluționarea globală a datoriilor externe ale țărilor în curs de dezvoltare și reglementarea corespunzătoare a nivelului dobînzilor, acordarea de credite în condiții avantajoase pentru țările subdezvoltate, combaterea protecționismului și realizarea unui comerț liber, fără discriminări, asigurarea accesului larg, neîngrădit, al tuturor statelor la cuceririle științei și tehnicii moderne în vederea aplicării lor în economie. În același timp, eforturile de dezarmare și reducere progresivă a uriașelor cheltuieli militare care au devenit o grea povară pentru toate statele, îndeosebi pentru cele sărace, ar elibera fonduri care ar putea fi canalizate cu folos, în scopuri productive.

România socialistă, militînd activ pentru lichidarea subdezvoltării, a decalajelor dintre state și instaurarea unei noi ordini economice internaționale, întreține relații pe toate planurile cu statele în curs de dezvoltare, ceea ce reliefează pregnant sprijinul nemijlocit acordat de țara noastră popoarelor care luptă pentru o dezvoltare liberă, independentă.

În aceste vremuri cînd pe pămînt nu este pace deplină și dreptatea nu și-a găsit încă sălaș statornic în sufletele oamenilor și în așezămintele obștești, mărturisitorii lui Hristos, alături de toți cei care doresc și acționează pentru binele și pacea lumii, se ridică cu putere în apărarea vieții, întemeiată pe libertate și echitate, a dreptului sacru al oamenilor, al popoarelor, de a trăi și a munci în liniște și conlucrare.

Slujitorii și credincioșii Bisericii noastre strămoșești, împreună cu ai celorlalte Culte din România, împărtășind convingerea că soluționarea globală a problemelor economice actuale constituie o necesitate obiectivă pentru progresul și pacea întregii omeniri, sprijină cu fermitate toate inițiativele și demersurile statului nostru, personal ale Președintelui Nicolae Ceaușescu, îndreptate spre lichidarea subdezvoltării, democratizarea relațiilor dintre state și realizarea unei noi ordini economice internaționale, făurirea unei lumi mai bune și mai drepte.

În forurile ecumenice : Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene, Conferința Creștină pentru Pace și în diferite întruniri intercreștine, ierarhii și teologii ortodocși și ai altor Culte religioase din țara noastră s-au făcut purtătorii mesajului de pace creștin și românesc „ca lumea viață să aibă și încă din belșug“. În cadrul conferințelor interconfesionale, în conferințele preoțești, precum și în publicațiile bisericești, slujitorii Cultelor și-au exprimat cu claritate hotărîrea de a contribui, prin modalitățile lor specifice, la apărarea vieții, promovarea relațiilor de înțelegere și colaborare între oameni și popoare, asigurarea păcii în lume. Adunările Cultelor din România pentru dezarmare și pace, din anii 1981 și 1984, au dat din nou glas angajării noastre depline, împreună cu întregul popor român, cu toate popoarele și forțele progresiste de pretutindeni, la lupta pentru salvgardarea păcii, grav amenințată astăzi de competiția nesăbuită a armamentelor, îndeosebi a celor nucleare, de criza economică mondială, generatoare de conflicte politice și militare, care reclamă cu necesitate transferarea cheltuielilor de la înarmări la slujirea valorilor ce asigură și garantează viața demnă și îndestulătoare pentru toți oamenii și toate popoarele.

Conștienți de faptul că adîncirea prăpastiei dintre țările bogate și cele sărace, datorate crizei economice mondiale, poate deveni una din cauzele principale ale tulburării păcii în lume, ale izbucnirii unui conflict militar general, și încredințați că și cei „de departe și cei de aproape“ sînt chemați să apere binele omenirii, ne reafirmăm întreaga adeziune de sprijinire a eforturilor românești pentru statornicirea unei noi ordini economice internaționale și ne exprimăm nădejdea că Iisus Hristos, Care este „pacea noastră“ (Efeseni 4, 2), ne va împlini strădaniile de apărare a vieții

și civilizației, aducînd „roadele dreptății“ (Corinteni 9, 10) pe pămînt“.

P. C. Pr. Constantin Sîrbu, vicar administrativ: „Pacea este astăzi o preocupare și o opțiune esențială a oricărui fiu al planetei, pentru că amenințarea păcii înseamnă nu numai războiul cu necruțătoarele sale urmări morale și materiale, ci înseamnă și amenințarea vieții și a civilizației pe pămînt.

Arsenalele nucleare existente în lume la ora actuală ar putea preface în pulbere „planeta noastră“ și de aceea glasurile oamenilor se ridică acum mai mult ca oricînd în apărarea păcii și a vieții, a oamenilor la orice vîrstă indiferent de funcție socială, de concepție politică, filosofică sau religioasă, pentru că amenințarea este la adresa vieții ca viață premisa oricărui alt mod de manifestare umană.

Pe această linie se înscrie și activitatea clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române în țara noastră pentru apărarea păcii.

Și pentru noi, viața este supremul bun al tuturor, ea este darul făcut de Dumnezeu spre creștere și viețuire plenară, pentru manifestarea integrală a potențialităților umane multiple spirituale și materiale, pentru afirmarea personalității umane ca valoare principală pe arena lumii.

Viața pentru noi creștinii este mai prețioasă decît orice altceva din această lume (Matei 6, 38), neputînd fi schimbată cu nimic, căci așa cum spune Mîntuitorul „ce va da omul pentru sufletul său“, suflet care este viața?!

Evanghelia lui Hristos, Domnul vieții și al păcii, este Evanghelia vieții și a păcii, iar propovăduitorii ei și toți care se împărtășesc de Cuvîntul vieții trebuie să-și aducă contribuția lor specifică la soluționarea acestei dorințe arzătoare a lumii „pacea și viața“.

Mesajul divin al Mîntuitorului întrupat în lume face din virtutea păcii pentru creștini o poruncă dumnezeiască, fiecare creștin trebuind să poarte acest mesaj în inima și sufletul său pentru a fi făcător de pace, pentru a fi propovăduitor al păcii, pentru a fi în sine pace.

Pacea o predicăm de la amvon, o dezbatem în conferințe preoțești, în conferințe teologice și interteologice, în adunări interreligioase“.

P. C. Pr. Costache Buzdugan, consilier cultural: „Îngrijorarea care a cuprins întreaga omenire ori de cîte ori se pronunță cuvîntul armă nucleară, armă atomică, și spre regretul nostru al tuturora auzim des aceste cuvinte, ne duce gîndul la drama pe care a trăit-o Lot (Facerea 19, 15, 17).

Semnificativ de îngrijorător ne apare nouă, în freamătul lumii contemporane, faptul că Lot a fost trezit „la revărsatul zorilor“, iar Avraam „s-a sculat dis-de-dimineață“. Tensiunea dintre aici și acum se anihilează prin descoperirea dumnezeiască aceea a „revărsatului zorilor“, care ne aduce aminte de Creație și de Înviere, pentru că Avraam „s-a sculat dis-de-dimineață“.

Mai constrîngător pentru noi, oameni de bine de pretutindeni,

rămîne acel avertisment „să nu te uiți înapoi“. Cîtă încărcătură istorică are acest avertisment ! Cîtă răspundere pentru noi toți pentru că ori de cîte ori voim să ne uităm înapoi vedem jertfe nevinovate !

Mai mult, stîncă de sare în iureșul acestei sofisticate curse a înarmărilor va deveni cosmosul întreg. Și nu va mai fi desigur nici revărsatul zorilor și nici dis-de-dimineață.

Iată, prin urmare, în lumina Revelației dumnezeiești starea în care ne aflăm. Și cîmpul, și muntele, și apele vor fi perene, dacă ținem seama de adevărul că nu trebuie pentru omenirea zilelor noastre nici arme nucleare, nici arme convenționale. Vrem pace și viață. Vrem ca viața să fie bucurie pentru toți. Vrem ca zonele denuclearizate să fie și să rămînă zone fără arme nucleare. Să fie zone ale liniștii, ale muncii creatoare și ale devenirii oricărui popor eliberat de spectrul izbucnirii unui război nuclear. Să acționăm deci acum întru o inimă și cu o voce pentru ca dis-de-dimineață, pînă nu este prea tîrziu, să se înmulțească zonele fără arme nucleare și astfel „prin revărsatul zorilor“ să nădăjduim la oprirea cursei înarmărilor și în primul rînd la cursa înarmărilor nucleare, terestre și cosmice, și întru lumina zilei, a rațiunii și a dreptății, să vedem ziua cînd armele nucleare vor fi distruse. Lumea atunci va avea liniște, pacea trainic se va sălășlui și toate energiile ființei umane vor fi îndreptate spre promovarea binelui, frumosului și adevărului. În această stare, ca făcători de pace „fiii lui Dumnezeu se vor chema“ (Matei 5, 9) toți cei care voiesc ca pe pămînt să fie pace și între oameni bunăvoire.

Împărtășind astfel de simțăminte, gîndul nostru se îndreaptă, cu recunoștință profundă pentru responsabilitatea umană, asumată, către Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, care spunea în acest sens : *„Salutăm propunerile și eforturile pentru realizarea de zone fără arme nucleare în nordul și în centrul Europei și în alte regiuni ale lumii. Considerăm că realizarea unor asemenea zone constituie o parte importantă a luptei pentru dezarmare generală și, în primul rînd pentru dezarmarea nucleară“*.

De aceea se cuvine ca atașamentul nostru ferm, istoric responsabil, să afle „viață și încă viață din belșug“ (Ioan 10, 10), în inimile celor care poartă răspunderea existențială, aceea de a fi sau a nu fi.

Noi vrem să fim și prin faptă să ne arătăm împreună-creatori în lume, așa cum ne este nouă vocația creștină. Și mai dorim ca universul să rămînă îngerilor care anunțau „revărsatul zorilor“, iar „dis-de-dimineață“ să fie pentru întreaga omenire învierea păcii pe pămînt“.

P. C. Pr. prof. Mihai Vizitiu, directorul Seminarului Teologic Mănăstirea Neamț : „Problema cea mai importantă a lumii contemporane este pacea. De rezolvarea ei depinde însăși salvarea și continuarea vieții pe pămînt. Dacă în trecut războaiele mai lăsau speranța supraviețuirii unei părți din omenire, astăzi această speranță, în cazul declanșării unui război nuclear, ar fi anulată complet. Un război nuclear ar însemna, așadar un atentat la viața

întregii omeniri. Din acest motiv, îngrijorarea este generală, iar pacea nu mai constituie o problemă doar pentru diplomați sau șefi de guverne ci o preocupare pentru toți oamenii de pe pămînt, indiferent de concepțiile lor filosofice, de convingerile politice ori credințe religioase, pentru că este în joc viața fiecăruia dintre ei. Acesta este motivul pentru care și noi, slujitorii diferitelor culte religioase, ne aflăm aici pentru a exprima atitudinea noastră față de marele pericol care amenință întreaga omenire, mai mult, întregul cosmos.

Potrivit învățăturii noastre creștine bunul cel mai de preț pe care Dumnezeu l-a sădit în om este viața. Acest bun avem datoria să-l apărăm și să-l păstrăm. Dar viața nu poate fi concepută fără existența păcii, de aceea Sfînta Scriptură ne îndeamnă mereu : „Trăiți în pace“ (Marcu 9, 50 ; Romani 12, 18). Ca slujitori ai „Domnului păcii“ (Isaia 9, 5), Care a venit ca „lumea viață să aibă și încă din belșug“ (Ioan 10, 10) și „ne-a chemat spre pace“ (I Corinteni 7, 15), nu putem deci rămîne indiferenți în fața acestui pericol care ar putea duce practic la distrugerea oricărei forme de viață. Omul, „coroana creațiunii“, ar dispare de pe pămîntul pe care a fost așezat ca să trăiască și să se bucure de „odihnă și pace“ (Isaia 14, 7).

Cu toate că aberanta cursă a înarmărilor a căpătat proporții alarmante, în 1984 cheltuielile militare ajungînd la 800 miliarde dolari, și aceasta în timp ce în multe părți ale lumii milioane de oameni mor răpuși de boli, foame sau lipsă de apă, totuși omenirea nu și-a pierdut speranța că acest pericol poate fi înlăturat. Ceea ce menține această speranță este marea mișcare pentru pace declanșată pe toate meridianele lumii, mișcare în care, prin însăși învățătura pe care o urmăm, sîntem și trebuie să fim mereu integrați și noi slujitorii cultelor religioase.

Cu multă bucurie remarcăm și acum că un loc de frunte în această largă mișcare îl ocupă noua inițiativă de pace a Președintelui României, Domnul Nicolae Ceaușescu, poziția sa fermă în favoarea opririi cursei înarmărilor, îndeosebi a înarmărilor nucleare și realizării păcii exclusiv pe calea tratativelor. La astfel de nobile și mobilizatoare inițiative, adeziunea noastră a slujitorilor Bisericii este fermă și plenară. Făcînd o analiză amănunțită a situației internaționale actuale, Președintele țării arăta că tensiunea în lume a atins cote maxime. Pentru a se putea ajunge la scăderea acestei tensiuni și realizarea destinderii generale, Domnia Sa a adresat un nou și vibrant apel la pace, formulînd propuneri concrete care să ducă la înfăptuirea dezideratului major al omenirii, preîntîmpinarea unui nou război și realizarea dezarmării. Sînt propuneri dătătoare de speranță că prin aplicarea lor lumea poate fi eliberată de coșmarul unui cataclism nuclear“.

P. C. Prot. V. Hrestic-Fălticeni : „Primejdia unui nou război planează sinistru asupra umanității. Omenirea trăiește astăzi timpuri de mare tensiune, de adevărată răscruce istorică. În multe părți ale lumii există grave conflicte, iar forța armelor a înlocuit rațiunea sănătoasă.

Cursa înarmărilor cunoaște escaladarea fără precedent, atît cea clasică cît și cea atomo-nucleară. De aceea, în fața acestei

grave situații, mîna care încearcă să apese butonul declanșării unei bombe nucleare trebuie oprită!

Milioane de oameni din toate colțurile lumii, fără deosebire de concepții filosofice sau religioase, se ridică ferm împotriva unui nou război care ar fi un dezastru apocaliptic. Iată de ce, în acest moment în care situația internațională este atît de gravă, cînd armele nucleare existente pot distruge de mai multe ori omenirea, Președintele țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, cheamă din nou la acțiune, în numele rațiunii, vieții și a păcii. Într-un moment în care mai mult ca oricînd s-a cristalizat concluzia că problema fundamentală a epocii noastre este de a se face totul pentru a se opri aberanta competiție a înarmărilor, ca slujitori ai Bisericii Ortodoxe Române nu putem lipsi din rîndurile celor care se ostenesc pentru apărarea păcii și ocrotirea vieții oamenilor pe pămînt.

Urmînd întocmai ideile și chemările umanitare ale *Apelului Frontului Democrației și Unității Socialiste,* adresat partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor din țările europene, din S.U.A. și Canada, document istoric adoptat în Plenara Consiliului Național al F.D.U.S. la 23 mai 1985, și noi preoții ortodocși de pe meleagurile binecuvîntate ale Fălticenilor și Sucevei vibrăm la acest mesaj de pace în numele responsabilității față de patrimoniul material și spiritual al întregii umanități, față de viața și pacea lumii.

Conștienți de răspunderea ca o avem față de problema păcii înțelegem să fim militanți tot mai activi pentru ca ea să se statornicească definitiv pe pămînt. Problema vieții umane și cea a existenței planetei noastre sînt astăzi mai mult ca oricînd condiționate de problema păcii. Dumnezeu n-a creat lumea aceasta pentru pieire ci pentru viață, iar pe fiecare om l-a rînduit să fie colaborator al Său (I Corinteni 3, 9). Viața lumii nu se poate despărți de pacea lumii. Aceasta este valoarea supremă a epocii noastre după cum viața este darul suprem de care trebuie să se bucure toată omenirea. În apărarea vieții nu poate exista nici un obstacol. Nu poate fi îndreptățită nici o rezervă. Inspirat, Sfîntul Grigore Palama se întreabă : „Orice cuvînt poate fi contrazis de altul dar care cuvînt ar putea contrazice viața ?“.

Nu se va găsi niciodată un astfel de cuvînt care să tăgăduiască sau să nege valoarea vieții. Nu se va întîmpla aceasta, întrucît izvorul vieții este Dumnezeu, slăvit astfel în psalmii Vechiului Testament : „Că la Tine este izvorul vieții întru lumina Ta, vom vedea lumină“ (Psalmul 35, 9). Se cunoaște primejdia care se abate asupra vieții de pe pămînt, aceea a armelor nucleare din ce în ce mai sofisticate. În acest context de o mare actualitate sînt cele scrise în Deuteronom : „Ca martori înaintea voastră iau astăzi cerul și pămîntul ; viață și moarte ți-am pus Eu astăzi înainte și binecuvîntare și blestem. Alege viața ca să trăiești tu și urmașii tăi“ (Deuteronom 30, 19). Deși apare alternativa între viață și moarte totuși această posibilitate dispare cu desăvîrșire în fața îndemnului dumnezeiesc : „Alege viața“. Nu avem dreptul să stăm la îndoială, ci urgent să ne pronunțăm pentru viață. Mărturisim cu tărie că Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat ca „lumea viață să aibă și din belșug să aibă“ (Ioan 10, 10); că „El era viața și viața era lumina

oamenilor“ (Ioan 1, 5). Sînt pline de semnificație și de sfințenie aceste mărturii scripturistice care pledează pentru viață, mai ales cînd este amenințată de „duhul pustiirii“.

Dar climatul creșterii și rodirii vieții este pacea. Pacea este un imperativ pentru viață. În aceste zile, omenirea are datoria să calculeze cîtă încărcătură de viață are cuvîntul „pace“ pentru a dezamorsa rachetele nimicitoare și să nu se lase prinsă în mrejele celor ce nu fac altceva decît să se întreacă în forțe de distrugere. Acum cînd pacea este problema problemelor, cînd este pîndită și primejduită, ca preoți ortodocși, în numele „Evangheliei păcii“ pe care o propovăduim, ne implicăm în orice acțiune care susține cauza păcii.

Ca fii ai poporului român prețuim și apărăm pacea ca o vocație, ca o însușire a noastră de căpetenie, ca un dat al structurii noastre sufletești. Noi sîntem pacea ca lumina soarelui, ca floarea muncii, ca un imn al inimii, ca sprijin și ajutor în dăinuirea noastră pe acest pămînt, spălat cu lacrima, păzit cu jertfă, înălțat de atîtea ori“.

Monahia Eustochia Ciucanu, stareța Mănăstirii Agapia : „Asociindu-ne cu toții într-un cuget și o simțire, să ne unim glasurile în rugăciuni stăruitoare către Prea Bunul Dumnezeu pentru a dărui omenirii viață fericită, pace deplină, libertate, frățietate și echitate socială. Dumneavoastră tuturor, prea distinșilor participanți, vă aduc salutul frățesc al călugărițelor din Mănăstirea Agapia, acel așezămînt monahal al cărui nume înseamnă „pace și dragoste creștină“ și care în aceste zile stăruiesc în rugăciuni, implorînd mila lui Dumnezeu, pentru ca lucrările acestei Adunări să-și atingă scopul nobil și sfînt : „Întemeierea păcii și a dreptății pe pămînt“.

Cuvintele Sfintei Evanghelii ne arată lămurit că viața omului, precum și viața lumii întregi, ține de Dumnezeu Însuși, de Fiul Său, Domnul nostru Iisus Hristos, Care S-a făcut om pentru noi și pentru a noastră mîntuire. Tot Sfînta Scriptură ne spune că omul a fost creat de Dumnezeu după toate celelalte făpturi care fuseseră aduse la existență și i s-a dat putere să stăpînească totul, să beneficieze de întreaga zidire divină. La această moștenire divină, înțeleasă în spiritul cuvintelor biblice, au dreptul în mod egal și neîngrădit toți oamenii, toate popoarele lumii.

O privire fugară asupra lumii contemporane, în parte desfigurată de războaiele fratricide, sau altă parte lipsită de dreptul la viață și dezvoltare, ne arată lămurit că pămîntul, bogățiile lui, minunatele creații de tot felul ale geniului uman, au fost altfel adjudecate și ce este mai grav, viața însăși este amenințată să dispară de pe pămînt prin pregătirile frenetice de război.

Popoarele, consacrîndu-se peste tot în lume cauzei păcii, își pot hotărî singure soarta lor. Fără instaurarea unei păci sigure și trainice în lume, nici dezvoltarea și progresul omenirii nu va cunoaște vreodată o creștere mai deosebită.

Există astăzi pe glob o flagrantă disparitate în dezvoltarea economico-socială, în ceea ce privește gradul de înzestrare a muncii cu mijloace tehnologice moderne, care sînt, în parte, consecința

unor relații internaționale inechitabile, a dezvoltării unor state pe seama altora. Țările care au atins astăzi cel mai înalt nivel de dezvoltare în toate domeniile de activitate, prin automatizare, robotizare, introducerea tehnicii celei mai avansate, a noii tehnologii, în industrie și alte domenii, au datoria morală și sfîntă a acorda țărilor în curs de dezvoltare și celor slab dezvoltate un sprijin mai substanțial pe tărîm economic, comercial, tehnologic și financiar.

Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, într-una din cuvîntările Domniei Sale, spunea: *„Doresc să asigur pe toți prietenii noștri, pe oamenii muncii de pretutindeni, popoarele din întreaga lume care se pronunță pentru pace, că vor avea întotdeauna în poporul român un militant activ și ferm pentru o lume fără războaie, o lume în care fiecare națiune să se poată dezvolta liber așa cum dorește, fără nici un amestec din afară, pentru o lume a păcii și colaborării egale între toate națiunile lumii. Viitorul tuturor popoarelor, deci și al poporului nostru, este legat de politica de pace, de dezvoltare economico-socială“.*

Această afirmație este concretizată în numeroasele relații economice și culturale pe care țara noastră le întreține și le dezvoltă cu diferite țări, de pe toate continentele lumii, nu numai cu țările cele mai dezvoltate, ci și cu țări în curs de dezvoltare sau slab dezvoltate. Țara noastră înțelege colaborarea egală acordînd sprijin economic, asistență tehnică de specialitate, pregătește cadre cu studii superioare din statele slab dezvoltate sau în curs de dezvoltare, face transfer de tehnologii și schimburi culturale. Toate acestea, România le asigură fără nici un amestec în treburile interne ale celorlalte țări, în spiritul colaborării egale și al respectului reciproc.

Considerăm întemeiată și legitimă preocuparea României pentru asigurarea unuia din drepturile fundamentale ale popoarelor și anume dreptul la dezvoltare. Statul nostru consideră că dacă toate organizațiile și organismele internaționale de orice natură, toate statele puternic dezvoltate vor acționa pentru respectarea acestui drept al popoarelor vor crea una din cele mai solide și temeinice baze ale păcii și înțelegerii între popoare“.

Monahia Nazaria Niță, stareța Mănăstirii Varatec : „Știm că numai în Europa s-a îngrămădit atîta armament nuclear încît ar fi în stare să distrugă de mai multe ori întreaga planetă, știm că există un „răget“ al armelor ce se amenință reciproc, dar mai știm că între marile puteri se desfășoară negocieri pentru reducerea și anihilarea finală a sinistrelor mijloace de distrugere în masă, pentru instaurarea unei păci durabile și constructive. Din păcate, ritmul înarmărilor se dovedește mult mai rapid decît acela al negocierilor. Acestea din urmă au fost întrerupte de mai multe ori în timp ce armele și-au grăbit pasul. Armele urlă, negocierile șoptesc. Glasul armelor străpunge văzduhul, graiul negocierilor rămîne între patru pereți. Omenirea află zilnic incomparabil mai multe lucruri despre noile tipuri de rachete nucleare decît despre progresele discuțiilor de la Geneva. Să fie aceasta un semn al deznădejdii ?

Nu, nu avem dreptul să deznădăjduim și nici nu trebuie s-o

facem ; noi credem incomparabil mai mult în discreția negocierilor decît în lăudăroșenia armelor. Împreună cu Sfîntul Prooroc Ilie știm că pe pămînt e vijelie, dar Domnul nu e în vijelie, că e cutremur, dar Domnul nu e în cutremur, că e pîrjol, dar Domnul nu e în pîrjol, că pe pămînt e adiere de vînt lin și „Domnul e în adiere de vînt lin“ (III Regi 19, 11-12). Diavolul răcnește, căutînd pe cine să înghită, Domnul Iisus scrie cu degetul pe nisip. Împreună cu Sfîntul Apostol Pavel știm și credem că „lupta noastră nu este împotriva trupului și a sîngelui, ci împotriva începătoriilor și a domniilor și a stăpînitorilor întunericului acestui veac“ (Efeseni 6, 12) și că trebuie să ne îmbrăcăm „cu toată armătura lui Dumnezeu, ca să putem sta împotriva uneltirilor diavolului“ (Efeseni 6, 11). Între arme și negocieri se consumă confruntarea dintre rău și bine. Noi nu putem fi decît de partea binelui. Iar dacă e vorba să ne implicăm direct în această confruntare, în fața armelor de oțel și foc, le avem și noi pe ale noastre : cingătoarea adevărului, platoșa dreptății, sandalele Evangheliei păcii, pavăza credinței, coiful mîntuirii, sabia Duhului (Efeseni 6, 14-17), care este rugăciunea neîncetată către Dumnezeu ca să dăruiască lumii pace și bună-înțelegere între oameni.

Știm că negocierile de pace sînt sprijinite, pe tot globul de ample demonstrații populare, care se desfășoară și pe tot cuprinsul țării noastre. Am dori să se știe că, asemenea negocierilor dintre cei patru pereți și tuturor oamenilor de bine care cer încetarea cursei înarmărilor, și noi, în liniștea chiliilor mănăstirești și în bisericile noastre, cu genunchii la pămînt și cu brațele în văzduh, ne rugăm pentru izbînda lor, nădăjduind în Dumnezeul păcii și al îndurărilor, Cel ce a venit în lume „ca lumea viață să aibă și să aibă din belșug“ (Ioan 10, 10)“.

Monahia Adriana Cojocaru, stareța Mănăstirii Sucevița : „Iisus Hristos este „pacea noastră“ (Efeseni 2, 14) și „lumina care luminează pe tot omul care vine în lume“ (Ioan 1, 9). Pacea deci pentru noi, mărturisitorii lui Hristos, este lumina rațiunii, a „Cuvîntului vieții“ (Ioan 6, 68), adică lumina sensului divin al întregii zidiri ; pentru aceea fiecare om este chemat să colaboreze cu Lumina-Hristos, izvorul de viață al întregii făpturi (Ioan 10, 10).

Creștinul nu poate fi duhovnicesc dacă nu are lumina lui Hristos. La fel cel ce nu are în sine pacea lui Dumnezeu (Ioan 16, 33) — cum spune Isaac Sirul — nu poate să meargă pe calea desăvîrșirii. Deci pacea pentru noi, ca și mîntuirea, este împreună-lucrare cu puterea lui Dumnezeu cea sfințitoare și înnoitoare, pe de o parte, iar pe de altă parte e scopul întregii noastre viețuiri creștine. Parafrazînd pe Marele Apostol al neamurilor, Sfîntul Pavel, putem spune că pacea este împreună-lucrarea noastră cu Dumnezeu, prin Iisus Hristos, Care a adus lumii pace, adică celor de aproape și celor de departe, chipul omului nou, al păcii (Efeseni 2, 17), al iubirii, al dragostei de Dumnezeu și de oameni. În acest sens, pacea este lucrarea de slujire de care este condiționată dobîndirea mîntuirii, adică ea are un sens soteriologic, cum spune Prea Fericitul Patriarh Iustin, un sens eshatologic. Pacea este mărturia că Iisus a venit și sălășluiește în inimile noastre. De aceea, noi avem înda-

torirea de a lucra cele ale păcii (Romani 14, 19) și de a ne ruga permanent pentru pacea lumii, cum ne îndeamnă întotdeauna Prea Fericitul Iustin Moisescu, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Noi nu ne-am separat de lume, ci ne-am închinat viața slujirii celor dumnezeiești, spre folosul semenilor, spre pacea și viața lumii.

Ca fii ai Bisericii strămoșești, care e legată de viața și năzuințele neamului nostru, ne angajăm cu toată hotărîrea de a susține toate inițiativele și acțiunile în favoarea păcii și de a urma strălucitului exemplu al Președintelui nostru, Domnul Nicolae Ceaușescu, recunoscut erou al păcii, care cheamă toate popoarele și oamenii de bine din întreaga lume ca, „pînă nu este prea tîrziu, să acționăm pentru salvarea omenirii de la catastrofa nucleară, de la distrugere! Să apărăm dreptul suprem al națiunilor, al oamenilor la existență, la libertate și independență, la viață și la pace!".

Lucrările conferinței, care au constituit o autentică opțiune pentru cauza păcii și a vieții, o manifestare călduroasă a năzuințelor luminoase de care este animată omenirea doritoare de bine de pretutindeni, dar, în același timp, și un act de acuzare a nesăbuitei curse a înarmărilor ce întunecă cerul senin al planetei, semănînd dezechilibru economic planetar, teamă și nesiguranță față de eventualitatea declanșării unui cataclism nuclear au fost încheiate de *Prea Fericitul Patriarh Iustin* care, între altele, a spus:

„Ne aflăm la sfîrșitul lucrărilor celei de a III-a Adunări a Cultelor din România pentru dezarmare și pace. Timp de aproape trei zile am dezbătut, cu toată atenția și grija, cea mai acută problemă din viața omenirii contemporane, problema păcii, de care depinde astăzi însăși viața planetei noastre. Cu acest prilej, cei peste 300 de participanți au realizat un larg schimb de păreri, de informații și de experiență personală în legătură cu acest mare deziderat al omenirii contemporane.

Aprofundînd tema principală a Adunării: „Pacea înseamnă astăzi însăși viața planetei noastre", atît în lucrările din plen cît și în cele pe secțiuni, au luat cuvîntul un număr de 116 delegați ai Cultelor din țară, precum și 25 invitați de peste hotare, reprezentînd Biserici și Organizații creștine care au subliniat că situația actuală, deosebit de gravă, existentă pe glob, de supraîncărcare nucleară cu toate consecințele ei dezastruoase, contravine flagrant voinței creatoare a lui Dumnezeu, precum și însăși lucrării Sale proniatoare în lume.

În acest context s-a afirmat că pacea este viețuire a oamenilor și popoarelor în bună-înțelegere, bazată pe dreptate, egalitate și respect reciproc, dar ea este, în același timp, și dar de sus, de la Dumnezeu, Care întărește și sprijină năzuința firească a oamenilor spre tot ceea ce este bun, drept, frumos și adevărat. De aceea, astăzi, cînd pacea este amenințată mai mult ca oricînd de cursa înarmărilor nucleare, e necesar să se acționeze cu toate forțele, pretutindeni și în orice colț al lumii, pentru stăvilirea războiului, pentru apărarea dreptului sacru al tuturor popoarelor la viață, la pace, la existență demnă și liberă. Indiferent de convingerile religioase, ideologice și filozofice, în întreaga lume trebuie să primeze interesele păcii, colaborării și înțelegerii.

Pentru realizarea acestui țel vital, noi, participanții la această Adunare, am considerat că este de datoria noastră să ne aducem contribuția cuvenită, de pe pozițiile și cu mijloacele noastre proprii, la cauza sfîntă a apărării vieții și a păcii. În acest scop, ne-am exprimat hotărîrea de a acționa, împreună cu toți factorii responsabili și oamenii doritori de bine de pretutindeni, pentru oprirea cursei înarmărilor, atît pe pămînt cît și în spațiul cosmic, pentru eliminarea armelor nucleare din Europa și din întreaga lume, pentru ca astfel, civilizația materială și spirituală, făurită de omenire de-a lungul mileniilor, să continue și să se dezvolte, îmbogățindu-se cu noi creații care să servească păcii și vieții și nicidecum războiului și distrugerii.

Cu prilejul acestei Adunări, Cultele religioase din România, solidare cu poporul român în sînul căruia își desfășoară activitatea, s-au angajat cu hotărîre să se dedice cu sporită rîvnă acestei slujiri sfinte, intensificîndu-și lucrarea lor pentru apărarea vieții și a păcii pe pămînt. Ele continuă să fie solidare, în același timp, cu toți cei ce luptă pentru înlăturarea pericolului unui război nuclear și pentru realizarea în lume a unei noi ordini economice, care să ducă la schimbarea vechilor structuri nedrepte ce sporesc tensiunea între țări și popoare, generează noi stări de conflicte și subminează pacea și securitatea popoarelor din Europa și din lumea întreagă.

ONORATĂ ASISTENȚĂ,

Sîntem deosebit de bucuroși să constatăm că și distinșii noștri oaspeți, reprezentanți ai Bisericilor și Organizațiilor creștine de peste hotare, s-au solidarizat cu noi în acțiunea de intensificare a climatului de pace în lume, de înfăptuire a unei lumi fără arme, de apărare a păcii, de menținere a vieții pe pămînt. În numele Cultelor din România, le mulțumim pentru prezența lor în mijlocul nostru, pentru cuvintele călduroase rostite în favoarea păcii, precum și pentru sentimentele de prietenie exprimate față de țara și poporul nostru.

Mulțumind tuturor participanților la această Adunare pentru contribuția adusă la lucrări, precum și tuturor celor ce s-au ostenit pentru organizarea și buna desfășurare a întrunirii noastre".

În urma discuțiilor din ședințele plenare și din secții s-au formulat unele concluzii care vor fi redate în revistele centrale ale Patriarhiei Române. În cele ce urmează vom prezenta succint cîteva dintre acestea. Astfel, concluzia majoră este că pentru toate Cultele religioase dragostea, pacea și buna-înțelegere între oameni și popoare constituie însăși misiunea și îndatorirea lor sacră, întrucît Dumnezeu, Căruia I se închină, este Domnul vieții, păcii și dragostei, Iisus Hristos este El Însuși „Viața și Pacea noastră", Evanghelia Lui este Evanghelia dragostei și a păcii între toți oamenii, iar împărăția Lui este împărăția păcii și înțelegerii universale și toți sînt chemați să fie „făcători de pace" în lume. Cei prezenți, în numele credincioșilor pe care îi reprezintă, și-au manifestat îngrijorarea față de pericolul care amenință pacea și viața planetei noastre prin intensificarea cursei înarmărilor și, în primul rînd, a înarmării nucleare, extinderea acestei curse a morții în spațiul cosmic acolo

unde aștrii și cerul senin sînt motiv de inspirație și înălțare spirituală și unde nu trebuie să se plaseze uneltele distrugerii vieții.

S-a evidențiat, totodată, impactul negativ al cursei înarmărilor asupra vieții economice, sociale și politice internaționale, înarmările generînd dezechilibru economic și ecologic, lipsuri și foamete în întinse regiuni ale globului. Cele aproximativ 1000 miliarde dolari înghițite de Molohul morții în anul 1985 înseamnă energie creatoare și bunuri materiale irosite zadarnic, mai mult, negativ și distructiv, cînd, de fapt, lumea cu o mică parte din această sumă și-ar soluționa multe dintre problemele economice, sociale, culturale spre eradicarea decalajelor imense dintre statele dezvoltate și cele din lumea a treia.

Între oameni și popoare trebuie instaurate raporturi de dragoste și fraternitate, de colaborare reciprocă și bună-înțelegere, pe temeiul profund al unității și egalității ontologice a tuturor oamenilor și popoarelor, a misiunii și responsabilității lor comune, în lume, în istorie și în fața lui Dumnezeu.

Cultele religioase, creștinii prin rugăciunea lor „pentru pacea a toată lumea", prin propoveduirea păcii, prin cuvîntul și fapta lor, prin scrisul teologic, conferințele preoțești și interconfesionale, prin dialogurile interbisericești și cu alte organizații religioase mondiale, trebuie să slujească ferm cauza păcii și a vieții pentru traducerea în fapte a acestor deziderate vitale ale contemporaneității.

S-a reliefat la lucrările Adunării Cultelor din România pentru pace și dezarmare climatul de libertate în care își desfășoară viața și activitatea lor cultele religioase, adeziunea lor la chemările Conducerii de stat în frunte cu Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, pentru progresul general al Patriei și ridicarea vieții materiale și spirituale la cel mai înalt grad de dezvoltare și înflorire spre fericirea tuturor fiilor plaiurilor mioritice. De asemenea, Cultele religioase din Patria noastră, creștinii trăitori în vatra străbună de evlavie și închinare își pronunță prin viața și activitatea lor adeziunea deplină la cauza păcii și vieții, la chemările Frontului Democrației și Unității Socialiste, avînd în persoana Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu un militant activ pentru o viață neamenințată de războaie și moarte, un erou al păcii recunoscut pe toate meridianele lumii, prin a cărui activitate neobosită în ultimii douăzeci de ani România a cunoscut cea mai impetuoasă dezvoltare din întreaga sa istorie.

La cea de a III-a Adunare a Cultelor din Republica Socialistă România s-au adoptat și unele documente oficiale care reflectă gîndurile și aspirațiile înaripate spre pace și viață, dreptate și libertate ale participanților la acest măreț for al păcii.

S-a adoptat astfel *Apelul Adunării Cultelor din Republica Socialistă România către toate Bisericile și Organizațiile religioase internaționale*, pe care îl redăm integral în rîndurile următoare :

„Preocupați de apărarea vieții pe planeta noastră, adînc îngrijorați de intensificarea fără precedent a cursei înarmărilor, conducătorii și reprezentanții Cultelor din România, avînd alături și personalități ale vieții religioase de peste hotare, s-au întrunit, din nou, la

București, în zilele de 16, 17 și 18 septembrie 1985, într-o amplă adunare consacrată dezbaterii problemelor dezarmării și păcii.

Examinînd cu luciditate și responsabilitate situația internațională actuală, participanții la adunare au evidențiat că omenirea se găsește astăzi într-un moment de răscruce pentru existența sa. Nicicînd în îndelungata sa istorie, lumea nu s-a aflat într-o situație atît de gravă, fiind confruntată cu un ansamblu de probleme deosebit de complexe, bîntuită de furia unor adevărate uragane economice, politice și militare, care produc suferințe adînci, teamă și neîncredere între oameni și popoare. Dar factorul ce întreține și amplifică îngrozitorul coșmar al omenirii îl constituie cursa aberantă a înarmărilor și, în primul rînd, acumularea de noi stocuri de armament nuclear, alocarea unor sume tot mai mari din bugetele naționale pentru perfecționarea armamentelor, sporirea efectivelor militare, amplasarea de noi rachete nucleare pe continentul european, militarizarea spațiului cosmic.

Deturnînd și irosind uriașe resurse materiale și umane, cursa înarmărilor afectează profund economia mondială, prejudiciază eforturile de dezvoltare națională, modifică volumul și orientarea schimburilor de valori, frînează cooperarea între state și împiedică instaurarea unei ordini economice internaționale pe o bază mai echitabilă. Totodată, cursa înarmărilor menține și încurajează folosirea forței și amenințării cu forța în raporturile dintre state, sporește tensiunea între țări și popoare, generează noi stări conflictuale, subminînd astfel pacea și securitatea internațională. Înarmările nucleare măresc și mai mult pericolul unui nou război mondial, care, în actualele condiții, s-ar transforma, inevitabil, într-un cataclism universal ce ar distruge cuceririle civilizației umane, însăși viața pe planeta noastră. Inițierea și punerea în practică a unor programe de militarizare a spațiului cosmic agravează și mai mult instabilitatea și încordarea internațională, creează premisele intensificării cursei înarmărilor, accentuînd pericolul declanșării unei catastrofe nucleare, cu consecințe inimaginabile pentru existența umană.

În acest context, problema fundamentală a epocii noastre o constituie oprirea cursei înarmărilor și trecerea neîntîrziată la adoptarea unor măsuri concrete de dezarmare și, în primul rînd, de dezarmare nucleară. Aceasta pune pregnant în evidență rolul popoarelor, al forțelor progresiste, al tuturor oamenilor doritori de bine de pretutindeni care, dincolo de convingerile filosofice și politice, de credințele lor religioase, sînt chemați, astăzi, mai mult ca oricînd, să-și unească eforturile și să militeze activ pentru înlăturarea pericolului de război, instaurarea unui climat de încredere, destindere și pace în lume.

Poporul român, consecvent vocației sale de pace, dovedită statornic de-a lungul istoriei, și-a exprimat, în nenumărate rînduri, și mai ales astăzi, prin ample și vibrante manifestări, hotărîrea fermă de a acționa pentru făurirea unei lumi mai bune și mai drepte, fără arme și fără războaie, pentru apărarea dreptului fundamental al oamenilor la viață, la muncă liberă și pașnică.

România, prin inițiativele, propunerile și acțiunile strălucite ale Președintelui Nicolae Ceaușescu, și-a cucerit o largă reputație internațională, ca țară care militează neabătut pentru cauza păcii în lume, pentru găsirea celor mai eficiente căi și mijloace de soluționare a oricăror conflicte și litigii între state numai pe cale pașnică, prin tratative pentru înlăturarea definitivă a războiului din viața societății umane.

Noua acțiune românească de pace, inițiată de Președintele Nicolae Ceaușescu și concretizată în recentul *Apel pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste*, reafirmă cu putere dorința fierbinte a poporului român de a trăi într-o lume a păcii și colaborării, precum și voința sa nestrămutată de a-și spori eforturile, împreună cu celelalte națiuni, pentru oprirea cursei înarmărilor și realizarea dezarmării, pentru apărarea vieții și păcii în lume.

Exprimîndu-și adeziunea unanimă la *Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste*, reprezentanții Cultelor religioase din România, împreună cu întregul popor român, consideră drept o datorie de conștiință de a-și aduce contribuția, în formele și cu mijloacele de care dispun, la promovarea cauzei dezarmării și salvgardarea păcii pe planeta noastră.

Cultele din România, potrivit învățăturilor lor de credință, după care apărarea păcii — care astăzi înseamnă apărarea vieții însăși — constituie o misiune și o îndatorire sacră, sînt ferm hotărîte să nu-și precupețească eforturile pentru a face ca în politica internațională să triumfe rațiunea, să se pornească de la necesitatea asigurării dreptului fundamental al oamenilor la existență, la dezvoltare liberă și demnă, la pace și continua lor propășire spirituală și materială.

Ne adresăm tuturor Bisericilor, Organizațiilor religioase internaționale, cu apelul fierbinte de a ne uni forțele, a ne intensifica acțiunile pentru realizarea unui climat de pace, bună-înțelegere și colaborare, pentru înlăturarea pericolului unui război nuclear care pune în pericol însăși viața pe planeta noastră.

Identificîndu-ne cu aspirațiile și idealurile nobile ale umanității, conștienți de înalta noastră responsabilitate înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, adresăm apelul către toate statele membre ale Organizației Națiunilor Unite, la însuși acest forum cu vocație universală, să facă totul pentru a mobiliza popoarele, factorii de decizie politică, la lupta unită pentru dezarmare și pace, pentru edificarea unei lumi mai drepte și mai bune, în care fiecare națiune să se poată dezvolta liber și independent.

Să cerem conducătorilor Uniunii Sovietice și Statelor Unite ale Americii să depună toate eforturile pentru ca negocierile de la Geneva în problema armamentelor nucleare și opririi militarizării cosmosului să ducă la realizarea unor acorduri corespunzătoare vizînd încetarea amplasării rachetelor nucleare în Europa, trecerea la retragerea celor existente, pînă la eliminarea lor completă, oprirea experiențelor nucleare și renunțarea la orice acțiune de militarizare a cosmosului.

Să cerem tuturor statelor să inițieze măsuri pentru înghețarea cheltuielilor militare, reducerea treptată a acestora, precum și a efectivelor militare, iar fondurile, astfel eliberate, să fie folosite pentru impulsionarea dezvoltării economico-sociale și ajutorarea țărilor sărace, pentru fertilizarea pămîntului și nu pentru distrugerea lui.

Să ne unim glasurile cu toți oamenii de bună credință din lume și prin acțiunile noastre comune să determinăm „transformarea săbiilor în pluguri", să facem ca pacea și înțelegerea să se instaureze pe tot pămîntul, știind că numai în pace oamenii se pot bucura de fericirile vieții!".

S-a adoptat, de asemenea, textul unei *Scrisori* trimise secretarului general al Organizației Națiunilor Unite, Javier Perez de Cuellar, și *Moțiunea Adunării Cultelor religioase din Republica Socialistă România către Consiliul Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste.*

S-a adresat o *Telegramă Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România,* al cărei text este publicat pe prima pagină a acestei reviste.

A III-a Adunare a Cultelor din România pentru dezarmare și pace a constituit un moment de referință în cronica Bisericii Ortodoxe Române din anul 1985. Pentru că la aniversările mărețe ale anului, 100 de ani de la recunoașterea oficială de către Patriarhia Ecumenică a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române și 60 de ani de la ridicarea Bisericii noastre la treapta de Patriarhat care dau mărturie despre istoria glorioasă a Bisericii noastre, a vieții dinamice a credincioșilor și a mărturisirii integrale a credinței celei adevărate în Hristos, în Biserica noastră strămoșească se adaugă, prin lucrările acestei conferințe, angajarea deplină a Bisericii Ortodoxe Române în aria vastă a problemelor și frămîntărilor lumii contemporane. La tradiția ei multiseculară cu împliniri răsunătoare în toate epocile, la aportul ei, la propășirea poporului român, a vieții și a culturii sale, se adaugă sprijinirea de către Biserica noastră a marilor și arzătoarelor aspirații ale oamenilor de astăzi: dreptatea, libertatea, colaborarea reciprocă și iubirea interumană, pacea și viața. Iar Biserica slujește aceste idealuri cu conștiința deplină a împlinirii integrale a misiunii ei sacre în lume, misiune de apropiere între oameni și popoare, de propoveduire a păcii și a iubirii care stau la temelia vieții, de propoveduire a Evangheliei Domnului nostru Iisus Hristos, Evanghelia păcii și a mîntuirii. Slujind Domnului păcii și vieții Biserica slujește viața oamenilor, iar neîncetata sa invocare la Părintele Luminilor pentru pacea și viața lumii se va răsfrînge în realitatea lumii contemporane, știind că Însuși Mîntuitorul Iisus Hristos a spus: „Cereți și vi se va da; căutați și veți afla" (Matei 7, 7).

(Participant)

CONFERINȚA PREOȚEASCĂ
PENTRU PACE ȘI DEZARMARE

Pacea în vremea noastră a devenit — mai mult ca oricînd — o problemă a tuturor oamenilor și popoarelor, legată de însăși făurirea unui viitor fericit pentru întreaga lume. Implicațiile complexe pe care le presupune urgenta rezolvare a acestei majore probleme a zilelor noastre o arată a fi — cum sublinia Înalt Prea Sfințitul Părinte Mitropolit Teoctist — o problemă a tuturor și a fiecăruia dintre noi, dorința comună a popoarelor, țelul lor suprem, urmînd generațiile, apropiind pe oameni unii față de alții, indiferent de convingerile sau concepțiile lor religioase, filosofice sau politice, făcînd să dispară orice zid despărțitor care mai există din nefericire între oameni, dar care astfel își dovedesc existența lor temporară și cauzată de anumite anacronisme ale unui trecut bazat pe inegalitate și inechitabilitate, care generează încă în lume lipsuri, foamete, mizerie, subdezvoltare economică, opresiune socială, discriminare rasială, nerespectare a independenței și suveranității unor state, recurgerea la forță sau la amenințările forței și nu la rațiune, la dialog constructiv, la apropiere și colaborare, la îmbunătățirea și democratizarea relațiilor internaționale, la bunăînțelegere și cooperare culturală și economică, la destindere și încredere între toate statele lumii, indiferent de orînduirea lor politică și socială, la întrajutorare a statelor subdezvoltate și la reducerea decalajului economic existent astăzi în lume, ale căror grave urmări sînt suportate de statele sărace ale lumii a treia, din ce în ce mai apăsate și mai oprimate și de țările în curs de dezvoltare. Astfel bucuria vieții și fericirea păcii nu pot să se ivească unde soarele dreptății popoarelor și al fiecărui om din lume a apus sau este întunecat de asemenea umbre și spaime, cărora li se adaugă spectrul și amenințarea unui holocaust atomic, în pregătirea căruia numai în acest an a fost alocată, incredibil, fabuloasa sumă de o mie de milioane de dolari, pentru ca cerul omenirii să fie întunecat pentru totdeauna.

Dar glasul popoarelor, glasul rațiunii care nu poate opta pentru moarte în locul vieții, se face mai mult auzit, înfruntînd sofisticatele argumente ale „inițiativei apărării strategice“, așa-numitul „război al stelelor“, care vrea să fure pentru totdeauna răsăritul soarelui de pe cerul omenirii semănînd umbra și întunericul morții. Acestei simfonii universale a unirii și înfrățirii tuturor popoarelor lumii în apărarea păcii și vieții, îngrijorător de amenințată în zilele noastre, se înscrie recenta inițiativă de pace a României și a poporului nostru, a Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, *Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste*, din 23 mai 1985.

Împreună cu toți fii poporului nostru, slujitorii și credincioșii

Bisericii noastre strămoșești au primit cu entuziasm patriotic această inițiativă pentru apărarea păcii și vieții pe pământ, exprimîndu-și deplinul angajament și ferma hotărîre în susținerea chemărilor Apelului Frontului Democrației și Unității Socialiste, strălucită acțiune de pace, izvorîtă din aceeași statornică și consecventă preocupare a Conducerii țării noastre închinată apărării vieții pe pământ, grav amenințată de galopanta creștere a cursei înarmărilor și de înarmarea cosmosului prin „inițiativa de apărare strategică". 1985 este anul cînd întreaga omenire a sărbătorit la 9 Mai împlinirea a patru decenii de la înfrîngerea definitivă a pericolului fascist, care a dat morții sute de mii de vieți omenești, anul în care toate popoarele și-au întors privirile spre masacrul atomic de la Hiroshima și Nagasaki, săvîrșit tot acum patru decenii, la 6 august. Bucuria victoriei a fost astfel întunecată de umbra celei mai teribile amenințări din întreaga istorie a lumii, bomba atomo-nucleară cu neînchipuita ei putere de distrugere nu numai a bunurilor și valorilor umane, ci a însăși vieții de pe planeta noastră. Din nefericirea cei patruzeci de ani au însemnat perfecționarea și sofisticarea acestei arme, iar cel de al doilea război mondial n-a adus lumii liniștea și pacea pe care o așteptau toți oamenii. Deși s-au depus și se depun eforturi uriașe din partea popoarele lumii pentru dezarmare și pace, arsenalele atomo-nucleare au crescut neîncetat și aberanta cursă a înarmărilor a atins culmi de neimaginat, încît în anul acesta s-a ajuns la înarmarea cosmosului prin așa-zisa „inițiativă de apărare strategică" cunoscută sub numele de „războiul stelelor". Iată de ce evoluția evenimentelor internaționale neliniștește tot mai mult popoarele lumii, pe toți oamenii de bine, indiferent de convingerile lor religioase, filosofice sau politice. Cu această vibrație sufletească și conștiință, că fiecare om trebuie să ia parte cu responsabilitate la apărarea păcii și vieții, slujitorii Altarului strămoșesc din Moldova și Bucovina au luat parte la conferințele prilejuite de *Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste*, cu deplina convingere că *pacea înseamnă viață*, înseamnă existența întregii lumi primejduită de holocaustul atomo-nuclear care încearcă să întunece pentru totdeauna albastrul cerului senin și să acopere cu cenușă fața întregului pământ.

Iași. Slujitorii credinței dreptslăvitoare din protopopiatele județului Iași, într-o atmosferă de puternică vibrație patriotică și de fermă angajare, au dat glas hotărîtei lor adeziuni la chemările Apelului Frontului Democrației și Unității Socialiste, în ziua de 12 august 1985, în cadrul conferinței prezidate de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, care, subliniind momentele critice prin care trece astăzi întreaga omenire, a arătat importanța noii inițiative de pace a Conducerii statului nostru, în frunte cu Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, atașamentul clerului și credincioșilor din Moldova și Bucovina la chemările Apelului F.D.U.S. Cuvîntul I.P.S. Sale îl publicăm în întregime în paginile revistei noastre.

După ce P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul a dat citire *Apelului F.D.U.S.*, șirul celor care au luat cuvîntul a fost deschis de P. C. Pr. Matei Corugă, parohia „Sfîntul Vasile"-Tătărași, care,

după ce a subliniat importanța noii inițiative pentru pace a Conducerii statului nostru în contextul preocupărilor internaționale pentru apărarea păcii și vieții pe pămînt, a spus : „Duhul agresivității, care a pătat cu sîngele fratricidului pragul istoriei, amenință astăzi să dezlege fiara Apocalipsului, chemînd începutul sfîrșitului. Fumul Sodomei și Gomorei amenință astăzi firea zidită și „cerurile ce spun slava lui Dumnezeu“ (Psalm 18, 1). Boldul satanei a îmbolnăvit inima celor puternici, urmîndu-i prin întuneric, minciună și răutate spre lăcomie și slavă deșartă. Abuzurile murdăresc grădina lui Dumnezeu, bîntuită de sărăcie, foamete, mizerie și boală. Domnul a căzut sub cruce ! Domnul este flămînd, gol, însetat, bolnav și în temniță ! Vino, Simone din Cyrene ! Vino, samariteanule milostiv !

Lucrările Conferinței preoțești

„Deșteaptă-te, tu cel ce dormi și te va lumina Hristos“ (Efeseni 5, 14).

Glasul Domnului ne cheamă la pace și dreptate (I Corinteni 7, 15) la iubire și solidaritate cu toți fiii lui Dumnezeu din marea familie a omenirii, căci pacea înseamnă astăzi viața planetei noastre.

Sîntem „lumina“, „sarea“ și „plămada lumii !“ (Matei 5, 13 ; Luca 13, 20). Să ținem deci trează conștiința și bunăvoința fraților noștri pentru darul dumnezeiesc al vieții. Să lucrăm neobosit pacea, pentru ca „Împărăția lui Dumnezeu să vină cu putere“ (Marcu 9, 1), „să înstăpînească dreptatea, bucuria și pacea în Duhul Sfînt“ (Romani 14, 17).

Să ne rugăm stăruitor pentru pacea și bunăstarea întregii lumi ! Să ne rugăm stăruitor ca să coboare peste noi harul Duhului Sfînt, care pe cele cu lipsă le plinește. Să credem neabătut că Cel ce a biruit moartea și este izvorul vieții va face să triumfe viața și pacea, „căci toate sînt cu putință celui ce crede“ (Marcu 9, 23).

„Și iarăși vă zic, dacă doi sau trei dintre voi se vor învoi pe pămînt în privința unui lucru pe care-l vor cere, se va da lor de la Tatăl Meu, Care este în ceruri. Căci unde sînt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sînt și Eu în mijlocul lor“ (Matei 11, 19-20). „Și orice veți cere în numele Meu, aceea voi face, ca să fie slăvit Tatăl în Fiul“ (Ioan 14, 13). Și noi știm „că cerul și pămîntul vor trece, dar cuvintele Domnului nu vor trece“ (Matei 24, 35). „Și dacă Dumnezeu este pentru noi — pentru pace, dreptate și bunăvoință între oameni — cine este împotriva noastră ?“ (Romani 8, 31).

Cu asemenea temeiuri de credință, ne exprimăm deplinul atașament față de politica de pace și bunăvoire între popoare inițiată de Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, Eroul păcii, și ne angajăm să depunem toată strădania și lucrarea noastră pentru înflorirea scumpei noastre Patrii“.

P. C. Pr. C. Sîrbu, vicar administrativ, a spus în cuvîntul său: „Pacea o predicăm de la amvon, o dezbatem în conferințe preoțești, teologice și interteologice, în adunări interreligioase.

Așa cum arăta Prea Fericitul Patriarh Iustin, „*datoria cultelor și a credincioșilor din țara noastră de a apăra pacea izvorăște din conștiința noastră religioasă cu care slujim lui Dumnezeu, prin slujirea oamenilor, dar în același timp și din calitatea noastră de fii ai poporului din care facem parte*“.

În conștiința ființei noastre creștine și românești vibrează puternic și se află la loc de cinste, între multe alte virtuți, și virtutea păcii și a bunei-înțelegeri, care se arată ca o vocație străbună, ce în zilele noastre primește noi și multiple valențe, dîndu-ne tărie și curaj în această dorință și luptă de pace și viață.

Avem exemple de astfel de luptători pentru pace și pentru viață liberă și independentă, neamenințată de nimic, pe înaintașii noștri — creștini și români —, sursă inepuizabilă de forță spirituală și națională de umanitarism.

Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop și Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, în una din cuvîntări, a spus că : „*în Epoca Ceaușescu, epoca marilor împliniri, simțind și trăind mîndria acestei epoci de glorie, ne angajează plenar, prin iubirea de neam și Patrie, ca fii ai poporului pe care-l slujim cinstit și fii ai Patriei noastre scumpe, Republica Socialistă România, în care ne desăvîrșim*“.

Ne afirmăm adeziunea fermă față de noile chemări la pace și viață, sintetizate în Apelul F.D.U.S., ale Conducerii noastre de stat, în frunte cu cel mai autentic și mai iubit fiu al poporului nostru, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, luptător neobosit și neînfricat pentru cauza sfîntă a păcii, a unei noi ordini economice internaționale și a dreptății în întreaga lume, pentru cauza sfîntă a păcii, libertății și prosperității tuturor popoarelor“.

„Resimțim dureros pînă la sîngerare în sufletele noastre fărădelegea săvîrșită la Hiroshima, fapt care ne face să ne afirmăm cu toată puterea, să facem totul, pentru ca pacea și imnul păcii să cuprindă întreaga suprafață a pămîntului — a spus P. Cuv. Arhim. Mitrofan Băltuță, exarhul mănăstirilor.

Dată fiind strînsa legătură dintre Patria noastră și Biserica Ortodoxă pe care marele nostru poet Eminescu o numește „maica

poporului nostru", legătură care s-a dovedit binefăcătoare atît pentru stat cît și pentru Biserică, noi preoții avem datoria de a lucra în așa fel ca legătura dintre învățătura Mîntuitorului Hristos și a Patriei noastre să se perpetueze în viitor, pentru ca poporul român, întărit și veșnic renăscut prin puterile morale ale credinței, să-și poată îndeplini destinul pentru care Providența l-a pus în această parte a lumii.

Mîndria românească se întemeiază pe minunata noastră putere de rezistență la toate intemperiile vremurilor și care a știut să aleagă în fruntea ei pe cei mai distinși oameni, care să cîrmuiască destinul ei cu înaltă înțelepciune pe drumul păcii, al dragostei și al bunei-înțelegeri. O astfel de mîndrie națională firească și necesară oricărui popor nu este totuna cu trufia care împinge omenirea spre distrugere.

Morala creștină condamnă actele de violență săvîrșite asupra persoanei sau asupra bunurilor semenilor noștri, condamnă actele de violență ale popoarelor care uneltesc distrugerea altor popoare.

Orice popor trebuie să aibă mîndrie națională și noi ne simțim mîndri că facem parte dintr-un popor cu un trecut minunat, un popor care a pus la temelia organizării lui principiile adevărului, dreptății și binelui. Ne simțim onorați că facem parte dintr-o națiune cu însușiri de mare vrednicie, care o predestinează pentru un minunat viitor. De două mii de ani creștinismul a întipărit adînc în poporul nostru un anumit fel de a concepe viața, anumite obiecte de tradiție care au la bază credința noastră. Spiritualitatea poporului nostru poartă sigiliul credinței noastre strămoșești. Patriotismul este o virtute creștină și creștinul are o datorie sfîntă, să dorească binele pentru toată lumea și să urască răul oriunde îl constată. Poporul nostru are o istorie îndelungată, plină de fapte glorioase dar și de nenumărate suferințe. Bunurile materiale, morale, intelectuale și sociale care alcătuiesc substratul vieții noastre spirituale le datorăm numeroasele veacuri, generațiilor care au muncit, luptat și suferit pentru a ne asigura patrimoniul național de care beneficiem noi astăzi. Libertatea noastră este țesută din suferințele a milioanelor de ființe care au luptat pentru ca să ne-o asigure. Siguranța noastră internă și externă are la temelia ei șiruri nesfîrșite de martiri, care și-au vărsat sîngele ca să ridice arta, știința, bunăstarea noastră, care sînt roadele reunite ale destoiniciei înaintașilor noștri, ca să ne îmbogățească cu descoperirile și lucrările lor. De aceea, acum, cînd unii se gîndesc și trudesc la distrugerea lor, ne face să strigăm cu mai multă putere cuvîntul păcii, al dragostei în omenire.

Față de adevărul care ne face să ne exprimăm iubirea de Patrie, „Ubi patria ubi bene" trebuie să ne călăuzească, pentru că numai acolo unde este iubire față de Patrie, iubire față de aproapele, se dezvoltă toate însușirile noastre, să căutăm pacea și să luptăm pentru ea. Biserica noastră mereu se roagă pentru pacea întregii lumi, pentru bunăstarea ei, pentru cîrmuitorii ei care osteneșc spre binele și fericirea poporului nostru. Pe drept cuvînt numim epoca noastră *Epoca realizărilor, Epoca Ceaușescu*".

P. C. Protopop Anton Frunză-Iași, a spus: „Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste prin care întregul nostru popor este chemat să-și manifeste cu putere hotărîrea de a se alătura tuturor forțelor progresiste de pe planeta noastră în singura luptă cu adevărat rațională, de înaltă demnitate umană, aceea îndreptată împotriva cursei iraționale a înarmărilor nucleare, pentru trecerea la dezarmare, pentru realizarea dreptului fundamental al oamenilor de pretutindeni — Pacea.

Strădaniile depuse pînă acum pentru instaurarea unei păci trainice în lume nu au dat rezultatele dorite, căci creșterea potențialului militar este grăitoare în acest sens. Plecînd de la analiza temeinică a rezultatelor politicii de pace s-a ajuns la concluzia că aceste strădanii nu sînt cele așteptate, căci în lume s-a acumulat un imens arsenal de arme nucleare ce amenință viața popoarelor, a planetei noastre. Prezentul Apel pentru dezarmare și pace este un remarcabil document, un program de măsuri concrete în vederea realizării dezarmării și păcii în lume.

În spiritul întregii sale politici de pace și colaborare, al gîndirii Președintelui Nicolae Ceaușescu în cei peste 20 ani de la alegerea sa în cea mai înaltă funcție de conducere în Patria noastră, România se angajează ca împreună cu celelalte state, cu toate națiunile lumii, să-și aducă întreaga sa contribuție la orice eforturi menite să asigure viața pașnică a popoarelor, înfăptuirea dezarmării, a păcii și securității în întreaga lume.

Slujitorii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, înflăcărați apărători ai păcii, au sprijinit întotdeauna idealurile de bine ale omenirii și vor sprijini și de acum înainte toate năzuințele de progres și bunăstare, de pace și bună-înțelegere, pentru care luptă întregul nostru popor.

În numele preoților și credincioșilor din protopopiatul Iași, ne angajăm cu toată ființa noastră de a acționa cu toate puterile, pentru a răspunde cu cinste grijii pe care o poartă față de destinele poporului român Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, să militäm neabătut pentru înfăptuirea înaltelor idealuri de progres și civilizație ale țării noastre, să susținem cu tărie politica de pace și colaborare a României Socialiste, să facem totul pentru dezarmare și, în primul rînd, pentru dezarmarea nucleară, să depunem efort pentru continua sporire a tezaurului de valori materiale și spirituale, naționale și universale".

„Trăim încă intens jubileul a 20 de ani, cînd țara întreagă a omagiat *Epoca Ceaușescu* și pe eminentul ei conducător, pe Domnul Nicolae Ceaușescu, personalitate proeminentă a lumii contemporane, creator al unei opere științifice cutezătoare, erou al păcii și vieții, patriot înflăcărat și luptător neobosit pentru pace și progres. În cei 20 de ani, sub conducerea sa înțeleaptă și clarvăzătoare, țara au cunoscut o epocă de înnoire, de adînci transformări pe tărîm politic, economic, social și cultural — România azi se prezintă în lume cu o industrie dezvoltată, cu o agricultură mecanizată și cu ridicarea progresivă a nivelului de civilizație materială și spirituală a poporului român.

Pacea înseamnă astăzi salvarea vieții pe pămînt. În contextul vieții internaționale, cînd cursa înarmării nucleare amenință existența de pe pămînt și transformarea planetei într-o iarnă polară impune din partea tuturor oamenilor care doresc pacea și viața să cerem stoparea cursei înarmărilor nucleare pînă nu e prea tîrziu" —a spus P.C. Pr. C. Căliman, parohia „Sfîntul Lazăr"-Iași.

P. C. Pr. Gh. I. Popovici, parohia „Sfinții Împărați Constantin și Elena"-Iași, a spus : „Îngrijorarea care a cuprins întreaga omenire este aceea că pacea ar putea fi pusă în pericol. Și nu numai pacea, ci însăși viața, și nu numai viața omenirii, ci a întregului cosmos. Un cataclism nuclear ar reduce totul la neființă. Ori, după învățătura Bisericii noastre dreptmăritoare, lumea și omul, „coroana creației", au fost aduși din neființă la ființă.

De aceea, noi ne spunem răspicat cuvîntul împotriva oricărui pericol nuclear și cerem, împreună cu toți fiii poporului român, călăuzit cu atîta clarviziune de către Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, „Erou al păcii" și apărător al vieții, să se oprească înfricoșătoarea cursă a înarmărilor, să se treacă la dezarmare și, în primul rînd, la dezarmarea nucleară, să se creeze cît mai multe zone fără arme nucleare, zone ale păcii în care să fie viață și încă din belșug, așa cum spunea Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist : *„N-am fi la înălțimea misiunii și crezului nostru, n-am fi cu adevărat închinătorii Dumnezeului păcii, dacă am rămîne pasivi, dacă n-am lua aminte, cît nu este prea tîrziu, la primejdia care se abate asupra omenirii"*.

Ca slujitor al Bisericii Ortodoxe Române, îmi exprim adeziunea totală la Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste adresat partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor din țările europene, din Statele Unite ale Americii și Canada și vă asigur, Înalt Prea Sfințite Stăpîne, că, privind mereu la strădaniile fructuoase pe care le depuneți în țară și peste hotare, voi face la parohie și cu orice alt prilej totul ca pacea să plece din sufletele noastre, să se reverse asupra lumii și să sălășluiască trainic între țări și popoare.

Cu astfel de simțăminte spunem un hotărît NU, războiului și cursei înarmărilor, terorismului și violenței și un DA, din toată ființa, pentru apărarea vieții și a păcii".

„Față de norul amenințător al morții groaznice înălțat de arma nucleară, se ridică glasul celor mulți, de pretutindeni, care se pronunță pentru pace. Acest lucru ne bucură și ne întărește pe toți cei care facem front comun cu toți iubitorii de pace.

Printre miile de glasuri care se pronunță categoric pentru instaurarea unui climat de pace și bună conviețuire între toate popoarele lumii, se detașează activitatea deosebită a Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, cunoscut și apreciat pe toate meridianele lumii ca un campion al Păcii. Cu litere de aur ar trebui scrise cuvintele Președintelui nostru : *„Este necesar să facem totul pentru a opri orice acțiuni de militarizare a Cosmosului, pentru a se renunța la așa-zisul „război al stelelor". Dorim ca cerul să rămînă senin, fără arme nucleare de nici un fel, ca stelele să poată să lumineze așa cum au făcut-o de cînd s-a creat Universul..."*.

Acum, cînd țara întreagă omagiază activitatea Președintelui nostru, cu ocazia împlinirii a două decenii de cînd se află în funcția supremă de conducere, și noi, slujitorii altarului străbun, împletim cununa recunoștinței pentru tot ce s-a făcut și se face pentru propășirea neamului nostru. Omagiind cei 20 de ani lumină și pe ctitorul României noi, pe Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, ne îndreptăm gîndurile spre un viitor tot mai luminos. Avînd cîrmaci înțelept, drept și curajos, avem și chezășia că noi cununi se vor adăuga pe fruntea țării" — a spus P. C. Protopop Mihai Mocanu-Pașcani.

P. C. Pr. I. Loghin-Țurcanu, „Sfîntul Sava"-Iași, în cuvîntul său, a spus: „În ultimii ani, din inițiativa Președintelui Nicolae Ceaușescu au fost organizate numeroase acțiuni și manifestații pentru pace în țara noastră și s-au emis documente de rezonanță internațională, cum au fost:

a. Apelul pentru Dezarmare și Pace al Adunării Reprezentanților organizațiilor de masă și obștești și al celorlalte organizații componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste" și

b. Apelul Marii Adunări Naționale către parlamentele și parlamentarii din statele europene, S.U.A. și Canada.

În acțiunile de sprijinire și consolidare a păcii, reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române și ai celorlalte Culte din țara noastră au participat, împreună cu toți slujitorii și credincioșii, alături de întregul popor român pentru promovarea păcii și la susținerea documentelor românești de pace. Pe căile specifice ale Bisericii și prin mijloacele adecvate, slujitorii altarelor noastre au fost necontenit povățuiți de înalții ierarhi să se integreze, împreună cu toți credincioșii, în idealurile noi ale poporului nostru, idealuri de pace, de dreptate socială și de înfrățire cu toți oamenii.

Astfel, Biserica noastră, prin slujitorii și credincioșii săi, Îl slujește pe Dumnezeu, dătătorul vieții, sporind pacea și bunăstarea a toată lumea. Iată de ce ne angajăm și susținem întru totul Apelul F.D.U.S. și toate acțiunile de pace progres, unitate și colaborare între oameni pe pămînt".

„Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste, izvorît din inițiativa Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, este una din cele mai mari contribuții de pînă acum adusă la mărețele inițiative consacrate păcii și încetării cursei înarmărilor" — a spus P. Cuv. Protos Macarie Ciolan.

„Prin prezența noastră aici, clerici și monahi loiali Patriei dăm expresie vie acestor manifestări pentru dezarmare, în primul rînd nucleară și apoi totală, pentru o lume mai bună și mai dreaptă. Sîntem cu toții membri ai celei mai largi și reprezentative organizații din țara noastră, F.D.U.S. și, ca slujitori ai Bisericii și Patriei, sîntem slujitorii păcii. Bucurîndu-ne de climatul deosebit de favorabil în care ne desfășurăm activitatea, noi și celelalte Culte din țara noastră participăm cu răspundere și cu înaltă cinste la toate acțiunile ce se întreprind pentru folosul și binele obștesc și răspundem cu toată ființa la împlinirea datoriilor pe care le avem ca slujitori și cetățeni".

P. Cuv. Arhid. Ioachim Giosanu a spus : „Pentru apărarea vieții, dar sacru al lui Dumnezeu și sălășluirea unei păci trainice pe pămînt, binevestită de îngeri la Nașterea Domnului, s-au manifestat și continuă să-și spună glasul oameni de pretutindeni. Există într-adevăr o justificată tensiune atunci cînd lipsește pacea, iar viața este amenințată. Personal, n-am cunoscut ororile unui război, pentru că m-am născut în epoca de pace pentru țara noastră. Însă, datorită nesăbuitei curse a înarmărilor din zilele noastre, ca cel ce sînt legat de năzuințele acestui popor cinstit și curat, mă simt profund îngrijorat pentru ca marile împliniri ale acestei epoci, înscrise cu litere de aur în paginile vii ale istoriei noastre bimilenare, să nu fie distruse prin declanșarea unui cataclism nuclear.

Iată de ce adeziunea noastră nu poate fi decît plenară și angajantă la apelul F.D.U.S., care invocă cu atîta ardoare pacea. Cred totodată că această adeziune este și un răspuns la poruncile slujirii noastre și o mărturie vie că sprijinim efectiv inițiativele înaltei noastre Conduceri de stat în făurirea păcii pe pămînt.

Rămîn adînc întipărite și roditoare cuvintele Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist la Plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste din 23 mai, prin care se dădea asigurarea integrării slujirii Bisericii noastre pentru înflorirea scumpei noastre Patrii, România Socialistă. În cele momente de trăire și responsabilitate istorică I. P. S. Sa spunea : „*Biserica Ortodoxă Română, ca membră a Frontului Democrației și Unității Socialiste a găsit cele mai potrivite mijloace pentru a contribui, cu toate posibilitățile sale, la înfăptuirea grandioaselor hotărîri ale întregului popor. În acest spirit salutăm cu bucurie marile și valoroasele inițiative spre rezolvarea binului suprem al omului de totdeauna și pretutindeni — viața și pacea*“.

P. C. Pr. Vasile Sandu, parohia Borosoaia-Hîrlău, a spus : „Angajarea fermă a poporului român în jurul Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele României socialiste, este fundamentată pe convingerea că România de mîine va fi mai puternică, mai bogată, că viitorul de aur al Patriei, pe care l-au visat strămoșii, depinde de munca întregii națiuni, de activitatea creatoare desfășurată de toți oamenii muncii, stăpîni în propria lor țară.

Cauza păcii și colaborării face parte inseparabilă din concepția de viață a poporului român și se identifică cu idealurile nobile ale socialismului și comunismului. Să ne unim forțele și să facem totul pentru triumful acestei cauze !

Ne exprimăm adeziunea la politica internă și externă a României Socialiste și ne angajăm a ne aduce contribuția la slujirea păcii și ridicarea României pe noi culmi de civilizație și progres“.

„Noi, slujitorii Bisericii strămoșești din Arhiepiscopia Iașilor, sîntem deplin convinși de perspectiva binecuvîntată pe care pacea o va aduce în lume, după cum se spune și în Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste.

Omul a făcut o descoperire epocală : folosirea energiei atomice, nucleare. Prin folosirea energiei nucleare se pot exploata minereurile, pot fi ameliorate terenurile socotite neproductive,

pustiurile Saharei se pot transforma în uriașe rezerve de cereale, pot fi exploatate spațiile interplanetare, pot fi sesizate resursele reale existente. Să trecem grabnic la folosirea lor.

Există în lume încă boli, maladii numeroase, există încă în lume popoare sărace. Să facem totul ca bolile și foametea să fie trecute într-un capitol depășit, uitat de omenirea de astăzi.

Creștinii de pe toate continentele, oamenii muncii de pe toate meridianele lumii să trăiască în colaborare, în iubire, în pace și la toate răspîntiile să se facă auzit imnul dragostei creștine, cîntat de Sfîntul Apostol Pavel în epistola sa către Corinteni, dragostea, care apropie, cultivă, clădește și cu adevărat „nu moare niciodată“ — a spus P. C. Pr. Iustin Gaspar, parohia Valea Lupului-Iași.

„Vibrantele chemări, demersuri și propuneri concrete ale Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu pentru oprirea cursului periculos al înarmărilor, în primul rînd al înarmărilor nucleare, pentru prevenirea și încetarea conflictelor militare, eliminarea stărilor de tensiune, a oricăror probleme litigioase, pentru edificarea unui climat de încredere și securitate, pentru triumful idealurilor de libertate, independență și progres, pentru făurirea unei lumii mai bune și mai drepte pe planeta noastră, sînt tot mai mult cunoscute și prețuite pretutindeni pe glob.

România, Ceaușescu, Pace, a devenit astăzi o axiomă definitorie a afirmării întregii politici externe românești pe plan mondial.

Chemarea lansată de Consiliul Național al F.D.U.S. a găsit un larg ecou în rîndul slujitorilor și credincioșilor Bisericii noastre. Cu toții trăim clipe de mîndrie patriotică și răspundem cu entuziasm la inițiativele și acțiunile lansate de Președintele Nicolae Ceaușescu, spunînd un NU hotărît războiului și exprimîndu-ne încrederea în propunerile și chemările adresate șefilor de state și guverne pentru dezarmare și, în primul rînd, pentru dezarmare nucleară“ — a încheiat șirul vorbirilor P. C. Pr. Viorel Sevastre, parohia Chișcăreni-Hîrlău.

Au mai luat cuvîntul P. P. C.C. preoți : Al. Argatu, Popricani-Iași, I. Sofragiu, Borosești-Iași, Șt. Bitere, Ciortești-Iași, V. Doroșincă, Aroneanu-Iași, D. Cristea, Blăgești-Pașcani și C. Luțic, Zagavia-Hîrlău, care au subliniat largul ecou de care se bucură chemările Apelului F. D. U. S., inițiativele Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu și acțiunile de pace ale țării și poporului nostru în sufletele credincioșilor și slujitorilor Bisericii noastre strămoșești.

Botoșani. În numele credincioșilor Bisericii noastre dreptslăvitoare de pe plaiurile pline de istorie ale Botoșanilor, slujitorii Altarului strămoșesc, trăind momente de aleasă și îndreptățită mîndrie patriotică, au dat glas, în ziua de 9 august, angajării lor ferme în susținerea chemării Apelului Frontului Democrației și Unității Socialiste, în cadrul conferinței prezidate de către P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul, arătînd preocuparea întregii creștinătăți pentru apărarea păcii și vieții lumii. P. S. Sa a arătat că necesitatea dezarmării și opririi aberantei curse a înarmărilor, în primul rînd a celei nucleare, este mai stringentă ca oricînd. Apoi a arătat largul ecou de care s-au bucurat chemările Apelului

F. D. U. S. în rîndul slujitorilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, spunînd că slujitorii Altarului strămoșesc, din simțăminte religioase și patriotice, susțin chemările Apelului și înțeleg să contribuie, prin slujirea lor specifică, la statornicirea păcii în lume, la apărarea vieții și a bunurilor acesteia.

În încheiere, P. S. Sa a spus că slujitorii și credincioșii Bisericii noastre strămoșești, întotdeauna au fost, și vor rămîne, slujitorii vieții pe care Dumnezeu ne-a dat-o s-o împodobim cu cele mai alese virtuți ale credinței și ale iubirii semenilor.

P. C. Prot. Gr. Diaconu a dat citire *Apelului Frontului Democrației și Unității Socialiste*, iar P. S. Episcop-vicar Pimen Sucevea-nul *Scrisorii Bisericii Ortodoxe Române către Organizațiile religioase internaționale.*

Deschizînd șirul celor care au luat cuvîntul, P. C. Prot. Gr. Diaconu a spus: „Se poate afirma fără nici o șovăială că atunci cînd este vorba de bunul cel mai de preț al oamenilor, de dreptul lor la viață și independență, de pacea și libertatea popoarelor, România poate fi asemuită cu un furnal în care zi și noapte nu se stinge combustibilul ce alimentează aceste idei deosebit de valoroase ale vremii pe care o trăim. Înflăcăratele chemări ale Președintelui Nicolae Ceaușescu la pace și dezarmare, care și-au găsit o nouă și elocventă expresie în chemarea și Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste, ne îndatorează și ne mobilizează și pe noi, slujitorii Biserici Ortodoxe Române, să ne unim și mai mult eforturile pentru a sprijini mai eficient măsurile întreprinse pentru apărarea păcii pe planeta noastră.

În aceste momente ale existenței umane, cînd însăși viața lumii este în pericol, eforturile noastre, ale slujitorilor Sfintelor Altare, trebuie sporite și intensificate pentru salvarea vieții, pentru conștientizarea lumii asupra amenințării catastrofale care o pîndește.

Biserica și slujitorii săi nu pot lipsi de la acest efort general uman, putînd contribui — după măsura chemării și a mijloacelor pe care le au — la promovarea păcii, a dreptății și a înfrățirii între popoare.

Ca slujitori ai Bisericii și ca fii ai acestui popor bimilenar, clericii și credincioșii de pe aceste meleaguri botoșănene scăldate de doină și legendă, ne vom strădui neîncetat pentru apărarea dreptului la viață al celor prezenți, dar și al celor viitori, pentru pacea de azi, dar și pentru pacea de mîine.

Păzind legăturile păcii și unul pe altul cu dragoste întîmpinîndu-ne, vom putea lucra cu folos, fiecare la locul său, povățuiți însă cu toții de aceeași bună-credință, pentru realizarea aceleiași dorințe — salvarea păcii, condiție a vieții.

Străduindu-ne pentru pace, noi ne dovedim slujitori ai vieții, ai vieții noastre și a semenilor noștri și, prin aceasta, slujitori ai lui Dumnezeu — izvorul vieții și viața însăși".

P. C. Pr. Mihai Gheorghiu, parohia „Sfîntul Ioan Botezătorul"-Botoșani, în cuvîntul său, a spus: „Mai mult ca oricînd, pacea

și bunăvoirea între oameni este astăzi strigătul poporului nostru și al întregii omeniri, deoarece vedem, auzim, citim că se găsesc oameni care pun știința în slujba morții și nu a vieții, a realizărilor spre binele și civilizația popoarelor !

Pentru realizarea vieții, în plenitudinea și unitatea ei, se impune ca toate energiile să fie consacrate umanizării lumii contemporane, se impune utilizarea tehnicii și a cuceririlor științifice în slujba omului.

Date fiind dificultățile și obstacolele care stau în calea unei păci reale și de durată, noi, preoții și credincioșii, ne simțim chemați la o acțiune hotărîtă și energică pentru edificarea unui climat de încredere, destindere și colaborare între oameni și popoare, pentru instaurarea unei noi ordini morale, economice, sociale și politice mondiale. Din toată conștiința și cu toată ființa sprijinim toate inițiativele și acțiunile poporului nostru în vederea statornicirii păcii în întreaga lume".

„Asemeni tuturor cetățenilor din țara noastră am primit cu mare bucurie Apelul pentru dezarmare și pace al F.D.U.S. adresat partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor din țările Europei, din S.U.A. și Canada, expresie a neobositei activități pentru destindere și dezarmare, pentru colaborare între națiuni a Președintelui țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, a voinței de pace a întregului nostru popor" — a spus P. C. Prot. V. Ciubotaru-Dorohoi continuînd : „Dumnezeu, cînd a creat pe primii oameni, i-a binecuvîntat, zicîndu-le : „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pămîntul" (Facere 1, 28), iar Mîntuitorul Iisus Hristos, cînd a venit în lume, a spus că a venit ca : „Lumea viață să aibă și din belșug să aibă". Deci iată că omenirea trebuie să trăiască și să-și îndeplinească rolul pentru care a fost creată.

Cu toții, indiferent de culoarea pielii, indiferent de ideologii, de orînduiri sociale și de credință religioasă, vrem să trăim. Viața este un bun la care fiecare om are dreptul. Orice popor are dreptul să se bucure de existență, de frumusețile și de bogățiile acestui pămînt așa de generos.

Niciodată în istoria omenirii lupta pentru apărarea păcii n-a luat o amploare ca cum, dar tot așa și pericolul care amenință viața omenirii n-a fost niciodată așa de înfricoșător ca acum.

Cu toții dorim ca această sabie uriașă a lui Damokles, care planează asupra întregii planete, să dispară de pe firmament și omenirea să fie eliberată de coșmarul unui eventual război nuclear.

Nu vrem să fim ultima generație a acestei planete !

Dorim ca copiii și nepoții noștri să trăiască pentru dăinuirea neamului omenesc".

P. C. Pr. Șt. Holban, parohia Ipotești-Botoșani, a spus : „Dacă în veacurile trecute, războiul amenința doar știrbirea hotarelor și dacă atunci erau amenințați de spectrul morții doar ostașii care apărau Patria stînd camuflați în tranșee, azi moartea nu alege, nu cunoaște nici hotare și nu ține nici seama de uniformă. Ea amenință tot globul pămîntesc, cu tot ce s-a statornicit pe el în cele șase zile ale creației.

M-am format ca cetățean și ca slujitor al Altarului în acești ani, în această epocă de lumină care poartă pecetea făuritorului ei. Am fost deprins să iubesc munca, cinstea, libertatea, Patria, Altarul. Și dacă acestea le văd amenințate, îmi ridic energic glasul și îndemn și pe enoriașii mei să și-l ridice, creînd un front comun al conștiințelor iubitoare de pace și împotriva războiului de orice fel, dar mai ales împotriva războiului nuclear.

Ca preot îmi unesc glasul meu cu cel al enoriașilor mei și ne rugăm împreună „pentru pacea de sus“ și „pentru pacea a toată lumea“.

Calc zilnic locurile Ipoteștilor pe care le-a călcat și Eminescu în copilărie. De fiecare dată, îmi amintesc de acela care, prin gura marelui și dîrzului voievod Mircea, răspundea cu demnitate temutului Baiazid cu acel memorabil crez, care poate fi un răspuns tuturor acelora care ar năzui la integritatea și libertatea poporului nostru :

„Orice gînd ai, împărate, și oricum vei fi sosit,
Cît sîntem încă pe pace, eu îți zic : Bine-ai venit“.

Poporul român, prin glasul *Apelului Frontului Democrației și Unității Socialiste* și al strălucitului său stegar, Președintele Nicolae Ceaușescu, se alătură la glasul hotărîtor al tuturor popoarelor și-și spune răspicat cuvîntul că pacea este bunul suprem al omenirii. Rațiunea trebuie să învingă, să triumfe, fiindcă viața, nu moartea, este idealul către care trebuie să tindem cu toții în numele celor prezenți și al acelor ce ne vor urma“.

„O realitate dureroasă și tristă tinde să se impună tot mai mult, pe zi ce trece : omenirea trăiește un coșmar de proporții nemaiîntîlnite, fiindcă însăși existența sa este pusă în pericol, a spus maica stareță Teofana de la Mănăstirea Vorona-Botoșani. Progresele ce se înregistrează astăzi în toate domeniile, se înregistrează, din păcate, și în acest monstruos domeniu al armelor nucleare. Aici, în acest domeniu, se cheltuiesc valori materiale uriașe, care atît de folositoare ar fi dacă s-ar folosi pentru a pune capăt foametei și analfabetismului în multe țări ale lumii.

Împotriva dezastrului ce ne amenință, chemăm pe toți cei în slujba lui Dumnezeu. Ca cei ce credem în cuvîntul Sfintei Scripturi, care ne spune că fiii lui Dumnezeu se vor chema numai făcătorii de pace, că oamenii vor preface într-o zi „săbiile în seceri și lăncile în fiare de plug“, este un prilej de a ne mărturisi legămîntul nostru sfînt, de a ne dovedi, prin viața noastră, ca făcători de pace.

Mîntuitorul Hristos, pe Care noi Îl propoveduim, a fost prin excelență „Domn al Păcii“, iar Evanghelia pe care ne-a lăsat-o este un testament al păcii : „Pacea Mea las vouă, pacea Mea dau vouă“. În Sfînta Evanghelie și-n alte taine ale Bisericii noastre, pacea ocupă un loc de frunte. Pacea se obține prin strădanii și luptă.

Sîntem mîndri și o spunem cu cea mai mare satisfacție, bucurîndu-ne că glasul autorizat și bine cunoscut al României, al Președintelui Nicolae Ceaușescu, numit pe drept „erou al păcii“ pe planeta noastră, s-a făcut puternic auzit în cele mai îndepărtate colțuri ale pămîntului. Alăturîndu-ne lui, noi monahiile sfintei Mănăstiri Vorona și întreg cinul monahal sub părinteasca purtare

Apelul pentru dezarmare și pace al F.D.U.S. a constituit un vibrant manifest în favoarea păcii și o stăruitoare chemare către întreaga suflare a planetei noastre, de a se angaja în cea mai nobilă luptă a omului contemporan, lupta pentru încredere, colaborare și pace, pentru o lume fără arme și fără războaie.

Slujitorii Bisericii noastre s-au alăturat acestei lupte cu toată convingerea, sub impulsul responsabilității noastre ce îi revine pentru apărarea vieții și a viitorului omenirii. Temeiurile noastre doctrinare — morale pentru apărarea păcii au fost dintotdeauna clare, puternice și însuflețitoare. E destul doar să subliniem că noi apărăm pacea și viața în numele lui Dumnezeu, Care este El Însuși principiul și izvorul vieții.

Biserica, fiind totdeauna alături de problemele vitale ale oamenilor, ea nu numai că trăiește aceleași sentimente, ci contribuie, cu mijloacele ei proprii, la progresul popoarelor și la dreptate socială și națională.

Ca cel care mi-am închinat viața rugăciunii și muncii, împreună cu confrații mei de la Mănăstirea Gorovei, vom avea în inimi și pe buze cuvintele scripturistice : „Doamne, revarsă pacea Ta peste noi, căci toate lucrurile noastre pentru noi le-ai făcut“ (Isaia 26, 12).

Neamț. Preoții din ținutul istoric al Neamțului, în aceeași unanimă vibrație de hotărîtă adeziune la chemările Apelului F.D.U.S., au dat glas simțămintelor lor de fermă angajare în susținerea oricăror inițiative și acțiuni pentru pace, la Conferința pentru dezarmare și pace din 12 august 1985 prezidată de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, care a subliniat importanța internațională a recentei inițiative pentru pace a poporului și țării noastre, a Conducerii de stat, în frunte cu Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, cunoscut erou al păcii în întreaga lume. I. P. S. Sa a arătat, de asemenea, gravitatea momentul de față, în care soarta omenirii se află la răscruce, întrucît înarmările nucleare au depășit limitele oricărei imaginații. „Inițiativa de apărare strategică“, așanumitul „război al stelelor“, a stîrnit neliniștea tututror popoarelor. Omenirea nu se poate împăca cu spectrul spaimei și al morții. Dorința firească a fiecărui om este viața și pacea. De aceea, cînd sînt amenințate acestea apărarea lor este cea mai stringentă necesitate. Iar acum pacea și viața sînt amenințate mai mult ca niciodată. Dar și amploarea luptei pentru apărarea păcii este mai mare ca niciodată. Forțelor întunericului și morții li se opune voința fermă a popoarelor doritoare de pace. Între mesagerii păcii în lume, la loc de frunte se situează Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, ctitorul celei mai mărețe epoci din întreaga noastră istorie națională. Clarviziunea și eroismul său ne sînt pildă vie pentru a fi vajnici luptători în apărarea păcii și vieții în lume, pentru a ne uni cu toată hotărîrea și responsabilitatea în susținerea bunăvoirii și bunei-înțelegeri între oameni și popoare, a spus I.P.S.Sa. Slujitorii și credincioșii Bisericii noastre au fost întotdeauna împreună cu poporul din sînul căruia au odrăslit, mai ales în aceste clipe hotărîtoare pentru soarta omenirii, cînd simfonia păcii se face auzită pretutindeni. Ca într-o Liturghie a păcii ei concelebrează la reașezarea vieții în ros-

turile ei firești pe care i le-a rînduit Dumnezeu, Domnul și izvorul păcii și vieții. Aceste convingeri, a încheiat I.P.S. Sa, ne fac pe toți fiii Bisericii noastre dreptslăvitoare să susținem chemările Apelului F.D.U.S. într-o unitate monolitică, de neclintit, cu întregul nostru popor.

P.C. Pr. C. Sîrbu, vicar administrativ, a dat citire *Apelului F.D.U.S.*, iar P.S. Arhiereu Gherasim Hunedoreanul a dat citire *Scrisorii Bisericii Ortodoxe Române către Organizațiile religioase internaționale.*

P. Cuv. Arhim. Ciprian Zaharia, starețul Mănăstirii Bistrița, deschizînd șirul celor ce au luat cuvîntul, a spus: „Sînt momente în viața noastră cînd ființa atinge o înaltă conștiință pentru apărare și ființare, căci atunci crește demnitatea și voința de a îndrepta lucrurile, pentru ca totul să se desfășoare firesc și cu măsură. Apelul pentru dezarmare și pace al F.D.U.S. este o emoționantă chemare adresată tuturor popoarelor lumii pentru apărarea păcii și salvarea întregii omeniri. Nimeni nu poate să nu fie îngrijorat cînd se cunoaște că puterea încărcăturilor nucleare existente pe glob este de 5 ori mai mare decît ar fi necesar pentru distrugerea vieții pe pămînt și transformarea globului într-un deșert radioactiv. Dar cursa înarmărilor nu s-a oprit aici, ci continuă în chip vertiginos.

Viața și pacea sînt drepturi fundamentale ale ființei umane, sînt aspirații supreme ale întregii umanități, sînt efectul ordinii întipărite în lume de către Creator și această ordine trebuie pusă în acțiune de oameni, fiindcă toți sîntem îndatorați să respectăm, să iubim, să ocrotim și să apărăm viața și pacea prin toate mijloacele noastre cu adevărat pașnic. Pacea este singura cale a devenirii, a ființării noastre, a progresului. E opera dreptății. În lupta noastră pentru pace alegem cuvîntul viață și aceasta înseamnă pentru noi totul. Pacea este viață; viața este bunul fundamental și vom avea viață dacă ne vom putea opri a măsura contradicțiile, dacă ne vom accepta contradicțiile.

Poporul român, în frunte cu Excelența Sa Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, a militat și militează neobosit pentru instaurarea unui climat de pace, securitate și bună-înțelegere între oameni și popoarele Europei și ale întregii lumi. O conștiință nouă care a reușit treptat printr-o neobosită propoveduire de două decenii să schimbe climatul mondial, este conștiința poporului român, al cărui exponent suprem este Președintele României, Domnul Nicolae Ceaușescu. Aniversînd cele două decenii de la Congresul al IX-lea, putem spune că sărbătorim și victoria unui principiu care a înscris țara noastră în fruntea luptătorilor pentru pacea lumii și a făcut din Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu genialul arhitect și consecvent apărător al păcii.

În tot acest timp, Biserica Ortodoxă Română a fost din tot sufletul angajată în marea luptă a statului nostru pentru asigurarea unei lumi a păcii, constituind o nouă chemare la datorie în care poporul român să-și împlinească, împreună cu celelalte popoare ale lumii, o viață demnă și luminată de idealul bunăstării și fericirii omului. Biserica Ortodoxă și-a regăsit astfel în acești ani rostul ei

de totdeauna de a fi cu poporul, de a lucra pentru popor în virtutea misiunii încredințate de Dumnezeu de a sluji oamenilor. Poate că niciodată Biserica noastră n-a fost chemată pentru o slujire mai înaltă printre oameni că în această vreme ce o numim cu mîndrie „Epoca Ceaușescu".

Fiindcă niciodată poporul nostru, căruia îi aparținem, nu a fost învestit de istorie cu o demnitate mai înaltă decît aceea de a fi purtător de cuvînt al aspirațiilor întregii omeniri către o lume mai dreaptă și mai sigură de ziua de mîine, existînd acel „parti-pris" al lui Dumnezeu pentru orice operă de împăcare, pentru făcătorii de pace".

P. C. Pr. prof. M. Vizitiu, directorul Seminarului Teologic de la Mănăstirea Neamț, a spus : „Cea mai importantă problemă a contemporaneității, în care România s-a afirmat ca o prezență din cele mai dinamice, problemă în care Președintele țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, a avut și are un rol de excepțională importanță, este promovarea cauzei dezarmării și păcii.

Cu multă bucurie remarcăm și acum că un loc de frunte în această largă mișcare îl ocupă noua inițiativă de pace a Președintelui României, Domnul Nicolae Ceaușescu, poziția sa fermă în favoarea dezarmării, îndeosebi a dezarmării nucleare și realizarea păcii exclusiv pe calea tratativelor. La astfel de nobile și mobilizatoare inițiative, exprimate atît de limpede în Apelul F.D.U.S., adeziunea noastră, a slujitorilor Bisericii, este fermă și plenară. Țara noastră a înregistrat pe plan intern în ultimii 20 de ani, de cînd în fruntea ei se află Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, un progres material și spiritual continuu. Pe plan extern Președintele nostru are marele merit de a fi pus în atenție, cu deosebită forță de convingere că, în condițiile în care în arsenalele statelor s-au acumulat uriașe cantități de arme și în primul rînd uriașe cantități de arme nucleare, capabile să distrugă întreaga omenire, înseși condițiile vieții pe pămînt, oprirea cursei înarmărilor, trecerea la dezarmare constituie problema fundamentală a epocii noastre.

Pentru noi lucrarea de apărarea și întărirea păcii în lume nu este numai o trebuință firească ci și o înaltă îndatorire religioasă care se cere îndeplinită cu rîvnă sfîntă. Vrem ca în aceste momente de cumpănă pentru întreaga omenire să ne sporim puterile pentru a aduce o contribuție cît mai mare la triumful păcii asupra războiului, la biruința vieții asupra morții. Alături de toți oamenii iubitori de pace și progres, noi, profesorii, elevii și toți salariații Seminarului Teologic Neamț, sprijinim cu toată ființa noastră noua inițiativă de pace a Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, și vom sprijini întotdeauna orice inițiative de acest gen pronunțîndu-ne hotărît împotriva înarmărilor de orice fel. Vrem să slujim Biserica, Patria și pe oamenii ei, în pace, nu sub amenințarea armelor. Stăm și vom sta neclintiți, pe temeiul învățăturii noastre creștine, alături de conducătorii Patriei noastre și alături de conducătorii Bisericii noastre străbune, urmîndu-i statornic pe calea păcii, educînd și îndemnînd cu căldură pe elevii și pe credincioșii noștri să se roage pentru pace, dar, mai ales, să lucreze și să lupte pentru

realizarea ei. Ne conjugăm, așadar, eforturile și facem totul pentru oprirea cursei înarmărilor și realizarea, menținerea și consolidarea păcii și a bunăvoirii între toți oamenii".

P. Cuv. Stavroforă Eustochia Ciucanu, stareța Mănăstirii Agapia, în cuvîntul rostit, a spus: „De-a lungul celor două decenii, România s-a impus atenției întregii omeniri prin consecvența cu care a militat și a acționat pentru pace și dezarmare, pentru izbăvirea lumii de pe globul pămîntesc de un dezastru nuclear, pentru înțelegere și colaborare.

Această luptă și-a aflat stegarul în persoana Conducătorului statului nostru, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, a cărui concepție politică despre lume și viață, profund științifică, de largă cuprindere și puternic ancorată în realitățile contemporane, a stat la baza întregii politici externe românești.

Pătruns de cea mai mare grijă și răspundere pentru viața și liniștea popoarelor, pentru destinele civilizației umane, prin activitatea sa internațională Președintele României a intrat în conștiința oamenilor ca o personalitate proeminentă a epocii contemporane și se bucură de o înaltă apreciere, stimă și considerație pe toate meridianele lumii.

Justețea viziunii românești cu privire la pace, viziune potrivit căreia pacea nu se primește în dar, ci trebuie să fie construită prin eforturi susținute și continui din partea tuturor popoarelor lumii, se confirmă; pacea nu este o acțiune de moment și ea constituie un efort constant și o luptă permanentă pentru bine.

În fața unui cumplit război nuclear care ar distruge tot ce există viață pe pămînt, toată zidirea lui Dumnezeu, întreaga natură se cutremură și suferă împreună cu noi, după cuvîntul Apostolului Pavel: „Știm că toată făptura împreună suspină și împreună are dureri" (Romani 8, 22).

Dumnezeu n-a creat lumea aceasta pentru pieire ci pentru pace, iar omul a fost făcut ca un colaborator al Său: „Fiți rodnici și vă înmulțiți și umpleți pămîntul și stăpîniți-l" (Facere 1, 28) este binecuvîntarea lui Dumnezeu cît va fi lumea. Iar Mîntuitorul a venit pe pămînt „ca lumea viață să aibă și încă din belșug" (Ioan 10, 10). Statornicirea păcii în lume și apărarea ei ține de noi, cum ne-a arătat-o Iisus Hristos prin cuvintele: „Fericiți făcătorii de pace că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema" (Matei 5, 9).

Pacea este un bun comun și un ideal care ne privește în egală măsură și pe noi. Pacea înseamnă astăzi viața planetei noastre. De aceea, pînă la așezarea lumii pe temeliile solide ale dreptății și păcii, pînă la înlăturarea definitivă a pericolelor care amenință viața, glasurile noastre, ale călugărițelor, vor fi alături de ale întregului popor și ale tuturor celor care luptă din răsputeri pentru instaurarea sfintei păci în lume, pentru triumful păcii în lume, pentru care ne aducem adeziunea noastră.

Trăim nădejdea sfîntă că mesajul evanghelic, transmis de îngeri oamenilor la Nașterea Fiului lui Dumnezeu în lume, se va împlini, că oamenii politici de astăzi, făcînd dovada responsabilității lor încredințate de către popoare, se vor înscrie în istoria lumii de

astăzi că făcători de pace și ziditori de cultură și civilizație autentică de care vor beneficia toate generațiile care vor urma.

Lucrînd întru dreptate poruncile lui Dumnezeu, potrivit cu menirea ce o avem, ne vom ruga neîncetat ziua și noaptea pentru pacea a toată lumea și, toată viața noastră, prin slujire, o vom dărui lui Dumnezeu și oamenilor".

„Astăzi, cînd ne aflăm împreună, slujitorii altarelor din județul Neamț și trăitorii renumitelor chinovii, fericiți că avem în mijlocul nostru pe Păstorul Eparhiei Moldovei și Sucevei și Părintele nostru spiritual, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, sînt bucuroasă să pot exprima convingerile și adeziunea călugărițelor din Mănăstirea Varatec, sentimente pe care le nutrim în mod cu totul deosebit față de marile înfăptuiri și aniversări care au loc anul acesta pe plan național și care ne aparțin deopotrivă, tuturor, și anume : împlinirea a 40 de ani de la victoria împotriva fascismului și 20 de ani de strălucită cîrmuire a ilustrului nostru conducător de stat, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu.

Călugărițele din Mănăstirea Varatec, alăturîndu-se femeilor din țara noastră și din întreaga lume, ca și tuturor oamenilor doritori și făcători de pace, cer și doresc ca apelurile adresate Marilor Puteri de către conducerea și poporul nostru, și în special cel al F.D.U.S. din care fac parte și reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Române, să fie ascultate și respectate.

Iar la acest popas aniversar, cînd întreaga suflare românească își serbează Patria și pe Conducătorul iubit, ca fiice ale acestui neam, venim și noi pentru a ne aduce omagiul recunoștinței și al prețuirii față de Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, rugînd pe Bunul Dumnezeu să-l hărăzească cu deplină sănătate, sporite puteri de muncă în înfăptuirea înaltelor idealuri pe care le nutrește pentru binele și fericirea țării și a poporului nostru, ca și pentru instaurarea unei păci juste și durabile în întreaga lume", a spus P. Cuv. Stavroforă Nazaria Niță, stareța Mănăstirii Varatec.

P. C. Pr. I. Melinte, parohia Zănești-Piatra Neamț, a spus : „Răspunzînd cu însuflețire, cler și credincioși, chemărilor Apelului F.D.U.S., ne mărturisim mîndria de fii ai unei Biserici care a propovăduit dintotdeauna pacea, dar mîndria noastră ca fii ai poporului român se întemeiază și pe opera unică în istoria lumii a strălucitului nostru conducător, Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, care a făcut din pace un ideal nu numai pentru națiunea română, ci și pentru întreaga Europă.

Fiind mîndri de înțeleapta Conducere a țării, în frunte cu Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, ne angajăm că îi vom urma exemplul și ne vom face vrednici, prin muncă și devotament, de epoca pe care o trăim și cu îndreptățită mîndrie o numim „Epoca Ceaușescu".

„Este un moment festiv pentru mine de a lua parte la această conferință și de a aduce mesajul pentru pace al obștii monahale de la Mănăstirea Secu, a spus P. Cuv. Arhim. Irineu Ilie, starețul Mănăstirii Secu.

În calitate de români și creștini ne-am adunat astăzi pentru a da glas sentimentelor noastre de deplină adeziune la Apelul pentru pace al F.D.U.S. precum și eforturilor neobosite pentru pace ale Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu — erou al păcii.

Oamenii generației noastre ar trebui să-și dea seama că vor răspunde de atitudinea pe care o iau față de pace și viață și că destinul generațiilor viitoare va depinde în mare măsură de hotărîrile pe care le luăm noi astăzi".

P.C. Pr. M. Oancea, parohia Almaș-Piatra Neamț, a spus: „Apelul F.D.U.S., act suprem de voință unanimă a întregului nucleu românesc, a făcut să simțim încă o dată și mai vie dorința de afirmare a maselor largi, de construire, consolidare și apărare a unei lumi a păcii, în care să nu aibă ce căuta amenințarea ori frica.

În același gînd comun nouă tuturor și Biserica Ortodoxă Română a elaborat un document major de însemnătate istorică: „Scrisoarea către organizațiile religioase internaționale creștine" prin care își manifestă dorința supremă „ca lumea să aibă pace și încă din belșug", problemă care de fapt constituie preocuparea majoră și permanentă a creștinismului ca și a tuturor oamenilor doritori de pace.

Și această dorință de conviețuire în pace, specifică poporului nostru dintru început, a fost cel mai bine tradusă pe toate meridianele globului de cel mai iubit fiu al poporului român, Domnul Nicolae Ceaușescu, care în cei 20 de ani de înțeleaptă conducere a României și-a făcut din idealul păcii baza politicii interne și internaționale, chemînd oameni și popoare la o viață nouă, fără forță sau amenințare cu forța, fără amestec în treburile interne ale altor state și fără exploatare de orice fel".

„Niciodată în istoria umanității, a spus Pr. Gh. Hostiuc, parohia Dămuc-Piatra Neamț, problema păcii și a războiului nu s-a pus cu atîta tărie ca acum. Nici nu ne-am eliberat de coșmarul Hiroșimei și un alt coșmar ne așteaptă. Nici nu am primit răspunsul la primul „de ce?" și iată-ne în situația de a ne interesa din nou: „De ce?". Omenirea are nevoie de pace și nu de arme nucleare, iar tot ce a creat inteligența umană se cuvine a fi pus în slujba omului și nu a distrugerii lui.

O țară este mare prin idealurile pe care le promovează, prin forța exemplului ei constructiv, prin capacitatea de a aduce o contribuție pozitivă la ameliorarea relațiilor internaționale, prin contopirea desăvîrșită cu aspirațiile cele mai nobile ale umanității, aspirații de pace, bunăstare și progres.

Sîntem mîndri că țara noastră, prin cuvîntul Președintelui său, Domnul Nicolae Ceaușescu, este un glas al umanității, că poporul nostru, iubitor de pace, este un factor activ în orice împrejurare. În concepția Președintelui țării, între nefolosirea amenințării cu forța, pe de o parte și rezolvarea exclusiv pe cale pașnică a diferendelor internaționale, pe de altă parte, există o legătură intrinsecă, dialectică, acestea constituind două laturi inseparabile ale păcii și securi-

tății internaționale, ambele trebuind să devină norme unanim admise, cu caracter general-obligatoriu, ale dreptului internațional.

Noi slujitorii Sfintelor Altare, urmînd îndemnul Mîntuitorului de a fi „făcători de pace", ne unim glasurile noastre întru rugăciune și slujire a păcii — bunul cel mai scump al omenirii, făcîndu-ne mesageri ai păci în familiile și parohiile noastre, integrîndu-ne în aspirațiile pentru menținerea păcii ale tuturor factorilor, organelor și organismelor iubitoare de pace din scumpa noastră Patrie și din întreaga lume".

P. Cuv. Protos. Ștefan Gușă, starețul Schitului Durău, a spus: „Apelul F.D.U.S. a fost primit cu unanimă adeziune de toți fiii poporului nostru. Chemările fac cunoscută lumii voința de pace a românilor și a țării noastre, a Conducerii statului nostru în frunte cu neînfricatul stegar al luptei pentru pace, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu. Sînt fiu al nației române și sînt mîndru de aceasta, pentru că românul dintotdeauna a fost neam iubitor de pace, dătător de pace, făcător de pace, luptător dîrz pentru liniște și pace.

Sînt fiu al Bisericii creștine și creștinismul este și va rămîne religia iubirii, căci Domnul Hristos pe care noi Îl propoveduim a fost, este și va rămîne, prin excelență, Domnul păcii. Pace cu tine însuți, pace cu aproapele, pace cu Dumnezeu. Pace în suflet, pace în țară, pace în lume".

P. C. Pr. I. Cojan, parohia Pîngărați-Piatra Neamț, a spus: „Dăm înaltă apreciere activității neobosite, inițiativelor și acțiunilor întreprinse pe plan național și internațional de Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu în vederea intensificării luptei popoarelor pentru dezarmare și pace, pentru realizarea unui climat trainic de destindere, înțelegere și colaborare între toate popoarele lumii, Plenara Consiliului Național al F.D.U.S. din 23 mai a adresat organizațiilor componente vibranta sa Chemare în vederea organizării unor ample acțiuni care să exprime voința poporului român privind oprirea cursei înarmărilor, realizarea dezarmării, asigurarea securității și păcii în lume, precum și istoricul Apel pentru dezarmare și pace adresat partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor din țările europene, din Statele Unite ale Americii și Canada.

Astfel, Chemarea și Apelul lansate cu această ocazie, au străbătut cu repeziciune țara de la un capăt la altul, ca și peste hotare, făcîndu-se ecoul întregii noastre națiuni.

De aceea, acum, ca cetățean și preot, alături de înalții noștri ierarhi, de frații preoți și de enoriașii pe care-i slujesc, alături de întregul popor, protestez cu hotărîre împotriva continuării cursei înarmărilor, a tuturor armelor, de orice natură ar fi ele, bine știut fiind faptul că aceste arme nu sînt, evident, arme ale păcii, ci ale distrugerii și exterminării, și că doar și simpla lor depozitare reprezintă o imensă amenințare pentru pacea și liniștea popoarelor.

Ne pronunțăm cu toată fermitatea pentru reducerea armamentelor nucleare pînă la eliminarea lor totală, pentru oprirea militari-

zării cosmosului sau așa zisului „război al stelelor“, pentru o dezarmare generală și totală, pentru ca minunatele cuceriri ale geniului uman, ale științei și tehnicii moderne, să nu fie folosite în scopul distrugerii, ci numai și numai în slujba cauzei nobile a păcii, a omului și a vieții pe pămînt“.

Au mai luat cuvîntul P. P. C. C. preoți : I. Istrate, Valea Seacă-Tg. Neamț, V. Păvăleanu, Petru Vodă-Tg. Neamț, I. Ilie Grințieș-Tg. Neamț, D. Pantalon, Văleni-P. Neamț, șirul vorbitorilor fiind încheiat de P. C. Pr. Gh. Astanei, Galu-Tg. Neamț, care a spus : „Omenirea întreagă profund îngrijorată de noua escaladare a cursei înarmărilor, cînd pămîntul este supraîncărcat de depozite nucleare și cînd s-a trecut la perspectiva înarmării spațiului cosmic, prin așa-zisul „război al stelelor“, noile inițiative pentru dezarmare și pace ale României socialiste concepute de genialul nostru conducător, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, și-au găsit adeziunea la Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste a întregului nostru popor, fără deosebire de naționalitate, sex, rasă, ori credință religioasă.

Ca cel ce slujesc altarul Bisericii străbune și pe credincioșii zilelor noastre, consimt cu toată ființa mea și în numele tuturor enoriașilor la noile inițiative pentru dezarmare și pace ale ilustrului nostru conducător, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, concretizate în Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste“.

Suceava. Slujitorii altarelor de pe plaiurile de legendă și istorie ale Sucevei au dat glas hotărîtei lor angajări la chemarea Apelului F.D.U.S., în conferința pentru dezarmare și pace care a avut loc în ziua de 13 august prezidată de P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul. Arătînd importanța apărării păcii într-un moment cînd însăși viața omenirii este amenințată, P. S. Sa a spus că niciodată omenirea nu s-a arătat mai solidară ca în zilele noastre, cînd pretutindeni glasurile popoarelor doritoare de pace se fac auzite prin diferite acțiuni și inițiative de oprirea cursei înarmărilor, în primul rînd a celor nucleare, de distrugere a armelor și armamentelor care pun în pericol existența însăși pe planeta noastră.

Recenta inițiativă a Conducerii țării noastre, în frunte cu neobositul luptător pentru apărarea vieții, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, recunoscut erou al păcii, este o acțiune care se înscrie acestei simfonii a păcii. Ea s-a bucurat de adeziunea hotărîtă a tuturor fiilor poporului nostru. Chemările ei sînt ecourile voinței unanime a tuturor românilor ca în lume să fie pace și bună-înțelegere. Ca slujitori ai Domnului păcii și vieții, ierarhii, preoții și credincioșii Bisericii noastre strămoșești susțin cu toată fermitatea aceste chemări de pace, bunăvoire și dialog constructiv, a încheiat P. S. Sa. În continuare, P. C. Prot. V. Hrestic-Fălticeni a dat citire *Apelului F.D.U.S.*, iar P.C. Prot. T. Moroșan-Cîmpulung a dat citire *Scrisorii Bisericii Ortodoxe Române către Organizațiile religioase internaționale*.

P. C. Pr. Th. Bodnar, Gura-Humorului (Suceava), a deschis șirul celor care au luat cuvîntul, spunînd : „Noi românii sîntem

mîndri și fericiți că țara noastră, poporul nostru care întotdeauna a fost și este atît de pașnic, de bun și ospitalier are astăzi o conducere înțeleaptă în frunte cu Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, o personalitate de mare prestigiu pe plan mondial, care este stegarul înflăcărat al destinderii, dezarmării, păcii și înfrățirii popoarelor. Apelul F.D.U.S. este cea mai puternică mărturie a preocupării Conducerii de stat și a poporului nostru de apărarea păcii și vieții — năzuința milenară a fiecărui fiu al acestor plaiuri. De aceea, chemările lui au găsit în inimile tuturor un puternic ecou, care angajează și pe slujitorii și credincioșii Bisericii străbune în cea mai strînsă unitate cu toți fiii poporului român".

P.C. Pr. P. Ciobanu, Slatina-Fălticeni,a spus : „Preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române au primit cu vie satisfacție și adîncă recunoștință, cu totală adeziune și mîndrie patriotică, noua și strălucita inițiativă de pace a mult iubitului nostru conducător, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, concretizată în Apelul pentru dezarmare și pace al F.D.U.S., adresat, în numele întregului popor, partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor din țările europene, din S.U.A. și Canada, în cadrul Plenarei Consiliului Național al F.D.U.S. din 23 mai 1985".

„Biserica Ortodoxă Română a slujit dintotdeauna pacea și s-a străduit din toate puterile la zidirea păcii, a colaborat și colaborează în mod sincer și stăruitor cu toți cei care înțeleg că de acest bun neprețuit al păcii depinde bunăstarea omenirii și luptă cu hotărîre împotriva atițătorilor la un nou război mondial. De aceea, fiii Bisericii noastre au susținut orice inițiativă și acțiune pentru pace a conducerii țării noastre" — a spus P. C. Pr. Victor Moisi, parohia Vama.

P.C. Pr. D. Valenciuc, parohia Volovăț-Rădăuți, arătînd largul ecou de care se bucură chemările Apelului F.D.U.S., a spus: „Fiecare preot, cu deplină și justificată mîndrie, își exprimă adeziunea sa și a credincioșilor pe care-i păstorește față de marile eforturi întreprinse de Conducerea noastră de stat, de iubitul nostru Conducător, pentru apărarea celui mai prețios dar făcut omului : Viața".

„În cele două decenii de cînd la cîrma țării se află Domnul Nicolae Ceaușescu, țara noastră a cunoscut o uriașă înflorire. Pe plan mondial inițiativele și demersurile stăruitoare ale Președintelui țării sînt apreciate cu respect și înaltă prețuire. Recentul Apel F.D.U.S. se alătură acestor importante inițiative românești pentru apărarea păcii și vieții, pentru statornicirea în lume a unui climat de destindere și bună-înțelegere" — a spus P. C. Pr. Vasile Gavrilă, parohia Cașvana.

P.C. Pr. D. Costineanu, parohia Prisaca Dornei-Cîmpulung, în cuvîntul său a spus: „Preoții, ca slujitori ai lui Dumnezeu și ai credincioșilor încredințați, au datoria de a fi „una" în lupta de restaurare a încrederii omului în om, căci, după cum arată Sfinții Părinți, cauzele războaielor își au obîrșie în patimile oamenilor. De aici, necesitatea educației pentru pacea lăuntrică și bunăvoire dintre

oameni. În acest spirit ei trebuie să fie oameni ai timpului în care trăiesc, conștienți de responsabilitățile ce le revin, între care apărarea păcii și slujirea vieții ocupă locul de căpetenie, pentru că fără pace viața nu poate fi concepută, iar o liniște a morții fără viață este cea care seamănă în lume atîta groază și spaimă".

Conducerea țării noastre a făcut din apărarea păcii o preocupare permanentă, fiind o componentă esențială a politicii externe a țării noastre. Pacea în concepția românească înseamnă viață, progres și bunăstare, iar războiul, în condițiile actuale, echivalează cu distrugerea și moartea planetei noastre", a spus Pr. Ioan Lungu, parohia Preutești-Fălticeni. Apelul F.D.U.S. este o lucidă și realistă chemare de a apăra pacea care înseamnă viața, de a împodobi cel mai sacru dar făcut de Dumnezeu oamenilor cu cele mai nobile și mai înalte valori".

P. C. Pr. A. Iftimiu, parohia Vicovu de Sus-Rădăuți, a spus : „Trăim niște clipe memorabile, momente în care întreaga omenire, toți oamenii de bunăvoire de pretutindeni vin, în toate împrejurările pe care le oferă viața, spre a-și spune dorința de a se începe odată pentru totdeauna o acțiune de reducere a cheltuielilor militare, de înghețare a cheltuielilor pentru înarmare, de folosirea tuturor energiilor consumate în acest scop pentru îmbunătățirea vieții și apărarea ei. Știm că dacă nu vom căuta „pacea și sfințenia" nu vom putea „vedea pe Domnul".

„Supremul bine pe pămînt și semnul prezenței lui Dumnezeu în istorie, a spus P. C. Pr. N. Pentelescu, parohia „Sfîntul Dumitru"-Suceava, sînt vremile de pace și de pîine. Neamul care s-a înfruptat odată din dulceața odihnitoare a păcii, urechea ce a auzit acele zvonuri limpezi ale viețuirii în pace, va dori mereu și va înseta veșnic după vremi de pace

Noi am gustat din astfel de vremi. Întruchipînd virtuțile neamului, Președintele țării se afirmă ca personalitate politică integrată în marea mișcare pentru pace în lume și, îndeosebi, în viața națiunii noastre. Cele două decenii de activitate internațională dusă de Președintele Nicolae Ceaușescu au cîștigat României stima și aprecierea lumii întregi, pe care n-o avusese niciodată".

P. C. Pr. Dragoș Păduraru, parohia „Sfîntul Nicolae"-Cîmpulung, a spus : „Cele două decenii de cînd se află la conducerea României Președintele Nicolae Ceaușescu oferă un amplu tablou de măreție izbînzi în toate planurile dezvoltării economico-sociale, care, prin amploarea și complexitatea lor, conferă acestei perioade dimensiunile unei epoci distincte în istoria Patriei noastre pe care, cu îndreptățită mîndrie, o numim „Epoca Ceaușescu". Apelul F.D.U.S. care cheamă la apărarea păcii și vieții este și o chemare pentru a prețui tot ceea ce poporul nostru a făcut în acești douăzeci de ani de muncă, libertate, pace, liniște și prosperitate".

„Trăim într-o epocă de continuu progres și de puternică afirmare a Republicii Socialiste România pe plan mondial, a spus P. C. Pr. P. Rusu, parohia Lămășeni-Fălticeni. În aceste zile, cînd întreaga noastră națiune sărbătorește, cu însuflețită bucurie și vibrantă mîndrie patriotică, gloriosul jubileu al împlinirii a douăzeci de ani de

cînd la cîrma țării se află mult stimatul Președinte Domnul Nicolae Ceaușescu și noi, preoții, aducem prinosul nostru de profundă prețuire și recunoștință și totodată vom ști să adăugăm și în continuare contribuția noastră la edificiul măreț al României de azi, odată cu exprimarea profundului nostru atașament la chemările Apelului F.D.U.S.".

P. Cuv. Arhim. Iachint Unciuleac, starețul Mănăstirii Putna, a spus: „Noi, fiii Bisericii Ortodoxe Române întotdeauna am fost atașați poporului din care am odrăslit. Am plîns cu el la clipe de durere, ne-am veselit cu el în clipele-i puține de veselie. Dacă sabia slăvitului Ștefan n-a fost frîntă niciodată nu înseamnă că am vrut vreodată războaie și pămînturi străine, ci am apărat libertatea și pacea acestui pămînt. Îngrijorarea, care a cuprins inimile tuturor celor ce privesc viitorul sumbru pe care vor să-l pregătească cei ce plănuiesc acum războaie, a cuprins și inimile noastre. Pentru acest motiv, chemările Apelului F. D. U. S. și-au găsit un larg ecou și în inimile slujitorilor altarelor străbune și ale tuturor fiilor Bisericii noastre dreptslăvitoare, angajîndu-ne într-o fermă hotărîre de a ne face auzit glasul nostru de pace, urmînd pilda celui mai ales și mai viteaz dintre eroii acestui neam, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu".

Au mai luat cuvîntul: Monahia Adriana Cojocaru, stareța Mănăstirii Sucevița, Stavrofora Iulia Aramă, stareța Mănăstirii Dragomirna și P. P. C. C. preoți: N. Cojocaru, parohia „Adormirea"-Cîmpulung, Filaret Vedeanu, parohia Horodnicul de Sus-Rădăuți, I. Maloș, parohia Laura-Rădăuți, V. Irimia, parohia „Învierea"-Suceava și M. Axinia, parohia Bărăști-Fălticeni.

Șirul vorbitorilor a fost încheiat de P. C. Pr. P. Lupăștean, parohia Iaslovăț-Rădăuți, care a spus că recentul Apel F.D.U.S. dă glas celei mai strigente necesități a zilelor noastre — pacea, atît de amenințată de aberanta cursă a înarmărilor, căci la orizontul omenirii s-au ivit zorii întunecați ai unui holocaust atomo-nuclear, mai amenințători însă decît oricînd, căci puterea de distrugere a armelor existente astăzi depășește orice închipuire.

Conferința a constituit un moment important, în care s-a dat glas, din partea preoțimii, celor mai nobile sentimente de care sînt însuflețiți clerul și credincioșii din Arhiepiscopia Iașilor, sentimente încoronate de dorință fierbinte de pace și securitate, de colaborare și prietenie întru oameni și popoare. Lucrările Conferinței vor constitui un punct de referință în cronica bisericească a anului în curs, an încununat de măreațe realizări în toate domeniile vieții noastre bisericești și sociale.

Pr. V. NECHITA

A VI-A ADUNARE GENERALĂ
A CONFERINȚEI CREȘTINE PENTRU PACE
(Praga, 2—9 iulie 1985)

Religia creștină este o religie a păcii. Porunca de a lupta pentru pace, pentru dobîndirea și păstrarea ei, este un principiu fundamental al credinței creștine și este înscrisă în Sfînta Evanghelie. Mîntuitorul a fericit pe făcătorii de pace (Matei 5, 9) și a oprit folosirea forței și vărsarea de sînge. În noaptea vînzării și prinderii Sale, Domnul nostru Iisus Hristos îi spune lui Simon Petru: „Întoarce sabia ta la locul ei, că toți cei ce scot sabia de sabie vor pieri“ (Matei 26, 51; Ioan 18, 11).

Sfinții Apostoli recomandă pacea, considerînd-o un climat indispensabil pentru înflorirea împărăției lui Dumnezeu pe pămînt: „Dacă se poate, pe cît stă în puterea voastră, trăiți în bună pace cu toți oamenii“, scria Romanilor dumnezeiescul Apostol iluminat pe drumul Damascului (12, 18); și tot în aceeași Epistolă spune: „Împărăția lui Dumnezeu nu este mîncare și băutură, ci dreptate și pace și bucurie în Duhul Sfînt... Drept aceea să urmărim cele ale păcii și cele ale zidirii unuia de către altul“ (14, 17, 19), iar la Evrei 12, 14 ne învață: „Căutați pacea cu toată lumea și sfințenia fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul“.

Biserica Ortodoxă, păstrătoare fidelă a tradițiilor Bisericii creștine se roagă și azi, ca totdeauna, „pentru pacea a toată lumea“.

Cunoscînd învățătura Mîntuitorului nostru Hristos nu ne poate mira existența Mișcării creștine pentru pace, care răspunde celor mai arzătoare năzuințe ale umanității contemporane. Mișcarea creștină pentru pace a luat ființă în urma inițiativei din toamna anului 1957 a teologilor evanghelici cehoslovaci, în frunte cu Prof. J. Hromadka, la Praga, cu prilejul unei conferințe de protest împotriva armelor atomice și cu hidrogen.

Astfel a luat ființă, în 1958, prima asociație creștină cu caracter interconfesional, constituită exclusiv pentru apărarea păcii.

La început, Conferința Creștină pentru Pace a apărut ca o organizație aproape exclusiv europeană, abordînd în perspectivă creștină problemele rasiale și politice europene din vremea aceea.

Cu timpul, Conferinței Creștine pentru Pace i s-au adăugat mișcări și grupări religioase din toate continentele, iar problematica ei s-a îmbogățit prin dezbaterea unor probleme care frămîntă diferite categorii de creștini, mai ales instaurarea unui climat de destindere și pace.

Conferința Creștină pentru Pace a reușit să mobilizeze aproape toate Bisericile creștine din lume, angajîndu-le în acțiunea nobilă de preîntîmpinare a unui cataclism nuclear și de apărare a păcii și a vieții pe pămînt.

Biserica Ortodoxă Română a participat și participă activ la

sesiunile anuale de lucru, la lucrările Adunărilor generale și ale diferitelor Comitete de lucru ale Conferinței. De asemenea, Biserica noastră a făcut cunoscute țelurile Mișcării creștine pentru pace, a organizat rugăciuni pentru pace în parohii și a sprijinit cu mijloace materiale activitatea Conferinței Creștine pentru Pace.

Prima sesiune a Mișcării creștine pentru pace s-a ținut în perioada 1-4 iunie 1958, la Praga (unde se află sediul Conferinței Creștine pentru Pace) și la lucrări au participat Biserici creștine din Cehoslovacia, Bulgaria, R. D. Germană, R. F. Germania, Polonia, România, Uniunea Sud-Africană și U.R.S.S.

La această primă sesiune s-au precizat trăsăturile specifice ale Mișcării creștine pentru pace în raport cu Mișcarea Mondială a Partizanilor Păcii și cu Organizațiile Ecumenice, arătîndu-se că scopul Mișcării este de a înfățișa lumii creștine problemele ce decurg din pericolul unui război atomic, precum și de a căuta căile cele mai potrivite pentru realizarea păcii și înțelegerii între popoare.

A doua sesiune anuală s-a ținut în perioada 16-19 aprilie 1959 și a discutat despre războiul rece ca problemă de teologie și de viață bisericească, lansînd, totodată, o chemare către toți creștinii la căință și la rugăciune în ziua de 6 august, ziua în care bomba atomică a fost aruncată asupra orașului japonez Hiroshima.

Comitetul de continuare al Conferinței, ales cu acest prilej, a hotărît, în ședința sa din 2-4 noiembrie 1959, ca în 1961 să fie convocată și organizată la Praga o Conferință pancreștină pentru pace. În perioada 6-9 septembrie 1960 s-au desfășurat lucrările celei de a treia sesiuni anuale a Conferinței Creștine pentru Pace. Discuțiile s-au purtat pe marginea referatului principal cu tema: „Pe calea spre o epocă de pace a omenirii".

În 1961, în perioada 13-18 iunie, a avut loc la Praga prima Adunare generală a Conferinței Creștine pentru Pace. Tema ei a fost: „Pe pămînt pace" (Luca 2, 14).

A doua Adunare generală a Conferinței Creștine pentru Pace s-a ținut între 28 iunie și 3 iulie 1964 și a avut ca temă principală referatul biblic: „Legămîntul Meu este legămînt de viață și de pace" (Maleahi 2, 5).

A treia Adunare generală și-a desfășurat lucrările în perioada 31 martie-5 aprilie 1968, pe tema: „Caută pacea și o urmează" și cu chemarea „Salvează omul, pacea e posibilă". Între 30 septembrie și 3 octombrie 1971 a avut loc cea de a patra Adunare generală a Conferinței Creștine pentru Pace. Tema ei a fost: „Responsabilitatea noastră comună pentru o lume mai bună".

Lucrările celei de a cincea Adunări generale s-au desfășurat în perioada 22-27 iunie 1978 și a fost dezbătută tema: „Chemarea lui Dumnezeu la solidaritate. Creștinii pentru pace, dreptate și eliberare".

În perioada 2-9 iulie 1985 s-au desfășurat la Praga lucrările celei de a VI-a Adunări generale a Conferinței Creștine pentru Pace.

Tema principală a Adunării a fost: „Dumnezeu ne cheamă: alegeți viața — ceasul este tîrziu!". Creștinii se opun puterilor morții, pe calea păcii și dreptății pentru toți.

Motto-ul biblic al Adunării a fost ales din Evanghelia Sfîn-

tului Apostol Ioan : „Iisus a spus : Eu am venit ca lumea viață să aibă și din belșug să aibă“ (10, 10).

Tema propusă spre dezbatere celei de a VI-a Adunări generale a Conferinței Creștine pentru Pace este pe deplin justificată în împrejurările politice actuale, cînd civilizația umană și însăși existența omenirii sînt amenințate de pericolul unei conflagrații nucleare. Pacea și viața, probleme fundamentale ale omenirii, nu puteau să nu fie în atenția Bisericilor creștine, care au primit porunca păcii de la Însuși Mîntuitorul Hristos.

La lucrările Adunării au participat circa 800 de delegați din 90 de țări de pe toate continentele, precum și numeroși reprezentanți ai organizațiilor ecumenice și religioase mondiale și regionale, ai mișcărilor pentru pace și de eliberare, experți în problemele păcii și dezarmării și ziariști, care timp de o săptămînă au discutat sarcinile ce revin creștinilor la sfîrșitul secolului al XX-lea, pentru prevenirea pericolului nuclear și pentru crearea unei ordini internaționale drepte.

Este de remarcat că la această Adunare generală a Conferinței Creștine pentru Pace au participat numeroși reprezentanți ai Bisericilor Ortodoxe, dintre care amintim cîteva personalități de frunte ale Ortodoxiei : Sanctitatea Sa Maxim, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare, Întîstătătorii Bisericilor Ortodoxe din Cehoslovacia și Polonia, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Dorotei de Praga și Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Vasile al Varșoviei, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Pankratie de Stara Zagora, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Filaret de Vidin, Prea Sfințitul Episcop Arsenie de Stoby (Biserica Ortodoxă Bulgară), Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Filaret al Kievului și Galiției, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Filaret al Minskului și Bielorusiei, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iuvenalie de Krutița și Kolomna, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Pitirim al Volokolamskului, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Chiril de Smolensk, Serghie de Solnecinogorsk (Biserica Ortodoxă Rusă), Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Vasilios Samaha și Prea Sfințitul Elias Najm (Patriarhia Antiohiei) etc.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de o delegație condusă de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei și din care au făcut parte: Înalt Prea Sfințitul Nestor Mitropolitul Olteniei, Prea Sfințitul Episcop Timotei al Aradului, P. C. Arhim. Nifon Mihăiță, consilier patriarhal și P. C. Pr. Ilie Georgescu, consilier al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Din țara noastră, la lucrările Adunării au luat parte și Eminența Sa Episcopul László Papp al Episcopiei Reformate din Oradea, Pastorul Károly Székely, consilier al Episcopiei Reformate din Cluj-Napoca și Prof. Michael Gross, din partea Bisericii Evanghelice C. A. din Sibiu.

Cuvîntul de deschidere a lucrărilor a fost rostit de Episcopul Károly Toth, președintele Conferinței Creștine pentru Pace, care a subliniat contribuția creștinilor la efortul general pentru asigurarea supraviețuirii umanității și sarcinile teologiei în strădania de a se încheia pace întru dreptate.

Prevenirea catastrofei nucleare și salvgardarea păcii sînt problemele majore ale omenirii, la rezolvarea cărora creștinii pot să aducă o contribuție specifică prin credința lor în Domnul Iisus Hristos.

Rev. dr. Lubomir Mirejovsky, secretarul general al Conferinței Creștine pentru Pace, a prezentat raportul activității desfășurate de Conferința Creștină pentru Pace în cei șapte ani care au trecut de la ultima Adunare generală.

Lucrările Adunării s-au desfășurat în plen și în cinci grupe de lucru.

Referatul principal asupra temei celei de a șasea Adunări generale a Conferinței Creștine pentru Pace a fost susținut de I.P.S. Mitropolit Paulos Mar Gregorios din India. „Omenirea, a spus vorbitorul, se găsește astăzi în stăpînirea demonului războiului, urii și cruzimii. Conferinței Creștine pentru Pace îi revine responsabilitatea de a analiza în ce chip s-a ajuns la situația actuală și unde se află rădăcinile tuturor relelor. Nedreptatea și oprimarea par să fie cauza acestui val de teroare și violență...".

Vorbind de amploarea cursei înarmărilor, Mitropolitul Paulos Mar Gregorios a atras atenția că „lumea a făcut deja prea mulți pași în direcția autodistrugerii. Nu este prea tîrziu, dar timpul presează... A alege astăzi viața înseamnă a lupta împotriva puterilor morții pe toate fronturile, atît pe cel al războiului, cît și pe frontul nedreptății".

În afara referatului principal prezentat de Mitropolitul Dr. Paulos Mar Gregorios din India, în ședințe plenare au mai fost susținute trei referate care au tratat complexa situație politică, socială, economică și religioasă și care au avut menirea să dea noi impulsuri grupurilor de lucru :

1. „Amenințarea globală a omenirii — strategia globală a păcii", ca temă pentru grupul de lucru A (Referent Mitropolitul dr. Filaret al Kievului și Galiției — U.R.S.S.) ;

2. „Bisericile creștine și angajarea lor pentru pace", ca temă pentru grupurile de lucru B și C (Referent : Prof. dr. Walter Kreck — R. F. Germania) ;

3. „Coexistența pașnică și eliberarea", ca temă a grupului de lucru D (Referent, Episcopul romano-catolic Sergio Mendez Arceo — Mexic).

În cele cinci grupuri de lucru au fost dezbătute următoarele subteme :

Grupul de lucru A :

a. Folosirea greșită a potențialului uman, risipirea resurselor și lupta pentru dezarmare (foametea, sărăcia, subdezvoltarea, bolile etc.) ; b. Discriminarea și lupta pentru dreptate (rasism, exploatare etc) ; c. Armamentul și economia — cauze și consecințe (complexul militaro-industrial, planurile de militarizare a spațiului cosmic, cauzele cursei înarmărilor, strategiile militare etc.) ;

Grupul de lucru B :

Care sînt astăzi mijloacele angajamentului Bisericii pentru pace (teologie, mărturisire de credință, structurile activității bisericești, ecumenism etc.) ;

Grupul de lucru C :

a. Folosirea și interpretarea greșită a mesajului biblic (falsele teorii despre apocalipsă și eshatologie, neutralismul și împăciuitorismul, politizarea nejustificată a Bibliei etc.) ; b. Războiul psihologic (mass media, noua ordine în domeniul informațiilor, anticomunismul etc.) ;

Grupul de lucru D :

a. Eliberarea și coexistența pașnică (crearea încrederii, C.S.C.E., structurile ONU și influența lor asupra mișcării de eliberare etc.) ; b. Eliberarea și dezarmarea (aspectul economico-militar, militarizarea lumii a treia, exploatare și înarmare etc.) ;

Grupul de lucru E :

„Comitetul pentru program". Raport asupra activității viitoare a C.C.P. (forme noi de lucru ale C.C.P., dezvoltarea cooperării în lupta pentru pace).

În afara acestor cinci grupuri de lucru a existat și un grup de lucru asupra religiilor mondiale și păcii, la care, alături de reprezentanți creștini din rîndul participanților la Adunarea generală, au participat ca invitați budiști, musulmani, evrei, hinduiști, șintoiști din diferite țări. Grupul a dezbătut problema responsabilității comune a grupurilor de lucru pentru salvgardarea păcii și vieții pe pământ.

În perioada desfășurării lucrărilor celei de a șasea Adunări Generale a Conferinței Creștine pentru Pace au avut loc și întruniri ale grupurilor continentale (Asia-Oceania-Australia, America Latină-Caraibe și Europa-America de Nord), precum și întruniri speciale ale femeilor și ale tineretului.

La sfîrșitul lucrărilor, grupurile de lucru și întrunirile speciale au prezentat, în plenul Adunării generale, rapoarte asupra rezultatelor discuțiilor purtate, precum și recomandări pentru intensificarea lucrării Mișcării creștine pentru pace.

Un loc deosebit în cadrul lucrărilor Adunării generale l-au ocupat slujbele religioase.

Adunarea s-a deschis cu un serviciu religios în seara zilei de 2 iulie 1985, în care Arhiepiscopul Walter P. K. Makhulu din Botswana, a rostit predica, pornind de la versetul „Eu am venit ca viață să aibă și din belșug să aibă" (Ioan 10, 10). Toate ședințele plenare au început cu o rugăciune și cu un studiu biblic care a dezvoltat și a explicat motto-ul biblic și tema principală a Adunării generale. De asemenea, s-au încheiat cu o rugăciune și cu un studiu biblic și ședințele de după amiază.

O slujbă ecumenică a avut loc în ziua de 8 iulie 1985, în biserica „Salvator" a Bisericii Evanghelice a Fraților Cehi. Sfînta Liturghie a fost săvîrșită de Dr. Miroslav Novak, Patriarhul Bisericii Husite din Cehoslovacia, iar predica a fost rostită de Rev. dr. Richard Andriamanjato (Madagascar), vicepreședinte al Conferinței Creștine pentru Pace.

Duminică, 7 iulie 1985, numeroși participanți la Adunarea generală au vizitat biserici și comunități din diferite localități din Cehoslovacia, luînd cunoștință de viața Bisericilor din țara gazdă.

În aceeași zi, o delegație a Conferinței Creștine pentru Pace, condusă de Mitropolitul Filaret al Minskului și Bielorusiei, a par-

ticipat la festivitățile din orașul Velehrad, în Moravia de sud, prilejuite de cea de 1100-a aniversare a Sfîntului Methodius, apostolul

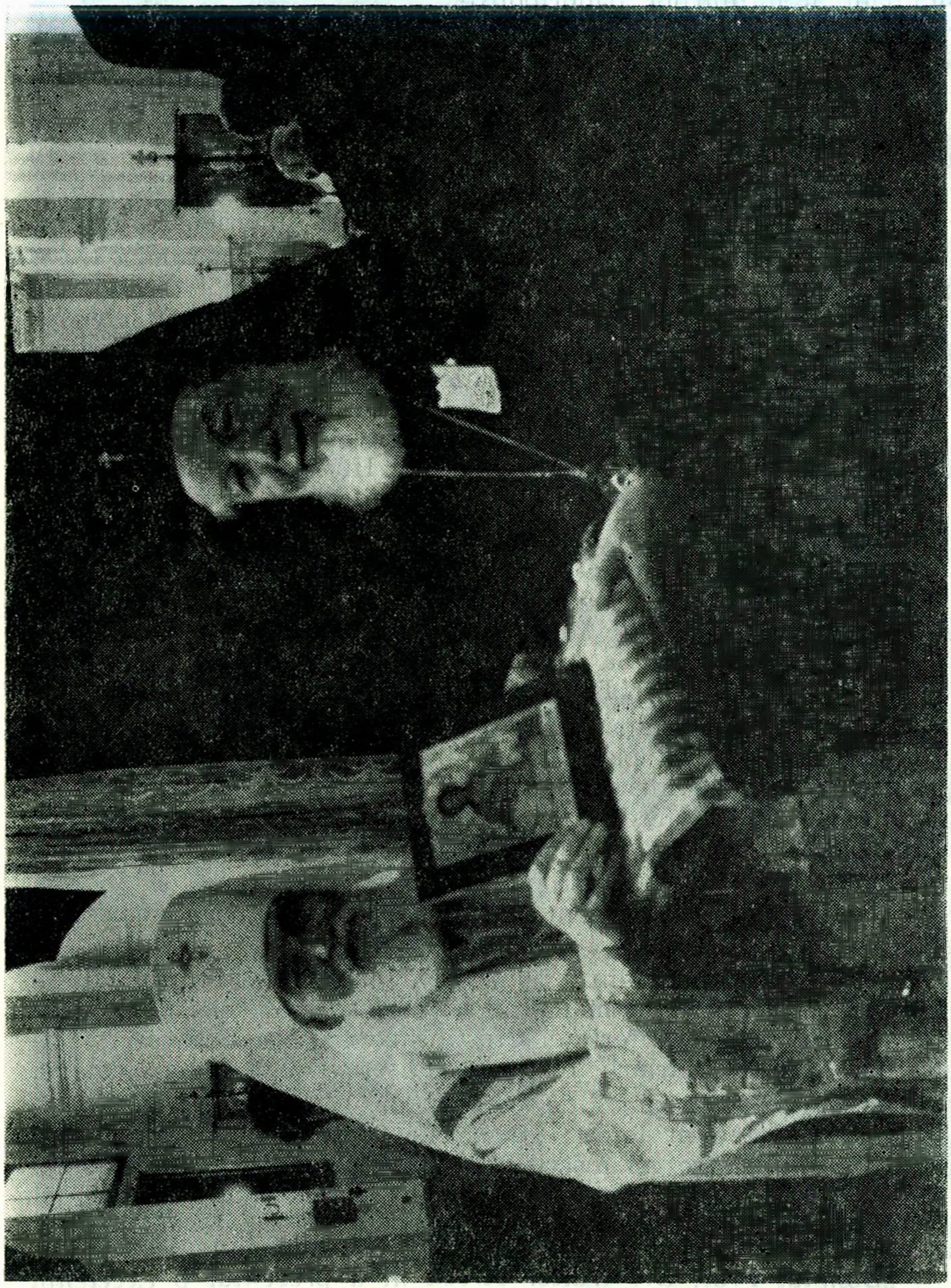

La Te-Deum-ul dinaintea începerii lucrărilor Conferinței Creștine pentru Pace

slavilor, festivități la care a fost prezent și cardinalul Agostino Casaroli.

Tot duminică 7 iulie 1985, ierarhii și preoții ortodocși prezenți la cea de a șasea Adunare generală a Conferinței Creștine

pentru Pace au fost invitați să slujească la Catedrala mitropolitană din Praga. La Sfînta Liturghie, soborul arhieresc a fost condus de

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit TEOCTIST oferind în dar o icoană Înalt Prea Sfințitului Pavel Horejsi de Praga

Sanctitatea Sa Maxim, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare, iar răspunsurile au fost date de corul Mitropoliei.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, salutînd oaspeții, Prea Fericitul Dorotei de Praga a rostit un înălțător cuvînt prin care și-a arătat

bucuria pentru prezența reprezentanților Ortodoxiei la lucrările Adunării generale a Conferinței Creștine pentru Pace și pentru prilejul de a se realiza împărtășirea din același Sfînt Potir, moment culminant al întîlnirilor panortodoxe.

În încheierea cuvîntului său, Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe din Cehoslovacia a rugat să se transmită tuturor Întîistătătorilor Bisericilor Ortodoxe surori cele mai alese gînduri din partea Prea Fericirii Sale, a clerului și a credincioșilor ortodocși din Cehoslovacia.

În numele ierarhilor participanți la săvîrșirea Sfintei Liturghii a răspuns Sanctitatea Sa Patriarhul Maxim al Bulgariei.

Pe lîngă programul zilnic bogat al Adunării generale a Conferinței Creștine pentru Pace, în perioada desfășurării lucrărilor au avut loc întîlniri și contacte cu autoritățile de stat, precum și vizite la unele ambasade ale țărilor de unde veneau diferiți participanți. Astfel, în ziua de 4 iulie, o delegație a celei de a șasea Adunări generale a Conferinței Creștine pentru Pace, condusă de președintele C.C.P., Episcop Dr. Károly Tóth, a fost primită de președintele Republicii Socialiste Cehoslovacia, Gustáv Husák. În seara zilei de 6 iulie a avut loc o recepție oferită de Înalta Conducere de Stat a țării gazdă, cu care prilej s-au rostit cuvîntări.

În ziua de 1 iulie 1985, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei a fost primit de ambasadorul țării noastre la Praga, cu care a avut o cordială convorbire.

Înalt Prea Sfinția Sa a participat, de asemenea, la recepțiile oferite de ambasadele U.R.S.S., Poloniei și Bulgariei.

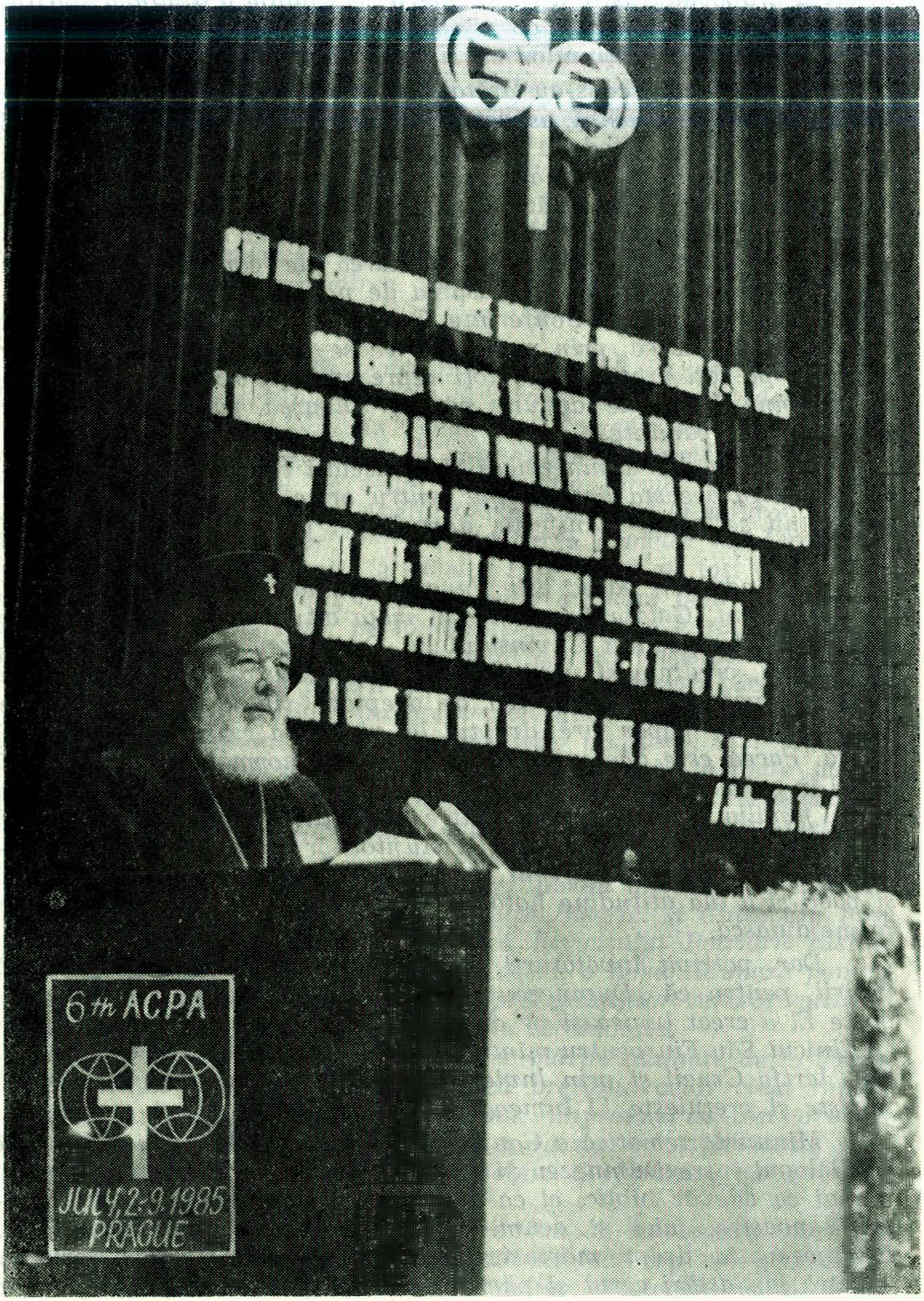
Reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române, precum și delegații celorlalte Biserici participante din țara noastră, au participat activ la dezbateri, evidențiind caracterul realist, în slujba păcii, al politicii externe românești și contribuția Bisericilor din România la lupta pentru dezarmare și pace, libertate și independență.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei a avut intervenții atît în plenul Adunării generale, cît și în grupul de lucru B.

În ședința plenară din 5 iulie 1985, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a prezentat mai întîi *Mesajul* adresat celei de a șasea Adunări generale a Conferinței Creștine pentru Pace de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române.

Intrîndu-se în ordinea de zi, Prof. dr. Walter Kreck din R. F. Germania a dezvoltat tema: „Bisericile creștine și angajarea lor pentru pace". Printre cei înscriși la cuvînt pentru discutarea temei a fost și Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei care a rostit următorul cuvînt:

„Domnul Prof. Dr. Walter Kreck ne-a prezentat o excelentă expunere asupra rolului Bisericilor creștine de toate denominațiunile în uriașa strădanie de a salva pacea și viața pe pămînt și de a scăpa omenirea de cataclismul nuclear, avînd titlul: „Bisericile creștine și angajarea lor pentru pace". Am rămas impresionat în mod deosebit asupra răspunsului pe care trebuie să-l dea Bisericile

Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit TEOCTIST, rostind cuvîntul la cea de a VI-a Adunare Generală a Conferinţei Creştine pentru Pace

şi creştinii la întrebarea distinsului conferenţiar, formulată la punctul III din cuprinzătoarea sa expunere: „Cum putem noi, ca

Biserică propovăduitoare a reconcilierii, să ajutăm a diminua spiritul războiului rece și a ușura coexistența pașnică a oamenilor de diferite concepții și a națiunilor cu sisteme sociale diferite?".

Pe lîngă cele ce s-au arătat, am dori să subliniem, cu permisiunea Dumneavoastră, aspectul teologic al problemei și apoi felul în care Biserica Ortodoxă Română, împreună cu celelalte Biserici și Culte din România, aduc la îndeplinire mesajul sfînt al vieții și al păcii în lumea de astăzi. Facem constatarea dureroasă că viața oamenilor și a popoarelor și însăși viața planetei stau sub amenințarea unei distrugeri totale, dacă starea de continuă creștere a armamentelor durează și amplasarea de noi rachete are loc în Europa. Lucrările acestei Conferințe Creștine pentru Pace trebuie să mobilizeze, de aceea, prin rezoluțiile ce se vor lua, toate Bisericile creștine, pe toți creștinii, pe toți reprezentanții religiilor și oamenii de bine, la ample acțiuni pentru salvarea păcii și vieții pe întreg globul pămîntesc.

Viața, ca dar dumnezeiesc și în același timp și scop de realizat, iar prin aceasta drept sfînt pentru orice om și pentru fiecare popor, nu se poate manifesta, dezvolta și înflori decît în condiții de pace.

La rîndul ei, pacea este de asemeni dar dumnezeiesc, dar al Duhului Sfînt (Galateni 5, 22). Atît viața cît și pacea cer însă, spre a fi împlinite, potrivit Cuvîntului lui Dumnezeu, conlucrarea omului, voința, credința și vrednicia lui. În legătura ei indestructibilă cu viața, pacea este și un act de dreptate, ținînd cont că fiecare om și fiecare popor are dreptul la viață, la existență demnă și liberă. Pacea este deci condiția desfășurării normale și a afirmării vieții în marea familie a omenirii, în societatea propriei țări, precum și în familia oricărui neam dintre semințiile pămîntului. De aici și responsabilitatea Bisericilor, a slujitorilor și credincioșilor acestora în a promova și sprijini tot ceea ce duce spre apărarea vieții și păcii și a lua atitudine hotărîtă împotriva celor ce încearcă să le primejduiască.

Dar, potrivit învățăturii noastre creștine, pacea este și rodul iubirii, pentru că „Dumnezeu este iubire" (I Ioan 4, 8). Din dragoste El a creat lumea și pe om. Și tot din iubire a trimis în lume pe Unicul Său Fiu pentru mîntuirea, viața și pacea ei (Ioan 3, 16-17). Din Jertfa Crucii și prin Învierea Sa, Hristos a arătat cît de mult iubește și prețuiește El lumea și omul.

Minunata tematică a Conferinței noastre: „Alege viața"! arată că dialogul între Dumnezeu și om există, spre fericirea noastră, nu numai ca adevăr biblic, ci ca adevăr de îndeplinit în planul mîntuirii noastre, aici și acum. Întru adeverirea Cuvîntului Său, Dumnezeu ia drept mărturie creația Sa: „Ca martori înaintea voastră iau astăzi cerul și pămîntul: viață și moarte ți-am pus eu astăzi înainte și binecuvîntare și blestem. Alege viața ca să trăiești tu și urmașii tăi" (Deuteronom 30, 19).

A alege viața cu mărturia cerului și a pămîntului nu este un moment, ci o etapă hotărîtoare în viața și pentru viața omenirii și a cosmosului întreg. Faptul că primul martor este cerul, ne arată că lumea zilelor noastre aflată în frămîntări, sub amenințarea unui

necruțător cataclism nuclear pe scară planetară, sădește în conștiința noastră încrederea că, aflîndu-ne sub Cuvîntul dumnezeiesc al cerului, putem să ne străduim cu mai multă răspundere și încredere în feluritele acțiuni pentru viață și pace.

Împreună cu întregul popor român, Bisericile și Cultele din România sînt ferm angajate în apărarea vieții și păcii în lume, avînd neîncetat în minte cuvintele Mîntuitorului Hristos: „Eu am venit ca lumea viață să aibă și să aibă din belșug" (Ioan 10, 10). Biserica Ortodoxă Română, slujitoare statornică a acestui mesaj, este hotărîtă să unească eforturile ei cu toate Bisericile creștine și cu toate religiile ca omenirea să fie salvată de la pieirea ce i se pregătește prin înmulțirea și așa-zisa perfecționare a armelor nucleare.

Însuflețită de această conștiință, împreună cu celelalte Culte din România, ea sprijină inițiativele și apelurile pentru dezarmare și pace ale Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele țării. România, prin glasul Președintelui ei, și-a expus în numeroase rînduri și împrejurări punctul de vedere și poziția fermă pe care o are pentru apărarea păcii, prin Apelurile către guvernele tuturor țărilor lumii, pentru dezarmare, pentru distrugerea armelor existente etc. Însușindu-și aceste Apeluri, la nivelul Bisericilor au fost organizate la București, în anii 1981 și 1984, mari adunări pentru pace, cu participarea a numeroase personalități din țările europene și din alte continente, spre a se trage atenția asupra imperativului de a se intensifica străduința pentru pace. Dealtfel, apărarea păcii și vieții constituite pentru slujitorii și credincioșii Bisericilor din România o preocupare permanentă. În conferințele preoțești, în cele interconfesionale, la nivelul de profesori de teologie de la toate școlile de învățămînt teologic, se aprofundează îndatoririle și responsabilitatea tuturor pentru sprijinirea acțiunilor de apărare a vieții și a păcii.

Cu bucurie informăm acest măreț forum de pace că Biserica Ortodoxă Română, împreună cu celelalte Biserici și Culte din țara noastră, a organizat, la inițiativa Prea Fericitului Patriarh Iustin, pentru luna septembrie din toamna aceasta, o nouă Adunare pentru dezarmare și pace, cu participarea reprezentanților tuturor cultelor din România și a numeroși invitați din străinătate.

În încheiere, aș dori să încredințez mărita adunare de la Praga a Conferinței Creștine pentru Pace că prezența celor cinci reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu trei distinși delegați ai Bisericilor Protestante din țara noastră, tălmăcește prețuirea pe care o acordăm lucrării nobile desfășurate de-a lungul decenilor de această Conferință.

Mulțumindu-vă pentru atenție, dorim ca înțeleptele concluzii ale Conferinței să trezească responsabilitatea deplină a noastră, pentru că Dumnezeu ne cheamă stăruitor să alegem viața, *acum cît nu este prea tîrziu".*

În aceeași zi, în secția B, condusă de Episcop Michael Hare-Duke (Marea Britanie) și Dr. Z. Pawlik (Polonia) și avînd ca secretar pe Episcopul Attila Kovács (Ungaria), s-a discutat și adîncit tema: „Bisericile creștine și angajarea lor pentru slujirea vieții și

păcii, teologie, mijloace, mărturisire de credință, ecumenism etc.".

După ce Înalt Prea Sfințitul Teoctist a mulțumit pentru acordarea cuvîntului, a spus :

„Ca reprezentant al Bisericii Ortodoxe Române, particip cu mult interes la lucrările acestei Adunări a Conferinței Creștine pentru Pace. Ne-a fost dat să auzim pînă acum, în plen, expuneri de mare valoare teologică și practică. Venim din România, țara care a suferit adînc în cele două războaie mondiale, prin jertfe materiale și, îndeosebi, prin jertfele de vieți căzute victime pentru independența și suveranitatea țării și a adus un mare aport pentru înfrîngerea mai devreme a nazismului acum 40 de ani și pentru pacea Europei. Momentul istoric în care noi vorbim aici, în acest ospitalier oraș despre problemele păcii, este unul din cel mai primejdioase din cîte a cunoscut istoria, datorită creșterii cursei înarmărilor și amplasării de noi rachete în Europa. Cheltuielile militare uriașe, investițiile de inteligență tehnico-științifică fără precedent, ca și cele materiale risipite în fabricarea armelor, constituie un pericol grav în calea omenirii și întunecă înfăptuirea climatului de pace, de cooperare internațională spre a se evita catastrofa nucleară.

Bisericile și religiile lumii nu pot rămîne indiferente față de agravarea situației internaționale, ele avînd o responsabilitate de conștiință și înaintea Dumnezeului păcii, dar și înaintea credincioșilor și popoarelor.

Ca adunare creștină, înțelegem că este de a noastră datorie să fundamentăm teologic responsabilitatea și străduaniile noastre pentru apărarea darului sfînt al vieții și al păcii. Izvorul acestora nu poate fi altul decît cuvîntul Sfîntului Apostol și Evanghelist Ioan, care a dat cea mai cuprinzătoare formulare despre Dumnezeu cînd a scris că El „este iubire". Viața noastră și a lumii este rodul iubirii dumnezeiești, iar pacea este coroana acestei iubiri. Biruința ei înseamnă sălășluirea încrederii între oameni și popoare, înseamnă egalitate și îndreptățire fără discriminări, frățește, la bunurile pămîntului pentru toți fiii lui; înseamnă libertate națională și demnitate, dreptul la muncă, la viața îndestulată și prosperă.

Teologia păcii de care se vorbește mereu, și e foarte bine astfel, este în fond teologia iubirii, ale cărei roade trebuie să rodească pretutindeni, prin străduaniile noastre.

În R.S. România, cum se știe, Biserica Ortodoxă Română și toate celelalte Culte își unesc eforturile în marea acțiune de apărare a vieții și păcii. Bucurîndu-ne de un climat de deplină libertate religioasă, cuvîntul de pace se vestește fără răgaz de la altar și amvoane, în învățămîntul teologic de toate gradele, în conferințele interteologice, la nivel de parohie și de profesori, precum și în adunări special organizate pentru pace și dezarmare.

Eforturile noastre se îndreaptă către sprijinirea unanimă a apelurilor și inițiativelor de pace ale Președintelui României, Domnul Nicolae Ceaușescu, ale întregului popor român, bazate pe cele mai înalte principii de dreptate și umanism, dînd exemplu în fața lumii de reducere a cheltuielilor militare și elaborînd soluții pentru oprirea cursei înarmărilor.

Revenind la tema centrală a Conferinței noastre de a alege viața, Dumnezeu luînd întru aceasta martor cerul, ne dăm și mai mult seama de responsabilitatea ce o avem cu toții pentru ca acest cuvînt dumnezeiesc să devină realitatea dorită de întreaga omenire. Mărturia biblică a Cerului, cu aștrii săi, atît de slăviți în psalmii lui David și izvor nesecat de inspirație pentru poeți și gînditori, ne arată, de asemeni, cît de nesăbuită poate fi măsura de a se fi găsit, acolo, în cer, în cosmos, loc strategic de înarmare și de eventuale confruntări militare. Cît de deșartă apare formula de a se apăra pacea, viața, prin înarmare, prin așa-zisul „război al stelelor"!

Slujitorii și credincioșii Bisericilor și Cultelor din România, împreună cu întregul nostru popor român, trăiesc adînc îngrijorarea unei dezlănțuiri a forțelor oarbe ale armelor atomo-nucleare și de aceea consacrăm străduințelor apărării păcii acțiuni comune, ca: adunări, conferințe, predici, studii, rugăciuni etc.

Fiind vorba de activitatea Bisericilor pentru promovarea procesului de educație pentru pace, voi prezenta cîteva puncte formulate în urma unor conferințe și dezbateri interconfesionale, desfășurate în anii trecuți la București:

Pacea, ca lucrare a lui Hristos și misiune permanentă a noastră, implică următoarele îndatoriri pentru noi:

a. Rugăciunea stăruitoare pentru pacea a toată lumea și pentru bunăstarea ei;

b. Propovăduirea Evangheliei păcii și slujirea împăcării (I Corinteni 5, 20), printr-o mărturie creștină comună spre edificarea împărăției lui Dumnezeu pe pămînt;

c. Intensificarea acțiunilor de educare a credincioșilor în spiritul păcii, înțelegerii și colaborării;

d. Sensibilizarea și conștientizarea credincioșilor pentru realizarea păcii lui Hristos în sînul Bisericilor noastre și în relațiile interumane;

e. Intensificarea acțiunilor de apropiere și adîncire a unității creștine pentru slujirea în comun a împăcării și înnoirea lumii;

f. Solidarizarea cu toți factorii care luptă pentru înlăturarea pericolului războiului nuclear și realizarea în lume a unei noi ordini morale, singura chezășie fermă a depășirii momentului critic prin care trece omenirea astăzi.

În încheiere, exprim voința Bisericii Ortodoxe Române și a poporului român de a ne uni eforturile cu toți cei prezenți și a face tot ce ne stă în putință pentru ca lumea să trăiască în pace, să se bucure de o viață cît mai îmbelșugată și prosperă. Așa mărturisim și așa nădăjduim că va fi, cu ajutorul Mîntuitorului Hristos care fericește „pe făcătorii de pace".

Și ceilalți membri ai delegației Bisericii Ortodoxe Române au contribuit la desfășurarea fructuoasă a lucrărilor Adunării Generale.

I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei a prezentat tema: „Necesitatea unității tuturor forțelor naționale și internaționale — condiție esențială în stoparea cursei înarmărilor, în realizarea unui climat de colaborare și pace între popoare, pentru apărarea dreptu-

lui oamenilor la muncă, la viață, la existență liberă și demnă", în care a subliniat, printre altele, sprijinul pe care Biserica Ortodoxă Română și celelalte Culte religioase din țara noastră îl acordă, cu mijloacele lor specifice, atît pe plan intern, cît și pe plan extern, inițiativelor României pentru asigurarea păcii în lume prin dezarmare, pentru reafirmarea încrederii, dreptății și cooperării între popoare.

P.S. Episcop Timotei al Aradului a vorbit despre „Securitatea și cooperarea în Europa. Poziția României față de tratativele sovieto-americane de la Geneva", prezentînd contribuția României la rezolvarea problemelor care privesc securitatea și cooperarea europeană printr-o politică de dezarmare și renaștere a încrederii între popoarele vechiului continent.

P.S. Episcop Timotei a ținut și o meditație biblică pe tema: „Pentru toți oamenii".

Luînd cuvîntul în cadrul discuțiilor, P.C. Consilier Ilie Georgescu a prezentat temele: „Contribuția României la victoria asupra fascismului și grăbirea sfîrșitului celui de al doilea război mondial" și „Necesitatea sporirii contribuției Conferinței Creștine pentru Pace la lupta pentru realizarea dezarmării, păcii, securității, încrederii și cooperării între popoare, la rezolvarea tuturor problemelor fundamentale ale omenirii, prin atragerea celor mai influente Biserici și personalități religioase din toate statele lumii".

Și reprezentanții celorlalte Culte din țara noastră au participat activ la lucrările Adunării generale.

Eminența Sa Episcopul László Papp al Episcopiei Reformate din Oradea a prezentat comunicarea „Soluționarea problemelor naționale și rasiale, condiție a asigurării înțelegerii și prieteniei între state ca și în interiorul statelor. Rezolvarea în mod democratic și umanist a problemei naționale în Romînia"; Pastor Károly Szekely, consilier al Episcopiei Reformate din Cluj-Napoca, a vorbit despre „Edificarea unei noi ordini economice internaționale și lichidarea subdezvoltării, premize esențiale ale creării unui climat de prietenie și pace între popoare", iar Profesor Michael Gross, delegatul Bisericii Evanghelice C.A. din Sibiu, a dezvoltat tema „Combaterea doctrinelor și strategiilor militare privind posibilitatea și necesitatea unui război nuclear".

Adunarea generală, care este cel mai înalt organ al Conferinței Creștine pentru Pace, ia nu numai hotărîri cu privire la principalele coordonate ale activităților în perioada ce urmează, dar alege și organele de conducere ale Conferinței Creștine pentru Pace.

Cea de a șasea Adunare Generală a Conferinței Creștine pentru Pace a reales pe Episcopul Dr. Károly Toth (Biserica Reformată din Ungaria) ca președinte, iar pe Mitropolitul Filaret al Kievului și Galiției ca președinte al Comitetului de continuare. Ca membri de onoare ai Comitetului de conducere au fost aleși: Episcop dr. Tibor Bartha (Ungaria), Doamna Nadeje Hromadková (Cehoslovacia), Episcopul Sergio Mendez Arceo (Mexic), Dr. Herbert Mo-

chalski (R. F. Germania), Dr. Abraham K. Thampy (India) și Papa Shenouda III (Egipt).

Adunarea generală a ales și Comitetul de continuare, format din 170 de membri, și Comitetul de lucru, alcătuit din 53 de membri (din 35 de țări).

Comitetul de continuare și Comitetul de lucru s-au întrunit în ziua de 9 iulie 1985 și au ales pe Rev. dr. Lubomir Mirejovsky (Biserica Evanghelică a Fraților Cehi) ca secretar general al Conferinței Creștine pentru Pace. Au fost aleși cei 15 membri ai Comitetului de conducere (vicepreședinții), precum și Secretariatul internațional, alcătuit din 25 membri din 23 de țări.

În Comitetul de continuare au fost aleși I. P. S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei, P. S. Episcop Timotei al Aradului și Pr. consilier Ilie Georgescu. I. P. S. Mitropolit Nestor a fost ales, de asemenea, în Comitetul de conducere (vicepreședinte) și în Comitetul de lucru, iar Pr. consilier Ilie Georgescu, în Secretariatul internațional.

Discuțiile, pozițiile și punctele de vedere exprimate nu numai de referenți în ședințele plenare, ci și în grupele de lucru, formează baza documentelor adoptate de Adunarea generală.

Publicăm, în continuare, principalele trei documente adoptate de cea de a șasea Adunare generală a Conferinței Creștine pentru Pace.

CEASUL ESTE TÎRZIU — ALEGE VIAȚA.
NU, SINUCIDERII NUCLEARE A OMENIRII

Nici unul dintre noi să nu se amăgească. Trebuie să ne dăm seama că noi toți sîntem confruntați cu o hotărîre serioasă: Omenirea trebuie să aleagă sau un viitor în pace întemeiat pe dreptate, securitate socială și solidaritate cu semenii noștri sau autodistrugerea într-un holocaust nuclear, din care nu găsește scăpare nici un continent, nici un popor, nici o ființă și care va stinge viața pe pămînt pentru totdeauna.

Cursa înarmărilor a dezlănțuit puteri demonice și distrugătoare. Bombele nucleare stocate în întreaga lume au o capacitate explozivă combinată care este de cîteva milioane de ori mai mare decît a bombelor aruncate asupra orașelor Hiroshima și Nagasaki. Devine din ce în ce mai evident că cursa înarmării nucleare nu acționează ca o cale de garantare a păcii, ci de pregătire pentru război. Noile arme nucleare, chimice și convenționale trebuie să facă posibilă ducerea și cîștigarea unui război nuclear așa cum s-a anunțat în documentele strategiei de bază a Administrației S.U.A.

Rachetele cu țintă de mare precizie trebuie să asigure „decapitarea" inamicului și folosirea primei lovituri. În acest scop, noi forme de rachete au fost produse și amplasate, mai cu seamă în Europa de Vest.

Acum cursa înarmărilor urmează să se extindă în spațiul cosmic, pentru a crește capacitatea primei lovituri. Vechea doctrină „Cine trage primul, va muri al doilea" a fost făcută nulă chiar

de către teoria absurdă că, după o primă lovitură rachetele balistice intercontinentale sovietice rămase ar putea fi interceptate și distruse de un scut de apărare în spațiul extraterestru.

Experții sînt unanim de acord că un sistem antirachetă în spațiul extraterestru efectiv în totalitate nu poate fi făurit. De aceea militarizarea universului ar putea să aibă un sens numai dacă majoritatea rachetelor sovietice aflate la sol au fost deja distruse de prima lovitură. De aceea nu va fi înlocuit armamentul în cosmos, ci mai degrabă va fi intensificat armamentul nuclear. Costul unei înarmări atît de sofisticate este fenomenal și va fi întîmpinat de o creștere rapidă a sărăciei și mizeriei, atît în țările industrializate, cît și în țările lumii a treia. Argumentele că cercetarea cu privire la înarmarea cosmosului ar putea deschide poarta către un nou viitor tehnologic sînt înșelătoare. Cercetarea cosmosului pașnic este mai ieftină și mai eficace și conduce mai degrabă către bunăstarea omenirii decît la distrugerea ei.

În calitate de creștini, noi considerăm conceptul S.D.I. drept o înfricoșătoare expresie a trufiei omenești. Oricine luptă pentru o securitate absolută și pentru invulnerabilitate cu orice preț distruge interdependența ființelor umane pe care Dumnezeu o dorește. Astfel, rezistența noastră în fața acestei violări a solidarității între popoare este motivată nu numai politic, ci și spiritual.

Mai mult, doctrinele războiului au fost dezvoltate pe plan global, ceea ce ar face posibilă impunerea în special cu mijloace militare a intereselor politice și economice. Pentru acest concept ofensiv și pentru „lovitura în adîncime", noile arme, inclusiv armele chimice și cu neutroni, urmează să fie desfășurate mai ales în Europa.

Aceasta are drept rezultat o militarizare accentuată a conflictelor politice în toate părțile lumii. Aceasta împiedică popoarele lumii să-și rezolve problemele lor în independență, dar și în colaborare, în solidaritate unele cu altele. Noi putem realiza pacea numai dacă lucrăm împreună cu celălalt, nu împotriva celuilalt. Omenirea va reuși să rezolve problemele sale globale numai dacă va folosi resursele dobîndite prin dezarmare pentru realizarea unei dezvoltări juste și pașnice a tuturor popoarelor. Depășirea (înfrîngerea) evenimentelor militariste este principala condiție necesară pentru dezvoltarea democrației, a independenței și a realizării autodeterminării.

Putem evita pericolul nuclear dacă toate femeile și toți bărbații de bună înțelegere, creștini și necreștini, se unesc să reziste împreună înarmărilor pe pămînt și în spațiul cosmic. Hotărîrea: război sau pace, confruntare sau cooperare, accelerarea sau frînarea cursei înarmărilor trebuie să devină un drept democratic inviolabil. Evenimentele mondiale au arătat că, în ciuda unei considerabile opoziții, forțele păcii și ale democrației au început să înțeleagă puterea lor pentru schimbare și să-și întărească influența lor politică.

Una dintre sarcinile parohiilor creștine este aceea de a da un exemplu și de a izvorî bun simț, putere lăuntrică și încredere. Avînd încredere în cuvîntul lui Dumnezeu, vom insufla oamenilor

ideea de a se angaja ei înșiși și de a învinge dificultățile, oboseala și resemnarea în lupta pentru supraviețuire și pentru viitorul omenirii. Pentru ca zidirea lui Dumnezeu să nu fie abandonată unei distrugeri totale, ci să fie păstrată pentru folosul tuturor oamenilor, noi cerem;

— nemilitarizarea cosmosului; oprirea amplasării armelor nucleare în alte părți ale lumii; reducerea armelor strategice și cu rază medie de acțiune; renunțarea de a folosi primul armele nucleare; eliminarea tuturor armelor nucleare; sfîrșitul cursei înarmărilor pe pămînt; extinderea dezarmării la armele nucleare; înghețarea și reducerea fundamentală a cheltuielilor militare; folosirea resurselor devenite astfel disponibile pentru dezvoltare; renunțarea la folosirea rezolvării pe cale armată a neînțelegerilor între popoare.

SCRISOARE DESCHISĂ CĂTRE BISERICI

Dragi surori și frați,

În numele Domnului nostru Iisus Hristos, Împăratul Păcii, vă adresăm salutările noastre frățești.

În numele Său, mai mult de 800 de creștini din peste 90 de țări de pe toate continentele, precum și reprezentanți ai altor mari religii, s-au întrunit aici, în orașul de aur Praga, în perioada 2-9 iulie 1985, pentru cea de a șasea Adunare generală a Conferinței Creștine pentru Pace.

Iată de ce toți participanții la Adunare au luat notă specială de acest îndemn: „Dumnezeu ne cheamă: Alegeți viața, ceasul este tîrziu", tema generală a acestei Conferințe.

Această întrunire are loc în anul celei de a 40-a aniversări a înfrîngerii fascismului de către forțele aliate și a Declarației de la San Francisco (care a dat naștere Organizației Națiunilor Unite), precum și în anul cînd se împlinește un deceniu de la semnarea Actului final de la Helsinki în 1975.

Împreună noi am meditat asupra sarcinilor care ne revin nouă și Bisericilor noastre prin mărturia noastră despre Buna-Vestire în lume. Această mărturie ne determină să luptăm cu mai multă vigoare în lumea de azi pentru pace, dreptate și viață.

Sîntem conștienți că, mai mult ca oricînd, lumea în care trăim se află în fața alegerii deuteronomice între viață și moarte (Deuteronom 30, 14 s. q.): „Iată eu astăzi ți-am pus înainte viața și moartea, binecuvîntarea și blestemul. Alege viața, ca să trăiești tu și urmașii tăi...".

În același timp, noi afirmăm, împreună cu participanții la cea de a șasea Adunare generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Vancouver din 1983 și cu alți credincioși, că producerea și desfășurarea de arme nucleare, ca și folosirea lor, este o crimă împotriva umanității. De aceea noi respingem falsa doctrină care încearcă să ne facă să credem că s-ar putea împăca credința în Dumnezeu Creatorul, Reconciliatorul și Mîntuitorul, cu ideea ducerii unui război nuclear, cu folosirea „șantajului nuclear", pentru

oprimarea vreunei țări sau cu amenințarea unei posibile folosiri a armelor nucleare pentru menținerea păcii. De asemenea, ne angajăm noi înșine și chemăm creștinii și totodată Bisericile să ceară: 1) o oprire totală și imediată a cursei înarmărilor; 2) o reducere treptată a acestor arme sub control internațional, care să conducă cît mai curînd posibil la eliminarea lor totală. Noi îi chemăm să protesteze împotriva oricărei forme de militarizare a spațiului cosmic, care influențează chiar și mai mult modificarea echilibrului militar.

Condamnăm orice guvern care vrea să folosească credința creștină pentru a justifica ducerea unei cruciade nucleare. Noi vedem într-o astfel de încercare o deformare a credinței creștine practice care poate fi calificată drept anticreștină.

Noi, creștinii, ne dovedim credința prin dragostea noastră față de Hristos Care a venit să împace făptura cu Ziditorul ei, ca „lumea viață să aibă și din belșug să aibă" (Ioan 10, 10).

Ne simțim solidari cu toate femeile și cu toți bărbații care sînt credincioși luptei pentru dobîndirea respectului față de demnitatea umană. Suferim cu cei care suferă, ne bucurăm cu cei care se bucură.

Evanghelia ne îndeamnă să slujim aproapelui, să dăm ajutor și sprijin oricărui om care este oprimat din cauza nedreptății sau a cărei viață este amenințată prin orice fel de privațiune.

Ne simțim solidari cu toți cei care luptă pentru o viață mai bună întemeiată pe dreptate și pe pace.

Ne simțim solidari cu toate mișcările și grupările care luptă împotriva dezlănțuitei curse a înarmărilor și care se opun sinuciderii colective a omenirii.

Duhul lui Dumnezeu ne îndeamnă să împăcăm dragostea față de aproapele nostru cu lupta noastră pentru recunoașterea demnității lui. De aceea noi respingem orice discriminare pe bază de rasă, sex, origine etnică sau culturală, religie sau filozofie.

Afirmînd că „Hristos este pacea noastră" (Efeseni 2, 14), noi ne angajăm să slujim pacea. Ne angajam să facem, cu ajutorul lui Dumnezeu, ca această pace să devină o realitate în noi înșine și în relațiile cu semenii noștri.

Sîntem bucuroși, pe de altă parte, că interesul pentru această problemă crucială a crescut în chip constant pe plan teologic, eclaziastic și ecumenic.

Salutăm eforturile depuse la toate aceste nivele și, în mod special, în Consiliul Ecumenic al Bisericilor, și rugăm pe Dumnezeu să ne dea putere pentru a continua și a extinde această lucrare.

Marea provocare adresată astăzi omenirii — și astfel creștinilor și Bisericilor —, în lupta ei pentru pace și dreptate, poate fi rezumată în două cuvinte: existență și subzistență. Cu alte cuvinte, neamul omenesc trebuie să primească provocarea propriei sale supraviețuiri.

Pacea nu înseamnă doar absența războiului. Pacea nu poate exista fără dreptate. Cu mare durere recunoaștem că cea mai mare

parte a oamenilor în lumea în care trăim suferă încă din cauza sărăciei, foamei, mizeriei, exploatării și oprimării sub toate formele.

Sîntem îngrijorați de reînvierea în multe țări a ideilor fasciste, xenofobe și rasiste, care în mare măsură sînt legate de imposibilitatea de a controla criza economică. Această criză nu determină doar o nesiguranță socială mereu sporindă din cauza creșterii șomajului pentru milioane de bărbați și femei, dar aruncă, de asemenea, într-o „nouă sărăcie" pe cei mai neprivilegiați membri ai societății noastre.

De asemenea, recunoaștem cu revoltă calea scandaloasă pe care țările bogate risipesc fără încetare resursele — jefuind astfel materiile prime naturale ale țărilor sărace, fără să țină seama cu nimic de necesitățile vitale de bază ale populației acestor țări.

Sîntem revoltați de dezlănțuita cursă a înarmărilor și de cheltuielile mereu crescînde afectate acesteia.

Sîntem neliniștiți de creșterea nelimitată a sofisticării armelor și de producția în spirală a unor noi arme de distrugere în masă, care pun în pericol nu numai milioane de vieți omenești, ci și echilibrul ecologic al planetei.

În legătură cu acesta noi trebuie să denunțăm, de asemenea, repetatele neajunsuri provocate mediului înconjurător natural, rod al creației lui Dumnezeu.

În pragul unui nou mileniu, noi sîntem astăzi conștienți de urgența luptei pentru păstrarea creației lui Dumnezeu. Ca ucenici ai lui Hristos, noi trebuie să-L urmăm pe drumul păcii. Conduși de proclamarea Împărăției lui Dumnezeu, noi trebuie să pregătim, prin activitățile noastre pentru pace, calea pentru Hristos, Domnul Care vine.

Trebuie, de asemenea, să veghem și să nu ne lăsăm copleșiți de vreo formă a fatalismului pseudomistic.

Creștini, noi ne adresăm celorlalți creștini pentru ca împreună să putem duce lupta pentru pace.

Vă implorăm în numele lui Hristos ca, oriunde locuiți, să vegheați asemenea unei santinele care dă alarma la apropierea pericolului.

Vă cerem să sprijiniți cu neosteneală în orașul vostru, în țara voastră, toate eforturile pentru promovarea păcii și pentru instaurarea, într-o măsură mai mare, a dreptății.

Vă cerem să lucrați activ pentru creșterea conștiinței și pentru răspîndirea informațiilor printre oameni, în jurul vostru, despre pericolele care amenință omenirea, o specială atenție acordînd educației pentru pace, încît anul 1986, Anul Internațional al Păcii (O.N.U.), să cunoască succesul pe care îl merită.

În sfîrșit, a venit timpul să ne unim forțele, ca să devină o realitate ideea profetică a lui Dietrich Bonhoeffer de a se convoca un Consiliu Mondial al Bisericilor pentru Pace, idee care datează deja de 50 de ani și care, ulterior, a fost bine primită de primul Secretar general al Conferinței Creștine pentru Pace.

Dragi surori și frați, dorim, de asemenea, să vă mulțumim pentru interesul constant și pentru sprijinul pe care puteți să ni-l dați în lupta noastră grea pentru pace.

Timpul este scurt, a sosit ceasul ca toți creștinii, toate Bisericile, toți oamenii de bună credință să asculte și să urmeze chemarea Dumnezeului celui viu: „Alege viața".

— Alege viața pentru tine, alege viața pentru copiii tăi, alege viața pentru ca să o putem împărți cu generațiile viitoare.

— Alege viața pentru întreaga creație, binecuvîntată de Domnul, Care a murit și a înviat, Reconciliatorul și Împăratul Păcii!

APELUL DE LA PRAGA ADRESAT CREȘTINILOR DIN ÎNTREAGA LUME

Întruniți la Praga în numele lui Hristos, vă chemăm să fiți părtași la bucuria noastră și la durerea noastră, la lupta noastră și la nădejdea noastră.

În numele lui Hristos vă chemăm să vă bucurați cu noi.

Am devenit deosebit de conștienți de marele dar al Vieții, atît de fragil și de vulnerabil și atît de amenințat în vremea noastră. Viața este un dar sfînt, o încredere pentru care noi sîntem responsabili și răspunzători, de care noi trebuie să ne bucurăm și să o sporim, și nu să o distrugem sau să o urîțim. Ne-am bucurat de asemenea în marea familie ecumenică, căreia îi aparținem în Hristos. Am fost peste 800 de bărbați și de femei din toate colțurile pămîntului, din peste 90 de țări de pe toate continentele, aparținînd tuturor marilor Confesiuni creștine și diferitelor sisteme politice și ideologii. Am fost emoționați de asemenea, să urăm bun venit reprezentanților altor mari religii ale lumii și să înțelegem cît de complet am împărtășit cu ei aceeași venerație pentru viață.

În numele lui Hristos vă chemăm să suferiți împreună cu noi.

Viața este în primejdie ca niciodată înainte. Deasupra noastră atîrnă amenințarea constantă și mereu crescîndă a holocaustului și iernii nucleare și instabilitatea și pericolul care sporește al inconștienței și costisitoarei curse a înarmărilor. În multe țări moartea nu este doar o îngrijorare viitoare, ci o experiență prezentă. Idolii trufiei militare cer jertfe umane, cursa înarmărilor se face cu prețul foamei, dependenței și exploatării săracilor lumii. Fiecare rachetă ucide acum. Milioane de copii mor de foame sau de o boală care poate fi împiedicată. Nenorociții lumii sînt ignoraţi.

În numele lui Hristos vă chemăm să alegeți viața.

Noi am reafirmat și am extins remarcabilul consens ecumenic cu privire la pace și la dreptate. Acesta respinge posesiunea armelor nucleare ca pe o crimă împotriva omenirii și nu acceptă ideea că cursa înarmărilor și politica de intimidare pot să asigure vreodată securitatea, ci mai curînd fac lumea din zi în zi mai nesigură. Noi am sprijinit majoritatea națiunilor și popoarelor lumii în chemarea lor de a se îngheța cheltuielile militare, ca un prim pas spre

abolirea lor treptată și am cerut tuturor națiunilor să declare voința lor de a nu fi niciodată primele care vor folosi aceste arme.

Recunoaștem instabilitatea mereu crescîndă, primejdia și cheltuielile care vor rezulta din extinderea cursei înarmărilor în spațiul cosmic. Pe motive care sînt morale, politice și științifice, dar mai ales spirituale, noi sîntem convinși că dezvoltarea așa-numitului „război al stelelor", unită cu noua idee despre „prima lovitură" a armelor desfășurate pe pămînt, nu poate fi justificată și face lumea din ce în ce mai nesigură.

Am chemat la o nouă ordine economică internațională în care să existe cel puțin dreptatea de bază pentru cei săraci și am sprijinit luptele dureroase ale celor care caută să se elibereze din veacuri de opresiune și de dependență, printre care sînt atît de multe surori și frați deai noștri, creștini.

Reafirmăm că grija lui Dumnezeau este pentru întreaga viață, recunoaștem că trebuie să învățăm să trăim împreună, ca apropiați, într-o lume amenințată cu moartea și cu decăderea și să soluționăm totul într-o formă nouă, pe baza credinței noastre biblice, a nădejdii și a dragostei, că trebuie să ne rugăm, să mărturisim și să luptăm pentru pace, pentru dreptate și pentru integritatea Creației.

În numele lui Hristos vă chemăm să vă alăturați nouă — ceasul este tîrziu!

În 1986, Anul Internațional al Păcii hotărît de Organizația Națiunilor Unite, Conferința Creștină pentru Pace, cu noua autoritate a Adunării noastre, va desfășura activități pe baza programelor de pace naționale, regionale și mondiale, pentru educația păcii și pentru zidirea încrederii. Spre a fi reale, acestea trebuie să fie locale: în fiecare comunitate și în fiecare inimă. În numele lui Hristos, fiți alături de noi acum! Ceasul este tîrziu — Dumnezeu ne cheamă să alegem viața!

Cea de a șasea Adunare Generală a Conferinței Creștine pentru Pace a adoptat și un *„Apel către conducătorii tuturor guvernelor"*, în care reprezentanții Bisericilor creștine întruniți la Praga și-au exprimat îngrijorarea cu privire la continua accelerare a cursei înarmărilor nucleare, care, dacă nu este oprită, lasă prea puțină speranță omenirii de a supraviețui pînă la sfîrșitul acestui secol. Deși iarna nucleară amenință planeta noastră, cursa înarmării nucleare continuă și crește numărul țărilor care, sub pretextul securității naționale, dezvoltă tehnologia și armele nucleare. Este dureros faptul că, într-o lume în care milioane de ființe umane nu au hrana necesară pentru a supraviețui, se cheltuiesc miliarde de dolari pentru arme ale morții.

În numele bărbaților, femeilor și copiilor de pretutindeni, participanții la Adunarea generală a Conferinței Creștine pentru Pace au cerut conducătorilor tuturor guvernelor din lume să facă uz de toată influența lor pentru a se pune capăt cursei înarmărilor nucleare, pentru a se ajunge la înghețarea dezvoltării, testării, producerii și desfășurării armelor nucleare, pentru neintroducerea acestora în spațiul cosmic și pentru formarea de zone libere de arme nucleare.

A fost adresată o „*Scrisoare Dr. Perez de Cuellar, secretarul general al Organizației Națiunilor Unite*“, în care, după ce se transmit felicitări cu prilejul împlinirii a 40 de ani de la Conferința din 26 iunie 1945, cînd s-a hotărît fundarea Organizației Națiunilor Unite, și pentru Anul Internațional al Păcii, care va începe la 24 octombrie 1985, se arată că lumea creștină privește spre Organizația Națiunilor Unite, ca spre o sursă de mare și ultimă nădejde pentru omenire, deoarece O.N.U. este prima încercare de a crea o structură cu responsabilitate comună care ar putea asigura viața și dezvoltarea tuturor națiunilor în pace și demnitate, în dreptate și cooperare.

Ca organizație neguvernamentală cu statut consultativ în ECOSOC și UNESCO, Conferința Creștină pentru Pace îndeamnă pe creștini să sprijine nobilele scopuri ale Națiunilor Unite: dezarmarea, decolonizarea, dreapta dezvoltare, protecția mediului natural și uman, lupta împotriva apartheidului și rasismului.

Conferința Creștină pentru Pace a colaborat fructuos cu Organizația Națiunilor Unite în cadrul Anului Internațional al Femeii (1975), al Anului Internațional al Copilului (1979) și la întrunirile speciale ale Adunării Generale pentru Dezarmare de la New York (1978 și 1982), iar în prezent își aduce contribuția la Anul Internațional al Tineretului (1985) și la Anul Internațional al Păcii (1986).

Conferința Creștină pentru Pace a propus Comisiei O.N.U. pentru Drepturile Omului ca anul 1989, cînd se vor împlini 200 de ani de la Revoluția Franceză și de la una din marile ei realizări — libertatea religioasă —, să fie declarat „Anul Internațional al Toleranței Religioase și Ideologice“ pentru a se promova și pe această cale coexistența pașnică și cooperarea statelor suverane prin toleranța gîndirii și credinței și spre a se ajuta astfel aducerea la îndeplinire a „Declarației de Toleranță“ a Națiunilor Unite din 25 noiembrie 1981.

În „*Scrisoarea adresată participanților la cel de al XII-lea Festival al Tineretului și Studenților*“ care va începe la sfîrșitul lunii iulie 1985, la Moscova, se cere tinerei generații să ia parte activă la lupta pentru încetarea producției armelor nucleare din ce în ce mai sofisticate, pentru sporirea cursei înarmărilor și pentru o reducere progresivă a arsenalelor de arme nucleare, biologice și chimice pînă la distrugerea lor totală; pentru o nouă ordine economică internațională, pentru eliberarea popoarelor din Africa, Asia, America latină și Oceanul Pacific aflate sub opresiune economică și politică, pentru coexistență pașnică între popoarele cu sisteme sociale și politice diferite.

În rezoluția „Dezvoltare și eliberare“, adoptată de cea de a șasea Adunare generală a Conferinței Creștine pentru Pace se cere: crearea unei noi ordini economice internaționale, decolonizarea economică a Lumii a treia, demilitarizarea tuturor conflictelor din Lumea a treia, inclusiv oprirea exportului de arme, eliminarea rămășițelor colonialismului și sprijinirea mișcărilor de eliberare și a forțelor democratice care luptă împotriva regimurilor dictatoriale și a intervenției străine etc.

Cea de a șasea Adunare generală a Conferinței Creștine pentru Pace și-a făcut cunoscută atitudinea sa față de situația din Africa, America Centrală, Asia, Europa, Orientul Mijlociu și din zona Oceanului Pacific în mai multe documente care nu numai că încearcă să identifice tensiunile și problemele din aceste regiuni, dar, în același timp, conțin propuneri privind modul în care creștinii și Bisericile pot contribui la soluționarea acestor probleme.

Cea de a șasea Adunare generală a Conferinței Creștine pentru Pace a adresat scrisori lui Andrei Gromîko, președintele Sovietului Suprem al U.R.S.S., și lui Ronald Reagan, președintele S.U.A., rugîndu-i să sprijine cu marea lor autoritate politica de pace și dreptate în lume.

După cum se vede, în toate documentele adoptate, creștinii de pretutindeni, toți oamenii de bună credință din lume sînt chemați să se solidarizeze în lupta pentru o viață întru dreptate și pace, pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru că numai astfel creștinii își vor manifesta credința lor în iubirea lui Hristos, Care a venit pentru a sluji și pentru a împăca pe om cu Ziditorul, pentru ca „lumea viață să aibă și din belșug să aibă“ (Ioan 10, 10).

Documentele și rezoluțiile adoptate de către cea de a șasea Adunarea generală a Conferinței Creștine pentru Pace sînt un apel la veghe continuă, în numele lui Hristos, Domnul Păcii, în fața primejdiei care se apropie, un apel la participarea activă la educația pentru pace și la lucrarea de sprijinire a eforturilor depuse de O.N.U. pentru ca „Anul Internațional al Păcii“ (1986) să cunoască sucesul meritat.

Cea de a șasea Adunare generală a Conferinței Creștine pentru Pace a propus intensificarea eforturilor pentru a prinde viață ideea profetică a unui Consiliu Universal al Bisericilor pentru Pace.

Prin documentele adoptate, prin problemele dezbătute, prin întreaga desfășurare a lucrărilor sale, cea de a șasea Adunare generală a Conferinței Creștine pentru Pace a adus o contribuție importantă la renașterea nădejdii și încrederii în lupta pentru apărarea vieții și a păcii, acum, cînd ceasul este tîrziu și lumea se află, mai mult ca oricînd, în fața chemării deuteronomice : „Viață și moarte ți-am pus eu astăzi înainte... Alege viața ca să trăiești tu și urmașii tăi“ (30, 19).

* * *

În urma celor expuse în rîndurile de mai sus se impun unele concluzii :

1. Se poate spune că, în actuala situație internațională în continuă și primejdioasă agravare, cea de a șasea Adunare generală a Conferinței Creștine pentru Pace a făcut un însemnat și hotărîtor pas în activitatea pe care o desfășoară în vederea menținerii păcii, atît prin numărul participanților reprezentînd Biserici, confesiuni, grupuri, asociații religioase creștine și necreștine, cît și prin calitatea referatelor prezentate într-o atmosferă de colaborare și încredere reciprocă.

Nu putem să trecem cu vederea că Adunarea s-a bucurat de cea mai largă participare (nu numai din punct de vedere confesional, ci și geografic) din istoria Conferinței Creștine pentru Pace.

Au fost prezenți și delegați ai Conferinței Bisericilor Europene, ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor și delegați reprezentînd un mare număr de organizații ecumenice regionale, naționale sau locale. La lucrările celei de a șasea Adunări generale a Conferinței Creștine pentru Pace au fost prezenți, de asemenea, reprezentanții mai multor guverne și reprezentantul Organizației pentru Eliberarea Palestinei.

2. Față de alte Adunări generale, s-a remarcat cea mai numeroasă prezență a Bisericilor Ortodoxe (Patriarhul Maxim al Bisericii Ortodoxe Bulgare, Întîistătătorii Bisericilor Ortodoxe din Cehoslovacia și Polonia, ierarhi, preoți, profesori de teologie etc.), care au adus o contribuție temeinică la studierea problemelor aflate pe ordinea de zi și la elaborarea documentelor.

3. Un punct care a favorizat și promovat spiritul ecumenic a fost programul religios zilnic, nu numai în cadrul Conferinței propriu-zise, ci și pe diferite Biserici și Confesiuni, știut fiind faptul că, potrivit concepției creștine, momentele de reculegere și de rugăciune împreună, indiferent de Bisericile cărora le aparțin cei ce se roagă, au o valoare foarte mare în strădaniile depuse pentru realizarea unității creștine. În acest scop a fost pregătită o capelă specială în Palatul Culturii, unde s-au desfășurat lucrările Adunării generale.

4. În cadrul lucrărilor s-a găsit timpul necesar pentru a se ține întruniri speciale și mese rotunde consacrate diferitelor zone ale lumii supuse nedreptății și exploatării sau unor zone în care există situații conflictuale (Orientul Mijlociu, America Latină, Caraibe, Asia, Pacific etc.).

5. Datorită condițiilor optime de lucru și de studiu create de conducătorii Conferinței Creștine pentru Pace au putut să ia cuvîntul un mare număr de participanți. S-a născut astfel o atmosferă de încredere reciprocă și de caldă apropiere, care a condus la solidaritate și la unitate de vederi și de acțiune împotriva cursei înarmărilor, a cheltuielilor militare, a militarizării cosmosului, împotriva tuturor felurilor de arme. Acest lucru a determinat și adoptarea unui număr mare de documente care situează cea de a șasea Adunare generală și Conferința Creștină pentru Pace la un înalt nivel de conștiință și de responsabilitate față de pacea omenirii, față de viața și de viitorul ei.

(Participant)

O DELEGAȚIE A BISERICII ORTODOXE ROMÂNE A VIZITAT BISERICA ROMANO-CATOLICĂ DIN R. F. GERMANIA

Dorința de unitate creștină este astăzi mai mare ca oricînd, pentru că unitatea creștină include și o unitate pan-umană de care lumea contemporană, confruntată cu probleme majore, are nevoie absolută. Ecumenismul, ca mișcare în slujirea de apropiere și în atingerea sublimului țel: „ca toți să fie una" (Ioan 17, 21), această mișcare creștină mondială, a cunoscut o dezvoltare prin activitatea unor prestigioase personalități, ierarhi, preoți, profesori și credincioși cu o deplină responsabilitate a slujirii și cu o conștiință înaltă a misiunii sacre de îndeplinit în Biserica lui Hristos, cunoaște astăzi dimensiunile unei afirmări plenare atît sub aspectul intensiv, adică al găsirii căilor spre unitatea credinței, cît și sub cel extensiv, înglobînd pe creștinii de pretutindeni. Este aceasta lucrarea Duhului Sfînt care pe cele nedesăvîrșite le plinește și pe cele risipite le adună, a Duhului care ne face să resimțim durerea spirituală pricinuită de despărțiri multiseculare păgubitoare.

Este lucrarea Duhului Sfînt în noi și prin noi, pentru ca noi creștinii să ne redescoperim identitatea proprie care trebuie să fie una a iubirii, a comuniunii. Pe aceste coordonate se înscriu întîlnirile intercreștine care sînt an de an tot mai numeroase, dar și mai rodnice, mărturie sigură a Duhului lui Hristos care conlucrează tainic dar eficient împreună cu noi, pentru „ca toți să fie una" (Ioan 10, 10).

Este bine cunoscută activitatea Bisericii Ortodoxe Române prin reprezentanții săi, în cadrul mișcării ecumenice, rolul său în propunerea unor teme de dezbătut, competența reprezentanților săi la diferite întruniri interteologice, la simpozioane sau alte activități menite să contribuie la cunoaștere reciprocă și la apropiere.

Acestea se pot spune și despre participarea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române, condusă de către I. P. S. Mitropolit Nestor, între 1 și 14 septembrie 1985, la festivitățile de redeschidere și redare cultului a unor biserici din Köln, Republica Federală Germania. Din delegație au mai făcut parte P. C. Pr. Constantin Pîrvu, vicar-patriarhal, P. C. Arhim. Irineu Chiorbeja, consilier patriarhal, P. C. Pr. Viorel Ioniță, asistent la Institutul Teologic București și un grup de 25 de călugărițe de la mănăstirile : Agapia, Văratec, Pasărea și Țigănești, între ele și monahia Eustochia Ciucanu, stareța Mănăstirii Agapia.

Orașul Köln, fostă „Colonia romanica", este „orașul cu 1000 de altare", iar domurile, bisericile și capelele sale construite în stilul romanic sau gotic, multe dintre ele datînd dinainte de despărțirea Bisericii de la 1054. Aceste Biserici sînt construite pe temeliile unor biserici mai vechi sau pe locurile unde au fost martirizați cei ce

mărturiseau credința în Hristos cel înviat, precum Sfinții Gereon, Martin, Kuniberi, Severin, Ursula, altele avînd patron numele Maicii Domnului al Sfinților Apostoli și al altor sfinți (Sf. Pantelimon, Sf. Cecilia, Sf. Gheorghe). Între acestea sînt 12 catedrale care au împlinit un mileniu de existență — catedrale din vremea cînd Biserica lui Hristos era una, așadar înainte de 1054, cînd s-a produs ruptura dureroasă a Bisericii.

Ca o mărturie a unității de atunci și ca o expresie vie a dorinței arzătoare de unitate ce animă creștinătatea zilelor noastre, Biserica Romano-Catolică din R. F. Germania a invitat reprezentanți ai diferitelor Biserici Ortodoxe să participe la festivitățile de redeschidere a ultimelor 5 biserici, care avariate în timpul bombardamentelor din al doilea război mondial au fost refăcute, redîndu-li-se chipul de altă dată.

Din delegație a făcut parte, așa cum am amintit și P. C. Eustochia Ciucanu stareța Mănăstirii Agapia care a mai participat împreună cu monahia Heruvima Timaru, stareța Mănăstirii Țigănești, la conferința teologică Kaire cu tema: „Cetatea lui Dumnezeu, cetatea oamenilor", care a avut loc în Berlinul Occidental între 3 și 9 septembrie, în „Heimat Mission in Evangelischer Diakonieverein". La această conferință, la care au participat 5 pastori și 30 delegați din aproape toate țările Europei, din S.U.A., Canada, Uganda și Argentina, s-au purtat discuții despre modalitățile eficiente ce trebuie aplicate pentru apropierea mai mare între creștini, pentru aplanarea tensiunilor ce există între oameni și popoare, pentru prevenirea războiului ce amenință lumea divizată de astăzi.

Conferențiarii, între care Gerhard Kiefel și Pater Philippi, pastorul Neubauer din Berlin sau reprezentanți ai unor misiuni creștine, au trecut în revistă diferite aspecte ale creștinismului contemporan confruntat cu procesul de industrializare și automatizare nemaiîntîlnit pînă acum, cu înarmarea ce amenință pacea și viața prin declanșarea unui nou război. Amintind de ororile ultimului război mondial, de situațiile de tensiune create în urma lui, cei prezenți au evidențiat rolul pe care credința în Hristos, trebuie să-l aibă în viața lumii creștine pentru instaurarea unui climat de apropiere, de dragoste între oameni și popoare.

Creștinii sînt chemați astăzi mai mult ca oricînd să fie la înălțimea chemării lor de următori și împlinitori ai poruncilor lui Hristos, pentru ca raporturi noi, de respect reciproc, de dreptate și iubire să înseninеze viața planetei.

La această întrunire participanții au prezentat referiri la viața bisericească din țările de unde vin.

Astfel, maica Eustochia Ciucanu a făcut o prezentare a vieții Bisericii Ortodoxe Române: formele ei de organizare, numărul de parohii și preoți al mănăstirilor și schiturilor cu viață monahală, al școlilor teologice în care se pregătesc temeinic viitorii slujitori ai Altarului Bisericii strămoșești potrivit exigențelor actuale ale învățămîntului teologic, activitatea editorială din Biserica Ortodoxă Română, deosebit de reprezentativă prin cărțile de cult, prin manualele pentru studenții teologi și elevii seminariști, prin publicarea

operelor patristice sau prin publicațiile teologice centrale bisericești și eparhiale. De asemenea s-a amintit de viața creștină vie și dinamică a Ortodoxiei românești, despre înfrumusețarea bisericilor și mănăstirilor, locașuri de dreaptă închinare și evlavie, dar și monumente istorice și de artă, despre construirea de noi biserici, despre restaurarea și mobilarea celor existente. La loc de seamă se situează ecumenismul local, model pentru creștinii din lume, despre raporturile irenice dintre cultele creștine din țara noastră, despre activitatea desfășurată de Biserica Ortodoxă Română pe plan ecumenic spre găsirea celor mai potrivite soluții ale apropierii între creștini, pentru cunoașterea reciprocă a tezaurului de credință propriu fiecărei confesiuni și pentru înaintarea pe calea unității Bisericii lui Hristos, dar și pentru rezolvarea justă a marilor probleme ale contemporaneității, pentru apărarea păcii și a vieții în lume.

După vizitarea Berlinului, delegatele bisericii noastre la această conferință s-au alăturat delegației conduse de I.P.S. Nestor la festivitățile prilejuite de redeschiderea ultimelor 5 catedrale din Köln.

Potrivit programului stabilit, program ce reflectă spiritul unității de care sînt animați creștinii, delegației noastre i s-a rezervat oficierea slujbelor religioase de la slăvitul praznic al Nașterii Maicii Domnului, la 8 septembrie, la Biserica Sfîntul Gheorghe din Köln.

Astfel, vineri 6 septembrie, s-a oficiat de către I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei slujba dinaintea prăznuirii Nașterii Maicii Domnului, cu Vecernie mare și Litie. I.P.S. Sa a fost înconjurat de un sobor de preoți slujitori, iar răspunsurile la strană au fost date de grupul de călugărițe din România. A doua zi, 7 septembrie, s-a oficiat Sfînta Liturghie, între orele 9 și 11.

În seara zilei de 7 septembrie s-a făcut slujba Privegherii potrivit ritului din Biserica Ortodoxă spre cinstirea Maicii Domnului, cîntîndu-se Polieleul „Cuvînt bun...“ și Slavoslovia.

Duminică 8 septembrie s-a săvîrșit Sf. Liturghie de către I.P.S. Nestor înconjurat de un sobor de preoți slujitori, răspunsurile fiind date de corul de călugărițe române. La sfîrșit, I.P.S. Nestor a rostit un cuvînt de învățătură despre rolul Maicii Domnului în iconomia mîntuirii, aducînd mulțumiri Bisericii Catolice din R. F. Germania pentru invitația făcută de a participa la acest moment sărbătoresc din viața Bisericii Romano-Catolice din R. F. Germania, mărturie a bunelor relații dintre Biserica noastră și Bisericile din Germania, care se străduiesc spre realizarea unității Bisericii lui Hristos. În cupola impresionantului dom au răsunat acordurile armonioase ale melosului bizantin, ca un ecou peste veacuri al unității Bisericii celei una și ca o chemare actuală pentru refacerea unității creștine. La slujbele oficiate au participat credincioși catolici și ortodocși, profund impresionați de frumusețea și de mesajul Liturghiei ortodoxe, de bogăția ei de sensuri și de puterea ei mîntuitoare, înfrățiți și uniți în rugăciune și în invocarea lui Dumnezeu. O impresie deosebită a produs asupra credincioșilor din Occident prezența călugărițelor române și răspunsurile date de ele la Sfînta Liturghie. Cîntările și rugăciunile au fost executate cu evlavie, melodios și corect, predispunînd la o atmosferă autentică de rugăciune.

Peste tot la Köln, delegația Bisericii Ortodoxe Române, purtătoare a mesajului comuniunii și frățietății, a dorinței de cunoaștere reciprocă și a apropierii între creștini, a fost primită cu admirație și stimă, cu respect față de tradiția ortodoxă și românească.

La recepția oferită delegației Bisericii noastre de către Televiziunea din Köln, directorul acestei instituții a adus un elogiu Bisericii și poporului român spunînd între altele : „Lumea germană a fost foarte impresionată nu numai de cîntările bisericești executate în melosul bizantin atît de frumos de călugărițe și de slujbele oficiate în rit ortodox, dar și de prezența unui grup așa de numeros de călugărițe ortodoxe deplasat în Republica Federală Germania. Consider, spunea vorbitorul — că aceasta este un caz unic în istoria Bisericilor Ortodoxe și Catolice, pentru că de-a lungul istoriei nu s-a mai înregistrat un caz asemănător". La sfîrșitul recepției, au fost oferite membrilor delegației noastre cărți, broșuri și pliante cu bisericile din Köln, după care s-a vizitat orașul.

Despărțirea de gazde a avut loc în același dom unde s-au oficiat slujbele în ritul ortodox, încă o dată răsunînd sub cupola monumentalei catedrale ritmurile melodice unice în frumusețea și suavitatea lor a două cîntări bisericești.

Vizita delegației Bisericii Ortodoxe Române făcută Bisericii Romano-Catolice din R. F. Germania reprezintă un pas înainte în cunoașterea teologiei și a tradițiilor bisericești, cu specificitatea lor, amplificate prin însuși centrul vieții creștine, Sfînta Liturghie.

O dimensiune sacramentală și rituală, ce dă suplețe și viabilitate crescîndă relațiilor dintre Bisericile noastre, pe plan teologic, dar și dintre popoarele noastre în domeniul spiritual și cultural.

În continuare, delegația Bisericii noastre a fost oaspetele Institutului ecumenic romano-catolic pentru Bisericile de Răsărit de la Regensburg, al cărei director, Mgr. Albert Rauch, care a vizitat de mai multe ori Biserica noastră, a făcut o călduroasă primire distinșilor oaspeți. Aici delegația Bisericii Ortodoxe Române a vizitat mai multe monumente, vestigii ale trecutului istoric al Germaniei și mănăstirile din împrejurimile orașului Regensburg.

Vizita s-a încheiat în ziua de 14 septembrie și ea a constituit o ocazie deosebită de afirmare și continuă adîncire a legăturilor dintre cele două Biserici, animate de duhul ecumenic al unității, sprijinitoare active ale progresului, militante pentru cauza dreptății, a libertății și a păcii în întreaga lume.

Stavrofora Eustochia CIUCANU

IMPREUNĂ AU FOST MOȘII ȘI STRĂMOȘII

† TEOCTIST
ARHIEPISCOP ȘI MITROPOLIT

Am fost foarte bucuros cînd am primit invitația să vin la parohia Victoria spre a săvîrși actul dumnezeiesc al tîrnosirii noii biserici. De cînd am fost rînduit la Mitropolia Moldovei și Sucevei, în 1977, am luat cunoștință de rîvna credincioșilor de aici și a Părintelui Nicolae Gogoașă, de dragostea și atașamentul tuturor în frunte cu Consiliul și Comitetul parohial pentru împlinirea acestui vechi și arzător scop: de a avea parohie, biserică, locaș de închinare. Am rămas mișcat de primirea făcută de dimineață și socot că această cinste ați arătat-o ca niște fii buni ai Bisericii și ați îndreptat-o unui slujitor al ei și frate al dumneavoastră. În asemenea împrejurări mereu îmi vine în minte satul natal cu înfățișare asemănătoare acestuia, cu chipurile fiilor săi, ca și cele pe care le am acum în fața ochilor mei, care sînteți dumneavoastră, născuți ca într-un leagăn cald și primitor. Cînd rostesc cuvîntul sat *îmi apare înfățișarea cu întocmirile și gospodăriile locuitorilor, cu bogăția sufletească a fiilor săi, cu desfășurarea vieții specifice locului, îmbinîndu-se fericit cerințele de creștere materială cu cele spirituale. Nu putem să nu evidențiem că și orașul și-a dobîndit noi dimensiuni în formarea fiilor săi, care la obîrșia lor sînt fiii satelor și duc cu ei tradițiile, obiceiurile datinile românești și creștinești. Ne aflăm în fața unei biserici monumentale ca arhitectură și expresie a artei bisericești și izvor de învățătură ortodoxă ca locaș zugrăvit. Ne aflăm în fața unui nou Altar înzestrat acum cu Sfinte Moaște, cu Sfinți Evangheliști și pecetluit cu Sfîntul și Marele Mir. Ca imagine a Bisericii zidite pe temelia Proorocilor, această frumoasă biserică poate fi alăturată în rînd cu bisericile lui Ștefan cel Mare, în rînd cu alte biserici voievodale din scumpa noastră Moldovă.*

Mare mulțumire sufletească are cel ce se bucură că ceea ce a sădit cu mîna sa și a privegheat cu dragostea sa crește, înflorește și rodește. Mulțumirea este mult mai mare atunci cînd din aceste roade se împărtășesc cît mai mulți și mai ales cînd aceste roade depășesc limitele spațiului și timpului, cum se întîmplă cu roadele mîntuitoare ale unui locaș de închinare străbună. De aici înainte, noua biserică devine izvor de apă vie, de dreaptă învățătură, de lumină și putere duhovnicească. Sub bolțile ei se vor înălța rugăciunile și cîntările liturgice intonate într-un cuget de toți binecredincioșii creștini, pentru a fi părtași la jertfa cea fără de sînge adusă de preot spre mîntuirea tuturor. La dumnezeiasca Liturghie ce se săvîrșește pe noul altar, cînd

Însuși Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, Arhiereul „Care a străbătut cerurile" (Evrei 4, 14) slujește, toți credincioșii participă cu sufletele curate împreună cu cetele îngerești, împărtășindu-se cu scumpul Trup și Sînge al Fiului lui Dumnezeu. Aici, în fața altarului, se săvîrșește marea taină a unirii noastre cu Dumnezeu și, prin împărtășirea din același Potir, unirea noastră a tuturor celor ce sîntem fiii sfintei noastre Biserici strămoșești. De aici luăm „arvuna nemuririi" cu care nădăjduim să fim și moștenitorii vieții celei veșnice. Întreaga viață duhovnicească aici se desfășoară, Sfintele Taine aici revarsă darurile lor sfințitoare, prin rugăciunile preotului și credința celor ce năzuiesc spre folosul lor. Și tot din acest locaș al lucrării Duhului Sfînt, credinciosul pornește pe drumul cel fără întoarcere, spre mormînt, iarăși însoțit de rugăciunile Bisericii, mergînd nu pe drumul morții, ci pe cel al învierii.

Într-o astfel de lumină privesc această adevărată catedrală pe care am înconjurat-o astăzi, înălțîndu-se acum după sfințire ca din ființa dumneavoastră. Se alcătuiește unirea dintre biserica văzută, locaș de închinare și Biserica nevăzută, a învățăturii Mîntuitorului Hristos, a Sfinților Apostoli și a Sfinților Părinți.

Dar ca și în lucrarea grea de zidire a bisericii și în clipele liturgice nu am fost numai noi cei de aici, ci împreună au fost moșii și strămoșii noștri, pe care i-am pomenit la Sfînta Liturghie și toți cei ce se află în mormintele alăturate așteptînd slăvita înviere obștească.

Toți tresaltă de bucurie, ca la Învierea Domnului nostru Iisus Hristos, cînd noi, la Sfînta Liturghie, le pomenim numele, ne aducem aminte de ei în rugăciuni. Se desăvîrșește această unitate între noi și ei, care au trecut dincolo de pragul vieții, se bucură de lumina și fața lui Dumnezeu. Dar nu sîntem numai cu ei. Sîntem cu toți Sfinții, cu Sfinții Îngeri și cu Maica lui Dumnezeu. Ortodoxia înseamnă cuprinderea aceasta în credință și în rugăciune a celor din trecut și a noastră, a celor de acum.

Datorită acestei legături duhovnicești, darurile dumnezeiști se revarsă asupra tuturor acelora care postesc, care se roagă, care se împărtășesc, dar ele se revarsă și asupra tuturor celor din familie și dintre rudenii, asupra celor ce sînt de o credință și de un neam.

De aceea, datori sîntem să ne rugăm pentru toți și să-i pomenim în rugăciuni pe toți cei de o credință și chiar pe vrăjmași, după cuvîntul Mîntuitorului nostru (Matei 5, 44; Luca 6, 28). Această bunătate, această stare sufletească vrednică de toată lauda am văzut-o reflectată pe fețele celor de față încă de la începutul slujbei. În fața lui Dumnezeu valorează mult inima smerită și plină de iubire cu care venim la biserică, ne rugăm și oferim ofranda noastră, cum citim că făceau strămoșii noștri, cei ce ne-au lăsat această bogăție de sfinte biserici.

Cum ați auzit din cuvîntul părintelui paroh, cunosc locurile acestea din vremuri grele, de mari lipsuri și suferințe, dureroase urmări din cel de al doilea război. Distrugerile unor localități

întregi, pagube imense, mai ales pagubele de vieți omenești din anii greului război și din anii de după război, durerile de nedescris ale părinților care și-au pierdut fiii, ale fiilor care și-au pierdut părinții, marea pildă de dragoste de glie a celor rămași pe loc, nevoiți a locui în bordeie improvizate, tresărind de frica exploziilor cu întîrziere, mi-au rămas de neuitat.

Multe necazuri și multe greutăți trebuiau să biruie, avînd în inimi flacăra vie a credinței în biruința binelui, a adevărului, a păcii de care ne bucurăm din plin în epoca noastră de înfăptuiri istorice.

Este o deosebită bucurie pentru mine să revăd satul Victoria, după patruzeci de ani, și să admir frumusețile gospodăriilor, noile clădiri impunătoare ale comunei, lanurile întinse din jurul localității, lucrările impunătoare pentru folosirea apelor Jijiei și pentru redarea agriculturii a unor însemnate suprafețe de teren agricol, înfățișări noi care mărturisesc despre hărnicia locuitorilor de aici. Nu numai că au dispărut rănile lăsate de război, ci sînt create acum toate posibilitățile de dezvoltare a unei agriculturi și zootehnii intensive, care vor aduce noi creșteri materiale și spirituale în viața satului nostru românesc. Toată această agonisită leagă pe fiecare fiu al țării de glia străbună, de vatra părintească, de vitejia înaintașilor, de tradițiile și istoria poporului nostru.

Din paginile istoriei noastre, cartea de aur a neamului, știm cît de adînci și puternice sînt rădăcinile viețuirii strămoșilor noștri în aceste ținuturi. Știm că sîntem fiii Bisericii Ortodoxe Române prin predica Sfîntului Apostol Andrei. Știm că aici ne-am născut ca popor și biserică. N-am venit din altă parte a lumii și nu ne-a încreștinat nimeni decît cuvîntul apostolic, primit din convingerea proprie de către strămoșii noștri daco-romani. Firul acestei credințe l-am păstrat fără întrerupere cu credincioșie, cu jertfe și cu roade pentru toată creștinătatea Europei. Numai așa înțelegem prezența chipurilor voievozilor noștri români, ctitori de biserici și mănăstiri, zugrăviți nu numai în sfintele lăcașuri din țară, ci și la muntele Athos, pentru că luptau pentru apărarea întregii creștinătăți. Iată ce popor și cît de vrednici voievozi am avut noi. Odrăsliți din popor, ei l-au slujit vitejește și împreună cu fiii lui au apărat integritatea hotarelor și a credinței ortodoxe pînă la jertfa vieții. Ce popor minunat și ce istorie frumoasă avem noi! Prin munca și vrednicia întregului popor, a tuturor fiilor pămîntului nostru strămoșesc, sub călăuza înțeleaptă a Conducerii de stat, se continuă și se îmbogățește această istorie. Continuă astfel drumul strălucit, luminos al înaintașilor noștri, drumul păcii și colaborării, drumul început acum patruzeci de ani, cînd s-a așezat pacea în Europa. Împreună cu întregul popor, preoții și credincioșii sprijină zidirea vieții noi, chipul nou al Patriei noastre dragi. În anul acesta de mari aniversări patriotice și bisericești, anul 1985, ați adus această mărturie, noua biserică ce va fi peste veacuri cununa nemuritoare a dreptei credințe a fiilor și fiicelor parohiei Victo-

ÎN SLUJIREA VIEȚII ȘI DARURILOR EI

Ne aflăm cu toții adunați în conferința prilejuită de Apelul Consiliului Național F. D. U. S., *una din numeroasele inițiative și acțiuni ale poporului nostru și ale conducerii țării, în frunte cu Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, închinate apărării păcii și vieții pe pămînt, în aceste zile cînd întreaga omenire comemorează 40 de ani de la masacrul atomic de la Hiroshima și Nagasaki. Deși se depun și s-au depus eforturi uriașe pentru apărarea păcii, după cum vă este tuturor cunoscut, evoluția evenimentelor internaționale neliniștește tot mai mult popoarele lumii interesate să-și apere viitorul de amenințarea unui cataclism atomic. Spectrul fricii și al morții însoțește pretutindeni cugetul omului zilelor noastre, iar această întunecare a cerului, prin așa-zisul „război al stelelor", provoacă sărăcie, înfometări și lipsuri de tot felul în viața popoarelor. Însăși imaginația, despre care se spune că nu are limite, nu ar putea cuprinde și evalua la adevărata ei dimensiune primejdia neostoitei curse a înarmărilor. Din nefericire, de data aceasta nu imaginația, ci însăși trista realitate a risipirii unor imense avuții pentru fabricarea armelor, a experimentării și stocării lor continue, vin să confirme stadiul de agravare internațională.*

La cea de a VI-a Adunare Generală a Conferinței Creștine pentru Pace de la Praga, desfășurată zilele trecute — la care a participat și o delegație ecumenică din țara noastră —, pe lîngă discuțiile și referatele în care a fost dezbătută necesitatea apărării păcii și vieții în lume, ne-a fost prezentat un film documentar despre îngrozitoarele urmări provocate asupra oamenilor și naturii la Hiroshima și Nagasaki, după lansarea celor două bombe a căror putere de distrugere a fost cu mult mai mică decît a celor existente astăzi. E dureros să vezi victime ale exploziilor de cîteva secunde de ordinul zecilor de mii de oameni de toate vîrstele, să vezi întreaga vegetație distrusă cu desăvîrșire, să vezi dezastrul pe care l-au putut provoca asemenea bombe! Practic viața a fost total stinsă și afectată și în anii următori, deoarece toți copii care au venit pe lume după acest cataclism poartă nefericita și nedorita „rană a morții", suferind de grave și incurabile afecțiuni și maladii încă de la naștere. Într-adevăr, este înfiorător să privești un copil ai cărui zori de viață poartă întunecimea morții! Privești în ochii lui și simți spaima și groaza care îi întunecă viitorul și pretutindeni fostele așezări înfloritoare au îmbrăcat spectrul nimicirii.

Aceste triste realități, ca și înmulțirea arsenalelor de arme, au determinat noi și noi acțiuni pentru dezarmare, au întețit lupta apărătorilor păcii în lume. Nimic și nimeni nu poate zăgăzui viața omenirii. Nimeni nu are dreptul să stingă din ființa umană suflul de viață de obîrșie dumnezeiască. Voința și mintea omului a izvodit energia atomo- nucleară pentru folosul omului, pentru fericirea acestuia. Dar tot în înțelepciunea lui, în însăși chemarea lui de ființă cugetătoare și creatoare de valori trebuie să sălășluiască și forța spirituală de a opri declanșarea acestei energii uriașe în scopul uciderii, a distrugerii, de a da la o parte forța lor ucigătoare și a o capta în scopul înfloririi și rodirii vieții pe pămînt. Nimeni și nimic

nu poate înăbuși dorința firească a tuturor oamenilor de a se bucura de această viață izvorîtă din însăși voința lui Dumnezeu, Care n-a hărăzit omului destinul năpraznic de a fi expus morții unui cataclism nuclear, ci acela de a purta chipul Său, așezîndu-l pe pămînt ca pe o a doua lume mare în cea mică, ca pe un „înger", cum înaripat se exprimă Sfîntul Grigorie de Nazianz, de a apăra viața și a face să înflorească bucuria și starea de fericire pe pămînt sub soarele nădejdilor de mai bine, sub ocrotirea binefăcătoare a bunei-înțelegeri și a păcii între toți fiii pămîntului.

Ca slujitori ai Bisericii noastre care s-a dezvoltat pe temeliile păcii și ale dragostei, trebuie să ne arătăm cu toată hotărîrea și angajarea în apărarea acestor bunuri mîntuitoare, acum cînd omenirea trăiește, mai mult ca oricînd, groaza unui holocaust atomic. Dacă pînă acum acest monstru al războiului, al uciderii și nimicirii, această groază a pustiirii, cuprindea zone limitate geografic, destul de dureroase și acestea, acum prevestirea sumbră a „războiului stelelor" cuprinde și azurul cerului — simbolul măreției creației și al nădejdii în libertatea umană, al nobleței și dorinței firești a omului de a alege viața și bunurile ei în locul întunecimilor morții și pustiirii. În această situație, omenirea astăzi se duce cu gîndul la îngrijorarea Agarei, mama lui Ismail, care în disperarea ei spunea: „Nu voiesc să văd moartea copilului meu" (Facere 21, 16). Însingurată, ea n-a renunțat la lupta de a-și salva pruncul. Amenințată, lumea păcii nu a disperat și nu va pierde nădejdea în viață, ci repetă mereu, cu fiecare adunare pentru pace: „Nu voiesc să văd moartea fiului meu". „Războiul stelelor", cum este numită înarmarea atomică a cosmosului, această așa-zisă „inițiativă de apărare strategică", vine să confirme cît de departe poate ajunge cursa aberantă a înarmărilor și cîte proporții poate lua nesăbuința omului lipsit de dragoste și respect față de fratele său, omul. Din fericire, această cumplită patimă nu poate birui lumina rațiunii sănătoase, nu este în stare să zăgăzuiască forțele sufletești ale omenirii stăpînite de idealul nobil de pace, de viață, de fericire.

Credința și speranța oamenilor în viață și pace biruiesc orice obstacol, încredințîndu-ne de adevărul că oricît ne-ar împresura „valurile morții" (II Regi 22, 5), „împărăția morții este goală" (Iov 26, 6), pentru că Ziditorul a toate „morții i-a pus hotar pe care nu-l va trece" (Iov, 14, 5). Noi trăim încredințarea, căreia îi dădea glas psalmistul, zicînd: „Că deși voi umbla în mijlocul morții nu mă voi teme de rele, că Tu cu mine ești" (Psalm 22, 4). Dumnezeu ne-a creat pentru viață nu pentru moarte și oricît ar dori slujitorii răului și morții ca să curme viața făpturii lui Dumnezeu, El le va sta împotrivă, căci dreptatea care „scapă de la moarte" (Proverbe 10, 2) este dreptatea pe care Părintele Ceresc a așezat pacea și viața lumii. Iar „dreptății Lui nu este hotar" (Isaia 10, 22). Și pacea este lucrul dreptății lui Dumnezeu care „va face dreptate popoarelor" (Isaia 51, 5). Nimeni nu poate sta împotriva voinței lui Dumnezeu și a puterii Lui care apără dreptatea popoarelor, care face să se înalțe glasul lor de pace. Cine va fi cel care se va împotrivi voinței popoarelor lumii de a apăra cu orice preț viața și pacea, aceste daruri sacre făcute oamenilor de Părintele Ceresc, fără a nu auzi mustrarea lui Saul pe drumurile Damascului: „Greu îți este să izbești cu piciorul în țepușă!" (Fapte 9, 5)? Întunecimile și groaza

morții care au cuprins mințile pricinuitorilor de războaie vor fi spulberate de lumina dumnezeiești vestiri de pace. Dar aceasta înseamnă că „făcătorii de pace" (Matei 5, 9), trebuie să ia locul celor care voiesc moartea și să semene urgiile ei. Ceea ce nu este așa de ușor. Ea presupune luptă cu forțele întunericului, cu cei cuprinși de poftele și nesațul lăcomiei, care prin groaza pustiirii vor să supună „pământul umbrei morții" (Ieremia 9, 21). Această luptă înseamnă glasul rațiunii curate, înseamnă stăruința de a împlini porunca Mîntuitorului Hristos, de a ne arăta că avem pacea Lui, că merităm să fim făcători de pace.

Experiența tristă, cu răni încă nevindecate de la Hiroshima și Nagasaki, prea ajunge a se înțelege ce ar aduce, Doamne ferește, dezlănțuirea unui cataclism nuclear. De aceea, glasul nostru hotărît, împreună cu al tuturor fiilor Patriei noastre, este ca și cel al Sfintei Scripturi: „Nu vă grăbiți moartea... Dumnezeu n-a făcut moartea și nu Se bucură de pieirea celor vii" (Înțelepciunea lui Solomon 1, 13-14). El a făcut viața și a împodobit-o cu frumuseți dumnezeiești. Viața are la temelia ei iubirea și dreptatea lui Dumnezeu. Dreptatea Lui nu are hotar. Și iubirea, pe care a așezat-o în inima omului, „nu cade niciodată", ne învață Sfîntul Apostol Pavel (I Corinteni 13, 8). Numai calea nesăbuinței, a lăcomiei și egoismului, care stau la temelia setei de înarmare, „duce la moarte" (Proverbe 11, 7), pe cînd calea înțelepciunii, a adevărului dumnezeiesc duce la viață, la pace și la bună-voire, înalță firea umană spre cele mai înalte culmi de fericire și de desăvîrșire, o face părtașă „dumnezeieștii firi" (II Petru 1, 4).

Ca slujitori ai Bisericii lui Hristos, noi slujim împăcării pe care am dobîndit-o prin Jertfa Fiului lui Dumnezeu, Care a venit ca lumea „viață să aibă și încă din belșug" (Ioan 10, 10) și slujim în aceeași măsură apărarea vieții și păcii. Aceste gînduri ne unesc în aceeași voință unanimă de a da glas, împreună cu fiii întregului popor, adeziunii noastre depline la chemările Apelului Frontului Democrației și Unității Socialiste, *angajării noastre hotărîte de a urma pilda vie a Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, neobosit erou al păcii, în marea acțiune de dezarmare, de prietenie și colaborare cu toate popoarele și de a sprijini munca rodnică a harnicului nostru popor, săvîrșită în cei douăzeci de ani ai epocii de aur a istoriei noastre naționale, epoca celor mai glorioase și mărețe înfăptuiri pe care le-a cunoscut poporul nostru în istoria sa bimilenară.*

Cei patruzeci de ani de la dezastrul Hiroshimei n-au tămăduit și nu vor putea tămădui vreodată „rănile morții". Omenirea nu va putea uita și nu va trebui să uite asemenea nefaricite momente din istoria sa, atrăgînd permanent luarea aminte celor ce voiesc războaie ca asemenea nenorociri să nu mai aibă loc în viața lumii. Opinia publică mondială are un rol deosebit de însemnat în a impune glasul rațiunii și al hotărîrii popoarelor pentru apărarea păcii și vieții în lume. Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste *este o chemare spre a impune această rațiune a vieții, nutrită de toate popoarele și de oamenii doritori de bine din întreaga lume, indiferent de concepția lor religioasă, filozofică sau politică. Pacea, astfel, este nu numai problema esențială a tuturor timpurilor, ci și a tuturor oamenilor, indiferent de „zidurile despărțitoare", care*

încă îi mai separă. Ea este problema unificatoare și universală a tuturora, dorința comună a popoarelor, țelul suprem al oricărei slujiri religioase. Ea unește generațiile, apropie pe oameni unii de alții, face să dispară orice umbră și întunecime a urii și egoismului, pentru că prin ea fiecare se simte implicat fericirii și destinului întregii omeniri, suspinului și durerilor pe care încă le mai seamănă în lume greutățile, lipsurile, foametea, mizeria, subdezvoltarea economică, opresiunea socială, discriminarea rasială, inechitatea și nesocotirea drepturilor popoarelor la libertate și independență. Iată de ce pacea este, astăzi, mai mult ca oricînd, problema problemelor cu care se confruntă omenirea pe de o parte și cea care unifică pe toți oamenii de bine din lume, toate popoarele și națiunile globului, pe de altă parte, în năzuința lor spre un viitor mai fericit și mai prosper. Apărarea păcii reprezintă o adevărată simfonie universală, unirea și înfrățirea inimilor și voinței tuturor popoarelor lumii în preamărirea binelui, frumosului, sacrului. Acestei simfonii ne alăturăm și noi cu toată hotărîrea, dînd glas adeziunii noastre depline la chemările Apelului Frontului Democrației și Unității Socialiste, această nouă inițiativă de pace a României și a poporului nostru, a Președintelui țării noastre, consecvent și recunoscut luptător și erou pentru apărarea păcii și vieții în lume. O facem din rațiuni religioase, ca slujitori ai „Domnului păcii" (Isaia 9, 5), dar și dintr-un profund simțămînt patriotic și uman, căci rațiunea luminată nu poate fi pusă în slujba morții, ci a vieții și a darurilor ei, în slujba desăvîrșirii firii umane și a mai binelui semenilor noștri, a făuririi unei lumi mai bune și mai drepte.

Ca și în alte împrejurări și astăzi am ascultat cu deosebită atenție toate luările de cuvînt. Au fost gînduri și mărturisiri sincere și curate, adeverind atașamentul și credincioșia slujitorilor altarelor străbune întru sprijinirea acțiunilor poporului nostru de zădărnicire a unui nou război. Am desprins din toate că exprimați nu numai convingerea proprie, ci și aceea a credincioșilor pe care îi păstoriți. Împreună cu ei să nutrim convingerea fermă că aportul fiecăruia se adaugă uriașului șuvoi al celor care pe toate meridianele pămîntului alcătuiesc nesfîrșitul front al apărătorilor vieții și păcii. Împreună cu ei, cu bunii noștri credincioși, să ne rugăm pentru pace, să vestim și să doxologim, fără încetare, pacea și binefacerile ei. Să facem din fiecare act, din fiecare pas, din fiecare gînd și cuvînt, nu numai ecoul trăirii liturgice, viața și sensul ei bogat pentru noi, ca „niște buni iconomi ai harului celui de multe feluri al lui Dumnezeu" (I Petru 4, 10), ci și chip și pilde de lucrare a păcii. Încredințat de împlinirea acestora cu dragostea și rîvna de care dați neîncetat mărturie, vă pun la inimă cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel: „Dacă avem slujbă, să stăruim în slujbă, dacă unul învață, să se sîrguiască în învățătură, dacă îndeamnă, să fie la îndemnare; dacă împarte altora să împartă cu firească nevinovăție; dacă stă în frunte, să fie cu tragere de inimă; dacă miluiește, să miluiască cu voie bună. Dragostea să fie nefățarnică" (Romani 12, 7-9). ★

★ Cuvînt rostit la Conferința preoțească pentru pace și dezarmare, Iași, 12 august 1985.

Predici

LA SFÎNTUL PROOROC ILIE

„Rugăciunea celui smerit norii va pătrunde și nu se va mîngîia pînă nu va ajunge acolo“
(Isus Sirah 35, 18).

Pentru viața spirituală a omenirii, profeții sînt o prezență de o măreție impresionantă și nespus de atrăgătoare în același timp, prin severitatea vieții lor.

Biserica noastră creștină serbează azi cu multe laude și cîntări pe un mare prooroc al Legii vechi — pe Sfîntul prooroc Ilie —, care a trăit cu 800 de ani înaintea Mîntuitorului. El este singurul profet din Vechiul Testament căruia i se aduce în Biserică un cult deosebit.

Și atunci, ne punem întrebarea, de ce numai Sfîntul Ilie este serbat de Biserică știind că el n-a profetizat nimic despre venirea lui Iisus Hristos, n-a trăit predicînd Evanghelia lui Iisus Hristos? Și de ce nu este serbat cu slujbă aleasă și Moise, bărbat sfînt prin care s-a dat lumii Legea Veche, sau marii profeți: Isaia, Ieremia, Iezechil și Daniil, ori regii David și Solomon?

Desigur că Biserica a prețuit viața sfîntă a tuturor profeților și oamenilor drepți din Legea Veche, dar dacă a hotărît ca să fie pomenit cu slujbă deosebită numai Sfîntul Ilie, va fi avut temei pentru aceasta. Și iată aceste temeiuri: Ilie a fost strajă neadormită la păstrarea Legii Vechi; a fost, mai mult ca oricare altul, un iscusit luptător împotriva închinării la idoli, cerînd cu stăruință tuturor credința în singurul Dumnezeu adevărat; a avut o viață plină de curățenie întocmai ca a pustnicilor; a săvîrșit minuni mari, care au avut drept rezultat aducerea la credința în Dumnezeu a întregului popor de pe vremea aceea. Amintesc numai puține cuvinte pe care le-a zis el într-un anumit moment poporului, la care nimeni nu a putut răspunde: „Pînă cînd veți șchiopăta într-amîndouă gleznele voastre? De este Dumnezeu Domnul vostru, mergeți după dînsul; iar de este Baal, mergeți după dînsul. Și n-a răspuns lui poporul nici un cuvînt“ (III Regi 18, 21).

Viața și activitatea Sfîntului Ilie au fost cu totul deosebite.

Despre ele ne relatează Vechiul Testament.

Din capitolul 7 al cărții III Regi, se vede că profetul Ilie era din orașul Tesbe, din ținutul Galaadului. De aceea îi și zice Ilie Tesviteanul. Rege al lui Israel în vremea sa era Ahab, care din cauza soției lui de neam străin, Isabela, devenise și el idolatru. Așa de mult îl stăpînea Isabela încît a dat poruncă să fie nimicite toate altarele lui Dumnezeu și să se ridice noi temple spre cinstirea zeului Baal, ucigînd pe preoții templului și așezînd în locul lor 450 de preoți idolatri.

Pilda rea de la curtea domnească s-a întins ca o molimă în tot regatul lui Israel, încît nimeni nu mai voia să știe de Dumnezeu, de dreptate și împlinirea poruncilor sfinte. Crimele, jafurile, bețiile și viața ușoară distrugeau încet poporul condus de Ahab. Putea să încerce cineva să mustre pe rege ori pe regină? Putea cineva să atace idolii? Îndrăznea cineva să oprească prăbușirea la care mergea poporul lui Israel? Nimeni, căci slujbașii lui Ahab vegheau și înăbușeau fără milă orice revoltă care ar fi venit din partea unor oameni cinstiți. Dar Dumnezeu niciodată n-a lăsat pînă la sfîrșit pe popoarele pămîntului. Ilie Tesviteanul a fost omul ales de care Dumnezeu s-a servit pentru a sfărîma încă o dată puterea întunericului.

Plin de credință în Dumnezeu, luminat de Duhul Sfînt, înarmat cu o îndrăzneală binecuvîntată, Ilie se duce drept în fața regelui Ahab și îi spune: „Viu este Domnul Dumnezeul puterilor, Dumnezeul lui Israel, căruia îi stau înainte, nu va fi în anii aceștia rouă sau ploaie, fără numai prin cuvîntul gurii mele“. Seceta înfricoșată de trei ani și jumătate, pe care Ilie a prevestit-o prin aceste vorbe, n-a avut vreun efect asupra lui Ahab și a

tiranilor lui. Dimpotrivă a dat ordin să-l prindă pe Ilie și să-l omoare, ca pe un om periculos. Totdeauna a fost așa. Omul care înfățișează sfințenia, care predică adevărul deschis, care nu cruță păcatul, care biciuește pe cei stăpîniți de patimi, este urmărit, lovit și în cele din urmă ucis. Dar minune! Dumnezeu apără pe omul Lui. Ilie a fost omul lui Dumnezeu în toată puterea cuvîntului, și Dumnezeu a purtat grijă de el tot timpul vieții sale. Acum El a zis lui Ilie : „Du-te la pîrîul Cherit, vei bea apă din el și corbii te vor hrăni ; și s-a dus“ (III Regi 17, 3-4).

Cînd pîrîul a secat, aceiași cuvînt al Domnului l-a trimis la Sarepta Sidonului, la o femeie văduvă, și s-a dus. Sosit în casa acestei femei, Ilie era sub paza lui Dumnezeu. Mînia lui Ahab îl urmărea pretutindeni, mai ales că seceta pustiia regatul. Drept ar fi fost ca Ilie să fi fost căutat de rege și rugat pentru curmarea secetei și a suferinței, dar nu a fost așa. Necredința este un vierme uriaș care dărîmă și copacul cel mai puternic. Cu toată seceta, cu toată suferința în care se zbătea poporul, cu toată împlinirea de fapt a proorociei lui Ilie, inima lui Ahab nu cunoaște nimic din puterea lui Dumnezeu, ci îl ura pe Ilie, voia să-l prindă și să-l ucidă ca să scape de acest om care crede într-un Dumnezeu ce a produs atîta necaz regatului său.

Dar, pe cei ce stau sub acoperămîntul Domnului nu-i va stinge niciodată moartea. În casa văduvei unde era atîta lipsă, doar o mînă de făină într-o vadră și puțin untdelemn într-un ulcior, Ilie, în numele Domnului, aduce belșugul ; vadra de făină nu va scădea și ulciorul de untdelemn nu se va împuțina pînă în zilele în care Domnul va da ploaie peste pămînt (III Regi 17, 14).

Dar în urma acestui belșug care bucură pe văduvă și pe feciorul ei, se întîmplă și nenorocirea : copilul s-a îmbolnăvit și a murit. Însă Ilie l-a readus la viață rugîndu-se Domnului : „Doamne Dumnezeul meu, oare și văduvei, la care locuiesc, îi faci rău omorînd pe fiul ei ? Și, suflînd de trei ori peste copil a strigat către Domnul și a zis : „Doamne Dumnezeul meu, să se întoarcă sufletul acestui copil în el. Și a ascultat Domnul glasul lui Ilie. Și s-a întors sufletul copilului în el și a înviat“ (III Regi 17, 21-22). După această minune, văduva, plină de bucurie, a strigat : „Iată am cunoscut că omul lui Dumnezeu ești tu și cuvîntul Domnului în gura ta, cu adevărat“ (III Regi 17 și 24).

În timpul acesta, seceta bîntuia înfricoșător. Totul era pierdut. Ajunsese lipsa și la curtea regelui. Nu mai era iarbă pentru caii regali. De aceea Ahab a dat ordin să-l caute pe Ilie, dar nu l-a găsit nimeni.

Împlinindu-se trei ani și jumătate, cuvîntul lui Dumnezeu a fost către Ilie și i-a poruncit să se arate lui Ahab. Ilie s-a supus și întîlnirea a avut loc. Era de așteptat ca regele să-l primească cu bucurie pe Ilie, plin de umilință să-l roage pentru a mijloci către Dumnezeu ca să trimită ploaie pe pămînt. Dar nicidecum nu se întîmplă așa ceva. Trufașul Ahab i se adresează obraznic, dar Ilie îi zice: „Nu eu tulbur pe Israel, ci tu și casa tatălui tău, pentru că ați părăsit poruncile Domnului și mergeți după Baal“ (III Regi 18).

Ahab tace, plin de mînie. Atunci Ilie îi propune să facă o încercare pe muntele Carmelului în fața întregului popor, pentru a se vedea care este adevăratul Dumnezeu.

Ahab primește, poporul este chemat pe munte dimpreună cu cei 450 de preoți ai lui Baal. La cererea profetului Ilie se fac două altare. Pe ele vor fi așezați ca jertfă cîte un viței, peste care, după rugăciunile ce vor urma, va cădea foc din cer, semn că aceea va fi jertfa primită de Dumnezeu cel adevărat. Ahab a încuviințat cererea lui Ilie și, la momentul potrivit, s-au adunat preoții lui Ahab de o parte și Ilie de altă parte.

Preoții lui Ahab cîntă, strigă, își sfîșie trupul pentru ca jertfa lor să fie primită, să se coboare foc din cer peste ea, dar focul nu se aprinde. Ilie a început să rîdă de ei și zicea : „Strigați mai tare că doar este Dumnezeu! Poate stă de vorbă cu cineva, sau este în călătorie, sau poate doarme, strigați tare să se trezească“ (III Regi 18, 27). Și ei mai tare strigau și toată ziua s-au chinuit. Către seară, Ilie a chemat tot poporul lîngă altarul lui, a așezat vreascuri de trei ori la rînd, apoi s-a rugat : „Doamne Dumnezeul lui Avraam, al lui Isaac, al lui Israel, auzi-mă Doamne, auzi-mă cu foc, ca să cunoască poporul acesta că Tu, Doamne, ești Dumnezeu și eu sînt robul Tău

și pentru Tine am făcut lucrurile acestea"(18, 37-39)... După aceste cuvinte a căzut foc din cer, a mistuit jertfa spre uimirea și încredințarea întregului popor care a strigat plin de bucurie : „Domnul este Dumnezeu" (18, 39). Preoții idololatri au fost uciși și aruncați în pîrîul Chiron. Îndată cerul a început să se acopere cu nori și să se întunece. Fulgerele se văd în depărtare, tunetele se aud tot mai tare, tot mai aproape, ploaia începe să cadă din belșug, mirosul de arsură se împrăștie, ploaia cade și răcorește totul, curăță aerul, inimile tuturor sînt copleșite de bucurie, poporul îngenunchează și mulțumește lui Dumnezeu și profetului Ilie că s-a făcut o minune așa de mare. Ahab se simte pătruns la inimă de cele întîmplate, dar nu poate face nimic din cauza reginei Isabela. El dă ordin să-l prindă pe Ilie. Dumnezeu, din nou își apără profetul. Iată-l pe neobositul profet, mergînd pe cale lungă în pustie. Flămînd, însetat și mereu urmărit de Ahab cere moartea zicînd : „Destul îmi este acum mie Doamne, ia sufletul meu de la mine, că nu sînt eu mai bun decît părinții mei" (III Regi 19, 4). Hrănit de îngerul Domnului timp de 40 de zile, a mers pînă la muntele Horeb. Acolo a văzut mărirea Domnului, nu în vînt mare, care sfarmă munții, nu în cutremur, nu în foc, care urmează unul după altul, ci în adierea cea lină de vînt (19, 12). După aceea, Ilie a trecut Iordanul aflînd și ungînd pe Elisei în locul lui.

Cînd s-au sfîrșit zilele proorocirii lui pe pămînt, Sfîntul Ilie a fost ridicat la ceruri într-un vîrtej de flăcări pe un car de foc. Sfînta Scriptură ne spune că Sfîntul Ilie trăiește și că va veni iarăși pe pămînt la sfîrșitul veacurilor (Maleahi 3, 23-24).

Viața Sfîntului prooroc Ilie este minunată, pildă de tărie în credință, o neînfruntată luptă pentru apărarea ei împotriva rătăcirilor de la calea cea dreaptă și plăcută lui Dumnezeu. Viața Sfîntului prooroc Ilie ne dă mărturie că rugăciunea plină de credință este unul din firele care ne țin viața în legătură cu Dumnezeu, izvorul vieții noastre.

Mare putere a avut rugăciunea proorocului. Cu adevărat, precum zice înțeleptul Sirah, pînă la nori a pătruns și n-a putut fi biruită de rugăciunea Israelitenilor, care, deși mulți la număr, se închinau la idoli. Prin el Israelitenii, se întorc la Dumnezeu și atunci tot rugăciunea Sfîntului Ilie a adus ploaie pe pămînt și rodire țarinilor. Apoi, prin rugăciunea proorocului către Dumnezeu a fost ajutată văduva din Sarepta Sidonului, înviind pe fiul ei. Ajung aceste momente din viața Sfîntului prooroc Ilie pentru a arăta că rugăciunea i-a dat biruință în viață. Dar de ce oare a fost ascultată rugăciunea acestui prooroc ? Fiindcă Sfîntul Ilie era supus și ascultător poruncilor lui Dumnezeu.

Datoria de a ne ruga lui Dumnezeu o vedem în pilda Mîntuitorului și a tuturor urmașilor Lui : „Cereți și vi se va da, căutați și veți afla, bateți și se va deschide" (Luca 2, 9). La rugăciune ne îndeamnă și Sfîntul Apostol Pavel (I Timotei 5, 17) și Sfinții Apostoli, precum și Sfinții Părinți și mari dascăli ai Bisericii și toți cei ce prin rugăciunile lor curate au primit darul lui Dumnezeu care sfințește pe toți.

Acum înțelegem de ce Sfînta Biserică a rînduit serbarea Sfîntului prooroc Ilie la 20 iulie în fiecare an.

De aceea să ne rugăm cu credință și evlavie Sfîntului prooroc Ilie să mijlocească la Dumnezeu pentru noi. Să-l rugăm să ne fie pururea apărător, mijlocitor și rugător către Dumnezeu, pentru sufletele noastre, pentru pacea între oameni și popoare, încredințați că Dumnezeu va împlini cererile noastre.

Pr. C. GAFINCU

LA SCHIMBAREA LA FAȚĂ A DOMNULUI

Cu fiecare citire din Sfînta Evanghelie se adaugă cunoștinței noastre noi minunate fapte și cuvinte ale Domnului nostru Iisus Hristos. Nu este capitol de Evanghelie, nu este verset, nu este rînd, nu este cuvînt și faptă evanghelică fără învățătura ei dumnezeiască.

Știm din Sfînta Scriptură cît de multe minuni a săvîrșit Domnul spre

vindecarea altora și spre folosul obștesc. Numai două a săvîrșit asupra Sa Însuși : Schimbarea la Față și Învierea din morți.

Întreaga viață pămîntească a Domnului a fost o stare de smerenie, în care Dumnezeu cel Preaînalt S-a coborît de bună voie. A fost o viață de osteneli, de suferințe, de prigoane, de lipsuri și de necazuri, dintre care cea mai mare și mai netîlcuită a fost moartea Sa pe Cruce. Totuși Domnul a arătat și cîteva raze ale slavei Sale dumnezeiești, atît la Naștere, cînd slava Sa a strălucit în jurul păstorilor și cînd mulțime de oaste cerească a cîntat imnul : „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace", cît și la Schimbarea la Față în prezența Sfinților Apostoli.

Domnul S-a schimbat la față înaintea lor ca să le descopere încă o dată slava Sa și pentru a-i întări în credință deoarece, în curînd, aveau să-L vadă în umilința Crucii. Prin urmare, înainte de Cruce, Iisus Hristos Și-a arătat Slava Sa.

Sfinții Evangheliști ne spun că după șase zile, de cînd Domnul le-a vestit ucenicilor Săi că trebuie să Se suie la Ierusalim, unde va suferi patimi grele și moarte pe Cruce, a luat pe trei dintre ucenicii Săi, pe aceia care, prin credința lor fierbinte și devotamentul față de Hristos, puteau să aibă influență bună asupra celorlalți ucenici care se întristaseră de vestea primită și care erau în totală descurajare. Cu aceștia trei, Domnul S-a urcat pe „un munte înalt deosebit". Adică, pe muntele Taborului care se află în mijlocul unei cîmpii întinse, ca o piramidă imensă, acoperită de vegetație și de pe vîrful căreia se observă ținutul Galileei, atît de îndrăgit de Domnul, cu văile și lacul Ghenizaret sau marea Tiberiadei.

Acești trei ucenici — Petru, Iacob și Ioan — vor fi martori ai slăvitei schimbări la față a Domnului. Să ne amintim că tot ei au fost martori la învierea fiicei lui Iair și la rugăciunea din grădina Ghetsimani înainte de patimi.

Despre felul săvîrșirii acestei minuni Sfinții Evangheliști nu ne spun decît următoarele cuvinte : „S-a schimbat la față înaintea lor". Dar ce fel de schimbare s-a petrecut ? Firea omenească din trupul Domnului a rămas aceeași, dar înfățișarea Sa exterioară s-a schimbat complet. Trupul Domnului n-a devenit nematerialnic, nu s-a prefăcut în duh. Dar trupul în care sălășluia dumnezeirea Sa, S-a arătat atunci îmbrăcat în slavă dumnezeiască. Nu S-a arătat nicidecum cu întreaga Sa slavă dumnezeiască, fiindcă ochii omenești nu pot privi slava lui Dumnezeu în plinătatea ei.

Acela care luase înfățișare de om, fiind Dumnezeu, Se prezintă cu înfățișare dumnezeiască, cu înfățișare proprie firii lui Dumnezeu, pe cît era cu putință ca această înfățișare dumnezeiască să se descopere unor oameni. Și deoarece „Dumnezeu este lumină" (Ioan 1, 5), este „Lumina lumii" (Ioan 8, 23), în timpul Schimbării la Față S-a înfățișat cu o lumină strălucitoare și radioasă, ca să înțeleagă ucenicii că pentru Hristos cel lipsit de păcat sfîrșitul vieții nu avea să fie întunericul mormîntului, ci slăvita Schimbare la Față, al cărei început S-a arătat pe muntele Taborului.

Ca urmare a acestei schimbări, „fața Lui a strălucit ca soarele". Fața aceea, pe care, în timpul patimilor și răstignirii, n-a ascuns-o de la scuipările rușinoase, a strălucit ca soarele cînd își arată toată puterea și strălucirea lui. „Iar hainele Lui s-au făcut albe ca lumina". Ca și fața Domnului, tot așa strălucea și trupul Său. Razele acestei lumini supranaturale și dumnezeiești, necreate, străbătînd hainele Sale, au făcut să fie albe ca lumina.

Cînd Moise s-a coborît de pe muntele Sinai, cu tablele legii, avea fața strălucitoare, dar îndată ce și-a acoperit fața, strălucirea aceea nu s-a mai văzut, pe cînd cei care s-au învrednicit de împărăția lui Dumnezeu și s-au unit cu Hristos, vor străluci ca soarele în împărăția Părintelui lor (Matei 13, 43).

Vorbind despre Schimbarea la Față a Domnului mă cuprinde un fior și o bucurie de negrăit cînd îmi amintesc că la praznicul Schimbării la Față am primit harul preoției prin rugăciunile Prea Fericitului întru adormire Patriarhul Justinian, și tot la acest praznic împărătesc am slujit pe muntele Taborului în biserica construită de către un călugăr român, pe locul unde S-a schimbat la față Mîntuitorul. Prezența unui număr impresionabil de arhierei, preoți și credincioși la acea slujbă arată ce mare importanță acordă frații noștri ortodocși de la Locurile Sfinte acestei mari sărbători.

Dar iată și o altă întîmplare extraordinară. Prin Schimbarea Sa la Față, Domnul a deschis porțile de comunicare dintre pămînt și cer, de aceea: „Iată li s-a arătat lor Moise și Ilie vorbind cu El".

Avem în aceasta dovada faptului că cei doi adormiți în Domnul nu pier, ci rămîn duhuri cu deplină conștiință, mișcare și acțiune, formînd biserica triumfătoare din ceruri prin prezența cu acest prilej a lui Moise și Ilie.

Dar cum au recunoscut ucenicii pe acești mari prooroci? Și pentru ce s-au arătat ei la Schimbarea la Față? Ce discuții au purtat ei cu Stăpînul lor? Iată întrebări pe care ni le punem fiecare dintre noi și la care cunoașterea Sfintei Scripturi și credința în Dumnezeu găsesc răspuns la aceste întrebări firești. I-au recunoscut desigur poate fiindcă Domnul i-a numit în timp ce vorbea cu ei, dar mai cu seamă i-au recunoscut, fiindcă li s-au arătat într-un mod care arată limpede cine sînt ei. Sfinții din ceruri își păstrează caracterul lor, „numele lor cel nou" (Apocalipsă 2, 17). Acești doi sfinți au fost prooroci mai mari ai Vechiului Testament, vestiți prin rîvna și devotamentul lor față de Dumnezeu ca și prin sfîrșitul lor privilegiat căci Sfîntul Ilie s-a înălțat la cer într-un car de foc fără să treacă prin moarte; iar moartea lui Moise a rămas o taină neștiută de nimeni „printr-o sărutare a celui veșnic", cum ziceau rabinii despre el. Cît despre rostul venirii lor știm că mulți ziceau despre Domnul Hristos că este Moise sau Ilie, ori prin arătarea lor au cunoscut toți care este diferența dintre ei și stăpînul lor, Hristos, iar strălucirea orbitoare care-L înconjurase dovedea celor trei ucenici că El este mai mare decît ei doi, că este însăși lumina. În al doilea rînd, ca reprezentanți ai Vechiului Testament ei vin să dovedească nu numai că Hristos nu este potrivnic legii lui Moise și învățăturilor proorocilor, ci că este Însuși dătătorul celor două legi și Mesia cel prevestit de prooroci. În al treilea rînd, Moise și Ilie au apărut ca să dovedească că Hristos este stăpîn și peste cei vii și peste cei morți. În al patrulea rînd, pentru motivul pe care-l arată Sfîntul Luca Evanghelistul, cînd zice: „Vorbeau despre moartea Lui care avea să fie în Ierusalim" (Luca 9, 31), adică stăteau de vorbă cu Domnul, despre moartea pe Cruce, pe care avea să o sufere în Ierusalimul cel ucigaș de prooroci. Așadar, Moise și Ilie au venit la școala lui Hristos ca să afle care este cea mai înaltă, cea mai sublimă moarte, moartea pe Cruce din dragoste pentru noi.

S-ar fi putut înălța la cer Domnul chiar în clipa aceea însoțit de cei doi prooroci, dar S-ar fi înălțat fără noi. Ne-ar fi lăsat tot în ghiarele dușmanului nostru, diavolul, ale păcatului și ale morții. Ori, Domnul S-a înălțat la Cer după Învierea Sa, după ce ne-a deschis și nouă drumul către cer.

Prin Schimbarea la Față, Domnul nostru Iisus Hristos, Care venise în lume ca să ridice firea noastră cea căzută de la stricăciune la nestricăciune și ca prin întrupare toți să fim înfiați de către Tatăl cel Ceresc, a voit să ne încredințeze că nu numai sufletul se va bucura de îndumnezeire, ci și trupul nostru. Dacă Domnul Hristos și-ar fi arătat strălucirea numai după Învierea Sa din morți, oamenii ar fi putut crede că numai duhul se bucură de slavă divină sau că numai prin moarte ajungem la ea.

Cînd ucenicii au văzut fața și trupul Domnului schimbate și radioase, la început au fost cuprinși de ațipire și amorțire, de aceea Sfinții Evangheliști Marcu și Luca zic că „Petru și cei împreună cu el erau îngreuiați de somn", erau „înspăimîntați"; „deșteptîndu-se au văzut slava Lui și pe doi bărbați stînd cu El".

Tot timpul cînd Domnul a vorbit cu Moise și Ilie, ucenicii au păstrat tăcere. Cînd cele trei persoane cerești au încheiat discuția, iar cei doi vizitatori suprapămîntești se pregăteau să plece, Petru cel entuziast și plin de bucurie face Domnului următoarea propunere: „Doamne, bine este nouă să fim aici; dacă vrei să facem aici trei corturi: unul Ție, unul lui Moise și unul lui Ilie" (Matei 17, 4). Cît de mult ne spun nouă aceste puține cuvinte ale Sfîntului Petru! „Bine este" să avem părtășie cu Domnul în slava Sa și în mijlocul sfinților Săi. Petrecerea și împărtășirea cu Domnul în ceruri, unde nu mai sînt trebuințe trupești, supărări ale vieții, boli, osteneli, dureri, lacrimi și moarte. Acolo este „nespusa dulceață a celor ce văd frumusețea cea negrăită a feței Sale", după spusele psalmistului David.

Sfîntul Evanghelist Luca spune, cu privire la propunerea lui Petru: „Neștiind ce spune". Într-adevăr, Sfîntul Petru propune să facă corturi

pentru Moise și Ilie care nu mai făceau parte din această lume, ci din lumea aceea fericită unde : „nu vor mai flămînzi, nici vor mai înseta, nici nu va cădea peste ei soarele sau altă arșiță“ (Apocalipsă 7, 16). Vedem în aceste cuvinte și o încercare de a împiedica pe Domnul ca să meargă pe drumul Crucii. Iată efectul zguduitor care l-a avut asupra ucenicilor vederea luminii celei necreate pe muntele Taborului.

Dar la toate acestea s-a mai adăugat încă un eveniment uluitor : „Vorbind el încă, iată un nor luminos i-a umbrit pe ei, și iată glas din nor zicînd : „Acesta este Fiul Meu Cel iubit, în care am binevoit ; pe Acesta să-L ascultați“. Acesta este punctul culminant al minunii Schimbării la Față.

Norul luminos cunoscut și în Vechiul Testament este simbol al prezenței lui Dumnezeu, simbol al Duhului Sfînt. Acest nor „i-a umbrit“, a aruncat asupra lor o umbră tainică și a făcut să înceteze intensitatea luminii, pe care o emana Domnul cel schimbat la față.

Glasul din nor care s-a auzit acum nu era un glas ca cel din muntele Sinai, împreunat cu tunete, fulgere și sunet de trîmbiță răsunătoare, nici glasul auzit de Ilie, care semăna cu un vînt puternic și cu cutremur de pămînt și foc. Era un glas accentuat și lămurit, dar în același timp liniștit și odihnitor. Și precum altădată Moise și Ilie, acum și ucenicii au fost martori ai faptului că : „Dumnezeu odinioară, în multe rînduri și în multe feluri a vorbit către părinții noștri, prin prooroci, iar în zilele acestea din urmă, ne-a vorbit nouă prin Fiul, într-un chip cu totul diferit de cele dinainte“ (Evrei 1, 1-2).

Tatăl Însuși vestește marea taină : „Acesta este Fiul Meu Cel iubit“. „Fiul lui Dumnezeu, Unul Născut, Care din Tatăl S-a născut mai înainte de toți vecii; Lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, iar nu făcut ; Cel de o ființă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut ; Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire, S-a pogorît din ceruri și S-a întrupat de la Duhul Sfînt și din Fecioara Maria și S-a făcut om“. Hristos este prin excelență fiu iubit, „Fiul iubirii Sale“ (Coloseni 1, 13), fiindcă S-a deșertat pe Sine, chip de rob luînd, ca să împlinească sfatul Părintelui, iar acum, cu desăvîrșită lepădare de Sine Își împlinea lucrarea de mîntuire a oamenilor (Ioan 17).

Aceasta este acum a doua oară că a fost auzită din cer o astfel de mărturie, o astfel de poruncă specială. Prima dată a fost auzită în timpul Botezului Domnului, în apa Iordanului. La botez Domnul își începuse lucrarea Sa publică de mîntuire a lumii ; iar Tatăl prin glasul Său dă mărturie despre începutul lucrării de mîntuire și despre faptul că Fiul, Cel ce a luat asupră-Și această lucrare Îi este bineplăcut. Glasul se repetă acum, cînd lucrarea aceasta era aproape de sfîrșit și cînd urma ca Fiul să o pecetluiască prin sîngele Său, prin jertfa Sa pe Cruce. Glasul se repetă acum ca să afle și Sfîntul Petru, să nu se mai teamă de groaza Crucii, deoarece Tatăl a hotărît crucea pentru Fiul Său cel iubit. Glasul se repetă ca să ne convingem și noi că necazurile și pătimirile crucii, pe care avea să le sufere Fiul nu sînt incompatibile cu dragostea Tatălui și prin urmare nici necazurile și chinurile noastre proprii nu sînt incompatibile. Căci Sfîntul Duh declară : „Pe cel pe care-l iubește Domnul îl ceartă și bate pe tot fiul pe care-l primește“ (Evrei 12, 6).

Dar iată porunca Tatălui către apostoli și către toată omenirea care crede în Hristos : „Pe Acesta să-L ascultați“ (Matei 17, 5). Iată hotarul de netrecut, în virtutea căruia primim mîntuirea și adopțiunea ca fii în Hristos: să ascultăm de Hristos, să ne supunem lui Hristos, să răbdăm pentru Hristos și să ne jertfim pentru Hristos.

Noi aici trăim și umblăm prin credință și prin har și nu prin văz. Iar credința o primim prin auzire (II Corinteni 5, 7). Porunca Tatălui este chintesența și scopul acestei mari minuni a Schimbării la Față a Domnului Hristos. Această poruncă a străbătut de douăzeci de veacuri și va străbate pînă la sfîrșitul veacurilor, adresîndu-se cu aceeași autoritate și intensitate către tot omul care vine în lume și trăiește pe acest pămînt. Nu este datorie mai sublimă pentru atingerea scopului vieții noastre ca aceea de a asculta pe Hristos și de a ne supune Lui. Cei care s-au aflat de față, cei mai mari prooroci ai Vechiului Testament, au ascultat pe Hristos și de aceea S-a arătat în slavă pe Tabor. Apostolii, care erau de față, au ascultat pe Hristos și de aceea s-au făcut și ei slăviți și sînt temeliile veșnice ale Bisericii noastre.

Milioane de mucenici, de sfinți ; bărbați și femei și copii care formează în cer Biserica celor dintîi născuți au ascultat pe Hristos. Dar ca să asculți pe Hristos, să te supui Lui, trebuie să trăiești după exemplul vieții Lui. Sfinții, care prin strădania vieții lor s-au învrednicit de har, au cunoscut lumina cea necreată de pe Tabor și mărturisesc că în clipele de adîncă trăire în rugăciune ei înșiși devin, într-un fel, lumină. Din această unire cu lumina ei vedeau, în lumină, tot ceea ce era ascuns pentru alții. Mărturisesc ucenicii Sfîntului Simeon Noul Teolog că, în timpul Sfintei Liturghii, cînd acesta se ruga, în jurul lui răspîndea o lumină, iar el însuși ne spune că „deși cunoscuse pe Dumnezeu prin lumina cea necreată, aceasta se îndepărta de el ori de cîte ori sufletul lui era tulburat. Dar îndată ce începea să verse lacrimi de căință, să se lepede de sine revenind la o deplină ascultare și smerenie, lumina i se arăta din nou ca soarele care izgonește norii, aducînd bucuria".

Lumina aceasta pe care au văzut-o Sfinții Apostoli și toți Sfinții care L-au ascultat pe Hristos putem s-o vedem și noi dacă ne supunem și-L ascultăm pe Hristos. Putem să ne schimbăm și noi viața noastră după modelul desăvîrșit, Hristos. Această schimbare putem s-o dobîndim prin Jertfa Sa pe Cruce, prin harul pe care ni-l transmite Duhul Sfînt, prin participarea noastră la drumul crucii și prin căință adîncă pentru tot ceea ce am făcut neplăcut lui Dumnezeu.

Praznicul de astăzi ne îndeamnă pe fiecare dintre noi să ne schimbăm gîndurile noastre păcătoase, simțurile noastre, voința noastră s-o determinăm spre fapte bune și să trezim conștiința noastră cea adormită de păcat.

Să-L rugăm pe Domnul nostru Iisus Hristos să ne lumineze și pe noi cu lumina Sa cea sfîntă și să ne sfințească ca pe ucenicii Săi. Să reverse harul Său mîntuitor asupra noastră a tuturor ascultătorilor Săi, să dea pace în lume și să ne întărească în credință spre dragoste față de semenii noștri și de Dumnezeu Cel slăvit în Treime. Amin.

Pr. I. V. COVERCĂ

LA DUMINICA A XVI-A DUPĂ RUSALII

„Căci tot celui ce are i se va da și-i va prisosi, iar de la cel ce n-are și ce are i se va lua"
(Matei 25, 29)

Sfînta Evanghelie care s-a citit astăzi ne pune înainte imaginea unui stăpîn care a încredințat agonisita sa la trei dintre slujitorii săi.

Unuia i-a dat cinci talanți, altuia doi talanți și altuia unul (Matei 25, 15). Stăpînul care a încredințat talanții este Domnul nostru Iisus Hristos, Dătătorul și Izvorul tuturor darurilor, iar slujitorii cărora le-a dat agonisita Sa sîntem noi oamenii, cărora ni s-a dat cîte un dar al slujirii și lucrării.

De la facerea lumii și pînă astăzi, Dătătorul și Izvorul tuturor darurilor revarsă în chip bogat și dăruiește tuturor aceste daruri care în Evanghelia ce s-a citit astăzi poartă numele de talanți.

Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a fost trimis de Dumnezeu Tatăl în lume ca să vestească oamenilor și să le facă cunoscută Împărăția cerurilor și voia Sa care este ținta supremă a vieții noastre.

El a împlinit voia lui Dumnezeu Tatăl și a pregătit omenirea pentru primirea acestei mari și neprețuite comori, prin lucrarea Sa dumnezeiască, pe care ne-a făcut-o cunoscută mai întîi El, apoi Sfinții Evangheliști și Apostoli.

Învățătura Domnului cu privire la dobîndirea scopului suprem pentru care am fost creați — sfințirea și desăvîrșirea — este expusă de Sfinții Evangheliști, care au fost martori ai vieții și lucrării Mîntuitorului Iisus Hristos.

Domnul Iisus Hristos a prezentat învățăturile Sale pentru a fi înțelese de cei ce-L ascultau, iar alteori le prezenta învățătura Sa sub forma unor istorioare sau parabole, pe care apoi le tîlcuia ca să fie mai ușor înțelese și reținute de ucenici și de cei care Îl urmau. De aproape două mii de ani

imaginea Stăpînului din Evanghelia de azi, care a încredințat slujitorilor Săi agonisita Sa, este tot mai vie în sufletele și inimile acelora, care urmăm învățătura Domnului.

Imaginea Stăpînului este însăși imaginea lui Iisus Hristos, blînd, milostiv și mîngîietor, Care petrece cu noi oamenii și Se jertfește pentru binele fiecăruia dintre noi, în fiecare moment, atunci cînd săvîrșim Sfînta Liturghie.

Slujitorii Stăpînului, cărora li s-au încredințat talanții, sîntem noi, oamenii, care împlinim voia Sa și poruncile Sale. De la cei mai mari pînă la cei mai mici, Stăpînul Hristos a împărțit talanții care sînt totuna cu zestrea sufletească și aptitudinile cu care ne-am născut spre ceea ce este adevăr, bine și frumos, adică spre desăvîrșire întelectuală și morală, într-un cuvînt spre tot binele și slava cea dumnezeiască, la care se adaugă : viața și mintea, hrana și toate cîte a creat Dumnezeu. Felul cum a împărțit aceste daruri Stăpînul ne dă de gîndit, pentru că nu a dat la toți la fel. Unuia i-a dat cinci talanți, altuia i-a dat doi, și altuia doar unul.

Faptul pentru care Stăpînul a împărțit averea Sa în acest mod ne descoperă intenția Sa dumnezeiască, pentru că atît cel ce a primit mai mult ca și cel ce a primit puțin, au primit împreună în același chip și unul și altul, aceeași cinste de la Dumnezeu. Atît cinci talanți cît și unul, sînt darul lui Dumnezeu, care a fost împărțit fiecăruia după puterea și vrednicia Sa.

Dar iată că Domnul adaugă, cu privire la cel ce a primit mult, că mult i se va cere, făcîndu-ne atenți și pe noi cum trebuie să înmulțim talanții.

Scopul pentru care Dumnezeu a făcut o astfel de împărțeală este umanitar, de a folosi și de a ne ajuta unii pe alții, împărtășind aceste daruri de care vom da seama în ziua înfricoșatei Judecăți.

Legea iubirii creștine stă tocmai în a ne ajuta unii pe alții, cu ceea ce Dumnezeu ne-a încredințat și ne-a pus la îndemînă. Pentru acest lucru și Sfînta Evanghelie de astăzi ne amintește că Domnul, la ziua Judecății, ne va cere socoteală despre felul cum am cheltuit talanții pe care ni i-a încredințat, agonisind și alții sau ascunzîndu-i, ca sluga aceea vicleană și leneșă (Matei 25, 26).

Tot ceea ce ne aparține fiecăruia în parte, atît din punct de vedere intelectual, fizic, moral și material, se exprimă prin această denumire de talanți. Pentru toate acestea se cade să fim mereu mulțumitori și recunoscători lui Dumnezeu, folosind aceste daruri și împărtășindu-le semenilor noștri; stăruind mereu în dreapta credință, făptuind binele, prin muncă statornică, sporim aceste daruri, înmulțind talanții ca cei doi slujitori credincioși cărora Stăpînul le-a acordat toată cinstea. Pentru aceasta, scopul pentru care ni s-au dat aceste daruri este de a ne folosi noi înșine, semenii și societatea în care trăim, altfel vom fi trași la răspundere cînd Dumnezeu Stăpînul ne va chema pe fiecare ca să dăm seama de cele ce El ne-a încredințat.

Marea noastră datorie este ca să înmulțim aceste daruri prin muncă statornică, păstrînd dreapta credință, ca în felul acesta să depărtăm pe cei trei dușmani care sapă la rădăcina acestor daruri, dușmani care sînt : lenea, mîndria și lăcomia.

Să ne gîndim cîte nu se pierd atunci cînd noi ne lenevim și cîtă lipsă nu ducem din pricina acestui păcat ? ! Cîte nenorociri și scîrbe nu se întîmplă atunci cînd nu sîntem smeriți și ne socotim mai buni decît alții, mai înțelepți și mai pricepuți, și așa mai departe ? Și cîți nu suferă din pricina noastră atunci cînd ne gîndim să agonisim numai pentru noi, lăsînd pe alții să ducă lipsă, în felul acesta neținînd seama de marea dragoste a Stăpînului care ne-a încredințat și nouă cîtuși de puțin din darurile și averea Sa ? Și cîți din pricina lăcomiei își pierd rațiunea cea sănătoasă, discernămîntul, fiind robiți de întunericul acestei patimi și al altora care aduc moartea sufletească!?

Ceea ce ne-a pus înainte Evanghelia de astăzi trebuie să constituie pentru fiecare din noi un prilej de reflectare la menirea noastră creștină și umană. Trebuie să luăm aminte și atitudine la cele ce am auzit și să ne analizăm în mod personal, fiecare, comoara darurilor, a talanților pe care Domnul ni i-a încredințat și să vedem dacă nu cumva am ascuns-o ca „sluga cea vicleană și leneșă“ (Matei 25, 26), care fiind robită de cele trei păcate, lenea, mîndria și lăcomia, a fost aruncată în întunericul cel mai dinafară (Matei 25, 30).

Iată cîte învățăminte putem trage din cele cîte am auzit acum. Dragostea și bunătatea lui Dumnezeu se descoperă cu desăvîrșire și în această

istorioară-parabolă. Pentru aceasta mare trebuie să fie și statornicia noastră în dreapta credință și la înmulțirea darurilor de care dispunem. Numai așa vom putea sta împotrivă celor trei dușmani, celor trei păcate care au rădăcini puternice și caută să sape la temelia fiecăruia dintre noi.

Să alungăm lenea prin muncă statornică și dragoste față de cei ce au nevoie de ajutorul nostru, mîndria să o îndepărtăm prin supunere și dreaptă înțelegere, socotindu-ne nevrednici de cele ce ne-a încredințat Dumnezeu ; iar lăcomia să o biruim prin ajutorarea acelora care duc lipsă din cauza bolilor, a bătrîneților și a infirmităților fizice și intelectuale, în felul acesta înmulțind talantul pe care Stăpînul Hristos îl va cere în ziua Judecății.

Să ne ajute Bunul Dumnezeu ca zilele ce ne mai despart de marele Praznic al Nașterii Domnului, care este sărbătoarea bucuriilor noastre, să le petrecem în muncă și statornici în dreapta credință, în înfăptuirea binelui, făcîndu-ne fiecare datoria la locul de muncă pentru propășire, progres și bunăstare, ca în felul acesta să putem fi numiți „ca adevărați slujitori ai lui Hristos, slujitori care fac voia lui Dumnezeu din adîncul sufletului“ (Efeseni 6, 6) și să auzim chemarea : „Bine slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost pus, peste multe te voi pune, intră în bucuria Domnului tău“ (Matei 25, 23). Amin.

Protos. Macarie CIOLAN

Dreapta învățătură a Bisericii

DESPRE FELURILE DE ÎMPĂRTĂȘIRE ÎN BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

Unirea și împărtășirea noastră cu Dumnezeu, în linii mai mari, se face în două moduri : prin împărtășirea cea tainică cu Trupul și Sîngele Domnului și prin împărtășirea cea duhovnicească [1]. Dar fiindcă chipul cel de-al doilea, al împărtășirii duhovnicești, se împarte la rîndul său în trei feluri, pentru aceasta în cuvîntul de față se va vorbi despre împătritul chip prin care putem să comunicăm, să ne împărtășim și să ne unim cu Dumnezeu, aducînd în acest sens mărturii din Dumnezeiasca Scriptură și din învățăturile Sfinților și dumnezeieștilor Părinți.

1. Întîia și cea mai de seamă împărtășire a noastră cu Hristos este aceea care se face atunci cînd ne hrănim cu Trupul și Sîngele Său (Ioan 6, 53, 55, 56). Tot creștinul care nu crede că pîinea și vinul cu care ne împărtășim sînt cu adevărat Trupul și Sîngele Domnului Dumnezeului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos este străin de dreapta credință cea în Hristos Iisus, deoarece unul ca acesta se împotrivește direct învățăturii Domnului Care a zis : „Trupul Meu este adevărată mîncare și Sîngele Meu adevărată băutură“ (Ioan 6, 55). Unul ca acesta se împotrivește, de asemenea, dumnezeiescului și marelui Apostol Pavel, vasul alegerii, gura lui Hristos, care vorbind despre împărtășirea cu Trupul și Sîngele Domnului spune : „Paharul binecuvîntării pe care îl binecuvîntăm, nu este oare împărtășirea cu Sîngele lui Hristos ? Pîinea pe care o frîngem, nu este oare împărtășirea cu Trupul lui Hristos ?“ (I Corinteni 10, 16). Tocmai pentru acest motiv cel ce se împărtășește cu nevrednicie cu această hrană se face vinovat de Însuși Trupul și Sîngele Domnului, după mărturia aceluiași Sfînt

1. Sfîntul Nicodim Aghioritul, „*Războiul nevăzut*“, partea a II-a, cap. 4, p. 201.

Apostol, care zice : „Oricine va mînca pîinea aceasta sau va bea paharul Domnului cu nevrednicie, va fi vinovat față de Trupul și Sîngele Domnului (I Corinteni, 11, 27).

Acel creștin care se apropie de împărtășirea cu Trupul și Sîngele Domnului cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu mare evlavie și pregătire, se învrednicește de nenumărate daruri și mari foloase duhovnicești, între care unele sînt și acestea :

a. Primește unirea cu Hristos după dar, căci cel ce mînîncă Trupul lui Hristos și bea Sîngele Lui rămîne întru El și El întru dînsul (Ioan 6, 56).

b. Are viață veșnică și va trăi în veac (Ioan 6, 53, 58).

c. Unul ca acesta va fi înviat spre viața veșnică în ziua cea de apoi (Ioan 6, 54).

d. În cel ce se unește cu Hristos prin această Sfîntă Taină a împărtășirii cu Trupul și Sîngele Lui vrea să locuiască Hristos, Care își face sălaș în el (Efeseni 3, 17 ; I Ioan 3, 24 ; Ioan 14, 20 ; 15, 4).

e. Cel ce se împărtășește cu Trupul și Sîngele Domnului are pe Hristos viețuind în el (Galateni 2, 20 ; 4, 19).

f. Unul ca acesta, prin împărtășirea cu Trupul și Sîngele Domnului sporește și crește în lucrările cele duhovnicești (Efeseni 4, 15, 16 ; Coloseni 2, 6-7, 19).

g. Această preadumnezeiască Taină a Trupului și Sîngelui Domnului aduce celui ce cu credință, cu evlavie și cu umilință se apropie de ea, curățire de păcate, sfințire, luminare și viață veșnică [2].

h. Aduce iarăși sfințire trupului și sufletului, izgonire de patimi și de nălucirile cele de noapte, îndrăzneală către Dumnezeu, îndreptarea și întărirea vieții spre înmulțirea faptelor bune și spre desăvîrșire (Sfîntul Vasile cel Mare, Rugăciunea a șasea spre împărtășire, din Ceaslov).

i. Aduce bucurie duhovnicească, sănătate trupului și sufletului [3].

Acestea și încă alte multe sînt roadele duhovnicești pe care le dobîndește omul dreptcredincios, care cu credință, cu multă evlavie și cu multă pregătire se apropie de împărtășirea Sfintelor și Preacuratelor Taine ale Trupului și Sîngelui Domnului. Acela care nu primește pe Hristos în Taina aceasta a împărtășirii cu Trupul și Sîngele Domnului, niciodată nu va spori în lucrarea virtuților deoarece nu rămîne în Hristos și Hristos întru el, iar fără de El nu poate face nimic bun (Ioan 15, 4, 5).

2. Unirea cu Dumnezeu după împărtășirea cea tainică cu Trupul și Sîngele Domnului se poate face și prin mijlocul cel bun și plin de nădejde al rugăciunii lui Iisus, care se face cu mintea în inimă și spunînd : „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul (păcătoasa)“ [4].

a. Rugăciunea cea făcută cu mintea în inimă are întîietate, fiindcă unește sufletul nostru cu Iisus, iar prin El cu Tatăl, deoarece singura ușă ce duce la legătura cu Dumnezeu-Tatăl este Hristos, după cum El Însuși a spus : „Nimeni nu vine la Tatăl decît prin Mine“ (Ioan 14, 11).

b. Rugăciunea cea din inimă deschide Duhului lui Dumnezeu libertatea de a lucra asupra inimii noastre și, astfel, prin unirea sufletului nostru cu Duhul Său ne facem un singur duh ; căci cel ce se întoarce cu mintea în inima sa și cu mare iubire de Dumnezeu, cu mare fierbințeală și umilință înaltă, din adîncul inimii sale, rugăciunea neîncetată către Dumnezeu, se aseamănă cu o mireasă ce iubește foarte mult pe mirele său și nu voiește nicidecum a se despărți de el. Tot astfel și sufletul care s-a aprins cu dragoste de Mirele-Cuvînt și s-a unit prin rugăciunea cea din inimă cu Hristos, a ajuns a se face un singur duh cu El (I Corinteni 6, 17).

c. Acela care se roagă neîncetat cu mintea în inimă rămîne în Hristos și Hristos rămîne în el și așa aduce multă roadă duhovnicească ; fără de El nu putem face nimic (Ioan 15, 4, 5).

d. Sfîntul Nicodim Aghioritul, scriind despre acest al doilea chip de

---

2. Sfîntul Ioan Damaschin, Rugăciunea spre împărtășire, din *Ceaslov*.

3. Sfîntul Kiril al Alexandriei, Rugăciunea spre împărtășire, din *Ceaslov*.

4. Sfîntul Teofan Zăvorîtul, *Zbornicul despre rugăciunea lui Iisus*, Mănăstirea Valaam, 1936, p. 172-173.

împărtășire, pe calea rugăciunii celei gînditoare a inimii, zice : „Măcar că tainic (prin Preacuratele Taine, n. a.) nu putem a primi pe Domnul nostru Iisus Hristos decît o dată în zi, însă duhovnicește și gînditor putem a-L primi în tot ceasul și în fiecare minut, mai ales prin rugăciunea cea gînditoare“ [5].

e. Arătînd că împărtășirea și unirea cu Dumnezeu pe calea rugăciunii celei gînditoare a inimii este mai puternică decît împărtășirea ce se face prin lucrarea faptelor bune, același Sfînt Părinte zice : „Toate faptele cele bune pentru asemănarea ce au către Dumnezeu fac îndemînatic pe omul cel îmbunătățit spre a se uni cu Dumnezeu, dar nu îl și unesc. Iar rugăciunea cea gînditoare are și acest fel de putere, de a-l uni cu Dumnezeu“[6].

3. Dar să arătăm puține și despre felul de a ne împărtăși cu Ziditorul nostru Dumnezeu, care se face pe calea lucrării tuturor poruncilor Lui și a tuturor faptelor celor bune.

a. Această împărtășire și sălășluire a lui Dumnezeu în noi pe calea împlinirii poruncilor Sale a arătat-o Însuși Mîntuitorul nostru Iisus Hristos cînd a zis : „De Mă iubește cineva pe Mine cuvîntul Meu va păzi ; și Tatăl Meu îl va iubi pe el, și la el vom veni, și lăcaș la dînsul vom face“ (Ioan 14, 23 ; Ioan 3, 24) și iarăși spune Mîntuitorul în Sfînta Evanghelie : „Dacă păziți poruncile Mele veți rămîne în dragostea Mea, precum și Eu am păzit poruncile Tatălui Meu și rămîn întru dragostea Lui“ (Ioan 15, 10; 14, 15).

b. Dumnezeiescul Părinte Dionisie Areopagitul spune lămurit că: „Asemănarea și unirea noastră cu Dumnezeu se săvîrșește numai prin păzirea poruncilor dumnezeiești“ [7].

c. Și dumnezeiescul Părinte Maxim Mărturisitorul, arătînd că prin lucrarea poruncilor lui Dumnezeu ne unim și îl primim în noi pe El, zice acestea : „Cuvîntul lui Dumnezeu și al Tatălui Se află tainic în fiecare din poruncile Sale, iar Dumnezeu și Tatăl se află întreg, nedespărțit, în întreg Cuvîntul Său în chip firesc. Cel ce primește — prin urmare — porunca dumnezeiască și o împlinește, primește pe Cuvîntul lui Dumnezeu aflător în ea [8].

d. La fel și dumnezeiescul Părinte Grigorie Palama [9], vorbind despre îndumnezeirea omului credincios prin păzirea poruncilor lui Dumnezeu zice : „Deci poruncile lui Dumnezeu procură și cunoștință. Dar nu numai cunoștință ci și îndumnezeire“ [10].

4. În sfîrșit, ultimul fel care mijlocește împărtășirea cu Dumnezeu se face pe calea auzului cuvîntului lui Dumnezeu. Noi știm că Hristos este cuvîntul lui Dumnezeu (Facerea 3, 8 ; Psalmi 32, 6 ; Ioan 1, 1 ; Apocalipsă 19, 13).

a. Cuvîntul lui Dumnezeu vine și se sălășluiește în cei credincioși nu numai pe căile arătate mai sus, adică prin împărtășirea Sfintelor Taine ale Trupului și Sîngelui Domnului, prin rugăciunea cea de gînd a inimii și prin lucrarea poruncilor Lui, ci harul Său vine și prin auzirea cuvintelor credinței (Romani 10, 8 ; I Timotei 4, 6), după cum spune Sfînta Scriptură : „Mulți din cei ce auziseră cuvîntul au crezut și numărul credincioșilor creștini s-a făcut ca la cinci mii“ (Fapte 4, 4).

b. Și marele Apostol Pavel spune : „Credința este prin auz, iar auzul prin cuvîntul lui Dumnezeu“ (Romani 10, 17).

---

5. Sfîntul Nicodim Aghioritul, *op. cit.*, p. 201.
6. *Ibidem*, p. 157-161.
7. Cuvînt despre cunoștința mîntuitoare, în *Filocalia*, traducere de Pr. prof. dr. D. Stăniloae, vol. II, Sibiu, 1947, p. 266.
8. Vezi cap. XV, în *op. cit.*, p. 193.
9. *Op. cit.*, vol. VII, trad. cit., București, 1977.
10. La aceasta, Pr. prof. dr. D. Stăniloae face următoarea însemnare : „Tocmai pentru că împlinirea poruncilor înseamnă o înaintare într-o comuniune (unire) personală între credincios și Dumnezeu, această împlinire aduce nu numai o cunoștință superioară celei teoretice, ci și îndumnezeirea lui, această îndumnezeire săvîrșindu-se prin sălășluirea lui Dumnezeu în credincios“, *(Ibidem)*.

c. Și iarăși : „Cuvîntul lui Dumnezeu vine prin auz și se sălășluiește în inima omului“ [11].

d. Cine primește prin auz pe Cuvîntul lui Dumnezeu, acela se face sălaș al Lui și împreună părtaș al cinei Sale, după cum spune El Însuși : „Iată, stau la ușă și bat ; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide (ușa inimii sale, n. n.), voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine“ (Apocalipsa 3, 20 ; Ioan 14, 23 ; Cîntarea Cîntărilor 5, 2).

e. Cuvîntul lui Dumnezeu primit cu credință prin auz se sălășluiește în cei ce-l primesc și lucrează cu mare putere la mîntuirea sufletelor omenești (Ioan 15, 7 ; Faptele Apostolilor 6, 7 ; 12, 24 ; 19, 20 ș. a.).

f. Dacă la împărtășirea prin Sfintele Taine Trupul Domnului este adevărată mîncare și Sîngele Lui adevărată băutură (Ioan 6, 55), apoi și cuvîntul Domnului primit prin auz se face celor credincioși apă vie spre viața veșnică (Ioan 6, 14) și pîine vie pogorîtă din cer (Ioan 6, 58) ; „Mana cea nestricăcioasă“ și„ Pîinea cea tainică“ [12].

g. Dacă Trupul și Sîngele Domnului sînt hrană și băutură spre viața veșnică (Ioan 6, 58) și Cuvîntul Domnului primit cu credință prin auz se face celor credincioși hrană nemuritoare, după cum este scris : „Nu numai cu pîine va trăi omul, ci cu tot cuvîntul lui Dumnezeu“ (Luca 4, 4 ; Deuteronom 8, 3 ; Matei 4, 4).

h. Marele Apostol Pavel prin auz a primit cuvîntul lui Dumnezeu. fiind chemat prin lumina și glasul venit din cer (Fapte 9, 3, 4).

i. Samarinenii prin auz primesc cuvîntul lui Dumnezeu ; prin predica Sfîntului Apostol Filip cred, se botează (Fapte 8, 5-6, 12, 14) și se împărtășesc de Duhul Sfînt (Fapte 8, 14-18).

j. Și dumnezeiescul Părinte Maxim Mărturisitorul zice : „Grăunte de mușt ar este Domnul, semănat prin credință în duh, în inimile celor ce-L primesc prin auz [13].

Iată, am adus aici cîteva mărturii din cele prea multe, ce se găsesc în Sfînta Scriptură și la dumnezeiești Părinți, despre unirea și împărtășirea omului credincios cu Dumnezeu pe calea auzului, care se face atunci cînd omul primește cu credință prin auz cuvîntul lui Dumnezeu și se sîrguiește la lucrarea poruncilor dumnezeiești și la toată fapta bună. Această împărtășire prin auzirea Cuvîntului lui Dumnezeu o pot avea toți creștinii care vin și ascultă în Sfînta Biserică cu mare evlavie și credință Sfînta Liturghie și toate slujbele bisericești, după cum despre aceasta arată pe larg dumnezeiescul Părinte Simeon din Tesalonic, precum și cuviosul Paisie, vestitul stareț al Sfintei Mănăstiri Neamț, care zice : „Fără îndoială că participarea în duh la Dumnezeiasca Liturghie și la toate celelalte slujbe bisericești reprezintă unul din felurile unirii omului cu Dumnezeu, unire care se săvîrșește prin cunoaștere și iubire“. Și iarăși zice : „Prin prezența la Sfînta Liturghie credincioșii se găsesc sub influența (în atmosfera) Dumnezeiești Cine de taină și au participare la ea cu gîndul, cu mintea și cu inima, ca unii ce urmăresc, cu privirea și cu auzul, desfășurarea acțiunii (lucrării) Sfintei Liturghii. Dar neîmpărtășindu-se cu Sfintele Taine nu se fac pe deplin subiecte ale lucrării ascunse și tainice a Duhului lui Hristos. Printr-o astfel de participare, ei pot să cîștige sfințenia în chip moral și îndeosebi prin concentrarea atenției, a contemplării, a meditației și a pătrunderii a tot ceea ce se face și se rostește în cursul slujbei dumnezeiești pentru aducerea Sfintei Jertfe și în vederea împărtășirii din ea. Pe de altă parte, Jertfa liturgică este expresia perfectă a unirii noastre cu Mîntuitorul Iisus Hristos, prin faptul prefacerii în Sfîntul Său Trup și Sînge a pîinii și a vinului aduse de credincioși ca simboluri ale vieții lor. În plus, miridele scoase pe numele fiecăruia împărtășindu-se de sfințire

---

11. *Kiriacodromionul lui Nikifor Teotokos,* Tîlcuire la Evanghelia Duminicii a VI-a după Rusalii, București, 1871, p. 256.

12. Sfîntul Ioan Damaschin, *Octoihul Maicii Domnului,* miercuri seara, canon, glas VII, Pesna 3.

13. *Filocalia,* vol. II, trad. cit., a doua sută a capitolelor pentru dragoste, C. 11, p. 169.

— precum arată Sfîntul Simeon al Tesalonicului —, prin atingerea de Trupul și Sîngele euharistic al Domnului, comunică prin aceasta har sufletelor pentru care au fost proscomidite. Și dacă omul este dintre cei evlavioși sau dintre cei ce au greșit dar s-a pocăit, atunci nevăzut el se împărtășește cu sufletul său de împărtășirea harului, primind în multe cazuri și folos trupesc [14].

Așadar, trebuie a înțelege că credincioșii, prin participarea în duh la Sfînta Liturghie, nu rămîn absolut fără de nici o urmare în ce privește sfințirea lor. Deși o astfel de participare reprezintă numai o împărtășire gîndită, adică o împărtășire numai cu gîndul, spirituală, totuși ea este foarte importantă, căci în „Urmarea lui Hristos" se spune: „În toată vremea și în tot ceasul fiecare credincios poate să se împărtășească cu duhul, avînd foloase destul de mari. În acest fel el se împărtășește și se hrănește în chip nevăzut cu harul lui Iisus Hristos ori de cîte ori se gîndește cu evlavie la taina Întrupării și Pătimirii Sale și se umple de iubire către El".

Sfințirea, ca valoare obiectivă, ca dar a lui Dumnezeu și ca lucrare ascunsă și tainică a Duhului lui Hristos, prin care sufletul se umple de har și de toate bunurile și binecuvîntările specifice Sfintei Jertfe euharistice, nu se dă deplin celor vii, decît prin primirea Sfintei Taine a Împărtășaniei, cînd credinciosul se unește cu Dumnezeu prin primirea Sfîntului Trup și Sînge. Iar participarea în Duh, spirituală, reprezintă o sfințire „prin mijlocire", cum o numește Nicolae Cabasila [15].

Deși acest chip de împărtășire cu Hristos este numai prin auz, gîndire și mijlocire, el nu rămîne fără de roade duhovnicești deoarece are putere de a trezi pe mulți și de a-i aduce pe calea mîntuirii sufletelor lor [16].

Spre dobîndirea folosului împărtășirii cu cuvîntul lui Dumnezeu prin auz, prin care multe suflete se lasă de păcate și se întorc către Hristos, voi aminti următoarea istorisire din Pateric:

Fericitul Avva Pavel cel prost, ucenicul Sfîntului Antonie, a povestit părinților un lucru ca acesta: „Odată mergînd el la o mănăstire, pentru cercetarea și folosul fraților după vorba cea obișnuită cu dînșii, au intrat în sfînta biserică pentru a săvîrși sfînta slujbă. Iar fericitul Pavel cerceta pe fiecare din cei ce intrau în biserică pentru a vedea așezarea sufletească a celor ce intrau la slujbă, că avea și acest dar dat lui de la Dumnezeu, de a vedea așezarea sufletească a fiecăruia, precum oamenii își văd fețele unii altora. Și intrînd toți cu fața luminată și cu obraz vesel și văzînd pe îngerul fiecăruia bucurîndu-se de dînșii, pe unul l-a văzut negru și întunecat la tot trupul și pe draci cum îl țineau de amîndouă părțile și îl trăgeau spre ei punîndu-i căpăstru; iar Sfîntul lui înger îl urma de departe posomorît și trist. Văzînd acestea Pavel lăcrima și își bătea pieptul cu mîna șezînd înaintea bisericii și plîngînd cu amar pe cel ce îl văzuse în acest chip înfricoșat. Cînd ceilalți au văzut grabnica schimbare a fericitului Pavel spre plîns și lacrimi, l-au rugat să le spună pentru ce plînge cu atîta durere. Ei îl rugau să intre împreună cu dînșii la slujbă, dar Pavel rămase afară, continuînd să se tînguiască pentru acel nefericit om. Iar după ce s-a isprăvit slujba și au ieșit toți afară, iarăși lua aminte Pavel la fiecare știind cum au intrat și voind să cunoască și cum ies. Însă bărbatul acela care avea mai înainte tot trupul negru și întunecat, ieși din biserică luminat la față, alb la trup și îngerul său îl urma de aproape bucurîndu-se de dînsul foarte mult. Văzînd aceasta, Pavel începu să sară de bucurie, să strige și să binecuvînteze pe Dumnezeu, zicînd: „O, nespusă iubire de oameni a lui Dumnezeu! „Apoi alergînd și suindu-se pe o piatră înaltă strigă:

---

14. Din răspunsurile stareţului Paisie către un grup de credincioși, citat după Prot. Serghie Cetvericov, „*Paisie-stareţul monastirii Neamţul din Moldova*", Mănăstirea Neamț, p. 334; Sfîntul Simeon al Tesalonicului, *Despre Sfînta Liturghie*, cap. 94, traducere de Toma Teodorescu, București, 1865, p. 100.

15. *Tîlcuirea Dumnezeiești Liturghii*, traducere de Diac. Ene Branișteː cap. 42, 43 și 45, p. 94-100.

16. O împărtășire duhovnicească asemănătoare se face și pe calea scoaterii părticelelor (miridelor), la Sfînta Proscomidie pentru creștinii dreptcredincioși (Sfîntul Simeon Tesaloniceanul, *op. cit.*, IX, 72, XLII ș. a.).

„Veniți și vedeți lucrurile lui Dumnezeu cît sînt de înfricoșate și de minunate! Veniți și vedeți lucrurile Aceluia ce voiește ca toți oamenii să se mîntuiască și la cunoștința adevărului să vie. Veniți să ne închinăm și să cădem la El și să zicem: „Tu singur poți să ridici păcatele!". Toți aleargă în grabă voind să asculte ce va spune. Și după ce s-au adunat toți, Pavel le povesti cele ce văzuse la acel bărbat mai înainte și după ieșirea lui din biserică, rugînd totodată pe omul acela să le spună cum de i-a dăruit Dumnezeu o schimbare atît de grabnică. Și fiind astfel descoperit de Pavel înaintea tuturor, omul a povestit cu sinceritate zicînd: „Eu sînt om păcătos și de multă vreme vieţuiam în desfrînare, iar acum intrînd în sfînta biserică a lui Dumnezeu am auzit pe Sfîntul Prooroc Isaia, sau mai bine zis pe Dumnezeu vorbind printr-însul: „Spălați-vă și vă curățiți, scoateți viclesugurile din inimile voastre înaintea ochilor Mei, părăsiți-vă de răutățile voastre. Învățați-vă a face bine; căutați judecata, mîntuiți pe cel năpăstuit, judecați săracului și faceți dreptate văduvei. Și veniți să ne întrebăm, zice Domnul și de vor fi păcatele voastre ca mohorîciunea, ca zăpada le voi albi; iar de vor fi ca roșeala, ca lîna le voi albi. Și de veți vrea și Mă veți asculta, bunătățile pămîntului veți mînca" (Isaia 1, 16-19). Iar eu, desfrînatul, umilindu-mă de cuvîntul proorocului și suspinînd din adîncul sufletului meu am zis către Dumnezeu: „Tu, Dumnezeule, Care ai venit în lume să mîntuiești pe cei păcătoși, cele ce ai făgăduit acum prin proorocul Tău, împlinește-le cu lucrul și la mine păcătosul și nevrednicul, căci iată de acum mă mărturisesc Ție din inimă și îți făgăduiesc că nu voi mai face această răutate și mă lepăd de toată fărădelegea și îți voi sluji de acum cu curată știință. De astăzi — o, Stăpîne! — și din ceasul acesta primește-mă pe mine cel ce mă pocăiesc și cad înaintea ta, căci mă depărtez de acum înainte de tot păcatul! Cu aceste făgăduințe am ieșit din biserică hotărînd în sufletul meu să nu mai fac nici un rău înaintea ochilor lui Dumnezeu". Și auzind acestea toți strigau cu mare glas către Dumnezeu: „Cît s-au mărit lucrurile Tale, Doamne, toate întru înțelepciune le-ai făcut!" [17].

Deci, iată, iubiții mei frați, cum prin auzirea cuvîntului lui Dumnezeu, darul lui Dumnezeu s-a atins de inima acestui om păcătos care s-a umilit de cele auzite, schimbîndu-l din starea lui cea vrednică de osîndă într-o așezare vrednică de mila lui Dumnezeu și de toată fericirea care duce la mîntuirea sufletului prin adevărata pocăință. Dar oare acest caz este unic în Biserica lui Hristos? Oare nu se întorc mii și mii de suflete la Dumnezeu prin ascultarea cuvîntului lui Dumnezeu, în biserici, unde se propovăduiește el? Oare această primire și împărtășire a cuvîntului lui Dumnezeu pe calea auzului puțin folos aduce Bisericii lui Hristos? Dacă „credința este prin auz, iar auzul prin cuvîntul lui Dumnezeu" (Romani 10, 17), apoi același cuvînt al lui Dumnezeu va face părtași harului dumnezeiesc pe toți ce îl primesc pe calea auzului, dacă îl vor asculta cu credință și cu dragoste.

Fie ca mila și îndurarea Preabunului și Preaînduratului nostru Mîntuitor, care este Cuvîntul lui Dumnezeu, să vie și la noi și să se sălășluiască întru noi prin auzul credinței. Amin.

Arhim. Cleopa ILIE

---

17. *Pateric*, Slov P., ediția 1914, Rîmnicu Vîlcea, p. 209-211.

Îndemnuri ale dascălilor de teologie

GÎNDURI ȘI ÎNDEMNURI CĂTRE STUDENȚII TEOLOGI, VIITORII PREOȚI AI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE *

„Tinere, ție îți zic, scoală-te!“
(Luca 7, 14)

În ciclul de conferințe duhovnicești ce s-au ținut aici, s-au tratat, s-au analizat și s-au dat soluții creștinești autentice la șapte din marile probleme de care trebuie să fie frămîntat orice tînăr în general și studentul teolog în special. Șapte aspecte esențiale ale vieții tînărului, ale vieții sale trupești și sufletești, toate tratate de oameni încercați, de trăitori pătrunși ai predaniei creștine, de profesorii acestui Institut, care v-au vorbit cu toată căldura, de la suflet la suflet și, mai ales, de la inimă la inimă, semn al dăruirii totale.

Departe de mine gîndul că aceste lucruri înalte n-au lăsat nici un fel de urmă în sufletele dumneavoastră pline de ideal, sensibilitate etică și generozitate! Departe de mine gîndul că ele nu v-au edificat, nu v-au încălzit și nu v-au mișcat pe dumneavoastră, care tineri fiind trebuie să fiți avizi, adică „flămînzi și însetați“, de toate bunele învățături și practici, acum cînd sînteți la vîrsta celei mai fine sensibilități, adică atunci cînd învățați și deprindeți să purtați și să mînuiți, cu înțelepciune, toate armele vieții.

Departe de mine gîndul că aceste calde chemări ale părinților dumneavoastră duhovnicești, rol la care au fost chemați toți profesorii Institutului nostru de Întîistătătorul Bisericii noastre, rol pe care ei l-au acceptat cu ales elan, nu v-au hotărît să mergeți de acum înainte, cu tenacitate, pe drumul vieții, și nu al morții, pe calea idealului, și nu a smîrcurilor împotmolitoare, pe făgașul virtuții și al bărbăției creștinești, și nu pe acel al lîncezelii și al patimilor înrobitoare, pe plaiurile însorite ale muncii conștiente și susținute, rațiune de a fi a vieții, și nu pe cele ale fugii de răspunderi și ale economiei de forțe, caracteristice neputinței; pe înălțimile de azur ale renunțării și ale dăruirii de sine față de cei ce așteaptă lumină din lumina dumneavoastră, și nu pe cele ale egocentrismului și hibernării; în fine, pe urmele și pașii Domnului, ai Apostolilor, ai sacerdoților neînfricați ai lui Hristos și ai tuturor celor cărora creștinismul le-a îmbunătățit și fericit viața, ca și ei la rîndul lor să o îmbunătățească și să o fericească pe a altora.

Departe de mine gîndul că s-ar putea găsi cineva printre dumneavoastră care să spună că sămînța ce s-a răspîndit aici, în această lucrare duhovnicească, n-a fost curată, n-a fost de calitate superioară, sau că a fost prea veche și nu poate încolți viață nouă în sufletele în care s-a aruncat cu dărnicie, cu competență, cu

---

* Cuvînt rostit studenților Institutului Teologic din București ca încheiere a unui ciclu de conferințe duhovnicești, în anul 1984.

sfîntă rîvnă, de adevărați semănători ai Cuvîntului și cu toată dragostea evanghelică.

Sămînța a fost *curată* ca bobul de grîu, ca roua limpede și neîntinată a dimineții, ca tinerețea însăși, ca slova și cuvîntul Mîntuitorului și al Sfintei Scripturi.

Sămînța a fost de cea mai *bună calitate,* deoarece are la temelie girul „Celui ce este", al revelației dumnezeiești, prin Iisus Hristos Domnul nostru, al dascălilor dumneavoastră, care n-au trecut comod prin viață și care au fost și ei cîndva tineri, tineri ca dumneavoastră.

Sămînța *n-a fost veche,* căci o astfel de sămînță nu îmbătrînește niciodată, și niciodată nu se poate spune că și-a trăit traiul. De două mii de ani se seamănă neîncetat și tot de atîta timp ea germinează, încolțește și aduce rod însutit, producînd pîinea, pîinea duhovnicească, garanția nemuririi și a vieții netrecătoare în Duhul. Ea nu poate îmbătrîni și nu-și poate pierde viața pe care o cuprinde intrinsec, așa cum boabele de grîu aflate în mormîntul faraonului Tutankamon, după patru mii de ani, au încolțit și au adus roadă.

Viața trupească, ca și viața duhului, se propagă și se transmite, așa după cum tinerii din vechime, ca dealtfel și cei de astăzi, poartă alergînd și transmit fugind, din mînă în mînă, cu grijă să nu se stingă, din diferite pricini, sau prin consumarea a ceea ce întreține viața și arderea, flacăra olimpică. Dar, pentru ca o torță oarecare să devină flacără olimpică, ea trebuie să aibă un foc din care să se aprindă, la înălțimile Olimpului, să cuprindă în sine elementele necesare combustiunii, adică să aibă ce arde și să fie purtată de tineri pînă la locul unde ea trebuie să ajungă. Altfel nici nu am putea concepe o astfel de flacără.

Viața trupului a ajuns pînă la noi, fiindu-ne transmisă cu grijă de toți înaintașii noștri, la vîrsta tinereții, adică atunci cînd s-au realizat ca persoane și oameni, vîrstă la care devenim cu adevărat purtători și transmițători calificați ai vieții. Dar, la originea acestei miraculoase puteri, la punctul de plecare al vieții, la începutul ei de a fi, este focul cel mare din care ea purcede, este Dumnezeu, în Care, după netrecătorul cuvînt al Apostolului: „Ne mișcăm, viem și sîntem" (Fapte 17, 28) și în care își are izvorul viața a toate cîte se văd în lume.

Viața duhului a ajuns pînă la noi, fiindu-ne transmisă de ucenici și învățăcei, de cohorte nesfîrșite de mucenici și sfinți, de smerite cete de mărturisitori și pustnici, de alese chipuri de episcopi, preoți și diaconi, de feciori și fecioare ale lui Hristos, care, tineri fiind, sau trăind în Duhul, au rămas mereu tineri la trup și la suflet, au pus în mîinile, pe umerii și în inimile noastre Predania vieții duhului, a vieții creștinești.

Flacăra duhului lor, arderea sufletului lor, puterea care i-a făcut să cadă la pămînt pe drumul Damascului, cea care i-a făcut să-și lase mrejele, cîmpurile și familiile lor, devotamentul care i-a dus pînă la supremul sacrificiu, care este pierderea vieții pămîntești, a fost Domnul, Ziditorul și Înnoitorul vieții în Duhul.

De la El ne-am aprins și noi torțele sufletelor noastre, pentru El alergăm pe căile vieții, și în stadionul acestei lumi, cu flăcări ce seamănă, mai curînd, cu smeritele candele ale fecioarelor înțe-

lepte din Evanghelie, și către Dînsul ne îndreptăm pașii noi cei chemați și aleși a-I sluji Lui și a lua de la Dînsul cununa cea nevestejită a răsplății netrecătoare.

Prin noi, dar de la Dînsul, deveniți și dumneavoastră făclieri ai duhului, trăitori ai Evangheliei, semănători ai seminței creștine, preoți, sfătuitori și duhovnici ai oamenilor, „sarea pămîntului“ (Matei 5, 13), luminători ce nu-și țin, după cuvîntul Lui, lumina sub obroc, ci o pun în sfeșnice ca să lumineze tuturor lumina lui Hristos (Matei 5, 15).

Prin noi, dar de la Dînsul, deveniți propoveduitori ai Cuvîntului și apostoli ce nu se rușinează în fața oamenilor, căci altfel dacă am face și Domnul s-ar putea rușina de noi în fața Tatălui Ceresc (Marcu 8, 38).

Prin noi, dar de la Dînsul, veți fi învestiți cu cea mai mare putere pe care o poate avea un om, de a vorbi, de a trăi, de a îndruma și pe alții să trăiască și de a acționa în numele lui Dumnezeu. Prin noi, dar direct de la El, veți avea și dumneavoastră misiunea de a transmite mai departe mistuitoarea flacără a vieții interioare, arderea duhului pentru idealurile înalte și înnoirea luminoasă a omului lăuntric.

Ce misiune mai înaltă, ce chemare mai sublimă, ce ierarhie legată mai direct de Stăpînul tuturor stăpînilor lumii, de Domnul a toate, de Creatorul vieții trupului, ca și de cea a sufletului ?

Lumina pe care trebuie să o purtați este aprinsă de la Domnul, focul cel mare al nostru, adică rugul cel ce ardea fără să se consume (Ieșirea 3, 2-3). Și ca toți purtătorii flăcării olimpice sînteți tineri, sănătoși la trup și suflet și vrednici să purtați cu curaj, cu putere și cu iuțeala necesară, această flacără. Deci împliniți toate condițiile de alergare cu flacăra idealului, cu focul binelui peren, cu făclia adevărului, cu lumina Domnului. Lăsa-o-veți oare să se stingă ? Tinerețea dumneavoastră este o garanție în plus că veți putea corespunde, cum se cuvine, acestei misiuni înalte, căci nu s-a văzut niciodată și nici nu veți putea vedea vreodată alergători olimpici, gîrbovi, cu ochii împăienjeniți și fără agilitatea mișcărilor. Este o imensă și ireparabilă greșeală să se creadă că viața duhovnicească este rezervată, este necesară și se potrivește mai bine la bătrînețe și din nefericire se mai găsesc totuși și oameni care gîndesc în felul acesta. Acestora li se poate pune în față cuvîntul Domnului : „Cuvine-se să fac, pînă este ziuă, lucrurile Celui ce m-a trimis pe mine...“ (Ioan 9, 4), ceea ce înseamnă că trebuie să lucrăm cele ale lui Dumnezeu, cele ale conștiinței noastre, cele ale legii morale, cele ale misiunii noastre în special, atît cît sîntem tineri, adică în plină vigoare trupească și sufletească.

Viața virtuoasă nu este apanajul bătrîneții și al neputinței, ci, cu cît ea începe mai devreme, cu atît mai bine și mai meritoriu. Ce se mai poate închina oare lui Dumnezeu și aspirațiilor superioare sădite în noi, cu ajutorul unui corp istovit și al unui suflet uscat de o vîrstă înaintată ? Nimic ! Sau foarte, foarte puțin !

Dar, dumneavoastră vă dați bine seama de aceste lucruri. Știți de unde vă vine flacăra, știți bine ce mare valoare are ea, posedați în ființele dumneavoastră și toate elementele necesare combustiunii interne, căci viață fără ardere știți bine că nu există

și știți de asemeni că flacăra trebuie purtată în lume. Ce vă mai lipsește oare ?

Fiind înainte de alergare, sau foarte aproape de începerea ei, trebuie să faceți mereu antrenament, să vă mențineți cum se cuvine condiția fizică necesară, prin alimentarea adecvată și înfrînare, să trăiți mereu cu gîndul la alergarea ce se apropie cu pași repezi, așa cum fac toți sportivii veacului nostru. Pe tîlcul nostru aceasta înseamnă: să ne sporim neîncetat antrenamentul și viața duhovnicească, să ne impropriem de pe acum, în mod practic, rolul de preot pe care-l vom avea într-un viitor foarte apropiat, să dezrădăcinăm, încă de acum, tot ce este potrivnic demnității preoțești și să sădim în locul lor toate florile alese, frumoase și durabile ale vieții creștine, gîndindu-ne cu grijă, în fiecare moment, la alergarea cea mare ce se apropie. Vei putea desigur, să duci flacăra misiunii tale de mîine, dacă chiar de astăzi te obișnuiești cu alergarea, dacă chiar de pe acum încerci să-ți antrenezi puterile sufletului, resorturile, mușchii și tendoanele vieții creștinești din tine, dacă chiar de pe acum lucrezi cu rîvnă pentru starea ta de mîine, care a început de astăzi, dacă îți alimentezi continuu plămînii, arderea vieții tale, cu oxigenul idealului creștin și-ți deprinzi de pe acum respirația cu ritmul ce-l pretind marile alergări, marile încordări și urcușul înălțimilor azurului etic.

Oare nu ne sfătuiește marele Pavel, Apostolul neamurilor, cum trebuie făcută această alergare ? Ba da ! Iată ce zice el, cel mai mare alergător pentru semănarea Cuvîntului Domnului : „Fraților, eu una fac : Uitînd cele ce sînt în urma mea și tinzînd cît pot spre cele dinainte, alerg la semn, la răsplata dumnezeiești chemări de sus, întru Iisus Hristos“ (Filipeni 3, 14). Aceasta ar trebuie să fie deviza oricărui ins care vrea să-și justifice calitatea de student teolog și prezența în Institutul nostru. Să cauți să uiți, să înlături ceea ce te trage în urmă, ceea ce-ți îndepărtează înălțările înnobilatoare și să tinzi mereu către țintă, către bine, către ideal, către punctul în jurul căruia trebuie să se polarizeze toate eforturile noastre, adică spre preoție. Ce înfățișare înălțătoare, să ai ochii mereu ațintiți spre binele dinainte și mai ales să alergi necontenit spre el „cît poți“, adică cu toate puterile trupului și ale sufletului, cu toată rîvna, elanul și voința de a te face cît mai neîntîrziat una cu idealul tău, care este cel mai înalt ideal la care poate aspira un creștin, deoarece el cuprinde dăruirea de sine cea mai mare pentru semenii noștri, care sînt în fond, după Sfînta Evanghelie, frații și prietenii noștri !...

Prin urmare, pregătirile pentru alergarea preoției încep, dacă nu de mai înainte, cel puțin din momentul păsirii pragului școlii noastre, din anul întîi de ucenicie de aici. Și nimeni din cei intrați aici, fără gînd de fraudă, fără mască înșelătoare, fără intenții disimulate, nu are dreptul și nici îngăduința de a-și amîna nedefinit și la infinit pregătirea duhovnicească și intelectuală adecvată stării de student teolog și de viitor preot. Nimeni nu trebuie să lase pentru ziua de mîine lucrarea propriului său ogor sufletesc, dacă vrea să culeagă roade folositoare, el, Biserica și Patria, și să dobîndească mîngîietoarea conștiință a misiunii împlinite.

Nimeni dintre noi nu trebuie să spună că va fi preot cu adevărat, dar începînd de abia din ziua în care va îmbrăca haina preoției și că pînă atunci să fie lăsat să-și „trăiască viața“ fără nici un fel de control, fără nici un fel de noimă, fără nici un țel bine precizat, fără nici un fel de amprentă adecvată. O orbire mai mare ca aceasta nici nu s-ar putea. „Toate îmi sînt libere, dar nu toate îmi sînt de folos. Toate îmi sînt iertate, dar nu mă voi lăsa biruit de nimic“, a scris nemuritorul Apostol corintenilor (I Corinteni 6, 12), care au dat unele dovezi practice că doreau să fie lăsați să-și ducă viața după bunul lor plac, împotriva conștiinței și a legii morale, împotriva orînduielii creștine.

Multe lucruri folositoare a inventat omul de la apariția sa pe pămînt, prin puterea creației cu care l-a înzestrat Dumnezeu și prin care el se aseamănă cu Creatorul său. Dar omul n-a făcut nimic fără rațiune, fără scop, fără rost și fără utilitate. Și el, omul, nu lasă nimic din lucrurile mîinilor sale să se abată de la scopul fixat. Să fim mai clari ! Ceasul a fost făcut ca să indice timpul, trenul ca să ne ajute să străbatem distanțele cu repeziciune și comoditate, iar becul ca să lumineze pașii vieții noastre, în întunericul nopții. Îndată ce unul din aceste lucruri, luate la întîmplare, sau oricare altul, din diferite motive, se abate de la rostul său firesc, deraiază de la misiunea sa, sau se strică și nu mai corespunde scopului pentru care a fost creat, el este reparat, înlocuit sau readus la ordine cu cea mai mare repeziciune, căci haosul, neorînduiala și dezordinea creațiilor noastre nu ne convine, nu le putem suporta, ba chiar ne repugnă cu totul. Nu putem tolera să nu fie identitate perfectă între voința omului creator, sau simplu beneficiar al creației și acțiunea creațiilor noastre. Să presupunem, prin absurd, că am auzi ceasul spunîndu-ne : Eu voi arăta timpul cu maximum de exactitate, cu precizie electronică, dar nu chiar din momentul fabricării mele, ci mai tîrziu, după ce voi mai rugini puțin. Sau trenul : Eu voi merge în toate direcțiile, dar de ce să ne grăbim, nu de acum, ci după ce voi mai fi lăsat să stau în tihnă în liniștea depoului mai mulți ani, sau cum se zice, pe o „linie moartă“. Sau becul : Eu nu vreau să luminez noaptea, ci ziua, căci am de gînd să măresc lumina zilei cu care mă asemăn mai mult. Desigur, absurdă este această prezentare imaginară a lucrurilor făcute de om, dar și mai absurde, mai paradoxale și mai dezordonate dorințele lor în totală contradicție cu însăși rațiunea lor de a fi. Și, cu toate acestea, în aceeași situație se află și studentul teolog, care găsindu-se în școala noastră, perfect sau mai puțin conștient de misiunea sa de mai tîrziu, de alergarea vieții ce-l așteaptă la aceleași porți pe care a intrat, amînă pe mai tîrziu transformarea sa sufletească, nezidind în sine pe omul cel duhovnicesc, sau care nici măcar nu vrea să fie preocupat de o astfel de problemă, cu alte cuvinte cel care deși se găsește într-o școală teologică, nu vrea „să calce“ a preot. Pe cît de răzvrătite împotriva firii ne apar lucrurile de care am vorbit, împotriva scopului pentru care au fost aduse la existență, împotriva rostului lor de a fi, căci altul nu au, pe cît de dezordonate ne apar ele față de scopul ce le-a fost trasat de inginerul constructor și de omul muncii, pe cît de haotică, inexplicabilă, condamnabilă și demnă de blamat este atitudinea lor, exact în aceeași măsură este

și aceea a studenților noștri, foarte puțini dealtfel la număr, care înțeleg „să omoare“ timpul de muncă și pregătire, care-și „economisesc forțele“, pentru alte îndeletniciri, care execută regulile casei noastre din constrîngere și motive exterioare și nu din convingere lăuntrică, care, cu un cuvînt, nu se trudesc încă de pe acum să întruchipeze în ființa lor pe preotul în haina căruia se vor prezenta mîine în obștea vieții creștinești. Aceștia n-au ce căuta în Institutul nostru. Locul lor este aiurea, sau mai corect spus nicăieri, fiindcă oriunde vor fi li se va cere o disciplină, o normă, o ordine, așa cum cu bună dreptate o cere societatea noastră.

Același Apostol al neamurilor zice undeva (II Timotei 2, 22): „Iar cînd se luptă cineva la jocuri, nu ia cununa dacă nu s-a luptat după legile jocului“. Legile jocului, pentru noi, sînt morala creștină, poruncile Bisericii și rînduielile casei noastre, iar cununa este preoția pentru care ne pregătim. Și după cum nu putem obține o cunună pe nedrept, fără trudă, sau dacă totuși o obținem aceasta constituie un scandal, așa și cu preoția noastră, după cei patru ani de Institut, o putem obține pe pregătite și pe merit sau pe nepregătite și din eroarea noastră sau a conducătorilor, dar atunci ea constituie un scandal. Studentul teolog este, fără îndoială, la fel cu ceilalți studenți în ceea ce privește tinerețea, dorința de a avea un ideal și un rost în viața aceasta, curăția morală și toate frumusețile tinereții. Dar, înainte de toate, el seamănă și trebuie să semene a preot, așa după cum studentul în medicină începe să semene din ce în ce mai mult în toate manifestările sale, cu medicul de mîine, cel de la agronomie cu agronomul, cel de la politehnică cu inginerul respectiv, și aceasta pe măsură ce se apropie mai mult de sfîrșitul studiilor sale. Da! studentul teolog trebuie să înceapă a semăna cu preotul încă din anul întîi, dacă nu mai dinainte și să facă mereu salturi de cantitate și calitate, pînă cînd, la sfîrșitul celor patru ani de muncă, de harnică albină ce-și strînge cu grijă mierea, parfumul și ceara vieții lui și de trăire duhovnicească, el a dăruit, a făurit și a încarnat în ființa lui pe preot. Pentru aceasta însă se cere să trăiești precum gîndești, adică să transpui în viață cele ce știi, cele ce înveți și cele ce se cer unui adevărat sacerdot. Altfel, vei ajunge să gîndești precum trăiești, adică să-ți pervertești nu numai voința, dar și inteligența pe care o vei sili astfel să se așeze în serviciul răului, adică să-ți justifice rațional dezordinile și să-ți opereze în suflet ajustările de conștiință de care are nevoie trăirea fără rost precis. Calea aceasta este largă, poate și însorită de dogoreala plăcerilor și bucuriilor ieftine, dar sfîrșitul ei este naufragiul vieții și lacrimile regretului și ale ireparabilului!

„Au nu știți — ne întreabă mereu același Apostol (I Corinteni 6, 15) — că trupurile voastre sînt mădularele lui Hristos? Lua-vom oare mădularele lui Hristos ca să facem din ele mădularele desfrînării?“. Prin desfrînare noi trebuie să înțelegem tot ceea ce nu este în ordine, tot ceea ce este în disonanță cu rînduiala și responsabilitatea, tot ceea ce este lipsit de frîul idealului, moralului, binelui, adevărului, frumosului, al rațiunii noastre de a fi și mai ales de a fi în Institutul teologic.

„Au nu știți — ni se adresează în alt loc (I Corinteni 9, 24-27) marele Pavel — că orice luptător de la jocuri de toate se înfrînează?

Și aceasta ca să ia o cunună care se vestejește. Cu atît mai mult noi — adaugă tot el — pentru una care nu se vestejește, așadar așa alerg și nu orbește. Așa mă lupt cu pumnul, fără să bat văz-duhul. Ci îmi chinuiesc trupul meu și-l supun robiei, ca nu cumva altora propovăduind însumi să mă fac netrebnic". Și cununa noastră, cea mai apropiată și cea mai de preț este preoția, care într-adevăr este și trebuie să fie de-a pururi încoronarea unor constante străda-nii în lupta cu noi înșine și cu modelarea neîncetată a preotului sau a viitorului preot din noi, după chipul și asemănarea Mîntuitorului și a preoților Săi. Dar, pentru a ajunge la bucuria acestei coroane se cere să nu mergi orbește, lăsîndu-te pradă iner-ției și capriciului și nici să ocolești cu loviturile pe cel potrivnic care-ți răzvrătește trupul, doar vei deveni „batjocură diavolului" și bîntuielilor lui, ci să înfăptuiești ordinea în ființa ta mai întîi, care constă în a supune trupul duhului, asigurîndu-i primatul celui din urmă și climatul prielnic dezvoltării armonice și creștinești a în-tregii tale firi. De aceea, tinere, înfrînează-te și „fugi de poftele tinereților și urmează dreptatea, credința, dragostea, pacea cu toți cei ce cheamă pe Domnul din inimă curată" (II Timotei 2, 22). Pentru aceea, viitorule alergător după cununa vieții de la Hristos, „luptă-te lupta cea bună a credinței, cucerește viața veșnică și rîn-duiala la care ai fost chemat și pentru care ai dat bună mărturisire înaintea multor martori" (I Timotei 6, 12).

Pentru aceea, răspundeți cu căldură la chemările noastre, ascultați cu dragoste pe mai marii voștri de aici, care pun tot suflе-tul lor ca să înmuguriți și să înfloriți cît mai frumos în Domnul și în sfînta grădină a Bisericii Sale. Luați pildă de muncă, de cuviosie, de cinste, de curăție, de punctualitate, de responsabilitate, de la dascălii dumneavoastră, care vă sînt adevărați părinți și frați mai mari și care, tot ce fac pentru creșterea dumneavoastră, numai din dragoste sfîntă și dezinteresată fac.

De aceea, în fine, după cuvîntul Apostolului: „Luați seama cu strășnicie, cum umblați, nu ca niște neînțelepți, ci ca cei înțe-lepți" (Efeseni 5, 15), răscumpărînd prin muncă și temeinică pre-gătire scurta dumneavoastră ședere în Institut, în sensul realizării voite și conștiente a preotului pe care-l așteaptă Biserica și Patria noastră.

* * *

Ați auzit cu toții, desigur, de cărbunele alb de care Patria noastră este tot așa de bogată, ca și de cel negru. Dar niciodată țara noastră nu s-a folosit așa de mult de el, ca în vremea noastră. Minunat lucru este energia electrică și nespus de largă este gama întrebuințărilor ei! Ce nu ne poate da ea? Lumină, căldură, muzică, energie care mînă ateliere, fabrici și uzine întregi, căci ce nu poate ea pune în mișcare cu forța-i de sute, mii și milioane de kilowați și cai-putere? Ea înfrînge bezna nopții, dîndu-ne o lumină igienică și plăcută, ea dă la o parte frigul oferindu-ne căldură, ea dă viață stațiunilor și aparatelor de radio și televiziune, ea pune în mișcare de la cele mai simple și pînă la cele mai complicate computere, roboți, și mașini, și toate acestea țintesc să-l facă pe om mai fericit

și mai ușurat în producerea bunurilor necesare vieții lui. Dar pentru ca să se obțină acest minunat produs, al energiei electrice, datorită căreia provincii și țări întregi sînt ridicate la o viață nouă, este necesar să se capteze apele care altfel curg în voia lor — mai ales cînd sînt mai mici — să se concentreze toată forța lor îndărătul unui baraj sau al unui dig și după aceea silindu-le să curgă pe un anumit făgaș și lăsîndu-le să cadă de la o anumită înălțime li se culege toată energia ce o pot produce în căderea lor. Acesta este, în esență, tot secretul captării misterioasei energii care este electricitatea, semn de necontestat al adevăratei civilizații a unui popor.

Cărbunele alb din ființa noastră sînt undele vitale de toate felurile, sînt forțele latente și active pe care le cuprinde individualitatea noastră, sînt cunoștințele și experiențele ce le acumulăm, sînt aptitudinile și calitățile trupești și sufletești ce le dobîndim, precum și toate resursele naturale și supranaturale de care dispunem și care întocmai ca și apele ar dori să-și ducă drumul lăsate la libera lor voie, uitînd însă că apele astăzi sînt mai mult ca oricînd captate, sînt canalizate, sînt indiguite, sînt folosite în irigație și drenaj dînd lumină, căldură, energie și fertilizînd teritorii și ținuturi întregi. Barajul, digul, stăvilarul, care zăgăzuiesc forțele noastre vitale, le concentrează dîndu-le valoare, energie și putere și le lasă să curgă atît cît trebuie, cînd trebuie și pe unde trebuie, sînt conștiința morală, legea morală revelată prin Mîntuitorul, idealul și misiunea căreia i-am închinat viața.

Dinamul care este pus în mișcare de presiunea apelor, cel care din energia brută scoate pe cea nobilă, civilizatoare și moralizatoare din ființa noastră este voința, motorul vieții și organul de execuție al binelui inteligibil, sensibil sau moral. Energia electrică care luminează, încălzește, mișcă și fertilizează este personalitatea activă, dinamică și capabilă de tot atîtea minunății ca și energia electrică — ba chiar de mult mai multe decît aceasta, căci ea este în ultimă instanță originea și a energiei electrice și a celei atomice, marea descoperire a secolului nostru —, personalitatea creștină produs al muncii și harului dumnezeiesc, rezultat al strădaniilor de fiecare zi, chintesență a trudirilor noastre sfinte în modelarea duhului după învățătura creștină și a trupului după cerințele duhului, personalitatea morală, realizarea cea mai de seamă ce o poate obține un muritor.

Ca și energia electrică și mai mult decît ea, personalitatea este dătătoare de lumină, de căldură, de energie spirituală, de forță motrice duhovnicească. Ca și energia electrică, și mai mult decît ea, personalitatea risipește întunericul și ignoranța, creînd valori morale, științifice și artistice. Ca și energia electrică, și mai mult decît ea, personalitatea morală pune în mișcare tot felul de mașini și suflete. Cu milioanele, miliardele și miriadele sale de kilowați spirituali transformă fața pămîntului, înfăptuind mai multă dreptate, mai mult bine, mai multă cinste, mai multă fericire și mai multe motive de a prețui viața și omenia.

Personalitatea este semnul cel mai neîndoielnic al unui mers înainte, al unei înălțimi morale, al unei ridicări către cele de sus. Dar, pentru obținerea personalității morale este nevoie să

procedăm la fel ca și cu apele ! Ceea ce înseamnă că trebuie să ridicăm barajul, să construim digul, să înălțăm stăvilarul conștiinței, al legii morale și al idealului și misiunii ce ne-am ales-o, o dată pentru totdeauna în viață, în fața tuturor energiilor ființei noastre, pe care captîndu-le să le lăsăm să curgă în viața noastră, a Bisericii și a Patriei noastre, atît cît trebuie, cînd trebuie și pe unde trebuie.

Măreață este poate o sălbatică cascadă de munte și cu ape spumegînde, dar infinit mai frumoasă, mai atrăgătoare, mai liniștitoare și mai folositoare este aceea care este alimentată constant de un imens rezervor de apă și potențe active, care nu pierde o picătură fără rost, fără să aducă lumină, căldură și viață înaltă semenilor noștri !

Viața tînărului este ca și apele nedomolite ale muntelui. Ea este poate frumoasă, dar nu este folositoare pentru nimeni dacă nu i se așează în cale barajul conștiinței, digul legii morale, stăvilarul misiunii și zăgazul perfecțiunii, numai prin porțile cărora se poate scurge și forma adevăratul om, adevăratul creștin și, mai presus de toate, adevăratul preot. De aceea, cu mînecile suflecate, gata de sacrificiu și renunțări, să pornim la ridicarea barajului și toată puterea năvalnică ce ar vrea să sară peste țărmurile conștiinței, ale legii morale și ale sfintei și viitoarei noastre misiuni să-și găsească zăgazul, stavila și digul. Cu voința noastră se poate desigur construi acest minunat transformator, dar ea nu este de ajuns. Mai este nevoie și de harul lui Dumnezeu, care are rolul betonului în mărețele clădiri ale secolului nostru. Desigur, cu voința noastră proprie, în primul rînd, se poate ridica zăgazul ; dar ceea ce se construiește în suflete numai cu materialul pur pămîntesc nu ar rezista vreme îndelungată puterii de pătrundere, de infiltrare și de răsturnare a apelor. Îndată se vor ivi fisuri și apoi spărturi, barajul nostru va fi dărîmat și astfel apele năvalnice, nedomesticite și neînfrînate ale tinereții își vor continua, peste ruine, nestingherite valurile spumegînde și distrugătoare ale cursului lor.

Harul lui Dumnezeu, ce-l putem avea într-ajutor, prin rugăciuni și Sfintele Taine, este materialul de înaltă calitate, este betonul ce dă aderență și coeziune clădirii digului voinței noastre, care la rîndul lui ne va transforma viața înălțînd-o și dîndu-i sens, va mișca dinamul întregii noastre ființe, asigurîndu-ne lumina și forța motrice, nu numai pentru uzina vieții fiecăruia dintre noi, ci și pentru sate, orașe și provincii întregi.

De aceea, fiecare dintre noi, cu elan și cît mai neîntîrziat posibil, în cazul cînd pînă acum nu a înălțat o astfel de clădire în partea intrinsecă a ființei sale, să se apuce de lucru, convins fiind că numai digul, frîul, renunțarea și tăierea voii sînt semnele adevăratei personalități și mai ales ale adevăratului ucenic, apostol și preot al Mîntuitorului. Iar după construirea barajului și a întregului rezervor de acumulare, în care vor fierbe și se vor înfrăți toate energiile noastre sufletești și trupești, nici o picătură să nu se irosească și să nu escaladeze barajul conștiinței, digul legii morale, stăvilarul misiunii noastre viitoare și zăgazul lui Dumnezeu spre care trebuie să ne orientăm neîncetat. La lucru deci !...

* * *

După cum vă amintiți, s-au tratat la ora duhovnicească, înainte de această conferință de încheiere, șapte probleme legate de sufletul tînărului teolog, șapte compartimente ale ființei tînărului viitor preot, șapte flori ce trebuie să împodobească viața viitorului slujitor al altarului, în ogorul Domnului și în holdele Patriei. S-a vorbit de *credința* tînărului teolog, s-a înfățișat *spiritul creștin* al tînărului teolog, s-a expus *evlavia* tînărului teolog, s-a evidențiat *voința* tînărului teolog, s-a analizat *inteligența* tînărului teolog, s-a disecat *viața afectivă* a tînărului teolog și s-a arătat în ce constă *vocația* tînărului teolog și nu este cazul să repetăm ceea ce s-a mai spus aici. Toate acestea constituie cele șapte podoabe netrecătoare, cei șapte muguri vii și parfumați ai tinereții, cele șapte resorturi și supape de siguranță ale vieții. Ele ne amintesc de cele șapte daruri ale Sfîntului Duh de cele șapte Taine, care întrețin, pecetluiesc și sfințesc viața creștină în toate stările și acțiunile ei mai de seamă.

Sfintele Taine, orînduite de Mîntuitorul, sînt lucrări văzute, prin care în chip nevăzut se pogoară asupra omului harul lui Dumnezeu, întregindu-i ființa de om și de creștin, armonizîndu-i viața interioară cu cea exterioară și conferindu-i cu adevărat demnitatea de viitor cetățean al patriei celei cerești. Cele șapte daruri ale tinereții, de care s-a vorbit cu atîta competență aici sînt și ele aspecte pozitive, văzute, ale unor lucruri în fond nevăzute, sînt daruri ale lui Dumnezeu, care, cultivate cu ajutorul Său, întregesc ființa omului și a creștinului, îi armonizează viața interioară cu cea exterioară și-i conferă, cu adevărat, demnitatea de cetățean în „civitas terrestra“, dar mai ales de locuitor în „civitas caelesta“.

După cum nu se poate concepe viață creștină fără împărtășirea sfintelor daruri de sus de la „Părintele luminilor“, tot astfel nu se poate viață omenească fără cultivarea darurilor și calităților native ale tinereții și nici cultivarea lor fără ajutorul lui Dumnezeu, sprijinul și arcul, de care ajutați fiind, ne putem dezvolta cum se cuvine și sîntem în măsură să înfruntăm toate asperitățile luptei cu existența și toate furtunile și intemperiile vieții. „Rămîneți întru Mine și Eu întru voi. Precum mlădița nu poate să aducă roade de la sine, dacă nu rămîne în viță, tot așa nici voi dacă nu rămîneți întru Mine. Dacă unul nu rămîne întru Mine, este lepădat ca o mlădiță ce s-a uscat; și o adună lumea, o aruncă în foc și arde“ (Ioan 15, 4 și 6).

Reamintindu-ne de tot ce ni s-a spus aici, în cele șapte cuvinte anterioare, rămînînd în Dumnezeu și în Iisus Hristos, ai Cărui vrednici secerători ne pregătim să fim, căci El este vița, seva și aracul nostru, să ne întărim *credința,* să ne impropriem *spiritul creștin* în toate manifestările noastre, chiar în cele lipsite de importanță, să ne însușim *evlavia* să ne întărim *voința,* să ne luminăm *inteligența,* să ne armonizăm *viața afectivă* și să ne cultivăm *vocația* pentru slujba binelui moral, pentru ca viața noastră să aibă sens, adevăratul sens, pentru ca ea să dobîndească perspectivă în lumina idealului. Și prin toate acestea să căutăm, încă de pe acum, să semănăm cu ceea ce vom fi într-o zi : vrednici sacerdoți ai Domnului și ai oamenilor. Va fi poate greu să întreprindem

această agronomie a trupului, a duhului, a întregii noastre ființe ; să ne gîndim însă că vom putea spune, transfigurați, într-o zi, împreună cu marele poet Alexandru Vlahuță :

„Mă simt mai bun, mai cald, mai vesel,
Viața toată mi s-arată,
Frumoasă și într-o lumină,
Cum n-am văzut-o niciodată“.

* * *

Sfîntul Luca, în Evanghelia sa, capitolul VII, versetele 11-17, ne spune că într-o zi Mîntuitorul, urmat de învățăceii Săi și de mulțime mare de oameni, în drum către Ierusalim pentru sărbători, a intrat într-o cetate cu numele Nain, cuvînt ce însemnează frumoasă, grațioasă, nume pe care-l căpătase probabil din cauza frumuseței ei și a așezării sale pitorești pe micul Hermon, avînd la picioare vasta și fertila vale a Esdrelonului. Dar n-a apucat bine să treacă porțile orășelului această mulțime, avînd în frunte pe Domnul vieții, și s-a întîlnit cu alta, cu un alai funerar, un cortegiu îndoliat, care purta în mijloc pe un tînăr defunct, fiu unic al unei văduve, pe calea ultimă spre cimitir, căci după obiceiul evreilor morții nu puteau fi înmormîntați în interiorul cetăților. Acest tînăr era poate dintr-o familie foarte cunoscută și apreciată, de vreme ce mulțime mare de popor îi urma corpul neînsuflețit și fiu unic, singura și ultima speranță a mamei sale. S-ar putea spune că Sfîntul Luca, servindu-ne aceste detalii scurte, dar izbitoare, ar vrea să ne înduioșeze asupra sorții acestui tînăr răpit în floarea vîrstei și asupra mamei sale, sărmană văduvă inconsolabilă. Cît de aspră, oarbă și crudă ne apare moartea în această împrejurare ! Nenorocitul tînăr, smuls așa de timpuriu din dragostea maicii sale, separat așa de brusc de viață, îndepărtat așa de neașteptat de un viitor promițător și poate fericit ! Ce lecție pentru noi toți ! Moartea nu exceptează pe nimeni ! Ea lovește cînd ne așteptăm mai puțin : tineri și bătrîni, bogați și săraci, conducători de popoare și inși total scufundați în anonimat. Ea ne face să ne amintim de o prețioasă maximă a Fericitului Ieronim : „Lucrați ca și cum ar trebui să trăiți mereu și trăiți ca și cum ar trebui să muriți în fiecare clipă“.

Cît este de plîns nenorocita mamă, singură și lipsită de sprijin de acum înainte ! Poate și din această cauză întreaga cetate este alături de nenorocirea ei, pentru a o consola și a suferi alături de dînsa boldurile morții nemiloase. Dar, inima milostivă a Domnului și mizericordioasa lui bunătate, ce se deschide la toate infirmitățile, la toate bolile, la toate nenorocirile, nu numai că remarcă îndată imensa jale a mamei, dar îi și mărturisește compasiunea Sa, cînd îi zice : „Nu mai plînge !“.

Cuvintele Domnului ne amintesc de alte însemnate vorbe rostite de un evlavios episcop, către Monica, mama lui Augustin, desfrînatul din tinerețe, viitorul Augustin fericitul : „Este imposibil ca fiul atîtor lacrimi să piară“. Într-adevăr, nici una din aceste consolații nu a fost zadarnică, căci și fiul văduvei din Nain și Augustin cel tînăr s-au întors la viață. Și Iisus — continuă Sfîntul Luca —

S-a apropiat de racla mortului și adresîndu-Se acestuia i-a zis: „Tinere, ție îți zic, scoală-te!".

Celelalte două învieri pe care le-a săvîrșit Domnul și le relatează Evanghelia, cea a fiicei lui Iair și cea a lui Lazăr, au fost făcute cu cuvinte de putere analoagă acestora, „Copilă, deșteaptă-te!" (Luca 8, 54) și „Lazăre, vino afară!" (Ioan 11, 43). Cuvinte simple, dar articulate sub formă de poruncă, așa cum se cuvine Celui ce are putere peste viață și peste moarte, fără să ceară ajutorul nimănui, ci poruncind direct firii, care-L ascultă fără împotrivire: „Tinere, ție îți zic, scoală-te!". Și îndată s-a sculat mortul și a început a vorbi. Și l-a dat pe el maicii sale, ca să-i șteargă toate lacrimile, să-i înflorească zilele și să-i fie toiag și sprijin al vieții și bătrîneții. Aceasta este, redată mai pe larg, minunea pe care a săvîrșit-o Domnul asupra tînărului fiu al văduvei din Nain.

Fără îndoială, tînărul din Nain este un fapt realmente întîmplat, în fața a două mulțimi, cea a Domnului vieții și cea care conducea mortul. Dar, totodată,tînărul defunct din Nain este simbolul și închipuirea tuturor tinerilor care nu știu să-și prețuiască cum se cuvine darurile cu care i-a împodobit Dumnezeu, care-și irosesc fără rost forțele, care n-au un ideal în viață, care nu se pregătesc pentru nimic, care nu pot suferi ordinea și îngrădirile legii, care omoară cu dușmănie timpul rezervat îmbobocirii și înfloririi, care caută cu exclusivitate binele sensibil, care-și pervertesc natura, care au devenit de timpuriu „simțiri reci, harfe zdrobite", adică nu-i mai poate încălzi nimic, care nu mai au nimic cu binele colectiv, cu frumosul, cu adevărul, cu un cuvînt toți acei ce s-au împotmolit în păcat și nu fac nici un fel de eforturi de redresare. Tuturor acestora le-a murit sau le moare sufletul, nenorocire cu mult mai mare decît aceea a morții trupului. Sufletul tuturor acestora intră în descompunere, ca la moartea fizică, încă înainte de moartea propriu-zisă și, din descompunere în descompunere ajung la cadavru, pe care-l duc cu zgomot și alai către cimitirul din afara cetății, căci cei vii n-au ce face cu cei morți.

Morții răspîndesc în jurul lor miros urît și ne fac să avem sentimente de repulsie, pentru aceea ei sînt acoperiți cu văl în sicriele lor. Morții sufletului știu bine și ei acest lucru, că viciază văzduhul celorlalți și că stîrnesc dezgust și neplăcere. De aceea, ei înșiși caută să-și acopere viciile sufletului putrezit și descompus, urîtul lor interior cu vălul bravării, al falsului eroism, al ipocriziei circumstanțiale, al scuzelor ticluite cu grijă, al marilor suferințe ce le-au avut de îndurat cîndva, sau al ipocriziei autentice. Fiecare om virtuos sau păcătos, fiecare individualitate fără excepție, fiecare personalitate, adică om care luptă pentru un ideal al său și al semenilor săi, răspîndește, emană, radiază ceva în jurul său. Și pe fiecare dintre noi Dumnezeu ne-a înzestrat cu un miros, cu un simț special pentru a ne putea da seama, chiar de la prima vedere, de a intui pe cine avem în față din punct de vedere sufletesc, de a percepe și înregistra emanațiile și radiațiile duhovnicești ale semenilor noștri.

Dacă sufletul nostru este afierosit Domnului, pe El și cuvioșia Lui o vom radia prin toți porii noștri spirituali. Dacă sufletul nostru este sălașul binelui, al virtuții, al luminii și al idealului, lumină și căldură, nevinovăție și gingășie vom răspîndi în jurul nostru.

Dacă sufletul nostru este bun, drept și generos, dacă toate funcțiunile lui formează un bloc unitar și armonic, pe acestea toate le vom degaja în fața lui Dumnezeu și a semenilor noștri. Care dintre noi s-ar bucura dacă ar auzi, pe cale directă sau indirectă, că prietenii și cunoscuții îl ocolesc fiindcă-l știu : lipsit de caracter, fals, mincinos, fără nici un ideal, fără nimic sfînt, veșnic preocupat de plăceri deșarte ? Desigur nimeni ! Cu toate că el și-ar da osteneala să dovedească, pe nedrept, contrariul, recurgînd la tot felul de subterfugii și manevre certate cu adevărul. El nu va putea înșela pe cei din jurul său, fiindcă organele de percepere ale acestora nu pot fi înșelate și fiindcă copacii se cunosc după fructele lor, iar oamenii după faptele, viața, vorbele și gesturile lor. N-ar fi oare mai ușor, decît să înnozi minciună de minciună, ca să-ți faci o punte de trecere în viață, mai bine să te cureți, să te speli și să te apuci de lucru îndîrjit, să te schimbi și să te transformi sufletește ?

Iată sărmana văduvă din Nain, care simbolizează pe mama și părinții tăi, că plînge cu hohote fiindcă te crede mort sufletește, deși poate nu ți-o spune, sau apucat pe căi lăturalnice. Iată mama tînărului din Nain, care este închipuirea Sfintei Biserici, ce are nevoie de energie, de forțele tale tinerești, de capacitatea ta de lucru pentru transformarea oamenilor, că are lacrimi pe obraz fiindcă nu toți cei cărora le poartă de grijă au valențele sufletești corespunzătoare, nu toți sînt însuflețiți de căldura înaltelor ei precepte și nu întreprind necesarele silințe duhovnicești ca să se ridice. Iată femeia din Nain, care prefigurează Patria ta, că te jelește ca pe un defunct iubit, fiindcă nu voiești s-o înțelegi și să-ți încordezi încă de pe acum arcul voinței tale, ca să semeni pacea, bunul suprem al omenirii, dragostea și bună-înțelegerea între oameni și popoare.

Dar ajunge atîta tristețe, atîta plîns, atîtea lacrimi ! „Nu se poate ca fiul atîtor lacrimi să piară !“.

Mîntuitorul, Domnul vieții și Stăpînul morții, cu inima Sa miloasă, ar vrea și astăzi să Se apropie de racla sufletului tău, care este trupul tău, să zică mamei tale, Bisericii și Patriei tale : „Nu mai plînge !“, iar adresîndu-Se ție să-ți strige cu putere : „Tinere, ție îți zic, scoală-te !“.

Scoală-te la viață și la trezvia pe care o cere ea. Aceasta cu o singură condiție, să voiești și tu să înviezi și să te scoli dintre cei morți, dintre cei rătăciți, dintre cei ce și-au pierdut viața duhului. Este nevoie să voiești și tu aceasta, fiindcă este vorba de cea mai gravă moarte, care poate aduce după sine și moartea trupului. Și, după cum fiul văduvei din Nain s-a ridicat din morți la porunca Domnului, ca și Fericitul Augustin la plînsetele neîncetate ale maicii sale, care l-au înviat duhovnicește, tot așa și tu, căci tu le ai pe amîndouă. Tot așa și tu poți fi redat maicii tale pentru a-i șterge lacrimile, a-i înflori anii vieții ei și a-i fi toiag și sprijin.

Sfintele Evanghelii nu ne relatează decît trei învieri corporale săvîrșite de Domnul : Fiica lui Iair (Luca 8, 49-56) ; Lazăr (Ioan 11, 1-45) și tînărul din Nain (Luca 7, 11-16), plus cea mai mare dintre toate, propria Sa Înviere. Dar cîte învieri spirituale n-a săvîrșit, n-a operat și n-a produs El în sufletele oamenilor, de două mii de ani încoace ? Cîte transformări sufletești, cîte convertiri și cîte readuceri de pe căile păcatului n-a făcut și nu face El încă ?

Mii și milioane! Începînd de la Saul din Tarsul Ciliciei, pe care l-a schimbat din spoliator și negativist ce era, în marele Pavel, neînfricatul Apostol al neamurilor și pînă la toți sfinții, cuvioșii și schimnicii cărora El le-a redat viața duhului.

Dacă ai avut nefericirea să-ți rătăcești viața duhului, să-ți pierzi cîrma sufletului și astfel să-l duci în cosciugul de lut al trupului către cimitir, dacă în urma unor suferințe interioare ce te rod ți-ai putut pierde soarele idealului, apropie-te de Domnul cu încredere, ca El să-ți lumineze mintea, să-ți încălzească inima, să-ți întărească voința, cu un cuvînt să-ți redea viața, zicîndu-ți: „Tinere, ție îți zic, scoală-te!".

Cimitirul, mormîntul, moartea, mocirla, smîrcurile țărîna, nu se cuvin a fi ale tale! Pentru tine s-au înălțat idealurile; pentru tine s-au zidit de Făcătorul a toate înălțimile; pentru tine scînteiază stelele pe bolta firmamentului; pentru tine a răsărit lumina lui Hristos!

Idealul tău nu poate fi să-ți porți cu pompă, pe năsălia trupului, sufletul mort sau în plină descompunere și să auzi bocetele mamei tale în urma ta! De aceea, de ce să mori, de ce să n-ai viață, de ce să putrezești, de ce să te descompui?

Hristos îți spune cu aceeași infinită bunătate, ca și tînărului din Nain: „Ție îți zic, scoală-te!" și „Deșteaptă-te, dar, cela ce dormi, și te scoală din morți și te va lumina Hristos" (Efeseni 5, 14).

Și cel ce se pocăiește trebuie mai întîi să se scoale din sicriul său, adică să-și părăsească infecția viciilor, să-și lase deoparte relele deprinderi și obiceiuri, să fugă și să evite ocaziile și cursele păcatului, să probeze prin faptele sale că este într-adevăr înviat. Ca astfel să se poată spune și despre el: „Fiul meu acesta mort era și a înviat, pierdut a fost și s-a aflat" (Luca 15, 24).

De vei face așa, vei fi din nou redat maicii tale și vei putea săvîrși într-o zi minuni cu această înviere și regăsire spirituală. Și tu, în scaunul mărturisirii, vei învia morții și-i vei reda mamei lor care este Biserica, ca să se bucure de viața lor curată și sfîntă, de dragostea și credința lor, de zelul lor de a o servi. Fă cu tine mai întîi aceasta și o vei putea face și cu alții, căci viața trupului și mai cu seamă cea a spiritului este un lucru foarte serios, cu care nu ne putem juca fără a fi pedepsiți. Fă-ți deci din viața ta o viață mare, folositoare și frumoasă pentru Dumnezeu, pentru societatea în care trăiești și pentru tine însuți!

* * *

„Tinere, ție îți zic, scoală-te!" îți spune Domnul, invitîndu-te să-i porți cu demnitate numele, învățătura și predania vieții. Faci parte din seminția lui Levi, a celor puternici, căci ești „preoție împărătească". Pregătește-te să-i fii ucenic și apostol devotat, nerușinîndu-te de El înaintea oamenilor, pentru aceea El nu vrea ca păcatul să te atingă și să te întineze. Lăsa-vei oare ca chemarea Sa să se irosească în pustiu?

„Tinere, ție îți zic, scoală-te!" îți șoptește Sfînta Biserică, mama cea bună și afectuoasă a creștinilor. Ea are nevoie de sprijinul tău, de tinerețea ta, de elanul tău, de arderile devotamentului tău, nu pentru a-i susține bătrînețile, căci ea niciodată nu îmbătrînește, ci pentru a o face înțeleasă și ascultată.

„Tinere, ție îți zic, scoală-te!" este apelul Patriei tale care nu

dorește să te vadă izolat de aspirațiile și realizările sale în favoarea celor mulți și nedreptățiți. Ea are nevoie de pace, de îndelungă și stătătoare pace, ca să prospere și să se înalțe. Și, mai mult ca oricui, ție ți-a încredințat rolul de lucrător și „făcător de pace“ (Matei 5, 9), ca să devii fiu al lui Dumnezeu.

„Tinere, ție îți zic, scoală-te!“ îți strigă Sfîntul Sinod, Întîistătătorul Bisericii, rectorul, profesorii și toți cei ce au grijă de formarea ta sufletească. Fii mereu treaz la cîrma idealului tău care este preoția. Formează-te și caută să fii preotul nou, pe care noi îl propovăduim și-l cerem mai întîi de la noi și apoi de la tine. Bucură-ne pe noi, prin munca, sîrguința și toate faptele tale, că truda noastră nu poate fi considerată fără roade. Fă ca poporul și credincioșii tăi să nu mai spună că fac ce zice popa, ci să facă și ce face popa.

„Tinere, ție îți zic, scoală-te!“ ți se adresează preoții, confrații tăi de mîine și credincioșii pe care îi vei păstori. Pregătește-te cît mai bine ca să le vii într-ajutor, căci secerișul este bogat, dar secerători din ce în ce mai puțini. Întrarmează-te cu toate armele biruinței, ca să ne poți conduce fără greș la limanul mîntuirii, să ne înveți și să ne sfințești și pe noi prin sfințenia ta!

„Tinere, ție îți zic, scoală-te!“ te sfătuiește neîncetat conștiința ta, ochiul cel neadormit al sufletului tău, ochiul lui Dumnezeu din tine. Nu pierde timpul, căci ceasurile „pereunt et imputantur“, revino la curăția pe care a sădit-o în tine familia și mama ta! Nu te închina lui mamona și idolilor plăcerilor sărace, ieftine și deșarte, ci lui Dumnezeu, Căruia trebuie să-I afierosești tinerețea ta, maturitatea ta, bătrînețea ta, gîndurile tale, acțiunile tale și toate victoriile și înfrîngerile tale!

„Tinere, ție îți zic, scoală-te!“ te îndeamnă toate facultățile și funcțiunile sufletului tău, mai cu seamă cele șapte, despre care ți-au vorbit aici părinții tăi sufletești, dascălii tăi. Toate cer de la tine să le dai viață, adevărata viață, nu simulacru de viață. Și credința și spiritul creștin și evlavia și voința și inteligența și viața ta afectivă și vocația ta, cu un cuvînt toate, nu voiesc să lîncezească ci „să aibă viață și mai mult să aibă“.

Un mare și cunoscut biolog francez (Bichat), a definit viața ca: „Totalul funcțiunilor ce rezistă morții“. Ei bine, facultățile și funcțiunile sufletești amintite sînt facultăți și funcțiuni ale vieții, și din moment ce ele-ți solicită atît de insistent viața, înseamnă că au în sine tot ceea ce le trebuie ca să se opună și să reziste morții. Pune-le deci la lucrul ordonat al vieții adevărate, armonizează-le acțiunile într-un tot unitar, dă-le vigoare, conținut și elan, curățâ-le de rutină, capriciu și mucegai, ca mai multă lumină, căldură și energie folositoare să răspîndești în jurul tău, prin preotul pe care-l zămislești cu trudă de pe acum în sufletul și în trupul tău și căruia Mîntuitorul, ca unuia dintre ucenicii Săi, îți adresează un ultim cuvînt: „Vino după Mine și lasă morții să-și îngroape pe morții lor“ (Matei 8, 22).

Pr. prof. dr. Al. I. CIUREA

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Hoornaert G., *Le combat de la pureté*, Paris, 1931.
2. Guibert I., *La pureté*, Paris, 1930.
3. Todea Al., Dr., *Cascada tinereții*, Blaj, 1943.
4. Prohazzka Ottocar, *Concepția superioară a vieții*, trad. de I. Rinea, Făgăraș, 1932.

Paul Henry, **Monumentele din Moldova de nord de la origini pînă la sfîrşitul secolului al XVI-lea. Contribuţie la studiul civilizaţiei moldave,** Prefaţă la ediţia românească de Jean Delumeau, Profesor la Collège de France, Postfaţă şi Note de Prof. Vasile Drăguţ, Traducere şi Indici de Constanţa Tănăsescu, Bucureşti 1984, 304 p. + 68 schiţe iconografice şi planşe alb-negru.

Lucrarea, tipărită într-o excelentă ţinută grafică, este împărţită în patru părţi principale: I. *Originile*; II. *Arhitectura moldovenească în epoca lui Ştefan cel Mare*; III. *Arhitectura moldovenească în secolul al XVI-lea* şi IV. *Pictura.* La rîndul său, fiecare din aceste părţi este prezentată pe capitole.

Autorul, ca cel care a petrecut în România, fiind „timp de zece ani în slujba cooperării şi prieteniei franco-române", fostul rector al Academiei din Rennes, a activat „în cadrul Universităţii din Cernăuţi, apoi la Bucureşti, în calitate de director al Institutului Francez, şi-a consacrat cea mai mare parte a timpului studierii monumentelor din Moldova de nord" (p. 5). Studiul l-a făcut cu pasiune şi dăruire, lăsîndu-se cucerit cu întreaga sa fiinţă de frumuseţea celor cercetate, aşa cum reiese din propriile sale mărturisiri: „Am vorbit oare cu destulă demnitate de aceste încîntătoare biserici moldave care ne-au dăruit cîteva din cele mai pure desfătări artistice? Am ascultat oare cu destulă atenţie glasul acestor discrete şi grave monumente, încărcate de istorie, unde fiecare piatră, fiecare frescă păstrează amintirea voievozilor care le-au ridicat sau le-au înfrumuseţat şi a căror graţioasă ecloziune cîntă vitejia, pietatea, speranţele unei seminţii puternice, sănătoase şi bogat înzestrate...? Şi, dacă în nenumărate pagini, am dat glas simpatiei noastre, am făcut-o deoarece avem convingerea că nu poţi întreprinde o investigaţie profundă şi justă fără a nu avea drept ghid simpatia. Şi cum să nu încerci asemenea sentimente pentru martorii aceştia încîntători ai unui trecut glorios evocînd mai puţin semnificaţia sau orgoliul cît fervoarea şi autoritatea părintească a unor domnitori cărora le-am putea aplica frumoasele cuvinte prin care poetul sîrb îi aduce laude cneazului Lazăr, de a fi ridicat biserica Ravenica „pe cheltuiala vistieriei sale, fără să-l fi costat pe orfan o singură lacrimă" (p. 13).

În cartea I: *Originile,* autorul prezintă — în două capitole — bisericile de lemn şi primele biserici de zid. Pe pămîntul ţării noastre au existat, încă de la începutul vieţii creştine, biserici de lemn cît şi de zid, dar dintele vremii a făcut ca acestea să dispară rămînînd doar urmele temeliilor lor, mai ales ale celor de zid (p. 41). În zona de munte majoritatea bisericilor au fost de lemn. „Arhitectura lemnului are adînci rădăcini în trecut şi ne poartă cu gîndul la vremurile cînd nu exista încă o Biserică oficială şi nici organizare de tipul statului feudal — cînd zice Biserică oficială se referă la momentul recunoaşterii de către Patriarhia Ecumenică a Mitropolitului pămîntean Iosif, în timpul domniei lui Alexandru ce Bun (n.n.) —, nici ierarhie bisericească — cu o jurisdicţie şi organizare (n.n.) — bine definite şi cînd nişte venerabili „schimnici" — existenţa lor este tocmai dovada existenţei unei Biserici vii, bine organizată pe pămîntul ţării noastre (n. n.) —, a căror aură de sfinţenie radia pînă departe, vedeau cum vin penitenţii (credincioşii — n.n.) ca în pelerinaj, pînă la umila lor colibă (chilie — n. n.) ca să le ceară binecuvîntare şi dezlegarea de păcate (asemenea schimnici erau mari preoţi şi duhovnici — n. n.)". Aceşti sihaştri joacă un rol activ în istoria civilizaţiei moldoveneşti; „îi vedem intervenind în mai multe rînduri pentru a propovădui mulţimilor sau pentru a-i povăţui pe domnitori, în special Daniil Sihastrul în timpul lui Ştefan cel Mare" (p. 42). Autorul arată mai departe legătura permanentă între arta populară şi cea religioasă primitivă şi apoi între arhi-

tectura lemnului şi arhitectura zidăriei (p. 44). Analizînd arhitectura şi pictura bisericilor din piatră, din timpul domniei lui Bogdan I şi Alexandru cel Bun, autorul ajunge la concluzia că „în Moldova s-a dezvoltat destul de repede o şcoală locală“ (p. 57).

Cartea a II-a tratează *Arhitectura religioasă moldovenească în epoca lui Ştefan cel Mare.* În cuvîntul său înainte intitulat *Domnia şi edificiile ridicate de Ştefan cel Mare,* autorul prezintă cu multă însufleţire şi competenţă istoria zbuciumată a Moldovei, înţeleapta politică a voievodului, bogata activitate artistică desfăşurată în această perioadă şi mai ales persoana slăvitului voievod Ştefan cel Mare. „Nume venerat, la auzul căruia românul se descoperă cu evlavie ca în faţa celei mai pure glorii naţionale, a celei mai strălucite întruchipări a neamului său (p. 62).

În cele cinci capitole autorul analizează arhitectura, în evoluţia ei spre desăvîrşire, la bisericile ctitorite de Ştefan cel Mare. Vorbind despre Putna, ţine să mărturisească ceva din ceea ce el însuşi a cunoscut şi a simţit: „Putna a rămas locul unor pelerinaje naţionale“ (p. 69). „Este cu neputinţă ca cel ce-şi îndreaptă paşii spre Mănăstirea Putna, atît de ispitit cuibărită în valea ei plină de linişte, să nu se simtă învăluit de umbrele trecutului. Totul, în locurile acestea, vă vorbeşte de Ştefan cel Mare“ (p. 71). Deşi biserica Putnei a suferit multe stricăciuni şi refaceri, fără modificarea planului şi împărţirea interiorului, totuşi ea rămîne „un simbol al gîndirii religioase a lui Ştefan cel Mare“ (p. 79). Reţinem o frumoasă constatare a autorului, privind una din trăsăturile specifice ale mănăstirilor ctitorite de Ştefan cel Mare şi urmaşii săi: „Mănăstirile româneşti, oricît de izolate ar fi fost, comunicau într-o mai mare măsură cu lumea exterioară decît ale noastre (cele din Apusul Europei — n.n.) şi foarte adesea biserica mănăstirii a fost de mare folos păstorilor din împrejurimi ca şi satelor care se dezvoltau în jurul acesteia, aşa cum, atît de des, e cazul şi astăzi“ (p. 79). La sfîrşitul cărţii autorul rezumă concluziile sale, că meşterii străini aduc ştiinţa lor în arta construcţiei fără a uita însă că alături de ei lucrau şi cei locali, sau că numărul celor dintîi era mult mai mic decît al celorlalţi, căci prezenţa celor străini se face mai mult simţită în perioada de început (n. n.), dar mai cu seamă norme privind decoraţia (ancadramente de ferestre şi uşi). Tradiţiei se datorează „biserica bizantină cu naos şi pronaos, bolta în calotă sau în cupolă, pictura în frescă; geniul local, încă de la primele tentative, născoceşte un procedeu aparte de construcţie a cupolei şi transformă decoraţia faţadelor, elaborînd o nouă combinaţie de piatră, cărămidă şi discuri smălţuite“ (p. 130). „Domnia lui Ştefan cel Mare, pe scurt, marchează apogeul arhitecturii moldoveneşti . . . Meşterii secolului următor, rămînînd în general credincioşi normelor fixate sub domnia acestui voievod, vor şti totuşi să reîmprospăteze originalitatea artei moldoveneşti prin dezvoltarea planului, extinderea şi fixarea unor formule privind pictura interioară şi apariţia celei mai interesante manifestări a ei: pictura exterioară“ (p. 132).

În cartea a III-a se analizează *Arhitectura moldovenească în secolul al XVI-lea,* de la Bogdan al III-lea la Movileşti, prezentîndu-se materialul în patru capitole. „După moartea lui Ştefan cel Mare urmează o perioadă de vreo douăzeci de ani în cursul căreia ridicarea lăcaşurilor de cult a cunoscut un răstimp de considerabilă frînare, cînd nimeni n-a încercat, apreciază autorul, să reînnoiască formulele artistice. Va trebui să se ridice pe tron Petru Rareş, atît de devotat politicii şi amintirii tatălui său, pentru a vedea reapărînd, odată cu reluarea războiului împotriva necredincioşilor, era marilor ctitorii religioase“ (p. 138). Deşi autorul intitulează capitolul al IV-lea *Simptomele degenerării stilului moldovenesc la sfîrşitul secolului al XVI-lea,* vorbind despre Dragomirna nu se poate reţine de a face o frumoasă apreciere asupra acestui lăcaş: „Aceasta face desigur o impresie extraordinară cu aerul ei de trufaşă corabie ce despică valurile şi cu temeritatea avîntului ei către cer... Principiile fundamentale ale epocii precedente sînt, bineînţeles, respectate şi aici“ (p. 149).

În cartea a IV-a, *Pictura,* face o analiză foarte amănunţită asupra frescelor din interiorul bisericilor (cap. I-IV) şi a celor exterioare (cap. V-VI). urmărind cu mult interes sursele de inspiraţie, înrudirile sau influenţele cu şi din ansamblurile din

zone apropiate sau mai îndepărtate ale lumii creştine, arătînd aportul meşterilor moldoveni la îmbogăţirea paletei culorilor şi numărului compoziţiilor iconografice şi subliniind originalitatea frescelor din Nordul Moldovei. În pictură ca şi în arhitectură „Moldova nu copiază nimic în mod mecanic, ea face un pas înainte sau, dacă vrem, aplică de o manieră mai riguros logică principiile de la care se inspiră“ (p. 148). Ataşamentul meşterilor moldoveni faţă de tradiţie este mereu observat şi mărturisit de autor (p. 161-162). La Voroneţ observă, între altele, „o vădită predilecţie pentru prototipurile vechi, sobre şi grave, fără nici o preocupare pentru pitoresc, trăsătură care nu peste mult timp va pune stăpînire pe pictura moldovenească“ (p. 165). E vorba de pictura interioară din secolul XV. „Dimpotrivă cu secolul al XVI-lea pătrundem într-o epocă mai puţin receptivă la simboluri, mai atrasă de pitoresc şi de latura narativă a temei, care izbuteşte să multiplice scenele şi să atribuie sentimentului un rol mai mare“ (p. 173). O altă constatare preţioasă a autorului este şi aceasta: După cum se poate vedea, ar fi zadarnic să încercăm a lega picturile de la Humor şi de la Moldoviţa de o şcoală anume. Întreaga bogăţie şi varietate a diferitelor şcoli bizantine se află la dispoziţia pictorului din secolul al XVI-lea, într-un fel de *corpus* compozit „din care artistul îşi ia modelele potrivit fanteziei sau inspiraţiei sale“ (p. 182). Merită apoi să consemnăm şi aceea că dacă „Iisus, destul de umanizat deja, nu se depărtează totuşi de tipul tradiţional, Maica Domnului e, în mod neîndoielnic, româncă. Capu-i oval, bărbia ascuţită, surîsul dulce şi privirea aproape îmbietoare şi destul de lumească, aparţinînd multor tinere din partea locului şi modelul viu se ghiceşte cu uşurinţă şi aici“ (p. 184). Analizînd picturile din cupola de la Humor, autorul mărturiseşte: Amploarea acestei viziuni de dincolo de timp este impresionantă; dar ceea ce merită a fi pus şi mai mult în lumină este faptul că sensul arhitectural al decoraţiei n-a atins nicăieri în Moldova un asemenea grad de perfecţiune şi nici o suprafaţă sferică n-a fost mai judicios folosită. Ce spun, în toată arta creştină există puţine opere care, prin justeţea liniei şi vigoarea atitudinilor şi, înainte de toate, prin măiestria îmbinării registrelor şi prin simetria de ansamblu, pot oferi ceva mai satifăcător pentru ochiul cel mai exigent (p. 198).

În ce priveşte pictura exterioară, originea ei trebuie căutată, constată autorul, pe pămîntul moldovenesc izvorînd din bogăţia şi tradiţia obiceiurilor locale (p. 209). „Avem anumite motive să credem că trecerea de la decorarea cu ajutorul zidăriei însăşi la utilizarea generală a frescei nu a fost făcută în mod brusc şi că, timp de cîţiva ani cel puţin, s-a folosit o formulă intermediară“ (p. 210). „Absidele sînt decorate totdeauna în acelaşi fel, dar nu există două serii de fresce ca să fie absolut identice“ (p. 212). „Aşadar — conchide autorul — cu privire la frescele exterioare realizate pînă la cele ale bisericii de la Sucevița (n. n.) — pictura exterioară din Moldova de nord se vădeşte a fi de o extraordinară bogăţie. Şi ne prezintă nenumărate scene iconografice, despre care celelalte lăcaşuri bizantine nu păstrează nici o urmă sau pe care cel puţin le tratează într-o manieră diferită. Dacă şcoala moldovenească este înrudită îndeaproape cu şcoala atonită, ea se inspiră totuşi din mai vechi tradiţii, bulgăreşti, sîrbeşti, macedonene şi mai vechi încă, regăsind uneori splendoarea celei dintîi ere bizantine. Şi, mai cu seamă, foloseşte aceste tradiţii adaptîndu-le propriei sale viziuni, selecţionînd, inovînd. Suflul popular sparge vechile tipare, animă unele scene clasice, reuşeşte să imagineze altele atunci cînd tratează de pildă (...) viaţa Sfîntului Ioan cel Nou... Scoala moldavă abordează însă în egală măsură şi compoziţia de mari dimensiuni, şi ştie, atunci cînd se află în faţa unei probleme, să elaboreze un vast progam iconografic, spre lauda simţului său teologic, ca şi a darurilor sale artistice. Astfel că absidele şi zidurile se acoperă de o multitudine de personaje sau de scene simbolice, orînduite în mod desăvîrşit şi încă şi mai bine executate, care, cu toate că nu dau nici un moment senzaţia de umplutură, nu lasă nici o porţiune de zid neocupată.

De unde rezultă cel mai uimitor mozaic ce se poate imagina, dar care nu este lipsit de farmec. Ansamblul nu oboseşte ochiul şi monumentul păstrează, în pofida acestui amalgam de culori, o indiscutabilă tona-

litate generală destul de caldă şi de o gravitate nu fără un anume aer intim...

Albastrul acestor biserici are dealtfel o nuanţă specifică. Cine l-a contentemplat nu-l uită niciodată. Este un indigo ce nu se poate vedea decît în Apele Mării Egee, sau în adîncul cerului Mediteranei răsăritene; dar cerul acesta ajunge uneori şi în România... Aceste biserici din Bucovina sînt un crîmpei de cer şi, fără îndoială, întocmai aşa le-a imaginat şi cel care le-a făurit" (p. 230).

Ultimul capitol al cărţii a IV-a, în care vorbeşte despre Sucevița, autorul îl intitulează sugestiv *Testamentul artei moldoveneşti din secolul al XVI-ea.* Ca o concluzie a analizei picturilor interioare ale bisericii, autorul afirmă: „Putem regreta profunzimea teologică de la Voroneţ, emoţia de la Humor sau de la Moldoviţa: pictura de la Sucevița rămîne însă vie, plină de fermitate, foarte sigură de ea şi vădind un simţ decorativ de cea mai bună calitate" (p. 245). Analizînd şi picturile exterioare, autorul concluzionează: „Se observă că numeroasele inovaţii ce se pot constata la Sucevița nu dăunează cu nimic unităţii profunde a operei şi nici fidelităţii faţă de principiile moldoveneşti".

Orînduirea generală a picturii rămîne tot aceea pe care am determinat-o în capitolele precedente pentru secolul al XVI-lea şi face chiar impresia că aici desfăşurarea acestei orînduiri e mai completă. Stilul, foarte diferit de cel de la Voroneţ, se vădeşte mai puţin diferit de cel al bisericilor imediat anterioare, în care începe să se afirme predominanţa picturii narative asupra picturii simbolice sau idealiste — teologice (n.n.), Multiplicarea scenelor şi a registrelor, urmărirea notei pitoreşti, pe scurt toate tendinţele noi se accentuează din ce în ce mai mult şi consacră maniera care va defini secolul următor... Şi totuşi, calităţile de bază ale picturii din secolul al XVI-lea nu au dispărut; profunzimea tonurilor de albastru-închis, ştiinţa compoziţiei interioare a fiecărui tablou, strălucirea moderată a tentelor din menolog sau naos, nu lasă să se prevadă decadenţa care stă deja la pîndă. Artistul de la Sucevița se află încă în posesia unor temeinice calităţi, şi, dacă se poate spune că biserica sa indică un stil de tranziţie, ea nu înseamnă mai puţin o concluzie, o perfecţionare uneori, în tot cazul un testament artistic demn de înfloritoarea şcoală care a ilustrat al XV-lea şi al XVI-lea secol moldav" (p. 251-252).

Între constatările autorului făcute la încheierea lucrării, sublinieri care se cereau făcute din partea unui asemenea specialist în pictura bizantină, amintim doar una: „Aproape întotdeauna, canoanele cele mai cunoscute au fost reîmprospătate şi însufleţite deoarece zugravul le-a regîndit, le-a reprezentat nu numai cu siguranţa meşteşugului său, dar şi cu inteligenţa şi inima sa" (p. 257). Tot aici autorul mărturiseşte de unele lacune ale lucrării sale, căci aceasta fiind o lucrare de pionerat şi neavînd la îndemînă toate documentele sau datele necesare, erau inerente unele lipsuri (p. 270) şi doreşte ca străduinţele sale să nu fie inutile, ci să poată constitui o bază pentru unele studii viitoare, să ducă la investigaţii care să corecteze şi să completeze ideile expuse — în lucrarea sa — pentru ca în felul acesta să se poată restitui artei româneşti locul ce i se cuvine de drept în istoria artei bizantine, dovedind o dată în plus, dacă mai era nevoie, vitalitatea şi miraculoasele ei facultăţi de reînnoire" (p. 260).

Această bucurie i-a fost hărăzită autorului de condeiul prea iscusit al neobositului cercetător şi adînc cunoscător al artei noastre vechi, Prof. dr. Vasile Drăguţ, în postfaţa şi, mai ales, în notele la lucrarea pe care am prezentat-o în rîndurile de faţă.

Din nenumăratele şi valoroasele precizări ale Prof. V. Drăguţ vom aminti doar cîteva: Ţările Române au avut o legătură permanentă cu Bizanţul şi nu cu Biserica Bulgară (p. 33, nota 2; p. 28, nota 1); Nu Nicodim a pus bazele monahismului românesc (35, 2), care este mai vechi pe pămîntul ţării noastre; Voroneţul lui Ştefan cel Mare a fost precedat de o veche biserică de lemn (40, 7); Tipologia de bază a vechilor biserici de lemn româneşti demonstrează o remarcabilă unitate pe întregul teritoriu al ţării (43, 1); Probota este anterioară domniei lui Alexandru cel Bun, actualul locaş suprapune o biserică de lemn construită de Bogdan I, al cărui mormînt a fost descoperit cu ocazia cercetărilor arheologice din anii 1974-1975, efectuate de Lia şi Adrian Bătrîna (49, 3 şi 4); Trimiterea repetată la arhitectura romanică este lipsită de temei; în reali-

tate biserica din Rădăuţi nu are nimic romanic, fiind în exclusivitate o sinteză de arhitectură bizantină şi gotică (50, 2). La acest capitol Prof. V. Drăguţ reia sublinierea lui Gh. Balş, că „bisericile din Moldova sînt o operă de sinteză între un plan de origine bizantină şi o tehnică de construcţie gotică, cu parţiala utilizare a mijloacelor de decoraţie ale arhitecturii gotice“ (p. 297). În fapt, nu numai despărţirea naos-pronaos vorbeşte despre universul ortodox, ci şi întreaga concepţie privind spaţiul interior, ferestrele mici, ambianţa de taină (55, 4); Pictura exterioară nu a apărut în secolul al XVI-lea, realizări pregătitoare fiind semnalate şi în secolul precedent (76, 4); Tipul de plan cu pronaosul lărgit (mai larg decît naosul) este tipic românesc şi nu vine din spaţiul sud-est european (110, 6). Steaua cu opt colţuri care decorează intradosul bolţii pronaosului la biserica Sfîntul Gheorghe din Hîrlău se implică şi în sistemul arcelor piezişe etajate, ea pare să corespundă unui simbolism, tipic medieval, privind lumina eternă“ (113, 2); La acestea vrem să adăugăm şi aceea că steaua care înconjoară Pantocratorul, chipul Mîntuitorului din bolta turlei naosului are acelaşi simbolism amintit mai sus, adică ziua a opta sau viaţa veacului ce va să fie, exprimat în limbajul liturgic ortodox. Aşa-numitul plan mixt (dreptunghiular la exterior, triconic la interior) este o altă intervenţie a arhitecturii moldoveneşti (116, 2); Gropniţa apare încă în vremea lui Alexandru cel Bun la Bistriţa... fiind o invenţie caracteristică arhitecturii vechi româneşti... (119, 1).

La afirmaţia lui Paul Henry: „Astfel, la fiecare pas se afirmă din ce în ce mai mult diversitatea de inspiraţie care animă zugravii din şcoala moldovenească“, se poate oare susţine că zugravii aceştia au ales, printre prototipurile de provenienţă atît de diferită cele care se potriveau în cea mai mare măsură temperamentului lor? Evident, nu. Prof. V. Drăguţ răspunde: „Negaţie paradoxală. Este evident că la noi, ca pretutindeni în lume, artiştii locali au ales din suma de modele care le stăteau la dispoziţie pe acelea care se potriveau cu tradiţiile, cu exigenţele societăţii contemporane şi cu propria lor sensibilitate faţă de conştiinţa lor şi cerinţa Bisericii de a alege pe cele care exprimau cel mai bine şi pe înţelesul tuturor învăţătura Bisericii cu privire la chipul omului înnoit prin harul întrupării (n. n.). Tocmai acest mod de selecţie, urmat de interpretările originale, asigură personalitatea unei şcoli de artă... lucru pe care şi autorul îl recunoaşte puţin mai departe“ (180, 5). Cuvîntul „influenţă“ nu este potrivit în cazul unor teme iconografice de veche tradiţie şi vehiculate prin intermediul unor caiete de modele (192, 2).

Pornind de la afirmaţia autorului că pe faţadele unor biserici din afara ţării noastre au existat unele suprafeţe pictate, Prof. V. Drăguţ precizează: „În fapt, nu originea ideii unei picturi murale la exterior trebuie căutată, pentru că practica picturii pe faţadele construcţiilor este atît de veche şi de răspîndită încît poate fi considerată atipică. Problema esenţială care se pune în discuţie atunci cînd se analizează picturile exterioare din Moldova secolului al XVI-lea este aceea a programului iconografic corelat cu perfecta unitate decorativă. Or, considerate din acest punct de vedere, picturile exterioare din Moldova nu au nici un precedent şi nici un echivalent, constituind o invenţie absolută în istoria artei“. Şi V. Drăguţ trimite, pentru amănunte, la articolul său ***Picturi murale exterioare în Transilvania medievală***, publicat în S.C.I.A. 1965, nr. 1, p. 75-83 (209, 1).

Lucrarea lui Paul Henry, completată cu observaţiile Prof. V. Drăguţ din care am citat doar cîteva, ne pune la îndemînă un mare şi preţios material pentru a înţelege valorile artistice create de înaintaşii noştri. „Cititorul care zăboveşte cu atenţie asupra acestor pagini nu se poate să nu fie captivat, ca să ne exprimăm cu cuvintele Prof. V. Drăguţ, de limbajul emoţionant, de coloratura romantică, în care va desluşi o deplină adeziune sufletească a autorului pentru subiectul tratat. Într-adevăr, pentru Paul Henry monumentele din Nordul Moldovei nu au rămas un simplu obiect de studiu, ele au devenit cu timpul o parte din propria lui zestre sufletească iar dragostea sa pentru natura Moldovei se mărturiseşte adesea, fie numai prin frecventa referire comparativă la peisajul, familiar lui, din Vosgii francezi... Căldura pasiunii care a dat naştere acestui volum nu s-a risipit cu trecerea deceniilor, căci dragostea lui Paul Henry pentru oamenii şi

monumentele Moldovei continuă să trăiască în paginile sale" (p. 292 şi 299). O asemenea carte, atît de vaoroasă, nu poate lipsi din biblioteca iubitorului de istorie şi de frumosul moştenirii noastre artistice din pămîntul dulcii noastre Bucovine, de aceea o recomandăm cu toată căldura, fiind un adevărat *Vademecum* pentru orice doritor de a cunoaşte nepreţuita moştenire artistică, lăsată de înaintaşii noştri pe aceste străbune plaiuri, această salbă a mănăstirilor care încîntă privirile oricărui vizitator, din ţară şi din străinătate, constituind, aşa cum subliniază Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Teoctist, „nemuritoare documente" despre slava şi unitatea dintotdeauna a fiilor acestor plaiuri, strîns uniţi şi legaţi, în lupta lor, de-a lungul veacurilor, de Altarul strămoşesc şi de vatra părintească.

† *PIMEN SUCEVEANUL*
Episcop-vicar

Anton Dumitriu, **Alétheia. Încercare asupra ideii de adevăr în Grecia antică,** Bucureşti, 1984, 280 p.

Logicianul şi filosoful Anton Dimitriu, de vocaţie integrală pentru problematica umană, pentru ceea ce este esenţial acesteia, spiritualitatea sa, autorul a numeroase lucrări, între care *Philosophia mirabilis* şi *Istoria logicii,* publică încă o lucrare de excepţie, *Alétheia. Încercare asupra ideii de adevăr în Grecia antică,* o adevărată delectare spirituală pentru omul dornic de cunoaştere. O lucrare care, plasîndu-şi cercetarea într-un orizont de spiritualitate şi cultură dintre cele mai fecunde şi mai incitante din cîte s-au perindat în istoria omenirii, analizat prin prisma categoriilor şi a concepţiei despre viaţă şi lume specifică anticilor dar cu implicaţii în structura vieţii şi a fiinţei dintotdeauna şi care prezintă sistematic şi competent aspecte ale ceea ce scolasticii au numit cu un termen specific — humanitas — în gîndirea şi fiinţarea sa în lume, în adevărul său şi în relaţia sa cu adevărul transcendent şi în acelaşi timp imanent, conform gradului de participare la fiinţă. *Ce este adevărul?* Care este sensul existenţei? Ce sîntem noi? Probleme care au preocupat, preocupă şi vor preocupa intens cugetarea, raţiunea, fiinţa umană în general şi la care s-au dat răspunsuri diferite, inexhaustive, totuşi, pentru că aşa este însăşi natura umană, inepuizabilă în revelare dar păstrînd întotdeauna partea de mister care o aureolează şi-i dă adevărata noblеţe şi statutul unic. Dar intuiţia fundamentală a spiritului uman tinzînd spre adevăr este sentimentul relaţiei sale şi al participării sale la o realitate absolută, transcendentă, în care şi prin care fiinţează, care-i dă consistenţă şi adevăratele sale dimensiuni, el reflectînd ceva din plenitudinea transubiectivă sieşi, revelînd în virtualităţile sale imensele posibilităţi de manifestare prin şi întru fiinţă.

A vorbi însă de „adevărul" Greciei antice, aşa cum a fost formulat la diferiţi înţelepţi şi filosofi, între care au strălucit Socrate, Platon, Aristotel, înseamnă a vorbi de adevăr în general, căci adevărul este pentru oamenii dintotdeauna, omul fiind întotdeauna om, deschis autenticităţii şi plenitudinii în creştere continuă prin experienţa de gîndire şi viaţă din istorie. Este ceea ce face, în chip magistral, şi Anton Dumitriu, articulînd Weltanschauung-ului grecesc tot ceea ce este esenţial şi sublim gîndirii umane de pînă astăzi, reprezentată prin gînditorii şi filosofii ei cei mai reprezentativi pînă la Martin Heidegger cel care, cum afirmă autorul, s-a apropiat cel mai mult de concepţia de viaţă grecească, cel care afirmă expres, sintetizînd concis şi grăitor condiţia umană dintotdeauna; „omul este vecinul Fiinţei" (p. 41). Elocvente sînt cuvintele autorului cărţii în acest sens: „Există un adevăr specific filosofiei greceşti? Există o filosofie specific grecească?". Nu apare oare evident că adevărul este şi trebuie să fie acelaşi în conţinutul lui — pretutindeni şi întotdeauna — astăzi, acum trei milenii sau peste alte milenii?" (p. 13). Un adevăr incontestabil solidar cu unicitatea şi cu identitatea spiritului, pretutindeni şi întotdeauna. De aici necesitatea stringentă a înţelegerii a aceea ce a fost aşa cum a fost pentru ca prin aceasta să ne înţelegem şi pe noi mai autentic şi mai plenar, metodă hermeneutică impusă imperios de adevărata cercetare pentru că „încercînd să examinăm modalitatea intelectuală a omului aparţinînd altor culturi, prin prisma criteriilor de valori ale propriei noastre culturi, ris-

căm să deformăm ceea ce îi este specific vieţii intelectuale a acelei culturi" (p. 38) şi prin aceasta să ne deformăm şi pe noi înşine. Fiecare dintre cele 15 capitole ale valoroasei lucrări aduce un plus de lumină şi de înţelegere asupra subiectului prin diversele incursiuni intelectuale în domeniile vaste de cercetare ale gîndirii contemporane: hermeneutică, semantică, ontologie. Sintetizînd capitolul al treilea al cărţii, *Condiţia umană,* şi căutînd să exemplifice în modul cel mai concludent această realitate, autorul se opreşte asupra unei sentinţe din Heraclit din Efes, „obscurul", care spune: ἦθος ἀνθρωπω δαίμων, sentinţă tradusă de Heidegger şi interpretată astfel: „Omul întrucît este om, locuieşte în apropierea zeului" (p. 50). Autorul se opreşte asupra traducerii „Daimonionul (are) sediul în om" concluzionînd că „în om sălăşluieşte un zeu, uu daimon, adică omul are în el o existare divină" (p. 52).

Capitolul al VI-lea, *Mythos şi Logos*, prezintă o analiză a raportului dintre aceste două realităţi ale existenţei, conceptualizate prin aceste noţiuni cuprinzătoare, analizate din diferite perspective de cercetători şi şcolile lor.

Potrivit cercetărilor actuale mythos-ul „acoperă întotdeauna o modalitate de a gîndi realitatea" (p. 99). Autorul face o apropiere între mythos şi mysterion, implicînd aşadar, ideea de „tăcere" şi „nevedere", şi concluzionînd că „într-un mythos ca şi într-un mysterion se pot vedea lucruri cu mintea, adică trecînd peste imaginile prezentate de mythos, şi se pot gîndi lucruri, adică nemaiexprimîndu-le. Aceste idei concordă dealtfel cu concepţia celor două cunoaşteri din filosofia greacă veche: aceea directă, fără mediere conceptuală şi aceea mediată, care este conceptuală şi verbală. Mythos-ul are astfel două funcţii: una de a vorbi, prezentînd un scenariu care se vede; alta de a face să se sesizeze ceea ce este dincolo de scenariu, adică dincolo de vorbire şi vedere" (p. 105). Un proces cu largi semnificaţii culturale dar şi cu riscurile sale este trecerea de la *mythos la logos*, determinînd două atitudini, una tinzînd spre tăcere şi nevăzut, iar alta care voia să vorbească despre tăcere şi nevăzut. Sîntem în faţa raportului ontic-logic şi este necesară stabilirea echivalenţei celor două planuri care se implică reciproc; a fiinţei şi a cuvîntului, a verbului reflex al fiinţei, verb delimitator, incapabil în procesul conceptualizării şi în tensiune spre plenitudine, spre fiinţă, să redea în totalitate onticul, dar el însuşi fiind o strălucire, o scînteie a aceluia. De la „sophia" se trece la „philosophia", de la „a fi" se trece la „a vorbi despre" (p. 122). Locul în om al întîlnirii dintre inteligibil şi sensibil este mintea, νοῦς „locul inteligibilelor" după afirmaţia Stagiritului (p. 142).

Capitolul *Philia sophias* redă sensurile cuvintelor sophos şi philosophia. Sophia înseamnă cunoaşterea Fiinţei (p. 149), iar philosophia înseamnă năzuinţa de înţelegere a Fiinţei, sophia şi sophos evidenţiind pentru greci o apropiere de lumină, înţeleptul fiind cel luminat (p. 152-153).

Filosoful trebuie „să vadă", iar organul acestei vederi este νοῦς-ul prin care cunoaşte, contemplă, ambele cuvinte implicînd divinitatea, sacralitatea (θεώρία, contemplatio) (p. 15), omul înscriindu-se efectiv în altă ordine a valorilor, a vieţii.

Capitolul XI, *Melete thanatou*, se opreşte la un alt aspect al filosofiei, anume acela că ea este o pregătire pentru moarte (p. 162) care la Platon este redată cel mai convingător. „Filosoful îşi desprinde sufletul cît mai mult de tovărăşia cu trupul, spre deosebire de ceilalţi oameni", plăcerile, grija faţă de trup neavînd valoare absolută, desprinzîndu-se de ele prin acea „curăţire" (καθάρσις), care tot potrivit lui Platon se realizează printr-o „despărţire cît mai mult a sufletului de trup şi deprinderea lui de a se concentra în sine, de a se retrage peste tot din trup şi a trăi — cît este cu putinţă — şi în ceasul de acum şi mai tîrziu, el singur cu sine însuşi, dezlegat ca de nişte lanţuri ale trupului" (p. 163). Sîntem martori ai acelui spiritualism platonic riguros, care implică această „curăţire" ce se împlinea în cadrul misterelor, unde se afla adevărul.

Capitolul XII, *Theoria ton ontos*, face o analiză a problemei fundamentale a filosofiei rezumate atît de concis, ermetic, dar atît de revelator de sensuri şi implicaţii de Aristotel în formula „τί τὸ ὄν" (ce este existenţa?) şi a relaţiei dintre gîndire şi existenţă, a adevărului. A fi înseamnă a gîndi, a fi înseamnă a fi adevărat" (real) afirma autorul (p. 217). Ana-

liza lui „alétheia" ne-a dus din nou în regiunea „mythos"-ului, unde nu se spune, ci se „contemplă", prin puterea intelectului activ care, la nivelul acesta, reprezintă însăși „eide"-le tuturor lucrurilor. Starea intelectuală atinsă era deci „fără uitare", fiindcă a atins sursa principală a memoriei, care este Mnemosyne, și la acest nivel toate „eide"-le aparțin intelectului activ, sînt însuși intelectul activ. Nu mai este uitare dar nici „amintire"... ci posedare în permanență. Așadar, o prezență pură și plenară, o intenționalitate continuă spre totalitate, spre divin. După Platon, care desparte termenul în ἄλη = „cursă", „alergare" și θεία = „divină" ἀλήθεια înseamnă „alergarea divină", sensul suprem al omului este, așadar, înaintarea sa treptată spre ceea ce este dincolo de sine spre a se perfecționa pe sine, spre divin. Prin aceasta omul se eliberează, „alétheia" fiind „o alergare divină" prin care se realizează „eleutheria" (p. 267), libertatea.

Iată, prezentate succint, cîteva din ideile fundamentale ale acestei remarcabile cărți, în care se tratează despre om, despre demnitatea sa unică și despre sensul său maiestuos, prin gîndirea, cuvîntul și existența sa cu care participă la absolut, la divin, teme vechi, intuite de umanitate „ab origine", dar mereu actuale și dinamizatoare pentru împlinirea omului.

Pr. Gh. PETRARU

Cronica bisericească

A. — Arhiepiscopia Iașilor

OASPEȚI

În după amiaza zilei de 28 august 1985, la Centrul eparhial Iași a sosit în vizită grupul de specialiști francezi care participă la cea de a treia sesiune franco-română de biofizică și medicină nucleară, în număr de aproximativ 30 persoane, sub președinția Domnului profesor Ducassu, iar delegația română reprezentată prin Domnul prof. Victor Sahini, directorul Bibliotecii Academiei Române și Domnul prof. Vasile Vasilescu, președintele Departamentului de biofizică al Facultății de Medicină București și alți specialiști ieșeni.

Distinșii oaspeți au vizitat Catedrala mitropolitană, admirînd pictura de înaltă valoare artistică a acestui impunător locaș de închinare, ctitorie din secolul XIX a vrednicilor mitropoliți Veniamin Costachi și Iosif Naniescu. Oaspeții au apreciat elogios mozaicul de pe bolta logiei, operă de artă realizată sub directa îndrumare a Înalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei.

Au vizitat apoi sala de festivități unde P.C. Pr. consilier Costache Buzdugan a oferit oaspeților, prin explicații competente, posibilitatea de a cunoaște galeria de portrete a celor mai distinși mitropoliți din istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei, făcînd și referiri la contribuția esențială a fiecăruia, adusă pe tărîm bisericesc și cultural românesc.

Grupul a fost primit la reședința mitropolitană de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, care a salutat cu bucurie vizita acestora la Centrul mitropolitan Iași, pe care, spunea Înalt Prea Sfinția Sa, o consideră o dovadă a bunelor relații dintre popoarele noastre.

Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, s-a adresat oaspeților cu cuvinte de aleasă simțire românească și ortodoxă, spunînd între altele : *„Pe pămîntul țării noastre, dovezile permanenței poporului nostru, cele mai multe și autentice, rămîn cele creștine, dovedind prin aceasta o dată cu latinitatea limbii române și capacitatea de însușire a creștinismului la poporul nostru încă din timpul primelor misiuni apostolice, precum și capacitatea de participare la evenimente istorice bisericești, marcate îndeosebi de Sinoadele ecumenice. Astfel, spunea Înalt Prea Sfinția Sa, sîntem mîndri de a fi propoveduit creștinismul pe pămîntul țării noastre, Dobrogea de astăzi, însuși Sfîntul Apostol Andrei, cel întîi chemat, iar la*

Sinodul din anul 325 de la Niceea fiind prezent și semnatar al actelor Episcopul de Tomis".

Urmărită în întreagă istoria sa, Biserica Ortodoxă Română a fost întotdeauna prezentă și participantă activă la marile transformări istorice alături și împreună cu poporul român, susținîndu-i idealurile și îmbărbătîndu-l în istoria lui zbuciumată. În acest sens Înalt Prea Sfințitul Mitropolit a amintit de mitropoliți, episcopi și preoți distinși, care au înscris pagini memorabile în istoria neamului nostru în cultura, arta și literatura română: mitropolitii Dosoftei, Varlaam, Antim Ivireanul, Iacob Putneanul, Iacob Stamate, Veniamin Costachi, Diaconul Coresi și alții.

În secolele XVI și XVII, spunea Înalt Prea Sfinția Sa vorbind despre apariția tiparului, Iașul devine un important și recunoscut centru cultural românesc prin Tipografia Mănăstirii Cetățuia — situată pe colina de miazăzi a orașului, unde mai înainte grupul a fost în vizită — precum și prin vestita Tiparniță a Mitropolitului Varlaam de la biserica Sfinții Trei Ierarhi Iași.

Biserica Ortodoxă Română, a mai spus Înalt Prea Sfinția Sa, participă, de asemenea, la toate întîlnirile ecumenice, fie prin Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene sau Conferința Creștină pentru Pace, ca să le numim pe cele mai importante, și susține idealurile de pace, de bună conviețuire și respectare a vieții pe pămînt.

Ecumenismul Bisericii Ortodoxe Române, spunea Înalt Prea Sfinția Sa, își are rădăcinile în binecunoscuta omenie sau ospitalitate românească.

Oaspeților le-au fost oferite ilustrate și cărți.

Conducătorul grupului, luînd cuvîntul, a mulțumit Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist pentru primire și a afirmat că a înțeles mai bine ceea ce înseamnă Ortodoxia românească.

În ziua de 6 septembrie 1985, Înalt Prea Sfințitul Teoctist a primit la Mănăstirea „Sfîntul Ioan cel Nou de la Suceava pe Domnul Erwin Zimmermann (directorul Societății Biblice din Stuttgart, R. F. Gedmania) împreună cu soția, însoțiți din partea Sfintei Patriarhii de P. C. Diac. asist. Ioan Caraza de la Institutul Teologic Universitar București. Oaspeții au vizitat mănăstirile nord-moldovene, care prin însăși valoarea lor istorică, artistică și culturală, întregită de pitorescul geografic ce admirabil le încadrează, le-au lăsat în suflet o vie și neuitată amintire, pentru care, mulțumind I. P. S. Sale, și-au exprimat admirația față de ineditele frumuseți dăltuite cu migală și neîntrecut talent în biserici și mănăstiri de geniul poporului român.

La 20 septembrie 1985, Înalt Prea Sfințitul Teoctist a primit la reședința mitropolitană pe Domnul prof. Dan Ilie Ciobotea, de la Institutul Ecumenic Bossey din Elveția, care a participat și la Conferința preoțească ținută la Iași, cu tema: „Momente importante din viața Bisericii Ortodoxe Române. Cu prilejul aniversării Centenarului Autocefaliei și a 60 de ani de Patriarhat". La invitația I. P. S. Teoctist, luînd cuvîntul și adresîndu-se auditoriului, oaspetele a ținut să sublinieze prestigiul și stima deosebită de care se bucură poporul român și Biserica noastră în viziunea panecumenistă actuală.

Ierom. Iustin NEAGU

În ziua de marți 24 septembrie 1985, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a primit la reședința mitropolitană din Iași pe Domnul Gianfranc Rossi, secretarul general al Organizației internaționale pentru apărarea libertății religioase din Elveția, Domnul Pierre Lenares cu soția, secretar general adjunct al acestei organizații, Domnul Ioan Bibiuc, președintele Conferinței adventiste Bacău și Domnul Nelu Dumitrescu, membru în Biroul permanent al Cultului adventist-București.

Oaspeții au participat la Adunarea Cultelor din România pentru dezarmare și pace care a avut loc la București în zilele de 16-18 septembrie și au folosit prilejul acesta pentru a vizita vestitele biserici și mănăstiri, locașuri de închinare și de evlavie ortodoxă și românească și în același timp comori de artă din Moldova.

În Iași oaspeții au vizitat bisericile „Trei Ierarhi" și „Galata", precum și Mănăstirea Cetățuia.

În discuțiile care au avut loc s-au abordat unele probleme dezbătute de Adunarea Cultelor de la București, dar și aspecte ale spiritualității noastre ortodoxe și românești, despre străvechi obiceiuri autohtone de Crăciun. Anul Nou sau Paști. De asemenea s-au purtat discuții despre mișcarea ecumenică și rolul ei în refacerea unității creștine. Înalt Prea Sfințitul Teoctist a subliniat aportul Bisericii Ortodoxe Române prin reprezentanții săi competenți, ierarhi sau profesori de teologie, în organisme ecumenice mondiale.

Înalt Prea Sfințitul Teoctist a oferit oaspeților lucrarea „Iacob Putneanul" rod al activității sale cărturărești.

Pr. C. SÎRBU

CONFERINȚELE PREOȚEȘTI DIN TRIMESTRUL III 1985

La sediile protopopiatelor din Arhiepiscopia Iașilor, în conformitate cu îndrumările Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, s-au desfășurat conferințele preoțești, cu tema: *„Momente aniversare din viața Bisericii Ortodoxe Române" (Cu prilejul a 100 de ani de la recunoașterea Autocefaliei și 60 de ani de Patriarhat).*

Anul 1985 fiind anul împlinirii a 100 de ani de la recunoașterea oficială a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române de către Patriarhia Ecumenică și a 60 de ani de Patriarhat, a făcut ca lucrările conferințelor analizînd aceste aspecte majore ale vieții Bisericii Ortodoxe Române să se desfășoare într-o atmosferă sărbătorească. În acest sens, Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, conducînd lucrările conferinței la Centrul eparhial Iași, spunea: *„Noi nu comemorăm, ci celebrăm aceste mărețe evenimente istorice ale Bisericii noastre".*

Lucrările conferințelor preoțești s-au desfășurat la sediile protopopiatelor și au fost prezidate, din încredințarea Înalt Prea Sfințitului Teoctist, de delegați chiriarhali, după cum urmează:

— *Joi 19 septembrie,* la protopopiatul Iași, de Înalt Prea Sfințitul Teoctist Mitropolitul Moldovei și Sucevei și la protopopiatul Piatra Neamț, de P. C. Pr. prof. Constantin Mosor;

— *Vineri 20 septembrie,* la protopopiatul Pașcani, de P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul și la protopopiatul Tg. Neamț, de P. C. Pr. prof. Gheorghe Onofrei;

— *Luni 23 septembrie,* la protopopiatul Hîrlău, de P. C. Pr. Constantin Sîrbu, vicar administrativ;

— *Marți 24 septembrie,* la protopopiatul Suceava, de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist și la protopopiatul Botoșani, de P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul;

— *Miercuri 25 septembrie,* la protopopiatul Fălticeni, de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist și la protopopiatul Dorohoi, de P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul;

— *Joi 26 septembrie,* la protopopiatul Rădăuți, de P. C. Pr. Dimitrie Isopescu, consilier administrativ;

— *Vineri 27 septembrie,* la protopopiatul Cîmpulung, de P. C. Pr. Aristide Lefter, inspector bisericesc.

La deschiderea lucrărilor, delegații chiriarhali au făcut o succintă trecere în revistă a celor mai semnificative evenimente interne și externe care au avut loc în țara noastră de la ultima conferință preoțească.

S-a dat apoi citire referatelor cu tema de mai sus de către P.P. C.C preoți desemnați la sediile protopopiatelor, pentru susținerea conferinței asupra căreia, în luările de cuvînt, s-au făcut referiri apreciindu-se unanim caracterul documentat și stilul elevat al lucrărilor susținute.

P.P. C.C. preoți referenți au dezvoltat tema autocefaliei și patriarhatului Bisericii noastre în mod temeinic analizînd diferitele aspecte ale vieții

noastre creștine, îndreptățiri ale împlinirilor Bisericii noastre strămoșești. Argumentele dogmatice, istorice și canonice invocate au evidențiat profund și plenar dinamismul și vitalitatea vieții creștine din teritoriul carpato-danubiano-pontic încă din primele veacuri creștine, cînd la noi era organizare bisericească, dovedită prin organizarea sa în episcopii, cu episcopi prezenți și semnatari ai actelor canonice la Sinoadele Ecumenice.

Dobîndirea oficială și de drept a autocefaliei în 1885 și ridicarea la rangul de Patriarhie în 1925 se înscriu în istoria Bisericii noastre Ortodoxe Române ca două momente culminante din viața Ortodoxiei Românești.

Aceste evenimente sînt o încununare firească a conștiinței de sine a Bisericii noastre și o consfințire a dezvoltării ei într-un anumit moment al istoriei sale și a poporului căruia îi aparține.

Actul Unirii Principatelor Române (1859), precum și al Independenței de stat a României (1877-1878), au creat condițiile autocefaliei, precum mai tîrziu formarea statului național unitar român a creat premizele ridicării la rangul de Patriarhat din 1925, așa cum întemeierea Țării Românești (1330) sub Basarab I, a permis imediat, la 1359, înființarea și recunoașterea Mitropoliei Ungrovlahiei, evenimente petrecute cu aceeași firească succesiune (1359-1401) și în Moldova mușatină.

În cuvîntul său rostit cu această ocazie la Centrul mitropolitan Iași, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei spunea că sinodalitatea și canonicitatea sînt condiții indispensabile în recunoașterea autocefaliei bisericești și sublinia documentat faptul că ele niciodată, în istoria sa aproape bimilenară, nu i-au lipsit Bisericii noastre.

Biserica Ortodoxă Română, spunea Înalt Prea Sfinția Sa, este dintotdeauna Biserica poporului român — și dacă autocefalia presupune o conștiință de sine, poporul nostru a avut-o în toate vremurile și o poate dovedi prin unitate de credință precum și printr-o desăvîrșită unitate de grai românesc, cu atît mai demn de latinitate și ortodoxie cu cît vremurile necruțătoare l-au lămurit ca aurul în focul curățirii sale. Caracterul festiv și sărbătoresc al Conferințelor preoțești a fost întregit de entuziasmul și căldura sufletească manifestate în luările de cuvînt de un număr mare de preoți, care au întărit ideia conferinței, aducînd în atenția auditorului aspecte inedite din trecutul glorios și prezentul demn al Bisericii noastre. În încheierea lucrărilor s-a dat citire rapoartelor de activitate, iar delegații chiriarhi au prezentat o serie de comunicări din partea Centrului eparhial-Iași, analizînd unele probleme concrete în desfășurarea activității pastoral-misionare și stabilind cele mai eficiente soluții pentru buna lor rezolvare.

Ierom. Iustin NEAGU

ITINERAR CHIRIARHAL

PRAZNICUL „ADORMIREA MAICII DOMNULUI“ LA MĂNĂSTIREA VARATEC

Acum două sute de ani, prin osîrdia pilduitoare a tinerei călugărițe, Olimpiada Hereasca, originară din Iași, se întemeia, în pitoreasca poiană Varatec, ținutul Neamț, un schit modest care, cu timpul, avea să devină una dintre cele mai mari și mai cunoscute mănăstiri de maici ale Bisericii Ortodoxe Române, atît prin numeroasa obște monahală de aici, cît și prin sfintele ei locașuri. Ctitora schitului viețuise, mai înainte, în Mănăstirea Topolița, situată în apropiere, pe atunci, cea mai importantă așezare de călugărițe din Moldova, dar văzînd ea că acea mănăstire se afla chiar „în mijlocul satului din care pricină urma feluri de neorînduieli“, cu sfatul și la îndemnul vestitului stareț Paisie de la Neamț s-a întors la Iași unde a cerut și a primit binecuvîntarea Mitropolitului Gavriil Calimache al Moldovei de a căuta un loc potrivit, mai în adîncul codrilor, în care să așeze „talpa“ unui schit. Umblînd zile în șir a aflat această poiană unde cu „zestrea ei“ a construit o bisericuță de lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului“ și cîteva chilii pentru ea și pentru „surorile“ dornice de liniște care o însoțeau. Alegerea

locului și construirea bisericii s-au săvîrșit prin 1781-1784. Treptat, numărul călugărițelor Varatecului a crescut, mai cu seamă după ce o parte a soborului de la Topolița aducînd la îndeplinire porunca locțiitorului de mitropolit, Ambrozie, s-a mutat aici, la noua așezare, „mai de o parte și mai potrivită pentru asămine petrecire a vieții monahicești". În intervalul 1808-1812, prin rîvna aceleiași călugărițe, Olimpiada și a unor ctitori și binefăcători s-a zidit, alături de vechiul locaș, monumentala biserică, cu același hram „Adormirea Maicii Domnului", care domină impunător întreaga obște monahală.

Spre a cinsti cu prezența sa sărbătorirea hramului acestui sfînt locaș, cum și popasul aniversar prilejuit de împlinirea a două sute de ani de la fondarea mănăstirii, Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, sosea, în faptul serii de 14 august 1985, la această vatră monahală. La intrarea în mănăstire, Înaltul arhipăstor era întîmpinat cu imnul axionic „Cuvine-se cu adevărat" de P. C. Stareță, stavrofora Nazaria Niță, călugărițe, duhovnici și dreptcredincioși. Potrivit ritualului îndătinat, Înalt Prea Sfinția Sa, îmbrăcat cu mantia arhierească, s-a închinat în sfîntul locaș „Adormirea", a împărtășit tuturor binecuvîntări și, în continuare, a luat parte la slujba Prohodului Maicii Domnului și la Priveghere.

În ziua praznicului, 15 august, Înalt Prea Sfințitul Teoctist, înconjurat de ieromonahi și ierodiaconi, a săvîrșit dumnezeiasca Liturghie. La timpul potrivit a fost hirotonit în ieromonah P. C. Ierodiacon Ștefan Nuțescu de la Mănăstirea Sihăstria. Rostind o cuvîntare, îndată după oficierea hirotoniei, Înalt Prea Sfințitul a readus în conștiința celor ce-l ascultau învățătura Bisericii dreptmăritoare despre Sfînta Taină a preoției insistînd asupra instituirii ei de către Mîntuitorul nostru, asupra condițiilor și însușirilor celui ce este chemat la această înaltă și înfricoșătoare misiune, asupra faptului că un slujitor destoinic, dăruit Bisericii, este un factor important prin care se păstrează neștirbită unitatea credinței și disciplina bisericească.

După otpustul Sfintei Liturghii, Înalt Prea Sfințitul a rostit a doua cuvîntare de învățătură și de zidire duhovnicească. Mai întîi, a îndreptat gîndurile tuturor la Preasfînta Născătoare de Dumnezeu a cărei adormire o prăznuim, accentuînd că Prea Curata Maică a Domnului este ocrotitoarea catedralei din Mănăstirea Varatec, a altor sfinte locașuri din Patria noastră și, în același timp, că, ea este chipul și reazimul de nădejde al tuturor călugărițelor. Înalt Prea Sfințitul a adăugat că Sfînta Fecioară Maria este o scară, este un pod pe care dreptcredincioșii, întrarmați de darurile Sfîntului Duh, pot trece la viață, la pace, la înălțare duhovnicească. Pentru orice mamă creștină, Preasfînta Născătoare de Dumnezeu, „mai cinstită decît heruvimii și mai mărită fără de asemănare decît serafimii", este o stea călăuzitoare, o pildă de înaltă vrednicie. Continuînd, Înalt Prea Sfințitul s-a referit la condițiile și împrejurările în care a fost întemeiată, acum două sute de ani, așezarea călugărească Varatec, a reliefat că, spre deosebire de vestitele ctitorii domnești — Putna, Neamț, Bistrița, Slatina, Moldovița, Sucevița, Galata, Cetățuia și multe altele — și spre deosebire de ctitoriile unor demnitari de altădată — Agapia, Secu, Dragomirna și altele — Mănăstirea Varatec a fost urzită și înălțată prin osîrdia unui grup de călugărițe înaripate de evlavie și de rîvnă în căile Domnului. Înalt Prea Sfințitul a amintit, apoi, că monahiile de aici viețuiesc potrivit pravilelor călugărești rugîndu-se pentru mîntuirea lor și muncind pentru pîinea cea de toate zilele. Ele au plecat din lume, călăuzite de flacăra sfîntă a desăvîrșirii, dar slujesc semenilor prin viața lor pilduitoare și prin strădaniile și înfăptuirile lor.

În încheiere, Înalt Prea Sfințitul a apreciat lucrările de reînnoire și primenire care s-au efectuat, în ultimul timp, la Mănăstirea Varatec, prin rîvna și contribuția soborului mănăstiresc, cu ajutoare acordate de administrația mitropolitană și cu sprijinul autorităților locale de stat, cărora le-a adus mulțumiri. Toate acestea au fost posibile fiindcă bunul Dumnezeu ne-a binecuvîntat cu pace, a spus Înalt Prea Sfințitul, apoi a dat tuturor îndemnul părintesc de a stărui și lucra cu dăruire pentru înțelegere și bunăvoire pe pămînt.

La stăreția mănăstirii, după tradiționala agapă la care au luat parte slujitori bisericești, călugărițe și diferiți oaspeți, Înalt Prea Sfințitul Teoctist a avut o consfătuire cu P. C. Stareță Nazaria, P. C. Arhim. Vartolomeu Anania, Doamna Prof. univ. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, P. C. Diac. prof. I.

Ivan și P. C. Pr. Scarlat Porcescu, cărora li s-a încredințat misiunea de a întocmi o monografie asupra Mănăstirii Varatec, schițînd planul acestei lucrări și făcînd diferite sugestii în legătură cu fizionomia ei. Să se respecte documentele istorice la formularea concluziilor și, cînd este cazul, a ipotezelor, a insistat Înalt Prea Sfinţitul, să se consulte, cu discernămînt critic, ceea ce s-a scris pînă acum despre această mănăstire și să se folosească, la redactarea ei, o limbă accesibilă atît cercetătorului, cît și drumețului care poposește la această vatră a Ortodoxiei românești.

Praznicul „Adormirea Maicii Domnului" a sădit idei și simțăminte înalte în conștiința celor ce au luat parte la hramul Mănăstirii Varatec și au ascultat cuvintele de învățătură ale arhipăstorului lor duhovnicesc.

Pr. Scarlat PORCESCU

BISERICA „ADORMIREA MAICII DOMNULUI" DIN ORAȘUL FĂLTICENI

Biserica Adormirea Maicii Domnului din orașul Fălticeni, renovată de curînd, se încadrează în mod armonios în moderna arhitectură a orașului, reînnoit și el ca toate orașele țării noastre.

Duminică 1 septembrie, începutul anului bisericesc, Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Teoctist, Întîistătătorul eparhiei noastre, înconjurat de un sobor de preoți slujitori, a săvîrșit slujba de sfințire a bisericii și Sfînta Liturghie, la care au dat frumoase răspunsuri cîntăreții împreună cu credincioșii și corul parohiei.

Întreaga slujbă s-a desfășurat într-o atmosferă de adîncă evlavie.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, P. C. Pr. Gheorghe Baltag, care păstorește cu vrednicie această parohie, a arătat în cuvîntul său că această biserică este ctitoria lui Mihai Gane (1827), ale cărui oseminte se odihnesc întru netulburată liniște în peretele de miazăzi al naosului, ca și bisericile din Ciumulești și Mihăiești — Rotopănești, și a fost sfințită de vrednicul de pioasă amintire Mitropolitul Veniamin Costachi, chiar în ziua de hram, 15 august 1827. De la el, Biserica „Adormirea" păstrează cu sfințenie cele 12 Minee, cu autograful său, tipărite la Mănăstirea Neamț, în anul 1832.

Un nepot al familiei Gănești1or, scriitorul Nicu Gh. Gane, este ctitorul școlii din Fălticeni, a cărui statuie străjuiește și astăzi în fața Liceului care îi poartă numele.

Astfel, prin rînduiala lui Dumnezeu, din familia aceasta s-a ridicat un ctitor de locașuri de închinare și de evlavie străbună și unul de școală românească.

Urmînd la conducerea parohiei P. C. Gheorghe Baltag, după decesul fostului preot Leonida Gavrilescu, el a continuat lucrările de renovare a bisericii : s-au procurat cărți și veșminte preoțești, s-a spălat și poleit catapeteasma, s-au făcut patru strane mari pentru icoane, s-a spălat pictura și s-a renovat întregul mobilier al bisericii.

Toate lucrările s-au încheiat în începutul acestui an.

Astăzi, Biserica „Adormirea Maicii Domnului" din Fălticeni, situată în centrul orașului, se înfățișează în haină nouă de sărbătoare.

În cadrul Sfintei Liturghii, Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Teoctist, a rostit o frumoasă predică în legătură cu evanghelia zilei (Matei 2, 33-34), iar la sfîrșit un cuvînt de învățătură creștinească.

În încheiere, Înalt Prea Sfinţia Sa, a felicitat pe preotul Gheorghe Baltag, pentru susținuta sa activitate pastorală și gospodărească, a mulţumit coriștilor pentru armonioasele cîntări pe care le-au executat și tuturor credincioșilor pentru participare și ținută creștinească, vorbind despre rolul Maicii Domnului în iconomia mîntuirii neamului omenesc și despre supravenerarea pe care noi, credincioșii, trebuie să i-o acordăm celei mai slăvite decît serafimii, pentru că ea, ca o mamă a tuturor, mijlocește la Fiul său și la Mîntuitorul nostru Iisus Hristos pentru mîntuirea noastră.

Preotul Gheorghe Baltag a oferit Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Teoctist un chivot, reprezentînd Biserica „Adormirea" din Fălticeni, lucrat

de un meșter tîmplar, ca o permanentă aducere aminte a acestei zile sfinte din viața Bisericii.

BISERICA DIN PAROHIA VICTORIA PROTOPOPIATUL IAȘI

În satul Victoria nu era biserică și credincioșii trebuiau să meargă la biserica din satul vecin (Luceni), pentru trebuințele lor religioase.

În ultimii ani, credincioșii din satul Victoria, la îndemnul și stăruința P. C. Pr. Nicolae Gugoașă, care păstorește aici, au purces la înălțarea unui nou locaș de închinare, cu hramul „Sfinții Împărați Constantin și Elena".

Lucrările au început în anul 1977 și s-au terminat în anul 1985, cu ajutorul Sfintei Mitropolii, cu îndrumarea și sprijinul Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist, Întîistătătorul eparhiei noastre.

La construcția bisericii s-a folosit o parte din materialul procurat de la biserica „Sfîntul Gheorghe"-Roznovanu.

Duminică 22 septembrie 1985, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a săvîrșit slujba de sfințire a bisericii și Sfînta Liturghie, însoțit de P. C. Prot. Anton Frunză și mai mulți preoți slujitori.

La sfînta slujbă au luat parte credincioși din satul Victoria și din împrejurimi.

După Sfînta Liturghie, preotul paroh Nicolae Gugoașă a făcut un amplu raport asupra modului cum s-au desfășurat lucrările și a mulțumit respectuos Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist pentru ajutorul acordat la zidirea din temelii și pentru slujba de sfințire a acestei biserici.

El a mulțumit de asemenea, pentru sprijinul acordat, tuturor credincioșilor.

În cuvîntul său, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a amintit credincioșilor despre marile aniversări ale Bisericii noastre din acest an, elogiind de asemenea zelul lor în păstrarea credinței strămoșești și a unității de neam, mărturie grăitoare fiind, în acest sens, și biserica nou construită prin osîrdia și evlavia lor. Sărbătorind în acest an Centenarul Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române și 60 de ani de la ridicarea ei la rangul de Patriarhat, Biserica noastră, împreună cu ierarhii și credincioșii ei, se înfățișează ca o floare frumoasă a Ortodoxiei îndeplinindu-și misiunea ei și stînd, fără încetare, alături de întregul popor în slujba sa pentru progres, bunăstare și pace.

Pentru activitatea sa pastorală, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a acordat P. C. Pr. Nicolae Gugoașă rangul onorific de iconom-stavrofor.

La sfîrșit s-a săvîrșit un Polihroniu.

Arhid. T. MELEȘCAN

SLUJBE ARHIEREȘTI ȘI MISIONARE

Mănăstirea Sucevița. În fiecare an, la 6 august, Mănăstirea Sucevița, ctitoria familiei Movileștilor, își sărbătorește hramul, „Schimbarea la Față" a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

Cum Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist se îngrijește în mod deosebit de bunul mers al tuturor așezărilor bisericești, parohiale, și monahale, în anul acesta a delegat pe Prea Sfințitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul de a lua parte la hramul acestei mănăstiri.

În după amiaza zilei de 5 august, P. S. Sa a fost întîmpinat cu mare bucurie de viețuitoarele mănăstirii și de credincioșii prezenți. În aceeași zi, seara, Prea Sfințitul, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi a săvîrșit Vecernia cu Litie și Priveghere.

În dimineața zilei de 6 august, sub razele soarelui care se revărsau ca o binecuvîntare peste verdele codrilor seculari și peste credincioșii îmbrăcați în frumoase costume românești, adunați aici, după o tradiție adînc

îndătinată pentru a se împărtăși din nesecatele izvoare ale Ortodoxie românești, P.S. Sa, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, a săvîrșit Sfînta Liturghie. Răspunsurile au fost date de corul maicilor din mănăstire.

După Sfînta Liturghie, P.S. Sa a rostit în fața credincioșilor adunați un cuvînt de învățătură, despre rolul pe care îl are icoana în viața creștinului.

Știm că Dumnezeu, ca Cel ce este Duh, este nevăzut dar icoanele Îl înfățișează în felul în care a binevoit El a Se descoperi. Atît în Vechiul Testament cît și în Noul Testament se vede că Dumnezeu S-a arătat de mai multe ori. „Atunci ridicîndu-și ochii săi, a privit și iată trei oameni stăteau înaintea lui, și cum i-a văzut, a alergat din pragul cortului său în întîmpinarea lor și s-a închinat pînă la pămînt. Apoi a zis: „Doamne, de am aflat har înaintea Ta, nu ocoli pe robul Tău" (Facerea 18, 2-3). Dumnezeu este înfățișat în icoane sau în scenele pictate pe pereții bisericilor așa cum a fost „văzut".

Nu ne închinăm materiei din care este făcută icoana, deci închinarea la icoane nu poate fi idololatrie ci persoanei reprezentate în acea icoană.

În încheiere, P.S. Sa a transmis tuturor arhierești binecuvîntări din partea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist, încredințîndu-i de toată dragostea sa de părinte și arhipăstor.

După datină, la sfîrșit s-a oficiat un Polihroniu.

Mănăstirea Putna. La 15 august, Sfînta noastră Biserică prăznuiește „Adormirea Maicii Domnului", zi în care Mănăstirea Putna, străveche vatră de evlavie și cultură, unde se odihnesc întru netulburată liniște rămășițele pămîntești ale slăvitului voievod, Ștefan cel Mare, îmbracă haină de sărbătoare.

Anul acesta prăznuirea hramului la Mănăstirea Putna a fost cinstită cu prezența Prea Sfințitului Episcop-vicar Pimen Suceveanul și a Prea Sfințitului Arhiereu Gherasim Hunedoreanul. În ajunul sărbătorii, Prea Sfințitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul a săvîrșit Vecernia cu Litie și Priveghere. A doua zi, ziua slăvitului praznic, cei doi arhierei înconjurați de un sobor de preoți și diaconi au săvîrșit Sfînta Liturghie.

În cuvîntul de învățătură, Prea Sfințitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul a spus: „Noi din moși-strămoși o cinstim pe Maica Domnului ca Născătoare de Dumnezeu.

Icoana Maicii Domnului se află în casa oricărui creștin, de asemenea Maica Domnului este înfățișată și în picturile interioare și exterioare ale bisericilor.

Ea însăși a spus: „Iată de acum mă vor ferici toate neamurile" (Luca 1, 48).

De la Maica Domnului, noi creștinii învățăm virtutea ascultării, cea mai de seamă virtute creștină.

Prea Sfinția Sa a mai spus: „Putna are o frumusețe cu totul aparte și aceasta datorită lui Ștefan cel Mare care își are mormîntul aici, în ctitoria sa. El a apărat credința și pămîntul strămoșesc deopotrivă. Pămîntul nostru este sfînt pentrucă la noi cuvîntul Evangheliei a fost propoveduit de Sfîntul Apostol Andrei. Pămîntul nostru strămoșesc a fost dintotdeauna plin de biserici și Ștefan cel Mare zidește această mănăstire pe locul alteia mai vechi pentru a arăta respectul față de înaintași.

În ultimii 20 de ani, la Putna s-a efectuat un volum mare de lucrări de restaurare și conservare și acum se află în construcție Casa domnească.

În încheiere, P.S. Sa a împărtășit credincioșilor arhierești binecuvîntări din partea Înalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei. Slujba s-a încheiat cu săvîrșirea Polihroniului.

Diac. Gr. TIMOFTESCU

Duminică 28 august, credincioșii din parohia Podu Hagiului, protopopiatul și județul Iași, au trăit în comuniunea credinței și a iubirii bucuria de a-și vedea împlinite strădaniile lor de înfrumusețare a bisericii parohiale prin slujba de sfințire a dumnezeiescului locaș de închinare săvîrșită de P.S. Pimen Suceveanul. La sfîrșit, P.S. Sa, elogiind în cuvinte alese osteneala și jertfa credincioșilor din această parohie, a vorbit în continuare despre frumusețea și bogăția tezaurului de credință ortodoxă care trebuie păstrat cu

sfințenie de către fiecare închinător al Bisericii dreptslăvitoare spre unitatea de credință și de neam a tuturor fiilor acestor străbune plaiuri.

La sfîrșit s-a săvîrșit un Polihroniu.

Mănăstirea Secu. 29 august, ziua cînd Biserica Ortodoxă sărbătorește cu pietate pe Sfîntul Ioan Botezătorul, sfîrșitul său prin tăierea capului, este hramul ctitoriei lui Nestor Ureche, Mănăstirea Secu, aleasă oază de evlavie ortodoxă din zona munților Neamțului, care în ultimii ani, prin purtarea de grijă a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, s-a îmbrăcat în haină nouă prin restaurarea întregului ansamblu mănăstiresc. Anul acesta Sfînta Liturghie a fost săvîrșită din încredințarea Înalt Prea Sfințitului Teoctist, de P.S. Pimen Suceveanul, în fruntea unui sobor de preoți și diaconi, înconjurați de credincioși care an de an vin să sărbătorească cu alese simțăminte de evlavie această măreață zi a anului bisericesc. La sfîrșit, P.S. Sa a rostit un cuvînt de învățătură despre personalitatea celui mai mare profet al Vechiului Testament și despre rolul său în istoria mîntuirii adusă lumii de Mîntuitorul Iisus Hristos. P.S. Sa a îndemnat pe credincioși la păstrarea frumoaselor tradiții ortodoxe și românești, a unității de credință și de neam, garanții ale progresului și bunăstării întregului popor.

(Asistent)

Parohia Zănești, protopopiatul Piatra Neamț, județul Neamț. În ziua de 8 septembrie 1985, credincioșii din parohia Zănești, protopopiatul Piatra Neamț, au trăit clipe de nespusă bucurie sufletească, participînd la slujba de sfințire a bisericii ce se află în cimitirul parohial.

Prea Sfințitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul, sosit aici din încredințarea Înalt Prea Sfințitului Teoctist al Moldovei și Sucevei, a fost întîmpinat de către P.C. Prot. Ioan Pricop, înconjurat de alți preoți și de credincioși. P.C. Prot. Ioan Pricop a adresat P.S. Sale un cuvînt de bun sosit în parohia Zănești. După slujba de tîrnosire a sfințitului lăcaș, P.S. Sa, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, a oficiat Sfînta Liturghie pentru credincioșii veniți să ia parte la această slujbă arhierească.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, P.C. Pr. paroh Ioan Melinte a prezentat o dare de seamă privind lucrările de reînnoire a sfîntului locaș și a mulțumit enoriașilor care și-au adus obolul lor pentru înfrumusețarea bisericii.

În cuvîntul său de învățătură, P.S. Sa a spus: „Frumusețea zilei de astăzi ați dat-o dumneavoastră, care ați venit aici cu atîta credință. Sfînta Maria Mică este sărbătoarea în care noi cinstim pe Prea Sfînta Născătoare de Dumnezeu și căreia dumneavoastră ați vrut să-i închinați această biserică.

Prea Sfînta Născătoare de Dumnezeu s-a născut din părinți în vîrstă, dar „unde vrea Dumnezeu se biruiește legea firii".

Părinții ei au închinat-o lui Dumnezeu și au adus-o la Templu, unde prin smerenie și ascultare s-a învrednicit a fi Maica Domnului nostru Iisus Hristos. Aceasta este taina creștinătății. Icoana ei împodobește casa oricărui creștin. Maica Domnului, este maica noastră a tuturor.

Noi o numim Născătoare de Dumnezeu pentru că așa citim în Sfînta Scriptură. „Magii au venit și s-au închinat acolo unde era pruncul și mama Lui...".

Apoi P.S. Sa a spus că în anul 1924, potrivit hotărîrii Conferinței Panortodoxe de la Constantinopol s-a făcut îndreptarea calendarului, lucru pe care unele biserici nu l-au acceptat și chiar credincioși ai Bisericii noastre continuă să aibă calendarul neîndreptat. Dar credincioși pe stil vechi din această parohie prezenți la slujba de tîrnosire a bisericii și la Sfînta Liturghie, au dat dovadă de înțelegere și au sprijinit din toată inima reînnoirile pentru locașul de închinare. Aceasta înseamnă unitate bisericească și astăzi lumea mai mult ca oricînd simte nevoia de a trăi în duhul unității.

Apoi P.S. Sa a împărtășit celor prezenți arhierești binecuvîntări din partea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist.

La sfîrșit s-a săvîrșit tradiționalul Polihroniu.

Parohia Volovăț, protopopiatul Rădăuți, județul Suceava. Urmare a binecuvîntării date de Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, în ziua de 14 septembrie 1985, Prea Sfințitul Episcop-vicar Pimen

Suceveanul a săvîrșit Sfînta Liturghie în parohia Volovăț din protopopiatul Rădăuți, județul Suceava, păstorită de P. C. Pr. Dumitru Valenciuc.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, P. S. Sa a rostit un cuvînt de învățătură creștinească despre Sfînta Cruce în viața Bisericii și a credincioșilor.

„Sfînta Cruce este armă împotriva diavolului. Atunci cînd pornim la drum, atunci cînd începem un lucru, noi ne însemnăm cu semnul Sfintei Cruci. Sfîntul Apostol Pavel spune : „Iar mie să nu-mi fie a mă lăuda decît în Crucea Domnului nostru Iisus Hristos prin care lumea este răstignită pentru mine și eu pentru lume" (Galateni 6, 14).

Cînd vedem Sfînta Cruce, vedem pe Mîntuitorul Iisus Hristos răstignit pe ea din dragoste pentru noi oamenii.

Pînă la Mîntuitorul Hristos crucea era semn de batjocură, iar după răstignirea Mîntuitorului crucea a devenit semn de laudă. Sfînta Evanghelie de azi ne-a istorisit despre patimile Mîntuitorului Iisus Hristos, despre răstignirea Sa pe Cruce".

Apoi, Prea Sfinția Sa a îndemnat pe credincioși să țină credința așa cum au ținut-o și înaintașii, pentru că numai astfel vom fi în unitate de gîndire și simțire cu strămoșii noștri.

În continuare, Prea Sfinția Sa a adresat credincioșilor îndemnul ca împreună cu noul preot paroh pe care îl au să se străduiască să efectueze lucrările de reînnoire a acoperișului bisericii, ctitorie a voievodului Ștefan cel Mare.

P. S. Sa a împărtășit credincioșilor arhierești binecuvîntări din partea Înalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei.

La sfîrșit s-a săvîrșit un Polihroniu.

Diac. Gr. TIMOFTESCU

Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil", comuna Cornu Luncii, județul Suceava. Duminică 15 septembrie 1985 după sărbătoarea Înălțării Sfintei Cruci, la parohia Brăiești, comuna Cornu Luncii, județul Suceava, sub razele calde ale unui soare luminos și blînd, a avut loc slujba tîrnosirii bisericii parohiale „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil", de către Prea Sfințitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul, ca delegat al Înalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei.

Începînd din anul 1982, la îndemnul preotului paroh Lucian Nistor, credincioșii acestui sat au ridicat în vatra lor străbună biserică nouă, din zid, acoperită cu tablă și împodobită în interior cu pictură aleasă.

În continuare s-a săvîrșit Sfînta Liturghie de către Prea Sfințitul Episcop Pimen Suceveanul, înconjurat de soborul preoților și al diaconilor. Răspunsurile la strană au fost date de corul din orașul Gura Humorului dirijat de P. C. Pr. Teodor Bodnar.

După terminarea Sfintei Liturghii, P. C. Protopop Vasile Hrestic a rostit un cuvînt, arătînd bucuria credincioșilor de a avea fericitul prilej de a-și vedea încununate străduințile lor prin binecuvîntarea Prea Sfințitului Episcop Pimen.

P. C. Pr. paroh Lucian Nistor a prezentat darea de seamă asupra lucrărilor executate, exprimînd respectuoase sentimente de recunoștință Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist pentru permanenta grijă părintească în sprijinirea acestor lucrări, făgăduind să îndemne pe credincioșii săi pentru a se dovedi creștini buni și cetățeni harnici și devotați Patriei.

Pentru străduințile depuse, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a acordat P. C. Pr. Lucian Nistor rangul de „iconom".

Slujba a fost încununată de cuvîntul cald și plin de sfaturi pentru viața spirituală a credincioșilor rostit de P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul. Pornind de la adevărul că *prin Cruce* se ajunge la biruință, P. S. Sa încredințează cu bogate dovezi biblice și patristice, precum și cu exemple din viața credincioșilor, că orice realizare măreață găsește împlinirea numai prin efort și renunțări care preînchipuiesc suferința Crucii. Mîntuitorul Iisus Hristos a ales Crucea ca mijloc de răscumpărare a omului, vrînd să ne învețe că numai prin ea vom birui încercările și ispitele vieții.

Elogiind activitatea enoriașilor, continuitatea lor etnică pe aceste meleaguri, statornicia lor în dreapta credință ortodoxă, P. S. Sa a îndemnat pe credincioși la păstrarea unității de credință, să iubească Biserica și neamul, să respecte legile Statului care asigură libertatea de închinare, odată cu

binele și fericirea tuturora, împărtășind celor de față binecuvîntarea Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Teoctist.

Slujba sfinţirii a fost încununată de un Polihroniu pentru conducătorii Bisericii Ortodoxe Române și ai Patriei noastre.

Prot. V. HRESTIC

Schitul Icoana. Între oazele de liniște duhovnicească și închinare din jurul Mănăstirii Neamțului, loc în care comuniunea dintre Dumnezeu și om se poate realiza cu mai mare intensitate, ctitorie mușatină în care a strălucit spiritualitatea ortodoxă și românească, așezămînt de cultură dintre cele mai însemnate în spaţiul românesc, ales locaș de viață monahală, se numără și Schitul Icoana care în forma actuală datează începînd din 1946 cînd conducerea bisericească superioară a binecuvîntat lucrările de ridicare acolo a unui așezămînt monahal.

Din încredinţarea Înalt Prea Sfinţitului Teoctist, în ziua de 14 septembrie 1985, P. S. Arhiereu-vicar Gherasim Hunedoreanul a săvîrșit slujba de sfinţire a Paraclisului „Sfîntul Dimitrie", ctitor al acestuia fiind P. C. Protos. Vasian Iosub. În fruntea unui sobor de preoți și diaconi din care făceau parte și P. C. Arhim. Efrem Chișcariu, starețul Mănăstirii Neamț și P. C. Protos. Vasian Iosub, egumenul acestui schit, P. S. Gherasim a săvîrșit Sfînta Liturghie, rostind la sfîrșit un frumos cuvînt de învățătură despre semnificaţia cinstirii Sfintei Cruci și despre rolul vieții monahale în spiritualitatea creștină. P. S. Sa, în cuvinte alese, a elogiat strădaniile celor ce s-au ostenit la ridicarea acestui sfînt locaș de închinare.

La sfîrșit s-a săvîrșit un Polihroniu.

Schitul Vovidenia. Călătorului ce se apropie de Mănăstirea Neamț, i se oferă mai întîi privirii panorama frumoasă și liniștită, pe o culme domoală, a Schitului Vovidenia care, cu veșmîntul său în culori deschise, contrastează feeric cu verdele abundent al împrejurimilor.

Locașul de cult în forma actuală a fost construit începînd din 1849, iar lucrările de construcţie s-au terminat în 1857, cînd la 28 septembrie biserica a fost sfinţită de arhiereul Marchian Stihie-Folescu.

Aici în anii din urmă s-a construit în locul fostei egumenii, șubrezită de trecerea vremii, o nouă egumenie cu paraclis prin strădania fostului egumen, Protosinghelul Nazarie Chirilă († 1978). Lucrările au continuat și în vremea egumeniei P. C. Ierom. Iosif Gabor, cînd paraclisul a îmbrăcat și haina unei frumoase picturi, din care nu lipsește reprezentarea sfinţilor care au răsărit din mijlocul neamului românesc, picturi executate de P. C. Arhid. Vartolomei Florea, vieţuitor la Mănăstirea Sihăstria, județul Neamț.

Cu binecuvîntarea Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Teoctist, în ziua de 22 septembrie 1985, P. S. Arhiereu-vicar Gherasim Hunedoreanul a săvîrșit slujba de sfinţire a acestui paraclis cu hramul „Sfinţii Împărați Constantin și Elena".

În continuare, P. S. Sa a săvîrșit Sfînta Liturghie în fruntea unui sobor de preoți și diaconi, aducînd mulțumiri tuturor celor ce s-au ostenit la ridicarea acestui sfînt locaș.

La sfîrșit s-a săvîrșit un Polihroniu. *(Asistent)*

ÎNTÎLNIRE COLEGIALĂ DUPĂ 50 DE ANI

La 16 septembrie 1985, s-au întîlnit absolvenții Seminarului Teologic „Veniamin Costachi" seria 1935. Programul întîlnirii s-a desfășurat astfel:

La ora 9 dimineața, toți cei prezenți la această reuniune s-au întîlnit în fața Catedralei mitropolitane din Iași. Deoarece Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Teoctist nu se afla în localitate și nici P. C. protopop al protopopiatului Iași, cei prezenți s-au deplasat la biserica din parohia Valea Lupului Iași, ctitoria Seminarului „Veniamin", unde la orele 10 dimineața s-a săvîrșit un Te-Deum, apoi un Trisaghion-parastas pentru profesorii și colegii trecuți în veșnicie.

La ora 12, s-a oferit celor prezenți, circa 30 de persoane, masa de

prînz, cu care prilej toți au exprimat gîndurile și sentimentele deosebite de care erau animați la acest moment festiv, dînd totodată mărturie despre activitatea desfășurată în cei 50 de ani de la absolvirea Seminarului Teologic.

Seara au revenit la Căminul preoțesc din incinta Centrului eparhial Iași, unde au fost cazați.

A doua zi, 17 septembrie, cu autocarul, s-au deplasat la mănăstirile din județul Neamț, Secu și Sihăstria, iar la 18 septembrie la mănăstirile Varatec și Agapia, fiind impresionați în chip deosebit de frumusețea monumentelor bisericești, de viața monahală dinamică din aceste oaze de spiritualitate creștină și românească.

În seara zilei de 18 septembrie au revenit la Iași, de unde fiecare s-a îndreptat spre localitatea unde își desfășoară activitatea sa.

Pe toată durata revederii, cei prezenți au trăit momente de adîncă emoție, amintindu-și cu melancolie de anii care au trecut și în același timp bucurîndu-se de roadele bogate ale împlinirilor din anii de activitate pastorală în ogorul Bisericii strămoșești, slujind lui Dumnezeu și oamenilor din aceste străvechi plaiuri românești care, în anii de pace și bunăstare pe care i-am cunoscut, au îmbrăcat haina reînnoirilor.

Participanții la această reuniune a adus cele mai alese mulțumiri Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei și tuturor celor care au contribuit la organizarea festivității celor care acum 50 de ani au absolvit Seminarul „Veniamin Costachi“ din Iași.

Pr. Iustin GASPAR

†

CHEMAȚI LA DOMNUL

PREOTUL ICONOM STAVROFOR ILIE ILISEI

În seara zilei de 7 martie 1985 s-a stins din viață, pe neașteptate, vrednicul Preot iconom stavrofor Ilie Ilisei, parohul parohiei „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil“ din orașul Fălticeni.

Adormitul în Domnul s-a născut la 4 februarie 1914 în satul Pîrae, comuna Mălini, județul Suceava, din părinții Mihăilă și Safta Ilisei, oameni gospodari ai acestei pitorești localități care a dat Bisericii Ortodoxe Române alese chipuri de slujitori bisericești atît mireni, cît și trăitori și împlinitori ai vieții monahale.

Ilie, fiind cel mai mare din cei 5 frați, a crescut în atmosfera de puritate spirituală ortodoxă a familiei, dovedind încă de mic atracție spre slujbele religioase.

După școala primară absolvită în satul natal, dornic de lumina cărții, urmează cursurile gimnaziale și liceale la Gura Humorului și Fălticeni, absolvind în anul 1933 Liceul „Nicu Gane“. Apoi a urmat cursurile Facultății de Teologie, susținînd licența în teologie, în anul 1937, cu subiectul : „Îngrijirea pastorală a bolnavilor“.

După terminarea Facultății de Teologie slujește timp de doi ani ca diacon în comuna natală Mălini, după care, la 11 august 1939, a fost hirotonit preot pe seama parohiei Avîntul din Tg. Frumos, județul Iași. Preotul Ilie Ilisei a mai slujit la parohiile: Poiana Mărului, Lămășeni, Mănăstioara, toate din protopopiatul Fălticeni. Din anul 1955 a fost preot paroh al parohiei „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil“ din orașul Fălticeni, parohie pe care a păstorit-o pînă la împlinirea celor 3 decenii cînd șirul lor a fost curmat brusc de moartea sa fulgerătoare.

A ctitorit din temelii biserica din Poiana Mărului (satul în care s-a născut poetul Nicolae Labiș), sfințită în anul 1945, iar biserica parohială „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil“ din Fălticeni a fost restaurată în întregime, exterior și interior și împodobită cu o frumoasă pictură bisericească.

A fost prohodit în biserica în care a slujit timp de 30 de ani, în ziua de duminică 10 martie 1985.

La sfîrșitul slujbei, P. C. Prot. V. Hrestic a evocat viața și activitatea adormitului întru Domnul, împărtășind, din încredințarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, părintești și arhierești condoleanțe familiei îndoliate.

Au mai vorbit P. C. Pr. Gh. Baltag, fost protopop, care a evidențiat spiritul gospodăresc al Preotului Ilie Ilisei, iar în calitate de coleg de școală și consătean a vorbit învățătorul pensionar V. Scutăreanu din Mălini. De asemenea, din partea Consiliului parohial și a credincioșilor parohiei a adus un pios omagiu Prof. pensionar Mihai Colțea-Fălticeni.

Corpul neînsuflețit, purtat pe umeri de foști colegi de slujire, a fost înhumat în dangătul duios al clopotelor în cimitirul Oprișeni-orașul Fălticeni.

Prot. V. HRESTIC

PREOTUL MIHAI MITOCARU

În ziua de 6 iulie 1985, a încetat din viață după o scurtă dar foarte grea suferință, Preotul pensionar Mihai Mitocaru, domiciliat în satul Holda, comuna Broșteni, județul Suceava.

S-a născut la 9 mai 1906, fiind singurul copil al preotului Constantin Mitocaru și al presbiterei Elena din satul Crucea, județul Suceava. După absolvirea cursurilor școlii primare urmează Seminarul Teologic „Veniamin Costachi" din Iași, pe care-l termină în anul 1926, an în care se va căsători cu Elena Somîtcă din Holda, tovarășa credincioasă de viață timp de peste cinci decenii, care i-a fost de mare ajutor în pastorație. În același an este hirotonit preot pe seama parohiei Rădeni, județul Iași, unde va funcționa pînă în anul 1982, cînd la cerere se transferă în satul natal, la parohia Crucea. Aici va sluji pînă în anul 1940. Pentru perioade de timp mai scurte, Preotul Mihai Mitocaru a funcționat și la parohiile Slătioara, județul Suceava și Hangu II, județul Neamț. Începînd cu anul 1958 este numit preot paroh la parohia Buhalnița, județul Neamț, unde va rămîne pînă în anul pensionării sale, 1979, cînd din motive de sănătate se retrage la Holda-Broșteni.

Slujba prohodirii s-a oficiat în biserica din satul Holda de către un sobor de preoți.

Despre viața și activitatea sa au vorbit: P. C. Pr. pensionar Ioan Mîrcă din Holda-Broșteni, P. C. Pr. paroh Toader Candrea de la parohia Holda și P. C. Pr. Alecu Amarinei, succesorul defunctului preot la parohia Buhalnița.

Preotul Mihai Mitocaru s-a distins în timpul vieții printr-o comportare frumoasă și demnă. A avut o fire fermă, a fost un bun soț și părinte pentru cei șapte copii ai săi. A fost un slujitor foarte conștiincios, cu o voce plăcută și un foarte bun gospodar. În ultimii ani de păstorire, cu sprijinul enoriașilor din parohia Buhalnița și din propria sa inițiativă, s-a construit o nouă casă parohială, precum și o frumoasă casă de prăznuire.

După oficierea slujbei prohodului, sicriul cu trupul său neînsuflețit a fost coborît în cripta familiei din cimitirul Holda.

Pr. Alecu AMARINEI

PREOTUL VASILE SBURLEA

La 10 iulie 1985, a trecut la cele veșnice Preotul Vasile Sburlea, parohul parohiei „Sfîntul Gheorghe" din orașul Pașcani.

S-a născut la 24 februarie 1915, în comuna Drăgușeni, județul Suceava, ca singurul fiu al lui Toader și Frăsina Sburlea, buni gospodari ai comunei și devotați fii ai Bisericii.

Școala primară a urmat-o în satul natal. Dornic de a sluji Sfîntului Altar, urmează cursurile Seminarului Teologic, apoi ale Facultății de Teologie, în 1939.

La 17 ianuarie 1941 s-a căsătorit cu tînăra Coralia Ștefănescu, fiica Preotului Ioan și a Nataliei Ștefănescu din comuna TătărușI. În ziua de 9 februarie 1941, este hirotonit diacon de către Episcopul-vicar Valeriu Botoșăneanu, în Catedrala mitropolitană-Iași ; la 12 februarie este hirotonit preot pe seama parohiei TătărușI-Uda, din fostul județ Baia. Se transferă la parohia Todirești-Iași, iar de la 1 decembrie 1944 activează la parohia Sîrbi din protoieria Tg. Neamț, pînă la 1 octombrie 1955, cînd se transferă la parohia „Sfîntul Gheorghe"-Pașcani.

Atît la parohia Sîrbi, cît și la parohia „Sfîntul Gheorghe" din orașul Pașcani, Preotul Vasile Sburlea s-a arătat a fi un preot corect, muncitor, cu o ținută ireproșabilă, sobru, modest, apreciat de enoriași, stimat de colegi. Și-a încoronat activitatea prin împodobirea bisericii parohiale cu pictură în tehnica „frescă" și cu mobilier nou.

Pentru frumoasa sa activitate, a fost distins cu rangul de iconom stavrofor.

Corpul neînsufleţit al Preotului Vasile Sburlea a fost depus la biserica parohială. Slujba de prohodire s-a oficiat în ziua de 13 iulie de către un sobor de preoți sub protia P. C. Prot. Mihai Mocanu, care a rostit un cuvînt în care a elogiat activitatea fostului slujitor al parohiei „Sfîntul Gheorghe"-Pașcani.

A fost înmormîntat în cripta familiei din curtea bisericii parohiale.

Prot. M. MOCANU

PREOTUL ICONOM STAVROFOR DUMITRU TĂNASE

În seara zilei de 23 septembrie 1985, s-a stins din viaţă Preotul Dumitru Tănase din parohia Oglinzi, comuna Răucești, județul Neamț, în vîrstă de 79 ani. S-a născut în satul Broscăuți, județul Botoșani la 12 octombrie 1906. Școala primară a făcut-o în satul natal. S-a înscris la Seminarul „Sfîntul Andrei" din Galați și după absolvire a urmat cursurile Facultății de Teologie, luînd și licența. În anul 1926 s-a căsătorit cu Aurelia Pascal, fiica preotului Ioan Pascal din satul Oglinzi. A fost hirotonit preot în anul 1927 pe seama parohiei Rîșca, protopopiatul Fălticeni, unde păstorește pînă în anul 1934, cînd a fost transferat la parohia Oglinzi, protopopiatul Tg. Neamț, păstorind cu multă demnitate și zel misionar pînă în anul 1979, cînd s-a retras la pensie. În anul 1934 termină și sfințește biserica din Oglinzi, iar în anul 1947 face unele reparații. În anul 1975 o împodobește cu pictură. Preotul Dumitru Tănase a fost timp de 12 ani misionar protopopesc.

Slujba înmormîntării s-a săvîrșit în ziua de sîmbătă 28 septembrie.

Despre activitatea preotului Dumitru Tănase au vorbit P. C. Protopop Ioan Boca, P.P. C.C. Pr. Gh. Coșofreț, Pr. Gh. Chihaia, Pr. Ilie Tărîță — fiu al satului Oglinzi și Preotul paroh Nicolae N. Gheorghiu.

A fost înmormîntat în cripta familiei din curtea bisericii Oglinzi.

Prot. I. BOCA

IEROMONAHUL IRINARH MELEŞTEANU

În noaptea de 10 spre 11 septembrie 1985, a trecut către Domnul, după o scurtă dar grea suferință în spitalul din Piatra Neamț, Ieromonahul Irinarh Melești din Mănăstirea Neamț. Născut la 18 ianuarie 1909 în satul Bărăști din comuna Boroaia, județul Suceava, a primit la sfîntul Botez numele de Ioan. După cursurile primare, a urmat școala de meserii, învățînd arta prelucrării lemnului, fiind tîmplar de mobilă cu deosebit talent, Satisfăcînd serviciul militar în anul 1934 și-a îndreptat pașii pentru a intra în mănăstire, la marea lavră a Neamțului. După un noviciat de cinci ani, în 1939, a fost tuns în monahism primind numele de Irinarh. În anul 1943 a fost hirotonit ierodiacon, iar în anul 1945 ieromonah. Timp de peste 40 de ani

a slujit cu dragoste, punctualitate și conștiinciozitate la Sfîntul Altar. Un timp, pînă în 1959, a slujit ca preot-duhovnic la Mănăstirea Varatec, apoi, pînă în 1965, a lucrat la atelierul de tîmplărie al Mitropoliei Iași de la Bucium. După 1965, venind la Mănăstirea Neamț a condus atelierul de tîmplărie și a slujit neîncetat la Sfîntul Altar.

Ieromonahul Irinarh Melești̦eanu s-a dovedit a fi un călugăr model, pașnic rîvnitor la cele sfinte, neîntrecut în arta proscomidierei, cu grijă față de cei adormiți, punctual, tăcut, vrednic duhovnic.

În ziua de 13 septembrie, preoți și diaconi sub protia Prea Sfințitului Gherasim Hunedoreanul au săvîrșit slujba pogribaniei.

Prea Sfințitul Gherasim Hunedoreanul a rostit un cuvînt, arătînd că slujirea pe care a adus-o Ieromonahul Irinarh Melești̦eanu va rămîne înscrisă, de-a pururi, în pomelnicul cel de veacuri al viețuitorilor mănăstirii trecuți în veșnicie.

GHEORGHE AZOIȚEI

La 9 iulie 1985, în Biserica „Sfîntul Ioan Bogoslovul“ din Mănăstirea Neamț, a fost săvîrșită slujba înmormîntării fostului angajat al mănăstirii, Gheorghe Azoiței în vîrstă de peste 80 de ani. Cîteva decenii adormitul în Domnul a îndeplinit servicii în posturi de pază și de îngrijire la mănăstire cu toată conștiinciozitatea. Chiar și după ieșirea la pensie, Gheorghe Azoiței a continuat a fi util mănăstirii încredințîndu-i-se oficiul de supraveghere a bisericii ștefaniene.

Ca viață de familie, a crescut șase copii pe care i-a rînduit la casele lor. Pe cei doi fii, Dumitru și Mihai, i-a pregătit în meseria de mașiniști tipografi și de mai mulți ani ei sînt în serviciul Tipografiei Centrului Mitropolitan Iași de la Mănăstirea Neamț ca foarte buni și conștiincioși tipografi. Pe cele patru fiice, de asemenea, le-a călăuzit pentru rosturi utile în societate.

Un sobor de slujitori, în frunte cu Prea Cuviosul Arhimandrit Efrem Chișcariu, starețul Mănăstirii Neamț, au oficiat prohodirea lui Gheorghe Azoiței, cel care era nelipsit de la slujbele Bisericii „Bolnița“ din mănăstire Regretat de soția sa Casandra, de copii, de nepoți și de întreaga asistență, Gheorghe Azoiței a fost coborît în mormînt.

(Asistent)

B. — Episcopia Romanului și Hușilor

CONFERINȚELE PREOȚEȘTI DIN TRIMESTRUL III 1985

Pentru conferințele preoțești din trimestrul III 1985, Cancelaria Sfîntului Sinod a fixat tema : „Momente importante din viața Bisericii Ortodoxe Române (cu prilejul Centenarului Autocefaliei și 60 ani de Patriarhat)".

Conferințele au avut loc, pe protopopiate, la următoarele date : miercuri 26 septembrie 1985, Bacău, Roman și Vaslui ; joi 27 septembrie 1985, Huși și Moinești și vineri 28 septembrie 1985, Bîrlad și Tg. Ocna.

Lucrările acestor conferințe au fost prezidate de P. S. Episcop Eftimie la protopopiatul Roman, P. C. Pr. Ioan Mareș, vicar administrativ la protopopiatul Bacău, P. C. Pr. Nicolae Toderici, consilier administrativ, la protopopiatul Tg. Ocna, P. C. Pr. Costică Cazan, consilier administrativ, la protopopiatele Vaslui, Bîrlad și Huși și P. C. Pr. Constantin Pelin, inspector eparhial, la protopopiatul Moinești.

După trecerea în revistă a principalelor evenimente din perioada care a trecut de la ultima conferință, s-a dat cuvîntul P.P. C.C. preoți referenți.

Referatele au fost întocmite după planul și bibliografia transmise de Cancelaria Sfîntului Sinod, cu un conținut bogat în date istorice și cu o prezentare documentată din partea referenților.

La fiecare protopopiat au luat cuvîntul, în continuare, P.P. C.C. preoți, evidențiind aspecte interesante ale acestor mărețe evenimente din istoria Bisericii strămoșești.

P. S. Episcop Eftimie și delegații chiriarhali au reliefat în luările lor de cuvînt principiile fundamentale ale vieții bisericești : principiul ierarhiei sacramentale, principiul sinodalității, principiul autonomiei, principiul autocefaliei.

S-a amintit de înflorirea vieții creștine în vatra străbună, de faptul că pînă tîrziu, în secolul VI, se vorbea de episcopiile înființate de Sfîntul Apostol Andrei în ținuturile noastre.

În secolul VI scaunul Tomisului era socotit ca făcînd parte dintre Arhiepiscopiile autocefale ale Bisericii creștine de atunci. Arhiepiscopii de Tomis au participat la lucrările Sinoadelor Ecumenice. În acest scop amintim pe episcopul Teotim, care participă la Sinodul I ecumenic la anul 325 și episcopul Teofil, care participă la Sinodul al II-lea ecumenic din 381.

Este cunoscut că Biserica strămoșească, odată cu predicarea cuvîntului, a contribuit la păstrarea limbii și sufletului românesc, aducîndu-și aportul cuvenit la făurirea unei culturi naționale și la statornicirea adevărurilor de viață, contribuind în același timp la menținerea libertății și independenței naționale.

S-a făcut remarca justă că, de fapt, Biserica noastră a fost dintotdeauna autocefală. Astfel, pe vremea Movileștilor Biserica Moldovei era autocefală, iar în anul 1597 cerea și titlul de patriarhie. Este cunoscut că sub domnitorul Vasile Lupu atîrna mai mult Patriahia ecumenică de Mitropolia Moldovei decît invers, iar mitropolitul timpului, Varlaam, figura pe lista candidaților pentru postul de patriarh ecumenic.

În 1716, Dimitrie Cantemir scria că : „Mitropolitul Moldovei, deși nu se numește patriarh, nu este supus nici unuia dintre patriarhi".

În 1786 patriarhul ecumenic nu recunoaște pe episcopul de Roman, Leon Gheucă, ca mitropolit al Moldovei, dar țara l-a vrut, fiind numit de domn și a rămas în scaun.

În ședința Parlamentului din 9 aprilie 1882 se depunea proiectul pentru Legea Sinodală, cerîndu-se ca primatul României să fie ridicat la rangul de patriarh.

La congresul preoțesc de la Sibiu din anul 1919 începe inițiativa înălțării la treapta de patriarhie a Bisericii Ortodoxe Române, inițiativă ce se continuă prin „Constituanta Bisericească din 1920-București".

La 4 februarie 1925 Sfîntul Sinod a aprobat ridicarea Bisericii noastre la rangul de Patriarhie.

Este de remarcat aportul pe care l-au adus episcopii Lucian Triteanu, „diplomatul subțire" și episcopul Iacov Antonovici ai Hușului, „iubitorul de urme ale istoriei" în ridicarea Bisericii noastre la rangul de Patriarhie.

În cadrul Adunării eparhiale din 12 decembrie 1925, episcopul Lucian Triteanu al Romanului declara : „Începutul Patriarhiei Române o să fie începutul unei epoci de glorie pentru Biserica Ortodoxă".

S-au trecut apoi în revistă împlinirile ulterioare și pînă în vremea noastră ale Bisericii Ortodoxe Române, arătîndu-se că Ortodoxia românească s-a identificat cu aspirațiile de viață ale poporului nostru, de aceea putem declara că autocefalia și patriarhatul constituie acte de conștiință națională și ortodoxă.

Ne aducem prinosul nostru de recunoștință pentru cei ce s-au luptat și s-au dăruit pentru împlinirea acestor idealuri ale ortodoxismului nostru românesc.

După cuvîntul Mitropolitului Veniamin Costachi : „Dacă fiecare din noi va face tot ceea ce se poate în binele Bisericii, Patriei și omeniei, nu va pieri cetatea noastră".

Pr. Ioan MAREȘ

LA HRAMUL BISERICII „PRECISTA MARE" DIN ORAȘUL ROMAN, JUDEȚUL NEAMȚ

La 15 August 1985, fiind hramul bisericii „Precista Mare"-Adormirea Maicii Domnului, în ajun, miercuri 14 august la ora 18, soborul de preoți și diaconi au săvîrșit slujba privegherii, iar la vremea cuvenită, potrivit rînduielii tipiconale, s-a cîntat prohodul „Adormirii Maicii Domnului". În mijlocul bisericii, pe un baldachin împodobit cu flori, era așezat epitafui : „Adormirii Maicii Domnului".

La sfîrșitul slujbei, P.C. Pr. iconom stavrofor Constantin Chiriac, parohul bisericii, a rostit un cuvînt de învățătură. A doua zi — Adormirea Maicii Domnului — s-a săvîrșit Sfînta Liturghie de către P. S. Episcop Eftimie, în fruntea unui sobor de preoți și diaconi.

După Sfînta Liturghie, P.C. Pr. Constantin Chiriac s-a adresat Prea

Sfințitului Episcop Eftimie în numele credincioșilor, mulțumindu-i pentru participarea la momentul sărbătoresc din viața parohiei.

Luînd cuvîntul, Prea Sfinţitul Episcop Eftimie a spus, între altele :

„Mi-aţi spus că mă întîmpinaţi cu florile dragostei fieşti. Cu aceleași flori ale dragostei părintești pentru fiii mei duhovnicești vin în mijlocul dumneavoastră, binecuvîntîndu-vă pe toţi în numele Sfintei Treimi.

In întreaga Biserică Ortodoxă și în marea familie creștină de pretutindeni este mare sărbătoare astăzi : pomenirea Sfintei Născătoare de Dumnezeu. Și, precum în familia noastră sărbătorim pe mama noastră cu cuviință, dîndu-i respectul nostru, la fel se cade ca toți creștinii să sărbătorim cu cuviință pomenirea Maicii noastre Preasfinte. Dar de ce iubim noi pe mama noastră bună după trup ? Pentru toată iubirea ei mare față de noi, din pruncie pînă la maturitate. Și atunci, cum să sărbătorim mai bine pe Maica noastră a tuturor familiilor creștine de pretutindeni, din toată lumea, decît arătîndu-i iubirea și respectul nostru, deosebita noastră veneraţie ! ? Și aceasta pentru că Ea este Maica Domnului Iisus Hristos, Mîntuitorul lumii.

De aceea, în această zi îngenunchind înaintea Sfintei Sale icoane, să ne rugăm cu Biserica : „Preasfînta Născătoare de Dumnezeu, în vremea vieţii noastre nu ne lăsa pe noi, ajutorului omenesc nu ne încredința, ci singură ne apără și ne miluiește ; roagă-Te Fiului Tău pentru noi, pentru familiile noastre și pentru cei dragi ai noștri ; apără-ne, miluiește-ne, du-ne cu bine la limanul mîntuirii de care însetează sufletul nostru".

La sfîrșitul Sfintei Liturghii s-a făcut un parastas pentru ctitorii bisericii.

SFINȚIREA BISERICII DIN PAROHIA PĂNCEȘTI, PROTOPOPIATUL BACĂU, JUDEȚUL BACĂU

Duminică 18 august 1985, Prea Sfinţitul Episcop Eftimie a săvîrșit slujba de sfințire a bisericii din parohia Păncești, protopopiatul și județul Bacău, în urma lucrărilor de reparaţii generale și de pictură executate în anul 1985, sub păstorirea preotului paroh Ioan Sdrobiș.

În cadrul Sfintei Liturghii, a fost hirotesit în iconom P.C. Pr. Ioan Sdrobiș, parohul parohiei Păncești.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, P.C. Pr. paroh, după ce a mulțumit P.S. Episcop pentru bucuria ce le-a făcut-o credincioșilor prezenți venind să le sfințească biserica și pentru distincția acordată, a făcut un scurt istoric al bisericii, precum și o dare de seamă asupra lucrărilor efectuate.

În încheierea acestei sărbători, P.S. Episcop Eftimie a ţinut un cuvînt de învățătură, explicînd și actualizînd pericopa din Evanghelia zilei, în legătură cu pilda celor doi datornici (Matei 18, 23, 35). P.S. Sa i-a sfătuit pe credincioși, să păstreze unitatea credinței mîntuitoare în Hristos și unitatea noastră românească.

Arhid. Ilie MURĂRAȘU

BISERICA CU HRAMUL „NAȘTEREA MAICII DOMNULUI“ DIN PAROHIA TAZLĂU-ZEMEȘ, PROTOPOPIATUL MOINEȘTI JUDEȚUL BACĂU

Biserica a fost construită din piatră și acoperită cu tablă galvanizată între anii 1923-1936, de către enoriașii acestei parohii, la stăruința și supravegherea permanentă a preotului paroh Constantin Gălușcă.

Între anii 1983 și 1985, la stăruința actualului paroh P. C. Pr. Grigore Popa, ajutat de enoriași și alți donatori și binecredincioși creștini, s-au făcut reparații capitale interioare și exterioare, precum și înlocuirea mobilierului și completarea inventarului cu toate cele necesare pentru exercitarea cultului divin.

În ziua de 22 septembrie 1985, ca urmare a terminării lucrărilor de reparații, într-o zi însorită de toamnă a avut loc resfințirea acestui sfînt locaș, total reînnoit, de către Prea Sfințitul Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor în fruntea unui sobor de preoți. În continuare s-a oficiat Sfînta Liturghie.

În cadrul Sfintei Liturghii, Prea Sfințitul Episcop Eftimie a hirotonit întru preot pe tînărul diacon Ioan Negoiță, licențiat în teologie, originar din comuna Podoleni, județul Neamț, pentru parohia Păncești-Sascut, protopopiatul Tg. Ocna, județul Bacău.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, pentru meritele sale, P. C. Pr. paroh Grigore Popa a fost hirotesit „iconom“. A urmat un succint raport al preotului paroh, după care Prea Sfințitul Episcop Eftimie a rostit un cuvînt de învățătură. „Biserica, a spus P. S. Sa, este „Casa lui Dumnezeu“ și este de origine divină, după cum învățătura pe care o propoveduiește Sfînta Biserică este tot de origine divină, învățătură cuprinsă în Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție“.

Referindu-se la pericopa evanghelică a zilei, „pescuirea minunată“ (Luca 5, 6-11), Prea Sfințitul Episcop a arătat că „așa cum Sfinții Apostoli au fost chemați de Mîntuitorul Hristos la această înaltă slujire lui Dumnezeu și oamenilor, tot așa și fiecare dintre noi sîntem chemați să muncim și să ne facem datoria la locurile noastre de muncă, făcîndu-ne datoria conștiincios și deplin pentru prosperitatea noastră și a Patriei noastre“.

În continuare, P. S. Sa s-a referit la taina preoției, preoții fiind urmașii Sfinților Apostoli aleși de Mîntuitorul Iisus Hristos și trimiși la propoveduire (Matei 28, 19-20 ; Fapte 14, 23).

În încheiere, Prea Sfinția Sa a atras atenția tuturor celor prezenți să strîngă recolta acestui an la timp și fără pierderi și cei care au copii să-i trimită cu regularitate la școală.

La sfîrșit s-a săvîrșit un Polihroniu pentru Conducătorii statului, ai Bisericii și pentru toți binecredincioșii creștini care au participat la slujba de sfințire a bisericii din parohia Tazlău-Zemeș.

Înainte de a pleca spre reședința episcopală din Roman, Prea Sfințitul Episcop a vizitat biserica cu hramul „Înălțarea Domnului“ a fostului schit de pe muntele Stirigoi, ce aparține de această parohie.

Prot. I. ANDRIOAIE

†

CHEMAȚI LA DOMNUL

PREOTUL NECULAI BERILĂ

În ziua de 11 august 1985 a încetat din viață în parohia Poiana, protopopiatul Moinești, județul Bacău, Preotul pensionar Neculai Berilă.

Născut în satul Nadișa, județul Bacău, din părinți agricultori, a urmat școala primară în satul natal. În anul 1921 s-a înscris la Seminarul din Roman pe care l-a absolvit în anul 1929. În anul 1930 s-a căsătorit cu fiica cîntărețului Enea Crăciun. În același an a fost hirotonit preot pe seama parohiei Poiana de către Prea Sfințitul Episcop Lucian Triteanu. A slujit în parohia Poiana pînă în anul 1980, cînd s-a pensionat din motive de sănătate.

Înmormîntarea a avut loc în ziua de 13 august 1985 în cimitirul parohiei. Au luat parte credincioși din satele Poiana și Albele, pe care le-a servit peste 50 de ani, precum și din satele vecine.

Slujba înmormîntării s-a oficiat de către P. P. C. C. preoți : Constantin Badiu-Helegiu, Costică Purcaru-Poiana, Fănică Roman-Moreni, Gheorghe Bodea-Drăgușeni, Dan Miloiu-Helegiu și Ion Ursache-Berzunți, în cuvîntările rostite reliefîndu-se activitatea bogată a regretatului Preot Neculai Berilă, după care corpul neînsuflețit a fost coborît în cripta mortuară în regretul familiei și al credincioșilor.

Pr. C. BADIU

PREOTUL IOAN MATEI

Joi 29 august 1985, „Tăierea Capului Sfîntului Ioan Botezătorul", s-a stins din viață, în vîrstă de 84 de ani, venerabilul Preot pensionar Ioan Matei, fost slujitor la parohia Precista-Tg. Ocna, aproape jumătate de veac.

Născut la 27 noiembrie 1901, din părinții Nicolae și Eufrosina Matei din Jăvreni (comuna Ștefan cel Mare), își petrece copilăria și primii ani de școală la Tg. Ocna, urmează Seminarul la Roman și Facultatea de Teologie la București.

În anul 1924 se căsătorește și în același an este hirotonit diacon, apoi preot pe seama parohiei Deleni, de către arhiereul Ilarion Băcăuanu.

În 1931 vine la parohia „Sfinții Apostoli" Vîlcele-Tg. Ocna, unde se îngrijește de construirea din temelie a bisericii parohiale, cu o arhitectură și pictură deosebită, sfințită în anul 1938 de același vlădică Ilarion.

La parohia Precista-Tg. Ocna este transferat în anul 1940 și păstorește aici pînă la pensionare (1974).

În perioada 1937-1950/1951-1952, primește și răspunderea de protoiereu al circ. II Trotuș, care cuprindea toate parohiile de pe Valea Trotușului, de la Palanca pînă la Adjud, părțile Moinești ului și Valea Tazlăului, funcție pe care a onorat-o cu deosebită competență și demnitate în anii cei mai frumoși și plini de avînt ai tinereții, fiind distins cu rangul de iconom sta-

vrofor și avînd aprobare să poarte și mai departe semnele distinctive ale protoiereului.

Preotul Ioan Matei a fost o personalitate deosebită, înțelept, demn, cumpătat, dăruindu-se integral slujirii preoțești, bun liturghisitor și predicator, duhovnic iscusit, avînd o conduită exemplară, fiind o făclie de lumină ce a luminat viața credincioșilor de pe Valea Trotușului timp de aproape 60 de ani.

Slujba înmormîntării Preotului Ioan Matei a avut loc duminică 1 septembrie 1985, la Biserica Precista-Tg. Ocna, oficiată de un sobor de preoți în frunte cu P. C. Prot. Dumitru Ciubotaru, care în necrologul ținut a elogiat viața și activitatea distinsului și regretatului preot octogenar și a transmis condoleanțe familiei și arhierești binecuvîntări ale Prea Sfințitului Eftimie al Eparhiei Romanului și Hușilor.

Au mai ținut cuvîntări P. C. Pr. paroh Pavel I. Curcuță, P. C. Pr. Gheorghe Ciocan din București și P. C. Pr. pensionar Constantin Cartas, de la Slănic Moldova.

Corpul neînsuflețit al preotului Ioan Matei a fost depus în cavoul familiei din cimitirul bisericii Domneasca („Cuvioasa Parascheva"-Tg. Ocna).

Pr. Șt. CURCUȚĂ

METROPOLIE DE LA MOLDAVIE ET DE SUCEAVA

Revue officielle de l'Archevêché de Jassy et de l'Evêché de Roman et de Huşi

ANNÉE LXIe No. 7 — 9 juillet — septembre 1985

SOMMAIRE

TELEGRAMME adressé à Son Excellence *NICOLAE CEAUŞESCU*, Président de la République Socialiste de Roumanie . 459

JOUR DE LA LIBERATION

Le 23 Août 1944 — Jour anniversaire de la Révolution de la libération sociale et nationale, antifasciste et antiimpérialiste de Roumanie (*Gh. Badea*) 461

„A TON GRAND PASSE, GRAND AVENIR"

De nouveaux échelons du bien-être et du développement de notre Patrie (*Archid. Ioachim Giosanu*) 466

AU SOIXANTAINE ANNIVERSAIRE DU PATRIARCAT

† *PIMEN SUCEVEANUL, Evêque-vicaire,* Festivité d'anniversaire à 60 ans depuis l'élévation au rang de Patriarchie de l'Eglise Orthodoxe Roumaine 476

P. I. *MAREŞ*, Les Evêques Iacov Antonovici et Lucian Triteanu, souteneurs et préoccupés à préparer l'acte de l'élévation au rang de Patriarchie de l'Eglise Orthodoxe Roumaine 503

EFFORTS SOUTENUS A LA DEFENCE DE LA PAIX ET DE LA VIE

La III-e Assemblée des Cultes de la R. S. de Roumanie pour le désarmement et pour la paix (*Participant*) . . . 508

P. V. *NECHITA*, Conférence des prêtres pour la paix et pour le désarmement 541

AU SERVICE DE L'OECUMENISME

La VI-e Assemblée générale de la Conférence Chrétienne pour la Paix (Prague, 2-9 juillet 1985) (*Participant*) . . . 567

Une délégation de l'Eglise Orthodoxe Roumaine a visité L'Eglise Romano-Catholique de la R. F. d'Allemagne (*Moniale stavr. Eustochia Ciucanu*) 591

DANS LE DOMAINE PASTORAL

† *TEOCTIST, Archevêque et Métropolite,*
En unité ont vécu nos aïeux 595
Au service de la vie et de ses dons 600

H O M E L I E S

***P. C. GAFINCU*, A la Saint Prophète Elie 604**
***P. I. V. COVERCĂ*, A la Transfiguration du Seigneur . . 606**
***Protos. Macarie CIOLAN*, Au XVI-e Dimanche après la Pentecôte 610**

LE JUSTE ENSEIGNEMENT DE L'EGLISE

Archim. Cleopa ILIE, Modalités de la Communion dans l'Eglise Orthodoxe Roumaine 612

CONSEILS DES MAÎTRES DE THEOLOGIE

Pensées et conseils pour les étudiants théologues, les futurs prêtres de l'Eglise Orthodoxe Roumaine (*P. prof. dr. Al. Ciurea*) 618

COMPTES RENDUS 633

Paul Henry, **Les Monuments de la Moldavie du Nord, des origines jusqu'à la fin du XVI-e siècle. Contribution à l'étude de la civilisation de Moldavie.** Avant propos à l'édition roumaine de Jean Delumeau, Professeur au Collège de France, Postface et Notes par le Prof. Vasile Drăguț, Version et Indices par Constanța Tănăsescu, Bucarest, 1984, 304 p. + 68 croquis iconographiques et planches blanches-noires († *Pimen Suceveanul, Evêque-vicaire*); *Anton Dumitriu*, **Alétheia. Essai sur l'idée de verité dans la Grèce antique,** Bucarest, 1984, 280 p. (*P. Gh. Petraru*).

CHRONIQUE ECCLESIASTIQUE

A. — ARCHEVÊCHÉ DE JASSY 640

Hôtes (*Hiérom. Iustin Neagu* et *P. C. Sîrbu*); **Conférences ecclésiastiques du III-e trimestre 1985** (*Hiérom. Iustin Neagu*); **Itinéraire pastoral: Fête de la Dormition de la Mère de Dieu au Monastère de Varatec** (*P. Scarlat Porcescu*); **l'Eglise au patron „la Dormition de la Mère de Dieu", ville de Fălticeni; l'Eglise de la paroisse Victoria, doyenné de Jassy** (*Archid. T. Meleşcan*); **Messes épiscopales et missionaires** (*Prot. V. Hrestic, Diacre Gr. Timoftescu* et *Assistent*; **Rencontre collégiale après 50 ans** (*P. Iustin Gaspar*).

† ENDORMIS DANS LA PAIX DU SEIGNEUR: **Le Prêtre Ilie Ilisei** (*Prot. V. Hrestic*); **Le Prêtre Mihai Mitocaru** (*P. Alecu Amarinei*); **Le Prêtre Vasile Sburlea** (*Prot. M. Mocanu*); **Le Prêtre Dumitru Tănase** (*Prot. I. Boca*); **Hiérom. Irinarh Meleșteanu; Gheorghe Azoiței** (*Assistent*).

B. — EVÊCHÉ DE ROMAN ET DE HUŞI . . . 655

Conférences ecclésiastiques du III-e trimestre 1985 (*P. I. Mareş*); **Itinéraire épiscopal: La fête patronale de l'église „Precista Mare", ville de Roman, département de Neamț; Consécration de l'église de la paroisse Păncești, doyenné de Bacău** (*Archid. Ilie Murăraşu*); **L'Eglise au patron „La Naissance de la Mère de Dieu", la paroisse Tazlău-Zemeș, doyenné de Moinești, département de Bacău** (*Prot. I. Andrioaie*).

† ENDORMIS DANS LA PAIX DU SEIGNEUR; **Le Prêtre Neculai Berilă** (*P. C. Badiu*); **Le Prêtre Ioan Matei** (*P. Șt. Curcuță*).

DREAPTA ÎNVĂȚĂTURĂ A BISERICII

Arhim. Cleopa ILIE, Despre felurile de împărtășire în Biserica Ortodoxă Română 612

ÎNDEMNURI ALE DASCĂLILOR DE TEOLOGIE

Gînduri și îndemnuri către studenții teologi, viitorii preoți ai Bisericii Ortodoxe Române (*Pr. prof. dr. Al. Ciurea*) . 618

R E C E N Z I I . . . 633

Paul Henry, Monumentele din Moldova de nord, de la origini pînă la sfîrșitul secolului al XVI-lea. Contribuție la studiul civilizației moldave, Prefață la ediția românească de Jean Delumeau, Profesor la Collège de France, Postfață și Note de Prof. Vasile Drăguț, Traducere și Indici de Constanța Tănăsescu, București, 1984, 304 p. + 68 schițe iconografice și planșe alb-negru († *Pimen Suceveanul, Episcop-vicar*); *Anton Dumitriu*, Alétheia. Încercare asupra ideii de adevăr în Grecia antică, București, 1984, 280 p. (*Pr. Gh. Petraru*).

C R O N I C A B I S E R I C E A S C Ă

A. — ARHIEPISCOPIA IAȘILOR 640

Oaspeți (*Ierom. Iustin Neagu și Pr. C. Sîrbu*); Conferințele preoțești din trimestrul III 1985 (*Ierom. Iustin Neagu*); Itinerar chiriarhal: Praznicul „Adormirea Maicii Domnului“ la Mănăstirea Varatec (*Pr. Scarlat Porcescu*); Biserica „Adormirea Maicii Domnului“ din orașul Fălticeni; Biserica din parohia Victoria, protopopiatul Iași (*Arhid. T. Meleșcan*); Slujbe arhierești și misionare (*Prot. V. Hrestic, Diac. Gr. Timoftescu* și *Asistent*); Întîlnire colegială după 50 de ani (*Pr. Iustin Gaspar*).

† CHEMAȚI LA DOMNUL: Preotul iconom stavrofor Ilie Ilisei (*Prot. V. Hrestic*); Preotul Mihai Mitocaru (*Pr. Alecu Amarinei*); Preotul Vasile Sburlea (*Prot. M. Mocanu*); Preotul iconom stavrofor Dumitru Tănase (*Prot. I. Boca*); Ieromonahul Irinarh Melești; Gheorghe Azoiței (*Asistent*).

B. — EPISCOPIA ROMANULUI ȘI HUȘILOR 655

Conferințele preoțești din trimestrul III 1985 (*Pr. I. Mareș*); Itinerar chiriarhal: La hramul bisericii „Precista Mare“, orașul Roman, județul Neamț; Sfințirea bisericii din parohia Păncești, protopopiatul Bacău (*Arhid. Ilie Murarașu*); Biserica cu hramul „Nașterea Maicii Domnului“ din parohia Tazlău-Zemeș, protopopiatul Moinești, județul Bacău (*Prot. I. Andrioaie*).

† CHEMAȚI LA DOMNUL: Preotul Neculai Berilă (*Pr. C. Badiu*); Preotul Ioan Matei (*Pr. Șt. Curcuță*).

P. I - 2

MITROPOLIA MOLDOVEI ŞI SUCEVEI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAŞILOR

ŞI A EPISCOPIEI ROMANULUI ŞI HUŞILOR

ANUL LXI, Nr. 10 — 12 OCTOMBRIE — DECEMBRIE 1985

MITROPOLIA MOLDOVEI ŞI SUCEVEI
REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAŞILOR
ŞI A EPISCOPIEI ROMANULUI ŞI HUŞILOR

CUPRINSUL

30 DECEMBRIE 1947 — 30 DECEMBRIE 1985

De Ziua Republicii (*Pr. C. Sîrbu*) 665

„LA TRECUTU-ŢI MARE, MARE VIITOR"

Noi trepte de bunăstare şi dezvoltare a Patriei noastre (*Arhid. Ioachim Glosanu*) 667

LA SĂRBĂTOAREA PĂCII

† *TEOCTIST, Arhiepiscop şi Mitropolit*, Pastorală la Naşterea Domnului — 1985 673

† *EFTIMIE, Episcopul Romanului şi Huşilor*, Pastorală la Naşterea Domnului — 1985 679

STATORNICI ÎN APĂRAREA PĂCII ŞI VIEŢII

Apelul Marii Adunări Naţionale 684

Pastorală a Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române . 686

VIAŢA BISERICEASCĂ

Alegerea Prea Sfinţitului Ioachim Vasluianul, Arhiereu-vicar la Episcopia Romanului şi Huşilor (*Pr. Scarlat Porcescu*) . 690

S T U D I I

Pr. lect. I. MIHĂLŢAN, Necesitatea cunoaşterii temeinice a Sfintei Scripturi pentru teologi 715

Şt. S. GOROVEI, Anastasie Crimca şi Petru Movilă — completări bibliografice 724

VIEŢUIND ÎNTRU BUCURIA PĂMÎNTULUI STRĂBUN

V. DIACON, Vechi aşezări de pe valea Suhei Bucovinene. Sate şi biserici 730

PE TĂRÎM PASTORAL

† *TEOCTIST, Arhiepiscop şi Mitropolit,*
Pilda de iubire creştină 752
Îmbinare armonioasă între trecut şi prezent . . 758

P R E D I C I

Pr. prof. dr. Al. I. CIUREA, La Sfîntul Dimitrie cel Nou . . 762

Arhim. Partenie APETREI, La Vovidenie 763

Protos. prof. Ioasaf GANEA, La Sfîntul Spiridon al Trimitundei 766

Arhid. Ioachim GIOSANU, La Duminica înaintea Naşterii Domnului 769

Pr. Gh. SOLCAN, Grija faţă de cimitir 770

Pr. C. Chirica, Despre Sfînta Tradiţie (I) 772

(continuare în pag. a III-a a copertei)

MITROPOLIA MOLDOVEI ŞI SUCEVEI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI IAŞILOR
ŞI A EPISCOPIEI ROMANULUI ŞI HUŞILOR

ANUL LXI, Nr. 10 — 12 OCTOMBRIE — DECEMBRIE 1985

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: ARHIEPISCOPIA IAŞILOR
Bulevardul Ştefan cel Mare Nr. 16 — Iaşi

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE

† **I. P. S. TEOCTIST, Mitropolitul Moldovei și Sucevei**

MEMBRI

† P. S. EFTIMIE, Episcopul Romanului și Hușilor

† P. S. PIMEN SUCEVEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor

† P. S. IOACHIM VASLUIANUL, Arhiereu-vicar al Episcopiei Romanului și Hușilor

P. C. Pr. SCARLAT PORCESCU, Iași

P. C. Pr. prof. MIHAI VIZITIU, directorul Seminarului Teologic de la Mănăstirea Neamț

REDACTOR RESPONSABIL

P. C. Pr. COSTACHE BUZDUGAN, consilier cultural, Iași

„Cititorii din străinătate se pot abona, adresîndu-se la ILEXIM, Departamentul Export-import Presă, P. O. Box 136-137, Telex. 11226, București, str. 13 Decembrie, nr. 3".

42.420

30 Decembrie 1947 —

30 Decembrie 1985

DE ZIUA REPUBLICII

Toate sărbătorile neamului nostru sînt ca o chemare acasă a sufletului și a întregii ființe, pe care o simte orice fiu al acestor plaiuri, purtînd în ele puterea de a-l lega de vatra moșilor și părinților, de pămîntul scump al patriei noastre, apărat cu glorie din cele mai vechi timpuri de la Decebal și Mihai Viteazul, de la Ștefan cel Mare, la Constantin Brîncoveanu ca și de toți cei ale căror nume ne sînt sau nu știute, dar scrise cu litere de aur în istoria multimilenară a acestui pămînt străbun.

Ca un nor de mărturii din vremuri străbătute de vîltoarea urgiilor și nevoilor care au încercat aceste mioritice plaiuri, ei vin spre noi, în pragul fiecărei sărbători, dar mai ales la praznicul luminos al Patriei, de la 30 Decembrie — închinat proclamării Republicii —, spre a ne încredința că toate izbînzile lor, jertfele sau durerile, biruințele sau înfrîngerile lor poartă cununa statorniceі ființări pe această vatră care le poartă numele.

Ei, cei mulți, au făcut din această casă de lut a strămoșilor, cum numea Mitropolitul Varlaam pămîntul scump al țării, vatră a veșniciei pe care Blaga o cînta alături de Luceafărul poeziei românești, Mihai Eminescu, vatră a permanenței și statorniciei noastre, care prin credința în nemurire a strămoșilor daci, ca și a părinților de pe văile Dunării sau din cetatea Carpaților a devenit nemuritoare.

Aceasta este cununa pe care decembrie, în fiecare an, ca un simbolic bilanț al tuturor măreților momente istorice din viața poporului nostru, o așează la 30 Decembrie peste chipul de aur și în permanentă înnoire al Patriei.

Treptele pe care le-au urcat țara și poporul nostru în ultimele decenii prin glorioasele înfăptuiri ale vieții cele noi, statornicite în țara noastră după proclamarea Republicii, ne fac să înțelegem și mai bine importanța crucială pe care a avut-o această înfăptuire istorică, voită și consfințită de fiii întregului neam românesc. De aceea, sărbătoarea Republicii poartă pentru sufletul fiecăruia dintre noi cununa împlinirilor democratice, făurite în unitatea de elan a tuturor fiilor acestor plaiuri strămoșești, în climatul largilor libertăți pe care le-a adus viața cea nouă, liberă și independentă, dar mai ales strălucirea care dă nimb de aur și de veșnicie epocii, pe care cu îndreptățire o numim „Epoca Ceaușescu", cea mai măreață din cîte a cunoscut istoria multimilenară a acestui

neam datorită viteazului între vitejii poporului nostru, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, neobosit erou al păcii cunoscut în întreaga lume, făuritorul destinului istoric măreț al țării noastre prin grandioasele împliniri ale prezentului și prin garanția unui viitor strălucit pentru toți fiii acestui neam, a unui viitor al păcii, colaborării și încrederii între toți oamenii și popoarele lumii.

Avînd proaspete în cuget chemările „Apelului Marii Adunări Naționale“, *ne exprimăm cu și mai multă responsabilitate hotărîrea noastră de a face totul pentru înflorirea continuă a țării noastre și pentru ca anul 1986, declarat ca* „An internațional al păcii“ *să fie începutul unei ere noi în viața întregii omeniri, lipsită de arme și războaie.*

Ca fii ai Bisericii Ortodoxe Române, ierarhi, slujitori și credincioși, avînd conștiința părtășiei dintotdeauna la istoria acestui popor ne exprimăm hotărîta adeziune de a ne dărui cu jertfelnicie Patriei, pentru apărarea agonisitei spirituale și materiale a poporului nostru, pentru făurirea unui viitor luminos și fericit pentru toți fiii acestui neam, uniți în același elan și încredere, temeluiți pe mărețele împliniri ale epocii noastre, spre apărarea vieții și păcii pe acest pămînt.

Împărtășind chemările pentru apărarea păcii și vieții, mai mult ca oricînd amenințate de norii purtători ai armamentelor atomice-nucleare, ne exprimăm hotărîrea de a susține toate inițiativele și acțiunile pentru dezarmare și pace ale țării noastre, ale Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu din conștiința că sîntem trup din trupul acestui neam.

Așa cum în dese rînduri arată I.P.S. Părinte Mitropolit Teoctist, în zilele noastre nu există pentru noi, fiii Bisericii strămoșești, o preocupare mai nobilă și mai înaltă decît aceea de a ne aduce partea noastră de contribuție la marele front al păcii pentru ca în lume să răsune veșnic:

„Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire“, *(Luca 2, 14).*

Cu acest prinos de recunoștință pentru libertățile de care ne bucurăm în climatul democratic statornicit odată cu proclamarea Republicii, la 30 Decembrie 1947, cu această conștiință că sîntem trup din trupul neamului, răsăriți pe această vatră strămoșească, în istoria și viața căreia ne-am integrat slujirea noastră specifică prin sprijinirea celor mai măreațe idealuri de afirmare națională de-a lungul veacurilor ne facem părtași bucuriei tuturor fiilor acestui neam la măreața sărbătoare a Republicii, cununa sărbătorilor părintești noastre vetre, hotărîți de a face totul pentru făurirea unui viitor de aur, liber și independent pentru toți fiii acestor plaiuri, pentru apărarea vieții pe pămînt și pentru statornicirea păcii în lume.

Pr. C. SÎRBU

NOI TREPTE DE BUNĂSTARE ȘI DEZVOLTARE A PATRIEI NOASTRE

Aniversări semnificative. *Înscrisă definitiv în istoria poporului român ca o sărbătoare cu adînci semnificații în ascensiunea liberă și demnă a Patriei noastre, ca o expresie a înaltei prețuiri pe care întreaga națiune o acordă fiilor ei care s-au jertfit și s-au acoperit de glorie nepieritoare în luptele purtate pentru apărarea ființei naționale, pentru neatîrnarea țării, ziua armatei, sărbătoarea de la 25 octombrie, are loc în atmosfera înălțătoare, de puternic entuziasm și vibrantă angajare patriotică. S-au depus cu acest prilej coroane și jerbe de flori la Monumentul Independenței, Monumentul eroilor români de la Galata, precum și la mormintele eroilor din Cimitirul Eternitatea.*

De asemenea, la Pașcani, ca și în alte localități, au fost oficiate aceleași manifestări în cinstea eroilor care s-au jertfit pentru binele și fericirea acestei vetre străbune.

În contextul luptei pentru unitate națională și integritate teritorială, nu trebuie uitată ziua de 1 Decembrie, zi care ne readuce în memorie momentul realizării unui eveniment de însemnătate capitală în istoria neamului nostru: făurirea statului unitar național român, fapt împlinit prin lupta îndelungată a românilor din întreg spațiul carpato-danubiano-pontic, pe care l-au locuit neîntrerupt și cu care s-au contopit în îndelungata și zbuciumata lor existență. Unirea din 1859 și cucerirea Independenței de stat au reprezentat momente hotărîtoare în realizarea acestei unificări statale depline.

Printre cei mai dîrzi luptători penetru realizarea Unirii de la 1918 a fost și Barbu Ștefănescu Delavrancea, care a ținut la Iași, în ziua de 1 noiembrie 1915, un memorabil discurs, spunînd între altele: „Carpații nu ne despart ci ne întregesc. În ei s-au adăpostit și cei de dincolo și cei de dincoace, pe vremuri de răstriște. În ei s-au strîns cei de o limbă și de o lege. Lor și-au spus durerea, cu ei și-au mîncat amarul. În ei s-a adăpostit și a crescut sufletul nostru... Carpații sînt osul de rezistență a neamului nostru, șira spinării care niciodată nu se va rupe decît cu cel din urmă om dintre noi. România este patria noastră a tuturor românilor de pretutindeni. E o singură ființă etnică. E România celor de demult și a celor de mai apoi. E patria celor dispăruți și a celor ce vor să fie“.

În cinstea evenimentului epocal de la 1 Decembrie, sub genericul „Poezia ultimelor decenii“, la Casele de Cultură din Iași, Piatra Neamț, Fălticeni, Bacău, poetul Aurel Cîmpeanu a susținut recitaluri de poezie patriotică, atît din versurile proprii cît și din volumele altor poeți contemporani.

Anul acesta se împlinesc 125 de ani de la înființarea Universității „Al. I. Cuza“ din Iași. Fondată în 1860, anul următor celui

în care s-a făcut Unirea Principatelor, Universitatea ieșeană este primul act important al domniei lui Al.I. Cuza. „Alma Mater", încă de la înființarea ei, prin slujitorii ei, profesorii ei și studenții ei, s-a situat în centrul vieții social-culturale a fostei capitale a Moldovei, dar și a întregii țări. „Vivat Academia!".

Aniversarea primei universități naționale moderne a prilejuit o serie de manifestări științifice și culturale: adunarea festivă din Aula „M. Eminescu", care s-a bucurat de o largă participare a distinselor personalități universitare din țară și străinătate, tipărirea de către Editura „Junimea" a monografiei „Istoria Universității din Iași", redactată de corpul profesoral al Facultății de Istorie și Filosofie.

De asemenea, Conservatorul „George Enescu" și-a sărbătorit a 125-a aniversare de la înființare. Caudella, Musicescu, Burada și, bineînțeles, George Enescu, sînt cîteva din personalitățile Conservatorului ieșean care au contribuit la punerea bazelor muzicii noastre moderne.

Liceul „Ion Ionescu de la Brad" din comuna Horia-Neamț a împlinit 100 de ani de la înființare. Liceul centenar dispune de o remarcabilă bază didactico-materială modernă: 24 săli de clasă, 12 laboratoare, o bibliotecă cu aproximativ 70.000 volume, ateliere, lot didactic ș.a.

Manifestări științifice. *„Casa Presei" din Iași a găzduit la începutul lunii octombrie o manifestare cultural-științifică intitulată „Prima expediție românească de escaladare a Himalaei". Printre invitați au fost prezenți și o parte din temerarii acestei expediții care s-au înscris la acest dificil examen de alpinism.*

La Iași s-au deschis anul acesta lucrările unui colocviu consacrat temei: „Geneza și evoluția culturilor paleolitice pe teritoriul României", manifestare prilejuită de împlinirea unui secol de la descoperirea stațiunii paleolitice Mitoc-Botoșani.

La 27 noiembrie se împlinesc 45 de ani de la moartea lui Nicolae Iorga, personalitate proeminentă a culturii naționale, care a adăugat patrimoniului nostru spiritual o operă istorică și literară impresionantă însumînd 1250 cărți și broșuri și aproape 25.000 de articole pentru reviste și ziare — operă neegalată în analele culturii universale. Între 1915 și 1939 a primit titlul de „doctor honoris causa" din partea a 16 universități.

Monumente ale culturii românești. *În noiembrie 1688 s-a terminat tipărirea primei traduceri integrale a Bibliei în limba română, cunoscută îndeobște sub titlul de* Biblia de la București. *Operă colectivă, realizată prin colaborarea cărturarilor din cele trei provincii românești, tipărirea, după cum se știe, s-a făcut din inițiativa domnitorului Șerban Cantacuzino, sub supravegherea fraților Radu și Șerban Greceanu. Este cel mai important document de limbă literară românească unitară în cultura noastră veche.*

G. Popescu-Vîlcea a adăugat în 1984, la cele patru volume închinate miniaturilor vechi românești, publicate între 1972 și 1982, încă două lucrări remarcabile, cu studii introductive: „Manuscris al voievodului Alexandru al II-lea" și „Un manuscris al voievodului

Ieremia Movilă“, cunoscute în studiile de specialitate sub numele „Sucevița 23“ și „Sucevița 24“, pentru că au aparținut Mănăstirii Sucevița. După cum se știe ambele manuscrise, frumos miniaturate, cuprind cele patru Evanghelii.

„Tribuna României“ informează cititorii că la București s-au desfășurat lucrările celei de a III-a Adunări a Cultelor din România, *care s-a bucurat de participarea conducătorilor și reprezentanților celor 14 Culte din țara noastră, invitați din partea unor Biserici creștine de peste hotare, precum și ai unor Organizații religioase ecumenice și intercreștine.*

Aceeași publicație, sub titlul „Restaurarea și binecuvîntarea bisericii „Sfîntul Ierarh Nicolae“ din Cîmpeni“, prezintă cititorilor, printre altele: „Clădită pe un vechi locaș de cult și învățătură românească (din secolul al XIV-lea), biserica de astăzi a fost tîrnosită în anul 1934, iar sfințirea clopotelor s-a făcut în prezența patriarhului Miron Cristea. Din august anul acesta biserica din inima Munților Moților are o nouă înfățișare. Pictorul Grigore Popescu din București a realizat frescele murale din naos și pronaos și a refăcut pe cele deteriorate de trecerea anilor, iar o echipă de sculptori în lemn din Tg. Neamț a refăcut catapeteasma, care a fost completată cu cele 3 registre. A fost lărgit altarul și s-a dat un nou acoperămînt întregului edificiu“.

Un alt eveniment consemnat de aceeași publicație relevă faptul că în fiecare an, la 15 august — Adormirea Maicii Domnului —, membrii parohiei „Sfînta Maria“ din Sydney-Australia prăznuiesc hramul frumoasei biserici, construită în stil românesc. Sărbătoarea a fost cinstită anul acesta prin vizita ierarhică a I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei, care a oficiat, împreună cu Preotul paroh Gabriel Popescu, slujba hramului. După terminarea sărbătorii românești din Sydney, I.P.S. Sa a vizitat și pe românii din orașul Newcastle, unde a fost întîmpinat cu însuflețire de enoriașii acelei parohii împreună cu copiii lor îmbrăcați în frumoasele costume naționale.

„Imnele Putnei“ ale poetului Ion Alexandru au prilejuit lui Gh. Bulgăr să scrie, între altele, în „Convorbiri literare“: „Putna a fost și este, de cinci secole, simbolul biruinței eroice care oțelește spiritul și crește conștiințele unui neam pentru a putea birui și în viitor toate încercările destinului, fără a-și altera forța morală, creatoare, crezul și aspirațiile nobile. Putna a fost simbolul viu al libertății și devotamentului față de cultură, față de creația înaltă de valori autentice, simbolul armoniei și al rezistenței față de orice fel de servituți ori apăsări nedrepte“. Așadar, „Imnele Putnei“ sînt „vestirea cea bună“ pentru dialogul nostru cu istoria și cu poezia care vorbește direct inimii noastre.

Ieșenii au meritul de a fi înălțat primul monument de la noi din țară. Este vorba de „Monumentul cu lei“, cum i-a rămas numele și care se află în Grădina „Copou“. A fost inaugurat la 8 noiembrie 1835, acum 150 de ani. Lucrarea a fost executată după planurile postelnicului Gh. Asachi și ale colonelului Sunjuron.

Tot de planurile lui Gh. Asachi este legat și numele fabricii de hîrtie din Piatra Neamț numită „Cetățuia“, azi „Comuna din

Paris". Astfel, mai bine de 140 de ani, Piatra Neamț a fost izvorul inepuizabil de hîrtie pentru economia românească.

Cu prilejul împlinirii a 125 de ani de la inaugurarea Muzeului de Artă din Iași, cea mai veche pinacotecă de stat din România, la Palatul Culturii a fost vernisată o expoziție intitulată „Arta plastică ieșeană între anii 1860 și 1985". Vernisajul a fost urmat de un simpozion cu tema: „Viața artistică din Moldova. Muzeul de Artă din Iași în dezvoltarea lui istorică".

La Botoșani, din iulie pînă în septembrie, s-a desfășurat primul Festival de arte plastice „Luchian".

Grija pentru sănătatea oamenilor. *„Hipotens" și „Diurende" sînt noile sortimente de medicamente extrase din plante, recent date în farmacii de către cunoscuta întreprindere nemțeană „Plantavorel". „Hipotens" are acțiune benefică în cazul bolilor hipertensive, iar „Diurende" cu o acțiune diuretică, favorizează și eliminarea acidului uric și colesterolului din organism.*

La Spitalul Clinic de recuperare, în organizarea Filialei ieșene a Societății Medicilor Naturaliști, Institutului de Medicină și Farmacie, Direcției Sanitare Județene și a unității gazdă a fost deschis un simpozion de medicină recuperatorie. În cadrul acestuia s-a dezbătut eficiența medicinei recuperatorii în bolile coloanei vertebrale, genunchiului posttraumatic și patologia bolilor profesionale.

Stațiune de renume internațional. *În inima Carpaților Orientali, la altitudinea de 802 m se află stațiunea balneoclimaterică Vatra Dornei. Efectele curative ale apelor de aici sînt recunoscute de peste două secole. Primele stabilimente balneare au fost construite în 1845. Între timp, stațiunea devine din ce în ce mai cunoscută, fiind frecventată de oameni ai muncii din țară și de peste hotare. În prezent sanatoriile balneare de aici sînt echipate cu aparatură medicală modernă iar activitatea terapeutică se desfășoară în consens cu cele mai noi cuceriri ale științei. Stațiunea, deschisă tot timpul anului, este profilată, în principal, pe tratamentul afecțiunilor cardiovasculare (boli ale miocardului și vaselor sanguine), leziunilor valvulare, maladiilor aparatului locomotor (boli reumatismale, arterite infecțioase cronice, boli ale oaselor etc.). În curînd, stațiunea va deveni, prin noile amenajări care se vor executa, stațiune internațională.*

Realizări industriale. *Constructorii de pe șantierele hidrocentralelor aflate în construcție pe Siret, în sectorul cuprins între gurile Bistriței și Trotușului au desfășurat în acest an o activitate remarcabilă. Peste 3 milioane m^3 de escavații, 4,5 milioane m^3 umpluturi, peste 204 mii m^3 betoane turnate în corpul barajelor, în*

diguri și centrale, 334 mii m² perete de beton, sînt cifrele care justifică efortul depus în vederea dării în funcțiune a unor noi centrale energetice.

I.R.E. Iași a înregistrat recent un important succes: s-au pus în funcție o stație de transformare de 111/20kw de la Sculeni, cu o capacitate de 16 MWA și o linie electrică de 110 kw, în lungime de 26 km — Țuțora-Sculeni. Noul obiectiv energetic asigură în condiții optime alimentarea cu energie electrică a sistemului de irigații Sculeni-Țuțora-Gorban și oferă noi posibilități de alimentare a consumurilor agroindustriale și casnice a comunelor de pe acea rază: Golăești, Victoria, Popricani și Probota.

În curînd se va da, parțial, în funcțiune o nouă centrală termică în municipiul Iași. Printr-o bună organizare a muncii, un ritm sporit al execuției lucrărilor care condiționează punerea în funcție a primului grup energetic, CET-Holboca va fi una din cele mai perfecționate centrale din țară.

Pe valea Trotușului, în apropiere de CET-Comănești, a intrat recent în funcțiune un nou obiectiv industrial: Fabrica de beton celular autoclavizat. Materia primă a noii fabrici de beton este luată de la Centrala termică. Cenușa rezultată din arderea lignitului din cazanele de termoficare este preluată de unitatea vecină care va produce din ea renumitul beton celular autoclavizat.

La Iași a intrat în funcțiune prima instalație de preparare a apei calde menajere utilizînd biogazul. Amplasată în perimetrul de locuințe Dancu, instalația concepută pe baza unui proiect elaborat de specialiștii ieșeni de la Institutul de Cercetare și Proiectare, asigură apa caldă necesară familiilor din aproximativ 700 apartamente.

La Întreprinderea „Electrocentrale“ din Iași s-au făcut testări finale la turbina nr. 3, care după ce va fi pusă în funcțiune, anual va aduce o economie de peste 3000 tone combustibil convențional. Este o realizare remarcabilă a constructorilor ieșeni.

De curînd industria ieșeană a primit încă o fabrică de oxigen. Ea a fost construită pe platforma Combinatului de Utilaj Greu și aparține Întreprinderii Mecanice „Nicolina“.

În vederea asigurării și funcționării la parametrii normali a sondelor de producție, cu cîțiva ani în urmă în Moinești au fost introduse, pentru întîia oară în țară, primele instalații de telemecanizare a sondelor de extracție a țițeiului prin pompaj. Întrucît instalația este foarte eficientă se are în vedere conectarea tuturor sondelor la acest circuit. Pînă în prezent, în bazinul petrolier al Moineștilor aproape 900 de sonde sînt conduse de la distanță prin această aparatură modernă și eficientă.

De curînd la I.M.C. Iași a început realizarea în serie a unui

nou produs. Este vorba de pereții de zidărie cu fațadă aparentă și tencuiți în interior, destinați construcțiilor de hale. Produsul este pe cît de economicos pe atît de eficient.

La Întreprinderea Mașini-Unelte din Bacău s-a realizat o mașină program numită „CPON-500", folosită în întreprinderile cu profil mecanic. La Tîrgul internațional de la Brno (Cehoslovacia) a primit medalia de aur. Astfel s-a dovedit încă o dată stadiul avansat al școlii românești în domeniul electronicii.

La Întreprinderea de Mașini-Agregate și Mașini-Unelte Speciale din Iași s-a trecut la fabricarea primelor linii mecanizate de montaj, utilaje de înaltă tehnicitate și funcțională, realizate în premieră industrială. Noile linii se înscriu ca un remarcabil succes în amplul efort al colectivului ieșean de a contribui la dublarea productivității muncii în industria constructoare de mașini.

În ultima perioadă, de la începutul anului, la Întreprinderea de Rulmenți din Bîrlad au fost omologate și introduse în fabricație de serie 120 noi tipuri de rulmenți, realizați după proiecte și schițe elaborate de specialiștii unității. Menționăm și faptul că întreprinderea bîrlădeană, care asigură 50% din producția națională de rulmenți, realizează în momentul de față 1300 tipuri și variante constructive de rulmenți.

La cunoscuta Întreprindere Mecanică din Roman, o nouă familie de strunguri Carusel se află în fabricație. Ele sînt prevăzute cu unul și două planuri de lucru, transportor de șpan și comandă numerică.

Altă magistrală feroviară. *Legendarul oraș Siret în cursul anului viitor va fi legat de celelalte orașe printr-un drum de fier. Așadar, curînd calea ferată Dornești-Siret va fi finalizată, iar trenurile vor conecta la magistralele feroviare și această zonă a țării, care va căpăta, prin transporturi lesnicioase și economice, un nou impuls în dezvoltarea social-economică.*

Reamenajare. *„Lacul codrilor albastru" din pădurea Ipoteștilor cîntat în versuri atît de frumoase de „nemuritorul Eminescu", este supus în prezent unor acțiuni de amenajare. În urma acestor lucrări, undele sale vor fi reîmprospătate prin deschiderea izvorului care-l alimenta odinioară. Prin urmare, vechiul iaz, care a bucurat cîndva copilăria marelui poet, va oferi vizitatorilor un plăcut loc de agrement.*

Arhid. Ioachim GIOSANU

La sărbătoarea păcii

PASTORALĂ LA NAȘTEREA DOMNULUI
1985

† TEOCTIST
ARHIEPISCOP ȘI MITROPOLIT

«Unule-Născut, Fiule și Cuvîntul lui Dumnezeu, Cel ce ești fără de moarte și ai primit pentru mîntuirea noastră a Te întrupa din Sfînta Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioară Maria...».

În cuprinsul acestei cîntări, pe care o intonăm la începutul fiecărei Sfinte Liturghii, aflăm învățătura mîntuitoare a marii sărbători de astăzi, Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos. Dintre primele mari sărbători stabilite de Biserică este data de 25 decembrie, zi închinată Nașterii Mîntuitorului, Dumnezeu-Fiul, Unul din Treime, slăvit și închinat împreună cu Tatăl și cu Sfîntul Duh. Fiul, Unul din Treime, a luat, prin naștere, firea noastră, iar prin Jertfa și Învierea Sa o înalță făcînd-o părtașă îndumnezeirii. Intonînd imnul liturgic, «Unule-Născut», ca și alte rugăciuni liturgice adresate Mîntuitorului, noi năzuim neîncetat să trăim viață de comuniune cu El, Care este pururea viu și prezent în viața Sfintei noastre Biserici.

Slăvită atunci, la Betleem, de mulțimea oștilor cerești, căutată și aflată de magii Răsăritului, contemplată îndelung de păstorii cei curați cu inima, care au văzut pe Dumnezeu, Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos, sărbătoarea aceasta a vieții și a păcii, a prunciei și a nădejdii împlinite, este mereu așteptată și este dorită de tot cugetul creștinesc, dornic a se îndestula din belșugul de daruri duhovnicești cu care vine ea an de an. Toți cei numiți cu numele lui Hristos prin împărtășirea din Sfintele Taine și care alcătuiesc astfel «Trupul Său» *tainic (Coloseni 1, 24) își îndreaptă ochii sufletului, în aceste clipe de lumină, spre acel slăvit ținut al Betleemului pentru a poposi în preajma locului modest, unde este culcat în iesle Pruncul, despre care Isaia a scris:* «Un prunc S-a născut nouă», «Un Fiu S-a dat nouă», «Înger de mare sfat», «Dumnezeu tare, biruitor, Domn al păcii» *(9, 5). Întreaga creștinătate slăvește taina întrupării Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, așa cum cîntau primii creștini:* «Cu adevărat, mare este taina dreptei credințe : Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptat în Duhul, a fost văzut de îngeri, S-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume, S-a înălțat întru slavă» *(I Timotei 3, 16).*

În fața ieslei modeste, în fața locului atît de însingurat în care a binevoit a Se naște, Iisus, noi, fiii Bisericii noastre dreptmăritoare, rostim cu adîncă evlavie : «Cu adevărat, mare este taina dreptei credințe». *Căci taină este modul în care Dumnezeul părinților noștri a voit și a săvîrșit, prin întruparea Fiului Său, Domnul nostru Iisus Hristos, mîntuirea noastră. Este «taina cea din veac as-*

cunsă și de îngeri neștiută», taina descoperită și înțeleasă acum în peștera săracă, în care Fiul Cel mai înainte de veci, «Cuvîntul lui Dumnezeu» *(Ioan 1, 1), neaflînd loc de naștere în altă parte l-a ales pe acesta, spre a pildui încă de aici însemnătatea cuvîntului său :* «Învățați-vă de la Mine, căci sînt blînd și smerit cu inima» *(Matei 11, 29).*

Despre această taină a întrupării scrie cu adînc înțeles Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan, zicînd : «Și Cuvîntul S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr» *(Ioan 1, 14). Cît de mult a uimit și uimește neîncetat înțelegerea noastră această desăvîrșită modestie, această dumnezeiască smerenie a Nașterii Mîntuitorului, care iradiază bogăție de slavă și măreție fără asemănare ! Din însăși ascultarea Sfintei Evanghelii, din istorisirea dumnezeiescului fapt, scris sub inspirația Duhului Sfînt, ne dăm seama că* «Dumnezeu așa a iubit lumea, încît pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică» *(Ioan 3, 16).*

Cu evlavie și dreaptă înțelepciune am ascultat Sfînta Evanghelie în care s-a descris amănunțit și precis momentul Nașterii lui Hristos, însuși momentul sărbătorii de astăzi.

Din această dumnezeiască istorisire am luat aminte că Prea Curata Născătoare de Dumnezeu a fost însoțită de dreptul Iosif la înscrierea poruncită de Cezarul August, adeverindu-se prin aceasta că era din neamul lui David, așa cum a zis Scriptura (Isaia 11, 1). Momentului Nașterii Domnului s-au făcut părtași magii, cunoscători ai vestirilor cerești, și apoi păstorii, primii vestitori ai venirii pe pămînt a Fiului lui Dumnezeu și, de asemenea, primii răspînditori ai bucuriei acestui fapt. În lumina strălucitoare a stelei călăuzitoare și în liniștea acelei nopți, cerul răsuna de înălțarea imnului de slavă intonat de mulțimea oștilor îngerești : «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire !» *(Luca 2, 14). Iată, iubiții mei, pe Acest Prunc vestit de Duhul Sfînt, prin graiurile proorocilor, văzători de Dumnezeu, și noi Îl slăvim ca și îngerii în sfintele noastre lăcașuri — Betleeme ale credinței noastre strămoșești. Pe El Îl slăvim cînd cîntăm : «Unule-Născut, Fiule și Cuvîntul lui Dumnezeu, Cel ce ești fără de moarte și ai primit pentru mîntuirea noastră a Te întrupa din Sfînta Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioară Maria». În aceste puține cuvinte cuprindem, pe măsura evlaviei și credinței noastre, asemenea bobului de rouă din diminețile însorite imensitatea strălucirii soarelui în potirul sufletului, adevărul cel neștirbit al întrupării Fiului și Cuvîntului lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos.*

Tălmăcind adîncimea acestui adevăr al tainei întrupării, Sfîntul Apostol Pavel, cunoscătorul neîntrecut al înțelesului Scripturilor, scrie : «După ce Dumnezeu odinioară, în multe rînduri și în multe chipuri, a vorbit părinților noștri prin prooroci, în zilele acestea mai de pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul, pe Care L-a pus moștenitor a toate și prin Care a făcut și veacurile ; Care fiind strălucirea slavei și chipul ființei Lui și Care ține toate cu cuvîntul puterii Sale, după ce a săvîrșit, prin Ei Însuși, curățirea păcatelor noastre, a șezut de-a dreapta slavei întru cele prea înalte, făcîndu-Se cu atît mai presus de îngeri, cu cît a moștenit nume mai deosebit decît ei»

(Evrei 1, 1-4). Ca un uriaș arc peste timpuri, învățătura despre întrupare are un capăt pierdut în veșnicia cea nesfîrșită a începutului începuturilor, la care se referă Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan: «La început era Cuvîntul și Cuvîntul era la Dumnezeu» *(Ioan 1, 1), iar celălalt capăt se apleacă spre Betleem și deci la noi, cei ce primim această lumină. În acest chip apare pe bolta credinței noastre adevărul Nașterii Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.*

Potrivit înțelepciunii celei mai presus de fire și dragostei lui Dumnezeu pentru făptura mîinilor Sale, Cel Unul-Născut S-a făcut om, născîndu-Se într-un spațiu mic și modest unde a împărtășit dumnezeirea Sa firii noastre spre a ne înălța pe noi la Dumnezeu și spre a ne face în El «făpturi noi» *(II Corinteni 5, 17) și chivote ale Duhului (I Corinteni 6, 19). Această părtășie o exprimă în duhul smereniei unul din marii trăitori ai Evangheliei, Sfîntul Anatolie, într-un foarte frumos imn, închinat acestui praznic al creștinătății. Față de Harul mîntuitor, revărsat acum și pururea peste ființa noastră, acest mare poet al Ortodoxiei se întreabă: «Ce vom aduce Ție, Hristoase? Că Te-ai arătat pe pămînt ca un om, pentru noi. Fiecare din făpturile cele zidite de Tine mulțumire aduce Ție: îngerii cîntarea, cerurile steaua, magii darurile, păstorii minunea, pămîntul peștera, pustiul ieslea, iar noi pe Maica Fecioara».*

Adînci și sfinte cuvinte, frumoase și înălțătoare imne, ca și pururea tinerele colinde strămoșești, oferă Biserica noastră fiilor și fiicelor ei în aceste zile de dumnezeiască prăznuire. Este o adevărată revărsare de daruri duhovnicești dăruite din vistieriile ei de Mamă iubitoare și păstrătoare credincioasă a ceea ce a învățat prin graiul Său Mîntuitorul Hristos, a ceea ce El a săvîrșit din iubire pentru noi, Jertfa, Învierea și lucrarea mîntuitoare, pe care o continuă pînă la sfîrșitul veacurilor ca Cel ce este marele nostru Arhiereu, Învățător și Călăuzitor. În Biserică, în ea și prin ea, ca «stîlp și temelie a adevărului» *(I Timotei 3, 15), Sfinții Apostoli, urmașii lor și Sfinții Părinți ai Ortodoxiei le-au adunat și întocmit și ni le-au lăsat ca cea mai de preț moștenire pentru noi. Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție alcătuiesc unul și același izvor de credință și de viață a Bisericii și a noastră, a fiilor ei.*

Din tot ceea ce auzim, din tot ceea ce vedem în aceste slăvite zile ale sărbătorii Nașterii Domnului, ca și din toate slujbele celorlalte sărbători bisericești învățăm tot mai deplin că Sfînta Tradiție a devenit Scriptură și Scriptura a rodit Tradiția. Ne dăm seama tot mai limpede că aceeași rază a Duhului Sfînt a luminat și a inspirat și graiul proorocilor, și lira lui David, și scrisul Sfinților Apostoli, martorii lucrării în lume a Mîntuitorului, precum și «trestie de scriitor ce scrie iscusit» *(Psalm 44, 2) a purtătorilor de Dumnezeu părinților noștri, cunoscători și trăitori ai învățăturii Mîntuitorului Hristos. Aici, în Sfînta Evanghelie își au izvorul cel pururea curgător aceste minunate imne și cîntări liturgice, vechi și sfinte ca însăși viața creștină. Acest lucru îl adeverește fără încetare această nedespărțită împletire de ziceri proorocești, de psalmodieri, de cuvinte apostolice și rostiri evanghelice, de poezie imnografică, consfințite de Biserică pentru săvîrșirea slujbelor și a Jertfei celei fără de sînge, Sfînta și Dumnezeiasca Liturghie. În săvîrșirea Sfintei Litur-*

ghii, în centrul căreia se află viu și lucrător «Cel Unul-Născut», Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, auzul ne este atras nebiruit de veșnicul dialog dintre cele de sus și cele de jos, dintre Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție, dintre Vechiul și Noul Testament, dialog între adevărurile mîntuitoare care se desfășoară în unul și același duh de unitate, de dragoste și credință în Unul-Născut, Iisus Hristos, slăvit și închinat împreună cu Tatăl și cu Duhul Sfînt, Treimea cea de-o-ființă și nedespărțită. Aici, în Biserică, simțim că aceeași lumină a Rusaliilor se revarsă din fiecare rugăciune, din fiecare stih și strofă închinată Maicii lui Dumnezeu, din fiecare binecuvîntare împărtășită de sfințitul slujitor al altarului; din toate ni se împărtășește aceeași lumină, de aceeași ființă și lucrare cu cea a Sfintei Scripturi. Este ușor de înțeles rînduiala, păstrată de secole, în Biserica noastră strămoșească de a nu se intona la sfintele slujbe alte cîntări decît cele pe care ea însăși, prin Sfinții Părinți, prin predaniile și întocmirile ei, le-a așezat spre a aduce slavă și mulțumire lui Dumnezeu.

Iată cum praznicul Nașterii Domnului ne arată cît de bogată, cît de curată și de frumoasă este dreapta noastră învățătură de credință. Ea precizează, de asemenea, că întreagă această învățătură cu bogăția ei liturgică îndestulează năzuința de mai bine și de mîntuire a fiecărui fiu sau fiică a Bisericii noastre. Viața cea adevărată, creștinească, se cade să se desfășoare, să crească și să rodească viața cea în Hristos, în unitatea deplină cu El și cu Biserica întemeiată de El. Această încredere o nutrim neîncetat acum cînd Îl privim pe Pruncul Iisus în ieslea Betleemului, ca «Mesia chip luminos», cum cîntă un colind, ca și în clipele cînd ne apropiem de Sfîntul Potir spre a-L primi în cămara împodobită a sufletelor noastre. El bate neîncetat la ușa acestei cămări, spre a alege aici, în ființa noastră, loc de sălășluire și a ne face astfel vase de cinste ale Sfintei Biserici. Să-I deschidem grabnic spre a ne numi, cum cîntă David, «poporul Lui și oile pășunii Lui» *(Psalmul 99, 3).*

În timp ce noi prăznuim venirea pe pămînt a Celui Unul-Născut, numit de Sfintele Scripturi «Domn al păcii» *și* «Izvor al vieții», *în timp ce Sfintele Biserici devin ceruri pline de slavă, prin frumusețea cîntărilor liturgice și a colindelor noastre strămoșești, zarea largă a lumii stă încă umbrită din pricina existenței în Europa și în alte părți ale lumii a unor enorme arsenale de arme nucleare. Prezența și înmulțirea lor înseamnă nu numai o tristă și continuă amenințare, o știrbire a darului sfînt al vieții și al bucuriei acestei sărbători, ci menținerea, din nefericire, a stărilor anormale din unele părți ale lumii, unde popoare întregi stau sub apăsarea lipsurilor de*

tot felul, fiind pradă bolilor, suferințelor, subdezvoltării. Acum, cînd Îl vedem pe Fiul lui Dumnezeu cinstind atît de mult chipul omenesc, omul de totdeauna și de pe toate meridianele pămîntului, împărtășim și mai mult strădaniile milioanelor de oameni pentru dezarmare și pace, năzuințele tuturor popoarelor care cer să se respecte dreptul sfînt la viață liberă, demnă de acest sfîrșit de secol. Poate că niciodată nu apare mai aberantă această cursă a înarmărilor, țintind încă și la o înarmare a cosmosului — acest nesfîrșit spațiu împodobit cu luminătorii zilei și ai nopții, plin de frumuseți și de taine, care totdeauna a inspirat, odihnit și înnobilat ființa umană — și mai fără sens gîndul însuși de a prihăni cerul în schimbul așa-numitei «strategii de apărare», ca în aceste zile cînd cerul se face părtaș la întruparea Fiului lui Dumnezeu și la îndumnezeirea fiului omului! Cosmosul este vrednic de imnul străvechi închinat lui de poetul Bibliei, psalmistul David: «Cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea mîinilor Lui o vestește tăria» *(Psalmul 18, 1) și nu de nesocotința transformării lui într-un sumbru și înspăimîntător depozit de arme.*

Este de la sine înțeleasă gravitatea acestei stări pentru viața fiilor acestui pămînt și pentru însăși existența planetei noastre în cazul în care doar o greșeală ar determina declanșarea acestor arme. După cum se știe în fața pericolului se definesc eroii, prin clarviziune și curaj, prin înțelegere și spiritul de dăruire pentru biruința dreptății, a binelui și adevărului. În vîltoarea pentru clarificarea problemelor dezarmării și păcii, a căutărilor celor mai potrivite și urgente soluții pentru rezolvarea lor, poporul român, prin inițiativele și acțiunile de larg ecou internațional, exprimate cu deosebită demnitate, putere de convingere și spirit realist de Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, a adus o mare contribuție la apărarea păcii în Europa și în lume. Înfăptuirea dialogului, început în toamna acestui an la Geneva între conducătorii marilor puteri, Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii, reprezintă cea mai importantă realizare pentru pace, dovedind totodată cît de înțeleaptă este politica de destindere, de încredere și de rezolvare a diferendelor la masa tratativelor, promovată statornic de țara noastră. Să avem încredere că și rezultatele acestei întîlniri, așteptate de întreaga omenire, vor fi pe măsura acestor așteptări, îndepărtîndu-se primejdia unui război prin înfăptuirea dezarmării și punîndu-se în felul acesta bazele unei păci trainice și drepte.

Nădăjduind în împlinirea acestor deziderate urgente, să ne bucurăm că cerul patriei noastre este senin, iar roadele hărniciei

poporului nostru în toate ramurile de activitate sînt îmbelșugate la acest sfîrșit de an. Cu fiecare an țara noastră, multilateral dezvoltată, urcă noi trepte de cultură și civilizație prin strădaniile pline de abnegație și entuziasmul creator al tuturor fiilor ei, uniți în cuget și simțiri, în iubire de glie și devotament patriotic, în jurul Conducerii noastre de stat.

Cu acest crez în înflorirea scumpei noastre patrii și în așezarea păcii în lume, să pășim în noul an 1986, numit pe bună dreptate «Anul Păcii». În realizarea acestui măreț scop se cuvine să ne aducem fiecare contribuția la împlinirea și depășirea înțeleptelor planuri gospodărești. Cu experiența dobîndită în cele patru decenii de viață nouă, cu strălucirea împlinirilor trainice și prestigioase din ultimele două decenii, cu îndreptățire numite «Epoca Ceaușescu», să facem din rîvna, dragostea și atașamentul nostru, ca fii și slujitori ai Bisericii strămoșești și fii ai acestor slăvite ținuturi străbune ale Moldovei și Bucovinei, faptă cutezătoare, împlinirea de fiecare zi. Nu poate fi o mai deplină bucurie ca aceea de a te ști și a te vedea împreună și alături de acești minunați făuritori de frumos, de viață nouă și de a-ți fi adus partea ta la continua înălțare a chipului cel nou al țării, leagănul nostru strămoșesc, chivotul în care s-a păstrat tezaurul nemuritor al viețuirii noastre celei dintru începuturi și la care se adaugă agonisita spirituală și materială din zilele noastre.

Sînt convins, iubiții mei, că în inima fiecărui fiu sau fiică a Bisericii noastre Ortodoxe Române făclia acestor simțăminte arde necontenit. În trăirea acestora să aflăm pururea izvorul înviorător al slujirii Bisericii, al păstrării unității de credință, precum și al iubirii neamului și scumpei noastre țări.

Cu aceste părintești gînduri am poposit în mijlocul dumneavoastră spre a vă îmbrățișa și a vă dori să sărbătoriți aceste zile închinate Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, Anul Nou 1986 și Sfînta Bobotează, cu sănătate, pace și sfinte bucurii.

Al vostru pentru tot binele rugător părinte duhovnicesc.

PASTORALĂ LA NAȘTEREA DOMNULUI
1985

† *EFTIMIE*
EPISCOPUL ROMANULUI ȘI HUȘILOR

„Ne-a cercetat de sus Mîntuitorul nostru, Răsăritul răsăriturilor și cei din întuneric și din umbră am aflat adevărul — pentru că din Fecioară S-a născut Domnul“

(Luminînda de la 25 decembrie)

Cu nedescrisă bucurie am așteptat aceste zile de Praznic, pentru ca din nou să putem a ne împărtăși gîndurile și simțămintele noastre cele ziditoare de suflet. După munca cea din timpul verii și a toamnei, acum, în răgazul iernii, putem mai pe îndelete să vorbim de cele ale credinței și nădejdii noastre creștinești.

De aproape două mii de ani, de la vremea poposirii pe plaiurile străbune a Sfîntului Apostol Andrei, „cel întîi chemat“, mereu s-a vestit cu împrospătarea de fiecare an a celei mai mari bucurii — eliberarea sau slobozirea neamului omenesc din robia păcatului prin întruparea Fiului lui Dumnezeu, a Domnului nostru Iisus Hristos. S-a cuvenit ca acest moment să-și aibă o zi specială în calendarul nostru creștin și, de la o vreme, s-a statornicit această zi la 25 decembrie.

Multă iubire ne-a arătat Dumnezeu și prin crearea lumii și prin crearea oamenilor, dar dovada cea mai mare a iubirii Sale nemărginite ce ne-o poartă ne-a arătat-o prin trimiterea Fiului Său în lume, ca Om, „pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire“. Despre această nespusă iubire ne vorbește chiar Fiul lui Dumnezeu: „Că Dumnezeu așa a iubit lumea, încît a dat pe Fiul Său Unul-Născut, pentru ca oricine crede într-Însul să nu piară, ci să aibă viață veșnică“ (Ioan 3, 16).

Întruparea Cuvîntului lui Dumnezeu este cea mai mare și mai minunată faptă a iubirii lui Dumnezeu față de noi oamenii. Omenirea suspină după mîntuire împreună cu toată făptura (Romani 8, 22) și mîntuirea nu a putut fi înfăptuită decît de Cuvîntul lui Dumnezeu prin întruparea Sa ca Om. În Simbolul de credință este înscris cu cuvinte bine cîntărite, bine cugetate și adînc măsurate tot ceea ce trebuie să știm despre întruparea Domnului pentru mîntuirea noastră. Articolele 2 și 3 ne prezintă existența și nașterea din veșnicie din Tatăl a Fiului, precum și nașterea în timp de la Duhul Sfînt și din Sfînta Fecioară Maria. Adîncimea lucrurilor dumnezeiești este cu anevoie a fi înțeleasă de mintea omenească. Pe cît ne este de trebuință pentru mîntuire s-a scris aici și au tălmăcit Sfinții Părinți. Primind cu credință curată adevărul Nașterii Domnului, noi pe pămînt fiind, în cer ni se pare a sta și împreună cu îngerii și cu

păstorii, cu magii și cu pelerinii, de veacuri poposim cu mintea și cu sufletul nostru la Nazaretul Bunei-Vestiri și la Betleemul Nașterii Domnului.

Oamenii au avut nevoie de întruparea Cuvîntului lui Dumnezeu. Nici îngerii, nici o altă făptură, fără Însuși Fiul lui Dumnezeu nu putea să schimbe o stare de fapt și să scoată și să arate pe cei ce erau fii ai mîniei și ai morții ca fii ai dragostei și ai nemuririi. Păcatul adusese pe oameni în stare de robie și-i făcuse „robi ai legii păcatului" (Romani 7, 23). Venirea Fiului lui Dumnezeu pe pămînt este cea mai mare faptă a lui Dumnezeu. Acest adevăr este înscris și subliniat în cărțile sfinte pentru că „adevărat, mare este taina evlaviei creștine: „Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptat în Duhul, a fost văzut de îngeri, S-a propovăduit între oameni, a fost crezut în lume" (I Timotei 3, 16).

Întrupîndu-Se Fiul lui Dumnezeu, fapta Lui a avut un așa de mare preț în fața lui Dumnezeu încît a acoperit învinovățirea tuturor. Luînd firea noastră, ținînd-o curată și împlinind cu ea legea ascultării de Dumnezeu pînă la Jertfa de pe Cruce, a scăpat pe oameni de osîndă și i-a împăcat cu Dumnezeu (Romani 5, 10; II Corinteni 5, 18). Luînd firea noastră care purta urîțenia neascultării, Fiul lui Dumnezeu a făcut-o curată, încît Dumnezeu privind cu iubire pe Fiul Său privea acum cu iubire și la firea noastră pe care o purta El. Iubind pe Fiul Său, Cel ce S-a făcut ascultător pînă la moarte, Dumnezeu iubea totodată și pe om (Coloseni 1, 14, 20-22).

Făcînd o minunată alăturare între Adam cel dintîi și Mîntuitorul, Sfîntul Apostol Pavel (Romani 5) arată pe Fiul lui Dumnezeu Cel întrupat ca pe un nou Adam în care se înfăptuiește o fire omenească nouă tot atît de curată, tot atît de sfîntă și tot atît de strălucitoare, ca cea pe care a avut-o vechiul Adam înainte de cădere, dar care, din pricina prezenței Fiului lui Dumnezeu în ea, este și rămîne de-a pururea izvorîtoare de har prisositor pentru toți.

Prin întruparea Fiului lui Dumnezeu oamenii au mereu în fața lor „Icoana dumnezeirii", pe Iisus Hristos (Coloseni 1, 15; Evrei 1, 3; II Corinteni 4, 4). Prin întrupare, oamenii au fost cîștigați la mîntuire prin pilda văzută a dragostei lui Dumnezeu fiind astfel „zidiți în Hristos" (Efeseni 2, 10; Coloseni 2, 6-7). Prin întrupare am dobîndit putere spre viață și bună cucernicie, „am primit făgăduințe mari și de mare preț", printre care cea mai de seamă, cea de a ne face „părtași dumnezeiești firi și să scăpăm de stricăciunea poftei celei de lume" (II Petru 1, 3-4).

În această atmosferă de adîncă și curată gîndire creștină cîntările noastre bisericești ne întrețin în aceste zile cu unele ca acestea: „Tatăl bine a voit, Cuvîntul trup S-a făcut și Fecioara a născut pe Dumnezeu întrupat. Steaua vestește, magii se închină, păstorii se minunează și făptura se bucură" (Stihiră de la Laude, 25 decembrie).

Surprinzătoarea gingășie și înalta sensibilitate izvorîte din momentul Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos s-au înscris în decursul existenței bimilenare a poporului nostru în creațiile populare, mai ales în poezie și muzică prin ceea ce cunoaștem cu toții

sub numele de „colinde". Fondul acestor creații are simțul echilibrului și al măsurii, nedepășind esența dogmatică. Din izvoadele de pe miniaturile cărților de cult, din zugrăvirile care împodobesc pereții locașurilor dumnezeiești, din lecturile ce se fac în biserică în aceste zile, din cîntările de la strană s-a desprins un impresionant și grăitor tezaur ca cel al colindelor în care se concentrează un nebănuit simț al eleganței și al discreției, al stilizării și al spiritualizării.

Limba străbună din toate plaiurile locuite de români a contribuit nu numai la păstrarea unității noastre etnice, ci și la unitatea de credință și de simțire creștină ortodoxă de mare profunzime și curăție. Legea străbună și limba, adevărate comori ale sufletului românesc, au fost apărate cu o hotărîre și dîrzenie cum nu se întîlnesc în istoria altui popor. Ele au fost pricină de deșteptare a inimilor, au făcut să înmugurească nădejdile de alungarea norilor care amenințau unitatea neamului.

După cum fulgerul despică bezna nopții și luminează cerul și pămîntul, tot așa Nașterea Domnului luminează cărările vieții noastre, ea fiind temelia și lauda credinței noastre. În lumina acestui mare praznic înțelegem mai bine învățăturile Sfintei Scripturi și rostul vieții noastre creștinești. Cu înmiresmarea pe care ne-o dau și colindele sporim bucuria noastră și întărim credința și o adăugăm la cea a moșilor și strămoșilor noștri, știind că în „Iisus locuiește, trupește, toată plinătatea dumnezeirii" (Coloseni 2, 9).

Bucuria cîntată în colinde își are temeiurile adînci în învățătura de credință. În colinde „Fiul lui Dumnezeu, Fiul Fecioarei Se face", cerul se pogoară pe pămînt și se preface în peșteră, adăpostul sărăcăcios al necuvîntătoarelor devine sălaș al Celui neîncăput, cetele îngerilor vestesc slava lui Dumnezeu, pace, pe pămînt și bunăvoire între oameni, taina dragostei lui Dumnezeu se arată față de lume, totul se schimbă, totul se înnoiește, totul se îmbracă în lumină.

Marea bucurie a Nașterii Domnului din anul acesta crește împlinirea unor popasuri din istoria Bisericii Ortodoxe Române ca și din istoria poporului nostru.

S-au împlinit anul acesta 20 de ani de cînd lucrările gospodărești de legături cu țările lumii și de activizare în lupta pentru pace au luat un curs de mare excepție și însemnătate. Douăzeci de ani de cînd cel mai iubit fiu al poporului român, în calitate de Președinte al Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu, a depus o muncă cu adevărat titanică pentru realizarea celor mai îndrăznețe înfăptuiri. De aceea întregul nostru popor consideră acești douăzeci de ani o adevărată epocă ce merită a purta titlul de „Epoca Ceaușescu".

Pe linie bisericească s-au împlinit anul acesta 100 de ani de la dobîndirea autocefaliei și 60 de ani de la momentul cînd Biserica Ortodoxă Română a dobîndit titlul și a fost ridicată la treapta de Patriarhie. Tot în acest an Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a împlinit frumoasa vîrstă de 75 de ani, iar Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei pe cea de 70 de ani. Sînt evenimente aniversare ale istoriei și ale vieții bisericești care merită a fi subliniate.

Pentru Eparhia noastră anul acesta este de asemenea un an deosebit, deoarece, așa cum am încredințarea că ați și aflat, la propunerea noastră, Sfîntul Sinod a dat curs cererii de a fi numit ca Arhiereu-vicar al Eparhiei Prea Sfințitul Ioachim Mareș, cu titlul de „Vasluianul". Prea Sfinția Sa va fi de mare ajutor în lucrările noastre pastoral-misionare. Vă fac poftirea ca să-l primiți cu toată bună-cuviința pentru că vă veți convinge că „un astfel de Arhiereu se cuvine să avem" (Evrei 7, 26) ca ajutor la Eparhia noastră.

La praznicul Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, am aflat din Sfînta Evanghelie că: „Mulțime de oaste cerească lăuda pe Dumnezeu și zicea: Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire" (Luca 2, 13-14). Este în aceste cuvinte vestirea unei ere noi de pace, vestire care este mereu actuală și, în zilele noastre, încă și mai actuală. Ce poate fi mai măreț și mai demn de dorit ca pacea și împăcarea între oameni?" Fără pace și bunăvoință între oameni nu este cu putință viața cea cu propășire. Pacea între oameni este izvorul păcii între popoare.

Testamentul cel Nou lăsat de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos și propovăduit de Sfinții Apostoli este ca să se caute pacea cu toată lumea (Evrei 12, 14), toți oamenii să trăiască în pace (Romani 12, 18) și pacea să se înmulțească (I Petru 1, 2). Ancorați în Mîntuitorul avem încredințarea că vom avea pace (Ioan 16, 33), căci El este „pacea noastră" (Efeseni 2, 14). Nouă ni s-a încredințat cuvîntul împăcării (II Corinteni 5, 19) precum și slujirea împăcării (II Corinteni 5, 18). Pacea ce ni se dăruiește (Romani 15, 13) este roadă a Duhului Sfînt (Galateni 5, 22-23) și „covîrșește orice minte" (Filipeni 4, 7). Avem lăsată o putere care este Evanghelia păcii în slujirea căreia trebuie să fim mereu gata (Efeseni 6, 15) spre a realiza „legătura păcii" (Efeseni 4, 3). Cu grijă pentru păstrarea păcii trebuie să fim aflați de Mîntuitorul „fără prihană și fără vină" (II Petru 3, 14). Nu avem altă rugăciune mai scumpă decît ca Domnul și Dumnezeul păcii să dăruiască „pacea totdeauna și în tot chipul" (II Tesaloniceni 3, 16). Trăind în pace și Dumnezeul dragostei și al păcii va fi cu noi (II Corinteni 13, 11). Ne rugăm pentru toți care sînt în înalte dregătorii, ca să petrecem viața pașnică și liniștită, în toată temerea de Dumnezeu și buna-cuviință (I Timotei 2, 2) și ne bucurăm cu bucurie sfîntă „de cei ce vestesc pacea, de cei ce vestesc lucrurile bune" (Romani 10, 15; Isaia 52, 7-15). Iar ceea ce repetăm mai des în fericiri ne arată că sînt „fericiți făcătorii de pace" și aceștia „fiii lui Dumnezeu se vor chema" (Matei 5, 9).

În zilele noastre pacea este în mare și apăsătoare amenințare. Țara noastră, în frunte cu Președintele ei, Domnul Nicolae Ceaușescu, se străduiește în diferite feluri ca pacea să se statornicească în lume. Apelul Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România, de la sesiunea din noiembrie anul în curs, este un apel de pace, la rațiune, la înțelegere între popoare. Poziția consecventă a României pentru soluționarea pe cale pașnică, prin tratative, a diferendelor dintre state, și promovarea unei politici de dialog, de pace și colaborare între națiuni, a fost exprimată în toate împrejurările, atît în țară cît și în marile foruri internaționale, ca și la plenara Adunării Generale O.N.U.

Biserica Ortodoxă Română și-a manifestat totdeauna adeziunea la lucrarea de pace inițiată de țara noastră. Ea a mobilizat clerul și credincioșii ei pentru a fi apărători ai păcii, luptători neobosiți pentru realizarea dezarmării, a îndepărtării folosirii oricăror forme de arme de distrugere în masă, de îndepărtare totală a amenințării unui război nuclear nimicitor. De pe poziția ei Biserica Ortodoxă Română a lansat APELUL ca toți să se unească într-un glas și într-o acțiune comună pentru preîntîmpinarea unui război distrugător de vieți și bunuri, de îndepărtarea posibilității instaurării „iernii nucleare" pe planeta noastră. Despre acest Apel ați luat cunoștință în ziua de 1 decembrie cînd s-a citit în Sfintele noastre Biserici.

Avem încredințarea că glasurile unite și acțiunile pozitive pentru apărarea păcii vor fi bine primite și Domnul Păcii ne va dărui pacea mult dorită.

Pentru zilele acestea ca și pentru cele ale anului nou în care peste cîtva timp vom intra, limpezindu-ne mințile, întărindu-ne credința, sporindu-ne nădejdea, înmulțindu-ne dragostea să ne silim spre a fi cu adevărat ucenici ai Cuvîntului care S-a întrupat și a șezut în ieslea din Betleem. El, „Soarele" Care a răsărit, să ne călăuzească calea vieții noastre. Să lucrăm cele ale păcii și sfințeniei cu aceeași stăruință cu care strămoșii noștri au apărat Ortodoxia, cu încredințarea că prin aceasta au păstrat și curăția neamului românesc.

„Cele vechi au trecut, iată acum toate sînt noi" (II Corinteni 5, 17).

Vă urez din inimă, Sfintele Sărbători ale Nașterii Domnului, Anul Nou 1986 și Botezul Domnului, să le aveți cu sănătate deplină, liniște, mulțumire sufletească, bună-sporire în toate și „Dumnezeul păcii să fie cu noi cu toți" (Filipeni 4, 9; Romani 15, 33).

„Hristos Se naște, slăviți-L!
Hristos din ceruri, întîmpinați-L!
Hristos pe pămînt, înălțați-vă!"

Al vostru părinte duhovnicesc, care se roagă Celui în peșteră născut pentru buna voastră viețuire, pentru pacea a toată lumea și vă binecuvîntează.

APELUL

MARII ADUNĂRI NAȚIONALE
A
REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
adresat secretarului general al C.C. al P.C.U.S., Mihail Gorbaciov, și președintelui Statelor Unite ale Americii, Ronald Reagan

Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România, întrunită în sesiune, exprimînd voința și aspirațiile de pace ale poporului român, acum, în preajma întîlnirii sovieto-americane la nivel înalt de la Geneva, vă adresează Dumnevoastră apelul de a face totul pentru ca această întîlnire să ducă la înțelegeri corespunzătoare care să răspundă intereselor și aștepărilor popoarelor, politicii de pace, dezarmare și colaborare internațională.

Poporul nostru — ca, dealtfel, toate popoarele lumii — manifestă o puternică îngrijorare față de situația gravă creată pe continentul european, ca urmare a intensificării cursei înarmărilor, îndeosebi a înarmărilor nucleare, ceea ce sporește pericolul unui război mondial, care, în actualele condiții, s-ar transforma, inevitabil, într-o catastrofă nucleară ce ar duce la distrugerea întregii civilizații umane, a însăși condițiilor existenței vieții pe planeta noastră.

Avînd în vedere împrejurările internaționale în care are loc, întîlnirea Dumneavoastră de la Geneva poate fi considerată ca un moment unic de a opri cursul periculos al evenimentelor și de a deschide calea opririi cursei înarmărilor și trecerii la dezarmare, în primul rînd la dezarmare nucleară, spre o lume a păcii.

Pornind de la răspunderea deosebită pe care Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii — ca mari puteri nucleare — o au în fața propriilor popoare, a întregii omeniri, Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România își exprimă speranța că veți acționa cu cea mai înaltă responsabilitate pentru a ajunge, în cadrul întîlnirii de la Geneva, la un acord reciproc acceptabil care să ducă la reducerea armelor nucleare — și de o parte, și de alta —, la oprirea amplasării și retragerea rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune din Europa, la oprirea militarizării Cosmosului, la reluarea politicii de încredere, destindere și colaborare pașnică.

În numele poporului român, Marea Adunare Națională vă adresează apelul solemn de a face totul ca întîlnirea de la Geneva să se încheie cu bune rezultate, care să dea un curs nou vieții internaționale, să răspundă dorinței și năzuințelor fierbinți ale popoarelor de a se elibera de coșmarul unui război nuclear nimicitor, de a se trece la încetarea experiențelor cu arme nucleare și alte arme de distrugere în masă, la reducerea generală a armamentelor și cheltuielilor militare, de a se asigura dreptul suprem al națiunilor, al oamenilor, la viață, la libertate, la pace.

În spiritul acestui apel, avînd convingerea că se vor depune toate eforturile și se va acționa cu înțelegere și încredere reciprocă, Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România urează deplin succes întîlnirii Dumneavoastră.

MAREA ADUNARE NAȚIONALĂ
A
REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

PASTORALĂ
A
SFÎNTULUI SINOD
AL
BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Iubitului nostru cler și dreptcredincioșilor creștini din cuprinsul Patriarhiei Române, har, milă și pace de la Dumnezeu, iar de la noi arhierești binecuvîntări

Iubiți credincioși,

Așa cum ne învață Sfînta noastră Biserică, lumea este opera lui Dumnezeu, iar omul poartă în sine chipul și asemănarea Creatorului Său.

Odată cu suflarea de viață, Dumnezeu i-a dat omului și puterea de a stăpîni peste toată făptura zicînd: „Creșteți și vă înmulțiți, și umpleți pămîntul... și-l stăpîniți...“ (Facere 1, 28).

Din această poruncă divină învățăm că darul cel mai de preț pe care Dumnezeu l-a făcut omului este viața, iar viața i-a fost dată să fie trăită, păstrată și apărată împreună cu toți semenii.

Însuși Fiul lui Dumnezeu mărturisește „că a venit în lume pentru ca lumea viață să aibă și încă din belșug“ (Ioan 10, 10). Acest belșug de viață îl putem dobîndi însă numai atunci cînd între noi se împlinește mesajul îngeresc cîntat la Nașterea Domnului Hristos: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire“ (Luca 2, 14). Pacea este așadar un bun suprem; ea constituie o condiție esențială a binelui și fericirii neamului omenesc (Ioan 14, 27).

Din păcate, însă, de-a lungul istoriei, „oameni vărsători de sînge“, cum spune psalmistul (Psalm 58, 2), au nesocotit voința divină, s-au ridicat împotriva celor drepți și, nu o dată, împotriva celor lipsiți de apărare, au tulburat pacea pe pămînt, distrugînd bunurile materiale și spirituale, curmînd nenumărate vieți și provocînd lacrimi și durere.

Iubiți fii sufletești,

Lumea, pe care „Dumnezeu atît de mult o iubește“ (Ioan 3, 16), se găsește astăzi în fața primejdiei de moarte. Se fac pregătiri pentru distrugerea ei cu tot felul de arme și, mai ales, cu armele nucleare. Cei ce „nu cunosc drumul păcii“ (Isaia 59, 7-8) nu înțeleg și nu vor să înțeleagă că un război cu asemenea arme ar face să dispară însăși viața pe planeta noastră. Un război nuclear, va fi un

război planetar, va cuprinde pămîntul, apele și văzduhul. El va depăși granițele dintre state, nu va ține seama de țări mari sau mici, nu va cruța nici un popor, pe tineri sau bătrîni, pe credincioși sau necredincioși. El va însemna un cataclism de nedescris, războiul nuclear pustiind totul, în urma lui nemaifiind nici învinși nici învingători.

În fața acestei grave amenințări, nimeni nu trebuie să fie nepăsător, nimeni nu are dreptul să se sustragă de la datoria apărării minunatelor bunuri pe care Dumnezeu „cu înțelepciune le-a făcut" (Psalm 103, 24) și le-a dăruit omului. A apăra pacea împreună, a apăra viața și toată făptura, înseamnă a fi „împreună-lucrători" cu Ziditorul la păstrarea și continuarea operei Sale.

De aceea astăzi, cînd se caută fără încetare perfecționarea mijloacelor de distrugere și cînd în lume s-au acumulat uriașe cantități de arme nucleare, care pot distruge de cîteva ori viața pe întreaga planetă, problema fundamentală a zilelor noastre o constituie oprirea cursei înarmărilor, realizarea dezarmării și, în primul rînd, a dezarmării nucleare. Acum, mai mult ca oricînd, este necesar să se acționeze cu toate forțele pentru a stăvili calea războiului, pentru a apăra dreptul divin al tuturor oamenilor, al popoarelor, la viață și la pace.

Iubiți fii duhovnicești,

Din zorii existenței sale și pînă astăzi, poporul român n-a avut nimic mai scump ca libertatea, ca voința nestrămutată de a fi singur stăpîn pe pămîntul și destinul propriu, ca dorința de a trăi în pace și bună înțelegere cu toate popoarele. Niciodată poporul nostru n-a manifestat tendințe războinice sau ambiții de cotropire, de înrobire a altor popoare, niciodată n-a rîvnit la ceea ce nu i-a aparținut; iar arma în mînă a luat-o numai pentru a-și apăra ființa națională, integritatea hotarelor, libertatea și neatîrnarea și odată cu acestea dreptul la viață.

De aceea, în întreaga sa istorie, poporul nostru a prețuit munca pașnică. El și-a cultivat cu rîvnă ogoarele, și-a făurit în ateliere și fabrici bunurile de trebuință, a zidit sate și orașe, a înălțat monumente de artă și cultură, biserici și mănăstiri. Iar în timpurile din urmă, a înzestrat și îmbogățit tot mai mult chipul scump al Patriei prin fabrici, uzine, hidrocentrale, școli și nenumărate așezăminte de cultură și civilizație.

Hotărît să apere pacea, poporul român își ridică și astăzi glasul cu putere pentru salvarea vieții, pentru înțelegere și colaborare cu celelalte state și popoare, pentru o lume mai dreaptă și mai bună, fără arme și fără războaie.

Strălucit exponent al intereselor fundamentale de pace, liniște și bunăstare ale poporului nostru, ale întregii umanități, Președintele României, Domnul Nicolae Ceaușescu, relevînd momentul de extremă gravitate în care se află astăzi omenirea, cheamă toate popoarele lumii la o largă colaborare internațională pentru a impune încetarea cursei înarmărilor, pentru a determina trecerea la măsuri neîntîrziate de dezarmare și, în primul rînd, de dezarmare nucleară,

pentru apărarea dreptului sacru al fiecărui popor la o viață liberă și independentă.

În fața acestei stăruitoare chemări, dreptmăritoarea noastră Biserică, însușindu-și pe deplin Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste, din 23 mai 1985, fiind călăuzită de conștiința misiunii sale de a fi răspunzătoare pentru viața și pacea lumii atît în fața lui Dumnezeu cît și a oamenilor, nu încetează să îndemne, prin cuvînt și faptă, la dragoste și bună înțelegere, rugîndu-se necontenit pentru „pacea a toată lumea" și pentru „vremuri cu pace".

Se cuvine să facem cunoscut, și pe această cale, că Biserica Ortodoxă Română, împreună cu celelalte Culte religioase din țara noastră, au ținut, în anii din urmă, două Adunări consacrate păcii și dezarmării, iar în acest an, între 16 și 18 septembrie s-au desfășurat la București lucrările celei de a treia Adunări a Cultelor din România pentru dezarmare și pace avînd ca temă: „Pacea înseamnă astăzi însăși viața planetei noastre". La aceste adunări, pe lîngă reprezentanții unor Biserici și Organizații religioase din țară, au participat și mulți reprezentanți ai Bisericilor de peste hotare.

Cu aceste prilejuri au fost adresate apeluri de pace înaltelor foruri internaționale, Bisericilor, Organizațiilor religioase internaționale și tuturor oamenilor de bine de pretutindeni.

Dreptmăritori creștini,

Așa cum este cunoscut, poporul român aniversează, la 1 Decembrie anul acesta, 67 de ani de la istoricul act al desăvîrșirii statului național unitar român, act care a încununat lupta de veacuri a neamului nostru pentru afirmarea ființei sale naționale, pentru independență, pace și înțelegere între oameni și popoare.

Răspunzători fiind în fața lui Dumnezeu și a întregii lumi, împreună cu toți oamenii de pe pămînt de viața planetei noastre să nu precupețim nici un efort pentru împlinirea datoriei noastre de a apăra pacea în lume.

Să sprijinim cu însuflețire și puteri sporite toate inițiativele și acțiunile înțelepte ale Conducerii noastre de stat menite să apere pacea și viața, bunăstarea și dreptatea, înfrățirea și colaborarea dintre oameni și popoare.

Să menținem și să susținem în sufletele noastre credința și nădejdea într-un viitor mai bun al lumii și să ne rugăm bunului Dumnezeu, „Izvorul vieții", „Domnul păcii" și „Iubitorul de oameni", să ne păzească de primejdia unui război nuclear, să „împrăștie toată mînia" dintre popoare, să insufle, îndeosebi, conducătorilor de stat, gînduri bune, înțelepciune și răspundere morală față de prezentul și viitorul omenirii.

Cu convingerea că Dumnezeu a creat pe om spre viață, iar nu spre moarte, că El „nu Se bucură de pierderea celor vii" (Înțelepciunea lui Solomon 1, 13), ci de propășirea lor, să lucrăm cu dragoste și dăruire, oriunde și oricînd, pentru ca pacea și înțelegerea să nu lipsească niciodată și nicăieri de pe fața pămîntului.

Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfîntului Duh să fie cu noi toți! Amin.

PREȘEDINTELE SFÎNTULUI SINOD

† *IUSTIN*

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

† *TEOCTIST*
MITROPOLITUL MOLDOVEI ȘI SUCEVEI

† *ANTONIE*
MITROPOLITUL ARDEALULUI

† *NESTOR*
MITROPOLITUL OLTENIEI

† *NICOLAE*
MITROPOLITUL BANATULUI

† *ANTIM*
ARHIEPISCOPUL TOMISULUI ȘI DUNĂRII DE JOS

† *TEOFIL*
ARHIEPISCOPUL VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI

† *GHERASIM*
EPISCOPUL RÎMNICULUI ȘI ARGEȘULUI

† *EPIFANIE*
EPISCOPUL BUZĂULUI

† *EFTIMIE*
EPISCOPUL ROMANULUI ȘI HUȘILOR

† *EMILIAN*
EPISCOPUL ALBA IULIEI

† *TIMOTEI*
EPISCOPUL ARADULUI, IENOPOLEI ȘI HĂLMAGIULUI

† *VASILE*
EPISCOPUL ORADIEI

† *VASILE TÎRGOVIȘTEANUL*
EPISCOP-VICAR PATRIARHAL

† *NIFON PLOIEȘTEANUL*
EPISCOP-VICAR PATRIARHAL

† *ROMAN IALOMIȚEANUL*
EPISCOP-VICAR AL ARHIEPISCOPIEI BUCUREȘTILOR

† *PIMEN SUCEVEANUL*
EPISCOP-VICAR AL ARHIEPISCOPIEI IAȘILOR

† *DAMASCHIN SEVERINEANUL*
EPISCOP-VICAR AL ARHIEPISCOPIEI CRAIOVEI

† *LUCIAN TOMITANUL*
EPISCOP-VICAR AL ARHIEPISCOPIEI TOMISULUI ȘI DUNĂRII DE JOS

† *JUSTINIAN MARAMUREȘEANUL*
EPISCOP-VICAR AL ARHIEPISCOPIEI CLUJULUI

† *CALINIC ARGEȘEANUL*
ARHIEREU-VICAR AL EPISCOPIEI RÎMNICULUI ȘI ARGEȘULUI

† *IOACHIM VASLUIANUL*
ARHIEREU-VICAR AL EPISCOPIEI ROMANULUI ȘI HUȘILOR

† *GHERASIM HUNEDOREANUL*
ARHIEREU-VICAR AL EPISCOPIEI ARADULUI, IENOPOLEI ȘI HĂLMAGIULUI

ALEGEREA PREA SFINȚITULUI IOACHIM VASLUIANUL ARHIEREU — VICAR LA EPISCOPIA ROMANULUI ȘI HUȘILOR

I. ALEGEREA

— Luînd în discuție recomandarea Prea Sfințitului Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor, Sinodul permanent a propus Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române alegerea P. C. Preot *Ioan Mareș*, vicar administrativ, pentru demnitatea de Arhiereu-vicar al Episcopiei Romanului și Hușilor. Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, la sesiunea sa din 30 septembrie 1985, avînd în vedere avizul Comisiei Juridice și Canonice privind îndreptățirea celui recomandat pentru treapta de arhiereu, l-a ales, în unanimitate, Arhiereu-vicar al Episcopiei Romanului și Hușilor cu titlul de *Vasluianul*. Îndată după alegere, P. C. Pr. Ioan Mareș s-a înfățișat Sfîntului și îndreptătorului Sinod spre a lua cunoștință de hotărîrea luată. Prea Fericitul Patriarh Iustin l-a întîmpinat părinteste în forul înalt de conducere a Bisericii Ortodoxe Române, i-a comunicat că l-a găsit vrednic pentru treapta arhieriei și l-a felicitat călduros amintindu-i, totodată, că Biserica așteaptă de la el rîvnă pilduitoare și activitate rodnică în via Domnului.

Adînc impresionat de hotărîrea Sfîntului Sinod, P. C. Pr. Ioan Mareș a dat expresie gîndurilor și simțămintelor care îl stăpîneau spunînd :

„Această istorică sală, aureolată de prezența membrilor Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, păstrează atmosfera festivă a marilor împliniri istorice ale Sfintei noastre Biserici la aniversarea din acest an a unui veac de autocefalie, 75 ani de viață și 30 ani de vrednică slujire arhierească a Prea Fericirii Voastre, „Apostol al Evangheliei“, și șase decenii de Patriarhat, prin care se împlinesc cuvintele profetice ale Episcopului Lucian al Romanului, exprimate în Adunarea eparhială din 12 decembrie 1925, zicînd că : începutul Patriarhiei Române o să fie începutul unei epoci de glorie pentru Biserica Ortodoxă Română — „Piatra cea din capul unghiului, totdeauna nedeslipită de destinele țării“.

Mă găsesc astăzi în fața Prea Fericirii Voastre, a Domnului Președinte al Departamentului Cultelor și a membrilor Sfîntului Sinod, copleșit de „vestea cea bună“ — privind alegerea mea în postul vacant de Arhiereu-vicar al Eparhiei Romanului și Hușilor, la propunerea făcută de Prea Sfinția Sa, Prea Sfințitul Episcop Eftimie.

Față de această aleasă încredințare, cu inima curată, mărturisesc că, în cei 33 ani de activitate pastorală desfășurată în parohiile : Dămienești și Țîrdeni (Protopopiatul Bacău), „Sf. Nicolae“-

Moinești și Leorda (Protopopiatul Moinești) și „Sf. Nicolae“ din municipiul Bacău, cît și în cei 23. ani de muncă administrativă, ca secretar al protopopiatului Moinești, președinte al Consistoriului eparhial și vicar administrativ, nu am avut alt crez decît acela de a sluji Sfînta noastră Biserică strămoșească și scumpa noastră patrie.

Ca fiu de țăran, m-am identificat cum este și firesc, cu năzuințele acestor minunați fii ai țării, în toți anii slujirii mele preoțești.

Prea Fericirea Voastră,

Mărturisesc în fața Prea Fericirii Voastre și a membrilor Sfîntului Sinod că, în noua însărcinare la care sînt chemat acum, mă voi identifica cu tot ceea ce Sfîntul Sinod, prezidat de Prea Fericirea Voastră, elaborează spre înțeleapta îndrumare a clerului și a credincioșilor Bisericii noastre.

Ca unul care am slujit ani de-a rîndul clerul și credincioșii de parohie, țin să vă aduc ecoul puternic al suflului celui nou de viață pastorală și teologică pe care Prea Fericirea Voastră îl promovați apostolicește, potrivit cuvintelor Sfîntului Apostol Pavel, cu timp și fără timp.

Mult Stimate Domnule Președinte

al Departamentului Cultelor,

Astăzi, în cadrul Sfîntului Sinod, s-a făcut chemarea smereniei mele la o slujire de o aleasă cinstire și conștientă răspundere, în contextul epocalelor împliniri ale minunatului nostru popor condus cu cea mai înaltă destoinicie și totală dăruire de către înțeleptul nostru conducător, Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, a cărui personalitate se înscrie în istorie și în galeria marilor bărbați ai neamului prin slujirea celor mai mărețe împliniri ale poporului nostru, reflectate în spiritul de libertate și dreptate socială, de umanism și pace, care sînt premize vitale ale lumii contemporane.

Sînt conștient că tot ceea ce se înfăptuiește în Biserica noastră se datorește libertății de conștiință consemnată în cartea de aur a neamului.

Vă încredințez, că sub îndrumarea Sfîntului Sinod și a Prea Sfințitului Episcop Eftimie îmi voi împlini îndatoririle ce-mi revin ca ierarh al Bisericii noastre strămoșești și voi sluji idealurile harnicului nostru popor român, în plin avînt creator, pentru înălțarea scumpei noastre patrii pe noi trepte de înflorire și civilizație.

Cu acest prilej, respectuos Vă rog să transmiteți înaltei Conduceri de stat hotărîrea mea nestrămutată de a-mi închina toată energia în slujirea bunăstării poporului nostru, în apărarea păcii și a făuririi unei lumi mai drepte și mai bune, pentru care se dăruiește cu abnegație pilduitoare mult stimatul președinte al Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu.

Prea Sfinția Voastră,

Prea Sfințite Părinte Episcop Eftimie,

Cu fiască supunere și cu recunoștință deplină vă mulțumesc pentru încrederea ce mi-ați acordat, recomandîndu-mă Prea Fericitului Părinte Patriarh și Sfîntului Sinod pentru alegerea mea în demnitatea de Arhiereu-vicar.

Am învățat lucruri nespus de prețioase de la Prea Sfinția Voastră în cei șapte ani cît am îndeplinit funcția de vicar administrativ.

Cu smerenie în purtare, cu statornicie în credință, cu înțelepciune în cuvinte, cu dragoste în lucrare și milostivire în fapte, vă voi asculta și urma în dragostea și dăruirea cu care săvîrșiți lucrul cel bun și slujiți cerințele spirituale și sociale ale Bisericii noastre strămoșești, ostenindu-vă pentru a păstra nealterat prestigiul pe care Eparhia Romanului și Hușilor l-a dobîndit în decursul existenței sale istorice cu atîția ierarhi de valoare, de vrednică amintire și de aleasă cinstire.

Copleșit de sentimentele de care sînt pătruns în aceste clipe, cu cele mai alese sentimente de prețuire, de respect și recunoștință, mulțumesc Prea Fericirii Voastre, Înalt Prea Sfințiților și Prea Sfințiților Ierarhi, membri ai Sfîntului Sinod, pentru încrederea ce mi-a fost acordată și, cu credință, făgăduiesc să-mi îndeplinesc sarcinile ce-mi vor fi rînduite, aducîndu-mi cuvenita contribuție la împlinirea năzuințelor epocale ale Sfintei noastre Biserici și ale patriei noastre dragi.

Acesta-mi este crezul și legămîntul, nimic nu am mai sfînt pe acest pămînt.

Așa să-mi ajute Dumnezeu.“

II. TUNDEREA ÎN MONAHISM

Sub cupolele ctitoriei mușatine de la Mănăstirea Neamț, în seara zilei de 17 octombrie 1985, după slujba vecerniei, P. C. Pr. Ioan Mareș a îmbrăcat haina îngerescului chip, potrivit îndătinatelor rînduieli ale Bisericii. Condus sub ocrotitoarea sa mantie de Prea Sfințitul Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor, Părintele Ioan Mareș înainta, ascultînd impresionanta cîntare „Brațele părintești...“, în monumentala biserică „Înălțarea Domnului“ unde, în fața Sfîntului Altar, la întrebările P. C. Arhimandrit Efrem Chișcariu, starețul mănăstirii, a mărturisit că, cu voia lui Dumnezeu, dorește să fie primit în cinul monahal. Făgăduind că va fi călăuzit fără încetare de duhul ascultării, că va viețui în desăvîrșita curăție, că nu se va lăsa doborît de ispite și rele porniri, P. C. Preot Ioan a îmbrăcat haina monahală cu numele de *Ioachim ieromonahul.*

Rostind un cuvînt ocazional, Prea Sfințitul Episcop Eftimie s-a referit la rolul de mare însemnătate îndeplinit în istoria Bisericii Ortodoxe Române și a monahismului de Mănăstirea Neamț, „Ierusalimul Ortodoxiei Românești“. Vorbind despre botezul monahal primit de Părintele Mareș, despre intrarea sa în ceata călugărilor, alături de care va sluji pe semeni cu dăruire și jertfelnicie,

Prea Sfinția Sa a scos în lumină însușirile duhovnicești și înfăptuirile de pînă acum ale acestui slujitor vrednic al Bisericii Ortodoxe Române.

Răspunzînd, Prea Cuviosul Ioachim a mărturisit că trăiește unul dintre cele mai importante momente din viața sa. În continuare, a mulțumit cu supunere fiască Înalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, prin Prea Sfințitul Episcop-vicar Pimen care era de față, pentru că a rînduit și încuviințat tunderea sa în monahism la această vatră de cultură și de trăire călugărească, Mănăstirea Neamț, cum și Prea Sfințitului Episcop Eftimie pentru că l-a călăuzit ani de-a rîndul și l-a însoțit părintește la acest solemn pas din viața sa, apoi a făgăduit să păstreze cu mare cinste chipul cel frumos al viețuirii pentru Iisus Hristos.

III. ÎNMÎNAREA DECRETULUI DE RECUNOAȘTERE LA DEPARTAMENTUL CULTELOR

Într-o atmosferă festivă, în ziua de 7 noiembrie, Președintele Departamentului Cultelor, Domnul Ion Cumpănașu, a înmînat Prea Cuviosului Ioachim Mareș înaltul *Decret nr. 224,* din 28 octombrie 1985, al Președintelui Republicii Socialiste România, prin care este recunoscută alegerea sa în demnitatea de Arhiereu-vicar al Episcopiei Romanului și Hușilor. În aceeași zi, au fost înmînate Decretele de recunoaștere ale noilor ierarhi aleși de Sfîntul Sinod : P. Cuv. Arhimandrit Nifon Mihăiță, Episcop-vicar patriarhal, P. S. Lucian Florea, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos și P. Cuv. Arhimandrit Calinic Argatu, Arhiereu-vicar al Episcopiei Rîmnicului și Argeșului.

La această festivitate de la Departamentul Cultelor au luat parte : Prea Fericitul Patriarh Iustin Moisescu, ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române și reprezentanți ai unor Culte din țara noastră.

Primind înaltul Decret, semnat de Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, de la Domnul Ion Cumpănașu, Prea Cuviosul Ioachim a spus :

Mult stimate Domnule Președinte,

„Stăpînit de cele mai profunde sentimente de emoție, am primit Decretul prezidențial de recunoașterea înaltei Conduceri de stat privind alegerea mea, făcută de către Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în demnitatea de Arhiereu-vicar al Episcopiei Romanului și Hușilor.

Cu adîncă recunoștință și cu respectul cuvenit, vă rog călduros, mult stimate Domnule Președinte, de a asigura înalta Conducere de stat de atașamentul deplin și devotamentul meu sincer și necondiționat față de orînduirea socialistă din țara noastră, față de politica internă și externă și mărețele idealuri umanitare promovate de Statul nostru, față de împlinirile naționale și sociale ale poporului nostru, reflectate în cea mai strălucită epocă din istoria neamului nostru, *Epoca de aur* — „*Epoca Ceaușescu*“, în care, mai mult ca oricînd, am învățat să slujesc poporul, adevărul și dreptatea, dragostea și umanitatea, pacea și frățietatea.

Sînt pe deplin conștient că tot ceea ce înfăptuiește Biserica Ortodoxă Română, în contextul celor mai mărețe împliniri din istoria neamului nostru, este fructul libertăților democratice din țara noastră, plantate pe fondul egalității și dreptății sociale, în care se reflectă libertatea de conștiință și de cult religios consemnate în cartea de aur a neamului și garantate tuturor fiilor scumpei noastre patrii.

Ca fiu de țăran, am crescut în dragoste față de muncă și față de pămîntul strămoșesc pe care de la părinții mei am învățat să-l iubesc, să-l îmbrățișez și să-l sărut ca pe un lucru sfînt, la fiecare plecare a genunchilor în semn de rugăciune.

În școlile teologice, am învățat să cinstesc jertfele înaintașilor noștri aduse pe altarul sfînt al Patriei, pentru apărarea legii noastre românești și a credinței noastre strămoșești. Tot acolo am învățat crezul de cinstire a Patriei și de slujire a omului, de slujire a minunatului nostru popor, care, biruitor peste veacuri, astăzi își înalță gloriosul său edificiu ca împlinire testamentară a profeției : „Viitor de aur țara noastră are".

În cei 33 ani de activitate pastoral-socială, într-un climat de muncă, de cugetare și de simțire românească, m-am identificat cu aspirațiile minunatului nostru popor și, de pe poziția slujirii mele, mi-am adus contribuția cuvenită la împlinirea și înfăptuirea năzuințelor sale epocale, reflectate în bogăția de fapte și de acte creatoare, pe care se înalță triumfător mărețul edificiu al României noi, al României de astăzi.

Ca român, născut și crescut în crezul muncii și al dragostei de glie și de neam, privind la chipul nou al Patriei noastre dragi, inima-mi tresaltă de bucurie și, cu cele mai alese sentimente de respect și de recunoștință, îmi îndrept gîndurile către înțeleapta Conducere de stat, prin grija căreia, din zi în zi, se lărgește orizontul de aur al României de astăzi, care prin realizări epocale, de progres și de prosperitate, se înalță tot mai sus spre culmile culturii și civilizației naționale și universale.

Nume de eroi, de martiri și de sfinți confirmă că, în trecutul său istoric, Biserica s-a înfrățit și s-a identificat cu munca și cu lupta socială și națională a poporului pe care l-a slujit ca pe propria-i ființă, pînă la jertfelnicie.

Prin clerici și ierarhi luminați, ieșiți din popor, Biserica Ortodoxă Română și-a înțeles de timpuriu vocația ei dublă, spirituală și socială.

De la Macarie, Eftimie și Azarie, făuritori de cronici, la Coresi, Varlaam sau Dosoftei — părinți ai literaturii și poeziei noastre românești —, Veniamin Costachi, Sofronie Miclescu, Veniamin Roset sau Melchisedec Ștefănescu — luptători pentru împlinirea măreților idealuri naționale ale neamului nostru — și pînă în zilele de arhipăstorire a Prea Fericitului Patriarh Iustin, a înalților și venerabililor Ierarhi ai Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, slujitori devotați ai crezului Ortodoxiei românești și ai apostolatului social, rămîn pentru mine — cel învestit astăzi în demnitatea de Arhiereu-vicar — exemple strălucite de slujire a idealurilor umanitare ale lumii contemporane, a aspirațiilor poporului și a

destinelor istorice ale Patriei, pe care-i voi urma cu credință nestrămutată, cu conștiință patriotică, cu consecvență și totală dăruire.

Mult stimate Domnule Președinte,

În această atmosferă solemnă și festivă, în care mi-ați înmînat Decretul de recunoaștere în demnitatea de Arhiereu-vicar al Episcopiei Romanului și Hușilor, vă rog să binevoiți a încredința înalta Conducere de stat de alesele mele sentimente de recunoștință și mulțumire pentru încrederea ce mi-a fost acordată și pentru condițiile noi de viață create cu grijă părintească pentru toți fiii minunatului nostru popor, pentru climatul de libertate, de dreptate socială și de pace în cadrul căruia am putut să mă realizez ca slujitor al Bisericii noastre strămoșești și cetățean credincios al scumpei noastre Patrii, climat binecuvîntat în care voi fi fericit să-mi desfășor activitatea de viitor ierarh.

Vă mulțumesc cu inimă curată, Domnule Președinte, pentru grija deosebită cu care mi-ați urmărit și apreciat activitatea pastorală și socială desfășurată în anii de slujire preoțească, exprimîndu-vă acordul în vederea recunoașterii mele în această nouă demnitate.

Vă încredințez pe Dumneavoastră personal, ca și pe distinșii Dumneavoastră colaboratori, că îmi voi spori rîvna pentru tot lucrul cel bun și nu voi precupeți nimic în împlinirea cu conștiință patriotică a îndatoririlor sfinte ce-mi revin față de poporul din care descind și pe care cu jurămînt m-am legat să-l slujesc.

Ca viitor membru al Sfîntului Sinod, asigur pe Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte Patriarh, ca și pe înalții și distinșii Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, că prin ascultare necondiționată și dăruire totală, sub directa îndrumare a Prea Sfințitului Episcop Eftimie, în contextul imperativelor contemporane ale poporului și ale Patriei noastre, îmi voi închina întreaga activitate prosperității spirituale și sociale a clerului și credincioșilor din Țara Moldovei de Jos și-mi voi aduce contribuția cuvenită la împlinirea cerințelor actuale ale Bisericii noastre, reflectate în apostolatul social și în înfăptuirea deziderateloor umanitare ale lumii contemporane de înfrățire și pace între oameni și popoare.

Încredințez conducerea județelor Neamț, Bacău și Vaslui că, de pe poziția slujirii mele, îmi voi aduce cuvenita contribuție la împlinirea cerințelor social-obștești din parohiile celor trei județe, identificîndu-mă cu aspirațiile contemporane ale minunatului nostru popor.

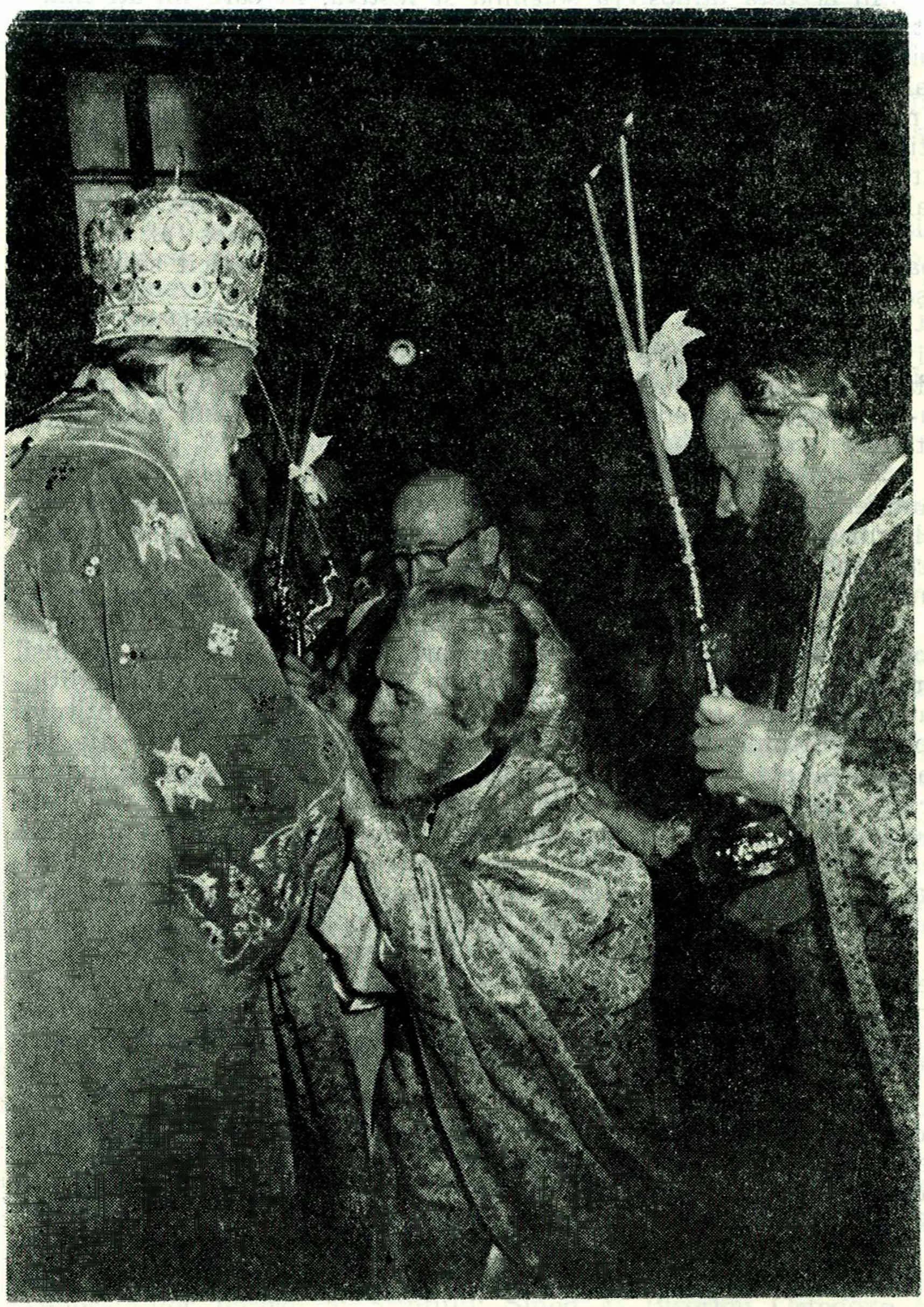
În cadrul ecumenismului pe care-l practică Biserica Ortodoxă Română, asigur pe reprezentanții celorlalte Culte din țara noastră de colaborare deplină în împlinirea măreților năzuințe contemporane ale poporului nostru, care sînt comune tuturor fiilor patriei, și vă mulțumesc pentru participare.

Acesta-mi este crezul, pe care-l mărturisesc astăzi, față de scumpa noastră Patrie și față de Biserica noastră strămoșească".

În aceeași zi, 7 noiembrie, Prea Fericitul Patriarh Iustin a primit la Reședința patriarhală pe Părintele Ioachim și pe cei promovați în Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, cărora li se înmînaseră Decretele de recunoaștere la Departamentul Cultelor.

IV. HIROTONIA ÎNTRU ARHIEREU

De obicei, ierarhii rînduiți la Roman, fie episcopi, fie arhierei-vicari, erau hirotoniți la Iași sau la București. Cel dintîi

La chemarea primirii harului arhieriei

dintre ei care a primit dumnezeiescul har al arhieriei în Catedrala episcopală din istoricul oraș al Moldovei de Jos este Prea Sfințitul Episcop Eftimie. Hirotonia sa era săvîrșită la 30 ianuarie 1972. Al

doilea act de felul acesta, săvîrșit în această catedrală, a fost hirotonia întru arhiereu a Prea Cuviosului Ioachim Mareș.

Sîmbătă 23 noiembrie, după sfîrșitul vecerniei, clerici și credincioși luau parte în sfîntul locaș la actul ipopsifierii. A doua zi, duminică 24 noiembrie, cel chemat la înalta treaptă a arhieriei a mărturisit dreapta credință a Bisericii în fața Înalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Prea Sfințitului Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor, Prea Sfințitului Pimen Suceveanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, iar după psalmodierea imnului „Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluiește-ne pe noi", P.P.C.C. Arhimandriți Partenie Apetri și Mitrofan Băltuță l-au însoțit spre Sfîntul Prestol unde, prin rugăciunile și punerea mîinilor sfinților ierarhi, Prea Cuviosul Ioachim era hirotonit întru arhiereu-vicar al Episcopiei Romanului și Hușilor, cu titlul de *Vasluianul*. La sfîrșitul dumnezeieștii Liturghii, Înalt Prea Sfințitul Teoctist a conferit Prea Sfințitului Arhiereu Ioachim mantia arhierească și toiagul, semn al puterii pastorale. În fața înalților ierarhi, a protopopilor, monahilor, preoților și dreptcredincioșilor care se aflau sub cupolele Catedralei episcopale, Prea Sfințitul Arhiereu-vicar Ioachim Vasluianul a rostit următoarea cuvîntare:

Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit,
Prea Sfințite Părinte Episcop Eftimie,
Prea Sfințite Părinte Episcop-vicar Pimen,
Onorați reprezentanți ai Departamentului Cultelor și ai organelor locale de stat,
Prea Cuvioși Părinți, Prea Cuvioase Maici, Prea Cucernici Părinți și iubiți credincioși,

În această atmosferă evanghelică, plină de simțire ortodoxă și de har dumnezeiesc, dintru început aș dori să precizez că am văzut lumina zilei la 12 martie 1927 în comuna Măgirești, județul Bacău, comună situată într-o depresiune subcarpatică de răsărit, ținut moldovenesc cu plaiuri roditoare, scăldate de apele Tazlăului Sărat, cu coline pline de livezi, lîngă care se înalță cu semeție turlele sondelor petroliere, zonă plină acum de farmecul înnoitor, împodobită cu frumusețea care aureolează astăzi întreg pămîntul minunatei noastre patrii.

În mijlocul acestui sat, ca prin farmec stă înălțată o colină pe care este clădită biserica parohială împodobită ca o mireasă a lui Hristos. Ea străjuiește mormintele răzeșilor lui Ștefan cel Mare și vorbește de evlavia și vitejia celor ce cu eroism au apărat legea noastră românească și credința noastră strămoșească pe aceste sfinte plaiuri moldovene.

Părinții mei, țărani colectiviști acolo odihnesc și, împreună cu ei, de aproape 15 ani veghează spre Ziua învierii, Ana, prezvitera care mi-a fost bun sfătuitor și înțelept îndrumător și cel mai sincer și mai sever critic din anii slujirii mele preoțești.

De la tatăl meu am învățat să mă înfrățesc cu munca. Și astăzi simt farmecul pămîntului reavăn întors de brazdele plugului, al secerii cu care adunam în snopi grîul cu spice în strălucire de aur și

al coasei cu care, în simfonia zumzetului de albine, covorul mîndrelor coline cu flori împodobit în brazde îl așezam.

Mama, o fire rugătoare, blîndă, meditativă și plină de credință, a sădit în ființa mea dragostea de Dumnezeu și de oameni, cuminția și omenia, evlavia și rîvna pentru cele sfinte.

Cursurile școlii primare le-am urmat în satul meu natal, după care pașii mi-au fost îndrumați spre Seminarul Teologic „Sf. Gheorghe“ din această citadelă voievodală, pe care l-am absolvit în anul 1946, apoi spre Facultatea de Teologie din Suceava și Institutul Teologic din Cluj, la care, în anul 1950, am obținut diploma de „licențiat în Teologie“.

Am fost hirotonit diacon în ziua de 21 mai 1952, în această binecuvîntată Catedrală episcopală și am primit „punerea mîinilor preoției“ (I Timotei 2, 14) în ziua de 29 iunie, în Catedrala episcopală din Huși.

În cei 33 ani de activitate pastorală, desfășurată la parohiile Dămienești și Țîrdeni (Protopopiatul Bacău), „Sf. Nicolae“ Moinești și Leorda (Protopopiatul Moinești) și „Sf. Nicolae“ Bacău, cît și în cei 23 ani de muncă administrativă, ca secretar de protoierie, președinte al Consistoriului eparhial și vicar administrativ, nu am avut alt crez decît acela de a învăța, a sfinți și a conduce turma ce mi-a fost încredințată spre păstorire, de a sluji „Evanghelia păcii“ și de a mă identifica cu „Apostolatul social“, păstrînd cu credință în sufletul meu cuvintele pauline, adresate la Milet episcopilor și preoților din Efes : „Nu pun nici un preț pe sufletul meu, numai să-mi împlinesc calea mea și slujba mea pe care am luat-o de la Domnul Iisus, de a mărturisi Evanghelia harului lui Dumnezeu“.

Înalt Prea Sfinția Voastră,
Prea Sfinților Voastre,
Stimați reprezentanți ai Departamentului Cultelor
și ai organelor locale de stat,
Dragi Părinți și iubiți credincioși,

Din această ctitorie voievodală, gîndurile noastre ne conduc pe firul istoriei bimilenare a neamului nostru românesc în care stă înscrisă și cetatea Romanului, ca o veche așezare ale cărei origini se pierd în negură de vremi.

Vestigiile arheologice confirmă că Romanul a fost leagănul unor vechi așezări omenești. Întărit fiind cu fortificații civile și cu cetăți de apărare, reconstruite și consolidate mai tîrziu de către voievodul Roman I, „Tîrgul de Jos“ devine un important centru politico-administrativ. Atestat documentar la 30 martie 1392, „Tîrgul Romanului“ — „unul din cele mai vechi orașe moldovene“ —, sub domnitorul Alexandru cel Bun și urmașii săi devine reședința episcopală, consemnată în cronici chiar ca reședință mitropolitană „spre a nu fi inferioară Țara de Jos sub acest aspect față de Țara de Sus“.

În anul 1739, domnitorul Grigore Ghica preciza că „Episcopia Romanului este mai veche și mai cinstită decît alte episcopii ale acestei țări, fiind al doilea scaun după mitropolia țării“.

În locul bisericii „Sf. Vineri“, ctitorită de domnitorii Roman I și Alexandru cel Bun, la jumătatea secolului al XVI-lea este înăl-

P. S. Arhiereu-vicar IOACHIM VASLUIANUL

țată actuala Catedrală episcopală de domnitorul Petru Rareș, pe care o împodobește cu o pictură aleasă episcopul locului și al timpului, cronicarul Macarie.

Acest scaun vlădicesc se înscrie în istorie ca reședință a culturii, vrednică a trimite reprezentanți laici la Sinodul de la Constanța (1414-1418) și delegați chiriarhali, în persoana „Protopopului Constantin“ din Roman, la Sinodul de la Ferrara (Florența, 1438-1439).

În galeria marilor ierarhi și a părinților literaturii române, care au ctitorit cultura noastră spirituală și națională, de la acest scaun vlădicesc stau înscrise personalități cu nume de rezonanță istorică : Vasile (? -1500), „ierarh cu pregătire cărturărească desăvîrșită“ ; Teoctist (1500-1508), rămas în conștiința ucenicilor săi ca „dascăl al Moldovei“ ; cronicari ca Macarie (1531-1548, 1551-1558), Eftimie și Azarie ; Anastasie Crimca († 1608), ctitor de artă și arhitectură românească ; Dosoftei (1660-1671), stihuitorul și ctitorul poeziei culte românești ; Leon Gheucă (1769-1786), „susținător al mișcării iluministe moldovene“, Veniamin Costachi (1796-1803), cărturar ales, gospodar distins și „integru apărător al ordinei canonice“, Melchisedec Ștefănescu (1879-1892) academician, unionist, teolog, istoric și filolog care „rămîne una din gloriile episcopatului român și podoabă a țării sale“, precum și alții.

În acest scaun vlădicesc, plin de istorie, cultură și spiritualitate românească, veghează astăzi Prea Sfințitul nostru Episcop Eftimie, ierarh cu suflet mare, om de omenie, părinte și prieten al tuturora, care conduce destinele istorice ale acestei slăvite eparhii, purtînd cu vrednicie arhierească făclia Ortodoxiei noastre românești în cea mai luminoasă epocă consemnată în cronica neamului.

În această Catedrală episcopală mă găsesc și eu prezent astăzi, copleșit de „toată darea cea bună și de tot darul desăvîrșit“.

Cele ce astăzi am auzit, ca și cele ce s-au împlinit cu smerenia mea, mi se par fapte și „cuvinte de nespus“ (II Corinteni 12, 4), după mărturisirea Sfîntului Apostol Pavel, făcută credincioșilor din Corint, cînd le înfățișa „Puterea divină“, care l-a ales „spre a fi vas de bună trebuință“ (Fapte 9, 15).

Cu fiorul credinței și al evlaviei mărturisesc în fața Sfîntului Altar că-mi este dragă preoția — ca sufletul, ca viața —, dar nu m-am gîndit niciodată la o asemenea chemare, la o asemenea cinstire.

Preoția a fost izvorul binecuvîntat care mi-a oferit cele mai înălțătoare clipe de fericire și de trăire cu Hristos și în Hristos și tot prin ea mi-au fost răcorite cele mai profunde răni sufletești pe care viața mi le-a oferit.

Nu mi-am hrănit niciodată sufletul cu gîndul înălțării. Am fugit și mi-a fost frică de marea răspundere a arhieriei, dar mi-am spus în cugetul meu : „Doamne, nu voiesc să lupt împotriva voii Tale. Doamne, Tu ești scut în jurul meu, ești slava mea și Cel ce ai înălțat capul meu“ (Psalm 3, 4). „Fie mie după cuvîntul Tău“ (Luca 1, 38).

Dacă aceasta este chemarea lui Dumnezeu, dacă aceasta este voia lui Dumnezeu, dacă aceasta este lucrarea lui Dumnezeu, „facă-se voia Ta, Doamne, la Tine mi-i nădejdea“ și la „Marele Arhiereu“ — Iisus Hristos — „Care este sfînt, fără răutate, fără de

pată, osebit de cei păcătoși și mai presus decît cerurile“ (Evrei 7, 26). Tu, Doamne, Care m-ai binecuvîntat, m-ai încununat cu acest dar și mi-ai încredințat această cruce sfîntă mă vei împodobi cu înțelepciune, cu răbdare și cu putere ca să o pot purta cu credință și cu vrednicie în toți anii de slujire a vieții mele.

Harul Sfîntului Duh, Care a făcut din pescari apostoli, misionari, martiri și sfinți, astăzi, în această Catedrală episcopală, în acest Sinod al Moldovei, ca la o nouă Cincizecime — prin rugăciunile înălțate și prin „punerea mîinilor“ Înalt Prea Sfinției Voastre și Prea Sfinților Voastre — s-a sălășluit peste mine și întru mine și m-a sfințit apostol și arhiereu al Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

După cuvintele Sfîntului Apostol Pavel: „De acum nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine și viața de acum în trup o trăiesc în credința în Fiul lui Dumnezeu Care m-a iubit“ (Galateni 2, 20) și m-a preamărit.

Mă întreb, cu cuvintele Sfîntului Ioan Gură de Aur: „Ce minune este aceasta, harul și măreția lui Dumnezeu se apropie de micimea și nevrednicia omenească“ *(Despre Preoție,* cartea a III-a, 4)? Mă cutremur și nu pot răspunde la această chemare decît cu cuvintele psalmistului: „Iată vin, Doamne, vreau să fac voia Ta, Dumnezeule. Legea Ta este în adîncul inimii mele, vreau să vestesc mila Ta în mijlocul poporului Tău. Tu știi lucrul acesta“ (Psalm 101, 1), „arată-Ți peste mine bunătatea Ta, ajutorul și apărătorul meu ești Tu, Doamne, nu zăbovi“ (Psalm 59, 7).

Acum înțeleg mai bine cuvintele pauline că „orice arhiereu, fiind luat dintre oameni, este pus pentru oameni, spre cele către Dumnezeu“ (Evrei 5, 1) și „nimeni nu-și ia singur cinstea aceasta ci numai dacă este chemat de Dumnezeu“ (Evrei 5, 4).

Conștient de această chemare mă voi strădui după cuvintele Sfîntului Apostol Pavel: „Să fiu fără de prihană, destoinic a învăța pe alții, cuminte, cuviincios, blînd, pașnic și bun chivernisitor“ (I Timotei 3, 2-4) al patrimoniului spiritual și material al Sfintei noastre Biserici. Voi căuta „să-mi fac slujba deplin, să săvîrșesc lucru de evanghelist“ (II Timotei 4, 5) și să țin aprins harul lui Dumnezeu (II Timotei 1, 6) care este în mine și care mi s-a dat „prin punerea mîinilor preoției“ (I Timotei 2, 14).

Slujirea arhierească cere comuniune desăvîrșită cu slujirea „Marelui Arhiereu“ (Evrei 4, 14), prin „lepădarea de sine, prin purtarea crucii și urmarea lui Hristos“ (Marcu 8, 34), pînă la identificarea cu El, Care a zis: „Învățați-vă de la Mine, că sînt blînd și smerit cu inima. Luați jugul Meu asupra voastră că jugul Meu este bun și sarcina Mea ușoară este“ (Matei 11, 28-30). Ca „iconom al harului“ (I Corinteni 1, 4) arhiereul se identifică, pe de o parte, „cu Mîntuitorul Iisus Hristos, iar pe de altă parte cu credincioșii pe care îi poartă duhovnicește în ființa sa“. Nu voi uita să mă fac pildă pentru credincioși „cu cuvîntul, cu purtarea, cu dragostea, cu credința, cu curăția“ (I Timotei 4, 12-16), îndemnîndu-i „spre lucrarea adevărului și a sfințeniei, în duhul iubirii de Dumnezeu și de oameni“ (Romani 2, 11-18).

Icoana pe care un arhiereu trebuie să o aibă veșnic în fața sa trebuie să fie chipul Mîntuitorului Hristos, „Cel sfînt și fără de

prihană“ (Evrei 7, 26). Aceasta îmi este oglinda în care, de acum înainte, îmi voi privi chipul de slujitor al lui Hristos, „Marele Arhiereu“ (Evrei 4, 14), de păstor al credincioșilor și de apostol al „Evangheliei păcii“.

Conștiința patriotică a slujirii mele arhierești voi căuta să se identifice cu cuvintele Sfîntului Apostol Pavel, adresate efesenilor, cărora le scrie : „Slujiți cu bunăvoință, ca și cum ați sluji Domnului și nu oamenilor“ (Efeseni 6, 7).

Ca fiu de țăran, unde poate fi locul meu, decît alături de năzuințele minunatului nostru popor, cu ale cărui aspirații m-am identificat în toți anii slujirii mele preoțești, popor binecuvîntat de Dumnezeu, care astăzi slujește cîntînd pe glia albită de osemintele strămoșilor săi și ostenește fericit la transformarea pămîntului sfînt al scumpei noastre Patrii — care ne este leagăn și mormînt — într-un adevărat colț de paradis cu adiere de zefir !

Înalt Prea Sfinția Voastră,
Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit Teoctist,

În aceste clipe de adîncă trăire sufletească, gîndul meu se îndreaptă, cu recunoștință, către Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, care m-a ales în această demnitate și mi-a încredințat slujirea arhieriei lui Hristos.

În votul pe care Sfîntul Sinod mi l-a încredințat și învestitura prin care Conducerea supremă de stat m-a confirmat văd marea răspundere care de astăzi va apăsa umerii slujirii mele arhierești, văd o chemare la lucrarea de slujire a Bisericii noastre străbune în toate cerințele ei spirituale și sociale, în condițiile libertăților constituționale din Patria noastră, care fac din ea o Biserică vie și dinamică, îmbinată organic cu diaconia socială, reflectate în mărețele împliniri ale binecuvîntatului nostru popor.

În cei peste 50 ani de viețuire în cinul monahal și 35 ani de arhierie, ați agonisit o vastă și bogată experiență pastorală, închinată astăzi destinelor spirituale și sociale ale Sfintei noastre Moldove și imperativelor contemporane ale Bisericii și Patriei noastre ; cu bunătatea și înțelepciunea care vă sînt caracteristice îmi rămîneți un far călăuzitor și o permanentă pildă în lucrarea sfîntă la care astăzi sînt chemat.

„Cu umilință în purtare, cu statornicie în credință, cu înțelepcine în cuvinte, cu dreptate în lucrare și milostivire în fapte“ vă voi asculta și cu fidelitate vă voi urma în dragostea și dăruirea cu care slujiți Biserica și neamul.

Prea Sfinția Voastră,
Prea Sfințite Părinte Episcop Eftimie,

Mă găsesc astăzi împodobit cu harul Sfîntului Duh al arhieriei, în această maiestuoasă Catedrală episcopală, restaurată și cu veșmînt nou înfrumusețată prin purtarea de grijă a Prea Sfinției Voastre, vrednic ierarh, cinstitor de istorie și ostenitor îndrăgostit de ctitoriile voievodale, de monumentele de artă și de edificiile de

simțire ortodoxă și românească care acum, restaurate, strălucesc ca niște perle în cununa plină de evlavie pe care o poartă Țara Moldovei de Jos.

Cu 33 ani în urmă, pătruns de fior dumnezeiesc, în această ctitorie voievodală, prin mîinile Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Teofil al Clujului, primeam cinstirea slujirii diaconești.

Astăzi, în această atmosferă de rugăciune, de lumină și de har prin „punerea mîinilor" (I Timotei 2, 14) arhierești ale Înalt Prea Sfinției Voastre și ale Prea Sfinților Voastre stau sub ocrotirea Sfîntului Duh al slujirii arhierești, ca sfetnic de credință al Prea Sfinției Voastre în slujirea destinelor spirituale și sociale ale acestei istorice eparhii.

Cu trăire ortodoxă, cu curăție sufletească și cu simțire patriotică voi purta jugul cel nou al apostolatului și vă voi urma exemplul de slujire, al credinței și al faptei, pentru păstrarea nealterată a nimbului cu care Eparhia Romanului și Hușilor a fost împodobită în decursul existenței sale istorice cu atîția ierarhi de valoare, de vrednică amintire și de aleasă cinstire.

În acest cadru de simțire românească îmi îndrept cu recunoștință gîndul către înalta Conducere de stat, care m-a învestit în demnitatea de Arhiereu-vicar al acestei eparhii.

Activitatea mea ca viitor ierarh se va desfășura în contextul marilor împliniri ale poporului nostru, condus cu înțelepciune destoinicie și totală dăruire de Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, a cărui personalitate se înscrie în istorie și în galeria marilor bărbați ai neamului, prin slujirea celor mai mărețe împliniri ale poporului nostru, reflectate în spiritul de libertate și dreptate socială, de pace și umanism, care sînt cerințe stringente ale lumii contemporane.

Ca ierarh, crezul conștiinței mele este de a sluji Biserica și Patria necondiționat, de a mă identifica cu epocalele aspirații spirituale și sociale ale minunatului nostru popor reflectate atît de profund în „Apostolatul social" și în împlinirea mărețului imperativ al păcii, „care astăzi înseamnă însăși viața planetei noastre".

Cele trei județe ale eparhiei noastre, cu cîmpii mănoase, cu fabrici și uzine, cu așezăminte social-culturale și cu monumente de artă poartă astăzi veșmîntul cel nou al Patriei noastre, din care se reflectă hărnicia bravilor moldoveni, hărnicia minunatului nostru popor.

Îmi este dragă munca și îmi place să mă înfrățesc cu ea. Cu acest prilej doresc să încredințez conducerea județelor Neamț, Bacău și Vaslui, ca și pe cea a municipiului Roman, de colaborare sinceră, sporindu-mi eforturile în zidirea binelui și a frumosului pe aceste plaiuri moldovene pline de istorie și de eroi.

Pe toți cei ce lucrează în cancelaria Centrului eparhial, pe părinții protoierei, misionari protopopești și pe toți preoții eparhiei noastre îi încredințez de sinceră și părintească colaborare.

Prea Cuvioșilor Părinți și Prea Cuvioaselor Maici, Prea Cucernicilor Părinți și tuturor credincioșilor, care s-au ostenit și au dorit să onoreze această zi de prăznuire sfîntă din viața mea de slujitor

al Mîntuitorului Hristos, le adresez alese mulțumiri, pline de recunoștință.

Fraților mei după trup le ofer căldura sufletului meu și cu dragoste îi îmbrățișez.

„Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfintului Duh să fie cu noi cu toți".

A luat apoi cuvîntul Prea Sfințitul Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor :

Înalt Prea Sfinția Voastră,
Prea Sfințiți Părinți membri ai Sfîntului Sinod,
Onorați membri ai Consiliului Eparhial,
Prea Cucernici Părinți, Prea Cuvioși Părinți,
Prea Cuvioase Maici și
Iubiți credincioși,

„Catedrala Episcopiei Romanului și Hușilor, din străvechea și istorica așezare a Romanului, ridicată în cinstea Sfintei Parascheva, restaurată după cutremurul din anul 1977 și cu pictura readusă la frumusețea ei cea dintîi, trăiește astăzi un moment deosebit, prin hirotonia întru arhiereu a Prea Cuviosului Părinte Arhimandrit Ioachim Mareș. După cum arăta Prea Fericitul Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, pe cînd se afla ca Mitropolit al Moldovei și Sucevei, la hirotonia în arhiereu a Smereniei Noastre — la 30 ianuarie 1972 —, „nici un document istoric, nici o știre tradițională nu vorbește despre vreo hirotonie de arhiereu în această catedrală". Hirotonia întru arhiereu ce a avut loc astăzi, aici, se înscrie, deci, ca a doua efectuată cîndva în această sfîntă biserică episcopală. Acest amănunt nu este fără importanță și subliniindu-l îl facem vrednic de a fi păstrat ca o amintire sfîntă.

Decretul de recunoaștere a Prea Sfințitului Ioachim în funcția de Arhiereu-vicar al acestei eparhii a fost semnat de însuși Președintele Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu, și înmînat în chip solemn la Departamentul Cultelor de către Domnul Ion Cumpănașu, Președintele onoratului Departament. Recunoașterea a fost urmarea propunerii Sfintei Patriarhii a Bisericii Ortodoxe Române, care a dat curs cererii Smereniei Noastre, aprobînd în Sinodul Permanent ca să fie supusă Sfîntului Sinod, care a recunoscut pe Prea Cuviosul Ioachim Mareș demn de treapta arhieriei, ca Arhiereu-vicar al Episcopiei Romanului și Hușilor.

Așa cum am arătat și în intervenția către Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, Eparhia Romanului și Hușilor este o eparhie cu un teritoriu în limitele geografice compacte ale județelor Bacău și Vaslui și un protopopiat în județul Neamț. Administrarea jurisdicțională a acestui teritoriu ridică permanente probleme care necesită a fi rezolvate pe teren. Restaurări, reînnoiri și chiar ridicări de noi biserici, lucrări pastoral-bisericești, misionare și patriotice, cerute de viața de zi cu zi, au condus la formularea solicitării Smereniei Noastre de a ni se aproba un Arhiereu-vicar, în persoana Prea Sfințitului Ioachim.

Smerenia Noastră am socotit că Prea Sfințitul Ioachim este persoana potrivită pentru ocuparea postului de arhiereu-vicar. Prea Sfinția Sa a absolvit Seminarul Teologic din acest oraș și a dobîndit titlul de licențiat al Institutului Teologic de grad universitar din Cluj, în anul 1950. Căsătorindu-se în anul 1952, a fost hirotonit preot pe seama parohiei Dămienești, din județul Bacău, apoi transferat la parohia Țîrdeni, același județ, iar de acolo la parohia „Sfîntul Nicolae" din municipiul Bacău. În anul 1970 are marea durere de a rămîne văduv, prin decesul soției sale, Ana. Timp de 13 ani a împlinit și funcția de secretar al Protopopiatului Moinești. Din anul 1978 a lucrat la Centrul eparhial Roman, în postul de vicar-administrativ. Pretutindeni, cel ce este astăzi Arhiereu-vicar Ioachim s-a dovedit un slujitor deosebit, bun gospodar — lucru dovedit prin ceea ce a realizat la biserica „Sfîntul Nicolae" din Bacău și la biserica din satul său natal, Măgirești (Bacău) — biserici pe care le-a împodobit și reînnoit într-o formă de deosebită frumusețe. Blînd, cucernic, suferința pe care a avut-o de suportat și-a potolit-o, mîngîindu-se cu munca stăruitoare de adevărat păstor sufletesc.

Cînd privirile noastre s-au fixat asupra Prea Sfinției Sale am avut încredințarea că nu ne-am înșelat și, la părerea Smereniei Noastre, s-au asociat și părerile nenumăratelor persoane care au dat mărturii demne de crezare, confirmînd pe deplin constatările Noastre. De aceea, recomandînd pe Prea Sfinția Sa în postul de Arhiereu-vicar al acestei episcopii, am avut convingerea că persoana recomandată este plină de rîvnă în slujirea Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române și a scumpei noastre Patrii.

Cînd, la 17 octombrie 1985, Prea Sfinția Sa a fost tuns în monahism la Mănăstirea Neamț, și cînd l-am luat sub mantia arhierească, în calitate de naș, cu însoțirea a încă doi Prea Sfinției Arhierei, am avut sentimentul răscolitor că întreaga pleiadă a monahilor de veacuri ai măreței lavre nemțene primește cu bucurie și cu brațele deschise pe noul ei fiu. Este momentul potrivit de a exprima și acum, aici, în mod solemn și public că ceremonia tunderii în monahism de la Mănăstirea Neamț cu fastul ei deosebit, s-a datorat Înalt Prea Sfinției Voastre, Înalt Prea Sfințite Mitropolit Teoctist, care, cu mărinimia ce vă caracterizează, ați considerat că locul cel mai potrivit pentru o astfel de solemnitate este acolo, în mijlocul mulțimii monahilor, în atmosfera de cultură teologică reprezentată prin Seminarul Teologic și în atmosfera de migală a punerii în pagină de carte a tezaurului Ortodoxiei noastre prin Tipografia Centrului Mitropolitan.

Vă mulțumesc pentru această părintească dragoste, cu asigurarea că momentul acela a lăsat urme adînci și nesterse în inimile și sufletele celor care au fost atunci de față.

Prea Sfințite Ioachim,

Ați primit la tunderea în monahism numele Sfîntului și dreptului Ioachim, soțul Sfintei Ana, părinții Prea Sfintei Fecioare Maria. Ați primit numele unui personaj biblic plin de vrednicii,

care l-au făcut bineplăcut lui Dumnezeu. Să-l aveți mereu ca model pentru împlinirea mesajului divin : „Fiți desăvîrșiți...“ (Matei 5, 48). Între arhiereii Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române se cunoaște doar unul singur cu numele de Ioachim, la anul 1447, numit mitropolit al Moldovei de împăratul Bizanțului Manuel II Paleologul.

Pentru postul de Arhiereu-vicar al Episcopiei Romanului și Hușilor ați primit titlul de Vasluianul, *titlu legat de numele unui teritoriul plin de adîncă semnificație în istoria zbuciumată a neamului nostru de apărare a gliei strămoșești. După cunoștințele noastre, primul care a purtat acest titlu a fost adormitul întru Domnul Patriarhul Justinian Marina, la vremea cînd a fost ales arhiereu-vicar al Mitropoliei Moldovei și Sucevei. Atît timp cît Dumnezeu va rîndui să-l purtați, să-l onorați cu cele mai frumoase acțiuni ale „Apostolatului social“, de pace și prosperitate.*

Ați avut marele privilegiu ca să purtați numele de Ioachim atît de rar întîlnit în lista arhiereilor și în același timp să purtați titlul de Vasluianul, tot atît de rar întîlnit, pentru activitatea care vă stă înainte în cadrul Bisericii Ortodoxe Române, respectiv al Episcopiei Romanului și Hușilor. Raritatea numelui și a titulaturii vă obligă și mai mult pentru a le onora cu fapte mărețe, cu înscrieri nemuritoare în paginile Sfintei noastre Biserici.

Ați intrat în soborul arhiereilor Bisericii Ortodoxe Române cu tradiție sfîntă temeluită pe succesiunea apostolică. În treapta arhieriei, în care ați intrat astăzi prin chemarea ce vi s-a făcut, veți lucra din încredințarea Noastră în toate problemele ce vi se vor cere. Veți lucra cu un personal pe care îl cunoașteți, veți lucra cu slujitorii bisericilor și cu protopopii, cu care deja ați lucrat. Veți aduce la îndeplinire toate îndatoririle ce vă revin în funcția ce vi s-a încredințat.

Prea Sfințite Ioachim,

Prin punerea mîinilor arhiereilor ați dobîndit „duhul puterii și al dragostei și al înțelepciunii“ (II Timotei 1, 7) prin ajutorul „Sfîntului Duh, Care sălășluiește în noi“ (1, 14). De aceea, să vă arătați „cu fața curată, drept îndreptînd cuvîntul adevărului“ (2,15), „blînd față de toți“ (4,24), în „propovăduirea cuvîntului stăruind cu timp și fără timp“ (4,2), „treaz în toate... făcînd lucrul de evanghelist“ (4,5), „iconom al lui Dumnezeu“ (Tit 1,7), să vă identificați cu Hristos Domnul nostru, participînd la lucrarea Lui mîntuitoare și, totodată, să extindeți identificarea cu credincioșii purtîndu-i în ființa Frea Sfinției Voastre. Sînteți chemat să împliniți cu Hristos lucrarea de mîntuire a lumii.

Subliniem faptul că veți lucra în numele și cu puterea Mîntuitorului pentru oameni și cu oamenii, pentru a-i ridica la treapta de fii ai lui Dumnezeu. Inima să vă ardă de dorul de a împlini împăcarea tuturor cu Dumnezeu. Tezaurul Ortodoxiei, cristalizat în izvoarele Revelației divine : Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție, să vă fie zestrea sfîntă și scumpă pe care să o păstrați și să o apărați cu toată rîvna nepotolită. Asemenea tuturor ierarhilor Ortodoxiei românești, să vă încărcați cu dragoste fierbinte de Patrie și popor, să clocotiți de dragostea de Dumnezeu și de Biserică.

Prea Sfințite Ioachim,

Alegerea și hirotonia Prea Sfinției Voastre s-a făcut cu rînduială dumnezeiască în anul marilor aniversări ale Bisericii Ortodoxe Române și ale Patriei scumpe. Ați intrat în ierarhia superioară bisericească în condițiile noi de viață înfloritoare, atît pentru țara noastră, cît și pentru Biserica noastră strămoșească. Aveți marele privilegiu de a fi arhiereul strălucitoarei epoci a istoriei neamului nostru, „Epoca Ceaușescu".

Este o plăcere pentru Smerenia Noastră, ca episcop al acestei istorice eparhii, cu personalități de mare prestigiu care au cinstit scaunele arhierești de la Roman și Huși, să vă fac aceste îndemnuri, știind că și mai mult decît acestea veți face spre cît mai mare folos al credincioșilor, cu care vă veți cuceri „viața veșnică la care ați fost chemat, pentru care ați dat bună mărturisire înaintea multor martori" (I Timotei 6, 12), umblînd în „viața sfîntă și cucernică" (II Petru 3, 11).

De multe daruri v-ați învrednicit, iar acum prin darul deplin al preoției în treapta cea mai înaltă a arhieriei s-a depășit tot ceea ce ați putut nădăjdui. În lucrarea întreită de propovăduitor, de sfințitor și de cîrmuitor al turmei celei cuvîntătoare, arhiereul face lucrul lui Dumnezeu, ca împreună-lucrător cu Hristos.

În zilele de aleasă chivernisire a treburilor Sfintei noastre Biserici, cînd în fruntea Sfîntului Sinod se află Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, iar în fruntea Mitropoliei Moldovei și Sucevei Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, personalități de mare prestigiu și competență, personalități cu rosturi bine definite în viața Bisericii strămoșești și în viața socială a Patriei, activitatea Prea Sfinției Voastre se va desfășura în climatul celor mai bune relații pe plan bisericesc cu toate Bisericile Ortodoxe surori, cu toate Cultele religioase din țară, într-un cadru ecumenic de mare însemnătate, într-o atmosferă de participare și reprezentare responsabilă a Bisericii Ortodoxe Române în toate organismele creștine, în toate organismele de pace de pe glob. Activitatea Prea Sfinției Voastre trebuie să fie angajarea totală pentru împlinirea marilor deziderate care să conducă la tot ceea ce este mai bun și frumos.

Sînteți la vîrsta deplinei maturități fizice și intelectuale, la vremea unei maturități de activitate pastorală-parohială și administrativ-eparhială. Vi se cer noi dovezi de viețuire în Hristos, de dragoste față de oameni, de dragoste față de Biserică și Patrie, de ascultare și sinceră colaborare cu toată împreuna noastră lucrare la acest istoric scaun episcopal. Ca arhiereu al Bisericii Ortodoxe Române sînteți arhiereu al gliei strămoșești, arhiereu al credincioșilor de aici, al zilelor în care trăim. Să rămîneți neclintit alături de poporul nostru și de vrednicii lui conducători în lucrarea adînc umană pentru apărarea păcii și îndepărtarea coșmarului unui război distrugător de bunuri materiale și spirituale și al vieții pe pămînt. „Orice arhiereu este luat dintre oameni și este pus pentru oameni, spre cele ce-L privesc pe Dumnezeu" (Evrei 5, 1), de aceea să vă arătați permanent credința și dragostea față de Dumnezeu prin dragostea față de om, prin slujirea Bisericii în misiunea ei mîntuitoare,

prin slujirea Patriei noastre scumpe în lucrarea ei de întărire a unității poporului român, de permanent progres în toate domeniile de activitate, de pace și fericire pentru toți oamenii și toate popoarele.

Conferindu-vi-se astăzi mantia arhierească și toiagul, semn al puterii pastorale, să le purtați cu toată vrednicia și răspunderea ce se cuvin.

Făcîndu-vă aceste scurte îndemnuri, vă felicit, cu sfatul de a vă îndeplini îndatoririle arhierești cu vrednicie și cinste.

Înalt Prea Sfinția Voastră,
Prea Sfințiți Părinți, membri ai Sfîntului Sinod,
Onorați membri ai Consiliului eparhial,
Prea Cucernici Părinți, Prea Cuvioși Părinți,
Prea Cuvioase Maici și
Iubiți credincioși,

La acest moment de mare și impresionantă solemnitate, gîndul Smereniei Noastre se îndreaptă, cu vii și alese mulțumiri, către toți factorii de răspundere care au colaborat la îndeplinirea acestui act.

Mulțumesc Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, care a primit cu bucurie și a răspuns cu dragoste la solicitarea noastră statornicind, după rînduiala Sfintei noastre Biserici, pentru recunoașterea ca Arhiereu-vicar pentru Episcopia Romanului și Hușilor pe Prea Sfințitul Ioachim.

Mulțumesc Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist, care permanent este alături de noi cu atenție și dragoste frățească.

Mulțumesc Prea Sfințitului Pimen, care a slujit cu noi la acest moment.

Mulțumire respectuoasă adresăm reprezentanților Departamentului Cultelor, cum și reprezentanților autorităților locale de stat.

Mulțumesc reprezentanților Cultelor religioase din municipiul Roman care cu atenție și prietenie au participat astăzi aici.

Cuvînt de mulțumire părintească adresez membrilor Consiliului eparhial, clericilor și credincioșilor care au asistat la Sfînta Liturghie și la hirotonia Prea Sfințitului Ioachim.

Cu aceasta îmi îndrept încă o dată gîndul către Bunul Dumnezeu cu rugăciunea smerită ca să reverse darurile Sale cele bogate asupra Sfintei noastre Biserici și asupra neamului nostru românesc.“

Șirul cuvîntărilor rostite în Catedrala episcopală a fost încheiat de Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei :

„Am înscris astăzi o nouă pagină luminoasă în istoria și viața atît de bogată a de Dumnezeu păzitei Eparhii a Romanului și Hușilor. Sub bolțile bătrînei Catedrale episcopale s-au înălțat, ca dintr-un singur cuget și o singură inimă, frumoasele noastre cîntări și rugăciuni liturgice, spre a mulțumi lui Dumnezeu pentru toate bine-

facerile revărsate cu îmbelșugare asupra Bisericii noastre strămoșești, a țării și a poporului nostru.

Împreună cu dumneavoastră, noi, ierarhii Mitropoliei Moldovei și Sucevei, am trăit clipe de adîncă bucurie duhovnicească, dar și de mare responsabilitate în fața lui Dumnezeu și a obștei dreptmăritoare, încredințată nouă spre călăuzire. Clipe de bucurie, fiindcă prin chemarea duhovnicească și potrivit sfintelor Predanii apostolice am săvîrșit Taina Hirotoniei în înalta treaptă a arhieriei a Prea Sfințitului Ioachim Vasluianul, ales de Sfîntul Sinod și învestit prin Decret prezidențial al Conducerii supreme de stat, și trăim, în același timp, clipe de sfîntă responsabilitate deoarece ne-am învrednicit ca prin rugăciunile și punerea mîinilor noastre să se continue firul de aur al succesiunii apostolice, dînd astfel mărturie a conștiinței vii de care sîntem stăpîniți că ne aflăm pe făgașul Sfintei Ortodoxii și păstrăm neștirbit tezaurul ei mîntuitor.

Cît de sfinte și înălțătoare clipe sînt acestea! Cîtă lumină toarnă aceste dumnezeiești rînduieli în sufletele noastre! Pe bună dreptate în asemenea împrejurări rare, în asemenea revărsări de daruri ale Duhului Sfînt, Care „face din pescari apostoli și din păgîni mucenici“ și „pe cele cu lipsă le împlinește“, gîndul se îndreaptă la unul din imnele bisericești care exprimă admirația față de frumusețile noastre liturgice și care cîntă: „În Biserica slavei Tale stînd, în cer ni se pare a fi“ (Din troparul de la Utrenia din Postul Mare). Într-adevăr, prin Sfînta Liturghie și hirotonia unui nou arhiereu, cer a devenit această biserică, munte sfînt de descoperire dumnezeiască, prin pogorîrea și lucrarea Duhului Sfînt, „Care împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și slăvit“.

Prea Sfințite Părinte Ioachim,

Prin săvîrșirea rînduielii hirotoniei ați intrat în Sfînta Sfintelor lucrării și misiunii „Bisericii Dumnezeului celui viu, stîlp și temelie adevărului“ (I Timotei 3, 15), îndeplinind întreita slujire a Întemeietorului ei, Domnul nostru Iisus Hristos: cea învățătorească, cea sfințitoare și cea călăuzitoare, alături de Prea Sfințitul Episcop Eftimie, ca și în rîndul membrilor Sfîntului Sinod. Astăzi vi se deschide un nou orizont de strădanii pe ogorul duhovnicesc al acestei eparhii, ogor binecuvîntat cu credincioși buni și preoți sîrguincioși, cu sfinte altare voievodale și cu agonisitele epocale din zilele noastre, roade ale muncii harnicilor fii de pe aceste străbune ținuturi ale Moldovei de Jos.

Toiagul cel păstoresc al arhieriei prin aceste „curți ale Domnului“ vă va purta pașii spre a vesti Evanghelia păcii, spre a înnoi și desăvîrși viața bunilor credincioși și a slujitorilor altarelor, spre a-i călăuzi la tot lucru bun și plăcut lui Dumnezeu.

Îndreptîndu-ne luarea-aminte asupra acestor sfinte și pururea actuale îndatoriri, nouă ierarhilor, rînduiți a fi în Biserică „chivernisitori ai tainelor lui Dumnezeu“ (I Corinteni 4, 1), Sfîntul Apostol Pavel ne precizează că „orice arhiereu fiind luat dintre oameni, este pus pentru oameni, spre cele către Dumnezeu“ (Evrei 5, 1) și către ei, către oamenii zilelor noastre, cu jertfelnicie și dăruire, după pilda înaintașilor noștri întru slujirea arhierească.

Bogăția harului acestei trepte, de care și îngerii lui Dumnezeu se bucură, presupune și mari răspunderi, de care unii părinți din secolele de aur ale Ortodoxiei înfricoșîndu-se, fugeau de această cinstire. Dar, „nimeni, învață același dumnezeiesc apostol, nu-și ia singur cinstirea aceasta, ci dacă este chemat de Dumnezeu“ (Evrei 5, 4). Iar Prea Sfinția Voastră ați fost chemat pentru această înaltă slujire de Biserică, prin recomandarea Prea Sfințitului Episcop Eftimie, prin alegerea Sfîntului Sinod, acte pecetluite astăzi prin lucrarea Duhului Sfînt, prin hirotonia Prea Sfinției Voastre în treapta arhieriei, cea de a treia a preoției Bisericii Ortodoxe.

Această conștiință a „chemării de sus“ și această creștere duhovnicească, asemenea unei mlădițe vii din tulpina vie, care este Mîntuitorul Hristos, așa cum Însuși spune: „Eu sînt vița iar voi mlădițele“ (Ioan 15, 5), această conștiință de unitate deplină cu Trupul Bisericii să o păstrați, Prea Sfințite Ioachime, în strălucitoarea lumină a zilei de astăzi. Să aveți în cuget încredințarea sfîntă că „toate sînt pentru noi, pentru ca înmulțindu-ne harul să prisosească prin mai mulți mulțumirea“ (Evrei 4, 15).

Toți acești „mai mulți“ care așteaptă prisos de mulțumire prin graiul și fapta noastră arhierească sînt părinții, frații și surorile noastre, fii scumpi ai Bisericii noastre strămoșești și fiii neamului și întregului nostru popor. În mijlocul lor și cu ei împreună v-ați străduit și pînă acum, ceea ce este o chezășie scumpă pentru noi, că veți prisosi în frumoasa și sfînta misiune la care v-a chemat Sfînta noastră Biserică. Plecîndu-vă auzul și îndreptîndu-vă atenția spre vrerile harnicului nostru popor, spre năzuințele lui de pace, de prosperitate și de fericire, spre munca avîntată și roadele ei epocale, veți înțelege deplin că trebuie să depunem eforturi sporite întru îndeplinirea chemării noastre, pășind în această strădanie pe un drum bătătorit de slăviții noștri înaintași.

Slujirea arhierească a însemnat în viața Bisericii noastre strămoșești nu numai continuarea pe pămîntul străbun a dreptei credințe, cu puritatea și bogăția ei harică apostolică — așa cum a predicat-o strămoșilor noștri daco-romani Sfîntul Apostol Andrei —, ci această vrednicie arhierească a însemnat, în cea mai cuprinzătoare expresie, slujire. Nu în zadar sfinții noștri, începători în ale arhieriei, episcopii vechii cetăți a Tomisului, prin slujire și-au sfințit viața lor și cea a credincioșilor, prin slujirea cuvîntului, prin slujirea aproapelui, prin slujirea semenului. În aceasta și-au aflat rostul chemării și slăviții înaintași ai noștri și ai Prea Sfinției Voastre în treapta arhierească. Chipurile și vredniciile lor întru slujirea altarului, dăruirea și dragostea lor fără de margini de a urma pilda „Arhiereului celui Mare, Care a străbătut cerurile“, pe Iisus (Evrei 4, 14), îi arată întru toate prisosind și față de poporul și neamul din care au odrăslit.

Adevărul că arhieria, în esența ei harică, este sfîntă față de tot ceea ce este lumesc și vremelnic, dar lucrarea ei se face de oameni și prin oameni, se cade să se ancoreze pururea în esența învățăturii ortodoxe — așa cum ați și mărturisit astăzi —, dar și în contemporaneitate. Sîntem încredințați că veți fi mai departe neobosit sprijinitor al idealurilor de muncă și viață ale poporului

nostru. Să fiți stegarul unității de credință, al unității în cuget și în simțiri a tuturor fiilor acestor strămoșești ținuturi. Să fiți ierarhul zilelor noastre, ierarhul strîns legat de Biserică și de poporul nostru, cunoscut în lumea contemporană prin acțiunile de menținere a păcii și mai cu seamă prin inițiativele de prietenie și de apropiere între toate popoarele de pe pămînt, ca și pentru întărirea încrederii între țări și state, printr-o grabnică dezarmare, în primul rînd a celei nucleare. Asemeni întregului nostru popor, am întîmpinat cu vie nădejde recentul Apel al Marii Adunări Naționale *pentru rodnica întîlnire dintre conducătorii celor două mari puteri, Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii, și salutăm începutul dialogului de la Geneva, care să ducă la rezultatele cele mai bune, așteptate și dorite de întreaga omenire.*

Faptul că ați primit sfîntul dar al arhieriei în anul aniversării autocefaliei noastre bisericești, o etapă grăitoare a prezenței, activității și rolului Bisericii Ortodoxe Române în viața națională a poporului nostru și în aria largă a creștinismului este încă o chezășie a ajutorului lui Dumnezeu în activitatea care vă așteaptă.

Îmbrățișîndu-vă cu frățească dragoste, felicitîndu-vă în numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, al Sfîntului Sinod și al Nostru, acum la sfîrșitul acestei apostolice rînduieli, vă pun la inimă îndemnul Sfîntului Apostol Pavel, ca reazem al slujirii, să vă faceți „pildă cu cuvîntul, cu purtarea, cu dragostea, cu duhul, cu credința, cu curăția" (I Timotei 4, 12), ca pe toți să-i dobîndiți pentru împărăția lui Dumnezeu.

Întru mulți ani, Prea Sfințite Vlădică Ioachim!

În calitatea mea de Mitropolit al Moldovei și Sucevei mă aflu pentru a doua oară în mijlocul clerului și credincioșilor — acum mai bine de opt ani, cînd am instalat pe Prea Sfințitul Episcop Eftimie la cîrmuirea acestei eparhii și acum —, cu aceleași simțăminte de bucurie pentru hirotonia Prea Sfințitului Ioachim Vasluianul. Îndeplinindu-mi o plăcută îndatorire, folosesc momentul pentru a exprima Prea Sfințitului Eftimie întreaga mea prețuire pentru modul deosebit și frățesc cu care am colaborat de-a lungul celor opt ani, în toate problemele comune celor două eparhii moldovene. Dealtfel, cînd e vorba de slujirea Bisericii, a credincioșilor și poporului nostru, aflăm multe de îndeplinit împreună. Între acestea, la loc de frunte stă activitatea pastoral-misionară, cu numeroase aspecte de slujire a păstrării unității de credință, formarea viitorilor slujitori ai sfintelor altare la Seminarul Teologic de la Mănăstirea Neamț, revista mitropolitană, cărți de rugăciuni și de învățătură pentru credincioși, calendarul de perete și altele. Toate sînt în atenția Sfîntului Sinod, care sub președinția Prea Fericitului Patriarh Iustin elaborează de fiecare dată îndrumări din cele mai practice, menite să promoveze și să învioreze activitatea noastră, a ierarhilor și a preoților. Exprim sentimentele colaboratorilor de la Mitropolie, de la Seminarul Teologic și Tipografia Centrului Mitropolitan, prin care aduc Prea Sfințitului Eftimie, în fața dumneavoastră și în acest cadru de unire a cerului cu pămîntul, cele mai calde mulțumiri. Nu pot trece cu vederea activitatea sa bogată, culturală, patriotică, și buna-chivernisire gospodărească.

Mi-am tot sprijinit privirile, cu multă admirație, la frumusețea picturii de curînd restaurate la inițiativa și îndrumarea Prea Sfinției Sale. Este o mare realizare de a se fi adus, cu metode științifice actuale, la frumusețea cea dintîi, pictura bisericii de o deosebită valoare teologică și artistică. Reprezentările Sfintei Scripturi, icoanele Mîntuitorului, Maicii Domnului, ale sfinților ierarhi liturghisitori, ale martirilor și mucenicilor, adevărați „nori de mărturii", patriarhi și cuvioși, ca și sfintele Sinoade ecumenice, pretutindeni atenția credinciosului este chemată către marele și pururea veșnicul adevăr al întrupării Fiului și Cuvîntului lui Dumnezeu. Lucrările de restaurare a unor mănăstiri și biserici se alătură tuturor celor ce se execută pretutindeni în țara noastră, cu sprijinul Consiliului Culturii și Educației Socialiste la Voroneț, Cozia, Curtea de Argeș, Râmeț, Strei și la multe altele.

Felicit clerul și credincioșii de a avea astfel de arhipăstori duhovnicești ca Prea Sfințitul Eftimie și acum, ca sfetnic cu bun chip al său, pe noul arhiereu, Prea Sfințitul Ioachim Vasluianul.

„Părintele luminilor" de la Care ni se coboară neîncetat „har peste har" să ne călăuzească pașii și să ne roureze inimile cu apa cea vie a Duhului Sfînt, ca împreună, ierarhi, cler și credincioși să slujim cu zel pastoral Sfînta noastră Biserică strămoșească, să slujim cu devotament harnicul nostru popor și înfăptuirea păcii pe pămînt.

„Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Duhului Sfînt să fie cu voi cu toți, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor".

Solemnitatea a fost încoronată de un Polihroniu pentru Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, pentru ceilalți ierarhi coliturghisitori, pentru conducătorii Patriei noastre, pentru clericii și dreptmăritorii creștini.

Prea Sfințitul Episcop Eftimie a oferit, la reședința episcopală, o agapă la care au luat parte sfinției ierarhi, reprezentanți ai autorităților de stat, membrii Adunării eparhiale, protopopi, invitați.

Prin scurte cuvîntări rostite la această agapă, P.P. C.C. Protopopi I. Andrioaie, V. Radu, V. Ulea, I. Pricop, P.P. C.C. Preoți N. Vascan, D. Gîdinceanu, Vichientie Mocanu, I. Boieru, V. Boatcă și epitropul bisericii „Sfîntul Nicolae" din Bacău, D. Ardeleanu, au remarcat strădaniile și înfăptuirile Prea Sfințitului Ioachim Vasluianul în parohiile pe care le-a păstorit înainte de a fi chemat la treapta arhieriei. P.C. Pr. C. Pelin, inspector bisericesc, și Domnul Tiberiu Hălăucescu, membru în Adunarea eparhială, au apreciat hărnicia noului arhiereu în cancelaria eparhială în calitatea sa de

vicar administrativ. P.P.C.C. Arhidiacon Șt. Pruteanu, Arhidiacon I. Ivan și Preot Scarlat Porcescu, foști profesori la Seminarul Teologic „Sf. Gheorghe“ din Roman, unde a învățat Prea Sfințitul Ioachim, au evocat sîrguința la învățătură și buna purtare a elevului de altădată. P.C. Preot C. Buzdugan, Domnul I. Zamfirescu și Domnul I. D. Lăudat au adresat felicitări noului arhiereu, în numele cancelariei mitropolitane și Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Iașilor. Sentimente și gînduri de aleasă prețuire pentru Prea Sfințitul Arhiereu Ioachim au exprimat P. Cuv. Arhimandrit Irineu Ilie, starețul Mănăstirii Secu, P. Cuv. Arhimandrit Mina Dobzeu, starețul Mănăstirii „Sf. Apostoli Petru și Pavel“-Huși, P. Cuv. Stavroforă Eustochia Ciucanu, stareța Mănăstirii Agapia, și P. Cuv. Stavroforă Nazaria Niță, stareța Mănăstirii Varatec. P. Cuv. Arhimandrit Mitrofan Băltuță, exarhul mănăstirilor din Arhiepiscopia Iașilor, a reliefat că „obștea monahală nu va uita niciodată evenimentul emoționant trăit de Prea Sfințitul Ioachim la Mănăstirea Neamț, prilejuit de tunderea sa în monahism la această lavră a monahismului românesc“. P. Cuv. Arhimandrit Partenie Apetri, mare ecleziarh al Catedralei mitropolitane din Iași, referindu-se la rolul de mare importanță pe care îl are arhiereul în Biserică, și-a arătat convingerea că, alături de Prea Sfințitul Episcop Eftimie, Prea Sfințitul Arhiereu Ioachim va lucra la Episcopia Romanului cu dăruire pilduitoare. P.C. Gabor, în numele Bisericii Romano-Catolice, a felicitat pe noul Arhiereu-vicar încredințat că între cele două Biserici, „Ortodoxă și cea pe care o slujește, vor fi totdeauna legături frățești“. Prea Sfințitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul a subliniat că hirotonia întru arhiereu a Prea Sfințitului Ioachim este o pagină de istorie bisericească, un act canonic care oglindește succesiunea apostolică și îi urează colegial spor binecuvîntat de roade. Domnul M. Boiciu, secretarul Consiliului popular al județului Neamț, a felicitat pe Prea Sfințitul Ioachim, exprimîndu-și convingerea că în noul său post de răspundere va sprijini toate acțiunile dedicate binelui obștesc și apărării păcii.

Mărturisind că festivitatea hirotoniei Prea Sfințitului Ioachim va rămîne adînc fixată în istoria Episcopiei Romanului, Prea Sfințitul Episcop Eftimie a mulțumit Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist, pentru că a cinstit cu prezența sa acest moment de la Roman, Prea Sfințitului Episcop Pimen și reprezentanților Consiliului Popular al județului Neamț și ai Departamentului Cultelor, pentru că au participat la această solemnitate. În continuare, Prea Sfinția Sa a schițat portretul noului Arhiereu-vicar, remarcînd activitatea sa în calitate de preot paroh la Bacău și de vicar administrativ în

cancelaria eparhială, exprimîndu-și totodată convingerea că va avea un ajutor neprețuit la rezolvarea treburilor eparhiale.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a scos în relief faptul că Mitropolia Moldovei și Sucevei are acum un nou arhiereu care va lucra la Episcopia Romanului și în Sinodul mitropolitan. Numeroasele probleme comune ale Arhiepiscopiei Iașilor și Episcopiei Romanului — pregătirea materialelor ce urmează a fi folosite de preoți în activitatea lor pastorală, diferite tipărituri, pregătirea elevilor în Seminarul Teologic ș. a. — vor fi analizate și soluționate în ședințele Sinodului mitropolitan la care va participa și Prea Sfințitul Ioachim. Experiența dobîndită de Prea Sfinția Sa ca preot de parohie și mai cu seamă ca vicar administrativ, l-au îndreptățit pentru această înaltă misiune. Dîndu-i părintescul îndemn de a stărui în îndeplinirea îndatoririlor sale cu timp și fără timp, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist l-a felicitat pe Prea Sfințitul Ioachim Vasluianul în numele Sfîntului Sinod, al Prea Fericitului Patriarh Iustin și al său personal, urîndu-i bună-sporire în lucrarea sa arhierească.

Tuturor celor ce au luat parte la Sfînta Liturghie și la hirotonia sa întru arhiereu, cum și celor ce i-au adresat cuvinte de prețuire și de urare, le-a răspuns Prea Sfințitul Ioachim, făgăduind că va sluji în via Domnului cu rîvnă pilduitoare.

Pr. Scarlat PORCESCU

NECESITATEA CUNOAȘTERII TEMEINICE A SFINTEI SCRIPTURI PENTRU TEOLOGI

Dacă creştinului de rînd Mîntuitorul îi cere ca să fie frate pentru semenul său, cu atît mai mult îi cere studentului teolog să se pregătească în timpul studiilor sale, pentru a deveni „lumina lumii" Matei (5, 14) şi „sarea pămîntului" (Matei 5, 13).

Această pregătire va consta în străduinţele depuse în a adînci şi temeinici prin studiile sale învăţătura dreptei credinţe, ca apoi această lumină a dreptei credinţe să o adîncească şi să o temeinicească ca viitor preot şi în sufletele credincioşilor săi.

Sfînta Scriptură, datorită faptului că este inspirată de Duhul Sfînt (II Timotei 3, 16) fiind cartea Revelaţiei supranaturale, cuprinde în adîncul ei îndreptarul „învăţăturii sănătoase" (Tit 2, 1) adică dreapta credinţă a Bisericii.

Datorită acestui fapt, Sfînta Scriptură se cade să fie cartea de căpătîi a studentului teolog, pe care el este dator să o citească zilnic, capitol cu capitol, de la cartea Facerii la Apocalipsă, să-i adîncească înţelesul prin studiul comentariilor teologice şi mai ales cele ale Sfinţilor Părinţi, care sînt cei mai autentici exegeţi ai cărţilor Sfintei Scripturi.

Valoarea ei din punct de vedere etic şi literar a fost recunoscută de multe personalităţi cu activităţi în diferite tărîmuri.

Astfel J. J. Rousseau, vorbind despre această carte, zice: „Recunosc că maiestatea Scripturii mă pune în mirare, că sfinţenia Evangheliei vorbeşte sufletului meu... E cu neputinţă — continuă el — ca o carte atît de adîncă şi atît de simplă să fie făcută de oameni" [1].

Mai nou, Zenon Kosidovski, vorbind despre Sfînta Scriptură, îi recunoaşte valoarea ei din punct de vedere literar, mărturisind că „sub influenţa unor descoperiri am început a privi Biblia cu alţi ochi şi, spre mirarea noastră, am observat că este una dintre cele mai mari opere ale literaturii universale" [2].

Preţuirea de care Sfînta Scriptură se bucură în literatura universală o dovedeşte mulţimea traducerilor ei „în peste 1000 de limbi şi dialecte" [3].

Dacă Kosidovski preţuieşte Biblia mai ales din punct de vedere literar, în opere ale unor umanişti de renume mondial ea formează piatra fundamentală a concepţiei lor etice. In lucrarea despre „Pansophiae" a lui Amos Comenius, zice un istoric, „Biblia stă la baza concepţiei sale" [4].

---

1. Diacon Emilian Vasilescu, *Sfînta Scriptură şi literatura sacră a celorlalte religii*, în „Ortodoxia", III (1955), nr. 3, p. 374.
2. Zenon Kosidovski, *Povestiri biblice*, Bucureşti, 1970, p. 12.
3. Diacon Emilian Vasilescu, *op. cit.*, p. 375.
4. Pandele Olteanu, *Izvoarele gîndirii şi operei lui Ian Amos Comenius*, în „Ort.", XII (1970), nr. 4, p. 620.

Sfîntul Ioan Gură de Aur. vorbind credincioşilor săi despre valoarea pnevmatică a Sfintei Scripturi, ţine să scoată în evidenţă faptul că „într-o casă în care se găsește Sfînta Scriptură nu îndrăznește nici diavolul să intre“ [5].

După aceste zise mai sus, revenim la problema necesităţii cunoașterii Sfintei Scripturi de către studentul teolog. Trebuie de la început să recunoaştem, că ea este necesar să fie cunoscută temeinic din mai multe puncte de vedere.

Pornind chiar de la afirmaţia unor laici care o preţuiesc din punct de vedere literar, socotim că e necesară studierea ei şi pentru stilul atît de curgător, întîlnit mai ales în cartea Psalmilor, Cîntarea Cîntărilor, Pildele lui Solomon şi altele. Apoi pentru genul ei epic redat cu atîta pregnanţă şi intensitate de acţiune cum rar se poate întîlni, într-un temeinic echilibru al apelului ce-l face la raţiune, sentiment şi voinţă. E destul să amintim în această privinţă istoria cărţii lui Iosif, a cărei lectură răscolește şi azi pînă la lacrimi pe cei ce o citesc.

Dar necesitatea cunoașterii Sfintei Scripturi pentru studentul teolog constă mai ales în aceea că „în cercetarea Scripturilor este înțelepţirea spre mîntuire şi agonisirea comorilor duhovnicești, cunoştinţă pe care să o dea apoi altora care însetează după ea“ [6], fiind o „necesitate naturală a sufletului omenesc. Acesta, ca şi corpul, are nevoie de o hrană proprie fiinţei lui“ [7].

Tocmai pentru acest fapt Sfînta Scriptură devenise cartea cea mai recomandată atît preoţilor cît şi credincioşilor deoarece „ea hrăneşte sufletul toată ziua... Pentru Sfîntul Nil foamea Scripturilor este unitatea de măsură a eului nostru spiritual, iar pentru Sfîntul Isaac Sirul meditaţia continuă a cuvîntului dumnezeesc este lumina sufletului“ [8].

Necesitatea cunoașterii ei o cere şi realismul vieţii pe care o prezintă. Sfînta Scriptură nu ne înfăţişează doar persoane ideale, ci şi persoane cu diferite slăbiciuni omeneşti, cu atitudini diferite faţă de viaţă, de sfinţenie şi faţă de păcat. Dacă ne-ar fi prezentat numai persoane fără nici o meteahnă, prezentarea nu ar fi consunat cu realitatea vieţii. Dacă ne-ar fi prezentat numai persoane cu slăbiciuni omeneşti, astfel de prezentări ne-ar putea duce la un pesimism oarecum schopenhauerian, în privinţa concepţiei despre lume şi viaţă.

De multe ori pune în faţa ochilor sufletului nostru una şi aceeaşi persoană în timpuri diferite, atît în întruparea idealului creştin cît şi în slăbiciunile omeneşti, ceea ce ne îndeamnă la o atitudine plină de curaj, antrenîndu-ne la o luptă continuă contra slăbiciunilor firii omeneşti şi mai ales contra ispitelor diavoleşti care prin intensitatea dinamismului lor caută să ne facă să lăsăm arma luptelor duhovnicești pentru a ajunge într-o viaţă împătimită şi păgubitoare pentru societate. Astfel de exemple sînt nenumărate în paginile Sfin-

---

5. Sfîntul Ioan Gură de Aur, P. G. 59, 38, la Prof. dr. Iustin Moisescu, „Candela“, 1939-1941, Cernăuti, 1942, p. 232.

6. Sfîntul Vasile cel Mare, *Vechile rînduieli monahale*, ed. Mănăstirea Dobruşa, 1929, p. 381.

7. Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Omilia XI la Facere*, P. G. 53, 90, apud Iustin Moisescu, *op. cit.*, p. 226.

8. P. Evdokimov, *Les âges de la vie spiritulle. Des Pères du désert à nos jours*, Paris, Desclée de Brouwer, 1954, p. 205.

tei Scripturi. E destul să amintim doar pe împăratul şi proorocul David din Vechiul Testament, precum şi pe Sfîntul Apostol Petru din Noul Testament.

Ne duc aceste exemple, la o atenţionare a conştiinţei noastre în a ne da seama, cît de nestatornică este fiinţa omenească în faţa unor ispite şi a ne întări voinţa în a lucra pentru statornicia noastră pe a Binelui cărare.

Cîte alte cunoştinţe nu dobîndim din cercetarea Sfintei Scripturi ca studenţi teologi, care necesită tocmai înfruntarea acestor realităţi ale vieţii, şi prin experienţa ce o dobîndim să-i învăţăm şi pe alţii. întrajutorîndu-i!

O altă necesitate a cunoaşterii Sfintei Scripturi este realitatea actuală a împărţirii creştinătăţii în atîtea confesiuni şi denominaţiuni, mai ales că toate aceste denominaţiuni pretind că-şi bazează învăţătura lor de credinţă pe textele scripturistice.

Ar fi fost de dorit ca toţi, avînd aceeaşi carte a Revelaţiei dumnezeieşti, să împărtăşească aceeaşi credinţă şi aceeaşi întrupare a ei în viaţa credincioşilor. Realitatea este însă alta, ceea ce a dus la constatarea: „cîte capete atîtea păreri".

Este necesar ca studentul teolog să fie preocupat de această stare de lucruri. Este necesar ca să caute dezlegarea acestei probleme, ca prin cunoaşterea temeinică a Sfintei Scripturi să ajungă la lumina adevăratei credinţe, ca să devină un lucrător activ pentru unirea tuturor, după mesajul evanghelic: „ca toţi să fie una", contribuind astfel la plinirea adevăratei credinţe „într-un Domn, o credinţă, un Botez" (Efeseni 4, 5).

Dar necesitatea principală a cunoaşterii Sfîntei Scripturi constă în faptul că ea este cartea Revelaţiei dumnezeieşti, a descoperirii adevărate a voinţei lui Dumnezeu, într-un mod pedagogic, începînd din Vechiul Testament şi culminînd cu Revelaţia supremă prin Mîntuitorul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, Care ne propoveduieşte învăţătura dreptei credinţe. O necesitate de studiu se cere, care să-l ducă pe studentul teolog la o cunoaştere autentică a înţelesului Cuvîntului revelat, şi prin aceasta la cunoaşterea lui Dumnezeu.

Desigur că pentru studentul teolog Sfînta Scriptură nu trebuie să fie singura carte din care să se adape pentru adîncirea cunoştinţelor sale.

Asemenea unei albine, care ia ce e bun din fiecare floare, nectarul atît de necesar, studentul teolog trebuie şi el să se îndeletnicească cu citirea altor scrieri şi cărţi folositoare, din diferite domenii şi specialităţi. Cu o astfel de practică se îndeletniceau şi Sfinţii Părinţi ai Bisericii.

Sfîntul Vasile cel Mare sfătuia pe tinerii studioşi din vremea sa: „să nu-şi rezume preocupările numai la citirea şi adîncirea Sfîntei Scripturi şi a altor opere de cuprins religios, oricît de necesare şi însemnate sînt acestea pentru formarea personalităţii religios-morale, ci să îi preocupe şi lectura altor opere, altor scrieri, de cuprins laic; în chip deosebit, să-şi îndrepteze atenţia către operele clasice ale antichităţii, opere pe care el însuşi le studiase cu nobilă pasiune. În urma unor asemenea lecturi ei îşi îmbogăţesc şi îşi împodobesc spi-

ritul“... şi nu trebuie să uite ,,îndatorirea de a cunoaşte şi ştiinţele contemporane, luînd din ele tot ce formează mintea şi sufletul şi întăreşte virtutea“ [9].

Prima treaptă a cunoaşterii Sfintei Scripturi va consta în citirea ei zilnică. De aici şi îndemnul Părinţilor: ,,ca soarele ridicîndu-se să te găsească cu Biblia în mînă“ [10].

Rămîne valabil şi pentru studentul teolog îndemnul canonului 19 al Sinodului Trulan, ca ,,preoţii să-şi iniţieze credincioşii în cea mai mare intimitate cu Biblia“ [11].

Acelaşi îndemn îl face Sfîntul Ioan Gură de Aur, de a citi textele Sfintei Scripturi ,,cu multă sîrguinţă şi atenţie, nu trecînd uşor peste ele, ca să putem cîştiga mîntuirea..., şi dacă noi le studiem şi le medităm cu atenţie, vom învăţa adevărata doctrină şi felul cum trebuie să trăim“ [12].

De la această primă treaptă a lecturii zilnice a Sfintei Scripturi, studentul teolog se cade să urce mai sus pe treptele adevăratei cunoaşteri, ca să depăşească cunoaşterea după literă, ca să nu se piardă tocmai esenţialul ei.

Sub literă se ascunde ,,duhul ei identic cu duhul lui Hristos, pe care nu-l putem înţelege, decît dacă ne ridicăm de la înţelesul literei la pnevma Sf. Scripturi“ [13].

Pentru Origen ,,lectura nu se adaugă vieţii ca un simplu exerciţiu, ci ea formează o parte organică a vieţii spirituale şi transformă viaţa zilnică în lectura vie a Cuvîntului“ [14].

Această urcare la înţelesul cel mai adînc, este mai grea. Însuşi Sfîntul Ioan Gură de Aur ţine să atragă luarea-aminte celor ce privează cu uşurinţă această carte că o asemenea părere ,,este a acelora care nu cunosc destul adîncimea tainelor Evangheliei“ [15].

In acest context este vrednică de amintit metoda Sfinţilor Părinţi, care, după Nicodim Aghioritul: ,,trăiau Biblia, gîndeau şi vorbeau de Biblie cu aceeaşi admirabilă penetrare, care mergea pînă la identificarea lor cu esenţa biblică“ [16]. Datorită acestui fapt, în Biserica Ortodoxă literatura patristică este comentariul clasic al Sfintei Scripturi, pentru a nu se ajunge la starea de fapt constatată chiar de unii teologi ai Reformei (O. Cullmann), care confirmă cu oarecare îngrijorare că ,,în unele mişcări teologice există o tendinţă de a se debarasa de miezul mesajului autentic creştin, pentru a face creştinismul mai acceptabil omului modern“ [17].

---

9. Pr. prof. D. Călugăr, *Actualitatea ideilor pedagogice în unele din lucrările Sfinţilor Trei Ierarhi,* în „Mitropolia Ardealului“, XIX (1974), nr. 1-3, p. 60.
10. P. Evdokimov, *op. cit.*, p. 205.
11. *Ibidem.*
12. S. J. Chyrsostôme, *Oeuvres complètes, H. 53 la Ioan,* vol. VIII, p. 359.
13. Pr. Ilie Moldovan, *Învăţătura despre Duhul Sfînt în Ortodoxie şi preocupările ecumeniste,* în „M. A.“, XVIII (1973), 7-8, p. 749.
14. P. Evdokimov, *op. cit.*, p. 205.
15. S. J. Chrisostôme, *H. 1 la Matei,* Jeannin, *op. cit.*, vol. VII, p. 13.
16. P. Evdokimov, *op. cit.*, p. 208.
17. O. Cullman, *Vero e falso ecumenismo*, ad Marcelliana Brescia, 1972, după „ST“, XVI (1974), nr. 1-2 p. 126.

De ce este grea această urcare spre adevăratul înţeles? Pentru că Sfînta Scriptură este o carte inspirată de Duhul Sfînt, şi însăşi ea, prin textele sale, ne face mărturisire despre greutatea înţelesului adevărat. Astfel, Sfîntul Apostol Petru într-una din epistolele sale, vorbind despre epistolele Sfîntului Apostol Pavel, zice că „în ele sînt unele lucruri cu anevoie de înţeles pe care cei neştiutori şi neîntăriţi le răstălmăcesc, ca şi pe celelalte Scripturi, spre a lor pierzare". (II Petru 3, 16), iar cazul învăţatului famen de la curtea reginei Candachia este concludent, el recunoaşte că e greu să înţeleagă dacă nu-l va călăuzi cineva (Faptele Apostolilor 8, 31).

Din cele susţinute mai sus se întăreşte convingerea că pentru înţelegerea unei exegeze autentice se cer eforturi susţinute şi de durată sub îndrumarea unei călăuze.

Această călăuză este Biserica, prin tot tezaurul învăţăturilor sale, cuprins atît în comentariile Sfinţilor Părinţi, cît şi în învăţătura cărţilor de cult.

Este îndeobşte cunoscut că „Biserica este aceea care ne-a dat Biblia cu ajutorul Tradiţiei" [18]. Sfînta Scriptură o avem de la Biserică şi prin Biserică. Cine ar putea-o interpreta şi cunoaşte mai bine decît Biserica? Tot Biserica a fost aceea care a dus, peste veacuri, duhul autentic al vieţii creştine prin Sfînta Tradiţie. In tot decursul istoriei bisericeşti, Sfînta Scriptură şi Sfînta Tradiţie s-au împletit formînd funia deznodămîntului multor probleme pe baza interpretării autentice a textelor sfinte.

Pe drept cuvînt se poate susţine că Sfînta Scriptură este Tradiţia scrisă, iar Tradiţia, Scriptura trăită. O încercare a unei despărţiri ar duce la slăbirea înţelesului, atît al Sfîntei Scripturi cît şi al Sfintei Tradiţii.

Pe bună dreptate Fericitul Augustin susţine că: „trebuie ca tîlcuitorul Sfintei Scripturi să se menţină în legătură directă cu acest curent viu al Tradiţiei" [19].

In referatele Comisiei pregătitoare a Sfîntului şi Marelui Sinod, se scoate în evidenţă că numai „în lumina Sfintei Tradiţii devine suficientă şi deplină comoara adevărurilor creştine", ajungîndu-se la concluzia că „din punct de vedere ortodox, trebuie să subliniem, că nici Scriptura singură nici Tradiţia singură nu epuizează descoperirea dumnezeiască, ci că Scriptura şi Tradiţia constituie deplinătatea descoperirii dumnezeieşti în Iisus Hristos" [20].

Un teolog ortodox susţine cu tărie că „cine nu trăieşte în ambianţa de credinţă a Bisericii şi se apropie de Sfînta Scriptură cu simpla înţelegere naturală, va lua cuvintele din ea ca numiri ale unor înţelesuri, pe care le va judeca critic, tratînd Biblia ca o carte omenească. Puterea dumnezeiască a acestei cărţi i se va descoperi numai dacă-i vor suna cuvintele ca împărtăşiri prezente ale lui Dumnezeu" [21].

---

18. Sergiu Bulgacov, *Ortodoxia*, trad. Nicolae Grosu, Sibiu, 1933, p. 15.
19. Drd. Gh. Bogiaproste, *Valoarea Vechiului Testament pentru creştinism*, în „Studii Teologice", XXIII (1971), nr. 1-2 p. 104.
20. *Referatul comisiei pregătitoare a Sfîntului şi Marelui Sinod*, în „S. T.", XXIV(1972), nr. 3-4, p. 183-184.
21. Prot. dr. D. Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Sibiu, 1943, p. 364.

Observația de mai sus își găsește materializarea în realitatea întîlnită între cele două războaie mondiale, „cînd din lipsa unei formări duhovnicești temeinice a credincioșilor s-a ajuns la formarea lor duhovnicească numai prin citirea Sfintei Scripturi, și o vagă cunoaștere a orînduielilor bisericești, ceea ce a avut ca urmare lipsa de echilibru în dezvoltarea duhovnicească a unor credincioși, clerici, monahi și mireni“ [22].

Același Duh Sfînt care a insuflat Sfînta Scriptură, printr-o continuă prezență, conduce mai departe lucrările mîntuirii în Biserică, ceea ce ne face să susținem că Biserica este îndreptățită să aducă cea mai autentică exegeză în adîncirea înțelesului textelor scripturistice.

Această susținere reiese și din înțeleapta orînduire a slujbelor bisericești, slujbe alcătuite într-o armonie sfîntă între Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție. Mai mult, aceste învățături insuflate, cîntate sau citite sub cupola pictată cu mișcătoare scene biblice, în mirosul de bună mireasmă al tămîiei, cu preoți îmbrăcați în luminoase odăjdii, prin această atmosferă capătă un înțeles mult mai adînc, o exegeză mai plină de duhul sfințeniei, decît o simplă citire în alt loc și în alte împrejurări.

Credincioșii ascultă cuvîntul Sfintei Evanghelii în genunchi, ceea ce denotă respectul și cinstirea ce i se dă cuvîntului revelat al Sfintei Scripturi. Niciunde, avem convingerea, nu ne ridicăm la un stadiu spiritual de înaltă sfințenie, ca în această atmosferă bisericească, stadiu ce ne ajută înțelesului autentic.

Datorită acestor realități bisericești, în Ortodoxie nu există nici comisie biblică, menită să impună forțat o anumită disciplină exegetică, dar nu există nici o critică fără credință și fără principii religioase. Teologia ortodoxă e liberă și sinceră, dar respectă adevărurile fundamentale ale Bisericii și prețuiește luminile Tradiției.

In rezolvarea problemelor sale, ea îmbină speculația cu evlavia. Așa se explică justețea, stabilitatea si superioritatea concepției ortodoxe despre inspirația biblică față de erorile și fluctuațiile teoriilor catolice sau protestante [23].

Călăuza luminată a Bisericii Ortodoxe a scutit Sfînta Scriptură de interpretări străine de duhul adevărului, fapt pentru care în sînul ei nu au apărut nici Reforma nici sectele decît doar ca un transplant străin, care ca orice transplantare străină întîlnește opunere și respingere.

Așa se explică și faptul că din sînul ei s-au ridicat bărbați luminați și cu o deosebită cultură și viață duhovnicească, Părinții Bisericii, cu un sănătos echilibru în formarea lor duhovnicească, dînd la rîndul lor comentarii și exegeze ale Sfintei Scripturi de o adîncime de neîntrecut.

Fiind deci vorba de o cunoaștere temeinică a Sfintei Scripturi, studentul teolog nu se va reduce doar numai la citirea textelor sfinte, nici numai la consultarea unor comentarii ale Sfinților Părinți sau a cărților de cult. O cunoaștere temeinică a Scripturii cere și o confor-

---

22. † Nicolae Mitropolitul Ardealului, *Studii de teologie morală*, Sibiu, 1969, p. 336.

23. Diac. mgs. Ioan Glăjar, *Problema interconfesională a inspirației biblice*, în „Ort.“, IX (1957), nr. 2, p. 238.

mare a vieţii sale interioare la plinirea învăţăturilor şi poruncilor pe care le preconizează Sfînta Carte.

Prima treaptă a acestei conformări o alcătuieşte rugăciunea şi meditaţia, practicate cu atîta insistenţă de către Părinţii Bisericii în urcuşul lor duhovnicecc. „Meditarea neîncetată a Scripturii este lumina sufletului... şi totodată întipăreşte în suflet amintiri folositoare pentru păzirea de patimi şi pentru stăruirea în dorul după Dumnezeu, deschizînd în faţa noastră calea păcii pe urmele sfinţilor“ [24].

Rugăciunea este cea prin care se coboară în noi razele energiilor dumnezeieşti care luminează luminile întunecate de păcat ale sufletului, ca astfel să-l ridice pe studentul teolog la adevărata cunoaştere a lui Dumnezeu.

După textele Sfintei Scripturi cunoaşterea şi viaţa sînt într-o strînsă reciprocitate. „Aceasta este viaţa veşnică. Să te cunoască pe Tine singurul Dumnezeu adevărat şi pe Iisus Hristos pe care L-ai trimis“ (Ioan 17, 3).

A cunoaşte deci nu este numai a citi, a memoriza, a reda ceea ce ai citit. O astfel de cunoaştere este mai puţin temeinică.

Părinţii Apostolici, mergînd pe firul acestei idei, susţin că „nu este nici o viaţă fără cunoştinţă şi nici cunoaştere dreaptă fără viaţa adevărată. De aceea au fost unul lîngă altul pomul vieţii şi al cunoştinţei. Aceasta o are în vedere şi Apostolul cînd osîndeşte cunoştinţa care se aplică în viaţă fără porunca dragostei şi zice: „Cunoştinţa îngîmfă iar dragostea zideşte“ [25].

In acelaşi înţeles, Origen, vorbind despre citire şi cunoaştere, zice: „Lectura să nu se adauge vieţii zilnice ca un simplu exerciţiu, ci ea trebuie să formeze o parte organică a vieţii spirituale şi trebuie să transforme viaţa zilnică în lectura vie a Cuvîntului“ [26]. Aşadar, numai un text înviat prin întruparea lui în viaţa zilnică rodeşte adevărata cunoaştere, altfel el rămîne literă moartă.

Sfîntul Ioan Gură de Aur, care citea de trei ori pe săptămînă Noul Testament, leagă folosul citirii de practicarea virtuţii, „Citind Sfînta Scriptură, zice el, fără să ne desăvîrşim cunoştinţele religioase şi fără să ne îndreptăm felul de viaţă, truda aceasta nu este numai inutilă, dar chiar vătămătoare“ [27].

Din citatele de mai sus reiese că, pe măsura înaintării persoanei pe drumul virtuţii, se ajunge şi la o exegeză înaintată în luminarea textelor sfinte în înţelesul lor.

O interpretare fără conformare nu are rost, zice Sfîntul Ioan Gură de Aur, deoarece „pentru aceasta interpretăm Scripturile, nu numai să le învăţaţi, ci şi ca vă îndreptaţi moravurile voastre. Dacă nu are loc aceasta, în zadar le citim, în zadar le explicăm“ [28].

---

24. Sfîntul Isaac Sirul, *Filocalia românească*, vol. X, p. 181.
25. *Scrierile Părinţilor Apostolici*, trad. de D. Fecioru, Bucureşti, 1979, p. 345.
26. După P. Evdokimov, *op. cit.*, p. 207.
27. Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Omilia LXVI la Ioan*, P. G. 59, 369, la Prof. dr. Iustin Moisescu, *op. cit.*, p. 227.
28. Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Omilia a VI-a la Ioan*, P. G. 59, 62, *Ibidem.*, p. 232,

Că o stare de împătimire a persoanei creştinului condiţionează negativ înţelesul autentic al textului este o convingere puternică a Sfîntului Ioan Gură de Aur şi consideră că „o primă condiţie pentru a izbuti în această grea întreprindere este curăţia vieţii interpretului, căci cel ce ţine Sfînta Scriptură în mîini necurate, nu poate să o înţeleagă“ [29] şi continuă, întărind convingerea: „Cuvintele înalte ale Sfintei Scripturi şi tainele ei adînci nu pot pătrunde în cugetul unui om plin de păcate“ [30].

In concluzie, Biserica Ortodoxă are în Tradiţia ei, păstrată de la Părinţi, o concepţie potrivit căreia Sfînta Scriptură nu trebuie citită numai după literă şi nici într-o stare de împătimire care condiţionează înţelesul adevărat. Numai printr-o ridicare a lăuntrului persoanei la un „loc înalt“ de desăvîrşire ridicăm şi înţelesul literei la înţelesul înalt duhovnicesc.

Ce se întîmplă cu studentul teolog dacă textele Sfintei Scripturi rămîn numai la citirea după literă şi la memorizarea lor? Atunci se cultivă, am putea zice, numai etajul cel mai de sus al persoanei, partea raţional-memorială, or numai o astfel de cultivare este o cultivare unilaterală.

Numai prin formarea caracterului moral creştin se va ajunge la formarea integrală a persoanei studentului telog, la cultivarea şi a sentimentului şi a voinţei într-un sănătos echilibru, cu un cuvînt a întregii sale persoane.

De ce se cere această formare de echilibru? Pentru că un astfel de caracter se cere să fie zidit de către păstorul de suflete şi în persoana păstoriţilor săi.

Litera trebuie să lumineze raţiunea, iar lumina raţiunii coborînd în centrul de foc al inimii şi încălzită de acest foc să pună în acţiune şi voinţa prin al cărei dinamism activ să se ajungă de la cuvîntul scris la cuvîntul înviat, la plinirea lui. Altfel, osteneala depusă numai pentru o cunoaştere paiţială va duce doar la o formare unilaterală a studentului teolog.

O formare temeinică a întregii personalităţi a studentului teolog va duce şi la o cunoaştere temeinică a Sfintei Scripturi, şi în acelaşi timp la o interpretare corectă a textului inspirat. Se cere aceasta şi datorită faptului că autorul inspirat al textelor Sfintei Scripturi, prin străduinţele sale şi puterile dumnezeieşti ale Duhului, s-a ridicat la un loc înalt pe scara desăvîrşirii şi din acest loc înalt scria cuvîntul inspirat. Or, ca să fie înţeles, şi cel ce vrea să-l facă înţeles viitorilor săi păstoriţi, studentul teolog, trebuie să urce spre aceeaşi treaptă, altfel riscă să se distanţeze de înţeles pe măsură ce se distanţează de treapta de desăvîrşire.

In decursul istoriei interpretării textelor Sfintei Scripturi se pot constata diferite feluri de interpretare, ceea ce a dus la diferite şcoli exegetice, care căutau tocmai încercarea de a se ridica de la înţelesul literei la cel al Duhului.

Astfel, şcoala din Alexandria preconiza sensul alegoric, pe cînd cea din Antiohia pe cel literal şi uneori pe cel critic-istoric.

---

29. Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Omilia I la Ioan*, P. G. 59, 27, *Ibidem*, p. 189.

30. *Ibidem*.

In echilibrul teologiei lor, cei trei sfinţi Ierarhi, Sfîntul Vasile cel Mare, Sfîntul Ioan Gură de Aur şi Sfîntul Grigorie de Nazianz, au căutat să aducă la un numitor comun, la o simfonie înţeleaptă, aceste şcoli exegetice, folosind, deopotrivă, atît sensul alegoric cît şi cel istoric, în cazuri şi situaţii diferite.

Pe lîngă aceste sensuri există şi un sens mai adînc, folosit mai ales de Sfîntul Maxim Mărturisitorul, sensul anagogic, care nu le exclude pe celelalte ci le însoţeşte, le întregeşte, prin adăugirea unei idei mai înalte"[31]. Prin conţinutul său, „sensul anagogic este superior sensului literal... fiind o ridicare de la realităţile sensibile la cele spirituale, sau o străduinţă de a descoperi un sens mai înalt, spiritual, în litera istoriei"[32].

Spre exemplificare vom lua un text din Epistola către Efeseni 4, 26, în care se spune: „soarele să nu apună peste mînia voastră".

După interpretarea „ad litteram", exegeza textului s-ar părea a ne îndreptăţi o mînie de durată, dar nu prelungită pînă la apusul soarelui.

După interpretarea „anagogică" soarele din text preînchipuie pe Hristos „Soarele dreptăţii" aşa cum este de fapt numit în cărţile de cult ale Bisericii. Ţinînd seamă de această asemănare, sensul textului se ridică la un înţeles mai înalt, mai spiritual. Păcatul mîniei cu umbrele sale întunecă în noi lumina Soarelui Hristos. După sensul anagogic al textului, orice mînie întunecă luminile dumnezeieşti, deci nu este îngăduită nici în scurtimea ei, nici în prelungirea ei.

Diferenţa de sens şi diferenţa de înţeles exegetic este cît se poate de distanţată. Mai mult, aplicarea practică a acestor două înţelesuri este cu urmări mult diferenţiate în viaţa socială a oamenilor.

Iată doar un singur exemplu care ne poate dovedi folosul ce-l avem dintr-un sens anagogic al unui text, în comparaţie cu alte sensuri mai puţin înalte şi mai puţin spirituale.

Intr-o concluzie de sinteză se poate spune că este necesar ca studentul teolog să cunoască temeinic Sfînta Scriptură din mai multe motive, mai ales în actualitatea vremurilor noastre, în care împărţirea confesională este o realitate destul de dureroasă.

Mai întîi, această necesitate se cere deoarece Sfînta Scriptură este cartea inspirată a Revelaţiei dumnezeieşti.

Ca izvor al Revelaţiei dumnezeieşti Sfînta Scriptură este cartea de căpătîi a dreptei credinţe.

E necesară cunoaşterea ei temeinică şi pentru faptul că din ea îşi trag învăţătura lor de credinţă şi celelalte Culte religioase şi caută să-şi întemeieze învăţătura pe textele acestei Sfinte Cărţi.

Studentul teolog, ca viitor preot, trebuie să fie bine documentat în adevărata credinţă a Bisericii, credinţă bazată pe revelaţia supranaturală a Sfintei Scripturi.

Temeinica cunoaştere a Sfintei Scripturi nu se reduce la o simplă citire, memorizare sau exegeză subiectivistă.

Temeinica cunoaştere va pătrunde dincolo de litera moartă, în pnevma Sfintei Scripturi, care e în acelaşi timp condiţionată de viaţa mai mult sau mai puţin desăvîrşită a exegetului.

---

31. Prof. dr. Iustin Moisescu, *op. cit.*, p. 213.
32. *Ibidem*, p. 216.

In această aprofundare a unei cunoaşteri temeinice a Sfintei Scripturi, studentul teolog se va baza pe exegeza și comentariile Sfinților Părinți făcute textelor Sfintei Scripturi, ca autentice conștiințe ale Bisericii, şi deci ca autentici interpreţi ai lor.

De aceea exegeza textelor sfinte rămîne pentru studentul teolog nedespărţită de Sfînta Tradiţie şi de Biserică.

Dacă Sfînta Scriptură este cartea inspirată de Duhul Sfînt, Biserica este aceea care, într-o continuă actualizare, sub puterea lucrătoare a Duhului Sfînt, duce mai departe în istorie învăţăturile inspirate şi veghează la traducerea lor în viaţa credincioşilor săi.

O exegeză a Sfintei Scripturi făcută în afara Bisericii riscă să atenueze sau chiar să schimbe înţelesul adevărat al textului. Deci, studentul teolog este dator să aprofundeze cunoaşterea Sfintei Scripturi prin citirea ei zilnică, interpretată apoi în lumina Sfinţilor Părinţi, a Sfintei Tradiţii şi a Bisericii, convins fiind că viaţa lui interioară condiţionează înţelesul autentic al textului şi, ca atare, trebuie să se străduiască spre o viaţă cît mai curată şi eliberată de patimi.

Aşa făcînd, va contribui la întărirea învăţăturii dreptei credinţe şi prin aceasta la păstrarea unităţii Bisericii, aşa cum a fost în Biserica primară, una, sfîntă, sobornicească şi apostolică.

Pr. lector I. MIHALŢAN

ANASTASIE CRIMCA ȘI PETRU MOVILĂ

— Completări bibliografice —

Tipărind, în paginile acestei reviste, studiile despre Anastasie Crimca [1] și Petru Movilă [2], am exprimat dorința și speranța de a avea, într-o zi, ample monografii științifice despre aceste două personalități ale culturii noastre și ale Ortodoxiei întregi (așa cum am dori, dealtminteri, și pentru alți înalți ierarhi, cărturari și patrioți luminați, ridicați din mijlocul poporului român [3] — precum Episcopul-cronicar Macarie sau Mitropoliții Gheorghe Movilă, Varlaam, Dosoftei ori Teodosie Veștemeanul [4]). După evocarea vieții și activității mitropolitului Iacob Putneanul [5], s-ar putea proiecta o serie întreagă de monografii. Cu aceste gînduri, socotesc folositoare pen-

---

1. Ștefan S. Gorovei, *Anastasie Crimca. Noi contribuţii,* în „Mitropolia Moldovei și Sucevei", LV (1979), nr. 1-2, p. 144-159.

2. Idem, *Petru Movilă. Contribuţii,* în „Mitropolia Moldovei și Sucevei", LVII (1981), nr. 10-12, p. 704-716 ; și idem, *Un memorialist uitat : Petru Movilă,* în „Cronica", XVIII, nr. 17, din 29 aprilie 1983.

3. Cf. Antonie Plămădeală, *Dascăli de cuget și simţire românească,* București, 1981.

4. Pentru ultimii doi, cercetările înnoitoare ale profesorului N. A. Ursu ușurează — și, în același timp, reclamă insistent ! — asemenea studii monografice.

5. Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *În slujba Ortodoxiei românești, a năzuinţelor de unitate naţională și afirmare a culturii române. Mitropolitul Iacob Putneanul, 1719-1778,* Mănăstirea Neamţ, 1978.

tru viitorii monografi ai lui Anastasie Crimca și Petru Movilă consemnarea unor indicații bibliografice despre activitatea celor doi ierarhi.

I. La repertoriul manuscriselor „școlii de la Dragomirna", adaug următoarele mențiuni, completări și corectări :

1) În alcătuirea acestui repertoriu, din 1979, am scăpat din vedere un manuscris al *Sintagmei* lui Matei Vlastares, semnalat încă din 1974 și datat *15 ianuarie 1615 (7123)* : Radu Constantinescu, *Manuscrise și cărți vechi din biblioteca Patriarhiei și a Sfîntului Sinod*, în „Biserica Ortodoxă Română" XCII (1974), nr. 7-8, p. 1043 ; idem, *Vechiul drept românesc scris. Repertoriul izvoarelor 1360-1640*, București, 1948, p. 241-242.

2) La nr. 6 — *Apostol* (Viena), datat 13 martie 1610 : Gerhard Birkfellner, *Notabila historica slavice oder über grausame Zeiten in der Moldau oder über die Aussage handschriftlicher Kleinkroniken*, în „Österreichische Osthefte", Jg. 25, Heft 3, 1983, p. 338-340.

3) La nr. 7 — *Sintagma* lui Matei Vlastares (1611 ; manuscris dispărut) : vezi și G. Mihăilă, *Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi*, București, 1972, p. 289 ; Radu Constantinescu, *Vechiul drept românesc scris*, p. 241.

4) La nr. 10 — *Zlataust* (Moscova, fond Șciukin), datat 25 iunie 1615 : vezi și Ștefan Berechet, *Picături mărunte*, p. 89.

5) La nr. 12 — *Psaltire* (Leningrad, fond Pogodin), datată 13 aprilie 1616, cu data morții lui Crimca la 19 ianuarie 7139 (1631) : vezi și N. Iorga, recenzie (la Ștefan Ciobanu), în „Revista Istorică", XI (1925), nr. 7-9, p. 247-248 ; Klimentina Ivanova, *Manuscrise chirilice bulgărești, sîrbești și moldo-muntene din colecția M. P. Pogodin* (în limba bulgară), Sofia, 1981, p. 34-35.

6) La nr. 19 — *Tipic* (Leningrad,fond Pogodin), datat 4 august 1622 : vezi și Klimentina Ivanova, *op. cit.*, p. 233-236.

7) La nr. 20 — *Psaltire* (Moscova, fond Uvarov), datată 24 iunie 1625 : vezi și Alexis Ouvaroff, *Recherches sur les antiquités de la Russie méridionale et des côtes de la Mer Noire*, Paris, 1855, p. 148.

8) La nr. 21 — *Prolog pentru lunile ianuarie - aprilie* (Moscova, fond Șciukin) : vezi și Ștefan Berechet, *op. cit.*, p. 89-91.

9) În același volum *in-folio* al contelui Uvarov, citat mai sus, este menționat (tot la p. 148) și un „rituel sur parchemin" dat Dragomirnei de Anastasie Crimca, datat *13 martie 1616* și aflat în colecția Uvarov, nr. 349 ; dacă este identic cu nr. 15 din repertoriul nostru — *Penticostar* pe pergament, operă de „mare frumusețe", aflat la Muzeul Istoric de Stat din Moscova, *fond Uvarov* — atunci devine cunoscută data exactă a însemnării dedicatorii.

10) Relativ la același manuscris repertoriat sub nr. 15 *(Penticostar)*, profesorul Emil Turdeanu — retipărind recent, cu adnotări, studiul său din 1952 despre Anastasie Crimca și opera sa — a atras atenția asupra faptului că este identic cu cel trecut sub nr. 16 *(Triod înflorat)* : E. Turdeanu, *Études de littérature roumaine et d'écrits slaves et grecs des Principautés Roumaines*, Leiden, 1985, p. 447 (alte completări bibliografice, pentru alte manuscrise — *ibidem*, p. 444-447).

Un alt repertoriu al manuscriselor „școlii de la Dragomirna", deși proiectat mai demult (cf. Radu Constantinescu, *Manuscrise și cărți vechi*, loc. cit.), nu a mai fost dus la îndeplinire.

La lista celor care au ostenit în scriptoriul Mănăstirii Dragomirna, traducînd în faptă îndemnurile Mitropolitului Anastasie Crimca — *Dumitrașco Bielinski* (1609, 1610), *Teofil de la Voroneț* (1614), *Vasile diacul din Suceava* (1616), *Pahomie monahul din Dragomirna* (1618) și *popa Manoil din Suceava* (1625) — se adaugă acum *Avramie ieromonahul ot Dragomirna*, menționat la 1627/1628 (Klimentina Ivanova, *op. cit.*, p. 189).

Este interesantă și menționarea unora dintre monahii trăitori între zidurile Dragomirnei în august 1635 [6]: *Ghedeon* egumenul [7], *Avramie* stareț (probabil identic cu cel din 1627/1628), *Tudosie* stareț, *Ghelasie*, stareț, *Orestie (Iorest*, viitor egumen), *Sărafit* (Serafim).

II. Despre Petru Movilă și opera sa există o foarte bogată bibliografie; consemnez unele studii și volume, românești și străine, de care am putut lua cunoștință direct sau indirect; ele se adaugă bibliografiei clasice a subiectului, începînd cu marea monografie a lui S. Golubev despre Mitropolit (două volume, Kiev, 1883-1898), E. Picot (1896) și Al. Jablonowski, despre Academia Kievo-Movileană (Cracovia, 1900) [8]. Istoriografia românească s-a ilustrat, în acest domeniu, prin studiul lui Ghenadie Enăceanu (1883) și prin cele două lucrări masive ale lui P. P. Panaitescu (1926 și 1942; alte contribuții, mai mărunte, din 1931, 1933 și 1939, le-am consemnat în studiul din 1981); *Mărturisirea de credință*, aprobată în „sinodul" de la Iași (1642), s-a bucurat de o nouă tălmăcire, datorată profesorului Alexandru Elian (v. mai jos).

Iată aceste spicuiri bibliografice, în care nu am inclus nici volume de documente, nici istorii generale.

1. Octavianus BARLEA, *De confessione Orthodoxa Petri Mohilae*, Frankfurt am Main, Verlag Josef Knecht, 1948, 225 p. (vezi și recenzia lui A. Wenger, în „Revue des Études Byzantines", IX, 1951, p. 278-279).

2. O. I. BILETS'KYI ș. a. (eds.), *Ukrains'ki pys'mennyky: biobibliohrafichnyi slovnyk*, 5 volume, Kiev, 1960-1965 (despre Petru Movilă: vol. I, p. 415-427).

3. I. DALMAIS, *Pierre Moghila, Métropolite de Kiev*, în „Catolicisme", 39 (1980), p. 458 și urm.

4. Hugh F. GRAHAM, *Peter Mogila — Metropolitan of Kiev*, în „Russian Review", 14 (oct. 1955), p. 345-356.

---

6. N. Iorga, *Studii și documente*, V, p. 237, nr. 1 — rezumat după o traducere veche.

7. În rezumatul publicat de N. Iorga, numele egumenului e *Gheorghe*, dar din alte documente referitoare la aceeași vînzare se vede că numele corect e *Ghedeon*.

8. Principala bibliografie de pînă la 1925 — la P. P. Panaitescu, *L'influence de l'oeuvre de Pierre Mogila, archevêque de Kiev, dans les Principautés Roumaines*, în „Mélanges de l'École Roumaine en France", 1926, première partie, p. 93-95.

5. Hugh F. GRAHAM, *Mogila, Petr Semionovich (1596-1647)*, în *The Modern Encyclopaedia of Russian and Soviet History*, 23 (1981), p. 9-12.

6. Rudolf GUNDLACH, *Kirche und Sakrament in der Confessio Orthodoxa des Petrus Mogilas*, în „Kirche im Osten", 4 (1961), p. 15-36.

7. Zoja I. HYZNJAK, *Kyevo-Mohyljans'ka Akademija*, Kiev, 1970, 172 p. (ed. II, Kiev, 1981).

8. Teofil IONESCO, *La vie et l'oeuvre de Pierre Movila, Métropolite de Kiev*, Paris, Imprimerie Nadot, 1944, 257 p.

9. Ambrosie JOBERT, *De Luther à Mohila. La Pologne dans la crise de la Chrétienté 1517-1648*, Paris, 1974, 483 p. (despre Petru Movilă, în special, p. 367-375; cu foarte bogată bibliografie, p. 434-451, din care, însă, lipsește studiul francez al lui P. P. Panaitescu).

10. M. JUGIE, *Moghila, Pierre*, în *Dictionnaire de Théologie Catholique*, X, 2 ,Paris, 1928, col. 2063-2081.

11. M. JUGIE, *La confession orthodoxe de Pierre Moghila. À propos d'une publication récente*, în „Échos d'Orient", an. 32, nr. 156 (oct.-dec. 1929), p. 414-430 (despre ediția din 1927 — vezi mai jos, nr. 13).

12. Halina KOWALSKA, *Mohila (Moghilă, Movilă), Piotr*, în *Polski slownik biograficzny*, 21, nr. 3, Wroclaw, 1976, p. 568-572.

13. Antoine MALVY et Marcel VILLER, *La confession orthodoxe de Pierre Moghila, Métropolite de Kiev (1633-1646), approuvée par les patriarches grecs du XVIIe siècle*. Texte latin inédit, avec introduction et notes critiques (= „Orientalia Christiana", vol. X, nr. 39), Paris, 1927.

14. *Mărturisirea de credință a Bisericii Ortodoxe 1642*, traducere (și cuvînt înainte) de Alexandru ELIAN, București, 1981.

15. Mieczyslaw OLSZEWSKI, *Der Ritus des Sakraments der Busse nach Peter Moghila in seinem historischen Kontext*, în „Ostkirchliche Studien", 31.Bd., Heft 2-3, august 1982, p. 142-159.

16. R. P. POPIVCHAK, *Peter Mohila, Metropolitan of Kiev (1633-1647): Translation and Evaluation of this „Orthodox Confession of Faith" (1640)* (teză la Universitatea Catolică a Americii), Washington, D. C., 1975.

17. P. REZUȘ, *Academia Movileană din Kiev și rolul ei în dezvoltarea învățămîntului teologic din Țările Române*, în „Mitropolia Olteniei", XIX (1967), nr. 9-10, p. 699-708.

18. Ernst Christoph SUTTNER, *Beiträge zur Kirchengeschichte der Rumänen*, Wien/München Verlag Herold, 1978, p. 232-239 : *Der Anteil der Griechen und der Ruthenen an der „Synode von Iași des Jahres 1642"* (capitol publicat anterior în revista „Kirche im Osten", 18, 1975, p. 81-89).

19. Alexander SYDORENKO, *The Kievan Academy in the Seventeenth Century*, Ottawa, 1977, XV + 194 p.

20. Frank E. SYSYN, *Adam Kysil and the Synods of 1929 : an*

Attempt at Orthodox-Uniate Accomodation in the Reign of Sigismund III, în „Harvard Ukrainian Studies", 1/III-IV, 1979-1980 (volum omagial Omeljan Pritsak), Harvard University, Cambridge, Massachusetts, p. 826-842.

21. Marcel VILLER, *Une infiltration latine dans la théologie orthodoxe. La confession orthodoxe attribuée à Pierre Moghila et le catéchisme de Canisius*, în „Recherches de science religieuse", 3, nr. 2, 1912.

22. A. H. VELYKYJ, *Anonimmyi projekt Petra Mohyly...*, în „Analecta Ordinis S. Basilii Magni", ser. 2, vol. 4 (Roma, 1963), p. 434-497 (vezi și mai jos, nr. 24).

23. Ekkehard VÖLKL, *Movilă, Petru*, în *Biographisches Lexikon zur Geschichte Südösteuropas*, III, München, 1979, p. 241-242.

24. Atanasio Gregorio WELYKYJ, *Un progetto anonimo di Pietro Mohyla sull-unione delle Chiese nell'anno 1645*, în *Mélanges Eugène Tisserant*, vol. III, *Orient Chrétien*, Città del Vaticano, 1964, p. 451-473 (nu am avut posibilitatea să confrunt acest studiu cu varianta înscrisă sub nr. 22 ; diferența de paginație ar părea să indice o variantă prescurtată a aceluia).

25. A. WENGER, *Les influences du Rituel de Paul V sur le Trebnik de Pierre Moghila*, în *Mélanges en l'honneur de Monseigneur Michel Andrieu* („Revue des Sciences Religieuses", volum *hors-série)*, Strasbourg, 1956, p. 478-499.

26. A. WENGER, *La réconciliation des hérétiques dans l'Église russe. Le Trebnik de Pierre Moghila*, în „Revue des Études Byzantines", XII, 1954, p. 144-175.

27. Arkadii ZHUKOVS'KYI, *Petro Mohyla i pytannia iednosty tserkov*, Paris, 1969.

M. Jugie citează (*11*, p. 427, n. 3) un studiu despre *Petru Movilă, Mitropolitul Kievului* (în limba rusă), tipărit în „Ctenija" ale Societății istorice și arheologice a Universității din Moscova, 1877, I, p. 1-159 — un studiu foarte întins, după cum se vede — dar semnat numai cu inițialele C. P. Ar putea fi vorba de Pantelejmon Kulis, autorul unui studiu intitulat *Otpadenie Malorossii ot Pol'si (1340-1654)*, publicat în „Ctenija" ale Societății imperiale pentru istorie și antichități ruse de pe lîngă Universitatea din Moscova, din 1888.

Cu prilejul aniversării a 350 de ani de la organizarea Academiei Movilene din Kiev (1632), revista „Harvard Ukrainian Studies" a consacrat acestui eveniment un întreg volum din anul VIII (1984), reunind 12 contribuții ale unor profesori și cercetători de la Universitatea Harvard, din Cracovia și Paris. Volumul a apărut în 1985, editat de Universitatea Harvard din Cambridge, Massachusetts (S.U.A.) ; în fruntea lui se reproduce un portret al lui Petru Movilă dintr-o biserică kieveană, pecetea Academiei Movilene și imaginea Academiei însăși, după un desen din secolul XVIII (stilizată, silueta Academiei figurează pe fiecare volum al revistei „Harvard Ukrainian Studies", a cărei emblemă o constituie).

Iată conținutul acestui volum omagial — *THE KIEV MOHY-*

LA ACADEMY. Commemorating the 350th Anniversary of its Founding (1632) — de neocolit pentru toți cei care vor studia, în viitor, personalitatea și opera lui Petru Movilă.

1. *The Many Worlds of Peter Mohyla* (Ihor Sevcenko);

2. *„Eucharisterion. Albo, Vdjacnost'" : The First Panegyric of the Kiev Mohyla School* (Natalia Pylypiuk);

3. *Theology at the Kiev Academy during its Golden Age* (James Cracraft);

4. *The Kiev Mohyla Academy and the Hetmanate* (George Gajecky);

5. *Drama and Theater at Ukrainian Schools in the Seventeenth and Eighteenth Centuries : The Bible as Inspiration of Images, Meanings, Style and Stage Productions* (Paulina Lewin);

6. *The Kiev Mohyla Academy in Relation to Polish Culture* (Riszard Luzny);

7. *The Kiev Mohyla Collegium and Seventeenth-Century Polish-English Literary Contacts : A Polish Translation of Henry Montagu's „Manchester al Mondo"* (Roman Koropeckyj);

8. *Peter Mohyla and the Kiev Academy in Recent Western Works : Divergent Views on Seventeenth-Century Ukrainian Culture* (Frank E. Sysyn);

9. *Pierre Mohyla (Petru Movilă) et la Roumanie : Essai historique et bibliographique* (Matei Cazacu);

10. *A select Bibliography of Publications on the Kiev Mohyla Academy by Polish Scholars, 1966-1983* (Paulina Lewin);

11. *A Select Bibliography of Soviet Publications Related to the Kiev Mohyla Academy and its Founder, 1970-1983* (Omeljan Pritsak, Oksana Procyk);

12. *Eucharisterion. Albo, Vdjacnost' :* A Facsimile. With an introduction by Ihor Sevcenko.

Cum se vede, volumul omagial este prețios nu numai prin studiile propriu-zise, dar și prin bibliografiile pe care le conține, cu lucrări din literatura de specialitate românească, poloneză și sovietică. O bibliografie completă, referitoare la Petru Movilă, la epoca, personalitatea și opera sa (inclusiv Academia Movileană din Kiev) rămîne în sarcina viitorului.

Ștefan S. GOROVEI

VECHI AŞEZĂRI DE PE VALEA SUHEI BUCOVINENE. SATE ŞI BISERICI

De un pitoresc deosebit, mica depresiune a Stulpicanilor, umbrită de codri seculari şi locul îngemănării a trei văi răcoroase care, adunîndu-şi apele din multe izvoare, dau naştere rîului Suha Bucovineană ce se unduieşte vioi tot pe lîngă poale de munte vărsîndu-se în rîul Moldova, a intrat în istorie odată cu inestimabila „albastră“ bijuterie a Voroneţului.

Legenda povesteşte că, după înfrîngerea de la Războieni din 26 iulie 1476, nefiind primit în Cetatea Neamţului de către mama sa, ci îndemnat să adune iarăşi oaste căci „pasîrea în cuibul său nu piere“ [1], Ştefan cel Mare a mers la Voroneţ unde „trăiè un sihastru, pre nume Daniil“ [2], căruia i „s-au ispovedit“ [3]. Daniil îl sfătuieşte să reînceapă lupta cu turcii „că războiul este al lui, numai, după ce va izbîndi, să facă o mănăstire acolo în numele Sfîntului Gheorghie...“ [4].

Şi, drept mulţumită pentru izgonirea turcilor din ţară, Ştefan construieşte Mănăstirea Voroneţ în vara anului 1488 (26 mai — 14 septembrie) şi tot în vara acestui an — la 17 august — avea să-i închine şi primul sat, „anume Ştilbicanii, la Topliţa Rece, pe Suha Mare, şi Suha Mare de la gură pînă la obîrşie şi cu toate poienile şi muncelele, cîte sînt pe lîngă ea, şi toate izvoarele, anume Răroaia şi Ostra şi Negrileasa, şi cu toate izvoarele cîte cad în ele, şi cu poienile şi cu fîneţele...“ [5].

Cît de întinsă era moşia Stulpicani o arată faptul că pe acest „teritoriu se află acum încă satele Gemenea, Slătioara, Ostra, Negrileasa, Schwarzthal, Plotoniţa, Dorotei, Frasinul, Bucşoaia şi Voroneţul“ [6]. Dintre toate aceste localităţi numai Voroneţul nu aparţine ariei geografice la care ne referim, iar Bucşoaia şi Frasinul sînt aşezate la confluenţa bazinului Moldovei cu al Suhei.

Nu neglijăm nici afirmaţia egumenului Mănăstirii Voroneţ, Macarie, care declara la 28 decembrie 1781, în faţa comisarilor austrieci, că teritoriul Stulpicaniului se întindea şi „peste cordon unde pe încetul se urziseră două sate, Holda şi Crucea“ [7]. Aceste două sate aparţin bazinului Bistriţei.

Atestările cele mai vechi sînt pentru Mănăstirea Voroneţ (22 ianuarie 1472) [8], oronimul Ostra (25 aprilie 1475) [9], Stulpicani şi hidronimul Negrileasa (17 august 1488) [10].

Viaţa religioasă a Stulpicaniului se află în strînsă dependenţă de cea a Mănăstirii Voroneţ, el fiind singurul sat care exista pe valea Suhei la data ridicării mănăstirii, urmînd îndeaproape destinul acesteia pînă la 29 aprilie

---

1. Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei, Bucureşti,* 1980, p. 13.
2. *Ibidem.*
3. *Ibidem.*
4. *Ibidem.*
5. *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova,* (= D.R.H.), vol. III, Bucureşti, 1980, p. 74
6. Isidor Onciul, *Fondul religionar,* Cernăuţi, 1891, p. 73 (Localitatea Schwarzthal este Vadu Negrilesei de astăzi).
7. *Ibidem,* p. 41 (Cordonul era graniţa stabilită de austrieci, care trecea pe la sud de Stulpicani şi care delimita teritoriul Bucovinei de cel al Moldovei).
8. N. Dobrescu, *Din istoria Bisericii române. Secolul al XV-lea,* Bucureşti, 1910, p. 145 (Este vorba de o altă mănăstire, din lemn, pe care Ştefan cel Mare o scutea la 22 ianuarie 1472 de plata vămii pentru două măji de peşte).
9. *D.R.H. A. Moldova,* vol. II, p. 304 (Ştefan cel Mare dăruieşte Mănăstirii Humor „un munte, anume O(str)a, şi slatina de la Ostra...“).
10. *Idem,* vol III, p. 74.

1786 cînd autoritățile austriece secularizează averile mănăstirești, înființînd Fondul religionar grec ortodox al Bucovinei.

În prealabil au fost desființate o serie de lăcașuri de cult de către împăratul Iosif I, care dispune prin „ordinăciunea Consiliului aulic de resbel din 4 iulie 1783, ca fără amînare să se împuțineze mănăstirile de călugări, pămînturile și fondurile lor, să se ia în administrare averea preoțimii care nu locuiește în țară, adecă a celor străini, să se confiște..." [11].

În urma acestui ordin, în august 1783 s-au desființat 15 schituri și mănăstiri, iar în aprilie 1785 vor fi închise și mănăstirile și schiturile care mai existau, lăsîndu-se doar trei: Putna, Sucevița și Dragomirna. Călugării de la mănăstirile desființate au fost primiți, o parte, la mănăstirile rămase, o altă parte, au trecut cordonul în Moldova. Printre cei fugiți peste cordon, în Moldova, se numără și vestiții dascăli de la Putna, arhimandritul Vartolomei Măzăreanul și Ilarion din Patmos. Bisericile mănăstirilor deveniră parohiale, iar edificiile mănăstirești au fost destinate drept case parohiale sau atribuite ca locuințe unor amploiați ai vremii, ca la Moldovița și Humor, unde au fost instalate birouri; ca la Solca, unde s-a așezat „economatul sărăriei"; sau au fost afectate unor fabrici care abia se înființau: la Sfîntul Ilie — Suceava s-a instalat o fabrică de pielărie, iar la Voroneț una de porțelan, care n-a ființat multă vreme. Multe dintre ele s-au dărîmat prin neîntreținere corespunzătoare, în special, schiturile ; bunurile le-au fost vîndute sau pur și simplu împrăștiate. (Tîmpla schitului Ostra-Bărbești, de pildă, s-a vîndut cu 130 de florini care au intrat în vistieria Fondului, iar cărțile s-au împrăștiat) [12].

Precara situație a vechilor așezări monahale din teritoriul nu de mult anexat coroanei austriece se reflectă într-o scrisoare deschisă adresată de starețul Sila, de la schitul Sihăstria Putnei, tuturor credincioșilor ortodocși din Bucovina. El se plînge că „smeriții bătrîni" de la Sihăstria Putnei, „fiind acum de acești nemți împrejurați și de toate părțile închiși și strîmtoriți și supărați și necăjiți și foarte jăcuiți la vămi" [13], au ajuns într-o stare deplorabilă, fără posibilități de a-și asigura pînă și hrana zilnică.

Caracterizînd populația din nordul Moldovei, D. Cantemir consemna: „Locuitorii din Țara de Sus se pricep mai puțin în ale războiului și nici nu sînt prea deprinși cu armele; mai degrabă își mănîncă pîinea în sudoarea frunții și în liniște. Sînt înverșunați aproape pînă la eres în credința lor, de aceea se găsesc peste 60 de biserici din piatră numai în ținutul Sucevei, peste 200 de mănăstiri mari, clădite din piatră, în toată Țara de Sus, iar munții sînt plini de călugări și pustnici, care își jertfesc acolo în liniște, lui Dumnezeu, viața smerită și singuratică" [14].

Evident, măsura luată de autoritățile austriece de a desființa toate schiturile și mănăstirile, cu excepția doar a celor trei, amintite mai sus, nu putea mulțumi clerul ortodox român și masele largi de credincioși, mai ales datorită faptului că majoritatea lor aveau o deosebită valoare afectivă fiind strîns legate de amintirea unor viteji voievozi și de neuitate momente ale istoriei neamului. Cu toate nemulțumirile provocate, acest act a trebuit să fie acceptat pentru a nu forța măsuri extreme, căci amintirea faptelor comise de generalul Nicolae Adolf baron Bukow în Transilvania era proaspătă. Acesta, din ordinul împărătesei Maria Tereza, pentru a stăvili mișcarea de trecere a credincioșilor greco-catolici la credința părinților lor, săvîrșește în vara anului 1761 și în anii următori una dintre cele mai crunte barbarii, distrugînd zeci de mănăstiri și schituri; celor din lemn punîndu-le foc, iar cele din piatră dărîmîndu-le cu tunurile [15].

Pînă în anul 1785, cînd au fost desființate toate mănăstirile, satul Stulpicani a fost subordonat Mănăstirii Voroneț doar din punct de vedere economic, întrucît nici un privilegiu nu a acordat drepturi egumenilor de

---

11. Isidor Onciul, *op. cit.*, p. 92.
12. *Ibidem*, passim.
13. Apud Claudiu Paradais, *Adevărul despre mormintele voievodale de la Putna* (II), în „Cronica", anul XVI, 181, nr. 44, 30 octombrie 1981, p. 6.
14. D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, București, 1973, p. 234.
15. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, București, 1981, p. 398.

aici de a hirotoni preoți pentru satele închinate și nici dreptul de judecător pentru oamenii dependenți de această mănăstire [16]. Din acest punct de vedere, biserica din Stulpicani aparține de Mitropolie, ea nefiind închinată Episcopiei de Rădăuți ca, dealtfel, toate celelalte sate mănăstirești din Moldova de nord. În lista celor 50 de biserici pe care Ștefan cel Mare le închină Episcopiei de Rădăuți, la 15 martie 1490, nu se află nici o biserică din vreun sat mănăstiresc. Mai mult chiar, în locul a șase biserici din sate devenite mănăstirești, Ștefan dă în schimb șase biserici din ținutul Cernăuțiului [17].

Despre prima biserică de pe valea Suhei Bucovinene, cea mai veche mențiune datează din 4 februarie 1819 [18]. Actul constituie un raport al protoprezviterului Grigore Corlățan către Consistoriul Ortodox [19], privind inspecția pe care a făcut-o la biserica din satul Stulpicani, în anul 1818, în care propune ca aici să se construiască o biserică nouă, deoarece „biserica aceasta pentru 120 familii sau 598 suflete foarte tari mică este, cît înlăuntru ei nu pot încăpe mai mulți decît 100 sufleti" [20] și pentru că „...toate altele înlăuntru acestii biserici și pe dinafară sînt cu totul vechi, slabe și stricate, fiind această biserică peste 300 ani vechi" [21] (Vezi anexa I).

Așadar în preajma anului 1500, biserica din Stulpicani era ridicată [22] din lemn și avea o capacitate de cuprindere de circa 100 de persoane. Problema care se ridică este dacă această biserică a fost prima sau a urmat alteia. Din analiza și coroborarea informațiilor cuprinse în documentul din 17 august 1488 și cel din 4 februarie 1819, un lucru iese clar în evidență, și anume faptul că la 17 august 1488 satul exista de multă vreme.

Un prim indiciu în acest sens îl constituie faptul că proprietarii satului, „Șandru Gardu și vărul lui, Șușman, și unchiul lor Ioan cu surorile sale, Magda, Mara și Neaga, fiii lui Coste Mădzărăescul" [23] îl vînd lui Ștefan „din uricul lor drept și propriu" [24]. Așadar, la 17 august 1488, ei se aflau în posesia unui act de proprietate asupra satului pe care îl va fi dobîndit Coste Mădzărăescu, care la acea dată nu mai era în viață, sau de vreun înaintași al lui. Afirmăm lucrul acesta bazîndu-ne pe faptul că la vînzare participă patru fii ai lui Coste Mădzărăescu, și anume Ioan, Magda, Mara și Neaga, precum și doi nepoți, Șandru Gardu și vărul lui, Șușman. Probabil vînzarea a avut rolul de a lichida o parte a activului succesoral, întrucît

---

16. Al.I. Gonța, *Domeniile feudale și privilegiile mănăstirilor moldovenești în timpul lui Ștefan cel Mare,* în „Biserica Ortodoxă Română", (= „B.O.R."), LXXX (1957), nr. 5, p. 452.

17. Vezi *D.R.H., A. Moldova,* vol. III, p. 135-139.

18. Arhivele Statului Suceava, *Fond Mitropolia Bucovinei,* Secția 6/2, dosar 71, f. 2.

19. La data de 16 martie 1781, Biserica Ortodoxă din Bucovina este scoasă de sub jurisdicția Mitropoliei de Iași și trecută sub jurisdicția Mitropoliei de Karlovitz. Cu acest prilej a fost înființat Consiliul Ortodox, care, pus sub președinția episcopului, avea în sarcină administrația bisericilor și școlilor din ținut (Vez I.V. Goraș, *Învățămîntul românesc în ținutul Sucevei, 1775-1918,* București, 1975, p. 29).

20. Arhivele Statului Suceava, *Fond Mitropolia Bucovinei,* Secția 6/2, dosar 71, f. 2.

21. *Ibidem.*

22. Preotul paroh Constantin Tomescu face în anul 1966 inventarierea bunurilor bisericești, alcătuind și un scurt istoric al bisericii din Stulpicani. El afirmă că prima biserică s-ar fi construit aici, pe Șesu Timului, în 1501. Acestei afirmații nu-i putem acorda credit întrucît nu face nici o trimitere la vreun izvor, iar noi, care desfășurăm o muncă de cercetare de opt ani în scopul întocmirii unei monografii a comunei Stulpicani și împrejurimilor, nu am găsit vreo afirmație în acest sens, deși am epuizat toate fondurile arhivistice din țară care se referă la zona respectivă (Vezi Arhiva Mitropoliei Moldovei și Sucevei, *Fond Protopopiatul Cîmpulung,* Secția Inventariere, Dosar 61, p. 5).

23. *Documente privind istoria României. Veacul XV.* A. Moldova, București, 1954, vol. II, p. 98.

24. *Idem, p. 98.*

plata se face în mîinile tuturor. Pînă la acea dată, ei vor fi stăpînit satul în devălmășie.

Cel de-al doilea indiciu care ne-a reținut atenția și care ni se pare suficient de grăitor îl constituie faptul că în text se consemnează: „Iar hotarul acestui sat mai sus scris să fie din toate părțile după vechiul hotar, pe unde au folosit din veac“ [25].

Evident, s-ar putea să existe voci care să susțină că acestea sînt formule (uneori fixe) des uzitate în textele de acest gen. Nu negăm. Susținem doar că în cazul localității Stulpicani, formula exprimă adevărul.

În sprijinul celor afirmate vine cel de-al doilea document, cel din 4 februarie 1819, în care stă scris că biserica de aici avea o vechime de peste 300 de ani și că în ea încăpeau aproximativ 100 de oameni.

Deci la data vînzării satului, acesta avea o populație de minimum 100 de suflete care frecventau biserica, numărul real fiind cu mult mai mare. În aceste condiții satul nu poate fi încadrat în categoria așezărilor mici. Populația relativ numeroasă a așezării vorbește de la sine și despre vechimea ei.

La acestea mai adăugăm un argument de natură demografică. Între Cîmpulung și Mănăstirea Humorului nu existau la acea dată decît două așezări: Știlbicani [26] și Vama. Despre cea de a doua știm că la 18 noiembrie 1409, Alexandru Voievod dăruiește Mănăstirii Moldovița vama Moldoviței [27] (deci numai vama, nu și așezarea Vama).

Nici la Voroneț nu era o așezare omenească în sensul propriu al cuvîntului, deși aici exista în 1472 o mănăstire. Abia în 1774, Voronețul înregistra un număr de 27 de familii, din care 18 erau ale robilor mănăstirii [28] care fuseseră aduși aici. În același an 1774, situația se prezenta astfel: Cîmpulung avea 396 de case, Vama — 122 de case, Stulpicani — 82 de case, Frasinul — 12, Bucșoaia — 9, Humorul (nu Gura Humorului de astăzi, Mănăstirea Humorului) avea 50 de case, din care 20 ale robilor mănăstirești [29].

Prin urmare și satul Stulpicani, ca și Vama dealtfel, va trebui considerat frate geamăn cu toate așezările de pe întinsul ocol al Cîmpulungului Moldovenesc și deci la data cînd a fost închinat Mănăstirii Voroneț nu făcea parte din categoria așezărilor noi, întrucît avea o populație relativ numeroasă.

Ținînd seama de toate acestea putem afirma că înaintea bisericii care a fost ridicată la sfîrșitul secolului al XV-lea, trebuie să mai fi existat o biserică tot din lemn, despre a cărei vechime nu se poate face nici o supoziție.

Fără a le lua în discuție, semnalăm și faptul că toponimia locală înregistrează aici cîteva locuri care conțin apelativul *biserică. La Bisericuță,* în satul Stulpicani și pe creastă de munte pe Valea Ursoaei [30] și pădurea *Lemnu de Biserică* în Slătioara. Mai adăugăm și *La Morminte,* loc în Stulpicani care ar putea vădi un vechi cimitir, la poalele dealului Ghirileu, astăzi acoperit de pădure.

După cum am văzut, în documentul din 4 februarie 1819, protopresviterul Grigore Corlățan arată că vechea biserică nu putea împlini mulțumitor rolul ce-l avea, întrucît numărul enoriașilor crescuse simțitor (erau 598 suflete) și propunea ridicarea uneia noi, mai spațioase: „Deci de mare trebuință să socotește a fi ca în locul bisericii cei vechi și cu totul slabe să se sădească o biserică noauă după cuprindere sufletilor care să află întru această parohie. Pentru care iscălitul cade la mila înalt preosfinții sale dom-

---

25. *Idem, p.* 99.

26. Vechiul nume al localității Stulpicani.

27. M. Costăchescu, *Documente moldovenești înaintea lui Ștefan cel Mare,* Iași, 1931, p. 72. (Există și un document, datat 14 aprilie 1411, care înregistrează faptul că Alexandru Voievod dăruiește Mănăstirii Moldovița satul Vama. Actul a fost considerat un fals din secolul al XVI. Vezi *D.H.R., A. Moldova,* vol. I, p. 432).

28. *Catagrafia din 1774.*

29. *Ibidem.*

30. Despre toponimul Valea Ursoaei, spun localnicii că pe locul respectiv s-ar fi improvizat o bisericuță din lemn în timpul primului război mondial pentru necesitățile sufletești ale ostașilor.

nului eparhialnicesc episcop ca prin milostivire bine să voiască a mijloci la locurile cuviincioase ca doar să va pute poslovi cu a fondusului cheltuială să se facă o biserică di piatră la mai sus numita parohie fiind tot fiecare materie foarte bun(ă) și aproape“ [31].

Raportul protopresviterului Corlățan reușește să pună în mișcare resorturile necesare și nu prea tîrziu începe construcția noii biserici. Prea multe date despre ea nu se cunosc [32]. Știm că a fost construită de Vasile Flocea și Toader a Popii și de către comuna bisericească [33] din lemn de brad, pe temelie de piatră, pardosită cu scîndură de brad, că în 1824 nu avea „nici un fel de avere“, în clopotniță avea un clopot mare, cimitirul se afla unde a fost vechea biserică, mitricile conscripțiile și toate protocoalele erau la zi, iar „cărțile bisericești sînt toate, numai o samă cam stricate la legătură“ [34]. Biserica nou-construită a fost sfințită în ziua de „Înălțarea Domnului“, în 1823.

Și așa noul locaș de cult avea să-și îndeplinească rostul său cultic mai bine de 121 de ani, pînă la 5 septembrie 1944, ora 10 dimineața, cînd soldați ai armatei germane în retragere îi pradă odoarele, după care bisericii îi dau foc. Se pierd cu această ocazie, pentru totdeauna, obiecte de artă și alte valori în sumă totală de 75.800.000 lei (vechi). Pe categorii de obiecte situația se prezintă după cum urmează: iconostas, icoane, cruci, toate din lemn pictat, valorînd 17.000.000 lei; potire, cruci, linguri, din aur și argint, însumînd 18.000.000 lei; cinci rînduri de veșminte ornate cu fir de aur și argint în valoare de 1.800.000 lei; biblioteca parohială, 20.000.000 lei; bisericuță de argint, evanghelii îmbrăcate în aur și argint, 15.000.000 lei; altele în valoare de 4.000.000 lei [35]. La toate acestea se adaugă arhiva parohiei, valoare asupra căreia nu mai este necesar să insistăm.

O încercare de reconstituire a modului de organizare a bisericii în această zonă a Bucovinei de sud nu este greu de făcut. Conform datelor recensămîntului din 1774, iunie 20, erau în regiune doi preoți și un diacon la Stulpicani: popa Miron Ciofu, popa Vasile și diaconul Toadir, la Ostra popa Chirilă și la Doroteea popa Mircăș [36] și o singură biserică, parohia identificîndu-se cu tot arealul bazinului Suha, care însuma 103 familii. În anul 1775 situația se prezenta astfel: Frasinul avea un preot la 15 familii, Bucșoaia cu Dorotea avea un preot la 17 familii, iar Stulpicaniul, Negrileasa și Ostra aveau doi preoți la 83 familii [37]. În 1784 se constituiseră deja trei parohii cu un preot, dar cu o singură biserică, cea de la Stulpicani. Ele erau alcătuite astfel: 1. Voronețul cu 44 de familii și Bucșoaia cu 15 familii; 2. Stulpicani și Negrileasa cu 91 familii și 3. Gemenea, Frasin, Ostra și Slătioara cu 72 familii. Cu toate erau subordonate protopopiatului Sucevei [38]. Doi ani mai tîrziu, ultimele două parohii se contopesc.

La 29 aprilie 1786 în locul popei Vasile apare Ilarion Ciabra. Numărul

---

31. Arhivele Statului Suceava, *Fond Mitropolia Bucovinei,* Secția 6/2, dosar 71, f. 2.

32. Arzînd biserica în septembrie 1944, s-a pierdut pentru totdeauna și arhiva, care se afla depozitată aici de către preotul Eusebie Șerban, cu gîndul de a o salva de la distrugere, întrucît în casa parohială se aflau cantonați soldați germani. Cea mai grea pierdere, din punctul nostru de vedere, o constituie arderea *Cronicii,* document de o mare valoare pentru istoria zbuciumată a acestor locuri.

33. *Schematismus der Bucovinaer gr. or. Arhiepiscopal Diocese,* Cernăuți, 1883, p. 64.

34. Arhivele Statului Suceava, *Fond Mitropolia Bucovinei,* Secția 6/2, dosar 30/1824, f. 1 și 3.

35. Arhivele Statului Suceava, *Fond Prefectura județului Cîmpulung,* dosar 35/1944, f. 66.

36. *Catagrafia din 1774.*

37. Johann Polek, *Ortschaftsverzeichnis der Bukowina aus dem Jahre 1775,* în „Jahrsbuch des Bukowiner Landes-Museums“, Cernăuți, 1893, p. 27-44; Vezi și D. Werenka, *op. cit.,* p. 136. (Datele se referă la anul 1776).

38. Daniel Werenka, *Topographie der Bukowina zur Zeit ihrer Erwerbung durch Oesterreich (1774-1787),* Cernăuți, 1895, p. 192.

familiilor era de 198 în satele Stulpicani, Negrileasa, Gemenea, Frasin, Ostra și Slătioara care alcătuiau o singură parohie, avînd doi preoți [39].

Datorită creșterii numărului enoriașilor se impunea ridicarea de noi biserici. La 2 februarie 1807, protoprezviterul Gavril Ciupercovici se adresa Consistoriului ortodox cu o cerere prin care solicita ridicarea unei biserici la Gemenea pentru locuitorii satelor Gemenea, Ostra și Slătioara, iar în 1811, la Sfinții Apostoli Petru și Pavel, se sfințește o nouă biserică în Gemenea, care fusese ridicată de Gheorghe Robaniuc și de către enoriași. A fost construită din lemn de brad pe temelie de piatră. Cu o lungime de numai 9 m, joasă, avea deasupra trei cruci, era blănită în exterior cu scîndură, intrarea fiindu-i pe latura dinspre miazăzi. La 2 februarie 1820, Veniamin Zaharovici, protosinghel episcopal, scria din Cernăuți, fostului egumen Ghenadie Platenchi, la Mănăstirea Sucevița, că s-a terminat construcția bisericii din Gemenea. La 1 februarie sosise la Cernăuți preotul Elisei Andrievici cu oameni din Gemenea pentru a comunica terminarea tuturor lucrărilor [40]. Între 1866-1867 a fost reparată de Fondul bisericesc. A rezistat pînă în 1932, cînd a fost dărîmată [41].

În 1810, din vechea parohie Stulpicani se desprinde o altă parohie, Gemenea, cu filialele sale Ostra și Slătioara.

Este posibil ca acest fapt să fi determinat o nouă reorganizare a parohiilor din zonă. La Stulpicani și Negrileasa s-au adăugat Doroteea-Plotonița, iar Frasinul, Bucșoaia și Voronețul vor alcătui o altă parohie. Formula aceasta se va păstra pînă în 1850, cînd Doroteea-Plotonița va trece de la Stulpicani ca filie la Frasin, Bucșoaia și Voroneț cu care va alcătui o singură parohie.

Încetul cu încetul, fiecare sat se va putea mîndri cu cîte o biserică.

În 1854 cîmpulungenii din Capu-Satului își construiesc biserică nouă și spațioasă, iar cea veche, care fusese ridicată în 1751 și care devenise neîncăpătoare, o dăruiesc comunității creștine ortodoxe din Bucșoaia, Doroteea-Plotonița și Frasin. În același an 1854, biserica va fi strămutată și amplasată în Bucșoaia. Din lemn de brad, în stil moldovenesc, în „chiotori" care sub streașină formează un fel de capitel, cu o cupolă centrală și două laterale, dispuse de-a lungul ei, biserica va fi ridicată pînă în 1860, cînd are loc și sfințirea ei, în ziua Sf. Arhangheli Mihail și Gavril. (În Capu-Satului a avut hramul la Nașterea Maicii Domnului). Are o lungime de 24 m, lățime de 13 m și înălțimea de 6 m pînă la acoperiș, iar înălțimea turnului central de 15 m. Interiorul a fost pictat în 1946, în tempera, în stil bizantin, de pictorul Gh. Buburuzan. Pictura catapetesmei este cu mult mai veche, realizată de un pictor anonim. Valoarea artistică a catapetesmei este accentuată și de faptul că este sculptată în frumoase motive florale.

În 1786, Bucșoaia împreună cu Voronețul alcătuiau o singură parohie (ca în 1784, cînd număra 59 familii) cu 65 familii ortodoxe și avînd preot paroh pe Anton Repek [42]. În 1840 parohia era alcătuită din Bucșoaia, Frasin și Voroneț, avînd 965 de enoriași, iar în 1864 numărul lor crește la 1342. În 1850 i se afiliază și Doroteea cu Plotonița. Situația se va modifica din nou în 1865, cînd Voronețul va deveni pentru totdeauna parohie de sine stătătoare. Numărul enoriașilor era în acest an de 1087, iar în 1883 de 1862 de enoriași. Pe satele parohiei dinamica creșterii numărului enoriașilor în anul 1910, față de anul 1884 [43] și anul 1930 [44], raportat la 1910 este următoa-

---

39. Myron M. Călinescu, *Normalien der Bucovinaer gr. or. Diocese von 1777-1886*, vol. I, Cernăuți, 1887, p. 62 (Numele celor doi preoți apar ortografiate *Miron Csoff* și *Illarion Csabra).*

40. Arhivele statului Suceava, *Colecția Documente*, IX/74.

41. Datele tehnice referitoare la fiecare biserică în parte s-au extras din arhiva Mitropoliei Moldovei și Sucevei, *Fond Protopopiatul Cîmpulung*, Secția Inventare, Dosarele 10, 27, 33, 35, 47, 50, 60 și 61, filele 1-4 de la toate.

42. Vezi Myron M. Călinescu, *op. cit.*, p. 62.

43. Vezi *Schematismus...* pe anii 1885-1908. (Fiecare *Schematismus...* dă date pentru anul precedent). Pentru anul 1910 vezi *Mitteilungen des statistischen Landesamtes des Herzogtums Bukowina*, XVII Helf, Cernăuți, 1913, p. 578.

44. Pentru datele pe anul 1930 vezi Sabin Manuila, *Recensămîntul general al populației României din 29 decembrie 1930*, vol. II, București, 1938, p. 68.

rea [45]: în Bucșoaia se înregistrează o creștere a locuitorilor de 36,8% în prima perioadă și de 33,4% în cea de-a doua; în Doroteea-Plotonița de 61% și respectiv de 21%; și în Frasin de 52,4% și 16,2%. Creșterea cea mai mare, pentru prima perioadă, o înregistrează Doroteea-Plotonița și apoi Frasinul. În cea de a doua perioadă, Bucșoaia are creșterea cea mai mare. Fluctuația cea mai mare este înregistrată tot la Doroteea-Plotonița, care înregistrează o scădere de la 790 în 1887, la 760 în 1888, și o creștere de la 852 în 1898, la 959 enoriași în 1900.

Precizăm că toate datele cu caracter statistic se referă numai la populația de religie ortodoxă, care constituia elementul de bază.

Preoții care au păstorit credincioși ortodocși din enoria Bucșoaia de-a lungul timpului au fost: Anton Repek (1777-1801), Nichitovici Anton (1801-1804), Carloveț Ion (1804-1844), Andrievici Elisei (1844-1845), Bocănescu Dosoftei (1845-1847), Muntean M. (1847-1864), Turtureanu Ion (1864-1866), Tomovici Grigore (1866-1874), Cobilanschi Ion 1874-1875), Tușinschi C. (1875-1885), Popescu D. (1885-1886), Boca Amfilohie (1886-1897), Avram M. (1897-1899), Popescu Dimitrie (1899-1917), Spînu Ioan (1917-1919), Boca Adrian (1919-1937), Luca Modest (1937-1945).

Pînă în anul 1847, cînd vine la Bucșoaia preotul M. Muntean, toți ceilalți își aveau reședința la Voroneț sau Stulpicani.

Între 1874 și 1881, prin stăruința preotului Dionisie Bejan din Gemenea, se va construi și la Slătioara o nouă biserică, la poalele muntelui, pe temelie de piatră, ca dealtfel toate celelalte din zonă cu plan în formă de cruce, cu cinci turnulețe. Materialul de construcție a fost lemnul de brad. Este compartimentată în altar, care are un pristol din piatră, naos, pronaos și pridvor. Catapeteasma i-a fost pictată de un oarecare Eugen Glăvan, se pare în prima decadă a secolului XX.

A fost sfințită la 8/20 noiembrie 1881 [46].

Pînă în 1940, cînd devine parohie de sine stătătoare, Slătioara a fost filie a parohiei Gemenea.

Numărul enoriașilor din parohia Slătioara înregistrează în 1911 față de 1882 o creștere de 83%. În 1920 cifra este cu 10 mai mică decît în 1911, iar în 1928 cu 134 mai mică de cea din 1920. Principalele scăderi sînt înregistrate din cauza unor epidemii de difterie și vărsat, care au bîntuit în Gemenea și Slătioara în 1890-1891, din cauza războiului (linia frontului s-a stabilit peste

---

45. În cifre absolute, situația se prezintă astfel :

Anul	Numărul enoriașilor din localitățile		
	Bucșoaia	Doroteea-Plotonița	Frasin
1884	472	759	662
1887	492	790	683
1888	498	760	688
1890	509	780	702
1892	501	808	715
1894	516	815	727
1896	522	823	736
1898	522	852	747
1900	575	959	814
1903	590	991	830
1906	615	1088	900
1910	646	1222	1008
1930	862	1479	1172

Datele au fost spicuite după Schematismele pe anii respectivi.

46. Vezi Arhivele Statului Suceava, *Fondul Mitropolia Bucovinei*, Secția 6/2, dosar 799, nepaginat.

aceste două sate pentru o perioadă de 1 an și jumătate), sau din cauza unor mișcări mai însemnate ale populației de la o localitate la alta [47].

Menționăm că datele recensămintelor din 1910 și 1930 nu corespund, sub aspectul numărului ortodocșilor, cu cele prezentate de anuarele mitropolitane. Numărul ortodocșilor, după cele două recensăminte este următorul: Bucșoaia, 646 și respectiv 862; Doroteea-Plotonița, 1222 și 1479; Gemenea, 707 și 786; Frasin 1008 și 1172; Negrileasa cu Vadul Negrilesei, 644 și 764; Ostra, 560 și 728; Slătioara, 434 și 509; Stulpicani, 1698 și respectiv 2010 de ortodocși [48]. Optăm pentru informațiile furnizate de anuarele mitropolitane, întrucît sînt alcătuite pe baza rapoartelor anuale întocmite în parohii de către clerici, care erau cei mai în măsură să cunoască cu exactitate numărul enoriașilor.

În 1881 se va ridica și la Doroteea locaș de cult pentru creștinii ortodocși. O biserică frumoasă, în același stil moldovenesc, cu plan în formă de cruce, cu trei turnuri, avînd o lungime de 17,50 m, lățimea de 10,50 m, înălțimea pînă la acoperiș de 6 m, blănită în exterior cu scîndură. Are aceeași compartimentare interioară ca și biserica Slătioara: altar, naos, pronaos și pridvor.

Pînă în 1928, cînd devine parohie de sine stătătoare, a fost filia parohiei Bucșoaia. Pînă în 1850 a fost filie la parohia Stulpicani.

Negrileasa se va putea mîndri și ea, începînd din 1882, cu o biserică proprie construită din lemn, din inițiativa credinciosului Niță Popa și cu ajutorul enoriașilor, și sfințită la 14/26 octombrie 1882. A fost ridicată de meșterul Gheorghe Giuță din Păltinoasa, în același stil moldovenesc, în plan treflat, cu bolți și încheietori cu chiotori spre acoperiș și cu trei turnuri. A fost inițial un adaos la pronaos, unde se aflau clopotele. Ulterior clopotnița a fost mutată și adaosul acesta dărîmat.

Iconostasul și icoanele au fost pictate de pictorul Gh. Buburuzan din Mănăstirea Humorului.

Pînă în 1880 a fost filie la enoria Stulpicani, iar din 1882 devine parohie de sine stătătoare.

Cele mai mari fluctuații în dinamica numărului enoriașilor le înregistrează Negrileasa. Astfel, în 1872 își dublează numărul față de anul precedent, în 1877 numărul lor scade cu 127 față de anul anterior. Un recul este înregistrat și în 1910 față de 1909. În 1933, față de anul 1910, se înregistra o creștere de 48,2 procente [49].

Unul din motivele scăderilor bruște a numărului enoriașilor îl constituie, pe lîngă bîntuirea unor molime, fuga în Moldova pentru a scăpa de o serie de obligații fiscale sau pentru a se sustrage de la efectuarea serviciului militar în armata austriacă sau, pur și simplu, ca formă de protest împotriva autorităților austriece. Astfel, în anul 1787, 10 familii din Negrileasa și-au părăsit casele, și cu puținul care l-au putut lua cu ei au emigrat în Moldova [50].

Emigrările în Moldova erau favorizate și de faptul că satele Slătioara, Gemenea, Ostra, Negrileasa, Plotonița erau așezate pe granița de sud a Bucovinei.

---

47. În cifre absolute, evoluția numărului enoriașilor din parohia Gemenea se prezintă după cum urmează (primul număr indică anul, iar al doilea numărul enoriașilor): 1882 — 324; 1884 — 330; 1886 — 336; 1888 — 354; 1890 — 369; 1891 — 336; 1895 — 381; 1897 — 386; 1900 — 407; 1904 — 438; 1906 — 552; 1909 — 584; 1910 — 593; 1911 — 594; 1920 — 584; 1928 — 450; 1930 — 472; 1932 — 478; 1933 — 482.

48. Vezi Sabin Manuila, *op. cit.*, p. 578; *Mitteilungen des statistischen...*, p. 68.

49. În cifre absolute, situația este următoarea (primul număr indică anii, iar al doilea numărul enoriașilor): 1871 — 205; 1872 — 401; 1876 — 427; 1877 — 300; 1880 — 314; 1884 — 333; 1887 — 389; 1888 — 402; 1889 — 461; 1893 — 496; 1894 — 481; 1896 — 511; 1898 — 551; 1900 — 569; 1904 — 639; 1909 — 713; 1910 — 674; 1913 — 700; 1918 — 700; 1921 — 802; 1924 — 858; 1928 — 937; 1930 — 973; 1933 — 1009.

50. Vezi I. Nistor, *Românii și rutenii din Bucovina*, București, 1915, p. 125.

Epidemiile constituie și ele o cauză a acestor schimbări. În 1916 se înregistrau aici 35 de decese, iar în 1918, 44 de decese, dintre care 32 cauzate de gripa spaniolă. În perioada 1914-1918 numărul credincioșilor crește doar cu 8 suflete. Aceasta din cauza epidemiilor care au bîntuit una după alta [51], ne spun documentele.

Au păstorit această parohie Alexandru Popșor (1882-1884), Ștefan Pavel (1884-1886), Petru Boca (1886-1887), Policarp Popescu (1887-1889), Vasile Mironovici (1889-1894), Ioan Popovici (1894-1897), Tit Popescu (1897-1901), Ion Tonigariu (1901-1911), Ion Macovei (1911-1913), Ilie Păsăilă (1913-1919) și alții.

În ordine cronologică, următoarea așezare care-și va ridica biserică este Ostra. Începută în 1889 și terminată în 1890, cu plan treflat, clădită din lemn de brad, cu trei turle, blănită în exterior cu scîndură, avînd o suprafață de 144 m² și o înălțime de 4 m, este compartimentată în altar, naos, pronaos și un mic pridvor.

Din punctul de vedere al administrației bisericești, Ostra a fost atenență a enoriei Gemenea pînă în 1905, cînd devine expozitură, iar la 20 aprilie 1928 parohie de sine stătătoare.

Numărul enoriașilor nu cunoaște creșteri spectaculoase. Din 1886 și pînă în 1913, cifra lor crește de la 394 la 575 [52].

Printre primii preoți care au slujit aici se numără: Gh. Banilevici, Ioan Iliuț, dr. Ioan Puiul.

Ultima localitate în care se construiește biserică nouă este satul Frasin. Abia în 1924 se încep lucrările de construcție a bisericii de aici, terminată abia în 1933. A fost construită de meșterul Ion Tîmpescu din Fundul Moldovei, tot în stil moldovenesc, din lemn de brad cu cheotori, cu trei turnuri, cel din mijloc de peste 20 m înălțime. Are dimensiunile de 21 m lungime, 16 m lățime, 6 m înălțime. Are aceeași împărțire ca și celelalte.

Iconostasul i-a fost pictat de Simion Victiuc din Siret, în stilul picturii executate de Epaminonda Bucevschi.

A fost tîrnosită de Mitropolitul Bucovinei, Nectarie Cotlarciuc, la data de 8 noiembrie 1933.

În 1784 aparținea ca filie la parohia Gemenea, iar în 1786 la Stulpicani. Din acest an va aparține de Voroneț, iar din 1865 trece tot ca filie la enoria Bucșoaia, atunci înființată. Abia în 1940 devine parohie de sine stătătoare.

La începutul secolului al XX-lea se preconizează ridicarea unei noi biserici mai mari la Gemenea, întrucît cea veche devenise neîncăpătoare. Încă din octombrie 1889, preotul Policarp Popescu motivează pe larg autorităților mitropolitane din Cernăuți de necesitatea construirii unei noi biserici la Gemenea. Parohia Gemenea a înregistrat o creștere continuă a numărului enoriașilor din 1840 și pînă în 1877 (parohia cuprinzînd și satele Ostra și Slătioara). Scăderea cea mai mare este în 1879, cînd se înregistrează o diminuare de 267 de suflete, față de anul 1877 [53].

Deci condițiile în care populația ortodoxă, în Gemenea, se apropia de 700 (în 1905 erau 672 de enoriași) se impunea ridicarea unui nou lăcaș de cult mai spațios. Se obțin aprobările necesare, se întocmește proiectul și în anul 1907 se alocă suma de 124.000 de coroane pentru construcția lui. Întrucît suma era apreciabilă, forurile superioare revizuiesc proiectul și toate planurile și ajung la concluzia că pentru o atare parohie este prea mare și

---

51. Parohia Negrileasa, *Cronica*, f. 43.

52. Pentru această perioadă situația este următoarea (în cifre absolute): 1883 — 394; 1886 — 409; 1893 — 460; 1895 — 495; 1899 — 486; 1900 — 510; 1904 — 533; 1913 — 575.

53. În cifre absolute, situația se prezintă astfel (primul număr indică anii, iar al doilea numărul enoriașilor): 1840 — 977; 1844 — 1008; 1850 — 1097; 1854 — 1185; 1858 — 1222; 1863 — 1278; 1866 — 1321; 1870 — 1399; 1872 — 1444; 1874 — 1502; 1877 — 1578; 1879 — 1311. Numai pentru satul Gemenea datele sînt următoarele: 1883 — 618; 1885 — 593; 1886 — 601; 1887 — 598; 1888 — 618; 1890 — 626; 1891 — 556; 1896 — 601; 1897 — 588; 1900 — 640; 1905 — 672; 1910 — 634; 1920 — 634; 1928 — 647; 1930 — 660; 1933 — 680.

reduc suma alocată inițial cu 44.000 coroane, rămînînd așadar pentru ridicarea noii biserici doar suma de 80.000 coroane [54].

Lucrările debutează în primăvara anului 1913 și se muncește febril pînă la 1 august 1914 cînd, pentru românii bucovineni, sună mobilizarea generală. La începutul războiului, biserica era deja acoperită și în acest stadiu rămîne pînă la sfîrșitul războiului. Dacă ținem seama de dimensiunile ei, 30 m lungime, 17 m lățime la strane, 10 m înălțime pînă la acoperiș, vom admite că a fost ridicată într-un timp relativ scurt.

După război, meșterul Ion Tîmpescu din Fundul Moldovei îi lucrează catapeteasma.

Este terminată în 1926 și sfințită la 3 octombrie același an, de Mitropolitul Bucovinei, Nectarie Cotlarciuc, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

Parohia Gemenea a fost păstorită de următorii preoți: Damian Bilievici (1820-1833), Elisei Andrievici (1833-1836), Mihail Teodorovici (1837-1861), Ion Turcan (1862), Leon Palievici (1862), Mihail Procopovici (1863-1870), Dionisie de Bejan (1870-1877), Tit Onciul (1877), Emanoil Popovici (1877-1888), Policarp Popescu (1888-1914), Dumitru Percinschi (1914- ?). Nu se cunoaște cine a păstorit-o de la înființare pînă în 1820.

Am văzut că parohia Stulpicani, inițial, se identifica cu întreg cuprinsul bazinului Suha. Încetul cu încetul, pe măsură ce creștea numărul locuitorilor, s-au desprins și celelalte sate spre a se organiza în parohii de sine stătătoare.

În 1774, satul Stulpicani avea 82 de familii [55]. Daniel Werenka dă următoarea situație: 71 de familii în 1774; 85 de familii, împreună cu Gemenea, Negrileasa, în 1776; 89 familii în 1779; 199 familii în 1780, împreună cu Negrileasa, Gemenea, Frasin, Ostra, Slătioara; 92 familii în 1784 numai cu Negrileasa [56].

Sub aspectul dinamicii numărului enoriașilor nu sînt de remarcat fluctuații. Reținem doar că în mai puțin de 50 de ani populația ortodoxă se dublează, înregistrînd în 1933 un număr de 2188 de enoriași [57].

În aceste condiții se impunea cu necesitate înălțarea unui nou locaș afectat serviciului divin. Și cel care a ridicat mai întîi această problemă a fost Mitropolitul Bucovinei, Nectarie Cotlarciuc, fiu al satului. Dorința sa a fost ca să se ridice la Stulpicani o biserică catedrală. Trecînd în rîndul celor drepți la 4 iulie 1935, nu apucă să-și vadă dorința materializată. Dar resorturile odată puse în mișcare, fondurile aprobate de către Mitropolie, în vara anului 1937 a început turnarea fundațiilor, iar în anul 1938 este zidită pînă la cornișă, sub pastorația preotului Eusebie Șerban (1928-1944). În anul următor, din cauza pregătirilor de război, a cărui iminență devenea din ce în ce mai apăsătoare, fondurile au fost blocate, iar lucrările au încetat. Va rămîne așa înălțată doar pînă la acoperiș, mai bine de 16 ani.

Începînd cu 1944, după arderea bisericii — cea ridicată în 1823 — și pînă în 1959, serviciul religios s-a săvîrșit în biserica romano-catolică din Stulpicani, luată în custodie cu aprobarea Ministerului Cultelor.

---

54. Vezi Arhiva Mitropoliei Moldovei și Sucevei, *Fondul Protopopiatul Cîmpulung*, Secția Inventare, Dosar 35, fila 4.

55. *Catagrafia din 1774.*

56. Daniel Werenka, *op. cit.*, p. 100.

57. Începînd cu 1834 situația se prezintă, în cifre absolute, după cum urmează: 1834 — 1165; 1836 — 1230; 1838 — 1313; 1840 — 1361; 1843 — 1431; 1847 — 1411; 1849 — 1437. Pentru acești ani datele se referă la localitățile Stulpicani, Negrileasa și Doroteea-Plotonița. Începînd cu 1850 ele cuprind numărul enoriașilor din Stulpicani și Negrileasa: 1850 — 974; 1852 — 1037; 1854 — 1064; 1857 — 1111; 1859 — 1142; 1863 — 1215; 1865 — 1284; 1866 — 1271; 1870 — 1322. Pentru perioada 1834—1859, datele au fost extrase din Arhivele Statului Suceava, *Fondul Mitropolia Bucovinei,* Secția 6/2, Dosar 71, passim, celelalte fiind preluate după Schematisme. Numai pentru satul Stulpicani situația este următoarea: 1872 — 934; 1875 — 980; 1880 — 1048; 1881 — 1028; 1885 — 1077; 1887 — 1151; 1890 — 1206; 1892 — 1159; 1895 — 1257; 1900 — 1395; 1904 — 1501; 1907 — 1584; 1910 — 1653; 1913 — 1715; 1920 — 1631; 1922 — 1702; 1925 — 1760; 1928 — 1920; 1930 — 2040; 1933 — 2188.

În timpul pastorației preotului Eugen Mironovici (1945-1954), a fost adunat materialul necesar continuării lucrărilor de construcție, care vor fi reluate abia în 1956, în timpul pastorației preotului Constantin Tomescu (1954-1970). Biserica va fi terminată trei ani mai tîrziu. La 11 iunie 1959 a fost sfințită de I.P.S. Mitropolit dr. Iustin Moisescu, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

Între anii 1971 și 1979, în timpul pastorației preotului Teodor Moroșan, fiu al satului, au fost adunate fondurile necesare și pictată în interior și parțial în exterior (o suprafață totală de 1.044 m^2) în tehnica tempera și frescă. Pictura a fost realizată de un alt fiu al satului, ieromonahul Vartolomeu Florea, ajutat de mai mulți ucenici.

După pictare a fost resfințită la 15 iunie 1975 de către P. S. Episcop-vicar Adrian Botoșăneanul, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

În afara preoților amintiți mai sus au mai păstorit enoria Stulpicani, în perioada 1823-1928, următorii: Elisei Andrievici (1823-1855), Mihail Teodorovici (1855-1857), I. Mîndrilă (1858), Ioan Țurcan (1859-1876), Tit Onciul (1876-1883), Dimitrie Pașcan (1884), Petru Boca (1885-1902), George Pojoga (1903), Emilian Dan (1904-1909), Orest Bendevschi (1910-1926).

Din acest minunat colț de țară, două localități se pot mîndri cu faptul că din sînul lor s-a ridicat cîte un mitropolit. Prima, Voronețul, l-a dat Moldovei pe mitropolitul Grigorie Roșca (1541-1564), iar cea de a doua, Stulpicaniul, avea să-l dea Bucovinei, în secolul al XX-lea, pe mitropolitul Nectarie Cotlarciuc.

Ca fiu al locurilor care fac obiectul cercetării noastre, mitropolitul Nectarie Cotlarciuc se va bucura, în rîndurile ce urmează, de o sumară prezentare a vieții și activității sale[58].

A văzut lumina zilei la 19 februarie 1875, în casa cantorului bisericesc Teodor Cotlarciuc (care fusese numit la 30 septembrie 1846 cîntăreț bisericesc provizoriu la biserica Stulpicani). Clasele primare le va fi făcut la Stulpicani, la școala proaspăt înființată aici, iar în 1895 este absolvent al liceului „Ștefan cel Mare" din Suceava.

La Cernăuți va urma și absolvi Facultatea de Teologie și-și va lua doctoratul în teologie. Ulterior absolvă și Facultatea de Filosofie, obținînd și doctoratul în istorie, filologie română și filosofie. Își desăvîrșește cultura prin studii serioase la Viena, Bonn, Würzburg și München.

Între 1901 și 1915 este funcționar și apoi bibliotecar la Biblioteca Universității din Cernăuți, iar în 1918 este numit director al acestei instituții. În 1901 este hirotonit diacon la Catedrala din Cernăuți, iar în 1914 presviter.

În 1915 obține titlul de docent, în 1919 devine profesor titular la catedra de Teologie Practică de la Facultatea de Teologie din Cernăuți, catedră pe care o suplinea din 1915. Tot în 1919 este numit protopop. Între 1920-1921 este decan al Facultății de Teologie; în 1921 i se acordă rangul onorific de stavrofor, iar în 1923 arhimandrit mitrofor.

La 29 martie 1923, Marele Colegiu îl alege ca episcop de Cetatea-Albă și Ismail, iar la 7 noiembrie 1924, același Colegiu îl numește arhiepiscop al Cernăuților și mitropolit al Bucovinei și Hotinului. O boală necruțătoare avea să-l răpună în plină forță creatore la data de 4 iulie 1935.

Ceea ce l-a caracterizat pe mitropolitul Nectarie Cotlarciuc a fost blîndețea, bunătatea și „munca fără preget depusă în toate împrejurările și în toate locurile unde a fost chemat să lucreze. O viață de modestie și necontenite strădanii, iată viața lui Nic. Cotlarciuc. La onoruri nu s-a îmbulzit, că-l oprea firea, de la muncă nu s-a dat înapoi niciodată căci aceasta îi era o necesitate a sufletului"[59], ne spune biograful său Romulus Cândea.

A făcut parte din colectivul de redacție al revistei „Candela" alături de cunoscuții profesori ai Facultății de Teologie Vasile Tarnavschi, dr. Vasile

---

58. Informațiile au fost spicuite din: R. Cândea, *Episcopul Cetății-Albe, Nectarie N. Cotlarciuc,* în „Candela", Cernăuți, 1923, nr. 3-4, p. 81-86; Idem, *Noul Mitropolit al Bucovinei, Nectarie,* în „Candela", (1924), nr. 9-10, p. 460-464; V. L(oichiță), + *Dr. theol. et phil. Nicolae Nectarie Cotlarciuc, arhiepiscop al Cernăuților și Mitropolit al Bucovinei și Hotinului,* în „Candela", (1935), nr. 1-2, p. 1-4.

59. R. Cândea, *Noul Mitropolit al Bucovinei, Nectarie,* loc. cit., p. 461.

Gheorghiu, dr. Vasile Șesan, dr. Romulus Cândea, dr. Nicolae Cotos și dr. V. Loichiță.

Posedînd o cultură vastă, preocupările sale au fost pe măsura acesteia. În afara studiilor de natură filologică materializate în lucrări ca *Istoricul literaturii românilor din Bucovina (1775-1906),* Cernăuți, 1906; *Kurze Ubersich über die rumänische Bibliologie,* Viena, 1911, și a preocupărilor din domeniul istoriei [60], s-a manifestat în trei domenii ale disciplinei teologice : 1. dreptul bisericesc, publicînd studii despre scaunul patriarhal de la Constantinopol *(Die Besetzungsweise des Patriarchenstuhls von Konstantinopel,* Mainz, 1903), despre chestiuni de drept matrimonial *(Beiträge zum lebender Ehe-und Familienrecht der Rumänen* în „Zeitschrift für Volksunde", 1913, nr. 1-3), despre averea bisericească în Biserica Ortodoxă *(Subjekt des Kirchenvermögens in der morgenländischen Kirche,* în „Deutsche Zeitschrift für Kirchenrecht", XIX, 1909, nr. 1) despre dreptul ctitoricesc din Moldova și patronatul din Bucovina *(Stifterrecht und Kirchenpatronat im Fürstentum der Moldau und in der Bukowina,* Stuttgart, 1907; *Ceva despre reforma patronatului bisericii din Bucovina,* Cernăuți, 1904); 2. teologie fundamentală, abordînd probleme apologetico-filosofice *(Das Problem der immateriellen, geistigen Seelensubstanz,* Paderborn, 1910) sau cu implicații psihologice *(Der psychologische Aufbau der Rede,* în „Wochenschrift für homiletische Wissenschaft", 1915, nr. 34-37) și 3) teologia practică, domeniu căruia i se va dedica cu pasiune. Lucrarea sa care s-a bucurat de cel mai mare răsunet în critica de specialitate a fost *Homiletische Formalstufentheorie,* Paderborn, 1915.

A reprezentat cu cinste clerul bucovinean la diferite întruniri internaționale : la Stockholm, Lausanne, Londra.

Mai întîi ca membru și apoi ca președinte al „Academiei Ortodoxe" din Cernăuți, își stimulează colegii în lupta pentru afirmarea spiritului nostru național, „participînd în fruntea lor la marile și neuitatele manifestări studențești și ale întregii suflări românești din Bucovina pentru apărarea sfîntului nostru tricolor și a limbii noastre strămoșești..." [61].

Nicolae Cotlarciuc a fost primul stulpicănean care a părăsit hotarele satului natal pentru a studia. Prin muncă sîrguincioasă s-a ridicat pînă pe cele mai înalte trepte ale afirmării, fiind un exemplu de abnegație pentru toți autohtonii din valea Suhei și nu numai pentru ei.

Și satul Slătioara își revendică un fiu — pentru moment cu titlu de ipoteză — a cărui contribuție la dezvoltarea culturii românești este apreciabilă. Este vorba despre arhimandritul Vartolomei Măzăreanul, născut pe la 1720, „prin părțile Cîmpulungului Moldovenesc" [62].

O atentă analiză a faptelor istorice ne duce la concluzia că locul nașterii ilustrului om de cultură Vartolomei Măzăreanul nu poate fi altul decît Slătioara Bucovinei, nu prea departe de culmile Rarăului și de schitul cu același nume.

Dimitrie Dan, în monografia sa închinată arhimandritului, afirmă : „În vechime un ram din familia Măzăreștilor a fost proprietar al satului Știulbicani din ocolul Cîmpulungului, care sat a trecut prin vînzare în proprietatea lui Ștefan Vodă cel Mare, iar de la acest mărinimos și darnic Voievod, prin act de danie, la mănăstirea Voroneţul, zidită de dînsul.

Unii din urmașii ramului cîmpulungean al Măzăreștilor au devenit

---

60. În lucrarea *Românii și rutenii din Bucovina,* București, 1915, I. Nistor îl citează la bibliografie pe N. Cotlarciuc cu o colecție inedită de *Acte și documente moldovenești din Bucovina.* Amintim tot aici că s-a numărat printre colaboratorii fideli ai lui S. Fl. Marian, prezentîndu-i un bogat material folcloric și înregistrarea unor însemnate credințe populare din Stulpicani.

61. V. L(oichiță), *op. cit.,* p. 1.

62. Vezi Dimitrie Dan, *Arhimandritul Vartolomei Măzăreanu,* în „Analele Academiei Române", Secția II, tom. XXXIII, 1914, p. 243-345; I.D. Lăudat, *Vartolomei Măzăreanul,* în „M.M.S.", XLII (1966), nr. 7-8, p. 543-549; Pr. prof. P. Rezuș, *Școlile de la Mănăstirea Putna,* în „M.M.S.", XLII (1966), nr. 7-8, p. 511-522. Referitor la anul nașterii sale, D. Dan și I. D. Lăudat indică cu aproximație 1710, iar *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900,* București, 1979, p. 588, dă, tot cu titlu aproximativ, anul 1720.

vecinii mănăstirii Voronețului, care i-a așezat în Știulbicani. Astăzi în acel sat nu se mai află Măzărești, dar în învecinatul cătun Slătioara, care aparține parohiei Gemenea, se află mai multe familii române cu numele Mazere" [63].

Afirmația profesorului I.D. Lăudat că Vartolomei Măzăreanui învățase limba rusă încă din copilărie [64] vine în sprijinul ipotezei noastre, deoarece catagrafia din 1774 înregistrează în zonă o populație care cunoaște probabil puțin și limba rusă. Este vorba de huțulii care s-au stabilit la Gemenea, în vecinătatea imediată a satului Slătioara.

Același recensământ din 1774 consemnează în întreg ținutul Cîmpulungului (cu Dorna și Humor) șase familii Mazire, înregistrate în Cîmpulung. Cinci dintre ele poartă specificația *ot* („din") *Slătioara* [65]. Concluzia care se impune este clară.

Nu neglijăm nici faptul că tradiția orală locală consemnează faptul că la Slătioara, primul locuitor a fost un cioban cu numele de Măzăreanu.

Ținînd seama de toate acestea, se poate trage concluzia că arhimandritul Vartolomeu Măzăreanul își are originea din satul Slătioara (comuna Stulpicani) și nu din altă parte.

Ce reprezintă Vartolomei Măzăreanul pentru cultura românească este îndeobște cunoscut. Cu titlu de informație sumară, amintim în treacăt cîteva date despre activitatea sa.

În 1755 primește rangul de arhimandrit, iar în 1757 este ales egumen al Mănăstirii Putna. Pentru rodnica sa activitate, mitropolitul Iacob I Putneanul îi acordă dreptul de a purta mitră și cîrjă arhierească în timpul slujbelor și în incinta mănăstirii, iar Academia teologică din Kiev, apreciindu-i cultura, îi acordă titlul de membru onorific al ei. (Într-un act din 1 aprilie 1778, el se numește „mădulariu al Academicești Theologii Chievului și îndreptătoriu școalelor domnești, episcopești și monastirești a Moldovei").

În 1757, Iacob I Putneanul îl trimite în Rusia după ajutoare pentru preoții de la Putna. Cu această ocazie vizitează celebra lavră Pecersca din Kiev. În 1769 este trimis din nou, împreună cu o delegație moldovenească și munteană în solie la Petersburg, la împărăteasa Ecaterina, ca să-i aducă mulțumiri pentru începerea războiului împotriva turcilor.

Este socotit cel mai productiv scriitor bisericesc român. Traducerile și lucrările lui originale se grupează după cum urmează: 1. cărți bisericești de cult sau de doctrină; 2. cărți hagiografice; 3. literatură profană și 4. lucrări cu caracter istoric.

A avut un rol deosebit în organizarea învățămîntului, iar prin opera sa de traducere a pus bazele fondului bibliotecii școlii de la Mănăstirea Putna.

Stulpicaniul a mai dat și alți teologi care au făcut cinste cinului monahal. Tot din generațiile trecute, preotul Arcadie Huțu, paroh în Cîmpulung Moldovenesc, scotea aici în ianuarie 1937 revista „Eșit-a Sămănătorul să samene sămînța Sa...", o publicație „religios-morală de îndrumare pentru popor" cum o caracteriza editorul ei în subtitlu. Cu un material variat a apărut lunar pînă în septembrie 1937.

Din generațiile de astăzi, aceste locuri au dat ca teologi pe Moroșan Teodor, actualul protopop al Cîmpulungului Moldovenesc, preoții Popa Gheorghe, Florea Gh. Vasile, Tătaru Domițian, Moroșan Gheorghe și ieromonahul Vartolomeu Florea, cu toții din Stulpicani, preotul Șcheuleac Vladimir din Negrileasa, preotul Lehaci Petru din Dobrogea, Cepeliuc Mihai din Gemenea.

Dintre preoții care au păstorit pe aceste locuri și a căror amintire dăinuie în conștiințele maselor, reține atenția parohul din Gemenea, Policarp Popescu. Numele său este strîns legat de lupta localnicilor pentru folosirea limbii române în școala de aici.

În zonă, două localități au fost populate cu huțuli [66], Gemenea și

---

63. Dimitrie Dan, *op. cit.*, p. 244.
64. I. D. Lăudat *op. cit.*, p. 543.
65. *Catagrafia din 1774.*
66. A se vedea Victor Tufescu, *Pe Valea Moldovei,* București, 1970, p. 55.

Ostra [67]. La Gemenea se va deschide, în august 1872, cu șase ani înaintea celei din Stulpicani, prima școală din bazinul Suhei Bucovinene (exceptînd Bucșoaia unde funcționa din 1816 o școală pentru copiii de naționalitate germană). La deschidere, limba de predare era româna. În 1880 ea este înlocuită cu limba ruteană. Abia în 1906 „poporenii înaintează la locurile mai înalte poftire ca la școala din loc[alitate] să li se dea învățător de naționalitate română și să li se încuviințeze în școală limba română ca limbă de propunere, după cum a fost aceasta la deschiderea școlii de aici..." [68].

După o serie de cereri adresate Consiliului școlar al țării, preotul Policarp Popescu, în numele românilor din Gemenea, reușește să pună în mișcare autoritățile, care, în toamna anului 1909, trimit un comisar cesarocrăiesc de la Căpitanatul din Cîmpulung „pentru ca să se ia deciziunea în comună care limbă să fie în școală limbă de instrucțiune" [69]. Hotărîrea luată cu această ocazie a fost ca școala să aibă clase cu predare în limba română și clase cu predare în limba ruteană, urmînd ca ambele să studieze germana.

Demersurile întreprinse de preotul Policarp Popescu au întărîtat elementele naționaliste rutene, interesate în luptele politice, și care în vara anului 1909 încearcă să determine localnicii să ceară în școală numai limba ruteană și să le fie trimis preot rutean, pe motiv că această comună ar fi de origine ruteană.

În contrabalansarea acțiunilor de deznaționalizare a elementului românesc, preotul Policarp Popescu cere sprijinul tuturor intelectualilor din Valea Suhei. Împreună cu aceștia ține o serie de adunări în care „s-a deșteptat în poporul român de aici simțul național" [70].

În scurt timp conflictul de la Gemenea ia amploare. Despre evenimentele de la Gemenea are loc o interpelare în Dieta țării din Cernăuți, ocazie cu care lui Policarp Popescu îi sînt aduse grave acuze [71].

Brusc se înmulțesc le Gemenea adunările la care participă deputați ruteni: naționaliștii Pihuleac și Șmal Stoțki și alți intelectuali.

În sprijinul românilor de aici vine, în vara anului 1910, *Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina.* La începutul lunii iunie vine la Gemenea, Dionisie cavaler de Bejan, care cercetează starea lucrurilor și promite ajutor din partea Societății, sfătuindu-l totodată pe preot cum să procedeze.

Pentru a se sublinia importanța evenimentelor de la Gemenea, autoritățile fostului județ Cîmpulung hotărăsc ca Reuniunea învățătorilor din districtul Cîmpulung să se țină în această localitate pe data de 29 iunie. La această întrunire participă toți intelectualii din districtul Cîmpulung și

---

67. „...gustînd ei aice pîinea românilor și plăcîndu-le mult aceste regiuni romantice și avute, cei mai mulți din ei se așează aici și nu se mai reîntorc în patria lor"...". *(Cronica* parohiei Gemenea, p. 60 ; consemnare făcută în 1905).

68. Parohia Gemenea, *Cronica,* p. 65. Schimbarea limbii de predare în școala elementară din Gemenea a fost posibilă datorită falsificării datelor recensămintelor. Astfel în anul școlar 1897-1898, situația era prezentată în modul următor: din totalul de 62 copii înscriși, 49 erau înregistrați ca ruteni, 7 germani și doar 6 români. Imposibil de crezut lucrul acesta atîta vreme cît recensămintele înregistrează pentru acest an o populație română de 268 locuitori (Vezi Isidor Iesean, *Rutenisarea Bucovinei și cauzele desnaționalizării poporului român după date autentice,* București, 1904, p. 63; Arhivele Statului Suceava, *Fondul Mitropoliei Bucovinei,* Secția 11/4, Dosar 96, nepaginat).

Despre felul cum autoritățile austriece făceau recensămintele vorbește de la sine situația din Ostra. Conscripția din 1900 înregistra 33 de români și 424 de ruteni, iar cea din 1911, stabilind adevărul, înregistra 450 de români și doar 80 de ruteni. (Vezi *Cronica* parohiei Ostra, p. 12). Nu trecem cu vederea nici faptul că în 1910 și la Ostra se încearcă schimbarea limbii române cu cea ruteană. Încercarea nu izbutește datorită opoziției masive de aici *(Cronica,* p. 11).

69. Parohia Gemenea, *Cronica,* p. 75.

70. *Ibidem,* p. 77.

71. *Ibidem,* p. 80.

Humor. Au loc acum adunări și petreceri populare, declamări, oraţiuni, reprezentări de „icoane vii" ale celor mai mari voievozi și eroi din trecut și pînă la zi, prin cinematograful adus aici de către studenții Societății academice „Dacia" din Cernăuți, în frunte cu marele naționalist Gh. Tofan [72]. Despre producțiunile proiectate cu „lanterna magică" la Gemenea, presa vremii nota: „Icoane măreţe din trecutul neamului nostru, chipuri sfinte de Voievozi și Domniţe, a avut poporul prilejul să le vadă aici ca vii, iar d(omnul) profesorul Tofan a dat explicații necesare în cuvinte frumoase și cuprinzătoare" [73].

Cu o săptămînă înainte de reuniune, „mult merituosul paroh Policarp Popescu, cu ajutorul unor bărbaţi cu tragere de inimă din împrejurime" [74] înființează o Arcășie, — societate ai căror membri erau educați în sensul cultivării spiritului de fraternitate, a limbii române și a datinilor strămoșești [75], pentru a-și putea atinge scopul propus: rezistența dîrză la tendința de deznaționalizare a elementului românesc.

Tot ce se petrecea la Gemenea în aceste zile fierbinți ale luptei pentru învăţămînt în limba strămoșească poartă pecetea dragostei de neam. Poetul George Rotică își termina discursul său cu trei cuvinte care au vibrat la Gemenea, poate, mai puternic ca oricînd: „Trei lucruri sfinte mai presus de toate sînt de păstrat în adîncul inimilor noastre: pămîntul, legea și limba [76].

Societatea „Arcașul' proaspăt înfiinţată este ajutată de Pr. dr. V. Gheorghiu, profesor la Facultatea de teologie din Cernăuţi, și V. Jema, care au mijlocit de la *Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina,* sume considerabile de bani ca subvenție și un număr apreciabil de volume pentru cabinetul de lectură al Societății.

După repetate demersuri, în acest climat incandescent, abia la 4 octombrie 1912 a fost posibilă înființarea unei școli particulare românești, care s-a deschis în casa cantorului bisericesc Ilie Huțu, cu învățătorul Emanuil Dornean. Așadar, după 32 de ani, românii din Gemenea puteau învăța din nou românește, limba străbunilor lor.

Învățătorul era susținut cu un salar de 110 coroane lunar de către *Societatea pentru cultura și literatura română din Bucovina,* iar locuința și „viptul" (cele necesare traiului zilnic) erau asigurate de parohul Policarp Popescu [77].

Celor 35 de copii înscriși li s-au asigurat îmbrăcăminte, cărți și rechizite din suma realizată de către Policarp Popescu prin colectă publică.

Tot la îndemnul lui Policarp Popescu, în luna octombrie 1909 s-a înființat în Ostra societatea „Moldovanul" (înaintea celei din Gemenea, cu mai bine de jumătate de an), „care are de ţintă deșteptarea simțului național român și dezvoltarea membrilor săi pe terenul cultural, social și economic prin întreţinerea unei biblioteci populare și a unui cabinet de lectură. S-a crezut de o absolută necesitate înființarea unei atari societăți, avînd în vedere mașinațiunile agitatorilor ucrainomani în învecinata comună Gemenea"[78].

Pentru a sublinia și mai mult simţirea românească a vrednicului paroh Policarp Popescu, amintim și faptul că starea economică precară în care se afla populația din zonă nu-l lasă indiferent, și pentru a o scoate „din mîinile cămătarilor evrei fără de milă" reușește ca împreună cu administratorul parohial din Stulpicani, Grigore Pojoga, să determine înființarea în octombrie 1902, în Stulpicani, a unei bănci sistem Reiffaisen, *Însoţirea de economie și credit pentru Stulpicani și împrejurime* [79].

În loc de concluzii la acest episod din viața localnicilor, facem apel tot la însemnări de epocă: „...este de conchis cum că luptele care au existat

---

72. *Ibidem,* p. 81.
73. *Satul nevoilor: Gemenea* în „Neamul Românesc", București, anul V, nr. 85 din 20 iulie 1910, p. 1354.
74. *Ibidem.*
75. Vezi Teodor Balan, *Arcăşiile din Bucovina,* Cernăuți, 1926.
76. *Satul nevoilor: Gemenea,* loc. cit..
77. Parohia Gemenea: *Cronica,* p. 91; vezi și *Șaptezeci de ani de la înființarea „Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina" (1862-1932);* Cernăuți, 1932, p. 61.
78. Parohia Ostra, *Cronica,* p. 60.
79. Parohia Gemenea, *Cronica,* p. 56.

erau conduse de politicieni austrieci, iar acum (1930) este de remarcat cum că există pacea și liniștea, nu există mai mult vrăjmășia politică ba chiar poporul rutean(sic!) simte românește..." [80].

Printre puținele evenimente la care participa întreaga suflare din valea Suhei, erau și vizitele canonice pe care le făceau înalte fețe bisericești. În 25 septembrie/7 octombrie 1889 face o vizită canonică episcopul dr. Vladimir de Repta. La 15 august 1926 o astfel de vizită face Mitropolitului Nectarie, care este întîmpinat de 40 de călăreți încinși cu brîie tricolore și de o mulțime imensă de oameni. Florile, ghirlandele din crenguțe de brad, stegulețele tricolore accentuau aspectul sărbătoresc al acestui eveniment.

Același entuziasm, același fast era și la data de 3 octombrie 1926, cînd vine spre a sfinți biserica din Gemenea, și pe data de 8 noiembrie 1933, cînd a sfințit biserica din Frasin.

În vremuri de grele încercări pentru românii bucovineni, biserica strămoșească a rămas locul de îmbărbătare și de reînnoire a speranțelor, iar clericii au rămas slujitorii altarelor neamului. Preoții bucovineni, alături de alți intelectuali, cu prețul neprețuitelor jertfe, au fost cei care au ținut aprinsă, în sufletul unui neam năpăstuit, flacăra dragostei de țară și trează în conștiința românilor dorința de libertate.

Pentru acuzația de a fi vorbit în biserică în sens „nepatriotic" [81], calificat a fi „cel mai mare antiaustriac și că ar avea conveniri cu ofițerii români din Regat" [82], expozitul parohial din Negrileasa, așezare de pe granița cu România, preotul dr. Ilie Păsăilă, a fost dus sub baionetă în fața colonelului Eduard Fischer și apoi maltratat din ordinul acestuia.

Colonelul Fischer a fost cea mai tristă figură din lungul cortegiu al oficialilor austrieci, fiind calificat drept călăul Bucovinei. Despre felul cum îi trata pe români vorbește de la sine următoarea afirmație a lui: „În Bucovina eu cunosc numai trei națiuni: nemți, jidani și trădători" [83].

Tot din Negrileasa este și învățătorul Alexandru Nastasi, care avea să pătimească mai greu decît părintele Păsăilă. Pus în fiare la 20 septembrie 1914, învățătorul Al Nastasi a fost transportat în fața lui Fischer. Importanța care s-a acordat cazului Nastasi este relevată și de faptul să Fischer s-a ocupat personal de el în speranța că acesta va primi să facă spionaj în favoarea Austriei. Refuzul îi aduce o deportare la Muncaci și de aici în tabăra de la Thalerhof, unde va rămîne timp de patru luni. Constatîndu-se nevinovăția sa, a fost mutat la Graz pînă la 15 noiembrie 1915. În acest timp i-a murit soția și tot avutul i-a fost distrus [84].

Pentru acuzații asemănătoare aveau să sfîrșească în spînzurătoare sau împușcați, din ordinul lui Fischer și cîțiva locuitori ai satului Gemenea [85].

Alături de numele preoților evocați mai sus amintim și faptul că Gh. T. Kirileanu (1872-1960), cunoscutul om de litere, editorul operei lui I. Creangă, își trage rădăcinile din Stulpicani. „Mama, Ioana, era fiica preutului din Holda, Toader Ivanovici, zis Popa Todică, fiu al preutului Ioniță, cel dintîi preut din Holda și nepot al celui dintîi preut din Broșteni, numit Gavril, fiu al lui Petre Popăscul din Știlbicani" [86].

Acest Petre Popăscul, vornicelul din Stulpicani, se afla în sat la data cînd are loc depunerea jurămîntului de credință față de Austria. Îl găsim printre cei obligați să semneze, în numele obștei, jurămîntul smuls românilor, în biserica din Stulpicani, la 18 septembrie 1777 [87]. Nu mult mai tîrziu, Petre Popăscul se vede silit să se refugieze cu întreaga familie din

---

80. *Ibidem*, p. 103.

81. N. Coman, *Martiriul Bucovinei, 1914-1915*, București, f. a. p. 96.

82. Parohia Negrileasa, *Cronica*, p. 38.

83. N. Coman, *Idem*, p. 32.

84. Aurel Morariu, *Suferințele Bucovinei sub gen. austriac Fischer*, în „Glasul Bisericii", nr. 352, 15 februarie 1920.

85. Parohia Gemenea, *Cronica*, p. 99.

86. *Scurtă biografie a lui Th. Teodorescu Kirileanu* (manuscris redactat de Gh. T. Kirileanu și aflat în colecția regretatului profesor Const. Turcu) f. 1.

87. Arhivele Statului București, *Fondul Consiliului Aulic de Război*, Pachetul II, Documentul nr. 34, f. 6.

fața stăpînirii habsburgice, promotoare a catolicismului, și trece granița stabilindu-se la Broșteni [88].

Că preotul Gavril, primul slujitor al bisericii din Broșteni, s-a născut în Stulpicani, nu încape nici o îndoială. Ne-o spune singur într-o însemnare făcută pe un *Apostol* tipărit în București, în anul 7251 (1743-1744): „*Să se știe cine au cumpărat această sfîntă carti, anume* Apostol, *Au cumpărat-o satul Holda, Broșteni și Cotîrgași și au dat-o pomană la sfînta biserică din Broșteni... și o au adus cumnatul meu Mihalache și-am scris eu preotul Gavril ot Știulbicani, fiul Petrii Popii de acolo*“ [89].

Despre un preot Vasile din Stulpicani vorbește o altă însemnare făcută pe un *Liturghier* vechi, fără foaia de titlu: „*Aciastă sfîntă leturgiia au fost a moșu-mieu, a preutului Vasile ot Ștulbicani, sîn popii lui Constantin ot Vatra Cîmpulungului. Și o am legat eu preotul Grigoraș, ot Sarul-Dornei cu toată cheltuiala preotului Gavril ot Broșteni, sin Petrii ot Ștulbicani, nepot de fecior numitului mai sus preut Vasile, la care moșul au fost răposat la velet 7265, Ianuarie 30 și s-au astrucat Fevruarii 1. Iară aciasta s-au legat la let 7304, Fev. 7*“ [90].

Un alt cleric născut în Stulpicani este Gherman Diaconoviciu, recte Diaconu, arhimandrit în Mănăstirea Rîșca, cel care dăruia bisericii din Stulpicani, în 1891, 12 *Mineie* și un *Octoih mare* [91].

Pe cartea *Cuvînt despre preoție* de Grigore Nazianzineanul, tipărit la București, 1821, aflată în biblioteca parohiei Negrileasa, citim pe foaia de titlu, verso : „*Această carte despre preoție este cumpărată de mine, smeritul Grigore Irodiacon, sfințit la Mitropolie, Cămărașul la 1836: noembrie*“, iar în josul paginilor 3, 5, 7, 9, 11 și 13 este următoarea însemnare făcută cu caractere chirilice: *Această carte s-au dăruit la biserica din satul Negărleasa, cu hramul Sf. Voevozi de mine smeritul Gherman Ieroschimonah din Sf(înta) M-re Rîșca, spre pomenire, 1882, Iunie, 5 zile*“.

Ieroschimonahul Gherman nu este altul decît arhimandritul de mai tîrziu, Gherman Diaconoviciu, recte Diaconu, din Stulpicani.

Tot în biblioteca parohiei Negrileasa am găsit și alte cărți de cult pe care se află diferite însemnări. Pe un *Ceaslov*, căruia îi lipsește foaia de titlu, se află două însemnări în josul paginilor 3, 5, 7, 9, 11. Prima, scrisă cu cîte un cuvînt pe pagină, nedatată, este cea mai veche: „*[Acest] Ceaslov iaste a sfintei mănăstiri Bisericani*“. Cea de-a doua, scrisă sub prima, pe aceleași pagini, la o dată mult ulterioară, dar căreia îi lipsește începutul, ne vorbește despre același Gherman Diaconoviciu: „*...din satul Negărleasa, cu hramul Sf. Voevozi, de mine smeritul Gherman Diaconovici Ieroshimonah, spre pomenire. Din Sf. Mon. Rîșca, la anul 1882, Iunie 2 zile*“.

Pe un *Antologhion* tipărit la București, în 1777, pe filele 1, 2, 3 se află, de asemenea, însemnat: „*Acest Minei s-au cumpărat de doamna Stolnicean Marie(...) și s-au dat la biserica din Măzănăești pentru pomenirea doamnei și a cuconilor și a tot neamul ei*“.

Pe fața interioară a celei de a doua coperți a cărții *Triodion*, căruia îi lipsește foaia de titlu, sînt făcute următoarele două însemnări: „*Acest Treod iaste legat de preutul Grigore ot Sarul Dornii, la anul 1803, Genarie 20*“ și „*Să știe de cînd a plătit Ion Moroșanul din satul Ștubini(?) de-au legat această carte, anume însămnată Triod cu toată cheltuiala lui ca să fii pomană a lui și a părinților lui. 1804, Ghenarie 20. Noi cei mai jos din Stulpicani*“.

Pe un *Liturghier* tipărit la Buzău, în 1845, este însemnat pe paginile 1, 3, 5, 7, 9, 11 următorul text: „*Această Leturghie s-au dăruit bisericii din satul Negărleasa, cu hramul Sf. Voevozi, de mine smeritul Varahiil, monah din Sf. Mon. Rîșca, spre pomenire. 1882, Iunie, 6 zile*“.

Pe un *Triod*, cu foaia de titlu lipsă, se află consemnat pe fila de la

---

88. Constantin Bostan, Valentin Ciucă, *G.T. Kirileanu*, Piatra Neamț, 1970, p. 15.

89. *Apud* P. Gheorgheasa, *Monografia școalelor și bisericilor de pe moșia regală Broșteni, județul Suceava*, București, 1906, p. 91.

90. *Apud* Nicolae M. Popescu, *Preoți de mir adormiți în Domnul*, București, 1942, p. 135.

91. Arhivele Statului Suceava, *Fondul Mitropolia Bucovinei*, Secția 9/1, Dosar 254, nepaginat.

legătorie următorul text scris cu litere latine: „*Această carte Triod este donată sf-tei biserici din Negrileasa de presvitera văduvă din Rădăuți, Paraschiva Pihuleac, prin mijlocirea preotului subsemnat Policarp Popescul, preo expozat (paroh) Negrileasa, în 1/11 Iunie, 1887*".

Pe un *Antologhion*, este consemnat următorul text: „*Antologhion tipărit în al treilea an al domniei lui Alexandru Ipsilanti, al șaptesprezecelea an al lui Chir Grigore, în anul 1777, tiparnița București, file 566*", iar pe o *Evanghelie* din 1858 se află următoarea însemnare: „*Sfănta și Dumnezeiasca Evanghelie care acum întru acest chip s-au tipărit în zilele luminăției sale, prințul Nicolae Conache Vogoride, cu blagoslovenia Înalt prea Sfințitului Arhiepiscop (al) Sucevei și Mitropolit (al) Moldovei, Chira Chir Sofronie Miclescu, cavaler a(l) mai multor ordine. Prin osărdia și silința Prea cuviosului arhimandrit și stareț al Sfintei Mănăstiri Neamț și Secul, Chir Gherasim. Sf. Mănăstire Neamț. Anul 1858. oct. 2. Ieromonah Tofilact, tipograf. 239 file*".

Menționăm că biblioteca parohiei Stulpicani, care, în 1902, număra 80 de titluri, putîndu-se mîndri cu cîteva rarități, a fost distrusă în 1944. În inventarul cărților de la această parohie, făcut la 27 iulie 1836, erau înregistrate 9 titluri : *Evanghelia, Apostolul, Liturghieri, Minei, Octoih, Ciaslov, Psaltire, Molitevnic, Catavaseaeri.* Exceptînd *Ciaslovul,* toate erau în stare bună. Erau necesare la acea dată un *Ciaslov Mare* și o *Cazanie* [92]. La 21 ianuarie 1837 Mitropolia îi comunică preotului Elisei Andrievici că s-a aprobat cumpărarea următoarelor cărți: *Cazanie, Ciaslov, Molitvelnic* [93].

Izvodul cărților de la parohia Gemenea, întocmit la 27 iulie 1836, de același Elisei Andrievici, înregistra: *Evanghelia, Apostol, Penticostari, Octoih, Molitevnic* și încă patru care poartă atributul de „rusăsc" sau „rusască" (probabil în limba ruteană): *Liturghia, Minei, Ciaslov, Psaltire.* Erau indicate ca fiind necesare *Trăodu din Postu Mare, Catavaseaeri, Cazania, Psaltire Moldovenească, Liturghia Moldovenească* [94].

Cărțile de cult, odoare, precum și alte obiecte necesare desfășurării serviciului divin erau procurate din veniturile realizate din contribuția enoriașilor. De exemplu: *Sama asupra viniturilor și cheltuielilor a banilor bisericești Înălțarea Domnului nostru Is. Hs. din satul Stulbicani pe anul '833* înregistrează faptul că la sfîrșitul anului 1832, în lădița bisericii se aflau 26 florini și 31 creițari, iar în cursul anului 1833 se realizează un venit de 5 florini și 44 creițari. La capitolul cheltuieli sînt înregistrați 21 florini care au fost plătiți pentru legătura a șase cărți [95].

Urmărind veniturile anuale pe perioada 1833-1857 putem trage concluzia că starea materială a enoriașilor din parohia Stulpicani nu era tocmai prosperă. Singurul an cînd s-a realizat un venit mai substanțial a fost 1834, cînd s-au strîns... 7 florini [96].

Cu toate acestea, bisericilor li s-au făcut, de-a lungul timpului, o serie de donații constînd în terenuri pe care acestea s-au construit sau au fost afectate pentru cimitire, precum și alte valori. Astfel în 1839, la biserica Stulpicani sînt făcute două clopote. Unul mai mare, în valoare de 240 florini, făcut cu toată cheltuiala de preotul Elisei Andrievici, și altul mai mic, cu prețul de 70 lei, făcut cu cheltuiala lui Mihail Catrinar [97]. Acestea două se alătură celui existent în 1824, unul mare [98].

---

92. Arhivele Statului Suceava, *Fond Mitropolia Bucovinei,* Secția Diverse, Dosarul 617, nepaginat.

93. *Ibidem,* Secția 6/2, Dosar 71, f. 36.

94. *Ibidem,* Secția Diverse, Dosar 617.

95. *Ibidem,* Secția 17/1, Dosar 15, f. 1.

96. Extrăgînd datele din *Ibidem,* Secția 17/1, Dosar 15, am realizat următorul tablou asupra veniturilor anuale ale bisericii Stulpicani, grăitor despre partea economică a românilor de aici (Primul număr indică anii, și al doilea veniturile, în florini): 1833 — 5,44; 1834 — 7; 1835 — 3,34; 1836 — 3,15; 1837 — 4,6; 1838 — 2,4; 1839 — 5,20; 1840 — 2,26; 1841 — 6; 1842 — 5,57; 1843 — 6,12; 1844 — 5,26; 1845 — 5,37; 1846 — 6,54; 1847 — 3,10; 1848 — 3,10; 1849 — 2,12; 1850 — 3,16; 1851 — 3; 1852 — 1,12; 1853 — 1,14; 1854 — 1,6; 1855 — 1,40; 1856 — 1,30; 1857 — 1,38.

97. *Ibidem,* Secția 9/2, Dosar 142, nepaginat.

98. *Ibidem* Secția 6/2, Dosar 30, f. 1.

În 1882 existau cele trei clopote, dar erau considerate a fi mici și se cerea să se procure unul mare. Aceasta se va turna în 1897, în Polonia.

La Gemenea, cel mai vechi clopot care există astăzi a fost confecționat în 1843.

În 1884, biserica Stulpicani primea un chivot de argint în valoare de 14 florini [99].

Mai amintim și faptul că în secolul trecut, în curtea bisericii se afla o anexă, „casa morților" [100], un fel de casă de prăznuire, despre care generațiile actuale nu știu nimic. Am întîlnit, în investigațiile noastre, doar o singură bătrînă [101] care ne-a vorbit despre o „truparnie" unde erau băgați unii morți înainte de îngropare.

O altă problemă care reține atenția este cea legată de catehizare și școală. În raportul încheiat cu ocazia inspecției la Stulpicani, în 15 septembrie 1825, pe lîngă alte aspecte, se consemnează: „...cînd vin oamenii la biserică învață sfintele rugăciuni și altele, iară catehizația cu copiii nu face, că nu vin la vremea hotărîtă la biserică" [102].

„Parohianii aceștii bisericești mai cu toții slab vin la biserică și nici pe copiii lor nu obicinuiesc a-i trimite la biserică și la învățătura catehiziiei care s-ar face de preot. Încă o seamă și în sărbători îndrăznesc a lucra" [103].

„Prin tragere din conșcripție, anume cîte un izvod asupra copiilor, feciori și fete, care ar fi buni de învățătură în școală, s-au aflat precum: feciori 108, fete 91, somma 199" [104].

„Aice în numitul sat, de mare trebuință și de nevoie este să se facă școală fiind și alte sate înmegieșate precum Gemine, Ostra, Negrileasa și Polotonița, care lăcuitorii dintru aceste sate bucuroși ar da copii la învățătură" [105].

Ca urmare a acestui raport, la 2 martie 1826, forurile mitropolitane din Cernăuți expediază o adresă, sub semnăturile episcopului Isaia Baloșescu, preotului Elisei Andrievici, din care citățm: „Din revizialnicul protocol anului 1825 protopresviteriei Cămpulungului Moldovenesc pe lîngă alte lipse bisericii Satului Stulpicani să vede cum că: 1. poporenii aceștii biserici mai cu toții slab vin la beserică; 2. la catehizație pe tineretul nu-i trimit; 3. o samă în Sfintele Sărbători îndrăznesc a lucra" [106] și în consecință se poruncește să „deșteptați simțurile poporenilor spre umblare la Sfînta Biserică și spre învățătura acelor lăcuitori carii în Sf. Sărbători îndrăznesc a lucra" [107].

După cum se poate observa, autoritățile trec sub tăcere recomandarea inserată în raportul din 25 septembrie 1825, în legătură cu ridicarea unei școli parohiale în sat.

În ceea ce privește motivarea faptului că poporenii „mai cu toții slab vin la biserică" și că o parte din ei lucrează în sărbători, trimitem la cunoscuta legendă, a VII-a, pe care o realizează Ion Neculce în *O samă de cuvinte* și în care se povestește despre Purcel, țăranul care voia să are duminica pe motiv că în celelalte zile nu avea cu ce [108]. Credem că nu este cazul să subliniem faptul că autoritățile austriece nu dovedeau prea mare grijă față de starea materială a băștinașilor.

În toate rapoartele întocmite de protopresviterul Grigore Colța, pînă în 1843, se cere să se facă școală „parohialnică" în Stulpicani. Începînd cu 1845, rapoartele sînt întocmite de protopresviterul Constantin Dracinschi. El nu mai solicită să se facă școală, deși arată că nu merge nici un copil la școală și dă și el numărul de copii de vîrstă școlară.

În perioada 1824-1860, din rapoarte reiese clar că doar între anii 1837-1843 a mers la școala din Gura Humorului doar un singur copil.

---

99. *Ibidem*, Secția 9/1, Dosar 254, nepaginat.
100. *Ibidem, loc. cit.*,
101. Florea Frosina din Stulpicani în vîrstă de 77 de ani (în 1981).
102. Arhivele Statului Suceava, *Fondul Mitropolia Bucovinei*, Secția 6/2. Dosar 30, f. 3.
103. *Ibidem*, f. 3.
104. *Ibidem*, f. 4.
105. *Ibidem*.
106. *Ibidem*, Dosar 71, f. 3.
107. *Ibidem*, f. 3.
108. Vezi Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei*, București, 1930, p. 14.

Grigore Colța consemna în raportul din noiembrie 1841 următoarele: „...pricinuiesc lăcuitorii cum că școala este departe la Gura Humorului și profesorul nimică înțelege limba românească, mai ales în scrisoare și cetire. De cuviință ar fi să se facă școală fiind că sînt înmegiește și alte sate precum Gemina, Slătioara și Ostra, la care ar fi on profesor care înțalege bine limba moldovenesc(ă) în scrisoari și cetire, la care lăcuitorii să făgăduiesc a da profesorului osebit ajutori“ [109] (Vezi anexa II).

Foarte desele cereri ale protopresviterului Colța, ultima în raportul datat 4/16 mai 1843, unde se menționa: „Decuviință ar fi ca aice locului o școală parohialn(ică) să se fac“, determină în sfîrșit, la 13/25 septembrie 1843, autoritățile din Cernăuți să ceară Protopresviteratului Cîmpulungului Moldovenesc să întreprindă o „formalnică cercetare“ prin care trebuia să se constate dacă locuitorii „să vor pleca ei ca să dee careva loc de școală; de vor voi ei a purta chetuielile școlii, adecă a da lemnele, șuldiner (adică om de serviciu) și altele trebuincioase; ce feli de agiutori voiesc ei să de profesorului, în bani gata sau naturalnice și cît anume [110].

Din păcate, în locul protopresviterului Grigore Colța care probabil, din cauza vîrstei înaintate nu mai rezista să îndeplinească această funcție, vine protopresviterul Dracinschi, pe care problema înființării unei școli la Stulpicani nu-l prea încălzește și nu mai face nici un fel de demers în acest sens și probabil aceasta este cauza că nu s-a întreprins nimic.

Abia în 1872 se va deschide prima școală din zonă, cea din Gemenea. La Stulpicani se va deschide abia în 1879. De ce această situație? Pentru faptul că autoritățile austriece au favorizat întotdeauna coloniștii indiferent de originea lor.

Cert este că, cu mulți ani înainte de deschiderea școlilor, învățămîntul, sub forma catehizației, se făcea regulat în tinda bisericii. Dacă în rapoartele din 1824 și 1825 se vorbește despre modul nesatisfăcător de organizare și desfășurare a catehizației, începînd cu 1826 aceasta nu mai face obiectul unor critici. Așadar catehizația se desfășura conform indicațiilor primite.

O ultimă problemă pe care vrem să o amintim este aceea a peceților bisericești [111], instrumente de lucru cu care preoții autentificau o serie de acte.

Dacă pînă la răpirea Bucovinei, în 1775, și chiar după aceea, certificatele mitricale și alte acte erau certificate de preoți cu peceți personale, pentru a se preveni falsurile în documente de acest gen, guvernul provincial din Lemberg trimite consistoriului Bucovinei ordinul 23123 din 6 septembrie 1797 prin care-i cere să confecționeze pentru parohii peceți speciale.

De-a lungul timpului bisericile s-au folosit de mai multe feluri de peceți.

Biserica Bucșoaia s-a folosit pînă în 1887 de o pecete rotundă, de 42 mm, care are ca inscripție următorul text: „Pecete Bisericei chramului S. Archanghel Michael și Gavril dela Buksoja“, iar ca efigie, doi îngeri față în față, ușor aplecați înainte cu mîinile la piept. În perioada 1887-1933 este în uz o alta, avînd aceeași efigie, dar numai de 32 mm și cu următoarea inscripție : „Sigiliul Parohiei Bucșoaia cu atenințele ei“.

Biserica Gemenea folosea în 1840 (și pînă în 1893) o pecete ovală de 43 x 36 mm, avînd ca inscripție următorul text: (PECI: bes: HR: S: AP. PETR: ȘI PAVEL D. GEMEN) (Pecetea bisericii hramului Sfinților Apostoli Petru și Pavel din Gemenea) și ca efigie, în partea dreaptă Apostolul Petru cu o cruce și o cheie în mîna dreaptă întinsă lateral, în partea stîngă Apostolul Pavel, cu mîna dreaptă întinsă în gest de argumentare, iar în stînga o sabie; sus, Sfîntul Duh în chip de porumbel în cerc de raze.

Între 1894 și 1905 s-a folosit o altă pecete, de 36 x 32 mm, care are ca inscripție textul: „+ Parochiatul ort. or. Gemenea cu Ostra și Slătioara“ și ca efigie pe Apostolul Petru, în partea dreaptă, cu două chei în mîna dreaptă și în stînga cu un papirus strîns la piept; în partea stîngă Apostolul Pavel, în aceeași reprezentare ca și pe pecetea anterioară.

În anul 1905 s-a folosit o pecete rotundă de 35 mm, cu efigia reprezentînd, în dreapta, pe Apostolul Petru, ca și pe cea folosită pînă în 1894, iar

---

109. Arhivele Statului Suceava, *Fondul Mitropolia Bucovinei*, Secția 6/2, Dosar 30, f. 34.

110. *Ibidem*, Secția 11/4, Dosar 8, f. 2.

111. Toate informațiile s-au preluat după N. Grămadă, *Vechile peceți bisericești bucovinene*, Cernăuți, 1939.

112. Vezi Arhivele Statului Suceava, *Ibidem* Secția 17/1, Dosar 15, f. 3.

în stînga pe Apostolul Pavel, care ține în mîna dreaptă un codice la piept și în stînga o sabie. Textul inscripției: „Parochiatul ort. or. Gemine".

Începînd din 1905 și pînă în 1934 este în uz o pecete de 36 mm. Efigia reprezintă în dreapta pe Apostolul Petru, ținînd în mîna dreaptă două chei și mîna stîngă la piept; în partea stîngă a efigiei, Apostolul Pavel, cu mîna dreaptă întinsă în gest de argumentare, iar în stînga ținînd o sabie cu vîrful spre pămînt. Inscripția cuprinde următorul text: „+ Sig. Bis. S. Apost. Petru și Pavel în Gemine" (Sig. = Sigiliul).

Biserica Negrileasa folosește între 1884 și 1934 o pecete rotundă de 35 mm, cu efigia reprezentînd pe cei doi Arhangheli cu atributele obișnuite, avînd inscripția „Sigiliul Espositurei Negrileasa".

La biserica Ostra s-a întrebuințat în 1905, pentru o scurtă perioadă de timp, o pecete cu inscripția: „Expositura parohială Ostra", avînd efigia — după cum susține N. Grămadă — reprezentînd pe Sfîntul Dimitrie călare, spre dreapta, cu sulița înfiptă într-un om căzut sub picioarele calului. Datorită faptului că din inscripție lipseau cuvintele gr. or., pecetea este retrasă în același an și înlocuită cu alta care va fi în uz pînă în 1934, cu dimensiunile 39 x 35 mm, avînd ca efigie pe Sfîntul Dimitrie în înfățișarea obișnuită și ca inscripție „+ Sig. Bis. S.M.M. Dimitrie în Ostra".

Biserica Stulpicani, care este cea mai veche în zonă, folosește din 1799 și pînă în 1881 o pecete ovală de 37 x 32 mm, cu efigia reprezentînd Înălțarea Domnului și cu inscripția următoare: Peci: Bes; hr: Înălțarea Dm. nostru Is. Hr. din Stulpican.

Între 1881 și 1934 este folosită o pecete rotundă de 32 mm, cu aceeași efigie, dar cu inscripția următoare: „Sigiliul Parochiatului gr. or. Stulpicani".

Subliniem faptul că pecetea bisericii se aplica pe un număr redus de acte, pe certificatele matricole, pe mărturiile date de parohi și alte cîteva. Am găsit în arhivă acte întocmite în parohia Stulpicani, dar care nu erau întărite cu pecetea bisericii ci cu cea a satului [112]. Motivul l-ar putea constitui, în afară de pierderea ei, faptul că peceții bisericești îi revenea o putere mai mare și tocmai pentru aceasta nu i se da o prea largă întrebuințare, cel puțin pînă prin deceniul al optulea al secolului trecut.

După cum s-a putut observa, biserica și enoriașii care au însuflețit-o au jucat un rol deosebit de important în viața religioasă, culturală și socială a locuitorilor din bazinul Suhei Bucovinene. În cele mai de sus am încercat, printr-o amănunțită cercetare, să surprind cît mai multe aspecte ale problemei. Efortul ne-a fost zădărnicit însă de lipsa unor documente. Sperăm totuși că prezentul material poate constitui o bază de plecare pentru o posibilă cercetare exhaustivă în viitor.

V. DIACON

ANEXE

I

Precinstit K. K. Conzistoriu al Bucovinii

De giosu iscălitul cu această plecată scrisoare îndrăznind a face cerire și rugăminte după rugăminți lăcuitorilor din satul Gemine, Ostra și Slătioara cari sînt alăturați la un paroh după învoiala și împărțăștina ce s-au făcut întri preoț și acesti cătunuri fiind foarte dipărtate de biserica Ștulbicanilor și fiind că au și paroh diosăbit de Ștulbicani și săsăia iaste diplin dată dispre stăpăniri, pentru aceasta să roagă cu umilință și cu răvnă ca să aibă voe și blagoslovenie dispri partea înalt Preosfințitului Episcop ca să-ș facă și biserică în satul lor fiindcă sînt piste 90 gospodari și iaste foarti pisti putință a tripăda la Ștulbicani la biserică și norodului și priotului fiindcă și casă parohialnicească iasti dată dispri stăpăniri acolo la satul Gemini undi vor să facă biserica. Si voe dispri stăpînire încă au după cum să arată în alăturată aice copii. Și li s-au giruit, și biserica ce vechi de la Pojrăta (Pojorîta) fiindcă lemnul iaste foarte tari numai timilie trebui și acopiremănt. Și ei au strănsu și peiatră și au scos și lemnu ce s-au socotit că ar fi de trebuință, numai ce așteaptă mila și blagoslovenia arhierească ca să-ș mute biserica și să apuce cu osărdie de lucru fiindcă și meșteri s-au

tocmit pentru aceasta. Si de giosu iscălitul să roagă și poftești ca să aibă răspunsu cît de îngrabă de s-ar pute ca să știi cum va umbla cu acei lăcuitori după cerire lor.

Cîmpulung Moldovinesc în 1 febr. 1807
Gavril CIUPERCOVICI
protoprezviter

II

Pre Cinstit Episcopesc Consistorium,

Iscălitul prin aceasta face Pre Cinstitului Episcopesc Consistorium plecată arătare, fiind că cu prilejul al 4-lea șvert a(nului) t(recut) iscălitu aflîndu-mă în slujba revizii la satul Stulpicani, după datoria slujbii, cu de amăruntul am făcut cercetare pentru biserica din numitul sat unde să prăznuiești hramul Înălțarea Domnului nostru Is. Hr. și am aflat în ce mai proastă și slabă stare, pre cum:

1-tîi. Biserica aceasta pentru 120 familii sau 598 suflete foarte tari mică este, cît înlăuntru ei nu pot încape mai mulți decît 100 sufleti.

2-le. Acoperămîntul aceștii biserici este foarte vechi și încă pe multe locuri spart și plouă în biserică.

3-le. Sf. Pristol este slab și aproape spre cădere, fiind stîlpu de dedesubt putred și așa cu temere este a să sluji Sf. leturghia.

4-le. Timilia cu totul lipsești și tălpile pe dedesupt au putrezit.

5-le. Și mai ales toate altele înlăuntru aceștii biserici și pe dinafară sînt cu totul vechi, slabe și stricate, fiind această biserică peste 300 ani vechi.

Deci de mare trebuință să socotește a fi ca în locul bisericii cei vechi și cu totul slabe să se sădească o biserică noauă după cuprindere sufletilor care să află întru această parohie. Pentrucari iscălitul cade la mila înalt preosfinției sale domnului eparhialnicesc episcop ca prin milostivire bine să voiască a mijloci la locurile cuviincioase ca doar să va pute poslovi cu a fondusului cheltuială să se facă o biserică di piatră la mai sus numita parohie, fiind tot fiecare materie foarte bun(ă) și aproape.

Pentru care, după datoria slujbii, raportuesc Preacinstitului Episcopesc Consistorium.

Pojorîta, la 4 februar 819 (1819) Grigore Corlățan.
Protopresviter

III

22 Iuni/4 Iuli 843
N. 1988

Extract

Din protocolu revizielnic a Protoprezviterat. Cîmpulungului Mold. care la satul Stulpicani pe 4/16 mai 843 pe anul 842 s-au făcut.

Ad pro 1553 ex 843

14. Aceasta parohia cuprinde întru sine 200 de familii și 1431 de suflete. Din numărul acestora sănt 60 băeți și 31 copile vrednici a umbla la școală. Pînă la vreme vizitației s-au găsit cum că nici unul nu umblă la școală. De cuviință ar fi ca aice locului o școală parohialnică să se facă.

Protoprezviteratul Cămpulungului Moldovenesc.

Măcar că protoprezviterul prin revizialnicul protocoll din anul 1840, 1841 și 1842 au arătat că cu cuvință ar fi să se facă școală la Satul Stulbicanii și cum că lăcuitorii de acolo ar fi făgăduit a da și osebit agiutor profesorului ce s-ar așeza acolo. Totuși formalnică cercetare după cuviință n-au făcut, precum:

1. de să vor pleca ei ca să dee careva loc de școală;
2. de vor voi ei a purta cheltuielile școlii, adecă a da lemne, șuldiner și altele trebuincioase;
3. ce feli de agiutori voesc ei să de profesorului în bani gata sau naturalnice și cît anume?

Ca în toate acestea să se cercetaze și operația cercetării fără zăbavă să se supue la Consistorium.

Cernăuți, la 13/25 sept. 1843.

PILDA DE IUBIRE CREȘTINĂ

† TEOCTIST
ARHIEPISCOP ȘI MITROPOLIT

În această sfîntă „lumină lină" de seară, începem prăznuirea Sfintei Cuvioasei Parascheva, numită din vechime de credincioșii și slujitorii români „Ocrotitoarea Moldovei" pentru tot sprijinul duhovnicesc primit de la Dumnezeu prin rugăciunile și mijlocirile ei. Îi prăznuim ziua în fiecare an, la 14 octombrie, slăvindu-i ființa curată și îmbunătățită și vredniciile cu care și-a împodobit viața sa pămîntească. În acest scop, specific credincioșilor ortodocși, mereu ne îndreptăm pașii spre Catedrala mitropolitană și cu deosebire în această zi, fiindcă aici, sub baldachinul din dreapta, zilnic străjuiesc slujitorii Catedralei racla de argint în care se păstrează trupul întreg, neputrezit, al acestei bineplăcute de Dumnezeu. Cînd măreața biserică a fost gata de sfințire, înțeleptul ei ctitor, Mitropolitul Iosif Naniescu, cel care a reluat lucrarea de zidire și înălțare începută de către fericitul de pomenire Veniamin Costachi, sfințind locașul la 1887 a ridicat Sfintele Moaște din biserica Sfîntul Gheorghe — catedrala veche — și le-a așezat aici cu multă credință.

Existența Sfintelor Moaște în Biserica noastră reprezintă, pe lîngă altele numeroase, o foarte puternică mărturie, totdeauna grăitoare, asupra conținutului credinței, arătînd astfel în aria Bisericii Ortodoxe că Biserica Română este pe același plan de trăire ortodoxă cu celelalte Biserici apostolice. Aceste Sfinte Moaște constituie, am putea spune, unul din darurile cele mai de preț păstrate de Biserica din această parte de țară, de Mitropolia Moldovei și Sucevei.

Deși mai nouă decît vechile zidiri ale Iașului, Catedrala mitropolitană, cu arhitectura ei specifică secolului al XIX-lea, cu pictura talentatului pictor Gh. Tattarescu și impunătoarea catapeteasmă, și-a dobîndit în primul secol de existență un loc în rîndul marilor edificii ieșene și un renume deosebit în patrimoniul spiritual și artistic al țării. Dominînd orașul de pe una din colinele lui și oferind iubitorilor de artă farmecul tălmăcirii Înțelepciunii și Scripturilor în tablouri cuprinzătoare ale Dumnezeirii, descoperite prin sfinți, îngeri și peisage de adîncime, înviorate de restaurarea generală de după cutremur, completate toate aceste frumuseți interioare cu icoana hramului „Întîmpinarea Domnului", executată în mozaic în uriașa boltă de deasupra intrării principale — o adevărată capodoperă —, Sionul altarelor românești din Moldova și Bucovina celebrează în graiul ei tainic, dar măreț, Epifania Ortodoxă a neamului nostru și idealul sfînt de unitate și suveranitate națională.

Învrednicindu-se să ducă o viață plină de sfințenie, închinată faptelor credinței în Dumnezeu și iubirii semenilor, Cuvioasa Parascheva a dobîndit harul sfințeniei și în trupul său, care după moarte s-a păstrat întreg și revarsă binefaceri asupra celor ce se ating de

el cu evlavie. Prin această lucrare dumnezeiască se adevereşte cuvîntul Sfintei Scripturi, care zice: „Drepţii în veci vor fi vii şi întru Domnul plata lor şi purtarea de grijă pentru dînşii de la Cel Atotputernic" (Înţelepciunea lui Solomon 5, 15). Deşi trupul este muritor, supus descompunerii după legile firii, trupul în care această Sfîntă a trăit, s-a nevoit şi şi-a sfinţit sufletul, s-a împărtăşit şi el de sfinţenie, ca vas de preţ al sufletului. Este învăţătura Bisericii despre fiinţa noastră în care purtăm chipul lui Dumnezeu. Prin cinstirea trupurilor sfinţilor cinstim omul întreg — suflet şi trup, care împreună se vor bucura de vederea Prea Sfintei Treimi, după învierea cea de apoi. Sfintele Moaşte sînt pentru credincioşi izvor de sfinţenie şi de pace, îndemn la o continuă îmbunătăţire a vieţii, pilde de iubire şi bunătate, care au rodit în viaţa sfinţilor. Ei sînt acei prieteni despre care Mîntuitorul Hristos spune: „Voi sînteţi prietenii Mei, dacă faceţi ceea ce vă poruncesc. De acum nu vă mai zic slugi, că sluga nu ştie ce face Stăpînul său, ci v-am numit pe voi prieteni pentru că toate cîte am auzit la Tatăl Meu vi le-am făcut cunoscute" (Ioan 15, 14-15). Cînd implorăm numele lor, cînd sărutăm icoanele sau moaştele lor, mintea se înalţă către Dumnezeu, a Cărui lumină străluceşte în sfinţi, prietenii Lui. În această ceată se află şi Cuvioasa Parascheva, grabnică mijlocitoare pe lîngă Mîntuitorul Iisus Hristos şi Prea Curata Sa Maică, Pururea Fecioara Maria.

Vechile cîntări închinate Sărbătorii Cuvioasei Parascheva îi slăvesc viaţa şi statornicia în credinţa de care a fost stăpînită această mireasă a lui Hristos, care s-a arătat nebiruită în faţa ispitelor, plină de dumnezeiasca rîvnă de a face poruncile lui Dumnezeu şi de a-L slăvi toată viaţa prin întreaga sa fiinţă. Cu dreaptă evlavie faţă de vieţuirea cea în Hristos a Sfintei Parascheva autorul stihirilor de la Litie, de la Vecernia de astăzi, scrie: „Pentru darul dumnezeieştii dragoste, nimic din cele lumeşti n-ai cinstit, şi podoaba tu ai dat-o în mîinile săracilor şi glasul Evangheliei ascultînd, degrab-ai urmat lui Hristos, pe care-L roagă să ne mîntuiască pe noi".

Cu această chemare în suflet, înţeleapta fecioară Parascheva, lasă patria şi rudeniile, părinţii şi fraţii şi pleacă din Epivatul Traciei, locul naşterii sale, spre a se închina în bisericile din Constantinopol, de unde apoi s-a îndreptat către ţinuturile Iracliei din Pont, oaze de desăvîrşire încă de pe timpul Părinţilor capadocieni, şi aici în liniştea şi frumuseţile naturii înconjurătoare, prin rugăciune şi viaţă aleasă s-a apropiat mai mult de înţelesul Sfintei Evanghelii şi şi-a dat seama de chemarea cea dumnezeiască.

Ea a părăsit nu numai casa părintească, ci şi bunăstarea cuvenită ei ca unei fiice din părinţi în stare a-i oferi siguranţa traiului şi rost corespunzător şi tot atît de bogaţi şi în înţelegerea unei astfel de chemări la viaţa de sihăstrie, de virtute şi rugăciune. Din drepturile ei a împărţit săracilor tot ceea ce i se cuvenea şi, cu dragoste faţă de Dumnezeu, a biruit vitejeşte dragostea părinţilor, a luat crucea ca pavăză puternică a vieţii pustniceşti şi astfel a urmat pe Mîntuitorul Iisus Hristos, după însuşi cuvîntul Său: „Cel ce voieşte să vină după Mine să se lepede de sine să-şi ia crucea şi să-Mi urmeze Mie" (Marcu 8, 34).

A urma pe Hristos nu înseamnă a cunoaște doar învățătura Lui mîntuitoare sau chiar numai a ieși din mijlocul familiei pentru slujirea Lui, deși și acest lucru este de mare importanță și cere un efort deosebit. Dar nu este totul. A urma lui Hristos înseamnă a face din cunoașterea cuvîntului Său, a poruncilor Sale, hotărîri și fapte de fiecare clipă. Înseamnă a dobîndi libertatea deplină de a nu mai fi rob păcatului, ci slobod întru a îndeplini voia Lui cea sfîntă. Urmarea Sa cere o întruchipare în viața proprie a vieții Lui, cunoscîndu-I voia ca adevărați prieteni, cărora le face cunoscut tot ceea ce Mîntuitorul cunoaște de la Tatăl. Înseamnă sfînta agonisită nemuritoare: credință, iubire, rugăciune, viețuirea neprihănită, binefacere, lepădare de sine; înseamnă strădanie necontenită de a da strălucire roadelor duhului, pe care Sfîntul Apostol Pavel le recomandă creștinilor din Galatia cu multă stăruință (Galateni 5, 22-23). Este vrednică de cinstea aceasta Sfînta Fecioară Parascheva care, la o vîrstă fragedă, s-a arătat vas ales, în care s-a sălășluit atîta belșug de dragoste pentru Dumnezeu și pentru oameni, atîta belșug de fapte, bucurie, îndelungă-răbdare, bunătate, facere de bine, credință, blîndețe, înfrînare, curăție.

Din descrierea vieții ei pămîntești se vede cît de virtuoasă s-a dovedit întru împlinirea acestora. Urmînd cu statornicie pe Mîntuitorul Hristos ca o fiică aleasă a Bisericii Lui, Cuvioasa Parascheva „a viețuit în duh" (Galateni 5, 25), și „a rămas întru iubirea Lui" (Ioan 15, 9), în iubirea Mirelui ca fecioarele înțelepte. Închinîndu-I viața lui Hristos, ea nu s-a izolat de lume, nu s-a înstrăinat de năzuințele și trebuințele semenilor, ci a slujit semenii și năzuințele lor nobile cu mai multă ardoare decît atunci cînd se afla în casa părinților ei. A urma pe Hristos, Care este „Calea, Adevărul și Viața" (Ioan 14, 6), înseamnă a sluji pe toți cei ce îi poartă chipul Său, pe toți cei fericiți de El, pe toți cei vindecați, pe toți cei nedreptățiți, pe toți cei mici, căci „a unora ca aceștia este împărăția lui Dumnezeu" (Matei 19, 14).

Prin îmbrățișarea vieții celei în Hristos pe calea desăvîrșirii monahale, prin unirea cu El prin împărtășirea cu Trupul și Sîngele Său și prin Tainele Sfintei Biserici se reînnoiește mereu viața noastră duhovnicească spre cunoașterea că, făcînd voia conducătorilor de obști monahale și, mai ales, ascultînd de arhipăstorii Bisericii, se împlinește voia Mîntuitorului Hristos, Care, prin lucrarea Duhului Sfînt, arată voia Sa prin înțelepciunea Sfinților Apostoli și a Sfinților noștri Părinți. În Biserica noastră, care în acest an a comemorat 100 de ani de Autocefalie, voia lui Dumnezeu se exprimă prin Sfîntul Sinod, ale cărui hotărîri se cade a fi urmate de toată obștea ortodoxă românească, de toți slujitorii sfintelor altare și

binecredincioșii creștini. Ca Biserică autocefală, păstrăm „unitatea Duhului în legătura păcii“ (Efeseni 4, 3) cu toate Bisericile Ortodoxe surori din lume, rugîndu-ne pentru unirea credinței și împărtășirea Duhului Sfînt. În felul acesta credem și mărturisim că ne vom bucura de „libertatea măririi fiilor lui Dumnezeu“ (Romani 8, 21), de care s-a bucurat și Sfînta Cuvioasă Parascheva pe care o sărbătorim astăzi.

Asemeni ei aflăm chipuri de sfinți, sfinte, cuvioși și mărturisitori strălucind cu zile de sărbătoare și în calendarul Bisericii noastre. Deși această sfîntă nu și-a vărsat sîngele pentru Hristos ca martirii și nu a înfruntat în arene chinurile sau presiunile închinătorilor la idoli, totuși această aleasă fiică a înțelepciunii dumnezeiești s-a arătat preaînfrumusețată cu toate virtuțile creștine. A înfruntat cu vitejie duhovnicească ispitele vieții legate de vîrsta sa tînără și s-a dovedit statornică în dorința ei de a urma pe Mîntuitorul Hristos, pe Care L-a ales Mirele său. Ea a biruit dragostea și afecțiunea părinților, care ar fi dorit fiicei lor un rost în societatea lor de atunci, un loc și o situație cuvenite unui vlăstar de neam ales, cum erau cunoscuți credincioșii părinți trupești ai Sfintei Parascheva. Părăsind totul ea s-a retras în locuri tăinuite ale Pontului, ajungînd pînă în preajma cetății Ierusalimului unde a dobîndit noi puteri care au ajutat-o să urce scara desăvîrșirii monahale și să înflorească în curțile lui Dumnezeu ca un finic, petrecînd în rugăciune și nevoințe ani de-a rîndul în sfintele mănăstiri din Tebaida și Palestina.

Cinstirea Sfinților reprezintă o nesfîrșită bogăție și un izvor nesecat de îmbunătățire sufletească. Cinstim sfinții și sfintele lor moaște pentru credința lor statornică, pentru bogăția sufletului și pentru vredniciile lor puse necontenit în slujba Bisericii și împlinirea dragostei față de semeni. Sfinții sînt cei care s-au împărtășit din harul și lumina lui Hristos și din Jertfa Mîntuitorului de pe Cruce într-o măsură mai mare decît noi. În viața lor, sfinții s-au străduit să-și însușească prin tărie învățătura Sfintei Evanghelii, dăruindu-se slujirii binelui față de oricine le-ar fi cerut și, mai cu seamă, față de cei ce nu cutezau, dar aveau nevoie de un sprijin, aveau trebuință de o rază din iubirea dumnezeiască. Unii dintre ei s-au învrednicit de harul sfințeniei chiar din timpul vieții lor, iar alții strălucesc și prin trupurile lor neputrezite în care Dumnezeu Își arată puterea Sa binefăcătoare, ca în lucrul mîinilor Sale. Trupurile sfinților, ca „locașuri ale Duhului Sfînt“, cum scrie marele Pavel (I Corinteni 6, 19), revarsă lucrarea Duhului Sfînt asupra celor ce se apropie de ele, le cinstește cu evlavie, le sărută și rostește o rugăciune izvorîtă din inimă curată. Prin această apropiere

credinciosul prinde curaj la toată fapta bună spre a deveni și el chivotul dumnezeiesc. Cu această conștiință voievodul Vasile Lupu a adus la Iași, în anul 1641, Moaștele Cuvioasei Parascheva, ca și alți voievozi români dinainte și de după el. Prezența acestor odoare ale Ortodoxiei, sfintele moaște ale unor sfinți, între care se află și Sfîntul Ierarh Calinic de la Cernica, Episcopul Rîmnicului Vîlcea (1850-1867) și Iosif de la Partoș, Mitropolitul Banatului (1650-1653) — canonizați pentru cinstire și trecuți în calendar prin hotărîrea Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în toamna anului 1955, cu participarea tuturor Bisericilor Ortodoxe de pretutindeni — sînt, cum s-a spus, belșugul de iubire a lui Dumnezeu față de Biserica noastră care a păstrat neștirbită învățătura și predaniile ortodoxe. Cinstind sfinții și icoanele lor, moaștele și zilele lor, slăvim în realitate pe Însuși Mîntuitorul Iisus Hristos, Sfînta Treime cea de o ființă și nedespărțită. Însuși David laudă în acest chip pe Dumnezeu cînd cîntă: „Minunat este Dumnezeu întru sfinții Lui" (Psalm 117, 19), iar Mîntuitorul spune răspicat, despre felul cum trebuie să-i cinstim pe trimișii Lui: „Cel ce vă primește pe voi, pe Mine mă primește și cine se leapădă de voi, de Mine se leapădă și de Tatăl Meu Care M-a trimis" (Matei 10, 40). Așa au rînduit și au învățat Sfinții Părinți de la cel de-al VII-lea Sinod Ecumenic, care, cu puterea și lucrarea Sfîntului Duh, au formulat și precizat învățătura cinstirii sfinților, a icoanelor lor, a sfintelor moaște și a sfinților îngeri.

Omul este cea mai desăvîrșită creatură a lui Dumnezeu. El este coroana întregii zidiri cu suflare de viață și cu gîndire și voie liberă: „Omul este îngerul lui Dumnezeu pe pămînt", spune Sfîntul Grigorie de Nazianz; este „cîntărețul cerului și al pămîntului", „potirul în care strălucește chipul lui Dumnezeu", cum spune Sfîntul Grigorie de Nyssa. Fiecare credincios, fiecare fiică sau fiu al Bisericii este hărăzit să slăvească pe Dumnezeu în viața sa prin fapte bune, prin iubirea față de semeni. Sfințenia este întruparea dragostei dumnezeiești în noi și dăruirea ei, împărtășirea acesteia tuturor semenilor de pe pămînt; aceasta este cea dintîi și cea mai mare poruncă dată de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos; iubirea lucrătoare și ziditoare de suflet, iubirea care nu cade niciodată.

Roadele ei minunate au împodobit viețile sfinților, cuvioșilor, martirilor, ierarhilor și nesfîrșitelor cete de mărturisitori ai dreptei credințe. Dintre aceștia numeroși au strălucit în ținuturile noastre românești, prin iubirea jertfelnică pentru Biserică, pentru apărarea gliei străbune și s-au devotat vieții mănăstirești. Despre ei scrie și Mitropolitul Dosoftei în ale sale „Vieți de sfinți". Au dovedit că au iubit pe Domnul din toată inima și L-au urmat cu credincioșie. Făcînd acest pas hotărîtor, cum vedem la toți cuvioșii

români, ei au turnat tot universul, toată rîvna lor, în dragostea pentru Dumnezeu, pentru oameni și pentru pămîntul strămoșesc. Cine se lasă stăpînit de iubirea lui Dumnezeu nu poate fi în stare să-și înjosească „chipul său" sau cel al semenului care tinde spre asemănarea cu Ziditorul. Acela nu-i în stare să săvîrșească răul sau să urască sau să nesocotească semenul. Dumnezeu este prezent pururea în ființa lui.

Citim în Sfînta Evanghelie: „Poruncă nouă vă dau vouă, să vă iubiți unii pe alții..." (Ioan 15, 17), iar în altă parte răsună în auz chemarea lui Iisus: „Rămîneți întru dragostea Mea" (Ioan 15, 9) sau îndemnul poruncii celei noi: „Iubiți pe vrăjmașii voștri, faceți bine celor ce vă urăsc, binecuvîntați-i și nu-i blestemați" (Matei 5, 44). Cu adevărat această poruncă a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos este „o poruncă nouă". Cîtă dragoste trebuie să aibă cineva spre a iubi și pe vrăjmașii săi! Iar ei, sfinții, ne-au pilduit-o prin însăși viețuirea lor.

Trăind după modelul Sfintei Parascheva, viețuitorii și viețuitoarele mănăstirilor noastre iubeau totul: iubeau lumea cu toate cele ce sînt în ea, afară de rău; iubeau natura, păsările, animalele, florile și toate cele de pe pămînt. Mai mult decît atît, sfinții sihaștri sînt de părere că și satana trebuie să simtă căldura iubirii creștine, spre a se întoarce de unde a căzut și a veni din nou în preajma lui Dumnezeu. Ce măreață pildă de iubire aflăm în viața Cuvioasei Parascheva! Să ne îndreptăm și noi pe acest drum al iubirii creștine, al acestei iubiri jertfelnice atît de necesară în familie, între noi, în lumea largă. Să luăm din acest izvor, din cîntările și rugăciunile închinate Cuvioasei Parascheva, „har peste har", la slăvita Priveghere din seara aceasta.

Cu această credință să participăm și la Sfînta Liturghie ce o vom săvîrși mîine, ca fiecare să purtați cîte o picătură de sfințenie din sărbătoarea de astăzi drept răsplată a ostenelii depuse de a fi prezenți aici. Sfînta Prea Cuvioasa Parascheva să ne fie ajutătoare tuturor celor ce săvîrșim cu dragoste sfîntă pomenirea ei, să mijlocească în fața Prea Sfintei Treimi pentru statornicirea păcii în lume, pentru slava dreptei credințe strămoșești, pentru unirea tuturor Sfintelor Biserici, pentru înflorirea și înălțarea scumpei noastre țări. Amin.

ÎMBINARE ARMONIOASĂ ÎNTRE TRECUT ȘI PREZENT

Am trăit astăzi împreună cu dumneavoastră o zi frumoasă, închinată întîlnirii noastre cu prilejul sfințirii picturii și a altor lucrări făcute sfintei biserici de aici. Cînd ne întîlnim la Sfînta Liturghie și îndeosebi cînd Sfînta Liturghie încoronează activitatea și lucrarea slujitorilor Bisericii noastre, trăim ziua ca pe o mare sărbătoare de bucurie și mulțumire, ca la Paști. Biserica de aici, zidită în cinstea dreptului Lazăr, cu un trecut istoric frumos, bogat, se află acum învecinată cu noile ziditi ale Iașului. Ea reprezintă pagini de istorie și evlavie strămoșească, iar acum, prin înfățișarea cea nouă pe dinafară și pe dinlăuntru mai ales, a păsit în ritmul actual de realizări, care îmbină armonios trecutul cu prezentul. Iașul a fost binecuvîntat cu biserici monumente istorice și de artă de mare valoare, lăcașuri care mărturisesc și aici geniul creator al poporului nostru. Ne-am obișnuit cu această continuare a vechii arte bisericești oglindită în arhitectura noilor biserici, în stilul picturii actuale, frescă, mozaic sau ulei, ca și în mobilierul bisericilor, care se execută cu toată grija spre a se respecta arta noastră tradițională românească. Toate se fac de specialiști cu înaltă calificare, cu aprobările de rigoare.

În vremea noastră de epocale înfăptuiri — așa cum se înfățișează însuși orașul nostru mereu întinerit —, se continuă lucrările de întreținere și conservare la bisericile monumente istorice, cu sprijinul forurilor competente, ca măreața biserică Barboi, cu clădirea și clopotnița ei, vechea egumenie de la Golia în care Mitropolia a organizat păstrarea în cele mai bune condiții a icoanelor, broderiilor, obiectelor de cult etc. cu valoare istorică, ca fond de patrimoniu național. Sînt cunoscute apoi lucrările de consolidare, reînnoire, după cutremur, făcute la Mănăstirea Cetățuia și la Hlincea, la turnul clopotniță de la biserica parohială Galata, de la bisericile Socola, Frumoasa, Vovidenia, Sfîntul Sava, Sfîntul Gheorghe-catedrala veche, de la Catedrala și Reședința mitropolitană, biserica Sfîntul Ioan Botezătorul, bisericile Banul, Talpalari, Sfînta Treime, Podgorea, oprindu-mă doar la acestea din Iași. Le-am amintit spre a mulțumi Conducerii de stat pentru tot sprijinul de care ne bucurăm în aceste lucrări. Ca acestea, toate de pe întinsul Mitropoliei noastre sînt întreținute în stare de curățenie, la multe se execută lucrări de reparație, iar unele din ele se îmbogățesc cu noi picturi, sculpturi, broderii, prin hărnicia slujitorilor și prin atașamentul credincioșilor. Este o subliniere plină de bucurie, pornind de la această minunată realizare de pictare în frescă a bisericii „Sfîntului Lazăr".

Iată că, în condițiile de viață nouă, totul îmbracă veșmîntul noului, al frumosului, de care este legat întregul nostru popor. Credincioșii Bisericii noastre, preoții, continuă, prin slujirea și hărnicia lor, și în zilele noastre, firul de aur al tradițiilor noastre, al Ortodoxiei noastre românești.

Privim cum zi de zi întinerește Iașul, acest chivot al spiritualității străvechi, al tezaurului gîndirii și al artei românești, al inițiativelor de libertate și unitate națională. Recentele descoperiri arheologice din centrul orașului îi adîncesc istoria statală și bisericească mult înainte de limitele stabilite pînă acum. Și dacă ne-am opri numai la atît, de bună seamă nu ar fi de ajuns.

Ceea ce admirăm noi, ceea ce admiră toți cei de pe alte meridiane, în Țara de sus a lui Ștefan cel Mare și aici la Iași, este bogăția acestui trecut național al poporului român, arta lui înălțată pe culmi de glorie. Și vă imaginați cît de impresionați rămîn ei, dacă noi, cei de acasă, sîntem emoționați în fața mănăstirilor și bisericilor și, în aceeași măsură, în fața măreților realizări ale prezentului. Toate mărturisesc și tălmăcesc gîndirea statornică, vechimea și cultura poporului nostru în trecut și în prezent.

Știți foarte bine că sîntem singurul popor de obîrșie latină crescut în această cultură pe tulpina geto-daco-romană, înrudit cu celelalte popoare latine din lume. Facem parte din „ginta latină", cum a cîntat Bardul de la Mircești, poetul Vasile Alecsandri, care a primit premiul întîi pentru „Cîntecul gintei latine" la Concursul de poezie al țărilor latine din anul 1878, la Montpellier. Din toate popoarele latine, care sînt de credință catolică, noi românii am păstrat obîrșia latină și am rămas de credință ortodoxă, după cum ne-a predicat Sfîntul Apostol Andrei. Cine deschide cărțile de istorie bisericească sau cine deschide Patrologia cu scrierile Sfinților Părinți, își dă repede seama de nivelul culturii, de înflorirea gîndirii ortodoxe, de ecumenismul sfinților și scriitorilor bisericești din Sciția Mică, Dobrogea de astăzi. Din numeroasele izvoare de mare valoare, se vede cît de rodnic ne-am format ca popor latin și creștin ortodox, crescut din sămînța semănată de Sfîntul Apostol Andrei, sămînță care a rodit cu îmbelșugare pe pămîntul nostru strămoșesc, atît de fertil, roadele dreptei-credințe. Din această perioadă am moștenit numeroase sanctuare creștine, obiecte de slujbă, Sfinte Moaște ale unor martiri din aceste părți. Deși în această parte a lumii s-au întîmplat zguduiri puternice, pricinuite de năvălirile dese ale neamurilor migratoare, strămoșii noștri daco-romani au păstrat cu credincioșie adevărul Evangheliei și toate rînduielile apostolice și le-au apărat cu sacrificiul și prețul vieții lor.

În vremea tristelor epoci de persecuție ale împăraților romani împotriva creștinilor, pînă la Sfîntul Constantin cel Mare, și strămoșii noștri au adus ofrandă bogată de mărturisitori, de sfinți, de cuvioși de martiri. În Dobrogea se află numeroase biserici închinate unora din acești martiri. În vechile martirologii ale Patriarhiei de la Constantinopol sau de la Roma se făcea mențiune de martirii de la Dunărea de Jos, din Sciția Mică, dar nu se cunoștea locul pătimirii lor. Descoperirile arheologice din zilele noastre le-au aflat, le-au precizat datele și ținuturile. Spre bucuria noastră, avem tipărituri foarte frumoase despre această vechime a creștinismului, a culturii ortodoxe.

Ca și alte zone ale țării noastre, Moldova a jucat un mare rol în dezvoltarea culturii române, cu deosebire în secolul al XVII-lea. În timpul cînd Ortodoxia trecea prin grele încercări, după căderea

Constantinopolului, domnitorii din țările române, Muntenia și Moldova, au acordat un mare sprijin Patriarhiilor Apostolice. Aici, la Iași în jurul voievodului Vasile Lupu și al Mitropolitului Varlaam, a avut loc cunoscutul Sinod de la Iași, din anul 1642, pentru alcătuirea Mărturisirii de credință. În sala gotică de la Mănăstirea Trei Ierarhi, au venit ierarhi și învățați din partea patriarhiilor ortodoxe și împreună cu ierarhii și teologii români au formulat acest dreptar de credință, care apoi a fost aprobat la Sinodul de la Ierusalim și s-a folosit de către toată Ortodoxia. Din tipografia de la Trei Ierarhi, la inițiativa Mitropolitului Varlaam și ca lucrare a sa, a ieșit o carte de mare valoare: „Răspuns la Catehismul calvinesc", trimis apoi credincioșilor din Transilvania, în primejdie de deznaționalizare prin ruperea lor din staulul Ortodoxiei, prin presiuni și lipsuri de drepturi. Patriarhii din Orient, Ierusalim, Alexandria, Antiohia, mitropoliți și cărturari, profesori de la școlile teologice din Constantinopol sau Kiev, își încrucișau drumurile la Iași, datorită înțelegerii și ospitalității domnitorului iubitor de cultură, Vasile Lupu. Sub călăuzirea sa, aceștia desfășurau o vie activitate teologică în Academia întemeiată de el în Mănăstirea Trei Ierarhi. Se tipăreau cărți de teologie, de slujbă, de învățătură, Pravile pentru orînduirea vieții sociale etc. În secolul al XVII-lea era astfel o adevărată cetate a Ortodoxiei la nivelul altora din aria ortodoxă, și chiar mai presus de acestea. Și, de bună seamă, foarte multe se pot adăuga, foarte multe se pot evoca despre acest bogat secol, dar timpul nu ne îngăduie să ne îndulcim din frumusețile culturii românești din acea vreme. Am intenționat să arătăm cît de bine se încadrează opera artistică făcută acum, la această biserică parohială, în arta noastră bisericească tradițională. Hărnicia și sensibilitatea pentru artă și pentru înțelesul teologic al picturii, arătate de preoții și credincioșii noștri atunci cînd este vorba de sfintele lor locașuri, ne dăm seama că nu sînt întîmplătoare. Avem în ființa noastră, înnăscut, respectul și simțul respectării trecutului și al prețuirii prezentului, al noului, ceea ce înseamnă creștere, îmbogățire și valorificare a tradiției.

Am prilejul și acum, ca și în alte împrejurări, să mărturisesc bucuria mea de a fi aflat totdeauna în sufletele clerului și credincioșilor ecou deosebit pentru întreținerea bisericilor, o sensibilitate pentru respectarea normelor bisericești și de stat pentru asemenea lucrări.

Felicit pe părintele Constantin Căliman, membrii Consiliului și Comitetului parohial, pentru tot sprijinul prețios dat în săvîrșirea tuturor îmbunătățirilor și a picturii bisericii parohiale. Datorită acestui îmbucurător fapt, numeroase biserici îmbracă veșmînt luminos, cum se cuvine unui locaș în care se săvîrșește necontenit Jertfa cea mîntuitoare, Sfînta și dumnezeiasca Liturghie. Este pecetea sfințeniei, a respectului și atașamentului nostru față de învățătura de credință și față de moștenirea primită de la înaintași, de la strămoșii noștri. Este, în același timp, și o mare bucurie și mulțumire pentru mine, bucurie împărtășită astăzi de către preoții și credincioșii de față.

Biserica aceasta, cu noua ei zestre, se numără între toate celelalte locașuri ortodoxe din Iași, purtînd amprenta anilor binecuvîn-

tați de prosperitate și pace, de muncă și înfăptuiri în toate ramurile vieții țării noastre.

Păstorul dumneavoastră duhovnicesc, înzestrat cu experiență și tact pastoral a știut să vă încălzească inimile, să vă întărească nădejdea și să vă sporească rîvna în slujirea cerințelor acestei parohii: păstrarea unității de credință, iubirea și înfrumusețarea sfîntului locaș. Să dați slavă Bunului Dumnezeu, să fiți mîngîiați și mulțumiți. Să păstrați amintirea acestei zile în taina inimilor dumneavoastră și încrederea răsplătirii faptei care ați făcut-o pentru această biserică. Ați izbutit să faceți o lucrare valoroasă. O mare mîngîiere și fericire este pentru un fiu sau o fiică a Bisericii, pentru o familie creștină să se știe înscrisă în cartea vieții unei ctitorii. Aceasta este cartea vieții și a credinței noastre strămoșești în care se află contribuția, ofranda fiecăruia din cei ce și-au deschis inima și iubirea pentru sprijinirea lucrărilor.

Sînt încredințat că Bunul Dumnezeu și Maica Domnului ne binecuvîntează pe toți, și totodată sînt încredințat că fiecare dintre dumneavoastră ați dobîndit în suflet o lumină proaspătă, care vă va fi de folos. Să facem ca lumina Sfintei Evanghelii să lumineze în inima noastră și a aproapelui nostru. Să ne bucurăm totodată că sîntem fiii Bisericii Ortodoxe Române și că sîntem fiii poporului român, popor cunoscut azi în toată lumea prin vredniciile lui, prin puterea lui creatoare, prin avîntul cu care își construiește cu înțelepciune și hărnicie viața cea nouă, plină de frumuseți, chezășie puternică și pentru un viitor strălucit.

Să nu uităm aceste adevăruri legate de păstrarea credinței ortodoxe și de unitatea și viitorul neamului din care am odrăslit. Să nu uităm a ne ruga pentru pace, pentru înțelegere între oameni și popoare. Zorile omenirii sînt încă umbrite de cursa înarmărilor. Creștinătatea de pretutindeni se află în rîndurile făcătorilor de pace. Sfînta Liturghie, cum auziți, este o mare rugăciune pentru pace, pentru unitate în credință și în năzuințele de împlinire a binelui pe pămînt. De aceea credem că Dumnezeu, Care este Făcătorul cerului și al pămîntului, Creatorul celor văzute și nevăzute, El, Care este izvorul vieții și al păcii, va lumina mințile conducătorilor de popoare, ca lumea să fie scutită de un cataclism nuclear. Să ne rugăm și să lucrăm, căci sufletul este mult mai puternic, chiar mai mult decît orice rachetă nucleară. Dumnezeu a lăsat toate bunurile de pe pămînt, și înseși toate descoperirile științei, spre fericirea tuturor oamenilor și nu spre pierzania lor, nu spre stingerea vieții de pe pămînt. De aceea, să avem încredere și să sprijinim cu hotărîre toată această largă acțiune pe care o duce întregul nostru popor, toate inițiativele lui de pace și de apărarea vieții, cu convingerea că forțele păcii vor triumfa. Aceasta întărește speranța că pacea și liniștea vor sălășlui în lumea întreagă.

Vă binecuvîntez din toată inima și vă rog să transmiteți tuturor toată dragostea și prețuirea mea, iar Bunul Dumnezeu să fie ajutătorul și ocrotitorul nostru de acum și pînă în veac. Amin. ★

★ Cuvînt rostit la sfințirea bisericii „Sfîntul Lazăr" din Iași, 3 noiembrie 1985.

P r e d i c i

PREDICĂ LA SFÎNTUL DIMITRIE CEL NOU
(27 octombrie)

Învrednicitu-ne-a Milostivul Dumnezeu, dăruindu-ne sănătate și zile, ca să ajungem la această luminată sărbătoare întru cinstirea Prea Cuviosului Părintelui nostru Dimitrie cel Nou, din anul de față curgător.

Sînt peste două veacuri de la așezarea sfintelor moaște ale acestui sfînt în Catedrala patriarhală în care se găsesc și astăzi. De atunci și pînă acum, fără încetare, an de an, s-a sărbătorit, cu mare evlavie și sfințenie, ziua lui de 27 octombrie și cu acest prilej credincioșii, generații după generații, s-au perindat, în pios pelerinaj, prin fața raclei lui, i-au înălțat smerite rugăciuni, i-au mulțumit cu evlavie pentru împlinirea cererilor și l-au cinstit cu toții cu deosebit respect.

Nu s-ar putea spune nici despre noi cei de astăzi că nu urmăm în această privință exemplul înaintașilor și părinților noștri, să cinstim cu evlavie neputrezitele rămășițe pămîntești ale Sfîntului Dimitrie cel Nou, să ne înălțăm gîndurile către viața lui cea duhovnicească, pentru ca să desprindem din pilduitoarea lui trudă, învățăturile cele etern folositoare pentru noi toți.

Sfîntul Dimitrie cel Nou și-a depănat firul vieții lui, după cît se știe, pe vremea cunoscutei împărății româno-bulgare, într-un sat cu numele de Basarabi, pe malurile rîului Lom. În tinerețea sa, s-a îndeletnicit o bună bucată de vreme cu paza vitelor, pentru ca mai pe urmă, convingîndu-se de nestatornicia lucrurilor pămîntești (I Corinteni 7, 31), să plece de lîngă părinții și rudele sale, și să intre în rîndul călugărilor, într-o mănăstire ce se afla într-o peșteră, nu prea departe de satul său. Toată viața sa, de pînă atunci, a fost alcătuită din respectarea, cu mare sfințenie, a celor trei făgăduințe monahale, adică ascultarea de bună voie, sărăcia cu bună știință și neprihănita feciorie.

Pe lîngă acestea, nu mici i-au fost ostenelile postului, ale rugăciunii și privegherilor, cu nevoințele cărora și-a limpezit pe deplin cugetul, în pacea cu Dumnezeu și cu toți semenii săi, trăind într-o adîncă și nefățarnică smerenie creștinească.

Simțindu-și, mai apoi, aproape sfîrșitul, s-a dus și s-a așezat între două pietre, unde a adormit în Domnul. După multă vreme, venind apele Lomului mari și săpînd, cu vîrtejul lor, în jurul acestor pietre au scos la iveală trupul Sfîntului neputrezit, care a fost de îndată adus cu mare cinste în satul său de naștere. Mulți credincioși, monahi și ierarhi de la Sud și de la Nord de Dunăre, au început să vină la moaștele lui, învederate de către mulți, în curgerea timpului, ca făcătoare de minuni, cinstindu-le cu toată evlavia și zidind o frumoasă biserică, în care le-au adăpostit. În mai multe rînduri s-a tot încercat aducerea lor în Țara Românească, dar lucrul acesta n-a fost cu putință decît în 1774, cînd au fost dăruite țării noastre, de către un comandant pravoslavnic de oști (generalul rus Petru Salticov), la stăruința unui cuvios creștin bucureștean (Hagi Dimitrie), ca o mare mîngîiere pentru valahi după nenumăratele prăzi și jafuri ce le-a suferit țara, de pe urma războiului ruso-turc.

Aceasta este, pe scurt, viața sfîntului sărbătorit de noi toți, astăzi. Este o viață simplă, frumoasă, curată ca lacrima și ca adevărul și, așa cum este, avem foarte multe lucruri de învățat din ea.

În primul rînd, sfîntul ne învață că în ființa noastră întîietatea și conducerea trebuie să o aibă sufletul și pornirile către cele înalte, sfinte și binefăcătoare pentru cei din jurul nostru și pentru noi înșine, după cuvîntul netrecător al Sfintei Scripturi: „*Căutați mai întîi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea lui și toate celelalte se vor adăuga vouă*“ (Matei, 6, 33) și „*Căci poftele trupului sînt potrivnice Duhului și ale Duhului potrivnice trupului*“ (Galateni 5, 17). Domnul Iisus Hristos și Sfînta lui Biserică, în continuare, ne învață că sufletul este nemuritor și veșnic, pe cînd trupul este trecător și vremelnic, și nu trebuie să dăm lucrurile veșnice pe cele pieritoare și nedurabile.

Sfîntul Dimitrie cel Nou, prin faptele sale, ne vorbește cu putere de stăpînirea de sine, de așezarea sufletească, de cumpătare, lucruri la care mult se va fi gîndit atunci cînd păștea vitele, care niciodată nu calcă legile și rînduielile lui Dumnezeu și cerințele firii. Ele nu mînîncă, nu beau și nu dorm mai mult decît trebuie, ca atîţia dintre noi oamenii, care depășim măsura în multe. Cum știm, cumpătarea este obligatorie, pentru noi toți, ucenicii Mîntuitorului Hristos, căci *„ori de mincaţi, ori de beţi, ori altceva de faceţi, toate spre mărirea lui Dumnezeu să le faceţi“* (I Corinteni 10, 31).

Sfîntul Dimitrie în toată viața sa nu a făcut nici un rău nimănui, n-a făcut să sufere, nu a amărît și nu a smintit pe nimeni, ci, întru sfințenia vieții și-a găsit căutarea cea mai de seamă a zilelor sale, sfințenia care i-a adus coborîrea atîtor haruri cerești asupra sfintelor sale trudiri de aici, și asigurarea împărăției celei nestricăcioase, pentru veșnicie, de dincolo.

Dar trăsătura cea mai cucernică a trăirii sale în Domnul Hristos a fost — cum am mai spus — smerenia, care l-a însoţit de la vîrsta gîndirii și pînă la ultima suflare, împlinind prin aceasta îndemnul Sfîntului Apostol Petru, care zice: *„și toţi unii faţă de alţii înveșmîntaţi-vă întru smerenie, pentru că Dumnezeu celor mîndri le stă împotrivă, iar celor smeriţi le dă har. Deci smeriţi-vă sub mîna cea tare a lui Dumnezeu, ca să vă înalţe la timpul cuvenit“* (I Petru 5, 5-6). De la Sfîntul Dimitrie învățăm să luptăm cu toată bărbăția împotriva trufiei, care ne stăpînește adesea și care este atît de păgubitoare sufletului nostru și urîtă de Dumnezeu (Luca 66, 15; Matei 20, 26; Marcu 9, 35) și să ne îmbrăcăm în veșmîntul veșnicelor bunătăți ale smereniei, care pe toate le învinge și le dobîndește.

Pe lîngă cele spuse pînă aici, atît de scurt, Prea Cuviosul Părintele nostru Dimitrie cel Nou, în vremea noastră, în care creștinii, de toate felurile, caută să trăiască în cele mai frățești relații de pace, prietenie și bună înțelegere, străduindu-se, mai mult decît oricînd în trecut, să contribuie la înlăturarea pentru totdeauna a războiului și vrajbei din viața omenirii, este și rămîne un simbol al legăturii frățești, între ortodocșii din preajma Dunării și un permanent și binecuvîntat îndemn întru împlinirea acestor nobile idealuri.

Sfinții oglindesc, în vremelnicie, slava cea veșnică a Dumnezeirii prin întruchiparea sfințeniei, pe care Dumnezeu o are în modul cel mai înalt. Ei sînt pentru creștini dovada cea mai sigură că sfințenia poate fi coborîtă pe pămînt și că poate aduce roadele veșnicelor bunătăți în sufletele oamenilor. De aceea, să aducem recunoștință Bunului Dumnezeu și Tatălui Ceresc că ne-a așezat în față pe Sfinții Săi, ca pe niște luminători, vrednice călăuze, alese modele și osîrdnici mijlocitori pentru noi, în întîmpinarea voii Sale Sfinte pe calea mîntuirii.

Plecînd de aici nu numai să nu dăm uitării nimic din cîte ne-a învățat Sfîntul sărbătorit de astăzi, ci tot acest buchet de frumoase învățăminte să-l așezăm cu grăbire și statornicie, ca puternice temelii ale vieţuirii noastre în Domnul Hristos.

Împreună cu Sfînta Biserică, cu toată evlavia, să zicem și noi: „Întru Tine, Părinte, cu osîrdie s-a mîntuit cel după chip, că luînd crucea ai urmat lui Hristos, și lucrînd ai învățat să nu se uite la trup, căci este trecător; ci să poarte grijă de suflet, de lucrul cel nemuritor. Pentru aceasta și cu îngerii împreună se bucură, Cuvioase Părinte Dimitrie, duhul tău“. **Amin.**

Pr. prof. dr. Al. I. CIUREA

LA VOVIDENIE

Biserica noastră Ortodoxă prăznuiește astăzi Intrarea în biserică a Maicii Domnului sau Vovidenia, cum i se mai spune. Acest eveniment din viața Maicii Domnului s-a petrecut cînd Prunca Maria avea numai trei ani. Tradiția milenară a Bisericii ni-l înfățișează așa: Trăiau în mijlocul poporului biblic doi soți cu frică de Dumnezeu, pe nume Ioachim și Ana. Ambii erau bătrîni, cucernici și cu nădejde mare în Dumnezeu. Ei nu aveau copii. Dar nădejdea lor era tare, dorința de a avea prunci era neschimbată, iar rugile

lor către Dumnezeu erau fierbinți și nădăjduiau că trupurile lor bătrîne și sterpe vor odrăsli viață. Dumnezeu a ascultat ruga bătrînilor Ioachim și Ana.

Maica Domnului, într-adevăr, se naște din făgăduința lui Dumnezeu făcută drepților Ioachim și Ana și ca rod al rugăciunii lor către Prea-Bunul Dumnezeu, Cel ce toate le poate și le face pentru cei ce se roagă Lui cu credință.

Cînd prunca avea trei ani, părinții ei, așa cum făgăduiseră lui Dumnezeu, o duc la templul din Ierusalim și o închină Lui, Ziditorului tuturor. Arhiereu era atunci Zaharia, tatăl Sfîntului Ioan Botezătorul. Tradiția sfîntă a Bisericii ne spune că în ziua aducerii Fecioarei la templu, Sfîntul Zaharia a fost luminat de razele Sfîntului Duh și marele preot a luat pe Prunca Maria în brațe, a binecuvîntat pe Dumnezeu și a introdus-o în cele mai dinlăuntru ale templului, în Sfînta Sfintelor, unde numai arhiereul intra odată pe an.

Tradiția Bisericii ne spune că Maica Domnului a rămas în templu pînă la plinirea vremii descoperirilor cerești preamărite.

Maica Domnului s-a pregătit vreme de aproape 12 ani la umbra templului din Ierusalim pentru a deveni „scară cerească" pe care S-a pogorît la noi Hristos, Dumnezeul milelor, Mîntuitorul nostru.

Acestea sînt, iubiți credincioși, pe scurt, cele în legătură cu intrarea Maicii Domnului în templu. În cuvîntul meu, vă voi vorbi despre importanța cinstirii Maicii Domnului în viața noastră creștinească.

Sărbătoarea de astăzi „Intrarea în templu a Maicii Domnului" are pentru noi credincioșii un adînc înțeles. Se cuvenea ca aceea care avea să nască pe Dumnezeu, să locuiască în templu și să se sfințească ca o Sfîntă pentru a fi ea sălășluire Împăratului tuturor și Împăcătoarea lui Dumnezeu cu oamenii. Această Fecioară smerită și sfîntă a fost aleasă din veac, în planul iconomiei dumnezeiești, pentru o așa misiune dumnezeiască: venirea lui Dumnezeu cu trupul la noi. Întreaga viață a Maicii Domnului este învăluită într-o adîncă smerenie și taină dumnezeiască. Toată viața Sfintei Fecioare Maria s-a scurs în tăcere și rugăciune. A trăit în cele mai dinlăuntru ale templului, învățînd și meditînd la legea Domnului și învrednicindu-se ea și de dumnezeiești arătări.

Toate acestea le-a făcut după voința lui Dumnezeu, Celui ce, după puțin timp, avea a Se naște din ea, spre mîntuirea și îndreptarea lumii și împăcarea ei cu Dumnezeu.

Sărbătoarea de astăzi ne amintește despre făgăduința Maicii Domnului de a rămîne fecioară. Era lucru normal ca Fiul lui Dumnezeu, întrupîndu-Se, să Se nască dintr-o fecioară. Maria a fost fecioară, aceasta este învățătura milenară a Bisericii noastre dreptmăritoare. Ea a fost fecioară și cu sufletul și cu trupul. Călăuziți de această învățătură prin „Pururea-fecioria Maicii Domnului" înțelegem integritatea sufletească și trupească a Sfintei Fecioare Maria, nu numai în timpul zămislirii Mîntuitorului Hristos din Duhul Sfînt, ci și în momentul nașterii, fiindcă Fecioara Maria ca Mamă a lui Iisus Hristos n-a avut nici o legătură trupească și nici alți fii n-a avut.

Sfînta Fecioară Maria a trăit într-o desăvîrșită curăție trupească și sufletească, strălucind prin fecioria ei atît înainte de naștere, în timpul nașterii și după naștere. Sfînta Fecioară Maria a fost aleasă din veac la marea demnitate de mamă a lui Dumnezeu. Ea a purtat în sînul ei fecioresc pe Fiul Celui Prea Înalt și a născut pe Dumnezeu cu trup omenesc.

În învățătura noastră de credință și în Tradiția milenară a Bisericii noastre, cinstirea Maicii Domnului precum și locul ei în viața religioasă a credincioșilor a avut, are și va avea o importanță covîrșitoare. Nu exagerăm dacă spunem că întreaga noastră învățătură de credință *stă* sau *cade* în legătură cu cinstirea Maicii Domnului.

Într-adevăr, Domnul nostru Iisus Hristos Se naște ca fiu al Maicii Domnului. Ea a fost aleasă din veci, ca Născătoare a lui Dumnezeu. Ea a fost Mamă a lui Iisus Hristos-Dumnezeu, L-a purtat în brațe, L-a hrănit, L-a crescut, L-a ocrotit și a vegheat asupra Lui.

Maica Domnului, într-adevăr, se naște din făgăduința lui Dumnezeu făcută drepților ei părinți, Ioachim și Ana și ca rod al rugăciunii lor către Dumnezeu. Prin faptul că este mamă a Mîntuitorului Hristos, are mare pu-

tere de mijlocire către Fiul său pentru neamul omenesc, care o cinstește și se roagă ei. Din Sfînta Scriptură noi deducem că Domnul Hristos o ascultă și o cinstește, iar prima minune — înmulțirea vinului la nunta din Cana Galileii — o face la mijlocirea ei.

Fiind Mamă a Mîntuitorului Hristos, Mîntuitorul o respectă și o ascultă. Prin rugăciunile ei se dă ajutor celor ce se roagă ei și se împart binecuvîntările lui Dumnezeu. Ea este cu adevărat mai cinstită decît heruvimii și serafimii. Ea nu este numai cea mai aproape de Mîntuitorul Hristos, ci e chiar de-a dreapta Lui. Prin Maica Domnului ne vine foarte multă lumină spirituală, deoarece în Sfînta Fecioară a fost revărsată toată plinătatea Dumnezeirii. Cu adevărat în persoana Maicii Domnului se află un adînc de taine dumnezeiești.

Taină a fost venirea ei în lume din părinți bătrîni și evlavioși.

Taină a fost intrarea ei în templu la vîrsta de trei ani și creșterea ei în Sfînta Sfintelor.

Taină a fost Buna ei Vestire.

Taină a fost adormirea ei.

Taină a fost înălțarea ei cu trupul înduhovnicit la cer.

Învățătura noastră ortodoxă ne povățuiește să cinstim pe Maica Domnului mai mult decît orice sfînt, mai mult decît pe îngeri. Este mai presus decît toți sfinții, pentru că în ea este nu numai darul sfințeniei, ci a fost aleasă dintre fiii pămîntului să nască și să poarte în brațe pe Însuși Mîntuitorul lumii.

Prin umbrirea Sfîntului Duh, care S-a coborît asupra ei la Buna Vestire, Maica Domnului nu a cunoscut întinăciunea păcatului. Maica Domnului este, iubiți credincioși, culmea cea mai înaltă la care s-a ridicat omenirea în întîmpinarea lui Dumnezeu. Toată viața Maicii Domnului a fost un șir de trepte într-o necontenită înălțare de pe pămînt la cer. De aceea noi o cinstim și o înfățișăm în icoană cu Pruncul Iisus în brațe.

Dacă îngerii sînt vestitorii voii lui Dumnezeu și călăuzitorii noștri pe calea mîntuirii, Sfînta Fecioară Maria a fost învrednicită să poarte în sînul ei pe Însuși Fiul lui Dumnezeu. Prin ea Dumnezeu S-a coborît pe pămînt, ne-a slobozit din robia păcatului și ne-a făcut moștenitori ai Împărăției lui Dumnezeu.

Noi cinstim pe Maica Domnului și ne închinăm ei, pentru că ea unește cele cerești cu cele pămîntești, cele de sus cu cele de jos. Ea este mama noastră, a credincioșilor, și mijlocitoare pentru noi înaintea Fiului ei preaiubit, Domnul nostru Iisus Hristos.

Mîntuitorul Hristos, cînd era pe Cruce răstignit, încredințează pe Maica Sa ucenicului Ioan zicîndu-i: „Fiule, iată mama ta", iar Preacuratei: „Mamă, iată fiul tău...". Prin aceste cuvinte Domnul Hristos așează pe toți cei ce cred în El în grija Maicii Domnului. De atunci, iubiți credincioși, Maica Domnului este mama noastră a credincioșilor și noi sîntem copiii ei cei duhovnicești. Ea ne este pildă de viețuire după voia lui Dumnezeu și mijlocitoare către Dumnezeu. Ea ne este povățuitoare și ocrotitoare și ne ajută să ajungem la limanul cel neînviforat al vieții celei veșnice. Nimeni dintre cei ce aleargă la ajutorul ei nu rămîne neajutorat.

Se poate oare numi cineva „copil al lui Dumnezeu", dacă nu cinstește după cuviință pe ceea ce a purtat în brațele ei pe Însuși Fiul lui Dumnezeu?

Astfel înțelegem de ce adevărații credincioși cinstesc pe Maica Domnului și de ce în slujbele Bisericii sînt atîtea cîntări, imne, rugăciuni, care o preamăresc. Ba încă și poeții și prozatorii i-au închinat imne de preamărire. Acesta este adevărul de veacuri despre cinstirea Maicii lui Dumnezeu. Acest adevăr îl avem de la Domnul nostru Iisus Hristos, de la Sfinții Apostoli, iar Biserica l-a propovăduit neîncetat, ni l-a transmis și nouă fiindu-ne călăuză în viața noastră religioasă.

Să cinstim pe Maica Domnului și să ascultăm de Sfînta noastră Biserică, care ne călăuzește către Împărăția lui Dumnezeu și către viața cea veșnică.

Acesta este, iubiți credincioși, cuvîntul nostru de învățătură la acest praznic al Maicii Domnului.

Să ne rugăm Maicii Domnului, să dea pace sufletelor noastre, pace între neamuri și popoare, putere și ajutor să împlinim voia cea sfîntă a lui Dumnezeu în toate zilele vieții noastre. Amin!

Arhim. Partenie APETREI

LA SFÎNTUL SPIRIDON AL TRIMITUNDEI

Între sfinții și preamăriții ierarhi, care strălucesc cu multe raze de slavă cerească este și Sfîntul Spiridon al Trimitundei, făcătorul de minuni, sărbătorit de Biserica Ortodoxă la 12 decembrie, în fiecare an. Însă strălucesc deopotrivă și celelalte cete de sfinți: mucenicii, cuvioșii, anahoreții, sfintele fecioare, bărbați și femei, tineri și bătrîni deopotrivă și această strălucire au dobîndit-o de la Dumnezeu, prin harul Lui cît și prin osteneala lor personală, în lupta cu ispitele, cu poftele și cu diavolii, rodind totodată și multe fapte bune.

Despre această strălucire a Sfinților în cer, deși ei, după cum știm, strălucesc și pe pămînt (cît de luminoasă era fața lui Moise pe muntele Sinai sau a Sfîntului Simion Noul Teolog !...), vorbește și Mîntuitorul, care zice: „Atunci cei drepți (Sfinții) vor străluci ca soarele în împărăția Tatălui lor“ (Matei 13, 43).

Se pune însă întrebarea: dacă așa de mult strălucesc, se cade să-i cinstim, să-i venerăm ? Da, pentru că este în firea noastră să cinstim și pe eroii Patriei, pe inventatori, pe oamenii de bine, pe cei ce ne depășesc pe noi și cu atît mai mult pe sfinți, care curățindu-și firea prin lupte cu patimile sînt eroi ai credinței în Dumnezeu. Îi cinstim și *pentru virtuțile lor, pentru că se roagă pentru noi, fiind și mijlocitorii noștri la Dumnezeu, pentru că în ei strălucește Duhul Sfînt și ei ne ajută prin puterea lor, ne dau exemple sfinte de urmat. Apoi ei sînt „prietenii“ lui Dumnezeu prin credință și har* (I Ioan 1-2) *și pentru darurile și harul lor ei sînt făcători de minuni,* știu durerile noastre și ne aud, prin darul cunoașterii primit de la Dumnezeu. De aceea psalmistul mirat de slava sfinților strigă: „Minunat este Dumnezeu întru sfinții Lui“ (Psalm 67, 36). În omul sfînt „se actualizează chipul lui Dumnezeu“ și prin sfinți Dumnezeu lucrează în lume prin forțele umane.

Știind aceste temeiuri pentru care noi cinstim pe sfinți, vom cinsti după cuviință și pe Sfîntul Ierarh Spiridon și ne vom învrednici de ajutorul lui cel grabnic, cum s-au învrednicit atîția creștini.

Sfîntul Spiridon s-a născut în insula Cipru, în anul 270. El a trăit în timpul împăratului Constantin cel Mare și al fiului său Constantin. Părinții lui erau creștini, însă săraci, încît nu au putut să-i dea fiului lor o cultură înaltă, dar i-au dat un dar și mai mare: i-au sădit în suflet dragostea de Dumnezeu și de oameni. Cum ne arată sinaxarul zilei, Sfîntul Spiridon era simplu la purtare și smerit cu inima. La început a fost păstor de oi și apoi, ca David împăratul, păstor de suflete. Îi plăcea mult și agricultura. Căsătorit cu o femeie credincioasă are ca rod pe Irina, semnul păcii, care toată viața a trăit în feciorie. Murindu-i soția, intră în viața monahală, trăind pe pămînt viață îngerească. În scurt timp este ales episcop, nu au putut fi ascunse vredniciile lui, fiind cunoscute de toți. Este hirotonit arhiereu de Sfîntul Nicolae și așezat în scaunul Trimitundei, localitate situată pe malul mării, lîngă Salamina, și conduce Biserica încredințată spre păstorie cu mare înțelepciune căci îl înzestrase Dumnezeu cu daruri extraordinare și corespunsese cu credință. Și-a păstrat chipul său de viețuire, simplu și a știut să împace datoriile sale episcopale cu ostenelile de la țară.

Dioceza sa era mică și foarte săracă, cum săraci erau și păstoriții săi, dar el îi ajuta. El fiind păstorul cel bun, își pune sufletul pentru oile sale; le aduce la pășunile Duhului Sfînt, le scoate din spinii păcatelor și din gura lupilor răpitori, arienii. El aduce prin tactul, răbdarea și blîndețea sa pe mulți păgîni la Hristos. Averea Episcopiei a împărțit-o în două: o parte pentru nevoile ei, iar cealaltă parte pentru săraci și bolnavi.

Sfîntul Spiridon nu este numai chipul păstorului bun, ci el este și mucenic. În timpul lui Maximian este exilat la mină, unde lucrează din greu; i se scoate un ochi și îi taie pulpa de pe piciorul stîng și primește cununa de mucenic alături de ceilalți sfinți mucenici. El este mare rugător, cum arată și troparul zilei: „...Și cînd ai cîntat sfintele rugăciuni, îngeri ai avut împreună cu tine, slujind, preasfințite“.

Sfîntul Spiridon primește și a treia coroană: pe cea de susținător al dreptei-credințe, pentru că la Sinodul I Ecumenic din anul 325 de la Niceea susține Dumnezeirea Fiului, în fața arienilor. El ia o cărămidă în mînă, arată că ea este una, însă strîngînd-o în mînă, prin darul lui Dumnezeu

care era în el, focul se ridică în sus, apa cade pe pămînt, iar lutul rămîne în mîna sfîntului. Așa și în Sfinta Treime, zice el, sînt trei persoane, dar un singur Dumnezeu. Minunea i-a înspăimîntat pe toți și arienii au rămas rușinați. Este drept că Sfîntul Spiridon nu urmase la școlile înalte ale timpului, însă știa foarte bine Sfînta Scriptură, înfruntînd chiar pe episcopul Trifilie, care înlocuise cuvinte din Sfintele Evanghelii cu termeni mai eleganți.

Sfîntul Spiridon cel „drept și blînd, milostiv și răbdător, primitor și plin de dragoste față de străini, ierarh preasfințit și cu evlavioasă înțelepciune împodobit"... (Canonul Sfîntului, peasna VII), în viață fiind, a făcut multe minuni. Astfel, în vreme de secetă, se roagă și cerul se deschide și plouă; învie copilul unei văduve nevoiașe, vindecă mutenia unui diacon, semeț, și cine poate să numere mulțimea minunilor săvîrșite de el? Toate, însă, erau puse în slujba semenului sărac, bolnav, oprimat.

În anul 347, după sinodul de la Sardica, a trecut către Domnul și trupul lui a fost înmormîntat în Biserica Sfinților Apostoli din Trimitunda. Întrucît acest trup a fost locuința Duhului Sfînt, cît el a trăit, același duh Sfînt, cum arată și Sfîntul Ioan Damaschin, a rămas în el și după moarte. Sfintele lui Moaște care au făcut și fac multe și felurite minuni, vindecînd pe cei bolnavi și scoțînd diavolii, aduc pace și prosperitate celor ce, în genunchi, cer ajutorul sfîntului. Ele au rămas ascunse în pămînt pînă în sec. XV. Astăzi sînt păstrate întregi și nevătămate într-un sicriu împodobit cu aur și pietre scumpe în Corfu, semn de cîtă cinste s-a bucurat acest Sfînt. În ziua de pomenire a lui (12 decembrie) sînt purtate în procesiune prin oraș și mulțimi de credincioși le sărută cu mare venerație.

În sec. XVII, turcii asediind insula cu 10.000 de soldați, și cum creștinii erau puțini, aceștia se roagă Sfîntului Spiridon care se arată în sfintele veșminte, le ajută și biruiesc pe dușmani, care se retrag rușinați.

Prin puterea Sfîntului, de multe ori insula a fost păzită de cutremur, de foamete, de invazii străine. Iată ce rol mare au sfinții în viața credincioșilor!

După ce am arătat, pe scurt, pentru ce cinstim pe sfinți, viața, faptele și minunile Sfîntului Spiridon, să scoatem în lumină, în continuare, una din marile lui virtuți: *curăția inimii lui,* deși viața lui întreagă este o lucrare a Sfîntului Duh, cum ne arată Sf. Pavel (Galateni 5, 22) este „dragostea, bucuria, pacea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credința, blîndețea, înfrînarea, curăția". Nici una din aceste roade nu a lipsit în viața lui de păstor de suflete.

Despre curăția inimii s-a vorbit și se vorbește mult. Ea a preocupat și lumea antică. Filosoful Socrate (469-399 î. Hr.) arată că numai un suflet curat, purificat, poate intui, poate vedea limpede pe Dumnezeu, iar Platon (427-347 î. Hr.) spune că poftele sînt o mare piedică pentru a descoperi și găsi adevărul. Și marele scriitor Goethe (1749-1832), ne îndeamnă să cerem lui Dumnezeu „idei mari și o inimă curată".

Însă cel Care a pus mare preț pe „curăția inimii" a fost Mîntuitorul nostru Iisus Hristos. El îi fericește pe acești semeni și zice: „Fericiți cei curați cu inima că aceia vor vedea pe Dumnezeu" (Matei 5, 8). Nu Îl vor vedea însă în esența Lui, ci Îl vor trăi, remarcă Sfîntul Grigore de Nyssa, în „Cuvînt la Fericiri".

Curăția inimii o cer și urmașii Lui, Sfinții Apostoli și toți sfinții, pentru că numai prin ea ne putem apropia de Dumnezeu și putem fi în unire cu El. Un om cu inimă pîngărită de păcat nu poate percepe lumina Ziditorului său, fiind acoperit de păcate ca de un nor întunecat și dens. Fericitul Augustin zice: „omul să se purifice, să dobîndească o inimă curată ca să poată vedea pe Dumnezeu". Același lucru îl susține și Sfîntul Maxim Mărturisitorul, asemănînd pe cei cu inima plină de păcate, cu o pasăre cu piciorul legat de un lanț și care nu poate să zboare. Dacă vrei să vezi lumină, zice un alt sfînt, „se cade ca și tu să fii lumină, să ai inimă curată".

Cînd vorbim de „curăția inimii", ne gîndim și la trup și la suflet. Avîndu-le pe amîndouă curate, vom domni peste patimi. „Om cu sufletul curat este cel ce nu-i ademenit de patimi, de pofte..., cel care stăpînește instinctele dezordonate și le îndreaptă spre a sluji țelurilor mai înalte ale omului". O inimă curată se arată prin fapte; a lucra cinstit, fără vicleșug sau invidie, cu iubire față de toți, fără gelozie, mînie sau răutate. O așa inimă curată trezește încredere, interes, și de toți este căutată și rîvnită; ea înrîurește și

pe cei din jur, determinînd o mișcare de purificare generală. Ea este ca un far luminos și binefăcător pentru semeni.

Oamenii se îndreaptă cu încredere spre o astfel de ființă. Se răscolesc sentimente în sufletele celorlalți confrați și vin la puritatea lui pentru că îi simt curăția inimii, puritatea ei; și precum patimile sînt contagioase și cuprind sfere largi de suflete, cu atît mai mult inima curată.

Un om cu inima curată este izvor de regenerare morală, cum a fost și Sfîntul Spiridon, care și-a păzit totdeauna inima lui curată și pe care îl sărbătorim astăzi; cu inima curată au fost și sînt toți sfinții, numai așa au atras ei popoarele la credința în Dumnezeu. Însă exemplul clasic de puritate a inimii a fost Domnul nostru Iisus Hristos, Care a zis: „Cine Mă va învinui pe Mine de păcat"? El nu a fericit numai pe cei cu inima curată, cum am arătat, ci Persoana Sa divină-umană era curăția, puritatea însăși, ea radiind raze strălucite pretutindeni. Blînd, smerit, îmbrățișînd cu iubire pe toți oamenii și ajutîndu-i, Hristos mustră însă păcatul și pe farisei, iar pe copii, care sînt curați la inimă ca îngerii, îi cheamă la Dînsul și-i îmbrățișează zicînd : „Lăsați copiii să vină la Mine și nu-i opriți, că a unora ca aceștia este împărăția cerurilor" (Marcu 10, 13 ,16). El cere fiecărui om să aibă nevinovăția pruncilor, ca să intre în împărăția cerurilor. Curăția inimii este, deci, condiția de a deveni cetățenii cerului. Mulți se duc în sihăstrii să vadă un pustnic, care are sufletul curat, la care vin credincioși din diferite locuri și cu preocupări diferite, atrași de curăția inimii lui, pentru că el prin evlavie, bunătate, smerenie, iubire, iradiază din interiorul ființei sale lumini sfinte și copleșitoare.

Omul cu inima curată este o forță socială, încheagă viața comunitară, este om al frățietății și păcii — cum am menționat. Cei cu vicii văzînd un astfel de om cu inimă curată se tulbură în prezența lui. Îl urăsc chiar. Este evident contrastul între el, cel cu inima curată și cei cu inima pîngărită. Cu timpul, însă, cei din urmă se schimbă, îl imită pe cel curat și devin și ei curați. Păgînii, cît de mult îi urau pe creștini, dar văzîndu-le inima curată bunătatea, iubirea și iertarea lor, îi imită și devin și ei creștini. Cunoaștem atîtea cazuri: Sfîntul Ciprian al Cartaginei dînd un dar călăului care avea să-l omoare, acesta, cucerit de bunătatea mucenicului, se face creștin.

Cel cu inima curată topește păcatul și-i una cu toți, vede și în cei păcătoși o scînteie de bunătate, o alimentează și schimbă sufletul semenului biruit de răutate, în om virtuos. Omul curat cu inima seamănă pretutindeni încredere, iar semenii se înfrățesc cu el. Se ajunge astfel la un proces de îmbunătățire, la un progres moral și totodată și social.

Se pune întrebarea: puritatea sufletească este un dar, sau este dobîndită? Este și un „dar", ea fiind o lucrare a harului divin, dar este și dobîndită prin multe osteneli, osteneli de zi și de noapte, și nu de o zi sau două, ci de o viață întreagă: sfinții anahoreți luptă pînă la sînge: „Voi încă nu v-ați luptat pînă la sînge cu păcatul" — zice Sfîntul Apostol Pavel (Evrei 12, 4). Se întîmplă ca noi să pierdem această puritate a inimii, căci sîntem slabi și supuși ispitelor. Ce să facem atunci ? Să nu deznădăjduim, ci să începem prin pocăință, să ne curățim iarăși inima prin post, rugăciune, lacrimi, căință, milostenii, mărturisindu-ne păcatele la duhovnic și să dobîndim iertare. Iertați astfel de Dumnezeu vom avea din nou inima curată. Procesul acesta se repetă și este calea cea bună și dreaptă pentru fiecare dintre noi, căci numai Dumnezeu este fără de păcat și El ne curățește „de toată întinăciunea și mîntuiește sufletele noastre". Odată iertați de Dumnezeu și împărtășiți cu Trupul Fiului Său, Domnul Iisus Hristos, se cade ca și noi să iertăm și semenul să ne ierte pentru ce i-am greșit.

Pe cel cu inima curată îl ascultă nu numai Dumnezeu, ci și sfinții și natura însăși. Cît de mult era ascultat Adam în Eden, înainte de cădere ! Numai cei cu inima curată vor dobîndi cerul, pentru că „în împărăția lui Dumnezeu nu intră nimic spurcat". Iată ce spune Sfîntul Apostol Pavel: „Și aceasta să știți bine că nici un desfrînat, sau necurat, sau lacom de avere..., nu va moșteni împărăția lui Hristos și a lui Dumnezeu" (Efeseni 5, 5).

Curăția inimii este marea virtute prin care vom vedea pe Dumnezeu și ne vom iubi unii pe alții.

Cu această virtute devenim oameni noi, plăcuți lui Dumnezeu, în care rodește nu numai curăția, ca roadă a Duhului Sfînt, ci și celelalte roade

de „dragoste de oameni, bucurie, pace, îndelungă-răbdare, bunătate, facere de bine, credință, blîndețe, înfrînare", cum arată Sfîntul Pavel (Galateni 5, 22).

Protos. prof. Ioasaf GANEA

LA DUMINICA ÎNAINTEA NAȘTERII DOMNULUI

Sfinții Părinți ai Bisericii au rînduit ca marile praznice împărătești să fie însoțite de zile înainte de prăznuire și zile de după prăznuire, ceea ce reliefează în mai mare măsură însemnătatea lor. Astfel un rol important îl are duminica de astăzi, rînduită înaintea marelui praznic al Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, cînd am auzit cu toți că s-a citit Evanghelia care cuprinde „cartea neamului lui Iisus Hristos".

Precum o mamă pe fiii ei, așa și Biserica ne pregătește pentru marele praznic al Nașterii Domnului, amintindu-ne de „plinirea vremii", de prooroci, de neamurile care s-au succedat în generații pînă la Hristos, apoi de Fecioara Maria, de dreptul Iosif, de neînsemnatul, pînă atunci, oraș Bethleem, de peșteră, de păstori, de ieslea săracă, de Pruncul Iisus Hristos. Deci Sfînta Evanghelie de astăzi începe arborele genealogic al lui Hristos cu Avraam, considerat protopărintele poporului ales de Dumnezeu, prin care s-a păstrat monoteismul și prin care avea să vină mîntuirea întregului neam omenesc. Într-adevăr, Iisus Hristos, după trup, a fost din neamul evreilor. Însă El a venit pentru întreaga omenire, ca să o scoată din robia păcatelor și a morții. Aceasta o dovedește și faptul că în înșiruirea de nume citite în Sfînta Evanghelie s-au pronunțat și trei nume aparte: Rahav, Rut și Betșeba. Ori, aceste nume nefiind din neamul evreilor dovedesc că Iisus Hristos nu este numai al evreilor, ci al întregii omeniri, mai ales că în „Legea darului" nu mai este „nici iudeu nici elin, nici rob, nici slobod, nici parte bărbătească, nici parte femeiască" (Galateni 3, 28), ci toți sîntem în Hristos.

Cît privește venirea lui Hristos, aceasta a fost absolut necesară, pentru că lumea nu se putea ridica din păcătoșenie și întuneric prin propriile puteri. Atît iudeii cît și celelalte popoare păgîne așteptau o izbăvire. Speranța într-un Mîntuitor a fost dată imediat după căderea omului în păcat și amintită adesea în toată perioada Vechiului Testament. „Toiagul și sceptrul puterii nu va lipsi din mîna lui Iuda, pînă ce nu va veni Împăciuitorul, de care vor asculta noroadele" (Facerea 49, 10). Cu nădejdea în acest „Împăciuitor" Adam și-a potolit plînsul, s-a deprins cu spinii pămîntului, a început să lucreze cu sudoarea frunții răbdînd arșița soarelui, iuțimea vîntului, asprimea iernii. S-au perindat în felul acesta generații după generații, prooroci, împărați, judecători care au trăit cu același dor neîmplinit. Toți erau în așteptare. Toți erau disperați în starea lor de păcătoșenie. Nu numai evreii ci și păgînii așteptau acea izbăvire pentru că credințele lor politeiste nu-i mai satisfăceau sufletește. Lumea toată căzuse în abisul prăpăstios al celor mai mari păcate. Dar au trecut generații și „Împăciuitorul" nu se arăta. Tocmai aici se vede taina mare a iconomiei lui Dumnezeu.

Însă chinul acestei așteptări, cînd nu se mai auzea nici glas de proroc, nici speranță de izbăvire, ci doar geamătul furibund al ființelor umane, ce se zbăteau fără sens în valurile vieții, iată că a venit „plinirea vremii". A fost aleasă Fecioara, prezisă de prooroci, i s-a vestit Taina întrupării lui Hristos. Astfel cartea neamului lui Iisus Hristos se încheie, lumea se bucură. Minunea întrupării Fiului lui Dumnezeu a unit atunci cerul și pămîntul, a înnoit lumea, a rupt istoria omenirii în două, a străbătut cele douăzeci de veacuri și se face cunoscută și nouă astăzi. Iisus a intrat astfel în istorie, deși El este necircumscris și mai presus de timp și de istorie. El este împreună cu noi în Biserica Sa, viața noastră este viață în Duhul Său cel Sfînt care călăuzește spre tot adevărul, spre mîntuire. Pe zidurile bisericilor, pe culmea clopotnițelor, pe troițele de la răspîntiile drumurilor, la capul mormintelor, milioane de cruci semnifică Persoana Fiului lui Dumnezeu. Iar numele Lui e scris în mai toate cărțile vremurilor trecute. Hristos rămîne un

început și un sfîrșit, o genune de taine dumnezeiești așezate la răspîntia dintre două crîmpeie de istorie omenească. Prin El, antichitatea și creștinismul nu se mai pot contopi. Le desparte Hristos. Era, civilizația, viața noastră în duh începe cu Nașterea Lui. Hristos e mereu viu în noi în cea mai perfectă actualitate. El vorbește pururea cu noi, e în neputințele noastre în suferințele sau bucuriile noastre zilnice. O cîntare bisericească din slujbele acestor zile zice că „Evanghelia Lui îngroapă vestirea cea moartă a evreilor și păgînilor, iar lumea toată se ridică spre închinarea lui Hristos".

Spuneam mai la început că oamenii de-a lungul istoriei au încercat să iasă din ignoranță și păcătoșenie cu mijloace proprii. Astfel s-au dedat la cruzimi, vărsări de sînge, voluptăți. Evreii, la rîndul lor, au încercat o lege teocratică aspră, dictată de reprezentanții lor, dar nici aceea n-au putut-o împlini spre izbăvire. S-a încercat dreptatea din lumea romană sau greacă, dar nici acelea n-au încălzit inimile oamenilor. În acest haos, ni S-a arătat, la „plinirea vremii", Iisus Hristos. El a adus ceva absolut nou, iubirea și smerenia, iar prin aceasta Își păstrează gloria și Își arată puterea Sa nemărginită. De la nașterea Lui nici o viață a unui om n-a fost descrisă și istorisită cu atîta minuțiozitate ca viața Lui. Nici o carte pe pămînt n-a fost atît de populară ca Evanghelia Lui. Nici o icoană n-a fost zugrăvită cu atîta pietate ca icoana Lui.

Pînă aici am arătat cîte ceva despre istoricitatea Domnului nostru Iisus Hristos, Care a intrat atît de smerit în timp. Am văzut cum L-au primit evreii, cum L-au primit păgînii de atunci. Am văzut cum s-au pregătit fiecare în vederea nașterii Lui. Acum nu ne rămîne decît să vedem cum ne pregătim sufletește și noi, cei de astăzi, în vederea Nașterii Domnului.

Într-una din epistolele sale, Sfîntul Apostol Pavel spune: „Faceți-vă întru răbdare, fraților, temple ale Duhului Sfînt, ca să primiți întru bucurie pe Domnul, Care vă va da arvuna mîntuirii". Ca să ajungem temple ale Duhului Sfînt trebuie să ne curățim sufletele și trupurile de păcatele care ne apasă conștiințele. Să ne bucurăm prin haina pocăinței, apoi să ne pregătim masa inimii noastre cu tot felul de fapte bune. Să punem la masă, asemenea magilor, întîi aur, care înseamnă dragoste curată; tămîie, care înseamnă sfînta rugăciune; smirnă, care înseamnă smerenie duhovnicească. Lîngă acestea să mai adăugăm pe masa bunătăților noastre și alte virtuți ca: postul, milostenia, blîndețea, bunătatea, pacea, facerea de bine, credincioșia, înfrînarea poftelor, curăția, răbdarea și iertarea tuturor celor ce ne-au greșit. Avînd toate acestea pregătite, sosește și pentru noi „plinirea vremii" cînd vine Hristos la noi. Acum douăzeci de veacuri a venit în trup, iar de atunci pînă la sfîrșitul veacurilor vine mereu, real și substanțial, prin Sfînta Împărtășanie. Căci în momentul cînd ne împărtășim, Pruncul Iisus odihnește în ieslea sufletelor noastre, Se naște în noi, Îl vedem față către față, cinăm cu El și-I aducem darurile faptelor noastre pe care El le primește cu dragoste și ni le socotește cu dreptate. Fie ca Bunul Dumnezeu să ne dăruiască pururea a primi în curăție și dragoste pe Fiul Său cel Unul-Născut prin Care să ajungem a realiza în noi „asemănarea cu Dumnezeu".

Arhid. Ioachim **GIOSANU**

GRIJA FAȚĂ DE CIMITIR

„...pămînt ești și în pămînt te vei întoarce..." (Facere 3, 19).

Biserica întemeiată de Mîntuitorul Hristos, ca așezămînt sfînt, îi unește pe toți cei botezați într-un singur corp nevăzut al Domnului nostru Iisus Hristos Care, deopotrivă: „Stăpînește peste cei vii și peste cei morți..." (Romani 14, 9). De aceea creștinii sînt datori să păstreze unitatea și să țină legătura cu cei trecuți în veșnicie. În acest scop Biserica a rînduit slujbe și rugăciuni speciale pentru sufletul celor morți și locuri speciale pentru trupul acestora.

În decursul istoriei sale omenirea a avut diferite concepții despre viață și moarte, despre suflet și trup. Ele au generat diferite obiceiuri și

rînduieli legate de moartea și înmormîntarea omului ce trebuie îngropat în locuri speciale și nu oriunde. Sfînta Scriptură ne istorisește că Avraam a cerut de la fiii lui Het loc special pentru îngroparea soției sale (Facere 23, 4), că Iacob, înainte de moartea sa, a spus fiilor săi : „Să mă îngropați lîngă părinții mei...“ (Facere 49, 29), loc special unde dorea să fie înmormîntat.

Din cele citate rezultă că încă din cele mai vechi timpuri exista obiceiul ca morții să aibă un loc special: „Cel mai bun loc de îngropare...“ (Facere 23, 6). La cei vechi, ca și la cei din timpurile următoare, cel răposat nu putea fi înmormîntat oriunde, ci în locuri special destinate ce erau păstrate cu grijă, cinstite ca niște adevărate „porți ale cerului...“ (Facere 28, 17) prin care sufletul, eliberat de trup, putea să ajungă la Dumnezeu. Aceste locuri se numesc cimitire sau țintirime și ele ne amintesc de scurtimea vieții noastre, de datoria noastră cu privire la pregătirea pentru veșnicie și obligația de-a cinsti și îngriji locul de odihnă al înaintașilor noștri. A rupe legătura cu cei morți, a trata cu indiferență obligațiile față de morți și cimitirul lor, a-l necinsti prin purtări necuviincioase, atunci cînd sîntem în incinta lui, înseamnă lipsă de bună-cuviință și de respect nu numai față de Biserică, ci chiar de întreaga societate din care facem parte.

În creștinism, concepția superioară despre om și despre cele ce urmează după moartea lui îl obligă pe credincios să se roage pentru sufletul celui adormit, dar să și poarte grijă de locul unde acesta își doarme somnul de veci. Creștinul bun dă o atenție deosebită cimitirului deoarece el este un loc sfințit, o biserică fără acoperiș udată cu lacrimile atîtor despărțiri închinată și ea lui Dumnezeu. „Poarta cerului“ trebuie cinstită de toți, iar cel botezat nu se cuvine a fi înmormîntat în alt loc și nici incinerat. Sfîntul Ciprian considera un mare păcat atunci cînd cineva îndrăznea să înmormînteze pe un creștin în alte locuri decît în cimitirul sfințit care, de obicei, era situat în preajma celor martirizați pentru credință.

Deși nu se cunosc prea multe lucruri despre felul cum se făceau înmormîntările în primele zile ale creștinismului, se cunosc totuși unele practici din timpul crudelor persecuții. Se știe că în Imperiul roman existau legi ce interziceau profanarea mormintelor sau cimitirelor. Sub scutul acestor legi, locul sau mormîntul răposatului era folosit și ca loc de întîlnire și rugăciune. În galerii subterane, în acele catacombe unde obișnuiau să-și îngroape creștinii pe cei morți, au reușit să construiască primele altare și locașuri de închinare, scutiți fiind acolo de asprimea persecuțiilor.

Dealtfel, încă de la început Biserica creștină, prin canoanele și legiuirile ei, a rînduit pedepse și opreliști pentru cei ce necinsteau sau profanau mormintele, pentru cei ce dovedeau lipsă de bun simț și de omenie, atunci cînd se aflau în cimitir. În timpurile noastre, Biserica și Statul prevăd pedepse pentru cei ce profanează sau își bat joc de mormîntul sau monumentul cuiva. Iată, de exemplu, ce prevede Codul penal al R. S. România cu privire la cele menționate: „Acela care prin orice mijloace profanează un mormînt sau un monument funerar, comite delictul de profanare de mormînt sau de monument funerar și se pedepsește cu închisoare corecțională de la 3 luni la 1 an“ (Cod penal, art. 313).

În același sens, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a emis de curînd un Regulament prin care cimitirele parohiale și cele mănăstirești sînt considerate „Bunuri sacre“ (art. 1) ce presupun o comportare deosebită din partea celor ce le vizitează: „Persoanele care vizitează cimitirele sînt obligate să păstreze liniștea, ordinea și curățenia. Profanarea de morminte, distrugerea, însușirea și înstrăinarea oricăror obiecte sau materiale (flori, vase, cruci etc.) se pedepsesc conform dispozițiilor în vigoare“ (art. 21).

Am ținut să amintesc toate acestea pentru a nu cădea în greșeală sau în rătăcirea celor ce spun: „viii cu viii și morții cu morții“, motivîndu-și astfel totala lor nepăsare față de obligațiile ce trebuie să le avem cînd este vorba de cei morți. După cum ați auzit, nici Biserica și nici Statul nu-i uită pe cei plecați în veșnicie, deoarece ei sînt și mărturii ale trecutului nostru istoric și religios. Cine nesocotește aceste rînduieli se rupe nu numai de Biserica străbună, ci și de neamul nostru românesc. A disprețui și neglija mormintele martirilor noștri, eroilor noștri și ale înaintașilor ce ne-au predat,

spre păstrare, Biserica și Patria, presupune cu adevărat lipsă de respect față de înaintași, fapt ce nu-l poate cinsti pe un credincios.

Biserica păstrează o legătură tainică cu cei răposați prin slujbele și rînduielile stabilite și exemplul ei trebuie să-l urmeze toți credincioșii. Este bine să ne amintim mereu că la mormînt se sfîrșesc cele trecătoare: fala, ura, lăcomia și că acolo putrezește îmbuibarea și avuția; că acolo, în mormînt doarme cel ce-a fost, ca și noi, cîndva, un trecător. Să mergem deci și să nu ocolim mormîntul înaintașilor.

Pr. Gh. SOLCAN

DESPRE SFÎNTA TRADIȚIE

(I)

Mîntuitorul Hristos a predicat pe pămînt trei ani și jumătate, dar n-a scris nimic din cele ce i-a învățat pe oameni și nici ucenicilor Săi nu le-a poruncit să scrie, ci să propoveduiască, să învețe toate neamurile, ca să păzească învățătura dată de Dînsul, așa cum le-a predicat-o. Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan, într-una din epistolele sale, scrie credincioșilor pe care-i creștinase, astfel : „Multe avînd a vă scrie, n-am voit să le scriu pe hîrtie și cu cerneală, ci nădăjduiesc să viu și să vorbesc gură către gură, ca bucuria noastră să fie deplină“ (II Ioan 1, 12). Dar aceea ce a predicat și a lămurit cînd s-a găsit cu dînșii, nu ne-a lăsat în scris, ci acele învățături s-au păstrat în Tradiția Bisericii, prin viu grai, din generație în generație. Același Sfînt Apostol, trimițînd o scurtă epistolă unuia din ucenicii Săi, zice : „Multe lucruri aveam să-ți scriu ; totuși nu voiesc să ți le scriu cu cerneală și condei, ci nădăjduiesc să te văd în curînd și atunci vom grăi gură către gură“ ((III Ioan 1, 13-14). Iar Sfîntul Apostol Pavel, scriind creștinilor din Tesalonic, le dă acest îndemn : „...Fraților, stați neclintiți și țineți predaniile pe care le-ați învățat, fie prin cuvînt, fie prin epistola noastră“ (II Tesaloniceni 2, 15). Iată, deci, că, la începutul creștinismului credincioșii au primit învățătura mai întîi prin viu grai. Iar cînd s-a simțit nevoia de a se lămuri unele adevăruri de credință sau practici de cult și Apostolii nu puteau merge personal la fața locului, aria de răspîndire a credinței creștine devenind tot mai întinsă, scriau cele ce erau de mare trebuință. Astfel au luat naștere toate cărțile Noului Testament și nici unul din autorii cărților Sfintei Scripturi, atît ale Vechiului Testament cît și ale Noului Testament, nu au scris tratate de teologie. Ei au scris numai presați de nevoia de a lămuri cît mai bine învățătura creștină și de a-i feri pe credincioși de tîlcuirile greșite ale cuvîntului dumnezeiesc. Din cele spuse de Sfîntul Apostol Pavel se vede limpede că de aceeași valoare se bucura atît învățătura predicată oral, cît și cea scrisă, prin Evanghelii sau prin Epistolele ce începuseră să apară.

Dar ceea ce trebuie să remarcăm cu acest prilej este faptul că mai întîi a existat Tradiția, învățătura păstrată prin viu grai și mai apoi a apărut învățătura scrisă, Sfînta Scriptură.

Deci trebuie să ne dăm silința a cunoaște cît mai bine importanța pe care o are Sfînta Tradiție pentru mîntuirea omului și rolul Bisericii în păstrarea nealterată a Sfintei Tradiții.

De la înălțarea Mîntuitorului la ceruri trecuseră mai bine de 70 de ani, timp în care s-au scris cele mai multe cărți ale Noului Testament. În această vreme, Sfinții Apostoli și ucenicii lor predicau cuvîntul lui Dumnezeu, mulți oameni devenind creștini, fii ai Bisericii lui Hristos.

Acești creștini se conduceau în viață după învățăturile expuse verbal de Sfinții Apostoli și ucenicii lor, dar cu timpul au început să apară și învățăturile scrise, după nevoi și împrejurări. Dar pe ce bază au fost scrise, decît numai pe baza Sfintei Tradiții, care se păstra cu sfințenie de către păstorii Bisericii și de credincioși ! ? Tradiția înseamnă comuniunea de viață a credincioșilor cu Sfîntul Duh cel făgăduit Sfinților Apostoli de către Mîntuitorul: „Dar Mîngîietorul, Duhul Sfînt, pe care-L va trimite Tatăl, în numele Meu, Acela vă va învăța toate și vă va aduce aminte despre toate cele ce v-am spus Eu“ (Ioan 14, 26).

Sfinții Apostoli au primit Evanghelia de la Mîntuitorul, Biserica a primit-o de la dînșii, iar ei au transmis-o și urmașilor lor, primilor episcopi pe care-i hirotoniseră și-i rînduiseră să conducă Biserica ; aceștia, la rîndul lor, au lăsat-o moștenire urmașilor lor, pînă în ziua de astăzi și pînă la sfîrșitul veacurilor.

Între Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție este o legătură foarte strînsă, fiindcă mărturiile lor se sprijină unele pe altele și amîndouă alcătuiesc izvorul viu al Revelației dumnezeiești, al credinței creștine, comoara cea scumpă a unuia și aceluiași așezămînt dumnezeiesc, care este Biserica. Cînd Sfîntul Apostol Pavel scrie tesalonicenilor : „... Fraților, stați neclintiți și țineți predaniile pe care le-ați învățat, fie prin cuvînt, fie prin epistola noastră“ (II Tesaloniceni 2, 15), înseamnă, după cum tîlcuiește Sfîntul Ioan Gură de Aur, că Apostolul nu le-a dat toate în scris, ci multe pe cale nescrisă. Însă și cele scrise și cele nescrise sînt, deopotrivă, vrednice de crezare. De aceea, Sfînta Tradiție are o mare importanță pentru mîntuirea omului, egală cu aceea a Sfintei Scripturi, după cum am văzut din cuvintele Sfîntului Apostol Pavel, cît și din alte locuri ale Sfintei Scripturi. Sfinții Părinți și Scriitorii bisericești le-au acordat totdeauna aceeași valoare.

Dar sînt astăzi o seamă de creștini care consideră că pentru mîntuirea sufletului e destul numai ca omul să creadă și să împlinească poruncile Sfintei Scripturi. Pentru ei Sfînta Tradiție nu are nici o valoare pentru mîntuire. Acești creștini sînt rătăciți de la adevăr și refuză să asculte cuvîntul de învățătură al păstorilor Bisericii. La acest fel de creștini s-a referit Sfîntul Apostol Pavel cînd a chemat pe preoții Bisericii din Efes la Milet, avertizîndu-i asupra disensiunilor ce vor apare în sînul Bisericii : „Vor intra, între voi lupi îngrozitori, care nu vor cruța turma“ (Faptele Apostolilor 20, 29). Biserica i-a combătut cu tărie pe aceia de atunci și arată și celor de acum cît sînt de departe de adevărul dumnezeiesc. După mărturia Sfinților Evangheliști, în Sfînta Scriptură nu sînt cuprinse toate cîte a făcut și a învățat Mîntuitorul (Ioan 21, 25). Multe învățături care n-au intrat în canonul Sfintei Scripturi, al Noului Testament, s-au păstrat mai departe prin viu grai, alcătuind Sfînta Tradiție, care, cu timpul, s-au fixat și acestea în scris. De aceea există multe învățături pe care noi le credem și le trăim, fără însă a avea precizare expresă în Sfînta Scriptură, ele provenind din Sfînta Tradiție apostolică și bisericească. Așa sînt învățăturile despre : pogorîrea Domnului Hristos la iad, cînd era cu trupul în groapă ; despre cinstirea sfinților, a moaștelor, a sfintelor icoane, sau despre starea sufletelor după moarte pînă la judecata de apoi, ori rugăciunile pentru morți, sau numărul Sfintelor Taine, ori despre botezarea copiilor ș. a., pentru care nu se găsesc lămuriri specifice în Sfînta Scriptură. Despre toate acestea, numai Sfînta Tradiție ne-a păstrat lămuriri temeinice și amănunțite.

Biserica este aceea care păstrează Tradiția, iar Tradiția vine și întărește adevărurile de credință predicate de Biserică, pe baza Sfintei Scripturi.

Sfînta Tradiție se află cuprinsă în definițiile Sinoadelor ecumenice, în frunte cu Simbolul credinței, în scrierile Sfinților Părinți și în cărțile de slujbă ale Bisericii, în martirologii. Credința și morala creștină sînt neschimbătoare, căci sînt bazate pe descoperirea dumnezeiască, atît din Vechiul Testament cît și din Noul Testament. Prin aprofundarea Tradiției, noi căpătăm o înțelegere din ce în ce mai limpede a învățăturilor dumnezeiești.

Aceste învățături au fost formulate de Sinoadele ecumenice, în dogme, adică în scurte formule de credință, propoveduite de Biserică pentru mîntuirea noastră.

Datoria noastră este de a păstra Sfînta Tradiție cu sfințenie, așa după cum păstrăm și Sfînta Scriptură, căci iată cum ne îndeamnă Sfîntul Apostol Pavel : „Și cele ce ai auzit de la mine, cu mulți martori de față, acestea le încredințează la oameni credincioși, care vor fi destoinici să învețe și pe alții“ (II Timotei 2, 2). Iată porunca Sfîntului Pavel către ucenicul său Timotei, episcopul Efesului, pe care îl sfințise și-l rînduise să conducă biserica din acel oraș, ca învățătura ce-o primise de la el pe cale orală s-o transmită mai departe la oameni credincioși, ce vor fi capabili să învețe și pe alții. Și mai mult decît atît, îl îndeamnă : „Ține dreptarul cuvintelor sănătoase pe

---

1. *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, București, 1952, p. 30.

care le-ai auzit de la mine, cu credința și cu iubirea ce este în Hristos Iisus. Locul cel bun ce ţi s-a încredințat, păzește-l, cu ajutorul Sfîntului Duh, Care sălășluiește întru noi“ (II Timotei 1, 13-14).

Este vorba de păstrarea nealterată a cuvîntului Domnului, prin viu grai, prin harul Sfîntului Duh, Care veghează permanent ca Biserica să-și împlinească misiunea ce i-a fost încredințată de Mîntuitorul. De aceea, se impune să fim cu mare luare-aminte la cele ce ne învață Biserica, prin slujitorii săi, și să păstrăm credința, așa cum ne-au lăsat-o Sfinții Părinți, și așa cum s-a transmis din moși strămoși, nu cum ne îndeamnă cei ce s-au depărtat de la sînul adevăratei Biserici apostolice, făurindu-și propriile lor învățături, după mintea lor omenească și nu după dreptarul Mîntuitorului. Sfîntul Vasile cel Mare, vorbind despre însemnătatea Sfintei Tradiții în viața Bisericii și în mîntuirea omului, zice: „Unele din dogmele și propoveduirile păstrate de Biserică le avem din învățătura scrisă, pe altele însă le-am primit din Tradiția Apostolilor, transmisă în taină. Amîndouă aceste categorii au aceeași autoritate pentru evlavie“ [2]. Iar Sfîntul Ioan Damaschinul zice : „În Sfînta Scriptură nu se pomenesc cele întîmplate la moartea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, pururea Fecioarei Maria. Dar acestea se istorisesc în cea mai veche și adevărată Tradiție, care ne spune că în momentul slăvitei ei adormiri, toți Sfinții Apostoli, care propoveduiau lumii taina mîntuirii, s-au adunat la Ierusalim venind din văzduh. Aici ei au avut o viziune cu îngeri și au ascultat cîntarea dumnezeiască a puterilor cerești“ [3]. Toate aceste lucruri se cunosc prin grija aleasă cu care le-a păstrat Sfînta Tradiție și pe care, la rîndul nostru, se cuvine s-o păstrăm cu aceeași înaltă răspundere și s-o lăsăm moștenire de mare preț urmașilor noștri.

Dumnezeu Și-a descoperit voia Sa în Sfînta Scriptură și în Sfînta Tradiție. Cine le păstrează pe amîndouă și se adapă din ele, în vederea mîntuirii sufletului său, merge în mod sigur, cu mare folos, pe calea împărăției lui Dumnezeu și dobîndește fericirea veșnică.

Înainte de a fi fost Sfînta Scriptură a fost Sfînta Tradiție, cuvîntul lui Dumnezeu predicat numai prin viu grai și oamenii au dobîndit mîntuirea de pe urma predicii Mîntuitorului, a Sfinților Apostoli și a urmașilor lor, păstrîndu-l cu sfințenie curat și nevătămat, așa cum ieșise din gura predicatorilor.

Biserica, depozitara învățăturii dumnezeiești, care, după cum spune Sfîntul Apostol Pavel, este „stîlp și temelie adevărului“ (I Timotei 3, 15), ne călăuzește pașii la izvorul viu al descoperirii dumnezeiești, aflată în Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție, ca să ne potolim setea cu dumnezeiasca învățătură cuprinsă în ele, fără de care nu vom putea ajunge la fericirea veșnică. Fie ca Domnul să ne călăuzească pașii pe calea mîntuirii, dar ca să fim siguri că ne aflăm pe drumul cel bun, să urmăm întru totul sfatul Sfîntului Apostol Pavel : „Vă îndemn, fraților, să vă păziți de cei ce fac dezbinări și sminteli împotriva învățăturii pe care ați primit-o. Depărtați-vă de ei ! Căci unii ca aceștia nu slujesc Domnului nostru Iisus Hristos, ci pîntecelui lor și, prin vorbele lor frumoase și măgulitoare, înșeală inimile celor fără de răutate“ (Romani 16, 17-18).

Pr. C. CHIRICA

---

2 *Ibidem*, p. 34.
3. *Ibidem*, p. 34-35.

PREOTUL PROFESOR GHEORGHE ȘOIMA

Preotul profesor Gheorghe Șoima s-a născut în Sibiu la 13 februarie 1911, într-o familie de muncitori, cu cinci copii, el fiind cel mai mare. Părinții săi s-au stabilit în Sibiu înainte de primul război mondial, cu dorința de a creea copiilor posibilități de învățătură. De la mama sa a moștenit sensibilitatea curată a românului, puritatea morală, iar de la tatăl său dîrzenia și previziunea că viața nu-i va oferi nimic de-a gata și că munca trebuie să fie singurul mijloc de a izbuti în viață, ceea ce s-a și adeverit.

Face școala primară și apoi liceul „Gh. Lazăr" din Sibiu, pe care-l absolvă în 1928. Beneficiind de faptul că în Sibiu exista o instituție de învățămînt superior, în același an s-a înscris la Academia Teologică Andreiană pe care o termină în 1932. Și în liceu și la Academia Teologică este remarcat de prof. Nicolae Oancea pentru aptitudinile sale, îndrumîndu-l să-și desăvîrșească cunoștințele muzicale. Gh. Șoima se înscrie la Conservatorul de muzică din București în anul 1933, unde primește și o bursă din partea Arhiepiscopiei Sibiului.

Termină Conservatorul în 1937 cu rezultate remarcabile, căci a avut și fericirea să aibă ca profesori o formație de renumiți muzicieni ai vremii: Faust Nicolescu — teoria muzicii ; D. Cuclin — estetica muzicii și formele muzicale; St. Popescu — cor și dirijat; C. Brăiloiu — istoria muzicii și P. Jelescu — pian.

După terminarea Conservatorului și un an de activitate profesorală la Școala normală de băieți din Sibiu se căsătorește cu tînăra învățătoare Lucreția Gavra.

Încă de la numirea sa ca profesor la Școala normală din Sibiu, în 1937, Gh. Șoima s-a dovedit a fi un profesor excepțional pregătit. Orele sale de muzică erau deosebit de atractive. În concepția sa muzicală, cîntecul popular sau cult ocupa locul central, mai ales că venea la catedră după un înaintaș, prof. Timotei Popovici, al cărui crez era slujirea cîntecului românesc. La Conservator a constatat cu satisfacție că cele două stiluri muzicale (popular și cult), departe de a fi contradictorii, se completau în mod fericit. Așa au luat naștere primele armonizări ale unor melodii bisericești lucrate de prof. Gh. Șoima în această perioadă: „Heruvicul" și „Ca pe Împăratul" și broșura „„8 Colinde" pentru cor mixt (1940). Heruvicul în „Re major" este o lucrare valoroasă, fiind apreciată de atunci de Timotei Popovici, care l-a introdus în cartea „Cîntările Sfintei Liturghii" (1943).

În 1941 este transferat la Academia Teologică din Sibiu, ca profesor de Muzică bisericească, Ritual și Tipic bisericesc.

La noua instituție va realiza cea mai îndelungată și statornică activitate de profesor, timp de peste 35 de ani. Prof. Gh. Șoima, o fire delicată, sensibilă, i-a iubit pe studenți și s-a simțit bine în mijlocul lor ; lucra cu multă răbdare și înțelegere, dar nu tolera indiferența sau indisciplina. Era un maestru al armoniei corale. Cum la Institut, la venirea sa nu exista decît un singur repertoriu coral, editat de T. Popovici la începutul secolului nostru, era obligat ca să-și creeze singur un asemenea repertoriu. Armoniza cu

o deosebită ușurință, de seara și pînă dimineața și uneori chiar pe loc, cînd nu-l mulțumeau bucățile împrumutate, și era foarte pretențios în aprecierea compozițiilor muzicale.

O altă latură a activității sale era cea de dirijor.

Cea mai constantă și îndelungată activitate de dirijor a avut-o la corul Catedralei mitropolitane din Sibiu, urmînd lui T. Popovici, întemeietorul acestui cor, imediat după primul război mondial. Deși s-a pensionat de la catedră în 1976, la corul mitropolitan încă a continuat să activeze pînă în ultima zi a vieții sale, adică joi 21 noiembrie 1985, cînd a dirijat ultima repetiție.

Părintele profesor Gh. Șoima a fost și un compozitor foarte laborios. S-ar putea spune că s-a evidențiat ca cel mai productiv și mai valoros compozitor sibian din vremea noastră, compunînd atît muzică religioasă, liturgică, cît și laică.

Lucrările sale de muzică sînt de referință.

Toate i-au atras apelativul de „maestrul Gh. Șoima".

Menționăm cîteva din lucrările sale: două caiete de coruri — unul editat de Casa Creației Populare a județului Sibiu în 1970, cuprinde 21 cîntece, iar al doilea caiet de coruri a apărut la Editura muzicală a Uniunii Compozitorilor din București în anul 1973 și cuprinde 10 cîntece.

În ce privește compozițiile religioase liturgice putem enumera: „Heruvicul" și „Ca pe Împăratul", „Răspunsurile de după Chinonic, „Bine este cuvîntat", „Văzut-am lumina...", „Tatăl nostru", „Axionul", o liturghie compusă în La major, denumită „Liturghia dogmatică" ; o serie de „concerte", ca „Podoaba casei Tale", „În Biserica măririi", „Rugăciunea Sf. Efrem Sirul", „Rugăciune" pe versuri de M. Eminescu, mai multe „colinde" și „Iată acum cît este de bine".

A fost pasionat și de muzica instrumentală, pentru care a compus nu mai puțin de 16 piese simfonice.

O altă latură a personalității lui Gheorghe Șoima este aceea de muzicolog. Studiile și principiile psihologice ale rînduielilor slujbelor bisericești „Funcțiunile muzicii liturgice" (1945) tratează rolul muzicii în cultul divin.

S-a remarcat, de asemenea, prin aleasa slujire preoțească, prin ținuta duhovnicească de mare intensitate de la slujbele bisericești, prin sensibilitatea creștină deplină împărtășită din sufletul său ales ca dintr-un potir de aur.

Spirit luminat și cultivat, introspectiv și calculat, stăpînit de patosul cunoașterii și înzestrat cu atribute creatoare, profund religios, cu dragoste față de semenii săi, iată conturat chipul celui care a fost Preotul profesor Gheorghe Șoima, nume care va rămîne totdeauna în conștiința celor care l-au cunoscut și apreciat.

Ierom. Iustin NEAGU

MĂNĂSTIREA VARATEC LA DOUĂ SUTE DE ANI

O așezare monahală răsfirată pe trei pante de deal, cu trei biserici, apare în ochii vizitatorilor care vin de departe ca un mozaic policrom. Ajuns în fața incintei, porțile gangului care se deschid oferă priveliștea unui interior cu o biserică impunătoare prin sveltețe, înconjurată de construcții diferite. În partea de sud o construcție — de o arhitectură plăcută — este destinată colecției de obiecte bisericești, iar pe cea nordică o veche construcție, cu un mare spațiu interior, este destinată sediului administrativ al mănăstirii. Pe partea de vest — după o perdea de pomi — se înșiră un buchet de cîteva case bătrînești, bine întreținute. Continuînd coborîrea spre clopotniță pe latura de nord este casa oficială, reînnoită și cu un spațiu interior recondiționat în ultimii ani, de care a fost legată o altă construcție nouă, care se continuă cu cele două construcții vechi ale stăreției și arhondaricului oficial. Reîntorcîndu-ne pe partea de sud și coborînd tot spre clopotniță, după casa care adăpostește colecția de obiecte bisericești, pe latura de est, este clopotnița, încadrată de o parte și de alta, pe două nivele, de două corpuri destinate atelierelor de croitorie, covoare, pictură etc.; deasupra gangului se află paraclisul cu hramul „Sfîntului ierarh Nicolae", iar mai sus camera clopotelor.

În totalitatea acestor construcții există o diversitate arhitectonică ce încîntă privirea, îndepărtînd monotonia obositoare. În spațiul verde dintre biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" și grupul clopotniță sînt plantați arbuști diferiți și răsădite flori de toate nuanțele coloristice care se rînduiesc pe tot timpul, din primăvară pînă toamna tîrziu. La o distanță nu prea mare de biserică, în partea de răsărit, se profilează un monument, operă a sculptorului I. Jalea, care o reprezintă pe una dintre marile donatoare ale mănăstirii, Safta Brîncoveanu (1776 — 20 august 1857)[1], alături fiind o frumoasă troiță și o fîntînă arteziană ce are în mijloc un înger purtător de cruce. Fîntîna ar indica locul fostei biserici de lemn din 1785, care exista înaintea celei actuale de zid. Această bogăție constructivă, aureolată de farmecul frumosului, este apărată de jur împrejur de un zid de piatră înalt care, pe unele locuri, a devenit el însuși parte integrantă a altor construcții, dîndu-se impresia că întreg spațiul nu ar fi decît o incintă închisă de tip medieval.

Istoria Mănăstirii Varatec se complică atunci cînd se urmăresc toate amănuntele și detaliile[2]. Rîndurile de față își propun însă a fixa cîteva date

---

1. Din botez Elisabeta, familia Balș, căsătorită în anul 1791 cu marele ban Grigore Brîncoveanu, ultimul descendent al voievodului Constantin Brîncoveanu. Murindu-i soțul la 26 aprilie 1832, Safta devine moștenitoarea unei însemnate averi. La cîțiva ani după moartea soțului ei s-a retras la Varatec unde s-a călugărit, probabil în anul 1838. A încetat din viață la 20 august 1857. Slujba înmormîntării a fost săvîrșită de arhiereul Neofit Scriban. Monumentul-bust de sculptorul I. Jalea este așezat pe un soclu masiv în anul 1935 (Vezi Emil Vîrtosu și Ioan Vîrtosu, *Așezămintele brîncovenești. O sută de ani de la înființare, 1838-1938*, București, 1938; Pr. M. Marinescu, Emanuil Hagi și Radu Crețeanu, *Biserica „Așezămîntul Domnița Balașa" din București*, în „Glasul Bisericii", XXXII (1971), nr. 3-4).

2. Toma G. Bulat, *Întemeierea Mănăstirii Varatec. Cîteva momente 1803-1845*, Chișinău, 1931; Idem, *Documentele Mănăstirii Varatec (1497-1836)*, Chișinău, 1939; Hagiu Epistimia, *Istoria formării Mănăstirii Varatec*, Iași, 1863; Arhim. Evghenie Ungureanu, Zenaida Racliș, *Istoria Mănăstirii Varatec...*, Mănăstirea Neamț, 1932; *Manuscris nr. 163* din Biblioteca Mănăstirii Neamț, Narcis Crețulescu, *Istoria Sfintei Mănăstiri Agapia din Deal și din Vale, cu Mănăstirea Varatecul*, 1907; *Istoria Mănăstirii Varatec*. Monografie de un colectiv de redacție. S-a folosit aproape întreaga arhivă pe anii 1859-1955 cîtă se află în păstrarea mănăstirii.

coordonatoare ale istoriei unei mănăstiri care s-a născut dintr-o rîvnă colectivă a unor maici inimoase.

În anul 1779, la Mănăstirea Neamț era stareţul Paisie († 14 noiembrie 1794), cunoscut pentru experienţa duhovnicească, dobîndită la Poiana Mărului, lîngă stareţul Vasile, la Athos și la mănăstirile Dragomirna si Secu.

Stareţul Paisie, cunoscînd că la Gura Carpănului din apropierea Schitului Pocrov, de pe vatra Mănăstirii Neamț, erau cîteva maici în frunte cu venerabila maică Nazaria Brașoveanu, nume pe care-l reţinem pentru însemnătatea lui privind istoria Mănăstirii Varatec, le-a convins a se retrage într-un loc mai liniștit, indicîndu-le muntele Ceahlău, la Durău [3]. Între timp, maicile de la Mănăstirea Topolița-Neamț, ctitorie a lui Ieremia Movilă (secolele XVI-XVII), în frunte cu maicile Olimpiada și Magdalena, au mers la Durău, la maica stareță Nazaria, și rămînînd un timp acolo au învăţat și mai cu temei arta vieţii duhovnicești. După un timp, Olimpiada, cu scrisoare de la stareța Nazaria, a venit la Paisie de la Neamț cu rugămintea de a le ajuta și a le da binecuvîntarea pentru a-și găsi un loc potrivit unde să-și întemeieze un schit al lor, care le-a dat încuviinţarea să caute un astfel de loc pe una din moșiile mănăstirilor Neamț-Secu. Cutreierînd „măgurile și poienile munţilor", au ajuns la actualul loc, care era proprietate a Mănăstirii Secu. Plăcîndu-le locul au căpătat îngăduinţa stareţului Paisie, a soboarelor celor două mănăstiri unite Neamț-Secu și a mitropolitului Moldovei și au ridicat mai întîi o bisericuță de lemn pe locul de care am amintit, în anii 1781-1785, iar de la un pădurar [4] au cumpărat o casă pe care au așezat-o lîngă bisericuță. În scurt timp s-au adăugat și alte maici și surori, încît, în 1785, la Varatecul de astăzi a apărut o așezare nouă de călugărițe, cu regim de sihăstrie, sub conducerea maicii Olimpiada. Nu a trecut mult și a fost adusă de la Durău și maica Nazaria, care a pus bazele unei frumoase vieţuiri și a luat conducerea acestei așezări [5]. Maica Olimpiada Hereasca (Ieșanca), mergînd la Iași, de la vestiţii cîntăreţi care erau la Mitropolie a învăţat cîntările bisericești și, întorcîndu-se la Varatec, a învăţat cîntarea psaltică pe toate vieţuitoarele care erau atunci. Rînduiala bisericească era cu pravilă ca la marea lavră a Neamțului, iar ca duhovnic stareţul Paisie le-a rînduit pe pustnicul Iosif, om de aleasă trăire duhovnicească și bun călăuzitor al sufletelor pe calea mîntuirii. Duhovnicul Iosif a îndemnat și a ajutat la ridicarea bisericii actuale, fiind socotit ca adevărat ctitor al mănăstirii și avînd chipul pictat pe pilonul din dreapta, care ţine cafasul, avînd și mormîntul tot acolo, „ascuns cu monahală umilinţă" († 28 decembrie 1828).

În mai puţin de două decenii, soborul de la Varatec a ajuns la aproape 200 de vieţuitoare [6]. În anul 1811 erau 267 vieţuitoare, în anul 1838, 639 de vieţuitoare și în anul 1865, 600 de vieţuitoare. Acestea arată că Varatecul a fost un loc prielnic atmosferei duhovnicești, pe care a creat-o și pe care o menţinea cu prospeţime neîmputinată. Stareţa Olimpiada arăta că în anul 1802 „Varatecul s-a umplut de maici". La 1790, Ambrozie, locţiitorul de Mitropolit al Moldovei și Sucevei (1790-1792), a rînduit trecerea Mănăstirii Topolița ca metoc al Mănăstirii Varatec, iar în anul 1803, prin transformarea Mănăstirii Agapia din mănăstire de călugări în mănăstire de călugărițe, odată cu maicile de la Socola, Prapa Doamna din Iași, au fost aduse la

---

3. *Manuscris nr. 154*, în cirilică, din Biblioteca Mănăstirii Neamț; *Istoria Mănăstirii Neamț și a stareţilor ei cu Paisie și urmașii lui din anii 1852-1862*, de Augustin (Braha) arhimandritul și Gherasim Miron stareţul, p. 60.

4. Arhim. Evghenie Ungureanu..., *op. cit.*, p. 62. Numele pădurarului care a vîndut casa ar fi fost Ioan Bălăoiul.

5. *Manuscris nr. 154*, citat mai sus. Din scrisoarea stareţului Paisie către schimonahia Nazaria, din 24 aprilie 1789, aflăm cum stareţul îndemna pe Nazaria de la Varatec să rămînă povăţuitoare a obștei de acolo, arătînd că la vremea cînd a fost rînduită acolo el, Paisie, a avut „și oareșcare vestire, cum că după Dumnezeu și dumnezeiesc iaste lucrul acesta" (f. 61). Așezarea de la Varatec, după Paisie, nu este începută la voia întîmplării, ci prin descoperire dumnezeiască.

6. *Ibidem*. Vestindu-se pretutindeni urzirea sihăstriei de la Varatec „au alergat acolo multe din cele ce aveau pre inima lor arzînd cu dorirea de acest lucru, fecioare și alte femei cinstite și cucernice și lepădîndu-se de lume și de cele dintr-însa s-au îmbrăcat în chipul cel îngeresc" (f. 60).

Agapia și multe maici sporite în viața duhovnicească de la Varatec. Maica Nazaria a fost numită, pentru un timp, stareță a ambelor mănăstiri, Agapia și Varatec, avînd același duhovnic Iosif. Unirea aceasta a fost însă de scurtă durată.

Mărindu-se numărul vieţuitoarelor, maicile de la Varatec „s-au învăpăiat de rîvnă" pentru a-și ridica o biserică mai mare, de zid. În acest scop au început a aduna materiale și în anul 1808[7] s-au început lucrările de zidire a actualei biserici, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", care s-au terminat în anul 1812, cînd a fost sfinţită de Mitropolitul Veniamin Costachi (1803-1844)[8]. Maicile și surorile mănăstirii au dat ajutorul efectiv, lucrînd zi și noapte alături cu meșterii angajaţi[9]. În scurt timp după zidire, biserica a fost împodobită cu tot ce avea nevoie, iar mai tîrziu s-a ornamentat cu pictură în 1841, iar în 1882 s-a efectuat altă pictură de către zugravii T. Ioan și D. Iliescu, care a fost spălată în anii 1968-1969 de pictorul A. Avachian.

Interiorul bisericii „Adormirea" este spaţios, avînd un pridvor dreptunghiular pe toată lăţimea bisericii în care se intră pe laturile de nord și de sud. Din pridvor, printr-o ușă, se face intrarea în pronaosul bisericii, unde — fixat pe doi stîlpi masivi de piatră — se află „cafasul" din care se intră în încăperea „tezaur", de deasupra pridvorului, rezervată păstrării veșmintelor bisericești, obiectelor de cult, cărţilor de cult etc. Pronaosul este despărţit de naos printr-un perete care nu se înalţă decît puţin deasupra străniłor, perete cu trei deschideri cu arcade. Naosul spaţios este dominat de catapeteasma — din lemn de tisă —, împodobită cu icoane îmbrăcate, cum rar se întîlnește la alte biserici, după aprecierea unor cercetători ai bisericilor din zona Neamţ[10].

Deși în exterior biserica are formă de navă cu absidă la sfîntul altar, în interior, la partea de sud și de nord a naosului, se creează două spaţii destul de largi pentru străniłe din dreapta și din stînga. Sfîntul altar este foarte larg, dînd posibilitatea unui mare număr de slujitori să ia parte la slujbele în sobor. În partea de miazănoapte a sfîntului altar se află nișa proscomidiarului, iar în partea de sud, printr-un spaţiu creat în perete, se trece în diaconicon, rezervat maicilor paraclisiere în timpul serviciilor divine. Biserica este bine luminată prin ferestre destul de largi, plasate la locuri potrivite.

În naos este un amvon, la care se urcă printr-o ușă creată în peretele ce desparte pronaosul de naos, pe latura de nord. Pe pilonul din partea de nord care sprijină cafasul se află chipul unui ierarh, cu probabilitate al Mitropolitului Veniamin Costachi. Tot în pronaos se află și mormîntul tăinuit al stareţei Olimpiada.

În exterior, în jurul sfîntului altar, își află odihna de veci cîteva maici

---

7. Pisania din pridvorul bisericii „Adormirea" de deasupra ușii de intrare în pronaos: „La anul 1808 s-au zidit această biserică ce să prăznuiește hramul „Adormirea Maicii Domnului" prin ostinelile sfin[ţiilor] sale a[le] pre[a] cuvi[osului] părintelui Iosif duhovnicul și a[le] stariţei Olimbiedii, iar cei întîi ctitori au fost maicile din acest locaș. Al doilea mari ctitori au fost doamna Elencu Paladi care au dăruit 3 moșii și maica Elisabeta Balș au dăruit moșia Vulturești, maica Safta Brîncoveanu au hărăzit moșiile Osica și Vlădulenii cu mai multe îndatoriri în testamentul său iar celelalte moșii, vii și acarete ce au dăruit și alţi ctitori sînt scrisă în cartea vieţii spre vecinica lor pomenire 1841 octomvrii 20".

8. În 3 decembrie 1815 zugravul Constantin prin contract încheiat cu Mitropolitul Veniamin Costachi și vornicul Neculai Hrisoverghi din Iași, epitropul logofetesei Elena Palade, s-a angajat să picteze catapeteasma și mai multe icoane la Varatec cu 5000 lei, lucrare pe care a terminat-o în august 1816.

9. Manuscrisul 154 : „Și era a vedea atuncea, acolo, femei silindu-se spre a întrece pre firea bărbătească, întru slava lui Dumnezeu. Și oare cine le-au adus pre dînsele la atîta rîvnă ? Cu adevărat nimenea altul, fără numai osîrdia și dragostea lor cea către Dumnezeu și către părintele lor cel duhovnicesc".

10. *Manuscrisul 163,* Narcis Creţulescu, *Istoria Mănăstirii Agapia... cu Mănăstirea Varatecul.*

de prestigiu și de mare însemnătate în viața mănăstirii: Eufrosina Lazu († 1887), Evghenia Negri († 1894), Veniamina Hermeziu († 1904), Ecaterina Balș († 1887) și Evghenia Ștefănescu († 1899).

Prin desfacerea vechii bisericuțe de lemn, după 1812, s-a ridicat bisericuța la cimitirul de atunci al mănăstirii, pe locul unde astăzi se află biserica cu hramul „Nașterea Sfîntului Ioan Botezătorul", între anii 1817-1820. Și această biserică s-a transformat. În locul ei s-a zidit alta, din cărămidă, pe temelie de piatră, terminată în anul 1874, în vremea stareței Eufrosina Lazu, fiind sfințită de arhiereul Iosif Bobulescu. Treptat cimitirul de aici s-a desființat. Multe rămășițe pământești au fost transferate în osuarul de sub sfîntul altar al bisericii „Adormirea". Biserica de tip navă, cu o absidă la sfîntul altar, cu un pridvoraș adăugat la intrare pe latura de sud și cu un diaconicon la sfîntul altar, tot pe aceeași latură, cu trei turle false sau oarbe, este destul de încăpătoare pentru maicile care stau pe acea culme de deal. Din cimitirul care a fost aici în secolul al XIX-lea astăzi nu se mai află decît un singur mormînt, cel al poetei Veronica Micle († 1889). Interiorul bisericii „Sfîntul Ioan" este împodobit cu pictură executată de zugravii T. Zugrav și D. Iliescu în 1880 [11].

Odată desființat cimitirul de la „Sfîntul Ioan" a trebuit să se deschidă un spațiu pentru cimitir pe o altă colină, unde astăzi este biserica „Schimbarea la Față". Între anii 1830 și 1840 s-a ridicat biserica din cărămidă, pe temelie de piatră, și terminîndu-se între anii 1845 și 1847, s-a sfințit la 27 noiembrie 1847, în vremea stareței Eufrosina Lazu [12].

Biserica de la „Schimbarea" este de același tip-navă, cu o absidă la sfîntul altar și cu un pridvoraș adăugat la intrare, pe latura de sud. În anul 1965 biserica a fost împodobită cu pictură în frescă de către Eremia Profeta, stareță fiind arhimandrita Pelaghia Amilcar [13]. În fața sfîntului altar se află o clopotniță de zid, cu un gang de intrare, deasupra căruia se află camera clopotelor. În partea de vest, o alee conduce către cimitir. Pe latura de nord-vest se află bolnița mănăstirii.

Cimitirul de la „Schimbarea la Față" este locul de veșnică odihnă a nenumărate maici și surori, a mulți preoți și diaconi slujitori, arhimandriți venerabili ca Evghenie Ungureanu, Ghenadie Caraza, Dionisie Velea, Vartolomeu Dolhan, Partenie Ciopron, fost episcop al Romanului și Hușilor, arhidiaconul Filotei Moroșanu, mai multe starețe, dintre care ultima fiind arhimandrita Pelaghia Amilcar († 1980). Cimitirul Mănăstirii Varatec este un loc al liniștii și al păcii, bine întreținut, împrejmuit din toate părțile. Vieţuitoarele mănăstirii arată o grijă sacră celor trecuți în odihna vieții veșnice.

Mănăstirea, în afară de bisericile amintite, nu are decît un singur paraclis cu hramul „Sfîntul ierarh Nicolae", care se află deasupra gangului clopotniței de la biserica „Adormirea", fiind din secolul al XIX-lea [14].

La sărbătorirea a două sute de ani de existență, Mănăstirea Varatec se prezintă cu o bogată listă de realizări împlinite în decursul timpului. Aici

---

11. Pisania de la Proscomidiarul bisericii „Sfîntul Ioan Botezătorul": „Doi prea sfinți arhierei, cu numele acestor doi patriarhi, au zugrăvit această sf. biserică cu a lor cheltuială spre a lor veșnică pomenire și a altor făcători de bine. Și din condei s-au zugrăvit de robii lui Dum[nezeu] de T. Zugrav și D. Iliescu poleitor 1880 M. B.". Chipurile arhiereilor patriarhi sînt: Ghenadie al Țarigradului și Silvestru, papă al Romei.

12. O placă de piatră, fixată pe peretele sudic al bisericii „Schimbarea la Față", înscrie: „Această sf. biserică s-au făcut cu cheltuiala făcătorilor de bine prin osîrdia și osteneala sfinției sale maicii Efrosina Laz[u] stareța sf[intei] mon[astiri] Varatecul și s-au sfințit la 1847 noemvri 27".

13. Însemnarea din pronaosul bisericii „Schimbarea la Față" înscrie: „Sub arhipăstorirea I. P. S. Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, s-a împodobit cu picturi în fresco biserica „Schimbarea la Față" de către pictorul Eremia Profeta, prin osîrdia și cu jertfa Prea Cuvioasei Maici Pelaghia Amilcar, stareța mănăstirii Varatecul, a maicilor din sobor și a binecredincioșilor închinători. Anul 1965 octombrie 31".

14. La Paraclisul „Sfîntul Nicolae", după incendiul din 1900, s-au executat lucrări de reparații. S-a făcut o catapeteasmă nouă cu pictură și poleirea ei și zugrăveli interioare executate de ieromonahul Eftimie Obrocea de la Mănăstirea Ciolanu(Buzău). Lucrările s-au terminat în anul 1909.

au funcţionat şcoli pentru pregătirea vieţuitoarelor, de cultură generală şi de profil profesional. Alături de o şcoală sătească de cultură generală, o şcoală de adulte (1911-1943) şi o şcoală de fete începînd cu anul 1859, au funcţionat şcoli de pregătire profesională, cu ateliere pentru practică de broderie, covoare, tricotaj, ţesătorie, croitorie de veşminte bisericeşti, artă decorativă, pictură etc. Borangicul necesar era procurat de cele ce absolveau şcoala de sericicultură care a funcţionat în mănăstire. Pe linia pregătirii teologice au funcţionat diferite şcoli ca : şcoala de muzică bisericească liniară (vocală) şi cor, începînd cu profesorul I. Kart în anii 1860-1865, cu Filotei Moroşanu din 1919 şi pînă în 1949/1950, cu Gh. Carp (1926-1933), cu monahiile Meropia Dăscălescu (1919-1922), Antonia Borş (1925-1934) şi Onufria Nichifor ; şcoala de muzică bisericească psaltică, din anul 1910, cu iniţieri făcute de ieromonahul Grigore Popa din Mănăstirea Neamţ şi continuate cu monahiile Elisabeta Gheorghiu, Pangratia Beu, Eufrosina Năstasă şi altele. Seminarul Monahal pentru călugăriţe de la Mănăstirea Agapia, cu sediul la Mănăstirea Varatec, a funcţionat în anii şcolari 1948-1950 şi şcoala monahală cu foarte bune rezultate în perioada de după anul 1948.

La Mănăstirea Varatec, rugăciunea s-a împletit cu munca încă de la începutul înfiinţării ei, cu exemplul efectiv pe care-l dădeau întemeietoarele mănăstirii, maicile Olimpiada şi Nazaria. Frumuseţea lucrărilor cu adevărat artistice din ateliere se poate admira în sala cu exponate a colecţiei de obiecte bisericeşti : covoare, veşminte bisericeşti, procoveţe şi dvere etc. Se poate admira un epitaf brodat pe catifea roşie, un stihar diaconesc din 1808 cu mînecuţe, o dveră, un covor de la Safta Brîncoveanu ş. a.

S-a păstrat cu sfinţenie şi s-a îmbogăţit mereu „tezaurul" de obiecte bisericeşti, compus în primul rînd din icoane vechi, provenite de la unele mănăstiri. De la Mănăstirea Topoliţa, două icoane din secolul al XVII-lea, una a Maicii Domnului Rugătoarea, a zugravului Eftimie şi alta a Mîntuitorului, de pictorul Tiufan ; de la Mănăstirea Războieni (Neamţ) trei icoane, (sfîrşitul secolului al XVIII-lea (1779) — Mîntuitorul, Sfînta Fecioara şi Sfîntul Nicolae ; de la Văleni-Piatra Neamţ, trei icoane împărăteşti : Mîntuitorul, Maica Domnului, Schimbarea la Faţă precum şi icoane mici, cu scene din viaţa Mîntuitorului şi a sfinţilor Gheorghe, Constantin şi mama sa Elena, Capul Sfîntului Ioan Botezătorul pe tipsie. Mai sînt şi alte icoane de provenienţă diferită: Maica Domnului cu Pruncul de Nicolae Grigorescu (1859) şi o icoană de Ioan Atanasiu (1827).

Multe alte obiecte bisericeşti impresionează prin frumuseţe şi originalitate. Crucile de la Topoliţa, din secolul al XVII-lea, una din 1596, cu trei braţe din lemn de chiparos, alta din 1852, care a aparţinut familiei Hermeziu şi un potir din anul 1840, de la Safta Brîncoveanu ş. a.

Biblioteca mănăstirii s-a mărit cu fiecare an prin donaţii şi cumpărări. În momentul de faţă fondul bibliotecii este destul de bogat. O valoare deosebită o constituie cărţile vechi, manuscrise şi tipărituri, expuse în vitrine.

O preocupare deosebită a soborului mănăstirii s-a îndreptat pentru sănătatea vieţuitoarelor, prin organizarea unei bolniţe-infirmerie, cu local propriu clădit în anul 1856, în vremea stareţei Eufrosina Lazu. Bolniţa a fost pusă sub supravegherea unei responsabile, aprovizionată cu medicamente şi fiind în seama unor îngrijitoare. Masa pentru bolnave se pregătea la bolniţă, din alimente puse la dispoziţie de cămara mănăstirii. În timpul primului război mondial, în mănăstire a funcţionat şi un spital de campanie, în cadrul căruia monahiile şi-au adus o reală contribuţie materială şi umanitar-filantropică, pornită din îndemnul evanghelic samarinean. În campaniile din 1877, 1916-1918, 1940-1945 multe maici şi surori au lucrat în spitalele de campanie, în dispensarele şi infirmeriile din cadrul „Crucii Roşii", ca surori de caritate. La mănăstire se predau cursuri de „Cruce Roşie", iar unele maici şi surori au fost trimise pentru a urma cursuri speciale la Bucureşti, Iaşi sau Tîrgu Neamţ. Multe maici şi surori s-au evidenţiat în lucrarea jertfelnică în cadrul unităţilor sanitare, pentru care fapt au primit numeroase decoraţii. A rămas înscrisă la loc de frunte pentru dăruirea cu care a lucrat la îngrijirea şi transportul răniţilor în primul război mondial monahia Maria Mina Hociotă, considerată o femeie-erou, a doua Ecaterina Teodoroiu. La aniversarea a 50 de ani de la primul război mondial, fiind invitată la Mărăşeşti, în 1968 şi Mina Maria Hociotă († 9 iulie 1977), în vîrstă de 81 ani de la Mă-

năstirea Nămăești (cu metania de la Varatec), i s-a conferit medalia „Virtutea Ostășească", clasa I.

Mănăstirea Varatec a fost o bună gazdă pentru copiii orfani, pentru elevi și studenți care aveau nevoie de îngrijire, liniște și aer curat.

La Mănăstirea Varatec s-au adunat, ca într-o adevărată familie, viețuitoare din toate ținuturile locuite de români, încă în vremea cînd unele dintre aceste provincii se aflau sub alte stăpîniri și de diferite stări sociale — fiice de boieri, mazili, clerici, negustori, țărani, meseriași ș. a. Mai mult, în anul 1865 din 600 de viețuitoare 68 erau din Austria, Rusia, Turcia, Galiția și din alte părți. Situația statistică din 1865 nu este singura care ilustrează acest aspect al împreună-trăirii viețuitoarelor din diferite regiuni locuite de români. Alte multe asemenea statistici sînt la fel de grăitoare. În 1898 erau de dincolo de graniță sau de „cordon" 6, 27 în 1899, 62 în 1900, 24 în 1902 ș.a.m.d.

Dar mănăstirea a avut și zile de mare îngrijorare, datorită unor întîmplări neprevăzute care s-au abătut în cîteva rînduri, aducînd plîngere și suferință. În anul 1821, împresurarea eteristă s-a abătut și asupra acestei mănăstiri. Maicile au fost imobilizate în biserică, iar duhovnicul Calinic împiedicat a-și oficia Sfînta Liturghie. Maica Olimpiada s-a refugiat la Mănăstirea Secu, crezînd că într-o mănăstire întărită ca aceasta va fi în siguranță. Or, tocmai aici primejdia a fost mai mare și cu mare greutate a scăpat cu viață. Apoi incendii, dintre care cel din iulie 1900 a fost cel mai distrugător. În acest moment greu pentru Mănăstirea Varatec n-a lipsit mîngîierea venerabilului mitropolit Iosif Naniescu.

La Mănăstirea Varatec s-au format și s-au distins maici cîntărețe — Rahila (1862), Lavrentia și Pangratia Beu și multe altele cîte apar în catagrafiile mănăstirii, scriitoare-copiste — Migdonia (1820-1822), Epistimia (1809), Vitalia, Aglaida (1816), Meropia Dăscălescu (1908), meștere în pictură, broderie, țesătorie, covoare etc. Aici au trăit și unele maici cu o viață duhovnicească aleasă. Epraxia, Partenia și Olimpiada Gane, Evghenia Negri, Eufrosina, Antonina, Megalusa Fulger (1862), Epraxia Sonatici (1910), Safta Brîncoveanu, Epraxia Liteanca și „altele multe dintre cele mai vechi și dintre cele mai noi, dintre proistoase ca și dintre maicile de rînd, dintre starețe ca și dintre ascultătoare". Conducătoarele soborului s-au dovedit, în genere, a fi fost la înălțimea chemării și responsabilității care li s-a încredințat. Au rămas de veșnică pomenire starețele: Nazaria (1788-1814), Olimpiada (1781-1788, 1822-1828, 1832-1842), Eufrosina Lazu (1844-1887) — în vremea căreia s-au realizat multe lucrări, între altele ea a comandat lui N. Grigorescu o icoană a Mîntuitorului cu îngeri —, Evghenia Negri (1887-1894), Zenaida Racliș (1909-1926), Pelaghia Amilcar (1942-1946, 1954-1973).

Un rol important pentru formarea și întărirea duhovnicească a viețuitoarelor din această mănăstire l-au avut și duhovnicii iscusiți. Dacă pe cînd încă erau maicile la Mănăstirea Topolița, starețul Paisie a trimis ca duhovnic pe Teodosie, ca „exarh, privighetor peste toate mănăstirile de maici cîte erau prin împrejurime", la Varatec a fost trimis duhovnicul și pustnicul Iosif. În perioada „zaverei" din 1821, la Mănăstirea Varatec era duhovnic Calinic, „sever cu aplicarea canoanelor", dar „bărbat puternic în sfat și în cuvînt". În afară de mai mulți preoți și diaconi de mir, rînduiți pentru slujbele bisericii, întotdeauna au fost și duhovnici dintre călugări, cu grija specială de îndrumare spiritual-duhovnicească. Dintre duhovnicii aleși amintim pe Varnava (1866), Veniamin Cazacciu (1900), Sevastian Sîrbu (1908-1910), Ieremia Iliescu (1910), Evghenie Ungureanu (1920-1923), misionar în două rînduri în Canada, Valerie Nicolăiasa (1925), Clement Cucu (1927), Ghenadie Caraza, Vartolomeu Dolhan etc.

În decursul anilor, Mănăstirea Varatec a avut în administrarea sa și schiturile: Buciumeni (Tecuci), Dănești, Hangu, Durău și Almaș.

Datorită zonei climatice în care se află Mănăstirea Varatec, cei care au venit aici au găsit un loc prielnic pentru sănătate, liniște, potrivit pentru lucrul intelectual. Mulți scriitori și poeți au consemnat în pagini dense gîndurile și simțămintele lor despre acest loc încărcat cu putere dătătoare de bucurii spirituale. Au consemnat în scrierile lor despre această oază spirituală M. Sadoveanu, G. Ibrăileanu, Calistrat Hogaș, Profira Sadoveanu, Otilia Cazimir, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Ana Blandiana, Romulus Rusan, Ioan Alexandru.

Paginile din cartea de aur a mănăstirii sînt pline de reflecții care ar putea alcătui o lucrare densă, cu prospețimi și frumusețe de gîndire și simțire, de aprecieri pentru tot ceea ce poate oferi Varatecul, de la farmecul naturii la marile trăiri în cadrul comuniunii slujbelor de zi și de noapte.

Cu receptivitate la toate problemele zilelor de mare răspundere a societății în permanentă înnoire din ultimele decenii din țara noastră, Mănăstirea Varatec și-a adus și-și aduce o bogată contribuție la cunoașterea de către străini a realităților bisericești și naționale, datorită interesului pe care această oază de rugăciune și vatră de simțire românească îl trezește oricărui vizitator. La Ierusalim, Nairobi, Atena, Londra, Roma, Paris sau Vancouver mesajul trăirii monahismului românesc se descoperă prin reprezentantele Varatecului în cea mai autentică formă.

Întîistătătorii Mitropoliei Moldovei și Sucevei s-au înscris între ctitorii de veșnică pomenire prin supraveghere, povățuire și încurajarea obștei de la Varatec. Gavriil Callimachi, Veniamin Costachi, Iosif Naniescu, Pimen Georgescu, ca și Prea Fericitul Patriarh Iustin și Înalt Prea Sfințitul Teoctist se consideră printre marii mitropoliți susținători ai mănăstirilor din Moldova și, implicit, ai Mănăstirii Varatec. Gavriil Callimachi a dat binecuvîntarea de a se urzi aici cea dintîi așezare monahală, Veniamin Costachi, ca cel ce a fost purtător de grijă în vremea devenirii ca mănăstire cu multe viețuitoare, Iosif Naniescu, care, cu duhul evlaviei și al bunătății, a considerat monahismul românesc ca păstrător al valorilor culturii spirituale ale Ortodoxiei românești, iar mănăstirile ca citadele naționale: „Monahismul în Biserica Ortodoxă este santinela cea neadormită a Bisericii“ [15], Pimen Georgescu cu stăruitoare grijă în legarea activității monahiilor de latura practică, prin atelierele mănăstirești și lumina cărții datorată școlilor monahale. El a îndemnat pe viețuitoarele acestei mănăstiri la slujire jertfelnică în timpul primului război mondial.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, pe timpul cît a fost mitropolit al Moldovei și Sucevei, a inițiat sistematizarea incintei, de asemenea s-a restaurat casa mitropolitană, s-a introdus iluminatul electric de la rețeaua națională, s-a introdus apă potabilă curentă, s-a spălat pictura la biserica „Adormirea“, s-a pictat biserica „Schimbarea“ etc. Înalt Prea Sfințitul Părinte Mitropolit Teoctist, cu părintească atenție, a continuat lucrările de întreținere a locașului monahicesc de la Varatec. După 1977, s-a reparat la exterior biserica „Adormirea“, refăcîndu-se acoperișul și punîndu-se tablă nouă, pereții au fost tencuiți cu praf de marmură, s-a creat un spațiu în plus la biserica „Sfîntul Ioan“ prin amenajarea unui cafas în pridvor, s-a mărit spațiul de la stăreție prin construirea unor camere pentru bibliotecă și sală de lectură, a unei trapeze încăpătoare, cu bucătărie și anexe și s-a introdus parțial încălzire centrală. Biserica „Sfîntul Ioan“ a fost acoperită cu tablă galvanizată, iar spațiul de la gospodăria mănăstirii are construcții corespunzătoare.

Prezența Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist la momentele însemnate ale mănăstirii este un puternic stimulent pentru o viață permanentă plină de dăruire jertfelnică, activă și responsabilă.

Între vizitele pe care le-a avut de primit Mănăstirea Varatec în anii din urmă se numără și cele ale Patriarhilor Diodor al Ierusalimului și a toată Palestina și Pimen al Moscovei și al întregii Rusii, în 1982 și 1983, însoțiți de Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin. Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a avut marea bucurie ca să primească aceste istorice vizite la principalele mănăstiri din eparhie și la Mănăstirea Varatec, unde înalții oaspeți au rămas plăcut impresionați de cele ce au putut constata în legătură cu viața din mănăstirile Bisericii Ortodoxe Române.

Slujba oficiată și cuvîntul părintesc al Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist la hramul Mănăstirii Varatec, 15 august 1985, au consfințit semnificația deosebită a momentului sărbătoresc — împlinirea a două sute de ani de la întemeierea acestei mănăstiri. În cuvîntul pe care l-a rostit I.P.S. Sa a subliniat rolul pe care l-a împlinit în tot timpul existenței sale această

---

15. Revista „Biserica Ortodoxă Română“, IX (1885), nr. 3, p. 25 și VII (1883), nr. 1, p. 59-60.

mănăstire în cadrul Mitropoliei Moldovei și Sucevei, importanța ei culturală, spirituală și românească.

Ancorată cu fibrele existenței sale în seva celor două sute de ani de evlavie, de credință, de rugăciune și muncă, de dăruire jertfelnică în slujirea semenilor, în sprijinirea acțiunilor nobile ale poporului român, Mănăstirea Varatec și-a creat o aureolă care strălucește fără umbră, înscriindu-se în cronica monahismului Ortodoxiei românești, care a înflorit pe aceste plaiuri străbune.

Diac. I. IVAN

Însemnări

UNIVERSITATEA DIN IAȘI
LA 125 DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA EI

„Curtea noastră din Iași", cum scrie un document din vremea lui Alexandru cel Bun din anul 1408, este un indiciu asupra existenței unui tîrg medieval așezat pe malul Bahluiului. Viața lui nu este cunoscută prea mult decît atunci cînd devine capitală a statului feudal Moldova. Așa cum ne informează cronicarul Ion Neculce, din motive politice, domnii mutau scaunul domniei de la Suceava la Iași. Scrie Neculce că „de la a doua domnie a lui Alexandru Vodă Lăpușneanu au început domnii țării Moldovei a se așeza mai cu temei în scaun la Iași". De fapt, încă în prima domnie (1552-1561) Lăpușneanu muta capitala Moldovei la Iași, pentru a fi mai departe de unguri și de poloni și mai aproape de turci. Astfel orașul Iași a rămas capitala statului feudal Moldova pînă la Unirea celor două Principate Române, în 1859.

În vremea cît a fost capitală, în cei 300 de ani, orașul Iași a cunoscut o însemnată dezvoltare economică și culturală. S-au dezvoltat meșteșugurile, iar meseriașii s-au organizat în bresle, la fel ca în Europa occidentală. Economia manufacturieră a fost cunoscută pînă tîrziu în secolul XIX. Abia după 23 August 1944 s-au construit numeroase întreprinderi industriale care au transformat acest oraș, putînd să-i aducă pe lîngă atributul de oraș al culturii" și pe cel de „oraș industrial".

În aceste condiții generale, capitală a unei țări feudale, orașul Iași a devenit un însemnat centru de cultură. Situația specifică a acestui oraș de margine a favorizat crearea unei înalte atmosfere culturale. Dezvoltarea largă a acestei culturi a luat amploare deosebită încă în cursul secolului XIX, mai ales odată cu crearea Universității moderne, la 1860.

De la început trebuie notat faptul că, dacă în Apusul Europei Biserica Catolică a rămas cu funcțiile ei în sprijinul orînduirii feudale (așa cum definiseră și orientaseră ideologic aceste funcții fericitul Augustin încă în secolul V, iar apoi Toma de Aquino în secolul XII), în Țările Române, Ortodoxia a avut o poziție deosebită. Aici Biserica Ortodoxă a fost și ea un sprijin al feudalismului românesc, dar în același timp a avut un rol extrem de important în lupta populară națională împotriva cotropirii care pornea de la puternicele state feudale vecine ale epocii și mai ales în lupta antiotomană. Biserica Ortodoxă Română a avut un rol însemnat și pe plan cultural, pentru că — așa cum s-a întîmplat și în alte țări medievale ale lumii —, primele texte manuscrise sau tipărite în limba națională au apărut în Biserică, fapt care face din aceste instituții focare de cultură religioasă și păstrătoare de cultură laică, în cursul Evului Mediu.

De asemenea, Biserica a organizat primele școli pentru a pregăti preoți-dieci pentru cancelaria domnească. Ctitorii domnești, cum ar fi mănăstirile de la Neamț, Putna, Probota, Dragomirna, erau centre de cultură feudală în care funcționau școli și biblioteci. La Putna a funcționat o școală de cultură elementară și medie [1]. S-a ajuns la concluzia că, în multe școli, se învăța cititul și scrisul în limba slavonă, că se dădeau cunoștințe de geografie, matematică și istorie [2]. De asemenea cunoștințe de logică și muzică. De aici au ieșit Mitrofan, Episcop de Rădăuți, Macarie, Episcop de Roman, care a avut ca ucenic pe cronicarul Azarie. Odată cu dezvoltarea orașelor au apărut școli orășenești, unde învățau copiii orășenilor înstăriți.

Amănunte despre Evul Mediu ieșean aflăm de la numeroși călători, încă din secolul XV, prin rusul Zosima (1420), francezul Guillebert de Lannoy (1421). Datele se înmulțesc odată cu secolul XVI prin călători englezi, francezi, ruși, carè au lăsat memoriale, narațiuni, relatări. Viața de la curte e prezentată de François de Pavie (1585), iar date detailate ne oferă Trifon Korobeinikov în 1593 (material publicat în „Jurnalul Societății Istorice și Arheologice" din Moscova, 1887). Pornind din secolul XVII, datele sînt mai bogate, așa cum sînt oferite de Episcopul Marcus Bandinus (1647) și, mai ales, de Paul din Alep (1653). Ultimul prezintă capitala cu portul, obiceiurile, cultura, intrigile politice, starea economică. În secolul XVIII precizările sînt mai deosebite, îndeosebi la J. L. Carra în a sa *Istorie a Moldovei și a Valahiei* (1781), sau la Fr. I. Sulzer în a sa *Istorie a Daciei Transalpine* (1780), statistica dr. Andreas Wolf și informațiile altor istorici, ambasadori sau călători.

Din lucrările lor desprindem date importante și necesare unei istorii culturale a Iașului, a învățămîntului superior care a existat aici. Cercetările din epoca noastră au scos la iveală multe date extreme de interesante cu privire la această problemă.

Dacă este vorba despre învățămînt trebuie amintit faptul că și aici — ca în toate țările Evului Mediu — școala s-a făcut în cadrul Bisericii. Învățămîntul superior a luat altă cale. În afară de teologie, el și-a multiplicat specialitățile, prin studii de drept, medicină și apoi chiar printr-un fel de filozofie. În Apusul Europei prima școală superioară s-a deschis la Salerno în secolul XI, care era o școală de medicină. Apoi, pe la 1070, s-a deschis la Bologna un *studium generale* (care mai tîrziu se va numi *universitate)* pentru dreptul roman. În secolele XII-XIV apar universități (în afară de cele maure din Spania) la Paris, Montpellier, Praga, Cracovia, Heidelberg. La începutul secolului XVI existau în Europa circa 60 universități.

În Occident, învățămîntul superior s-a încadrat în *Universitate* (numită inițial *studium generale,* iar apoi, după numele organizațiilor studențești — *universitas* a căpătat numele de *universitate).* În zonele de influență bizantină, școala superioară a căpătat numele grecesc de *Academie.* Universitatea din Iași are ca prim strămoș *Academia de la Cotnari,* un colegiu cu internat organizat în vremea domniei lui Despot Vodă (1560-1562). La această Academie, denumită și *Școala latină din Cotnari,* domnitorul a adus învățați de la școlile iezuite din Occident, unde fusese educat el însuși. Cunoscute sînt numele poetului-cărturar Sommer, al teologului Gaspar Peucer — ginerele lui Philip Melanchton, al matematicianului Ioachim Rheticus.

Secolul XVII a fost o epocă de înnoiri. Societatea se îndrepta spre o școală în limba națională. La 1640 Vasile Lupu a înființat Școala Vasiliană, *Academia domnească* de la Trei Ierarhi, aducînd profesori vestiți, ca Nicolae Kerameos Th. Trapezunteos, Ieremia Cacavela. Erau doctori în filozofie, teologie, medicină. Se studia gramatica latină (trei ani), retorica și poetica (2 ani), dialectica (un an) și muzica. Limba principală de predare era latina ; se mai învăța slavona, greaca și româna. Aici și-a început studiile Nicolae Milescu. Asemenea colegii s-au înființat în deceniul al patrulea la Bar, Camenița, Kiev, iar în deceniul cinci la Ianina și Atena. În a doua jumătate a secolului XVII

---

1. Șt. Bârsănescu : *Pagini nescrise din istoria culturii românești (sec. X-XVI),* București 1971, pp. 236, 243.

2. *Ibidem,* pp. 232-234.

Școala Vasiliană a mers mai greu, dar a continuat. Acum, Mitropolitul Dosoftei a refăcut școlile, a mărit activitatea tipografiilor, tipărind cărți în limba română, așa cum făcuse și Mitropolitul Varlaam.

Secolul XVIII a însemnat un progres al instituțiilor culturale (biblioteci, școli, tipografii). Fanarioții au susținut înființarea de școli. La *Academia* reorganizată de Grigore Ghica Vodă (la 1764), se preda în limbile greacă, franceză și română, dar se învăța și italiana și germana. Au apărut noi discipline, ca matematica, geometria, fizica, geografia, geodezia, ingineria, arhitectura, dreptul, muzica, pictura, s-au organizat laboratoare. Important de reținut este faptul că la Academia domnească din Iași, creată la 1714 de Nicolae Mavrocordat se hotăra printr-un hrisov că „poate învăța aici oricine va voi fără vreo plată“ [3].

Paralel cu această evoluție a unui învățământ superior la Iași, unii tineri boieri au făcut studii umaniste în Universități din Polonia (Bar, Cracovia). Din rîndurile lor s-au ales cei mai de seamă scriitori ai vremii, vestiții cronicari moldoveni Grigore Ureche, Miron Costin (sec. XVII), Ion Neculce (sec. XVIII). De aici a plecat spătarul Milescu, ce ne-a dat o minunată descriere a unei călătorii în China. Iașul a mai dat în secolul XVIII istoriografiei naționale și mondiale pe istoricul Dimitrie Cantemir.

Drumul deschis de Academiile mai vechi, și mai ales cea din secolul XVIII, care avea o orientare realistă, științifică, primește un nou conținut prin *Academia de Filozofie și Științe* refăcută la 1803 avînd ca profesori pe Vulgaris, Daniil Philippide, Dimitrie Govdelas. La 1813 Academia capătă denumirea de *Învățământ superior al științelor* și se predă în limba națională. Învățământul în limba română era un mare progres în prespectiva istorică. Se preda și un curs de știință inginerească de către Gheorghe Asachi.

În prima jumătate a secolului XIX, cerințele tot mai imperioase ale clasei burgheze în dezvoltare, în legătură cu nevoia cunoașterii naturii, au favorizat lărgirea orizontului cercetărilor științifice și al activității literare. Numai așa se poate explica apariția și creșterea tot mai amplă a școlilor cu caracter practic sau teoretic, apariția unor cercetători în domeniul științelor naturii, care își fac loc tot mai mult în prima jumătate a secolului XIX. Activitatea culturală este legată la începutul secolului XIX de numele lui Gheorghe Asachi în Moldova, al lui Gheorghe Lazăr și I. Eliade-Rădulescu în Muntenia, de continuatorii Școlii ardelene în Transilvania. Lupta pentru unire, pentru independență și culturalizare a impulsionat crearea *Societății de Medici și Naturaliști* în 1833, Societate care a cunoscut o vastă activitate de răspîndire a culturii în rîndurile maselor populare.

Academia Mihăileană, creată la 1835, reprezenta un pas înainte, în sensul că se preda un învățământ modern, național. Se organiza un învățământ superior în limba națională, „după un sistem european“ și, „potrivit trebuințelor pămîntenilor...“ [4]. Academia Mihăileană cuprindea Facultățile de filozofie, drept și teologie, precum și două cursuri speciale : curs geometric-practic și curs economic. Programele de nivel european prevedeau un învățământ modern și erau inspirate din cele cunoscute în Prusia, Austria și Rusia. În 1847 printre altele se preda matematica, agronomia, mineralogia și geologia. Științele pozitive, legate de nevoile dezvoltării societății moldovenești, își găseau locul și expresia în diversificarea învățămîntului. Valoarea cursurilor este apreciată de A. D. Xenopol, care era de părere că din Academia Mihăileană „cursurile superioare reprezintă sîmburele din care se dezvoltă Universitatea din Iași...“ [5]. Aici s-au întîlnit profesori din toate provinciile române, ca Eftimie Murgu din Banat, Ion Ghica din Muntenia, Mihail Kogălniceanu, Ion Ionescu de la Brad și alții din Moldova.

Un conținut mai modern îl avea *Așezămîntul școlar* din 1851, care va fi baza viitoarei Universități din Iași. El avea Facultatea de Drept și Facul-

---

3. I. Toderașcu: *De la Colegiul Vasilian la Academia Mihăileană,* în vol. *Istoria Universității din Iași,* Editura Junimea, Iași, 1985, p. 16.

4. V. A. Urechia: *Istoria școalelor,* tom. I, București, 1982, p. 83.

5. Citat de I. Toderașcu : *De la Colegiul Vasilian...,* în *vol. cit.,* p. 33.

tatea de Filozofie, deși actul normativ prevedea înființarea unei Academii cu patru Facultăți : filozofică, juridică, teologică și medicală. Aici își începea activitatea, la Facultatea de Drept, Simion Bărnuțiu.

A venit apoi Unirea de la 1859 și peste un an se va crea Universitatea din Iași (1860).

Desigur că istoria Universității din Iași nu este completă și nu este adevărată fără istoria învățământului superior din cursul secolelor anterioare, fără prezența vie a oamenilor de cultură din secolele XVII-XVIII-XIX, care au fost prezenți și au activat în acest oraș. Și Academiile și marii oameni de cultură au pus bazele îndepărtate la ceea ce va fi Universitatea modernă de mai tîrziu. Căci învățământul superior din Iași se va numi abia acum cu un termen occidental : *Universitate,* deși el a existat sub denumirea de Academie încă din secolul XVI. De aceea ar fi corect să se spună : aniversarea a 125 ani de existență a *Universității moderne* din Iași, pentru că abia acum această instituție de învățământ superior a căpătat un conținut cu adevărat modern. La 26 octombrie 1860, noua Universitate s-a inaugurat în imobilul fostei reședințe domnești a lui Moruzi-Vodă. Academia Mihăileană a rămas să funcționeze ca liceu, devenind Colegiul Național, apoi Liceul Național (azi Liceul Mihail Sadoveanu). Reclamată de programele revoluționare, Universitatea va fi un instrument al modernizării societății, deși va avea de luptat cu multe dificultăți.

Necesitatea creării Universității din Iași era prevăzută de Kogălniceanu încă în programul Revoluției românești de la 1848, *Dorințele partidei naționale în Moldova.* Apariția ei era legată și de o lungă tradiție autohtonă. Așa cum era alcătuită și cum își organizase colectivul didactic, noua Universitate avea misiunea ei de instituție culturală, de a fi un adevărat simbol al unității depline a românilor, prin crezul politic și național al profesorilor și studenților. Era un act necesar al procesului de înnoiri.

Deocamdată, la 1860, Universitatea din Iași avea trei Facultăți ; *Facultatea de Filozofie* (cu *secțiile de filozofie, litere și științe)), Facultatea de Drept* și *Facultatea de Teologie.* Dar în procesul de modernizare, de creștere a nevoilor societății și de închegare a clasei burgheze românești, au apărut în anii următori și alte facultăți sau secții, mai ales cu caracter practic. La 1879 s-a creat *Facultatea de Medicină.* La 1892 *Catedra de chimie generală* din cadrul Secției de fizică, se împarte în *Catedra de chimie organică* și *Catedra de chimie anorganică,* în 1906 acestora li se adaugă și *Catedra de chimie agricolă.* În 1912 *Secția de științe aplicate,* capătă o nouă structură : *agricolă, electrotehnică* și *chimie tehnologică.* Această evoluție își găsește fundamentul în procesul tot mai avansat al creșterii industrializării pe care o cunoștea România. În același proces se integra și apariția și diferențierea unor discipline strîns legate de nevoile industrializării, în cadrul *Secției de științe naturale* (1892).

După primul război mondial, Universitatea din Iași și-a lărgit sfera de activitate în procesul general al amplificării științelor naturii și paralel cu necesitățile societății românești în plină modernizare a industriei, a economiei. În aceste condiții generale, mica subsecție de învățământ agricol devine, la 1933, *Facultatea de Științe Agricole.* Celelalte două ramuri de științe aplicate devin în 1937 *Politehnica „Gh. Asachi"*, care preia în cadrul ei și Facultatea de Științe Agricole.

În 1938, Universitatea din Iași avea patru Facultăți : *Facultatea de Filozofie și Litere, Facultatea de Științe* (căreia i se adăugase o *secție de geografie* încă la 1918), *Facultatea de Drept* și *Facultatea de Medicină.*

După al doilea război mondial, având la bază trecutul cultural cu tradiții valoroase în domeniul activității științifice și didactice, Universitatea din Iași a primit un nou profil, a intrat într-o etapă superioară a dezvoltării sale, ținînd seama de procesul revoluționar al dezvoltării socialiste a României și căreia reforma învățământului din 1948 îi dăduse un nou orizont ideologic și o nouă structură organizatorică. Fostele Facultăți de Medicină și Agronomie s-au desprins din Universitate și au devenit institute de sine stătătoare, cu o complexă și amplă dezvoltare, cerută de mersul avansat al societății, al economiei socialiste românești.

Universitatea din Iași, denumită după numele creatorului ei: *Universitatea „Al. I. Cuza"*, a devenit un centru de pregătire superioară mult dezvoltat. În loc de 5 Facultăți cu 13 secții, Universitatea ieșeană are astăzi 7 Facultăți

cu 18 secții, aproape 10.000 studenți, iar ca bază materială 7 imobile, 11 biblioteci, 21 amfiteatre, 67 săli de curs, 78 laboratoare, 9 cămine studențești cu 3275 locuri, 3 cantine.

Schița organizatorică prezintă doar una din laturile istoriei Universității „Al. I. Cuza" din Iași. Adevărata viață a unei instituții de cultură este exprimată în creațiile membrilor ei, în tot cea ce lasă ea pentru viitorime. Aceasta va să fie și adevărata față a învățământului superior ieșean.

Apărută ca instituție de cultură modernă la 1860, Universitatea din Iași a găsit o stare de lucruri pornită încă de înaintași care venea de la *Așezământul* din 1851 și de la cei care activau în cadrul *Societății de Medici și Naturaliști,* creată la 1833. Mulți dintre membrii ambelor formațiuni vor deveni cadre didactice ale Universității, după cum cadre didactice vor alcătui grupe de activiști culturali ai Societății de Medici și Naturaliști. Căci membrii acestei Societăți aveau în planul lor de activitate dezvoltarea științelor medicale și istoriei naturale, după expresia doctorului Zotta și a lui Iacob Cihac, să țină dizertații în legătură cu vreo „pricină a doftoriei sau a istoriei naturalnice". Societatea căuta să cuprindă toate ramurile de cercetare științifică. Cihac, Zotta, Abrahamfi, Humpel se ocupau cu analiza apelor minerale. Geologul și naturalistul Mihalic Hodocin a întreprins un studiu geologic și mineralogic al munților Moldovei. Naturalistul Bell a cercetat fauna. Botanistul Edel, farmacistul Szabo și silvicultorul Stănescu au colecționat 1400 specii de plante. Carol Udritzky a descoperit ozocherita la Moinești. Activitatea Societății va fi însuflețită de către dr. Vîrnav, agronomul Ion Ionescu de la Brad, de Anastasie Fătu, creatorul primei grădini botanice din țară, la Iași în 1856. Ei au ținut cursuri de popularizare și chiar cursuri publice. Au participat la luptele politice ale epocii, luptînd pentru Unire, îndeosebi prin Mihail Kogălniceanu, Ion Ionescu de la Brad și Vasile Alecsandri. A atras membri onorifici străini ai Societății, ca Berzelius din Suedia, Wiese din Viena, Alexandru von Humboldt, Oken, Hufeland și alții din Germania, Rusia și alte țări. Apariția Universității la 1860 a lărgit rîndurile Societății, după cum Universitatea găsea un teren prielnic pentru viitoarea ei activitate științifică și de răspîndire a științei.

În preajma și după Revoluția de la 1848, se puneau la ordinea zilei diferite probleme ca : formarea limbii literare unice, unirea principatelor, rezolvarea problemei țărănești, unificarea pieții și altele. Revista *„Dacia Literară"*, apărută la Iași în 1840 sub conducerea lui Kogălniceanu, afirma limpede că „țelul nostru este realizarea dorinței ca Românii să aibă o limbă și o literatură comună pentru toți". Se afirma astfel o primă legătură între Țările Române, înainte de unirea politică. Ion Ghica, refugiat din Muntenia la Iași, deschidea la 1843 cursul de economie politică la Academia Mihăileană, strecurînd chiar în cursul inaugural idei progresiste despre unirea Principatelor Române.

În condițiile politice create Iașului prin Unirea de la 1859, acest oraș a rămas mai departe un focar al culturii. Crearea Universității întărea acțiunea culturală și confirma Iașul ca „oraș al culturii". Universitatea găsise la crearea ei un bogat fundal cultural, dezvoltat încă în secolele trecute, impulsionată mult în prima jumătate a secolului XIX fie de Academie, fie de Societatea de Medici și Naturaliști, fie de oamenii de cultură ai epocii, care activau în Iași încă înainte de Unire și înainte de crearea Universității. Este vorba, printre alții, de Mihail Kogălniceanu, C. Negruzzi, Vasile Alecsandri, Alecu Russo și alții.

Profesorii Universității, animați de un adevărat spirit patriotic, au făurit o cultură modernă, făcînd din Iași un centru de iradiere a unei vaste culturi. Primii profesori veneau de la Colegiul din Iași, iar lor li se adăugau tineri pregătiți în centrele universitare din Occident. La Facultatea de Drept existau doi profesori transilvăneni : Simion Bărnuțiu și P. Suciu, iar la celelalte secții alți trei, ingineri : Șt. Emilian, I. Pop și Șt. Micle. Astfel, Transilvania furniza Moldovei cadre pentru învățămîntul superior, deschizînd perspectiva viitoarei unități naționale. Domnitorul Al. I. Cuza a trimis 32 bursieri la universități din Berlin, Roma, Paris, München, Torino, care apoi vor deveni profesori ai Universității din Iași. Astfel, Universitatea a asimilat, prin aceste cadre, vasta tradiție științifică, pe care a folosit-o și a dat naștere unei culturi proprii. Inițial multe cursuri reproduceau manuale străine. Alte cursuri erau originale. Unele cursuri se distingeau prin conținut, prin ele-

ganța stilului, ca de pildă cele ale lui Titu Maiorescu, ale lui Simion Bărnuțiu, Ștefan Micle. Apoi, de altfel destul de repede, începuturile au fost depășite. Universitatea s-a ridicat prin profesorii de prestigiu la o înaltă ținută științifică.

S-a distins de la început Grigore Cobălcescu, ale cărui cursuri erau originale în domeniul geologiei și paleontologiei, domenii în care a fost deschizător de drum în știința românească. De asemeni, Petru Poni a fost întemeietorul școlii românești de chimie, fiind unul din primii care a făcut cercetări în chimia petrolului, făcînd experiențe la cursuri și ridicînd cercetarea la nivel mondial. Anastasie Obregia a fost creatorul școlii de chimie organică la Iași, după 1892. Este apreciată activitatea lui N. Costăchescu, primul doctor în științe la Iași, precum și a lui Petre Bogdan, creatorul cercetării chimiei fizice din România.

În domeniul matematicii, I. Popp creează o terminologie românească pentru geometria analitică, iar N. Culianu și C. Climescu publică cursuri de analiză matematică și geometrie analitică. Școala matematică de la Iași a dat apoi mari creatori, ca Alexandru Myller și Octav Mayer, care la rîndul lor vor avea mulți ucenici în diferite centre de cercetare din țară și străinătate.

Pentru fizică, numele lui Dragomir Hurmuzescu este legat mai ales de crearea secției de electricitate, care a introdus radioscopia și radiografia în medicină, a făcut primele încercări de telegrafie fără fir în România, a făcut studii de radioactivitate. Toate acestea se întîmplau în jurul anului 1900, ceea ce vădește înaltul nivel științific al cadrelor didactice de la Universitatea din Iași. Trebuie menționat Paul Bujor, care a pus bazele unei orientări evoluționiste în domeniul morfologiei animale, iar apoi pe L. Cosmovici și Ion Borcea.

Printre cei care au creat școli și au dat o orientare științifică în cultura românească trebuie notat, în primul rînd, A. D. Xenopol. Din cursurile sale, pe care le-a aprofundat, a rezultat marea operă *Istoria românilor în Dacia Traiană* (în șase volume), urmată de două lucrări în care domină idei asupra filosofiei istoriei : *Les principes fondamentaux de l'histoire* (1900) și *Théorie de l'histoire* (1908). Înainte discutase și analizase științific teoria lui Rösler în lucrarea *Une énigme historique. Les Roumains au Moyen-Age* (Paris 1885). A prezentat faptele istorice în spirit critic, surprinzînd și lărgind evoluția istorică cu aspecte din viața economică, socială și culturală. Istoricii îl consideră și astăzi unul din marii doctrinari ai istoriei.

Astfel, Universitatea din Iași îmbogățea cultura românească, și mondială prin operele cadrelor sale, fie în direcția umanistă, fie, mai ales, în domeniul științelor naturii. Vechilor valori li se adăugau altele, chiar în prima fază a activității Universității din Iași, adică pînă la primul război mondial (1860-1918). În domeniul umanist, un rol deosebit l-a avut Titu Maiorescu, care a fost și rector al acestei Universități în primii ani de existență a ei. Atunci cînd, la 1 aprilie 1866, s-a creat la București „Societatea Literară Română", ea își punea ca scop să întocmească un dicționar și o gramatică a limbii române. Această Societate a devenit la 1867 Societatea Academică Română, iar mai tîrziu *Academia Română* (1879). Primul obiectiv al acesteia a fost fixarea limbii române. Acțiunile ei s-au întîlnit cu cele ale lui Titu Maiorescu, care a adus o contribuție foarte valoroasă în această direcție, cu atît mai mult cu cît Academia Română a fost dominată multă vreme de influența nefastă a latiniștilor.

Titu Maiorescu a fost și conducătorul Societății *Junimea* (1865) precum și al revistei „*Convorbiri literare*" (1867). La ședințele Societății, organizate în casa lui V. Pogor, au petrecut multe zile marii noștri scriitori din a doua jumătate a secolului XIX. La Iași au trăit și au activat Eminescu și Creangă, care erau membri ai Societății *Junimea*. De subliniat este faptul că Eminescu a fost directorul Bibliotecii Universității din Iași, iar Titu Maiorescu a dat, prin critica sa literară și prin ideile sale asupra creației literare, o importantă orientare estetică, făcînd o corectă corelație între fond și formă.

Catedra de limbă și literatură română a avut un mare dascăl, pe Al. Philippide, care în lucrarea *Originea românilor* vădește o înaltă ținută științifică. Catedra de limbă și literatură română primea în rîndurile ei pe Garabet Ibrăileanu, care a condus multă vreme revista „*Viața românească*", revistă ce fusese creată de profesorii universitari P. Bujor și C. Stere (1906).

G. Ibrăileanu aducea un spirit critic deosebit, prelungind într-un fel ideologia lui C. Dobrogeanu-Gherea, militînd pentru ideea ca opera să oglindească specificul național, dar fără șovinism și fără tradiționalism.

La Facultatea de Medicină, apărută mai tîrziu în cadrul Universității, s-au impus destul de repede în viața științifică o serie de profesori, atît pe plan național cît și mondial. În istoria medicinii românești numele lui Emanoil Riegler este legat mai ales de cercetările în domeniul modern al chimiei biologice și medicale. Doctorul Russ-senior și Leon Sculy erau marii chirurgi ai țării. Orientare modernă au avut profesorii Fr. Rainer, Emil Pușcariu — creatorul Institutului Antirabic din Iași, al treilea după cele din Paris și Odesa —, N. Leon și C. I. Parhon. Unii dintre ei și-au dezvoltat apoi activitatea la Facultatea de Medicină din București.

La Facultatea de Drept au excelat prin lucrări valoroase mulți profesori. Aducînd idei moderne în materie de drept civil, Dimitrie Alexandrescu le-a exprimat în cele 15 volume al Tratatului de drept civil (1886-1915). Cursuri strălucite în aceeași disciplină a ținut profesorul Matei Cantacuzino. Unul dintre fondatorii dreptului penal în țara noastră a fost Ion Tanoviceanu, care a elaborat și un tratat de drept penal. Printre cadrele valoroase au fost profesorii C. Stere și V. Pella.

După 1900 au apărut multe cadre tinere, printre care O. Tafrali, la Catedra de arheologie și antichități, Vîlsan la Catedra de geografie. Haralambie Vasiliu este considerat întemeietor al învățămîntului agricol, unul dintre marii specialiști în chimia agricolă, recunoscut pînă în zilele noastre ca atare. Ion Simionescu a fost un apreciat specialist în geologie. La 1912 devenea profesor la Facultatea de Medicină C. I. Parhon, una dintre marile personalități ale medicinii secolului XX. În domeniul matematicii intra un excelent specialist în persoana Verei Myller.

La terminarea primului război mondial, bilanțul activității creatoare a profesorilor de la Universitatea din Iași era remarcabil pe planul producțiilor culturale și științifice. Profesorii au folosit diferite mijloace de difuzare a cunoștințelor prin societăți și reviste. Activitatea lor culturală este legată de Societatea Literară, Științifică și Artistică, „Ateneul Român" — creată la 1860 de V. A Urechia. La 1883 a fost creată revista *„Recreații științifice"* de profesorii N.Culianu și I. Rallet, matematicieni, cu scopul popularizării științei. Revista în care s-a concentrat întreaga activitate științifică a Universității din Iași a fost *„Annales scientifiques de l'Université de Jassy"*, creată de Petru Poni și Dragomir Hurmuzescu, ca organ al *Societății de Științe din Iași.* Scopul Societății era răspîndirea științei. Apărută în vremea cînd era rector A. D. Xenopol și tipărită în limba franceză, ea a devenit repede un mijloc de colaborare științifică internațională, primind în schimb multe reviste din țările europene, din America. Tot din inițiativa Societății de științe a apărut la 1910 *Revista științifică „V. Adamachi"*, care avea menirea de a propulsa știința. În 1913 prin hotărîrea senatului Universității din Iași, *„Analele științifice"* au devenit o publicație periodică pentru întreaga Universitate.

Facultatea de Medicină a scos, la rîndul ei, *„Gazeta medicală din Iași"*, la 1885, iar apoi *„Buletinul Societății de Medici și Naturaliști"*, în care au apărut numeroase și valoroase lucrări științifice. Numai centrul medical de la Socola a publicat între 1900 și 1920 peste 500 lucrări științifice.

Astfel, lucrările științifice ale profesorilor de la Universitatea din Iași intrau în circuitul științific european. Datorită tocmai acestei activități științifice, între 2 și 4 iunie 1902 a avut loc la Iași primul congres de științe din România.

În cercetarea științifică, dar și în cea culturală și cu orientare politică progresistă, s-au angajat și studenții, care la 1870 au creat *Societatea Studenților din Universitatea din Iași*, iar la 1875 era creată *Societatea Științifică* sub denumirea de *Clubul Studenților Universității din Iași.* După 1881, Clubul se afla sub influența și îndrumarea revistei *„Contemporanul"*, editată de C. Dobrogeanu-Gherea.

În mișcarea generală pentru unitate națională, studenții din Iași au militat pentru un congres care să reprezinte pe studenții din teritoriile locuite de români. Un asemenea congres a avut loc la 6-9 septembrie 1909 la care au participat studenți din Transilvania, Basarabia, Bucovina. Studenții din Iași dispuneau acum de un *Centru studențesc universitar,* care

și-a dat adeziunea și a luptat pentru realizarea unității politice a tuturor românilor. Profesorii și studenții s-au angajat cu toate forțele pentru îndeplinirea acestui mare ideal pentru care românii au depus eforturi și au adus jertfe timp de secole.[6]

După 1918, anul realizării Marii Uniri, s-au petrecut adînci transformări în societatea românească. Lupte politice și ideologice, confruntări de idei și doctrine, caracteristice tuturor țărilor de pe glob, și-au făcut loc și în România. Universitatea din Iași avea cadre pregătite pentru noile cerințe ale vieții sociale, naționale și culturale. În primul rînd, Universitatea din Iași a sprijinit înființarea unor centre universitare românești în provinciile care se încadraseră logic și natural în sistemul unitar național. Era un mijloc de consolidare a Unirii.

În același timp, mai ales după 1934, România cunoștea o dezvoltare amplă în domeniul industriei. Învățămîntul superior moștenise un sistem de învățămînt care cuprindea două laturi : cel al *științelor teoretice (pure)* și cel al *științelor aplicate*. Pentru progresul social și industrial, fostul rector al Universității din Iași, Al. Slătineanu, pleda pentru integrarea învățămîntului teoretic cu cel practic (1929), iar Dragomir Hurmuzescu venea cu o teză importantă pentru economia românească : a implica știința tot mai mult și mai hotărît în procesul de fabricație (1934). Era vorba de necesitatea creării unui număr mai mare de specialiști care, prin studii superioare, să poată realiza cerințele societății românești din acea epocă, să acopere nevoile dezvoltării industriale. Legea învățămîntului din 1932 făcea din universități instituții de stat autonome, în ce privește organizarea studiilor și conducerea. Menirea universităților era : promovarea științei, pregătirea specialiștilor necesari conducerii țării și răspîndirea culturii. Se exprima, de fapt, un stadiu al dezvoltării societății românești.

După evenimentele din August 1944, noile legi exprimau și ele diferite stadii de dezvoltare a societății românești în procesul de creare a noii societăți socialiste. Aceste legi cu semnificațiile lor sînt : *Legea pentru reforma învățămîntului*, din 3 august 1948 ; *Legea privind învățămîntul din R.S.R.*, din 13 mai 1968 și *Legea educației și învățămîntului*, din 26 decembrie 1978. Elementul comun al celor trei legi este, pentru învățămîntul superior, raportarea învățămîntului la stadiul prezent și la perspectiva dezvoltării societății românești pe trepte superioare, contribuția lui la dezvoltarea multilaterală a societății. Legea stabilea învățămîntului sarcina, mijloacele și metodele de integrare a învățămîntului cu cercetarea și producția.

Universitatea din Iași venea cu un prestigiu crescut în perioada interbelică. Ea era apreciată ca un leagăn al culturii și al ideilor progresiste. Ajutase cu cadre didactice bune cele două universități noi, cea din Cluj și cea din Cernăuți. Ea însăși, Universitatea din Iași, și-a lărgit profilul. La 1 decembrie 1933 secția agricolă a Universității devine Facultate de Agronomie și împreună cu Facultatea de Teologie își fixează sediul la Chișinău. La Iași, Universitatea avea patru Facultăți : Facultatea de Științe, Facultatea de Filosofie și Litere, Facultatea de Drept și Facultatea de Medicină și Farmacie.

Între cele două războaie mondiale, Universitatea din Iași s-a dezvoltat mult pe plan științific prin profesori foarte valoroși, majoritatea lor activînd și după 23 August 1944, aducînd cu ei un mare prestigiu de oameni de știință. La secția de matematici, întemeietor al școlii matematice a fost Alexandru Myller. În jurul lui s-au grupat mecanicianul V. Vîlcovici, analistul S. Sanielevici, topologul S. Stoilov, un mare geometru, Octav Maier, Gheorghe Vrînceanu, Grigore Moisil, Tiberiu Popovici, Gh. Gheorghiev, Dumitru Mangeron, Mendel și Adolf Haimovici, Ilie Popa, Al. Climescu, Ion Creangă și alții. În chimie, prestigiul școlii ieșene era asigurat de Petru Poni, Petre Bogdan, N. Costăchescu, Cr. Otin, Anastase Obregia, Radu Cernătescu, C. V. Gheorghiu. În fizică, de mare valoare științifică a fost opera profesorului Ștefan Procopiu, apoi ale lui Horia Hulubei, Th. Ionescu, C. Mihul. La secția de științe naturale s-au remarcat pe plan științific Ion Borcea, I. Cosmovici, C. Motaș, P. Șuster, Paul Bujor, M. Constantineanu, Agricola Cardaș, Petre Jitaru. La Facultatea de Filosofie și Litere sînt multe nume de rezonanță

---

6. Vezi Gh. Platon : *Universitatea din Iași în epoca constituirii României moderne (1860-1918)*, în *vol. cit.*, pp. 101-102.

culturală, ca Alexandru Philippide, creatorul școlii lingvistice, urmat de Garabet Ibrăileanu, Ilie Bărbulescu, Cezar Papacostea, Octav Botez, Traian Bratu, George Călinescu, Dan Bădărău, Petre Andrei, Mihai Ralea, Iorgu Iordan, Gh. Ivănescu, Th. Simenschi, Gh. Ghibănescu, Al. Claudian, V. Pavelcu, St. Bârsănescu, Ion Petrovici, St. Zeletin, Andrei Oțetea, Ilie Minea, Gh. Brătianu, Orest Tafrali, Paul Nicorescu. La Facultatea de Drept mulți profesori au lăsat lucrări importante, ca Matei B. Cantacuzino, Eugen Heroveanu, Nicolae Dașcovici, Traian Ionașcu, N. Buzea, Gh. Zane, Alfred Djuvara, C. Stere, V. V. Pella. Unii au activat și în diplomație ca V. V. Pella și N. Titulescu, fost profesor la Iași pentru scurtă vreme. V. V. Pella a propus și s-a introdus în Codul penal român pedeapsa pentru propaganda războiului — singura țară din lume care avea o asemenea prevedere penală ! La Facultatea de Teologie sînt remarcabile cîteva cadre didactice prin activitatea lor științifică, așa cum a fost Petre Constantinescu-Iași (în domeniul istoriei), Grigore Pișculescu (Gala Galaction în literatură), Ștefan Berechet, C. Fedeleș, Ștefan Ciobanu, în diferite discipline laice. Facultatea de Medicină a avut mari personalități științifice ca : C. I. Parhon, creatorul școlii de endocrinologie, Nicolae Hortolomei, întemeietor al școlii de urologie, Al. Țupa al școlii de histologie, Gr. T. Popa, Fr. I. Rainer, M. Manicatide, Em. Riegler, C. Bacaloglu, I. I. Mironescu, I. Enescu, J. Nițulescu, Oscar Franche și alții.

Prin greutățile impuse de cel de-al doilea război mondial, Universitatea din Iași a avut foarte mult de suferit, războiul și frontul trecînd direct și prin orașul Iași. Ajutorul oferit de regimul democratic, instaurat după 23 August 1944, a dat posibilitatea Universității din Iași să se ridice și să se reafirme ca una din marile instituții de cultură din România. În 1919 Universitatea avea patru Facultăți și cîteva secții, după reforma învățămîntului din 1948 Universitatea avea 8 Facultăți : filosofie, pedagogie-psihologie, istorie geografie, filologie, științe juridice, matematică și fizică, chimie, științe naturale. În urma integrării Institutului Pedagogic de 3 ani, Universității i s-au adăugat Facultățile : de arte plastice, educație fizică, filologie, matematică, științe naturale, fizico-chimie. În prezent, Universitatea are 7 Facultăți : biologie-geologie-geografie, drept, filologie, istorie-filosofie, fizică, matematică, științe economice. Numărul studenților a crescut la peste 10.000.

Dacă în trecut Universitatea din Iași și-a demonstrat maturitatea ei prin operele profesorilor de prestigiu ca Titu Maiorescu, Petru Poni, Grigore Cobălcescu, A. D. Xenopol, dînd un mare prestigiu științific și cultural acestei instituții, în zilele noastre și în viitor ea urmărește să realizeze opere valoroase care să-i mențină prestigiul creat odinioară.

În anii de după reforma învățămîntului din 1948, activitatea științifică a cunoscut o creștere importantă. În ultimele două decenii se remarcă o fericită corelare a inovației cu tradiția, planurile de cercetare, contractele de cercetare, diversificate, cuprind rezultate deosebite în toate domeniile de cercetare din cadrul Universității din Iași, fiind atacate probleme de importanță cu totul deosebită, așa cum se poate vedea mai jos[7] :

Matematica : ecuații diferențiale și cu derivate parțiale ; teoria controlului optimal ; mecanica solidului deformabil ; modele matematice ; teoria structurilor algebrice ; teoria operatorilor ; teoria funcțiilor ; teoria algoritmilor ; teoria probabilităților ; geometria diferențială, elasticitate și termoelasticitate ; ecuații integrale ; teoria limbajelor formale ; topologia diferențială și algebrică ; geometria varietăților diferențiale și grupuri Lie ; categorii de inele, module și grupuri ; spații analitice ; ecuații de tip Hamilton-Jacobi ; teoria grafurilor.

Fizica : fizica plasmei ; nucleară ; fizica corpului solid ; fizica teoretică ; spectroscopie ; laserul cu bioxid de carbon ; cîmpul gravific ; încălzirea ; stabilirea și diagnosticarea plasmei ; fuziunea termo-nucleară ; obținerea unor materiale noi în stare solidă ; instalație pentru sudura în vid cu fascicol de electroni ; valorificarea unor noi surse de energie, fizică computațională.

Chimia : sinteze de noi substanțe organice cu acțiune specifică ; valorificarea minereurilor de mangan ; sinteze de compuși organici cu activitate biologică etc.

---

7. Sinteza materialului este extrasă din Gh. Platon : *Universitatea din Iași în epoca contemporană (1918-1985)*, în *vol. cit.*, pp. 185-187.

Biologia : studiul unor dăunători ai plantelor ; influența cîmpurilor magnetice asupra organismului animal ; malformațiile congenitale la om ; obținerea de metan prin reducerea CO_2 cu ajutorul unor bacterii ; studiul mecanismelor moleculare de reglare și control metabolic la nivel celular și subcelular; crearea de noi specii de pește planctofori; dinamica populațiilor animale ; căi de păstrare a echilibrului ecologic și ecosisteme naturale protejate ; obținerea de energie din surse biologice neconvenționale ; elaborarea tehnologiilor de combatere integrală a bolilor și dăunătorilor pe bază de biopreparate bacteriene, hormonale și prădători ai insectelor, nămolul biologic ; genetica microorganismelor și genetica umană ; ecologia și biologia unor specii dăunătoare.

Geologie-geografie : cartarea geografică și interpretarea tectonică, petrochimică și stratigrafică privind unele formațiuni sedimentare, cristaline și eruptive din țară ; sistematizarea așezărilor urbane și rurale ; valorificarea superioară a resurselor materiale ; fauna și flora Moldovei ; studii geotermometrice asupra unor șisturi cristaline din Munții Bistriței ; valorificarea unor zăcăminte metalifere ; determinarea condițiilor de zăcămînt și punerea în valoare a unor substanțe minerale utile din Carpații Orientali și Platforma Moldovenească ; studiul evoluției nivelului apelor subterane pe raza Municipiului Iași ; geografia resurselor materiale.

Științe economice : perfecționarea sistemului informațional-contabil în unitățile economice ; mutațiile socio-economice în județul Iași ; organizarea producției în sistem integrat ; maximizarea eficienței economice a întreprinderilor ; folosirea rațională a resurselor materiale, umane și financiare, perfecționarea autoconducerii și autogestiunii economice.

Filologie : studii de lingvistică și stilistică ; Noul atlas lingvistic român pe regiuni (Moldova și Bucovina) ; Tratatul de istorie a limbii române ; noua ediție a Dicționarului româno-german Tiktin (în colaborare cu Universitatea din Freiburg im. Br., R.F.G.) ; Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900 ; dicționarul literaturii române în secolul XX ; Arhiva de folclor a Moldovei și Bucovinei ; studii de critică și poetică franceză ș. a.

Istorie și arheologie : societatea traco-geto-dacă ; formarea poporului și a limbii române ; societatea locală în epoca migrațiilor ; evoluția societății și civilizației medievale în țările române ; problemele fundamentale ale istoriei moderne și contemporane a României ; locul și rolul românilor în istoria universală ; probleme de istorie universală ; editarea unor texte și documente în colecția „Documenta Romaniae Historica" ; istoria culturii naționale.

Filosofie, politologie, sociologie, psihologie, pedagogie : colaborare la tratatele fundamentale ; teoria cunoașterii științifice ; probleme actuale ale vieții sociale în România.

Drept : colaborarea la tratatele de drept civil și teoria statului și dreptului ; politica și legislația penală cu privire la combaterea faptelor de încălcare a legii și a normelor de conviețuire socială ; dezvoltarea democrației socialiste.

De fapt, se poate discuta despre activitatea științifică a fiecărui profesor sau colectiv în parte, avînd la dispoziție un imens material, valoros, în toate ramurile științifice de la catedrele universitare. Desigur că acest lucru nu este posibil decît în studii speciale pentru fiecare disciplină în parte. Bibliografia folosită oferă totuși o imagine deplină a istoriei și evoluției Universității din Iași, de la începuturile îndepărtate pînă în zilele noastre.[8]

---

8. Bibliografie a acestei probleme, lucrări mai importante :
* * * : *Istoria Universității din Iași,* Editura Junimea, Iași, 1985.
N. Iorga : *Istoria învățămîntului românesc,* București 1928.
Mihail I. Avădanii : *Așezămîntul școlar de la Trei Ierarhi din Iași : prima instituție cu elemente de învățămînt superior din Iași,* în rev. *„Mitropolia Moldovei și Sucevei"*, 1972, nr. 5-6 și 9-12.
* * * : *De la Academia Mihăileană la Liceul Național — 100 de ani* (1835-1935), Iași 1935.
* * * : *Contribuții la istoria dezvoltării Universității din Iași, 1860-1960,* vol. I București, 1960.
A. Loghin, I. Agrigoroaie, Em. Bold : *Iașul contemporan,* Iași, Editura Junimea, 1969.

Munca științifică a cadrelor didactice de la Universitatea din Iași și a cercetătorilor institutelor sale s-a desfășurat și prin variate legături cu oameni de știință din numeroase țări ale lumii. Cadre didactice și cercetători au participat la importante manifestări științifice în țară și în străinătate. Universitatea însăși a găzduit numeroase reuniuni științifice, care au prilejuit contacte utile între specialiști.

Lucrările încheiate au fost tipărite la diferite edituri din țară, printre care la Editura „Junimea" din Iași, (creată în 1970), iar multe studii în reviste de specialitate din străinătate. Rezultatele cercetărilor științifice au apărut sub formă de articole, studii, monografii, tratate sau manuale și cursuri. De pildă, în 1972 s-au tipărit 724 studii (din care 60 în reviste de specialitate din străinătate), 16 monografii, 34 tratate și manuale. În anii următori numărul acestora a fost la același nivel, iar în 1981 numărul total al lucrărilor tipărite de către cadrele didactice și cercetătorii de la Universitatea din Iași a depășit cifra de 800. S-a lărgit schimbul de cărți și publicații cu centrele științifice și academice din întreaga lume. „Analele" Universității cuprind zece secții : matematică, fizică, biologie, geografie-geologie, istorie, filosofie, științe economice, științe juridice, lingvistică și literatură, la care se adaugă *„Anuarul Institutului de istorie și arheologie „A. D. Xenopol"*, *„Arheologia Moldovei"*, *„Anuar de lingvistică și istorie literară"*, toate revistele făcînd un schimb periodic cu parteneri din străinătate.

Ceea ce trebuie reținut, în esență, este faptul că miile de studii, articole, monografii, tratate, o variată gamă de lucrări științifice create de profesorii de la Universitatea din Iași și de cercetătorii săi, plasează această instituție printre marile centre științifice din România și din lume. Iașul, „oraș al culturii", în care a strălucit ca un far Universitatea, continuă același drum luminos, avîndu-și rolul său în construcția României contemporane.

Prof. Ilie GRĂMADĂ

Ariadna Camariano-Cioran : *Academiile domnești din București și Iași*, București, Editura Academiei R.S.R., 1971.

* * * : *România în anii socialismului, 1948-1978*, București, Editura Politică, 1980.

* * * : *Contribuții la istoria învățământului românesc*, București 1976.

* * * : *Istoria învățământului din România. Compendiu*, București, Editura Didactică și pedagogică, 1971.

* * * : *Universitatea „Al. I. Cuza". Referate și studii*, Iași, 1971.

Șt. Bârsănescu : *Educația, învățământul, gîndirea pedagogică din România*, București, 1979.

PREOTUL Dr. PAUL MIHAIL LA 80 DE ANI

La 29 iunie 1985 Preotul Paul Mihail a împlinit vîrsta psalmistului, 80 de ani.

Născut la 29 iunie 1905 din neamul Mihail, tatăl Iustin, mama Elena, crește în localitatea Ciuciulea din ținutul Iașului. După ce încheie strălucit cursurile Facultăților de Teologie și Istorie obținînd titlul de licențiat și de doctor în istorie — în 1945 și după ce funcționează ca secretar al secției provinciale a Consiliului Monumentelor de Artă religioasă, este asistent la Facultatea de Filologie din Iași în 1949, conferențiar la Institutul Teologic din București. Este hirotonit preot, mai întîi la Craiova, apoi la Iași, stabilindu-se la 1 noiembrie 1946 la biserica Banu, unde va sluji cu rîvnă pînă la pensionare.

Împodobit cu alese cunoștințe de limbi clasice și moderne, ca student al profesorului Ilie Minea, bursier în Iugoslavia, Cehoslovacia, Bulgaria, Grecia — Muntele Athos, Preotul Paul Mihail a reușit să se impună ca un nume de prestigiu al istoriografiei noastre bisericești.

Premiat de Academia Română în 1939, a înscris un impresionant palmares al studiilor istorice alcătuit din *Comunicări* la congrese de specialitate, articole și recenzii răspîndite în multe publicații și mai ales în paginile revistei „Mitropolia Moldovei și Sucevei".

Cum s-a subliniat în „Anuarul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol" [1] și în revista „Biserica Ortodoxă Română" [2], activitatea de cercetător a Părintelui Paul Mihail s-a îndreptat în direcția publicării de material documentar aflat în arhivele străine, multe dintre aceste documente fiind readuse în țară și intrînd astfel în Patrimoniul Cultural Național.

Contribuțiile lucrărilor sale au fost evidențiate de către Profesorul dr. Ștefan Ștefănescu de la Institutul de istorie „A.D. Xenopol" din Iași, de dr. Virgil Cîndea și au fost semnalate și recenzate de personalități ale culturii noastre, între care menționăm pe N. Iorga, P. P. Panaitescu, C.P. Bogdan, Dan Simonescu, Ștefan Ciobanu, Ioan Nistor, N. Grigoraș, Al. Andronic, Iorgu Iordan, Corina Nicolescu, Nicolae Stoicescu, I. Caproșu, Al. Zub. Fac referiri la personalitatea și la activitatea științifică a sa Înalt Prea Sfinției: Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului și Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei [3].

Documentele descoperite sau semnalate au fost inserate în Corpus-ul „Documenta Romaniae Historica A. Moldova", I-IV 1970-1985, în „Bibliografia arhivisticei românești" 1969, precum și în „Bibliographie d'etudes balkaniques" (1966-1985)). „Enciclopedia istoriografiei românești" din 1979 a consacrat o analiză operei sale istorice [4].

Revista „Mitropolia Moldovei și Sucevei", cu prilejul sărbătoririi celor 80 de ani împlinește o plăcută îndatorire prezentînd *Bibliografia* publicațiilor Părintelui dr. Paul Mihail referitoare la istoria Bisericii Ortodoxe Române [5].

I. Scrieri, manuscrise și tipărituri bisericești descoperite, semnalate și comentate

— *Varlaam, O copie din 1731 a Cazaniei sale,* „Revista critică", Iași, 1930, nr. 3-4, p. 202-205.

— *Manuscrise și cărți românești din Iugoslavia, „Arhivele",* nr. 3, 1930, p. 301-204.

---

1. Vol. XII — 1975, p. 417-418.
2. XCII, nr. 7-8 (iulie-august) 1975, p. 932-934.
3. Iată aprecierile înalților ierarhi cu prilejul binecuvîntării Părintelui Paul Mihail *„cu titlul onorific de* Avva Pavel, *ca semn al duhovniciei sale și al vredniciilor sale de muncă, știință și smerenie",* titlu acordat la 6 aprilie 1980, în ziua praznicului *Învierii Domnului.*
4. Anul L, vol. XXXVI, p. 215.
5. Pentru economia lucrării au fost folosite următoarele publicații (abrevieri): *Biserica Ortodoxă Română* (B.O.R.); revista *Mitropolia Moldovei și Sucevei* (M.M.S.); revista *„Révue des Etudes Sud-Est Européennes"* (R.E.S.E.E.), *Anuarul Institutului de istorie și arheologie „A. D. Xenopol"* — *Anuarul Institutului de Istorie Iași.*

— Recenzie: *Circulația vechilor cărți bisericești românești,* „Revista critică", Iași, 1930, nr. 2, p. 134-136.

— *Două manuscrise românești la Carloviț,* „Revista critică", Iași, 1931, nr. 2, p. 96-98.

— *Mărturii românești din Bulgaria și Grecia* (1468-1866), 1933, 112 p.

— *Cărți bisericești, manuscrise și icoane. Însemnări vechi și inscripții,* „Revista Societății istorico-arheologice bisericești", vol. XXIV, 1934, p. 91-120; „Luminătorul", 1939, nr. 10, p. 608-624; idem, 1939, nr. 11, p. 657-672; idem, nr. 12, p. 754-761; idem, 1940, nr. 1, p. 45-56.

— *Acatistul Sf. Arhanghel Mihail* (traducere), 1939, p. 32.

— Recenzie: „Mitropolia Moldovei. Revista Arhiepiscopiei Iașilor", an. XVI, 1940, nr. 3, în „Luminătorul", București, 1940, nr. 5, p. 312.

— *Manuscrise ale lui Ștefan Dascăl,* „Buletinul Muzeului", 1944, 11 p.

— *Tipărituri românești de la 1812 pînă la 1918.* Academia Română. „Studii și cercetări", XLVI, București, 1941, 380 p. + 20 pl.

— *Act comemorativ al Școlii de cîntăreți,* Infolium, 1942.

— *Alte manuscrise euborosene,* „Candela", 1944-1945, p. 161-166.

— *Greșeli de tipar în cărți bisericești, în* „M.M.S." 1956, nr. 8-9, p. 478-481.

— *Tiparul în ediția Liturghierului din 1956,* în „M.M.S.", 1957, nr. 10-12, p. 888-891.

— *Circulația Cazaniei lui Varlaam în Biserica românească,* în „M.M.S.", 1957, nr. 10-12, p. 820-828.

— Recenzie: Mircea Tomescu, *Calendarele românești (1733-1830),* în „M.M.S." 1958, nr. 1-2, p. 99-102.

— *Manuscrisul slav de la Schitul Mare din Galiția aflat la Iași,* în „M.M.S.", 1962, nr. 7-8, p. 587-603.

— *Cirkuljacija v Rumynskil kanjazestvah slavjanskoj psaltiri napecatanoj v Venetii, în* „R.E.S.E.E.", II, 1964, nr. 1-2, p. 255-254 + fill.

— *Știri noi privind circulația Cazaniei Mitropolitului Varlaam,* în „B.O.R.", 1964, nr. 3-4, p. 372-388.

— *Un manuscris inedit al lui Vartolomei Măzăreanu,* în „Romanoslavica", București, 1964, p. 457-466.

— *„Leastvița (Scara raiului) — Traducerea lui Varlaam de la Secu într-o nouă redacție,* în „B.O.R.", 1964, nr. 11-12, p. 1069-1084.

— *Un octoih, manuscris slav din secolul al XVI-lea,* în „M.M.S.", 1964, nr. 5-6, p. 298-302.

— *Cirkulacija jedne srpske knige iz 1781 u Rumunskim zemlja,* „Bibliotekar", Belgrad, XXIII, 1971, nr. 2, p. 149-155.

— *Psaltir v Venetii 1761,* „Bibliotekar", Belgrad, XXIII, nr. 5, p. 547-551.

— Recenzia vol. omagial : *Mitropolia Olteniei — 600 ani,* în „Anuarul Institutului de Istorie" Iași, VIII, 1971, p. 509-510.

— *O traducere românească inedită a scrierii religioase spaniole* „Disiderie", în „Mitropolia Olteniei", I (1972), nr. 7-8, p. 585-628; II (1973), nr. 7-8, p. 624-644; III (1974), nr. 1-2, p. 114-124; (IV) 1974, nr. 5-6, p. 483-495; (V) 1975, nr. 7-8, p. 572-586; VI (1976), nr. 1-2, p. 87-105; *Geneza manuscrisului românesc „Desiderie" secolul al XVIII-lea,* din Biblioteca Arhiepiscopiei Craiovei, fond „Mitropolitul Firmilian", în „Mitropolia Olteniei", nr. 1-3, 1979, p. 113-136.

— *Circulația Octoihului slavon al lui Coresi în Bulgaria,* în „Anuarul Institutului de istorie" Iași, IX (1972), nr. 591-592.

— *Un manuscris din 1814 al Predicilor lui Antim Ivireanul,* „Manuscriptum", București, 1973, nr. 2, p. 170-173.

— *Evanghelia lui Șerban Cantacuzino și circulația ei în Țările Române,* în „B.O.R.", 1973, nr. 11-12, p. 1263-1267.

— *Manuscris miscelaneu din secolul al XVIII-lea,* în „Cercetări istorice" (serie nouă), IV (1973), p. 411-415.

— *Circulația în Țările Române a unei cărți sîrbești din 1781,* în „Studii și cercetări de bibliografie". București, XIII (1974), p. 151-154.

— *Manuscrise românești din Biblioteca Mitropoliei Moldovei,* în „M.M.S.", (I) 1974, nr. 5-6, p. 432-460; II (1975), nr. 1-2, p. 133-164; III (1976), nr. 1-2, p. 120-146.

— *Arhieraticonul român de la 1705 copiat de Axinte Uricariul,* în „B.O.R.", 1974, nr. 11-12, p. 1403-1413 + 3 pl.

— *Réminiscences athonites dans la gravure roumaine du XVII-e siècle,* în „R.E.S.E.E.", 1981, nr. 4, p. 723-735.

— *Molitvelnicul mitropolitului Dosoftei, Iași-1681. La împlinirea a 300 de ani de cînd a fost tipărit,* în „M.M.S.", 1981, nr. 4-6, p. 315-333 + 6 il.

— *Gravură originală românească în secolul al XVII-lea. Molitvelnicul Mitropolitului Dosoftei din 1681,* în „Mitropolia Olteniei", 1981, nr. 10-12, p. 640-651 + 1 planșă.

— *Noi mărturii românești de la Athos,* în „B.O.R.", 1982, nr. 5-6, p. 550-564.

— *Circulația în Bulgaria a două cărți slavo-române tipărite la Rîmnic,* în „Revista de istorie și teorie literară", 1982, nr. 3, p. 332.

— Recenzie : A.E. Tachiavs, *The Slavonic Manuscripta of Saint Panteleimon Monastery,* în „R.E.S.E.E.", 1983, nr. 3, p. 311-312.

— Recenzie: *Silvia Agemian, Manuscrise miniate armene în colecțiile din România, în* „R.E.S.E.E.", 1984, nr. 1, p. 89-90.

— *Contribuții la Bibliografia românească veche (1785-1830),* (I), în „Anuarul Institutului de Istorie" Iași, 1984, p. 501-528; (II) Idem, 1985, p. 759-777.

— *Completări la „Bibliografia românească veche",* în „Revista de istorie și teorie literară", 1984, nr. 2, p. 91-94.

— Recenzie: Climentina Ivanova, *Bălgarski, srăbski i moldovlahijski kirilski răkopisi,* în „R.E.S.E.E.", 1985, nr. 2, p. 184-186.

— Recenzie: Iakim Zapasko, Iaroslaw Isaevici, *Pamjatki knizkovogo mistetztva,* în „Revista de istorie" 1985, nr. 7, p. 724-727.

— *Molitvelnicele de la Mănăstirea Runcu din Ardeal comparate cu alte manuscrise din epocă,* în „Mitropolia Ardealului", Sibiu, 1984, nr. 9-10, p. 663-677.

II. Personalități eclesiastice, activitatea lor, ecouri în epocă, necrologuri

— *Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni,* în „Studentul", 1928, nr. 2, p. 3-6; *Pastorala Mitropolitului Gavriil din 1816,* în „rev. cit.", p. 18-19; *După 107 ani,* în „rev. cit.", p. 7.

— *Starețul Paisie Velicicovschi și erezia de la Mănăstirea Poiana Voronei din Moldova,* în „Arhivele", 1923, nr. 1-4, p. 69-79.

— *Figuri monahale. Călugărul zugrav Ioasaf Berghie,* în „Luminătorul", 1938, nr. 5.

— *Preotul profesor dr. Vasile Radu (necrolog),* în „Moldova", Iași, 12 septembrie 1940, p. 2.

— Recenzie: Niculae M. Popescu, *Petru Movilă,* în „Studii și cercetări științifice (seria istorie)", Iași, XX, 1947, p. 332.

— Recenzie: Al. Ciurea, *Figuri de ierarhi moldoveni — Iacob Stamati,* în „Candela", Iași, LVII, 1947, p. 366-367.

Chesarie Sinadon, mitropolit locotenent al Moldovei din anii Unirii, în „M.M.S.", 1955, nr. 5-6, p. 290-294.

— *Viața și opera lui Gavriil Musicescu oglindită în scrisorile anilor 1871-1899,* în „Studii muzicologice", București, (I) 1956, nr. 2, p. 91-127 și (II) 1957, nr. 4, p. 58-128.

— *Preotul Teodor Simionov (necrolog),* în „.M.M.S.", 1956, nr. 1-2, p. 97-98.

— *Iconom stavrofor Ioan Andronic (necrolog),* în „M.M.S." 1956, nr. 11-12, p. 802-804.

— *Din corespondența episcopului Melchisedec,* în „B.O.R.", 1959, nr. 5-6, p. 493-612.

— *Legăturile culturale bisericești ale episcopului Melchisedec cu Rusia. Corespondența sa din anii 1849-1892,* în „M.M.S.", 1961, nr. 3-4, p. 261-296.

— *Starețul Paisie de la Neamț, înnoitorul monahismului,* în „M.M.S.", 1962, nr. 5-6, p. 409-417.

— *Geneza studiului întocmit de episcopul Melchisedec despre Grigorie Țamblac,* în „M.M.S.", 1969, nr. 7-9, p. 505-510.

— *Traduceri patristice ale starețului Paisie,* în „Mitropolia Olteniei", 1972, nr. 3-4, p. 217-223 + 2 pl.

— *Predicile lui Antim Ivireanul, contribuții unificatoare ale limbii române literare,* în „Studii teologice", 1974, nr. 1-2, p. 53-59.

— Recenzie: P.I. David, *Cuviosul Paisie cel Mare (Velicicovski). Un desăvîrșit monah român,* în „M.M.S.", 1976, nr. 3-4, p. 302.

— *Contribuția episcopului Melchisedec la războiul pentru independență,* în „B.O.R.", 1977, nr. 5-6, p. 418-424 + 2 il.

— Recenzie: *Patericnite razkazi,* Sofia ; G. Birkfellner, *Das Römische Paterikon;* I. Bălan,*Pateric românesc,* în „Revista de istorie și teorie literară", 1982, nr. 2, p. 236.

— Recenzie, Antonie Plămădeală, *Dascăli de cuget și simțire românească,* în „R.E.S.E.E.", 1982, nr. 3, p. 351-353.

— *Preoți luptători pentru limba română pînă la desăvîrșirea politică a statului național unitar român din 1918,* în „M.M.S.", 1983, nr. 10-12, p. 674-681.

— *Actions du clergé en faveur de la langue roumaine jusqu'à l'établissement de l'état national roumain en 1918,* în „Vestitorul", 1984, nr. 1-2, p. 2.

— Recenzie: Nestor Vornicescu, *Primele scrieri patristice din literatura noastră, secolele IV-XVI,* în „R.E.S.E.E.", 1985, nr. 3, p. 283-284.

III. **Așezăminte bisericești, monumente, școli, biblioteci în muzee religioase**

— *Despre bibliotecile parohiale,* în „Luminătorul", 1 mai 1928, p. 62-64.

— *Cimitirele ortodoxe,* rev. cit., 1 octombrie 1928, p. 61-63.

— *Mănăstirile. Rolul și însemnătatea lor,* în „Cuvînt moldovenesc", 1934, nr. 2, p. 2-3.

— *Muzeul arheologic bisericesc,* în „Buletinul oficial", 1942, nr. 8, p. 93-94; *Catedrala veche. Noi mărturii,* rev. cit., nr. 6, p. 61-62.

— *Inaugurarea Muzeului bisericesc,* în „Luminătorul", 1942, nr. 11-12, p. 734-736; „Misionarul", 1942, nr. 11-12, p. 488-491.

— *Darea de seamă a Școalei de cîntăreți bisericești,* în „Luminătorul", 1942, nr. 3-4, p. 258-264; idem, 1943, nr. 3-4, p. 251-252; Idem, 1944, nr. 2-3, p. 62-63 și 63-69.

— *Știri despre cler la 1837,* în „Buletinul oficial", 1943, nr. 1, p. 130-133 și „Luminătorul", 1943, nr. 1-2, p. 119-126.

— *Știri privitoare la mănăstirea Hîncu,* în „Buletinul oficial", 1943, nr. 4, p. 144-147.

— *Izvodul călugărilor și averea mănăstirii Hîrjanca la 1817,* în „Buletinul oficial", 1943, nr. 8, p. 178-180.

— *Izvodul călugărilor Mănăstirii Curchi la anul 1817,* în „Buletinul oficial", 1943, nr. 12, p. 114-118.

— Recenzie: Tit Simedrea, *Mănăstirea Vodița,* în „Studii și cercetări științifice" (seria istorie), Iași, 1947, p. 331.

— Biserica *„Înălțarea de la Mănăstirea Neamț,* în „M.M.S.", 1958, nr. 9-10, p. 782-790.

— Recenzie: Gh. Curinschi, *Monumentele de arhitectură din Iași,* în „M.M.S.", 1967, nr. 9-10, p. 642-643.

— *O pictură murală inedită a lui Eustatie Altini,* în „M.M.S.", 1968, nr. 11-12, p. 709-713.

— *Mănăstirea Neamț, centru de viață spirituală și artistică românească,* în „M.M.S.", 1970, nr. 1-2, p. 81-83.

— *Relații din 1871 despre monumentele istorice bisericești din Moldova de nord,* în „Anuarul Institutului de istorie" Iași, 1976, p. 373-378.

— *Costache Conachi și Biserica Banu din Iași,* în „M.M.S.", 1979, nr. 9-12, p. 750-755 + 1 foto.

— *Schitul Poiana Mărului, un centru ortodox cărturăresc,* în „Spiritualitate și istorie la Întorsura Carpaților", vol. I, Buzău, 1983, p. 355-384 + 10 planșe.

— *Neue Dokumentarische Belege zu den Ereignissen der Jahre 1821 und 1877-1878,* în „R.E.S.E.E.", 1983, nr. 4, p. 349-359.

IV. **Predici, cîntări bisericești, reflexii liturgice și misionarism**

— Recenzie, I Coșev, *Antimisul, Studiu liturgic,* în „Arhivele", 1933, nr. 2, p. 94-96.

— Recenzie: P. Angelescu, *Slavă și mărire, Studiu de documentare liturgică,* în „Luminătorul", 1940, nr. 1, p. 62-64.

— *Misionarism*, în „Misionarul", 1942, nr. 4-6, p. 179-192.
— Recenzie: V. Gomoiu, *Biserica și Medicina,* în „Candela", Iași, 1947, p. 367-368.
— *Numele de creștin* (predică) (traducere), în „M.M.S. 1949, nr. 10-12, p. 15-20.
— *Nume de botez. Însemnări din parohie,* în „M.M.S.", 1956, nr. 1-2, p. 13-17.
— *Aniversări și comemorări în anul 1958 legate de istoria Patriei și a Bisericii Ortodoxe,* în „M.M.S.", 1958, nr. 1-2, p. 129-131.
— *Despre cîntarea bisericească (traducere),* în „M.M.S.", 1959, nr. 3-4, p. 214-228.
— *Reflexii asupra stadiului Liturgicei* (traducere), în „M.M.S.", 1960, nr. 1-2, p. 57-63.
— *Nume creștine în dicționarul ruso-român din 1891 și cel româno-rus din 1901,* în „M.M.S.", 1962, nr. 3-4, p. 254-256.
— *Icoana Nașterii lui Hristos* (traducere), în „M.M.S.", 1962, nr. 9-12, p. 688-693.
— Recenzie: Antim Ivireanul, *Predici,* în „M.M.S.", 1963, nr. 1-2, p. 103-106.
— *Cu privire la Calendarul îndreptat,* în „M.M.S.", 1969, nr. 10-12, p. 572-575.
— *Predici. La Duminica Tuturor Sfinților,* în „M.M.S.", 1972, nr. 5-6, p. 377-379.
— Recenzie: Preot prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române,* în „B.O.R.", 1983, nr. 3-4, p. 300-302.

V. Relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu alte Biserici Ortodoxe din Răsăritul și Sud-Estul Europei

— *Vești din biserica bulgară,* în „Luminătorul", 1931, nr. 5, p. 266-270 și 1932, nr. 1, p. 48-49.
— *Legături culturale bisericești dintre români și ruși în secolele XV-XX.* Schiță istorică, 1932, 78 p.
— *Profesorul protoiereu dr. T. Titov,* în „Misionarul", 1936, nr. 1-2, p. 124-127.
— *Mitropolitul Ierotei al Angorei,* „Din trecutul nostru", anul IV (1936), nr. 31-34, p. 126-128.
— *Învierea Domnului sărbătorită la Tokio. Știri dintr-o scrisoare a misionarului moldovean Anatolie Chihai,* în „Neamul Românesc", nr. 94, 1 mai 1938.
— *Pentru cunoașterea Bisericii Ortodoxe din U.R.S.S.* în „Candela", Iași, LVIII (1947), p. 560-564.
— *Revenirea greco-catolicilor uniți din Galiția la Biserica Ortodoxă,* în „rev. cit"., p. 516-528.
— *Însemnări din pelerinaj la Locurile Sfinte,* în „Institutul de istorie. La 5 ani de existență", Suceava, 1947, p. 72-74.
— *Azi Iașul primește vizita I.P.S. Patriarhul Alexeî al Moscovei și întregii Rusii,* în „Lupta Moldovei", nr. 289 din 11 iunie 1947, p. 1.
— *În memoria lui Grigore Teodorovici Livovschi* (traducere), în „Studii Teologice", 1950, nr. 9-10, p. 637-650.
— Recenzie: *Biblia,* traducerea rusă, Editura Patriarhiei din Moscova, în „M.M.S.", 1956, nr. 10, p. 642-648.
— *Relații externe bisericești ale lui Ștefan cel Mare,* în „M.M.S.", 1957, nr. 3-4, p. 228-241.
— Biserica Ortodoxă Bulgară. *Solemnitățile legate de tipărirea primei cărți bulgare în Țara Românească,* în „M.M.S.", 1957, nr. 1-2, p. 152-154.
— Recenzii : „*Revista Patriarhiei din Moscova*", nr. 4/1960, în „M.M.S.", 1960, nr. 7-8, p. 486-489; nr. 3 și 4/1961 în rev. cit. 1961, nr. 7-8, p. 580-582; nr. 3, 4 și 5/1962 în rev. cit. 1962, nr. 7-8, p. 617-682; nr. 7 și 8/1962 în rev. cit. 1963, nr. 1-2, p. 97-102; nr. 1 și 2/1963, în rev. cit., 1963, nr.5-6, p. 300-306; nr. 4 și 5/1964 în rev. cit., 1964, nr. 7-8, p. 452-454; nr. 10/1964 în rev. cit., 1964, nr. 11-12, p. 675-676; nr. 1, 2, 3/1969 în rev. cit, 1969, nr. 5-6, p. 375-379; nr. 6/1973 în rev. cit. 1973, nr. 11-12, p. 807-809; nr. nr. 3/1979 în „Ortodoxia", 1980, nr. 2, p. 389-391.

— Recenzie: *Ekklisia. Buletinul oficial al Bisericii din Grecia,* în „M.M.S.", 1964, nr. 3-4 p. 161-162.

— Recenzie: *Duhovna kultura,* Sofia în „M.M.S.", 1965, nr. 3-4, p. 246-247.

— Recenzie: *Cerkoven Vestnik,* Sofia, în „M.M.S.", 1965, nr. 5-6, p. 330.

— *1100 ani de la creștinarea bulgarilor,* în „M.M.S.", 1965, nr. 7-8, p. 427-428.

— *K voprosu o perepiske moldovlahijskago voevody Stefana velikago s Arhiepiskopom Pervoj Justiniany Dorotheem,* în „R.E.S.E.E.", 1966, nr. 1-2, p. 239-246.

— Recenzie: *Icoanele din Muzeul arheologic din Sofia,* în „M.M.S.", 1966, nr. 5-6, p. 383-384.

— Recenzie: *Damaskinite v bălgarskata literatura,* în „M.M.S.", 1967, nr. 3-4, p. 321-322; „Romanoslavica", XVII, 1970, p. 701-703.

— Recenzie : Penio Rusev, *Grigorii Țamblac v Rumynija i v starata rumynska literatura,* în „M.M.S.", 1967, nr. 11-12, p. 707-708.

— *Biserica Ortodoxă Bulgară a adoptat calendarul îndreptat,* în „M.M.S.", 1969, nr. 1-2, p. 15-20.

— *1100 ani de la moartea Sfîntului Chiril, apostolul slavilor,* în „M.M.S", 1969, nr. 5-6, p. 367-369.

— *Moartea Patriarhului Alexei al Moscovei și întregii Rusii,* în „M.M.S.", 1970, nr. 3-6, p. 340-342.

— *Moartea Patriarhului Chiril al Bulgariei,* în „M.M.S.", 1971, nr. 3-4, p. 300-301.

— Recenzie: P. Kurocikin, *Evoluția sovremenogo russkogo pravoslavia,* în „Studii Teologice", 1972, nr. 3-4, p. 287.

— Recenzie : *Academia Movileană din Kiev,* în „Anuarul Institutului de istorie" Iași, X(1973), p. 577-580 și „Studii Teologice", 1973, nr. 3-4, p. 278-280.

— *Mitropolitul gruzin Iona Ghedevanișvili și Biserica Moldovei între 1790 și 1792,* în „B.O.R., 1974, nr. 5-6, p. 711-720.

— Recenzie: M. Stojanov, *Ukrasa na slavjanskite răkopisi v Bălgarya,* în „R.E.S.E.E.", XIII (1975), nr. 3, p. 487-489.

— Recenzie: *The Treasures of Mount Athos. Illuminated Manuscripts,* în „Revue Roumaine d'historie", 1976, nr. 3, p. 549-551.

— *Sfinți ortodocși din secolul al XVIII-lea în Sud-Estul Europei,* în „B.O.R.", 1977, nr. 1-3, p. 121-126.

— *Date noi despre ediția de la Rîmnic a Gramaticii slave din 1755,* în „B.O.R.", 1978, nr. 1-2, p. 149-151.

— Recenzie: Vera Lihaceva, *Vizantijskaja miniatura, în „R.E.S.E.E.",* 1978, nr. 3, p. 589-591 și „B.O.R.", 1978, nr. 9-10, p. 1185-1187.

— Recenzie: *Patriarhia Moscovei 1917-1977,* în „Ortodoxia", 1979, nr. 3-4, p. 628-630.

— Recenzie: *Pamjatnici na kulturata Bălgarskoto,* în „R.E.S.E.E.", 1979, nr. 3, p. 675-676.

— Recenzie: S.S. Avericev, *Poetica ranevizantijskoj literatury,* „Synthesis", București, VII (1980), p. 280-282.

— Recenzie: *Bogoslovskie Trudy,* Moscova, în „Ortodoxia", 1980, nr. 1, p. 180-181.

— Recenzie: D. Medakonic, *Manastir Savina,* în „R.E.S.E.E.", 1980, nr. 1 p. 153.

— Recenzie: A.E. Tachiaos, *Mont Athos and Slavic Literatures,* în „R.E.S.E.E.", 1980, nr. 1, p. 151-152.

— Recenzie: *Russkaja staropecatnaja literatura,* în „Synthesis", București, XI (1984), p. 74-75.

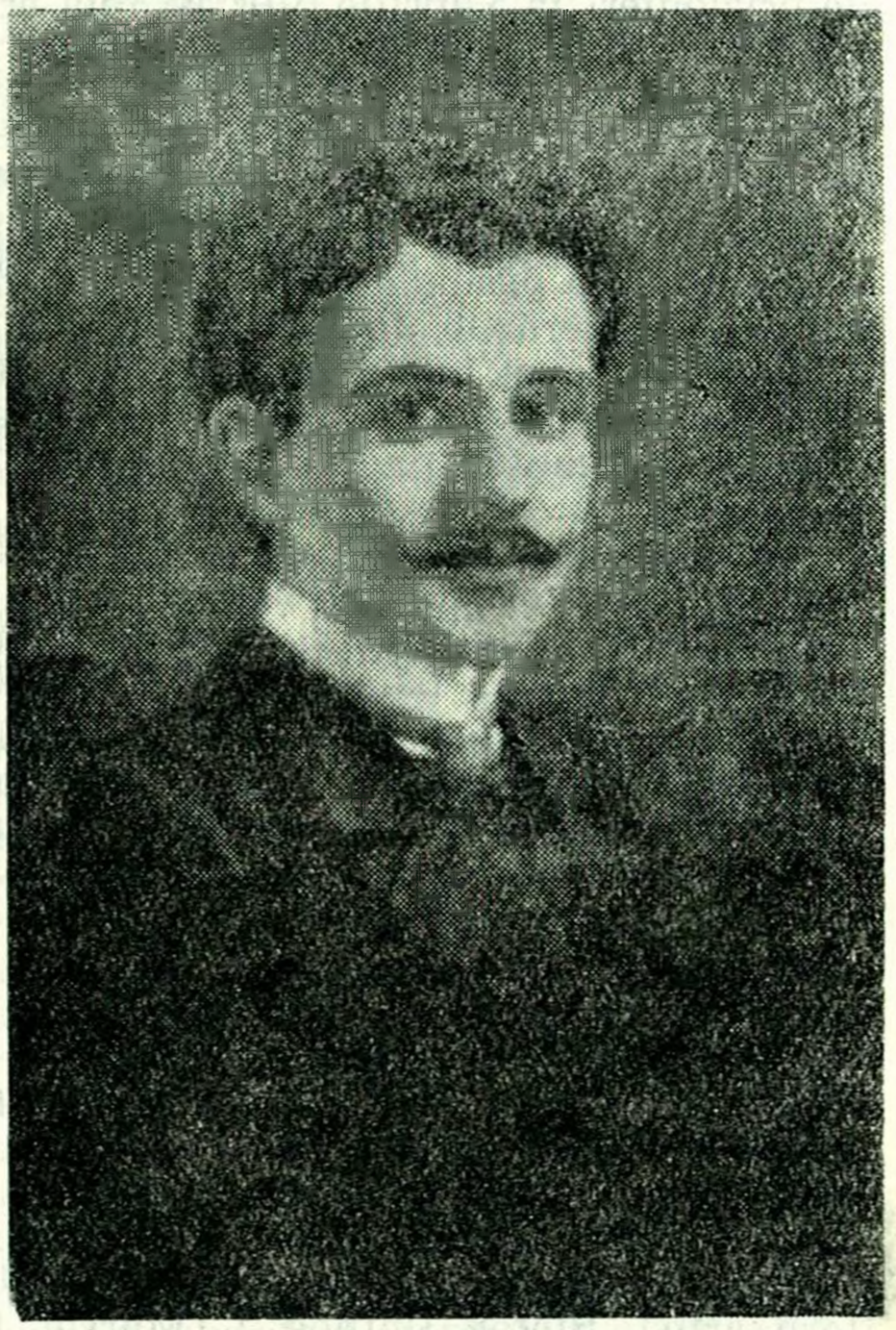
— Recenzie: Olga Gratzion, *Die dekorierten Handschriften des Schreibers Matthioios von Myra (1596-1624),* Atena, 1982, în „R.E.S.E.E.", 1985, nr. 3, p. 279-282.

Pr. Iustin GASPAR

O SUTĂ DE ANI DE LA NAȘTEREA PICTORULUI N. POPOVICI-LESPEZI (1885-1965)

Sărbătorirea, anul acesta, a centenarului nașterii, a adus în actualitate pictura lui N. Popovici-Lespezi — profesor de desen și pictor reprezentativ în configurația plasticii noastre interbelice. Deschiderea anul acesta în cadrul Muzeului de Artă din Iași a unei expoziții retrospective N. Popovici-Lespezi (18 aprilie, expoziție itinerată ulterior la Broșteni-17 iunie și Dorohoi-28 iulie), simpozionul și celelalte manifestări omagiale, au relevat publicului o neobosită activitate eșalonată pe parcursul unei jumătăți de veac în cadrul școlii și picturii de șevalet. Realizările sale în pictura murală, compoziții, portrete — multe din lucrări fiind realizate cu prilejul restaurării, pictării, și decorării a 22 de biserici — completează rodnica sa oboseală pe tărîmul artei.

Deși coleg de generație la Școala de „Belle Arte" din Iași cu N. Tonitza și Ștefan Dimitrescu, N. Popovici-Lespezi va reprezenta, estetic, o punte, un moment de trecere între aceștia și generația vechilor lor profesori — reprezentanți ai academismului în pictură. Pictorul s-a cheltuit intens în activitatea sa didactică, a stăruit obositor în comenzi particulare pentru a-și îndeplini obligațiile sale de tată exemplar al unei numeroase familii, și-a văzut lucrările risipite în cele patru vînturi (unele iremediabil pierdute) în dezastrul războiului și al refugiului; a rămas destul din cele 500 de tablouri pe care le va fi pictat pentru a ne face o părere clară asupra artei și idealului său artistic.

Pictorul Nicolae Popovici-Lespezi

Născut la 2 februarie 1885 la Lespezi (jud. Suceava), Neculai Popovici se înscrie în 1902 (după absolvirea școlii primare și a gimnaziului „Al. Donici" din Fălticeni) la Școala de „Belle Arte" din Iași. Un corp profesoral de elită, dar dominat de o optică conservatoare în materia de artă, îl formează ca viitor profesor dar și ca pictor (profesorii pictori C.D. Stahi și Gh. Popovici, Emanoil Bardasare — cu mare influență aspra sa —, Sever Mureșanu la istoria artelor și estetică, enciclopedicul prof. dr. Ștefan Possa — la anatomie artistică). Citadelă a academismului în pictură, profesorii școlii îl educă în spiritul unui respect canonic față de valorile clasicismului european, situație care contravenea adeseori cu aspirațiile spre o radicală înnoire artistică a celor mai talentați dintre colegii lui N. Popovici — înflăcăratul N. Tonitza, Ștefan Dimitrescu și Stavru Tarasov, mai tînărul Otto Briese. Absolvă școala în 1907 cu merite (răsplătite pe parcurs cu două premii „Lecomte du Noüy", pentru desen [1], în 1905 și 1907), pentru a intra ca profesor supli-

---

1. Cf. Certificatul de absolvire al școlii de Belle Arte din Iași Nr. 76 din 24. VIII. 1907 — copie autentificată și diplomele premiului „Lecomte du Noüy", din 14.V.1905 și 19.V.1907, acordate de Academia Română, aflate în arhiva fiicei artistului — Prof. Maria Mîrza-Iași. Toate mențiunile noastre documentare din cuprinsul articolului trimit la această arhivă.

nitor la Liceul Militar din Iași (I. X. 1909); va activa aici pînă la 30. X. 1914. cînd se va transfera (avînd între timp și examenul de capacitate) la gimnaziul „Grigore Ghica" din Dorohoi [2], unde va funcționa, cu întreruperile războiului, pînă în 1924. Concomitent a debutat ca pictor, expunînd, în anii studenției, prin vitrinele Iașului portrete și compoziții, pentru a-și organiza mai tîrziu expoziții personale la Fălticeni (1913) și Piatra Neamț (1914). Anul 1916 îl marchează profund. Mobilizat la 15 august, trăiește dezastrul de la Turtucaia căzînd în captivitate. Cunoaște ororile războiului și apoi ale traiului în lagărul de prizonieri. Ca și poetul G. Topîrceanu sau fostul coleg de școală N. Tonitza, care îi împărtășeau soarta, nu-și pierde cumpătul. Dacă Tonitza va redacta o revistă umoristică („Nu te lăsa") scrisă de mînă și circulînd într-un singur exemplar, N. Popovici desenează pe hîrtie de ambalaj cu bucățele de cărbune, luate pe furiș de la bucătăria gărzii lagărului; își exersa talentul și adăuga veșnicei și cumplitei ciorbe de ardei iuți cîte o gamelă de fasole primită în schimbul unei „comenzi", Repatriat [3], prin schimb de prizionieri la 5 aprilie 1918, își reia activitatea la Dorohoi; amintirile sumbre ale celor aproape doi ani de prizonierat îl urmăresc obsedant în lucrările expoziției deschise în holul de onoare al Gimnaziului din Dorohoi în iarna anilor 1918-1919, *Interior de baracă, La foc, Pahod na Hoscova, Robota,* sînt titluri de tablouri dar și documente reportericești ale existenței [4]...

Din 1924 pînă în 1925 va profesa în cadrul Liceului Național din Iași — o activitate pasionantă împărțită între catedră și orele de lucru. În vacanță, paralel cu lucrările de șevalet, își lua soția și copiii poposind pe întreg cuprinsul Moldovei, unde lucrează încordat, timp de două luni, pictură de șevalet sau interioare de biserici. Își caza familia în clădirea unei școli de sat (liberă în vacanță), plătit fiind, parțial, și în natură (masă și casă), de comanditarii locului; se rezolva astfel, fie și în parte, voința de a face artă, dar, și rostul unei gospodării grele. Profund atașat vieții de familie, își va crește și educa cu dragoste cei șase copii ai săi (trei fete profesoare și pictorițe îi vor continua activitatea și moșteni talentul, ceilalți se vor desăvîrși în cadrul profesiei lor — un băiat și o fată medici, un altul militar).

În aceste vacanțe a pictat pînă la primul război mondial tîmpla bisericii din Pleșești (Baia) în 1909, interiorul bisericii din Borca (Baia) în 1911 (distrusă în război), pictura bolților în tempera și a tîmplei bisericești, în ulei, de la Mitoc (Dorohoi) în 1914, interiorul bisericii din Hlipiceni-Slobozia (jud. Botoșani) în 1916 (terminată după război, în 1919) [5].

De la 1 septembrie 1924, cînd artistul se transferă la Liceul Național din Iași și pînă în 1945, cînd este pensionat — vreme de două decenii — se întinde cea mai fertilă perioadă din activitatea pictorului și profesorului N. Popovici-Lespezi. Consacrat întru totul școlii (frecvent în detrimentul activității de plastician), pictorul renunță adeseori la ambiții în favoarea descoperirii, formării și promovării tinerelor talente. La Dorohoi relevase vocația viitorului sculptor Ioan Cîrdei, ale viitorilor pictori și profesori Pantelimon Pintilie, Grigore Popovici și Călin Alupi; vor beneficia de atenta lui îndrumare viitorii artiști Ștefan Hotnog, L. Marșie, Eugen Boușcă, Dan Hatmanu, V. Condurache.

---

2. Cf. Adeverință eliberată de Liceul Militar „General de divizie Gh. Macarovici" către Direcția Liceului Național-Iași, nr. 315 din 1.III.1938. Numit definitiv ca titular în 1912 la Liceul din Dorohoi, artistul a avut învoirea oficială, legat fiind de familie, să mai rămînă încă doi ani ca profesor la Liceul Militar Iași (cf. D. Capră: Liceul „Grigore Ghica V. V." din Dorohoi — istoricul în scurt și darea de seamă pe anii școlari 1921-1922 și 1922-1923, Dorohoi, 1923, p. 48-51).

3. *Cf. Certificatul* nr. 78082 din 20.I.1942 eliberat de Ministerul Apărării Naționale.

4. *Cf. Memoriul* pictorului, apărut în broșura lui D. Capră, *op. cit.*, p. 50.

5. Enumerarea bisericilor pictate s-a făcut în baza unei liste autografe a artistului, realizată în ultimii ani de viață. Artistul era posesorul unui Certificat (nr. 2349 din 3.XI.1908 semnat de Mitropolitul Moldovei și Sucevei Parthenie, reînnoit ulterior de Mitropolitul Pimen și de Episcopul de Huși Iacov), care îl autoriza la astfel de lucrări.

Pictura sa cunoaște un vizibil reviriment. Sporadice și improvizate (la început) expozițiile sale se înmulțesc, artistul deschizîndu-le succesiv la Iași în 1924, 1925, 1927, 1929, 1931, 1932; va participa la București la Saloanele oficiale din 1934 și 1937, remarcat fiind și de publicistica vremii sale.

Se accentuează în lucrările sale din perioada interbelică tematica socială *(La secerat, Rămas fără lucru, Șomeri, La lucru în vie),* devine insistentă dorința de a se autodepăși. Într-un mediu artistic mult superior orășelului unde profesase mai înainte, pictorul **N.** Popovici se convinge că „arta are nevoie de o continuă înnoire“ [6]. Lipsa călătoriilor prin marile muzee ale Europei și-o suplinește deocamdată cu albume și studii despre arta impresioniștilor francezi; cunoscătoare a limbii și culturii franceze, soția îl ajută cu discreție. Pictura sa cunoaște ușoare mutații: tușa devine mai dezinvoltă, cromatica se deschide, peisajul în plein-air, florile cîștigă în prospețime și diafanitate, portretele în profunzime. Însăși pictura murală cîștigă în sobrietate și forță de expresie. Este cazul acelei monumentale fresce-elevat, omagiul pe care artistul l-a adus, așa cum arată și titlul ei, *Inaugurării Academiei Mihăilene* 1835, de mari dimensiuni (3,55 x 2,50 m) —, pictată între 1926 și 1928 pe unul din pereții holului Liceul Național din Iași [7]. Modest ca întotdeauna, a uitat să-și iscălească opera... Aceleași preocupări de monumentalitate și concomitent umanizare a figurilor stau în centrul atenției în picturile murale de după 1919. Autorul pictează tîmplele bisericilor din Comăndărești-Botoșani (1920), Zbiereni-Iași (1925), Zapodeni-Vaslui (1930), Coarnele Caprei-Iași (1936), Răpciune, com. Ceahlău-Neamț, în 1937-1938, (catapeteasma a fost mutată după război în catedrala, nou-construită, a orașului Rădăuți) Covasna-Iași (1941), com. Buhuși-Neamț (pictată împreună cu pictorul V. Hudici în anii 1942-1945), Brusturi-Baia (1942-1946). A pictat în același timp pereții interiori ai bisericilor din Broscăuți-Dorohoi (1935), Avrămeni-Dorohoi (1939), Dorohoi-catedrala orașului (în 1941); una din cele mai bune lucrări de acest gen a constituit-o pictura murală interioară a capelei spitalului „Cantacuzino-Pașcanu“ din Iași, executată gratuit de pictor în 1939. Mai multe biserici din Iași au beneficiat de restaurările artistului. Dacă la început în multe din aceste compoziții autorul s-a limitat la a copia sau adapta modele de prestigiu (așa cum a făcut în 1908 în lucrările *Crucificarea* și *Judecata de apoi,* aflate azi în colecția Mitropoliei — Iași), mai tîrziu, cunoscătorul temeinic al erminiilor își permite discrete interpretări, umanizări ale epicului biblic, chiar autohtonizări ale subiectelor și viziunii artistice așa cum procedase fostul său coleg N. Tonitza în pictura interioară a Schitului Durău (1936). Anii 1950-1960, departe de a fi resemnați în fața vîrstei, implică un ultim reviriment al picturii sale. Autorul expune în cadrul unor expoziții artistice colective (1947-1948) și mai tîrziu, manifestîndu-și adeziunea la noile transformări sociale. Membru definitiv al Uniunii Artiștilor Plastici (Filiala Iași) din 1955, continuă să picteze cu intermitențe pînă în preziua morții (1965).

Realizată între „ferestrele“ activităților didactice și grijile vieții de familie, ale muncii asidue, în vacanțe, pe schelele edificiilor de cult, pictura de șevalet a lui Nicolae Popovici-Lespezi impresionează totuși numeric implicit prin vastitatea tematicii și a „genurilor“ abordate (compoziția, peisajul, portretul sau fresca murală). Compoziția este abordată statornic încă din anii studenției (cînd expunea într-o vitrină de pe Lăpușneanu, în 1906, *Ultima îmbucătură,* lucrare de o dramatică rezonanță socială). Predilecția pentru acest gen este sincronică la autor, contemporan cu Octav Băncilă și prin această tematică, cu orientarea sa spre lumea celor umili. Sentimentul reliefat este unul de compasiune față de năpăstuiții soartei *(Șomerii* în Muzeul de artă — Iași, *În căutare de lucru* etc.). Elementul tragic se intensifică în lucrările inspirate din prizonieratul său din 1916-1918 *(Prizonieri în foc etc.).* O reușită compozițională o constituie *Setea* — pictată la un an după participarea pictorului la manevrele militare din iulie-august 1913 —, una din cele

---

6. Mărturisirea pictorului consemnată în *Catalogul expoziției* — Neculai Popovici-Lespezi, Botoșani, 1985, p. 3.

7. Victor Macarie, în Catalogul expoziției N. Popovici-Lespezi *op. cit.,* p. 16-17.

mai dramatice și mai valoroase lucrări ale autorului (astăzi la Galeriile „Minerva" — Dorohoi).

În afară de compozițiile monumentale ale picturii sale murale, N. Popovici-Lespezi a creat și altele de șevalet, cu subiect religios, *„Lăsați copiii să vină la Mine"* — existentă în perioada interbelică la Liceul „Oltea Doamna" din Iași, sau inspirate din datinile și sărbătorile noastre tradiționale *(Procesiune de Bobotează* — cumpărată în 1926 de Ministerul Justiției), precum și altele, rătăcite în condițiile războiului, din colecțiile Primăriei — Iași, sau distruse în incendiul bombardamentului din aprilie 1944, care a mistuit interiorul Ministerului Lucrărilor Publice — București. Lucrările cu subiect rustic se sustrag idilicului *(La arie, La secerat, Deșfăcatul porumbului, Culesul viei, etc.)* Există multă căldură și duioșie în acel impresionant *Tablou de familie* (1929 — Galeriile „Minerva" — Dorohoi), unde artistul și-a înfățișat soția și cei șase copiii. Sub semnul înțelegerii sensurilor majore ale istoriei, stă, în una din ultimele compoziții ale artistului, chipul lui *Bălcescu citind Proclamația de la Islaz* (1950, azi la Muzeul Unirii-Iași).

O evoluție clară cunoaște de-a lungul a cinci decenii portretul. Autorul părăsește treptat poza academică a vechiului portret „de aparat" în favoarea unei atitudini mai puțin rigide, chiar dezinvolte *(Soția artistului* — 1919, *Tînăr cu ochelari — 1928).* Ca și în alte situații similare un „dublu portret" cîștigă prin plasarea lui într-un cadru natural *(Fete în grădină — 1930).* Multe din aceste lucrări sînt semnificative pentru capacitatea de penetrație psihologică a autorului.

Sub semnul noilor mutații din pictura artistului stau peisajele deceniilor 3-4 — peisaje în plein-air al căror autor s-a descătușat de preceptele vechiului academism al școlii plastice ieșene *(Pescăriță, La Ciric, Toamna la Tomești).* Influența lui O. Băncilă, vizibilă în acest interval, se repercutează favorabil în învigorarea tușei, accentul robusteții figurilor și tematică (pregnant socială). Beneficiază intens de această mutație și lucrările reprezentînd flori, *Flori de grădină* — care, parte din ele spontane, răsfățîndu-și la soare strălucirile lor organice sau estompat-diafane, văzute într-o lumină indecisă. Sînt inovații pe care autorul, fire ponderată — înaintînd în artă ca și în viață cu prudență —, nu le-a exagerat. Ducînd mai departe tradiționalismul academist al profesorului său de facultate Emanuil Bardasare căruia i-a aprofundat o blajină umanizare, coleg la Belle Arte (Iași) cu Ștefan Dimitrescu și N. Tonitza — mai radicali ca el în ale artei —, N. Popovici-Lespezi a constituit între aceste două repere distincte ale artei românești interbelice un moment frumos și echilibrat de tradiție. Dar mai presus de toate, manifestările închinate anul acesta pictorului la Iași, Dorohoi și Botoșani — localități păstrînd nesterse amintirile strădaniilor sale pasionate — au relevat profunda dragoste de oameni a omului, dascălului și artistului N. Popovici-Lespezi, adeziunea sa sinceră la durerile și suferințele celor mulți, ca și la bucuriile lor, trăindu-le prăbușirile dar și înălțările lor morale — pictura sa fiind, în esență, expresia unui nobil umanism.

Gh. MACARIE

Recenzii

Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, **Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă,** Sibiu, 1983, 410 p.

A-l recenza pe Inalt Prea Sfinţitul Antonie este în primul rînd o cinste, dar în acelaşi timp o îndrăzneală, şi aceasta pentru că activitatea Inalt Prea Sfinţiei Sale este multilaterală şi prodigioasă, pe tărîm teologic, ecumenic, literar. S-a spus că „dacă mişcarea ecumenică a ajuns unde este azi, a ajuns datorită faptului că din ea a făcut parte şi Biserica Ortodoxă Română şi dacă din Biserica Ortodoxă Română n-ar fi făcut parte Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală aportul românilor în această mişcare n-ar fi fost cel de azi". I.P.S. Sa ne-a dăruit multe cărţi de teologie şi spiritualitate creştină şi românească de o mare profunzime. In ultimii ani, aproape că n-a trecut nici unul fără ca distinsul teolog să nu dea cîte o carte nouă, plină de viaţă, de sevă din care ne adăpăm cu nesaţ noi toţi. Dacă vrei să cunoşti mersul mişcării ecumenice şi rolul Bisericii noastre e de ajuns să-l citeşti şi să fii la zi cu tot ce scrie I. P. S. Sa iar dacă vrei să cunoşti şi să înţelegi rosturile monahismului în viaţa Bisericii noastre, este iarăşi îndeajuns să-i citeşti cartea pe care o prezentăm acum.

După ce în *Prefaţă*, P. C. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae arată că el nu cunoaşte ca cineva să mai fi scris o carte în felul acesta (p. 6), încît nu ştii ce să admiri mai mult, scoţînd la iveală frumuseţea echilibrată şi plină de cumînţenie şi de cuviinţă a spiritualităţii noastre (p. 7), autorul însuşi, în ***Cuvînt înainte,*** precizează că a cunoscut cu prilejul studiilor în străinătate şi spiritualitatea occidentală romano-catolică, anglicană, protestantă, toate rigide şi reduse la forme şi formule lipsite de duh, de viaţă, de vlagă, reci, seci (p. 9). Tot în Cuvînt înainte, autorul arată că nu face polemică între Ortodoxia românească şi celelalte spiritualităţi de care am amintit şi că noua carte nu e menită a fi „un studiu de specialitate, cît carte folositoare de suflet". Dar cartea este şi studiu şi ziditoare de suflet, cum puţine cărţi avem la îndemînă, exemplificate aproape la fiecare pagină cu chipuri şi fapte reale, petrecute în mănăstirile noastre, cu monahi dintre care unii trăiesc şi astăzi şi pot mărturisi că cele scrise de condeier s-au petrecut întocmai. Cu toate acestea ea se referă şi la viaţa creştină în general. „Nicăieri, la începuturi, nu se face distincţia între laici şi monahi" precizează autorul (p. 14), căci pasaje întregi se referă şi la viaţa unor mireni înduhovniciţi, altele oferă căi de desăvîrşire ce pot fi urcate de mireni. Autorul mărturiseşte că viaţa propriu-zisă a Ortodoxiei şi Patericul i-au sugerat dimensiunile dintre libertate, regulă, tradiţie şi spiritualitate (p. 10-12). Intr-adevăr, numai omul îmbunătăţit este cel care poate înţelege şi descrie şi altora bucuriile desăvîrşirii spirituale. Viaţa spirituală privită doar din exterior e greu de înţeles şi poate şi mai greu de explicat altora. E ca şi nuca. Numai după ce-i spargi deja coaja şi dai de miez, îi afli gustul. I.P.S. Antonie, trăind printre monahi, el însuşi fiind sub mantia ascultării chinovitice, i-a venit mai uşor decît altora să surprindă şi să redea apoi cu atîta dulceaţă scene de viaţă, de trăire şi de simţire, cu adevărat patristice. Apariţia marilor duhovnici cu viaţă sfîntă a făcut să ducă de cele mai multe ori la înlocuirea „Regulelor", acestea trecînd repede din stadiul de disciplină în stadiul de tradiţie (p. 19). In tradiţie, care e mai largă, mai firească, mai aproape de om, este şi spaţiu mai mult pentru libertate (p. 20). Şi Biserica Ortodoxă Română a preferat tradiţia, fără însă a îndepărta regula. Monahismul nostru a înlăturat tot ceea ce nu era propriu locului, la noi înflorind o spiritualitate creştină legată de duhul vetrei străbune, exemplu fiind Paisie Velicicovschi de la Neamţ şi Calinic de la Cernica. I. P. S. Mitropolit Antonie făcînd parte din organismele de conducere ale mişcării ecumenice, cu multe intervenţii în care şi-a impus punctul de vedere în numele întregii Ortodoxii, este îndreptăţit acum să prezinte punctul de vedere ortodox în comparaţie cu spiritualitatea celorlalte Biserici. Multe dintre paginile acestei cărţi au fost cuvîntări şî in-

tervenţii ale I.P.S. Sale, fie în cadrul mişcării ecumenice, fie pe la diferite mănăstiri şi şcoli teologice, încă de pe vremea cînd studia în străinătate. Cartea este valoroasă şi pentru a ne da seama de contribuţia Bisericii noastre în cadrul acestui organism, în care autorul cere „să dăm ce avem mai bun, nu să descoperim numai ce e mai rău la ceilalţi şi a ne opri aici". A face un rezumat din toate aceste intervenţii şi traiectorii, atît de multiple şi totuşi atît de bine concentrate, nu-i lucru uşor. Oricum, cartea cuprinde zece părţi, fiecare parte avînd multe subcapitole. Incepe cu „Regula şi tradiţia în spiritualitatea răsăriteană" (p. 18-82); Aspecte ale vieţii duhovniceşti în răsărit (p. 83-155); Tradiţie şi libertate (p. 156-246); Rugăciune şi cunoaştere (p. 247-269); Isihasm şi rugăciune (p. 270-308); Spiritualitate şi slujire (p. 309-327); Monahism şi ecumenism (p. 328-349); Falsul misticicism şi încheie cu „Cîteva trăsături specifice spiritualităţii româneşti" (p. 350-406). In toate aceste pagini recunoaştem nu numai pe monahul de ieri şi pe ierarhul de azi şi de mîine, pentru că I.P.S. Sa va continua să dea la lumină şi alţi „faguri de miere", tot atît de dulci şi bine îngrijiţi, ca şi acesta. Se dovedeşte a fi un neîntrecut psiholog, portretist subtil şi fin. N-a uitat să justifice şi ce l-a determinat să dea acest titlu lucrării, „tradiţia şi libertatea sînt polii între care se desfăşoară viaţa duhovnicească în Ortodoxie". Disciplina în libertate este preferată disciplinei din constrîngere. Tradiţia ortodoxă face adaptabile anumite rînduieli, poate da derogări, fără a afecta fondul comun. Poruncile, chiar dacă sînt porunci, nu sînt rigide, ci mai elastice, pentru că oamenii sînt diferiţi şi nu li se poate fixa o singură cărare. Ţelul rămîne acelaşi. Toţi ajung pînă la urmă în vîrf, dar pe diferite căi. Sînt mai multe posibilităţi, mai multe cărări, care în fond se întîlnesc, undeva în acelaşi loc. Unul duce mai mult, altul mai puţin; unii o iau direct, alţii mai pe ocolite; unii îşi duc singuri povara ce şi-au ales-o, alţii trebuiesc ajutaţi dar totul e liber consimţit. Aceasta este superioritatea Ortodoxiei. Nu obligă pe nimeni, nu-l constrînge atunci cînd cineva se mai poticneşte. Ba, dimpotrivă, îl ajută să-şi ducă crucea şi să aibă mulţumirea că el a dus-o singur, chiar dacă a fost ajutat. E meritul ortodocşilor, care au tradiţia pe picior de egalitate cu Cartea Sfîntă.

Ce frumoase reflecţii face autorul cînd se referă la poporul nostru, popor martir de veacuri la el acasă, care s-a mulţumît totdeauna cu multul sau puţinul ce l-a avut şi care, deşi într-o mînă avea unealta de război, iar în cealaltă unealta de lucru, a găsit timp prielnic şi pentru rugăciune. Românii au avut, din naştere, „o vocaţie a desăvîrşirii, a realizării prin mijloacele oferite de spiritualitatea locală a unui tip uman integru trupeşte şi sufleteşte, liber de patimi, frumos şi bun, iubitor de bine şi de frumos, în armonie cu sine însuşi, cu natura, cu semenii şi cu Dumnezeu" (p. 388). Linia tradiţiei noastre este linie de cumînţenie, de aşezare duhovnicească, de desfăşurare a vieţii religioase în limitele firescului şi ale autenticului, ale bunului simţ, echilibrat, în afara extremelor şi excesele or, care pot falsifica şi dezumaniza sufletul uman (p. 390). Şi chiar dacă mulţi duhovnici de-ai noştri nu s-au considerat împliniţi pînă n-au trecut pe la Athos, tot ei au mărturisit după aceea că „monahismul românesc este mai potrivit pentru dezvoltarea duhovnicească", fapt pentru care mulţi au revenit acasă, făcînd fiecare în mănăstirea sa un „Athos românesc". Omul care duce o viaţă curată pentru a deveni sfînt, nu-i sfînt şi nu va ajunge niciodată sfînt. Sfinţii noştri canonizaţi nu şi-au arogat niciodată aceste pretenţii, ci ei au fost în legătură cu oamenii, aproape de bucuriile şi nevoile lor, de apărarea credinţei lor. N-au trăit pe stîlpi sau zăvorîţi şi nici nu şi-au aşezat mănăstirile în locuri prăpăstioase sau pe stînci ca să nu fie deranjaţi de credincioşi. Monahismul nostru nu înseamnă fugă de lume şi nici fugă după lume, ci fugă de ceea ce este stricat, alterat în lume. Chiar şi acei vestiţi „sihaştri" care-şi căutau liniştea în desişul codrilor, veneau din cînd în cînd jos la chinovie, alteori erau asaltaţi acolo sus, în peşteră, de credincioşi pentru sfat şi povaţă, fără a fi respinşi. Există şi azi la Sihla un părinte bătrîn, peste 80 de ani, căruia lumea îi zice „Părintele Pustnic" şi care zilnic primeşte credincioşi, care îi trec pragul chiliei şi pe care Părintele Pustnic Paisie îi călăuzeşte cu toată dragostea pe cărările mîntuirii. Şi cartea de faţă, ca şi Patericul Părintelui Ioanichie Bălan, ne dă multe exemple dintr-aces-

tea. Aşa au înţeles pustnicii noştri, dintotdeauna, să slujească prin oameni pe Dumnezeu. Dar sihaştrii noştri „n-au fost apropiaţi numai poporului, ci şi voievozilor, susţinîndu-i în lupta de apărare a Ţărilor Româneşti. Rămîne concludent în acest sens exemplul lui Daniil Sihastru, sfătuitorul marelui Ştefan al Moldovei, care a trăit mult timp într-o chilie, în singurătate, iar mai apoi a coborît şi el în obştea de la Voroneţ. Şi nu numai rugăciunea îl mîntuieşte pe monah, ci şi faptele, căci nu este scutit de fapte bune nici el. Insăşi ascultarea făcută cu dragoste, cu smerenie şi fără cîrtire, este rugăciune, mucenicie, liturghie şi preoţie“ (p. 402-404). Sînt demne de reţinut cuvintele cu care înţeleptul ierarh îşi încheie cartea, care rămîne un îndemn pentru noi toţi: „Lipseşte-te de masa ta sau amîn-o, pentru folosul altora, dar nimeni să nu ştie de asta. Lipseşte chiar şi de la biserică dacă ai de slujit un călugăr flămînd şi obosit, dar nu te lăuda, nici te plînge din cauza asta. Fă-ţi rugăciunea în taină şi slujirea ta consider-o rugăciune. Fii totdeauna liber pentru altul, însoţeşte rugăciunea cu fapta şi fapta cu rugăciunea“ (p. 406). Acestea făcînd, te vei mîntui, ar zice orice avă din Pateric. Parafrazînd ultimele rînduri, aş zice eu că autorul, deşi cu atît de multiple obligaţii în eparhie şi-n cadrul mişcării ecumenice, îşi face timp liber şi pentru alţii. Pentru noi, adică, oferindu-ne pagini atît de captivante, cu mult patos şi scrise cu realism. Cartea rămîne un ghid călăuzitor pentru cei ce doresc să îmbrăţişeze sau măcar să cunoască cîte ceva din acest „buchet de flori“ al spiritualităţii noastre româneşti şi, mai ales pentru monahi, un fel de „momento“. Şi Biserica ne oferă posibilitatea de a pune în practică, de a ne face următori acestora, exemplificaţi în paginile de faţă, precum s-au făcut ei lui Hristos.

Protos. Ştefan GUŞĂ

Pr. Scarlat Porcescu, **Episcopia Romanului,** Roman, 1984, 414 p.

În ţara noastră, niciodată nu s-a acordat monumentelor istorice şi de artă, inclusiv celor religioase, atenţia deosebită ca în ultimele decenii, prin lucrări de restaurare a acestora prin editarea unor monografii, pentru a cunoaşta trecutul şi valoarea lor. Astfel de lucrări s-au scris şi s-au editat cu sprijinul forurilor superioare de stat şi cu al Eparhiilor în care se află monumentele religioase, istorice şi de artă.

Prin purtarea de grijă a Prea Sfinţitului Episcop Eftimie Luca al Eparhiei Romanului şi Huşilor, a văzut lumina tiparului monografia „Episcopia Romanului“, de P.C. Preot Scarlat Porcescu.

Noua carte este o monografie a cărei temă este Episcopia Romanului; sprijinindu-se pe documentele istorice şi cercetînd literatura de specialitate, oglindeşte începuturile, organizarea şi desfăşurarea istorică a vieţii creştine ortodoxe la Roman şi în regiunea în care este situată Episcopia Romanului.

In „Cuvîntul înainte“, Prea Sfinţitul Episcop Eftimie Luca precizează că, „monografia istorică asupra acestei vechi eparhii — scrisă pe baza izvoarelor documentare la zi —, apărea absolut necesară. Numeroşi pasionaţi de drumeţie sau cercetători care vin la Roman, străveche aşezare urbană moldovenească, astăzi un oraş în care clocoteşte viaţa cea nouă, se îndreaptă şi spre catedrala episcopală din localitate, ctitorie voievodală, monument de artă bisericească“. În continuare, subliniază că în această monografie se găsesc răspunsuri la întrebările pe care, în mod firesc, atît drumeţul cît şi cercetătorul şi le poate pune : cînd şi în ce împrejurări a fost întemeiată Eparhia Romanului ? De ce a fost ales Romanul ca oraş de reşedinţă al titularului eparhiei, şi care a fost teritoriul asupra căruia se întindea autoritatea jurisdicţională a episcopului de la Roman ? Care dintre întîistătătorii în acest scaun vlădicesc s-au remarcat prin pietate, prin înfăptuiri cărturăreşti sau gospodăreşti? Cînd şi şi cine anume a înălţat catedrala episcopală a Romanului ? Care sînt particularităţile artistice dominante, de ordin arhitectural, ale acestui impunător locaş ? Cînd a fost pictată biserica şi prin ce se remarcă această pictură ? Care a fost numărul slujitorilor bisericeşti în decursul timpului la această eparhie ? Ce manuscrise, cărţi şi obiecte liturgice valoroase se mai păstrează la reşedinţa episcopală a Romanului?

În această lucrare s-au dat răspunsuri la întrebările de mai sus

folosindu-se izvoarele istorice şi literatura de specialitate.

În cea dintîi parte a monografiei, „Tîrgul Romanului", autorul precizează că întemeierea unei episcopii în acest tîrg ridică, firesc, unele întrebări: de cînd fiinţează acest tîrg, cine l-a întemeiat şi în ce împrejurări? Este oare vorba de un personaj istoric, care a dat viaţă acestei aşezări, sau a apărut şi s-a dezvoltat într-o vreme pe care n-o cunoaştem? În sfîrşit, de ce a ales tocmai Romanul ca reşedinţă a unui episcop a cărui autoritate trebuia să se întindă peste o jumătate din Moldova?

La aceste întrebări, autorul răspunde sprijinindu-se pe documentele istorice cunoscute, cît şi pe literatura de specialitate. Luînd în considerare tradiţiile referitoare la vechime oraşului Roman, cum şi la faptele documentare, ajunge la concluzia că tîrgul Roman este întemeiat de voievodul Roman I (1381-1394) şi că nu se poate preciza, anume, cînd şi în ce împrejurări a luat naştere această aşezare urbană. Referitor la întemeierea Episcopiei Romanului, pînă la această dată nu s-a descoperit un act de întemeiere. De aceea, nu se ştie precis cînd anume îşi începe viaţa această eparhie, cine a întemeiat-o şi în ce împrejurări. Lipsa documentelor istorice a lăsat loc părerilor şi ipotezelor. După cele expuse în capitolul precedent, oraşul Roman era la finele sec. al XIV-lea o localitate veche, care pe vremea voievodului Roman I (1392-1394) era apărat de o fortificaţie şi că oraşul oferea condiţii prielnice organizării şi funcţionării unui centru eparhial. Alt factor care cerea o administraţie eparhială şi un episcop este numărul credincioşilor şi al preoţilor ortodocşi din această zonă pentru regiunile sudice ale Moldovei. Cum că, înainte de sec. al XIV-lea, existau pe teritoriul patriei noastre, inclusiv în sudul Moldovei, credincioşi ortodocşi, preoţi, episcopi şi forme de viaţă bisericească ortodoxă, este de mare însemnătate scrisoarea trimisă în anul 1234 de papa Grigore al IX-lea principelui de coroană Bela — în care se cuprind referiri la, „schismatici" de pe teritoriul patriei noastre. Ulterior, în vederea aplanării conflictului dintre Patriarhia din Constantinopol şi moldoveni, deoarece aceştia, trecînd peste scaunul ecumenic, au rînduit ca mitropolit al Moldovei pe Iosif, atestă existenţa călugărilor în Moldova şi că erau bine pregătiţi din moment ce li se încredinţau misiuni diplomatice. Negreşit, patriarhia şi marele sinod cunoşteau temeinic realităţile bisericeşti din Moldova. Documentele istorice moldoveneşti pun în lumină că la sfîrşitul veacului al XIV-lea existau în Moldova mai multe mănăstiri.

Cel dintîi istoric român care a formulat o ipoteză în legătură cu întemeierea Episcopiei Romanului este Episcopul Melchisedec, care, plecînd de la tradiţia istorică şi de la unele fapte cu acoperire documentară, afirmă că această episcopie a fost întemeiată de Alexandru cel Bun în intervalul 1408-1413, după ce aplanase neînţelegerile cu Patriarhia ecumenică.

Se pot face referiri cu privire la teritoriul de jurisdicţie ale eparhiei Romanului, pentru care nu avem documente istorice deplin convingătoare. Într-o oarecare măsură Letopiseţul lui Grigore Ureche arată că ţinuturile „de sub munte, de jos" erau: Roman, Bacău, Putna, Tecuci, Tutova şi Vaslui, ulterior şi Covurlui. Apoi, pînă în vremea noastră, Biserica episcopală de la Roman, după date documentare, provine de la Alexandru cel Bun şi poartă data de 19 sept. 1408. Fiind între timp neîncăpătoare, la jumătatea secolului al XV-lea, Petru Rareş a luat hotărîrea de a zidi o Biserică impunătoare. Lucrările de construcţie au durat 8 ani — 1542-1550. Din cuprinsul inscripţiei se vede limpede că Petru Rareş, Doamna Elena şi fii lor, Ştefan şi Constantin, sînt ctitorii catedralei.

Episcopul Melchisedec Ştefănescu ne oferă în cartea sa, „Cronica Romanului", preţioase ştiri cu privire la viaţa socială de altă dată a Bisericii. Se dau detalii cu privire la şcolile din vremea aceea, afirmîndu-se că, dacă nu funcţiona o şcoală bisericească în sensul clasic al cuvîntului, erau negreşit, „şcoli de chilie" sau şcoli de ucenici". Şcoala în adevăratul înţeles al cuvîntului, la Roman, a luat fiinţă probabil la începutul sec. al XVI-lea, în timpul domniei lui Grigore Ghica (1726-1733) şi Constantin Mavrocordat (1741-1743) ca şi în celelalte oraşe. Şcoala se afla în grija episcopului local. Ulterior, în cursul anilor 1830-1834, s-au înfiinţat şcoli publice, între care şi la Roman, la care episcopul nu mai avea rol de prim ordin. În 1845, au

fost înfiinţate şcolile catehetice, iar Seminarul din Roman în anul 1859.

În cap. IX, se înşiră episcopii, consemnaţi în documente istorice, care au păstorit la Roman. Dintre cei înşiraţi ne atrage atenţia în mod deosebit: Mitropolitul Dosoftei (episcop la Roman în 1660-1671) şi Episcopul Melchisedec Ştefănescu (1879-1892).

Autorul se referă, de asemenea, la cancelaria eparhială, la peceţile episcopale, la pomelnicele episcopiei, la preoţi şi diaconi, la mănăstiri şi schituri, la patrimoniul religios-istoric, păstrat în Eparhia Romanului şi Huşilor. Cel mai valoros obiect liturgic este felonul care aparţine Sfîntului Ioan Gură de Aur.

În încheiere, P. C. Pr. Scarlat Porcescu recapitulează cuprinsul monografiei, referitoare la întemeierea Episcopiei Romanului şi la viaţa ei de-a lungul veacurilor. Subliniază faptul că, în viaţa istorică a Eparhiei, alături de arhipăstori au stat preoţii, fără de care — cei mai mulţi necunoscuţi —, n-ar fi fost posibilă dezvoltarea istorică a acestei eparhii. Se remarcă apoi faptul că lucrarea nu s-a referit numai la această eparhie, ci a urmărit împletirea istoriei ei cu istoria Bisericii Ortodoxe Române şi cu istoria poporului nostru.

Dacă monografiile apărute la cîteva eparhii, în anii noştri, au fost întocmite de cîteva persoane, monografia Episcopiei Romanului a fost întocmită de o singură persoană, P. C. Pr. Scarlat Porcescu din Iaşi, care, avînd pregătirea ştiinţifică în acest domeniu şi o experienţă de lucru de 40 de ani, fiu al Romanului, a lucrat cu multă pasiune şi dragoste la această lucrare, care-l onorează.

Monografia „Episcopia Romanului“ se recomandă de la sine, deoarece este un îndrumar care înlesneşte cunoaşterea Ţării de Jos, în care ierarhi şi clerici au avut un rol de seamă în păstrarea şi conservarea monumentelor istorice şi religioase, precum şi în păstrarea unităţii neamului şi credinţei strămoşeşti — care se identifică cu neamul românesc.

Pr. Constantin GAFINCU

Conf. univ. dr. Mihai Fătu, **Biserica românească din nord-vestul ţării sub ocupaţia horthystă, 1940-1944,** Bucureşti, 1985, 164 p. + 19 facsimile + 41 fotografii. Cuvînt înainte de *I. P. S. Nicolae* al Banatului.

O adevărată carte — protest împotriva celor care în trecut şi astăzi au nesocotit şi nesocotesc încă dreptatea popoarelor şi dreptul lor la neatîrnare şi libertate, la afirmare naţională fără nici o constrîngere sau ameninţare din afară, o carte — manifest împotriva celor care caută să răstălmăcească istoria poporului român, care a fiinţat permanent în vatra părinţilor — spaţiul danubiano-pontic străjuit de nebiruita cetate a Carpaţilor. „Cartea de faţă a Conf. univ. dr. M. Fătu, cum subliniază I.P.S. Nicolae, ne prezintă, pe bază de documente contemporane, o parte din evenimentele petrecute sub stăpînirea horthystă între anii 1940 şi 1944. Multe din paginile cărţii vor apărea drept incredibile cititorului mai tînăr, care n-a trăit în acea vreme, sau celui căruia nu-i sînt familiare evenimentele din ţara noastră. Numai aşa ne explicăm de ce este posibil ca astăzi multe din realităţile noastre să fie răstălmăcite, iar faptele denaturate. La ora actuală există, din păcate, cercuri interesate în falsificarea istoriei şi, de asemenea, inşi lipsiţi de cel mai elementar simţ al realităţii, care să viseze la repetarea Dictatului de la Viena şi a consecinţelor lui“ (p. 7). Rememorarea acestor evenimente nu se face însă din dorinţa de revanşă sau ripostă faţă de cei care mai pot nutri asemenea convingeri, ci din dorinţa sinceră de „restabilirea adevărului“ istoric, contribuindu-se prin aceasta „la edificarea celor care nu cunosc ori au uitat întîmplările de atunci“ (p. 7). Această carte ne atrage luarea aminte că asemenea fapte nu trebuiesc uitate. Mai întîi, pentru ca să nu se mai repete în viaţa nici unui popor asemenea barbarii, în contradicţie cu civilizaţia de astăzi a lumii. Apoi ele constituie mărturia cea mai grăitoare despre felul cum românii „au rezistat năpraznicelor tăvăluguri care s-au rostogolit peste ei... timp de patru ani, care pentru cei mai mulţi au însemnat patru veacuri, iar pentru un mare număr sfîrşit de lume“, fiind tot-

odată o vie încredințare pentru oricine că „din jertfa lor am făcut armă pentru a ne apăra față de astfel de vitregii". Așa cum credem că va reuși să convingă pe orice doritor de a afla adevărul istoric al permanentei noastre ființări în această vatră a moșilor și strămoșilor noștri, această carte izvorăște din dorința ființială a nonviolenței mioritice, caracteristică sufletului românesc, tuturor fiilor străbunelor plaiuri românești, dar și din conștiința „că această jertfă să nu piară — ca învățăminte — niciodată, pentru noi românii și nici pentru aceia care au crezut sau ar avea slăbiciune să mai creadă că românii pot pieri" (p. 156), subliniindu-se cu netăgăduite argumente de ce în „cei patru ani de ocupație, în pofida tuturor eforturilor și a celor mai diabolice măsuri, Ungaria lui Horthy nu a reușit să disloce — nici în sens fizic și nici în sens religios — pe români din rădăcinile adînci din care ei au răsărit și care le-au asigurat supraviețuirea, de-a lungul zbuciumatei lor istorii — inclusiv în epoca dominației Ungariei Sfîntului Ștefan" (p. 148). Românii au fost și au rămas „legați de pămîntul lor, nu numai prin forța condițiilor materiale, de existență și supraviețuire fizică, ci și prin puternica forță a spiritului lor, a psihologiei lor, a credinței lor" (p. 148-149), încît, nația ungară, „cea mai splendidă realizare a rasei dominante mongole, care nu cunoaște decît victoria", cum este elogiată într-o broșură propagandistică (p. 45), s-a văzut de data aceasta, ca și în trecut, înfrîntă cu propriile ei arme. „Valahii puturoși și opincari", cum îi numea pe români Aczél Ede, s-au arătat a fi un popor care vine de departe, „cu o cultură izvorîtă din statornicia neîndoplecată în vatra noastră, sedentar prin natura noastră, agricultor, adică cultivator conștient și statornic al pămîntului nostru" (p. 149).

Regimul de „ocupație imperialistă de tip fascist, menit să extindă și să consolideze pozițiile Ungariei prin aplicarea politicii șovine, teroriste împotriva populației românești și a celorlalte populații oprimate" (p. 40) — instaurat în teritoriul cedat prin Dictatul de la Viena, smuls în mod samavolnic țării noastre prin mașinații șivexațiuni fasciste —, „realizarea în practică a politicii horthyste nu a cunoscut un drum lin, nu a fost deloc comodă, nici pentru autori, nici pentru executanți" (p. 148). De aici și căutarea acestuia de a-și întări cu orice preț dominația „prin: a. reprimarea rezistenței antihorthyste, antihitleriste, a oricăror forțe sociale, politice, confesionale, în vederea asigurării supremației regimului horthyst; b. expulzarea populației românești majoritare, pauperizarea economică a acesteia, precum și a altor populații asuprite; c. deznaționalizarea și maghiarizarea forțată a românilor, pentru diminuarea capacității lor de luptă împotriva ocupației horthyste, lichidîndu-le viața lor spirituală — religia, cultura — precum și instituțiile corespunzătoare — Biserica, școala etc.; d. continuarea acțiunii revizioniste împotriva României, pentru anexarea Transilvaniei de sud-vest și a Banatului" (p. 41). Astfel „regimul horthyst a luat o serie de măsuri practice" (p. 42) în vederea împlinirii scopului propus, declanșînd o prigoană necruțătoare împotriva românilor și a Bisericii românești prin „armată, jandarmerie, poliție, organizații paramilitare sau bande neorganizate și persoane fizice izolate din rîndul populației maghiare" (p. 64), caracterizată printr-un vandalism cu „vechi și adînci rădăcini atiliene, arpadiene etc." (p. 148). Un crud barbarism a declanșat acțiunea regimului horthyst de a extermina în totalitate populația românească prin „maltratări și crime, individuale sau în masă" și prin diferite alte metode (p. 49), avînd drept temei o singură lege: „legea forței, a focului și a sabiei, legea pustiirii, a alungării, a nimicirii" (p. 53). Numai în comuna Trăznea (Sălaj), la Ip, în 9 septembrie 1940 au fost omorîți 68 de români (p. 57). Așa cum arată Ferenczy György proporțiile acestor urgii sînt de nedescris: „Trebuie însă să mă refer la umanitate, la cinste, la bunul gust, la sentimente omenești, cînd arăt atrocitățile fără seamăn care s-au comis pe pămîntul Transilvaniei după ocupație... *Mîndrul pămînt al Transilvaniei s-a transformat într-o amarnică Golgotă, unde se petrec cele mai groaznice evenimente* (s.n.). Oamenii sînt închiși cu sutele, cu miile, sînt bătuți, sînt torturați în mod cumplit. Asasinatele și execuțiile se țin lanț și toate acestea doar pentru că unica vină a nenorocitelor victime este aceea de a se fi născut români... Cu ce au greșit? Care e

vina acestor oameni nenorociţi, torturaţi? Că s-au născut români? Pînă aici se aude hohotul disperării a multor sute de mii de oameni, ajunşi sub stăpînire străină pe pămîntul Golgotei din Transilvania, unde vîntul suflă leşurile celor spînzuraţi, unde cadavrele martirilor asasinaţi cu o sălbatică cruzime vestesc că instinctul bestial s-a eliberat şi barbarismul — răzbunare joacă dansul sălbatec, al morţii... şi aceşti oameni îndrăznesc să se numească creştini...? A chinui fără vreun motiv politic, cu un vandalism necruţător, oameni lipsiţi de apărare — este nemaiîntîlnit în istoria statelor civilizate ale Europei. De aceea, nu pot exprima altceva decît dispreţ... şi dacă aceasta se mai continuă atunci nu-mi rămîne altceva decît să mă ruşinez că m-am născut secui-maghiar şi să reneg faptul că am învăţat prima oară să mă rog lui Dumnezeu în limba maghiară" (p. 52-53).

Cruzimea acestei acţiuni teroriste care avea drept scop distrugerea acestui neam, ucigînd „pînă şi copii în leagăn" (p. 46) a împins pe horthyşti la săvîrşirea unor crime şi asasinate în masă „de o monstruozitate fără seamăn", cum sînt cele de la Trăznea, Ip, Camăr, Păuşa, Ciumărna, Şimleul Silvaniei, Cosniciul de Jos (jud. Sălaj), Mureşenii de Cîmpie, Huedin (jud. Cluj) etc., care „vor rămîne pentru totdeauna acte de gravă acuzaţie la adresa horthysmului, a fascismului" (p. 57). Din 1.300.000 de români din teritoriul „cedat" Ungariei horthyste au fost asasinaţi 991 pînă la 1 septembrie 1942 (p. 57), bătuţi violent 3373 pînă la 15 mai 1941 (p. 107), schingiuiţi aproape 15.000 pînă în vara anului 1943 (p. 59), iar expulzaţi în număr de 217.942 pînă în vara anului 1944 (p. 60).

Biserica a fost prima instituţie românească vizată de horthyşti, pentru că „în aceste zile bieţii români aveau numai o singură mîngîiere: biserica, unde, adunaţi, se rugau la Dumnezeu cu lacrimi în ochi şi în hohote de plîns" (p. 54). Prin aceasta Biserica se dovedea „o mare forţă de menţinere a unităţii şi individualităţii spirituale a românilor de aici" (p. 62), fiind „printre cele mai de seamă instituţii de rezistenţă antihorthystă, iar religia românilor drept un liant spiritual care genera forţa de rezistenţă a acestora" (p. 63). Mai întîi s-a încercat o convertire în masă a românilor la alte confesiuni de expresie maghiară. Nu s-a reuşit acest lucru. S-au dărîmat numeroase biserici ortodoxe pentru a-i constrînge astfel pe români să treacă la alte confesiuni. Şi au fost dărîmate bisericile din Virghiş, Sîn-Martin, Racoşul de Sus, Biborţeni, Mereşti, Martiniş şi Ocland (Odorhei), Boroşneul Mare, Crăciunel, Căpeni şi Comolău (Trei Scaune), Borsec şi Ditrău (Ciuc), Pănet (Mureş) şi Sălard (Bihor), iar alte 38 de biserici au fost deteriorate, devastate ori pîngărite (p. 65-66). Şi desfiinţarea protopopiatelor Sighet şi Vişeu, în Maramureşul străbun, ca şi a unor parohii din protopopiatele Carei şi Satu Mare şi din Secuime a fost o altă măsură de a forţa trecerea românilor la alte confesiuni (p. 71). Din 1369 parohii (p. 62) au fost desfiinţate 13 din protopopiatul Carei, 17 din protopopiatul Satu Mare, iar protopopiatele Sighet şi Vişeu aveau 29 parohii (p. 71). In Secuime au fost desfiinţate 17, iar multe altele aproape fără credincioşi datorită trecerilor forţate la alte confesiuni (p. 138). In total, peste 70 de parohii au fost desfiinţate şi majoritatea puternic afectate de teroarea horthystă.

Preoţii au fost şi ei ţinta acestor represalii. Mai întîi au fost deteriorate casele parohiale din 109 parohii ortodoxe. „Noaptea Sfîntului Bartolomeu", visată de Aczél Ede, s-a răsfrînt şi asupra preoţilor consideraţi a fi „indezirabili faţă de noua ordine de stat şi îndeosebi faţă de ideea Coroanei Sfîntului Ştefan" (p. 83). „Printre primele victime dintre clericii români a fost preotul Traian Costea din comuna Trăsnea, judeţul Sălaj" (p. 85), care a fost ars în ziua de 9 septembrie 1940 (p. 86). A doua zi a avut loc „martirajul protopopului Aurel Munteanu" din Huedin, judeţul Cluj (p. 87), iar la Mureşenii de Cîmpie (judeţul Cluj), în noaptea de 19 înspre 20 septembrie, împreună cu preotul Bujor Andrei au murit întreaga familie — soţia şi trei copii — şi alte şapte persoane (p. 89-90). Alţi preoţi au fost maltrataţi, schingiuiţi, deportaţi ori expulzaţi peste graniţă, în frunte cu episcopul Oradiei, Nicolae Popovici (p. 126-129). În decembrie 1940 „se înregistra deja un mare număr de preoţi români expulzaţi de autorităţile de ocupaţie. Astfel: 54 preoţi din Eparhia Cluj-Gherla; 71 preoţi din Eparhia Cluj; 63 preoţi din Eparhia Oradea şi 53 preoţi din Eparhia Sighet" (p. 130-

131). Furia dezlănţuită faţă de preoţii români au manifestat-o hortyhştii din „*convingerea că lovesc şi nimicesc centrul nevralgic al neamului nostru, pe conducătorii fireşti, pe cei mai apropiaţi de sufletul românesc*“ (p. 93). Nereuşind nici acest lucru, presiunile horthyştilor unguri au căutat să lovească „ceea ce doare mai mult: sufletul“ (p. 115), impunînd treceri forţate la celelalte confesiuni, căutîndu-se prin aceasta ca românii „să-şi părăsească religia, pierzîndu-şi astfel naţionalitatea proprie“ (p. 112). Pentru a se ajunge la acest scop au fost maghiarizate numele românilor în actele publice, s-a falsificat apartenenţa religioasă. Mai mult, au fost maghiarizate numele şi pe pietrele de mormînt (fotografiile 40 şi 41). În acest sens s-a căutat „extinderea jurisdicţiei Episcopiei maghiare de la Hajdudorog, subordonată statului ungar“ (p. 113) sau înfiinţarea unei episcopii ortodoxe maghiare la Munkâcs, pentru parohiile greco-orientale din judeţele Bichiş şi Bihor şi cele din Secuime (p. 133). Dar nici acest fapt n-a fost încoronat de succesul pe care-l visau horthyştii cu privire „la românii căzuţi în captivitate şi pe care-i voiau suprimaţi — prin orice mijloace — scoţîndu-i din anale şi din societate“ (p. 150).

Românii au obligat pe horthyşti, ca de atîtea ori în istoria lor multimilenară, să înţeleagă că „nu vor pieri şi nu vor să piară ca naţie“ (p. 150), proclamîndu-şi „hotărîrea de a rămîne neclintiţi în conştiinţa lor de români şi de a suporta, siguri de drepturile lor, orice suferinţă“ (p. 153).

Toate aceste suplicii îndurate numai pentru vina de a se fi născut români şi a avea legea de închinare cea ortodoxă, cu „conştiinţa că ei sînt creştini români care au un pămînt, o vatră strămoşească a lor, în care s-au zămislit şi unde au supravieţuit, vatră dominată şi încoronată de munţi înalţi şi păduri falnice, de dealuri, ape şi cîmpii mănoase care, toate, dar absolut toate, dădeau sens nu numai material ci şi spiritual credinţei lor în nemurire“ (p. 149); românii, *„fără ură, fără dor de răzbunare“* (p. 140), nu au uitat şi nu trebuie să uite asemenea fapte.

„Desigur, cînd analizăm aceste fenomene, inclusiv eşecul regimului de ocupaţie în politica lui de suprimare a românilor, a Bisericii şi a religiei lor, luăm în calcul nu numai mediul natural şi spiritual specific românilor, ci şi acţiunea nemijlocită, am spune militantismul conducătorilor spirituali, al păstorilor sufleteşti, al credincioşilor români pentru apărarea lor, a fiinţei lor spirituale şi a Bisericii lor, a naţionalităţii lor“ (p. 150). Totodată, nu putem să nu amintim conştiinţa dintotdeauna a românilor de a-şi îndeplini cu sfinţenie şi responsabilitate datoria de slujire creştină pentru a se „învrednici de bucuria păcii lui Hristos, pe care o aşteptăm cu atîta sete, cler şi popor deopotrivă“, cum mărturisea încă din 1942, anii acelor grele suferinţe, episcopul Nicolae Colan.

Credinţa nestrămutată în înviere, ca o permanenţă a statorniciei româneşti — cum subliniază adeseori I. P. S. Părinte Mitropolit Teoctist —, a luminat, a mîngîiat şi întărit pe români în acei ani de martiriu pe care i-au îndurat „cu cinste şi cu creştinească nădejde“ (p. 155), iar în anii vieţii celei noi a luminat paşii ecumenismului practic între toate Cultele din ţara noastră, creştine şi necreştine, care în faţa legilor statului nostru se bucură de egale drepturi şi îndatoriri (p. 158-161) — aşa cum P. F. Patriarh Iustin arăta la cel de-al III-lea Congres F. D. U. S., ca o fericită concluzie a acestei cărţi, izvorîtă şi ea „din conştiinţa noastră religioasă, cu care slujim lui Dumnezeu, prin slujirea oamenilor“, din datoria de a apăra pacea, bunăînţelegerea şi bunăvoirea: „Integrate în realităţile sociale şi naţionale ale poporului şi patriei, Cultele religioase din România îşi desfăşoară activitatea lor proprie în climatul de libertate religioasă asigurată prin constituţia şi legile ţării, bucurîndu-se, după nevoi, de ajutorul şi ocrotirea statului. În acelaşi timp, ele consideră ca o îndatorire firească şi patriotică participarea la sprijinirea tuturor acţiunilor care se întreprind pentru bunăstarea oamenilor şi progresul ţării“ (p. 161-162).

Cartea este deci o călduroasă chemare, cu răspundere şi cinstire faţă de adevărul istoric, ca toţi fiii acestui pămînt străbun să contribuie la întărirea unităţii „de viaţă şi acţiune a întregului popor român, pentru propăşirea patriei şi apărarea celui mai de preţ bun al umanităţii — pacea“

(p. 164), la făurirea unui viitor liber şi fericit pentru toţi fiii plaiurilor noastre strămoşeşti.

Pr. V. NECHITA

Prof. dr. Dumitru Mazilu, **Dreptul păcii. De la dreptul războiului şi al păcii la dreptul păcii,** Bucureşti, 1983, 407 p.

Profesorul universitar dr. Dumitru Mazilu a dăruit cititorilor o nouă şi valoroasă lucrare privind cea mai arzătoare problemă care frămîntă întreaga omenire. Publicaţia, de mare prestigiu social, arată, că niciodată în istoria omenirii popoarele nu au avut conştiinţa mai clară şi mai precisă despre război, ca fiind o opţiune inacceptabilă pentru a rezolva problemele pe care le întîmpină umanitatea. Numai pacea este singura cale spre a se ieşi din impasul în care se află omenirea, prin ea poate să se dezvolte omenirea şi într-adevăr ea este unica alternativă raţională.

În lucrarea „Dreptul păcii" se pleacă de la acest raţionament, pentru că s-au produs schimbări calitative în gîndirea umanităţii, ca de exemplu, de la concepţia eronată a legitimităţii războiului de agresiune asupra unor ţări şi popoare, de la Legea Războiului şi a Păcii s-a ajuns la Legea Păcii, indicînd în totalitate normele destinate să apere existenţa normală şi paşnică dintre oameni şi popoare.

Conceptul de război are grave implicaţii, el evocă violarea şi subjugarea popoarelor, arată în continuare autorul, a celor mici şi slab dezvoltate de către unul singur, dar mai puternic. Dreptatea unui astfel de război a fost abolită o dată pentru totdeauna.

Dreptul păcii înseamnă apărarea drepturilor fundamentale ale popoarelor de a trăi şi a se dezvolta în prietenie, independenţă şi suveranitate, ceea ce reprezintă însăşi raţiunea existenţei lor, subliniind principiile şi normele care definesc conţinutul ei. Acestea, emanînd din viaţa comună a statelor, autorizează existenţa unui număr de mecanisme şi structuri capabile să asigure întreţinerea, dezvoltarea şi consolidarea relaţiilor paşnice în lume, spre excluderea focarelor de război.

În continuare, autorul arată că normele şi principiile acceptate trebuie să reflecte suveranitatea şi egalitatea statelor, precum şi temelia drepturilor şi îndatoririlor creatoare cu implicaţiile lor la viaţa internaţională.

Materializarea acestor înţelegeri bazate pe voinţa comună a popoarelor încadrate într-un sistem de norme şi obiective, al căror scop este de a traduce în viaţă dreptul fiecărui popor de a-şi decide destinul său fără intervenţie din afară, pentru a-şi urma calea dezvoltării adevărate.

De asemenea, normele şi principiile stabilite trebuie să exprime voinţa statelor de a se organiza în relaţii mutuale de cooperare, care să predomine în toate sferele vieţii materiale şi spirituale şi să asigure un climat de întreţinere şi consolidare a păcii.

Cartea Profesorului Dumitru Mazilu arată că viaţa comună a statelor suverane şi egale îndreptăţeşte instaurarea unor sisteme şi norme care pot asigura relaţii paşnice, între oameni şi popoare. În continuare se arată că deşi în decursul timpului s-au făcut numeroase încercări, uneori pline de succes, pentru stabilirea normelor destinate să procure şi să păstreze pacea, s-a constatat că aceste norme nu au fost uneori îndeplinite ori nu au fost la înălţimea exigenţelor.

Analiza cuprinsă în volumul de faţă arată că, în cele mai multe cazuri, normele mai puţin justificate au fost încălcate, iar pacea nu a mai putut fi păstrată.

Cercetarea istorică şi examinarea fenomenelor complexe al lumii de astăzi dovedesc faptul că îndeplinirea unor astfel de norme implică voinţa tuturor statelor, stabilirea precisă a responsabilităţilor în cazul violării şi încălcării păcii în lume.

Voinţa statelor implică aspecte politice, judiciare şi educaţionale. În timpurile noastre, pacea care funcţionează după un astfel de sistem trebuie să fie mai eficace la nivelul naţional şi internaţional.

Este pe deplin cunoscut faptul că deficitara funcţionare a sistemului, chiar şi numai într-o singură ţară, poate să aibă consecinţe grave pentru destindere şi pace, chiar pentru existenţa omenirii, în condiţiile folosirii arsenalului nuclear existent astăzi în lume. În lumina acestei analize, autorul conchide că Legea

Păcii reprezintă totalitatea normelor destinate să autorizeze structuri capabile să producă întreţinerea şi consolidarea păcii, să asigure prevenirea conflictelor şi tensiunilor focarelor şi să se pună în practică prin acţiuni politice, juridice şi educaţionale, de către fiecare stat, dacă este necesar.

Cercetările au dovedit că consolidarea păcii presupune structuri durabile, capabile de a organiza căi şi relaţii mutuale între state, pentru o cooperare paşnică.

Experienţa demonstrează că negocierele sînt apte să producă rezultate foarte bune, ajungîndu-se la rezolvarea situaţiilor conflictuale complexe cînd cei implicaţi au participat în mod egal, sincer şi cu respectul cuvenit pentru suveranitatea fiecăruia. Pe cale diplomatică, oricînd, partenerii negociind atenţi, acceptînd metodele cele mai bune şi eficace, au ajuns la instaurarea liniştii şi la înlăturarea disputelor internaţionale.

Se arată, în continuare, că respectarea tratatelor negociate duce la soluţionarea disputelor dintre state, la răspîndirea relaţiilor de prietenie dintre naţiuni, de coexistenţă paşnică dintre state, indiferent de sistemul lor social şi politic. Accentul special cade pe factorul încredere, în găsirea şi cercetarea soluţiilor adevărate, în spiritui cooperării între popoare.

Autorul subliniază că, statele care au fost implicate într-o dispută, dacă doresc instaurarea liniştii şi păcii, sînt obligate de a se reţine de la orice act care ar putea agrava disputa sau ar întîrzia rezolvarea ei. În acelaşi timp, orice iniţiativă promovată de o treime dintre state care au sugerat să soluţioneze certurile prin mijloace paşnice trebuie privită de părţile în conflict ca fiind un act de bună-credinţă şi prietenie. Ratarea unei proceduri în soluţionarea unui conflict care pune în pericol şi securitatea internaţională nu înseamnă rccurgerea la întrebuinţarea imediată a forţei, a ameninţării, la presiuni politice, economice sau la alte forme de constrîngere a unui stat participant la dispută. Întregul proces demonstrează că unica alternativă pentru salvgardarea securităţii şi a păcii popoarelor este de a se recurge la metode şi mijloace de negociere. În continuare, autorul precizează că stabilirea unor structuri adecvate pentru menţinerea şi consolidarea păcii, prevenirea şi reglementarea temeiurilor şi conflictelor, necesită voinţa comună a statelor suverane şi egale la realizarea şi îndeplinirea păcii, în spiritul dreptăţii şi potrivit cu obiectivele pe care le implică aceste structuri, spre a se ajunge la o politică stabilă de pace şi prietenie. Aceasta este calea raţională prin care pacea poate să-şi găsească loc în lume în zilele noastre.

Valoarea mare a acestei cărţi, ce ilustrează şi sintetizează dorinţa de pace şi viaţă a întregului nostru popor, arată că agresiunea, pregătirea de război, nu sînt în acord cu cerinţele naţionale şi internaţionale, prevenirea unor astfel de acte, pedepsirea şi condamnarea lor, reprezintă un drept şi o datorie a fiecărei naţiuni şi poate întări comunitatea internaţională.

Încheiem prezentarea cu subliniera că recenta publicaţie ocupă un loc de frunte între lucrările de actualitate. Ideea autorului, de a proclama clar acest drept al păcii în cadrul normelor juridic-obligatorii, constituie cea mai înaltă responsabilitate a omului zilelor noastre, a tuturor popoarelor, pentru viaţa celor ce trăim astăzi în lume, pentru viitorul generaţiilor noastre.

Prot. Anton FRUNZĂ

Pr. dr. Paul Mihail, **Schitul Poiana Mărului, un centru ortodox cărturăresc,** în **Spiritualitate şi istorie la Intorsura Carpaţilor,** I, Buzău, 1983, p. 355-384 + 10 planşe.

La şirul bogat de contribuţii menite să pună în lumină tradiţiile culturii şi spiritualităţii româneşti, studiul din urmă al distinsului cărturar Paul Mihail aduce elemente noi, de un interes aparte. Ele nu privesc numai pulsul cultural dintr-un vechi centru al Ortodoxiei româneşti mai puţin cunoscut şi nici activitatea unui cărturar şi scriitor uitat, stareţul Vasile (1692-1767), ci un aspect definitoriu pentru preocupările spirituale din spaţiul românesc în veacul XVIII. Este vorba de preţuirea acordată „rugăciunii minţii", exprimată de un număr considerabil de manuscrise a căror descriere face obiectul

studiului la care ne referim şi care oferă astfel istoricilor o informaţie plină de sugestii.

Opera manuscrisă, legată de numele stareţului Vasile de la Poiana Mărului-Buzău, cuprinde şapte manuscrise slavone copiate din scrierile Sfinţilor Părinţi şi 58 manuscrise în limba română, reprezentînd traducerile celor dintîi, unele făcute chiar din grija stareţului. Toate reprezintă numai manuscrisele *cunoscute azi*, cum precizează cu ştiuta-i probitate ştiinţifică autorul, lăsînd astfel să se înţeleagă perspectiva descoperirii în viitor a altor manuscrise, altele fiind probabil inevitabil pierdute.

Pentru a da posibilitatea cunoaşterii directe a conţinutului şi a stilului uneia din traducerile stareţului Vasile de la Poiana Mărului, Paul Mihail a publicat în întregime *Predoslovia la Scrisoarea lui Grigorie Sinaitul* (p. 377-383). In ea, stareţul Vasile îşi exprima propria-i concepţie despre „rugăciunea minţii", făcînd elogiul gîndirii („ca pe încet deprinzîndu-ne să ne urcăm la treapta lucrării cei cu mintea"), condamnînd „obiceiul cel de acum de singură citirea psalmilor şi a troparelor şi a canoanelor" sau mai bine zis citirea lor „cea din afară" (p. 358). Indemnul, frecvent în acest gen de scrieri, lăsat de stareţul Vasile sună în consens cu spiritul veacului — un spirit marcat de lumină şi triumful raţiunii — şi arată înnoirile pe care le-a parcurs gîndirea ortodoxă tradiţională din propriile nevoi şi aspiraţii.

Nu este singura concluzie demnă de consideraţii incitante pe marginea emulaţiei culturale de la Poiana Mărului. De reţinut că în acest schit s-au adunat români, sloveni, maloroşieni, bulgari, cuţovlahi, macedoneni, cazaci. Prezenţa lor ca şi a manuscriselor amintite a dovedit că „la Poiana Mărului a existat o unitate ortodoxă în spiritul înfrăţirii popoarelor" (p. 383). Dar, în acelaşi timp, unul din manuscrisele aduse în discuţie conţine mărturia că „aşa fel de măsuri şi puteri a avut acest fericit părintele nostru Vasile în poveţele sale duhovniceşti şi îndrumări, încît nu numai în viaţa schitului său, ucenicilor, şi la *amîndouă aceste ţări*, a fost folositor (...)".

In fine, alt fapt interesant relevat de studiul de faţă, la copierea manuscriselor s-au remarcat şi cîteva femei, precum schimonahia Micdonia şi monahia Rahiia, a căror caligrafie îngrijită se înţelege din ilustraţiile la studiu.

Sînt doar cîteva din concluziile cele mai generale care se desprind din studiul Părintelui Avva Paul Mihail, dovedind locul schitului în istoria Bisericii româneşti şi valoarea operei culturale plămădite aici la dezvoltarea spiritualităţii româneşti. „Rugăciunea minţii" trebuie astfel asociată programului de resurecţie spirituală din Ţările Române din secolul XVIII, o resurecţie în care rugăciunea — necesară în ceasurile de primejdii — a ipostaziat ideea de rezistenţă.

Ştefan LEMNY

Dumitru Ivănescu, Rodica Eugenia Anghel, **Universitatea „Alexandru Ioan Cuza". Inventar arhivistic,** vol. I, Bucureşti, 1985, 455 p.

Cum se menţionează în „Introducere" p. 5-12: „Revoluţia de la 1848 prevedea pentru Moldova crearea unei Universităţi". Noul domnitor al Moldovei, Gh. Al. Ghica, a pus în aplicare ideile preconizate de revoluţionari, prin *Aşezămîntul* de la 1 ianuarie 1851. Conform acestui Aşezămînt, învăţăturile înalte urmau să se predea în patru facultăţi: de filozofie, juridică, teologică şi medicală.

Totodată, în „Introducere" se scoate în evidenţă faptul că în cei 84 ani de existenţă ai Universităţii din Iaşi, aceasta a obţinut rezultate de prestigiu, comunicate prin Arhiva Rectoratului din anii 1860-1944.

Volumul *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi — Rectoratul 1860-1944. Inventar arhivistic*, 445 p., apărut la Bucureşti în 1985, cuprinde partea cea mai bogată din punct de vedere cantitativ, sute de mii de pagini şi, fiind vorba de Rectorat, cea mai interesantă în ceea ce priveşte cercetarea ştiinţifică, prin documente-informaţii care privesc viaţa şi activitatea unor personalităţi din ştiinţa şi cultura românească.

Privită din unghiul nostru de vedere, teologic-bisericesc, Arhiva Rectoratului ne dă ştiri despre existenţa şcolii de formare a cadrelor bisericeşti — Seminarul de la Socola —, cum şi menţiuni şi date despre personalităţi legate de această şcoală sau de viaţa bisericească desfăşurată în aceşti

84 de ani în Moldova. Iată de ce socotim necesar să subliniem aceste date, aducînd totodată omagiul cuvenit ostenitorilor acestui prim volum.

Dosarul nr. 6 din 1860-1861, p. 24: oferă date asupra organizării Seminarului de la Socola, profesori, obiecte, elevi; programă școlară a Seminariilor din Moldova, uniformizarea scrierii cu litere latine, participarea Arhimandritului Melchisedec la examenele de sfîrșit de an în orașele de la Dunăre și observațiile făcute; examenele semestriale la Mănăstirea Neamț, cererea lui August Scriban de a preda chimia, fizica și agronomia la Seminarul de la Socola și altele.

Dosar nr. 17, 1861-1863, p. 29: Catalogul pe anul 1861 al studenților de la Facultatea de Teologie din Iași;

Dosar nr. 18, 1861-1863: profesor la Facultatea de Teologie: Ghenadie Popescu.

Dosar nr. 22, 1862-1863, p. 29: Filaret Scriban este numit rector al Seminarului de la Socola.

Dosar nr. 25, 1863-1864, p. 32: Catalogul studenților din anul II al Facultății de Teologie din Iași.

Dosar nr. 83, 1869, p. 48: Stabilirea unei comisii formată din N. Mandrea, T. Maiorescu, N. Culianu, I. Negruzzi și I. M. Malik, pentru a ancheta diferendul de la Seminarul Socola dintre directorul acestei școli și profesorii N. Giurgianu, V. Proca și Eronim Buțureanu, procese verbale ale comisiei de anchetă, invocări, reclamațiile împricinaților etc.

Dosar nr. 117, 1870, p. 54-55: Concursul pentru ocuparea Catedrei de Istorie universală și ecleziastică de la Seminarul Socola din Iași, comisia examinatoare formată din N. Puiuțescu, A. Vizanti, D. Gusti, Arhiereul Suhopan; candidați P. Rîșcanu, I. Grigorescu, Arhimandrit Nichifor Iliescu Sprînceană, C. Dumitrescu, procese verbale ale comisiei examinatoare.

Dosar nr. 145, 1871, p. 63: Concursul pentru ocuparea Catedrei de Medicină populară de la Seminarul Socola din Iași, comisia examinatoare formată din I. Caragiani, A. Vizanti, N. Culianu și D. Brîndză, candidați A. Fătu, D. Ulea, titluri de lucrări ale candidaților, procese verbale prin care este recomandat pentru ocuparea catedrei A. Fătu.

Dosar nr. 156, 1871-1872, p. 65: Concursul pentru ocuparea catedrelor vacante, pentru Catedra de Istorie universală și ecleziastică de la Seminarul Socola.

Dosar nr. 160, 1871-1872, p. 65: P. Rîșcanu, profesor provizoriu de istorie universală la Seminarul Socola.

Dosar nr. 209, 1873-1874: numirea lui Mihai Eminescu, la data de 1 septembrie 1874, în postul de bibliotecar al Bibliotecii centrale universitare din Iași, jurămîntul cu prilejul primirii postului.

Dosar nr. 271, 1875-1876, p. 89: inițiativa lui T. Maiorescu de a organiza o grădină botanică pe lîngă Universitate.

Dosar nr. 275, 1875-1876, p. 66: Seminarul Socola, examenele semestriale, programa, comisia examinatoare formată din Arhiereu Bobulescu, profesorii V. Paladi, P. Paicu, V. Rațiu, V. Adamachi, G. Mîrzescu, V. Popa și dr. M. Popescu, raport făcut de G. Mîrzescu.

Dosar nr. 302, 1876-1877: Seminarul Socola, examenele semestriale, stabilirea comisiilor examinatoare formate din dr. A. Fătu, Vasile Adamachi, V. Paladi, Arhiereul I. Bobulescu, Z. Kolumb, Pavel Pascu, Episcop Vl. Suhopan, dr. Ursulescu, refuzul lui D. Gusti.

Dosar nr. 309, 1876-1877, p. 96: Numiri de profesori, Vasile Ratcu la Seminarul Socola.

Dosar nr. 319, 1876-1877, p. 98: cererile ierodiaconului Conon Arămescu-Donici pentru echivalarea studiilor făcute la Seminarul Socola cu bacalaureatul, memoriile adresate rectorului P. Suciu, convocări ale consiliului profesoral, hotărîri.

Dosar nr. 332, 1877-1878, p. 100: Seminarul Socola, programa examenelor semestriale, stabilirea comisiilor examinatoare formate din V. Paladi, Zaharia Columb, Arhim. Iosif Bobulescu, V. Adamachi, dr. A. Fătu, Arhim. Suhopan.

Dosar nr. 397, 1879-1880, p. 111: Seminarul Socola, programul examenelor semestriale, comisiile examinatoare formate din T. Filipescu, I. Dorzeu, Al. Lambrior, V. Paladi.

Dosar nr. 462, 1881-1882, p. 123: rapoarte ale profesorilor delegați la examenele de sfîrșit de an semnate și de I. Praja, p. 123.

Dosar nr. 487, 1882-1883, p. 127: cerere de concediu a profesorului suplinitor Rășcanu.

Dosar nr. 494, 1883, p. 128: desemnarea profesorilor care vor asista la examenele finale de la Școlile publice și particulare din Iași, rapoarte semnate de profesorii ce au asistat la examenele de sfîrșit de an școlar, semnează și I. C. Praja.

Dosar nr. 533, 1884-1885, p. 136: examenele semestriale, au asistat profesori — şi Ioan Praja.

Dosar nr. 554, 1885-1886, p. 140: situaţia şcolară a elevilor de la Seminarul Veniamin din Iaşi.

Dosar nr. 559, 1886, p. 141-142: corespondenţă cu Ministrul Instrucţiunii Publice, rapoarte ale profesorilor care au asistat la examenele finale, şi al lui I. Praja.

Dosar nr. 564, 1886-1887, p. 143: restaurarea Mitropoliei din Iaşi.

Dosar nr. 573, 1888, p. 145: rapoarte de asistenţă a lui I. Praja,

Dosar nr. 584, 1888-1889: examenele de sfirşit de an, rapoarte ale profesorilor şi al lui I. Praja.

Dosar nr. 591, 1890-1891: construirea „Seminarului Veniamin".

Dosar nr. 877, 1918: cerere pentru echivalare de diplome, a lui Ştefan Bârsănescu, Dim. Gafiţeanu, scurt istoric al Liceului „Oltea Doamna", acordarea aulei lui I. D. Ştefănescu etc.

Dosar nr. 906, 1919, p. 218: Memorii înaintate Ministerului Instrucţiunii Publice şi Cultelor şi „Marelui Colegiu Universitar" Iaşi, în numele preoţimii din Moldova pentru reînfiinţarea Facultăţii de Teologie la Iaşi, cu data de 1 octombrie 1919.

Dosar nr. 1000, 1922, p. 233: lucrări privind donaţia testamentară a lui Ioan V. Praja.

Dosar nr. 1022, 1923, p. 237: programul serbărilor semicentenarului morţii lui Andrei Şaguna, propunerea lui I. Petrovici pentru sărbătorirea lui Dimitrie Cantemir.

Dosar nr. 1167, 1927, p. 256, nr. 1168, 1927 şi nr. 1169, 1927, p. 256: privind concursul pentru ocuparea catedrelor vacante la Facultatea de Teologie (Gala Galaction).

Dosar nr. 1172, 1927, p. 257: recomandarea primilor profesori la Facultatea de Teologie: Gr. Pişculescu, Petre Constantinescu-Iaşi, C. Fedeleş.

Dosar nr. 1214, 1928: corespondenţă cu privire la moştenirea lăsată Universităţii de I. V. Praja (Testamentul).

Dosar nr. 1251, 1929, p. 263-264: lista nominală a profesorilor de la Facultatea de Teologie.

Dosar nr. 1301, 1930: proiect de regulament al internatului Facultăţii de Teologie.

Dosar nr. 1310, 1930, p. 271: Regulamentul Facultăţii de Teologie.

Dosar nr. 1393, 1931-1948: copii de pe Testamentul lui I. V. Praja.

Dosar nr. 1599, 1936, p. 305, încetarea din viaţă a lui Garabet Ibrăileanu.

Dosar nr. 1698, 1937, p. 317: concurs pentru ocuparea Catedrei de Pedagogie — la Facultatea de Litere, candidat Ştefan Bârsănescu.

Dosar nr. 1709, 1937, p. 318: concurs pentru ocuparea Catedrei de Istoria României de la Facultatea de Teologie, candidat Alexandru Boldur.

Dosar nr. 1755, 1937-1940, p. 321: corespondenţă privind cercetarea gestiunii Facultăţii de Teologie, evacuarea Universităţii.

Dosar nr. 1869, 1939, p. 338: reparaţii executate la biserica Golia.

Dosar nr. 2155, 1941-1942, p. 370: Iustin Moisescu, Profesor titular.

Dosar nr. 2164, 1942, p. 373: inventarul donaţiei Praja.

Dosar nr. 2177, 1942, p. 375, chemarea ca profesor titular a Profesorului Iustin Moisescu.

Dosar nr. 2252, 1943, p. 384: adrese de la „Comitetul de restaurare a bisericii Golia".

Dosar nr. 2293, 1943, p. 395: comisie de judecată compusă şi din V. Loichiţa.

Indice general: p. 413, 455.

Pr. Iustin GASPAR

Cronica bisericească

A. — Arhiepiscopia Iaşilor

CONFERINȚELE PREOȚEȘTI DIN TRIMESTRUL IV 1985

Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, preocupat de o cît mai temeinică înțelegere și interpretare a adevărurilor de credință cuprinse ca într-un tot unitar în *Sfînta Scriptură* și în *Sfînta Tradiție*, a stabilit ca temă pentru conferințele preoțești din luna noiembrie 1985 :

„Dreapta interpretare a Sfintei Scripturi și Tradiția bisericească, temeiuri ale credinței adevărate".

În Arhiepiscopia Iașilor, lucrările s-au desfășurat după cum urmează : 5 noiembrie, la protopopiatele Iași și Piatra Neamț ; 6 noiembrie, la protopopiatele Pașcani și Tg. Neamț ; 12 noiembrie, la protopopiatele Hîrlău și Cîmpulung ; 13 noiembrie, la protopopiatele Botoșani și Rădăuți ; 14 noiembrie, la protopopiatele Suceava și Dorohoi și 15 noiembrie, la protopopiatul Fălticeni.

Lucrările conferinței au fost prezidate de către I. P. S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei la protopopiatul Iași și de următorii delegați: P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul, la protopopiatele : Pașcani, Dorohoi, Fălticeni, Piatra Neamț și Tg. Neamț ; P.C. Pr. Constantin Sîrbu, vicar administrativ, la protopopiatele : Suceava și Botoșani ; P.C. Pr. Dimitrie Isopescu, consilier administrativ, la protopopiatul Rădăuți ; P.C. Pr. Aristide Lefter, la protopopiatele : Dorohoi și Hîrlău.

După săvîrșirea tradiționalului *Te-Deum*, premergător desfășurării lucrărilor conferinței, delegații chiriarhali, în cuvîntul de deschidere, au împărtășit participanților arhierești binecuvîntări din partea I.P.S. Mitropolit Teoctist și au reliefat sintetic problemele principale ce le comportă tematica conferinței, subliniind necesitatea imperioasă de a cunoaște cît mai temeinic tezaurul învățăturilor noastre de credință spre a le împărtăși credincioșilor, „cu timp și fără timp".

Au urmat referatele, caracterizate printr-o mare varietate de material documentar, aprobate în comisii și susținute de P.P.C.C. preoți : Petru Lehaci-Dorobanți (Iași), Ioan Dănălache-Bănești (Suceava), Gheorghe Viziteu-Prăjeni (Botoșani), Vasile Dogaru-Frătăuții Vechi (Rădăuți), Mircea Scutariu-Ștefan cel Mare (Piatra Neamț), Vasile Păvăleanu-Petru Vodă (Tg. Neamț), Aurel Goraș-Moldovița (Cîmpulung Moldovenesc), Mihai Amarghioalei-Pîrcovaci (Hîrlău), Viorel Berciuc (Dorohoi), Ilie Astanei-Heci (Pașcani), Ioan Iordăchescu-Sf. Ilie (Fălticeni).

Din referatele prezentate, precum și din discuțiile ce au urmat acestora, s-a constatat unanim competența și seriozitatea cu care preoții din Arhiepiscopia Iașilor au abordat această temă de mare importanță teologică, pastorală și ecumenică.

Au fost folosite cele mai potrivite texte, revelatoare în ilustrarea canonicității, infailibilității și caracterului inspirat al Sfintei Scripturi și temeiniciei Sfintei Tradiții prin originea comună a aceleiași revelații divine supranaturale, dată de Dumnezeu oamenilor, distinct, în trei etape și anume : 1. Revelația primordială (dată primului om și păstrată prin urmașii lui pînă la Avraam) ; 2. Revelația specială (împărtășită poporului evreu — ales de Dumnezeu pentru planurile providenței Sale —, dată prin prooroci începînd cu patriarhul Avraam și pînă la Mîntuitorul) și 3. Revelația divină absolută și universală (prin Însuși Fiul lui Dumnezeu întrupat, Domnul nostru Iisus Hristos).

În ordine cronologică, Sfînta Tradiție este cea mai veche și începe cu primele date ale Revelației primordiale, care mai tîrziu au fost fixate în scris, apărînd astfel Vechiul Testament. Tot așa au fost scrise și cuvintele Mîntuitorului în cele patru Evanghelii, precum și ale Sfinților Apostoli, constituindu-se astfel, pînă la anul 100 după Hristos, și canonul Noului Testament.

S-a reliefat relația unitară Scriptură-Tradiție, sintetizată magistral de

Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, care spunea: *„Sfînta Scriptură este de fapt tradiția scrisă, iar la rîndul ei, Sfînta Tradiție a devenit în timp Scriptură, așa încît, atunci cînd spunem Scriptură nu sîntem străini de Tradiție, iar cînd vorbim de Tradiție, nu ne lipsește Scriptura".*

I.P.S. Teoctist a mai spus: *„Să facem fiecare dintre cei prezenți ca Evanghelia lui Hristos și practica vieții Sfinților Părinți să devină o pecete a personalității noastre în mijlocul păstoriților noștri. Familia preotului să fie o oglindă a bunelor îndeletniciri duhovnicești, gata să-și arate credința sa, nu numai prin predica verbală, ci, mai cu seamă, prin statornicia în faptele bune și vrednicia vieții de zi cu zi".*

În partea ultimă a lucrărilor conferinței, după ce delegații chiriarhali au făcut unele comunicări din partea Centrului eparhial Iași, au fost prezentate apoi rapoarte de activitate, analizîndu-se aspectele legate de buna desfășurare a activității pastorale și administrative din parohie, dîndu-se îndrumări pentru îmbunătățirea permanentă a acestei activități care să ducă la unitatea credinței în Biserica noastră strămoșească și la bunăstarea vieții tuturor credincioșilor.

Ierom. Iustin NEAGU

PRĂZNUIREA PREA CUVIOASEI PARASCHEVA LA CATEDRALA MITROPOLITANĂ DIN IAȘI

În fiecare an, la 14 octombrie, credincioșii Bisericii noastre strămoșești, cu osebire cei din Moldova, prăznuiesc cu evlavie pe Prea Cuvioasa noastră Maică Parascheva. Viața ei plină de credință, de smerenie, de blîndețe, de curăție și încărcată de faptele milosteniei, străbate veacurile ce ne despart de vremea în care a trăit ea și strălucește ca un far luminos în viața tuturor credincioșilor care se străduiesc să împlinească voia lui Dumnezeu. Adevărata pildă de evlavie și bunătate pe care Biserica noastră strămoșească ne-o înfățișează în sfințenia chipului Prea Cuvioasei Parascheva a înflăcărat inimile bunilor credincioși moldoveni, care de fiecare dată, în miez de toamnă, de cînd vrednicul de pomenire voievod Vasile Lupu a adus de la Constantinopol la Iași moaștele Sfintei Parascheva, se îndreaptă către Catedrala mitropolitană pentru a se închina la Sfintele ei Moaște.

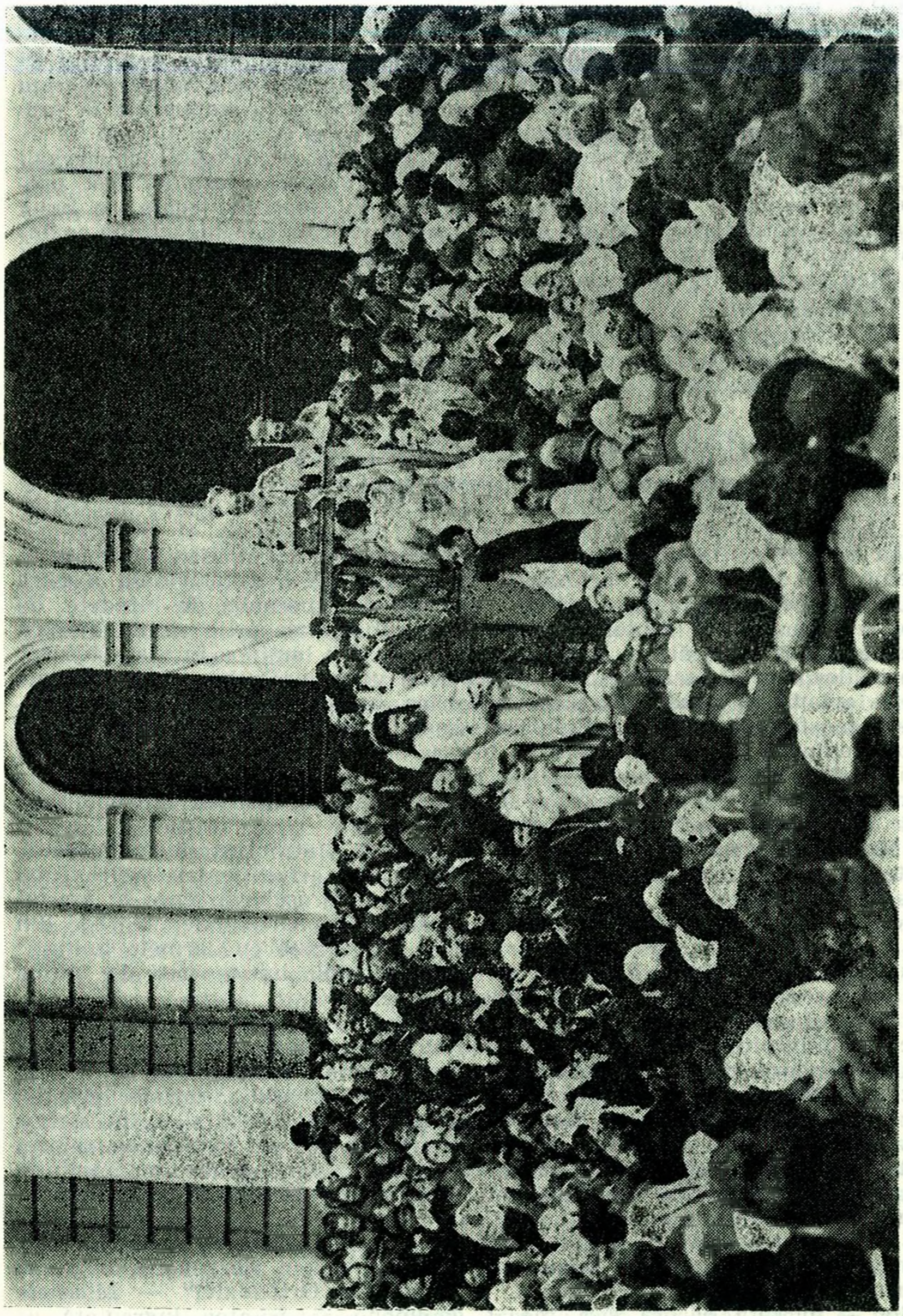
Momentul acesta, atît de binecuvîntat pentru viața creștină moldoveană, trezește în inimile credincioșilor, cum e și firesc, grija pentru suflet „mai presus decît grija pentru trup", asemeni Sfintei Parascheva, care a „purtat grijă de suflet, de lucrul cel nemuritor". Frumusețea Ortodoxiei se vede din această comuniune în „duh și adevăr" ce se înaripează cu „armele luminii" spre unitate de credință, de neam și a dimensiunii harice puse în slujba vetrei Altarului strămoșesc și a Patriei scumpe.

Poporul nostru român are în istoria sa „luminile sfințeniei lui în mijlocul pămîntului", persoanele lui pilduitoare, cu nimic mai prejos decît ale altor popoare, devenite „făclii" demne de urmat, încît chemarea lor, în cuvînt creator, nu este numai datorie, ci însăși condiția duratei creației noastre istorice. În măsura în care urmăm pilda înaintașilor și a slujitorilor la Altarul credinței și evlaviei străbune, în măsura în care putem chema prin cuvînt pe cei ce au jertfit ființa lor în vederea dăinuirii adevărului, împlinim cel mai important act al condiției umane: slujirea semenului și neamului, în perspectiva mîntuirii.

În contextul acestei împliniri, românul, fiu credincios al neamului său, cu mulțumire pentru casa lui Dumnezeu (Psalmul 21,4) a alergat, fie în vreme de bucurie, fie în vreme de necaz, la „odoarele Ortodoxiei" — Moaștele Sfinților — în fața cărora și-a plecat genunchii și fruntea îngreuiată de necazuri sau apăsările vieții, în vederea alinării lor. De aceea și anul acesta, mulți credincioși au ținut să fie prezenți la Catedrala mitropolitană din Iași pentru a se închina la Moaștele Sfintei Parascheva, ocrotitoarea dintotdeauna a credincioșilor.

În ambianța rugăciunii, ziua praznicului închinat Sfintei Parascheva a început în dimineața zilei de 13 octombrie cînd Prea Sfințitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul și Prea Sfințitul Gherasim Hunedoreanul, înconjurați de

un sobor de preoți și de diaconi, au oficiat mai întîi Acatistul Sfintei, după care, în procesiune, s-a înconjurat catedrala mitropolitană, împreună cu racla Sfintei Parascheva. Așezată apoi sub un baldachin, dinainte pregătit,

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit TEOCTIST rostind cuvînt de învățătură la Cuvioasa Parascheva — 14 octombrie 1985

în fața catedralei, prin fața Sfintelor Moaște au început, rînd pe rînd, să treacă credincioșii veniți la această prăznuire. La timpul cuvenit s-a oficiat Vecernia și Litia prazni cului, la care a participat și I.P.S. Mitropolit Teoctist, la sfîrșit împărtășind credincioșilor un frumos cuvînt de învățătură creștinească, în care, prin cuvinte evocatoare, a prezentat, mai întîi, viața Sfintei Parascheva, după care s-a referit la virtuțile întruchipate în

viața sfinților ajunși la nepătimire și care trebuie să devină icoane vii pentru viața tuturor credincioșilor.

A doua zi, Sfînta Liturghie a fost săvîrșită de I.P.S. Mitropolit Teoctist, P.P. S.S. Episcopi Pimen Suceveanul și Gherasim Hunedoreanul, înconjurați de soborul stareților de la mănăstirile moldovene, cărora li s-au adăugat oaspeți străini, P.C. Prot. Vasile Petrache, Secretar eparhial al Eparhiei Ortodoxe Chișinău — din R. S. S. Moldovenească, și P. Cuv. Ierom. Serafim, de la Tîrnova — Bulgaria.

După săvîrșirea Sfintei Liturghii, I. P. S. Mitropolit Teoctist, însoțit de sobor, a ieșit în fața catedralei, rostind un înălțător cuvînt de învățătură creștinească. I.P.S. Sa s-a referit în primul rînd la purtarea de grijă a lui Dumnezeu pentru neamul nostru pe care l-a binecuvîntat cu atîtea „ofrande duhovnicești" și „izvoare de credință" la care, de-a lungul veacurilor, au alergat fiii Altarului strămoșesc, păstrînd astfel unitatea de credință și de neam. Sfînta Parascheva, de cîteva secole, an de an, a revărsat peste toți cei ce s-au închinat Sfinților ei Moaște mîngîieri duhovnicești, întărind sufletele lor în trăirea curăției, a nădejdii și a dragostei față de credința strămoșească și de neamul din care fac parte. Pilda vieții ei ne încredințează pe toți că nu-i de ajuns să spunem că avem credință, ci să dovedim aceasta prin faptele noastre. Adevărata credință și iubire de Dumnezeu se cunoaște după faptele pe care le facem. În acest context, I.P.S. Sa a arătat în continuare ce fapte, ce virtuți minunate au împodobit chipurile fiecărui fiu și fiică a Bisericii, ca dar ales al comuniunii trăite de fiii Bisericii noastre, care în același timp sînt și cetățeni devotați ai Patriei, plini de dăruire în slujirea comorilor neprețuite și ale idealurilor nobile ale neamului nostru.

Îndemnurile părintești de a întări și păstra unitatea credinței celei dreptslăvitoare, de a urma pilda sfinților și a Prea Cuvioasei Maicii noastre Parascheva, de a sprijini toate acțiunile menite să contribuie la apărarea păcii în lume și la statornicirea unui climat de bună-înțelegere și armonie între toate popoarele lumii au avut un puternic ecou în sufletele celor prezenți, pentru care praznicul Sfintei Parascheva din acest an a constituit un ales popas duhovnicesc din sfințenia căruia au luat puterea, nădejdea și tăria de a păși încrezători în munca lor constructivă spre binele obștesc și făurirea unui viitor prosper pentru toți fiii Patriei noastre.

După cuvîntul împărtășit cu căldură credincioșilor a urmat tradiționalul Polihroniu în cinstirea Conducătorilor țării, a I.P.S. Mitropolit Teoctist și a tuturor celor ce au luat parte la praznicul slăvit al Sfintei Parascheva. Răspunsurile la Sfînta Liturghie, ca și la celelalte sfinte slujbe, au fost date de corul Catedralei mitropolitane.

În seara zilei de 14 octombrie, cu racla Sfintelor Moaște ale Sfintei Parascheva, P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul, însoțit de soborul slujitorilor, a înconjurat după datină Catedrala mitropolitană, după care s-au așezat la locul lor în timp ce s-a oficiat Paraclisul Sfintei.

Arhid. Ioachim GIOSANU

ITINERAR CHIRIARHAL

BISERICA „SFÎNTUL DUMITRU"—MISAI, MUNICIPIUL IAȘI

În ziua de 26 octombrie 1985, cînd Sfînta noastră Biserică prăznuiește pe Sfîntul și Marele Mucenic Dimitrie, Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, a vizitat parohia „Sfîntul Dumitru"-Misai din municipiul Iași, păstorită de preotul Constantin Grigoraș.

Primit cu Sfînta Evanghelie și cu Sfînta Cruce, Înalt Prea Sfinția Sa a asistat la Sfînta și dumnezeiasca Liturghie, săvîrșită de un sobor de preoți.

Înalt Prea Sfinția Sa a cercetat și pictura de la această biserică, executată de curînd, fiind mulțumit de respectarea iconografiei ortodoxe tradiționale și de execuția picturii în stil neobizantin.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, Înalt Prea Sfințitul a rostit un cuprinzător cuvînt de învățătură creștinească. Vorbind de Sfîntul Mare Mucenic Dimitrie, a arătat că el este un sfînt dar și un mărturisitor al lui Hristos. Era

din Tesalonic, dar a ajuns să predice pînă în stînga Dunării. Multe biserici sînt închinate Sfîntului Mare Mucenic Dimitrie. De asemenea, și în Moldova sînt multe biserici închinate acestui sfînt mucenic al lui Hristos. În iconografia bisericească el este reprezentat ca militar, așa cum a fost în viața sa.

În continuare, vorbind despre sfinți în general, Înalt Prea Sfinția Sa a arătat că sfinții au fost oameni ca și noi, cu îndoieli, cu zbucium sufletesc, cu înfrîngeri, dar prin viața lor sfîntă, prin credința lor nezdruncinată în adevărul dumnezeiesc, prin faptele lor de milostenie, ei sînt pentru noi un noian de mărturii ale lucrării harului divin. Ei au mărturisit adevărul credinței noastre, uneori chiar cu prețul vieții lor. Fără ei, noi n-am fi putut înțelege Sfînta Scriptură, Sfînta Evanghelie și, în general, adîncul învățăturii creștine. Ei ne sînt totodată și pildă și îndemn. Noi nu ne însingurăm ; Sfînta Liturghie nu este numai a preoților ; toată suflarea și noi toți împreună cu sfinții îngeri și cu Sfînta Fecioară ne rugăm lui Dumnezeu. Nu sîntem singuri nici în viață, nici în rugăciunile noastre.

Nu poate fi cineva creștin numai cu Biblia în mînă, fără să aibă chipul lui Hristos nefăcut de mînă în față, fără frații în credință care sînt sfinții. Prin aceasta se realizează comuniunea între cer și pămînt. Respingînd cinstirea sfinților, respingem și adorarea lui Dumnezeu. Orice lucrare care se face are nevoie de un izvor de energie care să o alimenteze. Tot așa și credința noastră este reflectarea luminii Mîntuitorului Iisus Hristos, alimentată de credința sfinților și a Maicii Domnului.

Mîntuitorul nostru Iisus Hristos este izvorul credinței noastre și al luminii Betleemului.

Unii credincioși care resping preoția, sfinții, icoanele, veșmintele, Crucea, Liturghia, simt nevoia totuși să întrupeze credința lor prin înfrumusețarea locașurilor de rugăciune, prin diferite simboluri și prin cruci pe acoperișurile casei lor. Sfîntul Ioan Damaschin ne spune lămurit că noi nu cinstim culorile, lemnul sau materialul din care sînt reprezentați sfinții, ci chipul lor duhovnicesc, harul de care s-au învrednicit și se roagă lui Dumnezeu pentru ajutorul nostru.

Pe Dumnezeu Îl adorăm, pe Sfînta Sa Maică o preacinstim, iar pe sfinți îi cinstim ca pe niște bineplăcuți lui Dumnezeu. Sărbătorind zilele de prăznuire a sfinților, noi mergem pe calea cea bună și dreaptă care duce la Hristos.

Aceste clipe le trăim de fiecare dată la Sfînta Liturghie și ne întărim în credință.

În încheiere, Înalt Prea Sfințitul Teoctist a felicitat pe credincioși și pe păstorul lor, P. C. Pr. C. Grigoraș, pentru minunata pictură în frescă pe care au executat-o și pentru participarea lor la Sfînta Slujbă, întru cinstirea Sfîntului Mare Mucenic Dimitrie.

Înalt Prea Sfinția Sa a mai spus că trebuie să ne rugăm și pentru cei ce nu cred ca noi, ca Dumnezeu să le lumineze mintea și să vină la această credință, pentru că Mîntuitorul a venit în lume ca să aducă pace între oameni. Totodată să sprijinim cu dragoste străduințele poporului nostru pentru pace în lume.

Slujba s-a încheiat cu un cuvînt de respectuoase mulțumiri pentru vizita pe care Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a binevoit să o facă acestei biserici, rostit de P. C. Pr. paroh C. Grigoraș.

Arhid. T. MELEȘCAN

SFINȚIREA BISERICII „SFÎNTUL LAZĂR“ DIN IAȘI

Duminică 3 noiembrie 1985, Biserica „Sfîntul Lazăr“, monument istoric, situată în centrul civic al municipiului Iași, a avut bucuria de a trăi momentele unei slujbe arhierești oficiată de I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, care a sfințit lucrările de pictură, fiind înconjurat de un sobor de preoți și diaconi din orașul Iași și de la Catedrala mitropolitană, în frunte cu P. C. Prot. Anton Frunză.

În timpul Sfintei Liturghii a fost hirotonit preot Gheorghe Antonie, pe seama parohiei Gheorghițeni, protopopiatul Cîmpulung.

I.P.S. Mitropolit a rostit un înălțător cuvînt despre misiunea preoției în Biserică, arătînd calitățile morale și religioase ce trebuie să le întrunească candidatul pentru preoție: vocație, pregătire, studiu, muncă, cinste și curăție morală. La sfîrșitul Sfintei Liturghii, P. C. Pr. paroh Const. Căliman a făcut un scurt raport asupra lucrărilor de restaurare, consolidare și pictură la biserica „Sfîntul Lazăr", ctitoria domnitorului Mihai Racoviță de la 1703.

Între anii 1981 și 1985 s-a restaurat și s-a consolidat integral biserica, făcîndu-se șapte vitralii, mobilier nou de stejar sculptat, încălzire centrală și o pictură în tehnica frescă de către pictorii Constantin Călinescu și Iulia Handragel, prin contribuția credincioșilor.

P. C. Pr. paroh C. Căliman a fost hirotesit iconom stavrofor.

În cuvîntul rostit, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a apreciat lucrările de la „Sfîntul Lazăr" :

„Biserica de aici, zidită în cinstea Sfîntului Lazăr, este un lăcaș cu un trecut istoric bogat și se află învecinată cu noile zidiri ale Iașilor. Ea reprezintă pagini de istorie și evlavie strămoșească. Iar acum, prin înfățișarea cea nouă, a păsit în ritmul actual de realizări, care îmbină armonios trecutul cu prezentul. Iașul, binecuvîntat cu monumente istorice și biserici monumente, mărturisește geniul creator al poporului nostru.

Iașul, acest chivot al spiritualității străvechi, al tezaurului gîndirii și al artei românești, al inițiativelor de libertate și unitate națională, întinerește sub ochii noștri. Bisericile din Iași se îmbogățesc cu noi picturi, sculpturi și broderii, prin înțelegerea forurilor competente și prin atașamentul credincioșilor".

În continuare, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a arătat originea apostolică a creștinismului românesc, vechile mărturii de la Tomis și aportul ierarhilor Bisericii moldovene la apărarea dreptei credințe. Prin Mitropolitul Varlaam, la Iași s-a ținut la 1642 Sinodul Panortodox care a aprobat Mărturisirea ortodoxă a lui Petru Movilă. La tipografia Trei Ierarhi s-au tipărit cărți teologice, cărți de slujbă, pravile și „Răspuns la catehismul calvinesc".

Iașii, în secolul al XVII-lea, reprezintă în aria Ortodoxiei o adevărată cetate de cultură, de sfințenie ortodoxă și românească.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a îndrumat credincioșii să păstreze amintirea acestei zile în inima lor, fiecare credincios prin contribuția la această pictură a devenit ctitor la această biserică.

Biserica „Sfîntul Lazăr", prin noua sa zestre, se numără printre lăcașurile monumente istorice ale Iașilor, purtînd amprenta anilor binecuvîntați de pace, de prosperitate și de înfăptuiri din Patria noastră.

În încheiere, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist a binecuvîntat pe credincioșii care au participat la sfințirea bisericii și pe toți care au sprijinit material înnoirea acestei biserici, îndemnîndu-i să fie mai departe ascultători credinței strămoșești și cetățeni devotați ai Patriei.

(Asistent)

BISERICA „SFÎNTUL NICOLAE"—COPOU, IAȘI

În bătrîna capitală a Moldovei sînt peste 50 de biserici ortodoxe. În ordine cronologică, cea dintîi este „Sfîntul Nicolae Domnesc", ctitoria slăvitului Voievod Ștefan, iar cea mai nouă, exceptînd bisericuța din cimitirul „Păcurari", este „Sfîntul Nicolae" din Dealul Copoului. Sub cupolele acestui sfînt locaș, Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, înconjurat de P. C. Prot. Anton Frunză și de alți slujitori, a săvîrșit, *vineri 6 decembrie 1985*, Sfînta Liturghie și a rostit cuvînt de folos duhovnicesc.

Dînd expresie simțămintelor alese de care erau stăpîniți enoriașii din jurul acestui locaș, P.C. Pr. paroh P. Manole, într-o succintă cuvîntare, s-a referit la timpul și împrejurările în care a fost înălțată biserica, amintind că, printre cei care au sprijinit și ajutat la efectuarea lucrărilor de construcție a fost și renumitul nostru învățat Nicolae Iorga, apoi a mulțumit, cu supunere fiască, Înalt Prea Sfințitului Teoctist, pentru că a binevoit a săvîrși Sfînta Liturghie în această ctitorie, chiar în ziua în care-și prăznuiește hramul.

Împărtășind binecuvîntări arhierești venerabilului paroh și familiei duhovnicești pe care o păstorește, Înalt Prea Sfințitul a scos în relief covîrșitoarea personalitate a savantului N. Iorga, „o înaltă conștiință, un devotat apostol al luptei pentru unirea românilor", amintind că, printre numeroasele sale opere științifice, unele sînt consacrate Bisericii neamului său. Prin sprijinul acordat pentru înălțarea acestui locaș, ca și prin stăruitoarea sa acțiune de restaurare și ocrotire a comorilor artistice bisericești, marele nostru dascăl a adus cinstea cuvenită Bisericii strămoșești. În continuare, Înaltul Arhipăstor s-a referit la Sfîntul Ierarh Nicolae, prăznuit în acea zi, arătînd că în fruntea eparhiei — Mirelor Lichiei — pe care a condus-o și, mai cu seamă, la Sinodul cel dintîi, s-a remarcat ca apărător al dreptei credințe, iar în lucrarea sa pastorală a fost „chip blîndețelor", „învățător înfrînării", propovăduitor al păcii și bunăvoirii pe pămînt. Încheind cuvîntul, Înalt Prea Sfințitul Teoctist s-a referit la înfățișarea monumentală a locașului în care a săvîrșit dumnezeiasca Liturghie, a dat îndemn părintesc enoriașilor ca să-l păstreze cu luare aminte, între altele și pentru motivul că sfînta catapeteasmă este pictată de cunoscutul artist Corneliu Baba, apoi le-a spus că hotărîrea lor de a se arăta fiecare dintre ei ca fii vrednici ai Patriei și ca fii ascultători ai Bisericii este cea mai aleasă cinstire pe care o pot aduce Sfîntului Ierarh Nicolae.

Pr. Scarlat PORCESCU

BISERICA „NAȘTEREA MAICII DOMNULUI" DIN PAROHIA CEAHLĂU—JUDEȚUL NEAMȚ

Parohia Ceahlău de sub poalele „bătrînului și legendarului rege al Carpaților", situată pe valea rîului Bistrița, la circa 100 km depărtare de orașele Piatra Neamț și Vatra Dornei, se compune din satele Bofu, Podiș, Răpciunița, Pîrîul Mare, Schit și Durău. Dintre multele biserici existente aici în decursul anilor trecuți, dintre care una la „Muzeul Satului" din București, comuna se bucură și azi de prezența a cinci biserici, dintre care trei sînt monumente istorice: două din secolul XVII și una din XVIII. Localitatea, ca toate satele de munte, se întinde de-a lungul unor pîraie cristaline, ce-și au izvorul sub stîncile pline de mister ale muntelui cu același nume. Una dintre biserici, cea de la Durău, este din vremea lui Vasile Lupu, cu un mic nucleu monahal dintru început pînă în zilele noastre; celelalte patru, între care una de la hatmanul Gheorghe, fratele lui Vasile Lupu, alta din lemn ridicată de românii veniți din Transilvania după 1700, cei mai mulți de la Ciuc, de unde foarte multe familii cu numele Ciucanu ; cea de la Pîrîul Mare, transferată aici de la „Schitișor", precum și biserica mare din piatră din centrul comunei, se găsesc sub îngrijirea preotului paroh Mihai Damian. Biserica din lemn din secolul XVIII rămînînd neîncăpătoare, se simțea nevoia ridicării unui nou locaș de cult. Astfel piatra de temelie este pusă în anul 1907, dar vremuri vitrege, între care cele două războaie mondiale, au făcut ca noul locaș de cult să fie terminat abia în anul 1962, cînd se sfințește de către I.P.S. Mitropolit Iustin, astăzi Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, sub preotul paroh I. Ungureanu. O dată cu viața nouă din Patria noastră, a crescut și dorința credincioșilor de aici de a avea un locaș de cult demn de numele bun ce și l-au agonisit de-a lungul anilor. Aceasta s-a făcut prin munca P. C. Pr. Mihai Damian, energic, înzestrat cu calități, precum și prin contribuția credincioșilor.

Biserica nouă din piatră este îmbrăcată cu pictură nouă, cu mobilier și catapeteasmă frumos sculptată în lemn de stejar.

Duminică 20 octombrie 1985, s-a săvîrșit slujba resfințirii de către Prea Sfințitul Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor, fiu al satului, cu binecuvîntarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei.

După Sfînta Liturghie, s-a dat mai întîi citire mesajului transmis de către I. P. S. Mitropolit Teoctist, care spunea :

„Cu deosebită bucurie am luat cunoștință de lucrările de restaurare și pictură făcute la biserica parohială Ceahlău — monument de arhitectură și de artă, de pe frumoasa vale a Bistriței. În vizita pe care am făcut-o anii trecuți, am apreciat personal, atît calitatea lucrărilor, cît și atașamentul

bunilor enoriași, care au contribuit la achitarea cheltuielilor. Am dorit foarte mult să particip personal la festivitatea tîrnosirii sfîntului locaș și să trăiesc împreună cu Prea Sfinţitul Eftimie al Romanului și Hușilor — fiul satului — cu preoții și binecredincioșii creștini, prezenți în această zi istorică, satisfacția culegerii roadelor unei munci pilduitoare depusă de părintele paroh Damian și de Consiliul parohial. Motive binecuvîntate de a fi tot în slujba Sfintei Biserici m-au făcut să nu-mi îndeplinesc această sfîntă dorință, de a vă îmbrățișa pe toți cei prezenți în fața dumnezeiescului altar, de a vă mulțumi și binecuvînta, față către față, pentru ofranda și dragostea arătată Bisericii noastre strămoșești. Vă rog să le primiți toate pe această cale și, după cuvîntul Scripturii, să mă socotiți alături, prezent în rugăciuni, în cugete și dreaptă credință, cu dumneavoastră care sînteți fiii noștri scumpi duhovnicești. Mulțumesc cu dragoste în Domnul Hristos, iubitului meu frate în sfînta arhierie, Prea Sfinţitului Episcop Eftimie, pentru că și-a luat osteneala să vină și să sfințească Biserica satului în care Prea Sfinția Sa a primit taina Sfîntului Botez și sufletele bunilor enoriași de aici au odrăslit fii și fiice, care slujesc Biserica și țara, cu multă demnitate. Sînt fericit că, în răspunderea mea de Mitropolit al Moldovei și Sucevei, am colaborator de un înalt prestigiu pe Prea Sfinţitul Episcop Eftimie Luca, cu care ne-am înfrățit străduniile, încă din tinerețe, la mănăstire, la studiile teologice și în slujba Sfintei noastre Biserici Ortodoxe.

Împărtășim binecuvîntări părintelui paroh Mihai Damian, precum și Consiliului parohial și tuturor celor adunați la această sfințire. Îmbrățișîndu-vă pe fiecare cu dragoste părintească, vă îndemn să păstrați unitatea de credință, să vă arătați și de aici înainte vredniciile față de Biserică, față de familie, vrednicii de hărnicie și de pace, prisosind pururea în devotament față de țara noastră scumpă, față de autoritățile de stat locale și de județ și mai cu seamă să sprijinim marile acțiuni de dezarmare și pace ale mult Stimatului nostru Președinte Domnul Nicolae Ceaușescu. Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfîntului Duh să fie cu voi cu toți. Amin".

A urmat apoi cuvîntul P. C. Prot. Ioan Boca, darea de seamă a preotului paroh și cuvîntul de învățătură al Prea Sfinţitului Episcop Eftimie, care a adresat celor prezenți îndemnuri de a păstra unitatea de credință, de trăire și de simțire creștinească și românească.

Prea Sfinţitul Episcop Eftimie a hirotesit în iconom stavrofor pe preotul parohiei Ceahlău, Mihai Damian, ca o încununare și încurajare a ostenelilor depuse în „Casa Domnului". Festivitatea s-a încheiat cu tradiționala agapă creștină.

A doua zi, 21 octombrie, biserica a fost cercetată de I.P.S. Mitropolit Teoctist, care a poposit aici, a apreciat munca depusă, a împărtășit binecuvîntări celor prezenți și a consemnat în Sfînta Evanghelie actul resfințirii, ce va rămîne mult timp întipărit în memoria credincioșilor. Ceea ce aduce nou biserica de la Ceahlău în pictură este faptul că apar aici pictați, pe lîngă sfinții români pe care noi îi cunoaștem, și sfinți locali, pustnici ai Ceahlăului etc.

Protos. Ștefan GUȘĂ

SLUJBE ARHIEREȘTI

PAROHIA „SFÎNTUL MUCENIC DIMITRIE"—OSTRA

Într-un cadru pitoresc de însorită toamnă cu munții din jur înzăpeziți proaspăt, în frumoasa parohie Ostra de pe valea Suhei, *ziua de 26 octombrie,* rînduită în cinstea Sfîntului Mucenic Dimitrie Izvorîtorul de Mir, în acest an a marcat un eveniment deosebit, pentru că la bisericuța din lemn a acestei parohii a avut loc o slujbă arhierească.

Prea Sfinţitul Episcop Pimen și-a exprimat bucuria de a se afla într-un cadru atît de frumos și de ospitalier, în mijlocul bunilor credincioși. În continuare s-a săvîrșit Sfînta Liturghie, iar la sfîrșit P. S. Sa a spus, între altele: „Credința strămoșilor este asemenea firului de aur din adîncul pămîntului

scormonit de vrednicii mineri. Chiar dacă acest fir este amestecat, el tot aur rămîne. Datorită credinței strămoșești noi ne-am păstrat însăși existența noastră națională, limba și frumosul nostru port românesc.

Cît este de frumos acest climat de pace și bună-înțelegere! Cît de frumoasă este unitatea și dragostea între oameni! În unitate putem învăța unii de la alții, ne putem cinsti și respecta unii pe alții. Nu poate fi bucurie mai mare decît atunci cînd te porți cu respect și cinstești pe mai marii tăi! Atunci pacea își găsește locul firesc, atunci este progres din toate punctele de vedere!"

La sfîrșit, P.C. Pr. paroh Dimitrie Horga, luînd cuvîntul, și-a exprimat satisfacția pentru prezența P.S. Pimen Suceveanul la acest moment sărbătoresc din viața parohiei.

P.S. Pimen a vizitat apoi și parohia vecină, Doroteia, fiind primit de P.C. Pr. paroh Petru Cîrciu și de credincioși.

Pr. D. HORGA

BISERICA „NAȘTEREA MAICII DOMNULUI" DIN SATUL BEȚEȘTI, COMUNA REDIU, PROTOPOPIATUL PIATRA NEAMȚ

Harnicii locuitori ai satului Bețești, comuna Rediu, protopopiatul Piatra Neamț, sub îndrumarea P.C. Pr. paroh Ioan Feraru, au dorit să întreprindă lucrări de restaurare la biserica monument istoric a satului lor. Biserica cu hramul „Nașterea Maicii Domnului" a fost ridicată în anul 1763 de banul Crupenschi, pentru robii de pe moșia sa din această regiune. Între timp biserica a mai suferit unele modificări, însă în general locașul își păstrează forma sa inițială.

Pentru lucrarea de resfințire, I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei a delegat pe P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul, care în dimineața zilei de *3 noiembrie* a fost întîmpinat, după tradiție, în fața bisericii de către soborul preoților în frunte cu P.C. Prot. Ioan Pricop de la Piatra Neamț și de credincioși.

După săvîrșirea slujbei de tîrnosire s-a oficiat Sfînta Liturghie în cadrul căreia P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul a rostit un frumos cuvînt. Între altele s-a referit la rîvna credincioșilor din această parohie care prin contribuția lor au reușit să pună în valoare un așa frumos locaș de închinare. În continuare a vorbit despre evlavia credincioșilor români, care au durat atîtea și atîtea opere nemuritoare ce justifică geniul creator al poporului nostru.

Slujba s-a încheiat cu un Polihroniu.

BISERICA „SFINȚII ARHANGHELI MIHAIL ȘI GAVRIIL" DIN POIANA STAMPEI, PROTOPOPIATUL CÎMPULUNG MOLDOVENESC

Pitoreasca vale a Bistriței, într-un peisaj pe cît de plăcut pe atît de odihnitor, înscrie un periplu de frumoase și noi împliniri contemporane. Înmiresmate de specificul locului, localitățile din bazinul Dornelor au cunoscut în ultimii ani esențiale transformări, între acestea fiind și satul Poiana Stampei, unde credincioșii au menținut vie flacăra dreptei credințe din cele mai vechi timpuri, în ciuda ostilităților vremii care s-au abătut adesea peste această parte a țării noastre.

Biserica satului datează din anul 1867, fiind clădită pe temeliile unei vechi biserici de lemn, care între timp a suportat mai multe modificări. Actuala biserică, tot de lemn, datează din anul 1885. Anul acesta, împlinindu-se 100 de ani de la sfințirea acestei biserici, I.P.S. Mitropolitul Teoctist a dele-

gat pe P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul pentru a săvîrși Sfînta Liturghie, în amintirea acestui eveniment deosebit din viața parohiei Poiana Stampei.

Astfel, în dimineața zilei de *6 noiembrie 1985*, P.S. Sa a fost întîmpinat după tradiție de preoți și credincioșii satului îmbrăcați în frumoasele lor costume bucovinene. În biserica frumos împodobită, purtînd cununa înnoirilor din ultimii ani, P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, a săvîrșit Sfînta Liturghie arhierească. La sfîrșit, P.S. Sa a rostit un cuvînt de învățătură creștinească în care s-a referit mai întîi la semnificația zilei, închinată Sfinților Arhangheli și îngeri, rolul și misiunea lor divină în vederea mîntuirii oamenilor. A făcut apoi legătura între armonia care există între cetele îngerești și armonia care trebuie să existe între oameni. P.S. Sa a elogiat și credința localnicilor care au păstrat pe aceste plaiuri suflul sacru al Ortodoxiei, precum și frumoasele tradiții, specifice acestei zone atît de atrăgătoare. A îndemnat pe cei prezenți să întărească și să păstreze dreapta credință, să depună toată străduința pentru slujirea Bisericii strămoșești și a Patriei.

La sfîrșit s-a oficiat un Polihroniu.

BISERICA „SFINȚII ARHANGHELI MIHAIL ȘI GAVRIIL" DIN PIATRA NEAMȚ

Cunoscut îndeobște sub numele de „Perla Moldovei" sau „Orașul dintre coline", Piatra Neamț rîvnește cu justificată pretenție la faptul că este unul din cele mai vechi orașe ale țării noastre. Așezarea este cunoscută încă din antichitate, de cînd locuitorii geto-daci și-au înălțat aici o cetate fortificată, pe culmea unui munte din apropierea sălașului de odinioară al zeilor daci din Kogaion. Putem afirma că „Petrodava" a fost de-a lungul vremii leagănul mai multor culturi și civilizații care s-au perindat în timp și pe această vale frumoasă a Bistriței, începînd cu cultura Cucuteni.

Intensă întotdeauna, viața spirituală în rîndul populației în această zonă a rămas vie pînă astăzi. Cetăți, biserici și relicve sacre rămase de la înaintași se păstrează cu scumpătate pînă astăzi.

Între acestea amintim și Biserica „Sfinților Arhangheli", de la poalele Cozlei. Așezată în cimitirul în care de cîteva veacuri se odihnesc trupurile cîtorva generații de oameni, actuala biserică, cunoscută îndcobște ca „Biserica din Valea Viei", a împlinit anul acesta 100 de ani de la ridicarea ei. Pentru a aureola evenimentul, I.P.S. Mitropolit Teoctist a delegat pe P.S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul spre a oficia Sfînta Liturghie arhierească și a resfinți locașul, care în ultimul an, prin grija P. C. Pr. paroh Constantin Bobric, a căpătat o haină nouă, efectuîndu-se aici o serie de lucrări de reparație.

În dimineața zilei de *10 noiembrie 1985*, soborul preoților din oraș, în frunte cu P.C. Prot. Ioan Pricop și credincioșii au întîmpinat, după tradiție, pe P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul. S-a oficiat apoi slujba de resfințire a bisericii, după care, în atmosfera specifică a rugăciunii, s-a început Sfînta Liturghie. Răspunsurile la Sfînta Liturghie și la celelalte servicii divine au fost date de frumosul cor de la Catedrala orașului, „Sfîntul Ioan Domnesc".

În cuvîntul său, rostit cu acest prilej, P. S. Sa s-a referit, mai întîi la învățămintele din pericopa evanghelică a zilei (Luca 10, 25-37), după care a mulțumit credincioșilor pentru înțelegerea acordată în vederea refacerii acestui locaș de cult.

La sfîrșit s-a oficiat un Polihroniu.

Arhid. Ioachim GIOSANU

SLUJBĂ ARHIEREASCĂ LA DOLHEȘTII MICI, PROTOPOPIATUL FĂLTICENI, JUDEȚUL SUCEAVA

Vineri 6 decembrie 1985, din încredințarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist, a avut loc la parohia Dolheștii Mici, protopopiatul Fălticeni,

o slujbă arhierească oficiată de Prea Sfinţitul Pimen, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iaşilor.

După îndătinatul obicei, Prea Sfinţitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul a fost întîmpinat de P.C. Prot. Vasile Hrestic-Fălticeni, în fruntea unui sobor de preoţi, care în numele credincioşilor prezenţi a exprimat bucuria duhovnicească de a se simţi sub oblăduirea părintească a Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Teoctist a cărui inimă bună şi generoasă vibrează pentru fiecare parohie, pentru fiecare fiu al Bisericii străbune.

A urmat săvîrşirea Sfintei Liturghii în frumoasa biserică parohială, mereu înnoită prin jertfelnicia preotului paroh şi a credincioşilor. În cadrul Sfintei Liturghii a fost hirotonit întru diacon tînărul seminarist Nicolae Mihoc, pe seama parohiei Prelipca, protopopiatul Suceava. La sfîrşit, Prea Sfinţitul Episcop-vicar Pimen Suceveanul a rostit cuvînt de învăţătură, apreciind vrednicia credincioşilor în păstrarea curăţiei credinţei. De asemenea a subliniat că toate parohiile din această zonă (Valea Şomuzului) se află pe o veche vatră de credinţă ortodoxă şi de viaţă românească al cărei trecut se pierde în negura vremurilor şi de aceea trebuie să fim mîndri de acest trecut şi să-l cinstim, lucru ce-l vom putea face mai bine dacă vom păstra credinţa curată şi unitatea ei, ceea ce va folosi şi Bisericii şi unităţii sufleteşti a poporului.

În continuare, Prea Sfinţia Sa a menţionat faptul că parohia Dolheştii Mici şi credincioşii ei sînt privilegiaţi, întrucît se află sub oblăduirea Sfîntului Nicolae — hramul bisericii — cel pe care-l ştim că este „îndreptător credinţei“ şi „chip blîndeţelor“.

Elogiind frumuseţea muncii creatoare care solidarizează pe oameni şi-i înalţă pînă la măreaţa unitate de putere şi iubire, P.S. Sa i-a îndemnat astfel pe credincioşii prezenţi: „Avem în faţă o nestăvilită datorie de a ne face viaţa creştină în deplină concordanţă cu idealurile umanităţii, pacea, binele, dreptatea, respectul faţă de autorităţile de stat, numai astfel vom fi buni fii ai Bisericii şi devotaţi cetăţeni ai Patriei“.

Cuvîntul ziditor de suflet al Prea Sfinţitului a fost încheiat prin bucuria de a transmite binecuvîntarea părintească a I.P.S. Mitropolit Teoctist.

A luat apoi cuvîntul P.C. Pr. paroh Nicolae Onea, care a mulţumit P. S. Pimen pentru osteneală, rugîndu-l să ducă I. P. S. Mitropolit Teoctist al Moldovei şi Sucevei hotărîrea fermă că, prin această slujbă arhierească, se vor spori eforturile pentru ca parohia Dolheştii Mici, prin viaţa ei religioasă, prin aspectul ei gospodăresc, să ateste dinamismul vieţii bisericeşti.

În continuare, P. C. Prot. Vasile Hrestic-Fălticeni a fost hirotesit „iconom“, iar P. C. Pr. paroh Nicolae Onea a fost hirotesit „sachelar“, înmînîndu-li-se cu acest prilej însemnele rangului respectiv. A urmat îndătinatul Polihroniu.

Prot. V. HRESTIC

SLUJBĂ ARHIEREASCĂ

În ziua de 13 octombrie 1985, P. S. Arhiereu Gherasim Hunedoreanul a săvîrşit Sfînta Liturghie în Biserica parohială „Naşterea Maicii Domnului“ din Boureni-Moţca.

P.S. Gherasim a rostit un frumos şi înălţător cuvînt de învăţătură duhovnicească, insistînd pe trăirea în Hristos, prin Sfînta Biserică şi prin comuniunea prin Sfintele Taine.

A fost o întîlnire frumoasă, plină de nostalgii, fiindcă P.S. Gherasim a păşit pe locurile unde, cu ani în urmă se îndrepta spre schitul de la Boureni, unde a făcut primii paşi spre viaţa monahală.

Predica zilei a rostit-o P.C. Pr. Grigori Grigorel, fost paroh al parohiei Dumbrăviţa şi fiu al parohiei Boureni-Moţca.

Cuvînt de mulţumire a rostit P. C. Pr. paroh Ioan Ungureanu. Cuvînt de mulţumire şi de recunoştinţă a rostit şi P. C. Prot. Mihai Mocanu, la reîntîlnirea cu fostul profesor de la Seminarul Teologic din Mănăstirea Neamţ.

Prot. Mihai MOCANU

DESCHIDEREA NOULUI AN ȘCOLAR 1985/1986 LA SEMINARUL TEOLOGIC DE LA MĂNĂSTIREA NEAMȚ

În ziua de 11 octombrie 1985, a avut loc deschiderea festivă a noului an școlar 1985/1986 la Seminarul Teologic de la Mănăstirea Neamț.

La festivitate au participat Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, P.S. Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor, P.S. Arhiereu-vicar Gherasim Hunedoreanul, profesorii, elevii, personalul administrativ și de îngrijire al școlii, părinți ai elevilor.

Festivitatea a început cu slujba tradiționalului Te-Deum, oficiat de către P.P.C.C. Preoți profesori V. Irina, C. Mosor, C. Cojocaru și Diac. V. Țoc, care au înălțat rugăciuni de laudă, de mulțumire și de cerere către Dumnezeu pentru a binecuvînta începutul cursurilor noului an școlar.

Cu acest prilej, I.P.S. Mitropolit Teoctist a hirotesit în rangul de „iconom" pe P.P. C.C. Preoți profesori Anibal Pantiru, C. Cojocaru, Teoctist Caia, C. Vasilescu, I. Mihoc și Gh. Onofrei.

A urmat apoi desfășurarea programului propriu-zis de deschidere a noului an școlar.

După intonarea Imnului de stat „Trei culori", P. C. Pr. prof. Mihai Vizitiu, directorul Seminarului Teologic, a rostit cuvîntul de deschidere. P. C. Sa a arătat că anul școlar precedent s-a desfășurat sub grija deosebită a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei și a Prea Sfințitului Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor, care au vegheat permanent asupra bunului mers al școlii. Programul de învățămînt se desfășoară conform hotărîrilor Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și sub directa îndrumare a Înalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei și a Prea Sfințitului Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor.

În încheierea cuvîntului său, Părintele director a adresat alese mulțumiri Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei și Prea Sfințitului Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor, pentru grija ce o au față de profesorii, elevii și personalul administrativ al școlii.

A urmat apoi un scurt program cultural-artistic. Corul elevilor seminariști, sub conducerea P. C. Pr. prof. Anibal Pantiru, a interpretat cîteva piese religioase și patriotice. După aceea s-au recitat poezii din autori clasici și contemporani.

După programul artistic, a luat cuvîntul P.S. Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor, care a accentuat rolul preoției ca o înaltă demnitate pentru a sluji lui Dumnezeu și oamenilor. Viitorii slujitori ai Domnului nostru Iisus Hristos trebuie să-L aibă pe El ca model, răspîndind celor din jur numai lumină, ca „o flacără care deși se consumă nu încetează a lumina și a radia căldura binefăcătoare".

În încheiere, Prea Sfinția Sa a făcut îndemnuri profesorilor și elevilor Seminarului de a munci conștiincios în noul an școlar.

Cu mare însuflețire a fost așteptat cuvîntul de învățătură al Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, care a stăruit îndeosebi asupra chemării pentru preoție a tinerilor seminariști, factor de primă importanță pentru formarea unor slujitori devotați Bisericii străbune și Patriei. *„De aceea, iubiți elevi* — spunea Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist — *se cuvine să fiți părtași de frumoasa, înalta, dar și greaua misiunea a preoției. Și pentru a ajunge la înălțimea primirii ei, voi trebuie să fiți pătrunși de conștiința chemării voastre în viața Bisericii și a Patriei noastre. Sfinții Părinți, în frunte cu Sfîntul Ioan Gură de Aur, înfățișează preoția așa de frumos și rolul preotului atît de important, încît socoteau aceasta o mare demnitate cerească și pămîntească. De aceea cel ce vrea să o primească trebuie să fie nu numai un iscusit cunoscător al teologiei, dar și un adînc cunoscător și iubitor al tuturor năzuințelor omului. Pentru însușirea acestora se cuvine să depuneți o muncă exemplară și cu hotărîre de neclintit să stăruiți întru pătrunderea și trăirea teologiei"*. Apoi, Înalt Prea Sfinția Sa a spus că învățămîntul nostru teologic este privit în directă legătură cu viața, iar la seminariile teologice paraclisul este locul de aplicare practică a cunoștințelor primite de la catedră.

Îmbinînd cunoștințele teologice cu învățătura cea dreaptă a dragostei față de patrie, tînărul seminarist trebuie să se formeze pentru slujirea responsabilă la care ne cheamă viața. Vocația pentru preoție trebuie fructificată creator, la nivelul exigențelor de astăzi.

În încheiere, Înalt Prea Sfințitul Teoctist a adresat elevilor seminariști îndemnul de a se pregăti temeinic „aici și acum", dar pentru mîine, pentru a putea ajunge la statura „bărbatului desăvîrșit" pregătit pentru înalta misiune a preoției.

Luînd cuvîntul în încheiere, P. C. Director pr. prof. Mihai Vizitiu a mulțumit Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei și Prea Sfințitului Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor pentru înălțătoarele cuvinte adresate elevilor, asigurîndu-i că profesorii vor face totul pentru a pregăti pe slujitorii de mîine ai Sfintelor Altare spre a deveni buni credincioși ai Bisericii strămoșești și vrednici cetățeni ai Patriei.

Diac. V. ȚOC

†

CHEMAȚI LA DOMNUL

PREOTUL NICHIFOR BUTNARU

În ziua de 2 octombrie 1985, pe neașteptate a trecut la cele veșnice Preotul Nichifor Butnaru de la parohia Andrieșeni, protopopiatul și județul Iași.

Adormitul întru Domnul a văzut lumina zilei la 5 martie 1918 în satul Drăgănești, comuna Andrieșeni, județul Iași din părinți agricultori Costache și Sofia Butnaru, fiind patru frați. Primele clase primare le-a urmat în satul natal, apoi Seminarul „Veniamin Costachi" din Iași și Facultatea de Teologie. pe care a absolvit-o în anul 1942.

A intrat în via Domnului, fiind hirotonit la 1 decembrie 1942 pe seama parohiei Rediu, județul Botoșani, unde a slujit pînă în anul 1972, cînd a fost transferat la parohia Andrieșeni, județul Iași.

În parohiile păstorite a lăsat realizări frumoase.

Prohodirea rămășițelor pămîntești s-a făcut în biserica parohială din Andrieșeni, în ziua de 5 octombrie 1985 de către un sobor de preoți în frunte cu P. C. Prot. Anton Frunză, care a rostit necrologul, axîndu-se pe misiunea slujirii preoțești. Au mai vorbit P.P. C.C. Pr. Constantin Ciureanu pensionar, fost coleg de studii cu defunctul și Aurel Lunic de la parohia vecină, Spineni.

Din sobor au mai făcut parte P.P.C.C. Pr. Constantin Nichifor de la parohia Iacobeni, Ambrozie Gîscă de la parohia Vlădeni și Constantin Colțea de la parohia Glăvănești.

La timpul cuvenit s-au transmis sincere condoleanțe familiei din partea I. P. S. Mitropolit Teoctist și a Centrului eparhial Iași.

În sunetul duios al clopotelor, corpul neînsuflețit al celui ce a fost Preotul Nichifor Butnaru a fost coborît în cripta familiei din curtea bisericii parohiale.

Prot. Anton FRUNZĂ

PREOTUL NICOLAE SUDOR

În ziua de 10 octombrie 1985, a încetat să mai bată inima vrednicului Preot pensionar Nicolae Sudor, în vîrstă de 91 ani.

Născut la 30 mai 1896, în comuna Rădăuți-Prut, județul Botoșani, din părinți agricultori, a urmat cursurile școlii primare în satul natal. Urmează

apoi Seminarul Teologic din Iași pe care l-a absolvit în anul 1918, după o întrerupere din cauza războiului, cînd a satisfăcut stagiul militar.

S-a căsătorit cu Ecaterina Simionescu din Adășeni-Botoșani, care i-a fost ajutor în familie și în pastorație, după care a fost hirotonit preot în august 1918. Timp de 48 de ani a păstorit în comuna natală Rădăuți-Prut, de unde s-a pensionat la începutul anului 1977.

Fire blîndă și modestă, și-a cîștigat simpatia enoriașilor și a celor ce l-au cunoscut.

Corpul neînsufleţit a fost depus în biserica „Sfinţii Voievozi"-Roșca din municipiul Iași.

Slujba înmormîntării a fost săvîrșită de un sobor de preoți, în prezența familiei și a credincioșilor.

Despre viața răposatului și în numele preoților a vorbit P.C. Preot Toma Rîpă, iar în numele credincioșilor din Rădăuți-Prut a vorbit Domnul Alexandru Luca.

După îndătinata rînduială, înconjurîndu-se biserica, trupul neînsufleţit al Preotului Nicolae Sudor a fost condus de cei prezenți la Cimitirul Eternitatea, unde a fost depus în cripta pregătită dinainte.

Veșnică să-i fie pomenirea!

(Asistent)

PREOTUL IOAN POPA

În ziua de 6 noiembrie 1985, a trecut la cele veșnice Preotul Ioan Popa, din parohia Ciohorăni, protopopiatul Pașcani.

Preotul Ioan Popa s-a născut la data de 10 august 1903, în satul Timișești-Neamț, din părinți Vasile și Ioana Popa, buni gospodari și vrednici credincioși, avînd șapte copii.

După absolvirea școlii primare în satul natal a urmat gimnaziul în orașul Pașcani. Dornic de a sluji la Sfîntul Altar, se înscrie la Seminarul Teologic de la Galați, iar după absolvire se înscrie la Facultatea de Teologie din Cernăuți, unde obține licența în teologie. În anul 1932 se căsătorește cu tînăra Elena Hîrzan, avînd patru copii.

După obținerea licenței în teologie este hirotonit diacon pe seama parohiei Cotnari. După doi ani este hirotonit preot, în Catedrala din Iași, pe seama parohiei Stirbăț-Suceava. Apoi este transferat în parohia Ciohorăni, unde slujește timp de 25 de ani; se transferă în parohia Avîntul-Iași, de unde se pensionează în anul 1970.

Preotul Ioan Popa a fost un bun slujitor, bun predicator și apreciat de enoriași.

Slujba de prohodire s-a oficiat în ziua de 10 noiembrie, în biserica parohială din Ciohorăni de un sobor de preoți, cu participarea credincioșilor din parohia Ciohorăni, unde răposatul a activat ani mulți și a unor credincioși din parohiile învecinate care i-au cunoscut viața și activitatea regretatului Preot Ioan Popa. Au vorbit P. C. Prot. Mihai Mocanu și P. C. Pr. Liviu Vasiu, paroh.

În dangătul clopotelor, în suspinul familiei îndoliate și în regretul tuturor participanților, sicriul a fost coborît în cripta familiei din curtea bisericii parohiale din Ciohorăni.

Prot. M. MOCANU

PROTOSINGHELUL ILARIE UNGUREANU

În dimineața zilei de 13 noiembrie 1985, a trecut către Domnul Protosinghelul Ilarie Ungureanu, din Mănăstirea Neamț. Născut la 5 ianuarie 1913, în localitatea Vorniceni, județul Botoșani, iubind viața monahală, în anul 1927 a venit la Mănăstirea Neamț și în anul 1936 a fost tuns în monahism, primind numele de Ilarie. A urmat hirotonia în ierodiacon în anul 1938 și

după doi ani în preot. Fiind un bun gospodar, a împlinit funcția de intendent la palatul mitropolitan din Iași (1949-1958), iar în anul 1959 i s-a încredințat egumenia Schitului Vovidenia de la Mănăstirea Neamț. A lucrat și ca legător la Tipografia Centrului mitropolitan de la Mănăstirea Neamț, după 1960, de unde s-a pensionat. În 1970 a primit ascultarea de egumen la Bolnița mănăstirii, unde s-a străduit să picteze biserica cu hramul „Sfîntul Ioan cel Nou de la Suceava" și a reînnoit mobilierul.

Protosinghelul Ilarie era un pasionat al frumosului, pe care-l arăta prin curățenia și prin cultivarea florilor. Mulți îl cercetau și admirau florile.

Slujba înmormîntării a fost săvîrșită de către P.S. Arhiereu Gherasim Hunedoreanul, înconjurat de P. Cuv. Arhimandrit Efrem Chișcariu, starețul Mănăstirii Neamț, și un sobor de preoți și diaconi.

Prea Sfințitul Gherasim și Prea Cuviosul Stareț Efrem au rostit cu acest prilej cuvîntări prezentînd viața și meritele Protosinghelului Ilarie Ungureanu. A fost condus la locul de veci, pe care și l-a pregătit cu grijă dinainte, în cimitirul „Bogoslov" al Mănăstirii Neamț. Toți cei care au participat s-au rugat pentru odihna sufletului său bun și ales.

Diac I. IVAN

PICTORUL BISERICESC CONSTANTIN CĂLINESCU

În ziua de sîmbătă 2 noiembrie 1985, ora 12,30, a trecut la cele veșnice pe neașteptate distinsul și neobositul pictor bisericesc Constantin Călinescu, lucrînd cu multă dăruire și dragoste la Biserica Slătioara din protopopiatul Fălticeni.

El a văzut lumina zilei în orașul Iași, în anul 1907, alături de Biserica „Sfîntul Nicolae Domnesc", dintr-o familie de buni creștini care i-au sădit în suflet dragostea pentru credința creștină și muncă.

Primele clase elementare le urmează la „Gheorghe Asachi" din Iași, apoi liceul militar, distingîndu-se ca un element sîrguincios și muncitor, cu o sete deosebită de cunoaștere și receptivitate. De mic a arătat o afecțiune deosebită pentru desen și pictură, realizînd, de la vîrsta de 16 ani, icoane, tablouri și imagini din natură.

Absolvă în anul 1925 școala de pictură bisericească și devine ucenicul lui Octav Băncilă, care intuind talentul său îl trimite la studii de specializare în Franța, Italia și la Constantinopol, pentru a cunoaște marile curente și școli de pictură : bizantină, renascentistă etc.

Astfel, la vîrsta de 23 ani devine pictor consacrat, avînd o continuă ascensiune, atingînd toate gradele, pînă la cel de pictor bisericesc de gradul I, cu calificativul „Foarte bine". Pe parcursul a cinci decenii pictează numeroase biserici și restaurează Mănăstirea Zamfira, Schitul Vovidenia, Mănăstirea Dragomirna, pictează în toate provinciile țării, în Transilvania, Muntenia, Oltenia și Moldova, biserici monumente istorice, mănăstiri, biserici parohiale, excelînd într-un stil neobizantin și românesc. A pictat peste 44 de biserici.

În orașul Iași, orașul copilăriei, a pictat Biserica „Sfîntul Dumitru"-Misai și Biserica „Sfîntul Lazăr".

Avea un talent deosebit în portretistică, în cromatica picturii, precizie în desen. Un om distins și vrednic, un artist ales și modest, de o înaltă omenie. Recita și scria versuri și proză, avea un dar deosebit în povestiri, în evocarea frumuseților Patriei și trecutului eroic al poporului român.

Slujba înmormîntării a fost oficiată de un sobor de preoți din diferite localități, în frunte cu Prea Cuv. Arhim. Mitrofor Teofil Pandele de la Galați, care în necrologul său a scos în evidență calitățile sale artistice și etica de pictor bisericesc, de creștin și de român.

Din soborul oficiant au mai făcut parte P.C. Prot. Vasile Hrestic de la protopopiatul Fălticeni, delegat al Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, care a scos în evidență dorința defunctului de a sluji prin arta picturii lui Dumnezeu, transmițînd, din partea I.P.S. Sale, condoleanțe familiei îndoliate, P.C. Pr. misionar protopopesc Constantin Cîrnici, parohia „Cuvioasa Parascheva"-Botoșani și P. C. Pr. V. Bostan, parohia Slătioara.

În dangătul duios al clopotelor de la ultima sa biserică pe care o picta — Slătioara — a fost înmormîntat în cimitirul parohiei.

Numele său va rămîne înscris în galeria marilor artiști plastici ai neamului nostru.

Prot. Anton FRUNZĂ

B. — Episcopia Romanului și Hușilor

CONFERINȚELE PREOȚEȘTI DIN TRIMESTRUL IV 1985

Cancelaria Sfîntului Sinod a rînduit, pentru conferința preoțească din luna noiembrie 1985, tema: „Dreapta interpretare a Sfintei Scripturi și Tradiția bisericească, temeiuri ale credinței adevărate".

Aceste conferințe preoțești au fost organizate pe protopopiate, la următoarele date: 13 noiembrie, la Bacău, Roman și Vaslui; 14 noiembrie, la Moinești și Huși și 15 noiembrie, la Bîrlad și Tg. Ocna.

Conferințele preoțești au fost prezidate la protopopiatul Vaslui de către Prea Sfințitul Episcop Eftimie, iar la celelalte protopopiate de către următorii delegați ai Centrului eparhial: la protopopiatele Huși și Bîrlad, de Prea Sfințitul Arhiereu Ioachim; la protopopiatul Roman, de P.C. Pr. N. Toderici, consilier administrativ; la protopopiatul Moinești, de P.C. Pr. C. Cazan, consilier administrativ; la protopopiatele Bacău și Tg. Ocna, de P.C. Pr. C. Pelin, inspector eparhial.

După oficierea Te-Deum-ului, preoții s-au adunat în sala de ședințe, unde delegații Centrului eparhial, după răspunsul la cuvîntul de întîmpinare, au prezentat cronica evenimentelor interne și externe ale Bisericii și țării noastre.

În continuare au fost prezentate referatele, de către următorii P.P.C.C. preoți: P. Zaharia (Roman), Romică Zaharia (Dealul Nou), la Bacău; Vasile Dădănogu (Miclești), la Vaslui; Vasile Mandrea (Vetrișoaia I), la Huși; Constantin Ciopraga (Sf. Mina-Bîrlad), la Bîrlad; Gheorghe Bodea (Lapoș), la Moinești, Ioan Ciorfu (Coțofănești), la Tg. Ocna.

După prezentarea referatelor, au urmat luările de cuvînt ale P.P.C.C. preoți care au reliefat aspecte deosebite ale acestei atît de actuale probleme dogmatice, cele două izvoare ale Revelației divine: Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție ca temeiuri de bază ale învățăturii creștine.

Exegeza textelor s-a făcut în context biblic și patristic, potrivit hotărîrilor canonice ale Sinoadelor ecumenice și locale.

S-au dezbătut diferite aspecte ale temei, precum: Revelația divină; Izvoarele Revelației divine; Canonul Sfintei Scripturi a Vechiului Testament și apoi a Noului Testament; Cauzele și data cînd au fost scrise Sfintele Evanghelii și celelalte scrieri ale Noului Testament; Obligativitatea celui care interpretează Sfînta Scriptură de a avea o pregătire specială pentru că nu oricine are dreptul de a interpreta Sfînta Scriptură ci numai Biserica prin slujitorii ei, cărora, prin însăși misiunea lor, li s-a încredințat această chemare.

Sfînta Scriptură a Vechiului Testament a rămas un îndrumător prin care se confirmă împlinirea tuturor profețiilor mesianice cu privire la persoana Mîntuitorului Iisus Hristos, prin care se desăvîrșește Legea morală și se anulează legea sacerdotală și ceremonială mozaică, „sfîrșitul legii fiind Hristos" (Romani 10, 4).

De asemenea s-au făcut precizări că atît Sfînta Scriptură a Vechiului

Testament cît și cea a Noului Testament are la bază Sfînta Tradiție. „Cuvîntul este din auzire, iar auzirea de la Dumnezeu“ (Romani 10, 17).

În încheiere, s-a accentuat asupra îndatoririlor ce revin preoților în activitatea pastorală spre păstrarea credinței ortodoxe românești nealterate, prevenind în acest fel prozelitismul sectar și influențele străine Bisericii și neamului nostru românesc.

Cronicar

SĂRBĂTOAREA HRAMULUI LA CATEDRALA EPISCOPALĂ DIN ROMAN

În fiecare an, la 14 octombrie, este hramul Cuvioasei Parascheva la Catedrala episcopală din Roman, veche necropolă voievodală.

Bucuriile duhovnicești, pe care ni le aduce marele praznic rînduit de Sfînta noastră Biserică în cinstea Cuvioasei Parascheva, din nou s-au făcut simțite, trăite în inimile dreptmăritorilor creștini din orașul Roman și din împrejurimi.

Cei prezenți s-au bucurat duhovnicește la sărbătoarea hramului de prezența Prea Sfințitului Episcop Eftimie, care, din ajunul praznicului, a fost în mijlocul slujitorilor și credincioșilor asistînd la sfintele slujbe săvîrșite de un sobor de preoți și diaconi.

La ceasul cuvenit, Prea Sfinția Sa a săvîrșit Litia, la sfîrșitul căreia a rostit un cuvînt de învățătură creștină. Printre altele, Prea Sfințitul Eftimie a subliniat că : *„Sfințenia nu este o virtute rezervată unora, ci e o virtute generală căci toți deopotrivă sîntem chemați să fim credincioși curați sufletește, smeriți și iubitori de Dumnezeu și de oameni. Aceasta pentru că toți sîntem chemați la mîntuire. Fără sfințenie nu e cu putință să simțim bucuriile duhovnicești oferite de Sfînta noastră Biserică Ortodoxă, fără sfințenie nu se poate intra în comuniunea cu Dumnezeu“.*

În final, Prea Sfinția Sa a spus: *„Fiți desăvîrșiți, precum și Tatăl vostru cel din ceruri desăvîrșit este“* (Matei 5, 48). *Punînd toată sîrguința, adăugați la credința voastră virtutea, iar la virtute conștiința, învrednicindu-ne astfel de faptele bune, ale pocăinței, spre moștenirea vieții celei fericite“.*

În ziua de 14 octombrie, P.S. Episcop Eftimie, întîmpinat în Catedrala episcopală de către soborul preoților și diaconilor, a oficiat Sfînta Liturghie, răspunsurile fiind date de corala catedralei.

În ambianța mișcătoarelor clipe sărbătorești, P.S. Sa a rostit un părintesc cuvînt de învățătură, spunînd : *„Din străvechi timpuri, Catedrala episcopală din Roman are ca ocrotitoare și mijlocitoare pe Sfînta Cuvioasa Parascheva. De veacuri se aduce în această măreață biserică preamărirea acestei Cuvioase care, din fragedă copilărie, a fost înzestrată de Dumnezeu cu alese virtuți. În toată viața sa, Cuvioasa Parascheva s-a sîrguit să împlinească voia cea sfîntă a lui Dumnezeu, atașîndu-și sufletul ei ales cu dragoste de Crucea lui Hristos, avînd tot timpul în centrul vieții ei iubirea față de aproapele.*

Iubirea față de aproapele este elementul cel mai adînc și mai autentic al Cuvioasei Parascheva. Ea era plină de dragoste evanghelică, înțelegînd bine sensul cuvintelor Mîntuitorului Hristos în legătură cu această poruncă, înțelegînd cuvintele Apostolului Ioan, ale Sfîntului Apostol Pavel și ale celorlalți Apostoli și Sfinți Părinți care au trăit și au simțit adîncurile acestei virtuți creștine.

Faptele bune săvîrșite de Sfînta Cuvioasă Parascheva i-au adus în suflet duhul smereniei. De aceea, credincioșii care au smerenie primesc binecuvîntarea lui Dumnezeu (Proverbe 3, 34). Prin statornicia în smerenie și persistența în rugăciune, Cuvioasa Parascheva s-a învrednicit de frumusețe și strălucire cerească primind nestricăciunea Sfintelor ei Moaște care se păstrează cu atîta sfințenie în vestita Catedrală mitropolitană din Iași, unde de-a pururi revarsă tuturor celor ce aleargă la mijlocirea ei mîngîieri cu multe binefaceri“.

Continuîndu-și cuvîntul, Prea Sfinția Sa arată că : *„Avînd exemplul*

vieții Sfintei Cuvioase Parascheva, să ne ostenim și noi în a ține aprinsă candela credinței, pentru a ne lumina cărările vieții, pentru a lumina tot mai mult faptele noastre cele bune de fiecare zi, în raporturile cu semenii noștri. Astăzi, cînd în frumoasa noastră Patrie se zidește o viață nouă, toți, deopotrivă, sîntem chemați să contribuim la eforturile obștești spre un trai încununat de bunăstare și pace.

Avem o datorie sfîntă, să sădim în sufletul tuturor dragostea față de Patrie, dragostea de Biserica Ortodoxă, de idealurile noastre scumpe care se împlinesc prin unitatea de gîndire, simțire și lucrare".

În încheiere, Prea Sfinția Sa a îndrumat pe cei de față cu aceste alese cuvinte : „*Să avem totdeauna în mintea noastră munca și rugăciunea. Să iubim munca, să ne silim cu dragoste fiecare acolo unde este rînduit și să nu uităm cuvintele Sfîntului Apostol Pavel, care zice : „Toate acestea, cu cuvîntul sau cu lucrul, toate să le faceți în numele Domnului Iisus și prin El să mulțumim lui Dumnezeu și Tatăl*" (Coloseni 3-17).

La sfîrșit s-a săvîrșit un Polihroniu pentru conducătorii Bisericii și ai Patriei și pentru toți credincioșii.

Pr. C. CATANĂ

BISERICA „SFÎNTUL NICOLAE" DIN PAROHIA MOLDOVENI, JUDEȚUL NEAMȚ

La 18 km de Municipiul Roman, în direcția sud-vest, se află satul care se numește acum Moldoveni. Începînd din secolul al XV-lea, cînd este menționat în documente, pînă acum două decenii, satul se numea Porcești. Locuitorii săi sînt vestiți prin hărnicia și prin munca pe care o desfășoară ei pe țarinile din jurul satului; peste tot sînt cunoscuți ca fruntași ai recoltelor bogate. Satul, potrivit planurilor adoptate de conducerea județului Neamț, va deveni oraș agroindustrial.

Fii de pilduitoare destoinicie ai patriei noastre, locuitorii satului Moldoveni sînt, în același timp, fii dreptcredincioși ai Bisericii strămoșești. Nici unul dintre ei, niciodată, n-a părăsit sfîntul sălaș al Ortodoxiei, ademenit de vreo învățătură sau practică greșită. Ei au păstrat totdeauna dreapta credință ascultînd de păstorii și îndrumătorii lor duhovnicești. În acest istoric sat, sînt două parohii: Moldoveni I și Moldoveni II.

În luna octombrie 1923, pe cînd în acest sat era o singură parohie, au început lucrările de construcție a unei biserici, cu hramul „Sfîntul Nicolae", care s-au încheiat în iunie 1934. Pictura murală, în ulei, de inspirație renascentist-iluministă, săvîrșită în intervalul 1931-1933, era în ultima vreme atît de întunecată, încît, cu mare greutate putea fi înțeleasă. Prin silința P. C. Pr. Grigore Bogza, parohul parohiei Moldoveni I, s-a întocmit o documentație privind spălarea și reîmprospătarea picturii din acest sfînt locaș. Cu avizele și aprobările legale lucrările s-au efectuat în vara acestui an, 1985, cu sprijinul și contribuția enoriașilor.

Vineri 8 noiembrie 1985, Prea Sfințitul Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor, a binevoit a răspunde poftirii firești ce i s-a făcut de către preotul paroh, de a veni la Moldoveni, spre a binecuvînta lucrările săvîrșite și a redeschide această sfîntă biserică. Înconjurat de P.C. Protopop R. Rojniță, de preoți și diaconi, Prea Sfințitul Episcop a sfințit pictura luminată și întregită cu prilejul ultimelor lucrări, prin stropire cu apă sfințită și prin ungere cu sfîntul și marele Mir, apoi, pe un podium înălțat în apropierea bisericii, a săvîrșit Sfînta Liturghie, la care au luat parte dreptcredincioși din parohia Moldoveni I și din parohiile învecinate.

După otpustul Sfintei Liturghii, P.C.Pr. paroh s-a referit într-o scurtă expunere la istoricul sfîntului locaș, a cărui pictură a fost spălată și reîmprospătată, la modul în care s-au efectuat lucrările și la sprijinul și contribuțiile enoriașilor pentru aducerea lor la îndeplinire. Cu adîncă recunoștință, apoi, a mulțumit Prea Sfințitului Episcop Eftimie pentru că a primit poftirea de a veni să binecuvînteze strădaniile dreptcredincioșilor acestei parohii și spre a le împărtăși cuvîntul său arhieresc de îndrumare.

În prima parte a cuvîntului său, după ce și-a exprimat mulțumirea că se află în această parohie, Prea Sfințitul Eftimie a vorbit despre pictura bisericească dînd amănunte în legătură cu istoria ei și, mai ales, cu importanța ei, pentru întrarmarea duhovnicească a dreptcredincioșilor. Pornind de la faptul că, în acea zi de 8 noiembrie, Biserica Ortodoxă prăznuiește pe „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil", Prea Sfințitul a vorbit, în continuare, despre sfinții îngeri și despre cinstirea lor.

Încheind, Dreptstătătorul duhovnicesc al Eparhiei Romanului și Hușilor a îndemnat pe cei ce-l ascultau să păstreze fiecare dreapta credință propoveduită de Biserică, nelăsîndu-se ademeniți de rătăciri și dezbinări. Un bun și dreptcredincios creștin, a spus Prea Sfinția Sa, trebuie să asculte de Biserică și, în același timp, trebuie să-și îndeplinească îndatoririle față de semenii săi, față de poporul și Patria sa.

Prea Sfințitul Episcop Eftimie a binecuvîntat strădaniile P. C. Pr. Grigore Bogza, ale Consiliului parohial și ale dreptcredincioșilor, adăugînd că, prin lucrarea săvîrșită, au scris o pagină de cinste în cronica parohiei Moldoveni I.

Pr. Scarlat PORCESCU

†

CHEMAȚI LA DOMNUL

PREOTUL VASILE PASCAL

Joi 26 decembrie 1985, a încetat din viață Preotul pensionar Vasile Pascal, fost paroh în parohia Berezeni din județul Vaslui. Născut în anul 1900 în comuna Murgeni, județul Vaslui, dintr-o familie de harnici plugari și buni credincioși, a urmat școala primară din satul natal și Seminarul Teologic la Huși, fiind hirotonit preot în anul 1923, la episcopia de Huși, pentru parohia Berezeni din județul Vaslui unde a rămas pînă în anul 1972, cînd îmbolnăvindu-se s-a retras la pensie, stabilindu-se la o fiică a sa din Galați, unde și-a dat și obștescul sfîrșit.

În timpul celor 49 de ani de rodnică activitate pastorală la Berezeni, preotul Vasile Pascal s-a dovedit a fi la înălțimea chemării sale misionare, atît pe plan administrativ bisericesc și misionar-pastoral, cît și din punct de vedere social.

În ziua înhumării, duminica după Nașterea Domnului, 29 decembrie 1985, credincioși din parohia pe care a păstorit-o s-au deplasat la Galați pentru a-și conduce la locul de veșnică odihnă pe bunul lor părinte duhovnicesc. Rînduiala înmormîntării a fost săvîrșită de un sobor de preoți în frunte cu protoiereul de Galați, ca delegat al I.P.S. Arhiepiscop Antim Nica al Galațiului.

Cuvîntarea funebră a fost rostită de P.C. Pr. Theodor A. Lificiu, care, ca bun cunoscător al vieții și activității regretatului Părinte Vasile Pascal, după ce a prezentat condoleanțe familiei nemîngîiate, rudelor și cunoscuților, a reliefat și rodnica activitate pastorală de aproape jumătate de secol a celui ce a fost Preotul Vasile Pascal, ale cărui rămășițe pămîntești apoi, după rînduială creștinească, au fost înhumate în mormîntul familiei din cimitirul „Eternitatea" din Galați.

Pr. Theodor A. LIFICIU

METROPOLIE DE LA MOLDAVIE ET DE SUCEAVA

Revue officielle de l'Archevêché de Jassy
et de l'Evêché de Roman et de Huşi

ANNÉE LXIe No. 10 — 12 octobre — décembre 1985

S O M M A I R E

LE 30 DECEMBRE 1947 — LE 30 DECEMBRE 1985

A la Fête de la République (*P. C. Sîrbu*) 665

„A TON GRAND PASSE, GRAND AVENIR"

De nouveaux échelons du bien-être et du développement de notre Patrie (*Archid. Ioachim Giosanu*) 667

A LA FÊTE DE LA PAIX

† *TEOCTIST, Archevêque et Métropolite,* Lettre-pastorale à la Nativité du Seigneur — 1985 673

† *EFTIMIE, Evêque de Roman et de Huşi,* Lettre pastorale à la Nativité du Seigneur — 1985 679

MILITANTS DANS LA DEFENCE DE LA PAIX ET DE LA VIE

Appel de la Grande Assemblée Nationale 684

Lettre pastorale du Saint Synode 686

LA VIE ECCLESIASTIQUE

L'Election de Son Excellence Ioachim Vasluianul, Evêque-vicaire de l'Evêché de Roman et de Huşi (*P. Scarlat Porcescu*) 690

E T U D E S

P. lect. I. MIHĂLŢAN, La nécessité pour les théologiens de bien connaître les Saintes Ecritures 715

Şt. S. GOROVEI, Anastasie Crimca et Petru Movilă — détails bibliographiques complémentaires 724

VIVRE DANS LA REJOUISSANCE DE LA TERRE ANCESTRALE

V. DIACON, Anciens foyers dans la vallée de Suha de Bucovina. Villages et églises 730

DANS LE DOMAINE PASTORAL

† *TEOCTIST, Archevêque et Métropolite,*
Exemple d'amour chrétien 752
Liaison armonieuse entre passé et présent . . . 758

H O M E L I E S

P. prof. dr. Al. I. CIUREA, A la Saint Démètre le Nouveau . 762

Archim. Partenie APETREI, A „Vovidenie" 763

Protos. prof. Ioasaf GANEA, A la Saint Spiridon de Trimitunda 766

Archid. Ioachim GIOSANU, Au Dimanche précedent à la Nativité du Seigneur 769

P. Gh. SOLCAN, Soigner les cimetières 770

P. C. Chirica, Sur la Sainte Trinité (I) 772

B.M.M.B.
2006-2007

MAITRES DE LA THEOLOGIE ROUMAINE

Le Prêtre Professeur Gheorghe Şoima (*Hiérom. Iustin Neagu*) . 775

FOYERS DE PRIERE ANCESTRALE

Diacre I. IVAN, Le Monastère de Varatec à 200 ans d'existence 777

NOTES 784

L'Université de Jassy à 125 ans de sa fondation (*Prof. Ilie Grămadă*); P. dr. Paul Mihail à 80 ans (*P. Iustin Gaspar*); Le centenaire de la naissance du peintre N. Popovici-Lespezi (1885-1965) (*Gh. Macarie*).

COMPTES RENDUS 805

Dr. Antonie Plămădeală, Métropolite d'Ardeal, Tradition et liberté dans la spiritualité orthodoxe, Sibiu, 1983, 410 p. (*Protos. St. Guşă*); *P. Scarlat Porcescu*, Evêché de Roman, Roman, 1984, 414 p. (*P. C. Gafincu*); *Conf. univ. dr. Mihai Fătu*, L'Eglise roumaine du nord-ouest du pays sous l'occupation horthyste, 1940-1944, Bucarest, 1985, 164 p. + 19 facsimiles + 41 photos, Avant-propos par † *Nicolae*, Métropolite de Banat (*P. V. Nechita*); *Prof. dr. Dumitru Mazilu*, Le droit de la paix. Du droit de la guerre et de la paix au droit de la paix, Bucarest, 1983, 407 p. (*Prot. Anton Frunză*); *P. dr. Paul Mihail*, Le Skyte de Poiana Mărului, un centre de culture orthodoxe, en „Spiritualitate şi istorie la Întorsura Carpaţilor" (I), Buzău, 1983, p. 355-384 + 10 planches (*Şt. Lemny*); *Dumitru Ivănescu, Rodica Eugenia Anghel*, L'Université „Alexandru Ioan Cuza". Inventaire des archives, volume I, Bucarest, 1985, 455 p. (*P. Iustin Gaspar*).

CHRONIQUE ECCLESIASTIQUE

A. — ARCHEVÊCHÉ DE JASSY 818

Conférences présbytérales du IV-e trimestre 1985 (*Hiérom. Iustin Neagu*); Fête de la Très Pieuse Parascheva à la Cathédrale métropolitaine de Jassy (*Archid. Ioachim Giosanu*); Itinéraire de l'Evêque (*P. Scarlat Porcescu, Protos. Şt. Guşă, Archid. T. Meleşcan, Assistent*); Messes épiscopales (*Prot. M. Mocanu, Prot. V. Hrestic, P. D. Horga, Archid. Ioachim Giosanu*); La rentrée scolaire 1985/1986 au Séminaire Théologique du Monastère de Neamtz (*Diacre V. Ţoc*).

† ENDORMIS DANS LA PAIX DU SEIGNEUR: Le Prêtre Nechifor Butnaru (*Prot. A. Frunză*); Le Prêtre Nicolae Sudor (*Assistent*); Le Prêtre Ioan Popa (*Prot. M. Mocanu*); Le Protos. Ilarie Ungureanu (*Diacre I. Ivan*); Le peintre d'église Constantin Călinescu (*Prot. A. Frunză*).

B. — EVÊCHÉ DE ROMAN ET DE HUŞI 833

Conférences présbitérales du IV-e trimestre 1985 (*Cronicaire*); Fête patronale de la Cathédrale épiscopale de Roman (*P. C. Catană*); L'Eglise „Saint Nicolas" de la paroisse de Moldoveni, département de Neamtz (*P. Scarlat Porcescu*).

† ENDORMIS DANS LA PAIX DU SEIGNEUR : Le Prêtre Vasile Pas ca (*P. Theodor A. Lificiu*).

DASCĂLI AI TEOLOGIEI ROMÂNEȘTI

Preotul Profesor Gheorghe Șoima (*Ierom. Iustin Neagu*) . . 775

LOCAȘURI DE ÎNCHINARE STRĂBUNĂ

Diac. I. IVAN, Mănăstirea Varatec la 200 de ani . . . 777

ÎNSEMNĂRI 784

Universitatea din Iași la 125 de ani de la înființarea ei (*Prof. Ilie Grămadă*); **Pr. dr. Paul Mihail la 80 de ani** (*Pr. Iustin Gaspar*); **O sută de ani de la nașterea pictorului N. Popovici-Lespezi (1885-1965)** (*Gh. Macarie*).

RECENZII 805

Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, **Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă**, Sibiu, 1983, 410 p. (*Protos. Șt. Gușă*); *Pr. Scarlat Porcescu*, **Episcopia Romanului**, Roman, 1984, 414 p. (*Pr. C. Gafincu*); *Conf. univ. dr. Mihai Fătu*, **Biserica românească din nord-vestul țării sub ocupația horthystă, 1940-1944**, București, 1985, 164 p. + 19 facsimile + 41 fotografii. Cuvînt înainte de *I. P. S. Nicolae* al Banatului (*Pr. V. Nechita*); *Prof. dr. Dumitru Mazilu*, **Dreptul păcii. De la dreptul războiului și al păcii la dreptul păcii**, București, 1983, 407 p. (*Prot. A. Frunză*); *Pr. dr. Paul Mihail*, **Schitul Poiana Mărului, un centru ortodox cărturăresc**, în „Spiritualitate și istorie la Întorsura Carpaților" (I), Buzău, 1983, p. 355-384 + 10 planșe (*Șt. Lemny*); *Dumitru Ivănescu, Rodica Eugenia Anghel*, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza". **Inventar arhivistic**, vol. I, București, 1985, 455 p. (*Pr. Iustin Gaspar*).

CRONICA BISERICEASCĂ

A. — ARHIEPISCOPIA IAȘILOR 818

Conferințele preoțești din trimestrul IV 1985 (*Ierom. Iustin Neagu*); **Prăznuirea Prea Cuvioasei Parascheva la Catedrala mitropolitană din Iași** (*Arhid. Ioachim Giosanu*); **Itinerar chiriarhal** (*Pr. Scarlat Porcescu, Protos. Șt. Gușă, Arhid. T. Meleșcan, Asistent*); **Slujbe arhierești** (*Prot. M. Mocanu, Prot. V. Hrestic, Pr. D. Horga, Arhid. Ioachim Giosanu*); **Deschiderea noului an școlar 1985/1986 la Seminarul Teologic de la Mănăstirea Neamț** (*Diac. V. Țoc*).

† CHEMAȚI LA DOMNUL: **Preotul Nichifor Butnaru** (*Prot. A. Frunză*); **Preotul Nicolae Sudor** (*Asistent*); **Preotul Ioan Popa** (*Prot. M. Mocanu*); **Protosinghelul Ilarie Ungureanu** (*Diac. I. Ivan*); **Pictorul bisericesc Constantin Călinescu** (*Prot. A. Frunză*).

B. — EPISCOPIA ROMANULUI ȘI HUȘILOR . . . 833

Conferințele preoțești din trimestrul IV 1985 (*Cronicar*); **Sărbătoarea hramului la Catedrala episcopală din Roman** (*Pr. C. Catană*); **Biserica „Sfîntul Nicolae" din parohia Moldoveni, județul Neamț** (*Pr. Scarlat Porcescu*).

† CHEMAȚI LA DOMNUL: **Preotul Vasile Pascal** (*Pr. Theodor A. Lificiu*).